

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

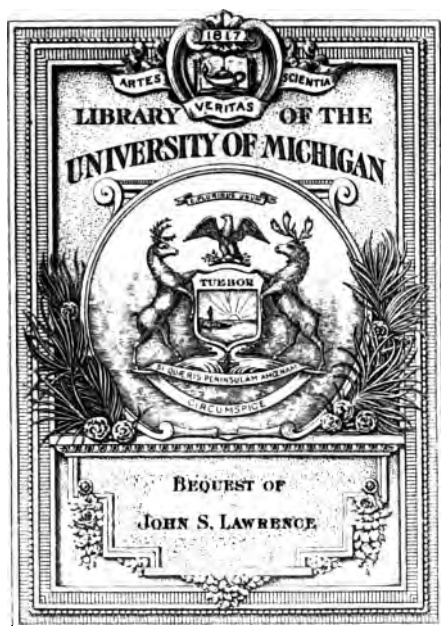
- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

A 468408

DUPL

Titus
**TITI
LUCRETII
CARI**

DE
Rerum Natura

LIBRI SEX:
QUIBUS INTERPRETATIONEM
ET
NOTAS ADDIDIT

THOMAS CREECH Coll. Om. An. Socius.

O X O N I I.

E THEATRO SHELDONIANO.

Impensis Ab. Swall, & Tim. Child, Bibliopol. Lond.
ad Insigne Monocerotis in Cæmeterio Paulino.

A N N O. 1695.

9⁺
6-13-1926

Imprimatur,

Henr. Aldrich

VICE-CAN. OXON.

Septemb. 3. 1694.

CHRISTOPHORO CODRINGTON

COLLEGII OMNIUM ANIMARUM

SOCIO

THOMAS CREECH

EJUSDEM COLLEGII SOCIUS

S. P. D.

Quali otio jam utor, occupato, requiris, an inerti, & remisso; Inquirenti qui respondeat Libellum accipe, non multis quidem vigiliis, & acri studiorum intentione, aliqua tamen diligentia elaboratum: Neque enim ad *Te* Elegantissimi ingenii Virum mitti aliquod debet, quod impolitum nimis foret & rude; Lepore, Vi, & Acumine omni destitutum. Quanquam quid diligenter factum videatur *Tibi*, Qui in Critica, & Philosophia, quantum per ætatem tuam Homini licet, in Poëtica supra Annos vales, nisi utaris ea moderatione Animi, qua tuas Dotes æstimare, & illa benignitate, qua meas Nugas esse aliquid putare soles?

Multi quidem attribunt *Lucretio* omnes virtutes.

† Lambinus, Gifanius, Faber, Alii.

quæ optimum Poëtam, & consummatissimum Philosophum ornare possunt; suæ opinioni plus satis indulgentes, ejusque famæ forsân nimis benigni: Sed istam benevolentiam, qua non indiget, Vir erecti justiq; animi aspernatur, contentus iis meritis, quæ Vetus Criticorum Gens, Integerrimi judices, agnoverunt, & suis confirmârunt judicio. Nam in illo ² *Artem* Tullius, ³ *Sublime carmen* Ovidius, Quintilianus ⁴ *Elegantiam in sua materia*, Statius ⁵ *Arduum furorem* admiratur; Neque Quis tam acerbus Poëtæ Censor, adeoque sui negligens, ut hæc neget, Doctorum invidiam sua reprimat Conscientia, Indoctorum maledicentiam tantorum judicum reverentia: Et sanè jure expectanda est *Elegantia* in Carmine ab ipso Patre venustatum ⁶ *Cicerone* perpolito, *Sublimitas*, *Arduusque furor* in ⁷ gravissimo suæ ætatis (non rudis verò & indoctæ) Poëta; & quod ad *Artem* spectat; seu Argumentorum inventionem, seu Materiæ dispositionem, sive ad unum finem, impium certè, sed quem sibi elegerat; attentionem consideremus, nulla erit unquam perfectior Disciplinæ formula.

Uni *Quintiliano* inter Veteres (Poëtæ fortassis alii judicabunt, Ego verò ipsius *Quintiliani* Hominis in rebus Philosophicis minimè exercitati vitio) videtur ⁸ Difficilis; At Plurimis è Recentioribus Difficilior: Nec injuria. Illa enim fuit indiligens Exscriptorum incititia, ut nullus fere Versus, (de Paginis quid dicam?) sincerus aut emendatè scriptus: Neque Manus neque Mens suo officioungebatur, Monstrosæ ubique Voces,

² Epist. ad Fratrem lib. 2. Ep. 11. *Lucretii Poëmata non sunt ita multis luminibus Ingenii, multæ tamen artis*: Alii legunt, *Sunt ita multis &c.* ³ Am. lib. 1. El. 15. ⁴ Inst. Orat. lib. 10. Cap. 1. ⁵ Geneth. Lucani lib. 2. Sylvarum. ⁶ Eusebius Olym. 171. ⁷ Cornelius Nepos vit. Attici. ⁸ Inst. Orat. 1. 10. Cap. 1. ubi tamen Barthius, sed frustra, legit *Diffusilis*.

absurdæ Sententiæ; & Barbari isti Librorum conservatores nobis tradiderunt Codices ea fide, qua Mare turbidum Navigia, Nam eructat illud fractas lacerasque Tabulas, è quibus forsan aliæ Naves compingi possunt, sed minoris formæ & venustatis, nisi à peritissimo Artifice jungantur.

Idè primus *Lucretii* Editores non tam Codicum Scripturam exhibebant, quàm conjecturas suas, vanas plerumque, aliquando improbas; Id quod decuit, id quod ætati conveniebat fecerunt, conabantur loqui, sed in ista Literarum infantia quid præter dimidiata verba, & incertam pronunciationem expectemus? Nondum satis nota erat Poëtæ dictio, ignota prorsus *Epicuri* Philosophia. Iste enim Poëtarum mos est, ut qui delectum verborum affectent Veteres exquirant voces, & cum Antiquis ament loqui; Neque quidem diffidendum antiquis vocibus, & Veterum loquendi formulis, (horridæ licet videantur & incultæ) vim & generosam quandam pulchritudinem inesse. Novæ placent, namque delicatæ, sed languidæ & inertes, ista ætas quæ perpolit, emollit; neque aliam ob causam fluidas in *Ovidio* delicias, in *Virgilio* nervosam Majestatem admiramur, quàm quòd Alter cum viris tantum suæ ætatis loquebatur, Alter non suos quidem neglexit, sed iis immiscuit Majores. Non verò tenuis labor est, Voces, quibus *Ennius*, *Attius*, *Nævius*, &c. usi sunt, reconditas penitusque jacentes invenire, explicare inventas; Evolvendi sunt veteres Grammatici, Poëtarum interpretes, multo denique usu, & pari attentione opus.

Quòd si plana fuisset & aperta Dictio, Materies tamen difficilis & impedita, nec cuilibet obvia est *Epicuri* ratio; Experti norunt Illius Philosophiam postulare subactum & patiens ingenium, quod nullas reformidet
difficul-

difficultates, & sit totius Naturæ capax ; Neque verò tacendum, quòd Ille, qui nullam fælicitatem sine Otio esse, & sola sua Ratione & Sapientia beatitudinem acquiri posse decreverat, laboriosam instituit disciplinam, & quæ sui studiosos nunquam patitur otioso esse: Quippe à Sensibus, in quibus Hominum desiderium ut plurimum subsistit, abducit; rapit per Inane insensibile, & in omni explicatione, tot & tam minutis utitur instrumentis, ut illa colligere operosum sit, contemplari grave: Ut Colorum, Saporum, Odorumve variationem, (hi sunt vulgares Naturæ lusus) intelligas, perspicenda est motuum figurarumque infinita varietas, connexus, viæ, intervalla, Nihil in hac disciplina simplex, & quod uno quasi intuitu comprehendi possit; Alii interim Philosophi iis, quas sensibiles vocant, qualitatibus instructi omnia Naturæ opera compendio transigunt, unoque Spiritu, tanquam Vesicam inflarent, instituunt Philosophum. Hoc quod dico Idem Ille demonstravit, qui multa à *Democrito* sumens tot voluminibus inchoavit potius quàm absolvit Physicam, fundamenta jecit istius scientiæ, quam perficere totam Posteritatis industriam exhauriret: Multa Ipse aperuit; multa reliquit aliis explicanda, &, quod maxime dolemus, Illius olim fæliciter transacti labores sunt iterum à Nobis retractandi: Nam è 9 trecentis voluminibus, si tres Epistolas exciperes, quid superest præter sententiolas quasdam ab *Academicis*, *Stoicis*, & *Pyrrhonicis*, injustis Hominibus illiq; Philosopho inimicissimis conservatas? Quas tamen non ut Illius decora, sed suæ Virtutis indicia exhibent, ideoque laceræ apparent & fractæ, tanquam Trophæa suis ictibus confosæ. E Græcis discipulis multi scripserunt multa, non erudite nimis, & consideratè parum; E Latinis pauci

¹⁰ *Amasani*, ¹¹ *Catii*; scripta perierunt, contemptu suæ ætatis, sequentium neglectu; Totusque *Epicurus*, quantus quantus olim fuit, in uno *Lucretio* (qui tres istas *Epistolas à Diogene Laërtio* ¹² descriptas, olim integras, hodie verò mirum in modum depravatas Latinè veris-
sime mihi visus est) continetur: Tempus, ut Flumen, res quas recipit dissolvit, & rarò integræ deferruntur.

Parcamus igitur primis *Lucretii* Editoribus, neque incuriæ imputemus vitia, quæ Inopiæ forsan veriùs attribuantur; Omittamus saltem, postquam *Lambini* sagacitas, & *Gassendi* incomparabilis viri eruditio effecit, ut possimus illorum industria faciliùs carere. Alter enim in Codicibus conferendis diligens, inconjunctando acutus, & fæliciter audax, imbutus *Epicuri* doctrina, *Turnebi*, *Aurati*, Aliorum familiaritate usus, multis curis multoque studio adedè emendatum edidit *Lucretium*, ut nullus ferè Poëtarum integrior: Alter ita expressit *Epicurum*; ut non magis Imago faciem; nisi quòd, ut in Pictura plerumque fit, Hic sit non parum elegantior; & qui Horum studia aptè conjunxerit, *Ille* mihi videtur *Lucretii* optimus Interpres.

Id tandem conatus est ¹³ *Fayus*, siquis alius huic operi quàm maximè inidoneus; atque ita perfecit, ut se *Lambini* & *Gassendi* scripta nunquam legisse abundè demonstraverit. *Variorum Codicum auxilium*, & *Carmen omnino à mendis vindicatum* ¹⁴ jactat, cum sexcentis exemplis confirmare possum Istum uni Pareo, Homini fursuraceo, fidere: Barbara interpretatione ince-
stavit Latinissimum Poëtam, easque notas adjecit, quæ Philosophum faciunt sæpe absurdum, seipsum semper

¹⁰ Cicero. *Quæsti. Acad.* lib. I. ¹¹ Cicero *Epist.* ad Cassium.
¹² Lib. 10, ¹³ Editor *Lucretii* in usum Delphini. ¹⁴ Præf.

ridiculum. Sed iste Bipes est ex illo hominum genere, qui post depravatam Religionem, & corruptos bonos Mores, in Literas humaniores involant, & maxime agunt, ut nec Pii, nec Boni, nec Literati possimus esse: Siquid asperius dixerim, id non meis moribus sed illorum insolentiae, qui bonos authores violant ascribas; nostri lenitatem, at stulta est clementia duris verbis parcere, cum isti sint meriti duriora: Ego quidem opus à *Fayo* institutum, melius quàm Ipse potuit (indulge mihi istam arrogantiam, nihil enim humiliter dici potest) absolvi, *Lambini, Gifanii, Vossii, Salmasii, Gronovii, Fabri*, Aliorum Observationes, Conjecturas, Interpretationes, Emendationes collegi, digessi, non tamen aded probavi omnia, quæ magni illi viri dixerunt, ut nunquam meo animo obsequutus fuero: Quod verò *Gassendus* utramque ferè paginam facit, id quidem contendo rectè institutum, & negent isti, qui mihi, aliisque *Lucretii* lectoribus invident tam doctum, tam elegantem Interpretem.

Fugi tamen, quantum potui, Grammaticorum contentiones, de Literis, Vocumque apicibus, si modò integra & expedita videbatur Sententia, non nimis sollicitus: Non probabilis curiositas vexare voces, cum varies licet & torqueas, idem tamen fatebuntur. Verebar etiam, ne illa Morum dulcedo, quæ *Tibi*, aliisque optimis viris non fatua videbatur, acresceret; Quippe Grammaticorum gens est clamorosa; immitis, acerba, irritabilis, neque eorum familiaritate cautus aliquis nimis uteretur. Perpetuum inter eos odium Contumeliæ, Convitia; Ut imperiti rudesque Tragicæ, cum humile aliquid & miserabile dicant, vocem intendunt, & minantur magna: Neque hoc quidem convenit in viles tantum & è trivio Grammaticos, sed *Scaligeros, Salmasios, Vossios, Huetios*, quos in omni Li-
terarum

terarum genere maximos veneramur, sed experimur illiberales Grammaticos: cum ad Puerilia descendant, tanquam Pueri rixantur. Memini autem me Philosophum interpretari quod si perfec-
rim, novi Te Laudatorem non parcum, si ex-
ciderim proposito, indulgentissimum Amicum ex-
periar; Benigne monebis & corriges, An idem
alii facturi sunt, forsitan non tanti est ut studiosius
inquiram.

Obsignaveram has Literas, neque longiori sermone
Te morari, & peccare in publica commoda decreve-
ram, cum veteres notaeque Calumniae irruerint, po-
stulantes ut resignarem, sibi quae satisfacerem; Rejeci,
quid enim cramben tam satiam reponam? Sed cum in-
starent acriter, novisque jactarent authores, admisi
tandem, & jam in scenam prodeunt.

Prima humilis est, & Grammatica, dicitque Lu-
cretium Poetam non esse; Nempe Nos hodie melius
intelligimus quinam sunt isto titulo digni, quam uter-
que Cicero, Cornelius Nepos, Ovidius, aliique
verborum callentissimi scriptores: Illi Vatem dicunt, &
quidni Ego illis credulus, donec meliores authores,
quos sequar, habeam? *Per ambages Deorumque ministe-
ria non precipitatur liber spiritus*, Nec fuit necesse; Phy-
sicum enim non Heroicum contendo, Sit *Empedocli*,
Arato, *Hesiodo*, *Virgilio* proximus; locum haud opto
digniores: Dis famulis non utitur, sed nec vilia,
foeda, & pudenda officia illis demandat, quod isti
Deorum Dearumque Domini non raro faciunt: Quid
autem dicam *Epicuri* Deus ridiculos fore, si cum aeter-
no sint Otio donati turbarent omnia, & tumultuaren-
tur? Sed *Incomptus* est & *Laxus*, non habet numeros,

15. Hieronymus *Megist. Miscel.* lib. 1. cap. 17. 16. *Epic. ad Eri-*
tym. lib. 2. Ep. 11. 17. *Vit. Artici.* 18. *Tristium* lib. 2.

aut perspicuam *Virgilii* brevitatem : Quasi non iniquum & indignum esset in Opere imperfecto, & quod ultimam Authoris manum desideravit, eas Veneres requirere, quæ in Poëmæ maxime elaborato sunt stabilitæ.

Huic Calumniæ ita profligatæ succedit alia elatæ aspectu, & voce truculentior ; clamitans Vesanum eum, Immodestum, Impium, Voluptatis magistrum, omnem denique spurcitie, quæ decet Porcum ex *Epicuri* groin inquinatum : Ego vero nunquam animum meum adducere potui ut credam, *Pomponii Attici*, castissimi Viri familiarem, Utriusque *Ciceronis* delicias, & eximium suæ ætatis ornamentum tot vitiis (de Impietate aptus erit dicendi locus) sædatum : Testes igitur quæro, in nullibi inveniam, Scripta evolvō, at in illis omnibus longe dissimilia ; Multa adversus Metum fortiter, Temperantiam severe, Libidinem caste disputant quæ hortari ad Virtutes, ab Avaritia, Ambitione, Luxuria possint deterrere plurima : Et qui ad illius precepta Vitam Moresque componit, illum Privati habebunt integerrimum Amicum, Civem Republica.

Sed cum *Epicuri* sectatores non tam sua quam Magistri infamia laborant, haud integra erit Poëtæ nobilitas, nisi Illius etiam Honos vindicetur : Nam non levis moratus Scholæ Philosophicæ Princeps, ut Fons luculentus canalem suum, obducit quasi limo, & conspurcat Discipulos. Quid autem *Epicurum* laudarem apud Qui Moribus Vitæque instituto es ab illo, quem Vultus sibi fingit, quàm maxime alienus ? In Deum, In triamque Pius, Amicis fidus, Modestus, Temperans, Literarum studiosissimus, in Notos Benignus, Ignoscentibus omnibus Benevolus, & omnibus vicissim Charus, & conspicias oderisque necesse est Impium, Infidum, Immodestum, Intemperantem, rudem Disciplinarum contentum

temtorem, Universis Invidentem, & Universis pariter Invisum. Attamen Hoc Tibi jucundum fore existimo, Qui justus æquusque rerum Arbitrator suum Unicuique tribui, neque quæquam Innocentem calumniis opprimi & obtundi velis.

Quod negaverit Deum effecisse omnia, & Humana curare Impiam agnosco, & non ego is sum qui excusam; Licet huic errori humanam Imbecillitatem prætexere potuerim, cum omnes Philosophi ante *Anaxagoram*, *Aristoteles*, nec *Sexticus* excipiam quibus Fatum erat providentia, sint eodem Crimine impliciti: Aeternam materiam, Deæ Sororem ut vocant, obijcerem *Platonis*, & Mali Principium pariter aeternum; Demonstrarem quod Ipse *Epicurus* non minus honorifice de Deo senserit, quam isti qui videri volunt (*Socineos* intelligas) piissimi: Denique quod a Deum coluit nulla spe, nullo pretio inductus, sed propter ejus Majestatem eximiam supremamque naturam: Sed istis omnia contemplare obsecro *Epicuram* tanquam in *Troia* possum, *Statius* cum suo Fato obsidebant hanc urbem, a qua refugit Voluntas libera & Fatis avulsa; illam implebant Boni adversas res deplorantes, Mali que jacentes sepandas; neque illac erat facile transeundum, in *Tekum* igitur obiviso nimis & inconsiderato impetu profluere Miferentem tantæ infelicitatis, nisi malis oblivisci.

Patria Deo proxima, Epusque saluti sum, otium post habuit *Epicurus*, siquid²⁰ intervenerit accessurus ad Rempublicam: Non impotenter appetebat imperium, neque fugit administrationem cum invitaverit Occasio, Leni mitique Secessus placuit, & cum se abstinerit a Rebus civilibus preparavit Principem: ²¹ Amicitias

¹⁹ Seneca de Bea. lib. 4. cap. 49. ²⁰ Vbi. raris Sententias apud Lærtium. ²¹ Cicero. lib. 1. de Fin.

non oratione solum, sed multo magis vita, & factis, & moribus comprobavit; ²² Familiares, fame laborantes sustinuit, partitus erat ipsis ad numerum fabas; ²³ Et ista commendatio Puerorum, memoria & charitas Amicitiae, summorum officiorum in extremo spiritu ²⁴ conservatio indicat, uniatam esse. Homini probitatem gratuitam, non invitam, Voluptatibus, nec praemiorum mercibus evocatam. Ita cum Amicis mori sustinuit, Moriens eos superantes summa benevolentia amplexus est, & si maximum fidei indicium requiratur, non dubitavit pro Amico mori, sed eos ad oblivionem

Qui Libidinem *Epicuro* objicit, demonstrat illius furta & ²⁵ delicias; Qui Gulam, fercula, adeat Hortos, lautissimae mensae accumbat, & tandem plenus & satius instituat accusationem. ²⁶ Solus vixit & frugi, Serenex, ²⁷ latus exigui hosti plantastus, ²⁸ inaza fructibusque famem malignam extinxit, ²⁹ Aqua & pane simpliciter contentus, quibus caseum addidit, quando genio indulgere, & sumptuosius convivere libuit.

Quae his contraria à *Plutarcho* & *Cicerone* referuntur, plurima sunt à *Stoicis* impudentissime effusa, & invidiose recitata ab istis authoribus, qui oppugnabant opiniones, in quibus ³⁰ popularius dicere poterunt: Neque *Epicurum* mihi videntur satis intellexisse, namque Ille, ut erat facetus, varia *Voluptatis* significatione illusit *Stoicos*, fastidiosos & irritabiles Viros, ut habeant ista unde rixentur, & fiant magis ridiculi: Familiaribus autem vere rigi-

²² Plutarchus in vita Demetrii. ²³ Cicero lib. 2. de Fin. ²⁴ Vid. Testamentum Epicuri apud Laertium. ²⁵ Vid. raras sententias apud Laertium. ²⁶ Diogenes Laertius lib. 10. & Nussliheni Jamb. 18. ²⁷ Juvenalis Sat. 13. & 14. & Porphyrius lib. 2. de Abst. Seneca Epist. 31. Plutarchus adv. Colotem. ²⁸ Laertius lib. 10. ²⁹ Laertius lib. 10. ³⁰ Vid. Ciceronem lib. 3. Tuscul. Orae. in Pisonem. lib. 3. de Orae. & Plutarchum adv. Colotem. & A. Gellium lib. 2. cap. 8. & 9.

daque Virtus erat explicata³² verbis, vita moribusque declarata; & nulla unquam Scholâ vidit majores viros, & magis omni laudis genere insignes.

De contentu Disciplinarum quid responderem, cum utiles vix neglexerit, & Ego non sum adeo delicatus; ut nullam admitterem Philosophiam nisi operosè & phaleris ornatam. At serui isti accusant, Qui Invidum dicunt, ingratum,³³ *Democriti*, & *Nausiphanis*,³⁴ e quibus profecit, Cavillatorem. Grave hoc crimen, sed & commune, & si vera foret³⁵ accusatio iniquissime id Vitium hodie obijceretur *Epicuro*, qui amplas dedit poe-

nas omnium aetatum invidia & ingratitudine oppressus. Quis enim impotentius affligitur? & ipsa Stoicorum Vulgusque rusticus temperans videatur & humana, si conferatur cum illorum convitiis, qui qualem qualem in Phisicis profectum uni *Epicuro* acceptum referre debent. En Magnum & memorabile exemplum!

Epeditur cum sub grege, Non parum eruditus, sed ingenuus non vulgaris, ita tamen seculis addito, ut exinde supra multa veritate, illorum & indicem semper desumendum esse putaverit. Gaudes Ille suis sensibus omnisfœcundibus, suo sole sesquipedali, sua Terra non pendula, sed radicata deorsum in infinitum, recurrente sole quilibet nocte ipse Terrarum lateat ad Carceres Orientales; & hoc se Philosophum decent, qualia sunt illa quæ decent vulgus & idiotas. Subm. illis scientiam, suas voluptates, ut a quibus sensibiles non invidéo. Digni qui cum Corporibus amant, petramque animi.

De hujus *Xeri* Philosophiæ nihil habeo commemoratione dignum, *Democriti* & *Leucippi* dogmata corripit potius quàm

³² Inde Epicurei apud Clem. Alex. Strom. 5. p. 575. dicunt e³² *hæc ad hunc locum* quem locum Gassendus Rom. 5. p. 95. non recte explicat. ³³ Cicero lib. 1. de Fin. lib. 1. de Nat. Deorum. ³⁴ Sextus Empiricus lib. 1. adver. Mathematicos. ³⁵ Negat Laetius lib. 10. Illustrius in Epicuro, & e Plutarcho lib. 2. ad Colotem, & Lucretio refutari potest. ³⁶ Archæologia Philos. p. 185.

emendavit, Antiquo-barbara & vetustissima ignavit, nobis
 inveniendis impar : Philosophatur laxè, & per rationes flu-
 duantes, quæ non constringunt animum, neque ad assensum
 impellunt, nisi sua sponte in partes indolemque Epicuri pro-
 pendeat. Quoad Mundi ortum, quod proximè accedit ad ar-
 gumentum nostrum, ea in re se pessimè expeditit Epicurus,
 nam præterquam quod Atomorum illi motus quos introduxit,
 tam Descensus quàm Declinationis, fictitii, cum his figmentis
 rem suam necdum conficere potuit. Cum enim in formanda
 Tellure præterisset membranarum illam Leucippi (cujus memi-
 nimus) orbemq; primigenium levem & æquabilem, & ad hodiernam
 Terræ formam protinus aptare vellet suam Cosmogo-
 niam, planè excidit proposita, utque frustra fuit ; cum neque
 Maris, neque montium, neque cavitatum Terræ, aut cete-
 rarum, quas in ipsius forma conspicimus, inequalitatum cau-
 sas reddere poterat aut verisimiles, aut tolerabiles. Agnos-
 cis contumelias, vehementes & acerbas, à Viro probò,
 intelligente, cetera candido, profusas ; ab illo denique
 qui non tam id quicquid in Physicis præclare dixit, sed
 & Scornata ista quibus tam frigide, & utiliter ille
 dat sacrae Mosis historię, ab Epicuro accepisse viden-
 tur : Nempe cum decreverit vastare Florsum, salubres
 simul noxasque herbas evulsit, & transfudit in sua. Hec
 scio, agrè seres, accipe igitur tabulas, & utriusque
 Philosophi dogmata conferamus.

De Chao non tam similia dicunt quàm eadem.
 Uterque agnoscit indigestam particularum conge-
 riem multiformium, magnitudinis, Roderisque
 inæqualis, gravitate suæ deorsum tendentium ; sed
 nullam causam Descensus posuit Epicurus : quasi Ipse
 aliquam protulerit ; Motum Declinationis sine causa, quod

37 Compara Disputationem Vellei Epicuri apud Ciceronem lib. 1.
 de Nat. Deorum cum cap. 8. lib. 2. Archeologiæ Philosophicæ.

2. *Physicis turpissimum induxit* ; Nec minùs turpe fi-
 : in Chao, indigesta particularum congerie temerè
 urrentium, Centrum aliquod, quò sponte sua Bru-
 : iners Materia feratur. 7 *Membranam Leucippi præ-*
 : Grande hoc quidem facinus & inexcusabile: nem-
 mplices Atomos in Pingues & Macras non divisit,
 docuit Aqueas pinguesque particulas Terrestribus
 lacris utcunque leviores, celerius subsidere; Deni-
 non demonstravit Corpus Solidum & grave pingui
 ori insidens Aquæ multò leviori innatare posse:
 : sunt quæ in Philosophiam commisit *Epicurus*, cum
 ippi membranam præteriiit. Sed neque Mari, ne-
 Montium, neque cavitatum Terræ, aut cæterarum quas
 sus formæ conspiciamus inæqualitatum causas reddere po-
 aut verisimiles aut tolerabiles. Nihil unquam magis
 uè dictum, cum ista omnia *Epicuri* Hypothesis uni-
 xplicit : Conveniunt Atomī læves, rotundæ, lu-
 æ, angulares, asperæ, Hamatæ, graves aliæ, aliæ
 ores: Graves subsidunt, Leviores & lubricæ extru-
 tur, Ex iis Mare ; quoniam verò aliæ, aliis erant
 is implicitæ, ideo omnes non æqualiter subside-
 t, atque inde Cavitates, cavernæ, & immanis iste
 eus in quem Maris Aquæ sponte defluebant. *Anti-*
barbara & vetustissima ignoravit: At de iis *Epicurus*
 i copiosè differuit, De recentis Mundi Temperie
 ique clementia, de Primorum Hominum longævi-
 , de ortu Animalium ex oleaginea materia, &
 id maximum est *Theoriæ* ornamentum) de situ recto
 luris ad Solem ; Hæc breviter, quæ tamen satis de-
 monstrant non Solum *Epicurum* Magistros suos indignè
 llari ; aliquando fusiùs deducam, cum *Tecum* de
 um natura differere licuerit.
 Id verò fatale videtur Poëtæ nostro, ut, Qui scripse-
 rit

rit in incerto Reipublicæ statu, ejus scripta in turbido
explicentur. Ille *Memmius*

Quem Tu, Dea, tempore in omni
Omnibus ornatam voluisti excellere rebus,
Ego omni Virtutum genere parem desidero : Te enim
Musis dicatum rapuerunt Castra; sacrilegè dicerem, nisi
Eos postulare communis Salus, qui liberalibus discipli-
nis intracæ Artem opponant Dolis, Fraudesque Vir-
tute & constantia eludant. Macte igitur Virtute tua,
Sed Illi ne nimium confidas, ut nihil recusabis ob for-
midinem; ita nihil appetas ob jactationem, simulque
anxius agas, & intentus; Non enim Solus pugnās;
~~—~~ Sed Armis Te pollicitem alia, si non meliora;
trado; ea tamen conditione, ut victorias Principis vi-
ctrici Stylo persequaris. Vale.

PRID. KAL. Sept.

An. 1694.

A D

LECTOREM.

DE *Tito Lucretio Caro* quæ Scire debes, Lector, hæc sunt : Romæ natus est An. V. C. lxxLix nobili gente *Lucretia*, ea Romani imperii ætate, quæ ingeniorum feracissima vidit ¹ *Ciceronem*, *Senemque Crassum*, *Catonem*, *Sulpitium*, moxque *Brutum*, *Calpurnium*, *Calpurnium*, *Cælium*, & proximum *Ciceroni Cæsarem*, eorumque velut alumnos *Corvinum*, ac *Pollionem Asinium*, æmulumque *Thucydidis Salustium*, auctoresque carminum *Varronem*, & *Lucretium*, neque ullo in suscepti operis sui carmine minorem *Catullum*. Hoc tempore Græcorum Disciplinas tractare ceperunt Romani, *Epicuri* rationem *Lucretius* sequitur, illiusque Philosophi doctrinam ² Sex libris, elegantibus quidem & ornatis exposuit. Vix absoluto opere moritur, eo ipso die quo natus est *Virgilius*, & Aliquis *Pythagoreus* credat *Lucretii* Animam in *Maronis* corpus transiisse, ibique longo usu & multo studio exercitatum Poëtam perfectissimum evasisse : An sibi ipsi manus attulerit incertum, interiit Anno Ætatis suæ xLIII, & miserrimam, quam olim ludibrio habuerat, nimis citò expertus est immortalitatem.

³ Omnium Poëtarum Latinorum qui hodiè extant, & qui ad nostram ætatem pervenerunt, elegantissimus & purissimus, idemque gravissimus, atque ornatissimus *Lucretius* est ; eum cum Librarii scriptores, nondum inventa arte *Typographica*, mendis innumerabilibus, maculisque foedissimis contaminassent, atque obruissent ; ad illa à Librariis illata vulnera accesserunt multo graviora, ab Hominibus, doctis quidem illis, sed plus nimio suo ingenio indulgentibus (ut sumus nostri fere plus æquo amantes) imposita atque inflicta ; quibus hic, alioqui politissimus atque elegantissimus Scriptor, ita laceratus, confossus, depravatus, corruptus est, ut vix quiquam eum legere, vix attingere, vix adspicere auderet. Ista de primis, *Veronensi*, *Parisiensi* &c. *Lucretii* editionibus *Lambinus* : ⁴ Ipse verò multis Codicibus usus *Lucretium* omni ex parte maculosum, deformem, atque ulcerosum magna ex parte à maculis & ulceribus vindicavit, & commentariis brevibus, non tamen inutilibus illustravit.

¹ Velleius Paterculus lib. 2. ² Vid. Sextum *Lucretii* librum, & lib. 2. *Trist. Ovidii*. ³ Vid. *Lambini Epist. ad Lectorem*. ⁴ *Lambini Epist. ad Lectorem*.

Hunc sequitur Gifanius non æquis passibus ; Grammaticum potius dixeris, quàm Philosophum ; & in illo non diligentiam sed iudicium desideres, 5 multos evolvit libros, promisit multa, sed nihil effecit Promissor iste tanto hiatu dignum : & si edidisset 6 Annotationes, proculdubio haberemus quæ magis displicerent : Illum excipit Pareus, qui noluit Characteræ perituræ parcere. Nardius 7 sexagenarius Interpres de ponte deiciendus. In Tanaquillo Fabro excellens eruditio, iudicium, acumen admirabile. A 8 Gronovio multa expectare potuimus, ab 9 Isaaci Vossii observationibus omnia. De Fayi editione satis dixi, & de hac nostra, Lector, ipse iudicabis.

Quod Interpretationem attinet, alieno magis quàm meo animo obsecutus sum ; Hæc enim ratio, quamvis suam utilitatem habeat, difficilis, & non adeo probabilis videtur : De ista dici possunt illa Ciceronis in primo lib. de Oratore.

In quotidianis autem cogitationibus equidem mihi adolescentulus proponere solebam illam exercitationem maxime, qua Carbonem nostrum illum inimicum solitum esse uti sciebam, ut aut versibus propositis quàm maxime gravibus, aut oratione aliqua lecta ad eum finem, quem memoria possem comprehendere, eam rem ipsam, quam legissem, verbis aliis quàm maxime possem lectis pronuntiarem. Sed post animadverti, hoc esse in hoc vitium, quòd ea verba, quæ maxime cujusque rei propria, quæque essent ornatiissima atque optima, occupasset, aut Ennius, si ad ejus versus me exercerem, aut Gracchus, si ejus orationem mihi sortè proposuissem, ita si iisdem verbis uterer, nihil prodesse, si aliis, etiam obesse, cum minus idoneis uti consuecerem.

5 Vid. Ep. Gifanii ad Lectorem. 6 Gifanii Epist. ad Lect. 7 Vid. Epist. Nardii ad Baldum Baldium libro Sexto Lucretii præfixam. 8 Vid. Salmasii Epist. 9 Vid. Vossium ad Catullum pag. 249.

TITI
LUCRETII
CARI

DE

Rerum Natura

LIBRI SEX.

LIBRI PRIMI

ARGUMENTUM.

IN ipso operis Principio Venerem invocatur, II. Deinde à v. 45. ad v. 159. libros suos de Rerum Natura dedicat Memmio : Epicurum, cujus rationes sequitur, laudat ; ab illius doctrina Impietatis invidiam amolitur, & hujus & sequentium librorum argumenta breviter proponit. III. Tum rem ipsam aggreditur, docetque à v. 160. ad v. 265. ex Nihilo nihil fieri, & in Nihilum nihil reverti posse. IV. à v. 265. ad v. 329. Minuta esse quædam Corpora, quæ, licet sub sensum non cadunt, mente tamen possunt concipi, & è quibus Res omnes componuntur. V. His corpusculis à v. 330. ad v. 430. subjungit Vacuum seu Inane spatium : & VI. à v. 430. ad v. 483. Probat Nihil esse præter Corpus & Inane, Reliqua autem quæ videntur esse ut Pondus, Calor, Paupertas, Bellum &c. esse tantum Conjunctiona vel Eventa, Proprietates seu Accidentia Corporis & Inanis. VII. Docet à v. 483. ad v. 528. Prima corpuscula esse perfecte solida, ideoque à v. 528 ad v. 635. Insecabilia esse, Minima, (neque enim Corpus in infinitum dividi potest) & æterna. VIII. Deinde, à v. 635. ad v. 712. Refutat Heraclitum, qui Ignem, Aliosque qui Aërem, Aquam, aut Terram Rerum omnium principium esse statuerunt. IX. tum à v. 712. ad v. 829. contra Empedoclem demonstrat Res non componi è quatuor Elementis ; X. Demum à v. 829. ad v. 919. Anaxagoram refellit. XI. Postremo à v. 919. ad v. 1050. Docet Universum esse ex omni parte Infinitum, Corpuscula esse numero infinita, & Inane nullis terminis comprehendi posse : XII. Et à v. 1050. ad v. 1110. Deridet illos qui existimant esse aliquod Centrum in Universo, quod Gravia omnia deorsum tendant, dum Levissima ponte sua sursum ferantur.

T. LUCRETII CARI

DE

RERUM NATURA

Liber Primus.

ÆNEADUM genetrix, hominum divumque voluptas,
 Quæ mare navigerum, quæ terras frugiferentis
 Concelebras; per Te quoniâ genus omne animantum
 Concipitur, visitque exortum lumina solis:

INTERPRETATIO.

Benigna Venus, Mater Romanorum qui ab Æneâ ducunt genus, delicia Hominum & Deorum; Quæ Mare navigerum & frugiferæ terras Volubilibus Cæli stellis substratas replet & exornat; tuâ

anim virtute omne genus Animalium generatur, & natum videt Dies lucem;

N O T A.

Carmen de *Rerum Natura* scripturus *Lucretius*, Venerem invocat, lepidam sane venustamque Deam, *Æneâ*, à quo originem ducebant Romani, matrem; amicam insuper *Marti* (sic fabulæ) & aliquando nimis immodestè faciem: at cujus illecebris tota rerum *Natura* regitur, & cujus virtute, quicquid Animale est, generatur; & quæ sola venustatem & leporem largiri possit. Hanc igitur tanquam aptissimam sibi de *Rerum Natura* scripturo patronam eligit, ab ea petit leporem suis versibus, pacemq; Romanis (turbata enim *Repub.* nec imple, nec *Memmius*, cui hoc Carmen scribit, studiis Philosophicis vacare potuit) quam illa à suo *Marte* facillè impetraret. Et hac invocatione *Physici* Poëtæ, & *Epicuræi* etiam Philosophi (quicquid alii sentiant) partes probè & decorè agit; Irridet enim dum invocatur, & ut raro magis bellam, sic nunquam magis probrosam *Veneris* & *Martis* imaginem inveniemus. Nimis autem argute pii videntur isti, qui Poëtam *Providentia* iniquissimum vi quadam, seu potius lusu Numinis coactum esse volunt opem & auxilium à famosissima Dea implorare. Nec minus otiosi, qui Venerem Hortos curasse observant, ideoq; aptissimam fuisse *Epicuræis* Hortorum incolis, Patronam; aut mysteria nescio quæ sub *Veneris*, *Marte*, *Cælo*, &c. latere sentiunt: Istæ nugæ sublimi & fastoso *Lucretii* ingenio improbè conve-

niant; mysteria Veterum non minus quam Religionem contempserunt *Epicuræi*: (*Sic. de Nat. Deor. l. 1. sect. 59.* Sed istam sapientiam *Nardio*, ejusque similibus relinquamus. Abeant etiam Grammatici cum sua *Veneris Genetrice*, nisi existimare velint *Lucretium* tam Divinum esse, ut Venerem olim à *Julio Cæsare* isto titulo consecrandam fore conjectaret. Poëta erat *Lucretius*, ideoque non neglexit leges suæ Artis, *Epicurus*, ideoque patriæ superstitioni subdole obsequitur; qui plura quærit, inveniat, & inventis gaudeat.

2. *Alma.* Sancta, pulchra, Festo. Aliis lata, fecunda, grata: Ego benigna mallet; vox enim ista exprimit alias omnes virtutes Veneris, quas non minus quam fecunditatem inuenerat *Lucretius*.

2. *Subter labentia.* Unam esse vocem contendit *Barthius*: acutè: quasi stellas, æquè ac Mare & Terras variis Animalibus *Venus* concelebrasset. Vid. l. 4. v. 413.

4. *Concelebras.* Commoveret. *Nonio*. Colis & frequentas *Lambino*. Sic *Ovid.* 4. *Metam.* v. 45. clarius verò, replet & exornat variis Animalium factura. *Celebris* autem apud Antiquiores idem quod frequens, via bona, celebrisq; *Cat. de re rustica l. 1.* Locus quæritur *celebris* an desertus? *Scriptor ad Herennium l. 2.* Vid. l. 2. v. 345. & l. 5. v. 1380.

5. *Luminis.* Lamine MSS. frustra.

A

Te,

Te, O Dea, advenientem, & primo vere visentem terras venti & tempestates fugiunt. Tibi varia, & in rebus productudis Artifex terra suaves producit flores; latum mare fit tranquillum, & Tibi quasi subridet; pacatumque Caelum splendet radiis nitidioribus, & latius ubique sparsit. Nam simul ac pulcherrimum Ver sese aperit, & lenis Favoniis flatus, qui maximè facit ad generationem rerum, laxatus spirat, Aëria primum aves tuo numine percita, intimisq; medullis affluantes Te, o Dea, advenisse significant; tum ferocientes etiam quadrupedes pinguis pascua ludibundi pererrant, & rapidos amnes trajiciunt; tanta aviditate Genus omne animalium tuis deliciis, eaque voluptate quam subministras captum, Tibi obedire gessit, & Te sequi quocumq; ducis. Summatim. Tu blandum amorem excitans in pectoribus omnium Animalium, qua in Mari, Montibus, Fluvio rapacibus, Sylvis vel Campis visentibus vivunt, facis ut singula secundum vires suas species genus suum propagarent, & instaurarent. Quoniam igitur Tu sola es qua rerum Naturam regis, nec sine Te res ulla nascitur.

Te, Dea, te fugiunt venti, te nubila coeli, Adventumque tuum; tibi suavcis dædala tellus Summittit flores, tibi ridet æquora ponti, Placatumque nitet diffuso lumine coelum. Nam simul ac species patefacta fit verna diei, Et referata viget gentialis aura Favoni; Aëriæ primum volucres te, Diva, tuumque Significant initum percussæ corda tua vi: Inde feræ pecudes persultant pabula læta, Et rapidos tranant amneis; ita capta lepore, Illecebrisque tuis omnis natura animantum Te sequitur cupide, quo quamque inducere pergis: Denique per maria, ac monteis, fluviisque; rapaceis, Frondiferasque domos avium, camposque virentes, Omnibus incutiens blandum per pectora amorè, 20 Efficis, ut cupide generatim sæcla propagent. Quæ quoniam rerum Naturam sola gubernas, Nec sine Te quicquam dias in luminis oras

NOTÆ.

7. *Adventumq;*.] *Adventuq;* Na. & B. *adventumque* Turnebus. Curiosè nimis: hic enim, *Te adventumq; tuum*, ut *Te tuumq; initum*, v. 12. & 13.

7. *Dadala*] *Dædalum* à varietate rerum dictam esse apud Lucretium Terram facile est intelligere, cum Græcè *δαδάλω* significet variare. *Festus*.

8. *Summittit*.] *Efferit, producit, procreat*, summittere enim est de sub mittere, sic apud Virg.

Corpora saltu subjiçunt in equos.

i. e. tollunt in equos. Ita tenella arbor,

Sub ingenti matris se subjiçit umbra.

i. e. sese attollit. Item apud Lucr. l. 6. v. 700.

Saxaque subjiçere.

i. e. in altu extrudere: Vid. etiam l. 1. v. 194. l. 2. v. 673. l. 6. v. 818. Sic l. 1. v. 1032. *Summissa Gens Animantum*. Quo in loco pro ingenio moreq; suo turpiter errat Interpretes *Fayus*.

9. *Placatum*.] Alii *pacatum* minus benè.

10. *Patefacta*.] *Calefacta* B.

11. *Gemitilibus*.] Alii *genitalibus*, G. Gif. MSS. Sed non tanti est, hoc semel monuisse operæ pretium fuerit, huius formæ nomina utriusque significationis esse, activæ dico, & passivæ, ita *placabilis* qui placat, & placatur;

penetrabilis qui penetrat & penetratur.

12. *Initum*.] *Initum* B. alii *initium*: eligit Lector quod magis placet, penes eundem etiâ sit, utrû percussæ, an percussæ legi debeat.

16. Hunc versum, quem non agnoscit B. neque plurimi alii MSS. & impressi Codices, è vetere Codice inseruit Marullus; & quidni pro genuino recipereamus? est enim Lucretio dignissimus, & si deleatur iste, turbata subitò essent omnia, & obscura.

18. *Quo quamque*.] *Quocumque*, B. & alii.

20. *Incutiens*.] Observandum in re blanda suavi & jucunda usurpari non incurere: ita & Horatius in Epist.

Forix tibi & uncta popina
Incutiunt urbis desiderium.

Vid. etiam lib. 1. v. 923.

21. *Sæcla*.] Vox Lucretiana, Græci *Ποῖα* *φύλα* vocant, Horat. genus, *Ποῖα* genus Od. 2. l. 1. id autem significat quod vulgus vocat Species Animalium.

23. *Dias*.] Aërias, diurnas, Diurnum enim dicitur, inquit Festus, quod sub Cælo est, ex quo, sub die fieri dicimus quod sub Cælo fit, & non sub tecto: *Diurnum* etiam idem ac *diurnum*. Sic l. 2. v. 178. *Vita dux dia voluptas*.

Exortus

ir, neque fit letum, neque amabile quicquam;
iam studeo scribundis versibus esse, 25
go de RERUM NATURA pangere conor
niadæ nostro: quem tu, Dea, tempore in omni
bus ornatum voluisti excellere rebus.
regis æternum da dictis, Diva, leporem:
ut interca fera moenera militiæ 30
ria ac terras omneis sopita quiescant.
Tu sola potes tranquilla pace juvare
eis, quoniam belli fera moenera Mavors
ptens regit, in gremium qui sæpe tuum se
æterno devinctus vulnere amoris;
ta suspiciens tereti cervice reposta 35
more avidos inhians in te, Dea, visus:
uo pendet resupini spiritus ore.
u, Diva, tuo recubantem corpore sancto
isula super, suavis ex ore loquelas
petens placidam Romanis Incluta, pacem.
eque Nos agere hoc patriæ tempore iniquo
us æquo animo: neq; MémI clara propago
s in rebus communi de'isse salutem.

aut floret, gratæque fit &
amore digna; obsecro ne Tu
mihi opem feras cogitanti
scribere Carmina De RE-
RUM NATURA amicitissimo
meo Memmio dedicanda;
illi inquam Memmio, quem
Tu, Dea; omnibus tuis donis
ornatum cunctis hominibus
superiorem esse voluisti. Es
quoniam tanto viro scribam,
ideo ardentius peto maximam
æternamq; meis versibus ve-
nustatem largiri digneris;
Effice etiam obsecro ut bella
omnia per Mariæ & Terras
sopita quiescerent, Tu enim
sola potes placida pace Homi-
nes beare; Mars enim Ar-
mipotens bella regit, pro lu-
bibus accendit & extinguit;
Ille autem sæpe blando fure-
re sese rejicit in tuum sinum
devinctus æterno vulnere amo-
ris, atque supinus jacens re-
flexa tereti cervice, & suspi-
cians, pacis amore avidos
oculos in Te, Dea, inhians;

ima totusque resupini sensus quasi affigitur tuo Ori, & ab illo pender. Hunc Tu, O for-
Dea, corpore tuo sancto recubantem inclinato capite desuper amplectere, blandissimè profer
pete placidam pacem Romanis. Neque enim ipse æquo pacatq; animo destinatum
i possum dum Patria bellis agitur, neque illustris Memmii filius tali rerum statu Rei-
lutem negligere, & vacare Musis.

NOTÆ.

Memmiade.] Memmius Gemellus,
i Athenas olim profectus erat Lu-
& quo familiariter urebatur, de
m plurima videas Lector in dis-
e Gifanii de gente Memmia.

iatum.] Ora latum in vet. Gronovii
jecit Salmastius alatum pro exal-
celso, ut vivatum idem dixit Lu-
3. v. 410. 557. 680. at vox alata,
llinari Sidonio aliisque sequioris
ta fuit, vix tamen forsitan erat Lu-
271.

ice.] Et face F. Mœnere Militiæ]
militiæ munera sic manire pro
natus pro mutuis, cara pro cu-

jecit.] respicit, B. & Gif. quasi re-
nus eleganter.

vinctus.] Metaphora paulo durior:
cebant præpeditus dolore, & Κομ-
s, Callimachus. Et Furius Biba-

tulus Ille gravi subito devinctus vulnere habe-
nas misti— alii devinctus.

36. Suspiciens.] Alii suspirans. Sed placet
suspiciens. Vox enim ista bellæ huic ima-
gini optimè convenit: nullam verò ta-
bulam, uti sentit Faber, respexit Lucre-
tius, quid enim tabula opus, ubi vividum
est, quod res optime pingeret, ingenium?
Amo etiam verecundiam, & utinam in
Fabro inveniri possit, non paulo mode-
stior est Poëta, quam Interpres; nulla
enim vera res hic agitur, nulla μυσία
μυσία. Illa interpretatio quam appo-
sui non minùs fida est, quàm modesta: MSS
suspiciens.

41. Incluta.] Nobilis, clara, Festus. Raro
apud Latinos Scriptores dii vocantur In-
cluti, aliquando tamen, sic Ennius lib. 3.
Annalium apud Nonium, Qlim de Cælo la-
vum dedit inclutus signum.

Quod reliquum est, vel quod ad Te, O Memmi, attinet, vacuas aures, animamq; à curis remotum mihi accommodo tradenti veram certamq; Philosophiam, nec contempta relinquo mea dona que Tibi fideli studio præparavi, priusquam mente tua perceperit, & accuratè intellexerit: Carmimbus enim meis disputabo de tota natura Cœli & Deorum, principia rerum demonstrabo, ex quibus Natura res cunctas producit, auget, nutrit; & in qua Natura resolvit easdem res cum interierint. Quæ quidem dum Philosopho videntur, & naturam rerum explicamus, soleamus nominare Materiem, Corpora Rerum genitalia, rerum semina, aliquando etiam eadem vocare prima Corpora, quoniam ex illis primis (simplicia enim sunt, nec ex aliis composita) res cuncta componuntur. Quoniam enim ad Deos spectat, necesse est ut omnes Dii, eo quod Dii sint, æternam agent vitam maximo iotio, ut nullam nostri curam habeant, ut sint expertes doloris, à periculo etiam tuti; propriis suis dotibus ad felicitatem satis instructi, ut hominum cultu non indigeant, nec deleantur pietate eorum, aut impij irascantur. Cum humana vita miserabilem indignamq; in modum jaceret

Quod superest, vacuas aures mihi Mēmiada, & te
Semotum à curis adhibe veram ad rationem,
Nec mea dona tibi studio disposita fideli,
Intellecta prius quam sint, contempta relinquo.
Nam tibi de summa Cœli ratione, Deumque,
Disserere incipiam, & rerum primordia pandam;
Unde omneis Natura creet res, auget, alatque:
Quove eadem rursus Natura perempta resolvat:
Quæ nos Materiem, & Genitalia Corpora rebus
Reddunda in ratione vocare, & Semina rerum
Appellare fuimus, & hæc eadem usurpare
Corpora Prima, quod ex illis sunt omnia primis.
Omne enim per se Divum natura necesse est
Immortali ævo summa cum pace fruatur,
Semota ab nostris rebus, sejunctaque longè;
Nam privata dolore omni, privata periclis,
Ipfa suis pollens opibus, nihil indiga nostri,
Nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira.
Humana ante oculos foedè cum vita jaceret

Ir

NOTÆ.

45. *Memmiada.*] Memmius, Gif frustra. His verò 12 v. *Memmi* suo, quem attentum sibi & aliis curis vacuum optat, futuræ disputationis argumentum aperit. docetque se disputaturum de Cœli & Deorum natura, & de primis rerum principiis è quibus res omnes fiunt, & in quæ iterum resolvuntur; quod enim ad Deos attinet, illi beato otio fruuntur ab omni cura & negotio semoti. Posteriores autem hos sex versus versus 44 subiungit B. non verò agnoscunt quidam vet. Cod. & sanè abesse possunt, infra autem loco magis apto leguntur. Tamen & hic non abs re locum habeant per *occupationem*, ut vocant Magistri, quasi dicat Lucretius, ex primis corporibus omnia fiunt, nam *Dii* quidem, contra quam sensit Philosophorum vulgus, *Naturam rerum* nec fecere, nec curant.

49. *Ratione*] Alii *Regione* Deumque.] supplet Nardius, domicilio. Utrumque imperit, non enim de Cœli ac Deorum regione, sed naturæ Poëta disputat.

32. *Eadem perempta.*] Eas ipsas res peremptas; præterivit autem orationem, ut

alibi, cum enim genus humanum scripsisset mox addit eos. Hoc etiam Lucretio familiarè. Alii, *eadem perempta* nempe *Natura* supple *scipsam*, resolvat: imperitè.

63. *Humana, &c.*] Qui Ingenium cum Cicerone in Lucretio desiderant hanc imaginem contemplantur, & si pulchriorem monstrare possint id mihi facient quod est gratissimum. Ut misere enim forsideque jacent humiles isti *Religione* oppressi Homines. & quam horrendo ore *Dominus ille metus* desuper minatur! Credes visum præsentem Dæmonem flagella intetare. His positis, *Epicuri* (Atheniensis & Neoclis filii) laudes aggreditur, qui primus his omnibus terroribus se intrepidum opposuit, & acri vi mentis extra hujus Mundi limites in *Omne* infinitum delatus, totius Naturæ potestatem penitus perspexit, docuitque Homines res fieri sine cura & opera *Deorum*, ideoque omnem religionem funditus sustulit, ut docet *Cicero* lib. 1. de Nat. Deor. *Quid est enim cur ab hominibus colendas dicat, cum Dii non modo Homines non colant, sed omnino nihil*

quæren

ris oppressa gravi sub Religione,
caput à cœli regionibus ostendebat,
ibili super aspectu mortalibus instans;
um GRAIUS homo mortaleis tollere contra
culos ausus, primusque obfistere contra:
n nec fama Dedim, nec fulmina, nec minitanti
mure compressit Cœlum, sed eo magis acrem. 70
item irritat animi, confringere ut arcta
ræ primus portarum claustra cupiret.
vivida vis animi pervicit, & extra
fflit longe flammantia moenia Mundi;
Omne immensum peragravit mente ani-
moque:
refert nobis victor quid possit oriri,
nequeat; finita potestas denique quoique
am sit ratione, atque alte terminus hærens.
Religio pedibus subiecta vicissim
nitur, nos exæquat victoria Cælo.

65 in terris, oppressa sub gravi
Religione, qua e Cælu Caput
suum proferens, & de super
instans mortalibus horrenda
specie terrebat Homines; pri-
mus omnium Epicurus
mortales oculos contra illam
tendere ausus est, primusque
illius Tyrannidis resistere:
Quem Epicurum nec de
Divi fabula, nec fulminis, nec
Cælum resonans minaci mur-
mure reprefit; sed hac ter-
riculamenta animo, iam il-
lius mentem magis incende-
bant, & fecerunt, ut primus
Ille cuperet perturbare por-
tas, validaque Natura mur-
nimenta: Actis ideo illius
Animi virtus perripit, &
præcæta est longè ultra
flammanes Cæli ambitur,
Idemque ille Epicurus Omne,
70 non, infinitum mente sua

avii, & ibi natura rerum penitus perspecta, voti, sui compos, nos docet quid fieri possit, quid
de; & unde sit quod, quodcumque est, finitam habeat potestatem, limitemque potentia in ipsa
i natura positum; & hinc est quod jam Religio (ut nos olim illi) nostri pedibus subiecta con-
v, & Victoria illius Epicuri ingenio parva nos adæquat Cælo.

NOTÆ.

nihil agant? Otio autem suo abu-
ut Gassendus, Faber, alique, qui
i librum *de deorum* los, ejus Se-
cratam erga Deos, & Religionem
verificatione tantum, metuque Deorum
à Lucretio hoc loco positam esse
it; quasi Poëta non omnem de Pro-
a opinionem sustulit, aut ille esset
titiosus qui Deum aliquid agere, aut
a curare existimaret.

tollere.] Tendere Nonius, & hanc le-
i sequitur Lambinus, tendere ocu-
n dixit pro contendere, est autem
lus oculos contendere quam tolle-
d enim significat contenta acie ali-
rueri, sic infra eodem libro, Nulla
storum acies contenta tueri, l. 4. v. 801.
intendis acutis: at tollere omnes &
i & MSS Codd. probant.

irritat.] Pro irritavit, sic educat a-
rentium, sumas apud Virgilium,
pud Ennium: disturbat apud Lu-
lib. 6. v. 586. Similiter enarra-
festinamus apud Plautum. Iste
ro voces que syncope patiuntur
n habent circumflexam, ut notat
us, ideoque longam.

72. Cupiret.] Pro cuperet. Notant No-
nius & Priscianus, quarta enim & tertia
olim à se invicem non ita sejunctæ erant &
secretæ, quin utrique essent multa commu-
nia: sic parire pro parere apud Ennium.

75. Omne,] τοῦ παντός. Omnia maluit dicere
Cicero, lib. de Univ. verum ipse etiam
hanc vocem aliquando usurpavit. lib. 2. de
Divinat. Epicurus τοῦ ὅλων φύσιν & apud
Plutarchum τοῦ ὅλων φύσιν dixit. Idemque
valent apud Lucretium, Natura rerum:
Summa rerum. Summa omnia. Summa tota;
Summa totius summa, &c. Hoc Omne apud
Epicureos est infinitum & sempiternum,
Incrementi simul & Decrementi incapax,
dum Mundus, finitus sit, aliquando natus,
& interitui obnoxius.

78. Atque.] Utque Gif. & C. Harear.] Hæ-
rens D. P. C. N. quanquam quantum B.

80. Obieritur.] Al. exteritur. Victoria.]
Epicuri viz. qui ut verbis Manilii lib. 1.
v. 67. utar --- Cepit profundam

Naturam rerum Causis, viditque, quod usque est.
Nubila cur tanto quateretur pulsa fragore, &c.
— Solutique Animis miracula rerum
Eripuitque Jovi Fulmen, virisque Tonant.

Illud

Sed me reprimō, vereor enim,
ne forte credas me Tibi pro-
ponere impiam Philosophi-
am, viamq; monstrare ad
scelera ducentem; at e con-
tra obvers, quod Religio
sapē olim pessima peperit fa-
cinora, quales illud erat, cum
Aulide dices Danaūm prin-
cipēs viri impie contamina-
runt Diane arcem Iphigenia
cruore: Quae Iphigenia, si-
mul ac infula cingens vir-
gineas comas ad utramq; ge-
nam pendit, & simul ac
sensit matrem patrem ad
aerē stare, & iuxta illum cul-
tras Popae expedit, civesq;
spectatores duō iussato illa-
chrymate, multa metū in ter-
ram decidit supplex; at vero
ad salutem infelicis ille Vir-
gini tum minime profuit
quod prima Regem Patri
nomine donaverat, nam à
terra virorum manibus le-
vatur, & ad aras tota iren-
pampa domum deducetur.

Illud in rebus vereor, ne forte rearis
 Impia te rationis inire elementa, viamque
 Endogredi sceleris; Quod contra, sæpius olim
 Religio peperit scelerosa atque impia facta,
 Aulide quo pacto Triviai virginis aram
 Iphianassaî turpârunt sanguine fœde
 Ductores Danaûm, delecti, prima virorum.
 Cui simul infula virgineos circumdata comptus
 Ex utraque pari malarum parte profusa 'st,
 Et moestum simul ante aras aditare parentem
 Sensit, & hunc propter ferrum celare ministros;
 Aspectuque suo lacrymas effundere civeis:
 Muta metu terram genibus summissa petebat:
 Nec miseræ prodesse in tali tempore quibat,
 Quod Patrio princeps donârat nomine Regem.
 Nam sublata virum manibus tremebundaq; ad aras
 Deducta 'st, non ut, solenni more sacrorum
 Perfecto, posset claro comitari Hymenæo:
 Sed casta incestæ nubendi tempore in ipso
 Hostia cinderet mactatu moesta parentis,

N. O T E.

81. *Ilud.*] His 22. v. Huic tam impie do-
ctrix, quæ Providentiam negat, aversum
fore Mœnium suspicatur, ideoque illius
Animum confirmat monendo. Religionem
istam quæ Providentiam confutur sæpe
olim maxima scelera fuisse; quod probat
exemplo *Iphigenia* Aulide, (*Rœtix* ad *Euri-*
portu) à patre suo Agamemnone ad a-
ras *Dianæ* Trivix ex iussu Oraculi mactatæ.

Exitus ut classi felix faustusq; daretur.

83. *Endogredi.*] *Ingrēdi.* Quis autem nescit *endo*, *in*, *intrus*, esse praepositionem antiquis notam?

83. *Quod contra.*] Cicero in Oratione pro Quinto. Reliquum est ut eum nemo iudicio defenderit, quod contra, copiosissime eum defensum ostendi. *Quod contra sapius, &c.* Gif. absurdé. *Disim*] illa B.

87. *Prima virorum.*] Dion. $\alpha\omega\tau\omicron\tau\epsilon\ \tau\eta\varsigma$
 $\beta\alpha\lambda\lambda\acute{\iota}\varsigma\ \acute{\alpha}\nu.$ $\tau\epsilon\ \alpha\omega\tau\omicron\tau\epsilon\ \text{A}\eta\eta\mu\acute{\iota}\alpha\tau\ \iota\omicron\tau\eta,$ Lucia-
 nus, & alii. Ovid. Amor. l. i. Eleg. 9.

88. *I. fulva.*] Velamentum è lana intra
Hostiarum cornua. Varro. Fascia in mo-
dum Diadematis, à qua ex utraque parte
vitta dependent: Servius ad 10. *Æneid.*

91. *Celare.*] *Celebrare* Gif. alii *celerare*, i. e. expedire: quæ lectio probanda est, haud timeret enim Iphigenia quod ministros ferum *celare* sensisset.

93. *Mura metu.*] *Avancius* legendum
putat *Volta metu*, &c. ut sit hæc hujus loci
sententia, Iphigenia Volta (i. e. vultus,
voce enim ista utitur *Lucretius* l. 4.) sum-
missa i. e. vultu submisso propter metum.
Sed quid indigeamus ingenio, cum altera
lectio proba sit, & à *Codicibus* confirmata?

95. *Princeps.*] Prima. Sic lib. 5. v. 9. Erat enim ~~Agamemnonis~~, inter Agamemnonis liberos. Sic ipsa apud Euripidem.

Ἰφίγητος ὁ ἐν Αὐλίδι παρ' ἑτέρῳ τῷ πατρὶ. *Iphigenia in Aulide* v. 1220.

96. *Sublata, &c.*] E ritu nuptiarum for-
san, et si non affirmem, quem tradit his
verbis Festus Pompeius, *Rapi simulatur Vir-
go e gremio Matris, aut si ea non est, ex proxima
necessitudine, cum ad virum trahitur, viz. ad
res felicitat Romulo cessit.*

100. *Macfarl.*] Sic Euripides Iphigenia in Aulide v. 1176.

Ἀπὸ λίσσῃ σ' ὁ τίμωκε ὁ φυλάσσει πατὴρ
 Αὐτὸς κτλ. ὡς, ἐκ ἑλ. 10, ἐδ' ἑλ. 11, χελ.

Tues

ut classi felix, faustusque daretur.
 n Religio potuit suadere malorum.
 emet à nobis jam quovis tempore Vatum
 quis victus dictis desciscere quæres?
 e etenim quam multa tibi jã fingere possû
 ia, quæ vitæ rationes vertere possint,
 atque tuas omneis turbare timore?
 ito: nam si certam finem esse viderent
 onibus, atque minis obistere Vatum:
 atio nulla, it restandi, nulla facultas,
 as quoniam poenas in morte timendum.
 tur enim quæ sit natura animai,
 t, an, contra, nascentibus insinuetur,
 il intereat nobiscum morte dirempta,
 ebras Orci visat, vastasque lacunas,
 udes alias divinitus insinuet se,
 s ut noster cecinit, qui primus amœno
 ex Helicone perenni fronde coronam,

ut Græcorum classi Trojam
 potens faciles prosperaque
 venti immitterentur. Tan-
 tum facinus Religio suadere
 potuit. Verum etiam, O
 Memmi, ne Tu, qui per
 omnem ætatem tuam fidem
 adhibuisti poetarum fabu-
 li nostras opiniones averse-
 ru. Haud sapienter quidem,
 ipse enim multas possum fin-
 gere fabulas quæ timorem
 incuterent, omnesq; vitæ tuæ
 rationes pervertentes; nec
 injuria, (ut verum fa-
 ceat.) Si enim Homini-
 bus persuasum fuisset certum
 fore in morte miseriarum
 finem, tum aliquo modo
 Religiosis obistere pos-
 sint, & poetarum sacro-
 tumq; minas contemneret;
 nunc autem nulla ratio ob-
 stare possunt, imo necesse
 est ut cedant, quoniam ti-

nas poenas post mortem futuras: Nescitur enim, quam sit natura Anima, an sit nata
 re, vel prius exiens nascenti corpori infundatur; an moriente Homine una etiam Ani-
 ma morte separata à Corpore: an adeat tenebrosus & immensus Inferorum caverna, an
 locus potentia in bruta animalia migret, ut noster Ennius cecinit, qui primus ex amœno
 decerpit Coronam nunquam marcescentem,

N O T A.

utemet.] Iterum dubitat Lucretius
 minus codens Poetarum fabulis de
 æberrante, & panis post mortem qui-
 diu assueverat, opiniones suas aver-
 Harum ideo vim elevat, suggeren-
 fabulas mera forsan esse otiosorum
 in fragmenta, ipse enim potuit fa-
 ngere quas essent æquæ ac illæ ter-

gorici sententia, quam fuse exponit, obiter
 etiam convellit & deridet, tanquam sibi
 ipsi contrariam) profecto temere agerent
 qui Providentiam contemnerent, dum istos
 contemptores æternæ maneat post mor-
 tem poenæ. Hæc est hujus loci sententia
 quem præruptum alii, & obscurum que-
 runtur.

desciscere.] Desistere, G. & alii.

Quippe etenim.] Nempe, scilicet,
 tice: jam fingere] me fingere ex vet-
 eris, hinc alii conjiciunt legen-
 me fingere, alii consingere. Possunt
 r quos Faber, possunt, l. e. Vates.

[am.] Jam. His 20. v. seipsum
 rigit, & aliquam esse in iis fabu-
 atetur; dum enim de Anima di-
 losophi diversa pronuntiant; alii
 interire cum Corpore, alii verò
 bstantem in Corpora nascentia
 & à Corpore per mortem sepa-
 nferos subire, vel in pecudum
 migrare (quæ fuit Ennii Pytha-

112. Timendum.] Istud timendum poenas
 è veteri & bono Latio est, nec aliter te-
 mperare loquitur Lucretius, v. 139. multa
 agendum: V. 382. privandum est Corpora me-
 ru, &c. Ipse etiam Virgilius---Pacem à
 Rege petendum.

115. Dirempta] Separata viz. à corpore
 & dissipata, nisi potius legatur perempta.

117. Pecudes alias insinuet.] Ut adigere ar-
 bitrium, adigere iurjurandum, propugnare mugit,
 & Lucretius lib. 2. v. 124. Hoc animum te
 advertere par est.

118. Primus.] Primus enim Latinorum
 Ennius Epicum & Heroicum Poëma ad ex-
 emplum Homeri scripsit.

qua inter omnes Italos maxima est fama, & nobilis habetur: Et si Idem Ennius aliis in locis docet Carminibus nunquam moriturus quadam esse apud Inferos vasta & spatiosa loca, ad qua neque Anima, neque Corpora nostra perveniunt, sed tenues quadam imagines mirum in modum pallide, e quibus locis surgentem Homeri in aeternum celebrandi imaginem sibi apparuisse narrat, lachrymas effudisse, rerumque naturam verbis expressisse. Accuratè igitur non tantum disputandum de Deorum Celsitate, ratione, non tantum explicandi sunt Luna Solisque cursus, & docendum qua vi gignantur ea qua in Terris nata sunt; verum etiam intentioni mente & industria inquirendum, e quibus principium Anima Animusque componatur; & quamvis sit illa res qua in nos aliquando vigilantes, aliquando morbo laborantes vel dormientes incursum, ita terret afficitque mentes nostras, ut putemus nos eos videre & audire presentes, quorum post obitum (jamjam mortuorum) terra regit ossa. Nec me later haud facile opus esse Graecorum obscura inventa Latino Carmine reddere perspicua, & capta facilia; (praesertim cum multis novis vocibus utendum est)

NOTAE.

120. Per gentes Italas Hominum.] Gentes Italorum Hominum: quidam libri omnium; itaque esset Clara corona omnium, i. e. inter omnes: sic Δειλὸς βασιλεὺς apud Callimachum pulchra deorum apud Ennium

120. Clueret.] Clueo, cluo, sum, videor, celebro, hac voce passim utitur Lucretius, dicebant etiam veteres Clueo, ut Ennius,

Nam Latii populi res atque poemata nostra Cluebunt

121. Et si praeterea.] Et si praeterea V. quae verba si admittas alium prorsus efficies sensum: non opus est isto acumine.

123. Permaneant.] Permaneant MS.

125. Homeri.] Hoc Ennii somnium Cicero in Lucullo memorat. Visus Homerus adesse Poeta. Et in somnio Scipionis. Fit enim fere ut cogitationes sermonesque nostri pariant aliquid in somno tale quale de Homero scribit Ennius, de quo videlicet sapissime vigilans solebas cogitare, & loqui.

126. Et fundere.] Alii effundere. Salsus.] Alii falsus. Imperite. Quis enim nescit lac album, humida vina, &c. Poëta esse familiaria?

Per gentes Italas hominum quae clara clueret, 120
Et si praeterea tamen esse Acherusia templa
Ennius aeternis exponit versibus, edens:

Quo neq; permanent animae, neq; corpora nostra;
Sed quaedam simulacra modis pallentia miris:
Unde sibi exortam semper florentis Homeri 125
Commemorat speciem, lacrimas & fundere falsas
Coepisse, & rerum naturam expandere dictis.

Quapropter bene, cum, Superis de rebus habenda
Nobis est ratio, Solis Lunaeque meatus
Qua fiant ratione; & qua vi quaeque genantur 130
In terris: tum, cum primis, ratione sagaci
Unde Anima atq; Animi constet natura, videndum;
Et quae res nobis vigilantibus obvia menteis
Terrificet, morbo affectis, somnoque sepultis,
Cernere uti videamur eos, audireque coram, 135
Morte obita quorum tellus amplectitur ossa.

Nec me animi fallit, GRAVIORUM obscura reperta
Difficile inlustrare LATINIS versibus esse,
(Multa novis verbis praesertim cum sit agendum,)

Propter

127. Expandere.] Al. expromere, al. expungere, non tanti est.

128. Quapropter.] Ut omnes igitur Memmii timores discutiatur, his v. g. docet se disputaturum non tantum de Caeli Deumque ratione, & de generatione rerum, quae omnia olim promiserat, sed explicaturum etiam quamvis sit Anima natura, & quam sint illae res, quae aliquando vigilantes aliquando dormientes ita afficiunt, ut praesentes videre nos & audire olim mortuos putemus, & inde conjectemus animas existere à corpore separatas. Quam ob rem: Gassendus.

130. Genantur.] Gignantur, qua voce passim utitur Lucretius, alii gerantur, male.

136. Morte obita.] Cicero pro Sextio. Ne vero illorum quisquam quos à majoribus nostri morte obita positos in illo loco, atq; in nostris collocatos. Virgilius.

Morte obita quales fama est volitare figuras.
Obita, sumpta, suscepta, & completa, u obire munus dicitur. Servius.

137. Nec me.] Proposito futuri operi argumento, his 20. v. difficultatem expandi

rege statem linguarum, & rerum novitatem; 140

me Virtus tamen, & sperata voluptas

Amicitiae, quemvis perferre laborem

; & inducit nocteis vigilare serenas,

entem dictis quibus, & quo carmine demum

tuae possim præparare lumina menti, 145

ibus occultas penitus conficere possis.

igitur terrorem animi, tenebrasque; necesse est

idii Solis, neque lucida tela Diei

ant, sed Naturæ species, Ratioque:

nium hinc cuius nobis exordia sumet: 150

AM REM E NIHILO GIGNI DIVINITUS UN-

JAM.

ita formido Mortaleis continet omneis,

nulta in Terris fieri, Cœloque tuentur,

n operum causas nulla ratione videre

t, ac fieri divino Numine rentur. 155

ores, ubi viderimus, nil posse creari

ad Diis ipsis sit ex Nihilo. Ideo enim metus Deorum omnium mentes occupat, quod deus in Terris & in Cælo fieri, quorum causas efficitur: nullo modo possunt deprehendere, si fieri existimant: Quamobrem simul ac certi sumus Nihil oriri posse

NOTÆ.

2, monetque ea, de quibus Græci, viz. ejusque Sectatores disputa-
Latino Carmine scribere opus
tum & difficile, cum propter ege-
Linguae Latine, tum propter no-
rerum; quemvis vero laborem
pararum esse proficetur, Memmii
ia, Amicissimi ornatissimi que Viri,
istituendum suscepit.

Animi.] Supple ratio, at B. Gif. a-
gunt Animus.

Sperata voluptas.] Spectata voluntas
etata voluptas. Ex Decreto Epicuri,
ius exemplum, ita enim ille ad
suum, *ἡσυχίας δὲ ἡδονὰς τὴν οὐ τῶν
ἐνδεσµῶν, & ἐλπίσιν ἡδονῶν συν-*
,&c.

efferre.] Efferre B. Gif. alii. Suffer-

tenas.] Claras, pacatas. Quidni se-
ox enim ista laborem Poeta for-
elicius exprimit. V. l. 4. v. 462.
Muretus. Quibus alii somno in-
it.

hinc igitur.] Jam tandem opus ag-
v. 13. Et ut omnem de Providen-
niam subverteret probare cona-
rimo factas fuisse hæc Deorum

auxilio, ideoque non ab iis regi aut admi-
nistrari: ut autem felicius procedat, pri-
mum hoc statuit principium; Nihil de ni-
hilo fit. Quod fuit olim demonstraturus
est; observaverat enim opinionem de Pro-
videntia exinde natam esse, quod homines
multa in Terris Cœloque fieri viderint, quo-
rum causas cum invenire non potuerint,
ea à Diis à Nihilo fieri crediderunt. Si igitur
Nihil de Nihilo fieri demonstratum
fuerit, actum esset de Providentia: at verò
facile agnosceret Lector, Lucretium tanto co-
namine id solum probasse quod nemo neg-
gat; Nihil viz. intra Naturæ ambitum de
Nihilo produci. Nec est quod ulla contra
Dei potentiam timeamus argumenta, cum
acutissimum Lucretii ingenium tam infir-
mis utitur, si enim

-----Perzama dextra

Defendi possint, certe hac defensa fuissent.

148. Tela diæ.] Radii Solis, qui telorum
instar jacet & diffusi per universum orbem
inferunt lucem, notat autem per Tela diæ
exteriorem rerum cognitionem, sicut per
Natura speciem significat internam rerum
cognitionem per causas. Fayus. Passiliter,
ut & omnia.

152, Ita.] ut B.

De

de nihilo facile attingemus illud quod quarimus, & deprehendimus quo modo, quaque vi, & ex quibus principibus res quaque produciuntur sine Deorum ope: si enim de Nihilo res producerentur, tum sequitur, quod qualiter res possit oriri ex qualibet, & nulla res indigeret proprio semine. Exempli gratia, Homines ex Unda, Pisces Avesq; & terra oriri possant; Boves, Oves, Pecora, pecudesque & Caelo exsisterent, & omne ferarum genus nullis locis adstrictum, aquae in cultis agris, ac in desertis regionibus nasceretur: Nec iidem fructus ab iisdem arboribus producerentur, sed diversi & varii, imo qualibet arbor ferret quodlibet fructuum genus: cum enim singulis rebus non sint certa propriaque semina, quomodo potest esse certa rebus produciendi effectrix causa? Quia vero res cunctae oriuntur ex certis propriisq; seminibus, ex ea tantum re, & in eo tantum loco nascitur res qualibet, in qua, & in qua sunt Materies & Corpora prima (principia) illius rei; & hanc ob causam res qualibet non potest oriri ex re qualibet, quia singulis in rebus inest peculiaris aliqua propriaque via ad hoc & non ad aliud producendum apta. Praterea, cur Rosas Vere, aestate fruges, uvas autem Autumno, qui sudores elicit, maturefcere videmus,

De nihilo, tum, quod sequimur, jam rectius inde Perspicimus, & unde queat res quaque creari, Et quo quaque modo fiant opera sine Divum.
Nam si de Nihilo fierent, ex omnibus rebus 160
Omne genus nasci posset; nil Semine egeret:
E mare primum homines, de terra posset oriri
Squammigerum genus, & volucres; erumpere caelo
Armenta, atque aliae pecudes: genus omne ferarum
Incerto partu culta, ac deserta teneret: 165
Nec fructus iidem arboribus constare solerent,
Sed mutarentur: ferre omnes omnia possent.
Quippe, ubi non essent genitalia Corpora quoque,
Qui posset mater rebus consistere certa?
At nunc Seminibus quia certis quidque creatur, 170
Inde enascitur, atque oras in luminis exit,
Materies ubi inest cuiusque; & Corpora prima:
Atque hac re nequeunt ex omnia omnibus gigni,
Quod certis in rebus inest secreta facultas.
Praterea, cur Vere rosam, frumenta Calore, 175
Viteis Autumno fundi sudante videmus:

NOTAE.

158. Et] ut Gif.
160. Nam si, &c.] Primum hoc argumentum quo probare conatur Nihil de nihilo fieri breviter Epicurus in Epist. ad Herodotum, ἐδὲν ἡνίκά τις τῶ μὲν ὄντος, πῶς γὰρ οὐκ ἔστιν ὅτι οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ οὐκ ὄντος. Fusiuss Poëta. Si Res de Nihilo producerentur, tum quodlibet ex quolibet oriretur semine non opus esset; sed de Terra Homines, de Caelo Pisces Pecudesq; exsisterent, &c. Cum autem quodlibet non erit de quolibet, certisq; seminibus opus sit, recte concludit Nihil de Nihilo produci.
168. Corpora quoque] Semina quoque, Gass.
170. Quidque creatur.] Quaque creantur. B. C. Na. &c.
171. Enascitur.] Nascitur MS. quae vox forsitan illis grata erit, qui in Veterum Versibus hiatus quaerunt, & amant.
174. Certis.] Libentius hoc loco legorim cunctis quam certis, quod versus superiores indicunt, & ille praeter ceteros, atque hac re nequeunt ex omnibus omnia gigni.

Id quamobrem Lector? Quod cunctis, &c. Innuit enim facultatem distinctam & specificam in una quavis re esse; unde de cabilibus juglans, ex Homine Leo, &c. non enascatur. Faber.

175. Praterea cur, &c.] Modo ex ipsa rerum origine, jam vero probat ex statibus temporum effectibus Nihil de Nihilo fieri v. 10. Cur enim Vere tantum Rosae, Aestas fruges, Autumno Uvae, & non Hyeme, aliiisque etiam Anni partibus producerentur, si ad illorum originem materia nihil conferat, cum non major sit in una tempestate quam in alia dispositio, ut ex Nihilo quicquam procreetur?

176. Vites.] Uvas Cod. Florentinus. Sed dante] Suadente G. Lambinus, & alii ex MSS. i. e. impellente vel sollicitante, haec etiam vox Fabro placet. Salmasius legit Suadente. Ver sua dat cum det Rosas, Calor frumenta, Autumnus Uvas. Sed quidni Suadente retinerem? Humido viz. & udo, vel sudores eliciente, non enim dura est nec incommoda translatio.

certa suo quia tempore Semina rerum
onfluxerunt, patet quodcumq; creatur,
empefates adfunt, & vivida tellus
res teneras effert in luminis oras?

180 si de Nihilo fierent, subito exorerentur
o spatio, atque alienis partibus anni:
ubi nulla forent primordia, quæ genitali
tio possent arceri tempore iniquo.

porro Augendis rebus Spatio foret usus 185
s ad coitum, è Nihilo si crescere possent.
erent juvenes subito ex infantibus parvis:
que exorta repente arbutta salirent.
n nil fieri manifestum est, omnia quando
im crescunt (ut par est) Semine certo: 190
ndoque genus servant; ut noscere possis
sua de Materia grandescere, alique.

accedit uti sine certis imbris anni
os nequeat foetus summittere tellus:
irro secreta cibo natura animantium 195
are genus possit, vitamque tueri:

de fieri palam est, quoniam res cuncta paulatim augentur ex certa propriâ materia, ut la natura rerum: Et dum augentur suas species conservant, & inde aliquis certus esse possit de certis propriis principiis nutriri, & grandiores fieri. Adde quod nisi imbres temperate, Terra non potest producere laticos suas fructus, nec Animalia alimento privata genus egere possunt, nec vivere;

N O T A.

ras.] *Auræ* mavult Faber, sic infra
tempus *Auræ*; sic Græci *μυλαια*
ibi vero *Luminis auræ* inveniet? idon
solicitando lectio.

[*Concilium genitale*]
us Corporum primorum ad gi
o valens. *Concilium* à cogendo, un
Fullonem vestimentum dum cogi
ari dicitur: Varro lib. 5. *Concilium*
pud Tertullianum de pallio, est com
ominis è duobus vocibus, & ve
liastes in primam Sat. Juvenalis
quit, Ciconia quæ contra tem
cordiæ est *concilio* (ita enim
confilio) rostri sonitum facit.

se porro, &c. tertium proponit ar
im v. 8. ex Naturali rerum incre
mentum, si enim è Nihilo res fie
ni etiam è Nihilo augerentur? Id
tempore non opus esset ut ad sum
tis florem, iustamque magnitu
rvenirent, uno saltem momento
e temporis tenellus *Infans* robu
ris evaderet, &c. ideo enim tardè &
Res crescunt, quia ex certa Mate

ria certisque Principiis augentur, quæ mo
mento temporis nec congregari, nec di
sponi, nec conjungi possunt. Porro au
tem cum ex certo semine res augeantur, è
certo etiam semine nascantur necesse est.

185. Spatio usus.] i.e. Spatio opus, sic l. i. v. 220.

Nulla vi foret usus enim-----

Virgilius 8. *Æneid.*

-----nunc viribus usus.

186. *Ex nihilo si.*] Si è nilo M. V.

191. [*Crescendq.*] *Crescentq.* V. viz. Res:
nec insolens Lectio, et si Omnia præcedat.

193. *Huc accedit.*] Quantum proponit
v. 7. argumentum ex alimentis necessitate
deductum, idq; etiam non minus firmum
& validum, quam cætera; Cum enim nisi
cadant Imbres nihil è Terra surgat, cum
Animalia alimento privata nec propagare
Genus suum possunt, nec vivere, quis tam
ineptus est qui credat Animalia vel fruges
è Nihilo produci, cum videat Materiam
& producendis & alendis rebus omnibus
esse necessariam? imo potius concluden
dum est, semina esse quadam è quibus
res, ut voces è literis, componantur.

Et hinc rectius colligas multa esse principia communia multis rebus, ut vocibus littera videmus, quam aliquid sine certo semine oriri et augeri posse. Denique, cur Natura non potest producere Homines tam immensa proceritate ut altum mare tanquam vadosam paludem pedibus transire; et pantarum virium, ut manibus suis ingentes montes eradicare, tantaque longevitate, ut multa temporum spatia, quibus Hominum vita nunc terminantur, vivendo superare valeant, nisi quod certa principia rebus quibuscumque producendis assignata sint, et quibus sit quicquid nasci potest? concedendum igitur est Nihil de Nihilo fieri cum certis principii opus sit et quibus res quæq; nata producat. Denique quoniam

constat Agros qui ab Agriculis coluntur fertiliores esse in qui non coluntur, et fruges etiam meliore Agriculis colentibus reddere, concludere licet, in terris quadam latere rerum principia, quæ nos versantes aratro fertiles glebas, solumque subigentes, excitamus ad exerendum suam vim rebus producendum aptam; at vero, si nulla forent latentia in Terris semina, tum sine ulla Agricola opera, autem, fruges multo meliores nasci sua sponte videremus:

NOTÆ.

200. Denique, cur, &c.] Rursus v. 9. arguit de Rerum naturalium definita magnitudine et duratione. Si enim de Nihilo Homines v. g. producerentur, unde constanter tam pusilli et imbelles? unde brevis vita, cæteraque Humani generis et incommoda, et vitia? jam vero de certis seminibus certa que materia nasci Homines admittas, et hæc omnia necessaria plane erunt, et explicatu facilia.

201. Pontum per vada.] Salmassius legit Pontu, i. e. πόντος, ut idem Lucretius Pelagæ, i. e. πελαγος dixit lib. 5. v. 36. et l. 6. v. 619. at rectius Faber, noli hunc locum ita interpretari quasi dixisset per Ponti vada. Quod enim Salmassius hunc versum depravatum iudicavit, non ideo facilius crediderim.

203. Vincere. Vivere. Fayus, vox nihili.

209. Postremo, &c.] Observaverat Poeta Fruges, Arbores, Floresque, &c. humana industria meliores et lætiores fieri, indeque; v. his 7. arguit hæc omnia de latentibus quibusdam seminibus oriri. Quid e-

Ut potius multis communia Corpora rebus Multa putes esse, ut verbis Elementa videmus, Quam sine Principiis ullam rem existere posse.

Denique cur Homines tantos natura parare Non potuit, pedibus qui pontum per vada possent Transire, et magnos manibus divellere montes, Multaque vivendo vitalia vincere sæcla:

Si non Materies quia rebus reddita certa est Gignundis, è qua constat quid possit oriri?

NIL igitur fieri de NILo posse fatendum est: Semine quando opus est rebus, quo quæque creatæ Aëris in teneras possint proferri auras.

Postremo quoniam Incultis præstare videmus Culta loca, et manibus meliores reddere foetus: 210. Esse videlicet in terris Primordia rerum,

Quæ nos, foecundas vertentes vomere glebas, Terrarumque solum subigentes, cimus ad ortus.

Quod si nulla forent, nostro sine quæque labore Sponte sua multo fieri meliora videres. 211

nim prodesset labor si de Nihilo producerentur? vanus profecto esset, irritusque, et nihil ille ageres, qui Nihil coleret: Immo nihil impedit quin fruges de Nihilo productas sponte sua quotannis meliores et lætiores nasci videremus.

210. Reddere.] Reddiat: Gif. & Pa. ex conjectura. Redds: Lambinus. Docetque, Legendum hæc esse libri omnibus reclamantibus, Reddere autem quod est in omnibus libris ferri non posse. Dum vero innocenti immeritæque voci irascatur, veterem, quam omnes libri assignant, sedem possideat Reddere. Aliqui libri dicunt: Pareus.

211. Esse videlicet.] Sic sæpe Ennius, Plaut. & Tert. & Salust. Scilicet futurum, videlicet in Terra reperiri, &c. neque enim quod aliquando puravit Lambinus repeti debet deo xonis fatendum est. Vid. l. 2. v. 468.

213. Terrarumque solum.] Terram. Festus Pompeius solum Terram. Ennius lib. 3.

Tarquinius dedit Imperium simul et sola Regni. Et alibi,

Sed sola Terrarum postquam permesa parumper

Hæc

Huc accedit, uti quicq; in sua Corpora rursum Dissolvat Natura, neq; ad Nihilum interimat res.

Nam, si quid mortale è cunctis partibus esset, Ex oculis foret quæq; repente erepta periret; Nulla vi resq; usus enim, quæ partibus ejus Discidium parere, & nexus exsolvere posset.

At nunc, æterno quia constant Semine quæque, Donec vis obiit, quæ res diverberet ictu, Aut intus penetret per inania, dissolvatque, Nullius exitium patitur Natura videri.

Præterea, quæcunq; vetustate amovet ætas, Si penitus perimit consumens Materiem omnem, Unde animale genus generatim in lumina vitæ Redducit Venus? aut reductum dædala tellus Unde alit, atq; auget, generatim pabula præbens?

Inter. Insiper: Si earum rerum, quæ senio confecta pereunt, tempus totam materiam penitus aboleret, quam ex materia Venus diverberat Animalium species procreat? ex quam etiam varia, & in rebus producendis Artifex Terra procreas nutrit & auget, subministrans alimenta diversis istis speciebus apta?

NOTÆ.

216. Huc accedit, &c.] Hæcenus demonstravit Lucretius *Nihil è Nihilo fieri*: His autem v. 2. alterum proponit, quod ex priori sequitur, *effatum*, *Nihil in Nihilum reduci*. Quicq; Gif. Pa. alii.

218. Nam si, &c.] Effatum modo propositum primo probat v. 8. ex communi resolutione rerum; Si enim Res in Nihilum interirent, aut mortales essent è cunctis partibus; nulla esset vis necessaria, ut unaquæq; dissolvatur: sed ut sine ulla vi aut conamine aliarum rerum subito nata appareret, sic sine ulla vi, aut conamine aliarum rerum unaquæq; res, non dissolutione partium, interiret; sed nostris oculis subducta repente evanesceret: ideo enim vi opus est ut res unaquæq; dissolvatur, quia constat ex seminibus quæ dissolutioni supersunt. Hujus argumenti ne minimam partem intellexit *Fayus*.

220. Enim.] Ei Gif. viz. *Natura*. Hanc lectionem tuetur *Pareus*: *Lambinus*, *Faber*, aliique rejiciunt: & tantos Auctores tunc sequi potuit *Fayus*, si tacere voluisset: Hæc autem *Iste*: Alii *usus ei sup. Natura*: mihi minus arridet, alias enim non rei cuiusq; sed *Naturæ* partibus discidium pareretur. Ingenium Hominis! quasi ejus non equè respiceret rem quamq; si ei, ac si enim admittatur.

221. Et.] Gif. quid autem sibi velit

aliis relinquo.

222. At nunc.] Quod nunc Gif. Pa. C. alii, Omnesque MSS. i. e. nunc autem. Constant.] Constat Gif.

225. Obiit.] obeat P. Na. D. sed obiit veteres MSS. Cod.

226. Præterea, &c.] Secundum Argumentum quo probatur *Nihil in Nihilum reverti* breviter proponit *Epicurus* in Epist. ad Herodotum. *εἰ ἐφθίμετο δὲ τὸ ἀφθαρτὸν οὐκ οὐκ μὴ ὄν, πῶς οὐκ οὐ δαπάνηται τὰ πρὸς μὲν, ὅτι ὄντων τῶν εἰς αὐτὸ διελεύσῃ.* Fusius vero Poeta, & fortius. Olim probaverat *Nihil è Nihilo fieri*, & inde jam demonstrat *Nihil in Nihilum reduci*. Animalia enim quotidie pereunt, & nascuntur, fontes Aquas, è quibus Mare fluminaque constant, perpetuò subministrant, &c. Unde verò hæc omnia, nisi quædam essent immortalia semina, quæ dissolutioni Corporum supersessent è quibus renovarentur? Quis enim tam infans quin concederet materiam aliquando interitui obnoxiam, in tam infinita Annorum serie quæ ab initio rerum fluxit, debere penitus consumi, ita ut nihil omnino supersesset è quo res quotidie pereuntes reparari possint?

228. Generatim.] *Generatum*, Gif. & quidam MSS. ut fatetur *Lambinus*.

229. Redducit.] *Educit* D. Na. vixiosè.

Quam ex re perennes & nativi Fontes Maro Flumina longis cursibus errantia suppleant, & renovant? ex qua denique Aer Stellae & Caelum nutrit? Infinitum enim illud tempus, quod iam praeterit, penitus consumpsisset omnia qua constabant principis interitus obnoxia: At vero si per totum praeterit tempore spatium ea existerent semina, in quibus res cuncta reparantur, aeterna sint & immortalia necesse est, ideoque nulla unquam res in Nihilum reducitur. Denique una eademque vis omnes res delere & destruere valeret, nisi quaedam essent principis interitus non obnoxia, à quibus modo fortius modo debilius unitis res ipsae constarent, levissimus enim tactus causa esset satis petens ad res interimentas; si enim

principia non ea essent qua destrui nequeant, qualibet vel minima vis eorum compagem dissolveret: nunc autem quia nexus principiorum inaequalis est, ipsaque principia sunt immortalia, nulla res dissolvitur, donec vis incurrat qua propria cuiusque res texturam (parvum unionem) superare valeat: Nulla igitur res in Nihilum, sed omnes in sua principia dissoluta redeunt.

NOTAE.

231. Ingenui.] Quos Natura non Ars, &c. ita ingenus Color, pro nativo, qui nulla arte nullo Pigmento evocatur. Faber. Juvenal. Sat. 3. v. 20.

Ingenuum violarens marmora tophum.

Ingenus.] Perennes, Gassend. al. Ingeniti.

232. Suppeditant.] Lambinus & Pareus suppetunt, vel parata sunt: rectius autem suppleant vel subministrant.

233. Debet.] debeat. Gif. Par.

234. Consumse.] Consumpsisse. Sic sumpsit pro sumpsisse apud Nevium in Tryphallo. vid. A. Gellium lib. 2. cap. 19. eodem modo Cesso & Cresse, pro cessisse & crevisse, divisisse pro divisisse apud Horatium. Promissit pro promississe apud Catullum: atque ita porro.

237. Fradisa.] Reddita MSS.

239. Deinceps, &c.] Deinceps probat v. 12. Res in Nihilum non reverti, quod non una vis ad dissolvendum omnia sufficiat; frustra enim aliquis obtendat unam eandemque vim omnia Corpora dissolvere non posse, quia dispari nexu corporum principia conjunguntur. Quid enim ista nexuum disparitas efficeret, cum principia ipsa, si modo in Nihilum revertantur, vel levissimum tactum ferre non valeant? Admittas vero principia quaedam aeterna esse, & ex dissimilitudine contextus eorum igitur se ratio reddenda est, quare non una eademque vis ad omnia dissolvendum sufficiat.

Unde mare ingenui fontes, externaque longe Flumina suppeditant? unde aether sidera pascit? Omnia enim debet, mortali Corpore quae sunt, Infinita aetas consumse, anteaecta diesque.

Quod si in eo spatio, atque anteaecta aetate fuere, 235 E quibus haec Rerum confisit Summa resecta: Immortali sunt natura praedita certé.

Haud igitur possunt ad Nilum quaeque reverti.

Denique res omneis eadem vis causaque, vulgo

Conficeret, nisi Materies aeterna teneret 240

Inter se nexas minus aut magis endopedite.

Tactus enim lethi satis esset causa profecto:

Quippe, ubi nulla forent aeterno Corpore, eorum

Contextum vis deberet dissolvere quaeque.

At nunc, inter se quia nexas principiorum 245

Diffimiles constant, aeternaque materies est,

Incolumi remanent res corpore, dum satis acris

Vis obeat pro textura cuiusque; reperta.

Haud igitur redit ad Nihilum res ulla, sed omnes

Difcidio redeunt in corpora materiali. 250

239. Vulgo.] Vulgo, passim. Sic Caesar de bello Civ. 1. 1. p. 7. Vulgo ex tactis significabant.

241. Nexas endopedito.] Nexu endopedito. Nardius. Nexu endopedito: Gassendus. Gif. Par. cum vet. Codd. Alii Nexu endopedito: quod placet Lector eligat.

242. Satis esset causa.] Tale Latinitatis exemplum vix alibi reperies, ideoque quidam existimant legendum,

Tactus enim lethi omnibus esset causa profecto.

243. Eorum.] Cum in libris vulgatis multisque MSS. legitur quorum, è duobus MSS. quibus addiderem B. eorum reposuit Lambinus. Quorum Na. C. Gifan. Par. alii timent. Penes Lectorem sit. Codices Florentini dissolvere quonquam, vim contextum.

247. Res.] In: Gassendus.

Postremo

remo pereunt imbres, ubi eos pater Æther
nium matris Terræ præcipitavit.
dæ surgunt fruges, ramiq; vireſcunt
ibus; creſcunt ipſæ, foetusq; gravantur :
alitur porro noſtrum genus, atq; ferarum : 255
lætas urbeis pueris florere videmus,
iſeræque novis avibus canere undiq; ſylvas.
eſſæ pecudes pingues per pabula læta
ra deponunt, & candens lacteus humor
us manat diſtensis; hinc nova proles 260
is infirmis teneras laſciva per herbas
lacte mero mentis percuffa novellas.
gitur penitus pereunt quæcunq; videntur :
o alid ex alio reſcicit Natura, nec ullam
igni patitur, niſi morte adjutam aliena. 265
ic age, res quoniam docui non poſſe creari

Deniq; aliquis objicias, pla-
via perit (in nubilum redu-
citur) ſimul ac pater Æther
dimiſit illam in ſinum ma-
tris Terra, Reſp. Ex pluvia
ita demiffa læta ſegetes ori-
untur, Rami Arborum vi-
ridibus Folis ornantur, au-
gentur ipſæ Arbores, & Fru-
ctibus onerantur, à quibus
Homines, ceteraq; Anima-
lia nutriuntur. Inde Urbes
infantibus abundans, ſen-
doſa nemora Avium no-
varum cantu ex omni parte
reſonans, Inde etiam pecu-
des pingueſcunt, & tanquam
pinguedine laſſata per pin-
guia paſcuſa procumbunt, &
candidus lactis liquor è tur-
gentibus uboribus diſſilat;
& inde novus (a partu re-
centes) ſatus debiles adhuc

De

mollia gramina ludibundi perſequeant, puro lacte encitati & maxime gaudentes. Conclu-
tur nullam unquam rem in Nibulum reduci, cum Natura aliam rem ex alia reparat,
id unquam novum producit, quin utitur materia alterius rei olim diſſoluſa. Age vero
iſtraverim, nullam rem

NOTÆ.

ſtremo, &c.] Quoniam autem Res
ſunt, quæ dum diſſolvuntur, ita ex
anibulq; evaneſcunt, ut proſuſ pe-
ri poſſunt; monet his 15. v. imbres
ut in terram decedentes maxime e-
nt, non perire, ſed materiam ſuppe-
unde Fruges Arboreſq; augentur.
ibus onerantur; iſtis autem Fru-
ctibusque Homines, ſeræ, Aves
it; ideoque minime credendum
n imbrum particulam penitus
dum tot tantæque res ex iis re-
: Concludit denique Nihil in Ni-
berti cum Natura aliud ex alio re-
ali quid unquam novum produ-
citur materia alterius rei olim
e.
ſſa.] Sine cultu Humano, ſed non
rimigenia: Virgil. ſæpe in Georg.
non minus ſæpe. Faber. curioſe
oc forſan verè.
Pueris.] Puerum, B.
eſſa.] Fera quidam MSS. alii ſata :
et.
Arribus.] Arribus vet. Cod. & Sene-

164. Alid.] Aliud. Aliis pro Alius vete-
res uſurpârunt. Giſanui dubitat an Alid
pro Aliud dicitur; hæc vero contume-
liam non patitur Lambinus, indignatur,
fuit, Catullum, & Aufonium in partes
vocat, at fruſtra: jurat denique ſe Alid in
duobus MSS. legiſſe. Et hac lectione
fruat.

275. Adjutam.] Adjuta. B. Na. Giſ. Par.
Nec minores ſunt de hac, quam de illa al-
tera lectione lites, quas tutius aliquis ne-
gligat, quam componat.

266. Nunc age.] Iam vero ne fruſtra diſ-
putaret, dum Memmius ſuis omnibus que
propoſuerat argumentis diſſidat, quoniam
Principia illa æterna, ſeminaque rerum
per ſe atque ſeparata in ſenſum non ca-
dant, ſed præ ſui exilitate omnem viſum,
etiam acutiſſimum longiſſimè fugiant;
varia congerit exempla rerum corporea-
rum, quas nemo neget exiſtere, licet vi-
deri non poſſint. Primo Veni v. 33. cujus
vim quicunque perſpexerit, ut tollit Mare,
ut impellit nares, &c. illum Corporeum
eſſe, licet particulæ ejus oculis cerni non
poſſunt, fatebitur; idque libentius, ſi co-
gnoſcat Ventrum eodem plane modo ferri,
& æquali impetu impellere, ac rapida &
imbribus

Mentes percuffa.] Sic VLS. 12.
v. 15. (Ordo ſua vi.

de Nihilo fieri, nullamq; etiam rem in Nihilum reduci, ne tamen argumentis meis assentiri vacuaret, quia rerum principia oculis videri nequeant; observet porro, quod tu ipse negare non possis quendam esse Corpora in rerum natura, qua tamen aciem oculorum fugiant. Primum, Ventus maxima cum vi feris Mare, magnas jactat naves, nubesq; dissipat; interdumque ebementi impetu planitiem persans eam sternit magnis arboribus dejectis; summosq; Montes vexat flatribus qui sylvas frangunt; tam valido impetu furit ventus, saevitq; fremitu horrendo ortus: Ventus igitur constat & Corporibus dejectis ea ceris non possunt, qua Mare, qua Terras, & qua denique Caeli nubes verrunt, & immani impetu vexantia vastant omnia & abripiunt.

Hi insuper Venti eodem plane modo ruunt, ac vastant omnia, ac torrent magna vi imbris & montibus altis decurrentium auctus: Ille enim modo avulsos ramos, modo rotas arbores abripi, nos possunt validi pontes repentinum illius impetum sustinere: tam immani vi multo imbre

De Nihilo, neq; item genitas ad Nil revocari; Ne qua forte tamen coeples diffidere dictis, Quod nequeunt oculis rerum Primordia cerni; Accipe praeterea, quæ Corpora Tute necesse sit 270 Constatere esse in rebus, nec posse videri.

Principio, VENTI vis verberat incita pontum, Ingenteisque ruit naveis, & nubila differt; Interdum rapido percurrrens turbine campos Arboribus magnis sternit, monteisque; supremos 275 Silvifragis vexat flabris: ita perfurit acri Cum fremitu, saevitque minaci murmure pontus. Sunt igitur VENTI nimirum corpora caeca, Quæ mare, quæ terras, quæ denique nubila coeli Verrunt, ac subito vexantia turbine raptant. 280 Nec ratione fluunt alia, stragemque propagant, Ac cum mollis aquæ fertur natura repente Flumine abundanti, quod largis imbribus auget Montibus ex altis magnus decursus aquai, Fragma conciens sylvarum, arbusaque tota; 285 Nec validi possunt pontes venientis aquai Vim subitam tolerare: ita magno turbidus imbri

NOTÆ

imbris aucta Flumina, quæ Corporea esse sensus ipsi apertissime demonstrant.

266. Age res.] Alii legunt, Nunc age sis, quoniam docui nil posse creari: age su, i.e. age si vis. Quoniam.] Quando, Gif.

267. Item genitas.] Alii Res genitas. Alii Genita ad Nihilum: perinde.

270. Praeterea.] Propterea, Faber.

272. Incita.] Incitata. Ista voce saepe Lucretius utitur, & Virgilius. Alii instat, malè.

272. Pontum.] MSS. quidam cortex, inde portus. Plurimi MSS. ut & B. eamque vocem Pareus, Gif. alique acriter defendunt: At vero quis dubitet Pontum scribere qui versum 279 legerit? Salmasius legit Porcas. Porca enim τὸ πνεῦμα τῶν κυμάτων dicitur ab auctore veterum Glossarum, translatione facta ab Agris: Inter duos enim sulcos elata Terra, dicitur Porca. Varro de Re Rust. lib. 1. & τὸ πνεῦμα μινωτικόν.

275. Sternit.] Scis: Marullus.

277. Pontus.] Cortex, vel Cortus: ut optime, Faber qui istam vocem è versu 272

ejectam suo restituit loco. Pontus enim vox nihili est, & solo Fayo digna, qui ad versum 276 hæc monet. Ita.] Particula Comparationis: Comparat quippe venti validi fremitum murmuris maris furentis. Acumen Hominis!

278. [aca.] Quæ oculis cerni non possunt: sic eodem lib. v. 779.

Naturam clandestinam, cecumq; adhibere,

—— Nimbus Orion

In vada caeca tulit——

Virgilius 1. Æneid.

280 Verrunt.] Vertunt G. Verrunt autem amat Virgilius Lucretianæ Elegantiae perpetuus Imitator.

Maria, ac Terras, Cælumq; profundum

Quippe ferant rapidi secum, verrantq; per Auras.

1. Æneid. v. 63.

282. Ac cum.] Ita quidam Libri fatente Lambino. Plurimi vero legunt Quam quom.

287. Turbidus.] Alii Turgidus: improbè. Moli-

is incurrens validis cum viribus amnis,
 nitu magno stragem; volvitque sub undis
 lia saxa, ruit quæ quidquid fluctibus obstat. 290
 tur debent VENTI quoque flamina ferri:
 veluti validum flumen, cum procubere
 libet in partem, trudent res ante, ruuntque
 ibus crebris; interdum vertice torto
 niunt, rapidoque rotantia turbine portant. 295
 etiam atque etiam sunt VENTI Corpora cæca:
 oquidem factis ac moribus, æmula magnis
 nus inveniuntur, aperto Corpore qui sunt.
 n porro varios rerum sentimus ODORES,
 mē ad nareis venienteis cernimus unquā: 300
 calidos ÆSTUS tuimur, nec FRIGORA quimus
 ire oculis, nec VOCES cernere suemus;
 imen omnia Corporea constare necesse est
 1: quoniam sensus impellere possunt.

ERE ENIM ET TANGI, NISI CORPUS, } 305
 NULLA POTEST RES.
 ique fluctifrago suspensæ in littore Vestes

imus, quæ tamen omnia Corpora esse concedamus necesse est, quoniam impellunt moventur,
 deniq; tangunt: Nihil autem præter Corpus potest vel tangere vel tangi. Deniq; vestes
 iuxta litus,

violentus in moles obstantes
 fertur, magno cum fragore
 pontes rumpit, sub undis vol-
 vit ingentia saxa, & quic-
 quid obstat fluctibus evertit,
 & ducit. Exlem, inquam,
 modo Venti feruntur. Quæ
 magni Torrentis instar, in
 quascumq; partem tendunt,
 protrudunt omnia, & vio-
 lentis flatibus disijciunt; inter-
 dum etiam contorto vortice
 corripunt, rapidiq; turbine
 rotantes in sublime tollunt.
 Estendum igitur est Ventum
 constare è corporibus, licet
 Oculis cerni non possunt, cum
 eadem efficiunt, & eodem
 plane impetu ferantur, ac
 validi torrentes, quos Corpo-
 ribus constare sensus ipsi de-
 monstrant. Præterea Navi-
 bus varios (et) rerum odores
 percipimus, Oculis vero istos
 nunquam intuemur: Neque
 Calorem, neq; frigus, neq; vo-

NOTÆ.

[Incurrens,] Incurrit Na. imperitè, &
 se aliquorum Codicum auctoritate

[Ruit quæ quidquid,] Quidquam, Gif.
 is qua, saxa viz. semper legendum
 Faber. Nec improbanda esset ista
 ira si Codices confirmarent, & non
 illo frigidior: non sollicitanda est
 la altera lectio, quam vetus La-
 tobaret; Ruitq; forsan admitti po-
 robe responderet Ruuntq; v. 253. ab
 di etiam hiatiibus non abhorrent
 Poetæ.

[Rapidoq; rotantia,] Alii Rapidoq; ro-
 Rapidoq; rotantis Gif. è vet. Codic.
 -st. Mallem vero Rotantia, ut v. 280.
 -Subito vexantia turbine raptant.
 -Coribus,] Ita plurimi vet. Codd.
 autem MSS. & impressi Moribus.

5:
 & varium [Coli prædicere morem
 is

[Im porro, &c.] Quin Gif. Iterum do-
 posse esse in rerum Natura Prin-
 dam Corporea, quamvis sub ocu-

los non cadunt; Cum Calorem, odores, so-
 nos, frigusque esse omnes fatentur, quæ ta-
 men nemo unquam oculis usurpavit. Ista
 vero omnia Corporea esse quis dubitet
 dum impellunt sensus, ideoque tangunt?
 Quodcumq; autem vel tangit, vel tangitur,
 id est Corpus. Corpus Græcè definitur, τὸ
 ὁραόμενον ἢ πύελλον, ὅμως ἔχει, quam defi-
 nitionem significare volens Lucretius, ita
 scripsit

Tangere enim & Tangi nisi Corpus nulla po-
 test res.

A. Gellius l. 5. c. 15.

306. Deniq; &c.] Alio v. 6. utitur exem-
 plo; Aqua est Corpus, at illam in particu-
 las nimis minutas aspicere aliquando dividit
 experimur; Panni enim, aut lintea juxta
 litus expansa humescunt, à Solis calore
 autem iterum siccantur, at istas Aqua par-
 ticulas Pannis insidentes, vel ab iis rece-
 dentes nemo unquam vidit.

306. Fluctifrago,] Fluctivago. Nonius in
 voce Serosco,

in quod fluitus franguntur,
burnescunt, eadem autem
Vestes ad Solem explicata
siccantur; nostri vero oculi
non percipiunt Aquam istis
Vestibus insidentem, nec à
Calore ab istis Vestibus fu-
gatum; ideoq; dicendum est,
aquam istam in particulas
divisam tam minutas, ut
sub acie Oculorum non ca-
dant. Præterea Annulus
dum in digito per multos
annos gestatur, diminuitur;
Gutta Aqua decedens lapi-
dem cavas; Uncus Vomer
Aratri è ferro factus pau-
latim deteritur dum scindit
agros: Et quis non videt pavimenta saxeæ ambulantium pedibus detrita? Ærea insuper Im-
gines ad portas urbium collocata dextras habent attenuatas tactu frequentium saluatorum, vel
prætereuntes. Hac autem omnia diminui, partesq; quasdam amittere, cum sint detrita,

Uvescunt, eadem dispanse in Sole serefcunt;
At neque quo pacto perfederit humor aquai
Visu 'st, nec rursus quo pacto fugerit æstu;
In parvas igitur parteis dispergitur Humor, 310
Quas oculi nulla possunt ratione videre.
Quin etiam multis Solis redeuntibus annis
Annulus in digito subvertenuatur habendo:
Stillicid' casus lapidem cavat: uncu' aratri
Ferreus occultè decrefcit Vomer in arvis: 315
Strataque jam volgi pedibus detrita viarum
Saxeæ conspiciuntur: tum portas propter athena
Signa manus dextras ostendunt attenuari
Sæpe salutantum tactu, præterque meantum:
Hæc igitur minui, cum sint detrita, videmus; 320

¶ O T A.

307. Dispansa.] Aliqui libri *Candenti*.
Alii *disfessa* ex A. Gellio lib. 15. c. 15. Qui
observat passum à pando, & cum præpositio-
ne *expasum*, non *expansum* à veteribus dici;
Plautumque in *Milite glorioso* A&. 2. Sc. 4.
v. 6 & 7, scribere

*Credo ego isthoc exemplo tibi esse eundum actum
extra portam,*

Idem pennis manibus patibulum cum habebis.
Eadem Servius ad v. 484. lib. 1. Æneid. At
Dispansa agnoscit Nonius in voce *Serefco*.
Lambinus autem hos duos versus ita le-
gendos censet,

*Deniq; fluitifrago disfessa in littore vestes
Uvescunt, eadem candenti in Sole siccantur.*

307. Uvescunt.] Humescunt: Unde *Uvi-
dus: Serefcunt,* Siccantur; quod serenitas
sicca fit: Sic Virgilius docet in *Georg.* l. 1.

Unde Serenas

Ventus agas nubes.

Id est, Siccas. Idem alio in loco:

Atq; Arida differt

Nubila Nonius.

Serefcunt: Ennegivortu in veteri Vulcanii Ono-
mastico.

312. Quinetiam multis Solis, &c.] Multum.
Marullus. Multis olim Faber. Varia v. 11.
congerit exempla; Annulus viz. in digito,
Vomer in Agris attenuatur; Gutta lapi-
dem cavat: Pavimenta atteruntur; Ære-
asque etiam statuas crebro tactu detritas
conspicimus. Ab his omnibus ita detritis
Corporeæ quædam particula recedunt,

qui vero istas viderit. Oculos habebit longè
acutiores quàm

Aquila aut serpens Epidaurius—

313. Habendo,] dum gestatur. Passivæ si-
gnificationis; Virgil.

Alitur vitium vivitq; regendo.

Id est, dum tegitur. Lucr. l. 4. v. 1064.

Inveterascit alendo.

id est, dum alitur.

316. Strata viarum,] Ut *Prima virorum*,
lib. 1. v. 87. (*lausa domorum*, v. 355. *Clau-
sæ viarum*, lib. 4. v. 615. &c. Et apud Virgilium
lib. 1. Æneid.

Miratur portas, strepitumq; & strata viarum.

318. Signa manus dextræ, &c.] Intelligit
Deorum tutelarium signa, quorum manum
dextram qui exirent ex urbe, & qui in-
grederentur osculari solebant, idque boni
ominis causa; neque tamen ullus quod
sciam veteris Scriptoris locus ad id de-
monstrandum affertur, sed ita res descri-
bitur, ut minimè dubia videri debeat.
Cur autem dextram potius oscularentur
quàm levam, habes *Varronem* qui docet
in excerptis ex *Servio* in 1. Æneid. *Extræ*
verò in margine apponit *Gisanius*, forsitan
pro *exteras* aut *prominentes*: Sic apud Lu-
cretium lib. 4. v. 278. *Extraria lux* pro *ex-
terna*, vel *extrinseca*: versum sequentem
non agnoscit B.

320. Sint,] ex omnibus libris scripsit
Lambinus, Sunt ex conjectura *Gisanius*, ut &
Præcludit pro *Præclust* v. 322.

æ Corpora decedant in tempore quoque,
præclufit speciem Natura vendidi.
tremo, quæcunq; Dies, Naturaque rebus
tim tribuit, moderatim crefcere cogens,
potest oculorum acies contenta tueri; 325
orro quæcunque ævo, macieque fenefcunt:
nare quæ impendent vefco fale Saxa perefa,
quoque amittant in tempore, cernere poffis.
ribus cæcis igitur Natura perit res.
tamen undiq; Corporea fufata tenentur 330
natura, namque eft in rebus INANE.
ibi cognoffe in multis erit utile rebus:
net errantem dubitare, & querere femper
mma rerum, & noftris diffidere dictis;
opter locuseft intactus, INANE, vacanſque. 335

quis neget? Invida autem
Natura non indulſit nobis
facultatem videndi eas par-
ticulas qua ab his rebus ita
diminutis quolibet tempore
detrahuntur. Denique eas
particulas quas Natura ap-
ponit rebus, & quibus pau-
latim auget, nullus Oculis,
quamvis acriter ſe contem-
das, intueri poteſt; uti nec
Corpuſcula qua qualibet ho-
ra decedunt à rebus: ſenio
aut macie decreſcentibus,
aut à Saxis qua edaci Sale
corroſa impendunt Mari;
Fatendum igitur eſt Natu-
ram habere utiq; etiam Cor-
poribus, qua ſub oculis non
cadunt. Nec tamen putan-

Omne, τὸ πᾶν, ex Materia tantum conſtare & compactum eſſe; præter Materiam
Inane. Inane autem eſſe ſi recte intellexeris, multum utilitatis exinde percipies; To-
tū Omne habebis perfectum, nihil amplius dubitabis, aut noſtra diffidas Philoſophia. U-
gitur. Inane eſt ſpatium tactus expertus, & Vacuum.

NOTÆ.

[Postremo, quæcunq; &c.] Deniq; monet
bus paulatim crefcentibus apponi
particulas Corporeas, ab iis ite-
reſcentibus detrahi; eas vero par-
ticulum, ne quidem acutiſſimum
& demum concludit poſſe eſſe
a Principia Corporum quæ Aciem
im fugiant. Hæc omnia breviter
in Epift. ad Herodotum: πᾶν τι
μὲν εἶναι ἀπὸ αἰνῶν. (Democri-
tismus poſſe eſſe Atomos exiſtima-
τὸν πᾶν ἐκ αἰνῶν ἀτομῶν αἰνῶν

nim Veſcum ſalem dicit Lucretius ex edendi
intentione, aliter Lucilius Veſcum appel-
lat cum edendi faſtidio. A Gellius lib. 16.
cap. 5. Lucilii verba laudat Nonius Mar-
cellus. Veſcum. Minutum. obſcurum. Lu-
cilii lib. 26. Quam faſtidioſum ac veſcum
cum faſtidio vivere. Ubi addit ex Virgil.
Georgic. 3. Nec veſcas ſalicum frondes. Item
ex Afranio in Sororibus. At puer eſt Veſcis
imbacillus viribus. Feſtus. Veſcus faſtidioſus,
Ve enim pro puſillo utebantur. Plin l. 7. c. 20.
Corpore Veſco, ſed eximiis viribus Triſtium.
Ovid. Faſt. l. 3. v. 445.

Vegetandia farra colende.

Quæ malè creverūt, veſcæq; parva vocat.
Vis ea ſi verbi eſt, cur non ego Veſevis ædem.
Ædem non Magni ſuſpicer eſſe Jovis?
328. Quæq; poſſis] Quæq; poſſes. Giſanius
330. Nec tamen undiq; &c.] Supra proba-
verat Corporea quædam eſſe Principia, jam
aliam rem aggreditur, & v. 6. docet in Omni
aliud planè eſſe præter Corpus, viz. Inane:
Iſtud autem Inane definit Locum intactum, &
vacantem: ſpatium viz. quod neque tangit,
neque tangitur, quod neque agere, neque
pati poteſt. Sic lib. 3.

Plagarum quia ſunt expertia, ſicut Inane eſt.
Quod manet intactum, neq; ab iſtu ſungitur
hilum.

332. Cognoffe,] Communis. B. & γ. 334. 18
pro De. B.

C 2

Quod

Nec Mare qua impendent.] Pro impen-
di. Et hanc lectionem agnoſcit Fe-
oce Veſcus. Sic Terentius in Phor-

Te impendent Mala.

s,
ad Te redeo ut res qua Me impendat
egatur.

iud dicat Feſtus in voce Me. Simi-
ſtare illum Veteres dicebant, ut
in Pannulo,
meum inſtat exitiū.

Veſco ſale.] Ve, Particula, ſicut quæ-
tum intentionem ſignificat, tum
onem: Sic Veſcum, quod ex ve par-
teſca copulatum eſt, utriuſque di-
gnificationis vim capit: Aliter e-

*Si autem non esset tale spatium, nulla res moveri posset; praesto enim semper adesset Corpus quod impediret motum. Corpus enim omne ex natura sua obstat motui, & impedit: Nihil igitur progredi posset, cum nulla unquam res primo cederet, daretq; locum. At nihil evidenti-
us, quam quod in Mari, in Terris, Aere etiam, altoq; Caelo multa res variis diversisq; motibus agitantur; Quae tamen res, nisi Inane esset, non modo non moverentur, sed ne omnino eundem unquam fuissent generatae; quoniam Materies ex omni parte stipata semper quiesceret, incapax motus, qui ad rerum generationem unice facit. Præterea quævis Res videntur habere particulas solidas ex omni parte sibi invicem conjunctas, tamen eas raro esse Corpore, & Inane aliquid inter particulas sparsum continere ex sequentibus observationibus facile colligas. In speluncas descendas, ibiq; observabis Aquam*

Quod si non esset, nulla ratione moveri Res possent; namque officium, quod Corporis extat, Officere, atque obstat, id in omni tempore adesset Omnibus: Haud igitur quidquam procedere posset, Principium quoniam cedendi nulla daret res. 340
At nunc per maria, ac terras, sublimaque coeli, Multa modis multis varia ratione moveri Cernimus ante oculos; quæ, si non esset INANE, Non tam sollicito motu privata carerent; Quam genita omnino nulla ratione fuissent: 345
Undique Materies quoniam stipata quiescet. Præterea quamvis Solidæ res esse putentur, Hinc tamen esse licet Raro cum corpore cernas: In faxis, ac speluncis permanat Aquarum

NOTÆ.

336. Quod si non esset, &c.] Primum quo probatur Inane argumentum v. 14. continetur: quo etiam Epicurus Epist. ad Herodotum utitur. Εἰ μὴ ἴδιον, & χωρὶς, & ἀσπῆς φασὶν ἀναγκασθῆναι, ὅτι οὐκ ἔστι τὰ σώματα ὅπως ἴδιον, ἀλλ' ὅτι ἔκαστον, καὶ ἵππερ φασὶν τὴν κενότητα. Ut vero vim hujus argumenti melius percipias, Lector, cogita universum mundum, si nihil Inane interspersum habeat, confertissimam esse molem, adeo ut Corpusculum, ne minimum quidem, valeat de novo suscipere: Quippe si nihil non plenum est, nullus locus restat complendus; quare aut Corpus non admittetur, aut si in illo loco collocabitur, in quo aliud jam situm est; sicque idem locus duo Corpora sese undique penetrantia capiet, quod sane per vires Naturæ fieri posse non dixeris: Deprehendes autem hac ratione aliquodnè Corpus ex iis quæ intra hanc molem disposita sunt moveri à suo loco possit, ut invadat locum alterius: Sanè cum plenum locum offendant, necesse erit ex illo pellat quod Corpus illum occupat; Illud porro quoniam contendat, si Omnia quidem plena sunt? An ipsam rursus expellet aliud? Sed par redibit difficultas, continuabiturque in ævum. Ideoque nisi Inane sit rebus intermissum, ita essent

Omnia stipata, ut non modo nulla res Mundi moveri loco jam valeat; sed neque explicari possit quomodo gigni quidquam poterit, cum ad generationes rerum motus localis requiratur: Idem fere argumentum ex Democrito & Lucippo, quos Epicurus sequitur, collectum proponit Aristot. 4. Phys. 6. Gassendus.

337. Corporis,] Corporum Pa. alique, contra Codicum fidem: in sequenti versu Abscesset pro Adesset, Idem.

341. Sublimaq; (ælis,] ut Acuta belli ab Horatio, occulta & remota templis à Cæsare: Sublimus autem, ut Imbecillus, Inermus, Hilarus, &c.

344. Privata carerent.] Turnebus aliquando legit, Pronata carerent: aliquando Privata jacerent. Frustra; ut & Gassendus, qui v. 346, pro Quiescet legit fuisset.

347. Præterea, quamvis, &c.] Iterum v. 12. probat Inane esse, quoniam Res, quæ maxime solidæ videntur, Corpora quædam permeant, & permanent. Sic Aqua saxum: Alimentum omnia Animalium membra; Succus Truncos ramosque arborum. Soni Parietes & Mœnia, & Frigus Carnem & Nervos usque ad ipsa Ossâ penetrat. Quæ tamen non omnino fierent, nisi essent Vacua quædam spatiosa inter solidarum istarum rerum particulas, quæ Corpora quæque penetrantissent.

Liquidus

us humor, & uberibus flent omnia guttis: 350
 it in corpus sese Cibus omne animantum:
 nt Arbuta, & foetus in tempore fundunt,
 Cibus in totas usque ab radicibus imis
 incos, ac per ramos diffunditur omneis:
 epta meant Voces, & clausa domorum 355
 solitant: rigidum permanat Frigus ad ossa.
 nisi INANIA sint, quâ possent Corpora quæq;
 e, haud ulla fieri ratione videres.
 ique cur alias aliis præstare videmus
 e res rebus, nihilo majore figura? 360
 i tantundem 'st in Lanæ glomere, quantum
 is in Plumbo 'st, tantundem pendere par est;
 is officiû est quoniâ premere omnia deorsum:
 autem natura manet sine pondere INANIS.
 iud Magnum 'st æque, Leviusq; videtur, 365
 im plus esse sibi declarat INANIS:
 tra Gravius plus in se CORPORIS esse
 t, & multo VACUI minus intus habere.
 ir nimirum id, quod ratione sagaci
 nus, admistû rebus quod Inane vocamus. 370
 in his rebus, ne te deducere vero

Possit,

plus Inanis continere: Quod verò majoris est ponderis plus Corporis continere, & ut Inanis inter particulas suas interspersi. Constat igitur id Inane de quo disputamus Corpora interspersum. Ne autem Aliqui Te à veritate dimoveant ista responsione, qua menti vim eludere conantur, necesse est ut

NOTÆ.

[lent.] Fluunt, B.

[Quod Cibus in totas, &c.] Arbores viz. ra posuerit Arbuta: Alii tamen tota usq; vel ab, &c. Alii Totos viz.

[ieri,] Alii. Quâ irent. Videres.] ret.

[eniq; cur Alias, &c.] Tertium quo Inane argumentum v. 12, deducitur rerum, quæ ejusdem maius & figuræ sunt, pondere: Neq; slicitari potest, cur è duobus Corporum ejusdem figuræ & magnitudinis plus ponderis haberet, alterum nisi quodd in illo plus insit Corporis: ondu naturale est: In hoc vero is, quod nullum omnino habet

[omere.] Pondere Alii, solliciti de te, ineptè: æquè enim licuit Ludiucere, ac aliis corrumpere.

[poris.] Corporum ut & v. 363, &

367. B. Et pro ista voce pugnat Gifianus ridicula planè ratione; licet enim de principis Corporum aut Atomia loquatur Lucretius, nihil tamen obstat quo minus Corporis legatur: ut infra v. 423.

[Corpus enim per se communis deliquat esse Sensus: ——— Lambinus.

368. Dedicat.] Declarat, aut ostendit; Alii Indicat. Alii Deliquat, ut v. 423. & lib. 3. v. 209. Alii Delicat. Sic Plaut. in Milite,

Ita vero ut tu ipse me dixisse delicat.

Nonius Delica. Explana, indica, &c. Sed Dedicat amat Faber: De enim affirmat, ut Demior, Demagis, valde magis apud Lucilius in Nonio: Festus tamen, Demagis pro minus Antiqui dicebant: forsan leg.

Nimis.

369. Id,] Nardius & Alii non agnoscunt. at retinendum arbitror.

371. Illud in his rebus, &c.] Quoniam verò aliqui, inter quos Arist. 1. 4. Phys. vim huius argumenti eludere conantur Dicendo, Inanis

manare per saxa, plurimasq; guttas tanquam lachrymas defluere: Alimentum, in omnes partes Corporum Animalium diffunditur: Arbores crescut, fructusq; delicto tempore emittunt, quoniam Alimentum per truncos singulosq; ramos in omnes illarum partes ab imis usq; radicibus distribuitur. Soni muros, mania, clausulaq; domos permanent; Frigus acre usq; ad ossa intrat; Hæc vero neutiquam fierent, nisi essent Inania qua Corpora permeare possint. Trasteret cur alia res essent aliis ponderosiores, cum tamen equalis sint malis? Si enim tantum Corporis esset in lana glomere quantum est in plumbo, tum proscito tantum esset ponderis, quoniam premere deorsum, vel grave esse est proprietas Corpori naturalis; Inane autem è contra nullum habet pondus. Ergo quod aqualis est malis, minoris verò ponderis apertè

Illis effugium praeludam. Dicunt enim Aquas cedere Piscibus procedere conantibus, & liquidas aperire vias; quia Pisces procedentes linquunt post se spatium in quod Aqua cedentes fluere possint; & eadem planè ratione alias quoque res moveri posse. & locum mutare, etsi Omnia plena, & nullum Inane esset. Quod verò dicunt vanum, nihilq; est; In quem enim locum moverent Pisces, nisi istum locum Aqua reliquerint, & in quem etiam cederent ista Aqua cum Pisces procedere non poterint. Corpora igitur omnia sunt motu privanda, aut concedendum est Inane esse inter Corpora interpersum, sine eo enim res nulla inciperent movere. Deniq; si duo Corpora lata, & plana, concurrant, subitq; à se invicem dissiliant, necesse est ut Aer occuparet totum illud spatium quod fit Inane inter Corpora ita divulsa: Ille autem Aer, etsi omnes illius undiq; partes celerissime moveantur, uno tamen eodemq; momento totum spatium occupare non potest; Primum enim necesse est ut

Possit, quod quidam fingunt, præcurrere cogor;
Cedere Squamigeris latices nitentibus aiunt,
Et liquidas aperire vias; quia post loca Pisces
Linquant, quo possint cedentes confluere undæ: 375
Sic alias quoque res inter se posse moveri,
Et mutare locum; quamvis sint omnia plena:
Scilicet id falsa totum ratione receptum 'st.
Nam quò Squamigeri poterunt procedere tandem,
Ni spatium dederint latices? concedere porro 380
Quò poterunt undæ, cum pisces ire nequibunt?
Aut igitur motu privandum 'st corpora quæque;
Aut esse admistum dicendu 'st rebus INANE;
Unde initium primum capiat res quæque movendi,
Postremo duo de concursu Corpora lata 385
Si cita dissiliant, nempe aer omne necesse 'st,
Inter corpora quod fuvat, possidat INANE.
Is porro, quamvis circum celerantibus auris
Confluat, haud poterit tamen uno tempore totum
Complere spatium: nam primum quemque } 390
necesse 'st

• NOTÆ.

non opus esse ut Corpora moveantur; cum in Placito Corpora possunt sibi invicem officiosè cedere, quoniam Corpus quodcumque movetur relinquit spatium ab alio Corpore, quod è suo loco derudjit, occupandum: Ut Aqua cedit Piscibus procedere conantibus, locumque quem illi reliquerunt subit; Urget Lucretius Pisces in Aqua sibi viam aperire, locumque post se relinquere non posse, nisi Aqua cedat locum; cedere autem locum Aquam non posse, nisi pateat vacuum spatium à Piscibus relictum: Igitur aut admittendum est Inane Corporibus admistum, aut nihil omnino moveri possit.

381. Quæ. Qui, Gifan. versus 279 immemor.

285. Postremo duo de concursu, &c.] Quinto his v. 7, pugnat argumento, eoque satis valido. Si enim duo Corpora plana & lata concurrant, subitque à se invicem dissiliant, Inane heret; Omnis enim materia ab istis Corporibus ita concurrenti-

bus elideretur. Ideoque spatium quod inter illa dissilientia patet Omnis Corporis esset Vacuum: Quid enim impleret? Aer, an materia subtilis? At quantumvis celerem, quantumvis subtilemingas materiam, Inane tamen semper relinques, cum Aer ille aut materia subtilis uno eodemque momento totum quod patet spatium occupare & implere non possit. De concursu.] Post concursum; Sic Plaurus, Non bonus est somnus de prandio. Alii, inter quos Gifanius, legunt Concurso, ut & Culto, lib 4, v. 1274. Plurima enim erant apud Veteres nomina ambiguarum formarum. Sed hunc castigat Lambinus, an jure alii videant. De concursu,] de conjunctione, de commissura, Alii.

387. Fuvat.] quasi fuerit. Alii Fiat: Possidat.] Ita Veteres pro Possideat.

388. Celerantibus.] Aliqui Desansantibus: nullo planè sensu.

390. Compleri.] Complere Gif. perinde est. Occupet.

et ille locum, deinde omnia possideantur.
 si forte aliquis, cum Corpora dissiluerit,
 putat id fieri, quia se condenfeat aer,
 nam VACUUM tum fit, quod non fuit ante;
 letur item, VACUUM quod constitit ante: 395
 illi ratione potest denferier aer.
 iam posset, sine INANE posset, opinor,
 in se trahere, & parteis conducere in unum:
 opter, quamvis causando multa moreris,
 rebus INANE tamen fateare necesse est. 400
 taque præterea tibi possum commemorando
 tanta, fidem dictis, conradere nostris;
 animo satis hæc vestigia parva sagaci
 per quæ possis cognoscere cætera Tute:
 ut Canes ut montivagæ per sæpe ferai 405
 is inveniunt intestas frunde quietes,
 semel insisterunt vestigia certa viai:
 ex alio per te Tute ipsæ videre
 is in rebus poteris, cæcasque tatebras
 ire omneis, & Verum protrahere inde: 410

occupat partes spatii sibi pro-
 ximas, & deinde reliquas
 remotiores. Si vero forsam
 putet aliquis hoc argumen-
 tum solvi posse dicendo, con-
 densari Aerem cum ista
 duo corpora separantur; ille
 profecto errat: tunc enim
 fit Inane quod ante non
 fuit, & Inane, quod ante
 fuit, repletur. Nec potest
 esse talis, qualem fingunt,
 Aeris condensatio; vel si
 posset esse, non tamen sine
 Inani; dum impossibile est
 ut Res aliqua partes suas in-
 minus spatium contraheret,
 nisi Inane esset. Est igitur
 disputare, multisq; ca-
 villationes nitendo molestus
 aliquis esse possit, tandem
 tamen Inane esse fateri co-
 getur. Multa alii argu-
 menta asserere potui, quibus
 meam sententiam confirma-
 rem, sed hæc parva indicia

menti sufficiunt, & eorum ope Tu Ipse reliqua omnia sine Monitore percipies. Ut enim
 enatici, postquam semel ferarum per Montes vagantium vestigia certa legerint, earum
 sylvis abdita, frondibusq; testâ naribus inveniunt: Sic Tu, O Memmi, in Rebus Phi-
 - aliud ex alio proprio tuo Marte colligere, omnes obscuros recessus penetrare, & latentem
 item protrahere poteris.

NOTÆ.

Quod si forte aliquis, &c.] Responsio-
 occupat, impugnaturque Lucretius
 Hic versus aliquos excidisse, mu-
 ue esse hunc locum semper judi-
 Præclara enim Responsio, Vacuum
 quoniam Air condensatur: Quis au-
 telligat? ideoque hunc locum ita
 supplendum: Cum duo ista Cor-
 ncurrant, inter eorum superficies
 terceptus, condensatur, saltem in
 tierum cavitatibus, (nulla enim
 a perfecte plana) latet: Cum verò
 ista Corpora, Aer iste interceptus
 spatiumque inter duo ista Cor-
 illuentia patens occupat & implet,
 autem Lucretius, Cum ista duo Cor-
 parentur Inane fieri necesse, (quis
 eget cum in aliquibus saltem par-
 invicem tangebant) & Id Inane
 ab Aëre repleri; ideoque prius ar-
 tum firmum satis esse & certum;
 insuper, Aërem non omnino con-
 vel si condensetur; ex ista con-
 one tamen sequi Inane esse: quo-
 absurdum est unam eandemq; ma-

teriz molem aliquando majus aliquando
 minus spatium occupare, nisi Inane esset.

393. [condensat.] Sic Virgil. Æneid. 10.

Extremi addensent Acies. Et Æneid. 7.

Agmina densentur Campis.

Ad quem locum Denso Denſes dici agno-
 scit Servius.

401. Multaq; præterea, &c.] Multa propo-
 suit, non vero omnia argumenta; reliqua
 autem ex iis, quæ memoraverat, ab ipso
 Memmio colligenda relinquit: idem enim
 Philosophis ac Canibus Venaticis accidit,
 cū certa veritatis vestigia semel legerint,
 abditos illius recessus facile inveniunt.

402. [conradere.] Conciliare, Comparare, l. 6.
 v. 303.

Atq; alia ex ipso Conradens Aëre fertat.

Et v. 443.

Conradens ex Aëre semina Nubis.

Ideoque non audiendi sunt isti qui Contra-
 dere reponunt.

406. Intestas frunde.] Livius Intesta fra-
 mento testâ: Non opus est igitur istorum
 ingenio qui Amant Intestâ.

407. [erta.] Prima B.

Quod

Si vero in assensu his argumentis: prabendo tardior sis, & adhuc de re modo proposita dubites; liquido spernere possum, O Memmi, meo Tibi plene satisfacturum esse: Tantam enim argumentorum vim, è divite venia ingenii Epicuri haustum, Lingua mea suavis meo è pectore effundet; ut verear ne tarda Senectus per artus meos serpat, omniaq; mea vita munimenta diffingat, priusquam vel Ego versibus complecti possum, vel Tu audire omnia ista argumenta; qua ad quamlibet rem probandam (præcipue Inane esse) proferre valeam: Jam verò opus institutum prosequar. Omne igitur, si res per se existentes spectemus, duo tantum complectitur; Corpus & Inane, in quo Corpus situm est, & per quod arversimode movetur: Corpus autem esse ipsi sensus satis demonstrant, quibus nisi firmiter credamus, nullum eris Criterion quo in deducendis de rebus sensui inevidentibus ratiociniis dirigeremur: Tum porro, si non esset talis Locus aut spatium, quale Inane vocamus, nullus esset Locus in quo sita forent Corpora, nec omnino moverentur, ut modo luculente demonstravi. Præterea Nihil est quod dicere possis neque

Quod si pigraris, paulumve abscesseris ab re, Hoc tibi de plano possum promittere, MEMMI: Usque adeo largos haustus de fontibus magnis Lingua meo suavis diti de pectore fundet, Ut verear, ne tarda prius per membra Senectus 415 Serpat, & in Nobis Vitæ claustra resolvat, Quam tibi de quavis una re versibus omnis Argumentorum sit copia missa per aureis.

Sed nunc jam repetam coeptum pertexere dictis, Omnis, ut est, igitur, per se, Natura, duabus 420 Consistit rebus; nam CORPORA sunt, & INANE, Hæc in quo sita sunt, & quæ diversa moventur: Corpus enim per se communis deliquat esse Sensus; quo nisi prima fides fundata valebit, Haud erit occultis de rebus quo referentes 425 Confirmare animi quicquam ratione queamus. Tū porro Locus, ac Spatium, quod INANE vocamus, Si nullum foret, haud usquam sita Corpora possent Esse, neque omnino quaquam diversa meare; Id quod jam supera tibi paulo ostendimus ante: 430 Præterea nihil est, quod possis dicere ab omni

COR-

NOTÆ.

411. Quod si pigraris,] Aliam ab Omnibus Interpretum v. 9. commentis sententiam sequutus sum, quam veram tamen esse fatebitur is Lector, qui sequentes versus diligenter perpendit, novitque Lucretium de Epicuro & de seipso nihil moderatum sentire.

413. Usq; adeo largos, &c.] Lambinus è MSS. legit

Usq; adeo largos, haustus de fontibus, Amnes. De fontibus,] ex Epicuri libris, cuius non tantum Opiniones, sed etiam Verba ubique premit, & sectatur.

420. Omnis, ut est, igitur, &c.] Jam Corpus & Inane demonstraverat. His vero v. 11. olim polita argumenta breviter recenset, & unum addit à sensu deductum: Asseritque nihil per se existere præter Corpus & Inane: Sic Epicurus in Epist. ad Herodotum, τὸ πᾶν ἐστὶ πῆ μὲν σῶμα, πῆ δὲ κενόν. In Epist. ad Pythoclem, τὸ πᾶν σῶμα, & κενὸς φύσις. Et Cicero in 2. de Nat. Deor. Omnia, quæ secundum Na-

turam Corpus & Inane docet Epicurus. Omnis, ut est per se, Natura,] i. e. Omnis Natura, vel Omne per se existens: & ut Epicurus in Epist. ad Herod. Καθ' αὐτὴς φύσις.

421. Consistit,] Alii Consistit in, imperitè. Nam,] Quæ G.

423. (Corpus enim, &c.) Ipsa Epicuri verba: Τα μὲν σώματα αἶς ἐστὶν, καὶ αὐτὰ ἡ ἀσθησις ἐπὶ πάντων μετετυρεῖ, καὶ ὡς αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ τῷ λογισμῷ τεκμαίρεσθαι εἰ μὴ καὶ ὁ κενόν, καὶ χῶρον, καὶ ἀκίνητον φύσιν ὁνομάζομεν, ἐκ αὐτοῦ καὶ τῶ σώματος ὅσα καὶ, καὶ δὲ ἡ κενότης, καὶ τῶ φύσιν καὶ κενότητι. Epist. ad Herodot.

426. Animis,] Animas Nardius & alii: Quo sensu ipsi viderint.

430. Supra,] Supra.

431. Præterea Nihil est, &c.] His v. 10. docet Nihil esse per se existens præter Inane, & Corpus. Quicquid enim est, quantitate aliqua, magna aut parva donatur. Id vero

ORE se junctum, secretumque esse ab INANI :
quasi tertia sit rerum natura reperta.

quodcunque erit, esse aliquid debet id ipsum
vixne vel grandi, vel parvo denique, dum sit; 435

Tactus erit quamvis levis, exiguisque,
orū augebit numerum, summamque sequetur ;

tactile erit, nulla de parte quod ullam
prohibere queat per se transire meantem ;

et hoc id erit Vacuū, quod Inane vocamus. 440

terea per se quodcunque erit, aut faciet quid,
iis fungi debet agentibus ipsum ;

ut ut possint in eo res esse, gerique :
ere & fungi sine CORPORE nulla potest res :

habere locū porro, nisi Inane, Vacansq; 445

præter INANE, & CORPORA, tertia per se
potest rerum in numero natura relinqui ;

res sint, fiant, vel moveantur. Ergo nullum potest esse tertium rerum Genus, ab Inani
ore disjunctum.

NOTÆ.

le sit, motumque impediatur, Corpus
tur : Epicurus apud Empiricum,
ἡσυχία, ἡσυχία, & ἡσυχία, ἡ
ἡσυχία, ἡσυχία, ἡσυχία, ἡσυχία.

Inactile, motumque non impe-
diatur Inane : Nihil igitur est
Corpus & Inane.

Forsit dicere,] Alii Dici possit ab :
ut dicier : eligat Lector.

Quod quasi tertia sit rerum Natura re-
pro Rerum. Alii legunt Numero.

inter harum vocum Patronos fa-
mponatur, Cum qui Rerum, æquē

Numero amat v. 447. Autoritate
cueri possit ; Totum vero hunc

rejecit Faber. & existimat illum
fusione seu Orationis clausula pe-

& huc translatus fuisse : Deinde
utinitatem esse vitiosam : Nihil est

omnis dicere se junctum, &c. quod sit
ria Natura reperta Ita ille : Quid

si legamus Quod dici possit ? Quid
possit dicier ? Quid etiam si lega-

na quasi Tertia ? dum Cod. MS. B.
agnoscunt Quo ? Profecto ista

in corruptum vetulique Latium sa-
ne Illius Autoritas tanta est, ut

n Codicum fidei præferatur.
Esse aliquid,] Esse Aliud Alii : in cu-

nae Lectionis interpretatione nol-
binum tot verba perdidisse.

Corporum,] Imperitii Librarii, of-
fod littera M non eliditur, varia

Corpus esse neg. Inane,
quod sit tertium rerum ge-

nus, Omnisque pars :
Quodcunque enim est, vel ma-

jori vel minori mole defi-
nitum est, quod si nullo modo

tactile sit, id profecto inter
Corpora annumerari debet :

Sin vero nullo modo tactile
sit, neg. ex ulla parte res

per se transientes impediatur.
Id profecto idem est quod

Inane dicimus. Traversa
quodcunque existit, aut ipsum

potest agere, vel ab aliis
agentibus potest pati ; aut

id erit in quo Res possunt
esse, fieri, & moveri : A: ni-

hil præter Corpus potest
agere vel pati, & solum

Inane potest dare locum

commenti sunt : Alii scribunt Corpoream
augere. Alii Corpora augebit. Alii Corporum

adaugebit : frustra hæc omnia. Littera enim
M apud Ennium & Lucretium sæpiissime non

eliditur, uti nec apud Horatium Sat. 2.
lib. 2.

Num vesteris ista

Quam laudas pluma? collo num adest ho-
nor idem?

441. Traversa. &c.] Iterum v. 9. docet
nihil esse per se existens præter Corpus &

Inane. Quodcunque enim est, vel in aliud
agere, vel ab alio Pati potest. Id autem

erit Corpus. Quodcunque enim, Agit vel
Patitur, Tangitur aut tangit : Vel est id

in quo Res sitæ sunt, in quo etiam fiunt,
& moventur : Id autem Inane est : Nul-

lum igitur est Tertium rerum Genus quod
sensu (qui Corpus esset docet) vel Ratione

(quæ Inane esse demonstrat) deprehendere
valeamus. Epicurus, τὸ πρῶτον, ἡ πα-

χὴν, ὡς ἐστὶν τὸ δὲ καὶν ἔτε παλαιόν, ἔτε
παλαιὸν διώκον, ἀλλὰ κινητὸν μόνον δὲ

ἑαυτῇ τοῖς σώμασι παύει. •

443. Gerit,] Genique P. & alii, impro-
bè. Gerit,] Fieri & moveri, dum enim

Gerere idem apud Lucretium ac Facere aut
Administrare, ut in v. 329.

Corporibus cæci Natura Gerit res :
immeritò Labeus Gif. succenset quod Geri

interpretetur Moveri : Sine motu enim ni-
hil Natura vel agit vel administrat.

D

Nec,

quod vel sub sensus nostros
unquam cadat, vel quod cogitatione assequi possimus. Omnia enim alia quæ existere videntur inveniuntur esse aut Coniuncta Corporis & Inani, aut illorum Eventa. Coniunctum autem id est quod non potest separari à Re sine ipsius Rei interitu. Tale est Gravitatis in Lapide, Calor in Igne, Humiditas in Aqua, Tactilitas in Corpore omni, & Intactilitas in Inani: Contra vero, Servitus, Libertas, Opes, Paupertas, Bellum, Concordia, reliquæque omnia quæ vel ad Rem adveniunt, vel à Re abeunt sine interitu illius Rei Eventa Rerum, ut aquum est, solemus nominare. Tempus etiam non est Ens per se existens, sed ex ipsis rebus Mens nostra colligit quid præteritum, quid futurum sit; (Res enim ipsæ aliquæ sunt præteritæ, præsentis aliæ, & aliæ futuræ) Nec quis unquam Tempus conceperit per se, & non consideratis simul rebus aliquibus vel noventibus vel quiescentibus. Denique dicunt Helenam raptam esse

Nec, quæ sub sensus cadat ullo tempore nostros,
Nec, ratione animi, quam quisquam possit apisci.

Nam quæcumq; cluent, aut his CONIUNCTA } 450
duabus

Rebus ea invenies; aut horum EVENTA videbis.

Coniunctum 'st id, quod nunquam sine pernicali

Discidio potis est se jungi, seque gregari:

Pondus uti faxis, Calor ignibus, Liquor aquai,

Tactus Corporibus cunctis, Intactus Inani. 455

Servitium contra, Libertas, Divitiæque,

Paupertas, Bellum, Concordia, cætera, quorum

Adventu manet incolumis natura, abituque,

Hæc soliti sumus, ut par est, EVENTA vocare.

Tempus item per se non est, sed Rebus ab ipsis 460

Consequitur sensus, transactum quid sit in ævo,

Tum quæ Res instet; quid porro deinde sequatur:

Nec per se quemquam TEMPUS sentire fatendum 'st

Semotum ab rerum motu, placidaque quiete.

Deniq; Tyndaridem raptam, belloq; subactas 465

git quid præteritum, quid futurum sit; (Res enim ipsæ aliquæ sunt præteritæ, præsentis aliæ, & aliæ futuræ) Nec quis unquam Tempus conceperit per se, & non consideratis simul rebus aliquibus vel noventibus vel quiescentibus. Denique dicunt Helenam raptam esse

N O T A.

450. Nam quæcumq; cluent, &c.] Cum verò plurima dicimus Esse præter Corpus & Inani, ut Bellum est, Pax est, Calor est, &c. Ne ex communi hoc usu loquendi errores nascerentur, monet ver. 10. hæc Omnia Coniuncta tantum esse, vel Eventa Corporis & Inani: Coniunctum (συνεπόμενον) sive proprium Accidens est quod non potest abesse sine interitu subiecti: Quale est Calor in Igne, Humiditas in Aqua, &c. Eventum verò (συμβεβηκός) sive Accidens commune quod potest abesse vel adesse sine subiecti interitu: Quale est Bellum, Paupertas, Concordia, &c.

460. Tempus item, &c.] Qui Paupertatem, Bella, Pacem, &c. inter Eventa poni haud graviter ferebant, magnificentiis de Tempore sentiebant. Pythagoras, Heraclitus, Alii (vid. Empiricum adv. Phys. lib. 21.) Corpus esse, Stoici vero Incorporeum Aliquid esse docuerunt: His omnibus Epicuri sententiam v. 5. opponit Lucretius, quam Accipie Lector Gassendi verbis luculentius explicatam: Tempus est Eventum cogitatione duntaxat seu mente attributum rebus, prout concipiuntur in eo, in quo sunt, itatu perseverare, aut desinere, & longiorem aut breviorem existenciam trahi; ac ipsam habere, ha-

buisse, aut habituræ esse.

462. Torro.] Pars edidit Fayus, eodem iudicio quo v. 476. Clara interpretatus est notissima.

465. Denique Tyndaridem cum dicunt esse, &c.] Haud scio an facile explicare possum quod sentiam, sed Ego, ut potero, dicam. Sermonis Latini inopia cogit ut utamur verbo sum, es, est, in rebus temporis præteriti, ubi quid factum dicere volumus Itaque si quis dixerit, Visum est Ilium, extemplo arguator aliquis responderit, Visum est, ergo est. Hunc locum sic necessariò intelligendum arbitror.. Hæc Faber, quo nemo melius: v. igitur 7. captiosum Sophisma solvit, ex communi usu loquendi, quo dicimus res præteritas gestas esse, ductum: & huc spectare existimo omnia illa, quæ de accommodandis temporis familiaribus sermonis formis, Epicurus scribit in Epist. ad Herodotum: ἔτι ἀγλαΐας, ὡς βλαπείας, ἀπαληπσίον, καὶ ἀναιμίας τοῖς ὑπάρχουσιν: κατ' αὐτὰ γένητον. Qui vero dixerit has esse nugas dialecticas, verissimum dixerit: Nec nugaretur Lucretius, nisi Stoici (inter quos & Epicurus immortale odium) futilissimi Hominum hisce argutis ineptire cōegissent.

Troju-

Trojugenas genteis cum dicunt esse, videndu 'st,
Ne forte hæc per se, cogant nos, esse fateri :
Quando ea sæcla hominū, quorum hæc eventa fuere
Irrevocabilis abstulerit jam præterita ætas.
Namque aliud Rebus, aliud regionibus ipsis 470
EVENTUM dici poterit, quodcunque erit actum.

Denique Materies si rerum nulla fuisset,
Nec Locus, ac Spatium, res in quo quæque geruntur;
Nunquam Tyndaridis formæ confusus amore
Ignis Alexandri Phrygio sub pectore gliscens 475
Clara accendisset sævi certamina belli:
Nec clam durateus Trojanis Pergama partu
Inflammasset equus nocturno Grajugenarum ;
Peripicere ut possis Res Gestas funditus omneis,
Non ita, uti Corpus, per se constare, nec esse : 480
Nec ratione cluere eadem, qua constat INANE :
Sed magis ut meritò possis EVENTA vocare
Corporis, atque Loci, res in quo quæque gerantur.

Corpora sunt porro partim Primordia rerum,

urum Urbem igne vastarunt. Hinc igitur facile colligas Res gestas neq, esse, neq, per se existere, nec eodem modo se habere quo Corpus & Inane: Sed potius esse Eventa Corporum, & Loci in quo ista res gesta sunt. Corpora autem sunt vel Simplicita rerum principia,

NOTÆ.

466. [Cum,] Ut: Na. & vet. quidam Codd.
Qui: Lambinus.

467. Ne forte,] Ne contra: quidam Cod.
Esse fateri,] Alii Forte fateri. Alii (iuncta fa-
teri.

Ne contra hæc per se cogant Nos esse fateri :
omnibus anteponit Lambinus.

468. Es,] Et Gif. & Alii.

469. Post hunc versum hiatum in In-
terpretatione reliqui, nec temerè: quis
enim non videt omnes istos excidisse ver-
sus, qui solutionem Sophismatis conti-
nebant? Lacerum verò Poëtam esse tes-
tor versus quosdam à veteribus laudatos,
Nonius in voce Torpor.

—Tantus conduxerat omnia Torpor.

Lucret. quas tamen voces in Lucretio hodie
ne querat

470. Rebus,] Terris Na. & quidam Alii.

471. Deniq, materies, &c.] Sophisma ite-
rum aggreditur, & v. 12. demonstrat rei
olim Gestas non per se constare, sed Inanis
& Corporis Eventa esse: quoniam si nul-
lum Corpus & Inane olim exitisset: ista
res nunquam fuissent geste.

473. Geruntur] Genuntur Lambinus con-
tra omnes Codices, & absurdè; ut patet ex
v. 479.

477. Durateus,] Δυράϊος Hom. Odyss.

*Trojanas gentes Bello victas
esse, cavendum est ne luc
etiam communis loquendi u-
sus inducat nos conceder.
Hæc esse per se; quando
omnes illas Homines, quo-
rum hæc fuere Eventa, præ-
terita ætas, qua nunquam
revocari potest, abstulit
Omnes enim res gesta sunt
Eventa, vel Hominum ipso-
rum qui gerunt, vel Loco-
rum in quibus geruntur. De-
niq, si nulla fuissent Corpora,
nec Locus & Spatium in
quo res fierent, nunquam
Ignis amore pulcherrima He-
leia excitatus, & crescens
in pectore Parisii Phrygii
splendida sævi belli certami-
na accendisset: Nec ligneus
Equus clam, & noctu è suo
ex Græcos istos Milites ef-
fudit, qui Pergama Troja-*

10. ex trabibus compactus. Δυράϊος Eu-
ripid. Troad.

ὅταν αὐτὸς ἀνδρῶν ὕπερ καλῆται)
Δυράϊος ἱερωὺς κερτυὶν ἀμπαύχων δόξω.

477. Trojais,] Trojanis. Omnes Codd. præ-
ter B.

481. Corporis,] Corporum Gif. Et Alii: Ge-
rantur, Genantur Alii, Alii Regantur: ut-
rumque vitiosè.

484. Corpora sunt porro, &c.] Demonstratis
jam duobus Naturæ Principiis, Corpore
viz. & Inani; & explicata etiam Inanis
Natura, de Corpore fusiùs disputat: Corpora
autem dividit in Simplicita & Composita. Sic
Epicurus ad Herodotum. τὰν στοιχείων τὰ
μὲν ἐστὶ στοιχεῖα, τὰ δ' ἐξ αὐτῶν αἰ συμκε-
κταινέναι. Docet insuper v. 20. Cor-
pora ista simplicita, seu Compositorum
principia, solidissima esse, perfectè plena,
nullum Inane continere, ideoque nulla
vi dividi aut diffringi posse: Fatetur in-
terim opus esse validissimis argumentis,
quibus persuaderi possit Corpora aliqua
esse perfectè solida & plena, cum Aurum,
Æs, Saxa, reliquaque omnia que solidis-
sima putamus, porosa esse, & aliis Corpo-
ribus pervia sentimus.

D 2

Tart

vel ex in simplicibus principibus Composita & concreta: simplicia vero ista principia nulla vis valet diffingere, perfecta enim istorum sollicitudo nulli vi cedit. Quamvis, ut verum fatear, huius facile credimus aliquid esse in rerum natura perfecte solidum. Fulmen enim per parietes murosque, clausurarum domuum, ut & Sonus & Vox, transit. Ferrum in Igne candescit: Feruentia Saxa penetrabilis calore dissolvuntur. Rigidum Aurum liquefit flamma fractum; Aeris glacies igne domitis dissolvitur. Calor item & frigus penetrabile argenteum permeat; sentimus enim utrumque, cum vas argenteum manu tenentes aquam vel frigidam vel calidam supernè infundimus. Tot argumentis constare videtur Nihil esse in rerum Natura perfecte solidum. Quoniam vero verissima ratio, rerumque, Natura contrarium suadent, commodum te praebeas & benevolam, dum quadam esse Corpora perfecte solida & indissolubilia, quae Rerum semina & Primordia esse, & è quibus totam Mundum fabricam fieri docemus, brevi Carmine explicem simul, & probe: Primo igitur quoniam jam constas duas res existere diversa plane & dissimiles Natura, Corpus viz. & Inane; necesse est ut & Corpus & Inane per se, vel à se invicem separata mutuo & dissimilia existant. Quacunque enim patet spatium, illi non est Corpus.

N O T A E.

487. Vincunt ea corpore demum,] Quidam Codices

Evincunt ea Corpore demum.

488. [credere,] Forsitan Na. Et quidam Codd. Fors ita exhibent; monetque Lambinus, si ista lectio admittatur ita debere attribui Solido.

489. In rebus,] In rerum natura: Fayus, In rebus ipsi concretis: & idem dixisset Lucretius, si fuisset Fayus.

491. [Clamor ut, ac vocer,] quidam Codd. [Clamor item ac voces: Nar. vero, [Clamor ut & voces.

492. Feruentis,] Alii Feruenti. Nihil muto, ut si per otium ridere liceat, Nardius ridendi materiam praeberet: Ille enim suspicatur Poëtam respicere Annibalem Alpes aceto rumpentem.

495. Glacies aeris,] Glacies ac. i: Na. At ut rectè Lambinus, inter Aurum, Argentum, reliquosque Metalla Glacies quis locus? Glacies aeris, durum & compactum Aë.

496. Utrumque,] quidam Codd. Utrumque, im-

Partim Concilio quæ constant principiorum. 485 Sed quæ sunt rerum Primordia, nulla potest vis Stringere; nam Solido vincunt ea corpore demum: Et si difficile esse videretur credere quicquam In rebus Solido reperiri corpore posse;

Tanfit enim Fulmen cœli per septa domorum, 490 Clamor ut, ac Voces: Ferrum candescit in igne:

Dissiliuntque fero ferventia Saxa vapore:

Conlabefactatus rigor Auri solvitur æstu:

Tum glacies Æris flamma devicta liquefit:

Permanat calor Argentum, penetraleque; frigus, 495

Quando utrumque, manu retinentes pocula ritè,

Sensimus infusio lympharum rore supernè:

Ulique adeo in rebus Solidi nihil est videtur.

Sed quia vera tamen ratio, naturaque rerum

Cogit, ades, paucis dum versibus expediamus, 500

Esse ea, quæ Solido atque æterno corpore consent,

Semina quæ rerum, Primordiaque esse docemus:

Unde omnis Rerum nunc constet Summa creata.

Principio quoniam duplex natura duarum

Dissimilis rerum longè constare reperta 'st, 505

Corporis atque Loci, res in quo quæque geruntur;

Esse utramque sibi per se, puramque necesse 'st:

probd. Hic multa de calida frigidaque Aqua in vinum olium infundis solita garriunt Interpretes, quæ solis imperitis placebunt.

499. Naturaque rerum,] Sup. ut jam est Composita Fayus: Imperitè: In sequenti versu quidam Codd. [Cognita de paucis; nullo sensu.

504. Principio quoniam, &c.] jam probaverat duo esse Rerum principia dissimilia prorsus Naturæ, Corpori viz. & Inane; ista vero dissimilia per se vel à se invicem separata mutuo, & distincta existere quis neget? Quacunque enim Inane est, ibi qui dicit Corpus esse absurdè dixerit, & vice versa. Unde infert v. 8. Prima Corpora perfecte solida & plena esse, ibi enim existunt ubi nullum est Inane.

507. Sibi per se,] Arbitror istud sibi iungendum esse cum se, uti dicebant mei mihi, tuus tibi, suus suis, &c. pro eo qui maxime proprius, &c. [2] [3] [4] [5] [6] [7] [8] [9] [10] [11] [12] [13] [14] [15] [16] [17] [18] [19] [20] [21] [22] [23] [24] [25] [26] [27] [28] [29] [30] [31] [32] [33] [34] [35] [36] [37] [38] [39] [40] [41] [42] [43] [44] [45] [46] [47] [48] [49] [50] [51] [52] [53] [54] [55] [56] [57] [58] [59] [60] [61] [62] [63] [64] [65] [66] [67] [68] [69] [70] [71] [72] [73] [74] [75] [76] [77] [78] [79] [80] [81] [82] [83] [84] [85] [86] [87] [88] [89] [90] [91] [92] [93] [94] [95] [96] [97] [98] [99] [100] [101] [102] [103] [104] [105] [106] [107] [108] [109] [110] [111] [112] [113] [114] [115] [116] [117] [118] [119] [120] [121] [122] [123] [124] [125] [126] [127] [128] [129] [130] [131] [132] [133] [134] [135] [136] [137] [138] [139] [140] [141] [142] [143] [144] [145] [146] [147] [148] [149] [150] [151] [152] [153] [154] [155] [156] [157] [158] [159] [160] [161] [162] [163] [164] [165] [166] [167] [168] [169] [170] [171] [172] [173] [174] [175] [176] [177] [178] [179] [180] [181] [182] [183] [184] [185] [186] [187] [188] [189] [190] [191] [192] [193] [194] [195] [196] [197] [198] [199] [200] [201] [202] [203] [204] [205] [206] [207] [208] [209] [210] [211] [212] [213] [214] [215] [216] [217] [218] [219] [220] [221] [222] [223] [224] [225] [226] [227] [228] [229] [230] [231] [232] [233] [234] [235] [236] [237] [238] [239] [240] [241] [242] [243] [244] [245] [246] [247] [248] [249] [250] [251] [252] [253] [254] [255] [256] [257] [258] [259] [260] [261] [262] [263] [264] [265] [266] [267] [268] [269] [270] [271] [272] [273] [274] [275] [276] [277] [278] [279] [280] [281] [282] [283] [284] [285] [286] [287] [288] [289] [290] [291] [292] [293] [294] [295] [296] [297] [298] [299] [300] [301] [302] [303] [304] [305] [306] [307] [308] [309] [310] [311] [312] [313] [314] [315] [316] [317] [318] [319] [320] [321] [322] [323] [324] [325] [326] [327] [328] [329] [330] [331] [332] [333] [334] [335] [336] [337] [338] [339] [340] [341] [342] [343] [344] [345] [346] [347] [348] [349] [350] [351] [352] [353] [354] [355] [356] [357] [358] [359] [360] [361] [362] [363] [364] [365] [366] [367] [368] [369] [370] [371] [372] [373] [374] [375] [376] [377] [378] [379] [380] [381] [382] [383] [384] [385] [386] [387] [388] [389] [390] [391] [392] [393] [394] [395] [396] [397] [398] [399] [400] [401] [402] [403] [404] [405] [406] [407] [408] [409] [410] [411] [412] [413] [414] [415] [416] [417] [418] [419] [420] [421] [422] [423] [424] [425] [426] [427] [428] [429] [430] [431] [432] [433] [434] [435] [436] [437] [438] [439] [440] [441] [442] [443] [444] [445] [446] [447] [448] [449] [450] [451] [452] [453] [454] [455] [456] [457] [458] [459] [460] [461] [462] [463] [464] [465] [466] [467] [468] [469] [470] [471] [472] [473] [474] [475] [476] [477] [478] [479] [480] [481] [482] [483] [484] [485] [486] [487] [488] [489] [490] [491] [492] [493] [494] [495] [496] [497] [498] [499] [500] [501] [502] [503] [504] [505] [506] [507] [508] [509] [510] [511] [512] [513] [514] [515] [516] [517] [518] [519] [520] [521] [522] [523] [524] [525] [526] [527] [528] [529] [530] [531] [532] [533] [534] [535] [536] [537] [538] [539] [540] [541] [542] [543] [544] [545] [546] [547] [548] [549] [550] [551] [552] [553] [554] [555] [556] [557] [558] [559] [560] [561] [562] [563] [564] [565] [566] [567] [568] [569] [570] [571] [572] [573] [574] [575] [576] [577] [578] [579] [580] [581] [582] [583] [584] [585] [586] [587] [588] [589] [590] [591] [592] [593] [594] [595] [596] [597] [598] [599] [600] [601] [602] [603] [604] [605] [606] [607] [608] [609] [610] [611] [612] [613] [614] [615] [616] [617] [618] [619] [620] [621] [622] [623] [624] [625] [626] [627] [628] [629] [630] [631] [632] [633] [634] [635] [636] [637] [638] [639] [640] [641] [642] [643] [644] [645] [646] [647] [648] [649] [650] [651] [652] [653] [654] [655] [656] [657] [658] [659] [660] [661] [662] [663] [664] [665] [666] [667] [668] [669] [670] [671] [672] [673] [674] [675] [676] [677] [678] [679] [680] [681] [682] [683] [684] [685] [686] [687] [688] [689] [690] [691] [692] [693] [694] [695] [696] [697] [698] [699] [700] [701] [702] [703] [704] [705] [706] [707] [708] [709] [710] [711] [712] [713] [714] [715] [716] [717] [718] [719] [720] [721] [722] [723] [724] [725] [726] [727] [728] [729] [730] [731] [732] [733] [734] [735] [736] [737] [738] [739] [740] [741] [742] [743] [744] [745] [746] [747] [748] [749] [750] [751] [752] [753] [754] [755] [756] [757] [758] [759] [760] [761] [762] [763] [764] [765] [766] [767] [768] [769] [770] [771] [772] [773] [774] [775] [776] [777] [778] [779] [780] [781] [782] [783] [784] [785] [786] [787] [788] [789] [790] [791] [792] [793] [794] [795] [796] [797] [798] [799] [800] [801] [802] [803] [804] [805] [806] [807] [808] [809] [810] [811] [812] [813] [814] [815] [816] [817] [818] [819] [820] [821] [822] [823] [824] [825] [826] [827] [828] [829] [830] [831] [832] [833] [834] [835] [836] [837] [838] [839] [840] [841] [842] [843] [844] [845] [846] [847] [848] [849] [850] [851] [852] [853] [854] [855] [856] [857] [858] [859] [860] [861] [862] [863] [864] [865] [866] [867] [868] [869] [870] [871] [872] [873] [874] [875] [876] [877] [878] [879] [880] [881] [882] [883] [884] [885] [886] [887] [888] [889] [890] [891] [892] [893] [894] [895] [896] [897] [898] [899] [900] [901] [902] [903] [904] [905] [906] [907] [908] [909] [910] [911] [912] [913] [914] [915] [916] [917] [918] [919] [920] [921] [922] [923] [924] [925] [926] [927] [928] [929] [930] [931] [932] [933] [934] [935] [936] [937] [938] [939] [940] [941] [942] [943] [944] [945] [946] [947] [948] [949] [950] [951] [952] [953] [954] [955] [956] [957] [958] [959] [960] [961] [962] [963] [964] [965] [966] [967] [968] [969] [970] [971] [972] [973] [974] [975] [976] [977] [978] [979] [980] [981] [982] [983] [984] [985] [986] [987] [988] [989] [990] [991] [992] [993] [994] [995] [996] [997] [998] [999] [1000]

quâcunq; vacat Spatium, quod Inane vocamus; is eâ non est: quâ porro cunque tenet se is, eâ vacuum nequaquam consistat Inane. 510
igitur Solida, ac finit Inani Corpora prima. cetera quoniam genitis in rebus Inane est, nem circum Solidam consistare necesse est: es ulla potest vera ratione probari
re Inane suo celare, atque intus habere; 515
quod cohibet, Solidum consistare relinquant. nihil esse potest, nisi Materialium, quod Inane queat rerum cohibere.
es igitur Solido quæ corpore constat, erna potest, cum cetera dissolvantur. 520
porro si nil esset, quod Inane vacaret, foret Solidum; nisi contra corpora cæca quæ loca complerent, quæcunque tenerent: quod est, Spatium vacuum constaret inane.
s igitur nimirum Corpus Inani 525
tu est, quoniam nec Plenum naviter extat; pro Vacuum: sunt ergo corpora cæca, spatium Pleno possint distinguere Inane.
neque dissolvi plagis extrinsecus icta

Possunt:

Corpus Inani distinctum est, cum universum non sit omnino Plenum, nec omnino Vaccum. Quædam igitur sunt Corpora, quæ spatium Inane possunt Pleno distinguere. Hæc autem nullis ictibus extrinsecus impactu diffingi

Est quæcunq; Corpus existit ibi nullum est Inane: Corpora igitur prima sunt perfecte solida, & nullum continent Inane. Deinde quoniam in rebus concretis Inane continetur, necesse est materiam perfectè solidam istud Inane circumambire. Nec unquam quis probare poterit rem aliquam concretam inter particulas suas Inane continere, quin conceat esse aliquod solidum quod contineat: Illud autem quod continet Inane nihil aliud esse potest præter principium primorum Corporum: Materiam insuper illa quæ est perfectè solida, indissolubilis & æterna esse potest, dum cetera sine interitu obnoxia. Præterea si nullibi existeret purum Inane. Universum foret Plenum; & è contra, nisi quadam essent Corpora, quæ spatia ista, quæ occupant, penitus implerent, Totum illud quodcunq; est extensum purum Inane foret. Alternatim

NOTÆ.

materea quoniam, &c.] v. 7. supponit concretis, quas Genitas vocat, tiola inania intemista; & tum corpora prima, seu simplicia, esse solida: Congeries enim istorum in Corporum Inania illa continet Inane potest continere præter, nisi quis fingat Inane posse implecti? Et demum v. 2. monet nulla vi diffingi posse, ideoque illa esse, & æterna.

Id Inane quod in re: est ut v. 512. Gifanius Illud ut res geruntur vel moventur: Quidam Codd. pro Rerum habent

porro, &c.] Alio v. 8. argumento Principiorum confirmat; Ut Inane foret, Omne, (quod olim esse demonstraverat) esset Plenum Plenum aliquod foret, id est solidum. Totum quæcunq;

patet universum esset spatium Inane, quod non minus incongruum & absurdum. Huc spectant Epicuri verba apud Plutarchum de Placitis Philos. lib. 1. cap. 3. *ὅτι δὲ ἐστὶ Ἀτομῶν, σαφές ἐστι ἐκ τῶν φυσικῶν αἰτιῶν, καὶ ἀπὸ τῶν κατὰ διοφαντῶν ὁρμήων.* Ut emendat Gassendus.

522. *Cæca,* Certæ, rectius: ut & v. 527.

528. *Pleno,* rectè, ut liquet & v. 526. quoniam verò in MS. Cod. nescio quo *pæna* legitur, aliquis legendum conjicit, *Quæ spatium pæna possint distinguere Inani:* i. e. efficiendo ne sit Inane.

529. *Hæc neq; dissolvi, &c.]* Postquam soliditatem Corporum primorum demonstraverat, eorum æternitatem adstruit v. 12. Solida enim sunt perfecte plena, nullum Inane continent, ideoque dissolutioni minime obnoxia; Omne enim Corpus quod divisibile exsolubileque est; tale est, propter Inane interceptum, partes dissociari.

D 3

possunt, nec ab ullis rebus
inter partes insinuantibus
dissolvi; nec ulla alia ra-
tione labefactari, ut jam
supra declaravimus. Illud
enim quod Inane non con-
tinet conlidi, frangi, aut in
partes findi, dividit, non
potest; neq. Humorem, neq.
frigus, neq. penetrabilem
ignem, quibus omnia dis-
solvantur, admittere: Et
quanto plus Inanis res ali-
qua intus continet tanto
facilius ab his rebus tentata
labefactatur, & dissolvitur.
Ideoq. si Corpora prima so-
lida sint nullumq. Inane, ut
probavi, contineant, indivi-
sibilia & aeterna sint ne-
cesse est. Præterea nisi Cor-
pora prima aeterna fuissent,
Res quæq. ad Nihilum olim
recidissent; Illaq. omnes,
quas videmus, res è Nihilo
fuissent nata: Cum verò
supra demonstraverim, Ni-
hil è Nihilo fieri, & Ni-
hil etiam ad Nihilum

reverti, Corpora prima debent aeterna esse, in qua Omnia quæ interierunt dissolvantur, ut Ma-
teria suppetat rebus reficiendæ apta: Corpora igitur prima, ut simplicia sunt, sic etiam por-
to è Solido, & si non essent solida, nullo modo per infinitum, quod effluxit, tempus integra man-
sissent, aut res pereuntes instaurassent.

NOTÆ.

& ingressum præbens virtuti externæ, ad
eas se jungendas: Id vero quod inextolu-
bile, indivisibileque est, tale est, quia om-
nino plenum solidamque, quod nullum
Inane habet, ex quo partium separatio-
nem timere possit. Epicurus ad Herodot.
definit Atomum Πᾶσι πρὸ φύσει, & ἐκ
ἡμετέων ὄντων, ἢ ὅπως ἀλλυθήσονται].

337. Quam,] Quo Omnes Codd. Lambi-
nus tamen multis aliis exemplis monitus
Quam edidit.

338. His Rebus,] Istis hac legit Faber, &
addit, se quidem scire esse qui per ista ver-
ba (his rebus) Ignem, humorem, &c. intel-
ligant (Lambinus notat) sed hoc loco
agitur de plagis in universum. Ingeniose
fateor, at quis non videt hu rebus aptissime
respondere istis verbis v 336.

Quibus Omnia conficiuntur?

Possunt: nec porro penitus penetrata reteri; 530
Nec ratione queunt alia tentata labare:
Id quod jam supera tibi paullo ostendimus antè.
Nam neque conlidi sine Inani posse videtur
Quicquam, nec frangi, nec findi in bina secando:
Nec capere humorem, neq; itè manabile frigus, 535
Nec penetralem ignem, quibus omnia conficiuntur.
Et quàm quæque magis prohibet res intus Inane,
Tam magis his rebus penitus tentata labascit.
Ergo, si Solida, ac sine Inani Corpora prima
Sunt, ita uti docui, sint hæc Æterna necesse est 540
Præterea, nisi Materies Æterna fuisset,
Antehac ad Nihilum penitus res quæque redissent;
De Nihiloque renata forent quæcunque videmus.
At quoniam supera docui Nil posse creari
De Nihilo, neq; quod genitu est ad Nil revocari: 545
Esse immortalis Primordia corpore debent,
Dissolvi quo quæque supremo tempore possint;
Materies ut suppeditet rebus reparandis.
Sunt igitur Solida Primordia simplicitate,
Nec ratione queunt alia servata per ævum 550
Ex infinito jam tempore res reparare.

541. Præterea nisi, &c.] Alio v. 11. pugnat
argumento de communi illo Epicurorum
essato De Nihilo Nihil, & in Nihilum Nihil,
deducto. Si enim prima rerum semina
interirent seu dissolverentur, in Nihilum
reciderent: Nulla enim sunt priora Pri-
mis principia in quæ resolvi possint. Id-
eoque res quotidie natæ è nihilo orien-
tur. Æterna igitur esse semina, vel res è
Nihilo oriri, quo nihil absurdus dici pos-
se Philosophi crediderunt, concedatur ne-
cesse est. Epicurus ad Herodotum, τὰ πρῶτα
δὲ πᾶσι σώματα ἐστὶν ἄτομα, & αἰώνια
βλητα, εἰσὶν μὴ μίλλει πᾶσι τοῖς εἰς τὸ μὴ
ὄν φερόμενα. Versu autem 549. & duo-
bus sequentibus hanc Principiorum im-
mortalitatem solidæ istorum simplicitati
deberi breviter ostendit.

542. Nihilòq. renata,] Quæstra. B. Na. vi-
tiosè. Quidam Nihilo quor. nata. Alii Ni-
hilòq. creata, Gassendus reducta.

Denit

lique, si nullam finem Natura parasset
 endis rebus, jam Corpora materiai
 redacta forent, ævo frangente priore,
 nil ex illis à cer to tempore posset
 :ptum, summum ætatis pervadere florem: 555
 quidvis citius dissolvi posse videmus,
 rursus refici. Quapropter longa diei
 æ ætas antea æti temporis omnis
 fregisset adhuc, disturbans, dissolvensque, 560
 quam reliquo reparari tempore posset:
 ic nimirum frangendi reddita finis
 nanet: quoniam refici rem quamq; videmus,
 a simul generatim tempora rebus
 quibus possint ævi contingere florem. 565
 accedit, uti Solidissima materiai
 ra cum constant, possint tamen omnia reddi
 , quæ fiant, Aër, Aqua, Terra, Vapores,
 cto fiant, & qua vi cunque genantur,
 tum quoniam simul est in rebus Inane. 570
 tra, si Mollia sint Primordia rerum,

*Deniq; si nullam terminum
 rebus dissolvendis Natura
 statuisset, Materia parti-
 cula per tempus, quod pra-
 teriit, perpetuo fracta ad
 eam usq; exilitatem redacta
 forent, ut Nihil ex illis com-
 pactum maturesceret, sum-
 mumq; ætatis florem stato
 tempore attingeret. Citius
 enim Res qualibet dissolvi-
 tur quam reficitur: Ideoq;
 quod per Infinitum tempus
 præteritum diffractum &
 disiectum fuit, in futuro
 tempore nunquam reficere-
 tur. Jam verò certum esse
 terminum frangendi rebus
 à natura possum colligi-
 mus, quoniam videmus res
 refici, easq; etiam finito sin-
 gulis generibus stato tem-
 pore ætatis sua florem at-
 tingere. Observet insuper,
 quod licet Corpora prima
 sint perfectè solida, possunt*

es, v.g. Aër, Aqua, Terra, Ignis, ex iis componi, quoniam est Inane Rebus admistum
 i vero si Corpora prima essent Mollia,

N O T A.

Deniq; si nullam, &c.] Iterum v. 14.
 erum omnium incremento statu-
 e certum & definitum tempus;
 : semina è quibus istæ res augen-
 æ esse molis, indissolubilia etiam,
 igi posse: Aliter enim per infi-
 illud, quod abiit, tempus fracta &
 in tam exiles minutias redacta
 ; ut nullis unquam, ideoque non
 annis reficerentur, & in molem
 ent. Et hæc omnia agnoscer qui
 is dissolvi, quàm refici posse co-

566. *Huc accedis uti, &c.] Atomorum so-*
 liditatem v. 12. confirmat. Quia enim
 manifestum est esse in rerum natura Cor-
 pora dura ac mollia, declarat, si Principia
 quidem assumantur Solida, posse ex illis
 fieri non modo res duras, ut perspicuum
 est, verùm etiam molles; quoniam quod
 concrevit ex ipsis mollescere poterit ex
 intermissione Inani. Sin autem Mollia
 supponantur, tum poterunt quidem res
 effici molles; at nulla ratio suberit cur
 possint dici dura effici; soliditate viz quæ
 est fundamentum duritiei, nulla extante.
 Gessendus.

[Florem.] Finem. G. Lamb. Alique,
 etiam vocem *Fayus*, qui aliorum
 semper approbat, ruerit: At Fi-
 prorius enervat argumentum,
 m infirmius reddit, & obscurus.
 i *ætas*, iustus perfectusque vigor.

569. *Qua vi cunq; genantur.] Quæq; geran-*
 tur Nat. Gerantur Gif. & Pa. amant. Ge-
 rantur tuetur Lambinus. Totum vero
 hunc versum tanquam importunum, &
 malæ fidei possessorem ex hoc loco amo-
 vendum esse censeo: At siquis retineat
 cum Lambini explicatione abeat conten-
 tus. Hæc enim ille. Quocunque modo
 fiant, & quacunque vi gignantur illa, nem-
 pe Aër, Aqua, Terra, Vapores; proinde
 quasi dicat, non est enim huius loci doc-
 cere, quomodo ex Primordiis Solidis
 fiant Aër, Aqua, & cætera Mollia.

[longa Diei Infinita ætas,] Faber legit
s, & Infinita ætas, & hanc emen-
1 huius libri v. 234.
ætas consumit, antea æti Diesq;
confirmat.
d nunquam reliquo.] Libri vet. Nimi-
quo.

Unde

unde duri filices ferrumque,
arretur nemo dixerit; Natura enim non haberet principia firma satum & rigida. Sunt igitur Corpora prima pure & perfecte solida, qua quo artius densiusque conjunguntur eo rigidiores & duriores res sunt. Denique quoniam terminus crescendi, atque vivendi, pro diversis suis generibus cunctis rebus certus constituitur, & Natura legibus statutum sit quid quæque res possunt, quid non possunt. Cum etiam nihil mutetur, cum certus sit rerum ordo, & ita Omnia eundem tenorem servant, ut varia Avium genera peculiariter quosdam Colores & sibi proprios constanter habeant; necesse est componi Corporibus primis Immutabilibus. Si enim Prima Corpora aliqua ratione mutari possint, incertum jam foret quid oriri possit, quid non possit; qua etiam ratione quodcumque est finitum habeat potestatem, limitemque potentia in ipsa ipsius rei Natura positum. Nec Animalia pro diversis suis generibus Naturam, Motum, Vitium, moremque parentum, tam constanter representant. Præterea enim extremum cuiusque

Unde queant validi filices, ferrumque creari,
Non poterit ratio reddi. Nam funditus omnis Principio fundamenti Natura carebit.
Sunt igitur Solida pollentia simplicitate,
Quorum condensio magis omnia conciliatu Arctari possunt, validasque offendere vireis.

Denique jam quoniam generatim reddita finis Crescendi rebus constat, vitamque tuendi,
Et quid quæque queant per foedera Naturæ,
Quid porro nequeant sancitum quandoquidē extat;
Nec commutatur quicquam, quin omnia constant Usque adeo, variae volucres ut in ordine cunctæ Ostendant maculas generales corpori inesse:
Immutabile materiae quoque corpus habere
Debent nimirum. Nam si Primordia rerum Commutari aliqua possent ratione revicta,
Incertum quoque jam constet, quid possit oriri,
Quid nequeat; finita potestas denique quoique Quanam sit ratione, atque aliter terminus hæreat;
Nec toties possent generatim sæcla referre Naturam, motus, vitium, moremque parentum.

Tum porro, quoniam extremum cuiusque; cacumen

N O T A E.

573. Omnis.] Omni G. P. rectè.

578. Denique jam quoniam, &c.] His v. 15. Aliam subijcit rationem Lucretius ductam ex multiplici Naturæ constantia, ut in provehendis semper Animantibus ad certas usque virum, incrementi, ac vitæ metas, in imprimendis semper iisdem singulorum generum discriminibus & notis; quæ præstitura sanè non esset, nisi Principiis uteretur certis, & constantibus, atque adeo dissolutioni, mutationique non obnoxiiis. Unde enim Seminibus quotidie mutatis ista tam pertinax constantia, propter eam eadem Hominibus, aliisque Animalibus constaret forma, Quædam immensis viribus & longevitate fruerentur, dum Alia ejusdem generis pusilla nimis essent, & brevissimæ ætatis: frequenter albos Corvos, & aliquando nigros Cygnos videremus.

579. Tuendi.] Quidam libri Tenendi.

582. Quis.] Alii Quando: non probro.

584. Generales.] Quidam legi volunt Generaliter. [Corpori inesse.] Corpore esse Gifanius. Ad ista Hiatus nimis deperit.

592. Vitium.] Sic Codices, at Vitium non incommode substituitur.

593. Tum porro, &c.] Alio v. 16. utitur argumento, subtili equidem, & quod pauci perceperint: Semina secundum Epicurum sunt aliqua quantitate prædita, quod verò quantum est Extremum habet: Id autem Extremum Minimum est quod potest concipi; neque unquam existit ab aliis partibus sejunctum & separatum, atque ex istis Minimis tota cuiusque Seminis moles constituitur: Cum vero partes constituentes à se invicem separatæ existere nequeant, à se invicem divelli non possunt: Quodcumque enim Corpus ab alio disjungi potest sine illius ope & auxilio suum Esse tueri valet. Ideoque quodlibet Semen simplex necesse est, & indissolubile: quoniam constat partibus conceptu minimis, & quas nulla vis potest disjungere, quoniam nulla est vis quæ in Nihilum valeat redigere: In Nihil enim Nihil.

593. Alii legunt

Quoniam est extremum quoddam, & cacumen Corporis illius quod nostri, &c.

Corporis

Corporis est aliquod, nostri quod cernere sensus
 Jam nequeunt, id nimirum sine partibus exstat, 595
 Et Minima constat natura; nec fuit unquam
 Per se secretum, neque posthac esse valebit;
 Alterius quoniam est ipsum pars, primaque, & ima:
 Inde aliæ, atque aliæ similes ex ordine partes
 Agmine condenso naturam Corporis explent. 600
 Quæ quoniam per se nequeunt constare, necesse 'st
 Hærere, ut nequeant ulla ratione revelli.
 Sunt igitur Solida Primordia simplicitate:
 Quæ minimis stipata cohærent partibus arcè.
 Non ex ulloꝝum conventu conciliata, 605
 Sed magis æterna pollentia Simplicitate:
 Unde neque avelli quicquam, neque diminui jam
 Concedit Natura reservans semina rebus.

Præterea nisi erit Minimum, Parvissima quæque
 Corpora constabunt ex partibus Infinitis; 610
 Quippe ubi dimidiæ partis pars semper habebit
 Dimidiam partem, nec res perfiniet ulla:
 Ergo rerum inter summam, minimamque qui escit?

ducendis & reparandis Semina. Præterea nisi foret Minimum, parvissima quæque Corpora partes Infinitas continerent, dimidia enim pars semper haberet dimidiam partem, & sic in infinitum: Quamam igitur esset inæqualitas inter Rem maximam & minimam?

Τ Ο Τ Α.

598. Alii legunt

Alterius quoniam est ipsum: prima quoque & ima,

600. *Agmine.] Augmine Alii.*

602. *Ut nequeant ulla,* rectè coniecit Lam-
 binus, nec eos audio qui scribunt, *Unde*
queant nulla.

607. *Jam.] Quid Gif. Alii.*

609. *Præterea nisi erit Minimum, &c.]* Mo-
 dō statuerat Semina ex partibus conceptu
 minimis componi, Talia verò minima
 esse v. 13. notissimo illo, quo omnes fere
 Philosophi utuntur, Argumento confir-
 mat; In his versibus explicandis non tam
 Interpretis quàm Patroni partes agit *Gas-
 sendus*, & Lucretii sententiam corrigit &
 emendat, potius quàm explicat. Siqua e-
 nim sit in hoc argumento vis, siquid ipsa
 verba valeant, Minima hæc, è quibus sua
 Principia componit, Lucretius planè Ma-
 thematicæ esse voluit.

Qua nullis jam prædita partibus extent.

Ver. 615. Semina enim Epicuri ma-
 gnitudine, & figura, ideoque partibus
 prædita esse quis dubitet nisi qui in Il-

lius Philosophia Hospes sit, neque Epicu-
 rum *ἡδὲ γὰρ Ἰωνίας Ἀτόμος* scripserit nove-
 rit? Hoc igitur voluit Lucretius. Semina
 prima sunt indissolubilia & æterna, non
 quia partibus carent, sed quia perfecta so-
 liditate pollentia nulla vi diffingri, aut
 divelli possint: Si verò quis roget, Quales
 sunt istæ partes è quibus Semina prima
 tanquam composita concipiuntur? Resp.
 Eas nullas habere partes, & esse Mathema-
 ticas: Nisi enim talia minima darentur,
 nulla esset inter Rem maximam & mini-
 mam inæqualitas, quoniam utraque res
 infinitas partes pariter contineret; ideoque
 utraque esset Infinita: Epicurus Epist. ad
 Herodotum, *ἔστι νομισμένον ἐν τῇ ἀπειροπαθείᾳ
 σὺν μέρει ἀπείρους ὄγκους εἶναι, ὅτι γὰρ σπινθήρ,
 ἢ πῦρ, ἢ ἀπὸ τῆς πύλης ὅτι ἀπείρους ὄγκους ἐν
 τῇ ὑποόγκωσιν, ἐστὶ νομισμένον πῦρ ὅτι ἐν πε-
 ρεορρόποιον τῷ τοῦ ἵν τὸ μέγιστον.*

613. *Ecce.]* See *Ecce*, ut Festus, *Obsecro*
 pro *Obsecro*: seu *Ecce* ut veteres pro *Ecce*, &
 hanc lectionem probat sequens versus.
 Alii *Ecce*.

Nulla omnino foret: licet enim Universum sit infinitum, res tamen parvissima infinitas partes pariter continet. At cum vera ratio repugnet, nec permittat Animum tam absurda amplecti, necesse est ut hoc argumento impulsus fatearis. Esse ea Corpora quae nullas habent partes, & quae Minima plane sunt. Si vero talia concedas, illa etiam solida esse atque aeterna fateberis. Praeterea nisi Natura rerum effectrix Causa res omnes pereuntes in Minima semper dissolveret, nihil ex iis reparare posset; Ea enim Corpora quae habent partes, & non sunt Minima, non possunt habere eas affectiones, quas rerum semina habere debent, varios viz. Connexus, gravitatem, istum, concursus, & motus, sine quibus nulla res produci possunt. Insuper, supponamus nullum frangendis Corporibus suum à natura statutum esse, concedendum tamen est quadam existeret Corpuscula ab aeterno indissoluta & infracta: At si omnia Corpora fragili essent natura, aut dividi frangi, possent, nemo crederet ista integra manere potuisse, cum per infinitum tempus innumerabilibus ictibus percussa forent.

Non erit ut distent: nam quamvis funditus omnis Summa sit Infinita, tamen Parvissima quae sunt, 615 Ex Infinitis constabunt partibus aequè.

Quoi quoniam ratio reclamat vera, negatque Credere posse animum, victus fateare necesse est, 620 Esse ea quae nullis jam praedita partibus existent, Et Minima constant natura. Quae quoniam sunt, 620 Illa quoque esse tibi Solida, atque Aeterna fatendum.

Denique si Minimas in parteis cuncta resolvì Cogere consueisset rerum Natura creatrix, Jam nihil ex illis eadem reparare valeret: Propterea quia, quae multis sunt partibus aucta, 625 Non possunt ea, quae debet Genitalis habere Materies, varios Connexus, Pondera, Plagas, Concursus, Motus, per quae res quaeque geruntur.

Porro, si nulla est frangendis reddita finis Corporibus, tamen ex aeterno tempore quaedam 630 Nunc etiam superare necesse est Corpora rebus, Quae nondum clueant ullo tentata periclo: At quoniam fragili natura praedita constant, Discrepat aeternum tempus potuisse manere Innumerabilibus plagis vexata per aevum. 635

N O T A E.

617. Credere posse Animum, victus,] rectè, dum Alii legant

Credere posse: Animi victus, &c.

622. Deniq. ne minimas, &c.] Explicata de Minimo Mathematico sententia, ad Minimum suum Physicum redit Poëta, quod propter soliditatem, non verò propter exilitatem indissolubile fingit, & aeternum: quod v. 7. iterum confirmat: Nisi enim ad extremam resolutionem Natura perveniret, nisi omnes, etiam minutissimas, moleculas explicaret; inepta foret rerum materies innumeris illis quibus debet subijci mutationibus, atque formis; moleculæ enim ex variis partibus connexæ, & Inane inter se, ex sententia Epicuri, continentes, non æquabili pondere, non uniformi motu donarentur; Aliorum ictibus malignè obsecquerentur, ideoque minimè connecti possint?

622. Deniq. n.] Ita sententia ipsa postulante edidit Lambinus. Deniq. si, Nardius, Gifanius, Par. quos omnes merito negligimus, reclamant enim v. 625.

625. Quae multis,] rectè Lambinus con-

tra omnes libros, Codd. Quae nullis: viciosè. Gif. Par. Quae ullis: quos qui sequitur Lucretium, & sensum communem deseret.

628. Geruntur,] Genuntur. Lambinus, Gassendus, eamque lectionem contra Gifanii & Parei strepitum v. 626. probè defendit, & tuetur.

629. Porro si nulla est,] Ultimam quo utitur, argumentum v. 7. jam probatis nititur: Olim demonstraverat, vel Semina quaedam ab aeterno indissoluta & infracta esse, aut nullas res omnino nasci, vel è Nihilo oriri potuisse: Res nasci ipsi sensus demonstrant, & Nihil è Nihilo oriri fatentur omnes; si verò nullum esset Solidum quod frangi & dissolvi nequeat, ubi inveniremus Corpora illa ab aeterno indissoluta, & infracta? Cum enim fragiles moleculæ infinitis occurribus ictibusque obnoxiae sint, fieri non potest, ut tam diuturno tempore non sint exsolutæ.

629. Porro si nulla est, &c.] Hi 7 versus non inveniuntur in B. v. 630. pro Tempore Fayus legit Corpore; & pro Quadam Alii Quæq. utrumque imperit.

Qua-

Quapropter qui Materiem rerum esse putârunt Ignem, atque ex igni Summam consistere solo, Magnopere à vera lapsi ratione videntur. HERACLITUS inquit quorum dux praelia primus, Clarus ob obscurâ linguam magis inter inaneis, 640 Quàmde graveis inter Graios, qui vera requirunt. Omnia enim Stolidi magis admirantur, amantque Inverfis quæ sub verbis latitantia cernunt: Veraque constituunt, quæ bellè tangere possunt Aureis, & lepido quæ sunt fucata sonore. 645

Nam cur tam variæ res possent esse, requiro, 646

Ex

bent qua concinnè composita, & grato & rinniente sono voluti fucata aures delectant. Unde enim ista rerum varietas,

NOTÆ.

636. Quapropter, qui, &c.] Positis, & stabilis Epicuri Principiis, Aliorum sententias convellit; & omnia argumenta in duo distribuens Capita, impugnat primum eos, qui Elementum unicum, ac deinde eos qui plura assument: Inter priores deligit Heraclitum, v. 70. qui Ignem constituerit; reputat nempe quicquid contra illum argumentatus fuerit, contra ceteros valiturum; quandoquidem nihil opponi adversus Ignem valeat, quod non pari jure & de Aëre, & de quolibet alio concludatur. Et certè ad rem attendenti illa Opinionum varietas merus esse ludus videretur; quatenus cum earum Authores diversa supponant, circulatione tamen utuntur, qua in idem cadant recidantque Omnes. Sortiatur enim quis Elementum quodcumque tandem lubuerit, Is nihil aut minus consequatur, aut amplius, quam quivis alius, à quo aliud occupatum fuerit; Siquidem uno habito, illud condensans ac rarefaciens statim habebit cætera: adeo ut nihil plane intersit, si hoc siue illud primum usurpetur. Gassendus.

635. Heraclitus.] Blythonis, vel Heracilonis filius Ephesi natus circa LXIX Olympiad. floruit: Ἰδὲν αὐτῶν πῶς ἐν πύρρῳ συνεστῶν, καὶ εἰς τὸ ἄσπελον. Laertius.

640. Ob obscuram linguam, &c.] De industria, & consultiò occultè dixit Heraclitus. Cicero de Finibus lib. 2. & in 3 de Nat. Deor. Insuper noluit: Inde Σκωλευδὸς Tenebriosus dictus: Author Homerizarum Allegoriarum: ὁ γὰρ Σκωλευδὸς Ἡρακλεῖος ἀστυφῆς, & ἀπὸ συμβόλων ἐνὶ ῥήματι δυνάμειον ἦτο-

Quapropter illi Philosophi qui docuerunt Ignem esse Rerum principium, & Universum ex solo Igne consistere. videntur plurimum errare. Huius vero opinionis præcipuus fautor est Heraclitus, Philosophus ille, quem vani ineptique Græci, non vero graves & docti, & qui veritatem investigant, propter obscuram dictionem admirantur: Inepti enim maxime suspiciunt amantque illa quæ sub obscuris vocibus teguntur, & pro veris ista habent.

λαγῆ πὲρ πυρρῆς, &c. Menagius ad Laertium Vit. Heraclicum. Naturam viz. imitabatur: Οὕτως γὰρ καὶ Ἡρακλεῖος καὶ πῶς φιλεῖ. Themistius Orat. XII.

640. Inanes.] Obscurus enim hic Scrip- tor, & qui intelligi noluit, multos habuit interpretes, Sædatores etiam plurimos Ἡρακλεῖος dictos. Laertius Vit. Heraclicum.

641. Quàm de.] Quàm. Quàmde pro Quàm usos esse Antiquos, cum multi veteres sunt Testimonio, tum est Livius.

Quàm de tuas omnes legiones ac populares.

Tum Lucretius,

Clarus ob obscurâ linguam magis inter Inanes,

Quàm de graveis inter Graios. Festus.

Nardius verò legit; Quàm de Graiis inter, &c. imperitè.

643. Inverfis qua sub verbis.] Inversa verba, inflexa & tropo immutata; Inverfi mores apud Horatium. Mores à recta Virtutis norma deflecentes. Immersis Gassendus.

645. Fucata.] Audax translatio, sed tam egregiè Audaciæ quis non indulgeat?

646. Nam cur tam varia, &c.] Primum v. 10. contra Heraclitum proponit argumentum: Concipi non potest quomodo tanta varietas rerum, imò quomodo unica res varietate quadam partium prædita, ex uno quodam simplici ac uniformi principio constet; Esto Ignis, at nisi quidpiam aliud admisceas, nihil unquam habebis præter Ignem: quoniam quomodocumque tandem partes illius transmutatæ, commistæque inter se fuerint, perinde semper futurum sit propter eandem omnium Naturam. Et ne evadat Condensationis Ra-

si ex solo simplici igne
Omnia creata sint? Non
enim hanc varietatem ef-
fecerit condensatio aut ra-
refactio igni, si modo par-
tes ignis ejusdem sint natura
eum Toto cujus partes sunt:
Condensato enim igne (i. e.
constipatis ignis partibus)
intensior fit calor; rarefacto
autem (i. e. disjunctu & se-
paratu ignis partibus) remis-
sor: Nihil aliud oriri posse
quis concipiat, ideoq; multo
minus tantam Rerum va-
rietatem ex condensatis &
rarefactis ignibus produci.
Hi insuper Philosophi, si
Inane Rebus admistum con-
cederent, tum Ignem con-
densari & rarefieri posse
haud inepte supponerent:
quia vero hanc opinionem
multis difficultatibus labo-
rare sentiunt, affirmare non
audent. Inane esse asserere non sustinent, & dum difficilem metuunt, veram Philosophiam viam non
ingrediuntur. Nec insuper intelligunt Inani & Rebus sublato res cunctas constipari, omniaq;
Corpora in Corpus unum coalescere, quod nihil ex se cum impetu emittere valeret, ut ardens Ignis Lucem
emitteret & Calorem, unde apparet illum non & partibus penitus, & sine intermixto Vacuo, stipatis
constare.

Ex vero si sunt Igni, puroque creatæ.
Nil prodesset enim calidum denserier Ignem;
Nec rarefieri, si partes Ignis eandem
Naturâ, quam totus habet super Ignis, haberent. 650
Acrior Ardor enim conductis partibus esset:
Languidior porro disiectis, disque supatis.
Amplius hoc fieri nihil est, quod posse rearis
Talibus in causis, nedum variantia rerum
Tanta queat densis rarisque ex Ignibus esse. 655
Atque Hi si faciant, admistum rebus Inane.
Denseri poterunt Ignēs, rarique relinqui:
Sed, quia multa sibi cernunt contraria, mustant,
Et fugitant in rebus Inane relinquere purum, &
Ardua dum metuunt, amittunt vera viai: 660
Nec rursus cernunt exempto rebus Inani,
Omnia denseri, fierique ex omnibus unum
Corpus, nil ab se quod possit mittere raptim,
Æstifer Ignis uti lumen jacet, atque vaporem:
Ut videas non è stipatis partibus esse. 665

N. O. T. E.

refactionisque beneficio, (ἀρρωστικὸν & πύ-
ρρον ἐκ τῶ πυρὸς πύρρον, Laertius Vit.
Heracliti) monet: intelligi quidem posse
ex condensatione partium calidarum Ignis
evadere quidpiam Calidius, ex rarefactio-
ne quidpiam minus calidum; at evadere
frigidum, imò & frigidissimum, qualia
in Rerum natura multa experimur, qui
intelligi possit?

647. Ex vero,] Ex uno; Lambinus.

650. Totus habet super Igni,] Ita Codices,
Super i. e. Superior. Lambinus: Et hæc in-
terpretatio forsitan admitti potest ex v. 782.
At Tatw, ne quid tale putet Faber, efficit:
Hæc ille. Existimo hoc loco Super esse ad-
verbialis formæ, ita ut Totus super Igni, sit
veliquis ignis, seu Alii Ignēs. Exemplum
euperes, In tibi, nec longè ab eo. Virgil.
Æneid. 3.

O mihi sola mei super Astyanactis Imago:
Imago quæ reliqua es. Servius verò ad
Virg. Super valde, vehementer: Alii le-
gunt Super, & ista vox non incommode re-
spicit Partem in v. 649,

652. Disq; supatis,] Et dissipatis: Aliquan-
do Lambinus legit Disq; paratis, Cæsar de
Bello Gallico, Disparandos, & ad suos di-
ducendos curaret.

656. Atq; hi si faciant,] Inflat v. 10. Phy-
sicos Heracliti fautores ad condensatio-
nem & rarefactionem Ignis confugere
non posse, prout Inane non admittunt, sine
quo nihil rarum fiat aut densum. ut suprà
demonstraverat v. 396. Aliqui legunt Id
quodq; si faciant.

658. Mustant,] rectè Lambinus, & ibi ver-
bum aliquod debere esse id vinculum ora-
tionis, Et probat. Et fugitant. Negliga-
mus autem illos qui amant Multi: Contra-
ria esse: Contraria inesse. Vel Amusa, ἀμυστοι.
Mustant,] Nævius: Odi Summustos, pro-
inde aperte dicit quid sit. Terentius Mustare
pro Tacere posuit; Sile, cæla, occulta, rege,
tace, Musta. Festus in voce Summusti.

663. Raptim,] Alii Raptis: Ab se raptis, id
est, Ab se constipatis. Alii Natum. Alii
Raptum. Sed Raptim sequenti versui maxi-
mè convenit.

Quod

Quod si fortè ulla credunt ratione potesse
Igneis in coetu stingui, mutareque corpus;
Scilicet ex ulla facere id si parte reparcent,
Occidet ad Nihilum nimirum funditus Ardor
Omnis, & ex Nihilo fient quæcunq; creatur. 670
Nam quodcunque suis mutatum finibus exit,
Continuò hoc mors est illius, quod fuit antè;
Proinde aliquid superare necesse 'st incolume olli,
Ne tibi res redeant ad Nilum funditus omnes,
De Nihiloque renata virefcet copia rerum. 675

Nunc igitur, quoniam certissima corpora quædã
Sunt, quæ conservant naturam semper eandem,
Quorum abitu, aut aditu, mutatoque ordine, mutant
Naturam res, & convertunt corpora sese;
Scire licet non esse hæc Ignea corpora rerum. 680
Nil referret enim quædam decedere, abire,
Atque alia attribui, mutarique ordine quædam,
Si tamen Ardoris naturam cuncta tenerent.

se possumus hac corpuscula non esse Ignea: Nihil enim referret quædam decedere, alia advenire, quorundam etiam ordinem mutari, si modo cuncta naturam haberent Igneam;

NOTA.

666. *Quod si forte ulla, &c.* Porro quia posset quoddam patere effugium, Si quis diceret Ignem extingui, & converti in aliud Corpus, eapropter urget v. 10. fieri id non posse, nisi admittatur abire Ignem in Nihilum: Quia res simplex & inconcreta, quale debet esse illud Elementum, si prima quidem, & unica rerum materies fuerit, mutari non potest, quin omnino pereat. Nam res quidem composita sic mutari potest, ut desinens esset quod erat, relinquat partem superstitem, quæ, veteri statu amisso, novum subeat; verùm quod incompositum est, naturam suam deperdere, quin plane intereat, non potest.

666. *Potesse,] Tossæ. Lucilius in lib. 5, Nam si quod satis est Homini id satis esse potest,*

Hoc sat erat; nunc cum hoc non est, qui credimus porro

Divitius ulla Animum mi exple potesse?

667. *Stringui,] Alii Stringi: imperitè. Mutareq;.] Alii Massareq;, i. e. Solidare & Constringere: at Mutare probabit qui v. 671. legit.*

668. *Reparcent,] Alii Reportent. Alii Receptent. Reparcent Codd. Reparo autem eandem habet vim propter illud suum Re, quam multa alia verba ut Relino, Refigo: nam Relino non est iterum lino, sed id quod erat lino detergo: At Latine Par-*

At verò si credant Ignes cum coeant, ulla modo extingui posse, igneamq; naturam deponere, si inquam id omnino fieri affirmant, In Nihilum penitus recideret Iste Omnis Ignis, & res, quæ producuntur, à Nihilo orarentur: Illud enim, cuius Natura mutatur, desinit esse id quod ante fuit: In omni autem rerum dissolutione debet aliquid superesse integrum & illasum, vel Res in Nihilum reciderent, & à Nihilo producta vigerent. Jam vero cum sint quoddam Corpuscula, quæ eandem semper servant naturam, & quorum discessu, aut conventu, aut mutato ordine, Rerum concretarum Natura mutantur, certi es-

se id dicere significat Nolo dicere: Itaq; Reparo facere significat Libenter facio, aut quid tale.

673. *Proinde aliquid superare, &c.] v. 18. concludit, si extincto Igne generari quidpiam debeat, necessarium esse ut supersit aliquid quod deperdita Ignis forma rei istius generatæ formam induat: Perspicuum est autem hoc esse communem materiam, quam Lucretius supponit esse incorrupta Corpuscula, quæ adjectione, detractione, transpositione sui varia, nunc formam Ignis, nunc alicujus aliûs rei exhibere valeat. Quod autem illa Ignea ex natura sua non sint, meritò arguit ex eo, quod additio, detractio, transpositio nihil operaretur; cum ex ipsa Ignis Natura remanente Incolumi nihil fieri præter Ignem posset: Deinde sententiam Epicuri exponit: Quædam viz. Corpuscula nulla forma, quam sensus percipere valeant, prædita, rerum esse principia, & ex iis diversimodè coëuntibus tam Ignes, quàm reliqua omnia oriri.*

681. *Alire, atq; alia,] Alii legunt Alire, atq; Alio.*

683. *Si tamen,] Ita Lambinus ex quibusdam Codd. Alii Codd. Si tantum: unde Alii Si tandem libenter legunt.*

684. *Omnimodis,] Quidã amant Omnimodis. Alique Unimodis non rejiciendum censent. Ignis*

quodcumq; enim ex Igne nasceretur omnino esset Ignis: Ita vero secundum meam sententiam se res habet, sunt quadam Corpora quorum concursus, Motus, Ordo, Situs, & Figura Ignem constituunt, & quæ mutato suo ordine mutant naturam Ignis; hæc autem Corpora habens neq; naturam Ignis, neq; alicujus ullius rei, quæ ex se queat emittere Corpuscula, & istorum adjectu Sensuum nostrorum Organa movere: (i. e. quæ Sensibus percipi possint.) Deniq; affirmare res omnes esse Ignem, nihilq; esse in tota Rerum summa præter Ignem, quod hic idem Heraclitus affirmat, ineptissimum videtur: Sensuum enim ope contra Sensus utitur, & illorum fidem evertit quibus Solus tuto credimus; & à quibus hunc, quem vocat, Ignem existere sit certus. Credit enim Sensus verè percipere Ignem, Alia verò non putat, quæ tamen Sensibus non sunt minus obvia quam ipse Ignis; Quod mihi vanum videtur & ineptum, Cui enim fidemus, & à quo certius quam ab ipsis Sensibus vera & falsa cognoscemus. Deinde, cur aliqui reliqua omnia quæ apparent negaret esse, & solum Ignem existere assereret, potius quàm Ignem non esse, omnia vero alia esse affirmare sustineret? Par enim dementia usumq; asserere. Quapropter Qui Ignem esse rerum Principium,

Ignis enim foret omnimodis, quodcumque crearent. Verum, ut opinor, ita 'st: sunt quædam Corpora, quorum

Concursus, Motus, Ordo, Positura, Figuræ, Efficiunt Ignem; mutatoque ordine mutant Naturam; neque sunt Igni simulata, neque ullæ Præterea rei, quæ corpora mittere possit Sensibus, & nostros adjectu tangere tactus. 690

Dicere porro Ignem res omneis esse, neque ullam Rem veram in numero rerum constare, nisi Ignem, Quod facit Hic Idem, perdelirum esse videtur.

Nam contra Sensus ab Sensibus ipse repugnat: Et labefactat eos, unde omnia credita pendent: 695 Unde hic cognitus est ipsi, quem nominat Ignem.

Credit enim Sensus Ignem cognoscere verè, Cætera non credit, nihilq; quæ clara minùs sunt: Quod mihi cum vanum, tum delirum esse videtur.

Quo referemus enim? Quid nobis certius ipsis 700 Sensibus esse potest, quo vera ac falsa notemus?

Præterea, quare quisquam magis Omnia tollat, Et velit Ardoris naturam linquere solam, Quam neget esse Ignis, Summâ tamè esse relinquat?

Æqua videtur enim demètia dicere utrumque. 705 Quapropter qui Materiem rerum esse putarunt

Ignem,

Cui enim fidemus, & à quo certius quam ab ipsis Sensibus vera & falsa cognoscemus. Deinde, cur aliqui reliqua omnia quæ apparent negaret esse, & solum Ignem existere assereret, potius quàm Ignem non esse, omnia vero alia esse affirmare sustineret? Par enim dementia usumq; asserere. Quapropter Qui Ignem esse rerum Principium,

N O T A.

691. Dicere porro Ignem, &c.] His 11. v. Criterium sensus advocat, ut non constare omnia ex ignea natura confirmet, fatetur Heraclitus Ignem sibi ope sensuum notum esse; monet Lucretius, sensus non minùs percipere plura alia diversæ omninò ab Igne Naturæ, quàm ipsum Ignem; Eandem autem semper, aut nullam unquam fidem sensui adhibendam esse; Et deinde Epicuri sententiam de Criterio breviter exponit.

692. Rem veram.] Naturam. Quippe istud concoqui non potest, Nulla res vera in numero Rerum constat. Faber: Delicias Stomachi! Res veras non jejuni non contemnimus. Res aliquas præter Ignem apparere nunquam negavit Heraclitus: at Esse nunquam concessit: Hanc opinionem convellit Lucretius, ideoque probare debuit Res esse veras, & quas sensus verè cognoscant, v. 697.

694. Nam contra sensus ab sensibus.] Sic hunc locum explicandum puto; Pugnare, seu stare ab aliquo, est pugnare pro aliquo, partes alicujus tueri, &c. Heraclitus autem qui sensus esse certos dicebat, planissimè contra sensus agebat, cum diceret omnia esse Ignem: Nam id si verum foret, sensus nostri Ignem sentirent, quem tamen in Pomo, Marmore, Ligno, &c. non sentiunt. Faber.

701. Quo.] Qui Gifanius.

702. Præterea, quare quisquam, &c.] v. 4. supponit, Si Aquam, si alia tam multa inspexerimus, tetigerimusve, aliam planè nobis naturam apparituram, quam Ignem; unde docet non esse majorem rationem, cur asseramus omnia esse Ignem, quàm negato Igne quidvis aliud. Gassendus.

706. Quapropter qui Materiem, &c.] Denique v. 7. tam de Igne, quàm de quovis alio singulari Elemento, de quo eadem dici

atque ex Igni Summam consistere posse:
 principium gignundis Aëra rebus
 uere: aut Humorem quicumque putarunt
 res ipsum per se: Terramve creare 710
 , & in rerum naturas vertier omneis:
 perè à vero longèque errasse videntur.
 e etiam qui conduplicant primordia rerum,
 ingentes Igni, Terramque Liquori:
 Quatuor ex rebus posse omnia rentur, 715
 , Terra, atque Anima procrefcere, & Imbri:
 Acragantinus cumprimis EMPEDOCLESEst:
 uem Triquetris terrarum gessit in oris:
 luitans circum magnis amfractibus æquor

Et Uniuersum ex Igno constare crediderunt, qui ex Aëre omnia fieri tradiderunt, aut putarunt Aquam esse unicum Rerum principium, aut Terram constituere omnia, & in omnes rerum Naturas verti posse, plurimum mihi videntur à vero aberrasse: Us & illi etiam qui duo Elementa statuunt rerum principia, Aërem viz. & Ignem, aut Terram & Aquam, & qui à quatuor Elementis Ignem, Terram, Aëre, & Aquam omnia produci tradiderunt: Inter quos eminet Empedocles A-

us, Philosophus ille, quem nutritiuit Insula tribus Promontoriis nobilis, & quam Ionium vis & sinuosus flexibus circumfluens

N O T A.

ortione valeant, concludit: Om-
 delirant qui vel Ignem, ut He-
 rel Aëra, ut Anaximenes Milefius,
 um, ut Thales Milefius, vel Ter-
 Pherecydes, rerum omnium Prin-
 statuerunt.

ongè, errasse,] Longè deerrasse quidam
 an hoc sit verius adhuc dubitat

[Idè etiam, qui conduplicant, &c.] In-
 riores Empedoclem deligit. v. 116.

quem quatuor Elementa esse
 quicquid obijcit, etiam aduersus
 duo, vel tria asserentes intelligi
 potest. Nimirum si ne qua-
 dem sunt reputanda sufficere, lon-
 is pauciores sufficiens: Non suffi-
 em quatuor, imo & longè plura
 m genera, ad tantam rerum va-
 quanta in Mundo cernitur, ex-
 tendis clariùs percipietur. Inter-
 concipere potes, uti ex una litera
 i unam faciem habes, ut A; ex
 nisi duas, Am, Ma; ex tribus
 uor, Am, Aom, Mao, Moa, Oam, Oma;
 ior, nisi viginti quatuor, ut Amor,
 lora, &c. ita ex uno Corpore sim-
 uanturvis versetur, non posse
 fieri nisi unum, ex duobus com-
 isi duo, hoc est, unum compositum,
 ut erit rarius aut densius, aut ha-
 plius ex uno, quam ex altero, ad
 agis, quam ad alterius natu-
 dar: Ex tribus pari ratione, nisi
 : quatuor, nisi viginti quatuor.
 iuta bris, communis gradus, ver-

sa, ac reuersa quantum voles omnia; sem-
 per tamen erunt eadem genera; ac omni-
 no denique ad varietatem rerum innume-
 rabilem necessaria esse Elementa seu Prin-
 cipia varietate Innumerabilia. Gassendus.

714. Aëra iungentes Igni,] Xenopides
 Chius; Terram, liquori, Xenophanes. Ar-
 menides autem Ignem Terræ iunxit;
 Hippo Rhegius, atque Archeliùs Ignem
 iunxerunt Aquæ, & Onomacritus Ignem,
 Aquam, & Terram simul posuit rerum
 Primordia. Fayus.

717. Empedocles,] Metonis filius, ut aliis
 placet Archinomi, ut aliis Exeneri, sed
 Omnes fatentur Acragantinum esse: flo-
 ruit Olymp. 84. eleganti Carmine de Re-
 rum Natura scriptis, docuitque omnia à
 quatuor Elementis Igne, Aqua, Aëre &
 Terra componi, & in ea iterum resolvi.
 Ἐμπεδοκλῆς Μῆλον Ἀκραγαντίου Τί-
 ταιος μὲν λέγει συγχαίει, Πῦρ, Αἴερ, ὕδωρ,
 Γῆ: δύο δὲ ἀρχαὶς διακίνας, φησὶν
 πρὸς τὸν αἴρα, ὅτι ἡ μὲν ἵστωρ, τὸ δὲ
 ἀσφραγισμένη. Plutarchus de Placit. Philos.
 lib. 1. c. 3.

718. Insula quem triquetris,] Sicilia. Tri-
 quetra à tribus Promontoriis, quod ome-
 nes sciunt, dicta: Horatius Sat. 6. l. 2.

— Mililibus promissa Triquetra
 Pramia Caesar an est Itala tellure daturus:
 Tellure Triquetra, Sicilia.

718. Insula, &c. His v. 18. Siciliam, Em-
 pedoclis patriam describit, illumque egro-
 gia laude ornat.

Ionium

à carneis aquis salem spargit, & à cuius finibus violentis aquor angusto fretu dividit Italiam. Hic est *Sava Charybdis*, & hic mons *Ætna* terribili murmure minatur se Iras flammatarum collecturum, ut immmani impetu ejectos faucibus ignes eructaret; Igniumq; fulgura in sublime, usq; ad Cælum, iterum eveheret. Qua Insula licet multas propter causas hominibus admirabili, & digna qua visatur, sit, bonarum omnium rerum plena, & Incolarum multitudine munita, nihil tamen angustius, admirabilius, aut præclarius hoc Philosopho continuisse unquam videtur. Carmina etiam illius divina ad luculentem exponunt, & explicant egregia ejus dogmata & inventa, ut illum vix humana stirpe natum jure existimemus: Hic tamen, aliq; quos supra memoravimus, Philosophi illo longè inferiores, & multo minores, quamvis plurimè felicitè & divinitus commentis quasi ex adyto postorum

Ionium glaucis aspergit virus ab undis: 720
Angustoque fretu rapidum mare dividit undis
Italiam terrarum oras à finibus ejus:
Hic est vasta Charybdis, & hic Ætnæa minantur
Murmura flammatarum rursus se conligere iras,
Faucibus eruptos iterum ut vis evomat igneis: 725
Ad coelumque ferat flammæ fulgura rursus:
Quæ cum magna modis multis miranda videtur
Gentibus humanis regio, visendaque fertur,
Rebus opima bonis, multa munita virum vi:
Nil tamen hoc habuisse Viro præclarius in se. 730
Nec sanctum magis, & mirum, carumque videtur.
Carmina quin etiam divini pectoris ejus
Vociferantur, & exponunt præclara reperta;
Ut vix humana videatur stirpe creatus.
Hic tamè, & supera quos diximus, inferiores 735
Partibus egregiè multis, multoque minores,
Quamquam multa bene, ac divinitus invenientes
Ex adyto tanquam cordis responsa dedere

NOTÆ.

720. Ionium,] Magnam enim Siciliæ partem Mare Ionium alluit: Quidam legunt,

Ionio, & Lybicis aspergit littus ab undis. Alii Littus ab undis. Optimi Codd. Virus. Virus autem non Humores, ut Lambinus & Faber sentiunt, sed Salem denotat; Sic lib. v. 475. tetrum Virus.

Linguis enim supera tetri primordia Viri Aspera

721. Fretu.] Ira hunc versum legunt veteres Magistri, inter quos Priscianus, quin & eadem flexione usus est Cicero Orat. 5. in Verrem, Sicilia per angusto fretu divisa. Vid. etiam Arnobium contra Gentes l. i. p. 36.

722. Italia Terrarum,] Ita Lambinus, Italia enim Terra, Campania Terra, Gallia Terra, apud Veteres occurrunt; Terrarum Codd. Quidam è MSS. legit Æolia, ea enim, quam Jocasles Æoli filius ad fretum Siculum habitabat, pars olim dicta est Æolia:

725. Eruptos,] Sic Virgilius.

—Eruptis nubibus Ignis.

—Prorupit corpore Sudor.

726. Rursus,] Alii Rursum.

729. Rebus Opima bonis, &c.] Multis Codd. hic vestus desideratur: *Fayus*: Ille viz. *Sammarum industria* & *perspicacitatis* Vir multos evoluit libros, quos neque Lam-

binus, neque Gifanius, neque alii viderunt.

731. Carumque,] Pluris faciendum *πρὸς λόγον*: Clarumq; Alii legunt, & probat Faber, quasi Lucretius dixisset, Nihil habuit præclarius, & magis clarum.

732. Carmina quin etiam,] *Ὅμηρος ἔμπεδοκλῆς, καὶ δεινὸς ἀπὸ φύσιν γάρτοι, μετὰ φύσιν τε ἂν, καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἀπὸ ποιητικῶν ἐπιδύματα χροώμετο*. Aristot. *ὁ τῶ ἀπὸ ποιητικῶν*. Laertius.

735. Hic tamen & supra, &c.] v. 8. Egregium fuisse Philosophum Empedoclem fateatur, Heraclito, & Aliis quos supra refutaverat, maximis licet viris, & quibus tutius quam ulli Deorum oraculo credamus, majorem: Hunc tamen principia rerum non rectè statuisse plurimis argumentis demonstrare aggredditur.

736. Partibus egregiè multis,] Valde, impense, &c. Rhetor ad Herennium lib. 3. Nec egregiè magnam esse utilitatem adducit pronuntiaverunt: Paulò post; At si quid videmus & audimus egregiè turpe aut honestum. Itaque Egregiè turpe idem ferme fuerit quod paulò post unquam turpitudinem vocavit. Faber.

Sanctius,

Sanctius, & multò certa ratione magis, quam Pythia, quæ tripode ex Phœbi, lauroq; profatur; 740 Principiis tamen in rerum fecere ruinas, Et graviter Magni magno cecidere ibi casu :

Primum, quod motus, exempto rebus Inani, Constituunt, & res molleis, raræque relinquunt, Aëra, Solem, Ignem, Terras, Animalia, Fruges: 745 Nec tamen admiscunt in eorum corpus Inane.

Deinde quod omnino finem non esse secandis Corporibus faciunt, neque pausam stare fragori ; Nec prorsum in rebus Minimū cōsistere quicquam : Cum videamus id extremum cuiusq; cacumen 750 Esse quod ad sensus nostros Minimum esse videtur : Conjicere ut possis ex hoc, quod cernere non quis, Extremum quod habent, Minimū cōsistere rebus.

Huc accedit item, quod jam primordia rerum Mollia constituunt, quæ nos nativa videmus 755 Esse, & mortali cum corpore funditus; atqui Debeat ad Nihilum jam rerum Summa reverti, De Nihiloque renata virefcere copia rerum : Quorum utrumque quid à vero jam distet, habebas.

responsa dederint Sanctiora, & certiora, quam Pythia, quæ ex lauro & tripode Phœbi fasur, in rerum principiis graviter lapsi sunt; magnæ viri magno casu ceciderunt : Primo quod Motum posse esse dicunt licet nullum sit Inane; Deinde quod res Molles rarissimæ, quales sunt Aer, Ignis, Terra, Animalia, Fruges, agnoscunt, non tamen istarum rerum Corpora aliquod Inane continere concedunt. Deinde quod Corporibus frangendis nullum terminum, neq; finem divisioni statuunt : Nec in rebus esse aliquod Minimum concedunt. Cum videamus illud esse extremum rei cuiusq; apicem quod nostris sensibus Minimum apparet; & inde facili possemus colligere id extremum rerum, quod nos videre non valeamus, esse in Rebus Minimum. His addas, quod

principia Rerum mollia constituunt, Mollia verò generationi & interitus penitus obnoxia esse cognoscimus : Talia verò si sint Principia, jamjam in nihilum recidisses tota rerum summa, & e Nihilo renata vigeret : Quantum autem utrumq; horum à veritate absit supra explicatum est.

Ν Ο Τ Α.

743. *Primum, quod motus, &c.*] Aggreditur refutationem primò v. 4. Quod tam Empedocles, quàm ceteri plurium Elementorum assertores Inane perinde, ac superiores rejiciant, & Motum tamen, Raritatem, & Mollitudinem, quæ sine Inani esse nequeunt, admittunt. *Quod.*] Gifanius, *Quæ.*

746. *Admiscunt in eorum Corpus.*] *Admixtum rebus :* & *Admixtum in rebus :* Sæpe Lucretius : Quidni igitur legamus Cor-
pore ?

747. *Deinde quod omnino finem, &c.*] Secundo v. 7. quod velint omne Corpus esse infinitè dividuum, secus quàm Lucretius antè ostenderit, & nunc eodem, quo usus est argumento v. 593. probat. Alia Plutarchus de Placit. Philos. lib. 1. cap. 13. Εμπεδοκλῆς ὅτι τῶν πτωτέρων συχίων ἡραιότερα ἐλάττω οἰοῖται συχίαι, πρὶν συχίαν, ὁμοιομερῆ, ὅπως ἐστὶ πρὸς ὕλην : Ἡράκλειος ὁ Φωκυρίαιος ἰνα ἐλάττω, & αἰμερῇ εἰσάγῃ. Cap. 17. Εμπεδοκλῆς δὲ ὅτι μικροτέρων ὄγκων ἢ συχίαν συγκρίν,

ἂν ὅτι ἐν ἐλάττω, καὶ οἰοῖται συχίαι. Et lib. 4. Empedoclem cum Epicuro jungit : Εμπεδοκλῆς δὲ, καὶ Ἐπίκουρος, & πῶς οἱ μὴ συνάροισμα τῶν λειπομερῶν συγκρίων χρυσματίσσι, &c.

748. *Pausam.*] Finem ; A. Gellius l. 9. cap. 13. *Pausa pugna facta est ;* Ennius :

Hac ubi dicta dedit Pausam facis ore loquendi.

752. *Quod.*] *Quæ.* Gifanius. Et in sequenti versu inter Minimum & Consistere Lambinus legit In. Qui probant *Quæ* ita explicant : Conjicere ut possis ex hoc extremo, quod extremum habent ea quæ cernere non potes, esse aliquid Minimum in rebus.

754. *Huc accedit item.*] Tertiò v. 6. quod mollia, ac proinde mutabilia, & in Nihilum abitura Elementa faciunt : Prima enim Corpora, si mutantur, in Nihilum recidunt ; At e Nihilo Nihil, & in Nihilum Nihil supra demonstratum est. *Quod jam.*] Quoniam Gif.

758. *Virefcere.*] Virescere : Gif. Na. Alii. Quibus non repugno.

Deinde

Deinde illa quæ statuant principia sunt multis modis contraria, & sibi invicem prorsus lethalia. Quapropter vel peribunt cum conveniant, aut ita dissipabuntur ut fulmina, imbres, venti, contraria orta tempestate dissipantur. Denique si è quatuor Elementis res cuncta fiant, & in ea iterum resolvantur, quam ob rationem illa quatuor dicantur rerum Principia potius quam è contrâ, mutatoq; prorsus ordine Res ipsæ illorum quatuor Primordia? Alternis enim ex se invicem gignuntur, formam, totamq; naturam inter se vicissim mutant. At verò si Ignem, Terram, Aërem, & Aquam, ita misceri putas, ut naturam suam integram conjuncta servent; Nulla profecto res ex iis componi possit, neq; res animata, neq; inanimata, v. gr. Arbor: Qualibet enim pars composita è rebus tam diversis compactis propriam suam Naturam ostendet. Aër cum terra, Ignis cum Aqua mixtus apparebit. At Rerum concretarum principia debent esse nulla sensibilis qualitate prædita, ne forsitan aliquid appareat, quod faciat ut res composita non sit unius speciei, uniusq; normantis, sed rudis & indigesta partium componentium moles.

N O T A.

760. Deinde inimica modis.] Quarto v. 4. quod Elementa contraria, ac proinde se mutuo peremptura, aut nunquam certè inter se coalitura inducant. Horum enim Elementorum fautores, veluti Patres familiâs singulis suas qualitates attribuunt, Calorem & Siccitatem alteri, alteri vero Humiditatem & Frigus, Humiditatem & Calorem Tertio; Quarto denique Siccitatem & Frigus: Ita hæc Elementa in mutuum perniciem armant, ab iis tamen nihil præter Pacem, Concordiam, & Fœdera expectant.

760. Atq; venena,] Varro l. i. de Re Rustica, Quædam pecudes cultura inimica sunt ac veneno.

762. Coorta,] Coacta MSS. rectius: Coacta verò non τῆς Tempestate, sed τῆς Fulmina conjungas.

764. Deniq; quatuor ex rebus, &c.] Quinto v. 18. quod aut dicere debent Elementa amissis naturis mutari in res, quæ deinde sursum in ipsa mutantur, quo casu, non plû potius rerum, quam Res ipsorum

Deinde inimica modis multis sunt, atq; venena 760
Ipsa sibi inter se; Quare aut congressa peribunt,
Aut ita diffugient, ut tempestate coorta,
Fulmina diffugere, atq; Imbreis Ventolq; videmus.

Denique Quatuor ex rebus si cuncta creantur,
Atque in eas rursum res omnia dissolvuntur, 765
Qui magis illa queunt rerum Primordia dici,
Quam contra res illorum, retroque putari?
Alternis gignuntur enim, mutantque colorem,
Et totam inter se naturam tempore ab omni:

Sin ita fortè putas, Ignis, Terræque coire 770
Corpus, & Aëris auras, Roremque liquorum,
Nil in concilio naturam ut mutet eorum:

Nulla tibi ex illis poterit res esse creata,
Non Animâs, non Ex animo quid corpore, ut Arbos:
Quippe suam quidque in coetu variantis acervi 775
Naturam ostendet, mistusque videbitur Aër

Cum Terra simul, atque Ardor cum Rore manere:
At Primordia gignundis in rebus oportet
Naturam clandestinam, coecamque adhibere,
Emineat nequid, quod contra pugnet, & obster, 780
Quod minus esset queat propriè, quodcunq; creatur.

principia sunt: Aut naturis servatis acervos solum quosdam ex iis fieri, quo casu nulla unius speciei, uniusque nominis res oriretur; sed tantum Ignis, Aëris, Aquæ, & Terræ, rudis quædam & indigesta moles; ut ex Auri, Argenti, Stanni, Aërisque ramentis nihil unquam præter Auri, Argenti, Stanni, Aërisque acervum efficias. Concludit denique Rerum principia sensibili aliqua qualitate prædita ad rerum generationem prorsus inepta fore.

766. Illa,] Elementa viz. licet Res præcedat.

774. Quid,] Cum Codd.

777. Atque Ardor,] Ita Lambinus non dubiis conjecturis ductus, sententia enim ipsa postulat. Ardor pro Igne v. 669.

779. Clandestinam coecamq;] Non obscuram & latentem, ut Alii, sed Sensibus non apparentem.

781. Quò minus, &c.] Ita ut illud Concretum non sit Aqua, Ignis, &c. Sed proprietatem suam specificam habeat. Faber: Gifanius Proprium.

Quin etiam repetunt à cœlo, atque ignibus ejus,
 Et primum faciunt Ignem se vertere in Auras
 Aëris: hinc Imbrem gigni, Terramque creari
 Ex Imbri, retroque à Terra cuncta reverti, 785
 Humorem primum, post Aëra, deinde Calorem:
 Nec cessare hæc inter se mutare, meare
 De Cœlo ad Terram, de Terra ad Sidera Mundi:
 Quod facere haud ullo debent primordia pacto.
 Immutabile enim quiddam superare necesse est; 790
 Ne res ad Nihilum redigantur funditus omnes.
 Nam quodcunque suis mutatum finibus exit,
 Continuo hoc mors est illius, quod fuit antè.
 Quapropter, quoniam quæ paulo diximus antè,
 In commutatum veniunt, constare necesse est 795
 Ex aliis ea, quæ nequeant converteri unquam:
 Ne tibi res redeant ad Nihilum funditus omnes.
 Quin potius tali natura prædita quædam
 Corpora constituas, Ignem si forte creârint,
 Possè eadem demptis paucis, paucisque tributis, 800

Adde quid Hi Philosophi
 Elementorum transmutatio-
 nem à Cælo ejusq. Ignibus
 deducunt, & primò dicunt
 Ignem mutari in Aëra; ex
 Aëre verò Aquam, & ex
 Aqua Terram gigni, & vi-
 ce versa illa omnia à Terra
 iterum generari. Primò A-
 quam, Inde Aëra, demum
 Ignem; Et hanc transmuta-
 tionem continuam, & perpe-
 tuam esse à Cælo ad Terras,
 & à Terris iterum ad Cælos.
 At verò Rerū Principia nul-
 lo modo mutari debent, De-
 bet enim esse aliquid in Re-
 bus immutabile nè res cunctæ
 in Nihilum penitus recide-
 rent: Quodcumq. enim mu-
 tatur id interit, & desinit
 esse id quod ante fuit. Quo-
 niam igitur Elementa, de
 quibus modo disputavimus,
 aliquando commutantur, ne-

esse est ea constare ex iis qua nunquam mutari possunt; ne res omnes ad Nihilum penitus redirent:
 Prudentius igitur agnoscat quædam esse Corpora talis natura, ut si forte Ignem constituant, eadem
 tamen paucis ablatiis aut paucis additis,

N O T A.

782. Quinetiam repetunt à Cælo, &c.] Sextò
 v. 21. quod admittentes mutuam Elemen-
 torum transmutationem, admittere de-
 bent communem, atque aded priorem
 materiem, quæ varias eorum formas suc-
 cessivè induat: Empedocles enim. ejusque
 Sectatores docuerunt Elementa mutuas
 prædas agere, modò Ignem partem ali-
 quam Aëris abripere, modò Aërem quas-
 dam Ignis particulas detrahare, & idem
 facere alia Elementa. Πυρρόμερον τὸ πῦρ
 ἐκρυφόμενον, καὶ Αἶρα γένεας συντέμερον
 Αἶρα γένεας ὕδωρ, καὶ γινόμενον τὸ ὕδωρ εἰς
 γῆν κτεῖνα, καὶ γῆν τελευτῶν ἐπὶ τὸ γῆν
 εἶναι. Πάλιν δὲ αὐτὴν τὴν γῆν κτεῖνα, ἐξ
 ἧς τὸ ὕδωρ γένεας, καὶ δὲ γῆν ἐκ λειπῶ-
 μένων: αὐτὴν δὲ εἶναι τὴν αἶαν ὅδω
 dicebant: Laertius de Heraclito, & eadem
 de Empedocle affirmari possunt. Urget
 autem Lucretius, mutantur Principia, &
 in Nihilum recident, Ideoque cum Ele-
 menta mutari omnes fatentur, Ista non
 sunt rerum Primordia: è Nihilo enim Nihil.
 Quædam igitur est materia Immutabilis
 è quadiuersimode mota & disposita modò
 Aër, modò Aqua, modò Ignis, modò Terra
 coarctatur.

783. Ignem se vertere,] Hesychius tamen
 Ἀφύνησι: συνείκη παρὰ Εμπεδοκλέα.
 Quod si non fallitur Grammaticus, frustra
 disputat Lucretius: Falli autem non pa-
 titur Plusarchus, qui toties affirmat Em-
 pedoclem agnoscere συνείκη τῶν συνείκων
 Principia Elementorum, & de his primis
 Principiis intelligendus est Hesychius.
 Inter Empedoclem igitur & Epicurum probè
 convenit, nisi quod Empedoclis sententia sit
 operosior, simplicior Epicuri: Empedocles
 enim ex primis suis principiis Elementa
 componit, & ex iis Elementis constituit res
 omnes; Epicurus autem è primis Princi-
 piis res cunctas immediate conficit.

787. Mutare, Meare,] Quidam libri, Mu-
 tando meare.

788. Ad Sidera Mundi,] Ad Sidera Cali,
 quidam Codices: Mutatur viz. hic versus
 ab iis qui Mundum pro Cælo simplicissimè poni
 ignorarunt.

795. In commutatum veniunt,] i. e. mu-
 tantur: Hujusmodi verbalia in us ama-
 bant Veteres: Conciliatus Lucretius. Fastus
 Cato: Occasus pro Occasione Ennius: & Vir-
 gilius.

—O nunquam frustrata Vocatus
 Hasta meus. Faber.

mutato ordine, aut motu, Aerem posse constituere; & eodem modo ceteras res omnes in alias posse verti. At dices, Manifestum est Res omnes in Aëris auras & Terra surgere, & nutrirī, & nisi opportuno tempore pluvias benignè largitur tempestas, & defluenti imbre arbores irrigata vacillent; nisi Sol etiam Ignibus suis foveat, & calorem præbet, neq; fruges, neq; arbores, neq; Animalia crescunt. Concedimus. Et nisi nos Alimentum secum & liquidum rescieret, defluente & tabescente Corpore vita omnis cunctū nostrū nervus, & ossibus exolveretur: Proculdubio enim nos rescimur à certis rebus, & alia res à certis rebus nutriuntur, quoniam in multis rebus communia multarum rerum semina diversimodè miscentur, atq; ideo diversa res à diversis rebus nutriuntur. Sæpe etiam magni refert cum quibus, & quo ordine eadem semina conjunguntur, & quos motus dent, & recipiant vicissim. Eadem enim semina constituunt Cælum, Mare, Terras, Flumina, Solem, Fruges, Arbores, Animalia, At diversis Principiis diversissimè modis conjuncta moventur. Quin etiam in hisce nostris Carminibus vides

Ordine mutato, & motu, facere Aëris auras:
Sic alias aliis rebus mutarier omneis.

At manifesta palam res indicat, inquis, in auras
Aëris è Terra res omneis crescere, alique;
Et nisi tempestas indulget tempore fausto, 805
Imbribus, & tabe nimborum arbuta vacillant.
Solque sua pro parte foveat, tribuitque calorem:
Crescere non possunt Fruges, Arbuta, Animantes.
Scilicet: & nisi nos Cibus Aridus, & tener Humor
Adjuvet, amisso jam corpore, vita quoque omnis 810
Omnibus è nervis atque ossibus exolvatur:
Adjutamur enim dubio procul, atque alimur nos
Certis ab rebus, certis aliæ atque aliæ res.
Nimirum quia multa modis communia multis
Multarum rerum in rebus Primordia mista 815
Sunt, ideo variis variæ res rebus aluntur.
Atque eadem magni refert Primordia sæpe
Cum quibus, & quali positura contineantur:
Et quos inter se dent motus, accipiantque.
Namq; eadè Cælū, Mare, Terras, Flumina, Solè 820
Constituunt; eadem Fruges, Arbuta, Animanteis:
Verum aliis, alioque modo commissa moventur.
Quin etiam passim nostris in Versibus ipsis

802. Sic alias aliis rebus mutarier omnes: Faber legit, nec absurdè

Sic alias aliis rebus res vertier omnes.

803. *At manifesta palam, &c.*] Tandem v. 20. Objectionem proponit & solvit: Plantæ, ceteraque Animalia Nutritionem & Incrementum suum quatuor Elementis debent: Omnia enim è Terra crescunt, quod nemo neget; sed tamen nisi benignus Aëris tepor, Calor Solis, & opportuni imbres accedant; Nihil quidquam Terra ex sese progignat: Ergo faciendum est Aquam, Ignem, &c. esse Principia. Respondet v. 809. Ea non magis Principia esse quam Vinum, Triticum, & alia quibus vitam sustentamus. Quæ enim nutriunt non sunt illic Principia, sed Illa potius ex quibus ipsa sic contextuntur ut rebus alimento sint.

806. *Tabe.* Ita Priscian. *Tabes* autem *Fluor*, aut *Liquefactio*: inde *Tabere* & *Tabescere*, *diffluere* vel *minui*: In *Andromache* Ennii, *Quid sit? Seditio tabetne, an numeros angustias suos?* Faber.

N O T A.

Si hæc non placeant, *Fayum* lege, & egregium Interpretem admirabere: quidam legunt *Fœillat*, quæ vox *Lucretii* sententiam non absurdè convenit.

808. *Non.*] *Uti* *Fayus*, qui vim & argumenta *Poëtæ* optimè intellexit. *Nè* pro *Non* è *Codd. Gifanius*.

810. *Amisso jam Corpore.*] *Quemadmodum* dicebant *Facere Corpus*, uti apud *Phædrum* optimum & purissimum *Scriptorem*, ita & illum *Corpus* amittere dicebant cui succus *Corporis* defluit, (*φύμα*), *τῆς*): *Vires* & *Corpus* amissè *Cicero*. Pro *Corpore* B. exhibet *Tempore*.

823. *Quinetiam passim, &c.*] Ea, qua sæpe utitur, similitudine v. 7. sententiam suam egregie illustrat. Eadem literæ vario tantum ordine dispositæ innumera componunt verba & forma, & sono plurimum diversa: Quid igitur dubitemus eadem semina, quæ longè plura quam literæ sunt, quæ diversas etiam habent figuras, Ignem, Terram, Aquam; omnem denique rerum varietatem posse constituere?

Multa

Multa Elementa vides multis communia verbis :
Cum tamen inter se Versus, ac verba necesse 'st 825
Confitere & re, & sonitu distare sonanti :
Tantum Elementa queunt permutato ordine solo :
At rerum quæ sunt Primordia, plura adhibere
Possunt, unde quæcant variæ res quæque creari.

Nunc & ANAXAGORÆ scrutemur Ho- } 830
mœomeriam,

Quam Græci memorant, nec nostra dicere lingua
Concedit nobis patrii sermonis egestas :
Sed tamen ipsam rem facile 'st exponere verbis,
Principium rerum quam dicit Homœomeriam :
Ossa videlicet è paucillis atque minutis 835
Ossibu' : sic & de paucillis atque minutis
Visceribus Viscus gigni : Sanguenque creari,

homœomeriam esse rerum Principium docuerit, explicare non est difficile. Ossa viz. ex minutis
parvisq. Ossibus, sic Viscus ex minutis parvisq. Visceribus, Sanguinemque

Ν Ο Τ Α.

826. Sonitu Sonanti.] Ita Actis acrimonia,
Pulchra Pulchritudo, Cavæ Cavernæ, &c.

828. Plura adhibere possunt.] Aliquando
legi, Possumus : Sed jam nihil muto admo-
nitus v. 778.

At Primordia gignundi in rebus oportet
Naturam clandestinam, cæcantiq. adhibere.

830. Nunc & Anaxagora, &c.] Refutata
Heracliti, Empedoclis, & aliorum Philo-
sophorum de Rerum Principiis sententia,
Anaxagoram v. 92. impugnat : Anaxago-
ras autem Clazomenius Hegesibuli vel
Eubuli filius, viginti Annos ante Xerxis
trajectionem natus, Teste Laertio : Ille do-
cuit Materiam infinitam esse, è qua omnia
gignerentur, eamque particulas similes in-
ter se, minutas, primò confusas, postea
in ordinem adductas à Mente Divina :
Cicero Acad. Quæst. l. 4. Librum suum de
Rerum Natura sic orsus est, ὁμοῦ πάντες

χρηματίζοντες, οὗς δ' αὐτὰς διήγειρε, & δια-
κρίνωσιν. Plutarchus lib. i. c. 3. Ex partibus
verò inter se similibus res omnes componi
asseruit, ex Officulis Ossa, Sanguinem ex
Sanguinis Gutculis, &c. ἐκ τῶν ἀρχαῖς πᾶς
ὁμοιομερείας, καθάπερ ὅδ' ἐκ τῶν ψυγ-
μάτων λίγιστον τῶ χειρὸν συνιστάμεν, ἕ-
ως ἐκ τῶν ὁμοιομερέων μικρῶν συμμίλαν
τὸ πᾶν συγκαταλέγει. Laertius : Fufius
Plutarchus, C. 3. de Placit. Philosoph. l. i.
Ἀναξαγόρας ὁ Κλαζομένιος ἀρχαῖς τῶν
ὁρίων πᾶς ὅσην ὁμοιομερείαν ἀπὸ φύσεως,

ἐδὲ καὶ ὅδ' αὐτῶν ἀπαραμειβόμενα εἶναι πᾶς ἐκ
τῶ μὴ ὄντος διαύδαται ἢ γινώσκου, ἢ φθεῖ-
ρα δὲ εἰς τὸ μὴ ὄντος ποσὶν γινώσκου ποσὶν
ἐκείνου ἀπὸ πᾶν, καὶ μνησθῆναι, οἷον τὸ Δη-
μιουργεῖν ἀπὸ πᾶν, τὸ ὅδ' ἀπὸ σπινθηρῶν, & ἐκ
ταύτης τῆς ποσὸς τρεῖς (τρεῖς) ἡμεῖς, φλέψ,
ἀρτηρία, ἰσχυρὰ, οὗτοι, & οἱ λοιποὶ μέλαι.
Τέλειον ἐν γινώσκοντι, ὁμοιομερείαν ἐστίν, ὅτι
ἐν τῇ ποσὶ τῇ ποσὶ ποσὶ ποσὶ πᾶν ἐστὶ
τὰ ὄντα, καὶ ἐκ τῶν ὄντων πᾶν αὐτῶν
& ἐν ἐκείνῃ τῇ ποσὶ ἐστὶ μέλαι αἰμα-
τος, χυμὸς, καὶ ἰσχυρὰ, & ἄλλα τῶν αἰ-
μάτων λόγῳ γενητῶν μέλαι : ἐπὶ δὲ πᾶν
ἐπὶ πᾶν αἰσθητὸν ἀνίστηναι, ὅτι ἀπὸ τῶν
τῶ ὅδ' αὐτῶν καὶ πᾶν αὐτῶν αἰσθητὸν
ἐστὶ λόγῳ γενητῶν μέλαι. ἀπὸ τῶ ὅδ' αὐ-
τῶν τὰ μέλαι εἶναι ἐν τῇ ποσὶ τῶν θη-
ρίων, ὁμοιομερείας αὐτῶν ἐκείνων, &
ἀρχαῖς τῶν ὁρίων ἀπὸ φύσεως καὶ οἱ
ὁμοιομερείας, ὅλως, τὸ δὲ ποιῶν αὐτοὺς,
τὸ Νῦν ὅν τὰ πᾶν ἀπὸ φύσεως.

835. Paucillimis atq. minutis.] Paucissimis,
& parvissimis, Optimus Interpres Fayus :
Os viz. maximum ex paucissimis, & par-
vissimis Ossibus conficitur lib. 3. v. 330.

Scire licet perquam paucillis esse creatam
Seminibus, quoniam fugiens nil ponderis au-
fert.

837. Sanguen.] Ita plerumq. Veteres. San.

ex multis Sanguinis guttis
confluentibus componi: Au-
rum quoque docet ex parvis
auri particulis, Terram è
parvis Terris, Ignem ex Igni-
bus, Aquam ex Aquis, &
similiter reliqua omnia fieri,
& consiliis. Hic insuper
idem Anaxagoras docet
nullum esse Inane, neque
esse aliquid Minimum; id-
circo mihi videtur aequè er-
rare ac Illi omnes quos su-
pra refutavimus. Adde
quod nimis infirma fingit re-
rum principia si ejusdem
planè sunt Natura ac Res
ipsa, si aquè interitus ob-
noxia, nullo modo ab exitio
secura: Quid enim eorum
cum valido morfu premit
Mors sub ipsis lethi denti-
bus mortem evitare possit?
An Ignis, Air, Aqua? Quid
horum? an Sanguis, an Offa?
Nihil ut puto. Omnium enim
res aequè obnoxia esset inter-
tuiti ac ea quæ nostrum oculum ap-
parent: ut aliqui fracta aut
dissipata interire: Ad Res
neque in Nihilum recidere,
neq. è Nihilo oriri posse allata olim argumenta fidem faciunt. Præterea quum Alimentum nu-
trit, & augeat nostra Corpora,

Sanguinis inter se multis coëuntibus guttis:
Ex Aurique putat micis consistere posse
Aurum: & de Terris Terrâ concrefcere parvis: 840
Ignibus ex Ignem: Humorem ex Humoribus esse:
Cætera consimili fingit ratione, putatque.

Nec tamen esse ulla parte IDEM in rebus Inane
Concedit, neque corporibus finem esse secandis:
Quare in in utraq; mihi pariter ratione videtur 845
Errare, atque ILLI, supera quos diximus ante.

Adde quod imbecilla nimis Primordia fingit,
Si Primordia sunt, simili quæ prædita constant
Natura, atque ipsæ res sunt; æquèque laborant,
Et pereunt, neque ab exitio res ulla refrænât: 850
Nam quid in oppressu valido durabit eorum,
Ut mortem effugiat lethi sub dentibus ipsis?
Ignis? an Humor? an Aura? quid horum? San-
guen? an Offa?

Nil, ut opinor, ubi ex æquo res funditus omnis
Tâ mortalis erit, quàm quæ manifesta videmus 855
Ex oculis nostris aliqua vi victa perire.
At neque recidere ad Nihilum res posse, neq; autem
Crescere de Nihilo, testor res ante probatas.

Præterea quoniam Cibus augeat corpus, alitque:
Scire

NOTÆ.

841. Ignibus ex Ignem, &c.] Quidam scri-
bunt

Sic Ignem inter se parvis coëuntibus nasci

Ignibus, exiguis Humorem Humoribus esse.

Hic de Lambino, Gifanio & Pareo quorum
nec Scripta, nec Nomina profecto unquam
vidit, multa commentus est, & nugatur
Fayus.

843. Nec tamen esse ulla, &c.] Quòd Epi-
euro non placuit Anaxagoræ Opinio, id-
eo Lucretius ipsam studiosè infestat, &
Initium facit v. 4. à duobus Argumentis
adversus superiores, Hæralitum, Empedo-
elem, & alios allatis: Uno, quòd Inane in
Natura detur: Altero, quòd nullum Con-
tinuum infinitè dividuum sit.

847. Adde quod imbecilla, &c.] Tertio v.
12. arguit, quòd cum Anaxagoras vellet
constare similia ex similibus, & Principia
esse ejusdem planè cum Compositis natu-
ræ, sequeretur, ut Composita, sic etiam
Principia interire posse: Et nulla certè

ratio est, cur, si major quædam Carnis
portio corruptioni obnoxia sit, non sit
quoque obnoxia minor, cum etiam, tam-
etsi consistas in aliqua minima, non ap-
pareat, quamobrem illa, dum Carò sit,
pati aliquid, destruique non possit: At
si Principia corrumpantur, in Nihilum re-
cident, quod absurdum & impossibile esse
olim demonstratum est.

852. Sub dentibus.] Alii Sub Cætibz: Qui-
dam libri Subeuntibus: Muretus legit Sub
Moribus: At Dentibus aptius convenit Op-
pressu valido in versu præcedenti.

853. Sanguen? an Offa?] Sanguis, an-
ne Os? Gifanius, Sanguis an? anne Os? Nardius.
Codd. Sanguinis ad nos; Sanguinis osos: San-
guis opugnis. Aliqui legunt Sanguis, an
Offum? Offum enim Veteres agnoscunt.
His adderem Sanguis an? Os an?

856. Vistæ.] B. Cuncta.

859. Præterea quoniam Cibus, &c.] Quarto
v. 9. præclare disputat, Ex variis alimentis
quæ

licet, nobis Venas, & Sanguen, & Ossâ, 860
ervos alienigenis ex partibus esse:

Cibus omneis commisto corpore dicent
& habere in se Nervorum corpora parva,
que, & omnino Venas, parteisque Cruoris;
uti Cibus omnis & aridus, & Liquor ipse, 865
alienigenis rebus constare putetur,
us, & Nervis, Venisque, & Sanguine misto.
et terea quæcunque è Terra corpora crescunt.
et in Terris, Terras constare necesse 'st
alienigenis, quæ Terris exoriuntur.

sfer item, totidem verbis utare licebit:
gnis si flamma latet, fumusque, cinisque:
alienigenis consistant Ligna necesse 'st,
iquitur hic tenuis latitandi copia quædam:

omus, & Cinis sint in Lignis, tum Ligna ex Dissimilibus
gumentis vis aliquali responso eludi potest,

*certi ossa possumus Venas
Sanguinem, Ossâ & Nervos
è partibus dissimilibus com-
poni: Si autem contendant
Alimentum è commisto Cor-
pore constare, & continere
minutos Nervos, Venas, Ossâ,
& Sanguinis guttas; inde
sequetur Alimentum, quo
utimur, sive secum sive li-
quidum, ex partibus dissi-
milibus, ex Ossibus, Nervis,
Venis, & cruore mixto con-
stare. Præterea si omnia Cor-
pora quæ è Terris oriuntur
sint in terris, tum necesse est
Terras constare ex istis Dis-
similibus rebus quæ ex istis
terrīs oriuntur: Alia res
contemplant, si enim Flam-*

870

N O T A.

issimilibus prorsus constant parti-
cipora nostra nutriuntur, unde par-
stri Corporis dissimilibus constare
ur, singulæ enim partes, Ossâ, Nervi,
, &c. diversis & dissimilibus Ali-
is nutriuntur. Si autem dicant ista
nta continere particulas Nervorum,
, &c. farentur necesse est non esse
Corporibus eam, quam finxit Ana-
st, Homœomeriam. Diversas & dissi-
partes Alienigenas nuncupat Lucre-
tuas retenta voce Græca vulgo Hetero-
, uti similes Homogeneas vocamus.

. Hunc versum multi Codd. non
cunt, quod Librariorum negligentia
andum est, illum enim sibi vendi-
cretius.

. Venisq[ue].] Alii legunt Sanieq[ue]: at quis
idet ex v. 860. Venisq[ue] retinendum?

. Præterea quæcunq[ue] è Terra, &c.] His
contra Anaxagoram sextum propo-
argumentum: Si Omnia quæ è
oriuntur in Terra latuerint, ne-
est ut Terra constet è rebus dissi-
us, quoniam Corpora dissimilia è
oriuntur: Urgetque insuper, Si
na, Fumus, & Cinis, quæ sunt res
se dissimiles in Lignis sint, tum
è Rebus dissimilibus componi;
ie nullam esse Homœomeriam.

. Post hunc versum Inferit Lam-

alienigenis qua lignis exoriuntur:
figat Gifanium qui delendum esse

consuit, At dum delectatur iste versus ira-
scatur Lambinus.

874. *Linguitur hic tenuis, &c.]* Proponit
Anaxagoræ sententiam, eamque v. 22.
protinus invadit: Hæc vero Anaxagoræ
sententia in hunc modum ab Aristotele
expressa est. *Res è apparere, & denominari
invicem differentes aiunt, ab eo, quod in infi-
nitorum mixtura maxime abundat: Non enim
esse totum pure aut album, aut nigrum, aut dul-
ce, aut Carnem, aut Os; cuius autem amplius
unumquodq[ue] habet, eam talis rei naturam vi-
deri.* Sensus est, Carnis nomine v. g. non
esse intelligendam naturam simplicem, ac
uniufmodi, sed congeriem plurium, imò
innumerabilium, diversarum particula-
rum, quæ hanc Corporis speciem, quam
dicimus Carnem, tum faciunt, cum major
quædam est copia illarum particularum,
quæ ad talem speciem exhibendam ido-
neæ sunt, quàm cæterarum quarumcunq[ue];
quæ sub illis delitescentes ipsis concedant
formam & nomen: facta autem exsolu-
tione, translationeque earundem partium
in aliam congeriem, tum particulæ car-
næ cum cæteris delitescentes & nomen
& formam similiter concedant aliis, qua-
rum Copia major fuerit, & species visibi-
lior: Adversus v. 880. objicit Lucretius,
quod si hæc vera esset sententia, tum in
detritione Frugum, Herbarum, & simi-
lium, oporteret aliquando apparere spe-
ciem Sanguinis, Lactis, aliarumve id ge-
nus rerum, &c. Cassendus.

et qua ora & genas falsis lacrymis humectarent. (quadam ridetia, quadem lacrymantia principia) Nunc age quod superest cognosce, & perspicue explicatione accipe. Nec me laret ea qua distans sum esse explicata difficilia, sed vehemens spes gloria acri irritamento mentem meam percussis, simulq; indidit pectori blandum & potentem Musarum amorem, quo nunc instinctus Alacri vividoq; animo Avia Pieridum peragro loca, nullius olim pedibus calcata. Placet adire fontes ilibatos, & inde Aquas haurire; placet novos flores legere, & ex iis locis nobilem mihi Coronam decerpere & quibus Musa nullius unquam caput ornarunt; primum quod de rebus maximis momenti cano, animosq; hominum artibus Religionum vinculis eximo, deinde quod de rebus tam obscuris tam lucida scribo (Carmina, Musas lepore cuncta contingens: neque hoc temere videtur fieri, verum ut Medici, cum amara absinthia pueris conantur dare, poculi oras dulci flavoq; melle circumlinunt, ut incauti pueri ludificentur laborum tenus, at interim amarum absinthium epotent, atque ita decepti non damnum aliquod hac fraude patiantur, sed ut hausto medicamine recreati convalescant. Sic Ego, quoniam hac nostra Philosophia videtur horrida & tristis iis omnibus quibus nondum fuerit perspecta, vulgusq; hominum eam maxime aversatur, dulci

Et lacrymis falsis humectent ora, genasque.

Nunc age, quod superest, cognosce, & clarius audi. } 920

Nec me animi fallit quam sint obscura, sed acri Percussit thyrso Laudis spes magna Meum cor, Ex simul incussit suavem mihi in pectus amorem Musarum: quo nunc instinctus, mente vigenti Avia Pieridum peragro loca, nullius ante Trita solo: juvat integros accedere fonteis, Atque haurire: juvatque novos decerpere flores: Insignemque meo capiti petere inde coronam, Unde prius nulli velarint tempora Musæ: Primum quod magnis doceo de rebus, & arctis 930 RELIGIONUM animis nodis exsolvere pergo: Deinde quod obscura de re tam lucida pango Carmina, Musæo contingens cuncta lepore, Id quoque enim non ab nulla ratione videtur: Sed veluti Pueris absinthia tetra medentes 935 Cum dare conantur, prius oras pocula circum Contingunt mellis dulci flavoque liquore, Ut Puerorum ætas improvida ludificetur Laborum tenus, interea perpotet amarum Absinthii laticem, deceptaque non capiatur, 940 Sed potius tali factio recreata valeat: Sic ego nunc, quoniam hæc Ratio plerumq; videtur Tristior esse, quibus non est tractata, retroque Volgus abhorret ab hac, volui tibi suaviloquenti

N O T A.

920. Nunc age quod superest, &c.] Fatigatum longa de rerum principiis disputatione Memmii ad majora & sublimiora ducit, de suo Carmine v. 30. magnificè loquutus: Horridam esse Epicuri Philosophiam, nec ad vulgi gustum fateatur; Promittit verò se veribus suis suavis & decoris ita illam perfusurum & ornaturum esse, ut speciosissima tandem & dulcissima videbitur: saltem id effecturum quod Medici faciunt, qui ingrati potione pueris dantes poculi oras melle contingunt; cuius sapore decepti pueri amara etiam Pharmacæ absorbent. Improbis quidem hic labor, sed futuræ gloriæ spes incitat, & ut Memmii suo totam Naturam rerum explicet, aggreditur opus difficile, arduum, & à

nullo hætenus Latino Carmine tentatum.

926. Sole,] Planta pedis. Cicero s. Tusc. dixit Solorum callum: & Varro de Re Rustica: Solum Hominis exitium est Herba, & Semina fundamentum.

926. Integros,] è quibus nemo biberat: Sic Horatius ad Musam, O qua fontibus integris gaudes, &c.

930. Doceo de rebus,] Cicero Orat. pro domo, Docere Pontificum Collegium de Rebus divinis.

931. Tergo,] Aliqui Codd. Pargo: id est, porro ago, illa que voce usus est Ennius.

941. Tali factio,] Tali tactu Lambinus, ex voce Contingunt in v. 937. Non placet.

943. Retroq;,] rectius quam Ideoq;, quod Codd. nonnulli exhibent.

Carmine

Carmine Pierio Rationem exponere nostram, 945
Et quasi Musæo dulci contingere melle,
Si tibi fortè animum tali ratione tenere
Versibus in nostris possem, dum perspicis omnem
Naturam rerum, qua consistet compta figura.

Sed quoniam docui, Solidissima Materiai 950
Corpora perpetuò volitare invicta per ævum,
Nunc age Summæ equanem sit finis eorum,
Necne sit, evolvamur: item, quod Inane repertum 'st,
Seu locus, ac spatium, res in quo quæque genantur,
Pervideamus utrum finitum funditus OMNE 955
Constet, an Immesum pateat vel ad usq; profundum.

OMNE quod est, igitur, nulla regione viarum
Finitum 'st: namque Extremum debebat habere.
Extremum porro nullius posse videtur
Esse, nisi ultra sit quod finiat, ut videatur, 960
Quò non longius hæc sensus natura sequatur.
Nunc extra Summam quoniã nihil esse fatendum 'st,
Non habet Extremum: caret ergo fine, modoque:

*Carmine Tibi nostra dogmata
explicare, illaq; suavis quasi
Musarum melle circumlinere
volui, si tali forsitan ratione
mentem tuam in meis libris
detinere possem, donec Uni-
versam Naturam rerum
penitus perspectam habeoas.
Quoniam verò supra de-
monstravi Corpora esse qua-
dam perfecte solida, & atera-
na, jam videamus an sine
numero Finita, vel Infinita;
item quoniam probavi Inane,
sive Locum, & Spatium, in
quo res quæq; sunt & mo-
ventur, esse. Inquiramus an
Omne ex istis (corporibus &
Inani compositum sit termi-
nis aliquibus inclusum, vel
immesum pateat, & sine fine.
Omne igitur nulla ex parte
finitum est, si enim esset fi-
nitum, Extremum habere-
ret; Extremum verò non*

*potest esse, nisi sit aliquid extra id quod terminat (id extremum) ex quo videri possit; & ultra quo-
dammodo videndi facultas non progrediatur. (& quod sistat aciem Oculi) Quoniam vero concedendum
est extra Omne Nihil esse, Omne nullum habet Extremum, ideoq; caret fine, & infinitum sit
necesse est.*

NOTÆ.

949. *Naturam rerum, qua consistet compta fi-
gura,]* Hellenismus Plauto, Terentio, Lu-
cilioque familiaris, sic Nescio illum qui sit:
Plautus in Pænulo:

Patrem atq; Matrem viverent vellem tibi.

Alii pro Compta legunt *Cuncta*, Alii legunt
Qua consistunt cuncta.

950. *Sed quoniam docui, &c.]* Corpora esse,
eque perfecte solida & indissolubilia,
Inane etiam multis argumentis affirma-
verat; Ex iis vero Universum constare,
nec tertium esse rerum genus docuerat
Lucretius. Jam v. 7. nobilem quæstio-
nem proponit, *An Universum hoc infinitum
sit, an terminis aliquibus inclusum?* Variisq;
argumentis evincere conatur Omne ex nul-
la parte terminatum esse, sed tam multi-
tudo Corporum, quam Inanis magnitu-
dine prorsus Infinitum.

952. *Summæ equanem sit finis eorum,
Necne sit evolvamur,]* B. Na. *Summa audi.
Summæ quamquam* Fayus: *Nec si te evolvamur.
B. Hac sic evolvamur.* Nardius.

956. *Pateat vel ad usq;]* *Pateat ad usq;:*
Nardius. Sed rectius legendum, *Pateat
vastæque.*

957. *Primum argumentum, quo Uni-*

versi infinitionem v. 10. probat, explicat
Cicero de Divinat. l. 2. sect. 154. Quod
finitum est habet Extremum: Quis hoc
non dedit? Quod autem habet Extre-
mum id cernitur ex alio extrinsecus:
Hoc quoque est concedendum. At quod
Omne est id non cernitur ex alio extrin-
secus: Ne hoc quidem negari potest: Igi-
tur Omne quod est non habet extremum.
Epicurus ad Herodotum. Ἀλλὰ μὲν ἐπὶ
πάν ἀπειρόν ἐστι, τὸ δὲ πεπερασμένον ἀκρόν
ἔχει, τὸ δὲ ἀκρόν παρ' ἐξέρον τι θεώρεται, ὥστε τὸ
σὺν ἐξόν ἀκρόν πρὸς σὺν ἐξῆ, πρὸς δὲ σὺν
ἐξόν ἀπειρόν ἀνείη, καὶ ἐπὶ πεπερασμένον.

958. *Namq; extremum,]* Nam quæ Alii le-
gunt quos negligo: *Debebat Debebat* Faber.

959. *Extremum porro, &c.]* Duos hos ver-
sus obscuros esse Omnes queruntur, non-
nulli Corruptos: Faber delevit, neque ego
retinerem, si fine illis integrum esset,
quod nobis exhibet Lucretius, Epicuri
argumentum: Id facit ut retineam, &
nisi fallor, non erunt amplius obscuri.
Quidam legunt *Quoad non*, id est, ultra
quod.

960. *Ultra sit,]* Repone Extra sit ex v. 962.
G 2 Nec

Nec interest in quibus Omnis (Universi) partibus consistat, quatenus enim partem illius aliquis occupat Omne relinquit quoque versum ab ea parte aquo Infinitum. Præterea si Totum quodcumque, extensum est aliquibus terminis finiri statuas, siquis progrediatur ad extremos illos fines, relictumque jacias, utrum dices istud re:um magno impetu impulsus in eam partem in quam destinabatur longe evolare, an ab aliquo obstaculo impeditum quiescere debere? Horum enim alterum dicere necesse est. Neutrum verò te elabi sine, & utrumque coges fieri Omne sine terminis esse, & immensum patere. Siue enim est aliquid quod impediatur quo minus eam partem, in quam destinatum fuit, attingat, ibique, tanquam in termino se sistat, siue longo evolet, ibi profecto nullus erat finis. Hoc modo insequar, & ubicumque extremos istos fines posueris, quid telo fiet inquiram. Et exinde probabitur nullus esse extremos fines, sed immensum patere spatium per quod telum istud evolarat. Præterea si Universum certis finibus ex omni parte inclusum & terminatum esset, jam cuncta rerum Semina vi sua

Nec refert quibus assistas regionibus ejus, Usque adeo quem quisque locum possidet, in omneis Tantundem parteis infinitum Omne relinquit.

Præterea, si jam finitum constitutur Omne quod est spatium, si quis procurrat ad oras Ultimus extremas, jaciaturque volatile telum, Id validis utrum contortum viribus ire Quod fuerit missum mavis, longèque volare, An prohibere aliquid censes, obstareque posse? Alterutrum fatcaris enim, sumasque necesse est, Quorum utrumque tibi effugium præcedit, & Omne Cogit ut exempta concedas sine patere. Nam siue est aliquid, quod prohibeat, officiatque Quod minù quo missum sit veniat, finique locet se, Siue foras fertur, non est ea finis profecto. Hoc pacto sequar, atque oras ubicumque locaris Extremas, quæram quid Telo denique fiat. Fiet uti nusquam possit consistere finis: Effugiumque fugæ prolatet copia semper. Præterea spatium Summæ totius omne Undique si inclusum certis consisteret oris, Finitumque foret, jam copia Materiai

NOTÆ.

964. *Assistas.*] *Fayus Assistas.*

967. *Præterea si jam, &c.*] Pro Infinitate Universi iterum v. 16. Telo suo egregiè pugnat Lucretius. Esto Omne Finitum, in extrema illius Universi ora collocetur aliquis, & telum vibret; Aut longius evolarit istud telum, aut ab aliquo sistetur: si evolet, ultra extremam dram patet spatium; si sistatur, Aliquid extra Extremum est: Ubicumque Extremæ Universi oræ statuuntur hoc modo instabit Lucretius, & telo suo minabitur.

968. *Omne quod est spatium.*] Universum. Qui Inane interpretantur, ineptiunt; ut patet ex v. 972.

968. *Procurrat.*] Ita Codd. optimi. Alii *Percutrat.*

970. *Id validis.*] Rectè: Gassendus & Alii *Invalidis* pro Valde validis.

971. *Qua.*] Quod Na. Hunc versum non agnoscit B.

978. *Non est ea finis profecto.*] Ita optimè

Læmbinus. Alii *A sine profectum,*] quod *Fayus*, ut solet, approbat; quasi Telum quod prohiberetur v. 976. dici possit non *A sine profectum.*

980. *Telo.*] B. *Celo* manifesto errore.

983. *Præterea spatium, &c.*] Urget opus Poëta, & v. 14. subijcit incommodum, quod eveniret si *Finitum* & aliquibus terminis, inclusum esset *Universum*. In isto enim finito *Imus* aliquis esset locus, ad quem Materies ab æterno subfidens innata ubi gravitate contendisset, effectumque jam pridem fuisset, ut depressa in eum locum universa materia nihil generari deinceps posset: ex seminibus enim quiescentibus nihil oritur; Cum autem non sit *Imus* locus, jugiter moventur Principia, undique nascuntur res, & ex Infinito *Universo* nova Semina Singulis *Mundis* perpetuè inferuntur.

984. *Si inclusum certis consisteret.*] *Conclusus* certis si insisteret. Gassendus.

Undique

Undique ponderibus solidis conflūxerit ad Imum;
Nec res ulla geni sub cœli tegmine posset:
Nec foret omnino Cœlum, neque lumina Solis:
Qui ppe ubi Materies omnis cumulata jaceret
Ex infinito jam tempore subsidendo.

At nunc nimirum requies data Principiorum
Corporibus nulla 'st: quia nil est funditus Imum,
Quod quasi confluere, &c sedes ubi ponere possint;
Semper & assiduo motu res quæque genuntur
Paribus in cunctis, æternæque suppeditantur

Ex Infinito cita corpora Materiali.
Postremò ante oculos rem res finire videtur,
Aër dissepit Colleis, atque Aëra Montes;
Terra Mare, &c cōtra Mare Terras terminat omneis.
OMNE quidem verò nihil est quod finiat extra: 1000
Est igitur natura loci, spatiumque profundi,
Quod neque clara suo percurrere flumina cursu
Perpetuo possint ævi labentia tractu:
Nec prorsum facere, ut restet minus ire, meando:
Ulique adeo passim patet ingens copia rebus, 1005
Finibus exemptis in cunctas undique parteis.

Ipsa modum porro fisci rerum Summa parare

unquam percurrere valeret, neq. omnino efficere labendo ut sibi minus visa superisset; tam immane immensum est spatium, & ex omni parte finibus destitutum. Deniq. Natura ipsa facit ut Universum terminum habere

gravitatu ad infimum locum descenderent; Nequella res sub ali fornice fieri posset, imò nec ipsum foret Calum, neq. Sol: Omnia enim omnium rerum Semina cumulata jacerent cum ab æterno subsidissent. Nunc verò perpetuo agitantur rerum principia quia nullus est infimus in Natura locus quò descendere possint & quiescere; atq. hac perpetua agitatione res in omnibus Universi partibus fiunt, & agilia & aëria rerum Semina ex Infinito subministrantur. Postremo nihil evidentiur est quam quod Res rem terminat Aër, Montes, & Montes Aëra, Terra Mare, & è contrà omnes Terras Mare terminat; At verò nulla res est extra Universum qua terminus illi esse possit. Ea igitur est naturæ spatii Inanis vel Loci, ut neque celebres Fluvii, etsi ab æterno in æternum fluerent,

NOTÆ.

986. [conflūxerit.] Confluxisset. Sic Extinxem pro Extinxisset apud Virgilium. [consumpsit] pro [consumpsisse] apud Lucretium, &c.

987. Geni.] Geni omnes Cod. vet. ut & Geruntur v. 924. eamque lectionem Gif. Par. Na. Omnes præter Lambinum tueruntur: at contra omnes libros admittenda est ea vox quæ Lucretium sapit, & ad argumentum apprimè facit.

995. [Æternæq.] Infernaq. B. & alii Codices, nullo sensu.

997. [Postremo ante, &c.] Alio his v. 10. utitur argumento, Quicquid enim terminatur ab aliquo quod extra se est finitur, sic Aër terminat Montes, & Montes Aërem, Mare Terras, & Terræ Mare. At quis dixerit aliquid esse extra Universum quod illius terminus esse possit, cum id ipsum quod extra est sit Universi pars, Universum enim continet omne quod est? Concludit igitur Universum esse immensum, eamque immensitatem præclara periphrasi describit.

1002. Flumina.] Aliqui libri, ut & Na. Fulmina; hæc vox & Lambino & Gifanio displicuit; eam Faber amplectitur, an magis, judicent alii.

1003. [Possint.] Possunt MS. & Gif.

1004. Ire, meando.] In remeando Aliqui, ut monet Gif.

107. Ipsa modum, &c.] Iterum v. 13. Universum esse infinitum probat Lucretius quia Corpus & Inane sese mutuò terminant, ex ista autem mutua terminatione necesse est ut immensitas oriatur, quoniam Neutrum, neque Corpus, neque Inane potest esse ultimum, Cujus vero nulla pars potest esse Ultima id profecto infinitum. Si autem alterutrum (Corpus viz.) non finiret Alterum, (Inane) Inane autem esset infinitum quod olim probaverat, Corpora vero finita, ut Stoicis placuit, dissolverentur omnia; rupta enim subito compage finita Semina per Immensum Inane dissiparentur, imò nunquam coaluissent, cum finita Semina in Inani Infinito semel dispersa perpetuò vagarentur. Hæc omnia Epicurus ipse ad Herodotum: οὐ γὰρ τὸ τὸ καὶ ἀπείρον, τὸ δὲ σμικρὸν ἀπερρίμναι, ἢ ἀπείρου ἀπὸ ἐπείρου καὶ σμικροῦ, ἀπὸ ἐπείρου καὶ τὸ ἀπείρου καὶ οὐκ ἀπὸ πλείονος, οὐκ ἐκ τῶν καὶ ἐπείρου καὶ σμικροῦ, & τῶν καὶ ἐπείρου καὶ σμικροῦ.

non possit, quia Corpus Inani, Inane autem Corpori terminum posuit, ut hac alterna Corporis & Inanis terminatione Universum reddat interminatum. Si verò alterutrum non terminet eorum alterum (Corpus viz. Inane), sed alterutrum tantum eorum (viz. Inane) esset sine termino, tum nec Mare, nec Terra, nec Caelum ipsum, nec Homines, nec Sancta Deorum Corpora vel per minimum Hora tempus consistere possent, omnium enim Rerum principia à se invicem dissilirent, & per immensum Inane dissiparentur. Sen potius nunquam rem ullam fecissent, quoniam semel dijecta in immenso illo spatia concretere nunquam potuissent;

Ne possit, Natura tenet: quia Corpus Inani,
Et quod Inane autem est, finiri Corpore cogit:
Ut sic alternis Infinita omnia reddat. 1010
Aut etiam, alterutrum nisi terminet alterum eorum,
Simplice natura & pateat tantum Immoderatum:
Nec Mare, nec Tellus, nec Coeli lucida templa,
Nec Mortale genus, nec Divum corpora sancta
Exiguum possent horai sistere tempus. 1015
Nam dispulsa suo de coetu Materiai
Copia ferretur magnum per Inane soluta,
Sive adeo potius nunquam concreta creasset
Ullam rem, quoniam cogi disiecta nequisset.

NOTA.

1010. Ut sic alternis,] Utq; sit alterum B. frustra.

1011. Aut etiam alterutrum nisi terminet alterum eorum,

Simplice natura & pateat tantum immoderatum.

De his duobus versibus varia Critici, in priori Si pro Nisi legit P. nec agnoscit Copulam et in posteriori versu. In posteriori pro Tantum: Tamen B. P. Gif. Par. Omnesque MSS. ut fatetur Lambinus, nec agnoscunt Copulam etc. Posteriorem versum adulterinum esse existimant Gifanius & Pareus, ideoq; rejiciunt: Arstus legit

Aut etiam alterutrum, nisi terminet alterum eorum:

Simplice Natura pateat Totum immoderatum.

Per Totum intelligit το πᾶν: quod aliàs appellatur Omne. Immoderatum autem simplice Natura, est infinitum una Natura viz. Inani. Et hanc lectionem amplectitur Gassendus. Lambinus hæret, aliquando autem legit

Aut si, etiam alterutrum si terminet alterum eorum

Simplice Natura pateat tamē Immoderatum. Hac Sententia: Aut si, etiam si alterutrum terminet alterum eorum, pateat tamen immoderatum, simplice Natura. i. e. Inane tantum sit infinitum unica Natura, hoc est, Corpora prima non sint infinita, sed Inane duntaxat sit infinitum: sed hanc sententiam absurdam esse Ipse vidit & confessus est; & tandem legit:

Aut etiam alterutrum nisi terminet alterum eorum, &

Simplice Natura pateat tantum immoderatum.

Existimat Faber vulgatam lectionem retinendam esse, & aliquot versus hic excidisse, ita ut cum de incommodis, ab Inani immoderato sine admittance Corporis Infiniti, & alternis misti, proficientibus, dixerit; altera pars omisa sit, aut non satis perspicue à Lucretio explicata: eandem enim ἀποδείξαι remeare necesse esse: deinde duas illas voces alterum & alterutrum probasse quod dicit. Diplicent Omnia: Integer est Poeta, nullique exciderunt versus; rejecit Arstus, Gassendi, aliorumque conjectura, admittatur Cod. MSS. lectio, & sana proterius erunt omnia & integra. Legantur itaque

Aut etiam alterutrum nisi terminat alterum eorum,

Simplice Natura pateat tamen immoderatum, Inane viz. ut sequentes versus, & vox ipsa Pateat demonstrant. Hæc igitur horum versuum sententia, Nisi alterutrum, Corpus viz. alterum eorum, viz. Inane, terminet, Inane vero solum concedatur Infinitum, ut olim probavi, & Stoici, contra quos disputo, fatentur; Nec Mare nec Tellus, &c. Epicurus ipse, fateor, alteram huius argumenti partem proponit in Ep. ad Herodot. εἴτε το κενόν ἢ ὡς ἐστὶν ὁ πᾶν, ὅτι δὲ σὺ μὲν ἀπειροσ, οὐκ ἂν εἴη το ἀπειροσ σὺ μὲν εἴη ὡς ἐστὶν. Sed eam neglexit Lucretius, quoniam Inane esse infinitum aliis argumentis jam probaverat.

1012. Immoderatum,] Immensum. Sic Cic. 2. de Nat. Deor. ex Euripide, Vides sublime fustum immoderatum æthæra.

1016. Dispulsa,] Dissipata: C. De catu,] Detestum: B. Unde aliquis confectus de-
jectu, sed de catu vel cisu placet.

Nam

Nam certè neque consilio primordia rerum
 Ordine se quæque, atque sagaci mente locarunt;
 Nec quos quæque darent motus pepigere profecto:
 Sed quia multimodis, multis, mutata, per Omne
 Ex infinito verantur percita plagis,
 Omne genus motus, & coetus experiundo, 1025
 Tandem deveniunt in taleis disposituras,
 Qualibus hæc rebus confistit Summa creata:
 Et multos etiam magnos servata per annos,
 Ut semel in motus coniecta sit convenienteis,
 Efficit, ut largis avidum Mare fluminis undis 1030
 Integrent Amnes, & Solis Terra vapore
 Fota novet foetus, summissæque gens animantium
 Floreat, & vivant labentes Ætheris ignes.
 Quod nullo facerent pacto, nisi Materiai
 Ex Infinito suboriri copia posset, 1035
 Unde amissa solent reparari in tempore quoque.
 Nam veluti privata cibo Natura animantium

Profecto enim rerum Semina nulla providentia aut sagacitate mentis se in suo Ordine collocarunt, neque inter ea conveniunt quibus moribus quæque, uterentur; sed quia infinita principia per immensum Inani variis plane modis & istibus agitata sunt, tentando omne genus motus, & concitii tandem conveniant in tales posituras qualibus hac universa Natura rerum constat. Quia Natura semel aptè disposita & per multa etiam sæcula integra conservata efficit, ut Amnes copiosis fluviorum undis Mare avidum replent, ut Terra Solis radiis calefacta fruges renovet, ut Animalia nascantur, & viveant; & volubiles Celi Sæcula non exstinguantur; Quorum om-

nium tamen nihil fieret, nisi ex Infinito suppeditaretur principiorum copia, & quibus res percurrentes semper refici possint, ut enim Animalia privata alimento intereunt

NOTÆ.

1020. Nam certe, &c.] Stoicus irridens jocosè propositum argumentum prosequitur v. 14. Finita enim Semina in infinito spatio dispersa nunquam convenissent, nisi, quod Stoicis placuit, Mundus esset grande Animal, & planè Deus; ejusque Semina summa Arte & Consilio à Spiritu per omnia membra infuso disposita fuissent. Prudentia hæc, & Meditantia Stoicorum Principia deridet, & ex placitis Epicuri docet, Res omnes fortuito infinitorum Corporum in infinito Inani volitantium concursu tandem procreatas fuisse, & quotidie reparari ex istis Seminibus, quæ infinita Corporum primorum Copia jugiter suppeditat.

1021. Ordine se quæque, &c.] Quidam libri Ordine se suo quæque, Marul. Ordine quæque suo: Gifanius, Ordine se suo: Aliquando etiam Lambinus legit Se Ordine suo quæque: Ordine se, suo B. Alii Se Ordine quæque suo: proximum verum non agnoscit B.

1023. Sed,] Quæ G. Multimodis,] Multa modis P. C. Gif.

1027. Rebus,] Rerum: Faber: Nec contemnenda ista emendatio. Sensus autem est, Deveniant in tales disposituras, qualibus Rerum summa creata est. Illud enim Qualibus ad disposituras refertur.

1028. Magnos,] Forfan intelligit magnum illum Platonis Annum, seu potius Chaldaeorum. Faber. Isto verò acumine non opus est, cum, ut observet Gassendus lib. 5. v. 643. quorumlibet Astrorum circuitus Magnos vocat. Servata,] Formata. C.

1031. Integrent,] Exhaustum reficiant, renovent, &c. Homo vero ridiculus existimavit rō integrare hoc loco significare Integrum manere. Huic mandes siquid restet curatum velis: Pareum dico, ne nescias. Faber.

1032. Summissa,] Imminuta, debilitata, Fayus. Acumen!

1035. Ex Infinito,] Infinito semper subjungit Inani, Fayus & Alii: cum tamen nihil evidentius, quàm quoddam Infinitum non Inani magnitudinem, sed Corporum multitudinem, seu potius Universum denotet.

1036. Tempore quæque,] Tempore quæque Gif. Alii: Corpore Quæque Na. Corpora quæque, Alii.

1037. Nam veluti, &c.] Propositum modò argumentum his v. 4. illustrat, docetque res cunctas resolutum iri, nisi materies ex infinita copia Atomorum jugiter suppeditaretur, quæ damnum quod Corpora patiuntur, relarciret, ut Animalia brevi perirent, nisi Alimento indies repararentur.

Diffinit

diffluentibus sensim evaporibus, sic quocumque concretum est. (Rerum summa) debet interire, simul ac Materies (infinita Atomorum multitudo) à debito suo cursu deflorens desistit subministrare semina, unde refarciatur id quod amissum est. Neq. enim istius extrinsecus insideti (ut forsitan aliquis objiciat) sufficiens causa est ad conservandum Res istas quas nos videmus concretas. Etsi enim illi istius frequenter feriant, aliquasq. Atomos morentur, donec accedant alia ad perficiendam summam requisita, aliquando tamen repressas restituere necesse est, et tum præbere Principiis Corporum et Locum, et Tempus, quo soluta possunt diversimode dispersi. Necesse est igitur ut multa Semina ex Infinito jugiter subministrentur ad conservandam Rerum Summam. Trastera debet esse Infinita Corpusculorum copia, ut ipsi hi istus (quos volumus) possint esse: At vero, O Memmi,

Diffluit amittens corpus, sic omnia debent
Dissolvi, simul ac defecit suppeditare
Materies recta regione averſa viai.

1040

Nec Plagæ possent extrinsecus undiq; Summam
Conservare omnem, quæcunque 'st conciliata.
Cudere enim crebrò possunt, partemque morari,
Dum veniant aliæ, ac suppleri Summa queatur.
Interdum resilire tamen coguntur, & una

1045

Principiis rerum spatium, tempusque fugai
Largiri, ut possint à coetu libera ferri.
Quare etiam atque etiam suboriri multa necesse 'st.
Et tamen ut Plagæ quoque possint suppetere ipsæ,
Infinita opus est vis undique Materiali.

1050

Illud in his rebus longe fuge credere, Memmi,

In

NOTÆ.

1040. Recta regione.] Aliqua ratione. B.Na.
Aliqua regione Gif. Pa è vet. Libris.

1041. Possent.] Possunt è vet. Lib. Gif. Pa.
Extrinsecus.] Intrinsecus. Gif. & v. imperitè,
ut patet ex v. 1054.

1043. Nec Plagæ, &c.] Nequis vero forsitan
objiciat Atomos occurrantes officiosè se (etiã
fatente Lucretio) mutuo percutere, & ex eo
conflictu fieri, ut morantes & tardatæ
coalescant, & compingantur in Corpora;
Ideoque cum, finitæ licet, sese mutuo per-
cutiant, sanè tantum abesse ut rebus jam
concretis aliquid detrahatur, ut etiam no-
vis semper advenientibus Atomis magis
ac magis augerentur: Monet Atomos fi-
nitas, se invicem perpetuò omnique pun-
cto temporis ferire non posse, imò inter-
dum debere resilire, ideoque tempus spa-
tiumque concedere principiis Composito-
rum, (τοις συνῆκται Κινημένοις, Epicurus
ad Herodotum), quæ semper motum affe-
ctant, quo rupta compage à se invicem a-
volarent. Imò nullos omnino futuros
esse istus, ut olim v. 1019 observaverat,
nisi Atomi essent Infinitæ.

1043. Partemq.,] Partimq. Gif. quam vo-
cem & Faber approbat. jungitque οὐ
παροῦντα cum τοῖς. Interdum versu ab-
hine secundo: at Partem melius respondet
τοῖς Alia, & τοῖς Summa.

1044. Quæatur,] ut Poteratur. Totestur.
Nequitur, &c.

1050. Infinita opus est vis,] Sic lib. 3.

Materies opus est——

Ergo Corpoream ad Naturam pauca videmus

Esse opus omnia—— Lib. 2.

Et eodem Libro

Scire licet nil principii opus esse Colores.

1051. Illud in his rebus,] Denique ne Mem-
mius diversam sententiam amplexus Cen-
trum esse aliquod Universi crederet, in
quod omnia tenderent innata sua gravi-
tate, ideoque non opus infinita Atomorum
multitudine, quæ concurrantes, istibus
externis hanc Mundi compagem factam
tectam conservarent; totam illam de
Centro opinionem convellit pariter &
deridet: Supponit autem, ut illi ipsi Stoi-
ci, qui amant Centrum, supponunt, olim
fuisse confusam particularam Copiam, in
immenso spatio undique dispersam; has
vero omnes particulas in unum punctum,
Medium viz. Universi niti. inde Terram
fieri rotundam, in medio universi suspen-
sam. omnesque, etiam adversas hujus globi
partes Animalibus habitatas esse, quæ non
decidunt in partes Cœli sibi subiectas, quia
gravitate sua in medium tendunt: Inde
etiam circumvolvi æthera, & Solem Cœli
fornicem perpetuò motu percurrentem
diem oppositis terræ partibus alternatim
facere: Nec unquam timendum Imas sum-
masque compagis partes à se invicem dis-
junctas fore, cum in unum idemque Me-
dium nitantur. Hæc omnia v. 16. quæ ta-
men

In medium Summæ (quod dicunt) omnia niti,
Atque ideo Mundi naturam stare sine ullis
Ictibus externis, neque quodquam posse resolvi
Summa atque Imæ, quod in Medium sint } omnia nixa,

(Ipsam si quicquam posse in se sistere credis:
Et quæ pondera sunt sub Terris omnia sursum
Nitier, in Terraque retrò requiescere pōsta:
Ut per aquas quæ nunc rerum simulacra videmus:)

Et simili ratione Animalia subtr' vagari
Contendunt, neque posse è Terris in loca Cœli
Recidere inferiora magis, quam corpora nostra
Sponte sua possint in Cœli templa volare:
Illi cum videant Solem, nos Sidera noctis
Cernere, & alternis nobiscum tempora Cœli
Dividere, & nocteis parileis agitare, diesque.

Sed vanus Stolidis hæc omnia finxerit error,

Amplexi

eodem modo ad nos incedere, neque magis posse in inferiores Cœli regiones è Terris recidere, quam Corpora nostra propria sua vi in sublimes Cœli fornices evolare; Et cum illic Solem videant, nos nocturna astra videre, & alternis vicibus illa partiri nobiscum Cœli tempora. & noctes diesque, quales nos habere. At hæc omnia signenta è putida ignorantia nascuntur. Ideoq; errant vani harum opinionum fautores

NOTÆ.

men v. 1036 & tribus sequentibus obiter deridet: Absurdum enim Grave aliquod seipsum sistere & sustinere posse, aut in adversam Terræ partem (cum vulgo enim sapierunt Epicuræi) sursum tendere.

1056. *Ipsam si, &c.*] Hos quatuor versus parenthesi includendos non tam explicare, (quicquid alii sentiant) quàm convellere istam de Centro opinionem contendo.

1058. *In Terraq;.*] *In Terramq;* Gif. Par. Alii: idem sensus.

1059. *Videmus.*] Vocamus G.

1060. *Subtr'.*] In MSS. plerisque *Supra*, *subtr'.*, *Supra*, istamque vocem multæ editiones approbant, sed optimè reposuit Lambinus *Subtr'*: nisi forsitan audiendus sit *Salmafius*, qui *Epist.* 59 hæc habet. Pro illis *Subtr' vagari*, quæ ex ingenio suo reposuit Lambinus, notat in veteribus Libris esse partim *Supra*, partim *Supra*, partim *Supra*; ex quibus vestigiis olim faciebat *Supra*, id est *Supina*, antiqua voce. Nam illi qui pedes nobis adversos habent, *antipodis* nobis sunt *Supini*, & nos illis.

Supra porro notat *Postus* Antiquos di-

xissæ quod nos *Supinum* dicimus, Libræ Vossii nostri planè præfert *Supra*.

1062. *Recidere.*] Alii *Decidere*: quam vocem etiam Lambinus admittit: Immeritò. Non enim observavit Lucretium uti vocibus opinioni istæ quam exagitat, suisque præjudiciis accommodatis; ut enim *Centripeta* Gravia à Circumferentia ad Centrum olim decidisse existimârunt, sic Lucretius eadem Gravia à Centro in inferiores Circumferentias partes recursa esse pronuntiavit.

1064. *Illi.*] Idem quod *Illic*. Sic Ter: *Illi* etiam pronomen admitti potest quamvis *Animalia* præcedat; mutare enim genus aequè licet placetque *Lucretio*, ac Aliis Veterum.

1066. *Pariles.*] *Paribus* B. *Diesq;*] *Dies* Gif. Pa. Alii fere omnes: sed istis omnibus sapientior Lambinus, qui legit *Diesq;*.

1067. *Sed vanus, &c.*] Explicatam de Centro opinionem his v. 15 aggreditur. Primòque docet nullum posse esse Medium cum *Inane* sit *Infinium*: Sic Plutarchus, *Universum infinitum* est, *Infinite* autem, cum neque Principium neque Finem habeat, *Medium* habere non convenit:

Nam

quoniam vera Natura principia non probe intellexerint: Non enim potest esse Medium (Centrum) in Infinito spatio; nec si Medium esse concedamus, grave aliquod Corpus quiesceret in isto Medio, quia Medium esset, porius quam in aliqua alia spatii infiniti parte ab isto Medio longissime remota. Omne enim spatium (i. e. Inane) aequaliter cedat necesse est rebus gravibus, in quamcunque partem motus eorum tendunt, siue per Medium, siue per non Medium; neque ulla est spatii pars, in quam cum Corpora venerint, amissa veluti gravitatis vi sistere se possint, & quiescere in Vacuo. Nec potest Inane ipsa sustinere, sed pro Natura sua viam laetius præbere debet, quo ulterius progredi, & movere possint. Nisus ergo in Medium non concessas Rerum summam, neque quiescunt Corpora Centri amore capta. Præterea hujus Opinionis fautores fingunt

Amplexi quod habent perversè prima viâ.
 Nam Medium nihil esse potest, ubi Inane, locusque Infinita: neque omnino, si jam Medium sit, 1070
 Possit ibi quicquam hac potius consistere causa,
 Quàm quavis alia longè regione manere.
 Omnis enim locus, ac spatium, quod Inane vocamus,
 Per Medium, per non Medium concedat oportet
 Aequis ponderibus, motus quacunq; feruntur. 1075
 Nec quisquam locus est, quo Corpora cum venere,
 Ponderis amissa vi possint stare in Inani:
 Nec quod Inane autem est, illis subsistere debet,
 Quin, sua quod natura petit, concedere pergat.
 Haud igitur possunt tali ratione teneri 1080
 Res in concilio, Medii cuppedine victæ:
 Præterea quoque jam non omnia corpora fingunt

NOTÆ.

Nam & ipsum Medium est quidpiam Extremum, & ipsa Infinitio Extremorum Privatio est; & (hrysippus manifestæ Contradictionis arguit, quod Medium in infinito locum statuit: De Stoic. Repug. Deinde concessio Medio, nulla suadet Ratio fore, ut Res graves in illa Media Inanis parte potius quàm in ulla alia consisterent, & quiescerent: Quoniam est Natura Totius Inani cedere ponderibus, neque potest ulla illius Inanis pars sustinere res graves, quia Inane solidum minimè est, ac firmum. τὸ κενὸν φύσις τῶν περιέχοντων ἔχει οἷόν τε ὅσα περιέχονται. Finxerit.] Na. & Vulg. Parsurrit.

1068. Amplexi quod habent,] Notissimus Hellenismus, περιέχοντες ἔχοντες pro περιέχοντες, & alia id genus sæpe apud Anticos. Amplexi quod habent Vulg; non probe. Perversè,] Perversa. P.

1070. Infinita,] Infinitus Gif.

1072. Regione,] Ratione Na. Acutè, ut solet.

1075. Aequis,] Aequè G. Gif. Pa. Lamb. Rectius. τὸ κενὸν τῶν ἐν ὁμοίᾳ πύξῃ τῇ ἀφ' ὧν & τῇ ἀφ' ὧν ἀφ' αὐτῶν εἰς τὸ αἶμα, Epicurus ad Herodotum. Motus,] Alii legunt Motis. Alii Motu: Gif. Mota: eligit Lector. Ponderibus,] sup. Pra. id est propter Pondus & Gravitatem. Fayus. Quid

hæc sibi velint alii conjectent, certo Fayus sapient.

1081. Cuppedine,] Sic veteres pro Cupidine vel amore. Victæ,] Quid si legatur Vincta?

1082. Præterea quoque jam,] Perturbatos fuisse sequentes verius queritur Lambinus, in aliquem saltem ordinem redegit, sed in meliorem Gifanius, quem sequar: secundum igitur v. 24. argumentum contra fautores Centri, ipsorum viz. sententiam recitat, Qui enim absurda memorat eadem refutat. Docent autem, Terræ tantum & Aquæ particulas ad Centrum, Ignis verò & Aëris à Centro niti, ex Ignibus etiam à Medio surgentibus Astra Stellæque fieri, & nutriri. (ut vigent Animalia, & Arbores virescunt, Tellure Succos & debita alimenta præbente.) Circum verò omnia solidos aliquos circumvolvi Cælos, qui leves has & à Medio surgentes particulas sistant, & contineant; nisi enim sisterentur istæ particulae, per Immensum Inane subito diffugerent, Cælum rueret, Terra se pedibus nostris subduceret, & dissolveretur totius Machinæ compages. Quodcunque enim aliqua hujus Mundi pars secessum facit, Totius interitus sequetur.

1082. Quod jam,] Omnes præter Lambinum Quoniam, nullo planè sensu: forsan Quianam: & vox ista sit otiosa, quales apud Poetas sæpissimè occurrunt.

In Medium niti, sed Terrarum, atque Liqueorum,
Humorem ponti, magnisque è montibus Undas,
Et quasi Terreno quæ corpore contineantur : 1085
At contrà tenues exponunt Aëris auras,
Et calidos simul à Medio differrier Igneis,
Atque ideo totum circumtemere Æthera signis,
Et Solis flammam per cœli cœrula pasci,
Quod calor à Medio fugiens ibi colligat igneis. 1090
(Quippe etiam vesci è Terra mortalia sæcla :
Nec prorsum arboribus summos frutescere ramos
Possè, nisi à terris paulatim cuique cibatum
Terra det) at suprâ circum tegere omnia Cœlum
Ne volucrum ritu flammarum, incœnia Mundi 1095
Diffugiant subito magnum per Inane soluta,
Et ne cætera consimili ratione sequantur :
Neve ruant Cœli tonitralia templa supernè,
Terraque se pedibus raptim subducatur, & omnes
Inter permittas terræ, cœlique ruinas 1100
Corpora solventes, abeant per Inane profundum
Temporis ut puncto nihil exstet reliquiarum,
Desertum præter spatium, & Primordia cæca.
Nam quacunq; prius de parti corpora cœsse
Constitues, hæc rebus erit pars janua lethi : 1105
Hac se turba foras dabit omnis Materiâ.
Hæc si pernoctes parva perfunctus opella,

delabamur, ita ut puncto temporis nihil reliquum sit præter vacuum spatium & principia rerum insensibilia; quacunq; enim de parte aliqua hujus Mundi corpora incipiunt secessum facere, illæ cuncta ruunt, eaq; pars erit janua lethi rerum summa. Hac si, aliqua saltem (non multam postulo)

non omnia Corpora in Medium niti, sed terrestria tantum & Aquosa, Mare, Fluviosq; è Montibus decurrentes, & quacunq; è terra constant; at docent tenuem Aëra, calidos etiam ignes à Medio niti, & sursum ferri, ideoq; Cœlum ex omni parte Stellis micare, Solemq; in Cœlo nutriri, quod calor è Medio ascendens ibi colligat, & consipiet ignes, (ut Terra alit omnia, nec Animalibus cibis esset, nec summi Arborum rami foliis ornarentur, nisi Terra debitum cuiq; rei alimentum subministraret) contendunt insuper Cœlum aliquod supremum circumambire omnia & continere, Ne superiores Mundi partes nexibus mutuis soluta per immensum Inane ut volucres flamma subito dissipentur; & ne Cœli fornices desuper corruant, Terraq; se subito pedibus nostris subducatur, & nos omnes inter Cœli aliarumq; rerum ruinas, in principia prima resoluti & fracti, per immensum Inane

NOTÆ.

1083. Terrarum atq; Liqueorum.] Liqueoris MSS. unde Gif. post Lambinum conjicit legendum Terræ atq; Liqueoris.

1085. Hunc versum non agnoscit B.

1088. Circumtemere.] Propter scintillantem, palpitantem, & micantem siderum micantium ignem. Faber.

1090. Ibi Ignes.] Aliqui libri, Sibi Omnia.

1091. Hunc versum in B. frustra quæras.

1093. Cuiq; cibatum.] Quisq; cibetur Lambinus, & sequentem versum rejicit; Quodq; cibetur, Gif. ex Vet. Cod. monetque versum proximum Terra det, &c. insertum fuisse ob non intellectum Verisimile longissimum: Nam istud Ne volucrum, &c. conjungi debet cum Illud in his rebus, &c. & aliqui quis unquam dixit Terra dat cibatum à Terris? aberat etiam à quodam vet. Cod. nostro. Sed alii Codices admittunt, & recipiendus est

ut aliquis saltem sit hujus loci sensus, cui per se satis obscuro istud Verisimile majores tenebras offundit.

1097. Sequuntur] Ferantur P. & alii.

1098. Tonitralia.] Rectè Lambinus, dum B. Na. Aliique retinent Penitralia.

1100. Terra.] Alii Rerum; Gif. Inter mixtas Terrarum.

1102. Exstet.] Resstet B.

1104. Nam quacunq; prius de parti Corpora cœsse.] Ita Lambinus, qui de Lucrerio optime meritis est. B. Quacunq; Corpore deesse.

1107. Hac si pernoctas, &c.] Per totum hunc Librum gravibus querelis de obscuritate & difficultate Operis Memmii suum tantum non terruit, jam v. 4. erigit illius Animum, pollicitus futuram disputationem claram fore & perspicuam.

1107. Perfunctus.] Melius quàm Perductus.

usus diligentia, perspecta & probe intellecta habeas; (alia ex aliis clariora sunt) ne timidas illas olim caliginis impedire posse quo minus intima Natura intueri valeas, & perspicere:

(Namque aliud ex alio clarescet,) non tibi cæca Nox iter eripiet, quin ultima Naturæ Pervideas, ita Res accendent lumina Rebus. IIII

Ita Res accendent Lumina Rebus

NOTÆ.

III. Accendunt.] Malæ-Gifanius in utraque editione *Accendunt*. Ad ea enim tendit quæ in libris sequentibus, præsertim autem secundo scripturus est; ex quo

ubi emerferis, tum omnia jam tibi prona & secunda erunt, post illa jam ut lubet ludas licet. Faber.

Interpretationem primi Libri, & in illum notas absolvi, labore meo fruatur Lector. & erroribus ignoscat; sed quid Ego candidos Judices exposcerem, cum acrem, & iniquam forsitan in ipsum *Lucretium* censuram in animo instituiam? Inquiram enim quid rectè, quid perperam commentus est Poëta, & ut non omnia rejiciam, sic non omnia probabo. Qui laudem ingenii *Lucretio* denegavit; Artem concessit: Et quis invidet illi istum honorem quem summa malignitas agnovit? Opus igitur optimè dispositum asserimus, ubique nitet ordo, & ita se invicem adjuvant argumenta; ut nisi in *Epicuri* opinionibus quædam fuisset deformitas, quæ nulla venustate cohonestari, quædam infirmitas quæ nullis ingenii viribus sustentari possit; Pulcherrimam simul & firmissimam Philosophiam *Poëta* exhibuisset.

Felicitatis non minimam partem existimat *Epicurus* sine metu vivere, & hanc Felicitatem sola Naturæ cognitione acquiri posse;

—Terroris Animi Tenebræ, necesse est

Non radiis Solis, non lucida tela diei

Discedant, sed Natura Species, Ratioq; Lucet.

Μη δὲ λόγῳ πὶ τῆς οὐκ ὁρατῆς φύσεως, εἴτε καὶ συναρπάζω λαβερῶς, εἴτε αὐτοτελῶς, νομίζω δὲ εἶναι, ἥσπερ ἀπαρτίζονται, καὶ πῶς βέλονται, καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν. *Epicurus* ad *Pythocleum*. Omnium natura cognita levamur superstitione, liberamur mortis metu, non conturbamur ignoratione rerum, è qua ipsa existunt horribiles sepe formidines. *Cicero* l. 1. de *Fin*.

Omnem istam formidinem, quæ Homines molestia afficit, *Epicurus* existimat oriri

ex opinione de Providentia, & de Pœnis, quæ alteram necessariò consequitur, post mortem futuris. Quis enim potest, cum existimet à Deo se curari, non & dies & noctes divinum Numen horrere? Vide *Ciceronem* in *Lucullo*. Ita iste Infancientis Sapientię fautor, & est Medico committendus: Cura benevoli Principis aut Parentis metu & tristitia liberat, nec benignos horremus: Unde igitur iste Horror cum nos à beneficentissimo & potentissimo Numine curari existimemus?

Absurdam hanc Opinionem in primo Libro proponit *Lucretius*, & post præparatum artificioso exordio Lectorem, argumentum, quodd infelicitate elegerat, exornat. Ver. 160. Nihil è Nihilo fieri, & Nihil in Nihilum reverti decem argumentis probare nititur; ingeniosè fateor invenit, copiosè explicat, at rem ipsam minimè attingit. Concedamus enim quodlibet è quolibet oriri non posse, certis temporibus res nasci, opus esse tempore quo crescant, & materia qua augeantur; Deniq; certos esse aratus virumq; Terminos, & Agros industria & cultura Hominum fertiliores reddi. Supponamus insuper Nihil interire nisi vi aliqua dissolvatur, Animalia quotidie nasci non posse nisi ex certis feminibus rescicerentur; Supponamus unam eandemque vires cunctas dissolvere non valere, nec Naturam aliquid producere, nisi morte aliena adjuvetur. Quid efficiet *Lucretius*? Semina ipsa non fuisse è Nihilo producta? Aut Nihil Numinis nutu & Providentia fieri? Neutrum concludit, ideoque decem argumenta perierunt, licet non tam inge-

ingenii sui, quàm Causæ vitio. v. 266. Semina sua exilia & minuta contra illos, qui solis *Oculis* credunt, egregiè tuetur; & v. 330. *Inane* esse argumentis quatuor, quibus nemo unquam meliora protulit, evincit: quorum primo & quarto (secundum enim ac tertium non sunt ejusdem firmitatis) nunquam vidi quod reponi possit.

Ver. 420. Nihil esse præter Corpus & Inane duobus argumentis confirmat, reliquaque omnia, quæ Alii inter res numerant, detrudit in classẽ Accidentium, quæ sola opinione à Corpore & Inani distinguuntur, & subsistunt: Hic verò callidè supponit quod probare debuit, solum Corpus Agere & pati, Tangere & tangi posse: Hanc enim definitionem Humanæ Animæ omnesque Imateriales substantiæ averfantur.

Ver. 484. Seminibus suis perfectam soliditatem attribuit multis argumentis, nec repugno: At verò ideo illa dissolvi non posse nulla suadet ratio; Soliditas enim Seminum oritur ex partium, quæ concipi possunt, contactu, At in omnibus concretis Corporibus datur partium

contactus æqualis saltem isti, qui est inter partes Seminum, contactui: Ideoque Corpora concreta essent æquè indissolubilia ac ipsa Semina. Reliqua argumenta quibus suis Seminibus æternitatem adstruit viciosa suppositione innituntur, assumit quod probare debuit: Et cum demum ad *Minimum* quod vocant Mathematicum fugit, v. 609 magnis difficultatibus, fateor, adversarios premit, sed Ipse non minoribus tenetur.

Ver. 630. De Heraclito, Empedocle, Anaxagora, Aliis, triumphos agit, & demum v. 950 Universo, quod ex Corpore & Inani constat, Infinitionem longa disputatione attribuit, ubi multa contra Stoicos in Universo Infinito Medium stantes copiosè, multa secundum Epicuri placita ornate; sed illa falsis suppositionibus subnixa corrumpunt. Deinde Antipodas extorres agit, quos in veteres sedes olim restituit sanior Philosophia & Experientia. Utunque tamen suis argumentis ad blanditur Hominum imaginationi, quæ in Infinitum deferri amat, nec unquam spatio fixit terminos, nec figere audebit.

Finis Libri Primi.

LIB. SEC.
ARGUMENTUM.

I. *AD* Studium Philosophiæ, quæ sola lenire curas, & animum metu liberare potest Memmii suum à v. 1 ad v. 61 Lucretius hortatur: Inde II. de Seminum seu Atomorum affectionibus disputat, quarum prima est Motus; Moveri Semina ex rerum generatione demonstratur: Motus verò hic est deorsum, Omnia enim Semina sunt Gravia, Cum autem concurrant Semina solida necesse est quoquo versum à se invicem dissilant: Ita quædam Semina aliis implicantur, quæ arctius conjunguntur, res duras & densas constituunt, quæ laxius, res molles & raras: Quædam autem Semina nunquam coalescunt; sed, ut ramenta pulveris in radiis Solis videmus, perpetuo motu per Inane feruntur, & alia Corpora subinde percutiunt & agitant ad v. 140. III. Celeritatem motus Seminum deorsum tendentium explicat ad v. 166. IV. Inde pro more suo quædam scommata contra illos qui Providentiam agnoscunt intexit ad v. 182. V. Tum argumentum repetit, asseritque Omnia Corpora deorsum tendere ad v. 215. VI. Deinde Semina deorsum tendentia à recta linea paululum declinare, nisi enim declinarent Semina, nihil unquam, saltem nullum Liberum Agens oriretur: ad v. 293. VII. Demum docet Eodem motu Semina jam ferri quo ab æterno ferebantur, nec quemquam huic opinioni diffidere debere, quia motus non videt, cum ipsa Semina percipi non possunt ad v. 332. Secunda Seminum affectio est Figura: Docet autem VIII. Omnia Semina non esse ejusdem Figure, quædam verò rotunda, quædam quadrata, quædam lævia, & alia aspera, hamata, &c. fusæque ostendit quæ Figure Amara, quæ dulcia, quæ dura, quæ mollia Corpora componunt, ad v. 476. IX. Hanc Figurarum varietatem non esse Infinitam, Semina tamen ejusdem Figure infinita, Infinita viz. rotunda, Infinita quadrata, &c. ad v. 580. X. Demum ostendit res non componi è Seminibus ejusdem Figure, & variis argumentis probat Concreta omnia Semina variarum Figurarum continere ad v. 728. XI. Deinde docet Semina nullas habere qualitates, quas sensibiles vocamus, Colorem viz. Saporem, Frigus, Calorem, &c. Item sensu non donari, quamvis Res Coloratæ, Sapidæ, Calidæ, Frigidæ, & sensibiles ex iis componentur, ad v. 1021. XIII. Demum Infinita Semina per Infinitum Inane volitantia Infinitos Mundos constituere, eosque Mundos augeri aliquando à Seminibus ex Infinito delapsis, aliquando etiam Avolantibus in Infinitum Seminibus diminui & dissolvi, ut Plantæ, & Animalia nascuntur, adolescunt, senescunt, & demum intereunt.

T. LUCRETII CARI

DE

RERUM NATURA

Liber Secundus.

SUAVE, mari magno turbantibus æquora ventis,
E terra magnum alterius spectare laborem;
Non quia vexari quemquam 'st jucunda vo-
luptas,

Sed, quibus ipse malis careas, quia cernere suave 'st.
Suave etiam belli certamina magna tueri
Per campos instructa Tua sine parte pericli,
Sed nil dulcius est, bene quàm munita tenere
Edita doctrina Sapientum templa serena;
Despicere unde quæcas Alios, passimque videre
Errare, atque viam palanteis, quærere vitæ,
Certare ingenio, contendere nobilitate,
Nocteis atque dies niti præstante labore
Ad summas emergere opes, rerumque potiri:

INTERPRETATIO.

Jucundū est, cum in agitato Mari Ventus tollat fluctus, alterius grave periculum ē Terra longē spectare; non quia alterius periculum volupe sit, sed quia jucundum est spectare ista mala quibus Ipse careas: Jucundum etiam spectare praelia in campis pugната, dum Ipse discriminis sis expertus: At nihil jucundius quàm alta, quæta, & benè munita sapientum doctrina Philosophia arce collocari, & qua alios despectare possis, videre passim errare, & viam vitæ quærere miserō vagantes; Certare ingenio, nobilitate contendere, impro-

bis, labore potius atq̃ dies conari maximas divitias, aut summam potestatem acquirere.

NOTÆ.

1. *Suave, mari magno, &c.*] Propter hos versus, quibus *Memmius* suum ad Philosophiæ studium, sepositis aliis, hortatur, quidam *Lucretium* diritatis accusant; Morosi nimis & improbi: Id asserit Poëta quod Omnes sentiunt: Qui dolore, morbo, &c. laborantem videt, protinus *O me felice!*

1. *Magno.*] Tumido, Agitato; Sic Virg.

*Magnaq̃ surgunt
Æquora*

6. *Tua.*] Alii, inter quos *Gassendus* approbant *Tui*.

7. *Dulcius.*] *Suavius* *Gassendus*, & forsan melius.

Sapientum.] Quæ *Lucretius* *Memmi* suo, olim *Epicurus* *Menæceo* proposuit. *Μίμν*

τις ὃν μάλιστα φιλοσοφῶν, μίμν

ῶν ὑπάρχων καπνῶν φιλοσοφῶν: ἔτι γὰρ αὐτῷ ἐδίδας ἐπὶ, ἔτι πατρὶς αὐτοῦ τὸ καὶ ψυχλὴν ὑγίαναι: ὁ δὲ λέγων, ἢ μήπω τῷ φιλοσοφῶν ὑπάρχειν αἴσθη, ἢ περιεργάζεσθαι τῷ αἴσθη, ὁμοίως ἐστὶ τῷ λέγειν, αὐτῷ δὲ δαμνῶναι ἢ μὴ περιεργάζεσθαι, ἢ μάλιστα εἶναι.

12. *Frastante.*] *Constante*: *Gassendus*.

13. *Rerumq̃ potiri,*] *Reipublicæ* summam esse: quo nihil infelicius Homini *Epicuræ*, & ei qui ex norma naturæ vivit: Quorsum enim belluæ tumultuanti vaces? Tibi vive, Tibi vale, τὴ πολλὴ καὶ ἐδίδας αὐτῷ τὸ εἶ. Si rectè facies, malè Tibi à Corpore erit, nam sexcenta negotia per caput inque latus salient; & malè, cum metues,

O miseris Hominum mentes! O cæca pectora! Qualibus in tenebris vitæ, quantisque periculis, Degitur hoc ævi, quodcunque est? Nonne manifestum est Naturam nihil aliud sibi poscere nisi ut, cum Corpus sit doloris expertus, mens jucunditate fruatur ab omni metu & sollicitudine semota. Jam vero pauca sufficiunt, ut Corpus sine dolore sit, imo multa voluptate fruatur, & quibus nihil sibi gratius Naturæ ipsa postulat. Licet enim non sint in adibus aurea juvenum simulachra dextris manibus igniferas lampadas tenentia, lucemq; nocturnis Epulis suppediantia; Licet domus nec auro nec argento fulget, & laqueata & aurata tellus non resonent cithari;

O miseris hominum mentes! O pectora cæca! Qualibus in tenebris vitæ, quantisque periculis 15 Degitur hoc ævi, quodcunque est! nonne videre Nil aliud sibi Naturam latrare, nisi ut, cum Corpore sejunctus dolor absit, mente fruatur Jucundo sensu, cura semota, metuque!

Ergo corpream ad naturam pauca videmus 20 Esse opus omnino, quæ demant quemque dolorem, Delicias quoque uti multas substernere possint, Gratus interdum neque Natura ipsa requirit. Si non aurea sunt juvenum simulachra per ædeis Lampadas igniferas manibus retinentia dextris, 25 Lumina nocturnis epulis ut suppeditentur, Nec domus argento fulget, auroque renidet; Nec citharis reboant laqueata aurataque templa:

NOTÆ.

metues, uno verbo vile mancipium fueris: Siquid autem in usus privatos derivabis, id omne forte cum fenore reddendum. Itaque fuge magna, ait ille, & λάτρε βιώσας. Hæc Faber Privatus. Qui bus adjungas illa Epicuri, "Εὐδοξοὶ καὶ ἀειβέλτερος τίνες ἐβαλὴντο ἡντιάδ, τὴν ἐξ ἀνθρώπων ἀσφάλειαν ἔτω νομίζοντες ἀεττηνιοῦσθαι: ὥστε εἰ μὴ ἀσφαλὴς ὁ τῶν τιμῶν βίος, ἀπέλαβον τὸ τῆς φύσεως ἀγαθόν. εἰ δὲ μὴ ἀσφαλὴς, οὐκ ἔχουσιν εἰσέλθῃ ἐξ ἀρχῆς πύργον τὸ τῆς φύσεως ἀγαθόν ἀνέλκυσται.

16. Degitur,] Degimus Na. & olim Novius.

16. Videre,] Videtis B. Videre MSS. Opt. Cui Est frustra à quibuscumque adjungitur.

17. Latrare,] Poscere. Ennius Latrare pro Poscere posuit: Festus.

17. Nisi ut cum,] Nisi utq; & sequenti versu Mensq; legit Fayus contra omnes Codd. Alii approbant Ut qui, Alii Ut cui, & pro Semota legunt Semotus: forsitan rectius. σώματι ὁ ὕμνος, & ψυχῆς ἀπεργασίας τῷ μενσεῖ καὶ ζῷ ἐπὶ τέλει, τὰ τε γὰρ χάριν ἀπὸ τῆς πράξεως ὡς μάλιστα ἀλγῶν, μάλιστα ἀνελκυσται. Et rursus, ἡδονῶν λέγειν ὁ ἀ-

χλὼ & τέλει τῷ μενσεῖ καὶ ζῷ: Epicurus ad Menæceum.

19. Jucundo sensu,] Epicurei non eam solam sequebantur voluptatem, quæ suavitatem aliqua naturam ipsam moveret, sed maxima illa iis videbatur voluptas, quam percipitur omni dolore detracto: Tull. 1. de Fin. Et cum aliquando dixit Epicurus πᾶν ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἐν αἰσθήσει. Epist. ad Menæceum: Vox ista αἰσθήσεως latius sumenda, & opponitur morti quæ est εὐχρηστὸς τῆς αἰσθήσεως, Epicurus enim de Voluptate à Cyreniaco dissentit, οἱ μὲν γὰρ τὴν κατὰ φύσιν ἡδονὴν οὕτως ἐγκρίνουσι, μέντοι δὲ τὴν ἐν κινήσει, ὃ δὲ ἀμφοτέρων, ψυχῆς καὶ σώματος, Laert. vit. Epicuri. Et Epicurus ipse in libro ἀπὸ αἰσθήσεως. H ἄλλοι γὰρ ἀπεργασίας & πράξεις κατὰ φύσιν ἡδονῶν, ἡ δὲ χάρις & ἀσφραγισμὸς καὶ κίνησις εὐεργετικὴ βλάπτει.

21. Qua demant quemq;] Qua demant cunq; Alii: magis placet.

22. Nullas,] Lambinus. Gifaninus, Pareus, Alii, & hanc lectionem ipse Faber amplectitur: Multas Alii, quod retinendum judico, & v. 31.

Non magnis opibus Jucundè Corpora curant Admoniturus contendo.

28. Aurataque Templa,] Aurataque solæ olim legit Macrobius.

Attamen,

Attamen inter se prostrati in gramine molli
Propter aquæ rivum, sub ramis arboris altæ,
Non magnis opibus jucundè Corpora curant :
Præsertim cum tempestas aridet, & anni
Tempora conspergunt viridanteis floribus herbas,
Nec calidæ citius decedunt corpore febres,
Textilibus si in picturis, ostroque rubenti
Jactaris, quam si plebeia in veste cubandu' sit:

Quapropter quoniam nil nostro in corpore Gazze
Proficiunt, neque Nobilitas, neque Gloria regni :
Quod superest, animo quoq; nil prodesse putadum :
Si non forte tuas Legiones per loca campi
Fervere cum videas belli simulacra cienteis :
Fervere cum videas Classem, latèque vagari,
His tibi tum rebus timefactæ Religiones
Effugiunt animo pavidæ, mortisque timores :

Tum Vacuum pectus linquunt, curaque solutum.
Quod si ridicula hæc ludibriaque esse videmus,
Re veraque Metus hominum, Curæque sequaces,

Pectus relinquant solitudine & cura vacuum. Si verò hæc nihil proficere sentiamus, si revera metus
Hominum & cura sequaces

NOTÆ.

29. Attamen.] *Tamen tamen : Cum tamen :*
Quis tamen, Alii. Quæ vox à Macrobio
probat.

31. Non magnis opibus, &c.] *Ἐ μὴ ὡς οἱ
ἄλλοι τῶν ἀποφθίτων ἀποδιδόντων ἡδονῶν.*
Epicurus ad Menæceum : Et inter *κυβήτας*
δίδως Illius legas. *Ὁ τῆς φρίκης πλεῖστος*
ἔστι καὶ, ἔστι καὶ ὁ πλεῖστος ἰσχυρὸς.

39. Quod superest Animo, &c.] Huic tres o-
pimos *Varronis* Epicuræi versus subjiciamus
Non sit *Thesauri*, non *ἀπὸ τοῦ Πέτρου* solutum,
Non demunt *Animi* curas, nec *Religiones*
Perferunt montes, non *divitiis ætria Crasi*.

40. Si non] Ironiæ.

41. Fervere cum videas, &c.] Alii præ-
ferunt

Fervere cum videas, *classē lateq; vagari*
Ornatamq; Armis belli simulacra ciente

45. Timefacta] Hæc voce utitur *Tullius*
lib. 2. de Off. nec rejicimus, etū *Pavida*
sequatur : Alii legunt *Timefacta*. Quid
ni *Timefacta Religiones* i. e. superbi, ut *Do-*
minus motus apud *Lucretium*. *Δορυμένης* *Ε-*
κπρόσθεν apud *Epicurum* ? *Λοτρίων* vit : *E-*
picuri. Faber non potest ab Animo suo im-
petrare ut approbet *Religiones timefacta*,
pavida. Cum *Pavida* & *Timefacta* idem so-

30 tamen iusta aqua rivum in
molli gramine jacentes suo
magni divitiū Corpora sua
homines liberaliter curant ;
Præsertim cum tempestas fa-
voat, Anniq; Tempora vi-
rides herbas floribus consper-
gunt : nec ardens Febri ci-
35 tius a Corpore recedit si in
Tapetibus stratisq; purpureis
voluerit, quam si in vilibus
stragulis decumbat. Qua-
propter cum nos, Nobilitas,
nos, Divitiæ, nos, potestas
40 Corporibus nostris dolores au-
ferant, credendum etiam non
animo prodesse : nisi forsitan,
cum videas legiones tuas per
campos instructas furere, &
ciere belli simulacra, cum
videas classes tuas late va-
gantes remis fluctus agitare,
perterrita hoc bellico appa-
ratu Religiones & tuo animo
decedant, & mortis timor

nent, quomobrem lubens legit

Hu tibi tum rebus pavescēt Religiones
Effugiunt Animo, pavidī mortisq; timores
Tum vacuum pectus linquunt, &c.

45. Pectus] *Tempus* Codd. Caput, si *Lam-*
binum, aut *Gifanium* audiamus, *Vitam*
si *Fabrum*.

46. Quod si ridicula, &c.] Cū ter-
ribiles, distissimi & potentissimi Ho-
minum metu, cura, solitudine turbentur,
nec beatiorē, quā Alij, vitam agant ;
Honorum, Divitiarum, &c. Cupiditatem
ex ignorantia veræ felicitatis nasci v. 15.
pronuntiat : nec mirum tam crassam esse
ignorantiam, cum omnes veluti in tene-
bris ambulemus, vitamq; agamus *Epi-*
curæ Philosophiæ luce nondum illustra-
tam. In tenebris verò nos omnes vivere
ex vano *Hominum* metu, & ridiculis ti-
moribus demonstrat, ut *Pueri* enim in te-
nebris metunt omnia, & ridicula sibi
ipsis effingunt Pericula, sic omnes opini-
one de Providentia, & futuris post mor-
tem penis (ægri, ut sentit *Epicurus*, som-
nio) terrentur. Ut has tenebras fugat, &
Memmius suum omni metu & sollicitu-
dine liberet *Lucretius*, opus prosequitur,
& rerum Naturam copiose & ornate ex-
plicat.

non metuant strepitus armorum, nec fera tela; si audacter inter Reges rerumque Dominos versentur; si neque fulgorem auri revereantur, neque vestis purpurea nitorem fulgentem; non amplius dubites harum rerum cupiditates ex sola ignorantia & stultitia oriri, praesertim cum tota Hominum vita sit tenebris & densa caligine involuta. Nam ut Pueri trepidant, & omnia metuant in tenebris, sic nos in luce timeamus ea, quae interdum non sunt magis metuenda, quam quae Pueri in tenebris metuant, & imaginantur futura. Hos igitur terrores tenebrasque, quae mentem obsident, non radii solis aut diei splendor dissipabit, sed contemplatio vel cognitio Naturae, & vera Philosophia. Age quæto, quæ motu primæ rerum semina res gignant, & res genitas resolvent; quæ vi cogantur id facere, & quanta celeritate per infinitum Inane moventur, explicabo: Tu vero O Memmi dicis meis te attentum prabe. Profecto enim semina non coherent inter se stipata, & quiescunt, Res enim singulas minui videmus.

Nec metuant sonitus armorum, nec fera tela: Audacterque inter Reges, rerumque Potentes Versantur, neque fulgorem reverentur ab auro, Nec clarum vestis splendorem purpureæ: 50

Quid dubitas, quin omne sit hoc rationis egestas Omnis cum in tenebris praesertim vita laboret?

Nam veluti Pueri trepidant, atque omnia caecis In Tenebris metuunt: sic nos in Luce timeamus 55 Interdum nihilo quæ sunt metuenda magis, quam Quæ Pueri in Tenebris pavitant, finguntque futura. Hunc igitur terrorē animi, tenebrasque necesse est Non Radii solis, neque lucida tela diei Discutiant, sed Naturæ species, Ratioque. 60

Nunc age, quo motu GENITALIA Materiali Corpora res varias gignant, genitasque resolvant, Et quæ vi facere id cogantur, quæve sit ollis Reddita Mobilitas magnum per Inane meandi, Expediam: Tu te dictis præbere memento. 65

Nam certè non inter se stipata cohaeret Materies, quoniam minui rem quamque videmus,

N O T A.

52. *Quin omne sit hoc;* Alii: *Quin omnis sit hoc:* non probro, & multo minus Potestas pro Egestas: quod quidam Codd. agnoscunt.

54. *Nam veluti Pueri, &c.* Seneca Ep. 110. Talis est Animorum nobiliorum confusio, qualis Lucretio visa est, *Nam veluti Pueri &c.* Quid ergo? nonne omni Pueri stultiores sumus qui in Luce timeamus? sed falsum est Lucretio, non timeamus in Luce, omnia nobis tenebras fecimus, nihil videmus; nec quid noceat, nec quid expediat; oca vita incertissima, nec ob hoc resolutissima, nec circumspicius pedem ponimus; vides autem quam sit futilis res in tenebris impetus, ac melancholicè id agimus ut longius revocandi somus, & cum ignoremus quid feramur, voluciter tamen illud, quo intendimus, ire perseveramus: sed lucescere, si velimus, potest. Uno autem modo potest, siquis hanc humanorum divinarumque notitiam acceperit, si illa se non perfuderit, sed infecerit, si eadem, quam vis sciat, retraxerit, & ad se saepe retulerit; si quaesierit quæ sint bona, quæ sint mala, quibus hoc sit no-

men falsò adscriptum: si quaesierit de turpibus, de Honestis, de Providentia.

61. *Nunc age, &c.* Argumentum secundum libri v. 5. continetur: primò promittit se explicaturum seminum motus, quibus res generantur & dissolvuntur: secundò causam istorum motuum, & tertio motuum seminum celeritatem. Hæc cum perfecerit, passata erunt omnia, quibus generationes & resolutiones rerum explicari possint.

63. *Quæve*] *Quæve* e. vet. lib. *Gissamus;*

64. *Reddita*] attributa, indita; ead. voce saepe utitur Lucretius.

66. *Nam certè &c.*] De diversis seminum motibus, & eorum causa disputaturus, viam sibi præmunij, motumque aliquem esse contra ignavos quosdam & inertes Philosophos ex incremento & decremento rerum v. 13. demonstrat. Ideo enim augentur res, quòd quædam materiæ particulae advolent, & adhæreant; ideo minuantur, quòd moleculæ quædam nexa solvuntur: Istas verò particulas accedere vel recedere sine motu qui dixerit, absurda dixit.

Et

Et quasi longinquo fluere omnia cernimus ævo;
 Ex oculisque vetustatem subducere nostris:
 Cum tamen incolumis videatur Summa manere, 70
 Propterea quia, quæ decedunt Corpora cuique,
 Unde abeunt, minuunt: quo venere, augmine donât:
 Illa fenescere, at hæc contra florescere cogunt.
 Nec remorantur ibi: sic rerum Summa novatur
 Semper, & inter se mortales mutua vivunt. 75
 Augescunt aliæ gentes, aliæ minuuntur:
 Inque brevi spatio mutantur sæcla animantium:
 Et, quasi Cursiores, vitæ lampada tradunt.

Si cessare putas rerum Primordia posse,
 Cessandoque novos rerum progignere Motus: 80
 Avius à vera longè ratione vagaris.
 Nam, quoniâ per Inane vagantur, cuncta necesse est
 Aut Gravitate sua ferri Primordia rerum,
 Aut Ictu forte alterius: nam cita superne

Et omnia longa atate consumpta veluti delabi, & vetustatem res omnes oculis nostris subducere: universa tamen Natura rerum videtur integra manere. Hac autem est ratio; quæcumq; materia particula decedunt, diminuant ea Corpora a quibus decedunt, augent vero ea Corpora quibus accedunt; & faciunt ut illa fenescant, hæc autem vigeant, & floreat: Ab iis etiam Corporibus quibus accedebant iterum avolant. Sic rerum summa semper renovatur. Homines mutua inter se vivunt, alia Animalium genera augentur, alia minuantur, brevique tempore mutantur, Et quasi Cursiores

is festis in honorem Vulcani Athenis celebratis tradunt vitæ lampada. Si verò credas semina posse quiescere, & quiescendo novos rerum motus excitare, profecto a veritate infinitum erras. Quoniam enim per Inane volitans cuncta rerum semina, necesse est singula vel ponderi suo hunc motum debere, vel ictibus aliorum:

NOTÆ.

68. *Fluere*] Occultè dilabi, & sensum minui: Hæc voce elegantissimi Autores uruntur, at non *Manibus* in lib. 4.

— *Tunc & opes, & regna fluunt.*
 quod sensit Pareus. Consule locum, & apud *Manitium* *Fluere* aliud significare agnosces.

71. *Quicquid*] Alii *cuncta*: non tanti.

72. *Augmine*] *Augmine* alii: quos non sequor.

78. *Et quasi Cursiores, &c.*] Ex Pausania, Harpocrate, Aristophanis Scholiaste, Varrone, Scriptore ad Herennium, &c. multa corradunt Interpretes: Breviter: Athenis in quibusdam festis currebant homines accensam lampada tenentes; qui cursum perfecerit alteri cursuro lampada tradebat; inde *λαμπάδουεσθαι* tradi successivè, ut apud Philonem τὸ πρὸς ἀρετῆς φάσιν λαμπάδουεσθαι ἐπὶ ἀθλήσεως ἀφ' ἑκάστου ἐπὶ χρόνῳ γινώσκει. Κομμα. Et apud Platō l. 6. de Leg. γινώσκεις καὶ κατατρέφεις παῖδας, καὶ ὁμοίως λαμπάδα τῆ βίαι περιπαλλόντες ἀλλήλους καὶ ἑαυτοὺς. Hunc versum loco suo movet *Faber*, & v. 75. subiangit.

— *Iner se mortales mutua vivunt*
 Et quasi Cursiores, &c. *mutua*

79. *Si cessare putas, &c.*] Quicunque credunt novos rerum motus, Incrementum viz. & decrementum a quiescentibus Atomis produci possi, eos insanos, nec refutatione dignos existimat: insuper v. 9. docet semina, quæ per Inane vagari probaverat, motum vel suo ponderi debere, vel aliorum Ictui. Quodcumque enim est solidum (& soliditas est principalis seminum affectio) id grave est: Gravia autem deorsum tendunt, ita seminum motus deorsum stabilitur. Cum verò solida hæc semina deorsum tendentia in Corpora vel quiescentia, vel tardius procedentia impingunt, resiliant necesse est; Corpus enim solidum in alterum corpus solidum impactum non omnem suum motum alteri impertit, ideoque istis gradibus motus, quos retinet, aliud feretur: sic motus fursum confirmatur. Alter horum motuum est naturalis, violentus alter, uterque generationi & resolutioni rerum necessarius. Epicurus docuit *κινῆσθαι τὰ ἄτομα κατὰ, τὸ τι μὲν κατὰ τὸ ἄτομον, τὸ δὲ ὡς κινῆσθαι κατὰ πηλὴν καὶ πάλιν*: Laetius:

84. *Aut ictu forte*] *Aut ictu a ferri*: *Lampabius*. Et in quibusdam Codd.

— *Nam concita sape*

Semina enim ex ortu deorsum tendentia, cum concurrant, aut Alia in alia impingant, diversa resiliant necesse est: nec aliter fieri potest, cum sint Gravia, Durissima, & perfecti solida, nec quicquam a tergo impedit quo minus resiliant. Ut vero clarius perspicuas omnia Materia semina motu agitari, in memoriam revocari, Nullum esse Imum locum in Universo, nec punctum ali- quod ad quod Semina fixantur, & quiescant; quoniam Inane nullas habet terminos, & multis, ipsis firmissimis argumentis olim demonstravi in omnibus undique partes immensum patere (cum vero certum sit Semina in Inani infinito nunquam quiescere, sed variis & assiduis motibus agitari,

Obvia cum fluxere, fit, ut diversa repente 87
Diffiliant: neque enim mirum, Durissima quæ sint,
Ponderibus solidis, neque quicquam à tergis obstet,
Et quo jactari magis omnia Materiai
Corpora pervideas, reminiscere Totius imum
Nil esse in Sûma: neq; habere ubi Corpora prima 90
Consistant: quoniam Spatium sine fine, modoque sit:
Immensumque patere in cunctas undique parteis,
Pluribus ostendi, & certa ratione probatu' sit.

Quod quoniam constat, nimirum nulla quies est
Reddita Corporibus primis per Inane profundu: 95
Sed magis assiduo, varioque exercita motu,

NOTÆ.

Obvia consilire ita uti diversa repente quam læsionem tanquam probabilem amplectitur: at istam interpretis facilitatem damnat Poeta, & læsionem rejicit; nam gravia semina deorsum tendunt, ideoque consideranda sunt tanquam superna obvia.

85. Fluxere] Sic lib. 6.

— Pulsare, sicutu

Ferre texta sua — & Virg.

Dant sonitum sicutu galæa —

[Confluxere. B. & Fluxere Nardius.

85. Superne] Vide Fayum, & Admirabere acumen Hominis, qui sententiam Epicuri tot sæculis ignotam tandem invenit: Ea viz. sursum regio dicatur Atomis, ex quaunque advenerint, sive desuper, sive infra, sive ab Ortu, sive ab occasu, sive a dextra, sive a sinistra, &c. Ea verò deorsum Regio dicatur iisdem Atomis, in quamcunque ferantur, sive sursum, sive deorsum, sive ab Ortu, sive ab Occasu, sive a dextra, sive a sinistra, &c. Et hanc sententiam Cicero in 1. lib. de Finibus rite assecutus est: Ita res omnes in turo sunt, Epicurum explicat Fayus, & Cicerois solertia gravi suo testimonio confirmat. Quasi Epicurus non existimasset omnia semina ferri deorsum pondere ad Lineam, aut paululum declinare semina dixisset, si gravitate sua ab Ortu, ab Occasu, a dextra, a sinistra ferri potuissent; Aut hæc scripsisset Cicero l. 1. de Fin. *Requiro quoniam pacto semina sese assequantur vicissim, atq; comprehendenti, aut quomodo ad infernum complexumque murum accedent, ut Alinde res alias, voluit ipse prædicat, concursu*

suo progredient? Alia enim semina ab Ortu, alia ab Occasu, alia a sinistra, alia a dextra, ad infernum complexumque murum accederent: Esse supra, & esse infra attribui posse universo agnoscit. Epicurus, licet non ut sit quicquam supremum, quicquam infimum: & ἡ ἀπὸ ὑψηλοῦ τὸ ἀνω, ἡ ἀπὸ τοῦ κάτω, οἷς αὖ ἔστιν ἡ πρὸς ἀνωρῶν, ἡ πρὸς κάτω, &c. Epicurus ad Herodotum.

87. Ponderibus] Corporibus: Gassendus. A Tergis] Tergibus; Alii. Et nescio quis legit, Tergoribus ster.

88. Et quo jactari, &c.] Ut melius hanc jactationem & Agitationem seminum percipiat Memmius ad primum suum librum reducit, & v. 6. monet se olim docuisse nullum esse in Infinito Spatio Centrum aut Medium, aut Imum locum, quo Semina tendant. Et ubi, cum semel attigerint, quiescant: Ideoque cum pondere suo deorsum ferantur; & in Alia impæta aliquando resiliant, quis neget illa plerumque perpetuo motu jactari?

94. Quod quoniam constat, &c.] Igitur cum Semina assiduo motu exerceantur, cum percutiant ac resiliant, docet v. 14. Semina ista resiliencia ad inæquales distantias reflexi; varietatem istum varietas reflexionum sequitur: Ex iis autem quæ ad brevem distantiam reflectuntur, & arctiori spatio jactantur, Ferrum, Lapides, & reliqua dura & solida Corpora componuntur: Ex iis quæ ad longam distantiam resiliunt, & laxius vagantur, Aer, Ignis, & mollia ejusmodi & rara Corpora constituuntur.

Partim

Partim intervallis magnis conficta resultant :
 Pars etiam brevibus spatiis nexantur ab Ictu.
 Et quæcunque magis condense conciliatu,
 Exiguus intervallis connexa resultant,
 Indupedita suis perplexis ipsa figuris ;
 Hæc validas Saxi radices, & fera Ferri
 Corpora constituunt, & cætera de genere horum
 Paucula : Quæ porro magnum per Inane vagantur,
 Et cita dissiliunt longè, longèque recurant
 In magnis intervallis ; hæc Aera rarum
 Sufficiunt nobis, & splendida lumina Solis.

Multiæque præterea magnum per Inane vagantur,
 Conciliis rerum quæ sunt rejecta, nec usquam
 Concoscere etiam motus potuerunt recepta :
 Cujus, uti memoro, rei simulacrum, & imago
 Ante oculos semper nobis versatur, & instat.
 Contemplator enim, cum Solis lumina cunque
 Inferim fundunt radios per opaca domorum :
 Multa minuta modis multis per Inane videbis.
 Corpora misceri radiorum lumine in ipso :

fatendum etiam est Alia post ictum ad longam distantiam resiliere, Alia ad brevem : Quæ autem ad brevem tantum distantiam resiliunt, & arctius densiusq; conjunguntur hamatii & angularibus & inter se implicatis mutuo impedita, Illa solidas Saxorum radices, & dura ferrum, & alia ejusdem conditionis Corpora componunt. Quæ autem per magnum Inane vagantur, & celerimè mota post ictum ad magnam distantiam resiliunt, & moventur, Illa rarum Aera, Lucem, & similia constituunt. Præter hæc duo Somnium genera multa sunt alia ab omni casu libera, quæ nunquam in compositum coalescunt, ac aliquando admissa cum aliis coherere, motusq; suos facere possunt : Cujus rei imago

& simulacrum, (quod nunc explico) ante nostros oculos semper versatur : Contemplant enim cum Radii solis per rimam aut fenestram in opacam & tenebrosam domus partem intromittantur, & videbis multa minuta Corpuscula in lumine radiorum agitari,

NOTÆ.

97. *Conficta*] *Contusa*. Lambinus: *confulta*: Gifanius: quàm vocem vix intelligit, nisi *Confilire* a *Salio*, & inde *Confulta*: MSS *confulta*: quod probat *Faber*, notum est quid *confulsio*, *πυκνίσις*, *πυκνίζω* &c. ita pro certo legendum: Sed festinantem *Fabrum* Operæ urgebant, ideoque non vidit istam lectionem v. 105. repugnare. *Conficta* itaq; amplector.

98. *Nexantur ab ictu*.] Quidam Codd. *Vexantur*; retineo *Nexantur* v. 100. admonitus: Hæc *Epicurus* apud *Laetium*. At *μὲν αἱ μεμερόσιν ἐπ' ἀνάληπ διαταίωσι, αἱ δὲ αὐτῶν τὴν πάλιν ἐχρυσί, ὅταν τύχῃσι οἱ τῶν περὶ λακίω καλὰτορρίων, ἢ περὶ ζήρῳ καὶ τῶν πάλιν καλῶν*: *Pars etiam*] *Alii Partim etiam*.

99. *Condense*] *Contento* *Priscianus*, & quidam Codd.

100. *Connexa*] *Alii Convecta*; *Conjecta* *Alii*: Existimat *Gifanius* *Veteres* dixisse *Connexa*.

104. *Paucula*] Nam multo pauciora numero sunt solida, quàm Rara.

105. *Et cita*] *Vulg. Lib. Cetera*: ineptè, *Quidam Citaq;*.

108. *Multiæque, præterea, &c.*] Præter illa Semina, quæ brevibus spatiis resultantia in dura & solida Corpora connectuntur. & illa quæ magnis vagantia, & longè recursantia mollia & rara Corpora constituunt; Alia sunt ab omni nexu & concretionem libera & irrequieta, quæ aliis incursant, & perpetuò vexant: Porro ut ostenderet quasi similitudine quadam perennem illam agitationem, qua Atomum extra concretionem per Inane quasi exercetur v. 16. imitatus *Democritum* *Leucippumque* est, dum *Aristotele* referente compararunt Atomum cum vocatis illis ramentis corpusculis ve per aerem, & quæ sunt in solis radiis per januas fenestralve trajectis conspicua.

114. *Inferim*] Quidam Codd. *Inferri radii*: quæ lectio videtur posse aliquo modo e *Servio* confirmari, qui ad 6. *Ecl. Virg.* scribit e *Lucretio* hæc Corpuscula *influxu* per fenestram radiis solis videri.

114. *Per opaca Domorum*] ita lege, nec illos audi, qui *Per aperta* deperunt amant:

Et veluti aeterno certamine
certantia turmatim pugnas
Et praelia edere, nec unquam
quiescere, modo sibi invicem
appropinquantia, modo a se
invicem longissima rejecta:
Et hinc conjectare possis quo
modo Rerum Semina in im-
mense Inani jactantur; usq[ue]
adeo Parva Rei potest dare
Imaginem magnarum rer-
um, atq[ue] aliqua indicia quib[us]
res magnas deprehendere
valeamus. Attentius verò
hac Corpora quæ in radiis
Solis agitata vides oportet
Te contemplari, quoniam
istorum agitationes argu-
mento sunt quosdam esse
Seminum ipsorum motus, la-
cet sensibus non appareant:
Videbis enim multa ex istis
corp[us]culis clandestinis istis
bus percussa commutare pri-
mum iter, modo rejecta
retro, modo in hanc, modo in
illam, Et deniq[ue] in omnes
partes impelli: Hic scilicet
vagus motus ipsis Semini-
bus debetur. Semina enim
prima per se moventur, inde
Concreta quæ minima mole sunt, Et quæ ad ipsa Principia quasi proximè accedunt, clandestinis
Seminum istibus impulsu agitantur. Illaq[ue] Concreta moles majores laceffunt. Sic a Seminibus ipse
motus ascendit, Et paulatim exit ad nostros sensus (sic sensibilis) ut illa Corp[us]cula, quæ in
radiis solis oculis usurpare possumus, moveantur, at quibus istibus agitantur videre minime va-
leamus.

Et velut æterno certamine proelia, pugnasque
Edere turmatim certantia: nec dare pausam,
Conciliis, & discidiis exercita crebris:
Conjicere ut possis ex hoc, Primordia rerum, 120
Quale sit, in magno jactari semper Inani,
Duntaxat rerum magnarum parva potest res
Exemplare dare, & vestigia notitiae.

Hoc etiam magis hæc animū te advertere par est
Corpora quæ in Solis radiis turbare videntur: 125
Quod tales turbæ motus quoque Materiai
Significant clandestinos, cæcosque subesse.
Multa videbis enim plagis ibi percita cæcis
Cummutare viam, retròque repulsa reverti
Nunc huc, nunc illuc, in cunctas deniq[ue] parteis. 130
Scilicet hic à Principiis est omnibus error.

Prima moventur enim per se Primordia rerum
Inde ea, quæ parvo sunt Corpora conciliatu,
Et quasi proxima sunt ad vireis Principiorum,
Ictibus illorum cæcis impulsu cientur: 135
Ipsæque, quæ porro paullo majora, laceffunt.
Sic à Principiis ascendit motus, & exit
Paulatim nostros ad sensus, ut moveantur
Illa quoque, in Solis quæ lumine cernere quimus;
Nec quibus id faciant Plagis apparet aperte. 140

NOTÆ.

120. Conjectare] Corripere B. nihil mutan-
dum, nec illos moror, qui pro Quale in se-
quenti versu legunt Quidve.

124. Hic eria[m] magis, &c.] Similitudi-
nem, Quæ motus Seminum illustraverat,
v. 117. in argumentum vertit; Ista ra-
mentia solis radiis jactata variis diver-
sisque moribus agitari videmus; modo ad
lineam tendentia reflecti, modo ad dex-
tram, modo ad sinistram, in omnes de-
nique partes moveri: Dum vepò Omnia
Corpora eandem lineam semper servant,
nisi ab æterna vi, vel interna sua gravi-
tate alio fluctantur, fatendum est quosdam
subesse Seminum motus, licet oculis cerni
non possint, quod hæc ramenta & Corp[us]-
cula agitent & exerceant: Causæ enim

primariæ omnis motus, & agitationis,
quæcunque in rebus observatur, est in ipsis
Seminibus.

125. Turbare] Tumultuari, Errare, Terent.
Phorm. dum ne reducam, rurbent, quàm
volunt: Turbent (inquit Donatus) Errant,
Tumultuantur. Lucret. infra

Aut ex offensu cum turbant Corpore in
ipso
Semina-----

130. Deniq[ue] Alii præferunt Undiq[ue].

131. Scilicet hic a] Quidam Scilicet hic
& quos negligit: Alii legunt Hinc.

136. Ipsaq[ue] Frustrà in aliquibus Codd.
legitur Istaq[ue].

Nunc

Nunc, quæ Mobilitas sit reddita Materiai
 Corporibus, paucis licet hinc cognoscere, MEMMI.
 Primum Aurora novo cum spargit lumine terras,
 Et variæ volucres nemora avia pervolitant
 Aëra per tenerum liquidis loca vocibus opplent: 145
 Quam subito soleat Sol ortus tempore tali
 Convestire sua perfundens omnia luce,
 Omnibus in promptu, manifestumque esse videmus.
 At Vapor is, quem Sol mittit, lumenque serenum,
 Non per Inane meat vacuum, quod tardius ire 150
 Cogitur, aërias quasi cum diverberet undas:
 Nec singillatim corpuscula quæque Vaporis,
 Sed complexa meant inter se, conque globata.
 Quapropter simul inter se retrahuntur, & extra
 Officiuntur, uti cogantur tardius ire. 155
 At, quæ sunt solida Primordia simplicitate,

Nunc quanta sit Seminum
 in movendo pernicitas, hinc
 licet O Memmi facile col-
 ligere. Principio cum Au-
 rora nova luce perfundit
 Terras, & varia volucres
 pervolitant avia nemora.
 loca implent cantibus per
 liquidum Aëra sonoris, nemo
 est qui non percipit quam
 subito, & pene paulo tem-
 poris Sol tunc ortus omnia
 sua luce cooperit & consper-
 git: At Radius ille quem
 Sol emittit n. n. transit per
 Inane, ideoq. tardior fit illius
 motus, quoniam dividit Aë-
 rem, & removel. Nec sunt
 prima nuda Semina qua
 istum radium Lucis consti-
 tuunt, & per aerem tran-
 seunt, sed molecula quadam

ex istis Seminibus composita, ideoq. & ab internis diversis suorum principiorum motibus tardatur, & ab externis Corporibus ita impeditur Radius, ut tardius ire cogatur. At Semina ipsa Solida & simplicia

NOTÆ.

141. Nunc qua Mobilitas, &c.] Ad declaran-
 dam Celeritatem Atomorum Solaris lucis
 irradiationem per tanta hæc spatia adeo
 celerem tanquam Argumentum a minori
 v. 26. inducit. Lucem e moleculis qui-
 busdam ex Sole, ipso fonte Lucis, prolu-
 entibus constare sentiebant Epicuræi, has
 insuper moleculas constare e principiis
 diversis motibus agitatæ, unde communis
 molecularum motus tardior fit & re-
 missior, denique per Aërem non invenire
 viam, sed facere; & Aëreum particula-
 rum occursum retardari: Semina verò
 simplicia esse Corpora, non privatis par-
 tium suarum motibus impedita, & per
 Liberum Inane deferri: Et hinc conclu-
 dunt Radios Solis cum sunt tenuissimæ
 quædam Atomorum contexturæ, quæ in
 unum motum non omnes consentiunt,
 neque per spatium planè liberum tendant,
 concedere debere celeritate ipsi Atomis,
 cum & solutæ, & spatiosè penitus libero
 feruntur. οὐ γὰρ τῶν ἀπὸ τοῦ φω-
 τὸς ἀποδιεικνυμένων ἀπὸ τοῦ φωτός γινώσκοντες ὅτι
 τὰς ἀπὸ τοῦ φωτός ἀποδιεικνυμένων ἐν ἀπεριόριστο
 χρόνῳ ποταμῶν, &c. Epicurus ad Hero-
 dotum.

143. Primum Aurora novo cum spargit.]
 Macrobius olim, Cum primum Aurora re-
 spargit.

145. Liquidis vocibus] Horatius
 --- Cui liquidam Pater
 Vocem cum iubar dedit: & Virg.
 Tum liquidas Corvi presso ter gutture voces
 Aut quæser ingeminant.
 147. Convestire] Virgilius
 Largior hic Campos aether & lumine vestit.
 151. Aëreas quasi cum diverberet undas.]
 Gassendus, & Codd. quasi dum: Alii Quod
 Sol: Quam tanquam pessimam lectionem
 Faber rejicit, & ex voce illa undas mira
 extorquet; Calor ille Solis quantumvis
 celer sit, tamen cogitur meare per Aërem
 turbidum, & quasi undosum, propter ventos
 & accessum decessumque exhalationum,
 quæ in illum perpetuo recipiuntur.

154. Simul inter se retrahuntur] Recla-
 mantibus omnibus libris, Lambinus legit
 Tardantur: Faber libros sequitur, & addit,
 nunquam melius Lucretius locutus est;
 Qui in angusto aditu, cum magna homi-
 num multitudo est, οὐκ ὀδῶσιν, illi
 facile videat nullum dubitandi locum
 fuisse. Hæc ille, sed rem ipsam non at-
 tigit: Semina quæ Corpora, rara, qualia
 sunt radii Solis, constituunt, cito diffilire,
 & longè recurfare asserit Lucretius, Horum
 vero diffilientium longèque recurfantium
 communem motum tardioiorem fore quis
 non percipit, ideoque Semina inter se
 retrahi?

Cum

cum per purum Inane mo-
ventur, nec ulla res externa
impedit, cum sint quid unum,
& simplex; non a partibus
diverso motu agitata compo-
sita, in eum in quem primum
tendunt locum uno simplici
impetu feruntur, debent maxi-
ma pernicitate præcellere,
& multo celerius moveri
quam Solis radii, & multo
majus spatium transire eo
tempore quo Lux Solis spa-
tium inter Cælum & Ter-
ram perfundit: Profecto enim
Principia non matura
aliqua deliberatione habita
tardius movent, nec confi-
suum incunt ut se susque
motus regant, & disponant.
At stupidi quidam & ig-
nari huic dogmati repug-
nant, creduntque ipsam nudam materiam sine ope & providentia Deorum non posse Hominum
utilitati & necessitatibus tam commode inservire, varias Annos tempestates facere, fructus pro-
ducere, ceterisque peragere, ad qua ipsa voluptas vita magistra & gubernatrix Homines ducit, &
perficere impellit: nempe coire, Venerisque blanditis illis speciem suam propagare.

N. O. T. A.

157. *Res remoratur*] (rescere mora B. vitiosa,
ut & Se remoretur.

158. *Atq. Ipsa*] Quin Ipsa Faber legit, &
in sequenti versu *Feratur* pro *Feruntur*:
De hac emendatione, inquit, judicent docti:
Et certe Docti judicabunt illa emendatione
opus non esse.

159. *Connixa*] Redd: Et frustra *Connexa*
legitur.

162. *Multiplex*] Ilegat qui velit *Multiplicis*.

164. *Nam neg. confilio. &c.*] Hunc versum
quidam Codd. non agnoscunt, & in se-
quenti versu pro *Perferuntur* exhibent *Per-
sistunt*. Qui retinet, Fabri explicatione
fruat: Neque enim dixerit quispiam,
Principia dum inter se deliberent quæ
prima, quæ secunda ferantur, cessasse, mo-
rari: Qui rejicit, eo modo quo potest,
explacet.

167. *At quidam contra, &c.*] Providentia
li impotentissimus impugnator *Lucetius*
tr scemmata quædam v. 16. effundit contra
eos qui Materiam inertem dicunt, & non
vi sua aut necessitate naturæ, sed mente Di-
ni vina motam esse & dispositam: Rudem
ta deinde materiam sine ulla arte aut con-
silio hunc Mundum posse constituere,
neque perficere opera, quæ vulgus Homi-
num Rationi & Providentiæ attribuit,
Voluptatem esse ducem vite Hominum,
illius autem omnia regi & Gubernari, nec

Cum per Inane meant Vacuum, nec res remoratur
Ulla foris, atque ipsa suis è partibus unum,
Unum in quem cœpere locum connixa feruntur:
Debent nimirum præcellere Mobilitate, 160
Et multo citius ferri, quam lumina Solis:
Multiplexque loci spatium transcurrere eodem
Tempore, quo Solis pervolgant fulgura cælum:
Nam neque consilio debent tardata morari,
Nec perscrutari Primordia singula quæque, 165
Ut videant, qua quidque geratur cum ratione.

At quidam contra hæc, IGNARI, Materiali
Naturam non posse Deum sine numine rentur
Tantopere humanis rationibus, ac moderatis
Tempora mutare annorum, frugesque creare: 170
Nec jam cætera, mortaleis quæ suadet adire,
Ipsaque deducit dux vite DIA VOLUPTAS,
Ut res per Veneris blanditum sæcla propagant,

Hominum causa Mundum hunc, aut
quidvis aliud a Deo fieri audacter & im-
pie affirmat: Denique promittit se olim
ostensurum Compagem Mundi tam in-
eptam, inconcinnam, & vitiosam esse, ut
Divina sapientia sit prorsus indigna;
Quid fecerit hic Promissor tanto hiatu
dignum lib. 5. videbimus, interim quan-
to Sapientior Ille qui *Cælus Dei gloriam*
enarrare dixit! An cum machinatione
quædam moveri aliquid videmus, ut
spheram, ut horas, ut alia permulta, non
dubitamus quin illa opera sint Rationis,
cum aurem impetum Cæli admirabili
cum celeritate moveri, vertique vide-
amus constantissimè conscientem vicis-
situdines anniversarias cum summa sa-
lute & conservatione rerum omnium;
dubitamus quia ea non solum Ratione
sunt, sed etiam excellenti quadam divi-
naque Ratione? Tullius de Nat. Deor. l. 2.

169. *Tantopere Humanis, &c.*] Tam com-
positis, quæque humanæ prudentiæ tam
similes sunt. *Faber ex Lambino*: cum Sal-
mavo tamen e MSS. rectius forsitan legatur
pro *At moderatis, Admodum humanis ra-
tionibus*: i. e. ut Humanæ rationes possu-
lant: Et hæc Interpretatio optime re-
spondet v. 174.

— QUANTUM OMNIA CAUSA —
Cristiani, & Deo fignat —

Ne genus occidat Humanum: Quorum omnia causa
Constituiffe Deos fingunt, sed in omnibus rebus 175
Magnopere à vera lapsi ratione videntur.

Nam quamvis rerum ignorem Primordia quæ sint,
Hoc tamen ex ipsius Coeli rationibus ausim
Confirmare, aliisque ex rebus reddere multis,
Nequaquam nobis Divinitus esse creatam 180
Naturam mundi, quæ tanta est prædita culpa:
Quæ tibi posterius, MEMMI, faciemus aperta.
Nunc id quod superest de Motibus expediemus.

Nunc locus est (ut opinor) in his illud quoque rebus
Confirmare Tibi, nullam rem posse sua vi 185
Corpoream sursum ferri, sursumque meare.

Ne tibi dent in eo Flammæ corpora fraudem:
Sursum enim vorsum gignuntur, & augmina sumunt:

Et sursum nitidæ Fruges, Arbustaque crescent, 190
Pondera, quantum in se est, cum deorsum cuncta ferantur.

Nec cum subfiliunt Ignes ad tecta domorum,
Et celeri flamma degustant tigna, trabeisque,

Sponte sua facere id, sine vi subigente, putandum est:
Quod genus, è nostro cum missus corpore Sanguis

Emicat exultans altè, spargitque cruorem. 195
Nonne vides etiam, quanta vi Tigna Trabeisque

Respuat humor Aquæ? nā quā magis merfimus altū

ad tecta domorum ascendant, & veloci flamma trabes & tigna absumant, id propria sua vi, & naturaliter, nulla vi cogente, facere, sed eodem modo, quo Sanguis e vena scissa emicat exultans altè, & Cruorem late spargit: Nonne etiam cernere licet quanta vi Aqua tigna & trabes rejicit & quo magis enim altè mergimus,

N O T A E.

181. Quæ tanta est? Quamq. hac sine B.

183. Nunc id quod superest, &c.] Hunc versum rejicit Lambinus, an meritis Alii judicent, certe nec supervacaneus est, nec Lucretio indignus: Olim affirmaverat Semina omnia deorsum tendere, & omnem motum sursum esse violentum, idem urget v. 33. & docet nullum Corpus, ne Ignem quidem ipsum, naturaliter sursum ferri, sed vi aliorum Corporum extrudi, eodem modo quo succus in Arboribus, Sanguis e venis exiliens & Trabs Aquis immersa; Quis enim dubitat & succum istum, & Sanguinem, & Trabem istam in Inans deorsum tendere, licet Alter per Truncum ascendat, Alter e venis emicet, & altera ex undis emergat: Observat denique Radios Solis ad Terram deorsum tendere, Stellæ etiam, Meteora ignita, & Fulmina in Terras cadere, & concludit Flammam non vi sua, sed Corporum extrudentium impulsu sursum ferri: & πῶς πῶς ἀπὸ τῆς ἀπλῆς, & πῶς ἐξ ἐμῶν συνηθέ-

μῶς βαρὺς ἔχει: Plutarchus 1. Plac. Phil. Cap. 12. Et Simplicius docet Epicuri fuisse sententiam ἀπὸ τοῦ σῶματος βαρὺς ἔχειν, τὸ δὲ τὰ βαρύτερα ὑφίστασθαι, τὰ ἥττοα βαρύτερα ὁκείων καθλίανθαι ἐπὶ τὸ ἀνω.

187. Ne] Nec Alii, vitiosè: & imperitè Timeo pro in eo legit Nardius.

188. Augmina] Alii Agmina.

189. Sursum enim vorsum, &c.] Est tacita ἀνωποροῦ: Sursum enim inquires fertur Ignis, ad quam versu sequenti responderet, sed Fruges & Arbores in altum feruntur propter vim subigentem, quæ e Terris prorumpens, in altum crescere cogit, cum tamen omnia pondera naturaliter (quantum in se est) ferantur deorsum. Faber.

193. Sine vi subigente] Ita Lambinus uno MS adjutus. Alii Omnes Subjecta.

197. Quam nagi merfimus] Quam magis urginus B. & alii Codd. urgere enim apud Veteres ut Fervere, Alii Urginus.

multaq; vi laborantes in profundum deprimitus, eo majori impetu Aqua rejicit, ita ut plus media sui parte saepe emergant & exsiliant: Nemo tamen, puto, dubitat quin hac omnia (quantum in se est) propria sua vi & naturaliter per vacuum Inane deorsum ferrentur. Similiter credendum est, Flammam per Aerem expressas posse ascendere, licet propria gravitas deorsum deducere contendat: Nonne etiam cernere licet Ignita noctu Meteora per Aerem volitantia ducere longos flammammum tractus in quascunq; partes vagari permittit Natura? Nonne videtis etiam Stellam & Sidera in Terram cadere? Sol de alto Calis culmine Calorem flammamque suas in omnes undiq; Aeris regiones emittit, & agros radiis conserit; Ignis igitur Ipsius Solis versus Terras, & deorsum tendit: Cernis quog; Fulmina per imbres transversos ferri, Flamma e nubibus prorumpent nunc hinc nunc illinc concurrunt; & Ignis passim in Terras decidit. Te etiam O Memmi cognoscere magnopere volo

Directa, & magna vi multi pressimus ægrè;
 Tam cupide sursum revomit magis, atque remittit;
 Plus ut parte foras emergant, exsiliantque. 200
 Nec tamen hæc, quantum sit in se, dubitamus opinor,
 Quin vacuum per Inane deorsum cuncta ferantur.
 Sic igitur debent Flammæ quoque posse per auras
 Aëris expressæ sursum succedere; quamquam
 Pondera, quantum in se sit, deorsum deducere } 205
 pugnent:

Nocturnæque faces Cœli sublimi volanteis
 Nonne vides longos flammammum ducere tractus,
 In quascunq; dedit partes Natura meatum?
 Non cadere in terram Stellam, & Sidera cernis?
 Sol etiam summo de vertice dissipat omnes 210
 Ardorem in parteis, & lumine conserit arva:
 Iu terras igitur quoque Solis vergitur ardor.
 Transversosque volare per imbres Fulmina cernis:
 Nunc hinc, nunc illinc abrupti nubibus Ignes,
 Concurfant, cadit in terras vis Flammea volgo. 215
 Illud in his quoque Te rebus cognoscere avemus:
 Corpora

NOTÆ.

199. Revomit] melius quàm Removet:

206. Sublime] Virgilius

Jamq; Humiles, jamq; elati sublime feruntur.

209. Non cadere in Terram Stellam, &c.] Fallitur, inquit Epicurus, & cum illo unâ Lucretius; neque enim Stellæ cadunt; Ita est: sed muta nomen, pro Stellis pinguem, sulphuream, & oleaginosam exhalationem ponito, quod dicit verum erit tamen: Faber: Lambinus & Pareus e Virgilio explicant Lucretium,

—Suadentq; cadentia Sidera somnum locum inspicere, eosque viros nihil agere deprehendens.

212. Vergitur] Servius ad 12. Æneid.

Quo vergat Pondere lethum

Bene vergat, nam morientes Inferos petunt. Et hæc melius Lucretium explicant quàm illa quæ Alii Interpretes ex Servio ad 6. Æneid proferunt:

—Frontiq; invergit vina Sacerdos,

Vergere est conversa in sinistram partem manu ita fundere, ut Patina convertatur, quod in Infernis sacris sit: Alii legunt *invergitur*.

214. Abrupti] Virgilius.

—Erupti nubibus ignes

—Proruptus Corpore Sudor—

& Æneid 3. v. 199. melius ex Codd. vet: legatur

Abrupti nubibus Ignes

quàm Abruptis.

216. Illud in his rebus quog;.] De Seminum moru naturali deorsum, & violento sursum fusæ Poeta disputavit: unde autem motus ille violentus nisi ex ictu? at Gravia æquali velocitate ad lineam per Inane descendencia nunquam concurrerent, Alia nunquam assequerentur alia, proinde nulla foret omnino Generatio, nihilque existeret

Desertum præter spatium & Primordia cæca:

Hoc vitio laborabat Democriti sententia, qui unicum tantum motum $\kappa\tau\ \pi\lambda\eta\gamma\lambda\omega$ (ita enim legendum, non $\kappa\tau\ \pi\lambda\acute{\alpha}\gamma\lambda\omicron\nu$, ut ex Cicrone manifestum est, qui libro de Fato, *Quandam vim motus, inquit, habebunt, Impulsionis, quam Plagam ille appellat, a Te, Epicure, Gravitationis & Ponderis:*) agnovit: Plutarch. de Plac. Phil. l. 1. C. 25. Epicurus

Corpora cum deorsum rectum per Inane feruntur,
Ponderibus propriis incerto tempore ferme,
Incertiſque locis ſpatio decedere paullum :

Tantum quod Momen mutatum dicere poſſis. 220

Quod niſi Declinare ſolerent, omnia deorsum,
Imbris ut guttæ, caderent per Inane profundum :
Nec foret Offenſus natus, nec Plaga creata
Principiis: ita nil unquam Natura creaffet.

Quod ſi forte aliquis credit Graviora poteſſe 225

Corpora,

gutta, ferrentur : Nullus foret inter Semina iſtus, nulla plaga, & ſic Natura nullum unquam com-
poſitum proceſſiſſet : Si autem aliquis fortaffe exiſtmet Graviora

N O T A.

Epicurus igitur duas ſpecies motus naturalis conſtituit, Aliam ad Perpendicularum, aliam ad Declinationem, *Επίκατος* δὴ *κατὰ τῆς κατῆρας*, τὸ *κτ* *κατὰ τὴν* *κατῆραν*. Plutarchus de Plac. Phil. l. 1. c. 23. Motus hic Declinationis idcirco neceſſarius eſt viſus, quoniam aliquia nullus inter Atomos iſtus futurus fuiſſet, nullaſque proinde extiſſet unquam ullius rei generatio. Cicero in 1. lib. de Fin. Cenſet Epicurus eadem illa Individua & ſolida Corpora ferri ſuo deorsum pondere ad lineam, hunc naturalem eſſe omnium Corporum motum : Deinde ibidem Homo acutus, cum illud occurreret, ſi omnia deorsum e regione ferrentur, &, ut dixi, ad lineam, nunquam fore ut Atomus altera alteram poſſit attingere, itaque attulit rem commentitiam : Declinare dixit Atomum perpauillum quo nihil poſſit fieri minus, ita eſſici complexiones, & Copulationes, & adheſiones Atomorum inter ſe, ex quo efficeretur Mundus omneſque partes Mundi quæ in eo ſunt : Hanc ſententiam v. 35. explicat Lucretium.

216. *Rectum per Inane.* Id eſt motu perpendiculari. ita autem dicitur *Rectum Inane*, ut *Recta regione viſa* : neque enim neceſſe eſt legere *Vaſtum per Inane* quod cuiſpiam videatur. Faber : Alii illam, quam appoſui, Interpretationem ſequuntur.

219. *Decedere*] *Secedere* Lambinus. Antiqui omnes Codd. *Se pellere* Sic Cicero in lib. 1. de Nat. Deorum : *Omnis autem iſta rerum effigies quomodo ex indiuiduis Corporibus oritur, qua etiamſi eſſent, qua nulla ſunt, Pellere ſe ipſa tamen, & agitari inter ſe concuſſu fortaffe poſſent, formare, figurare, &c. non poſſent.*

219. *Incertiſſi, locis*] *Incerto tempore, non uno declinatio, ſed modo hoc, modo illo*

tempore ; *Incertis locis, Aliis atque Aliis* : ita moventur Semina tanquam Animalia quæ v. 256.

—Declinat motus nec tempore certo

Nec Reſione loſi certa, ſed ubi ipſa tulſi

Ment :

ita Lucretius malignus Providentiæ hoſtis ſtupida ſua & bruta ſemina tantum non Animo, & voluntate donat :

220. *Tantum quod Momen, &c.*] Ita vet. Lib. Turnebus legit *Momen mutatus*, i. e. mutationis (ut Ipſe Lucret. In Commutatum veniunt :) ut ſit hæc ſententia, vix dicere poſſis leuem mutationem eſſe factam : Alii, *Tantum quod Momen* : Alii, *Quod Minimum mutatum* : Cicero lib. de Fato, *Cur declinet Atomus uno minimo, non declinet duobus aut tribus?* & Lucret. infra v. 243.

—Paulum clinare neceſſo eſt

Corpora. nec plus quam minimum—

Gallendus : *Minimum momentum.*

221. *Quod niſi declinare, &c.*] Breviter v. 4. hunc motum declinationis admittendum docet, Alioquin diſiuncta ſemper & diſcretæ ferrentur ſemina, tanquam Imbris guttæ, nullæ forent adheſiones, & complexiones Atomorum, & proinde nulla Compoſita.

225. *Quod ſi forte aliquis, &c.*] Motum hunc ad Declinationem *κινῆσθαι κατὰ τὴν κατῆραν* ita deperit Lucretius, ut illum nullo modo ſibi extorqueri parietur ; idcirco v. 18. acriter inſurgit in eos, qui exiſtimant graviora ſemina per Inane deſcendentia poſſe aſſequi Leviora, & illa percutere ; ita ut non opus ſit iſta, quam fingit Seminum declinatione : Aſſerit omnia Semina æquivelocia eſſe, & pariter incipitate per Inane ferri, ideoque illa quæ pondè ſubeunt nunquam poſſe aſſequi

Corpora uspoce celerius per Inane descendantia posse Levioribus desuper incidere, & inde Plagas istiusque ferri, unde motus rerum genitales oriuntur, Ille profecto plurimum & egregie fultur: Quacumq; per Aquas aut Aërem descendunt pro diversis ratione ponderum celerius aut tardius feruntur, quia Aër & Aqua omnibus Corporibus non aequaliter resistunt, & eorum motus impediunt, sed facilius a Gravioribus Corporibus dividuntur, & remouentur; At e contra Inane non potest ex ulla parte ulli rei resistere, eamq; impedire, & sistere: sed iterum quo feratur spatium pro natura sua semper dabit: Igitur per Inane non resistens inaequalia Pondera debent equali velocitate ferri, ideoq; Graviora non possunt Levioribus desuper incidere, neq; per se istus p[ro]p[ri]us facere qui variat motus, per quos Res cunctas Natura producit. Estendum igitur est Semina declinare perpaulum,

Corpora, quod citius rectum per Inane feruntur, Incidere e supero Levioribus, atque ita Plagas Gignere, quæ possint genitales reddere motus: Avius à vera longè ratione recedit.

Nam per Aquas quæcumq; cadunt, atq; Aëra } 230
deorsum :

Hæc pro ponderibus casus celerare necesse est, Propterea, quia corpus Aquæ, naturaque tenuis Aeris haud possunt æquè rem quamque morari : Sed citius cedunt Gravioribus exsuperata.

At contra nulli de nulla parte, neque ullo } 235

Tempore Inane potest Vacuum subfiliere reij, Quin, sua quod natura petit, concedere pergat.

Omnia quapropter debent per Inane quietum Æquè ponderibus non æquis concita ferri.

Haud igitur poterūt Levioribus incidere unquā } 240

Ex supero Graviora, neque latus gignere per se, Qui variat motus, per quos Natura genat res.

Quare etiam atq; etiam paullum clinare necesse est

Corpora,

precedentia; Medium quidem facere aliquid ad motus accelerationem & retardationem, & Corpora ejusdem materię pondere inaequalia, cum per Aquam aut Aërem superne deorsum cadant, non æquivelocia esse, quod falsum est, concedit: Vult autem motum eò velociorem semper fieri quod spatium liberius seu inanius est, ut ubi spatium denique liberrimum inanimissimumque est, motus sit velocissimus, & qui plures in eo sunt motus ii sint æquè veloces.

227. Plagas.] Ita Lamb. e. v. 241. ubi Gignere istus, licet omnes Libri Plagas exhibeant.

230. Deorsum] Alii Rarum: quæ vox responder v. 232.

Naturaq; tenuis

Aeris—

233. Haud aque possunt] Haud aquæ, id est non æqualiter; non similiter, nam Aqua magis subfistit Corporibus, quam Aër: Hæc Lambinus, sed longè alia est, eaque ipsa, quam apposui, Lucretii sententia.

238. Inane quietum] quod nulli rei resistit, nam quod liberius est spatium, eò velocior secundum Epicuræos motus:

ὅς μὴ ἐ ἰσχυρῆς ἀντοχῆς τὰς Ἀτμῆς
ἀπὸ τοῦ ἀέρος τῶ καὶ ἐν ἰσχυροῦς, μὴ
ἀντοχῆς τῶ αἵματος, ὅτι γὰρ αἱ βαρεῖς ἰσχυρῆς ἀντοχῆς

N O T A.

σπῆ] τῶ καὶ σπῆ, ὅταν γὰρ δὴ μὴδὲν ἀπὸ τοῦ
ἀντοχῆς ἔτε αἱ μικραὶ τῶ μεγάλων, ὡς
πᾶσι πᾶσι σύμμετρον ἔχουσιν, ὅταν μὴ
δὴ μὴδὲν ἐκείνης ἀντοχῆς, ὅς ἡ αἱ αἱ, ὅς ἡ
αἱ τῶ πλάγιον ἀέρος τῶ κρείσσονος φερεῖ, ὅς ἡ
κρείσσονος ἀέρος τῶ ἰδιῶν βαρύνει τῶ πικρῶν ἀέρος
φίσις. Epicurus ad Herodotum.

239. Et quæ Ponderibus] Atque Ponderibus, e suis forsitan, quos alibi jactat, MSS. Codd. edidit Fayus, tales Codd. tam eleganti viro non invidio

241. Per se] id est solo motu ad Lineam, sine ulla Declinatione.

242. Genat] Gifanius & Pareus huic voci, quàm deperit Lambinus, nimium quantum infensi legunt Genat, quasi Genat non melius respondeat v. 228.

Qua possint genitales reddere motus.

243. Quare etiam atq; etiam] Refutata, quam modò exposuerat, opinione, concludit v. 8. Semina declinare perpaulum, & quo nihil potest minus esse, ita etiam ut non oblique moveri dicantur: Sensus enim ipsi docent Gravia deorsum tendentia non oblique motu ferri, At iidem sensus non negant Gravia minimum declinare, declinatio enim minor est quàm ut percipi possit; Ideoque cum non refragantur

Corpora, nec plius quàm minimùm, ne fingere motus
Oliquos videamur, & id res vera refutet. 245

Namq; hoc in promptu, manifestumq; esse videmus:
Pondera, quantum in se sūt, non posse Obliqua meare,
Ex sup̄ero cum præcipitant, quod cernere possis.

Sed nihil omnino recta regione viā

Declinare, quis est, qui possit cernere, sese? 250

Denique si semper motus connectitur omnis,
Et vetere exoritur semper novus ordine certo,
Nec Declinando faciunt Primordia motus
Principium quoddam, quod Fati foedera rumpat,

at quo nihil possit fieri mi-
nūs, ne fingere videamur
Semina obliquo motu ferri,
& istud signum: tum Experi-
entia refutet, Omnibus o-
nim manifestum est Gravia
Corpora cum descendens sua
gravitate non posse obliqui
ferri; Et hoc ipsi Oculi de-
monstrant; At a recta li-
nea per paulum non declinare
quis Oculis tam acutus qui
sentiat. Denique si omnis
motus semper connectatur,
certoq; ordine & serie novus

motus e vetere semper oritur, nec Semina declinando faciunt motus quoddam principium quod
Fati catenas rumpat,

N O T A.

fragrentur sensus, & Postulat rerum gene-
ratio, quæ sine isto motu nunquam pror-
sus foret, Admittenda est Seminum De-
clinatio.

243. [Linare] Alii Inclinare; sed quis
Linare rejiceret, qui Clinamen v. 292.
admittit?

254. Obliquus &c.] Modeste, at motus vel
maximè obliquos æquius postulasset, si
sensuum judicium timeat, abeant isti
molesti sensus, & hoc uno se falli pati-
antur; Non Iniquior est Postulatio: Nam
& ipsa Declinatio (Cicero primo libro de
Finitibus) ad libidinem fingitur, ait enim
Epicurus Atomus declinare sine causa,
quo nihil turpius est Physico, & illum
motum naturalem omnium ponderum e
regione inferiorem locum petentium sine
Causa eripuit Atomis: Nec tamen id,
cujus Causa hæc fixerat, assequutus est:
Nam si veteres Atomis declinabunt, nullæ
unquam coherescunt, siue aliz declina-
bunt, aliz suo nutu rectè ferentur, pri-
mum erit hoc quasi provincias Atomis
dare, quæ rectè, quæ obliquè ferantur;
deinde eadem illa Atomorum, in quo
etiam Democritus hæret, turbulenta Con-
cursio hunc Mundi ornatum efficere non
poterit.

250. Declinare [sise] Virgilius Æneid. 4.

—Dulci declinans lumina somno

& Cicero de Fato, Quæ ergo nova causa est
in natura quæ declinet Atomum?

251. Deniq; si motus, &c.] Pro Declina-
tione seminum iterum pugnat Lucretius,
v. 45. Quosdam motus esse voluntarios
omnes sentiunt, Libertatem in seipso qui-
libet percipit. & similem esse in aliis A-
nimalibus non inepè conicit; illa enim
videt motus suos non certo tempore, cer-

toque ordine peragere, sed pro libitu va-
riare, & nutu suo vivere. Imo cum Car-
ceres subitò patefiant, tantum non vide-
mus ipsam voluntatem equi prorumpentem
& longè præcurrentem ante-
quam moveatur Artus: Primo plausu
erigitur, internus Animi motus præceps
fertur, dum Spiritus, qui per nervos in
singula membra dirigendi sunt, tardius
convenient. Animique motui morosius
obsequantur. Deinde cum externa vi im-
pellimur, aliquid intus latet quod vi isti
obstat & repugnet; Et aliud planè nos
agere sentimus, cum nostro nutu, quàm
cum aliorum impulsu moveamur. Unde
verò hæc Libertas? Excute Semina ipsa,
nihil tale in iis latet, ex motu directo &
ad lineam Fati & necessitatis Catena ne-
ditur, ex Idæu (si potest esse Idæus sine De-
clinatione) eadem sequitur Necessitas.
Relinquitur igitur Sola Declinatio cui se
debeat Libertas. Motum hunc Declinati-
onis Plutarchus De An. solert. docet ab Epi-
curo induci, ὅπως εἰς τὴν ζῶντι ἢ τυχῶν
παρεσέλθῃ, καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν μὴ ἀπολαύειν.
Hanc Epicurus rationem induxit ob eam rem
quod veritus est nē, si semper Atomus gravi-
tate ferretur naturali & necessariis, nihil li-
berum nobis esset, cum ita moveretur Animus,
ut Atomorum motu cogeretur: Et alibi: Epi-
curus ab Atomis petit præsidium, eas-
que de via deducit, & uno tempore susci-
pit res duas inenodabiles: Unam, ut sine
causa fiat aliquid, ex quo existit ut de nihilo
quippiam fiat, quod nec Ipsi, nec cuiquam
Physico placet: Alteram, ut cum duo
Individua per inanitatem ferantur, alteru-
rum e regione moveatur, alterum decli-
net: Cicero de Fato.

Et efficiat ne Causa ab æterno
non sequatur Causam, unde
oritur, unde inquam illa
Animantium Voluntas li-
bera, & Fati vinculis ex-
empta; cuius nutu hæc &
illuc pro libitu movemur,
mensq; nostras variamus non
certo semper (definito) tem-
pore, nec certo semper (de-
finito) loco, sed ubi, &
quando ipsi Animo placuit:
Dubitari enim non potest,
quin hi motus initium a Vo-
luntate sumunt, & postea
per artus deferuntur: Nonne
etiam vides cum subito pate-
fiant Carceres, Equos ad cur-
sum pronos non posse pro-
rumpere tam cito quam A-
nimus ipse vult: Namque
particula materia (Spiritus)
qua motus inferuntur, ex
toto corpore collecta debent
convenire, ut conjuncta, (vel
uno impetu emissa) imperi-
um Voluntatis faciant:
Unde manifestum est motus
initium a Corde fieri, & pri-
mum procedere ex Voluntate

Animi, (qui in Corde situs est) & inde per totum Corpus, & omnia membra dispergi. Neq; hic
motus similis est illi qui movemur, cum vis externa & alterius impulsu agimur, tum enim qui-
libet experitur totam Corporis sui impulsu molem se reluctante ferri, donec Voluntas motum istum
inhibeat, & singula Membra sistat. Nonne ergo jam intelligis, quamquam vis externa multos agat,

NOTÆ.

255. Ex Infinito ne Causam, &c.] Fatum
enim nihil aliud est quàm ἐκ μὲς seu
συνεχὲς ἀπὸ τῆς αἰτίας τῆς αἰτίας; Et qui in-
troducunt Causarum seriem ordinatam ac
sempiternam, ii mentem Hominis Liber-
tate spoliata Fati necessitate devinciunt.
Cicero de Fato.

259. Declinamus] Inclinamus, variamus,
dirigimus, & absurdè Fayus Vitamus.

262. Rigantur] Gassendus Vagantur: Alii
Reguntur: De Anima Mundi Manilius,

Cum Spiritus unus

Per cunctas habet partes, atq; irriget Orbem
Omnia pervolitans, Corpusq; Animale figeret.

265. Vis cupida Equorum] ut apud Vir-
gilium

— Odora Canum vis.

265. De-finito] Ennius, Navius, Cæcilius,
Omnes veteres utuntur: Ennius.

Cum de subico me arsit Mulier lachrymansq;
ad genas accidit:

Ex infinito ne causam causa sequatur: 255
Libera per terras unde hæc animantibus extat,
Unde est hæc (inquam) fatis avolsa Voluntas,
Per quam progredimur, quo ducit quemq; voluptas?
Declinamus item motus, nec tempore certo,
Nec regione loci certa, sed ubi ipsa tulit Mens. 260
Nam dubio procul his rebus sua cuique Voluntas
Principium dat: & hinc motus per membra rigatur.
Nonne vides etiam patefactis tempore puncto
Carceribus, non posse tamen prorumpere Equorum
Vim cupidâ tam defubito, quàm Mens avet ipsa? 265
Omnis enim totum per Corpus materiâ
Copia conquiri debet, concita per artus
Omneis, ut Itudium Mentis connexa sequatur:
Ut videas initium motus à Corde creati,
Ex Animique voluntate id procedere primum: 270
Inde dari porro per totum Corpus, & artus.

Nec simile est, ut cum impulsu procedimus ictu,
Viribus alterius magnis, magnoque coactu,
Nam tum materiam totius Corporis omnem
Perspicuum est nobis invitis ire, rapique, 275
Donicum causa refrænavit per membra Voluntas.
Jamne vides igitur, quamquam vis externa multos

266. Omnis enim totum, &c.] v. 6. Motus
voluntarios Animalium obiter, nec in-
epte explicat: Vult ipse Animus, de-
inde colligit Spiritus, qui sibi obsequan-
tur, per nervos in membra dirigit, lan-
guidos fovet, novos & vigentes submi-
nistrat, ita movetur Animal, & continu-
atur illius motus.

268. Connexa] Cum Aliis Connixa li-
bentius legerem.

272. Nec simile est, &c.] Explicatum modò
voluntarium motum v. 12. illustrat, com-
paratione facta inter eum & motum vio-
lentum; nam motu violento acti vim ex-
ternam sentimus, cum nutu nostro proce-
damus, nihil tale: Deinde vi externæ repug-
nat Voluntas nostra, aliquando etiam vin-
cit; Unde patet esse aliquod Principium in-
ternum motus, liberum planè, nec ulla
necessitate vincitum.

277. Extera] melius quàm Extrema Lam-
bini.

Pellit,

Pellit, & invitos cogit procedere sæpe,
Præcipiteisque rapit, tamen esse in pectore nostro
Quiddam, quod contra pugnare, obstareque possit, 280
Cujus ad arbitrium quoque copia materiai
Cogitur interdum flecti per membra, per artus,
Et projecta refræznatur, retroque residit?

Quare in Seminibus quoque; idem fateare necesse est,
Esse aliam præter Plagas, & Pondera causam 285
Motibus, unde hæc est nobis innata potestas:
De Nihilo quoniam fieri Nil posse videmus.
Pondus enim prohibet, ne Plagis omnia fiant,
Externa quasi vi, sed ne Mens ipsa necessum
Intestinum habeat cunctis in rebus agendis; 290
Et deviæta quasi cogatur ferre, patique:
Id facit exiguum CLINAMEN Principiorum
Nec regione loci certa, nec tempore certo,
Nec stipata magis fuit unquam Materiai
Copia, nec porro majoribus intervallis. 295

Nam

Et quasi deviæta cogatur pati (nihil pro libitu agat) minima isti declinationi Seminum, quæ
neg, in certo loco, neg, in certo tempore fit, debetur. Tota Seminum multitudo nunquam magis
stipata fuit, nec porro majoribus intervallis distabat,

N O T A.

283. *Projecta*] Quasi procul rejecta, *Fayus*:
Ama Interpretem.

284. *Quare in Seminibus, &c.*] E Libera-
tate Voluntatis motum Declinationis v.
10. demum addidit; Ex Istu nunquam
nascetur ista Libertas, Istus quippe est
vis externa, quæ Libertati maxime adver-
satur, Pondus, licet sit principium motus
internum, dum tamen deorsum eodem
semper tenore tendat, non minùs adver-
satur Libertati, quàm ipse Istus, Sola igitur
restat Declinatio, quæ nec certo tem-
pore, nec certo loco facta necessitatem
istam, quàm & Istus & Pondus inducant,
evitat, & rumpit Fati fœdera.

286. *Nobis*] E vet. Codd. *Lambinus*, dum
Alii legunt *Oliv*: Cicero lib. 1. de Nat.
Deorum: *Epicurus* cum videret si Atom-
i in inferiorem locum ferrentur suo-
pote, nihil fore in nostra potestate,
quod illarum motus esset certus & neces-
sarius, invenit Declinationem, ut hanc Ne-
cessitatem effugeret.

287. *De nihilo quoniam, &c.*] Id est, res
non fiunt ex Nihilo, quia Pondus &
Istus Atomorum id impediunt, at Pondus
& Istus Atomorum non faciunt, ut nobis
innata sit Libertas agendi: Hæc *Fayus*:
Quibus nihil absurdus vel ipse *Fayus*:

289. *Ne Mens ipsa ne. effluat Intestinum, &c.*]

Et invitos movere cogat, ra-
piatque præcipites. Aliquid
tamen esse in corde nostro
quod isti impulsus resistere
queat, & reluctari, ad cuius
nutum Spiritus (copia ma-
teria) aliquando per nervos
in membra emittuntur. e-
missi aliquando intubentur,
& retrò fluere coguntur. Et
si hoc agnoscat, necesse est
ut fateare esse in ipsis Se-
minibus aliam motuum
Causam præter Plagas &
Pondus, ex qua Causa hæc
libera facultas innata oritur:
Nihil enim fit e Nihilo.
Pondus enim ipsum, quod
Seminibus naturale est, ef-
ficet ut omnia non Istibus, &
quasi externa vi agantur:
Sed ut Mens ipsa interna
necessitate non determinetur
in omnibus suis actionibus,

Codices omnes *Ne Res ipsa*; Istis omnibus
Codicibus præferenda est *Lambini* con-
jectura, sententia ipsa postulat *Mens*:
Hunc locum, de quo nihil Interpretes,
difficile existimo, & ita explicandum:
De nihilo nihil fit, Ergò Libertas volun-
tatis ex aliquo oritur, quodnam verò
istud sit jam inquirendum est; Motus
Seminum est duplex, Alter naturalis de-
orsum, qui a *Pondere* procedit, Alter vio-
lentus sursum, qui ab *Istu*: jam ab *Istu*
Omnia non fieri manifestum est, quoniam
aliquis motus a *Pondere* procedit; Iste
autem motus qui a *Pondere* procedit, dum
fit naturalis, & eodem semper tenore la-
batur, *Libertati* non magis favet, quàm
ipse *Istu*; Ne igitur *Animus*, qui ex Se-
minibus constat, necessitate aliqua in-
terna, i. e. motu qui a *Pondere* procedit
determinetur, sola potest *Seminum* *De-*
clinatio efficere, quæ in incerto loco, in-
certo etiam tempore facta illius *Libertatis*
Causa esse potest.

289. *Necessum*] Necessè est nomen, nam
Necessus, *Necessitas*, & *Necessum* le-
ctum est: Donatus ad Sc. 5. Act. 5. Eu-
nuchi Terent.

294. *Nec stipata magis, &c.*] Semina mutari
non posse olim docuit *Lucretius*, jam v. 14.
asserit. Universam materiam nec minori-
bus

(nec rarior, nec densior) numerus enim Seminum nec augeri potest, nec diminui: Quapropter in eo motu, quo nunc sunt semina, olim etiam in omni præterito tempore fuerunt. Et eodem posthac in æternum ferentur: Et quæ aliquando genita fuerunt, similiter in posterum gignentur, & existent, & augebuntur, & valebunt, prout leges Naturæ permittunt, & uniuscuiusque rei Natura postulat. Nec ulla potest vis mutare Rerum summam, (Universum) nam nullus est locus in quem recedere possis aliqua Materia particula ex Omni (Universo) effugiens, neque ullus amano locus e quo nova vis potest in Universum irrumpere. Naturam rerum, & motus Seminum mutare. Ne verò mireris quod cum omnia Semina perpetuo motu agitentur, Universum tamen alta quiete torpescere videatur, nec motus aliquis, nisi forsan particulares quarundam Corporum sentiamus: Semina enim ipsa longe minora sunt quam ut sub sensibus cadant; Cum igitur Semina ipsa videre non poteris, certe motus ipsorum debent esse inconspicui, Nec de hac re dubitabis, si consideres illarum rerum, quas oculis usurpare possumus, motus sæpe cerni non posse, si modo ipsæ res sint longè remotæ; nam sæpe Oves in monte læta gramina tendentes modo huc, modo illuc tendunt, quocumque herba recentis roris gemmantibus invitant singulas;

Nam neque adaugescit quicquam, neque deperit inde. Quapropter quo nunc in motu Principiorum Corpora sunt, in eodem antea ætate fuere, Et posthac semper simili ratione ferentur; Et quæ consuerunt gigni, gignentur eadem Conditione: & erunt, & crescent, inque valebunt, Quantum cuique datum est per fœdera Naturæ. Nec rerum Summam commutare ulla potest vis. Nam neque quo possit genus ullum Materiai Effugere ex Omni, quicquam est, neque rursus, in Omne

Unde coorta queat nova vis irrumpere, & Omnem Naturam rerum mutare, & vertere motus.

Illud in his rebus non est mirabile, quare Omnia cum rerum Primordia sint in motu, SUMMA tamen summa videatur stare quiete, Præterquam si quid proprio dat corpore motus.

Omnis enim longè nostris ab sensibus infra PRIMORUM natura jacet: quapropter ubi illa Cernere jam nequeas, motus quoque surpere debent: Præsertim cum, quæ possimus cernere, celent Sæpe tamen motus spatio diducta locorum.

Nam sæpe in colli tondentes pabula læta Lanigeræ reptant Pecudes, quo quamque vocantes Invitant herbæ gemmantibus rore recenti:

NOTÆ.

bus unquam, nec unquam majoribus intervallis distinctam, quippe nullum semen perit, ita ut hiatus relinquatur; nullum novum semen introducitur. Unde spissius fieret Universum: Deinde motus seminum esse immutabiles, eosdem olim fuisse, qui nunc sunt, & eosdem in æternum futuros: Ideoque quales res olim productæ erant, tales iterum produci posse: Quippe ubi eadem semina, idem semper Pondus, & ubi nulla vis externa introduci possit, ibi idem motus, qui ex illo Pondere profuit, sit necesse est.

295. Et Posthac] Post hoc Gifanium, & in sequenti versu, Quæ consueverunt;

308. Illud in his rebus, &c.] Contra Lucretium forsan aliquis objiciat, ipsos sensus hanc de perpetuo Seminum motu opinionem evertere, nam si Universæ materia agita-

retur, unde Rerum summa non tam alta quiete torpescere videatur? Respondet Poeta v. 25. ineptè id objici, necesse enim est ut motus seminum sit imperceptibilis, cum ipsa Semina aciem Oculorum fugiant: Deinde subjungit, rerum etiam sensibilibium motus oculos nostros e longinquo spectantes non rarò latere, quod exemplis Oviu per agros reptantium, & militum per Campos discurrentium illustrat.

312. Infra] Ipsa Alii exhibent; sed Lambinus nihil mutare ausus est.

314. Surpere] Surripere, Subducere, Horatius Od. 13. lib. 4.

Quo motus, quid habes illius, illius,
Quæ spirabat Amores,
Quæ me Surpuerat mihi?

Et satiati Agni ludunt, blandèque conficant : 320
Omnia quæ nobis longè confusa videntur,
Et veluti in viridi candor consistere colli.

Præterea magnæ Legiones cum loca cursu
Camporum complent, belli simulacra cientes :
Et circumvolitant Equites, mediisque repente 325
Tramittunt valido quatientes impete campos :
Fulgur ibiad Cœlum se tollit, totaque circum.

Ære renidescit Tellus, subterque virum vi
Excitur pedibus sonitus, clamoreque Montes
Isti rejectant voces ad Sidera mundi : 330
Et tamen est quidam locus altis montibus, unde
Stare videtur, & in campis consistere : ulgur.

Nunc age jam deinceps cunctarum exordia rerum,
Qualia sint, & quam longè distantia formis,
Percepe, multigenis quàm sint variata FIGURIS : 335
Non quòd multa parum simili sint prædita forma,
Sed quia non vulgo paria omnibus omnia constant :

altri montis species. totum istud fulgur videtur continuum, sine motu stare in Campis, & ex omni parte quiescere : Nunc age jam deinceps accipe Qualia sint semina, quantum a se invicem formis distant, & quam variis & diversis figuris donantur : Non quòd pauca sint prædita forma simili, (Infinita enim sunt figura uniusmodi) sed quòd Omnia non sint similis, & ejusdem prorsus figura :

N O T A.

320. *Consicant*] Lambinus *Coruscant*, vel *Corassant* a *κρούειν* Cornibus peto : Theocritus Idyll 3.

Τὸν Διὸς Κρόνον Φυλάσσει μὴ τὸ κρούειν

Schol. μὴ τὸ κρούειν μὴ σὲ κρούσῃ, τὸ γὰρ κρούειν κρούειν οἱ Ἀπὸ τοῦ λέγουσι ὡς συντρέχοντες ἀλλήλους τὸ κρούειν, & πᾶς κρούειν πλεονάζον, & ἡγυμνῶν. At *consicant* utitur Cicero in Pisonem, *Capus opponit cum eo consicant*. Quintiliani Inst. l. 8. Cap. 3 quidni igitur *consicant* retineamus, cum sit appositæ vox, & significet *Arictare*, vel *cornibus petere* ? Hic verò mira commentus est *Fayus*, & docet enim Quintilianum lib. 6. Ciceronem voce *consicant* utentem, & hunc ipsum *Lucretii* versum laudare : Ita Isti semper errant, qui alienis, non suis oculis utuntur.

326. *Im;* etc.] Sic lib. 5.

Aut Hominem tanto membrorum esse impete natum.

& alibi.

329. *(clamore)* Montes Isti rejectant : Alii Codd. *(clamor quæ)* montes leir, & ejectas.

335. Nunc age, &c.] De soliditate Seminum, & de affectionibus, Pondere vim. &

Agni etiam bene saturati ludunt, & lascivunt; Quæ tamen omnia e longinquo visa nobis apparent inisfincta, & speciem ferunt unius continui. Anderis in viridi monte consistentis. Præterea cum numerus exercitus patenti in temporum omnes partes cursu complent imaginem pugna cœdentes, cum Equites circumvolitant, melius, & c. imos vehementer impetu quatientes transcurrunt, & in ulgur ad Cœlum usque ascendit, totum undique campi armore nitore perfunditur, discurrentium hominum pedibus excitatur sonitus, & montes clamore isti ad stellas usque rejectant voces; si tamen hac omnia ex aliqua parte

motu, quæ ex illa profluunt, copiose disputavit : jam de alia Seminum affectione, Figura viz. quæ Magnitudinem consistit, (Figura enim terminus & modus magnitudinis) dicturus, monet v. 5. Atomos esse diversimodè figuratas. Non profectò quod ipsarum figuræ discerni visu magis valeant, quàm de magnitudine est dictum, sed quòd ea figuratio rationibus variis comprobari possit : Epicurus apud Plutarchum docet Atomos, ἰδίᾳ εἶναι ἡμῶν λόγῳ θειῶν. Epicurus Epist. ad Herodotum, τὰ ἄτομα τὴν σμικρότητα καὶ μὴτὴν, ἢ ἂν ἐὰν συγκρίσεις γινώσκῃς, & ἐὰν ἀδιαλύοντα, ἀπολεπῶς ἢ ἐν τοῖς διαφθοραῖς τὴν ἡμῶν ἐκ τῶν δύνατον γινώσκῃς τὰς ποικίλεις διαφορὰς ἐκ τῶν αὐτῶν (for- san Ἀτόμων) ἡμῶν περιελημμένων.

336. Non quòd multa parum &c.] Intelligit multa esse simili figura, non autem infinita : Faber. Contrà *Lucretius* v. 522.

Primordia rerum— Inter se simili quæ sunt perfecta figura Infinita clare vid. v. 691. e quo quid hæc sibi velint discas.

Intelligit multa esse simili figura, non autem infinita : Faber. Contrà Lucretius v. 522.

Primordia rerum—

Inter se simili quæ sunt perfecta figura Infinita clare

vid. v. 691. e quo quid hæc sibi velint discas.

Nec mirum, cum enim tanta sit seminum multitudo, ut neque finis sit illorum, uti demonstravi, neque summa ulla, (ut sit prorsus infinita) Omnia profecto non debent esse ejusdem forma, nec prædicta figura prorsus simili: Præterea, contemplare Homines, Pisces multos, Arborea, feræ, diversa Avium genera, quæ flumina, fontes, lacus frequentant, & quæ sylvas & nemora avia pervolitant, contemplare inquam singulorum genera, & unumquodque inter se figuris distare invenies: Neque, profecto nisi esset figurarum varietas, Proles suam Matrem, nec Mater Prolem suam cognoscere valeret; At manifestum est quod! Hæc Animalia, non minus quam ipsi Homines se invicem cognoscunt: Nam sæpe Vitulus ante pulchra Deorum simulachra mactatus concidit iuxta thuricremas Aras, calidum Cruoris flumen e pectore emittens; At mater privata Prole sylvas virides percurrentes linquit humi vestigia pressa bifuleis pedibus.

Nec mirum: nam cum sit eorum Copia tanta, Ut neque finis (uti docui) neque Summa sit ulla: Debent nimirum non omnibus omnia prorsum 340 Esse pari filo, similibus affecta Figura.

Præterea genus Humanum, mutæque natantes Squammigerum Pecudes, & læta Arbusta, Færæque, Et variæ Volucres, lætantia quæ loca aquarum Concelebrant circum ripas, fonteisque, lacusq;: 345 Et quæ pervolgant nemora avia pervolitant: Horum unum quodvis generatim sumere perge, Invenies tamen inter se distare Figuris.

Nec ratione alia Proles cognoscere Matrem, Nec Mater posset Prolem: quod posse videmus, 350 Nec minus atque homines inter se nota cluere.

Nam sæpe ante Deum vitulus delubra decora Turicremas propter mactatus concidit aras, Sanguinis expirans calidum de pectore flumen, At Mater virideis saltus orbata peragrans, 355 Linquit humi pedibus vestigia pressa bifuleis,

NOTÆ.

338. Nec mirum cum &c.] primò v. 4. Docet Semina diversimodè esse figurata, quod verisimile non sit Corpuscula illa, cum sint infinita, esse figuræ uniusmodi. Res quilibet contemplerur, quod major earum numerus, eò major plerumque figurarum varietas, & idem, quod de rebus aliis, est de Seminibus sentiendum.

341. Esse pari filo] A. Gellius lib. 14. C. 4. Chrysippus facit imaginem Iustitiæ, fierique solitum esse dicit a Pictoribus, Rhetoribusque antiquioribus ad hunc ferme modum: forma atque filo virginali, &c. Et Plautus dixit: satis scitum filum mulieris, pro forma & figura mulieris: & ipse Lucretius alibi.

342. Præterea Genus Humanum &c.] Secundò v. 7. Variæ Principiorum figuræ arguuntur ex eo, quod omnia naturalia ex iis contexta, Homines; Færæ, Aves, Pisces, &c. diversimodè figurentur.

344. Latantia] Quid sibi velit hæc vox Latantia nescit Lambinus; nisi forsitan ab effectu loca aquarum dicantur Latantia, quia volucres lætificent: Coniicit autem Legendum Litantia, vel Latantia, i. e. invitantia. Fæbor legimus, nemora, suamq; conjecturam tuetur autoritate Virgilii.

qui dixit Campos liquentes, Vossius ad Catullum p. 234. Latantia defendit; & confirmat ex v. 884. lib. 5.

Puer huiusmodi, quin sæpe etiam tunc Ubera Mammaria in somnis lætantia quatit.

348. Distare figuris] Alii Differre figuris.

349. Nec ratione alia &c.] Quartò v. 22. ostendit hanc diversimodam figurationem, non tantum in rerum generibus, sed in Individuis ejusdem generis manifestum esse & conspicuam: Ex sola enim diversa figuratione agnitio Matris a Prole, Proles a Matre in Brutis: Hoc argumentum illustrat præclara descriptio vacæ mactatum vitulum requirentis: & demum quædam de agnitione Matrum ab Hædis &c. Agnis subiungit.

351. Nota cluere] Animalia viz. inter se, vel sibi invicem nota sunt.

353. Turicremas] Virgilius.

Vidit turicremas cum dona imponeret Aris: 356 Linquit] Nescio quis Non quit: Quit a Quo, quiesco: Non Quit, id est non facit quiescere vestigia, ut apud Plautum Quiesce istum rem: Quiesce istum tumultum: Si esset vox Quo, quam nondum inveni, lectionem veram eòe judicarem.

Omnia

Omnia convivens oculis loca, si queat usquam
Conspicere amissum Foetum: completque querelis
Frundiferum nemus adsistens; & crebra revisit
Ad stabulum, desiderio perfixa Juvenci.

360

Nec teneræ salices, atque herbæ rore vigentes,
Fluminaque ulla queunt summis labentia ripis.
Oblectare animum, subitamque avertere curam:
Nec Vitulorum aliæ species per pabula læta
Derivare queunt aliò, curaque levare:

365

Usque adeo quiddam proprium, notumque requirit.
Præterea teneri tremulis cum vocibus Hoedi
Cornigeras norunt Matres, Agnique petulci
Balanum pecudes: ita, quod natura reposit,
Ad sua quisque fere decurrunt ubera lactis.

370

Postremo quodvis Frumentum, non tamen omne
Quodque suo in genere inter se simile esse videbis,
Quin intercurrat quædam distantia formis,
Concharumque genus parili ratione videmus
Pingere telluris gremium, qua mollibus undis
Littoris incurvi bibulam pavit Æquor arenam.

375

ipsa postulat ad sua tantum matris ubera decurras. Denique Quodvis frumenti Genus contemplant. Omnia tamen illius grana non inter se tam præsertim similia invenies, quin aliis sit inter illa figurarum varietas: Sic & Conchas dissimiles videmus Terram pingere, (various figuris ornat) quæ Æquor mollibus undis bibulam Arenam litoris incurvi feris.

NOTÆ.

359. *Adsistens*] Nescio quis *Adsistens*, ex voce στήλη, Hesychius Στήλη; ἐπιφώνημα ἔστιν Scholiasies ad quartum Idyllium Theocriti, Στήλη; ἐπιφώνημα βουκόλων, ὅτι λέγουσι οἱ βουκόλοι, ὁρμίσκος & τὸ ψήθη. Idem ad quintum Idyllium: Στήλη, ψήθη; ποιμαντικῶς, ἀπὸ πηλὸς, βουκόλων, ἐπιφώνημα. Ita hæc conjectura Vaccam Lucretii in Pastorem, Caprarium, vel Armentarium convertit: *Adsistens*, Alii; *Adsistens* i.e. Proximum; *Lambinus*: *Adsistens*, Lucretii & dolore orbitatis perfixa ibi stans, ἀπεσπάρτα, ἐπισπάρτα, ἐκ τῆς ἐκ τῆς Faber.

359. *Crebra*] Virgilius

—Pede terram

Crebra ferit.

359. *Revisit ad stabulum*] Sic Terentius, ad eum visam & Plautus, nunc ad eum in viso.

365. *Derivare queunt aliò*] Alii *Animum*: ut v. 363.

Oblectare Animum: & Virg.

—Non mollia possunt

Præta movere Animum—

Alii

Derivare queunt, Animum curâ, levare: Pro Alio Reliqui pugnant, & laudant Ciceronem alicubi dicentem, Alio responsum suum derivavit.

368 *Agniq. petulci*] Petulci appellantur, qui protervo impetu & crebro petunt lædendi alterius gratia: *Festus*: ex hoc loco Festi edit. corrige.

369. *Balanum Pecudes*] ita Vet. Codd. dum Alii scribunt *Balantes pecu. ler.*

371. *Postremo quodvis &c.*] Eandem specialem, seu (ut loquuntur) individualem differentiam agnolci docet, v. 6. si quis attendat, non modo in herba sed etiam in granis frumenti, in Conchis, & similibus: & demum v. 4. concludit semina ipsa, cum a nullo Artifice ad unam formam facta sint, debere non minus quam res cæteras variis & diversis figuris ornari.

371. *Quodvis frumentum*] e versu 547. repete *Sumere perge.*

376. *Pavir*] Ita Lambinus e MS. *Pavire* autem Veteres pro ferire. Cicero lib. 2. de Divinatione, Sed quia cum pascuntur necesse

Quapropter, pariter etiam semina, cum sint a natura, non facta manu alienius Artificis ad unam certam formam, debent ferri (esse) dissimilibus figuris prædita. Hinc facile explicare possumus cur Ignis fulminis facilius & fortius res penetrat, quam ille noster (communis) qui facibus terrestribus exortus fuit. Dicere enim licet Ignem Fulminis caelestem subtilem magis esse, quippe e se nimibus minoribus formis præditis constentem; atq; ideo porulos istos pertransire posse, quos noster Ignis tedis lignisq; exortus permeare nequeat. Præterea Lux transit per Cornu, sed Aquam non transit: Quam ob causam? scilicet quia lucis particula minores sunt, quam illa e quibus Aqua componatur. Videmus vinum per Colum cito fluere, at e contra Oleum tarde transit, quoniam viz illius semina maiora sunt, quam vini semina, aut saltem magis hamata, & perplexa; Et inde fit quod singula semina non tam cito diduci a se invicem,

Quare etiam atque etiam simili ratione necesse est, Natura quoniam constant, neque facta manu sunt, Unius ad certam formam Primordia rerum, Dissimili inter se quædam volitare Figura. 380
Perfacile est jam animi ratione exolvere nobis, Quare Fulmineus multò penetralior ignis, Quam notter fluat è Tedis terrestribus ortus. Dicere enim possis cœlestem FULMINIS ignem Subtilem magis è parvis constare figuris: 385
Atque ideo transire foramina, quæ nequit ignis Nolter hic è Lignis ortus, Tedaque creatus. Præterea Lumen per cornu transit: at Imber Respuitur: Quare? nisi Luminis illa minora Corpora sunt, quàm de quibus est liquor Al- } 390
mus Aquarium:
Et quamvis subito per colum Vina videmus Perfluere, at contra tardum cunctatur Olivum; Aut quia nimirum maioribus est Elementis, Aut magis hamatis inter se, perque plicatis. Atque ideo fit uti non tam deducta repente 395

N O T A E.

cesse est aliquid ex ore cadere, & Terram pavire, Terripavium primò, post Terripudium dictum est. Alii scribunt *Lavit* autore Nonio, qui in voce *Lavit* hunc verbum laudat.

381. *Perfacile est jam animi ratione, &c.* Hanc pro varietate figurarum contentionem non inanem & inutilem esse, sed variis naturæ Phænomenis explicandis necessariam demonstrat; & ex iis ipsis Naturæ Phænomenis varietatem figurarum egregiè & copiosè probat. Primò v. 9. docet cur Ignis Fulminis facilius & fortius res penetrat quam Ignis e Teda vel e Lignis ortus; nempe Ignis fulminis e parvis & subtilibus seminibus constat, dum crassiora sunt & hebetiora semina istius ignis, qui e Teda aut Lignis oritur. Ita Alia semina Aliis minora.

382. *Penetralior*] Quidam Codd. *Penetralius*: ut & v. 384. *Celestis* pro *Celestem*.

385. *Subtilem magis e parvis*] Et *Parvis* mavult *Faber*, & sapit.

388. *Præterea Lumen per cornu, &c.*] Per *Cornu* Alii: Veteribus e. v. 3. docet eandem *Diversitatem figurarum Causam* esse cur

Lux per Cornu transit dum Aqua in superficie sistitur.

389. *Minore*] Bono animo sit *Fayus*, non secum pugnat Lucretius, Alia semina aliis minora esse libeater agnoscit, nec tamen sibi ipsi repugnat, licet semina *Minima* esse olim dixerit. Per minima enim nihil aliud voluit Epicurus quàm simplicia, solida Corpora idèque individua.

391. *Quamvis subito*] *Quantumvis subito* mallem cum *Lambino*, quàm *Licet subito* cum *bono Fayo*. Alia semina non tantum Aliis maiora, sed Alia hamata & ramosa esse dum Alia rotunda sint v. 7. demonstrat. Vinum enim ideo citò per Colum transit, dum Oleum tardius fuit, quoniam Olei semina hamata sunt, & inde perplexior Principiorum nexus, ita ut non faciliè adeo exolvantur, & coli foramina penetrent.

395. *Deducta*] Tenuia, subtilia metaphora a lana, ut opinor; exempla passim. Alii *Diducta*, quod in MSS. legitur, quod esset *Divisa*, *Distralta*, *Separata*, &c. sed pessimè, ut opinor, nam in Concretis Atomis non mutant naturam. Ridiculus itaque

Inter se possint Primordia singula quæque
Singula per cuiusque foramina permanare.

Huc accedit, uti Mellis Lactisque liquores

Jucundo sensu linguæ tractentur in ore ;

At contra tetra Absinthii natura, ferique

Centaurei foedo pertorquent ora sapore :

Ut facile agnoscas è lævibus, atque rotundis

Esse ea, quæ sensus jucundè tangere possunt :

At contra quæ amara, atque aspera cunque videntur,

Hæc magis hamatis inter se nexa teneri ;

Proptereaque folere vias rescindere nostris

Sensibus, introituque suo perrumpere corpus.

Omnia postremo Bona sensibus, & Mala tactu,

Diffimili inter se pugnant perfecta Figura :

Ne tu forte putes Serræ stridentis acerbum

Horrorem constare elementis lævibus æquè

Ac Musæa mele, per chordas Organici quæ

Mobilibus digitis expergefacta figurant :

Neu simili penetrare putes Primordia forma

In nareis hominum, cum tetra Cadavera torrent,

400 & distrahi possunt, & Coli porulos perfuere. Adde insuper, quod Lac & mel gravis sint aporis, & dum in ora versentur jucundum sensum excitant : at e contra Amarum Absinthium, & contra Centaurea ingrato sapore suo distorquent ora ; & hinc facile colligas illa quæ sensus grævo sapore & jucundè afficiunt (dulcia) & lævibus & rotundis seminibus constare ; at contra quæcunque amara & ingrati saporis sentimus, ex hamatis particulis, & magis inter se perplexis constare ; unde fit ne ladant cecidantque organa, & ingressu suo lacerent Corpus : Deniq, quæ grata sunt & jucunda sensui, quæ ingrata & injucunda, quippe sibi invicem contraria, seminibus dispari figura constant. Ne forte existimes

acerbum Serra stridentis Horrorem constare seminibus æquè lavigatis, ac sonos muscas, quos voluit dormientes Organici mobilibus digitis chordas parcurrentes excitant, & efformant. Ne etiam credas semina esse ejusdem figura quæ afficiunt nares Hominum cum feda cremant cadavera,

NOTÆ.

itaque Gifanius qui scribit, *Atomi hamata sunt initio, nec statim omnes diducta* : Faber. Ipse Ridendus : Hamata semina perplexè connecti quis nescit ? *Semina in Concretis naturam mutare, nec Ipse credidit Gifanius, Hamatas verò Atomos subito diduci non posse existimavit, & rectè : Diducta igitur libenter legerem, cum semina hamata, & inter se perplicata, nisi diducantur, per Coli foramina permanare non possunt.*

398. Huc accedit uti mellis &c.] v. 10. idem urget argumento e diverso rerum sapore ducto ; Lac enim & Mel dulcia sunt, quia constant e Corpusculis ea ratione configuratis, ut in organum gustatus effusa, porulosque ejus subeuntia appositè ipsis eisdem particulis accommodentur, sicque ipsum delineant, demulceant, leniter placidèque afficiant : Absinthium verò & Centaurium Amara & Acerba, quod Corpuscula ex quibus constant ea ratione configurentur, ut in porulos Organi subeuntia haud debitam habeant cum ipsis commensurationem, unde & particulas ejusdem compungant, concidant, convellant, organumque adeo dilanient, discerpant, asperiter moveant.

Et hinc licet conjectare, Dulcia e lævibus & rotundis Corpusculis componi, Amara ex asperis & hamatis.

401. Feriq, Centauri] ut Absinthium strum, & lib. 4. Tristia Centaurea. Valeant Grammatici cum bellis istis de Immanitate Chironis conjecturis, & miser Fayus cum suo Aereffis.

406. Rescindere] Rumpere, Aperire. Alii legunt Restringere, quod forsitan idem valet.

408. Omnia postremo bona &c.] Hactenus de dulci & Amaro sapore, jam v. 18. docet res aliis etiam sensibus jucundas, aut injucundas fieri propter eandem causam, quoniam viz. Semina e quibus constant sint lævia & rotunda, vel aspera & hamata. Sic in gratis Sonis, Odoribus, & Coloribus, rotunda & lævia semina, in ingratis autem hamata & aspera agnoscæ.

412. Musæa mele] Cantica elaborata, & ex arte composita. Mele ut Pe'age : v. 504.

Cynea Mele. l. 1. v. 933. Musæo lepore. v.

946. Musæo melle. lib. 5. v. 336. Mellicon smoras.

Et ciam scena Croco Cilici recenter confersa est, & Ara iuxta posita suaves Arabici thuris odores exhalat. Neq. credas gratos rerum colores qui oculis delectare possunt componi e Seminibus ejusdem forma cum illis qui pungunt oculos, & lachrymas exprimunt, aut sadam speciem pra se ferant, & turpes videntur. Quodcumque enim delectat, & gratum est sensibus, id constas e lachrymis principis. Quodcumq. vero ladic & ingratum est, id e squalidis hamatisque seminibus componitur. Sunt etiam quadam semina, qua nec lavigata jure dicas, neq. aduncis apicibus prorsus hamata, sed potius Angularia, (qua angulos habent prominentes) & qua titillare potius quam ledere sensus possunt; & semina istiusmodi figura Faculam, Inulam, & similia componunt. Deniq. calidum Ignem, & gelidam pruina distimili figura sensus nostros afficere colligimus ex utriusq. Tactu.

Et cum Scena croco Cilici perfusa recens est, Araque Panchæos exhalat propter odores: Neve bonos rerum simili constare Colores Semine constituas, oculos qui pascere possunt, Et qui compungunt aciem, lacrymareq; cogunt: 420 Aut foeda specie tetri, turpesque videntur. Omnis enim sensus quæ mulcet causa, juvatque, Haud sine Principiali aliquo lævore creata 'st: At contra, quæcumque molesta, atque aspera constat, Non aliquo sine Materie squalore reperta 'st. 425 Sunt etiam quæ jam nec Lævia jure putantur Esse, neque omnino flexis mucronibus Unca: Sed magis Angululis paulum prostantibus, & quæ Titillare magis sensus, quam Lædere possunt: Fæcula jam quo de genere 'st, Inulæq; sapores. 430 Denique jam calidos Igneis, gelidamque Pruina, Dissimili dentata modo compungere sensus Corporis, indicio nobis est Tactus uterque.

TACTUS

NOTÆ.

416. [Croco Cilici] Croci enim qui e Cilicia advehebantur floribus scena spargebatur: Faber, Horatius Epist. ad Augustum Recte necne Crocum flore, perambulet Atta Fabula si dubitem, &c.

417. Ar. q. propter exhalat] ita mallem quam propter odores exhalat.

419. Oculos pascere] Sic lib. 1. v. 36.

Pascit Amore avidos inhians in Te, Dea, visus.

Terentius

Restabat nihil aliud nisi pascere oculos.

425. Squalore] Squalor propriè asperitas est, itaque vestis auro & signis aspera Squales Auro dicitur Virgil. Faber. Haud operæ pretium monere in quibusdam Codd. huic versui subiungi

At qua lenis & est jucundo prætita sensu

Hac aliquo sine seminio graviore creata est.

426. Sunt etiam qua jam &c.] Quoniam sunt quedam Objecta, quæ sensus organa nec prorsus lacerant, ut Amara, nec ita delectant ut Dulcia, sed titillant potius & grato Dolore excitant, ideo putandum est nec prorsus lævia & rotunda eorum semina esse, nec Hamata & aspera; sed Angulis quibusdam extantibus figurata, ita ut aliquatenus pungere valeant, lacerare non possint, v. 5.

430. Inulæ] Ita Lambinus e Codd. cum Vulgati habent viniq;: Horatius dixit Amaras Inulas

Erucas virides Inulis ego primus Amaris Monstravi incoquere, &c.

431. Deniq. jam calidos Ignes, &c.] Ad Tactum tandem venit, & Illius objecta diversimodè figurata esse docet v. 13. quia Calor & Frigus Organa diversimodè afficiunt. Deinde Tactum (quem Epicurzi unice admirabantur & amabant) & diversas illius species non sine effusione quadam Animi, & exultatione explicat.

432. Dentata] Figurata, ne putes Lucetium velle Ignis Atomos angulosæ esse, non orbicularis figuræ, & sensus uterque (ita legit) dicitur, motonymicis pro Utriusq;: Gassendus. Sed plus Dentata significat: Semina enim Ignis compungunt sensum, ideoque necesse est angulos quosdam habere extantes. Frigus ad figuram Trigoniam seu Pyramidalem, quæ nimirum constat ex quatuor faciebus triangularibus, Epicurus refert. Etenim in Epist. ad Pythoclem Glaciei causam declarans, fieri eam dicit *ἡ γὰρ ἐκ τῶν πρὸς ἑαυτὴν κλημάτων ἐκ τῶν ὑδάτων συνιστᾶται δὲ τὸ σκληρὸν, & ὀξύγωνον τὸ ἐκ τῶν*

Tactus enim, Tactus, (pro Divum numina sancta.)
Corporis est sensus, vel cum res Extera sese 435
Insinuat, vel cum lædit, quæ in corpore Nata 'st
Aut juvat Egrediens genitales per Veneris res:
Aut ex Offensu cum turbant Corpore in ipso
Semina, confunduntque inter se concita sensum:
Ut si forte manu quamvis jam Corporis ipse 440
Tute tibi partem ferias, æquè experiare.
Quapropter longè formas distare necesse 'st,
Principiis, varios quæ possint edere sensus.

Denique, quæ nobis Durata ac Spissa videntur,
Hæc magis hamatis inter sese esse necesse 'st, 445
Et quasi ramosis altè compacta teneri.

In quo jam genere in primis Adamantina saxa,
Prima acie constant, iustus contemnere sueta,
Et validi Silices, ac duri roborata Ferri,
Æraque, quæ claustris restantia vociferantur. 450

is, & quasi ramosis altè (firmiter) compactas jungi. Inter quas res præcipue numeros (in primo agmine stant) saxa Adamantina, iustus violentissimos solita contemnere, saxa etiam solida, & durum ferrum, atq; Æra (Cardines ex Ære factos) qua sub pondere januarum strident.

N O T A.

τῷ ὕδατι ὑπαρχόντων, ἢ καὶ διὰ τὴν ἐξουσίαν
τῶν τοιούτων προσκελευσέναι, &c. Dum explodun-
tur ex Aqua Orbicularia (effectoria Calo-
ris) Corpuscula, coarctantur verò quæ in eadem
Aqua reperiuntur Scalena, & Acutangula,
aut dum ea Corpuscula adfiscuntur extrinsecus,
&c. Eadem Plutarchus in libro de primo
Frigido.

434. Proh Divum Numina sancta] Poeticè,
non Philosophicè, certè non κατ' Ἑπὶ μὲν
loquitur (proh Dii immortales) quos
frustra invocas, si illos securum agere æ-
vum credideris. Faber. Inconsideratè,
ut & omnia de Tactu: Epicurus Ipse,
ὁρμῆς δὲ καὶ ὁρμησμοῦ πνεύματος τοῖς ἰαυτοῖς
βελότοις ἐξέσφαι, ὁρμῆς πὶ συνήξας καὶ
Μα Διὰ, & Νῆ Διὰ, ἐξορκῶν τὴν ἐντυγχά-
νοντας, καὶ πρὸς ἑς διελύζεσθαι, πρὸς τὸ ἴσθαι
vid. Eusebium Præp. Evang. l. 14. Cap.
27. Lucretius imitatur Epicurum, inde
hæc exclamatio, & illa infra

Nam proh Sancta Deum tranquilla Pectora
pace, &c.

435. Corporis] Vir summi iudicii Fayus
existimat Corpus hoc in loco idem signi-
ficare ac in lib. 1. v. 305.

Tangere enim & tangi, nisi Corpus, nulla
potest res.

439. Confunduntur] De voce ista nihil
Interpretes. semina inter se concita Con-

Tactus enim (proh Dii
sancti) Tactus est sensus
Corporis, vel cum res externa
intrat in Corpus, vel cum
res, quæ nata est in Corpore,
egreditur, & in egressu vel
ladit, vel delectat ut in
Cibus; aut cum semina agi-
tata sibi invicem occurren-
tia, in ipso Corpore tumultu-
antur, & inter se concita
confundunt sensum. Quod
genus Tactus ipse, si ali-
quam partem Corporis manu
percutias, experiri poter.
Concludo igitur figuras ista-
rum seminum quæ diversos
sensus excitant, varias de-
bere esse, & dissimiles. Do-
nig, res, quæ spisse & dura
nobis videntur, necesse est
ex seminibus magis hama-

fundunt sensum, quia tumultuantur;
nisi quis mavult Compungunt, ut in v.
420.

443. Edere] Alii legunt Reddere, nihil
muto, at Ladere, quod amat Gifanius, nullo
modo ferri potest.

444. Denig, quæ nobis &c.] Hactenus di-
versitatem figurarum probavit ex diversis
motibus quos in Organis sensuum objecta
excitant: jam alia argumenta congerit,
v. 34. e. Firmitate & Fluiditate Rerum
ducta. Quædam enim semina habent ha-
mulus, uncinulosve, quibus possint sese
invicem irretire, continere, & spatiolis in-
anibus, quantum fieri potest, seclusis
impedire murum esse evolvendi disso-
ciandique libertatem: Ista firma duraque
Corpora constituunt, Æs, Ferrum, Saxa,
& similia. Aliæ particule læves sunt &
ad orbicularem figuram accedentes, & ex
iis Fluida Corpora componas; nam par-
ticule læves & orbiculari figura præ-
ditæ dissociabiles sunt, emobiles, impul-
sui faciliè cedunt, & in proclive provolvii
possunt.

446. Ramosis] Per ramos Alii.

450. Æraque, quæ claustris restantia.] De
Cardinis stridore intelligendum, Lambi-
nus qui aliter sentiebat, alibi erat, aue
certè ibi indiligenter fuit. Restantia quæ
sustinentia: Faber.

Res autem fluida, & quæ liquida sunt corpore & seminibus lavigatis & rotundis componuntur, Corpuscula enim globosa nec inter se impleantur, & coherant, & facilius per plocive voluntur: Denique omnes res, quæ dissipari subito & dissipari cernimus, v. g. Flamma, Fumus, Nebula, si non constant e seminibus lavigatis, & rotundis tamen non componuntur e Principiis hamatis & inter se perplexis, nec Corpus pungere, & lapides penetrare valent: nec tamen illorum particula ita sibi invicem adhaerens ut sensum particula; ita ut inde recte conjectas illas omnes res subito dissipabiles non esse hamatis & inter se perplexis Principiis, sed ex acutis componi. Quod vero quadam sunt & Fluida & Amara, ut Aqua marina, non est quod alicui mirabile videatur. Quod Fluidum enim est & lavigatis & rotundis seminibus constat,

Illæ autem debent ex Lævibus atque Rotundis Esse magis, fluido quæ corpore Liquida constant. Nec retinentur enim inter se glomeramina quæque, Et procurfus item in proclive volubilis extat. Omnia postremo quæ puncto tempore cernis 455 Diffugere, ut Fumû, Nebulas, Flammâsq; necesse est, Si minùs omnibus sunt e Lævibus atque Rotundis, At non esse tamen Perplexis indupedita, Pungere uti possint corpus, penetrareque saxa: Nec tamen hæere inter se, quod quisq; videmus 460 Sentibus esse datum: facile ut cognoscere possis Non è Perplexis, sed Acutis esse Elementis. Sed quod Amara vides eadē, quæ fluvida constant, Sudor uti Maris est, minime id mirabile habendum. Nam quod fluvidū est, è Lævibus atq; Rotundis 465

NOTA.

452. *Fluido quæ &c.*] Quidam Codd. *Liquido* quæ Corpore Fluvida constant.

453. *Glomeramina*] Faber vix ignoscit Gifanio scribenti Lucretium vocare Atomos orbiculares *Glomeramina*; nunquam enim Lucretius Atomos vocavit *Glomeramina*, neque adeo potuit: Sed Fabri Clementiam non implorat Gifanius, & Poeta potuit vocare Atomos *Glomeramina*, vocavit enim. Nisi quis censcat Lucretium de figuris seminum disputantem aliud quàm semina significare velle.

455. *Omnia postremo &c.*] Quædam sunt Corpora quæ inter Fluida numeremus, v. g. Fumus, Nebula, Flamma, &c. quæ vel levissimum impetu dissolvi possunt & dissipari, ideoque ex hamatis & inter se perplexis seminibus non constant. Eadem tamen Corpora sensus pungunt, Ut Nebula & Fumus Oculos, Res etiam duras penetrant, ut Flamma lapides & saxa: ideoque e lævibus & proprus rotundis Principiis non componuntur. Hæc autem v. 8. ex Acutis seminibus partim componi asscriit: Ista est hujus loci, qui toties exercuit Interpretes, sententia.

456. *Si minùs omnibus sunt*] Ita legit Muræus, elegantius quàm vulgati Codd. qui *Si minùs Omnia* exhibent.

460. *Nec tamen Hæere inter se.*] Hos tres versus agnoscunt Codd. rejicit Lambinus; *Asscriitq; Supervacaneos esse: quali non debuit Lucretius affirmare Fluida ista pun-*

gentia & penetrantia Acura semina non minùs quàm lævia & rotunda continere: Atomi enim vel leves vel rotundi non pungunt Corpus, neque penetrant: libenter igitur retinerent si esset quod pro *Sentibus* reponi possit.

463. *Sed quod Amara vides etiam &c.*] Alia sunt fluida, quæ simul & Amara aut Acerba v. g. Aqua Marina; Hæc omnia componi asscriit v. 14. partim e lævibus & rotundis, unde istorum Fluiditas, partim e squalidis & asperis, unde Acerbitas & Amaritudo; denique demonstrat istiusmodi corpora ex particulis diversimodè figuratis compingi, quoniam separari possunt, Percoletur enim per Arenam Aqua marina, asperas particulas deponit, & cum lævibus suis tantum & rotundis seminibus dulcis fluit.

464. *Sudor uti Maris est*] Faber legit *Sudor amarus ut est* & asscriit Lucretium his 7. v. de sudore tantum disputare: Hæc conjectura illi mirifice placet, & fruatur; non invidio. *Sudor Maris* seu *Udor Maris* lege, non quia, ut Interpretes, Empe-docles olim vocavit Mare *Sudorem* terra, (*ἰδορμα τῆς γῆς* Aristoteles 2. Meteorolog.) Sed quia *Sudor*, seu ut Alii *Udor*, idem est ac *Humor*: vid. Varronem de lingua Lat. lib. 4. voce *Udus*. De *Sudore* autem & non de Aqua marina hic loci agere Poetam isti soli dicunt qui indiligenter legunt

Est,

Est, at Lævibus, atque Rotundis mista doloris
Corpora: nec tamen hæc retineri Hamata necesse est:
Scilicet esse globosa, tamen cum Squalida consent,
Provolveri simul ut possint, & lædere sensus.

Et quò mista putes magis Aspera Lævibus esse 470
Principiis, unde est Neptuni corpus acerbum:
Est ratio discernendi, seorsumque videndi.

Humor dulcit ubi per terras crebrius idem
Percolatur, ut in foveam fluat, ac mansuescat.

Linguit enim supra tetri Primordia viri 475
Aspera, quò magis in terris hærescere possunt.

Quod quoniam docui, pergam connectere rem, quæ
Et hoc apta fidem ducit: Primordia rerum

Finita variare FIGURARUM ratione.

Quod si non ita sit, rursum jam Semina quædam 480
Esse infinito debebunt corporis auctu.

Namque in eadem una cuiuscujus brevitate

Corporis, inter se multum variare Figuræ

Non possunt: Fac enim minimis è partibus esse

at cum istis lavigatis & rotundis quadam Semina aspera (qua do'rem excitare possunt) miscentur: non tamen necesse est hæc semina aspera hamata esse, & inter se perplexa coherere, sufficiens si sint globosa simul & aspera; tum enim simul facile provolvitur possunt, (in proclive labi) & sensus lædere: Et ut magis credas Aspera Semina lavigatis immista esse, & quibus est: mistum mare fit salsum, si aliqua ratio separandi istas particulas, & seorsum videndi. Aqua enim marina dulcescit cum per terras frequenter percolatur ut in fossam defluat, & ibi fiat mitior: supra enim relinquit semina testis salis, quæ, quæ aspera sunt, ideo facilius harent, & remanent in terra quam alia lavigata ejusdem Aqua se-

mina. Cum verò de figurarum diversitate salis disputavi, aliam opinionem exponam, quæ ex priori pendet, & ab illa confirmabitur: viz. Varietatem figurarum Seminum esse finitam. Si verò hoc non ita esset, Quædam semina infinita forent & immensa magnitudinis: Non enim potest esse magna varietas figurarum, cum omnia

NOTÆ.

466. Doloris [Corpora] Squalida seu Aspera, unde dolor, & insuavis motus.

468. Scilicet esse Globosa] Scilicet, scire licet, ut sæpe Lucretius; quodcumque enim est Fluidum ex orbicularibus & globosis principiis constat.

477. Quod quoniam docui &c.] Hoc est quod probandum suscipit; Variant Figuræ Atomorum, & est illarum varia magnitudo, ut jam ostensum est, sed tamen illa varietas infinita non est, etsi sit indefinita, seu incomprehensibilis. Id primò probat v. 22. ex ipsa seminum, quam olim demonstraverat, Parvitate: Ut enim Figurarum varietas foret Infinita, necesse est ut immensa sit seminum quorundam moles, cum sola immensa magnitudo sit infinitæ varietatis figurarum capax. Si Corporis figuram mutare velis, transpone partes, quot sunt diversæ positiones tot erunt diversæ figuræ; Idem in semine aggredere, omnibus modis partes, quæ in illo concipi possunt, versa & transpone, & finitam tantum figurarum varietatem in tantillo Corpore ag-

noscere. Epicurus docuit, εἰναὶ τὰ χρίματα ἅτ' Ἀτόμων ἀπερίληπτα, ἢ ἀπείρονα. Plutarchus de Placit. Phil. l. 1. c. 3. Ἀτόμους τοὺς Ἀσφαλοῦς ἐκ ἀπλῶς ἀπείροι εἶσιν, ἀλλὰ μόνον ἀπερίληπτοι, εἰ μὴ μίδια πρὸς τοὺς μέγιστον ἀπλῶς εἰς ἄπειρον αὐτοὺς ἐκβάλλον, ὥστε οὐ τῷ ἀεὶ μένῳ μεγέθει ἀπείρους ὁποῖον Ἀσφαλοῦς ἀδύνατον. Epicurus ad Herod. Ita rectè legit Gassendus: Meibomius autem suis emendationibus omnia turbavit.

478. Apta] Εὐκροθέσια, Εὐκρομένη, An-nexa, Connexa, Pendens. Fidem autem Probationem, ut & Græcis πείσις in eadem notione. Faber. Apta, Adepta Barthius. ut in v. 656. Claudiani de Bello Getico.

O meritum nomen feliceibus apta triumphis.

479. Finita variare ratione] Quidam, Codd. Variata. Alii Finis rationes.

482. Cujus cuius] Cuiusvis & Codd. Gissanius, & numeros esse Ennianus contendit.

Corpora sint parva, supponas enim semina constare e minimis aliquibus partibus e tribus v. g. aut paulo pluribus, Cum partes has cunctas unus seminis diverso ordine disposuisti (alias modo imas, modo dextras, modo sinistras locasti) tum omnino expertus fueris quam figuram unaquæq. partium positura toti illius seminis (corpori det, Deinde, si forsitan plures figuras velis inducere, tum addas necesse est alias partes, & similiter si plures figuras velis, alias partes sterum adias necesse est: Ergo ut varietas novarum figurarum major sit, ita & Corpus sit majus, ideoq. non potes concipere infinitam varietatem figurarum in seminibus nisi etiam velis quadam semina infinita magnitudinis; quod olim demonstravi non posse esse. Deinde Barbarica vestes, splendens Melibæa

Corpora prima tribus, vel paulo pluribus auge; 485
Nempe ubi eas parteis unius Corporis omneis,
Summa atque ima locans, transmutans dextra lævis,
Omnimodis expertus eris, quam quisque det ordo
Formai speciem totius Corporis ejus :
Quod superest, si forte voles variare figuras, 490
Addendum parteis alias erit: inde sequetur
Adsimili ratione alias, ut postulet ordo,
Si tu forte voles etiam variare figuras.
Ergo formai novitatem corporis augmen
Subsequitur: quare non est ut credere possis, 495
Esse infinitis distantia semina formis,
Ne quædam cogas immani maximitate
Esse, supra quod jam docui, non posse probari.
Jam tibi Barbaricæ vestes, Melibææque fulgens

Purpura

NOTÆ.

485. Tribus vel Pluribus auge] Non, Tres aut plures partes addas, ut alii Interpretes; sed supponas, e tribus aut pluribus, i. e. definito partium numero constare. Quælibet figuratio positionem partium peculiarem exigit, porro autem partes magnitudinis finitæ tot modis transponi, & componi possunt, ut nullus tandem positionis modus superstes fiat: alioquin enim novæ & novæ in infinitum partes essent, ex quibus magnitudo tandem infinita conciperetur, cujusmodi sane in Atomo non est, quæ infra visum longè consistit. Gassendus.

497. Maximitate] Sic Proximitas apud Ovidium, Opumitas, & Opulentitas apud Plautum.

499. Jam Tibi Barbarica vestes, &c.] v. 15. Aliam accipe rationem: Si aliæ & aliæ figuræ in Infinitum concederentur, nullæ essent extremæ qualitates rerum naturalium certæ & determinatæ; quandofiguratione nova ita variarentur, ut & quacunque optima melior, & quacunque pessima deterior exoriri possit. Vestes pretiosissimi coloris, odores, soni, & saporis optimi ab Aliis superarentur, nec amplius in Honore essent; dum quæ jam ingratissima videntur, & quæ maximè averfamur, præ aliis deterioribus quotidie exortis eligeremus.

499. Barbarica vestes] Phrygiæ, Persicæ,

Babylonicæ, Melibææ.] A Peneo ad Sepiada, Gyrtone, Melibæa, Castanea; paræ ad famam, nisi quod Philoctetes Alumnus Melibæam illuminat. *Tomponius Mela* lib. 2. Cap. 3. Ad quem locum *Vossius*; Non ob Philoctetem tantum urbs hæc illustrior erat aliis istis duabus, sed & ob Purpuræ tincturam, Lucretius lib. 2.

— Melibææ, fulgens

Purpura Thessalico concharum tincta colore.

Sed & Virgilii locum, cum inquit

Quam plurima circum

Purpura Maandro duplici Melibæa cucurrit.

de hac ipsa urbe interpretantur: Alii tamen quod sciam Thessalicæ, vel Melibæensis purpuræ non meminerunt; Præterea, Festus Pompeius dicit insulam fuisse, Melibæa purpura a nomine insula, in qua tingitur, vocatur. Atqui hæc Melibæa in recessu Sinus, quem Olsæ & Pelli promontoria efficiunt, erat sita, nihilque minus erat quàm Insula. Locum itaque Lucretii & Virgilii de Phœnicia purpura accipiendum esse existimo: In ditione enim Apamiæ, quæ Pella dicta erat a Macedonibus, caputque fuit aliquandiu omnium Syriæ civitatum insulam Melibæam eleganter describit Oppianus, sitam in Oronte flumine, qui antequam mari mergitur, latè circa illam itagnat. *Thessalicæ* verò illas conchas, dixit Lucretius, quia a Thessalis vel condita est, vel nominata est ista

Phœnicia

Purpura Theſſalico concharum tincta colore, & 500
Aurea Pavonum ridenti imbuta lepore
Sæcla novo rerum ſuperata colore jacerent :
Et contemptus odor Myrrhæ, Mellisque ſapores,
Et Cynea mele, Phœbæaque dædala chordis
Carmina conſimili ratione oppreſſa ſilrent. 505
Namque aliis aliud præſtantius exoreretur.

Cedere item retrò poſſent in deteriores
Omnia ſic parteis, ut diximus in meliores :
Namque aliis aliud retrò quoque tetrius eſſet
Naribus, Auribus, atque Oculis, Oriſque ſapori. 510
Quæ quoniam non ſunt in rebus reddita, certa &
Finis utrinque tenet Summam : fateare neceſſe eſt
Materiam quoque finitis differre Figuris.

Denique, ab Ignibus ad gelidas, hiemiſq; Pruinas
Finituſt, retroque pari ratione remenſuſt. 515
Finit enim Calor, ac Frigus, medique Tepores
Inter utrumque jacent, explentes ordine Summam.
Ergo finita diſtant ratione creata,
Ancipiti quoniam mucrone utrinque notantur,
Hinc Flammis, illinc rigidis inſeſſa Pruinis. 520

Quod quoniam docui, pergâ connectere rem, quæ

Ex

eſt ut concedas varietatem figurarum ſeminum finitam eſſe. Deniq̃, ab Ignibus calidis, ad gelidas Hyemis pruinas finitum eſt, & ſimiliter e contra a gelidis Hyemis pruinis ad calidos Ignes finitum eſt: Calor enim in Igne, & Frigus in pruina extrema ſunt, & inter hac medii tepores jacent explentes ordine ſummam, (qui intendi uſq; ad Calorem in Igne, & remitti uſq; ad frigus in pruina poſſunt:) Hi igitur tepores finita tantum ratione a ſe invicem diſtant, ex utraque enim parte habent terminos, Hinc calidis Ignibus, illinc gelidis pruinis incluſi. Quoniam verò de hac re ſatis diſputavi, aliam exponam opinionem, qua

NOTÆ.

Phœnicia Melibæa, Theſſali enim & Macedones innumeris Syriæ locis patria indidere cognomina. Hinc illa in Syria vocabula, Berrhoea, Edèſſa, Lariffa, Heraclea, Ægæ, Chalcis, Europos, Dium, Maronea, Pieria, Cyreſtica, aliaque infinita.

503. Myrrhæ) Vet. Codd. Smyrnæ; idem ſonat, μυρρίνη ἢ ἡ σμύρνη παρὰ Αἰολέων, ἐπὶ δὲ τὰ πόλιν τῆς μύρων Διὸς Σμύρνης ὁικουμένης Athenæus. p. 688. vid. etiam Theophrastum de Odoribus.

414. Deniq̃, ab Ignibus &c.] Confirmat v. 7. quia vulgò res determinantur contrariis qualitatibus, quæ ita extremæ ſunt, ut plures quidem gradus medios, ac nullum prorsus extra ſe habeant.

514. Ab Ignibus] Hunc locum de Zonis

accipiendum (de iis enim Lambinus interpretatur) non puto, ſed de vi intensiſſima Ignis, de frigore, de tepore, &c. Faber.

519. Ancipiti mucrone] duplici termino, nempe hinc Calore, illinc Frigore medii tepores includuntur: Notantur] Metaphora a terminis depaſſis. Faber.

520. Inſeſſa] Obſeſſa, circumfuſa, Alii Inſeſſa: Turnebus Inſeſſa Pruinis, i. e. Feſſa in Pruinis, ſeu deſinentia in Pruinas, ſeu Pruinis finita; ita ingenio & acumine ſuo abutitur Vir ille magnus, ut imperiti Librarii errores explicet, & defendat.

521. Quod quoniam docui] Probavit diſſimiles figuras finitas eſſe jam v. 7. ſubjungit aliam Epicuri ſententiam. Semina viz. qua ſunt ſimilis figura numero Infinita eſſe; Inſaniti Orbicularia Infinita orata, Inſaniti

ex hac pendet, & ab illa confirmabitur; viz. Semina quæ sunt unius & ejusdem figuræ Infinita esse: nimirum cum Varietas figurarum sit tantum finita, semina quæ sunt ejusdem & similis figuræ debent esse numero Infinita, alioquin tota seminum multitudo esset numero finita, quod falsum olim demonstravi. Quod cum asseruerim, jam age brevis suavisq; Carmine docebo, semina ab æterno rerum semine tenere (omnia rerum genera conservare) per plagas ex omni parte continuatas: Quamvis enim quædam Animalia vides numero pauca, & Naturam in illis producendis minus fecundam esse, nihilominus in alia regione, in alio loco, & terris remotis possunt esse plura ejusdem Generis; Exempli gratia, in genere Quadrupedum Elefantos anguimanos contem-
plamur, India enim tot milia Elephantorum nutrit.

Ex hoc apta fidem ducit: Primordia rerum,
Inter se Simili quæ sunt perfecta figura,
Infinita cluere: etenim distantia cum sit
Formarum finita, necesse est, quæ Similes sint, 525
Esse Infinitas: aut summam Materiai
Finitam constare: id quod non esse probavi.
Quod quoniam docui, nunc suaviloquis, age, paucis
Versibus ostendam, corpuscula Materiai
Ex infinito summam rerum usque tenere, 530
Undique protelo Plagarum continuato.
Nam quod rara vides magis esse animalia quædā,
Fecundamque minus Naturam cernis in illis;
At regione, locoque alio, terrisque remotis
Multa licet genere esse in eo, numerumque repleti. 535
Sicuti Quadrupedum cum primis esse videmus
In genere anguimanos Elefantos, India quorum

NOTÆ

Infinita Pyramidalia, atque ita de cæteris; Addit deinde rationem ex Infinitate seminum superius probata; Quippe, cum species figurarum finitæ sint, peripicuum est, si, quæ sub ipsis continentur Atomis, finito forent numero, nullam fore in Universo Atomorum Infinitatem. Καὶ ἐκστίν δὲ χρημίστων ἀπλῶς ἄπειροι ἐστὶν Ἀτόμω, ἔστι τὸ πᾶν ἐν τῷ πλεονεῖ τῶν Ἀτόμων ἄπειρος, ἔστι μὴ ἀπλῶς ἄπειροι αὖ ἐστὶν οἱ καὶ ἐκστὶν τὴν χρημίστων ὁμοιᾶν
Epicurus ad Herodotum.

524. Etenim] Pro Enim contendunt Gifanivs & Paræus, quibus nihil magis displicet quàm verlus Integer.

528. Quod quoniam docui] Quatuor sequentes versus tanquam inidoneos argumento explicando prætermisit Gassendus; Et abesse possunt, si consideremus Lucretium de figuris seminum disputare, si verò particulare, quod sequitur, argumentum spectemus, necessarij videntur: Atomorum sub unaquaque figura infinitatem modò probaverat: Objectionem verò imminentem prævidet, quæ ut meliùs unè cum responsione intelligat, quatuor his versibus Lectorem monet, quid expectare debeuit.

521. Protelo] Protelum propriè est Tenor ille ducti Aratri per sulcos. Itaque Proteum erit continuata actio & ἀπαιτος; Faber. Protelag; Fugate, Terent. Phor. Act. 1. Sc. 3.

Ne Te irascis suis saevicidis distis protelet.

vid. denique Vossium ad Catullum. p. 123. 532. Nam quod rara vides &c.] Objicit sibi, posse videri finitas esse Atomos sub aliquibus figuris, cum rariora quædam, & minus frequentia Animalia esse videamus; & Respondet v. 37. primum, Illa, quæ hic sunt rara, abundare alibi; Elephantes v. g. quos Roma vix unquam vidit, in India esse plurimos. Deinde quamvis unica unius generis res esse in Orbe concederetur, nisi tamen infinitæ ejusdem formæ essent Atomis, futurum non fuisset, ut ea res nasceretur, & procrefceret: idque allata comparatione egregiè illustrat.

533. Fecundamq; minus] Alii magis, quos sequi nolo; Fecundam minus naturam in illis, Infecundiora Animalia, Gassendus: quod displicet.

535. Numerumq; repleti] Qui respondeat aliorum frequentia; Faber.

537. Anguimanos] Manus Elephantis Proboscis, tortilis, flexilis, serpentis in modum.

Millibus

Millibus è multis vallo munitur eburno,
Ut penitus nequeat penetrari; tanta ferarum
Vis est, quarum nos perpauca exempla videmus. 540

Sed tamen id quoq; uti concedam, quam libet, cito

Unica res quædam nativo corpore Sola,
Cui similis toto terrarum non fit in orbe:

Infinita tamen nisi erit vis Materiai,
Unde ea progigni possit concepta; creati 545
Non poterit neq; quod superest, procreescere, alique.

Quippe etenim sumant oculi, finita per Omne
Corpora jactari unius genitalia rei;

Unde, ubi, qua vi, & quo pacto congressa coibunt
Materiæ tanto in pelago, turbaque aliena? 550

Non (ut opinor) habent rationem conciliandi:

Sed quasi naufragiis magnis multisque coortis,

Disiectare solet magnum mare transtra, gubernæ,

Antennas, proram, malos, tonstræque natanteis,

Per terrarum omneis oras fluitantia aplustra; 555

Ut videantur, & indicium inortalibus edant,

Infidi maris infidias, viresque, dolumque

Ut vitare velint, neve ullo tempore credant,

Subdola cum ridet placidi pellacia ponti:

Sic tibi si finita semel Primordia quædam 560

Constitues, ævum debebunt sparsa per omne

Disiectare æstus diversi Materiai:

dolum infidi Maris vitare, nec unquam credere, cum tranquilla facie aquor subdole adblanditur, & subridet: Sic si semina alicujus rei Finita constitues, diversi materia æstus illa ita disjunctæ, & perpetuo disiectarentur,

ut vallo eburno impenetrabilis muniri videatur: Tanta est Elephantorum multitudo in India, licet Nos Romæ raro videamus. Ut tamen non morosus sim, si res aliqua, quancunq; vis, unica & sola, & cum in toto terrarum orbe nulla sit similis, nisi verò illa semina e quibus componi possit, essent numero infinita, ista res nunquam fuisset producta, nec deinde aucta & nutrita: Supponamus enim Finita semina alicujus rei per Infinitum Inane jactari. Unde, ubi, qua vi, & quo modo convenient ista semina in tanto diffusiliū seminum turbine jactata & dispersa: Nullo modo, uti opinor, convenire possunt; sed ut verè cum multa rates naufragiū patiantur, mare agitarum solet disiectare Transtra, Gubernacula, Antennas, Proram, malos, Remos natantes, & Aplustra fluitantia per omnia litora, ut videantur, & adnaveant Homines Infidias, vires, &

NOTÆ.

538. Vallo munitur Eburno] In Extremis Africa positum vicem in domiciliis præbere, sedesque in iis, & pecorum stabulis palos Elephantorum dentibus fieri Polybius tradit, autore Golussa regulo: Plin. l. 8. c. 10. idem Lucretium voluisse Laminas docet, & ex illo Fayus: frigidè: Respicit tabulam aliquam in qua India vallo eburno cincta esset: Faber, qui Lucretium ubique Tabulas spectantem inducit: Maximam Indiæ vim in Elephantis sitam esse quis nescit? Illorum ope se, suamque patriam Indi defendebant. Hæc cogita, & mentem Lucretii attinges.

550. Materia Pelago] Non potuit Elegantius, cum perpetuo agitantur semina, & sint omni æquore magis irrequieta.

550. Turbaque aliena] Inhabilis ad casum, Fayus, ut solet: Lucretius autem intelligit Atremis quæ ad constitutionem alio-

rum generum necessariæ sunt.

551. Conciliandi] Quidam Codd. Conciliari.

552. Multisq;] Ita Leg. & Ventisq; rejicè. 554. Tonstræ] Remi: Virgilius

— Lento luctantur marmore Tonstræ.

555. Fluitantia Aplustra] Aplustra Navium ornamenta in prora. Cicero in Arato Navibus assumptis Fluitantia querere aplustra.

559. Pellacia] Unde hæc vox Ipse Lucretius docet, lib. 5. v. 1002.

Nec poterat quenquam placidi Pellacia ponti Subdola Pellicere in fraudè ridentibus undis.

Virgilius 2. Æneid.

Invidia postquam Pellacis Ulyssiei.

561. Omne] Omnem Gifanius; & frustratur: avus enim Veteres.

562. Æstus Materiai] Modò dixit Materia Pelagus, & jam Æstus Materia.

ut nunquam coire, nunquam
si forte convenirent in catu
remanere, aut aliis acci-
dentibus augeri valeret.
At verò nihil evidentius,
quàm quod Res gignuntur,
& genita augentur; idèq;
hanc obcurum est, semina
uniuscujusq; rerum Generis
Infinita numero esse, e qui-
bus res creantur & augen-
tur. Neg, profectò Motus
quibus res destruantur per-
petuò superare, rebusq; vitam
auferre possunt; nec motus
quibus res gignuntur & au-
gentur res creatas perpetuò
conservare; contentio inter
semina (existètia & geni-
talia) ab æterno existens tam
pari virtute, pariq; successu
prætrahitur: Nunc h'c nullo
illio genit'ia rerum semina
prevaleant; nunc vincuntur;
Vagitus Infantum mi'cet
cum gemitu mortuorum, neq;
ulla nox diem, neq; ulla
dies noctem sequitur, qua
non auditur Ploratus mor-
tem & triste funus comi-
tantes infirmis vagitibus
N'scentium immisitor. Hoc
insuper obfignatum habeat,
& tenaci memoria retinen-
dum credas nihil inter omnes

istas res, quas comprehendimus, constare ex uno genere seminum, nec quicquam esse quod non com-
ponitur ex pluribus seminum generibus; & unamquamq; rem, quo plures diversæ facultates viresq;
habeat, eò plura seminum variis figuris præditorum genera continere,

Nunquam in concilium ut possint compulsa coire:
Nec remorari in concilio, nec crescere adaucta.
Quorum utrumq; palà fieri manifesta docet res, 565
Et res progigni, & genitas procrefcere posse:
Esse igitur genere in quovis Primordia rerum
Infinita palam 'st, unde omnia suppeditantur

Nec superare queunt motus utique Exiriales
Perpetuò, neque in æternum sepelire salutem; 570
Nec porro rerum Genitales Au'tificique
Motus perpetuò possunt servare creata.

Sic æquo geritur certamine Principiorum
Ex infinito contractum tempore bellum:
Nunc hic, nunc illic superant vitalia rerum, 575
Et superantur item; miscetur Funere Vagor,
Quem pueri tollunt videntes luminis oras:

Nec nox ulla diem, neque noctem aurora secuta 'st,
Quæ non audierit mistos Vagitibus ægris
Ploratus, mortis comites, & funeris atri. 580

Illud in his obfignatum quoque rebus habere
Convenit, & memori mandatum mente tenere:
Nil esse, in promptu, quorum natura tenetur,
Quod genere ex uno consistat Principiorum:
Nec quicquam, quod non permisso Semine } 585
constet.

Et quàm quicque magis multas vis possidet in se.
Atque potestates, ita pluria Principiorum
In sese genera, ac varias docet esse figuras.

NOTÆ.

569. Nec superare queunt &c.] Aliud v. 12.
continetur argumentum, quod superius
consequitur: si finita uniusmodi figuræ
semina supponamus, tum res ex iis finitis
seminibus constitutæ, cum semel solutæ
fuerint, nunquam instaurarentur: Si fi-
nita fuerint semina frustra generationem
& augmentationem rerum expectaremus.
At quid certius quàm Res alias nati &
augeri, alias diminui & interire? Unde
semina similis figuræ numero infinita esse
concludendum.

576. Vagor] Festus: Vagorem. posuit En-
nius pro Vagitu, lib. 16. & hunc versum
Lucretii ibidem laudat; ut & Nonius.

581. Illud in his &c.] Hactenus de infi-
nitate Atomorum sub unoquoque genere

figurarum, jam v. 8. docet Memmiam Res
compositas ex seminibus unius & ejus-
dem figuræ componi non posse; & varias
rerum facultates oriri ex varietate semi-
num, quàm varietas etiam contexturæ se-
quatur necesse est: Quod fusè satis pro-
bat.

581. Obfignatum] Dicimus reconde hoc imis
sensibus, Virgilius

Sensibus hoc imis, res est non parva, reconde.
sed quæ talia sunt ut condantur ferè ple-
rumque obfignantur, iis ἐπιθελὴ σφραγὶς
apponitur &c. Itaque metaphoricè; Hæc
in Animo habe, serva.

586. Multas viâ] Sic Lucretius lib. 3.
Multa viâ, & Salustius: Mulo jam assuetum
ad omnes viâ controversiarum,

Principiò,

Principiò, Tellus habet in se Corpora prima,
Unde Mare immensū volventes flumina fontes 590
Affidue renovent : habet, Ignem unde oriantur.

Nam multis succensa locis ardent sola terræ.
Eximiis verò furit ignibus impetus Ætnæ.
Tum porro nitidas Fruges, Arbutaque læta
Gentibus humanis habet unde extollere possit. 595
Unde etiam fluidas Frondeis, & Pabula læta
Montivago generi possit præbere ferarum,

Quare magna Deum mater, materque Ferarum,
Et nostri genitrix Hæc dicta 'st Corporis una.

Hanc veteres Graiū docti cecinere Poetæ 600
Sublimem in curru bijugos agitare leones:

Aëris in spatio magnam pendere docentes
Tellurem; neque posse in Terra sistere Terram.

Adjungere Feras, quia quamvis effera proles
Officiis debet molliri victa parentum. 605

Muralique caput summum cinxere Corona:
Eximiis munita locis quod sustinet Urbeis:

Quo nunc insigni per magnas prædita terras
Horrificè fertur divinæ Matris imago.

Hanc variæ gentes antiquo more sacrorum 610

pensam pendere, neq. Terram super aliam Terram, tanquam fundamentum, collocari: Feras (Leones) addiderunt, ut doceret Ptolem quantumvis essetam Parentum officiis devotam mittere debere; Caput illius murali corona cinxerunt, quoniam egregiis locis munita urbes sustinet, & jam errona ista turris decorata Imago divina Matris summo cum Horrore Vulgi per urbes & regiones portatur: Hanc diversæ gentes, ex antiquo sacrorum ritu

N O T A.

589. Principiò Tellus &c.] Primum argumentum v. 9 ducit e Terra, quam e diversis seminum generibus constare nemo negabit, qui fontes ebullientes, flammæ erumpentes ex illius visceribus viderit, aut qui illam a bores producere, & Hominibus Ferisque Alimenta subministrare consideraverit. Ista enim omnia ex seminibus ejusdem magnitudinis ponderis, & figuræ oriri nequeant. Deinde v. 61. multa subiungit de Terra, prout Mater Deorum & Cybele dicta a Veteribus Poetis fuit, ornamenta illius Deæ describit, mysteria totius fabulæ explicat, deridet superstitionem, & tandem Providentiam ipsam convellit.

590. Volventes flumina] Frigora Codex Vossii, quod Salmasio unitè placet.

592. Sola Terra] Loca Gassendus.

593. Eximiis] Magnis, Plautus in Trinummo dixit Eximias sumptus.

596. Fluidas] Molles, teneras, seu vento facillè mobiles, Codex Vossii Fluidas, Quæ

vox v. 874. aliquo modo confirmatur, sed Fluidas malo.

598. Quare magna Deum &c.] Incipit Fabula. Favete; Terra, quæ parit Omnia, Mater Deorum, Hominum & ferarum dicta est, sacra instituuntur, quæ partim ad Physicam, partim ad Ethicam trahit Lucretius; Illa quæ Jovem spectant proponit deridenda: sed ipsa prodit Dea.

601. Sublimem in curru &c.] Setibus Codex Gifanius: Sedibus, Seduli, vel Setulem, Palmerius: sed istorum Omnium libris vel conjecturis præferendus est antiquissimus Lambini Codex.

607. Eximiis] Alii Extremis: nihil interest. Alii Eximis; Gifanius Eximis, quod nec magis ne esse elt.

609. Horrificæ] Sic v. 623.

--- Impia Pectora vulgi

Contertere metu quæ possunt numine Diva. Non potest istis laudari istud Horrificæ quis enim (de vulgo loquor) non imis medullis cohorrescat, cum pulsus aramentis nugæ prodeunt hujusmodi?

Ideam

vocant Matrem Ideam, illamq. turba Phrygum circumcingunt, quia docent segetes in Phrygia primum ortas inde in totum Terrarum Orbem derivari: Gallos (Viros exsecros) attribunt, ut significant eos qui matrem (quam in loco Numidicis habere debent) violaverint, aut Patribus ingrati inventi sunt indignos esse qui liberos gignerent: Tenta Tympana palmis pulsata, & cymbala cava circum resonant, Cornua rancio sono undiq. minantur, & Cava Tibia Phrygiis numeris Animas furiat; Præportant Tela violenti furoris signa, quibus ingratos & impios vulgi Animas terrere possint, magnamq. Potentia & Majestatis hujus Diva horrorem excitare: Ignotum enim primum magnas per urbes portata muta beat Homines tacita salute, totam, per quam portatur, viam are & argento ferunt Cultores, larga sibi ditantes Deam, & tota rosarum

Ideam vocitant matrem, Phrygiaque catervas Dant comites, quia primum ex illis finibus edunt Per terrarum orbem Fruges coepisse creari. Gallos attribuunt, quia numen qui violarint Matris, & ingrati Genitoribus inventi sint, 615 Significare volunt indignos esse putandos, Vivam progeniem qui in oras luminis edant. Tympana tenta tonant palmis, & Cymbala circum Concava, raucifonoque minantur Cornua cantu, Et Phrygio stimulat numero cava Tibia mentis, 620 Telaque præportant violenti signa furoris, Ingratos animos, atque impia pectora vulgi Conterrete metu quæ possint numine Divæ.

Ergo cum primum magnas invecita per urbeis Munificat tacita Mortaleis muta salute: 625 Ære atque Argento sterdiunt iter omne viarum Largifica sibi ditantes, ninguntque rosarum

NOTÆ.

611. *Ideam vocitant matrem &c.*] Veram Etymologiam esse arbitror, (quod dico aliis indicium est) non quam Lucretius. & omnes alii attulere; sed hanc: *Idæ* sunt montes, & Loca saltuosa, (Hesychius, Eustathius, Herodorus, unde & *Idæ* pro ligno, seu materia tectonica apud eundem) At primi homines glande vesciebantur, & in quercu penuriam iis erat; Hinc itaque mater Deam *Idæa*: sed post inductum Tritici usum *Phrygia* dicta fuit, nam Triticum *Phρύγιαν* seu *torrere* solebant: Notandum imprimis quod ait Lucretius, eas appellationes ex antiquo ritu sacrorum profectas: Addo amplius ex Virgil. & Aliis, ritum illum seu *παισμον* ex Crete in oras Hellepontis deportatum: Sed Cretes id omne a Syris habebant: *Faber*. His aliquid reponeretur si orium fuisset, at quid damni si veras omnium Deorum Gentium Etymologias nesciremus?

615. *Matris*] Si fabulas enarrare vellem de Gallis, de Tympanis, de Cymbalis, proferrem multa; sed hæc nihil ad Lucretium; tantum monebo *Fayum*, Poetam de Magna illa Deam matre in hoc versu nihil cogitasse; Matres, quibus nos homines pusilli orti sumus, divinitate donat; & impios adversus illas liberis prorsus indignos esse

620. *Phrygio*] Phrygius numerus, Enthusiasticus; & ad furorem excitandum maxime idoneus.

621. *Telaq. præportant*] Telis istis non tantum terrebant vulgus, sed sibi lacertos quandoque conscribillaabant; inde v. 631. — In numerumq. exultant sanguine pleti.

625. *Munificat &c.*] Versus plane admirabilis, & scomma acutissimum. Mater enim illa Magna Lapis rudis, nec dum arte elaboratus, non admodum loquax & garrula, beneficia multa haud dubio conculit, at quæ dedit tacebat Ipsa. Interim miselli Homines spargebant flores, & stipem erogabant, immemores Antisthenis, qui Nummam pro Dea poscenti dixit *ἔσθω τὸν ματρίαν τὴν θεῶν, ἢ οὐ θεοὶ τριφύων*

626. *Iter omne viarum*] Melius quam Iter, *Omnia circum*.

627. *Ninguntq.*] *Νιφάδες πόδων* (utinam Latine dicere possim) ita apud Pindarum Danae dicitur ad sese recipere Jovem aure ningentem:

*Κροτῆ μαστιπίων
Νιφάδων δ' ἔμαρναν
Τὸς φερβόντων θεῶν Faber.*
Quidam Codd. *Tinguntq.*

Floribus

Floribus, umbrantes Matrem, comitumque catervas.
 Hic armata manus (Curetas nomine Graij
 Quos memorant Phrygios) inter se forte catenas 630
 Ludunt, in numerumque exsultant sanguine læti; &
 Terrificas capitum quatientes numine cristas,
 Dictæos referunt Curetas: qui Jovis illum
 Vagitus in Creta quondam occultasse feruntur,
 Cum pueri circum puerum pernice chorea 635
 Armati in numerum pulsarent æribus æra,
 Ne Saturnus eum malis mandaret adeptus,
 Æternumque daret Matri sub pectore volnus;
 Propterea Magnam armati Matrem comitantur:
 Aut quia significant Divam prædicere, ut armis, 640
 Ac virtute velint Patriam defendere terram:
 Præsidioque parent, decorique Parentibus esse
 Quæ benè, & eximie quamvis dispôta ferantur,
 Longè sunt tamen a vera ratione repulsa.

Omnis enim per se Divûm natura necesse 'st 645
 Immortali ævo summa cum pace fruatur,
 Semotà a nostris rebus, sejunctaque longè.
 Nam privata dolore omni, privata periculis,
 Ipsa suis pollens opibus, nihil indiga nostri,
 Nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira. 650

*stituta videantur, tamen ab ipsa rei veritate sunt longissimè remota: Necessè enim est ut omnes
 Dii, eo quòd Dii sunt, æternam agant vitam maximo in otio, ut nullam nostri curam habeant,
 ut sint expertes doloris, a periculis etiam tuti, propriis suis dotibus ad felicitatem satui instruiti;
 ut Hominum cultu non indigeant, nec delecentur pietate eorum, nec impiis irascantur:*

N O T A.

631. Forte *Catenas Ludunt*] Olim repo-
 suit Lambinus, *Terq, quatorq;*: deinde ap-
 probata Turnebi sententia forte *Catenas*
 edidit. & *Ducunt* pro *Ludunt* scribendum
 putavit: Addit Faber; Locum hunc sibi
 corruptum videri ait Gifanius, (qui amat
 Catervà i. e. Catervatim) Ego autem nihil
 mutandum contendere possum, non pro-
 pter locum illum notissimum ex Adel-
 phis, Tu inter eas restim ductans saltabis,
 sed propter alium longè aptiorem ex 27.
 Livii peritum. Is ita se habet, In Foro
 pompa. constitit, & per manus recte data Vir-
 gines, sonum vocis pulsu pedum modulantes, in-
 cesserunt. Alii scribunt *Canentes*. Quidam
Coruscans: Curetas enim clypeos & Enses
 coruscasse notum est, & mox ipse *Lucre-
 tius* confirmat.

631. *Sanguine lati*] Alii *Fleti* i. e. Aspersi.
 Alii *Pleti*, i. e. Repleti. vide v. 621.

632. *Numine*] Horrore Deæ, *Fayus*: viz.
 Magna mater *cristis* Curetum insidet: Nu-

*imbro Matrem, & comi-
 tantes Catervas consergunt:
 Tum Caterva armata Ho-
 minum (Graci vocans Cu-
 retas Phrygios) per manus
 recte data inter se ludunt, &
 in numerum saltant san-
 guine aspersi; & nutu capi-
 tum terrificas cristas qua-
 tientes, representant Di-
 ctæos Curetas, qui di-
 cuntur olim in Creta occul-
 tuisse decantatum vagitus
 infantis Jovis, cum Pueri
 armati circa Puerum sal-
 tantes æra aribus (gladiis
 clypeos) pulsare; ne Sa-
 turnus illum adeptus den-
 tibus suis concedendum tra-
 deret, & mater immenso,
 æternò, dolore affligeretur:
 Hanc ob causam Matrem
 magnam armati comi-
 tantur, vel ut significent
 Deam monere, ut omnes pa-
 rati forent patriam Terram
 Armis defendere, & pa-
 rentibus decori & adjumento
 esse: Quia omnia licet probè
 & ingeniosè inventa & in-*

mine, nutu. sic Servius ad 4. Æneid.

637. *Mandaret*] τοῖς γνάφους ὑποδάδοι,
 intra maxillas conderet, Faber. *Manderet*
 Gifanius, quem, qui velit, audiat.

640. *Prædicere*] Malim *Prodicere*, est e-
 nim significantius, & plenius: Faber.

643. *Qua benè & eximie*] Ingenium Poë-
 tarum agnoscit, Rem ipsam rejicit; Quid
 enim beata otio æterno Numina Terras,
 Colonos, Arva, & segetes curarent? Vo-
 cibus Neptuno, Cere, Baccho, pro Vino,
 Mari, Segete, uti licet, at Deos neingas.

645. *Omnis enim per se &c.*] Mollissima
 Epicuræi Dei Imago, ut languidus otio,
 ut supinus jacer; τοῦ μαργεῶνος & ἀφρο-
 τον, ἕτε αὐτοῦ πλάγμω & ἔχει, ἕτε ἀλλοῦ
 παρῆχει, ὥστε ἕτε ὀργαῖς, ἕτε χεῖρας συν-
 χέουσι. ἐν ἀδωμένῳ γὰρ πᾶν τὸ τοῖς ὄν. Epi-
 curus ad Menæceum. Quis talem Princi-
 pem, imo Hominem non despiciat?

Terra quidem nullo prædita
est sensu, at quia continet
semina multarum rerum, in-
deo multis modis multas res
producit. Idem, si quis velis
appellare mare Neptunum,
segetes Cererem, & Vinum
vocare Bacchum, potius
quàm proprio nomine illius
liquoris uti, Permittamus
etiam ut idem appellet Ter-
rarum Orbem Deum Ma-
trem, quamvis re ipsa non
sit. Sæpe igitur Oves, & bel-
lica Equorum proles, & cor-
nige i Boves in eodem prato
gramina pondes, sub e-
iusdem Celi tegmine vi-
ventes, & ex eodem flumine
bibentes dissimili specie vi-
vunt, Parentum naturam
retinent, moresq; singulis suis
generibus convenientes, Tan-
ta est varietas seminum in
quovis Herbarum genere,
tanta in unoquoq; flumine:
observandum etiam quod u-
numquoq; Animal, Offa,
Cruor, Vena, Calor, Humor,
Viscera, Nervi, quæ omnia
constant ex seminibus disparis figura, componunt. Deinde Corpora, quæ accensa igne comburuntur,
si nil præterea præbent, tamen ex se tradunt Corpora, e quibus flamma, lumenq; fit.

Terra quidem vero caret omni tempore Sensu :
Sed quia multarum potitur Primordia rerum,
Multa modis multis effert in lumina solis.
Hic si quis Matre Neptunum, Cereremque vocare
Constituet Fruges, & Bacchi nomine abuti 655
Mavolt, quam Laticis proprium proferre vocamen:
Concedamus ut hic terrarum dictiter Orbem
Esse Deum Matrem, dum re non sit tamen apse.

Sæpe itaque ex uno tondentes gramina campo
Lanigeræ pecudes & Equorum duellica proles, 660
Buceriæque greges sub eodem tegmine coeli,
Ex unoque sitim sedantes flumine aquai,
Dissimili vivunt specie, retinentque parentum
Naturam, & mores generatim quæque imitantur :
Tanta 'st in quovis genere Herbæ Materiæ 665
Dissimilis ratio : tanta 'st in Flumine quoque.

Jam verò quamvis animantem ex omnibus unam
Offa, Cruor, Venæ, Calor, Humor, Viscera, Nervi
Constituunt, quæ sunt porro distantia longè
Dissimili perfecta figura Principiorum. 670

Tum porro quæcunq; Igni flammata cremantur.
Si nil præterea, tamen ex se ea corpora tradunt,
Unde Ignem jacerè, & Lumen summittere possunt :

NOTÆ.

654. Hic si quis] Hinc & Hinc si quis: Alii.

659 Sæpe itaq; &c.] Finita Magna Matris
pompa, ad initium redit, & secundò
v. 8. probat varia seminum genera in
rebus singulis inveniri, v. g. in iisdem
herbis, in eadem Aqua, quæ cum Alimento
sunt tam variis Animantium generibus,
Equis, Bobus, &c. necesse sit varia con-
tineant Principiorum genera, quæ singulis
accommodentur.

660. Duellica] Bellica; ut Duellum, Bel-
lum.

661. Buceriæq;] Buceraq; seu Buceraq; Alii,
Buxiaq; enim & Buxiaq; legitur, at Bu-
xiæq; frustra quæres.

663 Retinentq; Parentum] Quidam Codd.
Retinente Parente, i. e. Tellure retinente
suam Naturam : quo nihil ineptius.

667. Jam vero &c.] Priori argumento
aliud v. 4. connectit: Quin etiam quæ ac-
commodantur uni Animanti necesse est
generum adhuc diversissimorum sint,
cum varia variis ipsius partibus, Venis,

Visceribus, Nervis, Ossibus, &c. coop-
tentur.

671. Tunc porro quæcunq; &c.] Quartò v. 7.
arguit ex Ligno, & aliis rebus igne reso-
lutis; Cum enim in Ignem, in lucem, in
fumum, & Cineres resolvantur, existi-
mandum esse videtur non fieri resoluti-
onem in alia quàm quæ re ipsa contine-
bantur; neque ex Ligno perire aliud,
quàm connexionem & sicut partium,
sive speciem existendi modum, formam,
Qualitatem, Speciem, Accidens, Eventum,
cujus causa erat, & dicebatur Lignum.
Ideò in Ligno aliisque rebus varia illa
genera seminum, e quibus Lux, Fumus,
Cineres constant, latere concedendum est.

672. Ex se ea Corpora] Hac in se Corpora,
ut In pro Intus five videri accipiatur; Gi-
fanius. Ex se ea Corpora, Lambinus resti-
tuit; Alii legunt Ex se, vel Ex suo Cor-
pore.

673. Jacerè] Lacere, i. e. Elicere, Gifanius
qui ingenio nimis indulget.

Scintillaque

Scintillasque agere, ac latè differre Favillam.

Cætera confimili mentis ratione peragrans, 675

Invenies intus multarum Semina rerum

Corpore celare, & varias cohibere Figuras.

Deniq; multa vides, quibus est Odor, & Sapor una,

Reddita sunt cum Odore; imprimis pleraque dona,

Relligione animum turpi cum tangere parto. 680

Hæc igitur variis debent constare Figuris:

Nidor enim penetrat, qua Succus non it in artus:

Succus item seorsum, & rerum Sapor insinuat

Sentibus, ut noscas primis differre figuris.

Diffimiles igitur Formæ glomeramen in unum 685

Conveniunt: & res permisto Semine constant.

Quin etiam passim nostris, in versibus ipsis

Multa Elementa vides multis communia verbis;

Cum tamen inter se Versus, ac Verba necesse est

Constare alia ex aliis constare Elementis. 690

Non quòd multa parum communis Littera currat,

Corpus unum componere, & res constare semine permisto: Quinetiam in ipsis nostris versibus passim vides multas literas multis vocibus communes, Interim tamen fateris versus alios & verba alia ex aliis Literis componi, non quòd pauca tantum litera istis versibus & verbis communes sint,

NOTÆ.

678. Deniq; multa vides &c.] Quintum v. 9. subijcit argumentum; Plures qualitates sentimus in eodem Corpore contineri; Odorem v. g. & saporem; Odorem autem & saporem e seminibus disparis figuræ constare palam est, Diversos enim sensus afficiunt, & dum Alter per Nares insinuat, Alter Linguam & Palatum afficit.

† 679. Reddita sunt cum odore] Alii, cum adoles: Hunc versum rejicit Lambinus, sequentem etiam delet Faber. Nam quæ Latinitas? Tangeris Animum religione turpi parto? Dein, cur hoc exemplum potius quàm aliud quodvis? an quia necesse sit immolare Capellam, Ovem, &c. ut noscamus multa esse, quibus & Odor & Sapor una sint? Hæc Faber: Acutè, ut solet, Uterque enim, aut Neuter rejiciendus: Neutrum rejicio, Latinitas enim haud ab- similis isti, quam v. 63. legimus; & quamvis non necesse sit immolare Capellam, Ovem, &c. ut noscamus multa esse quibus Odor & Sapor una sint; tamen haud indecorum Poetæ Epicuræo duos versiculos subinde infarcire, quibus Deos obiter fugillet, & rideat Pietatem. Alii legunt Contingere parato; Tibi nempe parato contingere sive inquinare Animum turpi religione: & Contingere faciunt Trysyllab. ut infra degere duellum; imperitè ut patet

ex v. 660. ---Leg. autem.

---Quibus & Odor & Sapor una

Reddita sunt, cum adoles---

683. Et rerum] Seorsum Codd. rectius; ut & Privis pro Primis in sequenti versu haud absurdè legitur.

685. Glomeramen in unum] Gassendus: Glomerantur in unum.

687. Quin etiam passim &c.] Sententiam suam illa, qua sæpe utitur, similitudine v. 12. illustrat, objectionem subinde proponit, & solvit. Si enim, dicit aliquis, communia sunt multis rebus semina, unde res ipsæ sunt diversæ? similia Semina res similes efficerent. Hunc verò Argutorem Lucretius jubet intueri versus suos, in illis multas literas communes multis vocibus inveniet, at voces ipsas inter se diversas esse, ex iis etiam diversa Carmina componi negari non potest. Pari ratione, licet in multis rebus communia sint Semina, res tamen ipsæ, quæ ex istis seminibus similibus componuntur prorsus diversæ esse possunt.

691. Non quòd multa parum &c.] Debet ad id referri quod de similibus figurarum infinitate dixerat, v. 525. contra autem de numero finito dissimilium v. 481. Cui & aliquid germanum post paucos versus occurret. VIZ. v. 721.

aut nulla duo verba ex literis isdem constant: sed quia omnes versus & omnia verba non ex isdem prorsus literis componuntur: Sic alia res, licet contineant semina multis rebus communia, ipsa tamen possunt esse inter se prorsus dissimiles, ita ut iure dicamus Homines ex aliis seminibus, ex aliis fruges, ex aliis arbores constare. Nec tamen putandum est semina cuiusvis figura, seminibus cuiusvis figura conjungi posse; cum enim monstra vulgò nata cerneret: quadam Animalia partim Ferina, partim Humana specie (Centauri) existerent, aliquando etiam Arbores ex Animalis corpore surgere, & terrena membra marinis connecti, & Naturam per Terras omnia producentes nutrire Chimaras, tetro ore ignem spirantes videres. At nulla istiusmodi monstra esse manifestum est, siquidem constat res cunctas certa genetrice certisq; seminibus ortas dum crescunt genus suum conservare posse. Nec aliter profecto potest fieri,

Aut nulla inter se duo sint ex omnibus isdem:
Sed quia non vulgò paria omnibus omnia constant.
Sic aliis in rebus item communia multa,
Multarum rerum cum sint Primordia, longè 695
Dissimili tamen inter se consistere summa
Possunt: ut meritò ex aliis constare ferantur
Humanum genus, ac Fruges, Arbutaque læta.
Nec tamen omnimodis connecti posse putandu' est
Omnia: nam vulgò fieri Portenta videres, 700
Semiferas Hominum species existere; & altos
Interdum Ramos egigni corpore vivo:
Multaque connecti Terrestria membra Marinis.
Tum flammam tetro spiranteis ore Chimæras
Pascere Naturam per terras omniparenteis. 705
Quorum nil fieri manifestu' est: omnia quando
Seminibus certis certa genetrice creata
Conservare genus cæcæ gentia posse videmus.
Scilicet id certa fieri ratione necesse' est.

Nam

NOTÆ.

696. Dissimili summa] i. e. Res dicantur ex dissimili seminum congerie, si totam compagem simul intueare, componi.

699. Nec tamen Omnimodis &c.] Quamvis multa semina sint multis rebus communia, Unaquæque tamen res eam exigit dispositionem, ut Atomī ipsam constituentes eas, quæ sunt sibi congruæ, adsciscant, ac velut consociant, alias prætercant, & respuant: Ex quo rursum fit, ut cum res dissolvitur, congruæ quæque se muruò trahant, & ab incongruis cædant. Sed audire plenius ex Lucretio juvat, qui rem ipsam v. 10. proponit, & causam reddit, quòd alioquin monstra quocidè nascerentur; Centauros, Chimæras, & omnia Poëtarum figmenta videremus. Nulla autem istiusmodi apparent portenta, quia ex certis quibusdam, non ex omnigenis Seminibus nascuntur res; certis insuper aluntur.

701. Et altos interdum Ramos egigni, &c.] Egigni Corpore vivo, ut apud Horat.

—Tanto emetiris æervo.

Ramos de Corpore vivo) Ramos e vivo Corpore Hominis egigni prorsus mirabile fit, sed nec fortasse mirabile non fit quod de Prupulo in Regione Thoracis, Pastoris,

Tatraconensis sive ad sternum frutescente narrat Gassendus l. 5. de vita Peireskii. Pastor Tatraconensis in prunulum incidit, spinæque ad eam partem implantata, sic per biennium radices egit, ut post resectos surculos varios, aliqui tandem prodierint, in quibus flores & fructus visi: Non destitit instare Peireiskius, donec Cardinalis Barberinus curavit fidem fieri per illius loci Archiepiscopum, & Eques Puteanus non literas modò attestantes, sed surculos etiam accepit, & cum illo communicavit: Hæsit verò deinceps minus, cum accepit simile quidpiam contigisse in Thufcia, circa Gallinæ cuiusdam collum, & Frontiniani in Occitania. circa digitum Piscatoris, in quem cum implantata fuisset spinula Scorpionis marini, res eò evasit, ut Chirurgus inde eduxerit tres pisciculos generis Scorpionum; Quamquam hæc omnia qui viderit, fidem habere rutiorem potest.

705. Pascere Naturam] Alere se, vel ut aliis placet, vastare, depascere, devorare totam Naturam: Fajus: Sic omnia.

709. Scilicet id certa &c.] Oïo qui sequuntur versus non tam constituentis versusum argumentum, quàm præcedentis rationis.

Nam sua cuique Cibis ex omnibus intus in artus 710
Corpora discedunt: connexaque convenientes
Efficiunt motus: at contra aliena (videmus
Rejicere in terras Naturam: multaque cæcis
Corporibus fugiunt e corpore percita plagis,
Quæ neq; connecti cuiquam potuere, neq; intra 715
Vitales motus consentire, atque animari.

Sed ne fortè putes animalia sola teneri
Legibus his: eadem ratio res terminat omneis.
Nam veluti tota natura dissimiles sunt
Inter se genitæ res quæque, ita quamq; necesse est 720
Dissimili constare figura Principiorum;
Non quòd multa parum simili sunt prædita forma:
Sed quia non volgo paria omnibus omnia consent.

Semina cum porro distent, differe necesse est
Intervalla, Vias, Connexus, Pondera, Plagas, 725

legibus teneri, (propter diversitatem figurarum seminum diversa esse) eadem diversitas cæteras res omnes differre facit: ut enim res quæq; genita inter se tota sua natura differunt, ita necesse est unamquamq; rem componi ex principiis disparis figura; non quòd pauca tantum semina sine ejusdem forma, sed quòd omnia non sine similibus prorsus & uniusmodi figura. Cum autem Semina diversæ figuræ habeant, necesse est ut Intervalla, meatus, connexus, pondera, plagæ,

NOTÆ.

rationis posteriorem partem explicant:
Res enim e certis seminibus ortæ idèdum crescunt, genus suum conservant, nec in aliud degenerant, Quia Natura ex alimento istas tantum seligit particulas quæ sibi aptæ & convenientes sunt, incongruas verò secernit, & rejicit: Hinc Ramj vivo Corpore nunquam egignuntur, quoniam Corpus humanum particulas materiæ arboribus alendis aptæ ejicit, nec in alimentum unquam convertit: & idem de reliquis monstris dicendum.

710. *Sua*] Conventientia, Specifica: e. g. ex pane id educit Homo per coctionem quod Speciei humanæ convenit, Canis contra quod Canino generi. *Faber.*

713. *Multaque cæcis &c.*] Multa quæ non vides e cuiusque Animantis Corpore vi quadam imperceptibili ejiciuntur. *ἄλλα τὰ μὴ δυνάμει συνήθη τῷ ἐκ ὁμοιογενείας.* Quod Statica Experimenta egregiè confirmant.

715. *Neq; intra*] Quidam Codd. *Inter:* Alii *Inte:* forsan indu legendum.

716. *Animari*] Hæc est conjectura Lambini contra omnes libros, qui *Imitari* exhibent, suamque conjecturam v. 146. lib. 5. tuetur

Quandoquidem nequimus vitaliter esse animata.

hoc enim ab immutabili & certa causa procedit: Ex omnibus alimentis propria unicuique Animalis particula in membra illius Animalis discedunt, & conjuncta conspiciunt in motus isti Animalis convenientes, & vitales; particulas autem quæ noxiæ & incongruæ sunt videmus Naturam in terram ejicere; multaq; particula sensui non subjecta aliarum scitibus fugata e Corpore clam recedunt: quæ particula non potuerunt aliis conjungi, nec in ipso Animalis corpore in vitales & convenientes motus conspire: Ne verò forsan existimes sola Animalia his

*Faber dicit querendum esse aliquid quod ab illa scriptura Imitari proprius abesse, Nullum autem videt verbum quod Sententiæ magis conveniat, & ad libros manu descriptos accedat magis, quàm adagitari; Si verò (quod Infinita apud Lucretium exempla suadent) vocem istam diversis interferendo quæ, non malè huic loco consultum fuerit. Legit igitur adq; igitari, i. e. & adagitari, seu agitari intra vitales motus. Nulla certè vox magis propria occurrere possit, & quam sententia pronius admittat. Sed cum istud Igitari non intelligerent Exscriptores, suum Istud Imitari procuderunt, quod & sensus respuit, & Latinitas probare non potest. *Faber.* Micare id est Moveri Turnebus.*

717. *Sed ne forte putes*] Quod de Animalibus dixerat, id porro existimandum de cæteris rebus, quæ pari modo ex certis, proprioque modo dispositis Atomorum generibus constant: Communia licet in omnibus semina reperiantur, Alia tamen certa semina singulis propria accedunt, illa efficiunt ut diversa sint intervalla, diversi motus, situs, posituræ, &c. Et inde oritur rerum varietas, & differentia.

718. *Eadem ratio res terminat omnes*] Ita Lambinus, cum Codd. *Differminat Omnia* quod probò.

N 3

Con-

concurfus, motus, diverfa
fint; quæ non ſolum Ani-
malia, ſed Terras, Mare, &
Cælum a Terris diſſerre fa-
ciant: Nunc age, dicta mea,
quæ juvando labore congeſſi,
percipe; ne forte credas res
illæ, quas vides Albas, ex
Albis Seminibus componi;
aut Nigras e Nigris, aut
res aliæ quovis colore imbu-
tas, ideo iſtius Coloris eſſe,
quia Semina ejus erant e-
odem Colore tinctæ; In Se-
minibus enim nullus eſt
omnino Color, neq. ſimilis,
neq. diſſimilis illi, qui, in
rebus quas componunt ap-
paret. Quæ Corpora (nullo
viz. Colore tinctæ) ſi con-
cipi non poſſe exiſtmes, in-
ſinitum erras: nam cum
Cæci nati, qui nunquam So-
lis lucem viderint, Taſtu
cognoſcunt Corpora, quæ nullo unquam Colore imbuta ſentiebant, inde poſſumus colligere,

Concurfus, Motus: quæ non Animalia ſolum
Corpora ſejuungunt, ſed Terras, ac Mare totum
Secernunt, Cælumque à Terris omne retentant.

Nunc age dicta meo dulci quæſita labore
Percipe: ne forte hæc Albis ex Alba rearis 730
Principiis eſſe, ante oculos quæ Candida cernis:
Aut ea, quæ Nigrant, Nigro de Semina nata:
Neve alium quemvis quæ ſunt induta colorem,
Propterea gerere hunc credas, quod Materiai
Corpora conſimili ſint ejus tinctæ colore. 735

Nullus enim Color eſt omnino Materiai
Corporibus, neque par rebus, neque denique diſpar:

In quæ corpora ſi nullus tibi fortè videtur
Poſſe animi injectus fieri, procul avius erras.
Nam cum Cæcigeni, Solis qui lumina nunquam 740
Alpexere, tamen cognoſcant corpora Taſtu,
Ex ineunte ævo nulla continctæ colore:
Sciſce licet menti quoque noſtræ Corpora poſſe

N O T A.

728. [Cælumq. a Terris omne retentant] Re-
tentant, ne Cælum cum Terris miſceatur.
Lambinus: Optimè, concludit: Semina
quidem diſtant, ſed niſi Intervals, viz.
Motus, &c. icidem diſſerrent, Omnia
prorſus, Cælum, Mare, Sydera, &c. con-
funderentur: Faber. Ita vox iſta Retentant
eſt vis maximæ, niſi illa impediret, Cæ-
lum Mari, Mare Terris miſceretur, at
nihil tale voluit Lucretius, apud illum
Retentant idem planè quod diſtinguunt, aut
faciunt diſſerre.

729. Nunc age, dicta meo &c.] Καὶ μὴν
καὶ τὰς Ἀτόμους νομίστων, μηδὲ μίαν ποιότητα
τῶν φερομένων πρὸς φέρεσθαι πλὴν χήματος,
καὶ βάρους, & μεγέθους, καὶ ὅσα ἐκ ἀνάγκης
χήματος συμφοῦν ἐστὶ. Ποιότητες γὰρ ἀλλὰ
οἱ οὐ χροῖμα τε, & θερμότης, πλεονέχοντες
τῶν Ἀτόμων μεγεθύνουσι, διὸ καὶ τὰς Ἀτό-
μους οὐ συνπαύχουσι. Epicurus ad Herodotum.
Eandem ſententiam Lucretius exponit,
& v. 9. Semina affirmat colorum exper-
tia, neque opus eſſe alborum ſeminum,
ut Album foret Compoſitum, neque ni-
grorum, ut Nigrum.

733. Quæ ſunt induta] Emendatio Lam-
bini, in Codd. Imbuta: quod Latini Ser-
monis ratio improbat. Deinde ex Epicuri

ſententia Corpora non poſſunt dici im-
buta Colore. Faber. Cui crederem ſi pro-
bâſſet. Quem Gaſſendus.

735. Tinctæ Colora] Ταῖς Λαμβinus.
738. In quæ Corpora ſi &c.] Senſit Lucre-
tius ſe multis ægrè perſuaſurum fuiſſe
nullos eſſe in Seminibus, & proinde ne-
que in iſtis Compoſitis, Colores. Præju-
diciis enim penitus obedientes, pauci
credunt ſe aliquid Corporeum poſſe con-
cipere, quod non ſit Coloratum; ideoque
ſemina, quæ mente percipi non poſſunt,
utpote Coloris expertia, ſibi obtrudi non
ferunt: Hiſce præjudiciis v. 9. breviter
occurrit. Cæci res percipiunt, quarum
tamen Colores nunquam viderint; nec
omnis rerum perceptio unā cū Sole
occidit, in denſiſſimis tenebris non minus
illa, quæ tangimus, percipimus, quàm illa
quæ medio die & luce clariffima verſamur.

739. Animi injectus] Venuiſſet admodum:
Res percipiendæ ab Animo videntur re-
motæ, in eas ſeſe injicit mens, & arreptas
percipit: Alii pro Fieri, Ferri.

742. Nullo Colore] Relativè ad Cæcigenos:
neque enim unquam Corporis ullam cog-
nitionem ſibi peperere ope Coloris.
Faber. Continctæ Lambinus Conſacta: ut &
Taſta, v. 746.

Verti in notitiam nullo circumlita fucō.

Denique nos ipsi cæcis quæcunque tenebris 745
Tangimus, haud ullo sentimus tincta Colore.

Quod quoniam vinco fieri, nunc esse docebo.
Omnis enim Color omnino mutatur in omnis:
Quod facere haud ullo debent Primordia pacto,
Immutabile enim quiddam superare necesse est; 750
Ne res ad Nihilum redigantur funditus omnes.

Nam quodcunque suis mutatum finibus exit,
Continuò hoc mors est illius, quod fuit antè.

Proinde Colore cave contingas Semina rerum:
Ne tibi res redeant ad Nilum funditus omnes. 755

Præterea, si nulla Coloris Principiis est
Reddita natura, at variis sunt prædita Formis;
E quibus omnigenos gignunt variantque Colores.

(Præterea magni quoddam refert Semina quæque
Cum quibus, & quali positura contineantur, 760
Et quos inter se dent motus, accipiantque:)

Perfacile extemplo rationem reddere possis,
Cur ea, quæ Nigro fuerint paulo ante Colore,

Marmoroe fieri possint Candore repente:
Ut Mare, cum magni commòrunt Æquora } 765

venti,

accipiant vicissim;) facile potes rationem reddere cur illa Corpora, quæ paulò ante Nigra erant, brevi Candida evadant: v. g. Mare, cum procella undas turbaverit,

NOTÆ.

747. Quod quoniam vinco fieri] Quoniam probavi Semina Coloris expertia percipi posse, Nunc esse docebo, Rerum Principia nullis Coloribus esse tincta: ita ut deesse videtur versus

Corpora Materiam nullo continēta Colore.

Vinco fieri) ut apud Horatium

Vincit enim Stultos ratio insanire Poetas.

Integer verò sit locus, conjecturam meam non pertinaciter defendam: Lucretius v. 9. primò probat Rerum Semina non esse colorata, quia omnis Color mutari potest, At Semina Rerum sunt immutabilia, aliter Omnia in Nihilum reciderent.

Ποιότης πᾶσα Ἀτόμῳ συνπαύχουσι καὶ ἰδίᾳ καὶ μετὰ αὐτῶν, ὥς καὶ αἱ Ἀτόμοι μετὰ μετὰ αὐτῶν· ἐπιδηγοῦ δὲ τὴν ὑπόμνησιν ἐν ταῖς ἀγαθόσι καὶ συγκεῖσται εἶς ἐὶν ἐ ἀδιάλυτον, ὃ τῆς μετὰ αὐτῶν ἐκ τῆς τὸ μὴ οἰ ποικίλῃς. Ἄς δὲ ποιότητες ἐκ

res etiam nullo colore tinctas a nostra mente concipi posse. Deinde quacumque nos ipsi in Tenebris tangimus non sentimus ullo colore esse tincta. Cum verò hoc ita esse certum sit, conabor ulterius demonstrare: Omnis enim Color in omnes mutari potest. At Rerum Semina nullo modo mutari debent, necesse enim est ut aliquid sit Immutabile, nisi concedere velis omnes res in Nihilum redigi. Cujus enim Natura mutatur, id definit esse quod antè fuit: Ne igitur dicam Semina Rerum colore aliquo imbuta esse, nisi etiam velis res omnes in Nihilum posse redigi. Præterea si Semina non sint naturaliter Colore tincta, sed variis figuris prædita, ex qua varietate Figurarum omnis Varietas Colorum oriri potest, (magni enim refert cum quibus singula Semina, & qualis ordine conjunguntur, & quos motus impertiant, & quos

συνπαύχουσι, & καὶ ἰδίᾳ, εἰς λεῖψος καὶ ἑξέστης, ἐν τῷ μετὰ αὐτῶν ἐκ ὁμοιογενείας καὶ ἀπὸ αὐτῶν, ἀλλ' ἐξ ὧν τῶν ποικίλῃς ἀποδίδουσι. Epicurus Epist. ad Herodotum. Inde Lucretius. Si Color esset intrinsecus Seminibus, Semina forent mutabilia, Omnis enim Color mutabilis.

756. Præterea si nulla [Coloris &c.] Secundò v. 19. Ducet Semina nullis Coloribus imbuta esse, quia frustra aliquis Semina Colore tingat: Varias figuras Atomis attribue, & ex diverso Earum Ordine, Dispositione, & positura varii Colores oriuntur. Exempli gratia, Mare esset Cærulei Coloris, at agitatum fluctibus albescit: Semina viz. quæ in uno ordine disposita Cæruleum colorem exhibebant, jam in alio constituta Album colorem induunt: At verò si Color Cæruleus esset Seminibus natus, nulla agitatione ista Principia speciem albam ostentarent.

759. Præterea] Tropærea: Gifantius restituit. Veritur

canis fluctibus albescit. Dicere enim potes, quando Semina rei, quæ Nigra plerumq; apparet, loco priori moventur, & illorum ordo stirps mutatur, quando quædam de novo addita, quædam detracta sunt, tum rem istam candidam subito apparere; si verò e Seminibus carulei Coloris Mare componeretur, nullo modo potuisset Albam fieri: Quocumq; enim situ & ordine colloces Semina Carulei Coloris, illa albedinem nunquam inducere valerent. Si autem dicas Semina ista e quibus Mare, quod unius Coloris videtur esse, constet, variis Coloribus esse prædita, ut sæpe ex corporibus diversimodè figuratis Corpus, quod totum Quadratum est, & simplicis Figura, componitur; Tum sequeretur, quod sicut in isto Quadrato Corpore diversas variasq; Figuras existere videamus, ita etiam in Mari, aut alio Corpore unius & simplicis Coloris diversas variasq; Colores cerneremus. Deinde Diversa & dissimiles Figura non impediunt quò minus extrema totius Compositi Corporis superficies Quadrata esset, at dissimiles Colores impedirent quò minus tota res uno simplici Colore imbuta videretur. His addo, quod concessa illa, quam modo memoravi, conjectura, tota ista ratio,

Vertitur in canos candenti marmore fluctus.
Dicere enim possis Nigrum, quod sæpe videmus,
Materies ubi permista sit illius, & ordo
Principiis mutatus, & addita, demptaque quædam,
Continuò id fieri ut Candens videatur, & Album: 770
Quòd si Cæruleis constarent Æquora ponti
Seminibus, nullo possint Albescere pacto.
Nam quocumque modo perturbes, Cærulea quæ sunt
Nunquam in Marmoreis possunt migrare Colorem.
Sin alio, atq; alio sunt Semina tincta colore, 775
Quæ Maris efficiunt unum purumque Nitorem:
Ut sæpe ex aliis Formis, variisque Figuris
Efficitur quiddam Quadratum, unæque figuræ:
Conveniebat, uti in Quadrato cernimus esse
Dissimileis Formas; ita cernere in Æquore ponti 780
Aut alio in quovis uno puroque Nitore.
Dissimileis longè inter se, variosque colores.
Præterea, nihil efficiunt, obstantque Figuræ
Dissimiles, quo Quadratum minus omne sit extra:
At varii rerum impediunt, prohibentq; Colores 785
Quo minus esse uno possit res tota Nitore.
Tum porro, quæ ducit & inlicit, ut tribuamus

N O T A.

766. *Candenti marmore*] Corpus politum marmor dicitur, etiam si solidum non sit, Ita Græci, ita Latini, de Mari, de Papillis, &c. Faber

775. *Sin alio atq; alio &c.*] Dixerit fortasse quispiam aquam Maris ex variis & diversicolouribus Atomis concrevisse, unde ille & ille Color, modò Cæruleus modò Albus enascatur, uti Quadratum ex duobus aut quatuor Triangulis inclusis componitur, quæ ipsa Triangula alias inter sese figuras habeant: Sed non ita inquit, v. 8. Nam in Quadrato dissimiles formas cernere potes, extra quas est Quadratum: (id est quas in sese habet, & continet Quadratum) in Aqua autem Marina nihil tale videas. Faber.

778. *Unæq; figuræ*] Sic *Ista, Altera, Sola, Ulla, Nulla*, Plautus, Terentius, Cicero, Lucretius.

783. *Præterea nihil efficiunt &c.*] V. 4. Hoc effugium nullum esse demonstrat, Corpora enim diversæ figuræ in alteram diversam figuram consentire possunt, ut Triangula in Quadratum, at non eadem est Colorum

ratio, nec diversi Colores unquam unum simplicem componunt.

784. *Minus omne sit extra*] Ita Lambinus & Codd. dum Marullus, & Nardius: *Minus esset in illis.*

787. *Tum porro qua ducit &c.*] Iterum v. 7. pugnat; Qui dicunt unum simplicem colorem ex Seminibus alio atque alio Colore tinctis effici posse, priorem deserunt Opinionem, unicamque suæ sententiæ rationem evertunt: Hi enim postulabant Colorata Semina, ut Alba Corpora ex Albis Seminibus, & Nigra ex Nigris orirentur. Si tamen e Principiis diversimodè coloratis Niger, aut Albus Color oriretur, tota illa, cui prius fidebant, Ratio perit: Deinde subiungit Album Colorem (& idem de aliis dicendum) citius nasci posse ex Seminibus nullo, quàm e Principiis vel nigro, vel alio quovis Colore tinctis. Ita hos versus expono, quos Alii Interpretes nondum intellexerint.

787. *Ducit & inlicit*] Id est *suadet*: Ita scilicet restituit Lambinus locum maximè corruptum. Prin-

propter quam Colores Rerum Seminibus tribuimus, perit; quoniam tunc sequeretur Res Albas non ex Albis Seminibus fieri, aut Nigras et Nigri, sed ex Seminibus diversorum Colorum. Insuper observandum est, quod Res alba facilius oriuntur ex Seminibus nullo colore praeditis, quam ex Seminibus vel nigro, vel alio colore imbutis. Præterea quia Colores non possunt esse sine Luce, Rerum autem Semina in Lucem tradire non possunt, exinde sequitur Rerum Semina nullo colore esse tincta: Quomodo enim potest esse color in tenebris, cum omnis color in Luce mustetur, et varius appareat prout reflo vel obliquo Lucis radio corpus illustratur: Quod in plumis circa collem Columba Sole illustrata videre licet.

rophi fulgentius apparent, Aliquando virides colores, tanquam Smaragdos cum Pyropis, cum illo ru-
bro & flammeo permixtos exhibens. Pavonis etiam Cauda, cum larga luce impletur, pro diversis
ad Lucem positura non minus quam Pluma Columbarum varios colores induit. Cum autem hi Co-
lores Lucis tunc originem suam debeat, credendum est, eos sine Luce existere non posse.

N O T E.

Semina nunquam in Lucem veniunt, aut radios reflectunt, quasi in densissimis tenebris obruta, sunt prorsus excolenda. Epicurus in libro adversus Theophrastum secundo dicit, ἐκ τῆς αἰσῆς καὶ τοῦ ἡλίου μὴ συμπαύει τοῖς σπέρμασι, ἀλλὰ ἀνέσταιται ἐν τοῖς αἰσῆσι καὶ τοῖς ἡλίοις, καὶ γίνονται αὐτὰ ἄνθρωποι. Ex rursum, οὐκ οἶδ' ὅπως δέει τὸν ἐκ σπορῶν ὄντα φῆσαι, ἡλίου μὴ ἔχειν. Plutarchus adv. Colotem,

799. *Recta aut obliqua &c.*] Nam ex variantia Anguli recti aut obliqui variatur Color.

801. *Quasita*] Quæ circumposita, *ἀν-
κειμένη*: *Coronat*: Cingit collum & cervi-
cem Columbx, *Cervix* τὸ πρὸν, & τὰ
ὀπίσθεν, *Collum* τὸ ἀντικεινές, & τὰ ὑ-
ποκείμενα significabit. *Faber*.

802. *Rubro sit clara Pyropo*] Ita cum *Lam-*
bino contra omnes Codd. *Rubrum Pyropura*
dixit Lucretius ut v. 804. *Virides Smaragdas*

808. Scilicet id sine &c.] Gifanius & Alii.
Scire licet sine eo fieri non posse putandum.

Et quoniam Pupilla Oculi alio scilicet genere percutitur, eum colorem album sentire dicatur, & alio planè diverso cum Corpus nigri, aut aliis Coloris sentiat; & cum nihil omnino referat quo colore ea qua tangis imbuta sunt, sed multum qua figura sunt prædita, certi esse possumus Semina non necessariò poscere Colores, sed varias figuras, à quibus ista scilicet varietas procedat. Præterea quoniam certus Color non attribuitur certis figuris, & omnia figurarum genera, quibus Semina dominantur, possunt cuiusvis Coloris esse, (ut etiam illa Corpora, cuiusvis generis sint, qua constant ex his Seminibus, variis coloribus ornata & distincta non apparent?)

Oporteret enim Corvos volantes album Colorem ex Albis pennis sæpe spargere: Cygnos etiam nigros oriri ex nigro Semine, aut aliis cuiusvis Coloris esse, ex Seminibus alio quovis Colore perfusis. Insuper, quò magis dividis res aliquas in partes minutas, eò magis

Et quoniam plagæ quoddam genus excipit in se Pupula, cum sentire Colorem dicitur Album, 810 Atque aliud porro, Nigrum cum, & cætera, sentit, Nec refert ea, quæ tangis, quofortè Colore Prædita sint, verum quali magis apta Figura: Scire licet, nil Principiis opus esse Colores: Sed variis Formis varianteis edere tactus. 815

Præterea, quoniam non certis certa figuris Est natura Coloris, & omnia Principiorum Formamenta queunt in quovis esse Nitore: Cur ea, quæ constant ex illis, non pariter sunt Omnigenis perfusa Coloribus in genere omni? 820 Conveniebat enim Corvos quoque sæpe volanteis Ex albis album pennis jactare colorem, Et nigros fieri nigro de semine Cycnos, Aut alio quovis uno, varioque colore.

Quin etià quando in partem res quæq; minutas 825 Distrahitur magis, hoc magis est ut cernere possis

Σ Ο Τ Α.

809. Et quoniam Plagæ &c.] Aliud argumentum v. 7. continetur: In omni Coloris perceptione Pupilla oculi percutitur, Alium verò idem sentit cum albus Color repræsentetur, & alium cum Niger, aut quivis alius. At quid Semina postulent Colores quibus diversimodè percutere & ferire possint? Principia ista sint tantum diversimodè figurata, diversimodè etiam disposita, inde variæ Imagines oriantur, à quibus Oculis diversimodè percuteretur, & diversi motus in Organis exciterentur. Visus enim, secundum Epicurum, οὐκ ἔστι δυνάμει τις τῶν ὀφθαλμοῦ ἐκπληρούμενος.

814. Opus esse colores.] Ita Nonius: Plautus Omnes maritimi Melites jam opus sunt tibi. Similiter Cicero, & Cæsar: Lucretius ipse lib. 1. v. 1050.

--- Infinita opus est vis Materiæ. Et lib. 3. v. 931.

--- Materies opus est.

816. Præterea quoniam &c.] Aliud v. 9. subiungit Argumentum, partim ex confessione eorum contra quos disputat, pat-

tim ex constantia Colorum, qui in diversis rerum generibus apparent, ductum. Qui colorata fingunt semina certos Colores certis figuris non attribuitur, non affirmant Quadrata omnia Semina Nigra esse, nec Rotunda Alba, Triangularia Cærulea &c. Unde igitur ista in quibusdam rerum generibus constantia? Cur omnes Corvi Nigri, Cygni interim Albi? Profecto utrumque genus variis coloribus perfusum videremus, cum Semina, è quibus componuntur, variis coloribus contingi possint.

816. Non certis] è MSS Lambinus. Nisi certis, Nardius, imperitè.

822. Ex Albis album pennis] Melius forsitan Pennis quàm Pariter Gassendi.

825. Quinetiam quanto &c.] Iterum 8. v. disputat. Quodlibet Corpus coloratum divide, quò minores sunt particule, eò dilutior sit Color, & tandem, imò dum particule manent sensibiles, evanescit: impudenter igitur expectamus Colores in Seminibus rerum, quos in exiliioribus Corporum partibus frustra quærimus.

Evanescere paulatim, stinguique Colorem:
Ut fit ubi in parvas partes discerpitur Aurum,
Purpura, Poeniceulque color clarissimu' multo,
Filatim cum distractus disperditur omnis: 830
Noscere ut hinc possis, prius omnē efflare Colorem
Particula, quān discendant ad Semina rerum.

Postremo, quoniam non omnia Corpora Vocem
Mittere concedis, neque Odorem: propterea fit,
Ut non omnibus attribuas Sonitus, & Odores: 835
Sic, Oculis quoniam non omnia cernere quimus,
Scire licet, quædam tam constare orba Colore,
Quā sine Odore ullo quædam, Sonituque remota:
Nec minùs hæc animum cognoscere posse sagacem
Quā quæ sunt aliis rebus privata, notisque. 840

Sed ne forte putes solo spoliata Colore
Corpora prima manere: etiam secreta Teporis
Sunt, ac Frigoris omnino, calidique Vaporis:
Et Sonitu sterila, & Succo jejuna feruntur:
Nec jaciunt ullū proprio de corpore Odorem. 845

*aquē posse cognoscere, ac illa Alia, Sensu, Odore, caterisque notis destituta. Nē vero credas Rem
Semina solo Colore privata, scias illa Caloris, Frigoris, expertia esse; nullum insuper Sonum
odore, Humiditate omnino carere, nec ullum proprius odorem ē suo corpore emittere.*

*evanescere & extingui re-
rum istarum Colorem sensu;
ut cum Aurum in minuta
ramenta discerpitur; Et si
Purpuram filatim distra-
has, splendidissimus Purpura
istius Color totus abis & eva-
nescit; & inde potes collige-
re, Particulas alicujus Cor-
poris omnem Colorem amitte-
re antequam ad Semina
perventum est. Deniq; cum
admittas cuncta corpora, non
Sonum reddere, aut Odorem
emittere, ideoque Sonum &
Odores cunctis Corporibus non
attribuis; Pariter, quoniam
oculis nostris Omnia videre
non possumus, scire licet
tam esse quadam Corpora
omni Colore destituta, quā
Alia quadam privata Soni-
tu omni, & Odore; Ani-
mumque sagacem hac Cor-
pora (nullo Colore induta)*

NOTÆ.

827. *Stinguūq; Colorem*] Sic lib. 1. v. 667.
Ignes in casu stinguū.

lib. 4. v. 1091.

— Ardorem in membris qui stinguere possit.

Item Cicero in Arato:

*Quem neque Tempestas perimet, neque
longa vetustas*

*Inserimet, stinguens præclara insignia
Cæli.*

Gassendus tamen, *strictim*. Faber arbitrat-
ur *stinguūq; colorem* esse imitationem *Plas-
tonis*, qui Colorem flammam ē Corpori-
bus manantem esse dixit; frigidē. Certē
Lucretius vel nunquam inspecto *Plas-
tine* dixisse potuit *Purpureum & Puniceum*
Colorem, qui pene igniti videntur,
extingui.

833. *Postremo quoniam*] Denum v. 8.
premit adversarios. Omnes concedunt ea
Corpora quæ Nares sentire nequeant ino-
dora esse; Illa insuper quæ Aures non au-
diunt sonum non habere. Quidni igitur
fatendum illa etiam Corpora quæ Oculi
percipere non valent esse Colorem exper-
tia? De qualitatibus enim soli sensus ju-
dicant, nec credendum est ullam qualita-

tem alicui Corpori competere, quā illi
sensus non attribuunt.

141. *Sed ne forte putes &c.*] Satis de Co-
loribus; cæteris etiam omnibus qualitati-
bus, Odore, Frigore, Calore, Sono, Hu-
miditate, Sapore, Mollitie, Lentitudine,
Raritate, &c. v. 23. sua Semina carere
demonstrat. Tribus utitur argumentis,
1° Si odorem Seminibus concedas, turbabis
omnia, Gratissimi Odores Seminum
grave-oleantium intervntu sordescerent,
ut in componendis unguentis nisi Artifex
inolens Oleum misceat, suavissimi odores
ab Oleo corrumpantur. Idem etiam de
Sapore, Sono, Calore, & Frigore dicen-
dum. 2° Semina dividi non possunt,
ideoque nec *Odorem*, neque *Sonum*, neque
Saporem, neque *Calorem*, neque *Frigus*, quæ
constant ē particulis ē Corpore emissis,
emittere valent. 3 Si Mollitiem, Len-
titudinem, Raritatem, Fragilitatem, &c.
Seminibus apponas, mutabilia insuper ef-
ficies, & interitui obnoxia, ideoque Res
in nihilum reciderent.

844. *Et Semina sterila*] Vulg. *Sterilia*: sed
rectè *Sterila*, ut *Defirma* apud *Terentium*.
num; & lib. 1. v. 341. *Sublimis*.

Ut cum facere decreveris
 suave unguentum *Amaracini*, & *Stracta*, & *florum*
Nardi qui suavisimos odo-
 res in uares emittunt, qua-
 rendum est Oleum, quantum
 inveniri potest, planè inodo-
 rum, & quod nullum omni-
 nò Odorem ad naves emittat,
 ut gravi suo & tetra odore
 Stracten, *Amaracinum*, &
Nardi flores, quæ cum suis
 particulis miscentur & con-
 coquantur, quàm minimè
 inficere valeat, & corrumpere.
 Deniq; Semina rerum
 suum Odorem rebus pro-
 creandis adhibere non debent
 (prorsus inodora sunt) neq;
 Sonum (nullum habent so-
 num) quia nullus è suis cor-
 poribus particulas emittere
 valeant, ut neque propter
 eandem rationem Saporem,
 (sunt Inspida) Frigus (non
 sunt frigida) neq; calidum
 Teporem, (non sunt Calida)
 quia nullus ex suis Corporibus particulas valeant emittere. Ceteras insuper qualitates, Mollitiem,
 Frigilitatem, Lentiudinem, Raritatem, &c. quæ sunt mutabiles, ortus & interitus obnoxia,
 Rerum Seminibus sejungamus necesse est, si velimus esse quadam certa & aeterna Semina, qui-
 bus Rerum salus conservetur, & quæ efficere possint ut res omnes in Nihilum non reciderent.
 Deinde sciendum est omnes res quæ sensum habent componi ex Seminibus quæ sensu prorsus care-
 rent: Neque res ulla,

Sicut *Amaracini* blandum, *Stractæ*que liquorem
 Et *Nardi* florum, nectar qui naribus halant,
 Cum facere instituas: cumprimis quærere par est,
 Quoad licet, ac potis es reperire, inolentis *Olivi*
 Naturam, nullam quæ mittat *Naribus* auram: 850
 Quàm minimè ut possit mistos in corpore Odores,
 Concoctosque, suo contactos perdere viro.

Propterea demum debent *Primordia* rerum
 Non adhibere suum gignundis rebus Odorem,
 Nec Sonitū, quoniā nihil ab se mittere possunt: 855
 Nec simili ratione Saporem denique quemquam
 Nec Frigus, neq; itē calidū, tepidumq; Vaporem, &
 Cætera, quæ cum ita sunt tandē, ut mortalia constent,
 Molli Lenta, *Fragosa* Putri, Cava corpore raro,
 Omnia sunt à *Principiis* sejuncta necesse est, 860
 Immortalia si volumus subungere rebus
 Fundamenta, quibus nitatur summa salutis:
 Ne tibi res redeant ad Nilum funditus omnes.

Nunc ea, quæ Sentire videmus cunque necesse est
 Ex Insensibilibus tamen omnia confiteare 865
 Principiis constare: neque id manifesta refutant,

NOTÆ.

846. *Amaracini*] Qui plura de unguentis
 velit, Plinium, Dioscoridem, Theophras-
 tum, Athenæum legat. Qualia qualia
 sunt unguenta, eadem est argumenti Lu-
 cretiani vis & virtus.

847. *Nardi florum*] Lambinus *florem*: Un-
 guentum viz. ex *Nardi* flore confectum.
 Solenne optimis authoribus id quod exi-
 mium cuiusque rei Florem appellare: Sic
Flos vini apud Plautum, *Flos flamma* apud
 Lucretium: *Flos populi* apud Ennium:

Flos ilicibus populi, suadaque medulla.
 Festus in voce Nectar legit.

Et *Nardi* florem Nectar qui floribus hælet.

849. Potis es reperire] Carrio è MSS. Potius
 est reperiri.

850. Quæ mittat] Quod mittat, Alii.

859. Molli Lenta, *Fragosa* Putri &c.] Ita
 legit Turnebus. Sensus est, ubi Calor, Fri-
 gus, Tepor reperiuntur, necesse est Corpo-
 ra esse Lenta, id est, cedentia, flexibilia
 propter mollitiem, fragilia propter pu-
 tredinem & coactionem, cava propter ra-

ritatem, quæ in Principiis si statuas, tum
 omnia ruant necesse est. Hæc Faber Pro-
 barur Leſtio, sed Interpretario displicet;
 nam Mollities, Raritas, & similes quali-
 tates æquæ ac Sapor, Odor, Sonus, Frigus
 & Calor videntur his versibus à Semini-
 bus separari.

864. Hactenus Semina rerum Calore,
 Frigore, Odore, Sapore, Colore, cæteris-
 que qualitatibus destituta esse demonstra-
 vit Lucretius, ex iis tamen Res calidas,
 frigidas, lapidas & olentes constituit: jam
 majus opus mover, & docet Res Sensiles
 è Principiis nullo prorsus sensu præditis
 componi posse: 1º idem Experience implorat
 v. 9. E stercore putrido Vermes
 nascuntur, at in stercore isto frustra vi-
 tam, aut sensum aliquem requiras.

866. Neq; id manifesta refutant] Solennis
 Epicuri ratio, οὐ μεταβαίνει τοῖς φαινομένοις
 & ἐπὶ τῷ φαινομένῳ τούτῳ ἀνιμωμένῃ
 Faber.

Nec

Nec contrà pugnant, in promptu cognita quæ sunt :
Sed magis ipsa manu ducunt, & credere cogunt,
Ex Insensilibus, quod dico, Animalia gigni.

Quippe videre licet, vivos existere Vermeis 870
Stercore de tetro, putrorem cum sibi nacta 'st
Intempestivis ex imbris humida tellus :

Præterea cunctas itidem res vertere sese.
Vertunt se Fluvii, Frondes, & Pabula læta
In Pecudes; vertunt Pecudes in Corpora nostra 875
Naturam, & nostro de Corpore sæpe Ferarum
Augescunt vires, & corpora Pennipotentum.
Ergo omneis natura cibos in corpora viva
Vertit, & hinc Sensus animantū procreat omneis :
Non alia longè ratione, atque arida ligna 880
Explicat in flammæ, & in igneis omnia versat.

Jamne vides igitur, magni Primordia rerum
Referre in quali sint ordine quæque locata,
Et commissa quibus dent motus, accipiantque ?

Tum porro quid id est, animum quod per- 885
cutit ipsum ?

Quod movet ? & varios sensus expromere cogit,
Ex Insensilibus ne credas Sensile gigni ?

mas vertit : Nonne igitur jam vides magni referre cum quibus, & quo ordine singula Seminâ conjunguntur, & quos motus impertiant, & accipiant vicissim. Tum porro quid demum est quod mentem tuam impellit ? quid movet ? quid dubitare, aut diversam sententiam amplecti cogit, efficitque ut credas Sensile (Rem sensu præditam) ex insensilibus componi non posse ?

NOTÆ.

873. *Præterea cunctas &c.*] Neque Exemplum tantum proponit in Vermiculis & Animalibus dum gignuntur, sed in Animalibus etiam genitis, v. 12. cum Cibum assumptus ex inanimi Animatus evadit : Alimentis insensilibus. Gramine, Frondibus &c. Pecudes, & Aves, res totæ sensiles, nutriuntur, istis vescitur Humanum genus, ideoque è particulis insensilibus Graminis & Frondium tandem constituitur. Hæc omnia apposita similitudine illustrat : Lignum aridum in Ignem & Flammam resolvitur, at non magis distat Insensile Alimentum à carne viva & sentiente, quàm Lignum à Flamma lucente & clara : Et quemadmodum oportet ex Ligno extricari particulas, quæ sese cientes, explicantes, novaque ratione disponentes, nova illa lucendi, calefaciendique vi polleant, ita ex cibo secerni oporteat spirituosas particulas, quæ certa ratione diductæ, novoque modo dispositæ energiam hanc sentiendi obtineant. Sensus

enim Sensilive rei procreatio ex Insensilibus principiis debetur certæ & speciali eorum Magnitudini, Figuræ, Positioni, Ordini, & Motui.

885. *Tum porro quid id est &c.*] Ne argumentis ab Experientia ductis repugnare videatur ipsa Experientia, cavet v. 16. Negare non potuit Ligna Lapides Terramque commissa aliquando Insensilia manere, aliter viventes Domos, & Turret sensiles efficeret. Fatetur igitur Res Insensiles nisi certa figura, & magnitudine donentur, debito motu agitentur, certoque ordine disponantur, nunquam efficere res Sensiles ; at debita omnia & requisita adhibeantur, Animal nascitur è re maxime Insensibili. Putrescat enim Lignum, aut Glebæ Imbris resolvantur, & Animalium huc & illuc reptantium agmina subito admirabere

887. *Ex Insensilibus*] Priscianus legit *Ex Insensibili* : Credat pro Credas : Lambinus. Et ni pro ne : Gifanius.

Nimirum,

Sensiles, quia Lapidēs, Ligna, & Terra simul commissa vitalem sensum reddere non possunt. (non efficiunt rem Sensilem, & Viventem.) Observandum igitur omnino est, me non affirmasse Res Sensiles ex omnibus prius Principiis, quacunque res aliquas gignunt, componi posse; sed magni referro primaria, cujus sint molu es Semina quæ rem Sensilem constituent, quæ figura danantur, quos insuper motus habeant, qualis deniq; ordine disponantur: Quorum omnium nihil in Lapidibus vel Terris apparet. Et tamen hæc (Lapides & Terra) cum imbris madefacta & resoluta putrescant, Vormes producant, quia Semina imbre isto adveniente è pristinis suis sedibus & positura emota conveniunt in eum ordinem, qui Animalibus producendis conveniens & aptus sit: Deinde cum affirmem Rem Sensilem ex Sensibus Principiis creari, ista Principia Mollia esse statuam necesse est; Sensus enim omnis jungitur Visceribus, Nervis, Venis, &c. quæ omnia Mollia sentimus, resolutioni etiam, mutationi, & interitui obnoxia.

Nimirum, Lapides, & Ligna, & Terra quoddam una Mista, tamen nequeunt vitalem reddere Sensum.

Illud in his igitur foedus meminisse decebit, 890 Non ex omnibus omnino, quæcunque creant res, Sensilia extemplo, & Sensus me dicere gigni: Sed magni referre, ea primum quantula consistunt, Sensile quæ faciunt, & quæ sint prædita Forma, Motibus, Ordinibus, Posituris deniq; quæ sint: 895 Quarum nil rerum in Lignis, Glebisque videmus.

Et tamen hæc cum sunt quasi putrefacta per imbreis, Vermiculos pariunt, quia Corpora materialia Antiquis ex Ordinibus permota nova re, Conciliantur ita, ut debent Animalia gigni. 900

Deinde ex Sensilibus cum Sensile posse creari Constituunt, porro ex aliis sentire fueris; Mollia tum faciunt: nam Sensus jungitur omnis Visceribus, Nervis, Venis, quæcunque videmus Mollia mortali consistere corpore creta. 905

NOTÆ.

889. *Vitalem reddere Sensum*] Gassendus: Virtutem reddere Sensum.

890. *Fælus*] Ita Lambinus è quatuor MSS. Et Foedus interpretatur illam conventionem & passionem, per quam à me dissentire desinas. mihi que assentire: sed non tanta est librorum autoritas, Illud fædus nunquam in Lucretio invenies, sed passim Illud in his rebus, quod Alii rectius amplectuntur.

891. *Sensilia extemplo*] Alii: Sensilia & extemplo. Florentini autem Codices exhibent Sensilio propterea extemplo, & producere sensus. placid vitiolus.

895. *Posituris denique quæ sint*] id est Quæ sint posituris; sed Alii melius legunt Posituris denique quæ sint.

900. *Debent Animalia*] Debeant mavult Lambinus, ut hæc sit sententia; ita conciliantur, id est, tali ordine concipiuntur & coeunt, ut ex iis ita conjectis & congressis Animalia gigni debeant.

901. *Deinde ex Sensibus &c.*] Aliud Lucretii argumentum v. 5. continetur, quia si Principia, ex quibus est sensus, sensilia sint, erunt igitur ipsa Mollia, cum nulla

res dura, solidave, sit capax Sensus: quare & erunt corruptibilia, quippe cum, nisi solida sint, distrahi possint, atque idcirco suam Naturam amittere: atqui debent Rerum principia, ut declaratum superius est, incorrupta perseverare. Ita optimè Philosophus Gassendus: Grammaticum verò Lambinum audiamus: Deinde cum statuam Sensile ex sensilibus creari posse, quæ quidem Sensilia ex aliis sentire consueverunt, nempe ex Venis, Visceribus, Nervis, & similibus; tum faciunt illa Sensilia Mollia, & ita Mortalia: Hæc Grammaticus, dum verba potius quam sensum spectat; quippe vitiosos Codices sequutus desipit: Quid enim sibi velint istæ voces, Ex Sensibus, porro ex aliis sentire fueris, cum Illi, Plato & Anaxagoras, contra quos disputat Lucretius ipsa Rerum Principia statuerunt Sensilia? Nullis igitur libris adjutus, sed re ipsa admonitus audacter lego

Denique Principiis qui sensile posse creari &c.

903. *Tum faciunt*] è Codicibus nescio quibus cum exhibet Gifanius, & conjicit legendum, Consueverunt.

Concedamus verbò hæc Sensilia Principia immutabilia & æterna esse posse, nempe debent habere aut sensus alicujus unius partis, aut putari similia totis Animalibus: (debent esse ipsa Animalia perfecta) At partes Animalium per se (separatim) negesse, neg sentire possunt: Omnis enim pars cæteris membris uniri debet, ut ipsa sentiat; Neque Manus, neque ulla alia pars à corpore separata potest sensum retinere: Restat igitur, ut hæc Principia Sensilia totius Animalibus adsimulentur (sint perfecta Animalia) ut ex omni parte vitali sensu consentire possint: Quomodo igitur possunt dici Rerum Semina, immortalia, & æterna; cum sint Animalia, imò una eademq; cum Animalibus interitus obnoxia: Concedamus verbò hæc Sensilia Semina Animalia posse esse, & immutabilia; quid cum convenienter efficerent præter congeriem & acervum Animalium? ut cum Homines, bestia, & fera cœant, nihil gignere valent præter Homines, Bestias, & Feras.

Sed tamen esto jam posse hæc Æterna manere:
Nempe tamen debent aut Sensum partis habere,
Aut similia totis Animalibus esse putari.
At nequeant per se Partes sentire, nec esse.
Namque aliū Sensus membrorum respuit } 910
omnium:
Nec Manus à nobis potis est secreta, neque ulla
Corporis omnino sensum pars sola tenere.
Liquitur, ut totis Animalibus adsimulentur;
Vitali ut possint consentire undique Sensu.
Qui poterunt igitur rerum primordia dici, 915
Et lethi vitare vias, Animalia cum sint,
Atque Animalibu' sint mortalibus una, eademque?
Quod tamen ut possint: ab coetu concilioque,
Nil facient, præter volgum, turbamq; Animantum:
Scilicet ut nequeant Homines, Armenta, } 920
Feraque,
Inter sese ullam rem gignere conveniendo
Per Veneris res, extra Homines, Armenta, Ferasque.

Quod

NOTÆ.

906. *Sed tamen esto jam &c.*] Aliud v. 12. proponit argumentum: Supponamus Sensilia hæc rerum Principia, quæ Plato & Anaxagoras statuerunt, ac proinde mollia, æterna esse posse nec interitui obnoxia, haberi tamen Sensilia non possunt, neque ut Partes, quia partes separatæ non sentiunt, neque ut Tota, quia hoc modo essent quædam Animalia, ac ideo mortalia, seu corruptibilia quod adversatur suppositioni.

910. *Namque aliū Sensus &c.*] Interpretes disputant quo modo legendus sit hic versus, & quo ordine collocari debeat: Lambinus, Gassendus, Faber.

Namq; aliū Sensus membrorum respuit omnes, & v. 912. subjungunt: quasi dixisset Lucrætius: Pars à Toto suo separata aliorum omnium membrorum sensus respuit, ergo pars sola i. e. à Toto sejuncta Totius Corporis sensum tenere non potest: Difficile hæc interpretatio; sufficit enim. (Respondeant illi qui statuunt Semina sensilia) si pars sejuncta sensum sibi peculiarem, licet non totius Corporis sensum retineat. Legendum autem existimo

Namq; aliū Sensus membrorum res petit omnis: & v. 909. subjungendum: viz. quolibet

pars postulat unionem cum aliis membris, ut sensus capax sit, nam sine vitali partium consensu, ut sæpe Lucrætius, nullus est omnino sensus.

917. *Animalibus una eademque*] Una eademque cum Animalibus. *Idem facit Occidenti:* Horatius: Faber.

918. *Quod tamen ut possint*] Ulterius progreditur v. 5. Quia licet admittantur & quasi Animalia, & immortalia simul, cum nullum Animalium, qualia jam videntur gigni poterit, sui scilicet generis, contrariumve in unam speciem; sed Acervus solummodo & congeries variorum Animalculorum. Hæc Gassendus: Alia Faber. sed pejora: Ponamus Sensibilia esse Principia, neque tamen corruptibilia, quando ita via, quid tandem ex illis fieri poterit? Nihil certe præter Animalia, non Arbores, non Metallum, &c.

922. *Per Veneris res*] Pro hoc versu alia libri exhibent,

Sic itidem qua sumo minimis sentire necesse est, in aliis invenies

Sic itidem qua sentimus sentire necesse est.
à Libro quodam cum MSS comparato dicitur
stituit Lambinus

Per Veneris res &c.

reijcit

Quod si forte suum dimittunt corpore sensum,
Atque alium capiunt: quid opus fuit attribui, quod
Detrahitur? Tum præterea, (quod fugimus }
ante,) 925

Quatinus in Pullos animaleis vertier Ova
Cernimus Alituum, Vermeisque effervere, terram
Intempestivos cum putror cepit ob imbreis:
Scire licet gigni posse ex non Sensibu' Sensus.

Quod si forte aliquis dicet, duntaxat oriri 930
Possè ex non-Sensu sensus, sed mobilitate
Ante aliqua tanquam partum, quàm proditur extra:
Huic satis illud erit planum facere, atque probare,
Non fieri partum, nisi concilio ante coacto:

Nec

Sensiles ex Principiis Insensibilibus oriri, mutatione aliqua interveniente antequam tota & perfecta res parta producat; Huic abunde satisfaciam, si probavero & manifestum fecero, nullam rem generari nisi prius coacta principia,

NOTÆ.

rejecit Gifanius: nec valdè necessarius videtur, quippe auferas illum, valet tamen Lucretii argumentum.

927. Quod si forte suum] Deinde v. 7. ridet illos qui asserunt Semina sensu quidem prædita esse, at non eo qui postea in Animalibus apparet, & aliud subijcit argumentum illi, quod v. 870. continetur, affine: Ex Ovis nascuntur Aves, Vermes è putri Terra exiliunt, at Sensilia Ova, aut Glebas viventes quis dixerit?

925. Quod fugimus ante] Fugimus negavimus, non concessimus, Laminius: & idem reliqui Interpretes: addit Faber: Vox est ex usu fortissi, ubi *Defendere* pro affirmare, assumere; Respicit autem locum illum.

Quarum nil rerum in lignis glebiss, videmus: v. 896. Sed qui locum inspicit, sat scio, huic observationi nequaquam consentiet. Legendum igitur arbitror *Figimus*, id est, Ponimus seu probamus: & vox ista non incommode respiciet v. 870. ubi pars hujus argumenti proponitur.

927. Vermeisque effervere, terram Intempestivos cum &c.] Alii legunt Vermeisque effervere terram, Intempestivos quum &c.

930. Quod si forte aliquis dicet.] Duos sequentes versus ita legit Gifanius:

Possè ea non sensu, sensus mutabilitate
Aut aliquo tanquàm partu, quod proditur extra.
Nardius,

Possè ex non sensu: sed sensus mobilitate

Ante aliqua tangi partum, quàm proditur extra.

Hunc locum difficilem & obscurum esse Gassendus, Lambinus, Omnes fatentur: Gassendo iudice sensus videtur esse: Non benè dici rem sensilem ex principio insensibili gigni, si intelligamus illud immutari, & variis immutationibus in sensum tandem perfici: simileque esse, ut dum fœtus initio minimus paulatim grandescit, ac paritur magnus. Siquidem, inquit, non unum principium, non singula seorsum sumpra mutationis capacia sunt, sed natura solum concreta ex principiis pluribus, unde & ista variè dispersa possunt sensu destitui, & idonea tamen ratione coëuntia contexi in rem sensilem: Nec valet fœtus similitudo, quando is quoque ab initio ex multis constat partibus, pro quarum ratione est magnus, cum singulare principium mutationi nulli subiaceat. Hæc Gassendus: Tres diversas lectiones & interpretationes in Lambino quæras, omnes enim displicent: Legendum autem

Quod si forte aliquis dicet, duntaxat oriri

Possè ex non sensu sensus mutabilitate

Ante aliqua, totum partum quàm proditur extra.

Et pro obscura & difficili plana subito erit & facilis sententia. Aliquis enim forsan dicat, Principia rerum quidem esse Insensilia, at vi & virtute rei generantis illa Principia mutari in sensilia, & sensu gaudere antequam in Animal coalescunt:

Huic

Nec commutari quicquam sine conciliatu
Primorum, ut nequeunt ullius corporis esse
Sensus ante ipsam genitam naturam Animantis.
Nimirum quia Materies disiecta tenetur
Aere, Fluminibus, Terris, Flammaque creatis:
Nec congressi modo vitaleis convenienti
Contulit inter se motus, quibus omnituentes
Accensi Sensus animantem quamque tuentur.

Præterea quamvis Animantem grandior ictus,
Quam patitur natura, repente adfigit, & omneis
Corporis, atq; animi pergit confundere Sensus.
Dissolvuntur enim posituræ Principiorum,
Et penitus motus vitales impediuntur,
Donec Materies omnes concussa per artus
Vitalis Animæ nodos è corpore solvit,
Dispersamque foras per caulas ejicit omneis.
Nam quid præterea facere ictum posse reamur
Oblatum, nisi discutere, ac dissolvere quæque?

Fit quoque, uti soleant minus oblato acriter ictu
Reliquiæ motus vitalis vincere sæpe,

Vincere,

*semque Animam per omnes meatus è Corpore ejicit: Quid enim aliud agere Ictum credamus quàm
disjungere & discutere? Quin sæpe accidit, quod impactu minus gravi Ictu (qui omnes vitales mo-
tus non penitus interrumpit) motus vitales qui supersunt superare possent,*

NOTÆ.

Huic v. 13. Lucretius respondet, Principia
seorsim sumpta mutationis esse proflus
incapacia, nec sensum alicujus Animalis
produci posse antequam ipsum Animal
perficiatur; quia sensus postulat eum vi-
taliū motuum consensum, quem in re-
rum principiis, quæ per Aërem, Aquam,
Terram, Ignemque (istos Philosophos
tangit qui omnia è quatuor Elementis
componi docuerunt) dispersa volitant fru-
stra requiras.

935. *Commutari*] *Coagmentari* vel *coamen-
tari*, Muretus: sed *Commutari* placet, ut &
Principium pro *Primorum* in sequenti versu,
quanquam *Prima* aliquot locis apud Lu-
cretium pro *Principiis* sumantur.

939. *Flammæ creatis*] Gifanius, *Terraque
creatis*: quasi Terra creata diversum ali-
quod ab ipsa Terra Elementum consti-
tuerent.

941. *Quibus omnituentes*] Alii *Quibus* con-
venienter.

942. *Accensi sensus*] Infrà Lucretius
--- *pane amissos* accendere *Sensus*,
& lib. 3.

--- *Accensus nobis per viscera sensus.*

*nec aliquid mutari posse nisi
Semina congrerentur, ita ut
non potest creari Sensus ali-
cujus rei, priusquam ipsa res
sentienter producat. Scilicet
quoniam Semina Anima-
lium jacent dispersa in Aëre,
Aquis, Terra, & Igne, nec
modo convenienti unita con-
sentiunt in illos motus vita-
les, è quibus orti sensus cu-
juslibet Animalis salutis in-
serviunt. Præterea ictus gra-
vior, quàm Animal com-
modè pati potest, istud Ani-
mal protinus adfigit, &
omnes Animæ Corporis sen-
sus (totum sensum Anima-
lis) pergit confundere. Unio
enim Principiorum dissolvi-
tur, turbatur eorum ordo,
motusque vitales penitus in-
terrumpuntur, donec per sin-
gula membra materies con-
cussa resolvit omnia ea vin-
cula quibus Anima unita
Corpori continetur, disper-*

943. *Præterea quamvis Animantem &c.*] *Opus* prosequitur, & rursus v. 10. fidem
Experientiæ implorat: quippe vehemens
ictus, qui nil aliud agit, quàm ut solvat
texturam & compages corpusculorum, è
quibus constat Animal, omnem sensum
penitus destruit, torpet Animal, dissipatur
Anima, & particulis illius per poros &
meatus è Corpore ejectis, consequitur in-
teritus.

949. *E Corpore*] Alii legunt à *Corpore*:
Alii in *Corpore*.

950. *Caulas*] Vox Lucretiana, pores seu
meatus Corporis significans: sic lib. 3.
v. 256. lib. 6. v. 491. & alibi.

953. *Fit quoque uti soleant &c.*] *Declarat*
etiam consequenter v. 9. si ictus fueris
paullò remissior, posse post aliquantulam
Corpusculorum exturbationem status re-
stitutionem fieri, quasi dispositione ad
motus vitales dominante adhuc, neque
omnino resoluta: sic fopiti excitantur sen-
sus, ab ipso mortis limine redit. & con-
valescit Animal. Hæc omnia, fateor, vo-
luit Lucretius, sed an hi versus hæc omnia
satius exprimunt, merito dubium: *Tota
nature*

Et sedare graves istas materia concussiones ab istu excitatas, singulas Materia concussa & dissipata partes in suas sedes propriosque meatus revocare, mortem jam toto Corpore dominantem discutere, & sopitus penè sensus excitare. Nam quam ob causam (nisi ob eam modò datam) res ad ipsum limen mortis ab istu impacto deducta potius ad vitam redirent, quàm ad mortem, ad quam pene jam deventum est, progredierentur, & perirent. Præterea, quoniam Dolor tum oritur, cum Materia corpora vi quadam turbata, per viva viscera & per artus inordinato motu moveantur; & tum voluptas oritur, cùm in proprias suas sedes redeant: exinde appareret Semina ipsa nullo dolore affici posse, neq; per se (separatim) voluptatem percipere: quoniam non constant ex aliquibus principijs, quæ novis (inordinatis & inusitatis) motibus agitari possint, aut aliquem fructum gratæ voluptatis perciperent. Ideoq; concludimus Semina omnis Sensus esse penitus expertia. Denique si, ut Animalia fiant sensibilia,

Vincere, & ingenteis plagæ sedare tumultus, 955
Inque suos quicquid rursus revocare meatus,
Et quasi jam lethi dominantem in corpore motum
Discutere, ac poenæ amissos accendere Sensus.
Nam, quare potius lethi jam limine ab ipso
Ad vitam possint collecta mente reverti, 960
Quàm quo decursum prope jam fiet, ire, & abire?
Præterea, quoniam dolor est ubi Materiai
Corpora vi quadam per viscera viva, per artus
Sollicitata suis trepidant in sedibus intus:
Inque locum quando remigrant, sit blanda } 965
Voluptas:
Scire licet, nullo Primordia posse dolore
Tentari: nullamque Voluptatem capere ex se:
Quandoquidem non sunt ex ullis Principiorum
Corporibus, quorum Motus novitate laborent:
Aut aliquem fructum capiant Dulcedinis almæ. 970
Haud igitur debent esse ullo prædita sensu.
Denique, uti possint sentire Animalia quæque,

Principiis

¶ O T E.

autem integrior foret sententia, si reduceretur versus 1009. (Nec putes æterna lego interna) una cum duobus sequentibus (quos in isto, in quo nunc leguntur, loco nihil agere demonstrabo) & versui 958. subjungetur: Hic enim positus Lucretii mentem explicabit, & vim objectionis frangat, contra quam non satis provissum videtur: Quippe aliquis dicat, si ab istu minùs vehementi Animæ particulæ disjungerentur, nunquam iterum recolligi possint, sed dispersæ avolarent, & Animal interiret: Ideoque istus iste, qui sensum interrumpt, aliquid aliud omnino agit, quàm ut particulas Animæ discutiat, & disjungat. Resp. Lucretius, licet ex Semina, quæ in rerum superficie sita sunt, quolibet istu disjuncta avolent; illa tamen, quæ in intimis Corporis venis contineantur, non tam facile dissipari.

960. [collecta mente] Conjecta Gifanius & Alii, imperitè.

962. Præterea quoniam Dolor &c.] Deinde v. 10 probat Semina Voluptatis & Doloris, argue ideo omnis sensus expertia; quippe Dolor oritur ex Principiorum ex-

turbatione ab eo, quo sunt, statu, ita & Voluptas à restitutione in eundem statum; At Rerum principia sunt simplicia, nec eorum partes ab eo, in quo sunt, statu exturbari possunt, nec in eundem iterum restitui.

964. Sollicitata] Concussa: Trepidant autem moventur; Virgilius crebro, idque ubi nullus formidini locus, itaque sæpenumero & Festinare significat.

968. Ex ullis] Gifanius ex illis. Et docet Morus in sequenti versu non voci Κινῆσις, ut Lambinus voluit, sed voci Κινήσις respondere.

972. Denique, uti possint &c.] Tandem ad absurda adigit Adversarios, v. 18. quippe si debeant res, sensibiles cùm sint, gigni ex sensibilibus, hoc est similes ex similibus, necesse est ergo Hominem v. c. constare ex Principiis quæ ipsa rideant, plorent, ratiocinentur, de mixtura rerum, deque se-
ipsis differant, requirantque à quibus principijs constant: nam rider, plorat, & ratiocinatur Homo: si vero Res ridens, plorans, & sapiens è Principiis neque ridentibus neque plorantibus, neque sapien-
tibus

Principiis si etiam 'st Sensus tribuendus eorum :
Quid ? genus humanum proprium de quibus factum 'st ?

Scilicet & risu tremulo concussa cachinnant, 975
Et lacrymis spargunt rorantibus ora, genasque,
Multaque de rerum mixtura dicere callent,
Et sibi proporro quæ sint primordia quærunt.

Quandoquidem totis mortalibus adstimulata
Ipsa quoque ex aliis debent constare elementis ; 980
Inde alia ex aliis, nusquam consistere ut ausis.

Quippe sequar, quodcumq; Loqui, Ridereq; dices,
Et Sapere, ex aliis eadem hæc facientibus, ut sit.
Quod si delira hæc, furiosæque cernimus esse:

Et ridere potest ex non ridentibus factus, 985
Et sapere, & doctis rationem reddere dictis,
Non ex Seminibus sapientibus, atque disertis:

Qui minùs esse queant ea, quæ Sentire videmus
Seminibus permixta carentibus undique Sensu ?

Deniq; coelesti fumus omnes semine oriundi : 990
Omnibus ille idem Pater est, unde alma liquenteis
Humorum guttas Mater cum Terra recepit,
Foeta parit nitidas fruges, arbutusque læta,
Et genus humanum, & parit omnia sæcla ferarum,
Pabula cum præbet, quibus omnes corpora { 995
pascunt,

*piis sapientibus & disertis non sit composita, quam ob causam non possunt illa quæ sensilia videmus
è Seminibus prorsus insensibilibus componi ? Denique omnes orti fumus semine coelesti, unus idemque
Pater est omnibus, è quo cum fertilis Terra Mater defluentes Humoris guttas recepit, quasi gravida
facta parit nitidas fruges, arbutus læta; genus Humanum, & omnia genera ferarum, enim sub-
ministrat alimenta quibus omnes Corpora sua pascunt,*

NOTÆ.

tibus componi possit, cur non res sensilis
è Principiis prorsus insensibilibus ? Aliud
insuper premit absurdum, nam si Res ri-
dentes plorantes &c. è Seminibus ridenti-
bus, plorantibus &c. constituas, ista etiam
Semina ex aliis similibus componi debent,
inde processus in Infinitum, nec ullus fo-
ret terminus ubi consistere valeas.

973. Si etiam] Alii Si jam. Pro Factum
v. 974. & Factus v. 985. Gifanius legit Au-
ditum & Ausus : pro Mixtura v. 977. Gas-
sendus Natura.

974. Proprium] Proprie: Nomus.

975. Totis mortalibus] Totis Animalibus :
Gassendus.

990. Denique coelesti fumus] Longam de
ortu Rei sensilis disputationem v. 32. egre-

giè concludit ; colligit enim argumenta
antehac deducta, fortius urget collecta, &
deinde totam sententiam de ortu Sensus
explicat : Cum Terra imbres ex Æthere
descendentes receperit, fertilis fit, parit
segetes, gramina, & fructus quibus Homi-
nes & Bestiæ, Res Sensiles, nutriuntur. At
Pater ille Æther Insensilis, Imbres etiam
descendentes, Tellusque Mater non magis
Sensilis : Dissoluta denique Animalia par-
tim in Æthera avolant, partim in Ter-
ram, Res prorsus Insensiles, relabuntur :
Sic Particulæ modo nullo Sensu præditæ,
alio modo, alioque ordine dispositæ, Sen-
siles evadunt. Res etiam Sensiles mutato
ordine & dispositione Seminum torpe-
scunt, & omnem sentiendi vim amittunt.

990. Semine] Alii Stirpe.

suavem vitam sustentant, & propagant prolem, quas ob causas jure Matris nomen consecuta est. Item quod olim sumptum erat de Terra, id in Terras recidit, quod de Caelo demissum est, illud remissum Caeli recipiunt; Neque Mors ita destruit res creatas, ut primas ipsa rerum Semina, sed tantum illorum unionem dissipet & dissolvat: Inde aliis aliud conjungit, & facit ut res cuncta formas suas mutant, & conditionem variant, ut accipiant sensus, (siant sensibiles) & momento temporis iterum sensu expertes fiant: ut inde dignoscas interesse, cum quibus, & quali ordine eadem rerum Semina conjungantur, & quos inter se communicent motus, & vicissim accipiant. (Nec credas rerum Serpina ideo minus

Et dulcem ducunt vitam, prolemque propagant. Quapropter merito Maternum nomen adepta sit? Cedit item retrò de Terra quod fuit ante, In terras: & quod missum fuit ex Ætheris oris, Id rursum Cœli rellatum templa recepat: 1000 Nec sic interimit mors res, ut Materiam Corpora conficiat, sed cœtum dissipat ollis: Inde aliis aliud conjungit, & efficit, omnes Res ut convertant formas, mutantque colores, Et capiant Sensus, & puncto tempore reddant: 1007 Ut noscas referre, eadem Primordia rerum Cum quibus, & quali positura contineantur, Et quos inter se dent motus, accipiantque: (Neve putes æterna penes residere potesse

Corpora

NOTÆ.

1009. *Neve putes &c.*] Lambinus in omnibus libris invenit scriptum, *Neve putes æterna penes &c.* Atque hanc scripturam Quidam interpretatur: *Neve putes Corpora prima posse residere penes profundum immensum: nulla, aut certe absurda sententia.* Turnebus *penes æterna residere* sic explicat, *in æternis tantis remanere.* Lambinus *Neve putes Corpora prima posse residere penes æternitatem omni motu privata.* Idem aliquando putavit legendum *minus pro penes*: & tandem conjectando fessum versum hunc cum duobus sequentibus rejicit: *Æterna penes, in ipsis Penetrabilibus Palmerius: Nescio quis dicit hic nihil sollicitandum, Penes id est penes nos, & minus subintelligitur.* In his verbis explicandis multus est Faber, aliorum sententias rejicit, suamque his verbis exhibet. Locus omnino difficilis. Turnebus *penes æterna* sumit pro æternis Textis, quod mihi nimis Stoicum, nimis *pariatur* & metaphysicum videtur, quam ut ita sentire Lucretium existimem. Lambinus olim existimavit pro *penes* legendum *minus*, quod mihi in mentem etiam venerat, prorsusquam ejus commentarios legissem. Ita certe ratio postulat, sed quia durissimum ei videtur, *Corpora prima residere æterna*, ideo aliò confugit, ut dicat hos tres versus, qui tamen mihi magnopere Lucretiani videntur, tolli posse, vel ita explicandum *trò residere*, ut privationem ab omni motu significet, & *penes æterna positum fuerit pro penes æternitatem.* Sed

eam quoque sententiam ipsemet Lambinus sibi non satis probari ibidem ostendit, & merito quidem. Gifanius ita scribit, Ita omnes vet. lib. Marullus parum, & ita Vulg. & Lamb. malè: *residere penes æterna* (quod profundum alibi vocat) & in rerum adpectu & facie extare, opposuisse videtur Poeta. Ex quibus liquido cuivis constare potest vim sententiæ nulla omnino ratione assecutum eum esse. Sed ubi illud tandem apud Lucretium, ut *Profundum pro æternis* sumatur? quærat modo. Nam nos *trò Profundum* in hoc ipso libro pro *Infinito* sumi scimus. Dein, quis dubitet omnia Corpora, non modò simplicia, sed & concreta esse in *Infinito*? ubi enim esse queant nisi in *Infinito* haud sane video. De Latinitate nihil dicam, quippe qui legi sciam apud Tertullianum *penes pro in.* *Infantes*, inquit, *penes Africam Saturno immolabantur* in Apologetico. Sed missa hæc facio, neque enim id agitur utrum res sint in *Profundo*, seu *penes æterna*, quod nihil est; sed hoc Lucretius ait, Corpora quæ in concretis perire videntur, non perire tamen, neque ideo *minus æterna esse*, quod videre debuerat Gifanius. Itaque ut id ingenue dicam quod sentio, pro *penes* necessariò legendum arbitror *minus*, aut *parum*, ut in vulgat. Denique etsi nullum exemplum proferri possit, in quo *Residere* positum fuerit pro *Esse*, non continuò sequitur errare illum qui ita existimet. Certè Lucretium plurimis locis usurpavit Maner

Corpora prima, quòd in summis fluitare }
videmus

Rebus, & interdum nasci, subitoque perire:)

Quin etiam refert nostris in Versibus ipsis,
Cum quibus, & quali sint ordine quæque locata.

Namq; eadē Coelum, Mare, Terras, Flumina, Solem

Significant: eadem Fruges, Arbuta, Ani- }
manteis:

Si non omnia sint, at multo maxima pars est

Consimilis: verum Positura discrepant hæc.

Sic ipsis in rebus item jam Materiali

Intervalla, Viæ, Connexus, Pondera, Plagæ,

Concursus, Motus, Ordo, Positura, Figuræ } 1020

Cum permutantur, mutari Res quoque debent.

Nunc animum nobis adhibe veram ad rationem.

Nam tibi vehementer nova res molitur ad aureis

Accidere, & nova se species ostendere rerum.

Jam verò mentem tuam verissima Philosophiæ documentis attentam præbe, Res enim novitate sua admirabilis ad tuas aures pervenire gestis, & nova rerum Species sese Tibi ostendere conatur.

N O T A.

pro Esse simpliciter: At ni frequentia exemplorum probasset, ea de re dubitarem. Sed ut res tota, qua de agitur, perspicue magis appareat, paucula quædam addi necesse est. Vult probare Lucretius mortem ipsam nil prorsum in Corporibus primordialibus ad nihilum redigere, sed ab ea situm modò, figuram, & alia id genus mutari: Nec sic interimis mors res, ut Materiali Corpora conficiat, inquit, id est destruat, consumat: Sed tantum cœrum dissipat. Inde (id est ex iis corporibus) aliud aliis conjungit, & efficit omnes res ut convertant formas suas, & capiant sensus (Animentur), & puncto tempore reddant, (id est moriantur, nam hæc ad Animalia præsertim pertinent) ut noscās plurimi referre &c. Es ne putes prima Corpora ideo minus æterna esse, quod illa in cœteris fluctuare videntur, modò nasci, modò interire: qui enim nasci illa, & interire putant, falluntur; nam ex oculis nostris subducuntur per interitum *συνεχρησθαι*, sed non pereunt, quippe ad cætera primordia redeuntur, seu ad sua sæcla, ut mox loquitur, recedunt, donec motu sibi ingenito in cœtus novos redeant &c. Quod dixi autem de positura & collocatione, potest id à simili, ex literarum Elementis probari &c. An itaque nunc, Lector, res illos verius tollendos esse putabis?

Hæc Faber versibus immeritis nimis favens. Lego autem,

Neve putes interna minus &c.

& v. 958. subjungo: placet ista conjectura, & scio alios Interpretes nihil melius protulisse.

1017. *Discrepant hæc*] Literarum Elementa. Alii Res ineptè: Hanc emendationem Lambini judicio debemus.

1019. *Via*] Appositè Virgilini, Ipse Epicurus, in lib. i. Georg. Verum ubi tempestas, & Cæli mobilis Humor Mutaverit vias.

1022. *Nunc animum nobis &c.*] Seminibus jam ritè preparatis, & motu instructis demandat opus, quo nihil certè majus, nihil prudentius, aut augustius: Alios Terrarum orbes. alia Astra, alios Soles, innumeros denique mundos in spatio infinito ædificat: Novum hoc quidem & incredibile, at non ideo rejiciendum: modò Memmius attendat argumenta, & rem ipsam aliquamdiu contempletur, minus insolens & admirabilis quotidie apparebit; multa enim sunt prorsus stupenda, quibus assueti Homines non amplius suspiciunt v. 25. *ἄλλα μάλ᾽ ἐ Κόσμοι ἄνθρωποι, οἷσ' ὁμοῖα τέττα οἷσ' ἀνέμιοι* Epicurus ad Herodotum,

Quinimo viz ulla est res tam facilis & aperta, qua, cum primùm proponetur, non sit credidit difficilis: Nihil in-
terim tam magnum & ad-
mirabile principio est, quod
omnes non paulatim minus
& minus admirantur, ut
splendidum & nitidum colo-
rem Caeli, cumq; fulgorem,
quem sidera passim errantia
in se continent, & splenden-
dem Solis & Luna nitorem:

Qua tamen omnia si nunc
primùm apparere Homini-
bus inciperent, vel si ex impro-
viso eorum oculis fuissent ob-
jecta, quid illis dici poteris
magis admirabile? vel quid
Homines antea motus ausi
essent futurum sperare? Ni-
hil, ut puto; tam admi-
rabili hac rerum facies fuisset.
Jam verò nemo dignatur in
splendida Caeli templa suspi-
cere: Ne igitur ipsa novi-
tate rerum quas propono ter-
ritus ex Animo rationem eji-
ce, sed acris iudicio magis
perpende, & si vera hac Ra-
tio tibi videatur, da manus,
si falsa, est contra pugna: Inquire enim, cum extra huius mundi mania (Caelos has aspectabi-
les) spatium pateat infinitum, quid situm sit in isto spatio, quò ipsa mens prospicere gestiat.
Animusque alacri & libero impetu orumpens pervolvare possit.

Sed neq; tam facilis res ulla est, quin ea primum 1025
Difficilis magis ad credendum constet: itemque
Nil adeo magnum, nec tam mirabile quicquam
Principio, quod non minuant mirarier omnes
Paullatim; ut Caeli clarum purumque colorem,
Quemq; in se cohibent palantia sidera passim, 1030
Lunæque, & solis præclara luce nitorem:
Omnia quæ si nunc primùm mortalibus adsint,
Ex improvviso ceu sint objecta repente:

Quid magis his rebus poterat mirabile dici,
Aut minus ante quod auderent fore credere { 1035
gentes?

Nil ut opinor, ita hæc species miranda fuisset;
Quom tibi jam nemo fessus satiate videndi
Suspiciere in coeli dignatur lucida templa.
Define quapropter novitate exterritus ipsa
Exspuere ex animo rationem: sed magis acris 1040
Iudicio perpende, & si tibi vera videtur,
Dede manus: aut, si falsa est, accingere contra.

Querit enim ratione Animus, cum summa loci sit
Infinita foris hæc extra moenia mundi;
Quid sit ibi porro, quò prospicere usque ve- { 1045
lit mens,

Atque animi jactus liber quo pervolet ipse.

NOTÆ.

1028. Quod non minuant mirarier omnes] Alii Codd. exhibent, Quod non minus fiat mi-
rabile cunctis, & pro mirabili quicquam in
priori versu Lambinus legit mirabile quoi-
quam. Minuant mirarier: Terentius Andr.
Ad. 2. Sc. 3. Nec in ea causa minueris hac
qua facis.

1035. Ante quod] Ante quid Lambinus.
Et sequentem versum ita legit,
Nulli ut opinor ita hac species miranda fuisset
Quam tibi:

Sed aliam lectionem sequor, utpote longè
potiorem.

Nil ut opinor, ita hac species miranda fuisset:
Sequentem autem versum ita emendat
Faber,

Quam (id est eum) tibi jam nemo fessus &c.
quam diceret, Et tamen (ita assueti sunt oculi
huius spectaculo) nemo hodiè dignatur suspicere
in Cælum. Illud autem Tibi (Servii vo-
ce uxor) vacat: ut mihi apud Virgilium

Georg. 1. Jam enim mihi Taurus Aratro.

1037. Satiare videndi] Hunc ipsum ver-
sum laudat Nonius in voce Satiare, docet-
que Accium, Varronem, Lucilium, Salu-
stium, & Terentium eadem voce usos
fuisse. In sequenti versu pro in Caeli Alii
legunt hinc Caeli.

1040. Exspuere] Sic omnes fere Codices
Lambinus tamen amat Respuere.

1043. Quarit enim ratione Animus] De
quatuor hisce versibus litigant Interpre-
tes, dum Alii fastidiunt, quos Alii ample-
ctuntur: Ego quidem nec absurdos esse
video, nec inutiles; explicant enim fu-
ture disputationis argumentum, idque
non ineptè, si modò ita ut edidi legantur.
Fayus legit Quarit enim Ratio ne animi, id est
an Animus inquirat, aut dubitat? & quarto
versui notam interrogationis subiungit.
Non opus est isto acumine.

Principio

Principio, nobis in cunctas undique parteis,
Et latere ex utroque, infra, superaue, per Omne
Nulla 'st finis, (uti docui) res ipsaque per se
Vociferatur, & elucet natura Profundi. 1050
Nullo jam pacto verisimile esse putandum 'st,
Undique cum vorfus spatium vacet infinitum,
Seminaq; innumero numero, summaque profunda
Multimodis volitent æterno percita motu:
Hunc unū Terfarū orbem, Cælumq; creatum: 1055
Nil agere illa foris tot corpora Materiai,
Cum præsertim hic sit natura factus, & ipsa
Sponte sua forte offendando semina rerum
Multimodis, temerè, incassum, frustraue, coacta
Tandem cooluerint ea, quæ coniecta repente 1060
Magnarum rerum fierent exordia semper,
Terrai, Maris, & Coeli, generisque Animantum.

Principio, cum nullus est finis aut terminus Univerſi ex aliqua omnino parte, vel infra, vel ſupra, vel ex utroque latere. ut olim demonſtravi, & ipſa natura Inſiniti docet & evincit, minime credendum eſt verisimile eſſe (cum ſpatium unūque pateat infinitum, & Semina numero & multitudine infinita æterno motu agitata multis modis per iſtud ſpatium volitant) unum tantum Terrarum orbem & Cælum eſſe ſolū; Tas vero Semina extra huius mundi mentia in Inſinito ſpatio agitata nil agere: præſertim cum hic Mundus ſit à natura (non aliquo conſilio) creatus.

ſus, Ipſaque Semina ſponte ſua (nulla vi dirigente) ſe invicem agitantia & percellentia variis modis, temerè, incassum, fruſtra, tandem in eas congeries & moleculas convenerint, quæ magnarum rerum, puta Terra, Mari, Cæli, & Animalium fierent Exordia.

NOTÆ.

1047. *Principio nobis in cunctas &c.*] Infinitum eſſe Spatium, & in illo ſpatio infinita Semina volitare, ſi Epicurum audias, certum: eſt at in hunc, quem nos incolimus, mundum omnia iſta Infinita Semina non coaluerunt; quid ni igitur credamus Semina in alia ſpatii infiniti parte compages huic noſtro mundo vel prorsus ſimiles vel diſſimiles componere, præſertim cum eadem Natura ubique regnat, & in omnibus Spatii infiniti partibus eodem jure utitur. Hoc argumentum v. 19. continetur: αἵ τε γὰρ Ἀτομοὶ ἀπύροι ὅσων φέρονται ἐ πῶρῳ ἑσῶν, & ἀλλοδαῖς ἀλλοῦ ἐς ἀπαρασίαν Κόσμων ἀπείρον συνήχονται· ἔ γὰρ κληνάλωνται αἱ ἑαυτῶν Ἀτομοὶ (ἢ ἂν αἱ γένοντο ἐ Κόσμῳ οὗτος, ἢ ἢ ἂν αἱ ποιηθῆναι ἀλλος) οὐτ' ἐς ἐνα. (ita legit Meibomius) ἔ τ' ἐς πεπρωμένους, ἔ τ' ὅσων ἑσῶν, ἔ τ' ὅσων διάφοροι ἑσῶν, ὥς ὅδιν τὸ ἐμποδίζον ἐν αὐτῷ τῶν ἀπύρων τῶν Κόσμων. Epicurus ad Herodot.

1050. *Profundi*] Infiniti: vide v. 1094.

1052. *Undiq; cum vorſus*] Ita omnes libri; Lambinus tamen legit *Cum quoquo vorſus*. Iſtamque Lectionem, ut & omnia inepta Fayus approbat.

1054. *Æterno motu*] Eſt enim ingenitus Atomo motus, *Faber*.

1060. *Cooluerint*] Cum reperiſſem in libris ſcriptis partim *colarint*, partim *cogorint*, partim *coterunt*, *Cooluerint* reſpoſi; quæ Scriptura perſpicue vera eſt. *Cooluere* autem valet *conſecrare*, & *coagmentari*: *Oleſcere* enim (ut docet Feſtus) valet *Creſcere*: quo verbo utitur idem Lucretius infra eodem libro.

Donec oleſcendi ſummum tetigere cacumen, ubi tamen quidam legunt *aleſcendi*, malè. *Lambinus*.

1061. *Exordia ſemper*] Peſſimè: neque enim *Semper* cum *Repente* convenire poteſt. Errorum autem ut viderent Interpretes, certè Scripturæ varietas facis efficere debuerat. Hic enim verſus in V. repetitus fuit, ſed novo etiam mendo deformatus: Sic enim ibi legitur

Tandem conveniunt ea, quæ conjuncta, repente Magnarum rerum ſiant exordia ſape.
Sed & hic & illic ſcribendum eſt non ſemper, non ſape, ſed nempe;

Magnarum rerum fierent exordia, nempe Terrai, Maris, & Cæli &c.

Vitium autem ex compendiaria ſcribendi ratione natum eſt. nam pro nempe ſcribebant nepe, unde procuderunt illud ſape, quemadmodum ex ſape τὸ ſemper procreare: *Faber*. At vero iſta tinnientia

— Conjeſta repente

— Exordia nempe

quæ auris pati poteſt?

Ommino igitur fatendum est alibi etiam (alibi in locis extra nostros Calos) alias esse Seminum concretiones tales, qualis haec est, quam arctæ complexu aether noster amittit. Præterea, cum sit idonea Seminum copia, Locus insuper idoneus, nec res ulla, nec ulla causa impedit, Res creari debens & componi: Jam vero si tanta sit Seminum copia, quantam ætas omnis Hominum enumerare non valeat, Eademque Natura sit, qua possit conjicere ista Semina in alia quæque loca simili ratione atque in hunc Locum (in quo noster mundus existit) conjecta sunt; necesse est ut concedas in Aliis etiam Spatii infiniti partibus alios esse Terrarum orbem, alias Hominum gentes, & alia genera Animalium: Adde quod in Universa Natura rerum nulla sit una res, qua Unica gignatur, & sola & singularis crescat; sed in omni rerum genere plurima singularia & individua continentur, præcipue in generibus Animalium, ut videre licet.

Quare etiam atque etiam taleis fateare necesse est
 Esse alios alibi congressus materiai,
 Qualis hic est, avido complexu quæ tenet æther. 1065
 Præterea, cum Materies est multa parata:
 Cum Locus est præsto: nec res, nec causa moratur
 Ulla: geni debent nimirum, & confieri res.
 Nunc & Seminibus si tanta sit copia, quantam
 Enumerare ætas animantium non queat omnis: 1070
 Visque eadem, & natura manet, quæ Semina rerum
 Conjicere in loca quæque queat, simili ratione,
 Atque huc sunt conjecta: necesse est confiteare
 Esse alios aliis Terrarum in partibus orbis,
 Et varias Hominum gentes, & sæcla Ferarum. 1075
 Huc accedit, ut in Summa res nulla sit una,
 Unica quæ gignatur, & unica, solaque crescat:
 Quin cujusque sient sæcli, permultaque eodem
 Sint genere: in primis animalibus indice mente.

Invenies

NOTÆ.

1065. *Avidus*] Vasto, Ingenti: sic lib. 5.
Inde Avidam partem montes, sylva-
posse ferarum
Possedere: Lambinus.

1066. *Præterea cum materies est &c.*] Iterum v. 10. hoc modo arguit. Positis omnibus ad rem aliquam producendam requisitis quidni res ista producatur? At est sufficiens materię copia, idoneus insuper locus, nec deficit ista vis naturæ, quæ hunc mundum ex Seminibus ferruit occurrantibus composuit; quidni, igitur præparatam & sibi obedientem materiam, in aliis etiam Spatii infiniti partibus conjungat. & Cælum, Terras, Mare, Homines, atque Animalia producat? Metrodorus dicit, ἀποτινέται οὐ μάλ᾽ ἢ πᾶσι τὰς γῆς ζῴων, καὶ ἵνα Κόσμον οὐ τὸ ἀπείρου ὅτι τὸ ἀπείρου καὶ τὸ πλῆθος ὅλον οὐ τὸ ἀπείρου τὰ αἰτια ἔσται, εἰ γὰρ ὁ μὲν Κόσμος πεπερασμένος, τὰ δὲ αἰτια πάντα ἀπείρου ἐξ ὧν ὁ Κόσμος γίγνεται, ἀνάγκη ἀπείρου εἶναι. ὅπου γὰρ τὰ πάντα γίγνεται αἰτια, ἐκὰ καὶ τὰ ἀπείρου μέγεθος. Plurarchus de Placit. Phil. lib. 1. Cap. 5. Ita hoc & superius argumentum complectitur Metrodorus familiaris Epicuri.

1068. *Geni*] *Geni* Gifanius, qui de hac voce cum Lambino perpetuo litigat; suam sententiam à libris ruerit *Gifanius*: se defendit *Lambinus* v. 1077.

Unica qua gignatur &c.

1068. *Confieri*] Alibi Lucretius, & Virgilius lib. 4. *Æneid.*

— Nunc qua ratione quod instat

Confieri possit, paucis adverte, docebo.

1076. *Huc accedit, ut in Summa &c.*] Tertium denique v. 13. proponit argumentum; Res omnes creatas circumspecte, in unoquoque genere plurima, quæ vocant, Individua invenies; In genere Humano Homines, in ferino feras, &c. Unicum igitur Solem, unicamque Terram dices? Ineptè id quidem. cum Sol, Terra, Cælum, &c. sint tam interitura, (ideo autem Genera Animalium plurima complectuntur, quia singula intereunt, ut isti Philosophi affirmant, contra quos disputat Lucretius) quàm cætera concreta.

1078. *Quin cuiusque &c.*] Hic versus cum sequenti Lucretianus non est, quod & *Lambinus* vidit. *Faber*: Libros sequitur *Gifanius*, retinet licet non approbet. Corrupti forsan, at mutili sine illis locus, ideo omisissis aliorum conjecturis, hoc modo corrigendos censo,

Invenies sic montivagum genus esse Ferarum, 1080
Sic Hominum genitam prolem, sic denique mutas
Squamigerû pecudes, & corpora cuncta Volantum.
Quapropter Cœlum simili ratione fatendum 'st,
Terramque, & Solē, Lunā, Mare, cætera, quæ sunt,
Non esse unica, sed numero magis innumerali, 1085
Quandoquidem vitæ depactus terminus altè
Tam manet his, & tam nativo hæc corpore constant,
Quam genus omne, quod his generatim rebus
abundat.

Quæ benè cognita si teneas : Natura videtur
Libera continuò Dominis privata superbis, 1090
Ipsa sua per se sponte omnia Diis agere expers.
Nam (proh sancta Deum tranquilla pectora pace,
Quæ placidum degunt ævum, vitamque serenam!)
Quis regere Immenfi Summâ, quis habere Profundi
Indu manu validas potis est moderanter } 1095
habenas?

Quis pariter Cœlos omneis convertere? & omneis
Ignibus

pace tranquillum degunt ævum, vitamque agunt omni cura immunem) Quis universum infinitum gubernare? Quia potestas valeat frangere Totius Universi manu sua moderari? Quis pariter omnes Cœlos convertere? Omnes etiam

NOTÆ.

Unica qua gignatur, & unica solaque crescat
Cujuscunque fiet seculi; Permultaque eodem
Sunt genere : Imprimis Animalibus injice
mentem,

Invenies sic montivagum &c.

Injice mentem à Lipio accepi; & ex his
vocibus commoda & digna Lucretio sen-
tentia effingi potest.

1081. Genitam prolem] Nescio quis gemit
nam i. e. utrumque sexum.

1085. Unica] Unum MS Nonii, qui lau-
dat hunc versum in voce Innumeralis: at
MS isti ne credas.

1089. Quæ benè cognita si teneas &c.] V. 15.
E positis pro more Lucretius in Providen-
tiam impetum facit; Pace & otio Deos
olim donavit, quia nihil beatum quod ne-
gotiosum: jam verò felix beatumque Nu-
men aliquibus curis distringi posse sup-
ponamus; quæ aures vis Infinitos mun-
dos regere, quæ Solibus, Terris &c. in-
numeris præsidere valeat? Infiniti enim
mundi major sunt provincia quam ut à
Deo vel maximè negotioso commodè ad-
ministrari possit. Hæc Impius de pusillo
isto Deo quem Homini similem effinxit.
Scommate denique, quo Athei communi-
ter utuntur, concludit omnia, & certe fa-

licius scommate quam argumento contra
Providentiam pugnatur. Καὶ μὴ ἐν τοῖς
ματιώτοις φορῶν, καὶ τροπῶν, καὶ ἐκτροπῶν,
καὶ ἀνιστοῶν, καὶ δύσιν, καὶ τοῖς στυγερὰν τύ-
χοις, μήτε λεπτουργῶν ποῖος νομίζεν
χρῆναι δεῖσθαι, μήτε ἀμείνων ἢ ἀσ-
ταστάτων, καὶ ἁμὰ τῷ πάσῳ μεταβολή-
ταις ἔχοντων μέγας ἀφθυσίας, εἰ γὰρ συμ-
φανῶσι περὶ ἀμελείας, καὶ φροσύνης, καὶ ὀρ-
γαῖ καὶ χειρὸς μεταβολῆταις, ἀλλὰ ἀσθε-
νείας, καὶ φρίβης, καὶ περὶ δυνάμεως τῶν πλησίων.
Epicurus ad Pythoclem.

1095. Indu] Vel endo, i. e. in: sic lib. 4.
v. 773. lib. 6. v. 890.

1096. Cælos] Quia Infinitos mundos sta-
tuebat Epicurei, hinc factum esse ut Lu-
cretius Epicureus τὸν Cælos numero mul-
titudinis, quæ vox ἑκαστὸς semper dicitur
teste Frontone Cornelio apud Gellium lib.
xix. cap. 8. Tanaquillus Faber ad Lucre-
tium observabat Ingeniosè. τὸ Cæli tamen
πληθυντικῶς occurrit in hoc versu vetus-
tissimi Poeta.

Terras fertiles caelestibus (Solis & Astrorum) radiis calefacere? Et omni temporis momento omnibus in locis praesto esse: ut Tenebras nubes terris inducat, & Tonitruum tranquillae sedes (cali concutiat; tum vires fulmina, & sua templa sapissimum evertat, & in loca deserta sededens ibique fulminans, inaniter saeviat, exercens illud telum quod nocentes & impii saepe praeteritis, innumeris vero & innocuos proferunt? Post ortum luxuriam mundi, diemque natalem Marii & Terra, & exortum Solis, multa sunt corpora extrinsecus addita, plurima ex omni parte semina, quae Infinitum Universum coniecit & applicuit; & quibus seminibus Mare & Terra augeri possunt, & quibus etiam Caelum amplius fieret, aliaque fornices procul à Terris tolleret, novus etiam Aër oriretur.

Ignibus aetheriis terras suffire feracis?
Omnibus inque locis esse omni tempore praesto?
Nubibus ut tenebras faciat, coelique serena
Concutiat sonitus? tum fulmina mittat, & aedeis 1100
Saepe suas disturbet, & in deserta recedens
Saevat exercens telum, quod saepe nocentis
Praeterit, exanimatque indignos, inque merentis?
Multaque post Mundi tempus genitale, diemque
Primigenū Maris, & Terrae, Solisque coortū, 1105
Addita corpora sunt extrinsecus, addita circum
Semina, quae magnum jaculando contulit OMNE:
Unde Mare, & Terrae possent auferere: & unde
Adpareret spatium Coeli domus, altaque tecta
Tolleret à terris procul; & consurgeret Aër. 1110
Nam

NOTA.

Jupiter in Caelo, Caesar regis omnia Terris.
Menagius.

1097. Suffire] Calfacere, suffumigare, vaporare, sic lib. 4.
Et miseram tetrā se suffit odoribus ipsa.
Et Virgilius Georg. 4.

Et suffire thymo, cerasque recidere inanes.

1099. [Caelique serena] Hic multa Faber, quasi oblitus fui fuisset Lucretius, qui a Libi negabit, & quidem accuratè, fieri unquam posse ut Caelo sereno tonet; vel saltem ex vulgi sententia, non sua loqueretur. Caeli serena melius interpreteris ampla & spatiosa Caeli templa, quid enim ex Vulgi sententia loqueretur Poeta, cum ad argumentum suum nihil faceret? quid denique Caelum serenum cogitaret, cujus faciem tenebrosis nubibus in priori versus parte obscuraverat? Nihil hic de palponibus Sacerdotibus Lucretius; nihil Virgilius, cum cecinit Georg. 1.

Non alias Caelo ceciderunt plura sereno
Fulmina.

Nec Aulæ imponere voluit Horatius,

Plerumque per purum tonantes

Egit equos volucrumque currum.

Nasopus est, ut inquis, Faber, ut causas, rationesque, & consilia Scriptorum sagaciter odorari possis, sed Nasum nolo nimis nasutum.

1101. [Deserta] Diverſa Gassendus: & in sequenti versu pro quod quidam Codd. exhibent quæ.

1103. Indignas] Ut ipse explicat, immentes. Sic Horatius Sat. 2. lib. 2.

[Cur ego Indignus quisquam te Divite?] Et Cicero Tuscul. 4. Misericordiam datam esse dicunt ad opem ferendam, & calamitates Hominum indignorum sublevandas.

1104. Multaque post Mundi &c.] Mundos infinitos extruxit, mortales afferuit, Animalibus similes, atque ideo nutrirī, crescere, aliquando etiam diminui, senescere, & ad interitum vergere affirmat v. 17. Infinitum enim Universum subministrat semina, quibus receptis & debite conjunctis crescit Mundus, & fit vegetior; cum tot semina emittit quot recipit, tum consistit, id est neque crescit, neque diminuitur: cum verò plura à Mundo emittuntur Semina, quàm recipiuntur & debite conjunguntur, tum debiliior fit Mundus, & senescit.

1107. Semina, quæ magnum &c.] Sine dubio hic versus non est Lucretii, sed ab aliquo sibi nimium arrogante pro Lucretiano interpositus est, quasi aliquid deesset, itaque eum delendum censeo. Lambinus. quam sententiam qui sequitur, errabit. vid. lib. 1. ver. 995.

1109. Adpareret] Ita optime in secunda editione emendavit Lambinus. (Aparet alii) Adparere autem ab adpario, propriè est quod græcè ἀπορρίπτω, acquirere aliquid, adjungere. Faber.

Nam sua cuique locis ex omnibus omnia plagis
Corpora distribuuntur, & ad sua sæcla recedunt:
Humor ad Humorem, Terreno corpore Terra
Crescit; & Ignem Ignes procidunt, Ætheraque
Æther:

Donicum ad extremū crescendi perfica finem 1115

Omnia perduxit rerum Natura creatrix:

Ut sit, ubi nihilo jam plus est, quod datur intra

Vitalis venas, quā quod fluit, atque recedit:

Omnibus his ætas debet consistere rebus:

His Natura suis refrænat viribus auctum. 1120

Nam, quæcunque vides hilario grandescere adauctū,

Paullatimque gradus ætatis scandere adultæ:

Plura sibi adsumunt, quā de se corpora mittunt,

Dum facili in venas cibus omnis deditur: & dum

Non ita sunt latè dispersa, ut multa remittant: 1125

Et plus dispendi faciant, quā vescitur ætas,

Nam

ultra paulatim assurgere, plura sibi assumunt Corpora, quā de se eiciunt, dum scilicet alimentum
in omnes venas facile distribuuntur, nec tam dilatata sunt, ut multa corpora ex se eiciant; &
plura amittant quā recipiant;

Ex omnibus enim Universi
partibus propria semina sin-
gulis rerum generibus distri-
buntur & applicantur; A-
qua semina Aqua: Terra
augetur à Terrestribus par-
ticulis, Ignis ex Igneis, at-
que Æther ex Æthericis;
usque dum Natura rerum
parens & perfectrix Omnia
perduxit ad ultimos aug-
mentationis sue terminos,
quod evenit quando res non
plura recipiant semina intra
vitalis suas venas, quā
eiciunt & amittunt; tum
enim omnes res summum
ætatis suæ florem attingunt,
nec Natura patitur
ut ampliores & auctiores
sint. Quæcunque enim vi-
des lato augmento grandescere,
& ad florem ætatis ad-

NOTÆ.

112. Ad sua sæcla] Ad sua semina cedunt
Alii. Ad sua fœdera Alii. frustra: dum &
Codices, & ipse Poeta alibi exhibet sua
sæcla.

1115. Perfica] Effectrix, Perfectrix: Per-
fice Gifanius, & Pareus, id est perfectè: ne
credas Lector. Alia vero præter Naturam
Dea olim dicebatur Perfica. Arnobius lib.
4. adversus Gentes p. 131. Etiamne Perfica
una est è populo numinum, qua obsecras illas
& luteas voluptates ad exitum perficit dulco-
dine inoffensa procedere? Et pag. 133. Pertun-
da Perficam conjungit.

1119. His ætas, & His natura] Alii Hic
ætas, & Hic natura è Codicibus.

1121. Nam quæcunque vides &c.] Quoni-
am Mundos suos aliquando crescere, ali-
quando diminui asseruit, totam rationem
& incrementi & decrementi in Animalibus
(& eadem est rerum aliarum ratio) ver.
23. explicat. Crescunt autem Anima-
lia, quia in prima ætate plus Alimenti
convertitur in Animalis substantiam,
quā ex illa depereat; media tantun-
dem convertitur, quantum dederit: ideo
consistit Animalis ætas, id est, neque cres-
cit, nec decrescit Animal: Extrema au-
tem ætate amplius dederit quā converti-
tur. Ita crescunt & decrescunt Animalia.

at unde evenit quod in prima ætate plus
recipitur & adjungitur, in media tantun-
dem, in extrema minus, nondum inquirit
Poeta, latet Causa, &, id scio, Atheos
semper latebit.

1126. Quam vescitur ætas] Aliquis Pasci-
tur. In illo versu

Et plus dispendi faciunt quam vescitur ætas;
plane aliquid est quod contra Poetæ men-
tem faciat, constat quippe hæc verba quā
vescitur opposita illis esse Plus dispendi faci-
ant: itaque vò Vesci significaret acquirere,
parare &c. cui rei Lingux Latinx usus
reclamat. Quamobrem hunc locum ita
semper legendum existimavi:

Et plus dispendi faciunt quam nascitur
ætas.

Nascitur autem sit à Nancior, id à Nancio
est, quod olim usurpavit Græchus ut ex
Trifiano novimus: Ex Nancio autem nova
proles orta est Nancisor, quam recentior
usus retinuit, Nancior autem significat
occupo, prebendo, capio, In XII. Tab. Siquid
Pignoris nancisor sibi habeto. Inde renascitur
apud Paulum Diaconum Festi Epitomis-
ten, pro reprehendit, seu iterum prebendis.
Faber. Festi tamen Codd. exhibent Renan-
ciscitur. Lucretii Codd. Vescitur, quæ vox
forsan commode retineri potest.

*Et saepe memorat, ut prisca
gens mortalium pietatis ple-
na vitam omnibus rebus
necessariis abundantem nullo
suo labore transgerint inter
angustos fines, cum olim sin-
gulis Hominibus multo mi-
nor Agri modus contigit: Nec intelligit res omnes paulatim deficere, ad interitum vergere,
et multum annis fessa et debilitata ad scopulum aetatis (metam terminumque vita sua)
pendere.*

Et crepat, antiquum genus ut pietate repletum
Perfacile angustis tolerarit finibus ævum,
Cum minor esset agri multo modus ante viritim:
Nec tenet, omnia paulatim tabescere, & ire 1170
Ad scopulum spatio ætatis defessa vetusto.

NOTÆ.

1168. Et crepat antiquum genus &c.] Argumēto, quod modò duxerat ex Epicuri placitis, subjungit Poetarum fabulas de aëreo seculo, viz. tum temporis mirè fertilis erat Terra, omnia sponte produxit, quæ jam multo labore subacta ægrè Homines sustentat: Conficius autem Poetas istos hanc Terræ fertilitatem Numinis benevolentis Piis hominibus faventis attribuisse, istam opinionem Sconimate impugnât, & despicit ignorantiam filiorum, qui Tellurem Senio effectam fieri nondum intellexerint.

1169. Perfacile tolerarit ævum] Beati vi-

verent: Sic enim hunc locum capio, ut illum Terent. Quam res facile vivitis. Inde apud Homerum Dii *πῶς ἄνθρωπος* dicuntur. Faber.

1172. Ad Scopulum] Ad interitum: translatus à navi quæ insigitur scopulo. Lambinus. Per Scopulum intelligit exitium, Labem, ruinam, Faber. Salmaſius autem asserit Scopulum esse meram, seu parvum scopum, sic Suetonius in Domitiano cap. 19. Nonnunquam Pueri procul stantis, præbentisque pro Scopulo dispensam dextræ manus palmam &c.

IN hoc Libro posite sunt omnes Epicuri fortunæ, Exiguæ quidem istæ, quas tamen multi olim affixerunt, & Tallius diripuit. Instaurare demum magno conatu nititur Lucretius, eo successu, quem meretur: Idem enim Epicuri opinionibus accidit quod Pœtui mali staminis, copiosum licet, & saluberrimum Alimentum ingeras, debilis tamen manet, & infirmus.

A v. 66. ad v. 82. Docet Poeta Motum esse, nec diffitemur; Motum etiam rerum Omnium è Motu seminum oriri, illud quoque agnoscimus: sed dum v. 82. Pondus Seminibus, & inde Motum attribuit, nimium sibi & suis Atomis indulget: quis pondus omni Materis, & quis Corporibus ejusdem molis idem pondus concedat? Sensus enim & Experientia reclamant. Vedit autem Epicurus Lapides, Ligna, cuncta denique intra Mundi hujus ambitum contenta deorsum tendere, atque ideo credidit Omnia ab æterno descendisse, quam Opinionem qui amplectitur, nã ille erit nitidissimus de grege Epicuri Philosophus: Idem enim ac si diceret, rotas, elateres, & reliqua machinæ alicujus membra id factura seor-

sim, quod conjunctim faciunt. Sed ut hoc quoque largiamur: Habemus tandem Infinita Semina per Inane infinitum pari passu, & æquali velocitate deorsum tendentia. In immensitate Latitudinum, Longitudinum, Altitudinum, Infinita vis innumerabilium volitar Atomorum, quæ interjecto Inani cohærescunt tamen inter se, & Aliæ alias apprehendentes continuantur, ex quo efficiuntur hæ rerum formæ & figuræ. Unde verò Aliæ alias apprehendant, cum pari velocitate omnes ferantur? viz. Paullum, & quàm minimum declinant, v. 221. Sed ipsa hæc declinatio ad libidinem fingitur, (ait enim Lucretius declinare Atomos sine Causa, quo nihil turpius Physico) & illud motum naturalem omnium ponderum è regione inferiorem locum petentium sine Causa eripuit Atomis. Nec tamen id, cujus causa hæc finxerat, assecutus est; nam sive omnes Atomis declinant, nullæ unquam cohærescent; sive aliæ declinant, aliæ suo nutu rectè ferentur, erit hoc quasi provincias Atomis dare, quæ rectè, quæ obliquè ferantur. Tullius primo de Finibus.

Hanc difficultatem sensit ipse Lucretius
v. 225.

v. 225. ubi non tam solvit, quàm vi ejus succumbit oppressus & prostratus: Sed v. 251. aliam difficultatem movet, cujus ope vim prioris effugere conatur; vel, ut Sepia, tenebras & caliginem offundit, ut difficilius inveniri & capi possit. Afferit enim sine ista seminum Declinatione Libertatem Voluntatis, quam in omnibus Animalibus sentimus, explicari non posse. Respondet *(Cicero lib. I. de Natura Deorum)*. Hoc persèpe facitis *Epicurus*, ut cum aliquid non verisimile dicatis, & reprehensionem effugere velitis, efferatis aliquid quod omnino non fieri possit: ut satius fuerit illud ipsum, de quo ambigebatur, concedere; quàm tam impudenter resistere: Velut *Epicurus*, cum videret, Si Atomum ferrentur in locum inferiorem suopte pondere, nihil fore in nostra potestate, quod esset eorum motus certus & necessarius: invenit quo modo necessitatem effugeret, quod viz. *Democritum* fugerat: Ait Atomum, cum pondere & gravitate directò deorsum feratur, declinare paululum. Hoc dicere turpius est, quàm illud, quod vult, non posse defendere. Et Libro de Fate. *Epicurus* uno tempore res duas suscipit inenodabiles, unam, ut sine Causa fiat aliquid, ex quo existit ut de nihilo quippiam fiat; quod nec ipsi, nec cuiquam Physico placet: alteram, ut cum duo Individua per Inanitatem ferantur, alterum è regione moveatur, alterum declinet. Fufius deinde hanc causam agit in eodem libro. Quæ ergo nova Causa in Natura est quæ declinat Atomum? aut num fortuantur inter se, quæ declinet, quæ non? aut cur minimo declinet intervallo, majore non? aut cur declinet uno Minimo, non declinet duobus aut tribus? Optare hoc quidem est, non disputare; nam neque extrinsecus impulsam Atomum loco moveri & declinari dicis, neque in illo Inani, per quod feratur Atomum, quidquam fuisse causæ cur ea non è regione ferretur, nec in ipsa Atomum mutationis aliquid factum est, quamobrem naturalem sui ponderis motum non teneret. Ita cum attulisset *Epicurus* nullam causam quæ istam declinationem efficeret, tamen aliquid sibi dicere videtur, quom id dicat quod omnium mentes aspernentur & respuant. Ita Hortos *Epicuri*

vastat *Cicero*, & evertit totam illam, quæ Providentiæ iniquior est, Philosophiam.

Meliùs tamen succedit longa illa v. 333. ad versum 580. Disputatio de varietate Figurarum quæ in feminibus invenitur; similiter illa de Seminibus diversimodè figuratis in unoquoque Composito contentis, à v. 581. ad v. 728. Argumentum enim fabulis subinde introductis ornat, & sententiam suam variis, iisque firmissimis rationibus confirmat.

Nec ullus unquam *Epicuræ* Philosophiæ adversarius effugiet ista Argumenta, quibus à v. 729. ad v. 1021. demonstrat Semina Coloris. Odoris, Caloris, omnis denique qualitatis, & sensus esse expertia: Originem sensus Ipse, fateor, non rectè explicat, at sensum Animalium sensilibus Principiis (quod unum in hoc libro agit) minimè deberi eo, quo *Lucretius* de-cuit, acumine persuadet.

Quod denique à v. 1022. ad v. 1103. Innumerabiles Mundos extruit, hoc etiam ferri potest, si aliquem Architectum adhibuisset. Sed quis credit ex Atomorum concursione fortuita hunc mundi pulcherrimum ornatum esse perfectum? An cum machinatione quadam aliquid moveri videmus, ut Sphæram, ut Horas, ut alia permulta, non dubitamus quin sint opera illa rationis: Cum autem imperum Cœli cum admirabili celeritate moveri, vertique videamus, constantissimè conficientem vicissitudines Anniversarias cum summa salute & conservatione rerum omnium, dubitamus quin ea non solus ratione fiant, sed etiam excellenti quadam divinaque ratione? Quodd si Mundos efficere potest concursus Atomorum, cur Porticum, cur Templum, cur Domum non potest, quæ sunt minùs operosa, & multò quidem faciliora? Hæc *Cicero* Providentiæ gratissimus vindex.

Demum à v. 1104. ad v. 1172. Mundos innumerabiles quotidie nascentes, & intereuntes contemplare, & Beatum Te judicabis, Lector, qui inter tot tantasque ruinas integer manes & illæsus: Interim ridebis lætentes istos, & senescentes mundos, modò fame enecatos, modò pinguedine nimis obesos. Certo enim certius, tum perire omne Lucretii acumen cum Providentiæ adverteretur.

Finis Libri Secundi.

LIBRI

LIBRI TERTII ARGUMENTUM.

Hæcenus, duobus nempe superioribus libris Naturam & Affectiones quas dicimus Atomorum, ritè explicasse sibi visus est Poeta. Nunc quatuor reliquis libris ea, quæ ex Atomis istis sunt, attentius speculatur: Atque uti par fuit, primas detulit partes Animæ & Animo, de quibus hoc toto libro jam disputat. Hunc autem auspicatur librum ab Epicuri laudibus, quem à v. 1. ad v. 94. prædicat primum docuisse non à Deo, sed ex fortuito Atomorum concursu Mundum hunc & omnia fuisse facta; atque inde Hominum mentes Deorum, Mortis, & Pœnarum post mortem metu liberasse: Hoc autem unus Epicurus feliciter perfecit, quod alii Philosophi frustra conati sunt. Pauca hæc de Epicuro præfatus, docet à v. 94. ad v. 37. Animum & Animam partem esse Hominis æque ac Pedes, Manus, Brachia, Caput, & reliqua membra, & non Habitum vitalem totius Corporis, seu omnium partium Corporis intentionem, & concentum, quam quidam veteres Philosophi Harmoniam dixerunt. Ne verò minus distinctè disputare videatur, dum vocibus Animus & Anima promiscuè utitur à v. 147. ad v. 161. docet Animum & Animam unam quidem rem esse, Animum verò præcipuam esse partem, & in Corde residere, quippe ibi Metus, Gaudium, & reliquæ Passiones quæ Animum sequuntur, sese ostentant; dum Anima, in qua loco-motiva facultas unice sita est, per totum Corpus diffusa ad nutum Animi movetur: Inde à v. 162. ad v. 177. demonstrare conatur Animi & Animæ naturam esse Corpoream, Animus enim tangit Animam, quam movet, Anima autem Corpus; nullus verò, nisi inter Corpora, contactus. Av. 178. ad v. 323. docet Corporeum hunc Animum componi è seminibus minutissimis quidem, tenuissimis & maximè rotundis: Et si rem ipsam spectemus, è Calore, Vento, seu Vapore, & Aëre; & alia insuper re, quæ ex tenuissimis, minutissimis, & maxime mobilibus seminibus constans, est sensus Principium & Origo: Quo verò modo Calor, Ventus, Aër, & quarta illa res innominata miscantur, explicare se non posse liquido fatetur. Av. 324. ad v. 350. asserit Animam & Corpus ita conjuncta esse, ut sine utriusque perniciæ separari non possunt: Deinde à v. 351. ad v. 370. non solum Animum, sed etiam Corpus sentire affirmat, seu potius totum Animal, rem è Corpore & Anima compositam: Posthæc à v. 371. ad v. 417. refutat opinionem Democriti, qui singulas Animæ partes singulis Corporis partibus appositas & conjunctas esse docuit: Et ut olim affirmasset Animum esse potiore totius Compositi partem, sic ab Animo potius quàm ab Anima vitam dependere, & salutem Animalis conservari asserit. Deinde à v. 418. ad v. 842. Animos & Animas nasci & interire cum Corporibus viginti octo argumentis demonstrare conatur, & Transmigrationem Pythagoræ obiter deridet. Demum à v. 842. ad v. 882. Mortem nihil esse docet, cùm post mortem nihil est mortali Animæ timendum, imo si Anima

Immortalis

Immortalis (ut Platoni visum est) concedatur, Mortem tamen nihil esse, cum Anima separata non meminerit se unquam antea extitisse. Proinde ad v. 906. ridet Hominum vanam de sepultura solitudinem: Deinde demonstrat Mortem non esse Malum, quia mortui non indigent istis bonis quibus vivi gaudent, neque istis Doloribus afficiuntur qui miseros mortales cruciant, ad v. 943. Vitam etiam ipsam non esse desiderabilem, quippe quæ nihil novi afferat, sed easdem semper voluptates usque ad nauseam subministrat, ad v. 988. Ne verò istæ fabulæ, quas Poetæ narrant, de Inferis & Pænis post mortem terreant mortales, ad v. 1036. omnes illas commoda interpretatione elevat. Deinde usque ad finem hujus libri monet plerosque Mortalium ineptè & absurde de Morte queri, cum sapientissimi Hominum, & Potentissimi Ducum & Imperatorum vim diræ Necessitatis senserint: Docet ideo mortales vitam sollicitam & inquietam agere, quod hanc Mortis contemplationem refugiant, & ineptè votis omnibus vitam expetere quam aliquando amissuri sunt, quæ nullam novam Voluptatem afferat, innumeris verò Doloribus & Periculis obnoxia reddatur; præsertim cum vivendo nihil detrahunt de tempore Mortis, quæ omnes manet æterna.

T A N. F A B R I
IN LIBRUM TERTIUM
P R Æ F A T I O
A D
L E C T O R E M.

HIC verò ille Lucretii liber est, qui præter cæteros, cum delectu & acri quodam iudicio legi debeat. Cum enim in eo corpoream esse animi nostri naturam demonstrare conetur Poeta, periculum fortasse fuerit, ne quidam nimium creduli, ad illius sese rationes adjungant; alii autem, dum ejusmodi doctrinam omnibus calculis damnandam existimabunt, ultro se tam præclari libri lectione privatum eant. Id ne fiat, non abs re fuerit meminisse, multos è veteribus ita existimare, Dæmonas in rerum corporearum numero habendos. Ex iis fuerunt non Porphyrius modò, in admirabili illa *περὶ φυσικῆς ἀφειδίτης*, &c. sed & Plotinus & Jamblichus; ut è Nostreis quoque Tertullianus, Basilus, Augustinus, ut ne recentiores appellemus. Hanc itaque de Angelis sententiam si Veteres illi impune secuti sunt, nihil, ut opinor, esse debet, quamobrem Lucretii opinione de animis corporeis tantopere offendamur; Cum huc usque nil sit, quod audire sine offensione non possis. Sed utinam ibi stetitset Lucretius: Nam alii quidem animorum nostrorum, quos ejusdem cum dæmonibus naturæ esse putaverunt, immortalitatem tutabantur; & suum illis aut jus, aut Dei beneficium, servabant; At hic noster, ubi corporeæ naturæ animos hominum esse ostenderit, ibi strenuè & incunctanter colliget, Fieri nulla ratione posse, ut ne illos interitus & dissipatio consequantur; Quin & turpiter errare vulgus hominum asseret, qui religionibus attoniti, fracti & abjecti,

Æternas nigra penas in morte timendum

existimant. Saxa itaque & scopulos vides, Lector, à quibus longè longèque refugisse debes. Quamobrem diligenter faciendum erit, ut deserta tantisper Epicuri secta, ad rationem Platoniorum te conferas, qui animos nostros in immortalitatem asseruerunt. Sed turpius multò, si, omiſſis fluctuantis Philosophiæ concertationibus, ad Eum recta tranſeas, qui rerum omnium Parentem, **VIVENTUM DEUM, NON AUTEM MORTUORVM ESSE** demonstravit. Alterum vero, mi Lector, quod ego ante oculos perpetuò habendum arbitror, hoc erit: Animi nostri vel spirituales habentur, vel corporei, si voles; illis certè Lucretii argumentis haud sanè *magnopere moveri debemus*, cum nobis, qui Christiani sumus, planissi-

mè

mè & ἀναισθησία persuasum sit, fore etiam aliquando, ut hæc bruta corporis moles, quam nunc animus noster circumfert, ubi diuturno annorum curriculo computruerit, dein sparsa fuerit ac disiecta, denuo tamen coalescat, & ex aquis, aëre, terris collecta & conquisita, ad interminabilem sæculorum seriem perseveret. Probet igitur Lucretius quàm lubebit, corpoream esse animorum naturam, atque adeo illos interitui obnoxios esse; nil ille profecto dixerit, quod hominem verè Christianum possit percellere; cum corporis nostri resurrectionem & immortalitatem præter universas Physiologiæ vulgaris, ac Chymix ipsius rationes (nam admirabilis illa *Operatio*, de qua & Quercetanus & alii, nil ad resurrectionem corporum facit) futuram credamus, quæ res, si non majorem, (quanquam majorem) parem certè in sese difficultatem habet. Hoc tantum addam, Tertulliani Tractatum, qui *de Anima* inscribitur, in primis facere ad hunc librum intelligendum: Eum si leges, præstantissimum Viri Magni opus legeris. Sed tamen est aliud etiam tantillum quod te volebam: Si quid à me ex mente Lucretii, vel in hocce libro dictum fuerit, vel in aliis, facito quæso ut memineris, *Auctorem* esse me, non *Poetam*. Quidquid certe tale properanti exciderit, id ego omne pro indicto haberi volo: Neque enim ea vitæ nostræ ratio est, ut, quem exitum Natura brutis animantibus esse voluit, eum nos libenter, ubi sejunctus à corpore animus fuerit, expectemus. Vale.

T. LUCRETII CARI

DE

RERUM NATURA

LIBER TERTIUS.

INTERPRETATIO.

O Epicure, qui primus potuisti tam claram lucem et tam densis tenebris proferre, vita commoda illustrans, Te Gracorum decus, et ornamentum, sequor; et in tuis vestigiis meos pedes figo: Non quod Tecum contendere velim, sed quod Tui observantissimus Te imitari cupiam. Quid enim Hirundo cum Cynis certaret? aut quid Hædi tremulis membris debiles et infirmi præstare possunt in cursu, quod simile sit celeritati fortis equi?

E Tenebris tantis tam clarum extollere lumen
Qui primus potuisti, illustrans commoda
vitæ:
Te sequor ô GRAVI gentis decus, inque
tuis nunc

Fixa pedum pono pressis vestigia signis,
Non ita certandi cupidus, quam propter amorem, s
Quod te imitari aveo: Quid enim contendat
Hirundo

Cynis? aut quidnam tremulis facere artubus Hædi
Confimile in cursu possint, ac fortis Equi vis?

Tu

NOTÆ.

1. Tam clarum extollere lumen] Id Græci dicunt αἰεὶν πυρρὸν, & cum quis de speculis ea ratione significabant, id διὰ πυρρῶν & πυρρῶ πυρρῶν nuntiari dicebatur. Hinc sumpta Metaphora qua Lucretius usus est. Faber. Alloquitur autem v. 30. Epicurum Atheniensem Philosophiæ Epicuræ Principem: Invenit quidem Democritus, sed ita expolivit & perfecit Epicurus, ut Pater rerum & inventor à Lucretio haud absurdè diceretur. Huic quidem felix ingenium gratulatur, beneficia agnoscit quæ contulit hominibus, dum Naturam rerum explicavit, & omnem de Providentia opinionem & Terrores inde natos dispulit: idem denique asserit, quod L. Torquatus in Ciceronis prim. lib. de Fin. Ego arbitror Epicurum unum vidisse verum, maximisque erroribus Hominum animos liberasse, & omnia tradidisse, quæ perti-

tinerent ad bene beatèque vivendum.

2. Illustrans] Qui extollit Lumen proculdubio illustrat: in versu sequenti pro Gentis decus: Gentis dux Gaudendus.

4. Fixa] Quidam ἀρραυκῶς σῖτα, (nec enim Lambinus id negare debet quod Diomedes, alique veteres Grammatici asseruerunt) sed quod ejusdem significationis sit. Faber.

6. Hirundo] Cygnorum enim cantus admirantur omnes, qui ingrattam Hirundinum garrulitatem damnant;

Τί σοι θήλει πῶσι

Τί κατὰ πῆλιν καλῶν Anacr. Od. 12.

Ita enim legendum: non Τί σοι, ἀλλὰ καλῶν, κατὰ πῆλιν, autem ἀπαιτηλός, ἀπαιτηλός, δὲ καλῶν, κατὰ πῆλιν, καλεῖται Hef.

7. Artubus] Alii Artibus, quod olim usurpare solebant; sed ego Artibus prætulerim:

Tu Pater, & rerum Inventor : tu patria nobis
 Suppeditas præcepta, tuisque ex, Inclute, chartis, 10
 Floriferis ut apes in saltibus omnia limant,
 Omnia nos itidem depascimur aurea dicta,
 Aurea, perpetua semper dignissima vita.
 Nam simul ac Ratio tua coepit vociferari
 Naturam rerum haud Divina mente coortam, 15
 Diffugiunt Animi terrores ; mœnia mundi
 Discedunt, totum video per Inane geri res.
 Apparet Divum numen, sedesque quietæ :
 Quas neque concutiunt venti, neque nubila nimbis
 Adspargunt, neque nix acri concreta pruina 20
 Cana cadens violat : semperque innubilis æther
 Integit, & largè diffuso lumine ridet.
 Omnia suppeditat porro Natura, neque ulla
 Res animi pacem delibrat tempore in ullo.
 At contra nusquam apparent Acherusia templa : 25
 Nec Tellus obstat, quin omnia dispiciantur,

Sub

Tu es Pater, & Philosophia auctor, Tu, ut Pater natus suis, das optima præcepta, & ex tuis libris, (Divine vir) ut Apes in agris floriferis è floribus dulcia sua mella legunt, nos opiniones aureas colligimus, aureas inquam, & dignas ut in memoria semper habeantur : Namque ubi primum Philosophia tua perspicue docuit Universum non esse à Deo factum, Terrores isti, qui mentem occupabant, fugiunt ; Mundi mœnia diducuntur, & per omne Inane spatium res nasci & interire video ; Mentis mea oculis Diis obijciuntur, & quiescit illorum sedes, quas neque venti quatiant, neque Nix, & imbribus perfundunt, neque Nix alba acri pruina concerta cadens violat, & quas purus semper, & sine nube Æther tegit, & latè diffusa ubique luce benignè aspicit, & fovet. Natura porro omnia illi Diis subministrat, nec ulla unquam res tranquillitatem Animi & otium diminuit. At contra nullibi Tartara, aut Inferi cernuntur : Nec Terra impedit quo minus omnia ista.

NOTÆ.

tulerim: cùm sciam ab *Artes* (*τέχναι*) dici *Artitos*: ut *Artitus* in Glossis Philoxeni vertitur *παιτεροδιδασκαλος*, sic ab *Artus* *Artutus*, id est *Robustus* vocabant. Sunt tamen quibus hæc minùs certa videantur, sed nihil ad Lucretium. Faber.

9. *Patria*] modo dixerat *Epicurum* esse Patrem & Inventorem rerum.

11. *Limant*] Ita *Lambinus* è Codd. Alii *Libant*: quæ vox cum frequenti *Depascimur* melius convenit.

15. *Haud divina*] *Haud* abest ab omnibus libris, sed restituit, sententia ipsa postulante, *Lambinus*: conjicit etiam legendum *Divum sine Coortam* Alii coactam malunt, quidam etiam libri creatam exhibent.

17. *Discedunt*] Longè latiora & ampliora sunt, Animus nullos fines habet quos intra coerceatur ut antea. Faber. Melius verò *Lambinus* dividuntur & hiant ; Per diducta enim & hiantia mundi mœnia in magnum Inane prosopit : M. Tull. Off. 3. Cùm Terra discessisset magnis quibusdam Imbribus. Et Virgilius

Videò medium discedere Cælum.

18. *Apparet Divum numen*] Sed cur apparet Divum numen? Scilicet, quæ ante Epicurum vulgus Philosophorum sentiebat, ita ab eorum Natura aliena erant, nihil ut de iis certi haberetur &c. Fortasse etiam non minùs rectè dixeris, Apparet Numen Deorum quietum, (sequitur enim *sedesque quiesca*) ita ut ab iis nil malè metuendum, cùm jam molesta illa odiosaque Providentia remota sit. Hæc Faber. Frigidæ verò istas observationes respuit Poeta: *Apparet Divum Numen*, quoniam per hiantia Mundi mœnia in immensum Inane prospiciens non minùs Deos, quàm cæteras res vidit : v. 25.

--*Nusquam apparent Acherusia templa,*

21. *Innubilis*] Quidam Codd. *sine nubibus* melius tamen *Innubilis* leg. dum Homerus, è quo Hi quatuor versus desumpti sunt, utitur voce *ἀνέφελος* : Odyss. 7.

25. *Omnia suppeditat Natura*] Diis viz. sic lib. 1. v. 69.

Ipsa suis pollens opibus, nil indige nostri

24. *Delibrat*] Quasi decorat, & enumerat : *Lambinus* : Alii *delibat*, quos sequor.

26. *Nec Tellus obstat*] Ratio enim omnia obstantia pervadit. Faber.

qua infra sub pedibus nostris in Inani spatio sunt, contemplari possumus. Dum hæc contempler maxima Voluptas me invadit, & ingens admiratio, quod Tui ingenii viribus tota ex omni parte Natura tam clarè & delucidè explicatur. Et quoniam docui qualia sunt cunctarum Rerum Principia, & quàm diversis variisque figuris differentia sponte sua moveantur mutuis plagis agitata, & quo modo res cunctæ ex iis constent & componi possint; Post hæc Animi & Animæ natura videtur meis carminibus declaranda, Et prorsus expellendus est ille metus Acheruntis (pœnarum post mortem) qui vitam Humanam ab imo turbat, Mortis nigrore omnia suffundens, neque permittit ullas vitæ voluptates liquidas purasque remanere. Nam quod nonnulli crepant Infamem vitam aut morbos magis timendos esse quàm mortem,

Sub pedibus quæcunque infra per Inane geruntur.
His tibi me rebus quædam divina Voluptas
Percipit, atque Horror, quod sic Natura tua vi
Tam manifesta patet ex omni parte resecta. 30

Et quoniam docui, cunctarum exordia rerum
Qualia sint: & quàm variis distantia formis
Sponte sua volitent alterno percita motu,
Quoque modo possint ex his res quæque creari:
Hæc secundum res ANIMI natura videtur, 35
Atque ANIMÆ claranda meis jam verbis esse:
Et metus ille foras præceps Acheruntis agendus
Funditus, humanam qui vitam turbat ab imo;
Omnia suffundens mortis nigrore: neque ullam
Esse voluptatem liquidam puramque relinquit. 40

Nam, quod sæpe homines morbos magis esse
timendos

Infamemque ferunt vitam, quàm Tartara lethi,
Et

NOTÆ.

28. His tibi me rebus &c.] Istud Tibi ut
est, σὺ, Me, Te, passim apud Græcos, pas-
sim apud Latinos περὶ τὸν ἐστίν est: Faber. Lu-
cretius lib. 2. v. 137.

Quoniam Tibi jam nemo sessus satiate
videndi &c.

His ubi Gifanius: Et interpretatur ubi in
qui re, in qua ratione, præceptis, via,
Philosophia imperitè. Fayus verò, ubi, post-
quam, cum, quoniam, Relativè ad vocem
quoniam v. 31. Lambinus legit Tibi sup. fa-
teor. Quæ demonstrant sacrificulum istum
ne legere quidem Lambinum potuisse.

29. Percipit] Alii Percipit: Quidam le-
gunt

— Quod sit Natura tua vi

Tam manifesta patens ex omni parte rectora.
Rectora autem est Evoluta, quæ prius quasi
contorta, & involuta videbatur.

31. Et quoniam docui] In primo & secun-
do libro multa de Seminibus ipsis, de eo-
rum figuris & motibus: jam v. 10. accu-
ratam de Anima disputationem promittit,
ut Homines metu mortis, & pœnarum
post mortem liberaret.

33. Alterno] Leg. Eterno: quomodo
enim Semina alterno motu percita sponte sua
volitant? Lib. 2. v. 1054. & lib. 4. v.
28. ubi hi versus repetuntur.

35. Secundum] Post. ἐπομένως τῷ τούτῳ,
içns. Faber.

36. Claranda] Lib. 4. v. 779.

Multaque in his rebus quaruntur, multa que
nobis

Clarandum est.

39. Omnia suffundens mortis nigrore] Qui-
bus nemo unquam aliquid venustius:
Omnia quæcunque Alii protulerunt ex-
cutias, nunquam pulchrior Imago.

41. Nam quod sæpe Homines &c.] Dicit
forsan aliquis, idem alios Philosophos
præstitisse quod Lucretius promittit, nec
solum Epicurum metum istum Acheruntis
præcipitem egisse, cum plurimi docuerint
Animas interire. nullatque post mortem
pœnas timendas esse: Empedocles v. g. di-
xit Animam esse cordi suffusum sangui-
nem: Atque ideo Epicurum non tantas me-
reri laudes, nec Lucretium majus benefici-
um conferre mortalibus, quàm Alii olim
contulerint. Respondet Poeta v. 14. Omnes
istos Philosophos fortia quidem verba lo-
qui, sed Mortem timere æquè ac vulgus
Hominum; Inter Dolores, infamiam, an-
gustias vitam tolerant; & cum Periculis,
Morbis, &c. premantur, nunquam inven-
ies magis humiles Animos, aut supersti-
tioni magis obnoxios.

Et scire Animi naturam sanguinis esse,
Nec prorsum quicquam nostræ Rationis egere:
Hinc licet advertas animum, magis omnia }

Laudis, } 45
Aut etiam Venti, si fert ita forte voluntas,
Jactari causâ, quàm quod res ipsa probetur:
Extorres iidem patria, longèque fugati
Conspectu ex hominum, foedati crimine turpi,
Omnibus ærumnis affecti denique vivunt: } 50
Et quocunque tamen miseri venere, parentant,
Et nigras mactant pecudes, & Manibu' divis
Inferas mittunt: multòque in rebus acerbis
Acridius advertunt animos ad Religionem.

Quò magis in dubiis hominem spectare periculis } 55
Convenit, adversisq; in rebus nocere qui sit.
Nam veræ voces tum demum pectore ab imo
Ejiciuntur, & eripitur Persona, manet Res.

Denique Avarities, & Honorum cæca cupido,

Quæ

suas ad Religionem applicant. Quapropter si Animum Hominis velis perspicere, & qualis sit penitus cognoscere, illum periculis cinctum, & adversis rebus oppressum contemplare; tum enim vera verba è profundo pectore emittuntur, larva detrahitur, & Res manet. Deinde Avaritia, & Honorum impotens cupido,

N O T A.

45. Et se scire Animi &c.] Duos hosce verius delet Faber; quia primum nihil opus illis est, dein quænam isthæc Latinitas, *Natura Animi est sanguinis*? Ille autem versus

Nec quidquam prorsum nostræ Rationis egere. quid boni tandem habet? Hinc discimus rem profecto mirabilem, bellam, & elegantem Lucretianæ! viz. Animum nostrum non egere nostra ratione. Admirabilem profecto rem! quasi Ratio apud Lucretium non sit Philosophia, & vox ista se in priori versu cum Egere in hoc versu minus conveniat. Leg. autem

Et se scire Animi naturam sanguini inesse. Et tum sententiam Empedocli, qui dixit Animum esse cordi suffusum sanguinem, Cicero 1. Tuscul. quæst. non ineptè adumbratam assero. Quis etiam nescit Lucretium, licet Carmina Empedoclis admiratus sit, Opiniones tamen illius ubique convellere?

46. Si fert ita forte voluntas] Quidam fera voluntas: unde Palmerius fera voluntas i. e. stulta, sinistra, Turpis. Gifanius fera retinet, de metro minimè sollicitus: Dira scribit Faber: dum Alii Corde reponunt ex Virgilio Lib. 6. Æneid.

-- Si fert ita Corde voluntas.

Et se scire Animum nihil esse præter sanguinem, nec se nostræ Philosophia opæ & auxilio ullatenus indigere: Hinc cognoscere possit & rectè colligere, hæc omnia ab illis jactari magis laudis acquirenda, aut auræ popularis (si istam appetendi libido est) gratia, quàm quod ipsi credant. Iidem enim, qui hæc jactant in Exilium acti, à patria sua & hominum conspectu longè fugati, infami crimine inquinati, denique omnibus miseriis & molestiis oppressi, tamen vivunt: in quocunque locum venerint miseri persolvunt iusta mortuis, manant nigras pecudes, Divi Manibus mittunt inferas, & cum res adversa premanet, vehementius mentes

At verò hæc verba illos spectant qui laudem istam aut auram popularem ambiunt, an subjungenda sint

Hinc licet advertas animum: Alii disputent.

51. Parentant] Mortuis sacra faciunt, ideoque Animas post mortem superesse credunt: Itaque Nugæ, Fumi, quicquid isti gloriosi vulgò prædicant: Quid enim verba audimus cum facta videamus?

52. Et manibus] Alii Quas manibus.

55. Alios Philosophos, quos tanquam Epicuri æmulos Sectatores sui prædicabant, reject, quoniam illorum dogmata Mortis non penitus abstulerant: Deinde 4. v. addit minimè credendum esse istis, qui lætis rebus florentes magnificè loquuntur, spectandi autem sunt Homines periculis cincti & miseriis oppressi. si tum se fortes præstent, tum fatendum est illis Philosophiam profluissè.

58. Ejiciuntur] Sic parere, rejectare, & mittere vocem, Lucretius: Alii tamen è Codd. Eliciuntur.

59. Denique Avarities &c.] Versus 28. qui mox legentur, ab Homine rerum Ethnicarum perito non possunt satis legi, reperi, tanta in iis vis boni reperitur: Certum enim est Mortis formidinem, Avaritiæ, Perfidie, Ambitionis, Crudeli-

tatis

qua miseros mortales cogunt terminos aequitatis transgredi, & aliquando socios & ministros scelerum noctes & dies maximo labore conari ut maximas divitias assequantur; Ha inquam pestes & vita humana labe maxima ex parte Metu Mortis nutriuntur, Turpis enim ignominia, & acerbissima paupertas à dulci & stabili vita longè abesse videntur, & veluti ante Mortis januam cunctari, (morti esse proxima) unde Homines dum falsis terroribus impulsī cupiunt procul se removere, & stationem suam ab hac janua Mortis longè ponere, eade Civium sibi opes comparant, Divitias Avari augent, eadem eadi accumulantes; In tristi funere fructum crudeles gaudent, Cognatorum mensas oderunt, & metuunt. Similiter ab eodem mortis metu saepe fit quod Homines Invidia macerat, cum querantur illum esse potentia spectabilem, Illis spectari, & Dignitate insignem magna pompa undique cinctum incedere; dum ipsi in tenebris & luto, (in infima conditione) voluntur: Et seipsos macerando enecant ut Famam sibi & Statuas compararent: Et saepe metu mortis tantum odium vita & lucis videnda Humanum Animos occupavit, ut dolenti corde sibi ipsis mortem consciscant, obliti omnes suas curas ab hoc metu derivari:

Quæ miseros homines cogunt transcendere fineis 60
Juris, & interdum socios scelerum, atque ministros
Noctes atque dies niti præstante labore
Ad summas emergere opeis: hæc vulnera vitæ
Non minimam partem Mortis formidine aluntur.
Turpis enim Fama, & Contemptus, & acris Egestas 65
Semota ab dulci Vita stabilique videntur:
Et quasi jam Lethi portas cunctarier ante:
Unde homines, dum se falso terrore coacti
Refugisse volunt longè, longèque recessu:
Sanguine civili rem constant: divitiasque 70
Conducunt avidi, cædem cædi accumulantes.
Crudeles gaudent in tristi funere Fratris:
Et Con sanguinem mensas odere, timentque.
Consimili ratione ab eodem saepe timore
Macerat invidia: ante oculos illum esse potentem, 75
Illum aspectari, clarioque incedere honore;
Ipsi se in tenebris volvi, cœnoque queruntur.
Intereunt partim statuarum, & nominis ergo:
Et saepe ulque adeo, Mortis formidine, vitæ
Percipit humanos odium, lucisque videndæ, 80
Ut sibi consciscant moerenti pectore Lethum,
Obliti fontem curarum hunc esse Timorem,

Hunc

NOTÆ.

tatis, Invidiæ, Desperationis &c. fontem esse. Faber. Et hinc oritur magna Epicuri gloria, qui præceptis suis Metum mortis, è quo tot mala fluunt & derivantur, fugat.

62. *Præstante*] Sic lib. 2. v. 12. Alii Codd. *Perstante*; id est: Assiduo, Improbato, & Pertinaci.

64. *Non minimam partem*] Sic lib. 6. v. 1247. Et Cæsar lib. 4. de bell. Gall. *Non multum frumento, sed maximam partem lacte vivunt.*

65. *Turpis enim fama &c.*] Quidam Codd. *Turpis enim sermo*: Unde Alii scribunt *Turpis enim forma*: Alii *Turpis enim fama*: At Codicibus istis & conjecturis melius Lambini judicium, qui edidit *Turpis enim fama, &c.* Epicuri autem præceptum fuit,

μὴ κατὰ πόρον ζῆν.

68. *Dum se Refugisse*] Alii Codd. *Effugisse, & pro Recesse, Remasse, pro Remeavisse, vel Remasse, vel Remasse.* *Me autem, & Te; & Se,* Veteres usurpabant in modo infinitivo *παράδοχος*, *Omnem hominem qui sese student præstare aliis Animalibus.* Salust. *Istud sese poterat abesse*: Faber. Terentius in Andria, *Qua sese inhonestè optavit parare hic divitiis potius, quam in Patria honestè vivere.*

76. *Clarioque incedere honore*] Alii *Clarus qui incedit honore*] Alii *Claro qui incedit honore.* Fayum vide Lector, & ridebis.

78. *Statuarum*] In quibusdam Codd. *Statuæ.* Alii *Intereantes fastus tantum, vel Intereuntque potentatus.*

80. *Vita percipit humanos odium.* Ita Terentius in Eun. *Neque Agri, neque Urbis odium*

Hunc vexare pudorem, Hunc vincula amicitiaï
Rumpere, & in summa pietatem evertere fundo.
Nam jam sæpe homines patriam, carosque } 85
parenteis

Prodiderunt, vitare Acherusia templa petentes.

Nam veluti Pueri trepidant, atque omnia cæcis
In tenebris metuunt: sic Nos in luce timemus
Interdum, nihilo quæ sunt metuenda magis, quam
Quæ Pueri in tenebris pavitant, finguntque futura. 90
Hunc igitur terrorem animi, tenebrasque necesse 'st
Non radii solis, neque lucida tela diei
Discutiant, sed Naturæ species, Ratioque.

Primum ANIMUM dico (mentem quem sæpe
vocamus)

In quo consilium vitæ, regimenque locatum 'st, 95
Esse hominis Partem nihilo minus, ac Manus, & Pes,
Atque Oculi partes animantistotius extant.
Quamvis multa quidem Sapientum turba putârunt
Sensum animi certa non esse in parte locatum:

Verum

regimen vita situm est, (cujus imperio vivimus) esse partem Hominis aequè ac Manus, & Pes, atque Oculi sunt partes integri Animalis: Quamvis multi inter Philosophos crediderint Animi sensum (Animum) non esse situm in una certa parte Homini,

NOTÆ.

odium me unquam percipit. Plautus in Truculento: Si bene facere incipit, ejus eum citò odium percipit. Lucretius supra v. 27.

Mis tibi me rebus quadam divina voluptas Percipit. Ubi tamen Alii legunt Perciit. Pro Humanos Gassendus legit Ingratos.

84. Pietatem evertere fundo] Nonnulli sùades improbè. Fundius, Gifanius: Sed fundo agnosceit Virgilius Æneid. 10. v. 88. *Offine Tibi fluxas Phrygia res vertere fundo Conamur?*

87. Nam veluti &c.] Hi 7. v. leguntur lib. 2. v. 54. & lib. 6. v. 34.

94. Primum Animum dico &c.] Veteres quidam Philosophi, inter quos Aristoxenus, docuerunt, Animum esse Habitum vitalem Corporis, qualis sit Valetudo in Homine valente. Cicero 1. Tuscul. Aristoxenus Musicus, idemque Philosophus, Animum esse censet ipsius Corporis intentionem quandam, velut in cantu & fidibus, qua Harmonia dicitur; sic ex Corporis totius natura & figura varios motus cieri, tanquam in cantu sonos. Hic ab artificio suo non recessit, & tamen dixit aliquid, quod tamen quale esset, erat multò ante & distinctum, & explanatum à Platone.

Obliti etiam hunc metum
Tudorem violare, nexum Amicitiaï perfringere, summam, Omnem pietatem penitus evertare & evertere: frequenter enim Homines Patriam & carosque parentes prodiderunt metu mortis, vel ut mortem & inferos viderent. Nam ut Pueri trepidant, & omnia metuunt in tenebris, sic Nos in luce timemus, illa etiam, quæ interdum non sunt metus metuenda, quàm quæ Pueri in tenebris metuunt, & imaginantur futura. Has igitur terrores tenebras, quæ mentem obident, non radii Solis, aut Dies splendore dissipabit, sed contemplatio vel cognitio Naturæ, & vera Philosophia: Primum igitur assero Animum (quam frequenter appellamus Mentem) in quo Consilium &

Ut in Phædone, ubi hæc leguntur. Καὶ γὰρ ἐν τῷ Σάκρατις, οἷμαι ἰσχυρὰ καὶ αὐτῷ σε τὰ τοῦ ἐνθυμήσθαι: ὅτι τοῦτο πρὸς πολλὰ ἀπολαύματα καὶ τὴν ψυχὴν εἶναι, ὡς περ ἐνταυμένῃ τῷ σώματι. ἡμῶν, καὶ συναρχαίμῃ ὑπο θέρμῃ & ψυχῇ, & θερμῇ, & ὑγρῇ, τοῦτων τῶν κρῖνον εἶναι, & ἀρμονίαν αὐτῶν τέστιν & ψυχῇ ἡμῶν, ἐπειδὴ τὰυτα κελεύς & μετέξῃς καὶ ὅτι ἀλλήλων. Quamvis aliud Aristoxenus, aliud Plato videtur docuisse. Laëtantius 7. Instit. Sicut in fidibus ex intentione nervorum efficitur concertus sonus, atque cantus quem Musici Harmoniam vocant, ita in Corporibus & compage viscerum, ac vigore sensuum vis sentiendæ existit. Hanc opinionem Poeta primò v. 19. explicat & evertit: quippe qui corpore aliquando dolet, Animo lætatur, & qui nihil doloris in Corpore sentit, Animo miserrimè cruciatur, Anima igitur non est totius Corporis intentio & concertus, sed pars Hominis à Corpore distincta, non minus quàm

sed esse Habitum quandam vitalem totius corporis, quem Græci dicunt Harmoniam, quoniam nos vivere & sentire faciat, cum Mens non sit in ulla parte Corporis: ne cum bona valetudo sapere dicitur esse Corporis valetudo, interim tamen illa non sit aliqua pars corporis valentis: Similiter, Animi sensum illi in aliqua ex ea parte non collocant; qua opinione nobis videntur à Veritate longissimi recedere: frequenter enim Corpus, quod nostris oculis subjicitur, dolore afficitur, interim tamen ex aliqua latenti parte lætatur, & è contra frequenter vice versa accidit, ut Homo mente ager nihil doloris in toto Corpore sentiret; eodem prorsus modo, ac cum Pede agri dolente (apud interea nulla molestia afficiatur; Præterea cum membra Corporis molli somno decisa sunt, totumque Corpus sopore gravatum jacet solutum, & sine sensu, Aliquid tamen in nobis est, quod illa ipso tempore multis modis agitur, quod capax est, atque in se re ipit omnes gaudis motus, vanos etiam metus, atque Animi anxietates. Deinde ut certus esse possit Animum esse in membris

Verum Habitum quandam vitalem corporis esse, 100
Harmoniam Graij quam dicunt, quod faciat nos
Vivere cum sensu, nulla cum in parte fiet Mens:
Ut bona sæpe Valetudo cum dicitur esse
Corporis, & non est tamen hæc pars ulla Valentis:
Sic Animi sensum non certa parte reponunt: 105
Magnopere in quo mihi diversi errare videntur.
Sæpe utique in promptu Corpus, quod cernitur,
ægrit,

Cum tamen ex alia lætatur parte latenti:
Et retrò sit, uti contra sit sæpe vicissim,
Cum miser ex animo, lætatur Corpore toto: 110
Non alio pacto, quam si Pes cum dolet ægri,
In nullo Caput interea sit forte dolore.

Præterea molli somno cum dedita membra,
Effusumque jacet sine sensu Corpus onustum:
Est aliud tamen in nobis, quod tempore in illo 115
Multimodis agitur, & omneis accipit in se
Lætitiæ motus, & curas cordis inaneis.

Nunc Animam quoque ut in membris cognoscere
possis Esse,

N O T A.

quàm Pes, Manus, Caput, &c. sunt partes Humani Corporis à se invicem distinctæ.

94. *Quem*] Quam Alii Veteris Grammatici auctoritate, & v. 98. pro Putarunt, Giffanians Putarunt.

100. *Vitalem*] Gassendus, Totius.

103. *Cum sensu*] Ita Codd. & rectè. Tacere tamen non possum mihi aliquando placuisse Conventu, ista enim vox voci Harmonia non absona videbatur.

107. *Ægri*] Ita Veteres, ut & *Ægret*. Giffanians tamen & Alii, *agrum* est. Rectè autem illi faciunt, qui v. 108. retineant Latenti, & rejiciunt Valenti: An verò Ubi vel Uti legi debeat in sequenti versu litigant Interpretes. Suumque Labore v. 112. retineat Fayus, dum Alii Dolore præferunt.

113. *Præterea molli &c.*] Aliud argumentum priori simile v. 5. proponit. Somno relaxentur membra, nulla sit intentio membrorum, nullus sit viscerum concentus, sed effusa jaceant omnia & languida, interim tamen variis insomniis aliquid quod ad Hominem per-

tinet agitur, dolet, gaudet, &c. Hoc autem quod sentit est Animus Animus igitur non est Corporis Harmonia, relaxato enim somno Corpore, ut in Fide laxatis nervis nulla sit Harmonia.

114. *Onustum*] Alii Cibo aut Potu, Alii Cura, vel labore; Ego mallem somno, sic *sopor gravissimus* v. 955. Lib. 4. In versu sequenti pro Aliud apud plures Aliquid.

118. *Nunc Animum quoque &c.*] Tertium argumentum, quo probatur Animum non esse corporis Harmoniam, v. 13 sic se habet. Ut in fidibus detractis quibusdam nervis totus perit concentus, sic abscissis quibusdam membris tota totius Corporis Harmonia interiret, nulla itaque vita foret, nullus sensus. At Homines membra mutilos & vivere & sentire, non est quod quis dubitet? Licet autem detractis multis membris integra maneat vita, & sensus integer; si tamen quædam Caloris & Aeris particulæ è Corpore diffugiant, corrui Animal, nulla relinquitur aut vita, aut sentiendi vis. E quibus conficitur, vitam & sensum non ex intentione omnium Membrorum, Nervorum, & Viscerum

Esse, neque Harmoniam corpus retinere solere:
Principio fit, uti detracto Corpore multo, 120
Sæpe tamen nobis in membris Vita moretur.
Atque eadem rursus cum Corpora pauca caloris
Diffugere, forasque per os est editus aër:
Deserit extemplo venas, atque ossa relinquit:
Noscere ut hinc possis, non æquas omnia parteis 125
Corpora habere, neque ex æquo fulcire salutem:
Sed magis hæc, Venti quæ sunt, calidique Vaporis
Semina, curare in membris ut Vita moretur.
Est igitur Calor, ac Ventus vitalis in ipso
Corpore, qui nobis moribundos deserit artus. 130
Quapropter, quoniam 'st Animi natura reperta,
Atq; Animæ, quasi pars Hominis: redde Harmoniæ
Nomen ab organico saltu delatum Heliconis,

Sive

cum Harmonia tamen (seu
essentia & consensus mem-
brorum) non Corpori inesse,
primum observandum est,
quid amputatis multis par-
tibus Corpora Vita tamen in
re'quis membris integra ma-
neat: Eadem autem visa,
cum pauca Caloris parti-
cula diffugerint, & per Os
Aër expiraret, protinus ve-
nas deserit, & relinquit
Ossa: Atque hinc colligere
potes Omnes materia parti-
culas non ejusdem conditio-
nis esse: (non aequalia ma-
nera agere,) aut vitam a-
qualiter sustinere: Sed ista
Venti & calidi Vaporis prin-
cipia magis facere, ut Vita
in membris maneat: Calor

igitur & Ventus vitalis est in ipso Corpore, qui nostra, cum morituri simus, membra dese-
rit. Quapropter cum inventum sit Animum (aut Animam) esse Hominis partem, redde
nomen Harmonia delatum ab organico Saltu Heliconis,

NOTÆ.

scerum oriri, sed ab istis Caloris & Aëris
particulis dependere.

118. In membris] In numero membro-
rum Lambinus, & postillum Alii: at hic
in membris idem sonat quod in v. 121.

125. *Æquas partes*] Animæ viz. Lam-
binus & Alii: diversam interpretationem
sequutus sum.

130. *Moribundos*] *Moribundos*. Faber.

131. *Quapropter quoniam &c*] Disputa-
tionem de Harmonia v. 6. cum Scommata-
te, ut erat pronus ad Scommata, conclu-
dit: Habeant igitur sibi Boni isti & faceti
Musici Harmoniam istam, vocem ineptè
sistam, & ineptius applicatam, quid enim
in istorum nugis refutandis diutius im-
morarer?

133. *Ab organico saltu delatum Heliconis*]
Cur Harmonia nomen ab Heliconis organico
saltu delatum dicat Lucretius? Id verò
unum est quod mihi nunquam placere
potuit, quippe qui montem organicum seu
musicum (nam Organici, haud dubiè Mu-
sici dicuntur, ut ex ipsomet Lucretio
alibi constat) Montem inquam Musicum,
non magis quàm Grammaticum, aut
Dialecticum dici posse putem: Inde adeo
factum est ut semper legerim, neque ad-
huc scripsisse Lucretium aliter arbitrer.

Nomen ab organico cantu ductum Cithera-
li, sed cum ex Cithera, id est Cithara Libra-

vii τὸ Cithæronis fecissent, facile fuit do-
ctis, qui vitium in metro adimadvert-
erint eam vocem mutare in τὸ Helico-
nis, ut laboranti versui subveniretur:
Cætera autem, uti & corrupti Carminis
ratio postulabat, pro capto cuiusque mu-
tata, versa, interpolata fuerunt. Quod au-
tem addid Lucretius

Sive aliunde ipsi porro traxere—

Non temere factum, cum Harmonia sumat-
ur etiam pro iunctura, seu compage li-
gni, vel solidioris alicujus materie. Inde
apud Aristophanem *ἀρμονία δὲ ἰσχυροῦς*,
inde & Hesychius in quodam loco veteris
scriptoris, quem ipse quidem non no-
minat, sed nos Herodotum esse scimus
ἀρμονίαν interpretatur *οὐκ ἐκείνη*, seu con-
junctionem: Hæc Faber, cuius ingenio
plurima indulgerem, si sibi ipsi impe-
rare potuisset. Saltum Heliconis non ab-
surdè dici probari potest ex Manilio ejus-
dem fere ætatis scriptore,

—*Primumque novis Heliconæ movere*

Cantibus, & viridis nutantes vertice sytæ.
Astronomicum lib. 1. Illum Saltum dici
posse *Organicum*, utpote Musarum, Car-
minumque plenum nemo dubitabit, qui
meminerit eum toties à Poetis *vocalem*
fuisse dictum. Est tamen qui legit

Ad Organicos alto delatum Heliconæ,

Et pro Traxere in sequenti versu Tæxere.

seu aliunde à Philosophis
translatum, & derivatum ab
illis in rem istam, quam
temporis proprio nomine ca-
rebat; utcumque illud sit,
unde istam vocem transula-
verunt parvi est, recipiens
iterum & fruatur; Tu ve-
rò quæ dicturus sum perci-
pe. Jam itaque affirmo A-
nimum & Animam inter se
coniuncta esse, & unam tan-
tum rem componere; ut Par-
tem rationalem, quam nos
Mentem seu Animum no-
minamus, principium & prin-
cipalem esse. & in toto Cor-
pore dominari; Dicimus in-
super Mentem istam seu A-
nimum in media regione pec-
toris sedem suam habere;
In ista enim media pectoris
regione Pavor & Metus pal-
pitant, eadem etiam regio

Sive aliunde ipsi porro traxere: & in illam
Transfulerunt, proprio quæ tum res nomine
egebat, } 135

Quicquid id est, habeant: Tu cætera percipe dicta.
Nunc Animum, atque Animam dico conjuncta teneri
Inter se, atque unam naturam conficere ex se:
Sed Caput esse quasi, & dominari in corpore toto
Consilium, quod nos Animum, Mentemque } 140
vocamus:

Idque situm media regione in pectoris hæret.
Hic exultat enim Pavor, ac Metus: hæc loca circum
Lætitiæ mulcent: hic ergo Mens Animusque 'st.
Cætera pars Animæ per totum diffusa corpus
Paret: & ad numen Mentis, momenque } 145
movetur:

Idque sibi solum per se sapit, & sibi gaudet:
Cum neque res Animam, neque Corpus commovet
ulla.

Et

Gaudio mulcetur. In ista igitur regione Mens aut Animus collocatur. Reliqua pars Anima
per totum Corpus diffusa Animo obsequitur, & ad illius nutum movetur. Ista autem pars ra-
tionalis, seu Mens, sola & per se sapit, sola etiam & per se gaudium percipit, cum nulla res
aut Animam, aut Corpus moveat.

NOTÆ.

135. Proprio quæ tum res nomine egebat]
Miror, nam ante Harmoniam usitata no-
mina erant θυμός, ψυχή, νῆς; sed de
θυμός propter πολυσυμμοσίαν est qui con-
tradiceret, quamquam frustra, possit; de
νῆς dixerit aliquis esse actionem non fa-
cultatem; at de ψυχῇ non video quid
contra stari possit, nam quod ψυχῇ
aliquando pro sanguine positum legi-
mus, (quippe locus est ad rem in nebu-
lis Aristophanis ubi Cimices, quos Co-
rinthios vocat τῶν ψυχῶν ἐκπίνουσι)
id ita intelligi debet ut Orientales vulgò
sentiebant, qui sedem Animæ in sanguine
ponebant. Hæc item Faber, qui labori
suo parcere potuisset, si hæc omnia esse
Scommatum plena percepisset.

137. Nunc Animum atque Animam &c.]
Vocibus Anima & Animus indiscrimina-
tim usus est Lucretius, & quidni id faceret,
cum Animus & Anima unam tantum na-
turam constituent? Animus autem in quo
ratio sita est, istius naturæ præcipua pars
in Corde sita est, ubi omnes Passiones,
sedes suas habent, & sese ostentant: τὸ δὲ

λογικὸν ἐν ἡρώκῃ ὡς δῆλον ἐν τῇ φέ-
σαν, & τῆς χάρις. Diogenes Laertius. Do-
cer etiam Epicurus τὴν πάθη & τῆς αἰ-
σθήσεως ἐν τοῖς κινήσοι τόποις esse. Plu-
tarchus de Pl. Phil. Anima verò hujus
Naturæ pars inferior in qua facultas loco-
motiva præcipuè sita est, per totum cor-
pus diffusa est, & ad nutum Animi mo-
vetur. Licet tamen illi obsequatur, non
omnes illius affectiones sentit, sed vehe-
mentes tantum; Hinc dolore & tristitia
Animus afficitur, cum tranquillam æta-
tem Anima agat; At si magno dolore tota
Anima commovetur, deliquium patitur
Animal, nec in tutò ipsa vita est. Unde
certum est Animum esse Animæ conjun-
ctum, quoniam movet Animam & ab
illo impulsâ Anima Corpus etiam pro-
pellit: Hæc omnia v. 25. Pro Coniuncta
quidam Codd. Coniuncta. Δημόκριτος,
Ἐπικύρη, διμαρῇ τῶν ψυχῶν, τὸ μὲν
λογικὸν ἐχούσαν ἐν τῷ ἡρώκῃ καὶ διδρυμῶν,
τὸ δὲ ἄλλοτε καὶ ἄλλω τῶν σῶματι &
σώματι διασπαρμένον. Plutarchus Placit.
Phil. lib. 4. cap. 4.

Et quasi cum Caput aut Oculus, tentante dolore,
Læditur in nobis, non omni concruciamur
Corpore: sic Animus nonnunquam læditur ipse, 150
Lætitiæque viget, cum cætera pars Animæ
Per membra, atque artus nulla novitate cietur.
Verum ubi vehementi magis est cōmota metu Mens,
Consentire Animam totam per membra videmus:
Sudores itaque & pallorem existere toto 155
Corpore, & infringi linguam, vocemque aboriri,
Caligare oculos, sonere aureis, fuccidere artus.

Denique concidere ex Animi terrore videmus
Sæpe homines, facili ut quivis hinc noscere possit,
Esse Animam cum Animo conjunctam; quæ }
cum Animi vi } 160

Percussa 'st, exin corpus propellit, & icit.

Hæc eadem ratio naturam Animi, atque Animæ
Corpoream docet esse: ubi enim propellere membra,
Conripere ex somno corpus, mutareque voltum,
Atque hominem totū regere ac versare videtur: 165
(Quorum nil fieri sine tactu posse videmus:
Nec tactum porro sine Corpore) nonne fatendum 'st
Corporea natura Animum constare, Animamque?

Præterea pariter fungi cum Corpore: & una
Consentire

pellit. Jam verò hoc idem argumentum demonstrat Naturam Animi atque Animæ esse Corpoream, cum enim videmus Animum & Animam membra propellere, Corpus è somno excitare, vultum mutare, totumque Hominem regere & versare, (quæ omnia solo tactu fieri possunt, nullus autem tactus sine Corpore) nonne concedendum est Animam & Animum Corporea natura constare? Præterea vides Animum unā cum Corpore pati,

NOTÆ.

156. Vocemque aboriri] Ita Codd. Aboriri verò propriè abortum facere, Nonius; eaque voce utitur Arnobius Lucretianarum vocum conservator Lib. 3. adv. Gentes. Et quoniam quadam sunt seminarum generis propria, sequitur ut eas (Deas viz.) quoque credamus circumactis persolvere suas mensibus leges, fastidiosos ducere, atque habere conceptus, aboriri, perferre &c. Aliquando tamen legi Aboleri.

157. Sonere] Ita Accius:
Atque adeo valvas sonere sensu regias.
Ennius.

Tum clypei resonunt, & ferri stridet acumen.
Lucretius infra v. 887.

Scire licet non sincerum sonere —

161. Exin] Seu Exhinc legi potest, nullo verò modo Extra.

162. Hac eadem ratio &c.] Eodem argumento probat v. 7. Animum & Animam

Esse veluti cum Caput aut Oculus dolore aliquo afficitur & cruciatur, cruciatus istos in omni corporis parte non sentimus; sic aliquando ipso Animus dolore afficitur, aut gaudium percipit, cum reliqua Anima pari per membra & artus diffusa nullo ideo motu, (neque gravi, neque ingrato motu) agitur: At cum Mens metu vehementi concussa sit, videmus totam Animam per omnia membra sitam pariter affici; Sudores ex omni membro prorumpere, totum Corpus pallescere, instabere linguam, Vocem intercludi, Oculos tenebris odutu, Auris tinnire, omnes artus deviles fieri & collabi: Denique frequenter videmus Homines subito aliquo terrore, qui mentem unice afficit, percussos in terram prosterne, ut inde quilibet scire possit Animam esse Animo unitam, quæ cum impetu Animi commota sit, percellit ipsam Corpus, & propellit.

esse Corporeæ naturæ; dum Animum movet Animam, illam tangat necesse est, dum Anima Corpus propellit, ibi etiam contactus; At

Tangere & tangi, nisi corpus, nulla potest res. Hoc, & quod proximè sequitur argumentum his verbis ipse Epicurus complectitur, οἱ λήγοντες ἀσυνεχῶς εἶναι τὴν ψυχὴν μετὰ τὰ σώματα, ἔδωκε δὲ αὐτὸν ἐδιδόκετο ποιεῖν, ὅτι πῶς γὰρ, εἰ ἦν ταύτην οὖν δ' ἐνερῶς ἀμφοτέρω τούτῳ ἀλλομεβάνον ἀπὸ τὴν ψυχὴν πᾶσι συνεπὶ τῶν σωμάτων.

164. Corripere ex somno] Iste versus mihi nunquam placuit, & si Codices permitterent, rejicerem.

169. Præterea pariter fungi &c.] Aliud v. 9. continetur argumentum; Cum Corpore patitur Animum, Alteri indigens valenus, & languet alter; siue autem Telum

Et vi aliqua Corpori illata affici; Si Tolum impetu aliquo intus adactum de corpore nervos, & disjungat ossa, non vero ipsam vitam solat, Languor tamen insequitur, placens Terra appetitio, & mensu astus qui in Terra gignitur, interdum etiam quasi incerta voluntas surgendi à terra. Ergo necesse est Animi naturam esse corpoream, quoniam Telo, quod Corpus est, à se languet. Jam vero pergam Tibi verbum ostendere, quali Corpore sit iste Animus, & à quibus principiis componitur: Primum dico Animum esse rem persubtilem, & compo-

Consentire Animum nobis in corpore cernis. 176
Si minus offendit vitam vis horrida teli
Offibus ac nervis disclusis intus adacta:

Attamen insequitur languor, terræque petitus
Suavis, & in terra Mentis qui gignitur æstus,
Interdumque quasi exsurgendi incerta voluntas. 175
Ergo corpoream naturam Animi esse necesse est:
Corporeis quoniam telis, ictuque laborat.

Is tibi nunc Animus quali sit corpore, & unde
Constiterit, pergam rationem reddere dictis.
Principio esse aio persubtilem atque minutis 180
Perquam

NOTÆ.

sive Corpus læsum hos motus & perturbationes in Animo excitaret, perinde est, utrumque enim Animam Corporeæ naturæ esse probat.

169. Fungi] Pati, sic lib. 1. v. 444.

At facere & fungi sine Corpore nullus potest res.

171. Teli] Alii Lethi, præfero Teli ex v. 177. Hæc & quatuor sequentes versus suppositicios esse & Lucretio indignos suspicatur Lambinus, illiusque suspicionem vir maximi iudicii Gassendus approbat, cujus sententiam mille Gifaniis & Pareis libenter præfero. Faber illustrare, & corrigere conatur:

In terra mentis qui gignitur astus

v. 174. mutat in

Interdum moriendi gignitur astus.

Deinde addit, Hoc quid sit norant optime, qui Lipochymiam ex Animi anxietate aliquando passi sunt; tunc enim non sine aliquo jucunditatis & suavitatis sensu Terram succidui petimus, & interdum mori lubet, interdumque voluntas incerta fluctuat inter vivendi moriendive consilium. Cæterum moriendi astus erit moriendi impetus, certum consilium, &c. Qui paulo tristiores sunt vel à natura, vel ab ærumnis, hæc opinor probabunt, neque fortasse alii improbabunt. Ego quidem & à natura, & ab ærumnis paulo tristior, hæc tamen improbo. Perturbationis motusque Animi in Corpore vulnerato describit Poeta, Ad primum ictum collabitur, dum humi jacet novos sentit motus, interdumque subit Voluntas, ea autem non certà satis & confirmata, à

Terra surgendi. Hæc omnia Vulnerati sentiunt, & quæ isti experti sunt quidni narret Lucretius? Mentis in Terra igitur interpretor

Animi unà cum Corpore vulnerato humi jacentis.

Alii tamen legunt Inter marentes. Alii Inter lamentas. Lamentas autem pro Lamentationes, Pacu. Harmonia, Nonius.

178. Is tibi nunc Animus &c.] Animum naturæ corporeæ esse satis, si Lucretio credimus, demonstratum. Quo autem Corporum genere constet hic Animus docet v. 31. Atomi viz. quæ Animum constituunt, minutæ sunt, tenues, & rotundæ; Quippe Animus est maximè mobilis, at quod maximè mobile est debet componi ex iis particulis, quæ tum propter texturam, tum propter molem, & figuram sunt ad motum aptæ. Res enim alias contemblemur, ideo mobilis Aqua, quia partes ejus parvæ sunt, & volubiles; Mel interim motum difficulter recipit, quia componitur à partibus magis implicatis & perplexis. Pariter levi vento Papaveris aliorumve granorum Acervus dissipatur, dum spiculorum aut lapidum acervus forti resistit, si causam requiras, Tela ista & Lapides Grandia sunt Corpora, & aspera Grana verò rotunda, lævia, & minuta. Ψυχὴ συγκείμεν ἐξ Ἀτόμων λειποτάτων, & σφολύλλοι, & (istam particulam interponit Gassendus) πολλὰ πρὶ ἀσφραγισμένων τῶν πύλης Epicurus.

LIBER TERTIUS.

Perquam Corporibus factum constare : id ita esse,
Hinc licet advertas animum, ut pernoscere possis.
Nil adeo fieri celeri ratione videtur,
Quam si Mens fieri proponit, & inchoat ipsa.
Ociùs ergo Animus, quam res se perciet ulla, 185
Ante oculos quarum in promptu natura videtur.
At quod mobile tantopere est, constare rotundis
Perquam feminibus debet, perquamque minutis:
Momine uti parvo possint impulsà moveri.
Namque movetur Aqua, & tantillo momine } 190
fluat:

Quippe volubilibus, parvisque creata figuris.
At contrà Mellis constantior est natura,
Et pigri latices magis, & cunctantior actus.
Hæret enim inter se magis omnis materiai
Copia : nimirum quia non tam lævibus extat 195
Corporibus, neque tam subtilibus atque rotundis :
Namque Papaverum, aura potest suspensa, levisque
Cogere, ut ab summo tibi diffuat altus acervus:
At contra Lapidum conjectum, Spicorumque
Nenu potest : igitur parvissima corpora quanto 200
Et lævissima sunt, ita mobilitata feruntur. ✓
At contrà quò quæque magis cum pondere magno,
Aspera que inveniuntur, eò stabilita magis sunt.
Nunc igitur, quoniam est Animi natura reperta
Mobilis egregiè : perquam constare necesse est 205
Corporibus parvis & lævibus atque rotundis.
Quæ tibi cognita res in multis, O Bone, rebus
Utilis invenietur, & oportuna cluebit.

Hæc

tantur, & contrà, quò majores sunt & aspera eò magis motus resistunt. Quoniam autem constat Animum esse maxime mobilem, necesse est ut componatur è Corporibus perquam parvis, lævibus, & rotundis. Quæ res bene cognita, O bone Memmi, tibi in multis rebus utilis invenietur & opportuna.

NOTÆ.

190. *Fluat*] Id est *fluitat*: Lucretio indignum inquit *Gisanius* (qui legit *fluctuat*) vellem causam diceret. *Faber*.

193. *Assur*] *Cursus, Fluxus, Lambinus.* Tenor, *DuSus, Faber*.

197. *Namque Papaverum*] Ita *Codd.* & rectè: Alii *Nam pappos*, qua voce utitur *Lucretius* v. 387. At *Pappos* istos seu caidorum flores lavigatos & rotundos quis dixerit?

199. *Conjectum*] Alii *onlectum, Spicorumque.* Alii *Spicarumque* seu *Spicorumque*, Veteres enim dicebant *Spicum. Spiculum*

verò huic loco, & Poetæ menti magis convenit.

200. *Nenu potest*] Non potest, ita lib. 4. v. 713.

Nenu queunt contrà rapidi constare Leones. Et frustra sunt illi qui legunt *Nulla. Quæto*] Alii *Fròquam* vel *Perquam*, & in sequenti versu *Mobilitate*, & *Mobilitate* fruuntur.

202. *Cum Tondere*] Fateor *Gravia* morui resistere, ac melius huic loco convenit *Corpore*. Quis enim nescit *Aquam* esse Oleo graviores? Licet verò gravior sit, quoniam è minoribus Corporibus seu particulis componitur, ideo mobilior.

è Corporibus perquam minutis; Id ita esse clare perspicies, si modo tantum confideres, Nil tam citò, & tanta celeritate fieri quàm id quod Mens ipsa proponit sciendum, & inchoat. Citius Animus seipsu movet, quàm ulla alia res, qua sub oculis nostris aut cognitione cadit, seipsam excitare potest. At res qua est tam mobilis debet compenì è feminibus perquam rotundis, & perquam minutis, ut levi impulsu agitata moveri possint: Aqua enim levi impulsu agitata fluctuat, quia constat è feminibus parvis, & istius figura, qua est ad motum apta: At è contrà Mellis natura est magis stabilis, & ejus liquores non tam facili agitantur, omnes enim illius partes magis sunt inter se implicite, quia Mal non componitur è feminibus tam lævibus, subtilibus, & rotundis. Similiter, sit altus seminum Papaveris acervus, levis aura flatu effecere potest ut à summo diffuset; At è contrà spiculorum aut lapidum acervum nequaquà disjicit. Igitur quò minores & leviores sunt partes alicujus Corporis eò facilius moventur, eò citius, & celerius agi-

*Hæc insuper res demonstrat
 è quam tenuibus particulis
 Animus compositur, quantu-
 illum etiam impletur spa-
 tium, si in unum locum coa-
 ceruari possit? quod quando
 secunda quies mortis hominem
 occupaveris, & tota natura
 Animi & Anima recesserit,
 nihil de toto corpore detra-
 ctum sentis vel quoad spe-
 ciem, vel quoad pondus;
 Mors omnia relinquit in-
 tegra præter vitalem sensum
 & Calorem: Ergo necesse est
 Animam per venas, nervos,
 viscera, è Seminibus perpar-
 vis compositam fuisse, qua-
 niam cum tota totum Corpus
 reliquerit, exterior forma
 Corporis eadem manet, idem
 etiam pondus: quod item
 accedit, cum flos Vini eva-
 nerit, aut cum suavis un-
 guenti spiritus in auras dif-
 funditur; aut Succus ab al-
 iquo Corpore recedit, res e-
 nim ista à qua flos iste, aut
 spiritus, aut succus recedit
 non ideo minor apparet oculis, neque quidquam de pondere illius detrahitur; nimirum quia
 Succus & Odor rerum è multis minutisque Seminibus componitur. Certe igitur esse possumus
 Animi & Anima naturam constare è seminibus perquam*

*Hæc quoque res etiam naturam deliquat ejus,
 Quam tenui confset textura; quamque loco se
 Contineat parvo, si possit conglomerari:
 Quod simul atque Hominem lethi secunda quies est
 Indepta, atque Animi natura, Animæque recessit:
 Nil ibi lima: um de toto Corpore cernas
 Ad speciem, nil ad pondus: Mors omnia præstat, 215
 Vitalem præter sensum, calidumque vaporem.
 Ergo Animam totam perparvis esse necesse 'st
 Seminibus, nexam per venas, viscera, nervos:
 Quatinus omnis ubi è toto jam Corpore cessit,
 Extrema membrorum circum-cæsurâ tamen se 220
 Incolumem præstat: nec deficit ponderis hilum:
 Quod genus est Bacchi cum flos evanuit, aut cum
 Spiritus Unguenti suavis diffugit in auras:
 Aut aliquo cum jam Succus de corpore cessit:
 Nil oculis tamen esse minor res ipsa videtur 225
 Propterea, neque detractum de pondere quicquam:
 Nimirum, quia multa, minutaque semina Succos
 Efficiunt, & Odorem in toto corpore rerum.
 Quare etiam atque etiam Mentis naturam, Animæq;
 Scire licet perquam paucillis esse creatam 230
 Seminibus:*

NOTÆ.

209. *Hæc quoque res etiam &c.* Animum constare ex Atomis minutis, lævibus, & rotundis docuit, quia est maximè mobilis; jam v. 23. demonstrat Animi & Animæ naturam subtilem esse, tenuis texture, & è minutis Corporibus conjunctam; Quippe moriatur animal, tota avolat Anima, at si metiaris Cadaver, eadem est Mortui, qui fuit Viventis membrorum moles; si expendas, idem pondus: Igitur quod avolat est subtile quoddam & minutum, solidam enim aliquam partem magnamve detrahas, diversi erit totius moles, & diversum pondus. Breviter, ut judicamus Florem Vini, Odorem Unguenti, & Saporem Sapidum alicujus Corporis constare è particulis subtilibus & minutis, quoniam postquam Vinum vaporem fiat, Unguentum istud amittit odorem, & Sapidum Corpus insipidum reddatur, Corpora tamen ista ejusdem sunt moles, & ejusdem ponderis quo prius; similiter etiam propter eandem rationem idem de Anima judicandum est.

Ψυχὴ σμικρὴ ἐστὶ λεπτομερὲς παρ' ὅλον τὸ ὄψοισι μὲν παραπαραμυθίων. Epicurus.

209. *Deliquat*] Declarat; vox minùs nota, ideo Alii præferunt *Dedicat*, ut lib. 1. v. 368.

213. *Indepta*] Indepisci, assequi, adipisci. *Festus*.

214. *Limatum*] Detractum: Alii *Libatum*: sed Lambinus maximè probaret *Nil delibatum*.

220. *Circum-cæsurâ*,] *Περικατῆ*, Extremitas. Infra lib. 4. v. 650

Ut sunt dissimiles extrinsecus, & generatim Extrema membrorum circum-cæsurâ coercent.

222. *Quod genus est, Bacchi*] *Quod genus, aut Bacchi* Lambinus. *Flos Vini* apud Plautum in *Curcul.* & in *Cistell.*

Quiaque adeo me complevi flore Liberi.

227. *Quis multa*] Nisi vox ista multa fileat, vereor ne Poeta sibi parum constare videatur: sint enim Minuta Semina, ac multa detrahas, & Moles & Pondus diminuetur: vid. etiam v. 279.

Seminibus: quoniam fugiens nil ponderis aufert.

Nec tamen hæc simplex nobis natura putanda 'ft.

Tenuis enim quædam moribundos deferit Aura

Mista Vapore, Vapor porro trahit Aëra secum;

Nec Caloreſt quiſquam, cui non fit miſtus
& Aër. } 235

& Aër.

Rara quòd ejus enim constat natura necesse 'st

Aëris inter eum primordia multa cieri.

Iam triplex Animi 'ft igitur natura reperta.

Nec tamen hæc fati sunt ad Sensû cuncta creandum :

Nil horum quoniam recipit mens posse creare 240

Sensiferos motus, quædam qui mente volutent.

Quarta

rebus composita, Cuncta tamen hac ad proterandum sensum non sufficiunt, Ratio enim concipere non valet aliquid horum trium, vel omnia simul conjuncta sensum producere posse, aut cogitationem;

N. O T E.

232. Nec tamen hac simplex &c.] Subtilis has Atomos ē quibus Animam composuit, non esse unius & ejusdem generis asserit v. 6. Observaverat enim in morientibus exhalari Auram, & camque calidam, una cum Aëre (sine quo Calor esse non solet) intermisit; At qui moritur, efflat vel expirat Animam; Ideoque Anima ita ex Aura, Aëre, & Calore constat. *Ψυχὴ σῶμα ἐστὶ λεπτομερές τῆς ὅλης τοῦ ἀνθρώπου περιεσπασμένης, ὡς λεπτομερές τῶν ἐν τοῦ σώματος θερμῶν πᾶσι καὶ τῶν ἔχοντι, καὶ τῇ μὲν τούτοις πεσπασμένης, καὶ ἐν τούτοις.* Epicurus. Et apud Plutarchum adversus Colotem Epicurei dicuntur πλεῖν τῷ ψυχῆς ὅσον σωματικόν τῶν ἐν τῷ θερμῶ, καὶ πτόμεται, καὶ ἀερώδης.

237. *Cieri*] Cum Turnebo *Cieri*, vel cum
Aliis *Moveri* legas, perinde est.

238. *[Jam triplex Animi est &c.]* Anima hæc ex Aura, Aëre, Calore constans est planè imperfecta, nondum vim sentiendi aut cogitandi sortitur; Quartum igitur aliquid, quodcunque illud sit, nomine enim tenuis Epicureis ignotum, addendum est: Istud quartum è minutissimis, maximè lævis & subtilibus Atomis constat, quippe Primum moventur, & tum Calorem, Auram, & Aërem per membra excitat, omnesque partes Corporis pro diverso motu vel dolore vel voluptatem sentiunt. Si inotus hic vehementer sit quàm Animi textura pati possit, si usque ad Ossâ & Medullas penetrat, dissipatur Anima, & *Mors insequitur*. Si minus veh-

mens. si in Corporis superficie sistatur, tum integra manet Animæ; & Sensus, siue Doloris. siue Voluptatis oritur. Hæc v. 21. *Plutarchus* & Alii dicunt *Epicurum* non fecisse simplicem Animæ naturam, sed esse voluisse *καθμυ ἐν πτωσάν, ἐν ποῦ πυράδας, ἐν ποῦ ἀσράδας, ἐν ποῦ πτωδμυακῶ, ἐν πτωδμυ πῶς ἀνιστομυκῶς, ὁ ἰὺ αὐτῶ ἀισθητικῶν*. De Placis. Phil. lib. 4. cap. 3.

241. *Sensiferos motus, quadam qui mente
voluntate*] Gifanius

*Sensiferus motus quadam,qua mente volunt:
Eum, uti solet, sequitur Pareus, ita tamen
interpretatur; Quia ratio Animi non appro-
bat quicquam horum trium posse sensiferus mo-
tus curare, qui motus res aliquas cogitare &
voluntate queant. Ita verò Gifanii lectio-
ne nihil nequius aut ridiculum magis,
Prior autem illa non stare potest, quid
enim fani habet id, quod jam lecturus
es? Mens nihil horum recipit posse creare
motus, qui mente quadam volunt. Itaque
pro his verbis,*

*Quadam qui mente volutent
sic legendum existimo.*

Quae omnia militantur.

Certe ita postulat ratio, cui auscultandum est, invitis centum millibus MSS Codicum. *Faber* Ita scribere debuisset *Lucretium* dicat *Faber*. Ita scripsisse minimè concedo;

Et sensiferos motus, quodam qui mente
volunt.

Aliquis non minùs intelligat quàm

*Quarta igitur quadam res
hu tribus adiungenda est,
(ea verò res nomine pro-
fus caret) qua neque mo-
bilis est aliquid, neque te-
nuius, neque è minoribus
& levioribus seminibus com-
positum, qua prima sensife-
ros motus per membra ex-
citât & distribuit. Nam è
minutis seminibus constans
prima movetur, Inde Calor,
& Aura motus accipiunt,
inde Aer, inde reliqua o-
mnia moventur; tum san-
guis agitur, viscera omnia
sentiunt, demum Offibus &
Medullis communicatur iste
Motus, sive sit motus Volu-
ptatis, sive Doloris Volu-
ptatis contrarius. Neque Dol-
or, neque acre aliquid Ma-
lum potest huc usque (ad
Ossa & Medullas) intrare
& pervenire, quin omnia
protinus usque adeo turben-
tur, ut vita nullus relin-
quatur locus, partesque An-
ima per poros & meatus
Corporis diffugiant. Sed plerumque motus in Summa Corporis superficie sistitur, non ulterius
penetrât, & istam ob causam vitam retinemus. Nunc quomodo quatuor ha res inter se mi-
sentur, quibus etiam modis vigeant, me explicare cupientem Egestas patriâ (Latina) lingua
etiâ invitum reprimât :*

*Quarta quoque his igitur quadam natura necesse 'st
Attribuatur : (ea 'st omnino nominis expers :)
Qua neque mobilius quicquam, neque tenuius extat,
Nec magis è parvis, aut lævibus ex elementis : 245
Sensiferos motus qui didit prima per artus.
Prima cietur enim parvis perfecta figuris,
Inde Calor motus, & Venti cæca potestas
Accipit : inde Aer : inde omnia mobilantur :
Tum quatuor sanguis, tum viscera perferunt 250
Omnia ; postremo datur offibus, atque medullis
Sive voluptas est, sive 'st contrarius ardor.*

*Nec temerè huc dolor usque potest penetrare, ne-
que acre
Permanare malum, quin omnia perturbentur :
Ufque adeo ut vitæ desit locus, atque Animæ 255
Diffugiant partes per causas Corporis omneis.
Sed plerumque fit in summo quasi corpore finis
Motibus, hanc ob rem vitam retinere valemus.
Nunc, ea quo pacto inter sese mista, quibusque
Compta modis vigeant, rationem reddere } 260
aventem
Abstrahit invitum patrii sermonis egestas.*

Sed

NOTÆ.

Motus istos sensiferos, qui cogitationi inserviant.

Alii tamen legunt,

*Sensiferos motus, qui dant quæ mente vo-
lutes.*

246. *Didit.* Sic infra v. 272.

● *Mobilis illa*

Vu, initium motus ab se qua dividit ollis.

250. *Tum quatuor sanguis* Ita rectius, & sonantiùs Lambinus, dum Alii scribunt *Concutitur tum sanguis.*

252. *Contrarius Ardor* Quidam legunt *Contrarius agtor, seu Angor*; sed nihil mutant Interpretes, cum apud Catullum *Ardor sit Dolor*

Credo ut gravis acquiescat Ardor.

*licet voci isti nequius aliquid subesse Vos-
fus existimet.*

259. *Nunc ea quo pacto &c.* Difficile opus jam aggreditur Poeta, & cui pro dignitate sua perficiendo Latina Lingua non suppeditat voces congruas & aptas; Per-
git tamen, & v. 30. docet quatuor istas res, *Calorem, Auram, Aërem, tertiamque in-
nominatam rem inter se perfecte mi-*

*sceri, ut inde una quædam, eaque te-
nuissima substantia, quæ per totum Cor-
pus Animalis fusa tum ab ipso contineat-
ur, tum ipsi causa salutis sit. Omnibus
verò non eadem regio & sedes; Pars illa
quæ Animus propriè dicitur, interiùs &
altius sita, est veluti rotius Animæ funda-
mentum: Aura verò, Calor, & Aër, ita
inter se miscentur, ut unam, pro diversa
Animalium natura, substantiam componant:
Sic Calor, Sapor, Odor, in quolibet
viscere miscentur; non tamen di-
versa, sed unum tantum Corpus constitu-
unt.*

260. *Compta* Juncta Alii: Nihil mutat
Lambinus sic lib. 4. v. 31.

Et quibus è rebus cum corpore compta vigeret.
Faber tamen legit *Copra* seu *Coapta*, Ratio
enim vociferatur, eo vocabulo opus esse,
cui convenire possit *Inter sese mista*, quod
viz. Colligationem, nexum, & vinculum
aliquod notet. *Coaptus* autem seu *Coprus*
idem est quod alibi dixit *Uniter aptus*, in-
fra v. 851.

Quibus

Sed tamen, ut potero summatim attingere, tangam.

Inter enim cursant Primordia principiorum

Motibus inter se, nihil ut secernier unum

Possit; nec spatio fieri divisa potestas :

Sed quasi multæ vis unius corporis extant.

Quod genus in quovis Animantium viscere vòlgò

Est Odor, & quidam Calor, & Sapor : & tamen ex his

Omnibus est unum perfectum Corporis augmen.

Sic Calor, atque Aer, & Venti cæca potestas 270

Mista creant unam naturam, & mobilis illa

Vis, initium motus ab se quæ dividit ollis,

Sensifer unde oritur primum per viscera motus.

Nam penitus prorsum latet Hæc natura, subestque :

Nec magis Hac infra quicquam est in cor- } 275

pore nostro :

Atque anima 'st Animæ proporro totius ipsa :

Quod genus in nostris membris, & corpore toto

Mista latens Animi vis est, animæque potestas ;

Corporibus quia de parvis, paucisque creata 'st.

Sic tibi nominis Hæc expers Vis, facta minutis 280

Corporibus latet : atque Animæ totius ipsa

Proporro 'st Anima, & dominatur copore toto.

Confimili ratione necesse 'st Ventus, & Aer,

Breviter tamen, & ut potero conabor explicare. Harum enim quatuor rerum, quæ Animum constituunt, Principia ita inter se miscentur, & moventur, ut nulla una istarum rerum ab aliis loco separari, & diversam sedem occupare (vel in distincta regione vires suas exercere) dici potest : Sed plures sunt unius ejusdemque Corporis potestates. Ut in quovis Animalis viscere reperitur Odor, aliquis Calor, & Sapor, tamen ex his omnibus unum tantum Corpus perficitur. Sic Calor, Aer, & Aura, & mobilis illa quarta res innominata, quæ est principium motus tribus reliquis, & e qua sensifer motus primum per Corpus oritur, miscentur, & in unam substantiam coalescunt. Hæc enim quarta res penitus latet, nec quidquam est in Corpore nostro interius altiusve situm; & est omnino Anima totius Anima. Ut in toto Corpore omnibusque

membris Animus & Anima latent, (intimè collocantur & discerni nequeunt) quia e parvis paucisque seminibus componuntur. sic res hæc innominata e minutis Corporibus constans latet, est prorsus Anima Totius Anima, & in toto Corpore dominatur. Similiter necesse est ut Aura, Aer,

N O T A.

Quibus è sumus uniter apti.

Vides, ex illis apti sumus, quod hic unica voce expressit. Coaptum dicens, item infra v. 858.

---Qui cætu conjugioque

Corporis, atque Anima consistimus uniter apti.

Adde quod in lib. 4. est locus, qui facile & πῶς ἀνάγκη probet τὸ Comptus vitiosum esse. Quis enim Latine dixerit, Anima est compta cum corpore? quod tamen visurus es,

Atque Animi quoniam docui natura quid esse,

Et quibus è rebus cum Corpore compta vigeret :

Ibi itaque restituendum

---Cum corpore cõpta vigeret,

Id est, uniter apta, coapta, connexa, συν-σφδριζοι.

266, Multa vi] Sic lib. 2. v. 586.

Et quàm quidam magis multas vis possidet in se Salustius, Male jam assuetum ad omnes vis controversiarum. Priscianus lib. 6.

268. Quidam Calor] Libri Color.

270. Venti potestas] Ventus ipse v. 278.

Animi vis, & Anima potestas. v. 288. Aeris potestas.

274. Latet subestque] Maxime intima est Homini, ultra quam non datur pergere. Faber.

275. Nec magis hæc infra] Hic versus Lambino non placet, nec mirum, cum Infra interpretatur Infra nostros sensus : si cum enim non exiguitatem quartæ naturæ innominatæ Poeta exprimit; ut Anima Corpori intima, sic quarta ista vis expers nominis ipsi Animæ; & est quasi Anima totius Anima, quoniam sicut Anima Corpus, sic Animam ipsa vegetat, & sensus perficit.

281. Atque Animæ] Lambinus, dum quidam Codd. Animæ quasi.

Et Calor per membra misceantur, ut ex his aliud magis subsistat, vel infra sit, aliud magis emineat, ita ut una quaedam substantia ex iis omnibus oriri videatur; Nec Calor, Aura, Aer in distinctis locis sedensque, sita destruant, & separata solvant sensum. In Animo quidem est Calor, quem in ira sumit, cum fervescit, & Ardor emicantibus oculis exilit: Est etiam multis frigida Aura formidinis Cometa, quae facit membra horrere, & concitat. Est insuper placida lenisque, Aer, qui apparet in tranquillo pectore, & sereno vultu. Plus Caloris illorum Animis inest, quibus Iracunda sunt corda, & quorum mentes ira facile accenduntur: Cujus generis praecipue sunt Leones, qui plerumque gementes pectora sua fremitu dissipant, neque arum altum pectore suo continere & cohibere possunt: Frigidus verò Animus Cervorum plus Aura (scu Venti) continet, & citius gelidas auras per membra concitat, quae totum Corpus tremere & horrere faciunt: At Boum Animi plus placidi Aëris continet; Nec unquam fax Ira fumida suffundens umbras caecae caliginis subiecta nimis incendit eos;

Et Calor inter se vigeant commista per artus:
Atque aliis aliud subsistat magis, emineatque: 285
Ut quiddam fieri videatur de omnibus unum:
Ne Calor, ac Ventus seorsum, seorsumque potestas
Aëris interimant sensum, diductaque solvant.

Est etiam Calor ille animo, quem sumit in ira,
Cum fervescit, & ex oculis micat acribus ardor. 290
Est & frigida multa comes formidinis Aura:
Quae ciet horrorem in membris, & concitat artus.

Est etiam quoque pacati status Aëris ille,
Pectore tranquillo qui fit, voltuque sereno.
Sed Calidi plus est illis, quibus acria corda, 295
Iracundaque mens facile effervescit in ira;

Quo genere in primis vis est violenta Leonum:
Pectora qui fremitu rumpunt plerumque gementes,
Nec capere irarum fluctus in pectore possunt.
At Ventosa magis Cervorum frigida mens est, 300
Et gelidas citius per viscera concitat auras:
Quae tremulum faciunt membris existere motum.

At natura Boum placido magis Aëre vivit;
Nec nimis irae fax unquam subdita percit
Fumida suffundens caecae caliginis umbras; 305

NOTAE.

289 Est etiam Calor ille Animo, &c.] Ex Aura, Calore, & Aëre Animos componi probat v. 35. Admittas enim, & variae Animalium temperies commodè explicari possunt. Unde v. g. Leo ad Iram proclivior, nisi quod Calor in illius Animo emineat? Unde cervorum timiditas, quia in illorum Animabus Aura dominatur. Boum verò constantiam neque Irae nimis neque Metui obnoxiam Aëri tranquillo acceptam referas: Calorem enim ex Irati oculis emicantem, & scintillas tantum non erumpentes videmus: Tremunt & Horrescunt Cervi; & tranquilla est Boum Gravitas. Huc, si Gassertus permitteret, illa e Stobaeo desumpta referrem, τὸ δὲ πρὸς τὴν κίνησιν, ὡς ἀνὰ ἡρώων, τὸ δὲ ἡρώων τὴν φασματὴν ἡρώων τὴν σώματος, τὸ δὲ ἀνθρώπων τὴν ἐν τῷ ἐμψύχῳ αἵματι. Deinde in Hominiibus etiam aliquod horum trium dominari docet v. 16. Quidam enim ad Iram, Alii ad metum

proclives, dum alii mansueti sint ac mites: Et quoniam haec tria commisceri tanta varietate ob graduum varietatem possunt, inde morum diversitates innumeras sequi. Philosophia autem vitiosam naturam emendari aliquatenus, sed ita ut vestigia quaedam & Kancius remaneant; (quippe Homines doctrina exculti & maxime politici sunt quibusdam pravis affectionibus obnoxii) id quod non impedit quo minus quis jucundè vivat

289. Est etiam] Est etenim. Faber, quippe eorum rationem affert quae v. 287. scripserat,

Ne Calor ac Ventus seorsum, seorsumque potestas Aëris, &c.

Conjecturam non improbo, sed inepta ratio quam adducit.

290. Acribus] Virgilius 12. Aeneid.

---toros, ardentis ab ore

Scintilla absistunt, oculis micat acribus Ignis. Gifantius tamen Actius. v. 295. Acria corda.

Nec

Nec gelidi torpētēlis perfixa pavoris :
Inter utrosque sita 'st, Cervos, lævosque Leones.

Sic Hominum genus est, quamvis Doctrina po-
litos

Constituāt pariter quosdam, tamen illa relinquit
Naturæ cuiusque Animæ vestigia prima.

Nec radicētis evelli mala posse putandum 'st,

Quin proclivius Hic iras decurrat ad acreis;

Ille metu citius pauldō tentetur : at Ille

Tertius accipiat quædam clementius æquo.

Inque aliis rebus multis differe neceffe 'st

Naturæ hominum varias, moresque sequaceis :

Quorum ego nunc nequēo cæcas exponere causas,

Nec reperire figurarum tot nomina, quot sunt

Principiis, unde hæc oritur variantia rerum.

Illud in his rebus videor firmare potesse,

Usque adeo Naturarum vestigia linqui

Parvola, quæ nequeat Ratio depellere dictis :

Ut nihil impdiat dignam Diis degere vitam.

Hæc igitur Natura tenetur Corpore ab omni,

Ipsaque corporis est custos, & causa salutis ;

Nam communibus inter se radicibus hærent :

Nec fine perniciēdi velli posse videntur.

Quod genus è Turis glebis evellere Odorem

Haud facile 'st, quin intreat natura quoque ejus.

neq; torpent unquam gelidis
Pavoris speculis transfixi :
Animorum Bonum natura
media est inter utroq; Cervos
viz. & rabidos Leones. Ex
istisdem Principiis Animi Ho-
minum componuntur, quam-
vis Humaniores litera &
Philosophia quosdam exco-
lant, & po'titos reddant; re-
linquunt tamen prima vesti-
gia natura cuiusq; Anima,
neq; credendum est Viria, quæ
ex ipsis Animi principiis o-
riantur, radicētis extirpari
posse, quin Hic ad Iram sit
proclivior, Ille ad metum
prorior, Tertius vero mitis
sit, & forsan lenior quàm par
est: In multis aliis rebus
neceffe est varias naturas Ho-
minum, & mores, qui istam
naturam sequuntur, pluri-
mum differre: Quorum ob-
scuras & latentes causas ego
nunc explicare non possum,
nec invenire tot voces, qui-
bus exprimam istas figuras,
(quot sunt diversa seminum
figura) e quibus oritur hæc
morum diversitas. Hoc verò
liquidò affirmare & probare

possum, tam parva & tantilla efficacia vestigia Naturarum, quæ
litera præceptis suis delere non possunt, relinqui; ut nihil obset quò minus vitam Diis dignam
Homines agerent. Hæc autem Animi & Anima natura a toto Corpore continetur, ipsa vicissim est
conservatrix Corporis, & salutis illius causa (facit ut vivat & vigeat) : nam communibus ra-
dicibus ita inter se hærent, ut sine utriusq; interitū separari nequeant. Quemadmodum a gleba Thuris
Odorem separare non potes, quin & Thure & Odor simul pereant :

NOTÆ.

320. Videor] Rectè Faber, nec Video pati
possumus,

321. Naturarum] Quibusdam placet Na-
turæ. Et pro Dicitis in sequenti versu Dicitis
scribitur.

323. Dignam Diis] Ita vim & efficaciam
sux Philosophiæ prædicat Poeta, imitatus
Epicuri jactantiam Ζῆλον δὲ αἷς θεοῖς ἐν ἀν-
θρώποις, &, ἐδὲν γὰρ ἴσους ἐνθ' ἑλ' ἄν-
θρωπος ἐν ἀνθρώποις ἀγαθῶς.

324. Hæc igitur Natura, &c.] Animam
ex Aura, Calore, Aëre, & quarto innomi-
nato formatam v. 14. ita Corpori con-
jungit, & immiscet. ut neque Corpus sine
Anima incolume, neque Anima sine Cor-
pore integra maneret: Epicurei censue-
runt Animam a Corpore contineri. (Epi-

curus apud Laertium utitur verbo ἐνθ' ἑλ' αὐτῶν,
apud Empiricum ἀναγκαῖον) Corpus eti-
am mutud ab Anima teneri, ne proueret
in exsolutionem. Nempe voluerunt A-
nimal esse quasi Telam, in qua stamen
esset Corpus, subregmē verò Anima, adeo
ut utrumque mutud intertextum opus
constans evaderet. altero verò dissoluto
alterum, atque ideo utrumque simul, ex-
solveretur. Exemplum velis? en Thuris
glebam, Odorem ab isto Thure separa, &
nec Odor, neque Thure integrum manebit,
& idem de Animo & Corpore sentien-
dum.

329. Haud facile est] Ita alibi hujusmodi
passionē usurparet. nam Haud facile signi-
ficat planè ἀδύνατον. Faber.

Sic Animum & Animam ex omnibus membris extrahere non potest, quin utriusq; & Corporis & Anima, dissolutio sequatur; Principiis ita inter se implexis a prima origine formantur, & consorti visa donantur, nec aut Corpus ab Anima separatum, nec Anima a Corpore separata per se agere aliquid, aut sentire potest sine alterius ope & auxilio; sed sensus nobis per viscera excitatur ex communi Utriusq; conjunctim agentis motu. Præterea Corpus nunquam per se (sine Anima) generatur, neq; crescit sine Anima, neq; post separationem Anima videtur durare; Non enim, ut Aqua sæpe dimittit calorem, qui ab Igne excitatur, non tamen ipsa Aqua eam ob causam destruitur, sed integra manet, & incolumis; non, inquam, ita membra Corporis ab Anima relicta illius Anima separationem ferre possunt; sed disjunctis suis partibus pereunt, & cum Anima putrescunt. Imo ex prima utriusq; origine Corpus & Anima ita inter se conjunguntur, mutuo hærent, implicantur, & vitales motus conjunctim exercent, ut dum Infantes in Matrum utero jacent, Anima a corpore separari non potest sine utriusq; damno & interitu; Et hinc discas naturam eorum (res ipsas Animum & Corpus) conjunctam & unitam esse, quoniam cùm separantur pereunt. Quod reliquum est, siquis noget Corpus sentire,

Sic Animi, atque Animæ naturam corpore toto 330
Extrahere haud facile est, quin omnia dissolvantur:
Implexis ita principiis ab origine prima

Inter se fiunt consorti prædita vita:

Nec sine vi quicquam alterius sibi posse videtur
Corporis, atque Animi seorsum sentire potestas: 335
Sed communibus inter eos conflatur utrinque
Motibus accensus nobis per viscera Sensus.

Præterea, Corpus per se nec gignitur unquam,
Nec crescit, nec post mortem durare videtur.

Non enim ut Humor aquæ dimittit sæpe vaporem, } 340

Qui datus est, neque ab hac causâ convellitur ipse,
Sed manet incolumis: non, inquam, sic Animai
Discidium possunt artus perferre relicti:

Sed penitus pereunt convolvi, conque putrescunt.

Ex ineunte ævo sic Corporis atque Animai 345

Mutua vitaleis discunt contagia motus,

Maternis etiam in membris, alvoque reposta;

Discidium ut nequeat fieri sine peste, maloque:

Ut videas, quoniam conjuncta est causa salutis,

Conjunctam quoque naturam consistere eorum. 350

Quod superest, si quis Corpus sentire enutat:

Atque

NOTÆ.

333. [Consorti visa] Notandum passivè sumi, non temerè alibi: Tamen auctor Ceiridis, seu ille Virgilius est, seu quis Alius.

Si me jam summa sapientiæ pangeret arce,
Quatuor antiquis qua Hæredibus est data con-

sors.

Fabr.
334. Nec sine vi quicquam alterius sibi] Alii legunt.

Nec sibi quæq; sine alterius vi---

335. Sentire] Codd. Conflare, quibus minime credendum.

337. Accensus] Sic lib. 2. v. 542.

Quibus omni-suentes

Accensi sensus Animantem quamq; tuentur.

338. Præterea, [Corpus, &c.] Istam Animæ & Corporis adnationem v. 13. iterum demonstrat. Corpus neque generatur, ne-

que crescit sine Anima, & cùm Anima avolet, distrahuntur illius particule, resolvuntur vitalia vincula, putrescunt membra, denique perit Corpus. Quid interim de Anima existimandum? nempe illa dispergitur in tennes auras, & evanescit. Cùm verò neutrum sine altero maneat integrum & incolume, credendum est, eorum substantias conjunctas esse, atque intimè unitas.

340. Vaporem] Nonnulli Codd. Saporem, improbe: neque ab hac causâ in ab ea causâ mutandum.

351. Quod superest, siquis [Corpus, &c.] Modò asseruerat Poeta, neque Corpus ab Anima separatam per se aliquid agere, aut sentire posse, sed sensum per viscera excitari ex communi Utriusque conjunctim agentis motu.

Atque Animam credit permixtam Corpore toto
Suscipere hunc motum, quem Sensum nominamus:
Vel manifestas res contra, verasque repugnat.

Quid sit enim Corpus sentire quis afferet unquā, 355

Si non ipsa palam quod res dedit ac docuit nos?

At dimissa Anima corpus caret undique sensu,
Perdit enim quod non proprium fuit ejus in ævo:
Multaque præterea perdit, cum expellitur ævo.

Dicere porro Oculos nullam rem cernere }
posse : } 360

Sed

non competebat) & insuper observandum est Corpus multa perdere (sensus Corporis debiliores fieri & paulatim interire, cum Anima senectute expellitur, vel ipsum Corpus senio expugnatur. Deinde affirmare Oculos rem nullam videre posse.

NOTÆ.

motu: Deinde Philosophos aggreditur qui
solam Animam istius motus quem sen-
sum vocamus capacem affirmabant; Istos
autem ad Experientiam provocat, Conce-
datur enim Corpus sentire, non magis
istius sensus conscii essemus, quàm jam
nunc sumus; ideo Corpus sentire confi-
tendum est: Dicit autem aliquis, Si Cor-
pus sentiat, unde dimissa Anima vim istam
& facultatem sentiendi non retineat? Quia
nempe non Corpori soli, sed Corpori A-
nimæ conjuncto vis ista & facultas com-
petit. Hæc omnia v. 9. Similiter Epicu-
rus apud Laertium lib. 10. ἐν μὲν (Anima)
ἐλήφει ἀν ταύτῃ (sentiendi facultatem) ἐν
μὲν τῷ τῷ λοιπῷ ἀφροισμοῦ ἐπὶ τοῦτο
πῶς τὸ δὲ λοιπὸν ἀφροισμὸς παρεσκευάσται
ἐκείνῃ τῷ αἰτίῳ πάντῃ, μάλιστα ἐν αὐτῷ
ταῖς συμπλάσις παρ' ἐκείνης διὸ ἀ-
παιδαγωγίης τῆ ψυχῆς οὐ ἔχει τῷ αἰσθη-
σιν, ἐν γὰρ αὐτῷ ἐν αἰσθῶ ἐκείνῃ τῷ δυνά-
μει, ἀλλ' ἐτέρῃ αἰσθῶ συγγραμμῆν αὐτῷ
αὐτῷ ἢ φύσιν παρεσκευάσται. *Reputat*)
ita Lambinus, dum Alii refutat præfe-
runt.

355. *Quid sit enim Corpus sentire quis afferet*
Alii *Afferet*: sed Faber, quod *asserat*: & hoc
modo explicat: *Quid sit enim quod adferat*
(id est probet) *Corpus nostrum sensu præditum*
esse, & verè sentire, nisi illud quod res ipsa do-
ceat? *Explicat* autem quod dixerat

Vel manifestas res contra, verasque repugnat.
neque enim petit Poeta quid sit sensus?
(quod faceret tamen si recepta Lectio se-
quenda foret) sed ait *Hominem* quemque

sentire Corpus suum sensu præditum esse,
itaque tanta argumentorum mole nihil
esse opus. Præterea, hoc addam quoque,
neminem, qui quidem fani Capitis fuerit,
sic unquam locutum, *Quis Homo id afferet*
nisi Experientia? ridiculum est ac delirum,
& tamen ita loqueretur Lucretius nisi men-
dum vidissemus: *Quis id afferet nisi quod*
res, &c. Hæc Faber, qui rarè quidem errat,
nisi cum insigniter fallatur. Quid enim
his verbis luculentius, *Quis unquam afferet*
quid sit Corpus sentire, nisi id sit quod res ipsa
palam dedit, ac docuit nos?

358. *Perdit enim quod non proprium fuit ejus*
in ævo] Hunc versum rejicit Lambinus,
& sequentem *Multaq, præterea &c.* retinet,
quem Faber & Alii sequuntur: Gifanius ejus-
que sequaces una cum Gassendo parenthesi
includunt. Ego verò retinendum censeo,
nec affirmare dubitem illum potiori jure
hunc locum possidere quàm *Multaq, præ-*
terea quem Codex Vaticanus non agnoscit.
Rationem petis? en validam ex ipsis E-
picuri verbis ductam: διὸ ἀπαιδαγωγίης
τῆ ψυχῆς οὐκ ἔχει τῷ αἰσθησιν, ἐν γὰρ αὐτῷ
(Corpus) ἐν αἰσθῶ ἐκείνῃ τῷ αἰσθησιν.
Laertius lib. 10. Ubi eadem objectioni i-
dem responderet Epicurus quod hoc versu
Lucretius amplectitur.

360. *Dicere porro oculos rem, &c.* Quia fue-
runt, qui existimarent non debere totum
Compositum, purè Animal, dici sentire,
sed Animam per se & solam id munus ita
exsequi, ut Organa nihil cooperarentur.
Sed essent quasi mæra fœtes per quas re-
clusas Anima intra existens externa pet-
ciperet; Inter quos emicuit Epi-
tharmus dicens

Sed Animum per illos quasi per fores reclusas spectare, plane ineptire est; cum ipse Oculum sensus talis affirmationi contradicat: sensus enim trahit, & ad acies ipsas detrudit, præsertim cum res fulgidas sæpe insueri non possumus, quia oculi nostri objectorum splendidiorum luce occacantur. Quod quidem in foribus nunquam contingit, nunquam enim fores reclusas, per quas nos spectamus, vim ullam aut dolorem patiuntur.

Præterea, si Oculi nostri nobis essent pro foribus, evulsis oculis clarius minusque objecta Animus videret, quoniam tum potest ipse forefque, quæ visum impediunt, removerentur. In his rebus nequam sumere possis illud, quod divina Democriti Opinio statuit, viz., singula Animi primordia singulis primordiis Corporis applicita alternatim variare, & membra Animalis connectere. Nam cum Primordia Anima sunt multo minora mole quam ea ex quibus corpus & viscera nostra componuntur, tum etiam pauciora sunt numero, & rara per artus (intervallis quibusdam disjuncta) collocantur; ita ut hoc tantum affirmare possis, Primordia Anima tantum spiritus in Corpore occupare, quantum id est cui objecta adposita possunt sensiferos motus in Corpore excitare:

Sed per eos Animum ut foribus spectare reclusis, Desipere est, contra cum sensus dicat eorum; Sensus enim trahit, atque acies detrudit ad ipsas. Fulgida præsertim cum cernere sæpe nequimus, Lumina luminibus quia nobis præpediuntur: 365 Quod foribus non fit: neque enim, quæ cernimus ipsi, Oitia fucipiunt ullum reclusa laborem.

Præterea, si pro Foribus sunt lumina nostra, Jam magis exemptis Oculis debere videtur Cernere res Animus sublatis postibus ipsis. 370

Illud in his rebus nequaquam sumere possis, Democriti quod sancta viri sententia ponit, Corporis atque Animi primordia singula primis Adposita alternis variare, acnectere membra. Nam cum multo sunt Animi elementa minora, 375 Quàm quibus est Corpus nobis & Viscera constant, Tum numero quoque concedunt, & rara per artus Dissita sunt, duntaxat ut hoc promittere possis, Quantula prima queant nobis injecta ciere Corpora sensiferos motus in Corpore, tanta 380 Intervalla tenere exordia prima Animi.

NOTÆ.

dicens, *ὅτι, ὅς, αἰσεί, v. 11.* subjungit Lucretium, & duobus argumentis demonstrat futilem istius opinionis vanitatem; Nempe si Oculi essent tantum fores, unde vim aliquam aut laborem a fulgidis objectis sentiunt? Deinde Oculos, (fores istas) evellas, melius externa perciperet Anima, dum liberior daretur prospectus. 362. *Desipere est!* Ita rectè Lambinus contra Codd. qui exhibent *Difficile est.*

363. *Sensus enim, &c.*] Omnes si unum Fayum, excipias, (quanquam quis iste) Interpretes hunc versum rejiciunt.

370. *Postibus ipsis*] Foribus: Sic lib. 4. v. 275. *Primus item citra postes qui cernitur Aer.* seu *Fores cum Postibus*, ut explicat Lactantius lib. de officio Dei: Cap. 8.

371. *Illud in his rebus, &c.*] Olim declaravit Lucretius Animum esse mole parvam, totamque illius substantiam exiguo loco posse excipi, si seorsum conglomeretur; id jam longè uberius edisserit v. 26. adversus Democritum, qui quot essent partes Corporis, totidem partes Animæ illis ap-

plicitas ponebat. Inde enim sequeretur nos omnia sentire quæ parti alicui Corporis applicarentur; nam cum Corporis particula, & Animæ pars illi apposita moveatur, quidni sensus oriretur? Ac plurima sunt, ut ex allatis exemplis constat, quæ Corpori nostri applicita nequaquam percipimus; Frustra igitur singulas partes Animæ singulis partibus Corporis aliquis conjungat.

372. *Democriti quod sancta viri*] Sancta sententia viri Democriti pro ipso Democrito, commodè & eleganter dici non posse Faber existimat: ideoque legit, ut & in v. 501. lib. 5.

Democriti quod sancta sibi sententia sumit. ut in lib. 1.

— *Id quod Anaxagoras sibi sumit.* 374. *Neectere*] Ita omnes libri, Fayus tamen *Vertere.*

378. *Promittere*] Affirmare; Maratius Sat. 4. l. 1.

— *Siquid promittere de me Possum aliud, verè promitto: —*

Nam

Nam neque Pulveris interdum sentimus adhæsum
Corpore, nec membris incussam insidere Cretam,
Nec Nebulam noctu, nec Aranci tenuia fila
Obvia sentimus, quando obretimur euntes : 385

Nec supra caput ejusdem cecidisse vietam
Vestem, nec Plumam avium, Papposque volantis,
Qui nimia levitate cadunt plerumque gravatim :

Nec repentis itum cuiusviscunque Animantis
Sentimus, nec priva pedum vestigia quæque, 390

Corpore quæ in nostro Culices, & cætera ponunt.
Usque adeo prius est in nobis multa ciendum

Semina, corporibus nostris immista per artus,
Quam primordia sentiscant concussa Animai,

Et quam intervallis tantis tudinantia possint 395
Concurrere, coire, & diffultare vicissim.

Et magis est Animus vitæ claustra coercens,
Et dominantior vitam, quam vis Animai.

Nam sine Mente, Animoque nequit residere per artus
Temporis exiguum partem pars ulla Animai : 400

Sed comes insequitur facile, & discedit in auras ;
Et gelidos artus in lethi frigore linquit.

At manet in vita, cui Mens Animusque remansit,
Quamvis est circum-cæsis lacer undique membris :

Et magis valet ad conservandam salutem Animalis quam Anima : Nam sine Mente & A-

nima nulla particula Anima potest vel exiguum tempus manere in membris nostris, sed una cum

eo avolat, & in auras evanescit ; Et gelidos artus in mortis frigore relinquit. At verò ille, cui

mens & Animus est relictus, manet in vita, (vivit) quamvis laceratus sit cunctis membris ex

omni ferè parte amputatus :

N O T A.

382. Adhæsum] lib. 4.

— Locis quia non potis est adfingere adhæsum.

Et lib. 6.

Suspensa cum concipiunt humoris adhæsum

383. Sidere] Alii Insidere : & in sequenti
versu nebulam noctis.

387. Pappos] Carduorum flores : Festus,
qui hunc versum laudat.

390. Triva] Singula, Lucilius Sat. lib. 1.

Ad canam adducam, & primis his abdomina
Thynni.

Advententibus priva dabo.

Lucretius lib. 3.

Quod si forte Animas extrinsecus insinuari
Vermibus, & privas in Corpora quæq. venire
Credis : Nonius.

392. Prius est in nobis multa ciendum] Ita
passim Lucretius : Alii verò, Prius in nobis
sunt multa cienda.

395. Et quam intervallis tantis] Gifanius :
Et quantis intervallis, ex v. 567. Lambinus

Plerumque enim non sentimus
in Corpore adherentem pul-
verem, nec cretam in mem-
bra nostra decidentem, nec
nebulam noctu, nec tenuis
fila Araneæ obvia sentimus,
cum progredientes illis im-
plicamur; neq. Araneæ ves-
tem flaccidam & putrem in
Capita nostra prolapsam, nec
plumas Avium, neq. pappos
volantes, qui præ nimia le-
vitate egre plerumq. deci-
dunt: Neq. percipimus inces-
sum cuiusviscunque Animalis
repentis, neq. singula pedum
vestigia, quæ Culices, & alia
ejusmodi Animalia in Cor-
pore nostro ponunt: Tam certe
constat, multa primordia, &
quibus Membra Corporum
nostrorum componuntur, mo-
venda esse, antequam Semina
Anima excitata sentire pos-
sint, & antequam percipi-
entia sese invicem per spati-
am diffusa concurrere pos-
sint, convolare, & vicissim
diffilire. Ceterum Animus

Vita. munimenta præcipue

magis probat, Et quam su intervallis: id est,
Et quam suis.

397. Et magis est Animus, &c.] v. 137.
Animum, in quo Ratio & vis sentiendi
sita est, in Pectore posuit; Animam verò,
in qua loco-motiva facultas sita est toti
Corpori adjunxit; jam v. 21. isti Animo
præcipuas in vita conservanda partes at-
tribuit: nec absurdum hoc, quicquid Alii
sentiant, aut Philosophiæ Epicuræ dispo-
nunt: Animus v. 274. qui magnam par-
tem constar ex quarto illo Epicuri inno-
minato, quod solum sentiendi facultatem
largitur, ita Animalis conjungitur, ut nulla
res magis subit, imò est totius Animalis,
& ipsius Animæ fundamentum: Sub-
tracto autem fundamento tota moles cor-
ruat necesse est. Animum & Animam O-
culo rectè compares, ubi Animus Pupillæ
vicem sustineat, Anima reliqui Orbis; Pu-
pillam laceres, Cæcitas insequitur; Alia.
Oculi partes, manet videndi potestas.

Truncus

Truncus, recisus artibus, atq;
ades remota Anima, qua in
est artibus residens, vivit,
& visuales atherias auras
suscipit. Si autem Truncus
isto non tota Anima, magna
samen parte Anima priva-
tur; nihilominus in vita
manet, & moritur. Ut, o-
culo ex omni ferè parte lacer-
rato, si Pupilla remansit in-
tegra & illaesa, vivida etiam
videndi potestas manet: Dum
non totum Orbem Oculi cor-
rumpas, sed circumcidas pu-
pillam, eamq; solum integram
& illasum relinquis, id fieri
potest sine perniciè illorum;
(Orbis & Pupilla Oculi): At
si vel minima pars meatu
partis (pupillae) Oculi perju-
retur, quamvis reliquis Or-
bis Oculi integer maneant &
illatus, Lumen subito occidit
(peris sentiendi potestas) &
Tenebra insequuntur. Hoc
foedere Anima atq; Animus
semper vincti sunt. Nunc
age, ut scire queas Animus
levisq; Animas Animalium
(generari & interire) nativos
& mortales esse, pergam
disponere carmina vita. O Memmi, tua digna, diu conquesta, & dulci labore reperta: Interim
utrumq; nomen Animum viz. & Animam uni eidemq; rei applicare memento; & verbi causa,
cum dixerò Animum mortalem esse, existima me Animum quoq; dicere mortalem; Quoniam A-
nimus & Anima ita conjunguntur, ut unam tantum rem constituent. Principiò, quoniam duci
Animam tenuem componis

Truncus, adempta Anima circum, membris- }
que remotis. } 405
Vivit, & atherias vitaleis succipit auras,
Si non omnimodis, at magna parte Animai
Privatus, tamen in vita cunctatur, & hæret.
Ut lacerato Oculo circum si Pupula mansit
Incolumis, stat cernendi vivata potestas; 410
Dummodo ne totum corrumpas luminis orbem,
Sed circumcidas aciem, solamque relinquis:
Id quoque enim sine perniciè confiet eorum,
At si tantula pars Oculi media illa peresa sit,
Incolumis quamvis alioqui splendidus orbis, 415
Occidit extemplo lumen, tenebraeque sequuntur:
Hoc Anima atq; Animus vincti sunt foedere semper.
Nunc age, nativos animantibus, & mortaleis
Effe Animos, Animasque leveis ut noscere possis;
Conquisita diu, dulcique reperta labore 420
Digna tua pergam disponere carmina vita.
Tu fac utrumque uno subjungas nomen eorum,
Atque Animam, verbi causa, cum dicere pergam,
Mortalem esse docens; Animum quoque dicere
credas:
Quatinus est unum inter se, conjunctaq; res est. 425
Principiò, quoniam tenuem constare minutis
Corporibus

NOTÆ.

410. Vivata] Infra v. 559. Vivatus & Vi-
vidus a Poetis dicuntur, a vi magna. Festus.

411. Dummodo ne totum, &c.] Giffanius, &
qui illum sequuntur hos versus ita legunt
ex Codd.

Dummodo ne totum corrumpas Luminis orbem
Et circumcidas Aciem solamq; relinquis,

Id quoq; enim sine perniciè non fiet eorum
Ait Poeta Acie non læsa visum manere,
non tamen si Oculum ita undecunque cor-
rumpas, & circumcidas, ut præter aciem
seu Pupillam nihil relinquis. Hæc Giffa-
nius, cui nemo crederet qui versum sequen-
tem legit,

At sit tantula pars oculi.

& comparisonem accuratius perpendit.

417. Vincti] Quidam Codd. Juncti.

418. Nunc age, nativos, &c.] Animas
mortales esse probaturus proficitur v. 8.

Se in hac disputatione non indiligentem
fore, quoniam verò Ipse Animū ab Anima
distinguerit, & Stoici maxime distinguunt;
ne vim rationum non rectè perciperet
Memmius, monet, omnia sua argumenta
æquè contra Animum ac Animam, & qui-
bus una tantum res constituitur, militare.

421. Tua vita] Te, neque aliter boni Cri-
ptores Latinitatis: Faber: Aliquando ra-
men legi Tuo vite.

422. Tu fac utrumq; uno] Sic MSS. Codd.
non Tu face, jam quod sequitur Uno su-
jungas, si Scriptura emendata est positum
pro sub Uno jungas, vel Uno dictum pro
Uni, vel legendum Uni. Lambinus.

426. Principiò quoniam &c.] Primum argu-
mentum, quo probat Animā (quo nomine
etiam Animum comprehendit) mortalem
esse, ducit v. 20. ex illius subtilitate & re-
mittate

Corporibus docui, multòque minoribus esse
Principiis factam, quàm liquidus humor Aquai³ ft.
Aut Nebula, aut Fumus: nam longè mobilitate
Præstat, & à tenui causâ magis icta movetur; 430
Quippe ubi Imaginibus Fumi, Nebulæq; movetur:
Quod genus in somnis sopiti ubi cernimus alta
Exhalare vapore altaria, ferreque Fumum:
Nam procul hæc dubio nobis Simulacra genuntur:
Nuncigitur quoniam quassatis undique vasis 435
Diffuere Humorem, & Laticem discedere cernis:
Et Nebula ac Fumus quoniam discedit in auras:
Crede Animam quoque diffundi, multòque perire
Ocius, & citius dissolvi corpora prima,
Cum semel omnibus è membris ablata recessit. 440
Quippe etenim Corpus, quod vas quasi constitit ejus,
Cum cohibere nequit conquassatum ex aliqua re,
Ac rarefactum detracto sanguine venis,
Aëre quî credas posse hanc cohiberier ullo?
Corpore quî nostro rarus magis am cohibesit? 445
Præterea, gigni pariter cum Corpore, & una
Crescere sentimus, pariterque senescere Mentem.
Nam velut infirmo Pueri, teneroque vagantur
Corpore; sic Animi sequitur sententia tenuis.
Inde ubi robustis adolevit viribus ætas: 450
Consilium quoque majus, & auctior est Animi vis,

posse ab ullo Aëre? quomodo Air Corpore nostro rarior illam cohiberet? Præterea, sentimus Animum pariter cum Corpore gigni, una cum isto crescere, unum etiam senescere. Nam ut Pueri tenero & imbelli corpore vagantur, sic etiam eorum Animi sunt debiles & infirmi: postea vero cum atas robustis viribus adoleverit, firmitus est ingenium, & Animi vis major:

NOTÆ.

nuitate olim demonstrata, & hic loci ulterius confirmata: Est enim quid Corporeum longè tenuius, mobilius, & dissolutioni magis obnoxium. non modò quàm Aqua, verum etiam quàm Nebula, aut fumus, quippe cum percellatur rebus fumo nebulaq; tenuioribus, (ut putà illorum simulacris, ex quorum per somnium appulsu, res ejusmodi cogitamus) ac idè necesse sit illam dissipari quàm ista facilius: Frustra autem aliquis dicat illam a Corpore solutam in Aëre integram manere posse, quid enim tenuis Aër illam conservet incolumem, quæ per meatus crassi Corporis sepe effluit.

431. Imaginibus] Simulacris, Epicurus enim neque quicquam cerni, neque etiam cogitari, aut somnari posse voluit sine Imaginibus.

434. Genuntur] an Genuntur legi debeat

ex Seminibus parvis, & fieri e Principiis multò minoribus quàm Aqua liquida, aut Nebula, aut Fumus, quoniam magis mobilis est, & percussa a re quæ est magis tenuis quàm Aqua, aut Fumus, aut Nebula, movetur; quippe quæ simulacris Fumi & Nebula movetur: Ut cum somno sopiti videmus alta altaria vapore exhalare, & fumum in altum ferre; nam proculdubio istarum rerum phantasmatum per simulacra in nobis excitantur. Nunc cum videas Aquam fracto vase diffuere, & cum Nebula & fumus per Aëra dissipatur, & in auras abit, crede quoque Animam dissipari, multo ocius interire, ejusque Præcipua citius disjungi, cum ex omnibus membris ablata semel recessit. Quippe cum Corpus, quod est veluti ejus Vas aliquo impetu aut ictu lubefactum, aut Venis detracto sanguine rarefactum cohibere, & retinere non potest, quomodo putandum est illam cohiberi & retineri

litigent Gifanius & Lambinus: melius forsân Ille qui Feruntur legit.

440. Omnibus e membris] Alii Codd. Ex Hominis membris: Gifanius, Ex Omnibus membris: Omnibus autem Terentius & Plautus sæpè corripunt.

445. Am cohibesit] Am i. e. Eam: Ita Veteres; Cohibesit Cohibuerit. Similiter Servassit, Negassit, Supplicassit, apud Plautum. Alii verò, Hanc cohibesit.

446. Præterea, pariter gigni &c.] Secundò v. 14. Hoc modo disputat, Quod cum Corpore gignitur, adolescit, senescit, & deficit, id mortale est: At hæc omnia de Animo dicenda. Pueri enim æquè Mentem ac Corpus debiles incedunt, Adolescenti cum firmioribus viribus accrescit firmitus judicium, Dum Senis Mens & Corpus pariter vacillat.

Deinde cum Corpus longo & potenti Anorum impetu labefactum sit, & fractu viribus membra debilitantur, Iudicium fit infirmus, Lingua & Animus delirat. Omnes facultates illius deficiunt, & simul abeunt. Ergo pariter tota Animi substantia dissolvi debet, sicut Fumus in auras dissipatur. quandoquidem pariter cum Corpore gigni, una cum isto crescere videmus, & senectute fracta, usi demonstravi, deficit. Hic addo, quod ut videamus ipsum Corpus magni morbi & acuti doloribus affici, sic videmus Animum acerbis Curis, Luctibus, & Timore pariter affici, quambrem debet quosque esse Morti pariter obnoxius. Imò, in Morbo Corpus Animus saepe insanit, desipit enim, & delira profert; Interdum lethargo oppressa in gravem & aeternum soporem decedit, clausis oculis & Capite nutante: Inde fit, quod neque potest audire voces, neque agnoscere vultus illorum, qui circumstant genas & ora lacrymis rorantes (lachrymantem) illum, ad vitam revocare conantur. Fatendum igitur est Animum quoque dissolvi, quoniam Morbi contagia & vis in eum penetrant. Nam & Dolor & Morbus est Causa Mortis, usi multorum Hominum interitus nos satis superque olim docuerit.

NOTAE.

454. Linguae, Mensq.] Alii, Lingua Animi; nescio quis legit Lingua madet Mens. ut v. 478.

457. Ceu fumus] Ceu Fumum Gifanius. Quanquam non video quid ibi agat Fumus: Qui argumentum perpendit, fatebitur Lucretium scripsisse cum Corpore; nam v. 456.

—Gigni pariter cum Corpore, & una

Crescere sentimus—

458. Pariterq; vis lenius] Alii legunt

—Pariterq; videtur

Crescere, & ut docui, simul aeo fessa fatiscit. non tanti est, priorem tamen lectionem libenter praferam.

460. Huc accedit &c.] Tertio v. 15. Cum Corpus morbo tentetur; Mæror, Timor, &c. Animum occupant; At morbo isto Corpus corrumpitur, par igitur est ut Animus mærore corrumpatur. Imò Morbis, quorum sales in ipso Corpore esse omnes consentiunt, Mens aliquando attingitur, sic insani Animus Delirat, Lethargici

Post ubi jam validis quassatu' sit viribus ævi Corpus; & obtusis ceciderunt viribus artus: Claudicat Ingenium, delirat Linguaque, Mensque, Omnia deficiunt, atque uno tempore defunt. 455 Ergo dissolvi quoque convenit omnem Animai Naturam, ceu fumus in altas aëris auras: Quandoquidem gigni pariter, pariterque videmus Crescere, & (ut docui) simul aeo fessa fatiscit.

Huc accedit, ut videamus Corpus ut ipsum 460 Suscipere immancis morbos, durumque dolorem; Sic Animum curas creis, luctumque, metumque, Quare participem lethi quoque convenit esse:

Qui etiam Morbis in Corporis avius errat Saepe animus, dementit enim; deliraque fatur: 465 Interdumque gravi Lethargo fertur in altum, Aeternumque soporem, oculis, nutuque cadenti. Unde neque exauditi voces, neque noscere vultus Illorum potis est, ad vitam qui revocantes Circumstant lacrymis rorantes ora, genasque. 470 Quare Animum quoque dissolvi fateare necesse sit, Quandoquidem penetrant in eum contagia morbi: Nam Dolor, ac Morbus lethi fabricator uterque sit, Multorum exitio perdocti quod fumus antè.

sopitur; Cum verò vis Morbi & Dolor ad Animum usque penetrant, morteque etiam insequi maxime credendum.

461. Durumq; dolorem] Durumq; laborem Alii: quam lectionem non rejicerem cum v. 367.

Offia suscipiunt ullum reclusa laborem:

Dolorem verò defendi potest e v. 473.

Nam Dolor, & morbus lethi fabricator uterque est.

quamvis aliqui legunt Pavor.

465. Dementit] Alii Dementia. Verbum tamen Dementire mihi suspectum est, quod a nemine alio, quod sciam, usurpatum est, nisi forte a Lactantio lib. 4. ubi fortasse pro Dementire legendum est Dementare: Usitatus enim est Dementare, eoque utuntur Apuleius, & Tertullianus; Lambinus.

467. Oculis, nutuq; cadenti] Ut Sonitus sonantis, & Ludo jocanti, Alii Vultuq; cadenti: Utrumvis eligas, nullibi verò invenies Lethargum venustius depictum.

Denique

Denique cur, hominem cum Vini vis penetravit } 475

Acris, & in venas discessit diditus ardor,
Consequitur gravitas Membrorum? præpediuntur
Crura vacillanti? tradescit Lingua? madet Mens?
Nant oculi? Clamor, Singultus, Jurgia gliscunt?
Et jam cætera de genere hoc quæcunque fe- } 480
quuntur?

Cur ea sunt, nisi quod vehemens violentia Vini
Conturbare Animam consuevit Corpore in ipso?
At quæcunque queunt conturbari, inquepediri,
Significant, (paullo si durior insinuarit
Causa) fore ut pereant, ævo privata futuro. } 485

Quinetiam, subita vi morbi sæpe coactus
Ante oculos aliquis nostros, ut fulminis ictu,
Concidit, & spumas agit, ingemit, & tremit artus,
Desipit, extentat nervos, torquetur, anhelat,
Inconstanter & in jactando membra fatigat: } 490
Nimirum, quia vis Morbi distracta per artus
Turbat agens Animum, spumans ut in æquore salso
Ventorum validis ferveſcit viribus Unda.
Exprimitur porro Gemitus, quia membra dolore
Afficiuntur; & omnino quod semina vocis } 495
Ejiciuntur, & ore foras glomerata feruntur,

perſa conturbat agitatur, mentem, ut in mari spumans unda valide procella impetu ferveſcit. Gemitus verò Exprimitur, quia membra dolore afficiuntur, & quod semina iſta (Atomi) qua vocem conſtituunt ex imo pectore ejiciuntur, & foras per os, qua parte emitti ſolent, cum impetu feruntur.

NOTÆ.

475. Deniq, cur Hominem &c.] Quarto, v. 11. Ebrum in scenam producit, delirantem, clamantem, Cælum denique cum Terra miſcentem; Cujus, ut neque Manus neque Pes, ita nec Aures nec Oculi, neque Mens ipſa officium ſuum faciunt: Unde verò hæc omnia, niſi quod ſpiritus vini agiles & impetuoſi per Corpus omne diſfuſi turbant, agitant, & diſtrahunt Animum? At quicquid imbelli vi turbari diſjicique poſſit, idem vehementiori impetu corrumpetur.

482. [Corpore in ipſo] Tota argumenti viſ in his duabus vocalis ſita eſt, iis opponet qd ævo futuro v. 485. & qd Aëre aperto v. 507. Faber.

486. Quinetiam ſubita vi Morbi &c.] Quarto v. 23. Poſt Ebrum, Spectaculum non illepidum, Comitiali morbo proſtratum, horrendum quidem, & quod nemo libenter ſpectaret, oculis noſtris exhibet, acta-

men Venuſtas verſuum Lucretii facit ut aliqua jucunditate contemplerur; ita enim diſtendit miſerum, ita ſua membra jactantem, depingit, ut quamvis ingenio malè collocato iralcamur, Artiſci tamen ignoſcere debemus: Comitiali morbo affectus deſipit & delirat; Deſipientia verò iſta diſſolutionem ſubſtantiæ Animi, ſaltem conturbationem indicat, Quod verò in ipſo Corpore diſſipari poſſit, quis arbitretur in aperto Aëre (Anima Corpore exſoluta in Aëre degar necèſſe eſt) integrum manere? Idem enim diceret Aquam in Vaſe undique conquaſſato manere poſſe, quæ Vaſe perforato diſſunderetur.

490. Inconſtanter] Al. Incuſtætanter.

492. Spumans ut in &c.] Alii, Spumans velut: Alii Spumantes aqore ſalſo Ventorum ut &c. Giſanius Spumantes ut in aqore ſalſo & litteram ſ in Spumantes abradit: Ex liſtem Grammaticis dignam.

Delirat verò Iste Homo vi morbi prostratus, quia Animus & Anima conturbatur, & uti molo, docui, Semina illorum vi illius maligna materia, in qua situs est hic morbus, distrahantur: Deinde cum materia ista morbosica e venis receperit, & ater Corrupti Corporis humor in propria sua vasa redierit, tum primum vacillans & debilis a Terra surgit, & paulatim sensus omnes, Animamq; recipit. Cum vero hac Anima in ipso Corpore tantis morbis jactetur, miserumq; in modum distracta sit, cur putes illum a Corpore solutam in aperto Aere inter vehementes procellas vivere posse, & integram manere? Et quoniam videmus Animum, ut aegrum Corpus, sanari posse, & medicamentorum vi alterari, inde quoq; colligere possumus Animum istum mortalem esse. Quicunq; enim conatur alterare Animum, aut aliquam aliam rem, vel partes aliquas adjiciit, vel aliquas auferat, vel ordinem & situm illius mutet necesse est. At verò quodcumq; Immortalis est nunquam pertinet, ut sibi aliquas partes addantur, aliqua detrahantur, aut ut suarum partium situs & ordo commutetur: Quocumq; enim alteratur, pristinumq; conditionem amittit, desinit esse id quod ante fuit, & prorsus interit. Ergo Animus sive aegrescit, sive a medicamentis alteratur, se, uti probavi, docet mortalem esse: immo aperte vana aliorum doctrina repugnat Experientia, omne effugium elabi conanti pracludit, falsumq; evertit refutatione in utrumq; partem valente.

NOTÆ.

497. Quà quasi consueverunt] Quæ Elegantiam hujus versus cum Giffanio admirantur, isti sibi habent. Id novi, istum cum omni sua venustate abesse posse.

503. Tum quasi talipedans] Talipedare est vacillare pedibus; & quasi talis insistere, Festus. Omnes verò Codd. Vacillans.

507. Aere aperto] In supremis Ætheris Auris. Layus: ubi viz. nulli flant Venti, nullæ sæviunt procellæ. Aentè!

509. Et quoniam Mentem &c.] Sextid v. 16. Animum hunc delirantem & desipientem Medicinæ ope restitui posse, & in

Quà quasi consueverunt, & sunt munita viâ. Desipientia fit, quia vis Animi, atque Animai Conturbatur, & (ut docui) divisa seorsum Disiectatur, eodem illo distracta veneno. 500 Inde, ubi jam Morbi se flexit causa, reditque In latebras ater corrupti Corporis humor, Tum quasi talipedans primum confurgit; & omneis Paullatim redit in sensus, animamque recepat. Hæc igitur tantis ubi morbis Corpore in ipso 505 Jactetur, miscrisque modis distracta laboret: Cur eandem credis sine Corpore in Aere aperto Cum validis ventis ætatem degere posse?

Et quoniam Mentem sanari, Corpus ut ægrum, Cernimus, & flecti medicina posse videmus; 510 id quoque prælagit mortalem vivere Mentem: Addere enim parteis, aut ordine trajicere æquum est, Aut aliud prorsum de summa detrahare illum, Commutare Animum quicumque adoritur, & inquit; Aut Aliam quamvis naturam flectere quærit: 515 At neque transferri sibi parteis, nec tribui vult, Immortale quod est quicquam, neq; desuere hilum. Nam quodcumque suis mutatum finibus exit, Continuò hoc mors est illius quod fuit ante. Ergo Aninus sive aegrescit, mortalia signa 520 Mittit (uti docui) seu refectitur à medicina: Usque adeo falsæ rationi vera videtur Res occurrere, & effugium præcludere eunti: Ancipitique refutatu convincere falsum.

pristinam sanitatem reduci cernimus, Ideo fit aliqua in Animo mutatio, Ergo adduntur novæ partes, detrahuntur aliquæ, aut alio ordine particulæ Animi collocantur; Omnis enim alteratio fit vel adjectione, vel detractione, vel traiectione particularum. At quod novas partes recipit, quod aliquas amittit, id etiam cuius partium situs & ordo mutatur, mortale fit necesse est. Sive igitur aegrescit Animus, ut argumenta superius allata probant, sive convalescit, suam mortalitatem conficitur.

511. Mentem] Alii Vitum.

Denique

Denique sæpe hominem paulatim cerni- }
 mus ire, } 525
 Et membratim vitalem deperdere sensum :
 In pedibus primum Digitos livescere, & Ungueis,
 Inde Pedes, & Crura mori : post inde per artus
 Ire alios tractim gelidi vestigia lethi :
 Scinditur atqui Animæ quoniā natura, nec uno } 530
 Tempore sincera existit, mortalis habenda 'st.
 Quod si forte putas ipsam se posse per artus
 Introrsum trahere, & parteis conducere in unum,
 Atque ideo cunctis sensum deducere membris :
 At locus ille tamen, quod copia tanta Animæ } 535
 Cogitur, in sensu debet majore videri.
 Qui quoniam nusquā 'st, nimirum, (ut diximus ante)
 Dilaniata foras dispergitur ; interit ergo.
 Quin etiam, si jam libeat concedere falsum,
 Et dare, posse Animam glomerari in Cor- } 540
 pore eorum,
 Lumina qui linqunt moribundi particulatim :
 Mortalem tamen esse Animam fateare necesse 'st.
 Nec refert, utrum pereat dispersa per auras,
 An contractis in se partibus obbrutescat :
 Quando Hominem totum magis, ac magis } 545
 undique sensus
 Deficit, & vitæ minus, & minus undique rellat.
 Et quoniam Mense est Hominis pars una, loquoque

liquem locum contrahi & coacervari posse, necesse tamen est ut fatearis Animas istos mortales esse. Nec refert utrum per Aëra dispersi pereant, an contractis in se partibus torpescant, & sensum amittant : Siquidem sensus Hominem magis ac magis (paulatim) destituit, & minus & minus vitæ in isto superest. Et quoniam Animus est una pars Hominis,

NOTÆ.

525. Deniq; sæpe Hominem &c.] Septimò v. 22. Homines sæpe membratim moriuntur, & sensum expirant, ideo etiam Anima sensum perit, quis enim dicat Animam, vividam viz. rem & sentientem, in mortuis & leasus expertibus Corporis membris residere : Quod si existimes Animam introrsum se recipere e membris moriundis recedentem, cur in istis partibus ubi c. glomeratur Anima non, vividior apparet sensus ? An Anima ita conspiciata & in angustias redacta vim sentiendi amitteret ? cave ne id fatearis, illud enim quod ita contractum interiret, æquale mortale est ac quod per Aëra dispersum & distractum volitat.

525. Cernimus ire] Al. Cernit obire : Sic v. 532. Quod si forte putas & v. 542. Fateare necesse est. Versu sequenti Quidam legunt Dispergere.

544. Obbrutescat] Ita hunc versum legit Nonius in voce Brutum, Brutum autem Hebes & obrusum.

547. Et quoniam Mens est &c.] Octavò v. 10. Animus est pars Hominis, ut superius v. 94. probatum est, cerroque loco continetur, perinde ac Nares, & Oculi ; At Oculis effodias, & abscondas nares, nec Illi Colores, neque istæ odores percipient. Idem igitur de Anima separata dicendum est, dum illa non sit minus, quam cæteræ partes, Corpori conjuncta.

Et in certo loco situs est, ut Aures, Oculi, & alii omnes sensus qui regunt & tuentur Animal; Et ut manus, Oculi, & Nares ab Homine separatae neque sentire possunt, neque esse, Sed tamen in parvo tali tempore liquuntur: Sic Animus non potest existere separatus a Corpore Hominis, quod est tanquam ejus Vas, vel quodcumque aliud excogitare potes illi magis conjunctum, siquidem unitus corpori adheret. Denique Corpus & Anima dum unita sunt vigent, & vita fruuntur, Anima enim a Corpore separata & per se existens vitales motus edere non potest, neque Corpus Anima destitutum potest diu existere, & sentire: ut Oculi sua sede evulsus & a Corpore separatus rem ullam videre nequit: Sic Anima separata videtur nihil posse; nimirum quia per venas, ossa, viscera, & nervos dispersa a toto Corpore continetur. Neque illius Semina magnis intervallis distita, & a nullo solido Corpore cohibita concurrere, & mutuo ferire possunt, ideo conclusa moventur motus sensiferos, quos in tenuem Aëra post mortem e Corpore

Fixa manet certo, velut Aures, atque Oculi sunt, Atque alii sensus, qui vitam cunq̃ue gubernant: Et veluti Manus, atq; Oculi, Naresve seorsum 550 Secreta à nobis nequeant sentire, neque esse: Sed tamen in parvo liquuntur tempore tali. Sic Animus per se non quit sine corpore, & ipso Esse Homine, illius quasi quod Vas esse videtur: Sive aliud quidvis potis es conjunctus ei 555 Fingere, quandoquidem connexus corpori adhæret.

Denique Corporis, atque Animi vivata potestas Inter se conjuncta valent, vitæque fruuntur. Nec sine Corpore enim vitaleis edere motus Sola potest Animi per se natura, nec autem 560 Cassum Anima Corpus durare, & sensibus uti: Scilicet, avulsus radicatus ut nequit ullam Dispicere ipse Oculi rem seorsum Corpore toto: Sic Anima atque Animus per se nil posse videntur: Nimirum, quia per venas & viscera mistim 565 Per nervos, atque ossa tenentur corpore ab omni. Nec magnis intervallis Primordia possunt Libera distillare, ideo conclusa moventur Sensiferos motus; quos extra corpus in auras

NOTÆ.

552. Sed tamen in parvo &c.] Quidam legunt. Sed tamen in parvo liquuntur tempore tali: Sed utraque Lectio Lambino displicet. Fayus vulgaram lectionem tuetur, & dicit Poetam hoc velle, Pedes, Oculi, manus, &c. nihil sentiunt, etiamsi vel minimo tempore separata sint a Corpore. Rejicit Gassendus, & proferendo hunc versum nescio quis inseruit, ut commoda interpretatione voces istas neque esse in precedenti versu illustraret; Nec dubito illum scripsisse

Sed tamen in parvo liquuntur tempore tabi.

557. Denique Corporis atq; Animi &c.] Notum argumentum v. 22. continetur: Dum Corpus & Anima conjunguntur vivit Animal, & sentit; Abest Anima, insensibile fit Corpus, pariter Anima a Corpore soluta fit insensibilis: Animam dicas Oculum Corporis, at quis in effuso Oculo visum querat? Præterea si Animæ Semina non cohiberentur venis & nervis, nunquam istis motibus, & quibus sensus oritur, affici possint; Omnes enim isti motus certum spatium, & limites definitos postulant. Si verò dicas Animam a Corpore solutam

ritè ab Aëre cohiberi posse, perinde est ac si affirmares Aërem esse Animalem, quod Absurdissimum simul & falsissimum videtur. ἢ μὴ ἐ λυομένη τῷ ὀλίῳ ἀπρόσ-
μητος, & ψυχῇ ἀλγομένηται, ἢ ἐκείνῃ ἔχει
ταῖς αὐταῖς δυνάμεσι, ὅδε καθεῖται, ὡς τε
ὁδ' αὐδῶσιν κίπηται. Ὅτι γὰρ οἷόν τε τοῦ
αὐτοῦ ἀποκόμηναι μὴ ἐν τέτῳ τῇ συστήσει
ταῖς καύσαις ταύταις χερμαίνον, ἔστιν τὰ τε-
ταλόντα, ἢ περιέχοντα μὴ ταῦτα ἢ, ἐν οἷς
ῦν ὅσα ἔχει ταύταις ταῖς καύσαις. Epicu-
rus ad Herodotum.

561. Cassum] Cassum Veteres Inane posuerunt, & arbitrandum est ejus verbi proprietatem magis ab Aranearam Cassibus dictam, quod sint levis ac nullius ponderis; non ut quibusdam videtur, quasi quassum: Plaut. Aul. Virginem habeo grandem, dote cassam, atq; illocabilem. Nonius.

568. Moventur Sensiferos motus] Ut ab Horatio dictum est

Motus moveri gaudet Ionici
Mastura Virgo. Faber.

Aëris haud possunt post mortem ejecta moveri: 570
Propterea quia non simili ratione tenentur.

Corpus enim atque animans erit Aër, si cohibere
Sese Anima, atque in eo poterit concludere motus,
Quos ante in Nervis, & in ipso Corpore agebat.

Quare etiam atque etiam resolutio Corporis omni 575
Tegmine, & ejectis extra vitalibus auris,
Dissolvi sensus Animi fateare necesse est,
Atque Animam, quoniam conjuncta est causa duobus.

Denique cum Corpus nequeat perferre Animæ
Dissidium, quin id tetro tasecat odore: 580

Quid dubitas, quin ex imo, penitusque coorta
Emanarit, uti Fumus, diffusa Animæ vis?

Atque ideo tanta mutatum putre ruina
Conciderit Corpus penitus, quia mota loco sunt

Fundamenta foras animæ; manantque per artus, 585
Perque viarum omnes flexus, in corpore qui sunt,

Atque foramina? Multimodis ut noscere possis
Dispertitam Animæ naturam exisse per artus:

Et prius esse sibi distractam Corpore in ipso,
Quam prolapsa foras enaret in Acris Auras? 590

Quinetiam, sineis dum vitæ vertitur intra,
Sæpe aliqua tamen è causa labefacta videtur

Ire Anima, & toto solvi de corpore membra:
Et quasi supremo languescere tempore voltus,

Molliaque exanguui cadere omnia Corpore } 595
membra

quam in tenuem Aëra emanavit. Imò dum adhuc vivit Animal, Anima ab aliqua causa labefacta videtur Exire, & omnia Corporis membra dissolvi; Vultus quasi supremo tempore languescere, omniaque membra mollia cadere exanguui corpore;

NOTÆ.

572. Atque Animam? Alii placet *Æquè Animis*. In sequenti versu In eo (viz. Aëre) rectè legit *Faber*: id enim tum versus proximè superiores, tum versus proximè inferior

Quos ante in nervis &c.
omnino probant.

578. Atque Animam? Quidam Anima.

579. Denique, cum Corpus &c.] Decimum argumentum v. 12. inclusum est. Subducta Anima, quæ in partibus intimis sita est veluti totius Animalis fundamentum, Corpus collabascens putrescit, & in pulverem abit: Unde verò ista tanta Corporis ruina, nisi quòd Anima quæ membra omnia fulcire & continere videbatur, per poros & meatus Corporis emanarit? quæ verò sic minutim divisa fuit

ejecta moveri non possunt: quoniam tum non cohiberentur eo modo quo in Corpore cohibentur. Aër enim esset Corpus Animatum, si Anima sese cohibere possit, atque in illo concludere istos motus, quos in nervis & in ipso Corpore conjuncta Corpo èperagebat. Quapropter omni tegmine Corporis resoluta, & vitalibus auris extra ejectis, necesse est ut fateare & Animam & Animam, unam enim constituunt substantiam, dissolvi. Denique, cum Corpus non potest pati separationem Animæ, quin putrescat, fateat, & corruptatur, Quid dubitas quin Anima ex intimis Animalis partibus excita veluti fumus dispersa è Corpore effluxit? Atque, Corpus putre hoc modo labefactatum tanta ruina corruit, quia Anima fundamenta (semina Anima intima sita) suis scilicet ejecta per artus, & per omnes poros, & meatus Corporis emanant. Et hinc multa demonstrant Anima particulas à se invicem separatas per artus exire, imò in ipso Corpore distractas fuisse, antequam in tenuem Aëra emanavit. Imò dum adhuc vivit Animal, Anima ab aliqua causa labefacta videtur Exire, & omnia Corporis membra dissolvi; Vultus quasi supremo tempore languescere, omniaque membra mollia cadere exanguui corpore;

in ipso sui egressu comparata ad dispersionem videtur.

580. Quin id? improbè Quin vi.

589. Prius esse sibi? Gifanius *Ipso sibi*, ut mox Ire Anima v. 593. non sequor.

591. Quin etiam fines vita &c.] Undecimum v. 14. In vulgò vocato Animi deliquio Animæ Animique vis sic fracta est, ut paulò graviore causa incidente planè dissolvenda arguatur: Cum verò ita labefactari possit Animus dum Corpus illum regit & ruetur, quis credat tenuem istam substantiam suo regimine exuram procellarum & aliarum rerum jugiter incurrentium impetus perferre posse?

594. Et quasi supremo? Hunc & sequentem versum multi rejiciunt, nec ego quidem illos injuriarum postulo.

Quæ

quod accidis, cum aliquis deliquit Anima patitur ubi jam vita in dubio est, & id agunt omnes Animala vires ut ultimum vita nexum integrum retinerent. Tum enim Animus & Anima tota conq'issantur, & cum ipso Corpore ita labefactantur, ut Causa paulo gravior & vehementior dissolvere valeret: Quid deinde dubitas quis e Corpore ejecta imbecilla, sublato tegmine, in aperto aere, non modo non in aeternum integra manere, sed ne per minimum quidem temporis spatium posset consistere? Nemo quidem moriens experitur Animam suam e toto Corpore integram exire, prius ad jugulum, & deinde ad os ascendere ut tota simul & integra exires, sed in certa parte corporis sitam ibi desicere & interire; ut vivum-queque sensum aliorum in propria sua sede debilitari sentis, & extinguui. Quod si mens nostra foret immortalis, non jam cum mors venerit quereretur se dissolvi, sed potius gauderet ire foras, corpusq' quo vestitur relinquere, ut serpens exuvias suas aut annosus Cervus sua Cornua gessit relinquere.

Quod genus est, Animo male factū cum perhibetur, Aut Animam liquisse, ubi jam trepidatur, & omnes Extremum cupiunt vires reprehendere vinculum.

Conquassatur enim tum Mens, Animæque potestas Omnis: & hæc ipso cum Corpore conlabescunt: 600 Ut gravior paulo possit dissolvere causa.

Quid dubitas, tandem quin extra prodita corpus Imbecilla foras, in aperto, tegmine dempto, Non modo non omnem possit durare per ævum, Sed minimū quodvis nequeat consistere? 605 tempus?

Nec sibi enim quisquam moriens sentire videtur Ire foras Animam incolumem de Corpore toto, Nec prius ad jugulum, & superas succedere fauces: Verū deficere in certa regione locatam:

Ut sensus alios in parti quemque sua scit 610 Dissolvi: quod si immortalis nostra foret Mens:

Non jam se moriens dissolvi conquereretur: Sed magis ire foras, vestemq; relinquere, ut Anguis, Gauderet, prælonga senex aut cornua Cervus.

NOTÆ.

596. Animo male factum] Nam apud Plautum & Terentium Animo male est significat Animi deliquitum patior. Quidam amant Quod genus, esse Animo sed tō Est dam-nari non debet. Faber.

597. Ubi jam trepidatur] Ab astantibus, Omnes, Astantes, tota familia, Amici, Fajus: judicet Lector.

600. Conlabescunt] Conlabescunt Gifanius, viz. existimavit ille Portam (O rem ingeniosam) cum infirmum aliquid descripserit, infirmos & vacillantes versus de indolustria fecisse.

602. Proclis] Ex interiore loco procedens; Festus.

604. Non modo non omnem possit] Alii

Non modo non omnem incolumis.

606. Nec sibi enim quisquam &c.] Duodecimum v. 9. Et nequid intentatum relinquat, ad morientes provocat: Quis autem morientium experitur Animam suam ab extremis partibus surgentem per os suum integram exire, & non potius in singulis partibus, ut quemlibet sensum in suo or-

gano, deficere? Nee dubitandum est Morientes Animarum dissolutionis conscios esse, aliās quid quererentur? Læti profecto deponerent exuvias, ut Anguis pellem, vel Cervus prælonga Cornua.

608. Succedere] Sursum cedere & ascendere, lib. 2. v. 204.

---Per auras

Aëris expressa sursum succedere.

Al. Accedere.

613. Ut Anguis] Virgilius

Qualis ubi in lucem Coluber mala gramina passus, Frigida sub Terra tumidum quem Bruma tegebat,

Nunc positis novus Exuviis, nitidusque juvena

Lubrica convolvit sublato pectora tergo Arduus ad solem, & linguis micat ere trisulcis.

De Cervis verò Plinius Nat. Hist. lib. 8. C. 32. Cornua mares habent, soli q' Animalia omnibus Annis stato Veris tempore amittunt.

Denique

Denique cur Animi nunquam mens con-
siliūque } 615

Gignitur in Capite, aut Pedibus, Manibusve; sed unis
Sedibus, & certis regionibus omnis inhæret :
Si non certa loca ad nascendum reddita cuique
Sunt : & ubi quicquid possit durare creatum ?

Atque ita multimodis pro totis artubus esse, 620
Membrorum ut nunquam existat præposterus ordo.
Uſque adeo sequitur res rem, neq; Flamma creari in
Fluminibus solita 'st, neque in Igne gignier Algor.

Præterea, si immortalis natura Animai 'st,
Et sentire potest secreta à Corpore nostro : 625
Quinque (ut opinor) eam faciendum 'st Sensibus
auctam :

Nec ratione alia nosmet proponere nobis
Possumus infernas Animas Acherunte vagare.
Pictores itaque, & Scriptorum sæcla priora
Sic Animas introduxerunt sensibus auctas. 630

At neque seorsum Oculi, neq; Nares, nec Manus ipsa
Esse potest Anima, neq; seorsum Lingua, nec Aures
Absque anima per se possunt sentire, nec esse.

Et

Flores igitur & Veteres Scriptores nobis exhibuerunt Animas huius quinque sensibus præditas: At neque Oculi, neque Nares, neque Manus, neque Lingua, neque Aures (quinque sensuum Organa & instrumenta) separatâ Anima inesse possunt.

NOTÆ.

615. Deniq; cur Animi nunquam mens &c.] Decimum tertium v. 9. Olim docuit Pectus esse Animi sedem, & jam inde concludit, illam ita pectori esse alligatam ut extra istud degere non possit: Animum in Aëre existentem quæras, & Flammam in Aqua, Gelu in Ignibus expectas.

617. Omnis inhæret] Codd. Omnibus hæret, & Gifanius, Omnis hæret.

620. Atq; ita multimodis] Hunc cum sequenti versu Lambinus, Gassendus, Alii rejiciunt: Gifanius retinet, Illum sequitur Fayus, & dicit Lambinum delere hos versus sine ratione, namque rectè conferunt ad rem, ut patet ex ipsorum interpretatione nostra: En bellam interpretationem! Et ita fieri, ut nunquam ordo artuum sit perversus variis modis secundum varia omnia membra. Aliam apposui, quæ mihi ipsi non placet. Codd. exhibent Par totis: Pro totis: In totis: De totis:

624. Præterea si Immortalis &c.] Decimum quartum v. 10. Animam separatam & immortalem concipe, substantiam sentien-

Deinde cur Ratio Animi & consiliū (Animus ipse) nunquam produciatur in Capite, Pedibus, aut Manibus, (cur non Caput, Pedes, aut Manus sint Animi sedes) sed tota Ratio certis quibusdam sedibus & partibus Corporis collocatur; si non certa quedam essent assignata loca, ubi res qualibet produci possit, & producta aetatem agere, istaque certa loca omnium variorum artuum ita vicem sustinerent, ut nullus accideret in Corpore præposterus membrorum ordo: Tam certò Res rem sequitur, neque Ignis in Aqua, neque Glacies in Igne produci solet. Præterea si Anima sit immortalis, & à Corpore nostro separata sentire potest, debemus illam donare, uti existimo, quinque sensibus, nec possumus Concipere Animas apud Inferos nisi huius quinque sensibus instructas aetatem agere: Pictores igitur & Veteres Scriptores nobis exhibuerunt Animas huius quinque sensibus præditas: At neque Oculi, neque Nares, neque Manus, neque Lingua, neque Aures (quinque sensuum Organa & instrumenta) separatâ Anima inesse possunt.

tem concipies, Ergo quinque sensibus ornata; At unde sensus, cum Sensuum organa Oculi, nares, manus, Lingua, Aures, in derelicto Corpore putrescant?

633. Absq; Anima per se possunt &c.] Codd. Auditum per se possunt: Auditum i. e. Sonum, seu rem auditam: Gifanius. Salmasius in Epictetum & Simplicium p. 324. Ex optimo & vetustissimo Codice illustrissimi Vossii hos versus ita legit

At neq; seorsum oculi, neq; nares, nec manus ipsa

Esse potest Anima, neq; seorsum Lingua, neq; Aures

Auditum per se possunt sentire, neq; esse.

Auris Auditum dixit pro Auditu. Quid sibi velit Magnus ille vir Alii concipiant. Aliquid e textu Lucretiano excidisse existimavit Lambinus, cum videret argumentum non planè explicatum fuisse Atque ideo subiungit,

Nec sensus ipsi seorsum consistere possunt

Naribus atq; manu atq; oculis atq; auribus atq; Lingua, nec possunt per se sentire, neq; esse.

Et quoniam sentimus in toto Corpore inesse vitalem sensum, & totum Corpus esse Animatum, Si vis aliqua subito istu irruens Corpus istud medium diviserit, & superaverit utramque partem, proculdubio Animam etiam discissa & divisa una cum Corpore dispergetur: At quod scinditur & in ulla partes dividitur, illud profecto negat se immortalem naturam habere. Fertur, Curvus armatos falcibus multo varioque sanguine fumantes frequenter artus Militum tam cito abscindere, ut pars illa, quae a reliquo Corpore abscissa in terram decidit, tremere videatur; Cum tamen Animus homini dolorem a vulnere inopinato & tanta celeritate inflicto sentire non possit: Et pariter quia Animus sit pugna potissimum intentus, cum reliquo Corpore in pugnam & eadem ruit, neque saepe nequit falces rapaces rotasque inter equos abstraxisse sinistram unam cum clypeo abscissam: Nec Alius sensit dextram suam ereptam cum ascendat muros, & Hostem urgeat: Inde etiam Alius abscisso crure surgere conatur, cum pes moribundus juxta humi jacens digitos movet: Et Caput amputatum, vivente adhuc & calente Trunco,

Et quoniam toto sentimus Corpore inesse Vitalem sensum, & totum esse animale videmus, 635 Si subito medium celeri praeciderit ictu Vis aliqua, ut seorsum partem secernat utramque: Dispartita proculdubio quoque vis Animalis, Et discissa simul cum Corpore disjicietur: At quod scinditur, & partis discedit in ulla, 640 Scilicet aeternam sibi naturam abnuat esse. Falciferos memorant currus abscindere membra Saepe ita subito permista caede calenteis, Ut tremere in terra videatur ab artubus id quod Decidit abscissum: cum Mens tamen, atque } 645 hominis vis

Mobilitate mali non quit sentire dolorem: Et simul in pugnae studio quod dedita Mens est, Corpore cum reliquo pugnam, caedeisque petisist: Nec tenet, amissam laevam cum tegmine saepe Inter equos abstraxe rotas, falcesque rapaceis: 650 Nec cecidisse alius dextram, cum scandit, & instat. Inde alius conatur adempto surgere crure, Cum digitos agitat propter moribundus humi pes: Et caput abscissum calido, viventeque trunco,

NOTAE.

At quid tres novi versus fingendi sunt, ut unum prorsus inutilem retineamus? Dele istum

Abscissa Anima per se possunt sentire nec esse: in praecedenti versu lege

Esse potest Anima &c. atque argumentum erit integrum, & satis explicatum.

634. Et quoniam toto sentimus &c.] Decimum quintum v. 36. Quoniam Anima per totum Corpus fusa sit, scindi mediam necesse est, si Corpus medium raptim scindatur: si, exempli causa, falcifero curru praecidatur militis membrum, Animam unam sanctam arguit partis relictæ motio, quam fuscæ & ornate describit Poeta, quæ etiam clarius in partibus sanctæ Serpentis observatur: Fatendum est igitur plures Animas esse in Uno Animalis. Homine viz. aut Serpente, & aciem ferri, temere licet impacti, membra istius Animalis tam accuratè partiri, ut singulis Anima-

men nemo sanus dixerit; vel concedendum est, Unam Animam per totum corpus Animalis fusam in multas partes discissam, & proinde mortalem esse.

643. *Desubito*] Sic lib. 2. v. 265.

Vim cupidam tam de-subito, quam mens avert ipsa.

de Curribus falciferis iterum Lucretius lib. 5. v. 1300.

647. *In pugna studio dedita*] lib. 4. v. 813;

Præterquam quibus est in rebus deditus ipse Et Catullus

In mala

Deditus Vir adultera.

648. *Petissit*] Antiqui *Petessere* dicebant pro *Petere*, ea quidem forma verbi quæ sunt *Lacessere*, & *Incessere*, sed ut mihi videtur, tum significabant *sapius petere*, ut *Petissans* *expius* petant. *Festus*. Cicero: *Qui hanc laudem petissunt nullum fugiunt dolorem.*

650. *Abstraxe*] Sic lib. 1. v. 986. *Confluxerit, Servat*

Servat humi voltum vitalem, oculosq; patenteis, 655
 Donec reliquias Animai reddidit omneis.
 Quin etiam tibi si lingua vibrante minantis
 Serpentis caudam procero corpore, utrinque
 Sit libitum in multas parteis discindere ferro;
 Omnia jam seorsum cernes amcisa recenti
 Volnere tortari, & terram conspergere tabo,
 Ipsam seque retrò partem petere ore priorem,
 Volneris ardenti ut morsu premat icta dolore.
 Omnibus esse igitur totas dicemus in illis
 Particulis Animas? at ea ratione sequetur,
 Unam animantem Animas habuisse in Corpore
 multas.

Ergo divisa 'st ea, quæ fuit una simul cum
 Corpore, quapropter Mortale utrumq; putandum 'st.
 In multas quoniam parteis discinditur sequè.

Præterea, si immortalis natura Animai
 Constat, & in Corpus nascentibus insinuat: 670
 Cur super anteaetam ætatem meminisse nequimus?
 Nec vestigia gestarum rerum ulla tenemus?
 Nam si tantopere 'st Animi mutata potestas,
 Omnis ut actarum exciderit retinentia rerum: 675
 Non (ut opinor) id ab letho jam longiter errat.
 Quapropter fateare necesse 'st, quæ fuit ante,
 Interiisse: & quæ nunc est, nunc esse creatam.

Præterea, si jam perfecto corpore nobis

gestarum rerum vestigia tenemus? Si enim Anima tantopere labefactata sit, ut omnis memoria rerum anteaetarum penitus evanuerit, illa, uti existimo, a morte non longè abest: Quapropter necesse est ut fateare, illam Animam qua ante fuit, perisse, illam verò qua nunc est, nunc creatam esse. Præterea, si jam perfecto & absoluto nostro Corpore

vitam vultum oculosq; pa-
 tentes humi servas, donec
 omnes Animæ reliquias a-
 miseris. Imò si tibi libeat
 longam Serpentem vibranti
 lingua minantem in multas
 partes dividere, videbis sin-
 gulas partes recenti ictu se-
 paratas tortari, & terram
 sive aspergere; & ipsam
 Serpentem vehementi dolore
 vulnere afflictam, caput su-
 um retro torquere, ut denti-
 bus apprehendas partem olim
 reliquis Corpori conjunctam.
 Dicemus igitur totas esse, atq;
 integras Animas in singulis
 istis particulis? at inde se-
 queretur Unum singulare A-
 nimæ in suo corpore multas
 Animas continere: Anima
 igitur ista qua una est uni
 Corpori conjuncta una cum
 Corpore dividitur: Utrumq;
 igitur aq; mortale existi-
 mandum est, quoniam U-
 trumque aq; dividitur in
 multas partes, Præterea, si
 Anima nostra sit immorta-
 lis, & in Corpus hominis na-
 scentis infundatur, quam ob
 causam vita anteaetæ me-
 mores non sumus, cur nulla

NOTÆ.

658. [Caudam procero corpore] Caudam lon-
 gam & proceram: Læmbinus: Alii tamen
 legunt, Minacem.

Serpentem, & Cauda procero Corpore.

660. [Amcisa] Am olim ex æquæ pro
 circum dicebant, Exempla innumera in
 vocibus compositis: Faber.

670. [Præterea, si immortalis &c.] Deci-
 mum sextum v. 9. Si Anima sit immor-
 talis, si ante perfectum Corpus integra
 existens (æa erat Pythagoræ & Platonis
 sententia) in Corpus tandem infundatur:
 Cur nemo (uno Pythagora excepto) antea-
 etæ vitæ recorderetur? Quòd si Anima isto
 in Corpus ingressu omnem recordatio-
 nem amiserit, quidni res tantopere viti-
 ata sit ulteriori corruptioni, morti, ob-
 poxiæ.

674. [Mutata] Al. Vitiata: Et in sequenti
 versu

Omnium ut actarum &c.

675. [Retinentia] Vox μωμῆσις, neque e-
 nim alibi quàm apud Lucetium invenitur.
 Faber: Infra v. 863. Repetentia, eaque voce
 Arnobius in lib. 2. utitur.

676. [Longiter] Ita (harisius Instit. Gram.
 1. 2. pag. 183).

679. [Præterea, si jam perfecto &c.] Deci-
 mum septimum v. 18. Si Anima inferretur
 in Corpus perfectum, id sic deberet
 fieri ut in ipso degeret, quasi Avis in cavea,
 non ut videretur cum eo crescere, atque
 ita contexi, ut inde exire non potis inco-
 lumis proderet se ortui atque interitui ob-
 noxiam.

Infer

Animus tum solet infundi, cum nascimur, & ingreditur in vitam, tum profecto non una cum Corpore in membris in ipso sanguine crevisse, sed potius per se velut in Cavea vivere videretur, ita tamen ut totum Corpus sensu aspergat. Omnino igitur credendum est Animas (nasci & mori) non esse originis expertes, neq; a Mortis lege solutas. Tractata non credendum est, Animas in Corpora nostra extrinsecus infusus omnibus Corporum partibus tam accuratè conjungi potuisse, ipsa tamen Experientia demonstrat illas esse ita conjunctas: Namq; ita unita sunt Venis, Visceribus, Nervis, & Ossibus, ut Dentes ipsi fiant sensus participes; ut dolor Dentium, frigida aqua stringor, & lapis asper subito de pane expressus satis ostendunt. Insuper, dum Anima sint ita omnibus partibus Corporis intexta, vix credibile est illas exire posse integras, & sese salvas exolvere e Nervis omnibus, Ossibus, & Articulis. Si verò existimes Animam extrinsecus infusam per omnia Corporis nostri membra diffundi, exinde sequetur eam mortalem esse & perire, quod enim diffunditur per aliquid Corpus, dissolvitur, atq; idcirco perit; nam dispergitur per omnes meatus Corporis: Ut Cibum cum per omnes artus distribuitur, propriam suam naturam amittit, & aliam substantiam a se prorsus diversam constituit, Sic Anima quamvis integra in

Inferri solita 'st Animi vivata potestas, 680
Tum cum gignimur, & vitæ cum limen inimus:
Haud ita conveniebat, uti cum Corpore, & una
Cum membris videatur in ipso sanguine crësse:
Sed velut in cavea, per se sibi vivere solam
Convenit, ut sensu Corpus tamen affluat Omne. 685
Quare etiam atq; etiam nec originis esse putandū 'st
Experteis Animas, nec lethi lege solutas.
Nam neq; tantopere adnecti potuisse putandum 'st
Corporibus nostris extrinsecus insinuatias:
Quod fieri totum contrā manifesta docet res. 690
Namq; ita connexa 'st per Venas, Viscera, Nervos,
Ossaque, uti Dentes quoque sensu participantur:
Morbus ut indicat, & gelidai stringor aquai,
Et lapis oppressus sub dente è frugibus asper:
Nec tam contextæ cum sint, exire videntur 695
Incolumes posse, & salvas exolvere sese
Omibus è Nervis, atque Ossibus, Articulisque.
Quod si fortè putas extrinsecus insinuatam
Permanare Animam nobis per membra solere,
Tantò quæque magis cum corpore fusa peribit; 700
Quod permanat enim, dissolvitur: interit ergo.
Disperitur enim per caulas Corporis omneis:
Ut cibus in membra atq; artus cum deditur omneis,
Disperit; atque aliam naturam sufficit ex se:
Sic Anima, atque Animus quamvis integra re- } 705
cens in

NOTÆ.

681. *Limen inimus*] Al. *Lumen adimus*.
685. *(convenit &c.)* Hunc versum delēt Iambinus, Gassendus, Alii: Plures retinent. Sine illo quidem argumentum est satis explicatum, & forsitan afflatus omne corpus sensu Latium non agnoscit.

693. *Stringor Aquai*] Frigus Aquæ quo dentes perstringuntur, cum aqua frigida bibatur.

694. *Et Lapis oppressus &c.*] Omnes Codd. *Oppressus subito è frugibus*: Unde Quidam subito de frugibus. Faber *Subito offrahitibus*. Legi tamen potest

Et lapis expressus subito de frugibus asper.

698. *Quod si forte putas &c.*] Decimum

octavum v. 15. Formetur igitur extra Corpus, ut isti volunt, Anima, & demum infundatur; dum per varios flexus & meatus Corporis diffusa sit necesse est ut mutetur, sicut & ordo partium mutetur, tota denique substantia distraharur. Quælibet enim res tot fistulas, tot meatus & foramina quot in corpore sunt, permanet, eamque multis modis distractam senties; Alimentum considera, dum per venas, alioque ductus ad singula Corporis membra deferretur, deposita priori forma aliam prorsus diversam induit. Credendum ideo Animam quoque parem mutationem subituram esse, & proinde mortalem.

700. *Tantò quæq;*] *Tantò nempe Faber.*

Corpus

Corpore eunt, tamen in manando dissolvuntur ;
Dum quasi per caulas omneis diduntur in artus
Particulæ, quibus hæc Animi natura creatur :
Quæ nunc in nostro dominatur Corpore nata
Ex illa, quæ tunc peritat partita per artus.
Quapropter neque natali privata videtur
Esse die natura Animæ, neque funeris experts.

Semina præterea linquntur, necne, Animai
Corpore in exanimo ? quod si linquntur, & insunt,
Haud erit, ut meritò immortalis possit haberi ;
Partibus amissis quoniam libata recessit.
Sin ita sinceris membris ablata profugit,
Ut nullas parteis in Corpore liquerit ex se :
Unde cadavera racenti jam viscere vermeis
Expirant ? atque unde animantium copia tanta
Exos, & exfanguis tumidos perfluctuat artus ?

Quod si forte Animas extrinsecus infinuari
Vermibus, & privas in corpora posse venire
Credis, nec reputas cur millia multa Animarum
Convenient, unde una recesserit : hoc tamen
est ut

Quærendum videatur, & in discrimen agendum :
Utrum tandem Animæ venientur semina quæque
Vermiculorum, ipsæque sibi fabricentur ubi sint ;
An jam corporibus perfectis infinuuntur.

At neque, cur faciant ipsæ, quareve laborent,
Dicere suppeditat, neq; enim, sine corpore cum sunt,
Sollicitæ volitant morbis, algoque, fameque.
Corpus enim magis his vitiis adfines laborat :

ob causam multa Animarum millia illuc convenirent, unde una tantum recesserit : Illud tamen inquirendum & discutiendum videtur, utrum Anima singula semina Vermiculorum inquirant, & ipsæ sibi adfines domicilia ubi vivant ; vel infundantur in Corpora jam perfecta & absoluta. Nulla vero est ratio cur ipsæ sibi adfines domicilia, & laborent, non enim, cum sint sine Corpore, morlis, fame, aut frigore afficiuntur : His enim malis Corpus solum proprie afficitur,

Corpus ingressa est dum per omnes meatus Corporis diffunditur, dissolvitur ; quoniam per omnes istos meatus ad singula membra deferuntur Particulae & quibus componitur hæc Anima, qua nunc in Corpore nostro dominatur, nata ex illa Anima qua tunc periit, cum per singulos artus fueris distributa : Quapropter Anima (nascitur & moritur) neq; Originis neq; mortis experts est. Præterea, in Exanimi Corpore quadam particula Anima remanent, necne ? Si remanent in Cadavere non dicendum est Animam esse immortalem, cum amissis quibusdam & in Cadavere relictis partibus diminuta exierit : Si vero cum omnibus suis partibus adeo integra recesserit, ut nullas particulas in Cadavere reliquerit, unde cadavera vermiculus & visceribus jam pueridis effundunt, unde tanta multitudo Animalium qua nec ossa, nec sanguinem habent per membra tumescens repunt, & volvantur ? Quod si forsitan existimes Animas extra formatas in Vermiculos infundi, & singulas singulis corporibus conjungi, nec consideres quam

NOTÆ.

710. Peritat] Al. Periit.

713. Semina præterea linquntur &c.] Decimum nonur. v. 28. Si Anima discedens e Corpore quasdam sui particulas in eo relinquat, dissolubilem arguunt delibata particulae ; Si non relinquat, reddi causa nequeat quamobrem tot Vermes gignantur in Cadavere ; cum dicere quidem tot Animas eo confluere extrinsecus unde una excefferit, perabsurdum sit, ac magis adhuc, dicere unamquamque aut deligere Semina, ex quibus fabricetur sibi Corpus proprium, ut ea patiaturs incommoda,

quæ sine Corpore esse nequeunt, aut subire in Corpus jam elaboratum, cum quo connessi intimè, & consentire non valeat.

717. Sinceris membris] Sincera ex membris Faber : non enim id agitur nunc, utrum cum Anima abis, integra manent membra, (quis enim ea de re unquam dubitet) sed utrum Anima, cum abis, diminuta suis parte, & libata recedat.

732. Algoq.] Ita Nonius, contra quem Alii pro Algo pugnant.

733. Affine vitiis] Cicero, Affinis facinorosi. & turpitudinis : Nonne affinis : Livius.

Animusque illius contagione multa incommoda patitur: Sed concedatur utile esse istis Animabus adificare Corpus quod incoherens, via tamen nulla videtur, qua id possint facere. Anima igitur sibi Corpora non fabricantur; nec in Corpora jam perfecta & absoluta infunduntur, tum enim non tam accuratè essent singulis partibus unita, neq̃ ita Corpus & Anima consentirent, & motus vitales sibi invicem mutuò impertirent. Deniq̃, cur sava feritas omni Leonis proli inest, cur Astutia Vulpibus a parentibus datur, cur fuga Cervi, & cur pavor a Parentibus derivatus eos in fugam conjicit? Cur, inquam, hæc, simile sive affectiones omnibus Animalibus a tenera ætate competunt, & innata videntur, si non quia certa Anima ex certo semine nascitur, & una cum toto Corpore crescit? Si verò Anima esset immortalis, & ab uno in aliud Corpus transire soleret, tum ejusdem generis Animalia haberent diversas mores; Canis Hyrcanus sæpe fugeret Cervi cornigeri impetum, & Accipiter Columbam per Aëra delapsam timeret, & evitare conaretur: Homines sine ratione viverent, Bruta verò saperent. Illud enim falsum & absurdum est quod dicunt, Animam immortalem mutato Corpore mutari.

Et mala multa Animus contage fungitur ejus.
Sed tamen his esto quamvis facere utile Corpus, 735
Cum subeant: at qua possint, via nulla videtur.
Haud igitur faciunt Animæ sibi corpora; & artus.
Nec tamen est ut jam perfectis insinuantur
Corporibus: neque enim poterunt subtiliter esse
Connexæ; neque consensu contagia fient. 740
Denique cur acris violentia triste Leonum
Seminium sequitur: dolu' Volpibus, & fuga Cervis
A patribus datur, & patrius pavor incitat artus?
Et jam cætera de genere hoc, cur omnia membris
Ex ineunte ævo ingenerascunt, inque genuntur, 745
Si non certa suo quia semine seminioque
Vis Animi pariter crescit cum corpore toto?
Quodd si immortalis foret, & mutare soleret
Corpora, permistis animantes moribus essent:
Effugeret Canis Hyrcano de semine sæpe 750
Cornigeri incursum Cervi, tremereque per auras
Aëris Accipiter fugiens veniente Columba:
Desiperent Homines, saperent fera sæcla Ferarum.
Illud enim falsa fertur ratione, quod aiunt,
Immortalem Animam mutato Corpore flecti. 755

NOTÆ.

734. Contage] Seu Contagi, perinde est: Sic lib. 4. v. 336. Quæ contage sua palloribus omnia pingunt.

735. Quamvis utile] Quantumvis utile.

736. Cum subeant] Quod subeant: Faber, rectè: olim enim ita scriptum, inde Quam, & tandem Cum.

741. Deniq̃, cur acris violentia &c.] Vigilium v. 29. Si Animæ istæ immortales toties hæcenus commutassent Animalium Corpora (Pythagoram & Platonem urget) deberet sensum esse immutata Animalium indoles; Sicque jam Leo esset non ferox, Cervus non timidus, Vulpes non dolosa, jam Canis cervum fugeret, Accipiter Columbam; Bruta saperent, & Homines desiperent; quippe Anima Columbæ Accipitri, Anima Bruti Homini, & vice versa, sæpe jungeretur. Siquis verò dicat Animarum indolem una cum Corporibus mutari, easque cujusunque generis sint, induere eos mores, qui istis Corporibus

convenient, nihil amplius requirimus: Quicquid enim mutari potest illud mortale est, cum in omni mutatione sit partium trajectio, atque ideo dissolutio. Sin verò assereret Animas, exempli causa, Humanas immigrare solum in Humana Corpora, cur illa Anima, quæ modò in Hemine adulto sapiens vixit in Puerum infusa desipit? An in tenero Corpore teneascit Animus? rum mutatur; Et nemo sanus asseret rem tantoperè mutatam immortalem esse.

742. Seminium triste] Crudele, noxium; Virgilius Ecl. 3.

Triste lupus stabulis, maturis frugibus imbres.
745. Inq̃, genuntur] Ita Lambinus: Codd. tamen Ingenioq̃. Ingenerascunt habet aliquid latius, & quod ad speciem magis pertinet; At Ingenuntur ad singularia, seu individua, ut vocant, Faber.

747. [Corpore toto] Rectius ille qui legit Corpore quoq̃, ut v. 765. & v. 770.

Quod

Quod mutatur enim, dissolvitur: interit ergo.
 Trajiciuntur enim partes, atque ordine migrant.
 Quare dissolvi quoque debent posse per artus,
 Denique ut intereant unâ cum Corpore cunctæ.
 Sin Animas hominū dicent in Corpora semper 760
 Ire humana, tamen quæram cur è sapienti
 Stulta queat fieri, nec prudens sit puer ullus:
 Nec tam doctus equæ pullus, quàm fortis equi vis:
 Si non certa suo quia semine, feminioque
 Vis Animi pariter crescit cum Corpore toto. 765
 Scilicet in tenero tenerascere Corpore Mentem
 Confugient; quod si jam fit, fateare necesse 'st,
 Mortalem esse Animam, quoniam mutata per artus
 Tantopere amittit vitam, sensumque priorem.

Quove modo poterit pariter cum Corpore?
 quoque

Confirmata capitum ætatis tangere florem
 Vis Animi, nisi erit consors in origine prima?
 Quidve foras sibi vult membris exire senectis?
 An metuit conclusa manere in Corpore putri?
 Et domus ætatis spatio ne fessâ vetusto
 Obruat? at non sunt Immortali ulla pericla.

lescere, & ad summum ætatis florem pervenire, nisi unâ cum Corpore nasceretur? Aut quam ob causam e membris senio confectis exire cupit & properat? An metuit, ne in putri Corpore inclusa jaceret, ne Domicilium quod incolit longa ætate dehiscens obrueret? At quod Immortale est est omnium periculi immune.

NOTÆ.

785. *Quare dissolvi quoq; &c.*] Deletis duobus hisce versibus, integra foret sententia, & argumentum satis explicatum.

767. *Confugient*] Al. *Conjigent*) Laminus *Non fugient*, id est, non poterunt negare. Hoc enim significat *Lucretius*, non poterunt negare mentem esse teneram in tenero Corpore, verbi causa, mentem pueri bimuli, aut trimuli non poterunt negare esse teneram & imbecillam: Quod li verum sit, mentem modò robustam in tenero Corpore teneram fieri, Ergo mortalis est. Et hæc suadent, ut malim *Non fugient*, Ferri tamen potest *Confugient*, Cum enim Alii dicant v. 755. *Animam mutato Corpore flecti*, Cur non Alii ut vim argumentorum evitarent, *Animam in tenero Corpore tenerascere*, docerent? Et ista voce *Scilicet sæpe* utitur Poeta cum Adversario effugium velit præcludere.

770. *Quove modo poterit &c.*] Post pugnam summis viribus magnaue Animi intentione depugnam, & fugator, uti

nam quod mutatur, dissolvitur, & prout peris: partes enim transpouentur, & situm mutant, quare debent quoque dissolvi posse per artus, denique ut intereant unâ cum Corpore cunctæ: Sin autem dicant Animas Humanas semper migrare in Corpora Humana: tum inquiramus, quare Anima modo sapiens repente sit stulta, & quare nullus puer sit prudens; & quare Pullus Equæ non sit tam doctus quàm fortis Equus: Si non quia certa Anima ex certo semine nascatur, & pariter crescat cum unoquoque Corpore. Forsan verò dicent mentem teneram fieri in tenero Corpore, Si verò id sit, necesse est ut fateare Animam mortalem esse, quoniam dum in Corpus infunditur mutata virtutem & sensum quo ante fruebatur, amittit: Aut quo deniq; modo cuperet Anima unâ cum Corpore ad-

opinatur. adversarios, argumenta quædam levis armaturæ tanquam ad prædā colligendam emittit. Primum autem v. 7. inquit unde Anima adultum Corpus tam impotenter deperiret, & votis suis omnibus optaret? Unde etiam membra Senio confecta fugeret, & exire properaret? Immortalis enim sit, & nunquam teneri Corporis imbecillitatem, aut senescens ruinam metuet.

772. *Vu Animi &c.*] Hunc versum quidam Codd. non agnoscunt.

773. *Membris Senectis*] Sic lib. 5. 884. *Sic ubi equum valida vires atate senecta Membra, deficiunt*----

& v. 894.

---*Neg. proficiunt atate senecta.*

Salustius

Omnes quibus senectio Corpore Animus militaris erat.

776. *Non sunt Immortali*] Al. *Non sunt iam Immortali.*

Denique

Deinde ridiculum prorsus videtur dicere, Animas præsto esse ad coitus, partus ferarum observare, & cum immortales sint caservatim expectare mortalia membra, & vobementer inter se contendere, qua prima ingrederetur: Nisi forte ista Anima hac inter se sœdera inierint, ut qua prima advolaverit, prima etiam ingrederetur, ideoq; inter se minime certarent. Deniq; in Aere Arbor, in profundo mari Nubes non possunt esse, Pisces in Agris vivere nequeunt: Nec sanguis in Ligno, nec Succus in saxis esse potest. Certum & definitum est ubi unaquæq; res crescat, & existat. Sic Anima non potest sine Corpore sola oriri, neque a nervis & sanguine separata existere. Hoc enim si possit, Anima potius in Capite, Humeris, aut imis calcibus, imò in quavis parte Corporis oriri videretur, & tandem per totum Hominem diffundi: Quoniam verò certum & definitum sit in nostro Corpore

Denique connubia ad Veneris, partusque ferarum
Esse Animas præsto, deridiculum esse videtur:
Et spectare immortalis mortalia membra
Innumero numero, certareque præproperanter 780
Inter se quæ prima, potissimaque insinuetur:
Si non fortè ita sunt Animarum fœdera pacta,
Ut, quæ prima volans advenerit, insinuetur
Prima, neque inter se contentant viribus hilum.

Denique in æthere non Arbor, non æ- } 785
quore in alto

Nubes esse queunt, nec Pisces vivere in arvis,
Nec Cruor in lignis, nec saxis Succus inesse.
Certum ac dispositum est, ubi quicquid crescat, & insit:
Sic Animi natura nequit sine Corpore oriri
Sola, neque a nervis, & sanguine longius esse. 790
Hoc si possit enim, multò prius ipsa Animi vis
In Capite, aut Humeris, aut imis Calcibus esse
Posset, & innasci quavis in parte soleret:
Tandè in eodè homine, atq; in eodem vase maneret.
Quod quoniam in nostro quoq; constat Cor- } 795
pore certum

NOTÆ.

777. Deniq; connubia ad Veneris &c.] Secundum v. 8. docet ridiculum esse credere Animarum quasi examen circumstare ad coitus, partusque Animalium. & de insinuatione in Corpus inter se mutuo contendere, nisi forte conventum sit, ut primò adveniētis sit conditio potior.

785. Deniq; in Æthere non arbor &c.] Tertium v. 16. observat, quod ut certa nascendi, crescendi, existendique regio definita sit rebus cæteris, ita quoque Animo ipsi, ac proinde non magis possit extra Corpus, in quo nascitur crescit & existit, degere, quam Pisces extra Aquam, quam Arbor in Aëre, aut in Mari Nubes. Quod verò cum toto Corpore nascatur, crescat, & existat Anima minime dubitandum est, quippe aliàs Anima modò in Capite, modo in Humeris, imò Calcibus formari, & inde per totum Corpus sensum diffundi sentiremus.

790. Longius.] Al. Longiter.

794. Tandem in eodem Homine, atq; in eodem vase maneret.] Hunc versum negligens Interpretes, Faber legit.

Tandem in toto Homine, Aqua ut in toto Vase maneret.

Est quidem in illo versu Anapæstus, sed ejus libertatis tot exempla sunt apud Lucretium, Virgilium, cæterosque Poetas, præsertim vetustiores, ut iis proferendis supersedendum existimem. Ratio autem ita legendum suadet, cogit: Nam ex falsa suppositione, Anima primò in Capite, Humeris, aut imis Calcibus esset, tandem in toto Homine, uti Aqua in toto Vase maneret. Quemadmodum Aqua quæ infunditur primò partem infimam Vasis, mox mediam, denique totum Vas impleat. Hæc Faber: Quæ ingeniosè quidem excogitata a veterum Codd. scriptura quàm maxime absurdum: & rejiciendus potius est iste versus, qui nihil profectò hic loci agit, quàm talis Emendatio admittenda. Aliquis tamen legit Tandem in eodem Homine, atq; in eodem vase manere.

viz. Soleret manere in eodem Vase, id est, in Capite, Humeris, aut calcibus: Omnia displiceant.

Dispo-

Dispositumque videtur, ubi esse, & crescere possit
Seorsum Anima, atque Animus: tanto magis in-
ficiandum

Totum posse extra Corpus durare, genique.

Quare, corpus ubi interit, periisse necesse 'st

Confitere animam distractam in Corpore toto. 800

Quippe etenim Mortale Æterno jungere, & unâ

Consentire putare, & fungi mutua posse,

Desipere 'st: quid enim diversius esse putandum 'est,

Aut magis inter se disjunctum, discrepitanque,

Quâm, Mortale quod est, Immortali, atque } 805
perenni

Junctum, in concilio sævas tolerare procellas?

Præterea, quæcunq; manent Æterna, necesse 'est,

Aut quia sunt Solido cum corpore respuere ictus,

Nec penetrare pati sibi quicquam, quod queat
arctas

Difficiare intus parteis; ut Materiâ } 810

Corpora sunt, quorum naturam ostendimus antè;

Aut ideo durare ætatem posse per omnem,

Plagarum quia sunt expertia, sicut Inane 'st;

Quod manet intactum, neq; ab ictu fungitur hilum:

Aut ideo, quia nulla loci sit copia circum, } 815

Quò quasi res possint discedere, dissoluique:

Sicut Summarum Summa 'st æterna, neque extrâ

Quis locus est, quò diffugiat: neque corpora sunt, quæ

Possint incidere, & valida dissolvere plaga:

At neq; (uti docui) Solido cum corpore Mentis } 820

Natura 'st, quoniam admixtum 'st in rebus Inane:

Nec tamen est ut Inane: neq; autem corpora desunt,

versum (τὸ πᾶν) Immortale est; extra quod nullum est spatium quò partes soluta fugiant, neq; nulla sunt Corpora quæ in illud incidere, suâ violento impetu diffringere valerent. At verò, ut superius docui, Animus non est res perfectè solida, quoniam in omnibus rebus compositis Inane est admixtum. Neq; Inane est; Neq; desunt Corpora

Ν Ο Τ Ε.

801. Quippe etenim Mortale &c.] Quintum v. 6. asserit summam esse dementiam putare res adèd diversas ac sunt Immortale & Mortale conjungi posse, & Rem Mortalem (Corpus) quæ cum separata sit a Re ista immortali (Anima) nullis incommodis aut malis obiciatur, unitam Immortali tot doloribus & molestiis, quot Homines quotidie experiuntur, affici.

807. Præterea, quæcunq; manent &c.] Sextum v. 23. ita se habet. Nihil est æternum & Immortale, nisi aut ob soliditatem, ut Atomus; aut quia plaga est expers, ut Inane; aut quia nullus est locus

ubi seorsum Anima & Animus oriri & crescere possit eo vehementius negandum est Totum (Animam & Animum) produci posse atq; existere extra Corpus: Quæ propter confutandum est, ubi Corpus perijt, Animam etiam perire per totum Corpus diffusam, & una cum illo dissipatam. Præterea, affirmare Rem mortalem Immortali connecti, minus agere, minusq; pati posse, est planè ineptum; Quid enim absurdius quid ineptius dici aut excogitari potest quàm rem mortalem immortali & æterna rei unitam esse multis incommodis obnoxiam. Præterea, quæcunq; æternum & immortale est, necesse est ut vel perfectè solidum sit, ita ut nulla vis frangere, nullis inter partes ejus se insinuare & earum unionem dissolvere valeret; Quia sunt Prima Materia (Atomus) quarum naturam superius docuimus: Aut ideo æternum est quia est Intactile, & ictus non obnoxium; Quale est Inane: Aut ideo æternum quia nullum est ex illa parte spatium in quod partes illius soluta disperi possunt, quam ob causam Un-

ex quo Corpora advenientia diffingant, aut in quem partes illius solutæ excedant, ut (τὸ πᾶν) Universum. Anima verò tale Nihil est: Nam res est composita e seminibus, atque ideo non perfectè solida: Non est Inane, quia afficit Corpus. & ab illo vicissim afficitur: Animam verò τὸ πᾶν Universum esse nemo dixit: Anima igitur est mortalis:

814. Neq; ab ictu fungitur hilum.] Ita Lambinus; nec frangitur admittendum.

818. Quo diffugiat.] viz. Summa summarum: Alii Diffugiant: viz. partes summa summarum.

qua ex Infinito advenientia suo impetu periculum Animo inferre, ejusque substantiam distringere, aut dissipare possint: Neq. deest spatium quo Anima partes dispergi possint; aut quò alia qualibet vi pulsa intus interire possit: Anima igitur janua mortis minime praeclusa est (Anima est mortalis) Quod si ideo magis dicenda est immortali, quod ab rebus perniciosius defenditur, aut quia res illius saluti inimica ad illam usq. non pertingunt, vel quia quae ad illam usq. pertingunt aliqua ratione recedere coguntur, priusquam aliquid mali & cladis, quod sentire possumus, inferant. Nimirum haec omnia sunt falsissima: Ut enim mittam Animum cum Corpore agnoscere, saepe sollicitus est de rebus futuris, tum metu male afficitur, & curis fatigatur: Criminumq. olim commissorum recordatio illum pungit & lacerat. Adde, quod aliquando deliras Animus, nonnunquam omnium rerum obliviscitur.

& aliquando Lethargo immersus jacet & sopitus. Nihil ergo Mors est, neq. ad nos omnino pertinet, enim Anima sit Mortalis: Et sicut olim nihil agri sensimus cum Africa populi undiq. Romanos

Ex infinito quæ possint fortè coorta
Proruerè hanc Mentis violento turbine molem;
Aut aliam quamvis cladem importare pericli: 825
Nec porro natura Loci, spatiumque Profundi
Deficit, exsperti quò possit vis Animai,
Aut alia quavis possit vi pulsa perire:
Haud igitur lethi praeclusa est janua Menti.

Quòd si fortè ideo magis Immortalis habenda est, } 830

Quòd lethaliibus ab rebus munita tenetur;
Aut quia non veniunt omnino aliena salutis:
Aut quia quæ veniunt, aliqua ratione recedunt
Pulsa prius, quàm, quid noceant, sentire queamus:
Scilicet à vera longè ratione remotum est. 835
Præter enim quàm quòd morbis tū Corporis ægrit,
Advenit id, quod eam de rebus sæpe futuris
Macerat, inque metu malè habet, curisque fatigat:
Præteritisque admissa annis peccata remordent.
Adde furorem Animi proprium, atque obli- } 840
via rerum,

Adde quòd in nigras Lethargi mergitur undas.
Nil igitur Mors est, ad nos neque pertinet hilum,
Quandoquidem natura Animi mortalis habetur:
Et velut anteacto nil tempore sensimus ægri,
Ad confligendum venientibus undique Poenis; 845
Omnia

N O T A E.

824. *Proruerè*] Codd. *Corruere*. Lambinus *Proruerè*, quoniam *Corruere* non usurpatur *οὐσπηγνῶν*; Alii Lambino non credunt, dum verò eadem sit sententia, de syllaba litigant Grammatici.

830. *Quod si fortè ideo &c.*] Septimum v. 12. continetur. Siquis verò dicat Animum vel esse adversus contraria munitum, vel quæ contraria adveniunt ad ipsum usque non pertingere; vel si pertingant priusquam noceant repelli, id refutent Corporis morbi quibus ipse etiam Animus laborat: Adde curas, Metus poenarum post mortem, Conscientiam quæ Impios fatigat, Infaniam denique & Lethargum, & faciebris Animum a Rebus perniciosius munitum non esse, at ab illis miserè oppressum.

831. *Quòd lethaliibus*] Alii *Vitalibus* ineptè; ut & *Plena salutis* in sequenti versu.

836. *Præter enim quàm quòd Morbis tum Corporis ægri*: Ita Lambinus, aliquando legebat

Præter enim quòd tum Morbi est, cum Corpori ægrè est.

Alii
Præter enim quàm quòd Morbi est cum Corpore agrotat:

839. *Præteritisq. admissa Annis*] Rejice verò
Præteritisq. admissa malis

Et

Præteritisq. malè admissis.

842. *N il igitur Mors est &c.*] Quid verò si Anima mortalis, si aliquando nata, olim etiam peritura foret, quid inde luctri? Respondet Lucretius v. 13. Mortem ipsam. & poenas post mortem, quas Vultus Hominum tantoperè timer nos Toti mortales non amplius metuemus. Ut enim

Omnia cum belli trepido concussa tumultu
 Horrida contremuere sub altis ætheris auris:
 In dubioque fuit sub utrorum regna cadendum
 Omnibus humanis esset, terraque marique:
 Sic ubi non erimus, cum Corporis, atq; Animæ 850
 Discidium fuerit, quibus ÷ sumus uniter apti,
 Scilicet haud Nobis quicquam, qui non erimus tum.
 Accidere omnino poterit, sensumque movere:
 Non si terra mari miscebitur, & mare cœlo.

Et si jam nostro sentit de Corpore, postquam 855
 Distracta 'st Animi natura, Animæque potestas:
 Nil tamen hoc ad Nos, qui coetu, conjugioque
 Corporis, atque Animæ consistimus uniter apti.
 Nec, si materiam nostram conlegerit ætas
 Post obitū, rursusque redegerit, ut sita nunc est; 860
 Atque iterum Nobis fuerint data lumina vitæ,
 Pertineat quicquam tamen ad Nos id quoque factum;
 Interrupta semel cum sit repetentia nostra
 Et nunc nil ad Nos de nobis attinet, antè
 Qui fuimus, nec jam de illis Nos afficit angor, 865

Quos

omnino pertinet; cum Recordatio nostra semel fuerit interrupta. Et nunc quidem non solliciti sumus de iis qui olim fuimus; neque Anxii de iis

laoessarent: cum totus orbis trepido belli tumultu iactatus sub calo tremuit; & in dubio fuit utrius populi imperio Terra, Mare, omnes denique Humana res subicerentur: Sic quando non erimus, cum Corporis & Anima, e quibus coniunctis compositi sumus, fuerit separatio, nihil, inquam, nobis, qui tum non erimus, poterit accidere, & sensum afficere, Nihil profecto, si Terra Mari miscebitur, & Cælo Mare. Imò si Anima nostra, postquam a Corpore separaretur, sentiat, Hoc tamen nihil ad Nos, qui a Corpore atque Anima coniuncti sumus compositi. Nec si post mortem particula omnes aliquando collecta, & in eundem ordinem, in quo nunc sunt, redacta fuerint, & vita nobis iterum concederetur, id quidem ad nos

NOTÆ.

enim Nos nondum naros pugna, Tumultus, Punica denique bella non turbârunt, sicutiam mortuos, quoniam Anima æquæ ac Corpus interit, Bella, Tumultus nulla solitudine afficient. M. Tull. lib. 1. Tuscul. Quæ. Qui enim sitis videris id quod est luce clarius, Animo & Corpore consumpto, totaque Animante deleta, & facta interitu universo, id Animal quod fuerit factum esse nihil; is plani Peripiciet, inter Hippocentaurum, qui nunquam fuerit, & Regem Agamemnonem, qui fuit, nihil interesse: Nec pluri nunc facere M. Camillum hoc civile bellum quam illo vivo Ego fecerim Romam captam. Συναίσις δὲ σωτὸν ἐν τῷ νομίῳ μὴδὲν πῶς ἡμῶς εἶναι τὸ θάνατον, ἐπὶ πᾶσι ἀναδόν τῷ Κανὸν ἐν τῇ αἰσθήσει, τῆς ποτὶ δὲ τῆν αἰσθήσεως ὁ θάνατος, ὅθεν γινώσκεις ὅτι μὴδὲν εἶναι πῶς ἡμῶς τὸ θάνατον. Epicurus apud Laertium.

847. Auris] Alii Oris: sequentem verbum rectè edidit Lambinus licet Codd.

In dubioque, fuere utrorum ad regna

Unde Gifanius

In dubioque, fuere utrorum ad

850. Uniter apti] Feltus, Comprehendere vinculo antiqui Apere dicebant, unde Aptus is qui convenienter alicui junctus est. Catullus Ep. 38.

Aptis sarcinulis & expeditis.

855. Et si jam nostro sentit &c.] Deinde v. 19. hæc addit. Quin etiam licet supponatur, Animam secretam aliquid sentire, nihil hoc ad Nos spectat, Qui non sola Anima, sed quidpiam ex Corpore & Anima compositum sumus. Imò supponitur, Nos eisdem, qui jam existimus, redituros; ob varios viz. motus concursusque Atomorum quas ad idem Corpus rursus constituendum iterum cogi nihil repugnet, Nihil tamen seu Nos, qui jam sumus, seu qui tum erimus, attrinebit. Quemadmodum viventes jam nihil solliciti sumus aut de iis, qui olim fuerimus, aut de iis qui olim sumus futuri: Id nimirum, quia nobis dissolutis, ea sit extendi interruptio, post quam nulla memoria viget status ejus in quo fuerimus; ut neque jam ulla præsentio illius, in quo futuri sumus.

859. Materiam nostram] seu Νοστή, ut & in v. 866. legas, perinde est.

863. Repetentia nostra] Optima Lambi-

Y 3

quas futura aetas e nostra
 materia componet : Nam
 cum consideras infinitum
 tempus prateritum, & quàm
 variis sunt seminum motus,
 facili etiam credes semina
 in eodem ordine, in quo nunc
 sunt, saepe fuisse posita, istius
 vero recordari non possumus.
 Morto enim vita suis inter-
 rupta, motusq; omnes quibus
 jactata erant semina erant
 a sensiferis motibus plane di-
 versi. Cui aliquid Mali ven-
 turum est, ille debet in illo
 tempore existere, in quo
 Malum illud possit adveni-
 re : At quia Mors non per-
 mittit, ut ille cui hac incom-
 moda quibus nunc labora-
 mus, antea fuerit, certi esse
 possumus, Nobis in morte ni-
 hil timendum esse : Illamq;
 non posse esse miserum, qui
 non est : Idemq; plane esse ac
 si nunquam natus fueris ille
 cui vitam mortalem ademit
 Mors immortalis. Proinde, cum videas Hominem sortem suam miseram existimare, quod post mor-
 tem aut in terra putrescet,

Quos de materia nostra nova proferet aetas :
 Nam cum respicias immensi temporis omne
 Prateritum spatium, tum motus Materiai
 Multimodi quàm sint ; facile hoc adcredere possis,
 Semina saepe in eodẽ, ut nunc sunt, ordine posita : 870
 Nec memori tamen id quimus deprendere mente.
 Inter enim jecta est vitæ pausa, vagæque
 Deerrarunt passim motus ab Sensibus omnes :

Debet enim, miserè quoi fortè ægrèq; futurum est,
 Ipse quoque esse in eo tum tempore, cum } 875
 malè possit

Accidere : At quoniam mors eximit im, prohibetq; ,
 Illum, cui possint incommoda conciliari
 Hæc eadẽ, in quibus & nunc Nos sumus, antè fuisse;
 Scire licet Nobis nihil esse in morte timendum :
 Nec miserum fieri, qui non est, posse : neq; hilu 880
 Differre, an nullo fuerit jam tempore natus,
 Mortalem vitam mors cui immortalis ademit.

Proinde ubi se videas hominem miserarier ipsum,
 Post mortem fore, ut aut putescat corpore posito ;
 Aut

NOTÆ.

ni emendatio. Intelligit, contra quam
 Alii interpretantur, abruptam esse
 omniq; actionis, atque adeo nihil ad
 Nos, &c. Id ipsum est quod mox dicit
 Inter enim jecta est vitæ pausa, vagæq;
 Deerrarunt passim motus ab sensibus omnes.
 Aliæ explicationes à scopo abeunt. Faber.
 Lambinus tamen ipse interpretatur Re-
 petentiam avayarnov, recordationem. e v.
 871.

Nec tamen id quimus memori reprehendere
 Mente.

Gifanius Retinencia : viz. Cum semel desij-
 mus retineri, manere, esse : Alii Repeten-
 tia : id est, Vitæ cursus.

874. Debet enim miserè cui &c.] v. 9.
 Idem Argumentum fusius explicat. Is
 qui fortè Miser futurus est, debet existere
 in eo tempore quo mala & ægritudo pre-
 mant ; At Mortuus definit esse. nec un-
 quam a sepulchro revertetur.

Vestigia nulla retrorsum

Ideo Mortuus nullo modo Miser esse
 potest.

876. Eximit im] id est : Eum : Plautus
 Epidico, Ita non omnes poterunt e cruciatu exi-
 mere Epidicum. Alii tamen e Codd. Exi-

mit, Esseq; prohibet, quibus si Salmasio credi-
 mus nihil est aptius.

878. In quibus & Nos nunc sumus] Alii
 Quibus agri nunc sumus. Ineptè verò Gifan-
 ius cum suis Codd. Quibus e nunc nos sumus.

881. Differre] Lambinus. Reserre.

882 Mors Immortalis] ut apud Ca-
 tullum.

Nox est perpetua una dormienda.

883. Proinde ubi se videas &c.] v. 24. In-
 crepat quosdam Homines de sepultura
 nimis sollicitos, eamque sollicitudinem ex
 opinione de Animi Immortalitate natam
 asserit : Quid enim Ille, qui nihil sensu-
 rum se post Mortem credit, Cadaver cura-
 ret ? Respexisse autem videtur ad tritum
 illud de Diogene, qui rogatus quemadmo-
 dum curari vellet, cum mortuus foret,
 projici se inhumatum jussit, & causantibus
 quod a Feris & Volucris laniaretur,
 apponi ad manum jussit Baculum, quo
 posset illas abigere, & excipientibus quod
 non posset, viz. ut sensu sic Motu priva-
 tus ; Quid igitur, inquit, si sensu caruero,
 mea intererit quemadmodum, mecum agatur.

883. Miserarier ipsum] Alii Indignarier :
 Istud ament quibus placet.

884. Corpore posito] Corpore humato, &c.

Aut flammis interfiat, malivæ ferarum : 885
 Scire licet, non sincerum sonere, atque subesse
 Cæcum aliquem cordi stimulum, quamvis neget ipse
 Credere se quemquæ sibi Sensum in morte futurum.
 Non (ut opinor) enim dat, quod promittit ; & inde
 Nec rãdicitus è vita Se tollit, & eicit ; 890
 Sed facit esse Sui quiddam super inscius ipse.
 Vivus enim Sibi cum proponit quisque, futurum
 Corpus uti volucres lacerent in morte feræque ;
 Ipse Sui miseret : neque enim Se vindicat hilum,
 Nec removel satis à projecto corpore : & illud 895
 Se fingit, sensuque suo contaminat aditans.
 Hinc indignatur se Mortalem esse creatum,
 Nec videt, in vera nullum fore morte alium Se ;
 Qui possit vivus sibi Se lugere peremptum,
 Stantique jacentem, nec lacerari, urive dolore. 900
 Nam si in morte malum sit malis mori que ferarum
 Tractari : non invenio quæ non sit acerbum
 Ignibus impositum calidis torrescere flammis ;
 Aut in melle situm suffocari, atque rigere
 Frigore, cum in fumo gelidi cubat æquore saxi : 905
 Urgerive superne obtritum pondere terræ.

absumetur ab Igne, aut a Feris devorabitur, inde colligere potes illum non recte sapere, & inani aliquo timore agi, quamvis ipse neget se credere aliquem sibi mortuum futurum esse sensum. Non enim, ut opinor, id verè credit quod se credere profiteatur, neq. se totum perisisse sed quiddam suis superesse stultus putat. Cum enim aliquis dum vivit secum cogitat futurum esse ut volucres & Fera Cadaver suum lacerarent, & suam sortem miseram existimat, Se non satis perpendit, neq. distinguit a cadavere, fingit illud Se esse, suæ sensu aditans contaminat. Hinc indignatur se mortalem fuisse natum, neq. considerat in vera morte nullum fore alium Se. Qui vivus Se mortuum, Qui stans Se jacentem, lugere, aut qui lacerari, aut ullo dolore affici possit. Si

At

dentibus Ferarum lacerari, non video cur non sit malum rogo imponi, & Flammis absumi, in Melle immergi, & frigore rigere cum plano marmoris impositus jaceat, vel cum Terra ingesta sepultus opprimatur :

NOTÆ.

in Terra condito, Lambinus : Alii : Ego verò, Corpore pòsto, ut a Volucris laceretur ; Qui enim pondere Terræ est obtritus, v. 906. Ille proculdubio est in Terra conditus & humatus : Quid igitur timeret nutescere Corpore pòsto, qui Pondere terra opprimi non timeat ?

885. Aut Flammis interfiat] Abeat vox ista Flammis, nisi forsan aliquis doleret se Flammis absumi posse, qui v. 903. se Ignibus imponi patienter ferat : si alia vox occurreret apponerem. Interim lege e v. 893. & v. 901. Aut interfias morsu malivæ ferarum.

885. Interfias. Lib. 2. v. 1068. & lib. 5. 886. Cojseri.

886. Sincerum sonere] Lib. 3. v. 157. sonere autem Veteres.

889. Quod promittit, & inde] Alii, Pro-mittit abundè.

890. Eicit] Ejicit.

890. Miseret] Democritum infimulavit Epicurus, quasi diceret post mortem in Corpore sensum fuisse, Tull. Lib. 2. Tuscul

quest.] & eundem Philosophum Lucretius hic loci castigat.

894. Se vindicat] Alii dividit, quæ vox veteris lectionis vestigiis neq. enim se vidit magis insistit.

895. Removel Satis] Feras, & Aves, Fævus : Lepidè : Cadaver viz. Feras & Volucres abigeret : Tam bellum Interpretem Diogenes, satis scio, castigare.

897. Sensu suo contaminat aditans] Id est, dum credit se post mortem Cadaver illud futurum, sensum suum in id quodammodo transfert. Faber.

903. Ignibus impositum &c.] Tres modos sepulcræ tangit, quem creabantur, Qui Terra obruebantur, Et qui in lapideis arcis cum melle condebantur, quos ait in gelidi æquore saxi cubare ; Hæc breviter Salmasius ad Solinum p. 850. Forfan verò Lucretius castigat Heraclidem Ponticum, & Democritum de quibus Varro. Quare Heraclides Ponticus plus sapit, qui præcepit ut comburentur, quam Democritus, qui ut in Melle servarent, quem si Vultus secutus esset

At nunc familia nunquam
 iterum Te læta recipiet, non
 optima Uxor, nec dulces Li-
 beri oscula praripere festi-
 nabunt, magnam Voluptate
 tuum Animum afficiet :
 Non poteris fortitudine &
 Virtute tua Tibi tuisq; auxi-
 lio & praesidio esse : Miser !
 O Miser ! inquit, unus
 malignus dies tot bona &
 Voluptates vita ademit :
 Non verò adijciunt istarum
 rerum Desiderium Tibi non
 jam inesse : Quod si istud
 bene considerarent, omnem
 metum depoterent, doloremq;
 Animo ejicerent. Tu qui-
 dem, ut es morte Sopitus, sic
 per omne futurum tempus
 jacebis omni agitudine &
 dolore expertus : At Nos Te
 in Cineres redactum sine mo-
 do desolebimus, nullusque dies æternum nostrum dolorem sedabit. Igitur ab illo querendum est, si
 mortem perpetuus sopor & quies sequatur, unde tantum mali in Morte esse potest, ut aliquis se æter-
 no dolore maceret ?

At jam non domus accipiet te læta, neque uxor
 Optima, nec dulces occurrent oscula nati
 Praripere, & tacita pectus dulcedine tangent ;
 Non poteris factis tibi fortibus esse, tuisque 910
 Praesidio : Miser ! O miser ! aiunt, omnia ademit
 Una dies infesta tibi tot præmia vitæ.
 Illud in his rebus non addunt, Nec tibi earum
 Jam desiderium infidet rerum insuper unâ.
 Quod bene si videant animo, dictisq; sequantur : 915
 Dissolvant animi magno se angore, metuque.
 Tu quidem ut es lethosopitus, si eris ævi
 Quod superest, cunctis privatu' doloribus ægris :
 At nos horrifico cinefactum te propè busto
 Infatiabiliter desolebimus, æternumque 920
 Nulla dies nobis mœrorem è pectore demet.
 Illud ab hoc igitur querendum 'st, quid sit amari
 Tantopere, ad somnum si res redit, atque quietem,
 Cur quisquam æterno possit tabescere luctu ?

NOTÆ.

effet, peream si centum denariis calicem
 Multi emere possumus. Indigna enim Philo-
 sophis tam putida sepulchri cura; Fortius
 & Sapientius ipse Petronius : Atenim flu-
 ctibus obruto non contingit Sepultura,
 tanquam interit periturum Corpus quæ
 ratio consumat, Ignis, an Fluctus, an Mo-
 ra; Quicquid feceris hæc omnia eodem
 ventura sunt; Feræ tamen Corpus lace-
 rabunt : Tanquam melius Ignis acci-
 piat.

907. At jam non Domus accipiet &c.] Quo-
 niam vulgò habetur Malum privari istis
 rebus, quibus in vita fruimur, & actioni-
 bus, quibus fungimur, vanam hanc Opi-
 nionem deridet Lucretius v. 18. dum
 vulgaria refert lamenta, quibus mortuos
 Amici prosequi solent, quasi Illi hæc,
 quæ moriendo demiserunt, desiderent.
 Mortuus jacet sensus & cupiditatis expertus,
 nihil optat, petit, aut indiget, quid igitur
 desendus ? Socrates in Dialogo qui apud
 Platonem *Atioclus* inscribitur, *Ἡκιστα*
δὲ ποτὶ ἐπὶ πᾶσι λέγοντι : ὅτι ὁ θά-
 ντος ἐστὶ τὴν ζῶντος ἐστίν, ἐπὶ τὴν
μνησκόντως : ὅτι πᾶσι τὴν ζῶντος ἐκ-
στα, αἱ δὲ ληθσκόντες ἐκ εἰσιν, ὥστε ἐπὶ
σε πᾶσι, (ἐπὶ τὴν δὲ τὴν ζῶντος) ἐπὶ, εἴτι πᾶ-

βοις ἔστι πᾶσι σε, οὐ γὰρ ἐκ εἰσιν. Μάλιστα
 ἔν η λύπη πᾶσι ἐπὶ μὴ ὄντος, μήτε ἐστίν
 πᾶσι Αἰσίων, Αἰσίων ὁδὸν ποταμῶν, καὶ ὁμοίων,
 ὥς ἐστὶ τῆς Σκύλλης, ἢ ἐπὶ Κενταύρου τις
 ὁδὸν ποταμῶν, καὶ μήτε ὄντων, μήτε ὑπερὸν πᾶσι
 τῶν τελευτῶν ἐστίν. Τὸ γὰρ φανερόν
 τοῖς ἔσθ' ἐστίν, τοῖς δὲ ἐκ εἰσ πᾶσι ἄν ἐστι ;

907. At jam non Domus] Vetus Grono-
 vii Codex *Vim* non jam domus, unde *Salma-*
sius conjicit legendum *Quin*, seu potius *Im*
 pro *Eum* ; ut *Is Tu*, *Is Ipse*, id est, Qualis
 hices, non talem accipiet ibi domus læ-
 ta. Tandem verò dicit optimè legi, *Is*
non jam Domus. Frustra hæc omnia, & ni-
 hil profectò putidius *Salmasio* cùm *Lucre-*
tium interpretetur.

919. Non poteris factis tibi &c.] Alii
 Non poteris factis florentibus esse cuiquam :
 Gifanius verò

Non poteris factis florentibus esse tuus.
 Quos versus amat ! In sequenti versu qui-
 dam *Misero miseri*.

914. Desiderium infidet rerum insuper]
 Alii.

Desiderium rerum super infidet.

922. Ab hoc] Gifanius *Ob Hoc* : & for-
 san melius,

Hoc etiam faciunt, ubi discubuerunt, tenentq; 925
 Pocula sæpe homines, & innumbrant ora coronis,
 Ex animo ut dicant, Brevis hic est fructus homullis:
 Jam fuerit, neque post unquam revocare licebit.
 Tāquam in morte mali cumprimis hoc sit eorum
 Quod fitis exurat Miseros, atque arida torreat, 930
 Aut aliæ cuius desiderium infideat rei.
 Nec sibi enim quisquam tum se, Vitamq; requirit,
 Cum pariter Mens & Corpus sopita quiescunt:
 (Nam licet æternum per nos sic esse soporem.)
 Nec desiderium nostri nos adigit ullum : 935
 Et tamen haudquaquam nostros tunc illa per artus
 Longè ab sensiferis Primordia motibus errant :
 Quin conreptus homo ex somno se conligit ipse.
 Multo igitur mortem minus ad Nos esse putandum,
 Si minus esse potest, quàm quod nihil esse }
 videmus. 940

Major enim turbæ disiectus Materiai
 Consequitur letho, nec quisquam expurgitus exstat,
 Frigida quem semel est vitæ pausa secuta.

Imò Homo e Somno excitatus subito vires suas sensusq; recolligit. Credendum igitur esse Mortem minus ad nos esse, si potest esse minus quàm id quod nihil esse certi sumus: In morte enim major est Dissipatio Principiorum quàm in Somno, nec quisquam expurgitur, cuius Vita frigida morte semel interrupta est.

NOTÆ

925. Hoc etiam faciunt ubi &c.] Stolidi quidem isti qui Mortuos insatiabiliter lugent, Stolidiores verò, qui commensationibus indulgentes etiam inter pocula mortis memoriam refricant, quasi siti inexplata conciliendi essent, aut alicujus aliud rei desiderio vexarentur, postquam e vita migraverint. Somno sopiti nihil cupiunt, nec re aliqua indigent, quid igitur stulti timeant desiderium in Morte quæ magis disjicit Animæ Principia quàm somnus, & eorum motus a sensu reddit magis alienos?

927. Brevis hic est fructus Homullis] Homulli Faber : Quia nisi Homulli legatur tum Solæcismus in oculos involabit. [Jam fuerit] alioqui scribendum erat [tam fuerint] Homulli viz. Totius enim loci hæc est sententia : Benè & volupe faciamus, Genium memorem brevis ævi nunc placendi tempus est, seu Corollis ille, seu Vina, Sermonesve suaves, & molliculas Escas, seu quid etiam est jucundius, malit : Si nescis, hæc vera vitæ gaudia sunt, sed Eheu! quàm citò prætervolant! Manum itaque injice, Brevis

hic est fructus Homilli. Horæ momento fuerit (id est perierit, ut, fuit illam) neq; post unquam revocare licebit.

930. Torreat] Terra Lambinus, frustra : In sequenti versu Alii legunt Resvita enim Veteres.

934. Nam licet æternum &c.] Hunc versum sequenti subjicit Salm.:sus, & cum in Cod. Gronovii invenerit Præmo pro Soporem, legit

Nam licet æternam per nos sic esse Supremam

Per nos, inquit, licet sic esse supremam, mortem nempe ipsam, ut est ille Somnus. Vel etiam fortasse

Sic esse Supremum.

Supremo nempe lapore vel somno, sic licet esse per nos æternum, ut & isto quotidiano quo quiescimus. Ita laborant illi, quibus nihil placet præter difficiles nugas.

942. Expurgitus] Ab alio excitatus, quem solemus dicere expurgatum : Festus : Expergo pro Expergescio, Nonius & Aulus Gellius lib. 6. C. 10. tum vel maxime juvenis Animus ista te expergebat.

Denique

Deniq; si Rerum Natura repente vocem emitteret, & Nostrum aliquem ita oburgaret. Quid Tibi, O Mortalis, vis? quid insano lussui indulges? quid gemis mortem? & Te Moriturum esse doles? Nam si Vita qua usus fuisti Tibi iucunda fuerit, si non omnia illius bona in Te, veluti in Vas pertusum insusa, perfluxerunt, & Te nulla Voluptate afficientis perierunt, Cur, o Fatue, non recedis, ut Conviva Vita saturatus, & luteus Animo altam securamq; quietem capis? Sin ea, quacumq; accae isti, bona profusa perierunt, & Vita jam Tibi ingrata sit, cur quavis addere, quod iterum Tibi misere poterit, & sine aliquo iucunditate effluis? Quare non potius Vita simul & Laboris finem facias? Nulla enim alia bona excogitare aut invenire possum, qua Tibi grata forent, Omnia sunt semper eadem: Si Corpus & Membra tua non languent Senio confecta, Omnia tamen erunt semper eadem, si multas aetates vivendo superes, & magis si nunquam moriturus sis.

Quid huic oburgationis respondeamus, nisi Naturam iustam litem nobis intendere, iureq; increpare? Illam vero qui Obitum amplius a quo lamentetur, nonne merito acris obijurat, & voce vehementer increpet? Stulte, aufer abhinc Lacrymas, & questus tuos reprime.

NOTAE.

944. *Deniq; si vocem rerum Natura &c.] Ut magis valeret contra timorem mortis disputatio, Naturam inducit loquentem, suaeque argumenta Personae auctoritate sustentat V. 21. Si rebus adversis usus fuisti. (Naturam audis) recede Miser, & quietem tandem discite pati: Si prosperis, tam Bonis illis, quae tam benignè contuli, contencus abi: Nova ne expectes, ut Temporum sic etiam rerum omnium conversio, Iisdem semper eadem succedunt: si vires tuas Senectus nondum consecerit, bona omnia quae Tibi proponere possum perceperisti, Si senex sis, quid est quod moraris emori?*

942. *Arg. etiam potius.] Hunc versum quidam improbe rejiciunt.*

Denique si vocem rerum Natura repente Mittat, & hoc aliquoi nostrum sic increpet ipsa: 945 Quid tibi tantopere? it, Mortalis, quod nimis ægris Luctibus indulges? quid mortem congemis, ac fles? Nam si grata fuit tibi vita antea, & priorque, Et non omnia pertusum congesta quasi in vas Commoda perfluxere, atque ingrata interiere: 950 Cur non, ut plenus vitæ Conviva, recedis? Aequo animoque capis securam, Stulte, quietem? Sin ea, quæ fructus cumque es, periere profusa, Vitaque in offensum? it; cur amplius addere quæris, Rursum quod pereat male, & ingratum occi-

dat omne: } 955 Nec potius vitæ finem facis, atque laboris? Nam tibi præterea quod machiner, inveniamque Quod placeat, nihil est: eadem sunt omnia semper. Si tibi non annis Corpus jam marcet, & artus Confecti languent: eadem tamen omnia restant, 960 Omnia si pergas vivendo vincere sæcla: Atque etiam potius, si nunquam sis moriturus. Quid respondeamus, nisi iustam intendere litem Naturam? & veram verbis exponere causam?

At qui obitum lamentetur miser amplius æquo, 965 Non merito inclamet magis, & voce increpet acri? Aufer ab hinc lacrymas, Barathro, & compesce querelas.

Grandior

965. *At qui obitum &c.] Modò Natura mitius egit cum Vitæ cupidis, jam omnes immodestè appetentes, & præsertim Senes v. 26. Acris castigat: Singulis hominibus, ut in Scena, suæ sunt partes, Nec immodestius Persona, quæ nihil agat, quàm Senex in hac vita moratur. Abi Fatue, Aliis concede locum, nihil habes quod amplius agas, ideoque agas Animam. Quid horres? Quies alta & sopor æternus Te manent; Quid Sedes infernas, & pœnas post Mortem? Fabulas times, Poetarum signimenta ista nihil quidem veri in se continent, & jam vivi patiuntur Homines mala, quæ futura ineptè metuunt.*

967. *Barathro.] Qui Barathro dignus est; videndus est Aristophanis Scholiastes in duobus*

Grandior hic verò si jam, Seniorque queratur :
Omnia perfructus vitæ præmia, marces?
Sed quia semper aves, quod abest, præsentia } 970
temnis,

Imperfecta tibi elapsa est, ingrataque vita,
Et nec-opinanti Mors ad caput adstitit antè
Quam satur, ac plenus possis discedere rerum.
Nunc aliena tua tamen ætate omnia mitte,
Æquo animoque, agedum, jam aliis concede: } 975
necesse est.

Jure (ut opinor) agat, jure increpet, incilietque,
Cedit enim rerum novitate extrusa vetustas;
Semper, & ex aliis aliud reparare necesse est:
Nec quidquam in barathrum, nec tartara decedit
atra.

Materies opus est, ut crescant postera sæcla: 980
Quæ tamen omnia Te vita perfuncta sequuntur.
Nec minus ergo ante hæc, quàm nunc, cecidere,
cadentque

Sic alid ex alio nunquam desisset oriri,
Vitaque mancupio nulli datur, omnibus usu.

Respice itè quàm nil ad Nos antea cta vetustas 985
Temporis æterni fuerit, quàm nascimur antè.

Hoc igitur speculum nobis Natura futuri
Temporis exponit post mortem denique nostram:
Num quid ibi horribile apparet? num triste videtur
Quicquam? nonne omni somno securius exstat? 990

*Considera quàm nihil ad Nos fuit Tempus illud æternum, quod ante Nos natus est fluxit, & in hoc in-
veniri potes quàm nihil ad Nos tempus post mortem nostram futurum. An quid post Mortem horri-
bile apparet? Num triste aliquid videtur? nonne omni somno Major aliorum quies?*

N O T A E.

duobus locis. *Faber.* Apud Ammonium
Mofchopulum, & alios Grammaticos in-
venies, Βαίρωθρ ὀρυγμὴ π εἰς ὁ τὸς
κακίης ἐν τῷ αἰῶνι: ἀπὸ τῆς λίγας
ἀνθρώπων Βαίρωθρ, ὁ δὲ τῶν ἄλλων.
Alii tamen *Varde*, id est, Stulte, Farue, Alii
Buro: qua voce utitur *Tullius de Divinat*:
lib. 2. & *Terentius Sat.* 5. *Heinsius* autem ad
tertiam Elegiam tertii lib. *Amorum O-*
vidii

*Aufer, abi, hinc lachrymas, Balatro, &
compescet: &c.*

Balatronem autem videntur Veteres sum-
fisse pro Homine nihili & nugaci, quo
significatu etiam apud *Varronem* occur-
rit lib. 2. de re rustica; vid. etiam *Festum*
in *Balatronem*,

*At si ætate provectus & so-
nex queratur, Quid Tu qui
usus est omnibus vita Bonis
randem doles? Sed quia sem-
per desideras absentes volupta-
tes, præsentem contemnis;
Vita nondum omnes jucundita-
tes quas cupiebas Tibi ef-
ferens Te facit, & inopi-
nanti Tibi Mors ad Tuum
caput adstitit antequam ex-
pletus & saturatus Volupta-
tibus aequo Animo e vita
excedas: Jam verò mitte
omnia quæ atati tua non
conveniunt, Agedum, jam
lubentis Animo Aliis cede,
necesso est. Jure, ut opi-
nor, Rerum Natura cum
illo agat, jure increpet, &
chirget: Veteres enim
novis supervenientibus ce-
dant necesse est, & alia res
ex aliis reparari debent:
Nec quidquam Tui ad Infe-
ros descendit, Opus enim
materia est e qua res futura
siant & augeantur; Qua ta-
men omnes res vita peracta
brevis Te sequuntur, olim
ante Te perierunt, & post
Te peribunt: Atque ita
res alia nunquam cessat ori-
ri ex alia, Vitaq, nulli da-
tur mancupio, usum omnibus.*

976. *Incilietq,*] Increpet, Probrum inci-
lians: *Attius.* Siquis hac me oratione inciliat
quid respondeam: *Pacuvius*, atque *Alii.*

979. *Decidit*] *Quidam* agnoscunt *De-*
ditur, & v. 982.

Quàm Tu pro Quàm nunc, legunt. *Gi-*
fanius,
Nec minus ergo ante hac quàm cecidere ca-
dentq.

984. *Vitaq, Mancupio*] Ea Mancupio ac-
cepisse dicimur, quorum dominium est
nobis acquisitum. Quis tibi hanc dedis
mancupio, aut unde emisisti? *Plautus*, &
appositè *Arnobius*, usu fructus illius est Vita
non mancupio tradita.

989. *Ibi*] In tempore præterito, *Lam-*
binus: *Alii*, in tempore post mortem
turo.

Ea etiā omnia quæ dicuntur apud Inferos cruciari Nobis hanc vitam degentibus contingunt. Nec, ut Poeta narrant, infelix Tantalus metuit ingens saxum in Aere pendens, vano metu torpens; Sed potius in hac vita inanis & ineptus Deorum timor Homines premit, & assium, quemcumq; Fortuna ferat, metuumt: Nec Vultures fodiunt Tityum Acherunte jacentem, nec profecto invenire possunt aliquid quod per omne ævum in ingenti illius pectore lacerarent, licet maxima fors illius Corporis moles, imo tanta, ut non solum novem jugera exte istis suis membris occuparet, sed totius Terra orbem. Nec tamen æternum dolorem ferre poterit, nec suo de Corpore alimentum istis volucris in perpetuum præbere; Sed Ille est Tityus, quem prostratum Amore volucres lacerant, & aeris penetranſq; anxietas excidit, aut alia quacumq; cupiditate cura scindunt. Ille etiam Sisyphus ante oculos nostros in hac vita versatur, qui sibi penitus induxit in animum Fœces, sævasq; secures (potestatem & imperium) a Populo petere, rejectus tamen semper recedit, & tristis: nam petere imperium quod frustra petitur, nec unquam datur,

Atq; ea nimirum, quæcumq; Acherunte profundo Proditæ sunt esse, in vita sunt omnia nobis.

Nec miser impendens magnum timet aëre saxum Tantalus, ut fama est, casta formidine torpens:

Sed magis in vita Divum metus urget inanis 995

Mortaleis, casumque timent, quemcumq; ferat Fors.

Nec Tityon Volucres ineunt Acherunte jacentē,

Nec, quod sub magno scrutentur pectore, quidquā

Perpetuum ætatem poterunt reperire profecto,

Quamlibet inmani projectu Corporis exstet, 1000

Qui non solum novem dispensis jugera membris.

Obtineat, sed qui Terræ totius orbem:

Non tamen æternum poterit perferre dolorem,

Nec præbere cibum proprio de corpore semper:

Sed Tityos nobis Hic est, in amore jacentem 1005

Quem volucres lacerant, atque exest anxius angor;

Aut alia quavis scindunt cuppedine curæ.

Sisyphus in vita quoque nobis ante oculos est;

Qui petere à populo fœces, sævasque secures

Imbibit; & semper victus, tristisque recedit: 1010

Nam petere imperium, quod inane est, nec datur

unquam,

NOTÆ.

991. Atq; ex nimirum quæcumq; &c.] Ut Mortis metum Hominum Animis penitus evelleret v. 46. Poetarum fabulas, de Tantalos v. 6. de Tityo v. 111. de Sisypho v. 8. de filiabus Danaï v. 8. de Cerbero, Furiis, & lacu Sulphuris v. 13. commodè explicat & illustrat: Quippe istæ fabulæ narrantur de vivis. Superitiosus est Tantalus; Tityus verò ille qui fœda Libidine captus, & victus ducitur: Sisyphus repræsentat illum qui imperia & Magistratus impotenter ambit, nec unquam est voti compos. Filix Danaï sunt Cupidi, & insatiabiliter Avari. Cerberus autem, Furiis, & id genus reliqua inter Carnifices requiras; seu potiùs in ipsa, maximo isto Torore, Impiorum Conscientia.

993. Impendens Aere Saxum] Ista, ut quibusdam Poetis placuit, apud Inferos Tantalus pœna, Eurip: in Oreste

Σίσυφος ὡρεγόμενον δεικνύων πέτρον quidam ἡ πομπήν, & τῆς τάντην δίκην.

996. Casumq;] Lusus quidem & Scommæ in ista voce, & Casus Saxum impendens & Casurum respicit: iste lusus ortus puerilis, sed maximi viri ingenio nonnunquam abutuntur.

1001. Qui non solum novem &c.] Nota Tityi moles

Viscera præbebat Tityus lanianda, novemq;

Jugibus distractus erat: Ovidius.

Per tota novem cui jugera Corpus

Torrigitur: Virgilius:

1001. Dispensis] Alii Dispersis, imperitè.

1007. Cuppedine] Gifanuis Torpedine o

Codd. Quibus etiam Ego crederem, si bonus ille Vir acutum aliquam torpedinem,

qua Cura scindant demonstraret.

1009. Fœces, sævasq; secures] Honores & Magistratus, propriè Consulatum.

1010. Imbibit] Sic lib. 6. v. 71.

Ut ex ira pœnas petere imbibat acres.

M. Tullius: Quod si facere nolit, atq; imberit ejusmodi rationibus illum ad suas conditiones perducere: Et Combibere eodem sensu utitur Arnobius.

Atque

Atque in eo semper durum sufferre laborem,
Hoc est adverso nixantem trudere monte
Saxum, quod tamen à summo jam vertice rursum
Volvitur, & plani raptim petit æquora campi. 1015

Deinde animi ingraturam naturam pascere semper,
Atque explorare bonis rebus, satiareque nunquam,
Quod faciunt nobis annorum tempora, circum
Cum redeunt : foetusque ferunt, variosque lepores,
Nec tamen explemur Vitæ fructibus unquam; 1020
Hoc (ut opinor) id est, ævo florente puellas
Quod memorant, laticè pertulim congerere in vas :
Quod tamen expleri nulla ratione potestur.

Cerberus & Furia jam verò, & lucis egenus
Tartarus, horriferos cructans faucibus ætus, 1025
Hæc neq; sunt usquam, neq; possunt esse profecto.
Sed metus in vita poenarum pro malefactis
Est insignibus insignis, scelerisque luella
Carcere, & horribilis de saxo Jactu' deorsum,
Verbera, Carnifices, Robur, Pix, Lamina, } 1030
Tædæ :

Quæ tamen & si absunt, at Mens sibi conscia facti
Præmetuens, adhibet stimulos, torretque flagellis ;
Nec videt interea, qui terminus esse malorum
Possit, nec quæ sit poenarum denique finis :
Atque eadem metuit magis hæc ne in morte } 1035
gravefcant :

Hinc Acherusia fit Stultorum denique vita.

Hoc etiam tibi Tute interdum dicere possis :

Lumina

runt, & inde cruciatus sibi adhibet, & flagellis se urit : Nec interea videt qui finis poenarum esse possit, qui terminus Malorum, imò metuit ne post mortem hæc mala augeantur, & poena fierent graviores, & inde deniq; sit ut Stolidorum Vita non minus molesta sit, quàm eorum conditio quas apud Inferos cruciari Poeta fingunt. Tu ipse etiam (quicquid es) hoc Tibi ipsi potes dicere ;

N O T A.

123. *Totestur*] Plautus.
Demum igitur, cum Senex sit, tunc in otium
Te collocas, dum potestur.
Pacuvius apud Nonium
Siqua potestur investigari via.
& Ennius apud Diomedem
Nec retrahi potestur imperiis.
1028. *Scelerisq; luella*] A fugio & caveo,
fugela, cautela, ita luella a luo. Alii legunt
Numella : Numella autem est machinæ ge-
nus ligneum, ad cruciandos noxios com-
paratum, quo & Collum & Pedes immit-
tunt : Nonius. Est genus vinculi quo qua-
drupedes ligantur ; Festus, Plautus in

Afin : Nervos, Catenas, Carcerem, Numellas,
Pedicas, Boias.

1029. *De Saxo Jactu' deorsum*] Saxum
Tarpeium ; Horat. Sat. b. lib. i.

----- *Audes*

Deicere e saxo *vives* ; aut tradere Cadmo
1030. *Robur, Pix, Lamina, Tæda.*] Va-
ria Tormentorum genera ; De Robore præ-
cipitati sunt : Val. Maximus lib. 6. Cap. 3.
Atrox Pix te agitet apud Carnificem, & Capiti
suo illuceat. Plautus in Capt. Laminas au-
tem ardentes, & Tædas quis nescit ?

1037. Hoc etiam tibi Tute &c. Demum vi-
29. *Vulgus Homiæum.* Numerum istum,

Bonus Ancus morti succubuit, qui tamen Te, o quare, multo melior fuit; multi etiam Reges atque Imperatores, qui potentibus populis imperaverunt, idem factum subierunt; Ille etiam ipse Xerxes, qui olim per mare magnum viam sibi stravit, deditque Legionibus suis ire iter super altum mare, pedibusque incedere super falsas Oceani abyssas, & fluctibus illudens murmura & iras Ponti spernit, adempto Lumine Animam e moribundo Corpore effudit; Scipio ipse Belli fulmen, & quem horruit Carthago, Offa sua humo reddidit, perinde ac vilissimus fuisset Servus: Adiunge Scientiarum & Versuum inventores, adde Poetas Musarum comites, quorum primus & princeps Homerus eodem somno Mortis, quo alii, sopitus jacet. Denique postquam Democritus senserat

Lumina sis oculis etiam bonus Ancus reliquit,
Qui melior multis, quam Tu, fuit, Improbe, rebus.
Inde alii multi reges, rerumque potentes 1040
Occiderunt, magnis qui gentibus imperitarunt.

Ille quoque Ipse, viam qui quondam per mare magnum

Stravit, iterque dedit legionibus ire per altum,
Ac pedibus falsas docuit super ire lacunas:

Et contemnit, aquis insultans, murmura ponti, 1045

Lumine adempto, animam moribundo corpore fudit.

Scipiadès, belli fulmen, Carthaginis horror,

Offa dedit terræ, proinde ac famulus infimus esset.

Adde repertoires doctrinarum, atque leporum,

Adde Heliconiadum comites; quorum unus } 1050

Homèrus

Sceptra potitus, eadem aliis sopitu' quiete 'st:

Denique Democritum postquam matura vetustas
Admonuit

NOTÆ.

ut loquitur Horatius, & fruges consumere natum increpat. Quid enim isti sibi Aliisquæ prorsus inutilis indignarentur se isdem legibus Necessitatis subijci, quibus maximi Imperatores. Conditores Legum atque Urbium, Scientiarum Authores, & Ingenio Artibusque illustres viri jam tenentur, & olim tenebantur: deterior debet esse eorum Condicio, & tamen de æqua queruntur Immodesti! *Ancus Martius*, quartus Romanorum Rex, v. 5. *Xerxes* ille Persarum imperator v. 5. *Scipio Africanus* v. 2. olim obierunt. Poetæ omnes, & eorum Pater *Homerus* v. 3. *Democritus* denique v. 3. Atque Epicurus reliquos omnibus præstantior Philosophos interit v. 3. Abi igitur Tu, quicumque es, nec deplora istam sortem, quam tales tantique Viri, præcipuè *Democritus* & *Epicurus* læti subierunt.

1038. *Lumina sis oculis,* Viz. *Suis oculis;* nam *Sis, Sor, Sas, pro Suis, Suas, Suas, Veteres.* Ennius:

Virgines nam sibi quisque domi Romanus habet Sas: Nævius.

Sis Pani contremiscunt artibus.

Frustra igitur quidam legunt *Lumina sic etiam sibi.*

1038. *Bonus Ancus*] De quo Livius: *Avia gloria memor, medium erat in eo ingenium, & Numa & Ramulus memor, cuiuslibet su-*

periorum Regum belli pacisque & artibus & gloria par.

1042. *Ille quoque, Ipse*] *Xerxes*, qui Helleponto juncto (Tullii verbis in lib. 2. de Fin. utor) Mare ambulavit.

1045. *Aquis insultans*] Ita rectè *Lambinus*: *Insultare sole*, *Virgilius.* *Insultare busto* Horatius. *Gifanius* verò *Equi insultans*, cui favet *Salmasius*; Quasi id ageret *Lucretius*, ut *Sciremus* *Xerxem* Helleponto juncto tam Equites quam Pedites trajecisse.

1048. *Famulus*] *Oscorum* vox pro *Famulus*: *Ennius,*

Mortalem summum Fortuna repente

Reddit, ut ex summo Regno famulus infimus esset,

Idem Debilis Homo pro Debilis: *Varro Facul & Difficul, Quod utrum sit magnum, an parvum, Facul, an Difficul.*

1050. *Unus Homerus*] *Alii Avus*, imperitè.

1052. *Denique Democritum &c.*] *Hermippus* apud *Laertium* Hunc locum explicat, *Democritus* cum jam Senio confectus, & propinquus morti videretur, mærentem Sororem, quod illo ἐν τῇ τ' θυσίᾳ φασίαν ἰοπρῆ morituro, ipsa Deæ vota exsolvere nequirit, bono Animo esse iussit, panesque calidos sibi quotidie afferet. *Eos*

Admonuit memorem motus languescere Mentis,
Sponte sua letho caput obuius obrulit ipse.

Ipsè Epicurus obit decurso lumine vitæ, 1055
Qui genus humanum ingenio superavit, & omneis
Præstinxit, stellas exortus uti ætherius Sol.

Tu verò dubitabis, & indignabere obire,
Mortua quò vitæ est prope jam vivo, atque videnti?
Qui foris no partem majorem conteris ævi? 1060

Et vigilans itertis, nec somnia cernere cessas,
Sollicitamque geris cassâ formidine mentem?
Nec reperire potes, quid sit tibi sæpe mali, cùm
Ebrius urgeris multis Miser undique curis,

Atque animi incerto fluitans errore vagaris? 1065
Si possent Homines, proinde ac sentire videntur,
Pondus inesse Animo, quod se gravitate fatiget,
Et quibus id fiat causis cognoscere, & unde
Tanta mali tanquam moles in pectore constet;
Haud ita vitam agerent, ut nunc plerumque } 1070
videmus.

Quid sibi quisque velit, nescire, & quærere semper,
Commutare locum, quasi onus deponere possit.

Exit sæpe foras magnis ex ædibus Ille,
Esse domi quem pertæsum 'st, subitoque revertit :

Homines, ut videntur sentire, ipsi Animo inesse pondus quod se fatiget gravitate, & novissent e quibus causis id fiat, & unde tanta moles (audaci translatione usor) mali in suo pectore constaret, non talem agerent vitam qualem eos plerumq; agere nos sentimus : Quilibet non nesciret quid sibi veller, nec semper veluti dubius & incertus vagaretur, aut sedes commutaret, quasi onus quo premittur, deicere posuerit. Ille quem tades esse domi splendidas domos relinquit, & peregre proficiscitur, subito autem redit.

NOTÆ.

Eos igitur cùm naribus admovisset, vivum se donec ea celebritas transiret, servavit : ubi verò dies illi transierunt (tres autem erant) ἀπαύριτοι τὸν βίον πρὸς ἑαυτοῖς. Diogenes Laertius lib. 9. in vit. Democriti.

1055. Ipsè Epicurus] Quidam huc retrahunt præcedens Ipsè, ita ut sit Ipsè Ipsè Epicurus, & pro Lumine legunt Limite.

1057. Præstinxit] Hanc vocem multis contra Barbaros, ut loquitur, defendit Lambinus, e contra Salmajus, Lego e scripsi Restinxit, ubi perperam Lambinus Præstinxit, contra fidem Librorum, & Latine Loquentium usum; Epicurus omnes ingenio suo superavit, & extinxit, sive Restinxit, ut Sol adventu suo stellas restinguit, cùm lumen suum illis adimi: Sic lib. 5.

Præclarumq; velit Solis restringere lumen.

Tertullianus, & accenduntur Stellarum radii,

vires mentis sua prælonga Senectute debilitari & languidas fieri, se morti sponte sua & libenter obtulit. Ipsè Epicurus absoluto vita sua cursu quiescit, Ille Epicurus, qui genus Humanum ingenio superavit, & omnes alios luce sua obscuravit, ut splendidus Sol exortus stellas suis radiis obscurat. Tu verò dubitabis, Tu mori indignabere, Cui vitæ jam vivo & videnti tantum non mors est, (qui dum vivis tantum non mortuus es) qui maximam Vitæ tuæ partem in somno ignavè consumis, qui dum vigilas dormis, variis insomniis semper illusor, mentemq; circumferens inani metu agitatam, & concussam; Nec dignoscere queas quo malo Lasus es, cùm miser atq; Ebrius multa undiq; sollicitudine urgeris, incertorq; Mentis errore agitur huc & illic fluctuas. Quod si revera sentirent

quos matutina Succensio extinxerat. Attamen post tanta certamina, tam Restinxit, quàm Præstinxit sine ullo incommodo legamus.

1066. Si possent Homines &c.] Mortis timorem fontem & originem omnis ægritudinis supra docuit Lucretius: idem jam agit v. 23. Nec aliunde Tumultus & instabilitas in vita Hominum: Modò in Villam tendunt, modò in Urbem revertuntur; Hæc jam appetunt, deinde eadem fugiunt, in omni conditione Cura atque ægritudo, quippe hunc merum, omneque cupiditates ex illa natas secum ferunt; Veram autem Philosophiam, Epicurus viz. Sapientiam, sequantur, Animum mortalem esse diseant Homines, & deponet quisque sarcinam, quam gravem sentit.

1068. Et quibus id fiat causis quòq; noscere.] Alii

Et quibus id fiat causis quòq; noscere. Quippe

quia experitur vitam non
minus molestam esse foris
quàm domi. Alter incitatus
equus ad Villam suam ex ur-
be tendit, nec minus prope-
rat quàm si lectum ardentibus
auxilium ferre festinaret:
vix verò ingressus Villam
statim praetadio oscitat, aut
se dat somno, & Villa aequè
ac Urbis oblivisci cupit;
Aut, non minori celeritate
quàm ab illa recedebat, re-
petit & revisit Urbem. Hoc
modo unusquisque studet seip-
sum fugere: at quod, aliter
enim fieri non potest, evitare
non valet ingratis adhaeret,
& vexat. Quoniam iste qui
ager est non novit Morbis
causam, quam tamen bene
si perspiceret, jam unusquisque
relictis aliis studiis & oc-
cupationibus Naturam rerum
penetrare, easque cognoscere
conaretur; inquisitur enim
non de brevis temporis, viz.,
de unius Horae, sed de aeterni
statu, in quo vitæ transi-
genda est ætas omnis Homi-
num, quacumque est post mor-
tem. Denique, quæ tanta ma-
la Vita cupiditas cogit nos
santopere trepidare in dubiis
periculis? Certus vita ter-
minus omnibus Hominiibus statuitur; nec mors evitare potest, quin moriendum necesse est. Præte-
rea in iisdem Voluptatibus hæremus semper & versamur, nec longa ætate ulla nova prociduntur de-
licia; verum dum illud quod cupimus abest, id aliis omnibus quæ ad sunt præstare videtur, deinde
ubi illud consecuti sumus, aliud desideramus: Et idem impotens desiderium urges Homines vita ap-
petentes; Nescimus omnes quam fortunatam quid infortunii futura ætas feret, & qui finis nos ma-
neat. Nec longam ætatem vivendo brevius

Quippe foris nihilo melius qui sentiat esse. 1075

Currit agens mannos ad villam Hic præcipitanter,

Auxilium tectis quasi ferre ardentibus instans;

Oscitat extemplo tetigit cum limina villæ:

Aut abit in somnum gravis, atque obliviam quærit,

Aut etiam properans urbem petit, atque revisit. 1080

Hoc se quisque modo fugit: At, quem scilicet, ut fit,

Effugere haud potis est, ingratis hæret, & angit,

Propterea, morbi quia causam non tenet æger:

Quam bene si videat: jam, rebus quisque relictis

Naturam primum studeat cognoscere rerum, 1085

Temporis æterni quoniam, non unius horæ,

Ambigitur status, in quo sit mortalibus omnis

Ætas post mortem, quæ restat cumque, manenda.

Denique tantopere in dubiis trepidare periculis

Quæ mala nos subigit vitæ tanta cupido? 1090

Certa quidem finis vitæ mortalibus adstat,

Nec devitari lethum pote, quin obeamus.

Præterea, versamur ibidem, atque infusum usque:

Nec nova vivendo procuditur ulla voluptas.

Sed dum abest, quod avemus, id exsuperare } 1095
videtur

Cætera: post aliud, cum contigit illud, avemus;

Et fitis æqua tenet vitæ semper hiantis:

Posteraque in dubio sit fortunam quam vehat ætas,

Quidve ferat nobis casus, quive exitus inferet.

Nec prorsum, vitam ducendo, demimus hilum 1100

N O T A E.

1078. Oscitat extemplo] Oscitatio quip-
pe Hominis est fastidientis quæ ad sunt, &
quæ ab sunt desiderantis.

1082. Ingratus] Præter voluntatem: In-
gratiis: Vossius: Sic Plautus in Casina
Vobis inuitis, atque, amorum ingratiis:
& in Mercatore

Tuis ingratiis:

infra lib. 6, v. 215.

--- Cadant ingratis illa necesse est

Semina, quæ faciunt fulgorem:

1084. Rebus relictis] Idem valet ac re-
bus omnibus aliis relictis: Sic Plautus.

Ego relictis rebus Epidicum operam qua-
rendo dabo:

Terentius,

Hæret me, relictis rebus iussit Pamphilus

Hodie observare:

1089. Denique, tantopere in dubiis] De-
mum v. 4. Stulte id fugimus, quod evi-
tare non possumus; Imo si multas ætates
viveremus, eadem tamen nos teneret Cu-
piditas Vitæ v. 7. quæ nullam novam vo-
luptatem afferret, quæ incerta semper, &
malis obnoxia: & v. 8. Mors erit æquæ
Immortalis & æterna si hodie, ac si cras
occupet.

1091. (Certa quidem] Rectius quàm Cor-
te equidem.

1089. Vehat] Alii Ferat.

Tempore

Tempore de mortis, nec delibrare valemus,
 Quò minùs esse diu possimus morte peremti.
 Proinde licet quot vis vivendo condere sæcla,
 Mors æterna tamen nihilo minùs illa manebit:
 Nec minùs Ille diu jam non erit, ex hodierno
 Lumine qui finem vitæ fecit, & Ille,
 Mensibus, atque annis qui multis occidit antè.

moritur jam non exisset minùs diu, quàm ille qui antè multis annis & mensibus occubuit.

*reddimus tempus Mortis, nec
 ab illo spazium ita detrahere
 possumus, ut non tandem
 finis dñi mortui. Licet igitur
 per plurima sæcula vi-
 tam suam producas, illa ta-
 men Mors erit nihilominus
 æterna; Nec ille qui Hodie*

NOTÆ.

1101. *Delibrare*] Rectiùs *Delibare*, Fa-
 ber.

1102. *Morsæ peremti*] Virgilius,
Indigna Morte peremti

Et

Cade peremti:

943. *Pausa*] Virgilius inseruit operi
 suo & Græca verba, sed hac licentia lar-
 giùs usi sunt Veteres, quippe illi dixe-
 runt, *Pausam, Macharam, Afsoriam, & Ma-
 lacen.* Macrobius.

1000. *Projecta*] Ad hæc verba Virgillii
Projectæque saxa Tachini

Radimus:

Projecta si secundum consuetudinem di-
 catur, intelligitur *Abjecta*: Si secundum
 Veteres *Projecta* porro jacta, ut alibi ait

— *Projecto dum pede lavo*

Aptat se pugna—Macrobius, Satur. lib.
 6. Cap. 4. Frustra verò hæc, nec ad Veteres
 fugiendum; Livius lib. 22. Cap. 20. Nec
Continenti modo projectas oras præter iecta.

Cùm de Materia, ejusque motibus, (si
 modò opiniones quæ Providentiam
 impugnent excipias) disputet Lu-
 cretius, quis Philosophorum prudentiùs,
 aut rei ipsi accommodatiùs? De rebus ve-
 rò a Sensu remotis, de Anima, ejusque
 facultatibus differente nemo vanior aut
 ineptior: Qualem verò sibi Animam ef-
 fingit? En ipsa adest; Substantia Corpo-
 rea tenuis, composita e minutis & volu-
 bilibus particulis Auræ, Aëris, & Caloris,
 quæ ita per totum Corpus sitæ sunt, ut par-
 vis intervallis sint a se invicem disjunctæ:
 His tribus addas quartum Nescio quid in-
 nominatum persubtile, & maximè mobi-
 le, quod in pectore situm sit sensus prin-
 cipium, & Imagines ab omnibus rebus
 venientes percipiat, & tum perfecta &
 consummata erit Epicuri Anima. Brevi-
 ter, Concipe Araneum in pyxide, per to-
 tam istius pyxididis cavitatem telam texat,
 mediamque ipse incolat: advolent deinde
 Muscæ, & fila moveant, quo motu exci-
 tatus Araneus filamenta trahet, Muscas
 irretiat, & captas devoret: Hæc con-
 cipe, & habebis Imaginem Epicuræ Ani-
 mæ captantis *ψυχή*, qua nulla un-
 quam fuerit similior. Hæc verò digna
 sunt Philosopho commenta!

Animam non esse Corporis Harmo-
 niam a v. 94. ad v. 136. satis probaturum.
 Inde usque ad 162. frustra Animum, Do-
 minum viz. vili servo Animæ conjungit:
 vehementi metu confussò Animo, laborat
 Anima, fateor, sic tremente Citharædo
 debitos sonos Cithara non reddit. Parè
 successu usque ad v. 177. Animum corpo-
 reum esse evincere conatur, quod enim
 argumentis confirmare debuit, id tan-
 quam certum sibi sumit; Pertinaciter
 enim affirmamus Contactum posse esse
 sine Corpore.

Dum verò Animam Corpoream esse
 nondum probaverit, quid de illius subtili-
 tate usque ad v. 251. inquiramus? Fa-
 tendum tamen Poetam evidenter demon-
 strasse Animæ particulas (si modò Corpo-
 rea foret) debere esse subtiles & volubi-
 les: Nec de Compositione Animæ usque
 ad v. 323. litigemus, nam ex Aëris, Au-
 ræ, & Caloris Seminibus non minùs aptè
 componat Animum quàm ex alicujus
 aliùs materiæ particulis: Quòd verò v.
 280. tribus hisce rebus quartum aliquid
 innominatum addat, ideo constet nul-
 lum genus Corporis concipi aut ex-
 cogitari posse, quòd sensus sit prin-
 cipium.

A 2

Pruden

Prudenter autem tenuis Animi salutem densio validoque Corpori commendat usque ad v. 350. & usque ad v. 370. Corpori etiam facultatem sentiendi largitur: Quid autem stultius? quid a communi sensu remotius? Quid denique ipsius Placitis minus accommodatum? Unde enim Corpus sit sensus particeps cui nihil quartæ istius innominatæ rei immiscetur? Deinde ad v. 396. Contra Democritum feliciter disputet, nec repugno, non enim inquiri ultra Sententia potior sit, dum utraque est absurda: Et ut modò Animus Corpori conservandum credidit, sic ad v. 417. Corporis custodiam vicissim Animo commendet: Istam tutelam non invideo: Argumenta verò quibus ipsum Animus expugnat, consideremus.

Primum a v. 445. ad v. 445. Tenuem & subtilem Corpoream Substantiam, qualem Animus supponit esse, distrahit & dispergit: Atque id fiat per me licet, Corporeus sit Animus, & quamvis crassus, & e particulis implexis conjunctus sit, eum tamen dissolubilem fatebor.

Secundum a v. 445. ad v. 459. Tertium a v. 460. ad v. 464. & Quartum a v. 464. ad v. 473. Nihil efficiunt: Animum enim unà cum Corpore nasci, adolescere, & senescere minimè sentimus. Corpus nasci, adolescere, atque senescere sentimus, in Animo neque decrementum neque incrementum experimur; At verò In Infante non viget Animus, in Senē deficit: Quo argumento? nempe ineptus est Puer, & Senex desipit. Similiter Artificem peritissimum in Machina collocas, Aliæ verò partes istius Machinæ nimis rigescant, Aliæ sint æquo flaccidiores, deterantur aliæ, aliæ autem nimis turgescant; & deinde stultè expectabis ordinatos morus, licet maximè elaboret peritissimus ille Artifex. Deinde Curas, luctumque suscipit Animus. Ergo est dissolubilis: Quia viz. (alia non jam occurrat ratio) Luctus Penetrans & Curæ edaces alibi appellantur. Digna mortali & Corporeo Animo ista ratiocinatio! Quarto autem argumento eadem responsio, quæ secundo, satisfacit.

Tribus sequentibus argumentis a v. 475. ad v. 524. Medici respondeant, quantum nil opus est responsio: Crura vacillant, tardescat Lingua, & natent Oculi, quid hæc ad Animum? Jurgia denique gliscant; Neque id quidem mirum, quemadmodum quantumlibet alioquin peritus fuerit Chicharistes, non poterit

tamen non dissonantes cantilenas exprimere, si perturbatè intenderis, ac distenderis chordas Citharæ, quæ harmonicè ante pulsabatur. Similiter in morbo Epileptico ater ille Humor organa deturbat, atque inde isti motus incompositi. Cum verò Organa tantum afficiat, & debilitet Morbus, quid aliud restituat Medicina? Septimum a v. 525. ad v. 546. asserit Animam Hominis membratim morientis sensum deficere atque interire: Quasi frigescente non possunt Artus nisi Anima etiam frigescat: Hoc verò argumentum supponit Animam Corpoream esse & per totum Corpus diffusam, quod nondum probavit, & certò scio nemo unquam demonstrabit.

Octavum a v. 547. ad v. 556 nihil agit, Neque enim ab alio intelligendi aut ratiocinandi vim habet Anima, quemadmodum Auris audiendi, aut Oculus videndi muratur; verum a seipsa id habet, ac idcirco mirum non est, si sejuncta a Corpore Auris non audiat, neque sejunctus Oculus videat, secreta autem a Corpore Mens intelligat ac ratiocinetur.

Nono a v. 557. ad v. 578. hoc modo respondendum: Ut dum videmus Militem gladio, aliisque armis pugnantem, non dicimus tamen illum Armis destitutum non posse plagam ullam inferre, cum manus adhuc suppetant quibus insigere ictus possit; sic cum Anima membris undique, ut panoplia quadam indutur, organisque adeo corporeis varias functiones obeat, dicendum tamen non est, ubi istum omnem quasi militarem apparatus exuerit, nullam ipsi neque intelligendi neque sentiendi superesse functionem.

Decimi argumenti a v. 579. ad v. 590. vires nemo agnoscat, nisi qui senserit Animum esse quasi fundamentum totius Animalis, & Corpus Animo tanquam Sale aliquo condiri ne færeat & putrescat.

Undecimum a v. 591. ad v. 605. nihil aliud est quàm in verbo lusus; ideo enim vim aliquam videtur habere, quia ista spirituum defectio appellatur *Animi deliquium*.

Duo sequentia a v. 606. ad v. 623. negant Animam exire posse integram nisi per fauces expiretur, nec absurde quidem, si Corporeus foret Animus: Addunt insuper Animam futuram dissolutionem metuentem ægè atque invitò exire; Respondet apud Ciceronem Cato, *Quid quod?*

quod sapientissimus quisq; aequissimo Animo moritur, Stultissimus iniquissimo? *Nonne vobis videtur Animus u, qui plus cernat & longius, videre se ad meliora proficisci; Ille autem cuius obrusor acies, non videre? Equidem esset studio patres vestros, quos colui & dilexi, videndi; neq; verò eos solum convenire aveo, sed illos etiam, de quibus audiui, & legi, & ipse conscripsi. Quò quidem me proficiscentem, laud scio quis facile retraxerit; Quò si quis Deus mihi largiatur ut ex hac ætate repuerascam, & in cunis vagiam, valde recusem; nec verò velim, quasi decursu spatio a calce ad Carceres revocari.* Demum affirmant, Animum, quoniam in Pectore Hominis semper situs est (si Epicurum viz. audiamus) extra pectus non posse integrum manere, quasi Aves in nido natæ extra illum versari nequeant.

Decimum quintum a v. 624. ad v. 633. ejusdem est cum reliquis farinæ, & Vulgus sapit: Nec Decimum Sextum a v. 634. ad v. 669. tam fusè explicasset Poeta, si motum Animalem, eaque instrumenta quæ isti perficiendo inserviunt perspexisset. Sequenti a v. 670. ad v. 678. Plato & Pythagoras respondeant, istos enim solos premit, & alia jam ago: Decimum Septimum & Octavum a v. 679. ad v. 712. supponunt Animum Corporeum per totum Corpus diffundi, & cunctis illius partibus alligari, quo nihil falsius, aut absurdius: in Capite, tanquam Princeps in Solio residet, ibique dominatur.

Quàm futilis sit ista a v. 713. ad v. 740. de Vermibus observatio Omnes sentiunt, qui Vermes in Terra, Planta, Caseo, rebus profecto nunquam Animatis genitos viderunt.

Qui Animarum transmigrationem deducunt, isti effugiant nodos quos necesse

Poeta a v. 741. ad v. 769. Et deinde a v. 770. ad 776. Absurdus foret Animus, nisi cuperet Corpus vividum & vigans, fugeretque senio confectum. De sequentibus a v. 777. ad v. 784. Isti videant, si qui sint, qui Pythagoricas nugas aliquid esse putent: Quoniam verò Vigessimum quartum a v. 785. ad v. 800. idem est cum Decimo quarto, ideo non alia hic quàm illic adhibenda est responsio.

A v. 801. ad v. 866. Rem immortalem rei mortali conjungere Præstantissimis Philosophis nondum visum fuit incongruum, aut absurdum: Deinde contra v. 807. ad v. 829. quantum genus rerum constituo, incorporeas viz. substantias immortales: idque impudenter negabit Epicurus, cum Deos suos æternos & indissolubiles constituerit. Demum a v. 830. ad v. 841. Luctu penetranti affici, & curis edacibus vexari Animum, & Corpore morbis quibuscumque correpto illum debitas functiones exercere non posse confitemur, at verò Animum inde fieri mortalem pertinaciter negamus.

Jam verò copiosius ostenderem frustra hæc omnia argumenta congerere & explicare *Lucretium*, Mortis enim metum non tollunt; Quippe iis qui bonis prosperisque rebus uruntur, quid calamitosius ista morte, quæ sit *supremæ miserie*? & Miseris talem mortem proponere qua extinguantur penitus, sicque miseriarum sit finis, perinde est ac si jactato tempestatum sevitia proponatur naufragium, quo submersus suffocatusque procellam deinceps sensurus non sit: Hoc est egregium, quod præstant *Epicuri* dogmata, solatium; Quod tamen, quale quale est, Bonis omnibus & Piis invisum ac ingratum, & impios solos, quos nulla Philosophia curare debuit, juvabit.

Finis Libri Tertii.

LIBRI QUARTI ARGUMENTUM.

I. *Qua* supra libro primo usus est comparatione Lucretius, ut Memmii sui animum tantisper a contentione relaxaret; eadem hunc librum quartum a v. 1. ad v. 26. aufpicatur, ut auditorem sibi docilem reddat, & attentum. II. Libri hujus proponit argumentum, quod ex industria cum superioribus connectit. Cum enim primo & secundo Libro abunde docuerit quæ, & qualia sint rerum Primordia, quibus figuris distincta, quo motu ferantur, ac cæteras res procreent, Libro vero tertio Animæ atque Animi naturam fufius explicaverit, meritò sanè a v. 26. ad v. 46. hanc aliam subnectit disputationem de sensatione tam vigilantium quàm dormientium. Quam disputationem ut ex ordine absolvat, a Simulachris exorditur, quibus omnem sensationem fieri contendit. Docet itaque III. a rerum superficie tenuia quadam & subtilissima Simulachra mitti quæ passim per Aërâ volitant, sigillatim tamen sub visum non cadunt, nisi a speculis aut Aqua repulsa in oculos incurrant a v. 46. ad v. 108. IV. Subtilitatem horum Simulachrorum demonstrat, & subinde exiguitatem Primordiorum confirmat ad v. 129. V. Simulachrorum duplex distinguit genus, alterum eorum, quæ sponte sua generantur in Aëre, qualia nonnunquam videmus fieri in nubibus, quæ modò Gigantum, modò Montium, aut Belluarum imagines imitantur, alterum eorum quæ a rerum superficie avolant, quasi tenues rerum Exuvie: & deinde a Rerum superficie has Exuvias perpetuò oriri docet, & ea motus celeritate per Aërâ ferri ut Luminis solaris jactum facile superarent. a v. 129. ad v. 217. VI. Quia Visus Omnium sensuum primus habetur, ab eo exorditur, quem ex Simulachrorum seu Imaginum incurfu fieri docet: Interim autem explicat ea omnia quæ ad Visus causas spectant, varique de Visu problemata proponit, quæ rite solvit & explicat. a v. 217. ad v. 471. VII. Ne verò aliquis ex problematis modò explicatis sensus fallaciæ arguat, illorum dignitatem copiosè adstruit a v. 471. ad v. 524. Et subinde Scepticos, præcipuè a v. 471. ad v. 479. refutat: & demum asserit omnem Veritatem fidei sensuum inniti. VIII. His ita de Visu disputatis, cæteros sensus aggreditur, ac primum docet Vocem ac sonum corporeas esse Imagines, quæ aurem pariter feriant & auditum faciant; Vocis naturam atque formaturam explicat. Cur eadem vox percipiatur a multis rationem reddit; Quid sit Echo, quomodo fiat, a v. 524. ad v. 619. IX. Deinde de Sapore & Gustu, de Odore, & Olfactu docet; Quid nempe sit Sapor, quid Odor, & cur non ab omnibus sentiantur. Cur Cibusidem aliis dulcis, Aliis Amarus fiat; Cur Odor aliis sit magis aptus, & Vox aliis terrorem incutiat, quæ alios juvat, saltem non terreat, a v. 619. ad v. 726. X. de Imaginatione, atque Cogitatione agit, quas per tenuissima rerum Simulachra seu imagines quæ in mentem incurrant, fieri pariter ait, inde varia de cogitationibus problemata proponit & explicat, Cur v. g. videamur in Somnis videre illos,

qui jam mortui sunt: Cur Simulachra rerum seu Imagines videantur nobis morari dum cogitamus ea. Cur subito quisque cogitat quæ lubuerit: Cur in Somnis cernimus moveri a v. 726. ad v. 820. XI. a v. 821. ad v. 905. Docet Linguam, Oculos, Aures, Nares, omnia denique sensationis Organa prius nata esse quàm eorum usum, secùs verò in artificiosis rebus, quæ pendunt ex prævisa indigentia: XII. De Somno, ac Insomniis agit, imprimisque docet qua ratione fiat Somnus in nobis, & in cæteris Animantibus: Somniorum varias assignat causas, & demum ad res Venereas delapsus a v. 1050. usque ad finem libri de Amore; Sterilitate, Fæcunditate &c. liberius forsàn & apertiùs quàm par erat, (sed Philosophi in hisce rebus sibi maxime indulgent) disputat.

T. LUCRETII CARI

DE

RERUM NATURA

LIBER QUARTUS.

INTERPRETATIO.

Peragro avias sedes. Musarum nullius olim pedibus calcatas, placet adire fontes illibatos, & inde Aquas haurire; placet novos flores legere, & ex iis locis nobilissimam mihi coronam decerpere, e quibus Musa nullius unquam caput ornârunt. Primum quod de rebus maximè momenti cano, animasq; Hominum artâs Religionis vinculus eximo; deinde quod de rebus tam obscuris tam lucida scribo Carmina, Musæo lepore cuncta lepore: contingens; Neq; hoc temerè videtur fieri, verum ut Medici cum amara absinthia Pueri conantur dare, poculi oras dulci flavore melle circumlinunt, ut incauti Pueri ludificentur laborum tenus, at interim amarum absinthii succum capient, atq; ita decepti non damnum aliquod hac fraude patiantur, sed ut hausto mediæamine recreati convalescant: Sic Ego, quoniam hac nostra Philosophia videtur horrida & tristis illis omnibus, quibus mandum fuerit perfecta, Vulgusq; Hominum eam maximè

A Via Pieridum peragro loca nullius antè
Trita solo, juvat integros accedere fonteis:
Atq; haurire: juvatq; novos decerpere flores,
Insignemque Mco capiti petere inde coronam,
Unde prius Nulli velârint tempora Musæ
Primum quod magnis doceo de rebus, & artâs
Religionum animos nodis exsolvere pergo;
Deinde, quæd obscura de re tam lucida pango
Carmina, Musæo contingens cuncta lepore:
Id quoque enim non ab nulla ratione videtur.
Nam veluti Pueris absinthia terra Medentes,
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Contingunt mellis dulci, flavoque liquore,
Ut Puerorum ætas improvida ludificetur
Laborum tenus, interea perpotet amarum
Absinthii laticem, deceptaque non capiatur;
Sed potius tali tactu recreata valeat.
Sic Ego nunc, quoniâ hæc Ratio plerumq; videtur
Tristior esse, quibus non est tractata, retroque
Volgus abhorret ab Hac; volui tibi suaviloquenti 20

NOTÆ.

1. *Avias Pieridum*] Istos 25. versus quibus attentum sibi Memmii suum, aut alium quemvis Lectorem reddere conatur vid. lib. 1. v. 925.

2. *Integros*] Terentius Proel. Adel.
Plautus hunc locum
Reliquis integrum.

9. *Lepore*] Quidam Codd. *Liquore*, imperitè: lib. I. v. 29.
Quò magis æternum da dictu, Diva, leporem.

17. *Tactu*] Alii pro *Pacto* contendunt, *Tactu* id est *Haustu*, Gifanius: Non tanti.

Carminè

Carmine Pierio rationem exponere nostram,
Et quasi Museo dulci contingere melle;
Si tibi forte animum tali ratione tenere
Versibus in nostris possem, dum perspicis omnem
Naturam rerum; ac persentis utilitatem. 25

Sed quoniam docui, cunctarum Exordia rerum
Qualia sint, & quam variis distantia formis
Sponte sua volitent æterno percita motu:
Quoque modo possint res ex his quæque creari:
Atque, Animi quoniam docui natura quid esset, 30
Et quibus è rebus cum Corpore compta vigeret;
Quove modo distracta rediret in Ordia prima:
Nunc agere incipiam tibi, quod vehementer ad
has res

Attinet, esse ea, quæ rerum Simulacra vocamus:
Quæ quasi Membranzæ summo de corpore rerum 35
Dereptæ volitant uitro citroque per auras:
Atque eadem nobis vigilantibus obvia mentis
Terrificant, atque in somnis, cum sæpe figuras
Contuimur miras, simulacraque luce carentum;
Quæ nos horrificè languentis sæpe sopore 40
Excierunt: ne forte Animas Acherunte reamur
Effugere,

*veluti pellicula de summo Corpore distracta huc & illuc per Aëra vagantur: Quæ aliquando in nos
vigilantes incurstantia Animos nostros terrent, aliquando in nos somno sopitos, cum formas horrendas
intueri videamur, & Mortuorum Idola, quæ nos somno sopitos maximo cum horrore sæpe excitant:
Ne forte credamus Animas e Tartaro*

NOTÆ.

25. *Persentis*] Ut in præcedente versu
Perspicis: *Præsentis* Lambini admitti non
debet.

26. *Sed quoniam docui* &c.] V. 7. brevis-
ter recenset ea quæ in præcedentibus libris
disputaverat, Primo & secundo libro *At-
morum* naturam, affectiones, Motus de-
nique & concilia absolverat, in tertio
Principia Animæ, Animamque ipsam tam
Corpori conjunctam, quam a Corpore se-
paratam consideraverat; & deinde v. 13.
Hujus libri quarti argumentum comple-
ctitur, viz. ager de Simulachris, quæ ve-
luti membranzæ corticesque Corporum a
rerum superficie perpetuo fluunt, nobis-
que illarum species & figuras deferunt;
Si Sincera integraque adveniant, tum res
veras percipimus; Si mutilata, inversa,
aut cum aliis conjuncta, inde Centauro-
rum, & aliorum id genus monstrorum
phantasmata; aliquando etiam, (namque

aversatur; dulci Carmine
Tibi (Lector) nostra dog-
mata explicare, illaque
suavis Musarum melle quasi
circumlinere volui; si for-
san tali commento in meis
libris mentem tuam detinere
possem, donec totam Natu-
ram rerum penitus haberes
perspectam, istiusq; cogniti-
onis utilitatem percipias.
Quoniam verò docui qualia
sunt Rerum cunctarum prin-
cipia, & quam variis figu-
ris a se invicem distincta
æterno motu agitata sponte
sua volitant, & quo modo
res omnes ex illis fieri &
componi possunt: Quoniam
etiam docui qualis sit Ani-
mi natura, & quibus Prin-
cipiis composita, & quo mo-
do Corpori conjuncta vigeat,
& quo modo a Corpore sepa-
rata in sua Principia redeat
& dissipetur: Nunc inci-
piam demonstrare (& hæc
pars operis reliquis partibus
mirè convenit) esse Ea, quæ
appellamus Idola rerum, quæ

Animæ cum Corporibus intereunt) Mor-
tuorum spectra.

31. (*una Corpore compta*) *Cōpta*, seu *Coapta*.
Faber: ut & lib. 3. v. 260.

---- *Quibusq;*
Cōpta modis vigeat----

32. *Ordia prima*] *Primordia*.

34. *Rerum Simulachra*] Intelligit spe-
cies rerum, quas vulgò intentionales vo-
cant, *idolæ*, *τύπες*, *υμῖνες*, membran-
ulas, effluvia ex superficie corporea, quæ
ex omnibus omnino rebus perpetuo eman-
ant, & Animos impellunt. Latinis
Species: *Figura*, *Imagines*, *Effigies*: *quarum*
incursum, ut inquit Cicero ex Epicuro 1. de
Fin. non modo videmus, sed etiam cogitamus.

40. *Horrificè*] Lib. 2. v. 609.

Quo nunc insigni per magnas prædita terra
Horrificè fertur divina Matræ imago.

41. *Ne fortè Animas*] *Huc tendit* *in*
cren

evolare, aut Umbras inter Vivos volitare. Ne etiam credamus aliquid nostri relinqui posse post mortem, cum & Corpus & Anima consumpta in sua Primordia redierunt. Dico igitur Simulachra, tenuissq; figuras rerum mitti a summo rerum Corpore (Superficie) qua Membrana vel Cortex istarum rerum bene dici possit, quod formam feret ejus rei a qua emissæ volitat. Hoc autem, quamvis rudis Tibi sit animis & minus attentus, ex his qua dicturus sum facile percipies. Primo quoniam multa res (ad sensum provo-
 46. cove) Corpora e se emittunt, partim rara, nec compacta; sic Ligna mittunt Fumum, & Ignis Vaporem: partim densa magis & compacta, ut cum Cicada veteres tunicas in æstate deponunt, & cum Vituli nascentes pelliculas de summo Corpore deponunt; & cum Serpens lubrica tunicam in vepribus exuit, sæpe enim videmus vepres tenuibus illorum excuvilis ornatas. Quoniam verò certum est hæc Corpora emissæ esse, tenue quoq; & subtile Simulachrum a summo rerum Corpore (superficie) mitti debet, cur enim illa qua densa sunt & compacta potius a Corpore recederent, quam ea qua sunt tenuia & subtilia, nulli omnino ratio reddi potest: Præcipue cum in rerum superficie

Effigere, aut Umbras inter vivos volitare: Neve aliquid nostri post mortem posse relinqui, Cum Corpus simul, atque Animi natura peremta, In sua discessum dederunt Primordia quæque.

Dico igitur, rerum Effigias, tenuisque figuras Mittier ab rebus summo de corpore earum; Quæ quali Membrana, vel Cortex nominanda 'st Quod speciem, ac formâ similem gerit ejus Imago, Quojuſcunque cluet de corpore fusa vagari.

Id licet hinc quamvis hebeti cognoscere corde: Principio, quoniam mittunt in rebus apertis Corpora res multæ, partim diffusa solutæ, Robora seu Fumum mittunt, ignisque Vaporem: Et partim contexta magis, condensaq; , ut olim 55 Cum veteres ponunt tunicas æstate Cicadæ; Et Vituli cum membranas de corpore summo Nascentes mittunt, & item cum lubrica Serpens Exuit in spinis vestem: nam sæpe videmus Illorum spoliis vepreis volitantibus auctas.

Hæc quoniam fiunt, tenuis quoque debet Imago Ab rebus mitti summo de corpore earum. Nam, cur illa cadant magis, ab rebusque recedant, Quam quæ tenuia sunt, hiscendi 'st nulla potestas. Præsertim cum sint in summis corpora rebus

NOTÆ.

cretius, nam ex instituto Epicuri τὰ φαντάσματα perluſtranda exiſtimabat, ideo tantum, ut Hominum Animi Religionis vinculis expediri poſſint facilius: Faber.

46. Dico igitur, rerum effigias] Quæ v. 34. Simulachra, jam Effigias rerum, tenues figuras, Membranas, & Corticem appellat; Eaque mitti a rerum superficie v. 5. ostendit: & deinde v. 19. hoc modo probat. Res multæ (idque ipsi Oculi agnoscunt) e se mittunt Corpora, quædam rara & tenuia, Sic Lignum Fumum, Calorem Ignis; quædam spissa magis & compacta, sic Cicadæ & Serpentes pelles suas; Quis autem tenuia quædam Simulachra avolare a rerum superficie dubitet, cum videat spissa magis & solida deponi? Præsertim cum sint minora Corporacula in rerum superficie seu prima fronte collocata quæ facile sese expedire possunt, & avolare. Epi-

curus ipse. καὶ μὴ τὰ τύποι ὁμοιογράμους τοῖς πρῆξιν εἶναι, λεπτότησιν ἀπὸ χροῦτος μακρὰν τὴν φαινόμεναι, τῶν δὲ τὰς τύπων εἰδωλὰ ἀποσπάρτῃν οὐρανῷ. Effigias verò ut apud Plautum, Hæc est Veneris Effigia.

47. Summo de Corpore] Rectè, si unquam aliàs, Lambinus Gifanium cum suo Cortice & Codd. desumpto castigat. Effigies viz. de rerum cortice, nominanda est Cortex: quid ineptius? Epicurus autem hæc Simulachra excitat δὲ τῆς συμφορῆς ἐπιπολῆς. Vid. etiam: v. 35. & v. 62.

56. Veteres] Teretes Alii: & pro æstate, ætate, frustra.

61. Hæc quoniam] Quia quoniam.

64. Hiscendi est nulla potestas] Ne Hiscere quidem licet, nulla omnino ratio reddi potest: Ita ex optimis Codd. Lambinus, & vani isti qui ostendi præferunt.

Multa

Multa minuta, jaci quæ possint ordine eodem
Quo fuerint, veterem & formæ servare figuram;
Et multò citius, quantò minus endopediri
Pauca queunt, & sunt in prima fronte locata.

Nam certè jaci, atq; emergere multa videmus. 70
Non solum ex alto, penitusque, ut diximus ante,
Verum de summis ipsum quoque sæpe colorem:
Et volgò faciunt id lutea, ruffaque Vela,
Et ferrugina, cum magnis intenta Theatris
Per malos volgata, trabeisque tremantia fluitant, 75
Namque ibi confessum Cavcæ subter, & omnem
Scenæ speciem, Patrum, Matrumque, Deorumq;,
Inficiunt, coguntque suo fluitare colore:
Et quantò circum mage sunt inclusa Theatri
Mœnia, tam magis hæc intus perfusa lepore 80
Omnia conrident conrepta luce diei.
Ergo Lintea de summo cum corpore fucum
Mittunt, Effigias quoque debent mittere tenuies
Res quæq; , ex summo quoniam jaculantur utræque.

cogunt : Et quantò magis Theatra sunt hujusmodi Velu obdusta, tanto magis vanus color, qui seipsum luci adjungit, omnia lepide perfunduntur. Igitur cum Vela de superficie suæ colorem mittant, qualibet res debent tenuia Simulacra mittere, quoniam a superficie utraq; mittuntur.

NOTÆ.

67. Veterem & formam] Alii Solitam, Quiddam & consimilem, seu & conformem: Gitanianus

Et con forma servare figuram : viz. conservare : Forma autem secundum Epicurum est id quod in Corporis superficie continenter remanet, ipsa Imagine tanquam Spolio continenter avolante : Aliquid viz. Coloris Solido inheret, aliquid derasum transfertur, quod sit Simulachrum.

69. Pauca queunt] Ait Poeta, Summis in rebus multa minuta Corpora esse quæ jaci possint &c. Et reverà longè plurima esse ea debent, alioqui unde tandem perenne illud Specterum effluviū ? Vides eam esse Lucerti sententiam, Corpora multa minuta esse in summis rebus, quæ quanquam sint multa, tamen tantò citius jaciuntur, quantò minus impediri possunt Pauca : Id autem dicere, non modò inconstantis Hominis est, sed ejus etiam, qui rei Physicæ imperitissimus sit : Itaque non Pauca legi, sed Parva necesse est ; Pergit enim, & ut probe multa Corpora profundi ex rebus, hos versus subjicit :

Nam certè jaci, atque emergere multa videmus

Non solum ex alto, penitusque, ut diximus ante,
Verum de Summis &c. Faber.

Pro & sunt Gitanianus, ut sunt.

70. Nam certè jaci &c.] V. 15. Confir-
mat quod superiori argumento assumse-
rat, idque probat experimento, quo con-
stat Colores ita delibrari a summis Corpo-
ribus ut Imaginum quoque directionem ar-
guant : Quippe Vela Theatris intenta to-
tum scænæ apparatus, Populumque
spectantem suo Colore perfundunt :

Nam jacier certè, atq; emergere : Gassen-
dus :

Alii, Nam certè jaci ac tergeri : vel

Nam detergeri atq; emergere :

75. Volgata] Volitantia, Sic lib. 2. v.
163. & 364. Pervolgans, & jam infra v.
208. & lib. 5. v. 1161.

77. Deorum] Nam ibi Deorum Simu-
lachra, quippe Ludi id genus Religiosa
pars erant.

Bb

St

Sunt igitur certa rerum
imagines, quæ tenues subtili-
lesq; per Aëra volitant, quæ
tamen singulatim, & separa-
ta videri nequeunt; Præterea,
omnis Odor, Fumus, Vapor,
atq; alia ejusdem generis
rei idcirco rara & dispersa
e rebus emergunt, quia dum
in partibus interioribus nata
ex alto veniunt, nec via sunt
recta per quas egredi conantur,
per obliquoas & tortuosos meatus
ascendentes disperguntur: e
contra vero cum summi coloris
tenuis membrana mistitur,
nihil est quod eam possit
scindere, quoniam est via rei
superficie locata. Postremo,
ut illa omnia Simulachra
quæ in Speculis, in Aqua,
omniq; re plana & polita
apparent nobis sint e
missis imaginibus composita
necesse est, quoniam formam
rerum & figuram referunt: Nam cur illa Corpora
quæ sub sensum cadunt potius a rebus mitterentur,
quæ tamen plurima nos videmus mitti, quam illa
quæ tenuia & subtilia sunt, nulla profecto
ratio reddi potest.

Sunt igitur, jam formarum vestigia certa, 85
Quæ vulgò volitant subtili prædita filo,
Nec singulatim possunt secreta videri.

Præterea, omnis Odor, Fumus, Vapor, atque
aliæ res

Consimiles, ideo diffusæ rebus abundant, 90
Ex alto quia dum veniunt intrinsecus ortæ,
Scinduntur per iter flexum; nec recta viarum
Ostia sunt, quæ contendunt exire coortæ.

At contra, tenuis summi membrana Coloris
Cum jacitur, nihil est, quod eam discerpere possit,
In promptu quoniam sit in prima fronte locata. 95
Postremo, in Speculis, in Aqua, Splendoreque
in omni

Quæcunque apparent nobis Simulachra necesse est,
Quandoquidem simili specie sunt prædita rerum,
Esse in imaginibus missis consistere eorum:
Nam cur illa cadant magis, ab rebusq; recedant 100
Corpora res multæ quæ mittunt Corpore aperto
Quam quæ tenuia sunt, hiscendi sit nulla potestas.

NOTÆ.

85. Sunt igitur &c.] His 3. v. concludit ex disputatis & probatis hætenus esse ista, de quibus agitur, rerum Simulachra: Pro certa quidam legunt cæca, quos Ego non Sequor.

88. Præterea, Omnis odor &c.] Supra v. 86. docuit, Simulachra jacti ordine eodem

Quo fuerunt, veterem & formam servare figuram

am v. 8. ostendit se non ineptè illud docuisse, ideo enim eundem ordinem servant, quoniam volant a Corporis superficie, unde omnes Simulachrorum partes æquè faciliè se expediunt, inde per nullos meatus, & viarum anfractus feruntur, ut Odor, Fumus, Vapor, & id genus alia quæ e rerum partibus interioribus fluunt, & eam ob causam confusa volitant, & dispersa.

96. Postremo in Speculis &c. Denique probat v. 13. dari Imagines e rerum Superficie dereptas; Simulachra quæ a nobis cernuntur in Speculis, in Aqua, & in re qualibet plana & lævigata. simillima sunt iis rebus quarum sunt Simulachra, Ergo necesse est illa Simulachra ex Imaginibus ab

ipsis rebus dereptis componi; Nam nulla alia causa reddi potest tam exactæ similitudinis, nisi cortex summus ille, qui toti rei dudum hærens, quasi membrana separatur, & appellit in Speculum, aut Aquam: Notabis autem singulas rerum imagines, quæ in Speculis aut in Aqua cernuntur non unas esse, sed multas. quæ jugi repulsu ad Oculos rejectæ non plures, sed quasi una Imago videantur. Sanè Experientia monstrat Imagines ex ipsis usque Corporibus in Specula transmitti, quando illis præsentibus appellant in Speculum, re quapiam interposita a progressu in Speculum arcentur, ac si moveantur Corpora, moventur & ipsæ, si invertantur, inverruntur; si discedant, abeunt; si absint, sunt nullæ.

99. Esse Earum] Τὸ εἶναι, ἢ ὄναι.

102. Hiscendi] Ita supra v. 64. idem 2c v. 128.

— Dicens nomen est

Qui possit, utq; eam rationem reddere distat.

Sunt

Sunt igitur tenues formarum, confimilesque
Effigie, singillatim quas cernere nemo
Cum possit; tamen assiduo, crebroque repulsu 105
Reiectæ, reddunt Speculorum ex æquoque visum :
Nec ratione alia servari posse videtur

Tantopere, ut similes reddantur quoque figuræ,
Nunc age, quàm tenui natura constat imago,
Percepe : & imprimis quoniam Primordia } 110
tantum

Sunt infra nostros sensus, tantòque minora,
Quàm quæ primùm oculi cœprant non posse tueri.
Nunc tamen id quoque uti confirmem, Exordia
rerum

Cunctarum quàm sint subtilia, percipe paucis.

Primùm Animalia sunt jam partim tan-
tula, eorum } 115

Tertia pars nulla ut possit ratione videri.

**Horum Intestimum quodvis quale esse putandū 'st ?
Quid ? Cordis globus aut Oculi ? quid ? Membra ?
quid ? Artus ?**

Quantula sunt? quid? præterea Primordia quæque,
Unde Anima, atque Animi constet natura } 120
necessum est.

Nonne vides, quàm sint subtilia, quàmque minuta
Præterea, quæcunque suo de corpore odorem
Exspirant

intelligi quàm subtilia & minuta debent esse singula illa Semina e quibus illorum Animalium Anima componatur? Præterea, quacumq; Corpora gravem odorem

N O T E.

109. *Nunc age, quàm tenuis &c*] Harum Imaginum affectiones explicaturus primò v. 13. docet summam tenuitatem, talem quidem quæ vix concipi possit, illis convenire: Res ut declaretur, cogita duntaxat Nihil esse aliud Imagines quàm Atomorum tenuissimas, pellicularum instar, contexturas : At quanta sit Atomorum subtilitas, quarum innumeræ Myriades necessariæ sunt minutissimo Animalculo, *Acari* v. g. membrulove etiam ejus cōspicendo? *Id* sempe facis etiam ut intelligas. Si Imago confiteretur ex ejusmodi Atomis , quæ non *xviii* *βάθ*, quòd est *Epici* verbum, *χορησcent*, esse debere Imaginem multis myriadum myriadibus ipsa unius *Acari* particulæ ejus crassitudine tenuiorem. *Episcurus* ipse, *ἐ* *π* *ι* *σ* *κ* *υ* *ρ* *ο* *ς* *ὁ* *μ* *υ* *ρ* *ο* *σ* *κ* *υ* *ρ* *ο* *ς* *τ* *ῶ* *ς* *τ* *ε* *ρ* *ρ* *α* *ν* *ο* *ς* *ε* *ἴ* *σ* *τ* *ι* *ς* *δ* *ε* *κ* *ρ* *ι* *ν* *ῆ* *ς* *ἐ* *π* *ι* *σ* *κ* *υ* *ρ* *ο* *ς* *ἡ* *μ* *υ* *ρ* *ι* *α* *δ* *ῶ* *ς* *φ* *α* *ν* *ο* *τ* *ῆ* *ς*

Sunt igitur tenues rerum
imagines rebus ipsis similes,
quas cum nemo singillatim
queat videre, tamen a la-
vi & aequali speculo jux-
ta rejecta oculis moventi-
& sub visum cadunt: Nec
alia ratione videtur fieri
posse ut Simulachra a specu-
lis rejecta essent rebus ipsis
tam similia, earumque for-
mam & figuram ostende-
rent. Nunc vero dicite quid-
tenuia & subtilia sint ipsa
Simulachra, & imprimis
quoniam rerum Semina (A-
tomi) sunt infra nostros sen-
sus, atq. tanto minora quam
Corpora illa, quae propter
exiguam primam aciem
oculorum fumant: Ut vero
obiter demonstrarem uberi-
tatem & exiguitatem Ato-
morum, hac breviter: Pri-
mum sunt quaedam Anima-
lia tam minuta ut eorum
tertia pars nullo modo vidi-
ri possit: Quam minutum
putandum est quodvis bonum
Animalium, Intestinum &
Cordis globus, aut Oculi
membrum atq. artus quoniam

ισιν, τὰς ἑξ ὅτι τὰς τύπους εἰδὼς κατα-
 γράψουσιν : δε alibi, ὅτι τὰς εἰδὼς πᾶς
 λαπλότησιν ἀντιπράξουσιν καὶ ἡσυχίᾳ, ἐπὶ
 ἀπμμερτυεῖ ἢ φασιμένον.

112. *Quam qua primum Oculi*) Sum-
 mum cacumen concretorum : *Faber*: Vid.
 lib. 1. v. 593.

132. *Trachea*, quædam, suo [8cc.] Ho-
rum 2. v. sensus est. Cum tanta Corpus-
culorum copia ex hisce Herbis graveo-
lentibus exhaletur, ut vicinum Aërem
compleat, dici non potest quantula sit
pars quæ ex superficie deripitur, ac proin-
de cum Imago sit ex iis duntaxat quæ ex
superficie dimanant, & cum Visus sen-
sorio habent Analogiam, excedere fidem
quantæ tenuitatis esse Imago debeat, &
maximè, cum post multum tempus nihil
quod sensibile sit exhalatum deprehen-
datur; Mira sane tenuitas Vaporis odor-
is.

qualia sunt Panaces, amara Absinthia, graveolentes Abraxos & amara Centaurea, si liquor corporum unumquodvis leviter mota-
 bus, facili cognosces multa rerum Simulacra multis modis vagari, nulla vi, & sensu cogi: quorum Simulacrorum quantilla pars Imago sit nemo potest dicere, aus illius subtilitatem dictu explicare: Nè vero forsitan credas eas tantum Simulacra quæ a rebus ipsis emittuntur per Aëra vagari, sunt etiam quadam Simulacra, quæ sponte sua gignuntur, & in hoc nostro inferiori Cælo, qui Aer dicitur, coalescunt: Quæ quidem multis modis mirè formatæ in altum feruntur, & vix tenuia sint & minus compacta formam suam subinde mutant, & cuiuslibet figura speciem induunt: Ut aliquando videmus Nubes facile in alto concrefcere, & per Aërem delatas serenam Cæli faciem suam ingredine deturpare: Sepe enim videmus species Gigantum

Exspirant acrem, Panaces, Absinthia tetra,
 Abrotonique graves, & tristia Centaurea:
 Horum unumquodvis leviter si fortè ciebis, 125
 Quamprimum noscas rerum Simulacra vagare
 Multa modis multis, nulla vi, cassaque sensu.
 Quorum quantula pars sit Imago, dicere nemo 'st
 Qui possit, neque eam rationem reddere dictis.
 Sed ne fortè putes ea demum sola vagare, 130
 Quæcunque ab rebus rerum Simulacra recedunt:
 Sunt etiam, quæ sponte sua gignuntur, & ipsa
 Constituuntur in hoc cælo, qui dicitur aër:
 Quæ multis formata modis sublimè feruntur,
 Nec speciem mutare suam liquentia cessant: 135
 Et quousquemodi formarum vertere in ora.
 Ut nubeis facilè interdum concrefcere in alto
 Cernimus, & mundi speciem violare serenam,
 Aëra mulcenteis motu: nam sæpe Gigantum

Ora

NOTÆ.

125. *Ciebis*] Alii *Movebis*: Vossius verò ad Catullum p. 270. *Revolvas*: & in sequenti versu & veteris scripturæ vestigiis. *Quin potis es noscas*.
 127. *Cassaque sensu*] Alii interpretantur *Triata sensu*, ut Aer lumine cassus; *Cassum* *Anima* *Corpus* &c. quasi id ageret Lucretius, ne hæc Simulacra sensum non habere nesciamus: At verò *Nulla vi, cassaque sensu* melius interpreteris, *Quæ vi tam debili feriantur*: ut Organa movere, sensumque excutere non possunt.

130. *Sed ne fortè putes* &c.] Post expositum familiarem illum, ac præcipuum modum generationis Imaginum quas *Δωρεσις* & *Δωρεσις* vocat Epicurus, quia sunt continua quadam direptione avolationeque tenuium quasi membranularum ab externis Corporibus; v. 14. *Explicat aliud*

Genus Imaginum, quas *συστάσις* vocat Epicurus, quia sunt quasi quædam coagmentationes sponte sua in medio Aëre nate, tanquam nubes, neque e rebus ipsis reverà profluunt. Inde Gigantes, montes, Urbes, & id genus alia inter nubes sæpe videmus, & multi admirantur; Diodorus Siculus spectra commemorat formari sponte solita in Africa regionibus, quæ sunt ultra Syrtis, & Cyrenen sitæ: *ἄλλοι γὰρ πῶς καὶ τὰ μάλιστα κατὰ τὰς νηπιμίας συστάσις ὁρῶνται κατὰ τὴν Αἴγαον παντοίαν ζῶων ἰδέας ἐμφαίνοντο*: τὰτα δὲ αἰ μὴ ἡρμῶσιν, αἶ δὲ κινήσιν λαμβάνοντο, καὶ ποτὶ μὲν ὑποφύονται, ποτὶ δὲ διακκοῦσι, &c. Epicuri voce *Συστάσις*; utitur Diodorus, ipse Epicureus. Similia habet Pomponius Mela, de Mauritania quæ retrò Atlantem, Similia Plinius de Scythiæ regionibus quæ infra Imaum: Nora etiam sunt, quæ de Morgani, seu celebri illo Regionum spectaculo prodidit Kircherus: & in omni fere regione iustiusmodi Spectra plurimi vident, saltem putant se vidisse.

139. *Aëra mulcentes motu*] Alii *Aëra mulcentes motum*: Gifanius *Aëra mulcentem motum*:

Ora volare videntur, & umbram ducere latè: 140
Interdum magni montes, avolsaque faxa
Montibus anteire, & solem succedere præter:
Inde alios trahere, atque inducere bellua nimbos.

Nunc ea quàm facili, & celeri ratione genantur,
Perpetuèque fluant ab rebus, lapsaque cedant. 145
Semper enim summum quidquid de rebus abundat,
Quòd jaculentur: & hoc alias cùm pervenit in res,
Transit, ut in primis Vestem: sed in aspera Saxa,
Aut in materiem ut Ligni pervenit; ibi jam
Scinditur, ut nullum Simulacrum reddere possit. 150
At cùm, splendida quæ constant, opposita fuerunt,
Denique, ut in primis Speculum fit: nihil accidit
horum,

Nam neque uti vestem possit transire, neque ante
Scindi, quàm meminit labor præstare salutem.

Quapropter fit, ut hinc nobis Simulacra ge- } 155
nantur.

Et quamvis subito, quovis in tempore, quamque
Rem contra Speculum ponas, apparet Imago:

incelut, quale Corpus Speculum præcipue est, tam nihil horum accidit, (neq. permeat, neq. frangitur) non enim potest permeare ista. Corpora tanquam Vestem, neve frangitur & disceperitur priusquam leve Speculum integrum reddat illisum; & inde si quod Imagines ad nostras oculos ferantur: & repente licet, quovis etiam temporis momento rem aliquam ponas contra Speculum, illius rei Imago apparet.

NOTÆ.

motum: id est, Impellentes, vel agitantes:
Sic Ennius,

Mulserat huc navem compulsum fluctibus
Pontus.

Cicero in Arati Phenomenis:

At propter se Aquila ardens cum Corpore
portat

Igniferum mulgena tremebundis Aëra
pennis.

Alii: Aëra mulcantes motu: Mulcare autem
verberare, & pene mutilare est, modo autem dixit

Calis faciem violare Serenam.

Decem hi versus sunt in Codd. misere
turbati, in aliquem saltem ordinem rede-
git Lambinus, forsan non in optimum.
Versum igitur 143.

Inde alios trahere atq. inducere bellua nim-
bos

Idem suo motum versui 138.

Mundi speciem violare serenam

subjungas, & cum Cassiæ legas:

Inde alios trahere, atq. inducere Nubila
nimbos. Nihil tamen mutò.

144. Nunc ea quàm facili & celeri &c.]

per altum ferri, & latam umbram expicere; Aliquando magni montes, aut Saxa montibus avulsis præcelere solem, aut subire; & post hæc ferarum monstra in nubibus videri & tenebras facere videntur; Nunc autem percipe quàm facili celeriq. ratione ista Simulachra generantur, jugis fluore a rebus avolantis recedunt. Semper enim præstus est aliquid extremum in rebus superesse quod ista res emittit: & hoc ita emissum cum pervenit in alias res, ut cum in vestem v. gr. pervenit, illas permeat: sed ubi in aspera Saxa, li- quæque pervenit ibi frangitur & disceperitur, ita ut rei ipsius e quæ emittitur imaginem reddere nequeat. At cum solis despectu Corpora illi omissa sunt in qua

Perpetuè & jugi fluore & omni temporis
momento Simulachra a rebus mitti v. 18.
probat argumento a Spensio ducto; Pro-
fer Speculum, cujuslibet rei objectæ Imago
subito apparet, quod tamen non fieret,
nisi istius rei Imago ab ipso Corpore
fluens ab isto Speculo rejiceretur: Si in-
quiras cur aliæ res non repellant Imagi-
nes, Responder, alias esse raras, quas
Simulachra permeant; alias porosas aut
asperas esse quibus scinduntur Imagines
& dissipantur; In læve verò, & æquabile
Corpus impingant, quale est Speculum
subito ad Oculos reflectuntur. Epigramus

apud Laertium, ἡ γένεσις τῶν εἰδώλων ἀρχὴ
τῆς νοήσεως συμβαίνει, & ὁ δὲ πρῶτος δόξῃ
τῆς συναγόμενης ἐκ πολλῶν συνδυά-
νεται, οὐχ ὅτι τῶν ἐπὶ ἑστέρων ἐστὶν, καὶ
τῶν τῶν Ἀτόμων ἐπὶ πολλὴν γένεσιν, καὶ
ἐν οὐσίᾳ συγχρομένη ὑπάρχει.

152. Nihil accidit horum] Gifanius, Ni-
hil occidit, viz. Nihil Simulachrorum
cum perit; Hæc quidem levari possit be-
atio, sed altera probabilior.

Perpetuè

unde manifestum est tennes
 rerum texturas, & volui
 Cortices ingi fluere volare:
 Brevis ergo temporis spatium
 multa Simulachra generantur,
 & merito dicitur illa
 celeri ratione nasci. Et ut
 Sol debet brevi temporis spatio
 multam lucem emittere,
 ut Caelum omne sit illa per-
 petuo repletum; Sic etiam
 necesse est ut Rerum multa
 Simulachra in puncto tem-
 poris a rebus in omnes undi-
 que partes janciantur, quo-
 rum enim Speculum obver-
 timus in illo apparet res ea
 forma eaq. colore quo revera
 sunt. Præterea, cum Cæli
 facies modo fuerit maximè
 serena, subito fadu densissq.
 tenebris ex omni parte ob-
 duceitur, ita ut putes omnes
 tenebras Inferos reliquiss,
 & spatiosa Cæli loca reple-
 visse, tam atra & horrenda
 nox e coactis nubibus
 orta impendet desuper, & terret. At istarum nubium quantilla pars Imago sit, nemo potest
 dicere, aut illius exiguitatem verbis explicare. Nunc autem age, quanta celeritate Simulachra
 hæc moventur,

Perpetuò fluere ut noscas è corpore summo
 Texturas rerum tenuicis, tenuisque figurant.
 Ergo multa brevi spatio Simulachra genuntur, 160
 Ut meritò celer his rebus dicatur origo.

Et quasi multa brevi spatio summittere debet
 Lumina Sol, ut perpetuò sint omnia plena:
 Sic à rebus item simili ratione necesse est
 Temporis in puncto rerum Simulachra ferantur 165
 Multa modis multis in cunctas undique parteis:
 Quandoquidem Speculum quæviscunque obvertimus

oris
 Res ibi respondent simili forma, atque colore.
 Præterea, modò quom fuerit liquidissima cæli
 Tempestas, perquam subito fit turbida coedè 170
 Undique, uti tenebras omnes Acherunta rearis
 Liquisse, & magnas cæli compleffe cavernas.
 Usque aded tetra nimborum nocte coorta,
 Impendent atræ formidinis ora superne.
 Quorù quantula pars sit Imago, dicere nemo est, 175
 Qui possit, neque eam rationem reddere dictis.

Nunc age, quam celeri motu Simulachra ferantur,

N O T A.

158. *Perpetuò fluere*] Ea enim est Epicuri
 sententia, Imaginem, quæ in Speculo cer-
 nitur non esse quid unum constans, cer-
 rum, stabile, & idem, sed alias atque alias
 Imagines, alteram in alterius locum,
 deinceps & sine ulla interruptione succe-
 dentes.

159. *Texturas*] Meursius *Exturas* re-
 rum.

162. *Et quasi multa brevi &c.*] Perpe-
 tuum jugemque Imaginum fluorem v. 7.
 illustrat & confirmat; Ut Luce plena
 sint omnia, radii a Sole perpetuò mittendi
 sunt, pari ratione Simulachra a rebus a-
 volent necesse est, quocunque enim obver-
 tas Speculum apparet rei oppositæ Imago,
 nec, quamdiu res situm suum servat, illa
 disparat Imago.

167. *Quæviscunque obvertimus Oris*] Alii
 — Quocunque obvertimus, illuc
 Res tibi respondent; Alii
 — Speculum quocunque obvertimus
 Aëris.

Lambinus maluit
 Quocunque obvertimus oræ.
 Alius verò nescio quis legit

Quocunque obvertimus, omneis
 Res tibi respondent.

169. *Præterea, modò cum fueris &c.*] A-
 liud, sed id minùs validum argumentum
 v. 8. sequentes continent; Serenum Cæ-
 lum videmus subito densis nubibus obdu-
 ctum, istæ verò Nubes e Terra aut e Mari
 surgunt, spissæ sunt graviæque Corpora,
 Quid igitur tenues levæque Imagines mo-
 reatur?

169. Hos versus iniquo loco dispositos
 esse existimat Nardius, & superius collo-
 cari debere, quæ de Imaginum exilitate
 agitur; Sed quis iste Nardius?

172. *Cæli compleffe cavernas*] Varro,
Nubes Aquæ frigido velo leves
(Cæli cavernas aureas subducerant.

Cicero in Arato

Dicitur & latè Cæli lustrare cavernas.

177. *Nunc age quàm celeri &c.*] V. 7.
 Monet Lucretius, se de Imaginum harum
 mobilitate breviter disputaturum; nec
 profectò longa disputatione opus, cum Si-
 mulachra vagari ea motus celeritate, qua
 nulla major potest concipi, Specula de-
 monstrat.

Et quæ mobilitas ollis tranantibus auras
 Reddita sit, longo ut spatio brevis hora teratur,
 In quemcunque locum diverso numinetundunt, 180
 Suavidicis potius, quam multis verbis edam :
 Parvus ut est Cygni melior canor, ille Gruum quam
 Clamor, in ætheriis dispersus nubibus Austri.

Principio, persæpe levis res, atque minutis
 Corporibus factas, celereis licet esse videre. 185

In quo jam genere est Solis lux, & vapor ejus,
 Propterea quia sunt è primis facta minutis :
 Quæ quasi trudentur, perque Aëris intervallum
 Non dubitant transire, sequenti concita plaga.

Suppeditatur enim confestim lumine lumen, 190

Et quasi protelo stimulaturl fulgure fulgur.

Quapropter Simulacra pari ratione necesse est
 Immemorable per spatium transcurrere posse

Temporis in puncto : primum quod parvola causa
 Est procul à tergo quæ provehat, atq; propellat: 195

Deinde, quod usque adeo textura prædita rara
 Mittuntur, facile ut quasvis penetrare queant res,

Et quasi permanere per Aëris intervallum.

Præterea, si, quæ penitus Corpuscula rerum

esse est Simulachra momento temporis immensum, & quod vix concipi potest spatium pertransire
 posse, primo, quia est sufficiens vis qua ista minuta a tergo provehat & protrudat, deinde quoniam tam
 tenuia & subtilia sunt, ut rei quasvis facile penetrare queant, & interiacentem Aërem quasi per-
 manere : Præterea, si illa Corpuscula rerum qua ex interioribus rerum partibus

et quam celer sit eorum
 transitus cum Aëre perve-
 lans, ita ut immensum La-
 ei spatium brevi temporis
 spatio emittantur in quem-
 cunque locum vario motu sin-
 gula ferantur ; suavis po-
 tius quam multis verbis
 explicabo ; ut parvus bra-
 vis, Oleris cantus gratior
 est quam iste Gruum mag-
 nus strepitus, qui longè per
 Aëra diffunditur. Tri-
 mō, sæpe videmus leves res,
 & factas è minutis Corpori-
 bus celeri motu ferri : Cujus
 generis sunt lux Solis, atq;
 ejus calor ; quia componun-
 tur è minutis Seminibus,
 quæ quasi protrudentur, &
 per interiacentem Aëra
 transeunt ab alio Calore &
 Lux a tergo insequente pro-
 pulsa : nam jugi fluore Lux
 Lucem sequitur, & perpetuo
 continuatur, impulsu Splen-
 dor a splendore protrahitur.
 Quapropter pari ratione ne-

NOTÆ.

180. In quemcunque locum] In quem quæq;
 Alii, melius : & pro Numine legunt Ma-
 mine.

184. Principio, persæpe leves &c.] V. 15.
 Celeritatem trajectionis Imaginum ex-
 plicat, Comparatione facta inter mo-
 tum Simulachrorum & Radiorum Sola-
 rium a Cælo ad Terram tempore imper-
 ceptibilis pertingentium. Unde enim ista
 Radiorum Solarium celeritas ? nempe
 Exigua sunt Corpora & subtilia, facile
 emittuntur e Corpore Solari, ab aliis ra-
 diis perpetuò infrequentibus protruden-
 tur, & res tam subiles Aër interjacens
 non impedit ; Si verò hæc faciunt ut Ra-
 dii Solares celerrimè ferantur, Eadem
 etiam efficient, ut Simulachrorum tra-
 jeccio sit celerrima.

189. Non dubitant] Properant, seu non
 cessant, sic lib. 6. v. 1190.

A pedibusq; minutatim succedere friget
 Non dubitabat.

191. Et quasi Protelo] Lib. 2. v. 531.

Per Infinito rerum Summam usq; tenere

Undiq; Protelo plagarum continuato.

194. Quod parvola causa] Faber,
 Primum quod Plurima causa

Est, procul a tergo quæ provehat,
 Videbit Lector ipse (quid enim pluribus
 opus est) quanta hic absurditas antea late-
 ret. Monstrum horrendum, Ingens &c. Et ta-
 men hoc illud est quod omnes legebant,
 quod omnes probabant : Nos, nisi falli-
 mur, fanius : Hæc quidem ille, satis ar-
 roganter : Non opus autem ista emenda-
 tio, si Parvola non voci causa, sed Si-
 mulachra jungas. vid. v. 66.

189. Præterea, si quæ penitus &c.] Modò
 probavit Imagines pari celeritate cum So-
 lis radiis ferri, jam majorem v. 11. illis
 attribuit ; Quippe subtiliores sunt Imagi-
 nes, & quod ad illarum celeritatem ve-
 hementer facit, fluunt a rerum Superfi-
 cie, & sese facile expediunt, dum calor
 & Lux ab interioribus Solis partibus mit-
 tuntur. Quidam legunt

— Quæ penitus (Corpuscula rerum
 Ex altoque foras mittuntur :
 & forsan rectius.

Calo in Terras mittuntur, qualis sunt Lux & calor Solis momento temporis per totum Caeli spatium se diffundunt, si per Terras, Cælumq, quod supra est, volent, & illud impleant propter celeritatem motus qua feruntur: Quid nonne manifestum est illa Corpora qua in promptu sunt in rerum Superficie collocata, & qua cum jaciuntur nulla res impedit quin libere avolent, debere celerius moveri, & majus loci spatium pertansire eodem tempore quo Soli radii Cælum percurrunt? Hinc etiam fumus egregium specimen celeritatis istius motus quo Imagines feruntur, quod simul ac Aqua sub dio collocetur, ex templo, Cælo stellis fulgente, stellarum fulgentium Imagines in ista Aqua inueniuntur; Nonne igitur jam vides quam brevi temporis spatio Imagines a summo Cælo ad Terras descendant? Omnino igitur fatendum est a rebus mitti ista Corpora qua in oculos incurrunt, & laceſſunt viſum;

Ex alto in terras mittuntur, Solis uti lux,
Ac vapor, hæc puncto cernuntur lapsa dici
Per totum cœli spatium diffundere sese:

Perque volare mare, ac terras, cœlumque rigare
Quod superat: ubi tam volucris hæc levitate feruntur.

Quid quæ sunt igitur jam prima in fronte parata
Cum jaciuntur, & emissum res nulla moratur,
Nonne vides citius debere, & longius ire:

Multiplexque loci spatium transcurrere eodem
Tempore, quo Solis pervolant lumina cœlum?

Hoc etiam in primis specimen verum esse videtur,

Quam celeri motu rerum Simulacra ferantur,
Quod simul ac primum sub divo splendor Aquæ

Ponitur, extemplo, cœlo stellante, serena
Sidera respondent in Aqua radiantia mundi.

Jamne vides igitur, quam puncto tempore imago
Ætheris ex oris ad terrarum accidat oras?

Quare etiam atque etiam mitti hæc fateare necesse est

Corpora, quæ feriant oculos, visumque laceſſant:

NOTÆ.

203. Cælumq, rigare] Per Cælum diffundi, & illud complere: Sic lib. 5. v. 593.

Tantulus ille queat tantum Sol mittere lumen

Quod Maria, ac Terras omnes, Cælumque rigando

Compleat, & calido perfundat cuncta vapore

Sic Atomorum trajectiones Epicurus ad Pythocleum vocat *επαγωγεις*.

206. Emissum] Emissionem, ejaculationem, *δραχμήν*.

208. Multiplexq,] Alii *Multiplicifq,*

209. Pervolant] Sic alibi, & lib. 4. v. 75. & lib. 5. v. 425. *Volgata.*

210. Hoc etiam in primis Specimen &c.] Sibi in subsidium vocat Experimentiam v. 7 Omnis visio per Imagines, at Speculum vel Aquam sub dio ponas, & momento

temporis omnium Stellarum Imagines a Speculo isto aut Aqua resiliens in Oculos incurrunt: Quanta igitur trajectionis istarum Imaginum celeritas?

216. Ad Terrarum accidat] Alii, In Terrarum incidat.

217. Quare etiam atq, etiam &c.] Hic autem fluor Imaginum ad Oculos admittendus est, quoniam v. 14. ad omnes alios Sensus e rebus effluxus quidam allabuntur. Eodem argumento usus est Epicurus, teste Macrobio Sat. lib. 7. c. 14. In propatulo est quod decepit Epicurum, a vero enim lapsus est aliorum quatuor sensuum secutus exemplum: quia in audiendo, gustando, & odorando, atq, tangendo nihil e nobis emitimus, sed extrinsecus accipimus quod sensum moveat, quippe & Vox ad Aures ultro venit, & Aura in Nares insinuat, & Palato ingeritur quod gignat saporem, & Corpori nostro applicantur tactu sentienda; Hinc putavit & ex Oculis nostris nihil foras proficisci, sed Imagines rerum in Oculos ultro meare.

Perpe-

Perpetuèque fluunt certis ab rebus Odores:
 Frigus ut à fluviiis, Calor à sole, Æstus ab undis 220
 Æquoris, exefor mœrorum litora circum.
 Nec varix cessant Voces volitare per auras:
 Denique in os falsi venit humor sæpe Saporis,
 Cùm mare versamur propter: dilutaque contra
 Cùm tuimur misceri absinthia, tangit amaror. 225
 Usque adeo omnibus ab rebus res quæque fluenter
 Fertur: & in cunctas dimittitur undique parteis,
 Nec mora, nec requies inter datur ulla fluendi:
 Perpetuò quoniam sentimus, & omnia semper
 Cernere, Odorari licet, & sentire Sonorem. 230

Præterea, quoniam manibus tractata figura
 In tenebris quædam, cognoscitur esse eadem, quæ
 Cernitur in luce, & claro candore; necesse est
 Consimili causa Tactum, Visumque moveri.
 Nunc igitur, si Quadratum tentamus, & id nos 235
 Commovet in tenebris; in luci quæ poterit res
 Accidere ad speciem, Quadrata nisi ejus imago?

Esse in Imaginibus quapropter causa videtur
 Cernendi, neque posse sine his res ulla videri.

necesse est Tactum & Visum pari causa moveri: Nunc igitur si Figuram quadratam manibus tractamus, & illa nos in tenebris movet, facit, ut sentiamus quadratam esse, quamam res potest in luce illam figuram nostris oculis representare, præter quadratam ejus Imaginem? Causa igitur videntis Simulachra sunt, neq. sine illis potest ulla res videri.

NOTÆ.

219. Odores.] Vulg. Obortu imperitè. Obortu verò in ultima editione rejicit Lambinus, & ridiculus est *Pagrus* dum Calumnias Parei impudenter recitat.

122. Per Auras.] Rectius quàm per Aures, ut patet ex v. 230.

225. Tangit Amaror.] Virgilius Geor. lib. 2. v. 246.

At Sapor indicium facies manifestus, &
 Ora

Tristia tentantum sensu torquebit Amaror.

vid. A Gellii Noct. Att. lib. 1. C. 21.

230. Sentire Sonorem.] Rectè quidem, & id ipsum agnovit Lambinus, qui aliquando legit *Exaudire Sonorem*: Gifanius tamen *Sentire Sonare*.

231. Præterea, quoniam &c.] Aliud v. 9. continetur argumentum Corpus aliquod, quadratum v. g. manu in Tenebris tractemus. Illud Corpus quadratum esse cognoscimus, unde verò nisi ex figura ejus quadrata? Idem Corpus in Luce nostris Oculis usurpemus, cognoscimus qua-

dratum, unde verò nisi ex Imagine quadrata?

236. In luci.] Luce: Accidere ad Speciem Interpretor ad Oculos pervenire: & rectè quidem, cùm Species v. 243. Oculos significet.

238. Esse in Imaginibus &c.] Hanc Epicuri sententiam ita explicat A Gellius Noct. Att. lib. 5. C. 16. Epicurus autem asserere semper ex omnibus Corporibus Simulachra quadam Corporum ipsorum, eaque sese in Oculis inferre, atq. ita fieri sensum videndi putat. Macrobius autem Sat. lib. 7. C. 14. Censet Epicurus ab omnibus Corporibus jugi fluere quadam Simulachra manare, nec anquam tantulam moram intervenire, quin ultro ferantur inani figura coherentes Corporum Exuvia, quarum receptacula in nostris Oculis sunt, & ideo ad deputatam sibi a natura sedem proprii sensus recurrunt. Epicurus ipse apud Laetium docet Simulachra ἐπιτοίχαι: Et apud Plutarchum εἰδῶλον εἰσκαλοῖς Simulachrorum insinuat, & apud Ciceronem εἰδῶλον ἐμπύκτως occurrit.

C c

Nuno

Nunc illa qua dico rerum
Simulachra a rebus missa in
omnes undiq; partes ferun-
tur : At verò quoniam
solis oculis videre possumus,
Inde fit ut quoqueversum
oculos vertimus Res eo modo
quo figurata & colorata sunt
in illos incurrant. Imago
etiam efficit ut sentiamus &
cognoscamus quantum res
visa a Nobis distat : Nam
cum a re mittitur Imago ex-
templo protruditur & propellitur
Aërem omnem qui jacet in-
ter se & Oculos. Omnis
autem iste Aër per Oculos
nostros perlabitur, pupillas
quasi perterget, atq; ita
transit : Inde fit ut videa-
mus quantum a nobis distant
singula res visa, & quanto
plus Aeris propellitur ante
Imaginem, & quanto longior

Nunc ea, quæ dico, rerum Simulachra, feruntur 240
Undique, & in cunctas jaciuntur didita parteis;
Verum, nos oculis quia solis cernere quimus,
Propterea fit, uti, speciem quod vertimus, omnes
Res ibi eam contra feriant forma, atque colore.

Et quantum quæque à nobis res abist, Imago 245
Efficit ut videamus, & internoscere curat.

Nam cum mittitur, extemplo protradit, agitque
Aëra, qui inter se cumque fit, oculosque locatus;
Isque ita per nostras acies perlabitur omnis :

Et quasi perterget pupillas, atque ita transit. 250
Propterea fit, uti videamus quam procul abist
Res quæque : & quanto plus aëris ante agitur,

Et nostros oculos perterget longior aura,
Tam procul esse magis res quæque remota videtur:
Scilicet hæc summe celeri ratione geruntur, 255

Quale fit ut videamus : & unà quam procul abist.
Illud in his rebus minimè mirabile habendum fit,

Aëris tractus nostros Oculos perterget, tantò remotior res quæque visa
a nobis videtur. Hæc autem quam celeritimi (uno eodemque momento) sunt, Ita ut simul sentia-
mus qualis sit illa res qua videtur, & quam procul distat. Minimè autem mirari debes

N. O T. E.

240. Nunc ea qua dico &c.] V. 5. docet
Imagines a Corporum superficie perpetuo
fluentes ubique adesse, nosque circumstare.
ita ut per ipsas videre nihil nos pro-
hibeat, si Oculos modò converterimus
illis percipiendis solos destinatos. Δεῖ δὲ
τὴν τοιαύτην ἐπιπίπτειν τῷ ὀφθαλμῷ καὶ τῷ
πρὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς ὁρᾶν ἡμῶν, καὶ ἀποβλεῖν αὐτοῦ. ὅ
καὶ ἐν τῷ αὐτῷ φανταστικῷ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ
φύσιν ὅτι τὴν ἑαυτοῦ φύσιν, ὅτι τῇ μορφῇ,
ἀλλ' ὅτι αὐτῇ ὅτι μετακινῶνται τὴν ποσότητα.
ἔστι δὲ αὐτῇ ὅτι ἀκίνητος, ἢ οἷον ἡ δυνάμις
τῶν αὐτῶν ἡμῶν ὅτις ἐκείνη ποσότητος ἔχουσα
ἔστιν, οἷον τῶν ἐπιπίπτειν τῶν ἡμῶν δόξαι
ὅτι πρὸς τὴν φύσιν ὁμογενεῖν τε, ὅτι ὁμογενε-
σαν κατὰ τὸ ὁμογενεῖν μὴ κατὰ οἷον τῶν
ὄψιν, ἢ τῶν ἀποβλεῖν, οἷον τῶν ποσότη-
των ἑαυτοῦ. Epicurus ad Herodotum.

245. Et quantum quæque, a nobis &c.] Mul-
ta sunt, eaque insignia de Visu proble-
mata, quorum nonnulla proponit & ex-
plicat Lucretius : Primò certum est, Nos
non tantum Colores formasque Rerum
cernere, sed unà simul intelligere quan-
tùm Res visæ a nobis distant. Qua au-
tem ratione id efficiant Imagines a Re-
rum superficie fluentes ? Respondet Poe-

ta v. 12. Imago in Oculum contendens
protrudit Aërem ante se. prolixiorē
quidem dum eminus appellit, compen-
diosiorē dum cominus : Quò longior
autem aut brevior sit iste Aëris tractus
qui ab Imagine protrusus Oculum perla-
bitur. eò longius breviusve Intervallum
inter rem objectam & Oculum intercipi
sentitur.

246. Curat] Efficit : sic infra v. 821.

Quod ne miremur Sopor atq; Oblivia curant.

249. Omnis] Ita necessariò legendum
ut edidit Gifanius etiam confitente Fabro,
acri nimis & nonnunquam iniquo Gifanii
Censore : Lambinus Omnes.

256. Quale fit] Nisi malles Qualis sit.

257. Illud in his rebus &c.] Inquirat verò
aliquis, cur res ipse cernantur cum I-
magines quæ oculos feriunt singulæ vide-
ri non possunt ? Respondet pro more suo
Lucretius, & v. 13. a pari confirmat illud
esse minimè mirabile. Singulas partes
Venti aut frigoris non sentimus, ipsum
verò Universum Ventum seu Frigus sen-
timus ; Imagines autem singulis partibus
Frigoris aut Venti, Res verò ipsas Uni-
verso Frigoris aut Vento pares existima,
& rem declaratam habebis : Idem de Ta-
ctu duri Lapidis dicendam.

Cur

Cur ea, quæ feriant oculos Simulacra, videri
Singula cum nequeant, res ipsæ perspiciantur;
Ventus enim quoque paulatim cum verbe-
rat, & cum

Acre ferit Frigus, non privam quamque solemus
Particulam Venti sentire, & Frigoris ejus;
Sed magis unversum: fierique perinde videmus
Corpore tum plagas in nostro, tanquam aliquæ res
Verberet, atque sui det sensum corporis extra. 265
Præterea, Lapidem digito cum tundimus, ipsum
Tangimus extremum Saxi, summumque colorem.
Nec sentimus eum tactu, verum magis ipsam
Duritiem penitus, Saxi sentimus in alto.

Nunc age, cur ultra Speculū videatur Imago 270
Percipe, nam certè penitus remota videtur.
Quod genus illa, foris quæ verè transpiciuntur,
Janua cum per se transpectum præbet apertum,
Multa facitque foris ex ædibus ut videantur.
Is quoque enim duplici, geminoque fit Aëre Visus. 275
Primus enim 'st, citra posteis qui cernitur Aër.
Inde fores ipsæ dextra, lævaque sequuntur.
Post extraria lux oculos perterget, & Aër
Alter, & illa, foris quæ verè transpiciuntur.
Sic ubi se primum Speculi projecit Imago, 280
Dum venit ad nostras acies, protrudit, agitque

mittit ut multa res foris ex ædibus videantur. Visus enim iste fit duplici Aëre; Primus enim est Aër qui citra januam videtur, post hunc valva dextra lævaque posita sequuntur. Post istas Lux extra januam & Aër alter permulcet Oculos, & tandem res illa quæ ultra januam cernuntur; Sic ubi primum Speculi Imago se projecit, dum ad nostros oculos venit, protrudit

NOTÆ.

261. *Privam*] Lambinus legit *Primam*, & defendere conatur, sed frustra; *Privam* enim rectius opponitur voci *Unversum* v. 263; & Lib. 3. v. 390.

Sentimus nec priva pedum vestigia quæque.

264. *Aliqua res*] Ex antiqua Latinitate; Alii *Aliqua*.

270. Nunc age, cur ultra Speculum] Rerum Imagines a Speculi Superficie repulsæ non videntur in ista Superficie, sed intus quasi, & in profundo: Hoc verò v. 23. Explicat Poeta: Quantum Res visæ distant ab Oculo cognoscitur per appulsum Aëris ab Imagine ad Oculum protrusi, Ubi igitur duplex Aër protruditur, Intervallum quoque magis extendi & duplicari necesse est: Imago autem Speculi (Speculum enim ipsum unâ cum re cuius Imago reflectitur videmus) unum Aëra

Cur cum ea Simulachra qua Oculis feriant nequeant singula videri. Res ipsa tamen cernuntur. Nam cum Ventus lenis fluit, ejusque frigus veniens ferit, non tamen singulas Venti illius frigidæ particulas sentimus: Sed totam particularum congeriem potius sentimus, & tum percipimus quasi rem aliquam nobis illius infligere, sensumque sui Corporis quod extra nos est in nobis excitare. Præterea, cum lapidem digito tundimus, summam extremamque superficiem istius Lapidis tangimus, nec tamen superficiem istam tactu sentimus, sed potius ipsam duritiem Lapidis qua per totum Lapidis Corpus diffusa est, & in intimis partibus sita. Nunc age, rationem audi, cur Imago videatur ultra Speculum; nam certè longe ultra Speculum videtur: Quod genus illa res sunt quæ foris (extra januam) cernuntur, cum Janua aperta liberum prospectum præbet, & per-

propellit; Imago repulsa alterum, ideoque non in Superficie Speculi sed intus quasi & in profundo hæc Imago apparet. Hanc explicationem illustrat allato exemplo rerum, quæ directè & procul cernuntur ex loco intra ædificium, Simulachris Aërem protrudentibus tum per extraria ad Limen usque Spatia, tum per interiora a Limine ad Oculum usque.

271. *Remota*] seu *Remota* legas, perinde est; *Remota* verò rejice.

278. *Extraria Lux*] *Externa*, seu *Extranea*. Terentius:

Nam hanc conditionem si cui tulero Extrario.

Et Scriptor ad Herennium:

Assumptiva pars est, cum per se defensio infirma Est, sed assumpta Extraria re comprobatur.

*et propellit Aëra qui inter se
& Oculos jacet, & facit ut
prius sentire possimus omnem
visum Aëra, quam Specu-
lum ipsum : Sed quando
ipsum quoque Speculum sen-
simus, continuo Imago ista
qua a nobis mittitur illud
Speculum attingit, & ad
nostros Oculos remissa redit,
& ante se alium Aëra pro-
trudit, & facit ut istum a-
lium Aëra sentiamus prius
quam Se : & ob hanc caus-
sam esse tam procul ultra
Speculum videtur. Quia
propter ista observatio de re-
bus, quarum Imagines ab
aquabilis Speculo remittun-
tur per duplicem Aëra, mi-
nimè admirabili habenda
est, quoniam per duplicem
istum Aëram commodè ex-
plicari potest. Insuper, fit
ut illa pars Corporis, qua no-
bis dextera est, in Speculo
cernatur in lava, quoniam
Imago laevi planis, Speculo illis non repellitur immutata, sed ita retrorsum invertitur, ut si quis
Larvam luteam, dum uida &
mollis est, columna aut trabi allidas, atq; ista Larva si rectam figu-
ram fronte continuò servet, & seipsam retrò elisam exprimat,*

Aëra, qui inter se cunque 'st oculosque locatus :
Et facit, ut prius Hunc omnem sentire queamus,
Quam Speculum : sed ubi Speculum quoque sensi-
mus ipsum

Continuò à nobis in id hæc, quæ fertur, Imago 285
Pervenit, & nostros oculos rejecta revisit :
Atque alium præ se propellens Aëra volvit,
Et facit, ut prius hunc, quam se, videamus : eoque
Distare à Speculo tantum remmota videtur.

Quare etiam atq; etiam minimè mirari est par 290
Illis, quæ reddunt Speculorum ex æquore visum,
Aëribus binis, quoniam res confit utroque

Nunc ea, quæ nobis membrorū dextera pars est,
In Speculis fit ut in læva videatur, eo quod
Planitiem ad Speculi veniens cum offendit }
Imago, } 295

Non convertitur incolumis ; sed recta retrorsum

Sic eliditur, ut si quis prius, arida quam fit
Cretea persona, adlidat pilæve, trabive :

Atque ea continuò rectam si fronte figuram
Servet, & elisam retro sese exprimat ipsa : 300

NOTÆ.

289. *Tantum remmota*] V. 271. *Penitus remmota* : tantum enim ultra Speculum Imago apparet, quantum a nobis distat ipsum Speculum.

290. *Quare etiam atq; etiam &c.* Hos tres versus delendos censet Lambinus, nec sanè video cur unquam Censuræ pudeat, nam hic loci otiosi sunt, & nihil agunt.

293. *Nunc ea qua nobis &c.*] Opinioni Epicuri repugnat, quòd in Speculis Imago adversi contemplatorem suum respicit, cum debeat, siquidem a nobis orta recto meatu proficiscitur, posteram sui partem, cum discedit, offendere, ut læva lævam, dextra dextram respiciat; nam & Histrio personam sibi detractam ex ea parte videt, qua induit, viz. non faciem sed posteriorem cavernam. Hæc Macrobius Saturnal. lib. 7. C. 14. Huic difficultati ut satisfaciatur Poeta, illo exemplo, quo Adversarii utuntur, suam sententiam tueretur. Personam (larvam) fictilem, non induratum quidem, sed maddum adhuc, ad trabem aut columnam ali-

quam allidas, ita ut retrorsum invertatur, & Facies Cavernam impleat, tum enim in Personâ videbis id factum quod jam in Speculo miraris. Imagines autem, utpote res tenuissimas, ad Speculum allisas ita retrorsum inverti posse non est dubitandum.

294. *Fit ut in lava*] Fit uti lava, Muretus.

298. *Cretea Persona*] Nam e gypso aut Luto figulari fiebat ; ideo *Cerea Persona* æjicitur : Lambinus verò amat *Cressam* seu *Creteam Personam*. Vetus Codd. quos Heinsius vidit constanter exhibent *Cretea Persona*. In Caralectis Petronianis

Dum sumis creteam faciem Sertoria, creteam

Terdidit illa simul, perdidit & faciem :

298. *Tilave*] Apuleius, *Tila* media quæ Stabuli trabes sustinebat. Virgilius *Æn.* 9 v. 710.

Quali in Euboico Bæiarum littore quondam Saxea Pila cadit :

299. *Rectam si fronte*] Quidam legendum censent, *Rectam si forte*.

Fict

Fiet ut, ante oculus fuerit qui dexter, hic idem
Nunc sit lævus, & è lævo fit mutua dexter.

Fit quoque, de Speculo in Speculum ut tradatur
Imago:

Quinque etiam, sexve ut fieri Simulacra fuerint.

Nam quæcunq; retro parte interiore latebunt: 305

Inde tamen, quævis tortè, penitusque remota,
Omnia per flexos aditus educta licebit

Pluribus hæc Speculis videantur in ædibus esse,

Usq; adeo è Speculo in Speculum tralucet imago.

Et cum læva data 'st, fit rursum dextera fiat: 310

Inde retrorsum reddit se, & convertit eodem,

Quinetiam, quæcunq; latifcula sunt Speculorū
Adlimili lateris flexura prædita nostri:

Dextera ea propter nobis Simulacra remittunt,

Aut quia de Speculo in Speculum transfertur } 315

Imago,

Inde ad nos elisa bis advolat; aut etiam quod

Circumagitur, cum venit Imago, propterea quod

Flexa figura docet Speculi convertier ad nos.

Indugredi porro pariter Simulacra, pedemque

Ponere

Imago traditur a Speculo in Speculum, & inde venit ad nos bis elisa, aut quoniam Imago, cum ad nos redit circumagitur; nam flexa figura Speculi demonstrat Imaginem ad nos converti. Porro putes Simulachra cum nos movemus pariter movere,

fiet ut iste Oculus qui ante fuit dexter, nunc sit sinister. & vicissim iste qui fuit sinister fit dexter: Fit quoq; ut Imago de Speculo in Speculum tradatur, ita ut quinques aut sexies eadem Imago representari possit: Nam quæcunq; in interioribus adium partibus collocata latent, licet longè & penitus a nostris oculis removeantur, tamen per plura Specula hic & illic rite disposita e lateris sui veluti educta in adibus esse cernuntur. Usq; adeo e Speculo in Speculum Imago traditur, & cum ab uno Speculo alteri sinistra tradatur, ab illo rursum fit dextra. Inde iterum retrorsum se reddit, & eodem convertit (fit læva ut prius): Quinetiam quæcunq; Latera Speculorum prædita sunt flexura simili nostri lateris nobis reddunt Imagines dexteras, quoniam

NOTÆ.

302. Mutua] Mutuò: Sic infrà, v. 946.

Nec motu mutua fungi.

303. Fit quoq; de Speculo &c.] Imaginum elisionem atque inversionem ulterius v. 9. confirmat, nam ex interiori ædium parte per Specula ritè disposita veluti educitur Imago, & in quamlibet partem transfertur; Illa autem Imago quæ sinistram partem dextræ objecti parti in primo Speculo oppositam exhibebat, in Secundo Speculo convertitur, & dexteras partes dextris objecti partibus adversas refert.

304. Quinq; etiam sexve ut fieri] In quibusdam Codd.

Quinq; etiam sex ut fieri: Horatius Ep. 1. lib 1.

Si quadringentis sex Septem millia defunt,

311. Inde retrorsum reddit se] Gifanius, qui integros versus non amat, omittit se, Quidam tamen Codd.

Inde retrorsum redit &c.

312. Quinetiam quæcunq; latifcula &c.] 7. v. Subjungit de Speculū quorum sunt

latifcula (faciculæ) varia, instar viz. Speculorum plurium ad dextram lævamque sic oppositorum, ut ex reflexione unius in aliud, & porro in Oculum situs restituatur; aut potius quorum latera sunt partes, regionese ejusdem Speculi concavi, e quo reflexa, & post factam radiorum decussationem spectata Imago eo exhibeatur situ, ut dextra ad dextram, sinistra ad sinistram sit; tamen si aliunde pars superior inferior, & inferior superior evadit. Gassendus.

313. Adsimili lateris &c.] Hoc est, exhibeant partes Imaginis respondentes iisdem nostris partibus, nempe dexteras dextris, lævas lævis, Fayus. Imperitè, Illa enim flexura adsimili lateris nostri ad ipsum Speculum pertinet, & idem significat quod Flexa Figura Speculi. v. 318.

319. Endugredi pariter &c.] His v. 6. docet Imagines in Speculis videri nobiscum incedere, nostrumque gestum imitari, quoniam qua de parte Speculi recedamus, statim ex ea Imago nequeat revereri, nam

gestumq, nostrum imitari, quia cum ab aliqua parte Speculi recedas. Imagines non possunt remitti ab ista parte, Lex enim natura statuit ut omnis Reflexio fiat ad aequales angulos. Porro Oculi Splendida objecta fugiunt, nec insucri audent, Imò si pertinaciter intendas Oculum in Solem, inde Cæcitas, quia Solis magna est vis, & illius Imagines per purum Aëra, qui minime impedit, cum impetu feruntur, Oculos feriunt, illosq, lacerant. Præterea, omni vehemens Splendor saepe urit Oculos quia continet multa Ignis Semina, quæ incurrentia in Oculos, eosq, penetrantia dolorem excitant. Præterea, omnia objecta quæ Isterici vident videntur esse viridi pallore tincta, quia multa Semina viridis istius Palloris fluunt de eorum Corpore, & venientibus Rerum Imaginibus sunt obvia, multa etiam in ipsis Eorum Oculis cum istis Imaginibus miscentur, quæ omnia objecta visa insciant, & suo pallido colore tingunt. Nos autem in tenebris positi videmus illa quæ in Luce posita sunt,

Ponere nobiscum credas, gestumque imitari, 310
Propterea, quia de Speculi qua parte recedas,
Continuò nequeunt illinc Simulacra reverti :
Omnia quandoquidem cogit natura referri,
Ac resiliere ab rebus ad æquos reddita flexus.

Splendida porro oculi fugitant, vitantque } 325
tueri :

Sol etiam cæcat, contra si tendere pergas,
Propterea, quia vis magna est ipsius : & altè
Aëra per purum graviter Simulacra feruntur,
Et feriunt oculos turbantia composituras.
Præterea, Splendor, quicumque est acer, adurit 330
Sæpe oculos, ideo quod semina possidet ignis
Multa, dolorem oculis quæ gignunt insinuando.

Lurida præterea fiunt quæcunque tuentur
Arquati, quia luroris de corpore eorum
Semina multa fluunt Simulacris obvia rerum, 335
Multaque sunt oculis in eorum denique mista,
Quæ contage sua palloribus omnia pingunt.

E tenebris autem quæ sunt in luce tuemur,
Propterea,

Imaginibus sunt obvia, multa etiam in ipsis Eorum Oculis cum istis Imaginibus miscentur, quæ omnia objecta visa insciant, & suo pallido colore tingunt. Nos autem in tenebris positi videmus illa quæ in Luce posita sunt,

N O T A.

nam quæcunque ab rebus Simulachra micuntur, ea ad æquos & pares angulos referuntur ; Itaque appositè id refert ad varietates Speculi partes, ex quibus aliis ac aliis necessarium est reflexionem in oculum fieri, ac proinde Imaginem progredi videri.

322. Nequeunt illinc] Lambinus Nequeunt illuc, quæ lætio admitti non potest. Remitti Gassendus pro Reverti.

325. Splendida porro &c.] Splendida objecta Oculi pati non possunt, & Sol excæcat, quoniam v. 8. Splendidum objectum emittit multa Ignis semina quæ oculis adurunt, vel est Sensibile exuperans sensorium, atque ideo corrumpit, quòd ipsius texturam solvens debitam in eo temperiem commensurationemque pervertat, ac destruat, adeo ut aliis sensibilibus deinceps excipiendis incapax evadat. Laberius apud Gellium lib. 16. Cap. 17.

Democritus Abderites Thysicus Philosophus
Clypeum constituit contra exortum Hyperionis,

Oculos effodere ut possis splendore aëreo,
Ita radiis Solis aciem effodit Luminis.

326. Tendere] Oculos viz. Alii Intendere, & Gifanius Cernere.

333. Lurida præterea &c.] Isterici omnia objecta apparent Lurida, quia viz. v. 5. lurida multa semina ab Istericis fluunt, & venientia rerum Simulachra tingunt, saltem in oculos intrantia insciant.

334. Arquati] Isterici, quorum color & oculi virent quasi in Arquæ, quem Poetæ Irim vocant, similitudinem : Lucretius lib. 6.

Tum color in nigri extabat nubibus Arquæ.
Nonius :

338. E tenebris autem &c.] Deinde ex tenebris ea videntur quæ sunt in luce, non item in luce quæ in tenebris : Id nempe fit v. 16. propter protrusionem diversæ Aëris, nam cum lucidus Aër tenebrosus sequitur, purgat meatus oculi ita ut rerum Simulachra

Propterea, quia cum propior caliginis Aër
Ater inît oculos prior, & possedit apertos :
Insequitur candens confestim lucidus Aër,
Qui quasi purgat eos, ac nigras discutit umbras
Aeris illius : nam multis partibus hic est
Mobilior, multique minuior, & mage pollens.
Qui simul atque vias oculorum luce replevit :
Atque patefecit, quas ante obsederat ater :
Continuò rerum Simulacra adaperata sequuntur
Quæ sita sunt in luce, laceffuntque, ut videamus.
Quod contra facere in tenebris à luce nequimus,
Propterea, quia posterior caliginis Aër
Crassior insequitur, qui cuncta foramina complet :
Obsiditque vias oculorum, ne Simulacra
Possint ullarum rerum conjecta moveri.

Quadrataque procul turreis cum cernimis urbis.
Propterea fit uti videantur sæpe rotundæ,
Angulus obtusus quia longè cernitur omnis,
Sive etiam potius non cernitur; ac perit ejus
Plaga, nec ad nostras acies perlabitur ictus:
Aëra per multum quia dum Simulacra feruntur,
Cogit hebefcere eum crebris offensibus Aër.
Hinc, ubi suffugit sensum simul angulus omnis,
Fit, quasi tornata ut saxorum structa tuantur :
Non tamen ut coram quæ sunt, verèque rotunda,
Sed quasi adumbratim paullum simulata videntur.

appareant rotunda, quia omnis Angulus, qui è longinquo cernitur apparet obtusus, seu potius non omnino apparet; non enim sensimus illius ictum, neq; ad nostras Oculos unquam venit; quia dum Imagines feruntur per longum Aëris tractum, Aër crebrò in illas offendens obtusorem reddit: Hinc fit, ut cum nullus Angulus Oculos pertingit, tota Moles visa appareat rotunda; non tamen ita rotunda ut illi quæ cominus visa & verè rotunda sunt, sed quandam imperfecta rotunditatis similitudinem præsefert.

NOTÆ.

mulachra intrare possint, Aër enim lucidus est tenuior, mobilior saltem, & majori vi pollens; Cum verò tenebrosus Aër lucidum subsequatur, tum meatus Oculi ab isto inerti Aëre ita implentur, ut advenientibus rerum Simulachris excipientis incapax evadat.

340. *Ater inît*] Sive Inît, & Possidit, & v. 346. *Obsederat*, ut *Obsiditq; vias* v. 352. perinde est : omnino autem legendum e luce non a luce v. 349. & v. 353: *Conjecta* non *consecta*, ut Lambinus contendit, quoniam vox adaperata in v. 347. legitur.

354. *Quadrataq; procul* &c.] Turres quadratæ nobis procul aspicientibus ap-

340 *quia cum tenebrosus Aër qui propior est nostris Oculis prior Oculos ingressus est, & apertas occupavit, statim lucidus Aër a tergo sequitur, ingreditur Oculos, eos quasi purgat, dissipatq; tenebras prioris Aëris. Hic enim lucidus Aër est albero Aëre multò mobilior, multò minuior, & vi majori pollet; Quis lucidus Aër cum meatus Oculorum luce implevit, & aperuit quos tenebrosus Aër occupaverat, statim Imagines rerum quæ in luce sita sunt sequuntur, ferunt Oculos, & faciunt ut videamus. At verò e contra nos in luce positi non possumus videre Objecta quæ in tenebris sunt; Quia Aër qui est tenebrosus & crassior priori lucido Aëre istum lucidum Aërem sequitur, omnia foramina & meatus Oculorum occupat & implet, ut advenientes rerum Imagines illos attingere, aut in eos ingredi nequeant. Deniq; cum procul videamus quadratas alicujus Urbis turres, ideo fit ut Turres istæ*
parent Rotundæ, quia viz. v. 11. Turris quadratæ imago dum procul ad nos per Aëra advolat sæpius percutitur Aëre occurrente, quo fit ut anguli illius detendantur, saltem ita abundant, ut cum ad nos pervenit quasi tornata, & rotunda sub forma ferit Oculos nostros, licet ista rotunditas non sit adeo distincta ac si Turris ipsa rotunda foret, & cominus spectaretur.

362. *Saxorum structa*] ut *strata viarum*, & *clausa domorum* : *Tornata* verò rotunda, *Tornare* rotundum efficere; Cicero in Timæo, *Atq; ita tornavit*, ut nihil effici possit rotundum.

Umbr

Item Umbra nostra videtur
 una cum nobis moveri, se-
 qui vestigia, atq. imitari
 gestum; (si modo credere
 potes Aëra luce privatum
 ambulare posse, & sequi
 motus & gestus Hemi-
 num; Id enim quod nos
 solemus appellare Umbram
 nihil aliud potest esse quam
 Aër luce privatus,) nimi-
 rum quia, dum nos am-
 bulamus certa partes Terra,
 a quibus viz. Nos ambu-
 lantes prohibemus radios So-
 lis, non luce illustrantur,
 illustrantur verò simul ac
 istas reliquimus, inde fit ut
 eadem Umbra Corpus & re-
 gione usq. sequi & comitari
 videatur; Novi enim Ra-
 dii a Sole perpetuo mittun-
 tur, & priora modo mista
 evanescent, eo modo quo
 lana fila per Ignem tracta:
 Et hinc fit ut Terra facili
 luce privetur, facile item
 rursus illustretur, nigraeq.
 tenebras sibi abluat. Nec
 tamen in hoc casu concedi-
 mus Oculos vel minimum
 falli. Oculorum enim offi-
 cium est Umbram Lu. em. intueri, quocunq. loco sint; eadem verò sit Lux, necne, & an Umbra
 qua fuit hic eadem illuc transeat, vel an potius illud accidat quod modo docuimus, Ratio Animi
 discernere debet, & definire; Nec possunt Oculi rerum Naturam noscere, Ideoq. Hunc Animi er-
 rorem aut defectum ne Oculis assignas. Navi illa qua navigamus movetur dum videtur stare,

Umbra videtur item nobis in Sole moveri, 365
 Et vestigia nostra sequi, gestumque imitari.
 (Aër si credas privatum lumine posse
 Indugredi, motus hominum, gestusque sequentem.
 Nam nihil esse potest aliud nisi lumine cassus
 Aër, id, quod nos Umbram perhibere fuemus.) 370
 Nimirum, quia Terra locis ex ordine certis
 Lumine privatur Solis, quacunque meantes
 Officimus: repletur item, quod liquimus ejus.
 Propterea fit, uti videatur, quæ fuit Umbra
 Corporis, è regione eadem nos usque secuta. 375
 Semper enim nova se radiorum lumina fundunt,
 Primaque disperunt, quasi in ignem Lana trahatur.
 Propterea facile & spoliatur lumine Terra:
 Et repletur item, nigraque sibi abluat Umbras.

Nec tamen hic Oculos falli concedimus } 380
 hilum.

Nam, quocunque loco sit Lux, atque Umbra, tueri
 Illorum est, eadem verò sint lumina, necne:
 Umbræque, quæ fuit hic, eadem num transeat illuc:
 An potius fiat, paullo quod diximus antè:
 Hoc Animi demum Ratio discernere debet: 385
 Nec possunt Oculi naturam noscere rerum.
 Proinde Animi vitium hoc Oculis adfingere noli,
 Quæ vehimur Navi, fertur, cum stare videtur:

N O T A.

365. Umbra videtur item &c.] Non so-
 lum Imago in Speculis sed Umbra Corpo-
 ris videtur nobiscum incedere, & gestum
 imitari; quoniam viz. v. 15. Umbra ni-
 hil aliud est nisi Aër lumine privatus a
 Corpore aliquo denso Soli obverso, ideo-
 que ut Corpus istud densum moveatur,
 ut sese erigat aut inclinet, Umbram etiam
 variari necesse est, quoniam ab isto Cor-
 pore movente, erecto, inclinato &c. alius
 aliusque Aër alio alioque modo lumine
 privatur.

377. Quasi in Ignem Lana trahatur] Pro-
 verbium Græcum, quo usus est Plato,
 ὡς ἂν εἰς πῦρ, de re inutili ἀνθρώπων,
 & quæ absolvi non possit: Faber: Et hæc
 optimè conveniunt menti Poetæ, & per-
 petuum istum radiorum Solis interitum
 facis aptè exprimunt: Scaliger autem Ob-
 lisc: ad Tibullum legit,

Quasi Carmine lana trahatur.

Carmen autem est instrumentum lani-
 ficum.

380. Nec tamen hic Oculos &c.] Absolu-
 ta de Visu & Visio. disputatione, a duo-
 bus problematis ultimò propositis occa-
 sionem arripit defendendi certitudinem
 sensuum, quam non tantum ista proble-
 mata, sed alia etiam, quæ usque ad v.
 470. enumerat, labefactare videantur:
 Quæ omnia explicare non opus est, dum
 plana sint & familiaria: Sensus verò
 certos esse ideo arguit quia accipiunt re-
 rum Imagines quales sibi deferuntur;
 non cognoscunt naturas rerum, non
 judicant, neque aliquid pronunciant,
 ideo nullus in iis error, omnes au-
 tem errores ex opinatæ Animi nascun-
 tur,

Quæ

Quæ manet in statione, ea præter creditur ire:
Et fugere ad puppim colles, campi; videntur, 390
Quos agimus præter navim, velisque volamus.

Sidera cessare ætheriis adfixa cavernis
Cuncta videntur: at adfido in sunt omnia motu:
Quandoquidem longos obitus exorta revifunt,
Cum permenſa ſuo ſunt cœlum corpore claro: 395
Solque pari ratione manere, & Luna videtur
In ſtatione, ea quæ ferri res indicat ipſa.

Exſtantesque procul medio de gurgite Montes,
Claffibus inter quos liber patet exitus, idem
Apparent, & longè divolſi licet, ingens 400
Inſula conjunctis tamen ex his una videtur.

Atria verſari, & circumcurſare columnæ
Uſque adeo ſit uti pueris videantur, ubi ipſi
Deſerunt verti, vix ut jam credere poſſint,
Non ſupra ſeſe ruere omnia tecta minari. 405

Jamque rubrum tremulis jubar ignibus erigere alte
Cum cœptat Natura, ſupraque extollere monteis;
Quos tibi tum ſupra Sol monteis eſſe videtur,
Cominus ipſe ſuo contingens fervidus igni,
Vix abſunt nobis miſſus bis mille ſagittæ; 410
Vix etiam curſus quingentos ſæpe veruti:
Inter eos, Solemque jacent immania ponti
Æquora, ſubſtrata ætheriis ingentibus oris:
Interſectaque ſunt terrarum millia multa,

Quæ variæ retinent gentes, & ſæcla ferarum. 415

At conſectus aquæ digitum non altior unum,
Qui lapides inter ſiſtit per ſtrata viarum,
Deſpectum præbet ſub terras impete tanto.
A terris quantum cœli patet altus hiatus:
Nubila deſpicere, & cœlū ut videre videre, & 420

Ille verò navis que in ſtatione manet creditur moveri, illique Montes & Campi præter quos remis agimur velique ſerimur a puppi recedere videntur & fugere. Cuncta ſidera videntur in Cœlo quieſcere, at omnia motu adfido ſeruntur, Oriuntur enim, & poſtquam lucido ſuo Corpore magnum Cœli ſpatium permenſa ſunt, Occaſus longè diſtantes attingunt. Similiter etiam Sol & Luna videntur manere in ſtatione, cum tamen motu celeri ferri res ipſa indicat. Montes denique procul medio de aquore exſtantes inter quos numeroſa Cliffeſ libere ſeruntur, apparent iidem; quantum ſint longè diſjuncti, tamen ex iis conjunctū una Inſula feri videtur. Deinde ſæpe acciſit, ut Parietes domorum circumagi, & Columna circumcurſare iſſe, adeo videntur fueri, cum ipſi Pueri deſerunt verti, ut vix poſſint credere omnia Teſta non minari ruinam, & caſura eſſe. Quando etiam Natura incipit alte erigere rubrum jubar tremulu ignibus, (cum Sol oriſtur) & ſupra montes evelere, Iſti montes ſupra quos Sol extare videtur illi propinquus, ſucceſſu ſervitio corpore tantum non contingens, vix diſtans a nobis bis

mille jaſtus Sagitta, vix aliquando quingentos jaſtus veruti, Attamen: revera inter eos & Solem jacet immenſus Oceanus, vaſto & infinito pene Cœlo ſubſtratus, Interjacent etiam longi multique Terrarum tractus, quos varia Hominum gentes & fera poſſident. Aqua etiam collectio qua in publicis viis inter lapides ſtat, licet unum tantum digitum ſit alta, præbet tamen deſpectum ſub Terris tanta profunditatis quanta eſt inter ſummum Cœlum & Terram diſtantiæ; ita ut videri nubes deſpicere,

NOTÆ.

389. In ſtatione] Portu: Virgilius

Statio maleſida carinis.

399. Idem Apparent, & longè divolſi licet] Quidam Codd. non agnoſcunt, & Lambinus rejicit.

406. jubar] Varro, Feſtus, Servius ad 4. Æn.

Is portu jubare exorto delecta juvenibus

docent Jubar Luciferum eſſe; Hos ſequitur Lambinus. at nihil certius quàm unam eandemque rem in Hoc verū Jubar, & v. 408. Solem appellari.

411. Veruti] Verutum eſt telum breve & acutum, Saluſt lib. Hiſt. 3. Saxæ, ingentia, & Axe vinſta trabes per pronum iſtabantur, Axibusq; eminebant in modum Ericæ militaris Veruta binum pædam. Nonius.

D d

Corpor

Cælum sub terras, & Corpora in mirando isto Cælo abdita spectare. Denique cum in medio flumine fortu alicuius Equus hæsset, & descepit ille in rapidas fluminis assius undas, Imperus aliquis videtur ferre transversum Corpus Equi stantia, & magna vi in flumen adversum contrudere; & quocumque oculos transfert, omnia videntur pari modo fluere & moveri. Denique Porticus quamvis sit in omni parte ejusdem dimensionis, & in longum extenditur aequalibus Columnis sustentata, cum tamen ab una extremitate parte tota Porticus videtur, paulatim trahit fastigia angustis Coni (in Conum contrahitur) summa Tecta pavimento, dexterarum partes lævis conjungens, donec tandem in obscurum (tenue vel angustum) Coni fastigium conduxit. Nautis in Pelago Sol videtur oriri ex undis, in undas etiam descendere, & in illis lumen condere, quippe illi nihil præter Aquam & Cælum vident, Ne temere cretas Sensum undique labefactari, aut fallacia argui. Illis qui Maru ignari sunt Naves in portu apparent mutilæ & fractæ aplustri contra undas nitæ: nam illi Remorum pars quæ est supra Mare recta est, pars etiam gubernaculi quæ est supra Aquam Maris recta apparet, omnes verò partes quæ sunt infra maris superficiem videntur refractæ, sursum etiam flecti, & tantum non ad ipsam Maris superficiem ascendentes in illa fluitare.

Corpora mirando sub terras abdita cælo.

Denique, ubi in medio nobis equus acer obhæsit flumine, & in rapidas amnis descepimus undas; Stantis equi corpus transversum ferre videtur Vis, & in adversum flumen contrudere raptim: 425 Et, quocumque oculos trajecimus, omnia ferri, Et fluere adlimili nobis ratione videntur.

Porticus æquali quamvis est denique ductu, Stansque in perpetuum paribus suffulta columnis; Longa tamen parte ab summa cum tota videtur. 430 Paulatim trahit angustis fastigia coni, Tecta solo jungens, atque omnia dextera lævis: Donicum in obscurum coni conduxit acumen.

In pelago nautis ex undis ortus, in undis Sol fit uti videatur obire, & condere lumen: 435 Quippe ubi nil aliud nisi aquam, cælumque tuentur, Ne leviter credas labefactari undique sensus.

At maris ignaris in portu clauda videntur Navigia, aplustris fractis, obnitier undis. Nam quæcumque supra rorem salis edita pars est 440 Remorum, recta sit; & recta supernè Guberna: Quæ demersa liquore obeunt refracta videntur Omnia converti, sursumque supina reverti: Et reflexa prope in summo fluitare liquore.

NOTÆ.

433. Donec in obscurum &c.] Nam cum Tectum descendere, Pavimentum surgere, & Parietes concurrere videantur, in acutum Conum prospectus desinat necesse est.

438. Clauda] Remos enim Navigiorum crura pedesque existimes quibus per fluctus incedunt: Ideo cum hi Remi fracti appareant Navigia dicantur clauda.

439. In Tortu] Legendum in Ponto, Quid enim Navigia in Tortu obnitantur undis?

439. Aplustri] Aplustra propriè Navis ornamenta, Hoc autem loco omnes navigii partes, quæ aquis extant, significant, ut sequentia demonstrant.

440. Ros Salis] Aqua Maris: Virgilius

Spiramus Salis are rubeant.

421. Corpora mirando &c.] Huic versui iniquus est Lambinus, & rejicit, emendat Faber, legitque

Corpora mirando sub Terras abdita pacto.

quippe quid sit istud mirandum sub Terras Cælum Ipse non intellexit, nec alios unquam intellexisse putat: Quasi verò istud Cælum in collectione Aquæ apparens non admirabile & sub terras videatur, cum tam profundus sit & admirabilis in istud Cælum despectus. Alii verò

Corpora mirandi sub terras abdita Cæli.

429. Stansque in perpetuum] In longum extenta: Servius ad Æneid 7.

Perpetuis soliti patres considerare mensis.

Perpetuis mensis, Longis, ad ordinem exarctatis sedentum.

430. Longa] Alii Longè, id est procul:

Raraque

Rara; per cœlum cùm venti nubila portant 445
Tempore nocturno, tum splendida Signa videntur
Labier adversum nubeis, atque ire supernè
Longe aliam in partē, quàm quo ratione feruntur.

At si fortè oculo manus uni subdita subter
Preffit eum, quodam sensu fit, uti videantur 450
Omnia, quæ tuimur, fieri tum bina tuendo;
Bina Lucernarum florentia lumina flammis,
Binaque per totas ædeis geminare Supellex:
Et duplices Hominum facies, & corpora bina.

Denique cùm suavi devinxit membra sopore 455
Somnus, & in summa corpus jacet omne quiete:
Tum vigilare tamen nobis, & membra movere
Nostra videmur, & in noctis caligine cæca
Cernere censemus Solem, lumenque diurnum:
Conclusoque loco Cœlum, Mare, Flumina, } 460

Monteis
Mutare, & campos pedibus transire videmur:
Et sonitus audire, severa silentia noctis
Undique cùm consent, & reddere dicta tacentes.

Cætera de genere hoc mirando multa videmus

cubiculo parvo inclusi jaceamus videmur tamen Cœlum, Mare, Flumina, montes peragrande mutare, & campos pedibus transire; Sonos insuper audire, cùm quæta noctis silentia ex omni parte cingunt; loqui deniq, cùm omnino taceamus. Multa alia ejusdem generis sentimus & admiramur.

NOTÆ.

448. *Quam quò ratione*] Quidam Codd. *Ac vera ratione.*

450. *Preffit eum, quodam*] *Preffit. cum quodam:* Gifanius, & v. 452. *pro florentia* alii legunt *florantia*, quos non sequor.

460. *Conclusq, loco*] Alii *conclusque loco:*

461. *Mutare*] Notandum ab Interpretibus fuerat: Istud *Mutare* imitatio Græci sermonis est, *γλῦ ἀμείψαν*, item *ἀλλαν ἀλλοτε ἀμείψαν*, Plato, Plutarchus, Lucianus, &c. item apud Herodotum in Terpsichore *τῆς θύρας ἀμείψαν*: *Faber.* Vid. *Fayi* interpretationem, & ride.

462. *Severa silentia*] Non erat cur locum hunc mutari veller *Lambinus*, Nec enim est ut quidquam Homini Poetæ placeat magis quàm severum illud noctis silentium: *Faber.* *Lambinus, Seneca*, quod pavidum est, aut *Serena*.

464. *Cætera de genere &c.*] Fallimur in iis rebus circa quas sensus versantur, id certum est, inde verò fallaces sensus quis

Cum etiam Venti nocturno tempore tenues nubes per Cœlum agunt, tum Luna stellæq, splendida videntur moveri adversus Nubes, & supra illas ferri in aliam longè partem quam quòtèrera feruntur a natura. At si fortè manus una unius oculis inferiori parti applicita illum preffit, tum omnia quacunq, videmus objecta bina apparebunt, Lucerna igne micans gemina apparebit, per totam domum singula partes supellectilis bina, & quilibet Homo videbitur duplici facie & gemino Corpore instructus. Denique cum Somnus placido sopore devinxit membra, & totum Corpus in summa quiete jacet, tum iamen videmur nobis vigilare, membra nostra movere, & in spissis noctis tenebris Solem videre, & dies lumen: Et licet in

arguat? cùm isti v. 7. rerum Imagines accipiunt, quales sibi deferuntur; non cognoscunt naturas rerum, non judicant, neque aliquid pronunciant, ideo nullus in illis error. omnes autem errores ex opinatu Animi nascuntur: Representant sensus, judicat Ratio, sæpe autem temerè & inconsideratè. Hæc Ipse Epicurus ad Herodotum. *Καὶ πῶστα μὲ φαντασίαι εἴτε ἀληθεῖαι, εἴτε αἰσθητοὶ κενταλαμοσσομένης, & μὲν τῆς ἀληθεύουσας, ἐπὶ ἀληθείας. τὸ δὲ ψῦδός, καὶ τὸ διηρησθημένον ἐν τῷ πρὸς οὐδὲ ἀλλοτρίαι αἰεὶ εἰσι: κατὰ τὴν κίνησιν ἐν καὶν αἰσθητοῖς συνημμένον μὲν τῇ φανταστικῇ ἐπιβολῇ, ἀλλὰ πῶστα δὲ ἐκείνων, καθ' ἣν τὸ ψῦδος γίνεται &c.* Et appositè Cicero in Lucullo, *Timagoras* Epicurus negat sibi unquam cùm oculos torisset (vid. v. 450.) duas ex lucerna flammulas esse visas, Opinioni enim est mendacium, non Oculorum.

qua sensuum certitudinem tollere, esse fallacia conuincere conantur. Frustra vero: nam in maxima parte harum verum decipimur, quia illis applicamus Animi opinionem, atque ideo summus pro visis ea qua non sunt visa sensibus. Nihil autem magis egregium est quam distinguere res apertas (eas qua sensibus apparent) a dubiis quas Animus protinus ab se addit (ab opinionibus Animi) Denique, Siquis credit nihil Sciri posse, nescit quod, an il ipsum Sciri possit, dum fatetur se nihil Scire: non amplius igitur disputabo contra eum, qui ipse capite suo retrò instituit vestigia. Tamen ut concedam illum hoc Scire, id tamen inquiram, unde (cum nihil ante in rebus videris unde cognitorem istam hauriat) sciveris quid sit Scire, & quid sit nescire, & qua res notitiam veri & falsi creavit, qua etiam res docuit Certum a dubio differre? Invenies autem a Sensibus Veri notitiam primam ortam esse,

Quæ violare fidem quasi sensibus omnia } 465
querunt;

Nequicquam: quoniam pars horum maxima fallit
Propter opinatus Animi, quos addimus ipsi,
Pro visis ut sint, quæ non sunt sensibus visa.

Nam nihil egregius, quam res discernere apertas
A dubiis, Animus quas ab se protinus addit. 470

Denique, nil Sciri siquis putat, id quoque
nescit,

An Sciri possit, qui se nil Scire fatetur:
Hunc igitur contra mittam contendere causam,
Qui capite ipse suo instituit vestigia retrò.

Et tamen hoc quoque uti concedam Scire, } 475
at id ipsum

Quæram, (quom in rebus veri nil viderit antè,)

Unde sciat, quid sit Scire, & Nescire vicissim:

Notitiam veri quæ res, falsique creant;

Et dubium certo quæ res differre probat.

Invenies primis ab Sensibus esse creatam 480

Notitiam

NOTÆ.

467. Quos addimus ipsi] Opinatum ita exprimit Epicurus ad Herodotum: *κίνησις ἐν ἡμῖν αὐτοῖς συνημμένη πρὸς τὴν φαντασίαν ἐπιστολή ἀφ' ἧλης δὲ ἐκνοσε.*

469. Nam nihil egregius] Alii Codd. Nam nihil egregius est, & rectè: Hos duos versus rejiciunt Interpretes. improbe: v. 467. docuit Nos addere opinatus Animi, Igitur in v. 470. pro Adit legatur Atit, & tum omnia plana erunt & facilia: Fallimur in omnibus istis exemplis quæ modò enumeravit, idque etiam admoniti, difficile enim professò est non addere opinionem Animi rebus a sensu delatis.

471. Denique, nil sciri &c.] V. 9. Academicos novos quorum princeps fuit Arcesilas, aggrreditur, & Veteres qui Socratem sequuti sunt: Siquis enim dixerit nihil sciri posse, id etiam ipsum Nihil sciri posse nesciat necesse est, alioquin aliquid scirèt. Inde Metrodorus (hinc apud Ciceronem; in Lucullo. Nego scire nos, sciamusne aliquid, an nihil sciamus, ne id ipsum quidem nescire, aut scire nos, nec omnino sit ali-

quid aut nihil sit: Sed cum istiusmodi Ho-

minibus non est disputandum, qui quid sit Verum, quid Falsum, quid Certum quid Incertum, quid sit Scire, quid Nescire pariter ignorant, & se ignorare gloriantur.

472. Qui] Alii Quo, & Gassendus Quom.

473. Hunc igitur &c.] Hos duos versus omnes Codd. agnoscunt, suspectos tamen habet Lambinus, tandem verò legit

Hunc igitur contra quidnam contendere curem:

Alia est Fabri sententia, qui hæc habet: Locus est luculentissimus, Qui manibus ingrediuntur prono in terram capite, quod Histrionum pueri vulgò faciunt, non nisi retrò incedere possunt; quod facile ad explicandam Lucretii sententiam transferre possis. Transferamus igitur, & hæc sit sententia: Non est disputandum cum illo qui omnia pervertit, quod novos Academicos fecisse certum est.

480. Invenies primis ab sensibus &c.] Jam tandem v. 22. sensus esse Criteria Veritatis demonstrat. Id enim Veritatis Crite-

RIA

Notitiam veri, neque Sensus posse refelli :
 Nam majore fide debet reperiri illud,
 Sponte sua veris quod possit vincere falsa.
 Quid majore fide porro, quam sensus haberi
 Debet ? an ab sensu falso Ratio orta valebit 485
 Dicere eos contra, quæ tota ab Sensibus orta 'st ?
 Qui nisi sint veri, Ratio quoque falsa fit omnis.
 An poterunt Oculos Aures reprehendere ? an Aureis
 Tactus ? an hunc porro Tactum Sopor arguet oris ?
 An confutabunt Nares, Oculive revincent ? 490
 Non (ut opinor) ita 'st : nam seorsum quoique
 potestas

Divisa 'st : sua vis quoique 'st : ideoque necesse 'st,
 Quod molle, aut durum est, gelidum, fervensve,
 seorsum

Id molle, aut durum gelidum, fervensve videri ;
 Et seorsum varios rerum sentire Colores, 495
 Et quæcunque coloribus sunt juncta, necesse 'st.
 Seorsum item Sapor oris habet vim, seorsum Odores
 Nascuntur, seorsum Sonitus : ideoque necesse 'st,
 Non possint alios alii convincere Sensus.

Nec porro poterunt ipsi reprehendere sese, 500
 Æqua fides quoniam debebit semper haberi.
 Proinde, quod in quoqu' 'st his visum tempore, ve-
 rum 'st.

Et, si non poterit ratio dissolvere causam,

Cur

est ut alii Sensus non possint alios refutare : Neq. iidem Sensus possunt seipsos reprehendere, quoniam eidem Sensui aqua fides est semper adhibenda : Ideoq. id verum est quod his Sensibus quolibet tempore visum est. Et si forsan Animus nequeat reddere rationem,

NOTÆ.

tion sit necesse est quod falsum corrigere & refutare possit : Illud verò faciunt Sensus. Ipsos autem Sensus quid corrigat, aut refellat ? An Ratio ? Ratio autem a Sensibus tota pender. An alii Sensus alios convincunt ? Hoc minime dicendum, Nam singuli Sensus circa propria sua Objecta versantur, Nec quid alii Sensus agunt curant, aut cognoscunt : An iidem igitur Sensus seipsos emendent ? Id fieri non potest, quoniam Sensibus æqua fides est semper adhibenda. Simpliciter igitur Sensuum representationi (id est primis Sensibus) fidendum. Epicurus docuit *Κεττήρια ἀληθείας εἶναι τὰ αἰσθησιαί, ἐδ' εἶναι τὸ δυνάμειον αὐτῶν δι-λίσταται*.

neq. Sensus refutari posse. Nam majori certitudine prædictum existimandum est id quod per se & sua vi potest falsum vero opposito convincere. Quid etiam est quod majorem fidem quam Sensus postulat ? An Ratio a falso Sensu orta, cum tota ab illis Sensibus penderat, potest refutare illos sensus, Quis Sensus nisi veri sint, omnis Ratio quoq. falsa sit necesse est ? An poterunt Aures reprehendere Oculos ? An Tactus Aures ? An Gustus deniq. refutabit Tactum ? vel an Visus & Olfactus erroris arguent ? Non, uti puto, ita fiet : nam singulis sensibus sua propria vis & potestas distribuitur ; atque ideo necesse est ut quod molle aut durum est, quod gelidum aut calidum est id ab uno tantum sensu Molle aut durum, gelidum aut calidum sentiat : Necesse est etiam ut unus tantum Sensus percipiat varios colores, & ea quæ sunt Coloribus juncta : Unicus etiam Gustus Sapo- res sentit, unicus Olfactus Odores, unicus Auditus sonos, ideoque necesse

481. Neq. Sensus] Sensibus Gifanius : im- peritè.

487. Ratio quoq. falsa sit omnis] πᾶς γὰρ λόγος ὅπου τὸ αἰσθησιαί ἤρηται, πᾶσι δὲ αἰσθησιαί ἀλογος : Epicurus.

488. An poterunt Nares &c.] Ὅτι οὐκ ἔστι αἰσθησιαί αἰσθησιαί ἰσοδυναμοῦν, ὅτι ἡ αἰσθησιαί τῶν ἰσοδυναμοῦν, ὅτι γὰρ αὐτῶν περι- πύου. Epicurus.

503. Et, si non poterit &c.] Cum verò sæpe fallimur, cum v. g. Turris quadrata cernimus visâ appareat rotunda, quid agendum est ? Respondet Lucretius v. 13. Satiùs esse negligere ista Problemata, aut

cur ea (corpora, qua cominus
visa quaerata videntur, emi-
nus visa rotundi appareant,
Melius tamen ille, qui hanc
difficultatem nos videret ex-
plicare, falsas causas utri-
usque figuræ assignaret, quam
manifesta & aperta e sua
manibus emitteret, fidem
primam violaret, & con-
velleter omnia ista fuerint
mentia quibus Vita Salva, que
Hominum inuititur: Non
enim tantum Ratio omnia
corrast necesse est, sed ipsi
etiam Vita collabatur, nisi
autem credere Sensibus; &
ab illis motus præcipiti
fugere, & alia ejusdem ge-
neris noxia vitare, exque
sequi quæ sunt huius contrarii
(innoxia): Omnia igitur
Argumenta: quæ contra
Sensuum certitudinem colli-
gere & explicare poter vana
sunt & inutilia. Denique, si-
cut in Fabrica si prima Re-
gula prava sit, si Norma
Angulus non sit rectus, si sit
aliquis in Libella defectus,
necesse est ut tota moles men-
dosa fiat & curvata, ut tel-
la prava sint, cubantia, prona, supina & absurda; ita ut qualiam ruitura videantur, & ruant;
cum omnia prius iudiciis fallacibus sint prodita, ad falsas & mendaces regulas constructa. Pari
modo necesse est ut Ratio rerum falsa sit, quia a sensibus falsis oritur. Jam vero explicare quo
modo alii se sint

Cur ea, quæ fuerint juxtim quadrata, procul sint
Visa rotunda; tamen præstat rationis egentem 505
Reddere mendosæ causas utriusque figuræ,
Quam manibus manifesta suis emittere quæquam;
Et violare fidem primam, & convellere tota
Fundamenta, quibus nixatur Vita, Salusque.
Non modò enim Ratio ruat omnis, Vita } 510
quoque ipsa
Concidat extemplo, nisi credere sensibus ausis,
Præcipiteisque locos vitare, & cætera, quæ sint,
In genere hoc fugienda; sequi, contraria quæ sint.
Illa tibi est igitur verborum copia casta
Omnis quæ contra sensus instructa, parata est. 515
Denique ut in Fabrica, si prava sit Regula prima,
Normaque si fallax restis regionibus exit,
Et Libella aliqua si ex parti claudicat hilum;
Omnia mendosè fieri, atque obstipa necessum est,
Prava, cubantia, prona, supina, atque abso- } 520
na tecta;
Jam rueret ut quædam videantur velle, ruantque,
Prodita iudiciis fallacibus omnia primis.
Sic igitur Ratio tibi rerum prava necesse est,
Fallaque sit, falsis quæcunque ab Sensibus orta est.
Nunc alii Sensus quo pacto quisque suam rem 525
Sentiatur,

NOTÆ.

quamcumque causam assignare, quàm
Sensibus dissidere, quibus tota Vita & Sa-
lus innitatur, nam sine illis Salubria eli-
gere, aut Noxia, Præcipitia, v. g. Flam-
mas, & ejusmodi alia vitare non possumus:
Hic verò tangit Scripserunt, de quo-
rum Principe Pyrrhone Diogenes Laer-
tius. Μὲν οὖν οὐκ ἐπαρκέμεν, μὲν δὲν φη-
σὶν ἵνα, ὅτι, ἀπαντα ὑπὸ τῶν αἰσθη-
μάτων, ἐν τοῖς, ἐν κινήσει, ἐν κίνησι, καὶ
ἐν ταῖς αἰσθησίαις, μὲν δὲν ταῖς αἰσθησίαις ἐπι-
στάν.

516. Denique, ut in fabrica &c.] Lon-
gam hanc disputationem v. 9. concludit:
Sensus ij sunt, ad quorum fidem res omnes
exigimus; Ideoque si isti fallaces sint,
de omni certitudine & Scientia erit
actum. Nec minùs nos erraremus quàm

quàm Faber ille, qui fallaci regula, Nor-
ma, & Libella utitur.

519. Obstipa] Curvata, obliqua, in-
flexa, Cicero in Arati Phænomen:

Obstipum caput, & tereti corvix re-
flexum.

Horatius Sat. 5. lib. 2.

-----Dixit si Comicus, atq;

Stes capite obstipo:

525. Nunc alii Sensus &c.] Haftenus de
Visu, & Simulachris, jam usque ad v. 618.
de Voce & Auditui: Primo autem v. 14.
docet quid sit audire: Audimus verò cum
Vox Aures attingit, suoque Corpore mo-
vet & impellit Sensum Voci isti perci-
piendæ destinatum. Quòd autem Vox
Corporea sit id verò est manifestum, Ra-
dit enim aures, facit asperas & lædit,
ideò que tangat necesse est, at quòd tangit

Sentiat, haud quaquam ratio scruposa relicta 'st.

Principio, auditur Sonus, & Vox omnis, in Au-
reis

Infinuata suo pepulere ubi corpore sensum.

Corpoream quoque enim Vocem constare faten-
dum 'st,

Et Sonitum, quoniam possunt impellere Sensus. 530

Præterradit enim Vox fauceis sæpe, facitque

Asperiora foras gradiens arteria Clamor.

Quippe, per angustum turba maiore coorta

Ire foras ubi coeperunt primordia Vocum,

Scilicet expletis quoque janua raditur oris

Rauca viis, & iter lædit quæ Vox it in auras.

Haud igitur dubium est, quin Voces, Verbaque
constent

Corporeis è principiis, ut lædere possint.

Nec te fallit item, quid corporis auferat, & quid

Detrahat ex Hominum nervis, ac viribus ipsis 540

Perpetuus Sermo nigraï noctis ad umbram,

Auroræ perductus ab oriente nitore;

Præsertim si cum summo 'st clamore profusus:

Ergo corpoream Vocem constare necesse 'st,

Multa loquens quoniam amittit de corpore
partem. } 445

Asperitas autem Vocis fit ab asperitate
Principiorum, & item lævor lævore creatur.

more fit prolatus: Ergo necesse est ut Vox sit Corporea, quoniam ille qui multa loquitur aliquam partem sui Corporis amittit. Vocis autem asperitas oritur ab asperitate Principiorum, lævor autem a lævore Seminum:

*quisq; suum obiectum sen-
tiant non erit opus difficile.
Primo Omnis vox & Sonus
auditur, quando in Aures
infinuata Sensus Auditus
pulsarunt suo corpore: fa-
ciendum enim est Vocem esse
Corpoream, ut & Sonum,
quoniam impellere possunt
& movere Sensus: Nam
Vox sæpe radit fauces, &
clamor foras egrediens aspe-
rat Os, & rauicitatem facit:
Quippe cum Vocum
Semia confertum magnam
turba foras egredi per an-
gustum caperunt, Janua
rauca ori ab istis Semini-
bus angustas vias nimis im-
plentibus raditur, & voc
lædit istum meatum quod
foras egreditur. Minime
igitur dubitandum est Voces
& verbi e Principiis corpo-
reus constare, cum possint
lædere. Nec omnino te læ-
tet, quantum Corporis au-
ferat, quantum e Nervis
ipsis Hominum detrahat, ac
vires diminuat perpetuus
Sermo, ab oriente Auro-
ra nitore usq; ad umbram
nigraï noctis perductus, præ-
sertim si cum magno cla-*

NOTÆ.

aut tangitur est Corpus. Ἀλλὰ μὴ πρὶ
ἀκρίαν γίνεται ἰσχυρότερος πρὸς φερόμεν
ἀπὸ τῆς φωνῆς ἢ ἰσχυρὸς, ἢ ψοφῶντος,
ἢ ὅπως ὁποτε ἀκρίτης πρὸς πνευματι-
κότος. Epicurus ad Herodotum.

526. *Scruposa*] *Scrupi* dicuntur aspera
Saxa, & difficilia atrectatu, unde rem ali-
quam *Scrupulosam* dicimus, quæ in se ha-
bet aliquid asperi: *Festus*.

535. *Scilicet expletis*] *Expletis oris*, id
est *locis*, Lambinus, qui versum sequentem
rejecit: Retineri autem potest, dum ad
rem facit, & commodam interpretationem
patitur.

539. *Nec Te fallit item*] Priori argu-
mento alium v. 7. subiungit ab experien-
tia ductum: Aliquis magna contentio-

ne loquatur, debilis fiet & languidus. Non
autem dubitabit Vocem Corpoream esse.
cùm magnam Corporis sui partem, dum
loquitur, detraham senserit.

546. *Asperitas autem vocis &c.*] Jam
aliud quoque argumentum v. 7. defu-
mitur ex ipsa voluptate & molestia, qua
nos Sonus, prout concinnus, inconcinnus-
que est, afficit: Siquidem censet Epicurus,
quæ Corpuscula subingrediuntur aurem,
organumque afficiunt certa ratione con-
figurari, & omnem Suauitatem aut acer-
bitatem Soni non aliunde esse, quàm ex
eo quodd hujusmodi Corpuscula in orga-
num subeuntia ipsum deliniant, exasper-
entque, pro conditione læuitatis aut aspe-
ritatis qua configurantur.

Nec

*Nec Vocis Principia unius
& ejusdem figura intrant
Aures, cum Tuba sub de-
presso murmure graviter
mugit, aut Retrocita Cor-
nua raucum bombum re-
boant; & cum Olores ex
gelidis vallibus Heliconis
orti (dulce canentes) stibi-
lem querelam lugubri voce
tollunt. Has igitur voces
cum ex intimis nostri cor-
poris partibus exprimimus,
forasq; emittimus recto ore,
Lingua mobilis verborum
perita formatæ articulatæ
facit. & aliqua ex par-
te formatura Laborum fi-
gurat. Et cum interval-
lum non magnum est unde vox profecta ad aures nostras perveniat, necesse est Verba quoq; ipsa
clare exaudiri, & discerni articulatim: Vox enim ista Servas formaturam & figuram istam qua
a Labris & lingua donabatur. Si verò Intervallum sit æquo longius,*

*Nec simili penetrant Auris primordia forma,
Quom Tuba depresso graviter sub murmure mugit,
Aut roboant raucum Retrocita cornua bombû: 550
Vallibus & Cyni gelidis orti ex Heliconis
Cum liquidam tollunt lugubri voce querelam.*

*Hasce igitur penitus Voces cum corpore nostro
Exprimimus, rectoque foras emittimus ore,
Mobilis articulat verborum dædala lingua; 555
Formaturaque laborum pro parte figurat.*

*Atque ubi non longum spatium est, unde illa pro-
fecta*

*Perveniat vox quæque, necesse est Verba quoq; ipsa
Planè exaudiri, discernique articulatim.*

*Servat enim formaturam, servatque figuram. 560
At si interpositum spatium sit longius æquo:*

NOTÆ.

550. Et roboant &c.] *Retrocita* Cornua, Alii *Barbara*: Hunc versum Lucretio abjudicat Lambinus, sed Lucretius, si viveret, ad alios Judices provocaret: Interpretis viz. non viderat, neque multi vident quid tandem illud sit *Retrocita barbara*, vel *Cornua*: At Ego videor firmare posse intelligi illud instrumentum Musicum, Syriacæ opinor. originis, quod *Sacbut*, vel *Saqe-bous* vocamus, a veteri voce Gallica *Saqer* quod trahere est, & *bouter* quod pulsare significat. Qui instrumentum illud Musicum norunt, facile intelligent cur *Retrocita* dicatur a Lucretio. *Faber*. Vossius ad Catullum p. 227 dicit *Retrocita* vulgò inepte legi, scribit autem.

*Et Robat raucum Bercynthia barbara
bombum*
Bercynthia barbara, id est. Tibia Phrygia, Ἀυλὸς βαρυκύνθου, ut habet Hesychius in βαρυκύνθου: &c.

551. *Vallibus & Cyni* &c.] Mirifica, scilicet alia, circa hunc locum variantium lectionum multitudo est, nam in quibusdam legitur.

*Vallibus & validis ne tortis ex Heliconis,
in Aliis
Vallibus & Cyni nece detorti ex Heliconis,
in Aliis
Et gelida Cyni nece torti ex antro Heliconis.
Lambinus.*

Vallibus & Cyni gelidis orti ex Heliconis.

loco *Orti* Faber substituit *cortis*.
Vossius tandem ad Catullum legit

Et validis Cyni torrentibus ex Heliconis

Ex Helicone nempe, tum alii torrentes, tum ipse Helicon amnis profluit. Breviter, Nece torti, vel nece detorti omnino rejiciendum, Istarum enim vocum sententia, si qua esset, in sequenti versu continetur; Sed *Fabrum* aut *Vossium* sequaris, perinde est.

553. *Has igitur penitus voces*] Vocem hanc Corpoream v. 4. Lingua & Labra formant & figurant, & inde Verba. Cicero lib. 2. de Nat. Deorum: Deinde in ore sua lingua est finita dentibus, ea vocem immoderate profusam fingit & terminat, sonosq; vocis distinctos & pressos efficit, cum & ad dentes & ad alias partes pellit oris. Itaque *Plectri* finem linguam nostri solent dicere, chordarum dentes, Nares cornibus iis, qua ad nervos resonant in cantibus

557. *Ac ubi non longum* &c.] Varia subiungit Problemata, primum v. 10. Voces longius progrediendo hebetantur, & ex distinctis confusæ sunt, nempe quia illarum moleculæ, seu singulares voculæ crebro Aëris offensu laceratæ amittunt illam figuram, & conformationem quam a Lingua & labris acceperant.

Aëre

Aëra per multum confundi Verba necesse est,
Et conturbari Vocem, dum tranſolvat auras.
Ergo fit, Sonitum ut poſſis audire, neque hilum
Internoſcere Verborum ſententia quæ fit, 565
Uſqueadeo confuſa venit Vox, inque pedita.

Præterea, Ediſtum ſæpe unum perciet aureis
Omnibus in populo cmiſſum præconis ab ore:
In multas igitur Voces Vox una repente
Diffugit, in privas quoniam ſe dividit aureis, 570
Obſignans formam verbis, clarumque ſonorem.

At quæ pars Vocum non aureis accidit iplas,
Præterlata perit fruſtra diffuſa per auras:
Pars ſolidis adliſa locis, rejecta ſonorem
Reddit, & interdum fruſtratur imagine Verbi. 575

Quæ benè cùm videas, rationem reddere poſſis
Tute tibi atque aliis, quo pacto per loca ſola
Saxa pareis formas Verborum ex ordine reddant,
Palancreis comites cùm monteis inter opacos
Quærimus, & magna diſperſos voce ciemus. 580

Sex etiam, aut ſeptem loca vidi reddere Voces
Unam cùm jaceres: ita colles collibus ipſis
Verba repulſantes iterabant dicta referre.

atq. Aliis poſſis reddere rationem quo pacto per deſerta loca Rupes & Caverna verba noſtra diſtinctè
reddunt, dum quærimus noſtros ſocios inter montes opacos errantes, & magna voce diſperſos vocamus.
Novi etiam quadam loca ſex aut ſeptem verba reddere, cùm unam tantum ipſe pronuntia-
res; Ita montes verba repellentes iterabant aliis montibus dicta quæ referant.

NOTÆ.

564. Neq. Hilum] Reſtè Lambinus, quamvis tam illa quàm illam recipi po-
teſt.

567. Præterea, Ediſtum &c.] Deinde v.
ſ. Loquatur aliquis, Innumeræ aures
adſtantes verba percipient, Unde verò
hoc? Conſciendum eſt unam eſſe quaſi
totalem, ſive Mavis, generalem vocem,
quæ ab ore emititur, ſed quæ diſſiliat ta-
men in voculas innumeratas, inter ſe conſi-
miles; Ideo cùm emititur Vox, Corpo-
rum erumpentium formatura ita com-
primitur, eliditur, ac veluti conteritur,
ut abeat in fruſtula, ſeu in parvas mole-
culas, omnino conſimiles, & conſimili-
ter formatas, quæ & conſectim diſſiliant
per Aëra, ſeu per circumfuſum ſpatium,
& ſimilitudinem eam conſervent uſque
dum ad Aures perveniant. Quo fit ut
eadem Vox a multis audiri dicatur.

572. At quæ pars &c.] Quæcunque
partes Vocis aures attingunt, illæ au-
diuntur; aliæ partes per Aëra diffuſæ
evaneſcunt; Aliæ in Corpora ſolida, &

necesse est ut verba multum
Aëra permeantia confun-
dantur, & ſigura ipſius vo-
cis mutetur dum Auras
pervolet: & Inde fit quod
Sonum tantum audias, qua-
nam verò verborum ſit ſen-
tentia noviſſe non poteſ,
tam conturbata venit Vox,
& crebris Aëris offen-
ſibus impedita. Præterea,
ſæpe unum Ediſtum ab ora
Præconis in magna plebis
multitudine miſſum omnium
aures percellit; Vox igitur
una ſubito in multas diſper-
gitur, quoniam in ſingulas
aures ſe dividit, Verba etiam
deſert figurata, & liquida
ſonantia. Pars verò vo-
cum, quæ in aures non inci-
dit, præterlata perit, fru-
ſtra per Aërem diſperſa,
Pars verò in res duras im-
pingens rejecta ſonum red-
dit, & nos Verbi imagine
fruſtratur. Quæ cùm per-
ſpecta habeas, Tu Tibi ipſi

ut cunque lævigata (quippe & poroſa ni-
mis prætermittunt, & Scabroſa nimis
concidunt atque diſſipant) incidentes, &
inde reperculſæ efficiunt ut eandem vo-
cem iteratò audiamus; Inde Echo: Inde
etiam nocturni ſonitus, quos, ad v. 589.
Superſtitioſum Vulgus agreſtibus Numi-
nibus acceptos reſert.

575. Imagine verbi] Virgilius:

— Aus ubi concava pulſu

Saxa ſonant, Voſiſque offeſſa reſultat
Imago.

Horatius ad Auguſtum

— Cuius recinet jocuſa

Nomen Imago

Aus in umbroſis Heliconis oris

Aus ſuper Pindo, gelidove in Hamo?

777. Per loca ſola] Deſerta, ut v. 596.
Plantius in Rudente.

Neq. magis ſolæ terra ſunt, quàm hac loca.

583. Iterabant dicta referre] Codd. Ita-
rabant dicta referri: Fabro autem ingraturum
eſt illud Iterabant, ideoque legi Trade-
bant.

Vicini fabulantur Satyros capripedes & Nymphas hac loca incolere, & dicunt Faunos esse, quorum nocturno strepitu, iocosq; ludo affirmant tacita noctis silentia frequenter rumpi; (bordarum etiam sonos fieri, & suaves querelas, quas Tibia pulsata digitis canentium fundit: Et Agricolas undiq; per agros sentire cum Pan quatiens Pineam cornam qua Capus semiferum tegitur hiantes calamos unco labro saepe percurrit, ut Fistula semper carmen sylvestre funderet; Multas ejusmodi monstrosas & portentosas fabulas narrant, Et ne forte desertas a Divis sedes incolere putentur, ideo portentosas hujusmodi fabulas effingunt: vel aliqua alia nescio qua ratione ad illas fingendas impelluntur; Humanum enim genus plus aquo fabulis delectatur. Deinde, non est mirandum quam ob causam Per ea loca, per qua Oculi rem aliquam nequeunt cernere, Voces veniant, & Aures lacefferent;

Hæc loca capripedes Satyros, Nymphasque tenere Finitimi fingunt, & Faunos esse loquuntur; 585
Quorum noctivago strepitu, ludoque jocanti Adfirmant volgo taciturna silentia rumpi, Chordarumque sonos fieri, dulcisque querelas, Tibia quas fundit digitis pulsata canentum: Et genus Agricolum latè sentiscere, cum Pan 590
Pinea semiferi capitis velamina quassans, Unco sæpe labro calamos percurrit hianteis, Fistula silvestrem ne cesset fundere musam. Cætera de genere hoc monstra, ac portenta loquuntur, Ne loca deserta ab Divis quoque fortè putentur 595
Sola tenere: ideo jactant miracula dictis. Aut aliqua ratione alia ducuntur, ut omne Humanum genus est avidum nimis auricularum. Quod superest, non est mirandum, qua ratione Quæ loca per nequeunt Oculi res cernere } 600
apertas, Hæc loca per Voces veniant, Aureisque laceffiant.

N O T A E.

584. [Capripedes] Satyri nempe caprinis pedibus incedebant: Horat. Od. 19. lib. 2.

Nymphasq; discentes, & aures

Capripedum Satyrorum acutas.

590. Es Genus Agricolum &c.] Caprarius apud Theocritum.

Οὐ θέμις ὦ ποιμὲν, τὸ μυστέλλον, ἔ
θέμις ἄμμου

Συχοῶν, ἢ Πανὸς δειδυκμῆτος, ἢ γὰρ
ἀπ' ἄγχι

Ταύτης κακμῆδος ἀμπύωνται: ἐν γὰρ
πικρός,

Καὶ οἱ ἀπὲς δειμῆτος χολὰ πρὶν πρὶν
θῆται.

592. Percurrit] Quod necesse est si fistula composita utaris, qualis est

Fistula comparibus septem compacta cicutis.
Faber

lib. 5. v. 1406.

Es supera calamos unco percurrere labro.

595. Sola tenere] Ita omnino legen-

dum; Agricola enim suum cum Divis commercium jactant.

598. Avidum nimis Auricularum] Id est omnes Homines portenta & miracula libenter narrant, eaque a multis audiri jucundissimum illis est. Faber.

599. Quod superest non est &c.] Igitur Voces accipimus ab illo qui loquitur expressas & formatas, æquæ ac Simulachra a Rerum superficie fluentia; Cur igitur audimus aliquem quem videre nequeamus? Respondet Lucretius v. 20. Voces formatæ obliquos meatus, & tortuosa Corporum foramina integræ transeunt, in quibus franguntur, ut suprâ docuit. Imagines: Seu potius hoc fit quia Vox in Voculas diffiliat, quæ fursum, deorsum, prorsum, retrorsum, dextrorsum, levorsum, & in omnem obliquitatem, ut scintillæ a scintilla diffultantes, abeunt; sicque in Aures etiam alibi, quam in directum constitutas incident; tale verò quid ipsi Imaginibus non contingat: Vox autem hujusmodi meatus penetrans debilior fit, atque indistinctior.

Con-

Conloquimur clausis foribus : quod sæpe videmus.
Nimirum, quia Vox per flexa foramina rerum
Incolumis transire potest, Simulacra renutant ;
Perfcinduntur enim, nisi recta foramina tranant: 605
Qualia sunt vitri, species quæ travolat omnis.

Præterea, parteis in cunctas dividitur Vox,
Ex aliis aliæ quoniam gignuntur ; ubi una
Diffiluit semel in multas exorta, quasi ignis
Sæpe solet scintilla suos se spargere in igneis, 610
Ergo replentur loca Vocibus, abdita retrò
Omnia quæ circum fuerint, sonituque cientur.
At Simulachra viis directis omnia tendunt,
Ut sunt missa semel, quapropter cernere nemo
Se supra potis est ; at Voces accipere extra. 615
Et tamen ipsa quoque hæc, dum transit clausa viarum,
Vox obtunditur, atque aureis confusa penetrat :
Et Sonitus potius, quàm Verba, audire videmur.

Hæc, queis sentimus succum, lingua atque palatū,
Plufculum habent in se rationis, plufque operai. 620
Principio, succum sentimus in ore, cibum cum
Mandendo exprimimus : ceu plenam spongiam
aqua

ut cum clausis foribus, quod
tamen sæpe facimus, collo-
quamur. Quoniam vi-
Vox potest transire per cur-
vos & tortuosos meatus in-
tegra atq; immutata ; Si-
mulachra verò non possunt:
Scinduntur enim & lace-
rantur nisi transeant per
rectos meatus, quales sunt
Vitri quos Simulachra in-
tegra permanent. Præte-
rea, in cunctas undiq; par-
tes diffunditur Vox, Nam
alia Voces gignuntur ex aliis
quamprius illa, quæ in
primo exortu erat una, Vox
in multas diffiluit, ut Scin-
tilla Ignis sæpe solet in mul-
tas scintillas diffilire: Hanc
ob causam omnia loca quæ
circum, imò quæ pone lo-
quentem sunt, vocibus
implentur, & cientur sono:
At Simulachra rerum post-
quam a superficie Corporum
avolarunt rectis lineis fe-
runtur, & hanc ob causam
nemo potest cernere ea quæ
supra Caput suum posita

Si

sunt ; potest verò Voces audire foris prolatas : Et tamen hæc quoque ipsa Vox, dum clausas fores per-
manat, hebetior fit, conturbata & confusa attingit Aures, & videmur Sonitum potius quàm ver-
ba audire. Jam verò Lingua & Palatum quibus Saporem sentimus, non tam facile explicari pos-
sunt quàm quæ sunt hæcenus disputata. Principio, Saporem in Ore sentimus, cum dentibus ci-
bum comminuendo Succum ex illo exprimimus, ut siquis spongiam Aqua

N O T A.

602. Conloquimur &c.] Hunc versum
Rejicit Lambinus, Alii legunt Cum loquimur
&c. Gifanius verò e Codd.

Conloquium clausis foribus quoque sæpe
tenemus.

Versum subditivum esse affirmat Faber, sed
omnes Codd. agnoscunt : & Cum loquimur
rectius legendum.

606. Travolat] Sive Quæ trameat, sive
quæ travias (nam Viare apud Plautum) le-
gas, perinde est.

619. Hac queis sentimus &c.] Nec queis
sentimus cum Fabro legas, non enim plu-
ra sunt & difficiliora explicatu de Gustu,
quàm de Visu & Auditu, problemata :
Gustamus enim v. 18. cum Succus e re
sapida, tanquam Aqua e spongia, ex-
pressus in organum, Palatum Linguam-
ve, penetrat. Qui Succus si consistet ex
Corpusculis ea ratione configuratis ut in

Organum Gustatus effusa, porulosque ejus
subeuntia appositè ipsis iisdem particu-
lis accomodentur, sicque ipsum deli-
niant, demulceant, & leniter placideque,
afficiant, suavis videtur ; Si verò Cor-
puscula ea ratione configurentur, ut in
porules Organi subeuntia haud debitam
habeant cum ipsis commensurationem,
unde & particulas ejusdem compungant,
concident discerpant, aut asperiter mo-
veant, Insuavis videtur, sive Amarus,
Salsus, Acidus, Acerbus, Acris, Acutus,
Austerus, &c. Hanc opinionem, ut multas
alias e Democrito sumit Epicurus, ille
enim singulis saporibus suam figuram
tribuit. Δημόκριτος δὲ ἡγεῖται ὅτι τῶν
θεῶν εἰσὶν ἑπτὰ Γλυκὴν μὲν τὴν τροφὴν ὄλην, & δὲ
μυρία πικρὴν, Στεφνὴν δὲ τὴν μαλακίαν
μὲν, Τερρὴν δὲ τὴν πολυρρίαν τὴν ἰσχυρὰν

plenam manu premere, & illam exficcare conaretur : Succus autem iste quem exprimimus per omnes poros Palati, & per tortuosos ductus lingua spongiosa distribuitur ; Et cum fluentis sacci corpora laxa sint, Palatum leniter mulcent, totamq; madidam linguam jucunde, & dulcedine quadam tangunt : tanto vero magis pungunt lacerantque sensum quanto magis aspera sunt succi expressi corpora. Deinde Voluptatem a Sapore percipimus usq; quo Palatum pertingit ; Cum vero per guttur descenderit tum nulla sentitur Voluptas, dum per membra distribuitur : Nec omnino refert quo alimento nutriatur (orpus, si modo id quod sumi possit per membra concoctum distribuere, Humiditatemq; Stomachi tenorem conservare. Nunc verò docebo, & planum faciam cur diversis Alimentis diversis Animalibus conveniant, cur id, quod aliis injucundum & amarum est, aliis dulcissimum videatur.

Si quis fortè manu premere, exficcareque coepit. Inde, quod exprimimus, per caulas omne palati Diditur, & rarè per plexa foramina linguae. 625 Hæc ubi lævia sunt manantis corpora Succi, Suaviter attingui, & suaviter omnia tractant Humida linguai circum sudantia templa. At contrà pungunt sensum, lacerantque coorta, Quantò quæque magis sunt asperitate repleta. 630 Deinde voluptas est è succo in fine palati, Cum verò deorsum per fauceis præcipitavit ; Nulla voluptas est, dum diditur omnis in artus : Nec refert quicquam, quo victu corpus alatur, Dummodo, quod capias, concoctum dide- } 635 re possis Artubus, & stomachi humectum servare tenorem. Nunc aliis alius cur sit Cibus, ut videamus, Expediam; quareve, alius quod triste, & amarum sit, Hoc tamen esse aliis possit prædulce videri.

Tantaque

NOTÆ.

ῥῆ: Δελμὸν δὲ τὸ πῶφειρῆ, ἔ λεπτὸν, καὶ γυναικῶν, ἔ νεμπύλον: Ἀλμυρὸν δὲ τὸ γυναικῶν ἔ σκόλιον, ἔ ιστοκελῆ: πικρὸν δὲ τὸ πῶφειρῆ, καὶ λεῖα ἔχοντα σκολιστήτα, μέγαν δὲ μικρὸν: Λιπαρὸν δὲ τὸ λιπαρὸν, καὶ γροφύλον, ἔ μικρὸν. Theophrastus de Causis Plant. lib. 6. Cap. 2.

628. Lingua sudantia templa | Satis audax Metaphora videri queat Templum lingua pro palato; Sed omnis locus extensus & patens in veteri Latio Templum dicebatur: Deinde τὸ ὑπερώϊον seu ὑπερώϊον qua voce Græci Palatum significant, ut & ὑπερώϊον; non minoris audaciz videri debent, quanquam non aliter Pedestres scriptores loquebantur. Faber.

631. In fine Palati | Voculam In delet Palmerius. Fine Palati, id est quousque Palatum pertingit: Sic Salustius.

Fine inguinum ingreditur Mare. Apuleius: Paulatim sine inguinum lacinia remota.

634. Nec refert quicquam &c.] His verbis adjungas illud Epicuri ad Menæcium: Τὸ συνδίδειν ἐν οἷ ταῖς ἀπλάει, καὶ ἐπὶ πλουτέλει διαίτησις, ἔ ὑγείας ἐπὶ

συμπληρωτικὸν, ἔ ὥσθις ἀνταγκῆς ὅ βίαις χρῆσις ἀσχετὸν ποιεῖ τὸ ἀνθρώπου.

637. Nunc alius alius &c.] Jam v. 40. causam explicat, cur idem Cibus sit uni non modò jucundus, sed etiam salubris, qui alii erit non modò ingratus, verum etiam noxius: Organum Gustatus in sui textura, sive Atomorum. Spatiorumque inter ipsas interceptorum configuratione, in variis seu Hominibus seu Animalibus differt, perinde ac differunt partes cæteræ, speciatimque ipsæ externæ: Differentes autem meatus differentia succi corpuscula (Et omnis res, e qua Succus exprimitur, continet semina diversimodè figurata) admittant necesse est; nec omnia omnibus conveniunt: Inde quod alteri Animali Alimentum, alteri Venenum; quod Huic gratum illi insuave. Imò quotiescunque vel per ætatem vel occasione morbi Organi temperies seu textura immutatur, eadem res apparere mutati Saporis, in qua mutatum tamen nihil est: Ita qui febre laborat Amara judicat ea, quæ Sanus dulcia: quòd propter mutatam Organi texturam ea Corpuscula quæ prius accommodabantur nunc non congruant,

Tantaq; in his rebus distantia, differatque 'st, 640
Ut quod alis Cibus est, aliis fuit acre venenum.
Est utique, ut Serpens hominis contacta falivis
Disperit, ac sese mandendo conficit ipsa.

Præterea, nobis Veratrum est acre venenum,
At Capris adipēs, & Coturnicibus auget. 64,
Ut, quibus id fiat rebus, cognoscere possis,
Principiū meminisse decet, quæ diximus antè,
Semina multimodis in rebus mixta teneri.
Porro omnes, quæcunque cibum capiunt Ani-
mantes.

Ut sunt diffimiles extrinsecus, & generatim
Extima membrorum circumcæsuræ coercet,
Proinde & Seminibus distant, variantque figura.
Semina cum porro distent, differre necesse est
Intervalla, Vialesque, Foramina quæ perhibemus,
Omnibus in membris, & in ore, ipsoque palato. 655
Esse minora igitur quædam, majoraque debent.
Esse triquetra aliis, aliis quadrata necesse est:
Multa rotunda, modis multis multangula quædam.
Namque Figurarum ut ratio, motusque reposcunt,
Proinde Foraminibus debent differre figuræ: 660
Et variare viæ proinde ac textura coercet.
Ergo ubi quod suave est aliis, aliis fit amarum:
Illis, quæ suave est, lævissima corpora debent
Contractabiles caulas intrare palati.
At contrâ, quibus est eadem res intus acerba: 665
Aspera nimirum penetrant, hamatæque faucis.

Nunc facîle ex his est rebus cognoscere quæque.
Quippe, ubi quoci Febris, bili superante, coorta est,

dis multanguli: Nam ut Seminum figura & motus postulant sic meatuum figura varia & diversa esse debent; & foramina differre prout ad Corpusculorum textura facit differre. Ergo cum id quod aliis dulce est Aliis amarum sit. Illis quibus dulce est lavis & rotunda Semina debent leniter ingredi meatus Palati, & contra vero illis quibus Amarum sit, aspera & hamata Semina pertrahant fauces & lacerant. Ex his quo jam disputavimus alia problemata facile explicari possunt. Quippe cum aliqui, bile nimis effervescent, febris correptus est.

N. O T E.

congruant, Organumque proinde lace-
rent & discerpant.

640. *Differitasq; est* } *Differentia* No-
nius. Usus hæc voce est *Arnobius* qui *Lu-*
cretium libenter imitatur.

650. Et generatim.] Variatim legendum
esse multis contendit: Faber. Nam Va-
riantq; figura v. 652. & Variat via v. 661.
vocem istam confirmant. Denique non
agitur nunc de differentiis secundum
unumquodque genus Animalium, quate-
nus viz. Species a Specie differt; Nam

tasque 'ft, 640
venenum.
fa falivis
pfa.
venenum,
nget. 645
offis,
nns antè,
neri.
capiunt Ani-
neratim
perceret,
tasque figura.
neceffe ft
perhibemus,
ue palato. 655
ue debent,
effe 'ft:
ngula quædam.
que reposcunt,
figuræ: 660
cet.
amarum:
ra debent
acerba: 665
ue fauceis.
fcere quæque.
ate, coorta eft.
sus pofulant fic meatuum figura varia & diverfa
ufculorum textura facit differre. Ergo cum id
is dulce eft lavis & rotunda Semina debent leniter
Amarum fit. affera & hamata Semina pe.ietrant
is alia problemata facile explicari poffunt. Quip-
reptus eft.

651. *Circumcaesura*] Alii *Circum textu-*
ra: Sed *Circumcaesura* utitur Arnobius, &
Lucretius ipse Lib. 3. v. 220.

Extima membrorū circumcātura tamen se.

aut aliqua alia ratione violentus iste morbus excitatur, totum illius Corpus perturbatur, totusq; ordo & dispositio Seminum mutatur, & inde fit ut illa Corpora quæ olim potuerunt ingredi meatus lingua & Palati, jam non possint; & Alia laborè pervadant, quæ infirmata acerbum sensum excitare valeant; Nam Semina utriusq; generis, quod supra sæpe docui, in Melle commixta continentur. Nunc age, quo pacto Odores advenientes Nares efficiant docebo. Primum, necesse est res multas esse & quibus variis fluctus Odorum fluens se volvas; Credendum enim est Odores passim & perpetuo fluere, mitti, spargique a rebus, alius vero Odor magis conveniis quibusdam Animalibus quam aliis propter dissimiles figuras Seminum & quibus constet: Et hanc ob causam Apes mellis quantumvis remota, & Vultures Cadaverum odore attrahuntur: tum promissa canum vis ducit eos quocunque

Aut alia ratione aliqua?st vis excita morbi;
Perturbatur ibi totum jam Corpus, & omnes 670
Commutantur ibi posituræ Principiorum:
Fit, prius ad sensum ut quæ corpora conveniebant,
Nunc non conveniant, & cætera sint magis apta,
Quæ penetrata queunt sensum progignere acerbū.
Utraque enim sunt in mellis commixta sapore: 675
Id quod jam superà tibi sæpe ostendimus antè.

Nunc age, quo pacto Nareis adjectus odoris
Tangat, agam. Primum res multas esse necesse?st,
Unde fluens volvat varius se fluctus Odorum.
Nam fluere, & mitti volgo, spargique pu- } 680
tandum?st.

Verum aliis alius magis est Animantibus aptus,
Dissimileis propter formas, ideoque per auras
Mellis Apes quamvis longè ducuntur odore:
Vulturique cadaveribus: tum fissa ferarum
Ungula quò tulerit gressum, promissa Canū vis 685
Ducit: & humanum longè præsentit odorem
Romulidarum arcis fervator, candidus Anser.

Sic aliis alius nidor datus ad sua quemque
Pabula ducit, & à tetro resiliit veneno
Cogit; eoque modo servantur sæcla ferarum. 690

677. Nunc age, quo pacto &c.] Gustum & Saporem Odor & Odoratus sequitur, & v. 24. Ut Simulachra a rebus fluunt, ut Sonus ejicitur, ut exprimuntur Succī, sic Odores emittuntur: Quod verò Omnia Animalia hos Odores perpetuò emissos non æquè sentiant efficit varietas & dissimilitudo figurarum (vid. lib. 2. v. 414.) quæ omnium Animalium Organa non pariter movent & efficiunt: sic Apes Mellis, Vultures Cadaverum, Ferarum Canes, & Anser Homini Odorem longè sentiunt, dum nares Homini isti Odores vel non omnino, vel languide lacessunt: η ὁρμὴν σὺν αὐτῷ ποτὶ πᾶσι τοῖς ζῴοντι, εἰ μὴ ὅττις τοῖς ἰσχυροῖς αἰσθητικῶς ἀποφύγετο, ἀποφύγετο σύμματα τοῦ τοῦ τοῦ τοῦ ἀποφύγετο καὶ, οἱ μὲν τοῖς πεπονημένοις, & ἀποφύγετο, οἱ δὲ τοῖς

ἀποφύγετο καὶ ἀποφύγετο: Epicurus ad Herodotum.

679. Volvat se] Melius quàm Se solvat.

685. Promissa Canum vis] Id est Immis-
sa: Inde ἐπιπύρρις pro Venatoribus apud Callimachum, & ἐπιπύρρις apud Plutarchum in Apophthegm: pro Venatum ducere, seu promittere. Faber: Lambinus longè & porro tenuis missa, vel e longinquo loco odorem sentiens: At Venatores melius quàm Grammatici intelligunt cur Canis Venatici vis dicatur Promissa. Alii Permissa: ut v. 692. Permitti.

687. Romulidarum &c.] Nota Història est: Capitolium ab Anseribus servatum ascendentibus Gallis.

Hic

Hic Odor ipse igitur, nareis quicunque laceffit,
Est alio ut possit permitti longius alter.
Sed tamen haud quisquam tam longè fertur eorum,
Quàm Sonitus, quàm Vox. mitto jam dicere, quàm

res,
Quæ ferunt Oculorum acies, visumq; laceffunt. 695
Errabundus enim tardè venit, ac perit antè
Paullatim facilis distractus in Aëris auras :
Ex alto primùm quia vix emittitur ex re.
Nam penitus fluere, atque recedere rebus odores
Significat, quòd fracta magis redolere videntur 700
Omnia, quòd contrita, quòd igni conlabefacta.

Deinde videre licet majoribus esse creatum
Principiis Voci : quoniam per saxea sæpta
Non penetrat, quàm Vox volgò, Sonitusque feruntur.
Quare etiam quod olet, non tam facile esse }
videbis } 705

Investigare, in qua sit regione locatum.
Refrigescit enim cunctando plaga per auras :
Nec calida ad sensum decurrit nuntia rerum.
Errant sæpe Canes itaque, & vestigia quærent.

Ex Odoribus verò qui naves
feriunt alius potest alio lon-
gius emitti, nullus tamen
eorum tam longè mittitur
quàm Sonus, quàm Vox, ne
dicam quàm Imagines qua
Oculus ferunt, & visum
laceffunt. Vagus enim per
Aera tardè fertur, non di-
recta linea progreditur, &
facile per auras dispersus
paullatim perit antequam
longum iter perficiat : Tra-
cipus quia difficulter ex in-
terioribus Corporis partibus
Odor emittitur, nam
manifestum est Odores ex
interioribus partibus Corpo-
ris emitti, quoniam Res O-
dora qua franguntur, con-
teruntur, aut Igne dissipantur
magis redolens. Deinde
certum esse possit Odorem con-
flare & majoribus Seminibus
quàm Vocem, quoniam non
penetrat muros lapideos, per
quos Vox & Sonus frequen-
ter feruntur : Quas etiam

ob causas senties non ita facile esse investigare in quo loco id quod olet locatum sit, dum enim Odor
tardè fertur per Aera, languidior sit illius ictus, nec ea qua debet vi, ut demonstrat ubi res sit, ad
sensum venis : Et hanc ob Causam Canes sæpe errant, & vagi quarunt Ferarum vestigia qua Odor
non satis prodit.

NOTÆ.

691. Hic odor ipse &c.] V. 19. De mo-
tu odoris disierit, eumque tardiùs mo-
veri per Aërem quàm Sonum, distrahi
quoque & dissipari faciùs & longè mi-
nùs per Aërem diffundi affirmat : quo-
niam ex intimis Corporis odori partibus,
seu Subjecti profunditate effluit, (nam
Res odoræ dum franguntur, conteruntur,
&c. magis redolent) major etiam est
principiorum illius moles, dum illi
meatus quos Vox penetrat Odorem non
admittunt, ideoque necesse est ut Odor
tardiùs feratur, & faciùs ab occurrente
Aëre dissipetur. Huc etiam referri potest
causa, cur, cùm facile judicare liceat
qua ex parte Sonus adveniat, non perin-
de tamen dignoscamus ad quam nobis
partem sit itum Corpus quod Odorem
diffundit.

692. Est alio &c.] Est Illo ut possit per-
mitti longius Ille. Ubi enim de duobus agi-
tur non potest dici Alter est major Alio.
Faber.

699. Atq; recedere] Ita Codd. Lambi-
nus tamen mavult Ac decedere, seu atq;
excedere.

701. Igni conlabefacta] Sic lib. 1.

Conlabefactus rigor Auri solvitur astu :
Gifanius verò Concalefacta.

703. Voci] Id est, majoribus principiis
quàm sunt Vocis Principia.

707. Refrigescit] Sequenti versu Plaga
dicitur calida, ideoque dum cunctatur re-
frigescit : Constat autem intensissimum frì-
gus obstare effusioni liberiori Odorum.
In omnibus vetustis Exemplaribus Versus
Lucretii sic leguntur

Refrigescit enim cunctando plaga per Au-
ras,
Nec calida ad sensum decurrunt nuntia
rerum.

Recedes a sensu Lucretii & rei veritate, si
Nuntia construas cum Plaga : Vossius ad
Catullum p. 173.

Hoc tamen evenit non solum
in Odoribus, & Saporibus,
sed Rerum Forma etiam,
& Colores non ita omnium
oculo conveniunt, ut alia
objecta non sint aliis visu
magis acris, Quinetiam
Gallum, Aliis noctem ex-
plaudentibus, consuetum so-
nora voce Auroram vocare
furiosi Leones non possunt
contra stare, & insuere, sed
statim, & ad primum aspe-
ctum fugiunt: Nimirum,
quia in Galli corpore que-
dam Semina sunt, quæ cum
sint in oculis Leonum injecta
pupillas Oculorum fodiunt
& lacerant; & tam acu-
tum dolorem excitant, ut
fortes licet sint & vulnarum
patientes Leones perferre ne-
queant: Cum tamen hæc
ipsa Semina nostros oculos
non omnino ledunt, vel
quia non penetrant, vel
quia illis penetrantibus li-
ber ex Oculis exitus datur,
ita ut dum redeunt nulla ex
parte pungant oculos aut le-
dant. Nunc age, audi
qua res moveant animum,
& unde veniunt in mentem,
quæ veniunt, breviter de-
claratum accipe. Primum dico, multa tenuia rerum Simulachra hæc & illuc, denique in omnes un-
diq; partes vagari, quæ cum sibi invicem in Aere occurrunt facile inter se junguntur, ut Aranea
sela & tenuissima Auri tamenta, Hæc enim Simulachra sunt textu multo magis tenuia,

Nec tamen hoc solis in Odoribus, atque } 710
Saporum

In genere est: sed item Species rerum, atq; Colores
Non ita conveniunt ad sensus omnibus omnes,
Ut non sint aliis quædam magis acris visu.

Quinetiam Gallum, noctem explaudentibus aliis
Auroram clara consuetum voce vocare, 715

Nenu queunt rapidi contra constare Leones,
Inque tueri: ita continuè meminere fugai:

Nimirum, quia sunt Gallorum in corpore quædam
Semina, quæ, cum sunt oculis immissa Leonum,
Pupillas interfodiunt, acremque dolorem 720

Præbent, ut nequeant contra durare feroces;
Cum tamen hæc nostras acies nil lædere possint:

Aut quia non penetrant, aut quodd penetrantibus
illis

Exitus ex Oculis liber datur, in remeando
Lædere ne possint ex ulla lumina parte. 725

Nunc age, quæ moveant Animum res, accipe,
& unde,

Quæ veniunt, veniant in Mentem, percipe paucis.
Principio hoc dico, rerum Simulachra vagari

Multa modis multis in cunctas undique partes
Tenuia, quæ facile inter se junguntur in auris, 730

Obvia cum veniunt, ut aranea, bractæque auri.
Quippe etenim multò magis hæc sunt tenuia textu,

Quam

NOTÆ.

710. Nec tamen hoc &c.] Quod iidem
Odores & Sapoies sint aliis ingrati, aliis
jucundi minimè dubitandum; nec ipsæ
rerum Imagines omnium oculis pariter
conveniunt: Galli aspectu terretur Leo.
(Gallinaceorum cristæ Leones maximè
terrent: Plinius Nat. Hist. Lib. 8. cap.
16.) nam Imago Galli e Seminibus con-
stat quæ fodiunt & lacerant Oculos Leo-
nis, ut contra tendere non audeat.

714. Noctem explaudentibus aliis] Noctem
cum sonitu, & veluti plausu excutienti-
bus atque exturbantibus; Lambinus. Hæc
verò verba cum versu proximo otiosa
sunt; Nihil enim Lucretius de cantu Gal-
li, quod alii Interpretes temerè existi-
marunt.

726. Nunc age, quæ &c.] De Sensibus

fatis disputatum: Cum verò sopitis sen-
sibus plura imaginemur, non indigna est
Philosopho de Imaginatione questio;
eam autem explicat Poeta usque ad v. 820.
Afferit igitur tenuissimas Imagines par-
tim ab ipsis rebus fluentes, partim spon-
te in Aere formatas, & partim ex variis
varie mistas undique vagari; has verò in
Animum penetrare. lacessendoque ipsum
efficere ut intelligat seu imaginetur: In-
de de Centauris, Scyllis, aliisque monstris
quæ nemo unquam sensibus usurpavit,
de mortuis etiam cogitamus v. 27. Cicero
Ep. fam. lib. 15. Scribens ad Cassium quæ
recens se Epicureis addixerat; Eit nescio
quis, inquit, ut coram adesse videaris cum
scribo aliquid ad te, neque id igitur eisdem

Quintilianus.

Quam quæ percipiunt Oculos, visumque laceffunt:
Corporis hæc quoniam penetrant per rara, cientes;
Tenuem Animi naturam intus, sensumque
laceffunt.

Centauros itaque & Scyllarum membra videmus,
Cerbereasque canum facies, simulacraque eorum,
Quorum morte obita tellus amplectitur ossa:
Omne genus quoniam passim simulacra feruntur.
Partim sponte sua quæ fiunt Aëre in ipso:
Partim quæ variis ab rebus cumque recedunt:
Et quæ consistunt ex horum facta figuris.
Nam certè ex vivo Centauri non fit imago:
Nulla fuit quoniam talis natura animalis.
Verum ubi equi, atque hominis casu convê-
nit imago,

Hærescit facile extemplo, quod diximus antè,
Propter subtilem naturam, & tenuia texta.

Cætera de genere hoc eadem ratione creantur.
Quæ cum mobiliter summa levitate feruntur,
Ut prius ostendi, facile uno commovet ictu
Quælibet una animum nobis subtilis imago.
Tenuis enim mens est, & mirè mobilis ipsa.

Hæc fieri (ut memoro) facile hinc cognoscere
possis,
Quatinus hoc simile est oculis, quod mente videmus,
Atque oculis simili fieri ratione necesse est:
Nunc igitur quoniam docui me fortè Leones

nostrum animum facile movet, nam Mens nostra tenuis est, & mirè mobilis. Hac verò fieri eo
modo quo docui, facile hinc possit cognoscere, quoniam illud quod Mente cernimus simile est illi
quod Oculis videmus, ideo necesse est ut eodem modo & ab iisdem rebus moveatur Mens, quibus Ocu-
lus movetur: (Cum verò supra ostendi me Leones v. gr.

NOTÆ.

Phæreos, ut dicunt tui Amici novi, qui
putant etiam tuis *Algoningis Phæreos*
Spestris Casianis excitari.

733. Percipiunt] Penetrant, ut ægritu-
do me percipit: lib. 5.

Est etiam quod, ut non magno Soli ab Igno
Aer percipiat ea idu fervoribus Aruor.

Alii Tercutunt.

735. Sensumq, laceffunt] Mentemq, la-
cessunt: Faber, rectè: sic v. 752.

Tenuis enim Mens est &c.

Et v. 762.

Mens animi vigilat &c.

738. Quorum morte obita &c.] Lib. 1.

v. 136.

Cernere uti videamur eos audireque-
coram

quam qua Oculis afficiunt,
& Visum. movent: qua-
niam hæc per poros & mea-
tus Corporis transiens, te-
nuemq, Animum intus la-
tentem movet, & men-
tem laceffunt. Inde fit quod
imaginemur Centauros, &
Scyllas, Cerberos, & eorum
Imagines, quos jam diu Se-
pultos Terra continet: Quo-
niam Simulachra omne ge-
nus ubiq, volitant, quæ par-
tim sponte sua in ipso Aëre
concreffunt, partim & variis
rebus emittuntur, partim
fiunt ex istis Simulachris ita
emissis inter se commixtis:
Nam proculdubio imago
Centauri nunquam fluat
ex vivo Centauro, quantiam
nunquam tale Animal exi-
stit: Sed cum fortè Equi
Imago Homini Imagini fa-
cta sit obvia, facile & su-
bito (ut modo docuimus) ad-
hæret quoniam subtile te-
nuissq, est, & ideo facile im-
plicari possit: Alia monstro-
sa ejusmodi Simulachra eo-
dem modo fiunt, quæ cum
levissima, atq, ideo maxi-
me mobilia sunt, ut modo
docui, quælibet unum su-
tile Simulachrum uno ictu

Morte obita quorum Tellus amplecti-
tur ossa.

742. Consistunt] Quidam Codd. Consunt
Lambinus,

Partim quæ constant ex harum facta
figuris.

745. Convénit] Alii Concurrat, & in se-
quenti versu Acc'essit, pro Hærescit.

753. Hac fieri ut memoro] Id totum de
quo jam queritur per Simulachra effici
demonstrat v. 2. Res enim illa v. gr.
Leo, quem cogitamus prorsus similis est
Leoni isti quem oculis usurpamus: Ac
dum Visus per Simulachra fiat, per Si-
mulachra itidem, quæ per Visum est, ima-
ginatio.

F f

Cerner

videre per Simulachra quæ
Oculus movent & laceffunt,
certus esse possum Mentem
pariter moveri per Alia
Leonum Simulachra qua
non minus percipit quam
Oculi sua Simulachra cer-
nunt, tantum percipit Si-
mulachra tenuiora quam
Oculi. Nec aliam ob cau-
sam cum Somnus Corpus
nostrum occupavit Mens no-
stra vigilat, nisi quod illa
eodem Simulachra, qua cum
vigilamus nostros Sensus mo-
vere solent, tum Animos
afficiunt. Usque adeo verò
afficiunt, ut videamur eum
cernere, qui jam diu morte
Sopitus, & terra Sepultus
jacuit. Hoc autem aliter fie-
ri non potest, quoniam omnes
Corporis Sensus somno veluti
obstructi & oppleti quies-
cunt, nec falsum Vero oppo-
sio refutare possunt: Pre-
terea, Memoria jacet Sopita,
neq; dissentit, docetq; il-
lum jampridem mortuum
fuisse quem Mens putat se
vivum videre: Insuper, non
est mirandum Simulachra
moveri, brachia, & reli-
qua membra in numerum jactare, nam Simulachra in somnis hæc facere videntur. Quippe cum
primum Simulachrum evanescit, & aliud alio in statu ortum est, prius illud Simulachrum videtur
suum gestum mutavisse: Momento autem temporis id fieri (alia Simulachra evanescere, & alia ori-
ri) putandum est.

Cernere per simulachra, oculos quæcumq; laceffunt :
Scire licet mentem simili ratione moveri
Per simulachra Leonum cætera, quæ videt æquæ,
Nec minùs, atque oculi : nisi quòd mage } 760
tenuia cernit.

Nec ratione alia, cùm somnus membra profudit,
Mens animi vigilat, nisi quòd simulachra laceffunt
Hæc eadem nostros animos, quæ, quom vigi-
lamus:

Usque adeo, certè ut videamur cernere eum, quem
Reddita vitæ jam mors, & terra potita 'st. } 765
Hoc ideo fieri cogit Natura, quòd omnes
Corporis effecti sensus per membra quiescunt,
Nec possunt falsum veris convincere rebus.

Præterea, Meminisse jacet, languetque sopore,
Nec dissentit, eum mortis, lethique potitum } 770
Jampridem, quem Mens vivum se cernere credit.

Quod superest, non est mirum, Simulachra mo-
veri,

Brachiaq; in numerum jactare, & cætera membra.
Nam fit, ut in somnis facere hoc videatur Imago.
Quippe, ubi prima perit, alioque est altera }
nata } 775

Endo statu, prior hæc gestum mutasse videtur.
Scilicet id fieri celeri ratione putandum 'st.

Multaque

NOTÆ.

761. Nec ratione alia] Rarò Vigilantes, at Sopitos Mortuorum Imagines laceffunt, Nempe quoniam v. 11. Imagines quaquaversum oberrantes sic in dormientem incurrunt, ut in Animum ejus penetrantes ipsum pervellant. & earum rerum quarum Imagines sunt imaginationem creent. Istos verò jam diu mortuos coram adesse falsò credimus, quoniam Sensus, quibus Solis Verum a falso distinguimus, sopiti officium suum facere non possunt; Iorpet etiam Memoria, & illud qui videtur adesse coram mortuum fuisse non amplius meminimus.

765. Reddita Vitæ &c.] Id est, Cui Mors cum Vita commutata est. *Lambinus.* Reddita vita: Silmasius a Reddire: apud Plautum Reddito legitur. Faber denique

Reddita Vitæ jam Pausa,

Pausa vita, Mors: ita sæpe Lucretius.

770. Dissentit] quid si Discernit?

770. Lethiq; potitum] Ita sæpe Plautus, Potitus hostium, id est, in potestatem Hostium redactus.

772. Quod superest, &c.] Sed hæc Simulachra quæ per Somnum apparent huc & illuc discurrent, vagantur, saltant: Quoniam v. 6. Dum aliquamdiu in eadem cogitatione perseveramus, non eadem consistente Imagine nos utimur, sed pluribus continuo fluxu sibi succedentibus, quæ si eodem situ maneant res immota videbitur, si variato, tum res necessariò videbitur mota.

777. Scilicet id fieri &c.] Huic versui Codd. subjungunt

Tanta

Multaque in his rebus quærentur, multa; nobis
Clarandum est, planè si res exponere avemus.

Quæritur in primis, quare, quod quoque } 780
libido

Venerit, extemplo Mens cogitet ejus idipsum.

Anne voluntatem nostram Simulachra tuentur?

Et simulac volumus, nobis occurrit Imago?

Si Mare, si Terram cordi est, si denique Cælum,

Conventus hominum, Pompam, Convivia, } 785

Pugnas,

Omnia sub verbone creat Natura, paratque?

Quom præsertim aliis eadem in regione, locoque

Longè dissimileis Animus res cogitet omnis?

Quid porro, in numerum procedere quom Si
mulachra

Cernimus in fomnis, & molliamembra } 790
movere,

Mollia mobiliter quom alternis brachia mittunt?

Et repetunt oculis gestum pede convenienti?

Scilicet arte madent Simulachra, & docta vagantur,

Nocturno facere ut possint in tempore ludos?

An magis illud erit verum, quia in uno } 795

Cum sentimus id: ut cum vox emittitur una:

brachiorum fingunt; Scilicet arte aliqua imbuta sunt, & docta volitant Simulachra, ut nocturnos ludos exercere possint? An illud magis erit verum, quia in uno tempore cum sentimus hos ludos Simulachrorum, ut cum vox una emittitur,

De hisce rebus multa sunt quaestiones, longaque dispensatione opus est si pensitus excutere cupiamus & explicare.

Primum quaeritur, quam ob causam quam primum placuit alicui rem aliquam cogitare extemplo Mens illius eam ipsam cogitet: An Simulachra Voluntatem nostram observant? Et accurrunt nobis Imago simul ac Volumus? Si placuit cogitare Terram, vel Cælum, Conventus Hominum, Pompam, Convivia, pugnas, an Natura harum omnium rerum Simulachra ad nutum nostrum creat & parata habet? Præsertim cum Aliorum Animi qui in eadem regione & loco nobiscum sunt res longè dissimiles cogitent? Quid porro, cum in Somnis videmus Simulachra procedere in numerum, & molliamembra movere, cum molles lacertos alternatim huc & illuc mittunt, & pedum motus pares motus

NOTÆ.

Tanta est mobilitas, & rerum copia tanta

Tantaque sensibili quovis est tempore in uno,

Copia particularum, ut possit suppeditare.

Rejiciunt Interpretes, nec repugno, quamvis Sententia probabilis, & huic loco consentanea elici ex iis possit.

778. *Multaq; in his rebus quaruntur*] Seu *Querendum*. Usque ad v. 820. Difficultates quasdam proponit, & explicat: Primam v. 9. complectitur, Cum per Simulachra Mens percipiat, unde de re, quacunque libet, cogitamus? Voluntatem enim nostram observare & ad nutum accurre Imagines, id quidem ridiculum videtur. Deinde v. 6. Cum Simulachra aptè, numerosè, & decorè saltare videantur, an ea credemus hos motus didicisse? Ista profecto esset digna Philosopho cogitatio. Respondet *Lucretius* v. 21. Præsto adest omne genus Simulachra, sed cum tenuis-

simæ sint Animum percipere non posse nisi se contendant, nam negligentem Animum æquè ac negligentem Oculum fugiunt tenuia. Deinde in singulis iis, quæ nos putamus, temporis momentis multa sunt momenta, ita ut plurima Simulachra, quæ sunt maximè mobilia quolibet momento Temporis accurrant, & inter illa Imago istius rei de qua cogitare placuit. Hæc quidem mihi videtur hujus loci Sententia.

779. *Exponere*] Seu *Expandere* legas perinde est.

792. *Repetunt Oculi*] Abeat Vox Oculi, & succedat Ollis, Brachiis viz. meliōri jure.

793. *Arte madent*] Ita Codd. & rectè: Alii tamen *Valent*.

796. *Cum sentimus id, &c.*] Alii *Consentimus, id est, cum vox emittitur una:*

ejiciunt Interpretes meliores, nec Ego revoco.

F f 2

Tempora

multa tempora latent, quæ Ratio discernit esse in isto uno tempore. & inde fit ut quovis in tempore qualibet Simulacra in quibuslibet locis præsto & parata adfint: Tanta est illorum mobilitas, & tanta ubiq; copia. Et quoniam hac Simulacra tenuia sunt, Animus non potest videre illa nisi (attendat) se contendat, idcirco, omnia Simulacra, ad quæ percipienda ipse seipsum contendendo non parat, inobservata pereunt. Animus autem seipsum parat, & sperat futurum ut videat, quod rem quamq; consequatur, Idcirco, cernit. Nonne etiam observas Oculos, cum res tenues & subtiles cernere conantur, sese contendendo ad eas cernendas parare, nec fieri posse ut sine ista contentione ut acutè cernamus? Observare etiam potes, quòd nisi animum advertas, res qua menti manifestè obversantur proinde esse ac si a Mente tua semper fuerint longè remotæ. Cur igitur mirari debemus ista inobservata ab Animo perire, ad quæ observanda ipse Animus non se contendit? Deinde a parvis signis maxima adipinamur, & eo modo nosmet ipsos in errores præcipitamus.

Accidit etiam ut nonnunquam Simulacrum diversæ generis adveniat, ita ut qua modo fuit femina, repente Vir fieri videatur, aut res alia diversa planè faciei & diversæ ætatis (Senex Juvenem) sequatur. Hac verò mirari non debemus, quia somno Somniti tum sumus, & maximam partem obliviscimur. At summa contentione Animi memento vitare istum

Tempora multa latent, ratio quæ comperit esse:

Propterea fit, uti quovis in tempore quæque

Præsto sint Simulacra locis in quævisque parata?

Tanta est mobilitas, & eorum copia tanta. 800

Et quia tenuia sunt, nisi se contendit, acutè

Cernere non potis est Animus; proinde omnia, quæ sunt

Præterea, pereunt, nisi sic sese ipse paravit.

Ipse parat sese porro, speratque futurum,

Ut videat, quod consequitur rem quamque: } 805
fit ergo.

Nonne vides, Oculos etiam, quom, tenuia quæ sunt,

Cernere cœperunt, contendere se, atque parare.

Nec sine eo fieri posse, ut cernamus acutè?

Et tamen in rebus quoque apertis noscere possis,

Si non advertas Animum, proinde esse, quasi } 810
omni

Tempore semotæ fuerint, longèque remotæ.

Cur igitur mirum est, Animus si cætera perdit,

Præter quam quibus est in rebus deditus ipse?

Deinde adipinamur de signis maxima parvis:

Ac nos in fraudem induimus, frustramur & ipsi. 815

Fit quoque, ut interdum non suppeditetur Imago

Eiusdem generis, sed Fœmina quæ fuit antè,

In manibus Vir tum factus videatur adesse:

Aut alia ex alia facies, ætasque sequatur:

Quod ne miremur, Sopor, atq; Oblivia curant. 820

Istud in his rebus vitium vehementer, & istum Effugere

NOTÆ.

813. In rebus deditus] Sic lib. 3. v. 648.

Et simul in pugna studio quòd dedita Mens est.

815. Frustramur &] Codex Vossii Frustramini. In fraudem induimus nos) Cicero: Antiochus in id ipsum quod timebat se induerat: Plautus.

Cur vos induit in eas captiones, quas nunquam explicetis?

816. Fit quoq; ut interdum &c.] Tertia, (si sit alia a præcedentibus) difficultas v. s. continetur: Eadem viz. Imago modò Mas. modò Fœmina, modo Puer, & sub-

to Senex per somnum apparet; Sed ista eo modo quo reliquæ explicari potest: Saltem in explicandis Somniis quorum maximam partem obliiti sumus frustra moramur.

821. Illud in his rebus vitium &c.] Gifanians,

Illud in his rebus vitium vehementer inesto, Effugere illorumque errorem præmeditemur.

Alii

Illud in his rebus vitium vehementer vife Effugere, errorem vitareq; præmetuerent.

Faber.

Effugere errorem, vitareque præmeditator,
Lumina ne facias Oculorum clara creata,
Propicere ut possimus : & ut proferre viam
Proceros passus, ideo fastigia possit 825
Surarum, ac Feminum pedibus fundata plicari:
Brachia tum porro validis ex apta lacertis
Esse, Manusque datas utraque à parte ministras,
Ut facere ad vitam possimus, quæ foret usus.

Cætera de genere hoc inter quæcunque } 830
pretantur :

Omnia perverſa præpoſtera ſunt ratione.
Nil adeo quoniam natum eſt in Corpore, ut uti
Poſſemus, ſed quod natum eſt, id procreat uſum ;
Nec fuit ante Videre Oculorum lumina nata :
Nec dictis Orare prius, quàm Lingua creata eſt : 835
Sed potiùs longè Linguae præceſſit origo
Sermonem : multòque creatæ ſunt prius Aures,
Quàm Sonus eſt auditus : & omnia deniq; membra
Antè fuere, (ut opinor) eorum quàm foret uſus.
Haud igitur potuere utendi creſcere cauſa. 840

At contrà conferre manu certamina pugnae,
Et lacerare artus, foedareque membra cruore,

*ra ſunt multò priùs quàm Sonus auditus eſt ; breuiter, omnia membra, ut puero, fuerunt antequam
fuit eorum Uſus : Ideoque non fuerunt facta propter uſum. At e contra, Pugnare, artus la-
cerare, & cruore membra foedare*

*Errorem qui apud multos ob-
tinuit, neq. credas ſplendidas
Oculorum orbes, ideo factas
eſſe ut videamus, aut longas
tibiis erectas fuiſſe, & ſe-
mora iu innixa pedibus fun-
dari ut poſſimus ambulare,
deinde Brachia & validis la-
certis formata, & manus
agiles & miniſtras ab utra-
que parte eſſe datas, ut ea
faciamus qua ad vitam
ſunt utilia : Et quodcunq;
dicunt de aliis quibuſcunq;
partibus Corporis (nempe il-
las propter uſum fieri) fuiſ-
ſe & ineptum eſt, & ve-
ra Philoſophia aduerſatur.
Quoniam nulla pars Corporis
ideo facta eſt, ut illa poſſe-
mus uti, ſed poſtquam
facta fuit ſuum uſum in-
venit : Nam Videre non fuit
ante factas lucidas Oculorum
orbes, nec Loqui antequam
lingua facta eſt ; Sed potiùs
Lingua diu exiſtiſt ante Ser-
monem : Aures etiam crea-*

NOTÆ.

Faber,

*Illud in his rebus vitium vitare memento,
Effugere illorumque errorem præme-
tuerent.*

Id eſt cautè, ſedulò, conſideratè.
Nefcio quis

*Illud in his rebus Vitium vehementer nôſſo
Et fugere errorem vitareque præme-
tuerent*

Subauditur 25^m, oportet : Nardius de-
nique

*Effugere errorem illorum, qui hæc præ-
meditentur.*

Sed de his litigent Grammatici; Præ-
cedenti diſputationi ſubjicit v. 35. aliam
Epicuri opinionem, quam, niſi Provi-
dentiam admitteret, explicare & defen-
dere fuit neceſſe Hæc autem eſt. Nihil
in procreandis Animalibus Providentiæ
ratio molita eſt, nam neque Oculi facti
ſunt ad videndum, neque Aures ad au-

diendum, neque Lingua ad loquendum,
neque Pedes ad ambulandum, quoniam
priùs hæc nata ſunt quàm eſſet Loqui,
Videre, Audire. Ambulare; Uno verbo,
docuit Epicurus, non membra facta ex de-
ſtinatione ad Uſum, ſed membris caſu
genitris oblatum Uſum arreptum fuiſſe:
Nam ut quidpiam ob Uſum fiat aliquem
præcognoſci debet Uſus, aut præexiſtère
aliquid ex quo is Uſus neceſſarius com-
modusvè ſignificetur. Nempe niſi Uſus
quidam præuiſſet pugnandi, indormien-
di, ſitim reſtinguendi, futurum non fuit
ut Arma, Cubilia. Pecula excogitetur.
Oculus verò Videndi cauſa non potuit
fieri. cum nihil eſſet Viſum, & ignora-
retur quidnam Viſo foret; Neque Aures
Auditus cauſa, cum & nihil foret Audi-
tum, & nesciretur quid eſſet Auditio:
Atque ita de Aliis.

829. *Quæ foret*] Rectius quàm qua
ſeras.

834. *Vidare*] Uſus videndi. ut Reſſæ
Laſſentium lib. 3. de Opif. Del Cap. 6.

Ant

fuit multò ante quàm Tela
fulgentia facta erant, &
mittebantur: Et Natura
efficit ut istum imminen-
tem vitare consemur, ante-
quàm Manus sinistra docta
fuit Clypeum istius obicere:
Longè etiam vetustius est
dare Somno fatigatum Cor-
pus quàm mollis Lecti stra-
ta subternere. Prius Se-
dare sitim quàm Pocula ex-
titerunt: Hæc igitur credi
possunt facta propter Usum,
qua apta fore ad hunc vel
illum usum iudicavit Ho-
minium solertia: Omnia ve-
rò qua ante suum usum fa-
cta fuerunt se ad aliquem
usum applicari posse post
exortum suum docuerunt:
Inter quæ Sensus & membra
præcipuè numeranda sunt.
Igitur omninò non creden-
dum est illa propter Usum
fuisse facta. Item non est
mirandum quòd ipsa Natu-
ra Corporis cuiusq; Animam
tu quarit cibum, nam supra
ostendi, multa Corpora modò
multum fluere & recedere a
rebus, plurima verò Corpora
debent fluere ex iis Animalibus quæ sunt motu exercita, Multa quidem ex interioribus partibus
expressa per sudorem effluunt, Multa exhalantur per Os cum fessa & fatigata anhelant: Hinc fit
quòd Corpus rarefcit, (minis coherens partes) tota Natura Animalis debilis sit, istamq; debilita-
tem Dolor sequitur; Sumitur igitur Cibus ut membra labantia fulciret, ut vires resarciret, & op-
pleret famem

Antè fuit multò, quàm lucida tela volarent.
Et volnus vitare prius natura coegit,
Quàm daret objectum parma læva per artem, 845
Scilicet & fessum corpus mandare quieti,
Multò antiquius est, quàm lecti mollia strata.
Et sedare sitim prius est, quàm pocula, natum.
Hæc igitur possent utendi cognita causa
Credier, ex usu quæ sunt vitæque reperta. 850
Illa quidem seorsum sunt omnia, quæ prius ipsa
Nata, dedere suæ post notitiam utilitatis.
Quo genere in primis Sensus, & Membra videmus.
Quare etiam atq; etiam procul est ut, credere possis,
Utilitatis ob officium potuisse creari. 855
Illud item non est mirandum, Corporis ipsa
Quod natura Cibus querit quouisque animantis.
Quippe etenim fluere, atque recedere corpora
rebus

Multa modis multis docui, sed plurima debent
Ex animalibus iis, quæ sunt exercita motu; 860
Multaque per sudorem ex alto pressa feruntur,
Multa per os exhalantur, quom languida anhelant,
His igitur rebus rarefcit Corpus; & omnis
Subruitur natura, dolor quam consequitur rem:
Propterea capitur Cibus, ut suffulciat artus, 865
Et recreet vireis interdatus, atque patentem

NOTÆ.

845. Quàm daret objectum &c.] Nihil
fortasse est quàm obrem hic aliud quàm
quod prima fronte apparet quærat, sed
nec abs re tamen fuerit dicere, Clypeatos
olim, & præcipuè Pelastas discursare
per hostilia castra solitos, eo tantum fine
ut obvios protruderent, quò cæteræ co-
piæ disturbatos jam & perculsos aggredie-
rentur. Faber.

850. Vitæq;] Ita hoc loco usurpat Vi-
tam, ut Græci τὴν βίον, non ζῆλον, pro
Experientia viz. & πείρῃ τῶν τῶν βίον.
Faber.

856. Illud item non est &c.] Circa Fa-
men & sitim siquis difficultatem moveat,
illam v. 19. facile expediet Lucretius; E
rebus omnibus multa Corpora emittun-
tur, ex Animalibus plurima, multa per

poros Corporis, multa per Os effluunt;
Subductis autem hisce partibus, cæteræ
minùs cohæreant, ideoque totum Corpus
languidiùs fiat necesse est; Ut hæc inter-
valla repleantur, Cibus sumitur, pariter-
que Porus, inde iterum Corpus fit inte-
grum, & vires reficiuntur; Potus insu-
per reprimat Calorem istum qui Stoma-
chum & Viscera nimium torreret.

859. Sed Plurima] Faber Pluria: Nihil
muro.

866. Atq; patentem &c.] Hæc & quæ se-
quuntur venustissima, ubi enim Fames
patulis suis faucibus hians convenientius
quàm in exsiccatas pene venis hospitetur?
& quid accommodatius dici possit quàm
anhelam sitim de Corpore nostro infusa
Humore ablui?

Per membra ac venas ut amorem obturet edendi.

Humor item discedit in omnia quæ loca cunque
Poscunt Humorem, glomerataque multa vaporis
Corpora, quæ stomacho præbent incendia } 870
nostro,

Dissepulat adveniens liquor; ac restinguit, ut ignem:
Urere ne possit calor amplius aridus artus.
Sic igitur tibi anghela fitis de corpore nostro
Abicitur, sic expletur jejuna cupido.

Nunc quæ fiat, uti Passus proferre queamus, 875
Cum volumus, varièq; datum sit membra movere :
Et quæ res tantum hoc oneris protrudere nostri
Corporis insuerit, dicam : tu percipe dicta.

Dico Animo nostro primùm simulacra meandi
Accidere, atq; Animum pulsare, ut diximus } 880
antè.

Inde Voluntas fit : neque enim facere incipit ullam
Rem quisquâ, quam Mens providit, quid velit, antè.
At, quod providet, illius rei constat Imago.

Ergo Animus cum sese ita commovet, ut velit ire,
Inq; gredi, ferit extemplo, quæ in Corpore toto 885
Per membra, atque artus, Animæ diffusa vis est :
Et facile est factu, quoniam conjuncta tenetur.

Inde ea proporro Corpus ferit, atque ita tota
Paullatim moles protruditur, atque movetur.

Præterea, tum rarefcit quoq; Corpus, & Aër, 890

se movet, ut velit progredi, statim pulsât Animam qua per totum Corpus diffusa est, facile autem potest istam Animam pulsare quia isti unita jungitur : Ista verò Anima deinceps Corpus pulsât, atque ita paulatim tota moles Corporis protruditur & movetur. Præterea, Corpus tum rarefcit, & Aër,

NOTÆ.

875. *Nunc quæ fiat uti &c.*] De motu Voluntario Animalium v. 30. breviter inquirat, & hoc modo explicat : Simulacra quædam quibus Voluntas movendi in Animo excitari potest pulsant Animum : Inde Vult Animus, & ut perficiat quod voluit Animam sibi conjunctam & per totum Corpus diffusam (vid. lib. 2. v. 260.) excitat ; & inde protruditur tota moles : Quoniam verò tanto oneri movendo Anima tenuis illa & subtilis substantia impar videretur, Aër externus venit in subsidium, qui Corporis rarefcientis (nam Corpora motu exercita rarefcunt) poros & meatus subeunt onus pariter propellit, atque ita Corpus ab Anima inuis laborante, & Aère externo subeunte, ut Navis velis & remis,

promovetur. Tenuia quidem hæc sunt instrumenta, sed & Ventus tenuis qui magnam navim protrudit, Manus debilis, at navim regit, & Gubernaculum contorquet, & Machinæ quædam vi non magna agitatæ immensa pondera sustollunt.

876. *Varièq;*] Melius quam *Varièque* quod quidam Codd. exhibent.

883. *At quod providet &c.*] At id quod Mens prævidet illius rei quam quis facere instituit est Imago : *Lambinus.* Aliam sententiam, & quam veriore existimo, sequutus sum.

890. *Tum rarefcit*] Animalium, quæ sunt motu exercita rarefcit Corpus : vid. v. 860.

Scilicet

Hoc enim debet facere cum semper mobilis exstas, copiosius apertos meatus ingreditur, & ad singulas minutas partes corporis dispergitur, atq; ita fit ut duabus hisce rebus (Anima & Aëre) Corpus, ut Navis remis atq; Velis feratur. Nec verò mirandum est tam tenuia Corpora tantam molem movere, & nostri Corporis pondus protrudere valere; Nam ventus qui est tenuis & subtile Corpus magno impetu ingentem navim protrudit, Una etiam Manus regit istam navim magno licet impetu protrusam; & unum Gubernaculum quocumq; libet Gubernatori dirigit: Deniq; Machina minima vi acta per Trochleas & Tympana movet, & in altum tollit res magni ponderis. Nunc quibus modis gravissimus ille Somnus quietem in membra inducit, metus, curas, omnemq; solitudinem a pectore remouet

Scilicet ut debet qui semper mobilis exstat, Per patefacta venit, penetratque foramina largus; Et dispergitur ad partes ita quasque minutas Corporis: hinc igitur rebus fit utrinque duabus, Corpus uti, ut Navis velis, ventoque, feratur. 895 Nec tamen illud in his rebus mirabile constat, Tantula quodd tantum Corpus Corpuscula possint Contorquere, & onus totum convertere nostrum. Quippe etenim Ventus subtili corpore tenuis Trudit agens magnâ magno molimine Navim: 900 Et manus una regit quantovis impete euntem: Atque Gubernaculum contorquet quolibet unum. Multaq; per trochleas, & tympana pondere magno Commovet, atque levi sustollit Machina nifu.

Nunc quibus ille modis Somnus per } 905 membra quietem

Inriget, atque Animi curas è pectore solvat:

Suavidicis

NOTÆ.

894. Hinc igitur] His igitur: Faber: Et versu sequenti pro Velis Ventoq; optime conjecit Gassendus legendum Remis Ventoq; alioqui Velis & Vento una eademque res significaretur. Gifanius verò:

Corporis ut hac navis velis ventoq; feratur: ineptè.

902. Quolibet Unum] Rectius forsitan quàm Una viz. Manus, vel Unus Navis Rector.

903. Trochleas] Vulgò Poulie: Tympanum autem est rota e solidis tabulis facta.

905. Nunc quibus Ille modis &c.] Animal omnibus Sensuum operationibus perfectum in cubili collocat Lucretius, non tamen deserit, sed dum dormit contempletur, de Somno usque ad v. 958. & de Infornniis quibus agitur usque ad v. 1030. disputans: Somnus autem fit, cum ita labefactatur Anima, ut Artus suffulcire non valeat, (Anima enim est Corporis fundamentum) inde membrorum languor, & sensuum remissio: Quod autem perturbatur Anima, illud quidem manifestum est. Nam Corpus ab Aëre externo & ab Aëre inspirato perpetuò labefactatur, Aër enim iste non tantum Corporis superficiem radit, sed poros & meatus pervadens ad partes intimas admittitur, easque verberat. In-

de prima Corpora disjunguntur, eamque disjunctionem ipsius Animæ dissolutio sequatur necesse est, ita ut pars ejiciatur, pars (ut Plinii verbis utar) in mediam sese recedat; reliqua verò pars distracta nimis per membra dispergatur. Hinc denique intelligi potest cur Cibum aut lassitudinem gravissimus Somnus sequatur: Nam Cibum obrurat nimis atque infarcit istos meatus per quos Anima debet liberè ferri, inde major dispersio aut constipatio Animæ; Lassitudinem verò debilius fit Corpus atque inde eadem sequuntur. Ὑπνός τε γίνεται πνεύματι τῷ τῆς ψυχῆς παρὰ τὸ ἦν τῷ ἄλῳ τῇ σύγκρασι καὶ τῷ ἀφαιρέσει, ἢ ἐν γυνεῖ καὶ ἡ ἀφαιρέσει, ἢ ἐν σωματικῇ ὁρῇ τῶν τοῖς ἰσχυρομένοις, τοῖς μὲν ἐκείνων, τοῖς δὲ συνταγῇ ὁρῇ

Epicurus ad Herodotum.

905. Ille Somnus] Non temerè ponitur Ille, ἡσυχίᾳ enim significat, ut alibi; a quo viz. tot & tanta in humanum genus promanant bona.

906. Inriget] Virgilius

Placidam per membra quietem

Inrigat.

nunquam Vox venustior: Latini enim propriè Rigua appellant id genus rigationis

Suavidicis potiùs, quàm multis versibus, edam,
Parvus ut est Cycni melior canor, ille Gruum quàm
Clamor, in ætheriis dispersus nubibus Auftri.

Tu mihi da tenuis aureis, animumq; sagacem, 910
Ne fieri negites, quæ dicam posse; retròque
Vera repulanti discedas pectore dicta:

Tutemet in culpa quom sis, ne cernere possis.

Principiò Somnus fit, ubi est distracta per artus
Vis Animæ, partimque foras ejecta recessit: 915
Et partim contrusa magis concessit in altum.

Dissolvuntur enim tum demù Membra, fluuntque.
Nam dubium non est, Animai quin opera sit
Sensus hic in nobis, quem cùm Sopor impedit esse,
Tum nobis Animam perturbatam esse pu- }
tandum 'st, 920

Ejectamque foras, non omnem; namque jaceret
Æterno Corpus persufum frigore lethi:

Quippe ubi nulla latens Animai pars remaneret
In membris, cinere ut multa latet obrutus Ignis,
Unde reconstitui Sensus per membra repente 925
Possit, ut ex igni cæco consurgere Flamma.

Sed quibus hæc rebus novitas consistet, & unde
Perturbari Anima, & Corpus languescere possit,
Expedit: tu fac ne ventis verba profundam.

Principiò, externa Corpus de parte ne- }
cessum 'st, 930

Aëriis quoniam vicinum tangitur auris,
Tundier, atque ejus crebro pulsariet ictu.
Proptereaue fere res omnes, aut Corio sunt,
Aut Seta, aut Conchis, aut Callo, aut Cortice
tectæ.

positus, e qua subito per membra Sensus reaccendi possit, ut Flamma ex Igne isto Cineri supposito consurgere. At quibus rebus hæc mutatio fiat, unda ista Anima perturbatio, & iste languor Corporis oriatur, Ego explicabo, Tu interim effice ne verba mea inaniter profundam. Primum, necesse est ut exterior pars Corporis, quoniam ab Aere circumambiente tangitur, tundatur, & crebro Aëri istius ictu pulsetur. Et hanc ob causam omnes fere res tectæ sunt Corio, aut Setis, aut Concha, aut Callo, aut Cortice:

X O T A.

nis quæ rivo sit & Sulco, Hinc Rigua Nili
Plinio sunt Rivi, & διώρυγας e Nilo du-
ctæ, & Rigua aqua dulci apud eundem de-
rivationes ex Aqua dulci: Qui autem in-
telligit quomodo Quies Artus omnes &
Venas permanat, hæc etiam intelliget.

910. Tenuis Aures] Alii Teneras inter-
pretantur, Ego verò Acutas: Lucretius,
lib. 1. 45. Vacuas Aures.

912. Discedas] Meliùs quàm Disce-
dans.

docebo suavi potiùs quàm
longo Carmine, ut parvus
brevisq; Oloris cantus gra-
tior est, quàm iste Gruum
magnus strepitus, qui longè
lassèq; per Aëra diffundit-
tur. Tu, O Memmi, acu-
tas (attentas) aures mihi
præbe, & Animum saga-
cem, ne neges ea fieri posse,
quæ ego affirmo facta, Tuq;
Anima vera mea dicta re-
sistente dogmata nostra Phi-
losophia tanquam falsa a-
verseris, cum tua tantum
culpa sit quod ista non intel-
ligas, & habeas perspecta.
Primo, fit Somnus, cùm
Anima per artus distracta
est, & partim e corpore
ejecta effluxit, partim in in-
teriores Corporis recessus con-
trusa se recepit; nam tum
demum Membra dissolvun-
tur, & languent. Nam
non dubitandum est, quin
Anima opera in nobis sit hic
Sensus, quem Sensus esse
cùm Somnus impediatur, tum
putandum est nostram Ani-
mam perturbatam, & foras
ejectam esse, non verò totam
Animam, tum enim Cor-
pus jaceret æterno Mortis
frigore persufum (mortuum
foret Animal): quoniam
nulla latens pars Anima re-
maneret in membris, ut Ig-
nis latet plurima Cineri sap-

925. Reconstitui] Ita suprâ Accensi Sen-
sus, & Accendunt Sensus.

926. [aco] Ita Codd. & rectè. Vulg.
Teito.

632. Tundier] Rectè, ut v. 955. Contru-
sa. Alii Trudier.

933. Propterea] Id est, ut res sint ab
injuria Aëris externi tutiores, & muni-
tiores.

934. Aut Seta] Gifanius, Aut etiam;
Alii, Aut cute conchis.

G g

Interiore

Idem etiam Aër cum ducitur & reflatur ab Animalibus spirantibus itandis & pulsat interiorem partem Corporis ; Quapropter cum Corpus ex utraque parte (interiori atq; exteriori) pulsatur, & cum per poros u.g. ad primas partes, & prima Corporis nostri elementa penetrent istius, atq; illa percutiant, paulatim per omnia nostra membra fit ruina ; Nam Seminium Corporis atq; Animi dispositio & ordo ita perturbatur, ut inde foras ejiciatur pars Anima, alia vero pars introrsum recedat ; Pars autem per membra nostra ita distracta, ut nullus maneat inter particulas connexus, nec in motus mutuos consentire possint ; Natura enim vias per quas ferri debent particula opplet & obscurat : Nullus igitur manet Sensus, quoniam nulli sunt motus, qui sunt ad Sensum necessarii. Et quoniam non est aliquid quod Membra quasi sustineret, Corpus fit debile, omnia membra languent, Brachia, & Palpebra cadunt, nec Poplites Corporis pondus amplius suffulciunt. Deinde Somnus sequitur Cibum, quoniam illa quæ Aër facit, Cibum, cum in Venas omnes distribuitur, efficit ; Et ille Somnus est multò gravissimus, quem capis cum Satur es vel lassus, quoniam tum plurima Corpora magno isto labore, quem Lassus peregit, agitata seinvicem perturbant ; & inde fit ut Anima in partes interiores longius recedat, ut major illius pars foras ejiciatur, & ut particula Anima quæ intus manent, sint a seinvicem divisa magis & distracta.

Interiorem etiam partem spirantibus Aër 935
Verberat hic idem cum ducitur, atque reflatur.
Quare utrinq; secus quom Corpus vapulet, & quom
Perveniant plagæ per parva foramina nobis
Corporis ad primas partes, elementaque prima ;
Fit quasi paulatim nobis per membra ruina. 940
Conturbantur enim posituræ principiorum
Corporis, atque Animi, sic, ut pars inde Animai
Ejiciatur, & introrsum pars abdita cedat ;
Pars etiam distracta per artus, non queat esse
Conjuncta inter se, nec Motu mutua fungi : 945
Inter enim sæpius aditus Natura, viaque.
Ergo Sensus abit mutatis motibus altè.
Et quoniam non est quasi quod suffulciat artus,
Debile fit Corpus, languescunt omnia membra :
Brachia, Palpebræque cadunt, Poplitesque } 950
procumbunt

Deinde cibum sequitur Somnus, quia quæ facit
Aër,

Hæc eadem Cibum, in venas dum diditur omneis,
Efficit : & multò Sopor ille gravissimus exstat,
Quem satur, aut lassus capias, quia plurima tum se-
Corpora conturbant magno confusa labore. 955
Fit ratione eadem conjectus porro Animai
Altior, atque foras ejectus largior ejus,
Et divisior inter se, ac distractior intus.

NOTÆ.

945. Motu mutua fungi] Sic lib. 2.
v. 75.

Inter se Mortales mutua vivunt.

946. Aditus] Gifanius Catus : Sed illius Codicibus Lambini conjecturam libenter præfero.

947. Altè] Penitus : Qui aliter Sentit. Idem cum Fayò Altè Intus seu intrinsecus ineptè interpretetur.

950. Procumbunt] Gifanius Procubant, ut luxatus versus luxatis poplitibus conveniat ; puerilè. Cubant pro Turnebus. Alii autem legunt,

-----Poplitesq; cubanti,
& subjungunt

Sape etiam summittuntur, viresq; resolvunt.

Alii

Sape tama summittuntur, viresq; resolvunt. Dicitur autem Tama, cum labore viæ Sanguis in crura descendit, & tumorem facit : Festus. Lambinum verò sequor, qui legit procumbunt, & versum Sape &c. rejicit.

954. Quia plurima &c.] De Somno Saturi jam actum est, at quattuor Versus, qui deinceps sequuntur, docent, cur gravissimus sit ille Somnus quem Lassus capiat ; atque inde facillè intelligi potest quid velint voces Magnus Labor v. 955. ab Interpretibus nondum satis explicatæ.

Et

Et quoi quisque fere studio devinctus adhæret,
 Aut quibus in rebus multum sumus antè morati, 960
 Atque in qua ratione fuit contenta magis Mens,
 In Somnis eadem plerumque videmur obire:
 Causidici causas agere, & componere leges:
 Induperatores pugnare, ac prælia obire:
 Nautæ contractum cum ventis cernere bellum: 965
 Nos agere hoc autem, & Naturam quærere rerum
 Semper, & inventam patriis exponere chartis.
 Cætera sic studia, atque artes plerumque videntur
 In Somnis animos Hominum frustrata tenere.

Et, quicumque dies multos ex ordine ludis 970
 Adfidas dederunt operas, plerumque videmus,
 Quom jam destiterint ea Sensibus usurpare,
 Reliquias tamen esse vias in Mente patentis,
 Qua possint eadem rerum Simulacra venire.
 Permultos itaque illa dies eadem obversantur 975
 Ante oculos, etiam vigilantes ut videantur
 Cernere saltanteis, & mollia membra moventeis:
 Et citharæ liquidum carmen, chordasq; loquentis
 Auribus accipere, & confessum cernere eundem,
 Scenaique simul varios splendere decores. 980
 Usque adeo magni refert studium, atque voluntas,
 Et quibus in rebus consuerint esse operati
 Non Homines solum, sed verò Animalia cuncta.

Quippe videbis Equos forteis, cum membra ja-
 cebunt,
 In Somnis sudare tamen, spirareque sæpe, 985

tur sibi videre saltantes, & agiles artus moventes, audire insuper suaves cantus, & resonantes
 Lyra chordas: eundem concessum videre, & splendentia varia Theatri ornamenta. In hisce re-
 bus tanti momenti est Studium & Consuetudo, tanti etiam refert quibus in studiis versantur non
 tantum Homines, sed cuncta Animalia; Nam sæpe videbis fortes Equos, cum quiescant membra,
 in Somnis tamen sudare, anhelare,

NOTÆ.

959. Et quoi quisq; &c.] Jam de Insom-
 niis; Censet autem Epicurus, ut suprà
 declaratum est, Animos dormientium
 externis & adventitiis Simulachris pulsa-
 ri; Inde Insomnia: Quod verò ea som-
 niemus maximè quibus per vigiliam stu-
 diosè incubuerimus, cum omne genus Si-
 mulachra præstò adint, id fit quia isti
 meatus, per quos toties intrarunt Simu-
 lachra, patent; & facilius admittunt
 Imagines quæ ad ista Studia, quàm quæ
 ad res alias pertinent. Et non tantum
 Hominum sed aliorum Animalium In-
 somnia hoc modo explicari possunt.

Alia autem Insomnia magis terrent
 quàm alia. Nec id quidem mirum, ea
 enim terreant necesse est & acrius lacer-
 sant, quorum Simulachra e Seminibus
 asperis compacta sunt. & pungunt men-
 tes in quas incidunt.

963. Componere leges] Sunt qui legunt
 Liter.

965. Contractum cernere bellum] Gifanius
 Degerere bellum: at Plautus. Certamen cer-
 nere.

973. Reliquias tamen] His verbis vocu-
 lam At præponit Gifanius, cui nullus
 placet versus nisi vitiosus.

Et quasi Carceribus patefactis summis viribus de palma certare: Canes Venatorum cum Somno vincti jaceant, subito crura sua movent, latratus emittunt, & crebro attrahunt Aerem quasi odorantes Ferarum vestigia; Imò e somno excitati sæpe persequuntur inania Simulachra Cervorum quasi cernerent fugientia, donec dissipatis tandem erroribus ad sese redeant, (inani specie se detineri sentiant.) Verum blandis casibus qui domi mollem vitam agunt, sæpe festinant levem volucrem Somnum discutere ex Oculis, & de terra sua Corpora astollere, quasi cernerent Ignotos aliquos Homines domum ingressos. Et quò magis aspera sunt Simulachrorum Semina, eo acrius laessant in Somnis, & terroant necesse est: Sic varia Aves suis fuga consulunt, alisque suis per Divorum lucus noctu cum strepitu feruntur, si forsan Accipitres volantes, impetum facientes, aut persequentes in Somnis videant. Deinde, Hominum mentes quos & quanta in Somnis vehementer agunt! Expugnant Reges, capiuntur, miscent praelia, clamores tollunt quasi lethale vulnus accepissent; Multi dimicant, & quasi vulnerati pra dolore gemunt, & quasi a Panthera autervo Leone lacerantur, magnis clamoribus complant omnia.

Et quasi de palma summas contendere vireis,
Tunc quasi Carceribus patefactis sæpe quiete:

Venantumque Canes in molli sæpe quiete
Jactant crura tamen subito, voceque repente
Mittunt, & crebras redducunt naribus auras, 990
Ut vestigia si teneant inventa ferarum.

Expergetactique sequuntur inania sæpe
Cervorum simulacra, fugæ quasi dedita cernant;
Donec discussis redeant erroribus ad se:

At consueta domi Catulorù blanda propago 995
Degere, sæpe levem ex oculis, volucremq; soporem
Discutere, & corpus de terra conripere instant,
Proinde quasi ignotas facies, atque ora tuantur.

Et quàm quæq; magis sunt aspera semina eorum,
Tam magis in Somnis eadem sævire neces- } 1000
sum sit.

At variæ fugiunt Volucres, pennisque repente
Solicitant Divùm nocturno tempore lucos,
Accipitres somno in leni si proelia, pugnaque
Edere sunt perfectantes, visæque volantes.

Porro Hominum mentes magnis quæ } 1005
motibus edunt?

Magna etenim sæpe in Somnis faciuntque, geruntque.

Reges expugnant, capiuntur, proelia miscent;
Tollunt clamores, quasi si jugulentur ibidem;
Multi depugnant, gemitusque doloribus edunt;
Et quasi pantheræ morfu sævique leonis 1010
Mandantur, magnis clamoribus omnia complant.

NOTÆ.

987. Tunc quasi Carceribus &c.] Hunc versum rejiciunt Interpretes, retineri tamen posse judicat Lambinus, si legatur, e lib. 2.

Tunc quasi Carceribus patefactis tempore puncto,
e quo loco forsan in locum alienum delatus est.

994. Erroribus] Ita Turnebus, & rectè quidem, Valeant autem Codd. Gifanii cum suis Terroribus, quid enim terreat Canes vestigia feræ, Leporis forsan, persequentes?

996. Degere &c.] Hunc versum po-

ulante sententia inseruit Lambinus.

999. Semina eorum] Viz. Canum. Lambinus: Sed fallitur Interpres, nam tota de Canibus disputatio absoluta est. & jam agitur de Infomniis terrificis, quæ excitantur a Simulachris fluentibus & rebus quæ ex asperis Seminibus componuntur: rectius igitur legendum Seminiorum: seu potius Semina rerum.

1002. Solicitant &c.] Agnosce Scoma Lucretio dignum; Divi viz. hospites suas Aves ab Imagine Accipitris tueri non valent.

1004. Visæque volantes] Dicebant Veteres Hac Accipitru: Faber.

Multi

Multi de magnis per Somnum rebus loquuntur,
Indicioque sui facti perſepe fuere :

Multi mortem obeunt, multi de montibus altis
Se quaſi præcipitent ad terram corpore toto 1015
Exterrentur, & ex Somno, quaſi mentibus capti,
Vix ad ſe redeunt permoti corporis æſtu.

Flumen item Sitiens, aut fontem propter amœnum
Adſidet, & totum prope faucibus occupat amnem.
Puſi ſæpe lacum propter, ſe, ac dolia curta, 1020
Somno devincti credunt extollere veſtem,
Totius humorem ſaccatum ut corpori fundant :
Cum Babylonica magnifico ſplendore rigantur.

Tum, quibus ætatis freta primitus inſinuatur,
Semen ubi ipſa dies membris matura creavit ; 1025
Conveniunt Simulacra foris è corpore quoque,
Nuntia præclari voltus, pulchrique coloris :
Qui ciet irritans loca turgida ſemine multo,
Ut, quaſi tranſactis ſæpe omnibus rebus profundant
Fluminis ingentis fluctus, veſtemque } 1030
cruentent.

*efferveſcit, cum matura rebus Venereis atas Semen in membris coxit, Simulacra quadam è Corpore
aliſquo formoſo fluentia, & ſpeciem pulchri & venuſti vultus præ ſerentia adveniunt, & receptacula multo Semine turgida ita irritant, ut ſæpe, quaſi Res ipſa peracta fuiſſet, ingentes Seminis fluctus
profundant, & veſtem contaminent.*

Multi in Somnis ſæpe de negotiis magni momenti garrunt, & ſæpe conſilia ſua & facinora prodiderunt. Multi ſibi videntur mortem obire, de aliis montibus multi ſe quaſi ad terram toto corpore præcipites mittunt ; Perterrentur, ita ut è Somno excitati mentibus capti videantur, & vix ad ſe redeant, Animo ab agitato Corpore ſantopere concuſſi. Item ſitiens juxta flumen aut fontem amœnum ſedet, & totum prope amnem ore ſuo haurit. Pueri etiam ſomno ſepulſi credunt ſe juxta lacum aut curta dolia veſtes ſuas atollere, ut ſaccatum humorem totius Corporis effundant, cum tamen purpurea ſtrata Babylonica iſto Humore conſperguntur. Præterea, illis quibus prima adoleſcentia

NOTÆ.

1020. Puſi] Tuſi, Puri, Pueri, legi po-
teſt. eadem enim omnium ſignificatio :
Faber.

1020. Dolia curta] In urbe populofiſſi-
ma, ſiqua unquam fuit, (Romam dico)
dolia in angulis platearum erant, in quæ
peregrini homines, vel Cives qui de fa-
ciendo domi lotio (ſic enim loqui ſolent
Latini) antequam in publicum prodirent,
non cogitarent, veſicam exonerare ſoliti
fuerunt ; Unicè ad hunc locum facit
quod apud Macrobiũ legere eſt lib. 2.
cap. 12. Saturnal. Inde ad Comitium vadunt,
ne litem ſuam faciant ; dum eunt, nulla eſt
in angiporro amphora, quam non impleant,
quippe qui Veſicam plenam vini habeant. Cur-
ta autem, ſemifracta, ad eos uſus ſatis ap-
ta : Cæterum Dolia illa erant latericia,
vel ſiglini operis, non lignea. Faber.

1022. Humorem ſaccatum] Honeſtè po-
ſitum pro Lotio, iſdem vocibus utitur
Arnobius : Norum quid ſit Saccus & Sac-
catus cum de Vino & laticibus percolan-
dis agitur : Martialis.

Cacuba ſaccentur, quaque annus coxit
Opimi.

1023. Cum Babylonica magnifico ſplendore]
Babylonica ſtrata magnifica & ſplendida,
ut apud Virg.

Equos ſplendore nivali.

1024. Tum quibus atatis &c.] Ubi Qui-
dam Lucretii immodestia, ibi Ego il-
lius Artem agnoſco & ſuſpicio : Neque
profeſſo ille unquam aliquid de huius-
modi Inſomniis, niſi ad connedendam
ſequentem de Libidine & Amore diſputa-
tionem neceſſaria fuiſſet iſtorum expli-
catione.

1024. Etatis freta] Etatis æſtus, &
fervor, Adoleſcentia ſcilicet. Faber.

1026. E corpore quoq.] Quoiq. Giſanius.

1029. Tranſactis omnibus rebus] Quaſi
τῶν ἀφροδῖτιν τελευτώντας, uti optimum
Scriptorem, & harum rerum peritum lo-
qui ſcimus. Faber. Theocritus Idyll. 2.

Εὐχάρστη τοι παρῆσται : -----

1030. Fluminis] Alui Seminis.
Sollicitatio

Semen autem illud, de quo modo mentionem facimus, in nobis Sollicitatur, cum prius matura ætas robustas artus efficit, Aliud enim res alias agitat & irritat, Sola vero Imago Humana Humanum Semen elicit ex Homine, quod Simul ac e propriis suis receptaculis ejicitur, per membra & artus e toto Corpore defluit, & in certos quosdam nervorum meatus receptum continuo irritat partes genitales Corporis, Partes verò ista Semine irritata tumens, & inde oritur Voluntas ejiciendi illud Semen in illam partem in quam fertur Libido: & Mens tendit in illud Corpus a quo Vulnus Amoris accipit; Nam plerumque omnes eadunt in Vulnus, & Sanguis cum impetu erumpit in illam partem unde percussus, & ruber liquor affertur Percussorem cominus adstantem. Similiter qui te- lia Veneris transigitur, sive Puer molli & delicatus illum jaculatur, Sive Mulier e toto Corpore Amorem ja- ctans, in id tendit a quo percussus, & coire cupit, & Semen de omni parte sui corporis deductum in istud Corpus a quo istum accipit ejicere: Nam vehemens Cupido præfagit voluptatem futuram esse: Hac nobis Venus est, Hinc Amor;

Sollicitatur id in nobis, quod diximus antè,
Semen; adulta ætas cum primum roborat artus.
Namque alias aliud res commovet, atque laceffit:
Ex homine humanum Semen ciet una Hominis vis.
Quod simulatque suis ejectum sedibus exit, 1035
Per membra, atque artus decedit corpore toto
In loca conveniens nervorum certa; cietque
Continuò parteis genitales corporis ipsas:
Inritata tument loca Semine, fitque voluntas
Ejicere id, quò se contendit dira libido; 1040
Idque petit corpus mens, unde 'st faucia amore;
'Namque omnes plerumque cadunt in vulnus, &
illam

'Emicat in partem sanguis, unde icimur ictu,
'Et si comminus est, hostem ruber occupat.' } 1045
humor.

Sic igitur, Veneris qui telis accipit ictum,
Sive Puer membris muliebribus hunc jaculatur,
Seu Mulier toto jactans è corpore amorem,
Unde feritur, eo tendit, gestitque coire,
Et jacere humorem in corpus de corpore } 1050
ductum:

Namque voluptatem præfagit multa Cupido.
Hæc Venus est nobis, hinc autem 'st nomen
Amoris:

NOTÆ.

1031. *Sollicitatur id in nobis &c.*] Tota Libido, tam quæ ad Animum, tam quæ ad Corpus spectat v. 18. explicatur: Formosa viz. Simulachra Animum commovent, Ille verò semen ex omnibus membris in partes Genitales deducit, Quæ partes tument, & deinde res ipsa peragitur. Præter hæc nec Venerem nec Cupidinem expectes.

1034. *Una Hominis vis*] Sive Imago formosi Corporis commovens Animum, sive Animus ipse semen e toto Corpore deducens.

1036. *Corpore toto*] Toto inquit, quod non temerè, Hinc itaque sæpissime fit ut mutilati parte aliqua Corporis mutilatos etiam gignant, quod certissimis exemplis probari possit: Faber. Hoc quidem verum, sed aliud agebat Lucretius, quod

alii conjiciant meliùs quàm Ego exprimam.

1040. *Dira libido*] Huic quidam subjiciunt

Incitat irritans loca turgida semine multo, frustra.

1043. *Namq, omnes plerumq, &c.*] Hunc & duos sequentes versus rejiciunt Interpretes, qui tamen ad rem facere, & non indigni Lucretio videntur.

1047. *Membris Muliebribus*] Mollicellus, delicatis, quæ meram spirant Cyprin. Faber. Quænam verò sint Membra pueri muliebria inquirant qui nesciunt; Certè Puer mollicellus & delicatus æquè ac Mulier toto Corpore amore jactaret. Sed rectè Faber.

1052. *Hinc autem est Nomen Amoris*] Levis est mutatio, tamen necessaria: leg. Nomen.

Hinc

Hinc illæ primum Veneris dulcedinis in cor
Stillavit gutta, & successit fervida cura.

Nam si abest quod ames, præsto Simulacra } 1055
tamen sunt

Illius, & nomen dulce obversatur ad aureis.

Sed fugitare decet Simulacra, & pabula amoris
Absterrere sibi, atque aliò convertere mentem :
Et jacere humorem collectum in corpora quæque:
Nec retinere semel conversum unius amore : 1060
Et fervare sibi curam, certumque dolorem.

Ulcus enim vivescit, & inveterascit alendo,
Inque dies gliscit furor, atque ærumna gravescit,

Et certum dolorem; Fervida enim ista cura viget, & inveterascit dum alitur, Indies major fit furor, & gravior ærumna,

Hinc gutta illius dulcedinis Veneris in Cor stillavit, & cura fervida sequitur; Nam si id quod amas abest, præsto tamen adsunt Simulacra illius, & nomen dulce ad aures obversatur. Sed omnibus utile erit fugare Simulacra, & a se longè depellere omnia qua nutriunt Amorem, & mentes suas aliò convertere: Collectum semen in quædam Corpora jacere, nec fovere amorem Unius semel conceptum, & sibi servare certam curam,

NOTÆ.

1054. *Fervida Cura*] Eam lectionem certè quilibet probabit qui ex Animi sententia dixit ----- *Nunc scio quid sit Amor.* Cura illa, de Amore dico, fervida est, coquit, urit ille Nitot. *μωλερὸν βέλῳ, πυρρὸν βέλῳ, πρὸ πάντων βέλῳ.* Faber: Probat etiam ille, qui observat *Lucretium* ortum Cupidinis, atque incrementum explicare, Primum Veneris gutta in Cor stillat, deinde vehemens cupido, quæ per Simulacra jugiter advenientia. imò per fabulas nutritur.

1057. *Sed fugitare decet*] In toto Latio, quantum quantum est, nihil, ut opinor, quidquam leges, quod æquè legi oporteat atque eos versùs qui hunc sequuntur. Nam multis argumentis probat Poeta, certissimam Homini pestem ab re Venera esse, atque adeo cane pejor & angue vitari oportere nugivendulas istas mulierculas, quæ suos amatores offranatos ducunt: Denique rem, famam, sanam mentis Corporisque valetudinem ea via defluere ostendit. Sed *Lucretius* quo fine scripsit? an ut Lenoninas operas præberet, & ex pessimo omnium mercimonio rem faceret auctiorem? Hoc quidem multis temporibus alii Poetæ fecerunt, quibus proluvit, & nunc fortasse nonnullis prodest. Sed vitæ integritas, gravitasque morum, ac tot saluberrima præcepta hinc illic per totum opus sparsa hujusmodi suspicionem longè a *Lucretio* amoliuntur. Hæc de consilio Poetæ *Faber*, nec falsò: nihil de dictione, quæ tamen est purissi-

ma, nec *Lucretium* in ulla parte totius operis quàm in hac magis diligentem invenies, ita verò Simplex & significans, ut interpretationem non admittat. Quippe in iis vocibus quæ parùm verecundæ sunt, Larium, saltem quod ego scio, non est copiosum, Latina quidem habet & Romana verba (vid. Martialis lib. xi. Ep. 20. sed ea tamen parè invenit, & parciùs utitur.

1058. *Absterrere sibi*] Infrà

Nec divina satum genitalem numina cuiquam

Absterrant.

Alii tamen conjiciunt legendum

Abstergere sibi.

1060. *Conversum unius amore*] Revocandam arbitror quorundam Codicum lectionem, quæ talis est;

Nec retinere semel conceptum unius amorem.

Id verius quàm si Tripode ex *Thabi*: *Faber.*

1062. *Ulcus*] Vid. Mart. Ep. 60. lib. xi. *Inveterascit*) Terentius Prol. Hercyr.

Novas qui exaltas feci ut inveterascerent.

Donatus, *Inveterascerent*, in consuetudinem venient: Et Cicero 4. Tuscul. *Inveteratio* autem, ut in Corporibus, ægritudo depellitur quàm Perturbatio.

Si non conturbent prima
vulnera novis vulneribus,
(si veterem amorem non no-
vo quodam amore deleant)
vagi, volgiva Venerē
recentia vulnera quam pri-
mum sanent; aut alio im-
petum Libidinis conver-
tant. Neg, ille caret Vo-
luptate Veneris qui Amo-
rem vitat, sed fruatur il-
lius commodū malorum ex-
pers: Nam qui mentem
sani sunt nec cura agitati,
sinceram magis certamque
Voluptatem percipiunt, quam
qui perditē Amant, in ipso
enim tempore potiundi qui
vehementer amant erroribus
incertis fluctuant: nec certō
sciunt quid primum mani-
bus aut oculo fruantur.
Quod cupiverunt arētē pre-
munt, Corpori dolorem infe-
runt, mordent labella, &
adfigunt oscula, quia Volup-
tas non est sincera, & sub-
sunt aliqui stimuli, qui in-
stigant lādere id ipsum, quod-
cumq; est, a quo rabies ista
excitatur: (Sed Venus facit
ut amatorius hic furor
minus ladat, & blanda Vo-
luptas admista acres morsus
cohibet.) Nam sperant A-
mantes ardorem suum re-
stingui posse ab eodem corpore
a quo accendebatur, quod ta-
men factū est impossibile; &
hac una res est, qua quō
magis fruimur, eō magis urget dira cupido in pectore. Nam Cibus & Potus in Stomachum descen-
dunt, & quoniam certa loca implere possunt, ideo Cibi & Potus cupido facile expletur: At ex facie
formosi Homini nihil profuit quod sibi assumat Corpus, præter Simulachra tenuia & Inania:

Si non prima novis conturbes volnera plagis,
Vulgivagaque vagus Venere ante recentia } 1065
cures,

Aut aliō possis Animi traducere motus.

Nec Veneris fructu caret is, qui vitat amorem:
Sed potius, quæ sunt sine poena, commoda sumit.
Nam certa, & pura est sanis magis inde voluptas,
Quam miseris, etenim potiundi tempore in } 1070
ipso

Fluctuat incertis erroribus ardor Amantum:
Nec constat quid primum oculis, manibusque
fruantur.

Quod petiere premunt arētē, faciuntque dolorem
Corporis, & denteis inlidunt sæpe labellis,
Osculaque adfigunt, quia non est pura voluptas: 1075
Et stimuli subsunt, qui instigant lādere id ipsum,
Quodcumque est, rabies unde illæ germina surgunt.
Sed leviter poenas frangit Venus inter Amorem,
Blandaue refrænāt morsus admista voluptas.

Namq; in eo spes est, unde est ardoris origo, 1080
Restingui quoque posse ab eodem corpore flammā;
Quod fieri contra coram natura repugnat:
Unaque res hæc est, quoniam quàm plura habemus,
Tam magis ardescit dira cuppedine pectus.
Nam Cibus, atque Humor membris adsu- } 1085
mitur intus,

Quæ quoniam certas possunt obsidere partes,
Hoc facile expletur laticum, frugumque cupido;
Ex Homini verò facie, pulchroque colore,
Nil datur in corpus præter Simulachra fruendum
Tenuia, quæ vento spes raptat sæpe misella. 1090

NOTÆ.

1064. Conturbent] Quo modo Catullus
ad Lesbiam.

Dein cū millia multa fecerimus,
Conturbabimus illa: &c.

1077. Rabies illa] Illius rabies, Ita enim
Veteres. v. 1053. illa dulcedinis.

1082. Coram] MS. Totum.

1090. Quæ vento raptas spes sæpe misella]
Rejicit Lambinus. Gifanius Quæ vento cap-

tas spes sæpe misella. Vento pro frustra, id
est, quæ non tam sibi quàm Vento, ut ea
ille differat, captat: ita mox, frustra
laborat. Hunc verò locum sex septemve
dies in Animo versans Faber tandem ad
veram lectionem pervenit.

Tenuia, quæ Venti fœvit raptare pro-
cella.

At versum, Lector, vel ita emendatum
rejice.

Ut

Ut bibere in somnis Sitiens quom quærit, &
humor

Non datur, ardorē in membris qui stingere possit:

Sed laticum Simulacra petit, frustra quæ laborat:

In medioque sitit torrenti flumine potans.

Sic in amore Venus Simulacris ludit A- } 1095
manteis,

Nec satiare queunt spectando corpora coram:

Nec manibus quidquam teneris abradere membris

Possunt, errantes incerti corpore toto.

Denique quom membris conlatis flore fruuntur

Ætatis, quom jam præfagit gaudia corpus, 1100

Atque in eo est Venus, ut muliebria conferat arva;

Adfigunt avidè corpus, junguntque salivas

Oris, & inspirant pressantes dentibus ora,

Nequicquam: Quoniam nihil inde abradere pos-
sunt,

Nec penetrare, & abire in corpus corpore } 1105
toto.

Nam facere interdum id velle, & certare videntur:

Usque adeo cupidè Veneris compagibus hærent,

Membra voluptatis dum vi labefacta liquefcunt.

Tandem ubi se rupit nervis conlecta cupido, 1110

Parva fit ardoris violenti pausa parumper;

Inde redit rabies eadem, & furor ille revisit,

Quom sibi quod cupiant ipsi, contingere quærun:

Nec reperire malum id possunt quæ machina
vincat:

Usque adeo incerti tabescunt vulnere cæco.

Adde quod absument vireis, pereunt- } 1115
que labore.

Adde quod alterius sub nutu degitur ætas.

Labitur interea Res, & Vadimonia fiunt,

medium invenire possunt, usque adeo incerti cæco vulnere tabescunt.

& labore pereunt, adde quod ad nutum alterius vivunt; Interea res famulari decrescit, contra-
bitur ac alienum,

Us cum Sitiens in somnis
bibere conatur, nullus tamen
liquor est qui ardentem si-
tim possit extinguere, Si-
mulacra tantum Potus po-
tit, & frustra laborat, &
dum videtur sibi e medio
flumine haurire semper sitit.
Sic in Amore Venus ludit
Amantes Simulacris, nec
illi possunt cupidinem suum
satiare spectando Corpora a-
maria, nec quicquam mol-
libus membris abradere, dum
manibus suis totum corpus
avidè percurrunt. Deinde
cum collatis membris flore
atati fruuntur, cum Corpus
gausia jam præfagit, & Ven-
nus in eo est ut (res ipsa per-
agatur) arva mulieris con-
ferat, Corpus avidè adfigunt,
humida labella jungunt, &
dentibus labella mutuo mor-
dentes inspirant; Frustra
verò hac omnia, quoniam
nihil possunt a Corpore abra-
dere, nec penetrare, & toto
suo Corpore in amatum Cor-
pus abire, hoc enim velle, &
aliquando conari videntur,
tam cupidè hærent compagi-
bus Veneris, dum Membra
vi Voluptatis labefacta li-
quefcunt. Tandem cum col-
lectum Semen nervis suis
ejectum, tum parva fit pau-
sa violenti ardoris, deinde
statim redit idem furor, &
rabies eadem, dum conantur
re illa frui quam cupiant,
nec aliquid istius malis re-

Adde quod vires absument,
familiaris decrescit, contra-

NOTÆ.

1099. Flore fruuntur] Qisanius, Flore
utuntur. Palmerius Flore Luuntur, id est:
λύοντες, Flos autem est

Id quod sponte sua solet remitti
(cum Mens est pathica memor puella

Luuntur quàm hic propriè nemo ignorat,
qui hoc sciat modò, cum perficiunt. solvi:
vid. v. 1108. De qua conjectura ita Faber.
Vides, præclara ingenia non amant quæ

in medio posita sunt, Quid enim facilius,
Latiniusvè quàm frui atatula, flore atati
frui? Quare Palmerio alius comes quæ
rendus est, Ego solus Eo. Lambinus Flo-
re juvantur.

1115. Adde quod absument &c.] V. 28.
recenset Incommoda Amoris, quæ res
damnosa est, & misera servitus, suspitioni-
bus obnoxia, & cupus, nisi prorsus infanias.
pæniteat necesse est.

H h

Langues

Amicos, Clientes negligunt, bonaque fama indies diminiuitur. Unguenta, & pulchri calcei Sicyonii in pedibus splendent, ingentes Smaragdi viridi colore lucentes Auro includuntur, thalassina vestis quotidie toritur, & exercita potat Sudorem Veneris, Ornamenta quae patres sua virtute comparauerunt, in Anademata, aut mitras mutantur, aliquando sunt pretium Pallae, aut Melitenfis aut Cei vestimenti. Convivia pretiosis dapibus & toris infusa, Ludi, Crebra pocula, Unguenta, Corona, Serta comparantur: Frustra verò hac omnia, quoniam de medio Voluptatis fonte, (de re ipsa quam amamus) aliquid amari oritur, quod in ipsa Voluptate displicat & vexet: Aut quoniam conscius ipse Animus propter vitam interitum transactam seipsum castiget, aut quoniam Mulier amata in ambiguo verbum jaculata fuit, quod Amatoris cordi adfixum vivescit tanquam Ignis: Aut quoniam Amator putat illam putres oculos nimium iactare, & lascivius spectare alium, & Risus vestigia, seu reliquias, in vultu videt. Atq; hac omnia incommoda sunt in Amore illo, qui est maximè secundus, in adverso autem innumerabilia sunt

Languent officia, atque ægrotat fama vacillans;
Unguenta, & pulchra in pedibus Sicyonia rident:
Scilicet & grandes viridi cum luce smaragdi
Auro includuntur, teriturque thalassina vestis
Assidue, & Veneris sudorem exercita potat:
Et benè parta patrum fiunt Anademata, Mitrae:
Interdum in pallam, ac Melitenfia, Caeq; vertunt.
Eximia veste & victu Convivia, Ludi, 1125
Pocula crebra, Unguenta, Coronæ, Serta pa-
rantur;

Nequicquam: quoniam medio de fonte lepōrum
Surgit amari aliquid, quod in ipsis floribus angat:
Aut quod conscius ipse Animus se fortè remordet,
Desidiosè agere ætatem, lustrisque perire: 1130
Aut quod in ambiguo Verbum jaculata relinquit:
Quod cupido adfixum cordi vivescit, ut Ignis:
Aut nimium iactare oculos, aliumve tueri
Quod putat, in voltuque videt vestigia risus.

Atque in Amore mala hæc proprio, sum-
mèque secundo 1135
Inveniuntur, in adverso verò, atque inopi sunt,

NOTÆ.

1118. Officia] Ovidius Remed. Amoris v. 627.

Nec qua ferre solet spatiantem porticus illam
Te ferat, Officium neve colatur idem:

1119. Unguenta &c.] Unguenta locum hic habere nequeunt, foras illæ itaque legendum Unioq; &c. Nam & calceis additos Uniones & Margaritas, fuisse notum est. Foras Fibulæq; nam & fibulis gemmeis nonnunquam urebantur Luxuriosi nepotes: Sed & multa alia possunt substitui, Faber: & ipse alibi Substituit Tyrrhena, nam notii sunt Tyrrheni calcei, ut & Sicyonii. Utrique enim & splendidorum hominum erant, & delicatiorum. Tullius de Oratore lib. 1. Si mihi calceos Sicyonios attulisses, non uteretur quamvis essent viriles: vid. denique Julium Pollucem.

1121. Thalassina vestu] Cærulei quidem coloris, sed qui viridantis aliquid habet.

1123. Anademata] Redimicula, Fasciola, catenuæ, &c.

1124. Melitenfis (caq;) Hesychius Μελιτήνα, ὁδὸν τῆς Ἀθήνας ἐν Μελίτης τῆς νήσου: Cicero Verrina secunda meminit multoties Melitensum Vestium, & Verrina quarta Melitam oppidum Verri ait sextrimum per triennium ad muliebrem vestem conficiendam fuisse, & inter Melitenfes artifices commendat inprimis Diodorus, τὴν ὁδοῦ ποιήσας τῇ τε διαίτη & τῇ μελαγχρόνῃ διαίτη: Bochartus. Plinius lib. 4. de Ceo insula, Ex hac profectam delicatorem faminis vestem auctor est Varro.

1128. In ipsi floribus angat] Tum maximè cum Amor suas delicias & nectar Amantibus propinat.

1135. Amore proprio] Amor proprius est cum quis a muliercula ita amatur, ut omnes alios illa abs se seget, cui opponit Lucretius Amorem adversum & inopem, id est, in quo multa tibi adversa sunt, & quo Amicam habes non satis morigeram.

Prendere

Prendere quæ possis oculorum lumine aperto,
Innumerabilia : ut melius vigilare sit antè,
Qua docui ratione, cavereque, ne inlaqueeris.
Nam vitare, plagas in amoris ne laciatur. 1140
Non ita difficile est quàm captum retibus ipsis
Exire : & validos Veneris percurrere nodos.

Et tamen implicitus quoque possis, inque peditus
Effugere infestum, nisi Tute tibi obvius obstes :
Et prætermittas Animi vitia omnia primum; 1145
Tum quæ Corpori sunt ejus, quam percupis, ac vis.
Nam hoc faciunt Homines plerumque cupidine
cæci :

Et tribuunt ea, quæ non sunt his comoda verè.
Multimodis igitur pravas, turpeisque videmus
Esse in deliciis, summoque in honore vigere. 1150
Atque alios alii inrident, Veneremque suadent
Ut placent, quoniam foedo adfliscantur amore :
Nec sua respiciunt miseri mala maxima sæpe.
Nigra, *μαυρὴ* est : Immunda & Foetida, *αἴσχρο-*
μή

Cæxia, *παυδάδιον* Nervosa, & Ligneæ, *δρυγίς* 1155
Parvola, Pumilio, *χαρίτων* iā, tota merum sal :
Magna, atque Immanis, *κρητύπλητος*, plenaque ho-
noris :

Balba, loqui non quit, *πρωυλίζει* : Muta, pudens est.
At Flagrans, Odiosa, Loquacula, *λαμπάδιον*, fit.
τοχρὸν *ἑμυρρίδιον* tum fit, quom vivere non quit 1160

vosa & exsucca Capra appellatur. Parvola & Trigmai generis Gratiarum una est, tota merum
Sal, (politurā & elegans) Ingens & immanis Admiranda, & plena Majestatis. Balba & qua
vix verba proferre potest. *πρωυλίζει*; qua prorsus muta est, Pudens dicitur : At inquieta, im-
portuna, loquacula, parva lampas appellatur. Illa gracilis Amicula dicitur qua macie con-
fecta riget,

NOTÆ.

1137. *Lumine aperto*] In adverso Amo-
re tot tantæque sunt calamitates, ut nemo
non illas facile pervideat. Alii tamen le-
gunt *aperto* id est, cæco, Quilibet viz. vel
cæcus videat.

1140. *Ne laciatur*] Lacio, in frau-
dem induco, Fessus, & infra Lucretius.
Qua lacere in fraudem possit.

1143. *Et tamen implicitus &c.*] Sed Mi-
ser jam capitur & adstringitur, quis ex-
pediet ? Id agit Poeta v. 43. melius *Chry-*
sippo & *Crantore*.

1151. *Atq. alius alii &c.*] Hostres ver-
sus deleri vult Lambinus, Ego nolim,

sunt enim Lucretiani, & optimi sensus;
Amatores quidam suadent amico suo qui
deformem puellam amat, ut Venerem
sibi propitiā faciat, a qua hujusmodi
amor impissus est, cum interim ipsi mi-
nus amabilem, minus venumtam ament.
Faber.

1156. *Χαρίτων* iā] Sive *μαία*
legas, nihil interest.

1158. *Τρυυλίζει*] Levissimum oris
vitium *πρωυλισμὸς*.

1159. *Λαμπάδιον*] Quia facies e pi-
cea &c. Crepitant.

H h 2

Pr

talidam puellam macilentam appellant. Turgida & mammosa dicitur ea ipsa Ceres quam amavit Bacchus; simi naribus inhonesta Silene & Satyra; Labiis vero prominentibus invenusta Oculum vocatur. Alia ejusdem generis infinita, si foret sut orii, enumerare possum: At tamen sit formosissimum, ex omnibus suis membris Amorem jacet, nempe alia quoque sunt forma non deterioris, nempe olim sine illa viximus, Nempe, acit eadem qua turpis, & scimus illam fœda multa & obicena facere: Nempe se fœdissimam & imendam odoribus sulfire cogitur, & ipsa famula longè istam fugiunt, & furtim eschinnant. At Amator exclusus saepe floribus & coronis limina lacrymans operit, postea superbus pretioso uaguento uiguit, & foribus oscula miser figit; quem tamen iam admissum si una modo vel minima res (v. g. factor) offenderit, tum subito honestas causas abeundi quaerit, obliviscitur illius querela quam diu fuerat melioris, & qua sortem suam apud Amicū deplorare instituerat, & se damnat stultitia, quod sentiat se plus illi trivnere quàm ulli mortali tribuisse par erat. Hoc etiam nuzi vendula ista muliercula probe norant, ideoque maxime cavent ne ipsi Amatores

Præ macie: *ῥαδὴν* verò est, jam Mortua tuffi. At Gemina & Mammosa, Ceres est ipsa ab Jaccho.

Simula, *σῆλυνη*, ac Satyra 'st: Labiosa, *φίλημος*. Cætera de genere hoc longum 'st si dicere coner. Sed tamen esto jam quantovis oris honore, 1165 Quoi Veneris membris vis omnibus exoriatur: Nempe aliæ quoque sunt, nempe hac sine viximus ante;

Nempe eadem facit, & scimus facere omnia turpi: Et miseram tetris se suffit odoribus ipsa Quam famulæ longè fugitant, furtimque ca- } 1170 chiunt.

At lacrymans exclusus Amator limina saepe Floribus & Sertis operit, posteisque superbos Inquit Amaracino, & foribus miser oscula figit. Quem si jam admissum, venientem offenderit aura Utra modo, causas abeundi quaerat honestas: 1175 Et meditata diu cadat altè sumpta querela: Stultitiæque ibi se damnet, tribuisse quod illi Plus videat, quàm mortali concedere par est. Nec Veneres noitras hoc fallit: quò magis ipsæ Omnia summmopere hos vitæ postscenia } 1180 celant,

NOTÆ.

1161. *ῥαδὴν* verò est, jam mortua tuffi] Quia tuffis postquam in *ἔρῃ* abit corpora tenuat, ideo ut hoc vitium verbis minuerent, puellas ejusmodi *ῥαδὴν* vocabant: a Theocrito Cyparissi *ῥαδὴν* dicuntur, ubi *ἐπιμήκεις* & *λαπλῆς* ait significari Scholiastes.

1162. Ceres ipsa ab Jaccho] Ab Jaccho Ceres, Musa ut prædicit Lucretii, Mammosa: *Ἀρνούβιος* lib. 3. contra gentes. Ceres ab Jaccho, id est, Ceres ἡ *Ἰάχχης*, quam viz. amavit Bacchus.

1163. Simula, *σῆλυνη*] Quia fere simi pingebantur Sileni Bacchi comites, ut & Satyri: Sileni seniores, & Satyrorum Migiitri.

1163. Labiosa, *φίλημος*] Inter blandicias erat meum *ὀφθαλμῶν*, meum suavitium,

φίλημος, *φίλημόπιον*, & habent labios qui osculentur.

1168. Nempe eadem facit &c.] Eadem facit Turpi, id est: Eadem ac turpi, sic suprâ lib. 3.

---Eadem aliis sopitu' quiete est: Hæc ante oculos Ovidius, cum scripserit Rem. Amor. v. 437.

Qui, qui clam latuit reddente &c.

1174. Quem si jam admissum venientem] Alii *veniens*, & rectiùs; Faber conjicit *vel Venit*, id est, vel levissima res, folium, pluma, Musca, &c.

1180. Vita postscenia] Metaphora a Theatro, *Postscenium* autem locus post scenam, ubi multa fiebant quæ a Spectatoribus non cernebantur. Per *vita Postscenia* significat Lucretius omnia quæ meretrices domi faciunt cum solæ sint, quæ suis amantibus occulta esse volunt.

Quos

Quos retinere volunt, adstrictosque esse in amore :
Nequicquam : Quoniam tu animo tamen omnia
possis

Protrahere in lucem, atque omneis anquirere nifus.
Et si bello animo sit, & non odiosa vicissim,
Prætermittet te humanis concedere rebus. 1185

Nec mulier semper ficto suspirat amore :
Quæ complexa viri corpus cum corpore jungit.
Et tenet adfectis humectans oscula labris.

Nam facit ex animo sæpe, & communia quærens
Gaudia, sollicitat spatium decurrere amoris : 1190
Nec ratione alia Volucres, Armenta, Feræque,
Et Pecudes, & Equæ maribus subfidere possent,
Si non, ipsa quod illorum subat ardet abundans
Natura, & venerem salientum læta retractat.

Nonne vides etiam, quos mutua sæpe voluptas 1195
Vinxit, ut in vinculis communibus excrucientur ?
In triviis non sæpe Canes discedere aventes,
Divorsi cupide summis ex viribus tendunt,
Cum interea validis Veneris compagibus hærent ?
Quod facerent nunquam, nisi mutua gaudia } 1200
nosset :

Quæ lacere in fraudem possent, victosque tenere.
Quare etiam atque etiam (ut dico) est communi
voluptas.

Et commiscendo cum Semen forte virile

Fœmina

*interea hæreant validis Veneris compagibus adstricti ? Quod tamen nunquam facerent, nisi novissent
mutua gaudia, qua illos in fraudem induere, & victos retinere valeant. Non est dubitandum
igitur, quin (ut modo dixi) Voluptas sit mutua & communis tam Fœmina quam Mari. Et cum
ister commiscendum Fœmina forte vi subita attraxit*

NOTÆ.

1184. *Et si bello &c.*] Horum versuum hæc sententia est, Quin etiam nisi planè difficilis est & Morosa, satis multa apud illam videbis, quæ efficient ut magno nifu opus non sit ad deprehendenda Corporis vitia ; Sed ista sinet ut pervideas, sperans Te non ita illis offensum iri, quippe quæ non unius mulieris propria sint, sed communia omnium, Faber. Prætermittet autem ut supra v. 1144.

Et prætermittas animi vitia omnia primum.

1186. *Nec mulier semper &c.*] De Meretriculis, quæ tantum propter quæstum faciunt, & prohibent conceptum, facis : Jam dicturus cur Liberi sint modò Patribus, modò Matribus, modò utrique Parenti similes, aliquando verò Avos &

Proavos referant ; Præmittit v. 17. quibus docet quasdam fœminas ex Animo facere, propter voluptatem quam non minus quam Mares percipiunt, Communia enim sunt Veneris gaudia, quod Brutorum Animalium conjunctiones abundè probant.

1193. *Si non, ipsa quod illorum subat, ardet*] Subat, atque ardet : Alii subito ardet : Subare autem quadrupedes Fœminæ dicuntur, cum libidine flagrantes Marem appetunt, & maxime suæ Festus.

1197. *In Triviis n:m*] Melius cum Gifanio. *In Triviis quum.*

1201. *Qua lacere*] Ita supra v. 1139.

Plagas in Amoris ne laciamur.

1203. *Et Commiscendo &c.*] Cum Semi-

Semen virile, & illud corripuit, tum liberi materno Semine prevalente orti sunt similes matribus. Ut patrio Semine prevalente orti sunt Patribus similes, sed quos utriusque Parentis stimulis pariter referre vides, nascuntur tam de Matris quàm Patris semine, cum mutui ardor conspirans commisit obvia semina Veneris stimuli per artus excita, & neutrum superavit alterum. Fit etiam ut aliquando Liberi sint similes Avii, aut vultus Proavorum referant; quoniam Parentes saepe celant in suo corpore multa Semina, quæ a stirpe profecta Patres tradunt patribus: Ex iis verò Seminibus varias & differentes figuras, prout ipsa Seminum natura postulat, producit Venus, exprimitq. Avorum & Proavorum Vultum, Vocem, aut Comam, illa enim omnia sunt e certo Semine non minus quàm Facies, Corpora, & qualibet membra Corporis. Fœmina autem partim e Patris semine, & Mares partim e Matris semine nascuntur; Omnis enim partus fit e semine utriusq. Parentis: Utri verò Parenti partus sit magis similis Illius Seminis habet maiorem partem, quod videre licet, sive Mas, sive Fœmina sit partus. Neq. Dei unquam efficiunt, ut aliquis suam operam

Fœmina commulxit subita vi, conripuitque;
Tum similes Matrum materno semine fiunt: 1205
Ut Patribus patrio: sed quos utriusque figuræ
Esse vides juxtim, miscenteis volta Parentum:
Corpore de Patrio, & Materno sanguine crescunt,
Semina quom Veneris stimulis excita per artus
Obvia confligit conspirans mutuus ardor: 1210
Et neque utrum superavit eorum, nec superatum est.

Fit quoque, ut interdum similes exsistere Avorum
Possint, & referant Proavorum sæpe figuras,
Propterea, quia multa modis primordia multis
Mista suo celant in corpore sæpe Parentes, 1215
Quæ Patribus Patres tradunt à stirpe profecta.
Inde Venus varia producit forte figuras:
Majorumque refert vultus, vocelque, comasque.
Quandoquidem nihilo minus hæc de semine certo
Fiunt, quàm Facies, & Corpora, Membra- } 1220
que nobis.

Et Muliebre oritur patrio de semine sæclum:
Maternoque mares exsistunt corpore creti.
Semper enim partus duplici de semine constat:
Atque, utri simile est magis id, quodcuncq. creatur,
Ejus habet plus parte æqua, quod cernere } 1225
possis,

Sive Virum suboles, sive est Muliebris origo.
Nec divina fatum genitalem Numina quoquam
Abster-

NOTÆ.

na inter se permista coalescant, si Virile superaverit. Patri similis provenit sive Mas, sive Fœmina; Si Muliebre prevaluerit, progenies cujusque Sexus ad imaginem maternam respondet. Hincque plerumque fieri solet, ut unius tantum lineamenta prætendant: si verò æqua fuerit ex pari Semine permixtio, figuræ quoque miscentur, ut Soboles illa communis aut neutrum referre videatur, quia totum ex altero non habet; aut utrumque quia partem de singulis mutuata est: Quod autem Nati Avos aut Proavos aliquando referant, id fit, quia Semen contextitur e Moleculis pluribus, quæ non semper exsolute omnes ad Atomos usque, nec proximè ipsas in generatione

prima proximave aliqua, sese deinceps in aliqua consequentium sic explicant, ut quod potuissent in proxima id agant solum in remota. Hæc: v. 24 Salmassius Ep. 51. legit

Et commiscendo cum semine, forte virilis Fœmina viri vicit, subita vi corripuitq.

1207. Volta] Vultus: Ita Veteres: Nonius.

1223. Duplici de corpore] Quoniam Semen per membra atque artus decedit Corpore toto lib. 4. v. 1036.

1227. Nec Divina fatum &c.] Causæ sterilitatis quas attrahit ex temperie Seminis, v. 31. probè quidem & verè: quas e motibus

Absterrent, pater à natis ne dulcibus unquam
Appelletur, & ut sterili Venere exigit ævum ;
Quod plerique putant : & multo sanguine } 1230
mœsti

Conspargunt aras, adolentque altaria donis,
Ut gravidas reddant uxores semine largo:
Nequicquam Divûm numen, forteisque fatigant.
Nam steriles nimium crasso sunt semine partim:
Et liquido præter justum, tenuique vicissim. 1235
Tenuè, locis quia non potis est adfigere adhæsum,
Liquitur extemplo, & revocatum cedit ab ortu:
Crassius hoc porro, quoniam concretius æquo
Mittitur; aut non tam prolixo provolat icû,
Aut penetrare locos æquè nequit; aut pe- } 1240
netratum,

Ægrè admiscetur muliebri Semine semen.

Nam multùm harmoniæ Veneris differre vi-
dentur.

Atque alias alii complent magis, ex aliisque
Suscipiunt aliæ pondus magis, inque gravescunt.
Et multæ steriles Hymenæis antè fuerunt 1245
Pluribus, & noctæ post sunt tamen, unde puellus
Suscipere, & partu possent ditescere dulci:
Et, quibus antè domi fœcundæ sæpe nequissent
Uxores parere, inventa'nt illis quoque compar
Natura, ut possent natis munire senectam. 1250
Usque adeo magni refert, ut Semina possint
Seminibus commisceri genitaliter apta,
Crassaque conveniant liquidis, & liquida crassis,
Quæ quoi juncta viro sit femina per Veneris res.

Atque adeo refert, quo victu vita colatur. 1255
Namque aliis rebus concrescunt Semina membris,
Atque aliis extenuantur, tabentque vicissim.
Et quibus ipsa modis tractetur blanda Voluptas,

profecto refert ut Semina ad generationem apta Seminibus paribus commisceantur, ut crassa conve-
niant liquidis, & crassis liquida: Magni etiam refert quo victu utamur, nam aliud genus Ali-
menti producit Semen, aliud diminuit. Termagni etiam refert quibus modis ipsa blanda Voluptas
tractetur,

NOTÆ

e motibus nequioribus v. 15. illæ non
absurdæ, sed parùm pudicæ: a Diis au-
tem Viro vel feminæ sterilitatem immiri-
ti negat, neque id mirum si e thalamis
excludat istos Deos, quos in intermundiis
collocavit.

1240. *Locos*] Sic τὸπος apud Aristot.
Hist. An. lib. 7. cap. 3. Cicero item sim-
pliciter *locos*, Varro *Locos muliebres*.

Veneri frustra des, & nun-
quam a natis dulcibus Pa-
ter appelletur, quod tamen il-
los efficere multi putant;
idem, multa immolant sa-
crificia, donis aras
cumulant, ut largo semine
injecto gravidas uxores suas
reddant: Nequicquam ve-
rò Hi stupidi Deos & Ora-
cula sollicitant, nam sunt
infœcundi, aliquando quia
Semen est nimis crassum,
aliquando quia nimis tenue
& liquidum est: Tenuè au-
tem Semen, quia locis mu-
liebribus adfigi isque adha-
rere non potest subito liqui-
tur, atq; effluit: Crassum
verò Semen quia nimis con-
cretum ejicitur, non tam
longè fertur quam par est,
aut quia minus penetrat
meatus muliebres, aut post-
quam penetraverit agri mu-
liebri Semine miscetur: Nam
omnium Semina non conve-
niunt cum Seminibus om-
nium, & Alii Mares alias
Feminas magis complent, &
alia Femina ab aliis Mari-
bus magis graviora sunt:
Multa etiam multos exper-
ta Viros infœcunda vice-
runt, denum tamen Ma-
rem adepta sunt e quo mul-
tos liberos susceperunt. Illi
deniq; quorum Uxores mul-
tos annos Steriles nullo partu
auxerunt familiam, tandem
comparere Feminam adepsi
liberos procreant Senectru-
tu decus & suleam: Tanti

1242. *Harmonia Veneris*] Intellige tem-
peramenti convenientiam.

1248. *Fœcunda*] Fœcundæ licet sint, &
alio viro fieri possunt gravidæ.

1253. *Liquida crassis*] Huic versui sub-
jungit Lambinus, & rectè quidem e
Codd.

Qua cui juncta viro sit Femina per Veneris
res

nam Uxores plerumq. putan-
tur concipere ferarum more,
& ritu quadrupedum quia sic
pectorebus positus & sublati
lumbis illarum loca sumere
possunt Semina. Neq. opus
est ut Uxores mollibus moti-
bus utantur, Nam Fœmina
prohibet se concipere si ipsa
lata clunibus retrahet Viri
venerem, atq. omni exossato
pectore ciet fluctus: Nam
recta regione & via Sulci
ejicit Vomerem, Seminifq.
istum locis avertit. Scorta
verò sua causa istiusmodi
motibus utuntur, ut prohibe-
rent conceptum, & simul ut
ipsa Voluptas major esset Viri
et gratior, de quibus
Uxores non debent esse solli-
citate. Neq. Numen ali-
quod aut Cupidinis sagitta,
quod vulgo putant, efficiunt
ut semina minus formosa
aliquando ametur. Nam
interdum ipsa Fœmina ob-
sequio suo & munditie facit
ut Vir libenter cum illa vi-
ram degeret: Deniq. Con-
suetudo conciliat amorem,
nam quod crebro istu, etsi levis, tunditur

Id quoque permagni refert: nam more Ferarum,
Quadrupedumque magis ritu, plerumque } 1260
putantur

Concipere Uxores, quia sic loca sumere possunt
Pectoribus positus, sublati Semina lumbis.
Nec molles opu' sunt motus Uxoribus hilum.
Nam Mulier prohibet se concipere, atque re-
pugnat,

Clunibus ipsa viri Venerem si læta retrahet: 1265
Atque exossato ciet omni pectore fluctus.

Eicit enim Sulci recta regione, viaque
Vomerem, atque locis avertit Seminis ictum.

Idque sua causa consueverunt Scorta moveri,
Ne complerentur crebro, gravidæq. jacerent, 1270
Et simul ipsa viris Venus ut concinnior esset:
Conjugibus quod nil nostris opus esse videtur.

Nec divinitus est interdum, Venerisq. sagittis
Deteriore fit ut forma Muliercula ametur.

Nam facit ipsa suis interdum Fœmina factis, 1275
Morigerisque modis, & mundo corpori cultu,
Ut facile insuescat secum Vir degere vitam.

Quod superest, Consuetudo concinnat amorem.
Nam leviter quamvis, quod crebro tunditur istu
Vincitur

NOTÆ.

1265. [Clunibus ipsa] Res turpícula est,
inquit Faber, atque adeo paucis attingen-
da: audi itaque Donatum ad Eunuchum
Terentii Act. 3. Sc. 1. ubi inter cætera hæc
scribit: A parte ergo sui meretrices Scorta
dicuntur, vel *ἀνὰ τὸν ὀπίσσω*, quod Græ-
cè palpitare intelligitur, quod illæ faciunt
saltando affidue, vel potius *Crissando* ut
Lucretius ait lib. 4. ob eam causam, ut
concinniores Venerem exhibeant viris,
& sibi abigant conceptum: Leg. igitur
Crissans ipsa viri: Dubitari enim non po-
test quin hunc Lucretii locum ante ocu-
los haberet Donatus, cum cætera quæ pro-
fert hic legantur: ut

Nam mulier prohibet se concipere, atque
repugnat

Et

Et simul ipsa viris Venus ut concinnior esset:

Hæc quidem Donatus, nisi quod Faber lib.
4. ex suo addidit: Voce autem *Crissare* &
versu sequenti nihil unquam nequius:

explicit Martialis lib. x. Ep. 68. & Schi-
oppius ad Priapeja Ep. 18.

1266. *Seminis ictum*] *Seminis jactum*:
Faber: id enim convenientius dicitur
cum

In eo Venus, ut muliebria conserat arva.

1269. *Idq. sua causa*] *Sicq. sua causa* vel
Atq. Lambinus, *Hæc ipsa causa*, Faber.

1273. *Nec divinitus interdum*] Demum
cum Amor à Simulachris excitetur, &
Simulachra e formosis corporibus pro-
fluentia eum potissimum concilient; un-
de deformes sæpe sint in honore & deli-
ciosis v. 10. ? Cave ne divinitus hoc fieri
dixeris, nam Dii id non magis curant
quàm Manes sepulti, in obsequio autem
est Venuitas, & a Munditie sæpe veniunt
Sagittæ: Saltem Consuetudo conciliat A-
morem. Et hæc quidem de Amore *Lucre-
tius*, in quibus explicandis si paulò bre-
vior fui, prudens scientque feci, qui vi-
derem

Vincitur in longo spatio tamen, atque } 1280 { in longo temporis spatio dis-
labascit. soluitur : Nonne etiam vi-
des guttas Aqua cadentes
Nonne vides, etiam guttas in faxa cadentis
in faxa in longo spatio ista
Humoris longo in spatio pertundere faxa ? faxa pertundere ?

NOTÆ.

derem ita comparatum esse totum illud negotium, ut ad illius intelligentiam nemo interprete opus habeat. Faber : Illud

Epicuri adjiciam, ἡ συνουσία ἀνθρώπων μὴ ἐ-
δέποτε, ἀρροπήτην δ', εἰς ἡμῶν ἐπιδόσειν.

IN hoc libro admodum pauca sunt quæ approber Philosophus, nulla enim in universa Philosophia futilior quàm illa de Simulachris & Imaginibus opinio : Nam credamus tenues exuvias & membranulas a rerum superficie continuò direptas, dum undique volitant se mutuò intercidant & dilacerent necesse est ; Ita denique misceantur, ut nihil præter Centauros, Scyllas, & ejusmodi monstra videremus, aut imaginaremur.

Dicendum tamen *Lucretium* de istis Imaginibus & Simulachris usque ad v. 471. acutè & decore disputasse, & benè ornasse fabulam.

Deinde ad v. 524. Poeta tractat Scepticos eo, quo debuit, fastu, & severitate, Spemenda enim professò & reprimenda ista Animalia : Neque Ego istam erga *Sensus* indulgentiam improbarem, nisi illis concesserat provinciam majorem quàm commodè administrare possunt : Sensus minimè fallaces agnosco, Ideone verò æculo meo magnitudinem Solis, Lunæ,

& Astrorum emetiar ? Ne quid acerbius dicam, hæc est nimis rustica opinio.

Sonum, Saporem, Odorem Corporeæ esse, omnemque sensationem corporibus peragi ad v. 725. agnoscent omnes, qui qualitatibus & aliis ægri Aristotelis infomniis non detinentur.

De Imaginatione verò usque ad v. 820. cum nulla sint Simulachra, non est ut fusiùs agamus : & Ridenda prorsus vanissima ista opinio quæ usque ad v. 855. docet membra nostra tam artificiosè & subtiliter composita non ideo fuisse facta ut utamur, sed jam facta oblatum sibi usum arripuisse.

De Fame & Siti usque ad v. 874. protulit, quæ ferri possunt : De motu verò Animalium ad v. 904. inepta omnia. Denique cum Somnus *Lucretii* dispersionem Animæ consequatur, quidni Nos immortalis Anima donati æternum vigilemus ? De Infomniis ad v. 1031. meræ nugæ : Reliqua verò nocte & tenebris regenda.

Finis Libri Quarti.

LIBRI QUINTI ARGUMENTUM.

I. **L**audes Epicuri, cui propter inventam atque explicatam Philosophiam plus debent Homines, quàm Cereri, Baccho, Herculi, aliisque Divis, quos grati venerantur, ad v. 56. II. Deinde ad v. 92. proponit totius Libri argumentum, cujus partes postea explicat: Et III. ad v. 157. Terram, Mare, Cælum, Solem, Sidera Mortalia docet, nec, quod Stoici putarunt, Animata, Dei ipsius partes, aut Sedem & Domicilium Deorum esse, quod Vulgus existimat, asserit. IV. Nequis Mundum a Diis fuisse factum, atque ideo immortalem credat, ad v. 236. varias rationes congerit tam a Natura Deorum, quàm a vitiis hujus mundi ductas, quibus probare conatur hanc compagem non fuisse a Diis constitutam: V. ad v. 417. Quatuor Elementa, Terram, Aquam, Aëra, & Ignem, e quibus Mundus constat, nasci & interire, & proinde Mundum ipsum aliquando incepisse, aliquando etiam periturum arguit; variisque aliis argumentis confirmat hanc compagem nec ab aeterno extitisse, neque futuram esse immortalem. VI. ad v. 509. agit de primo Mundi exortu, & singulis ejus partibus, prout graviore aut leviores sunt, sedes suas & locos assignat. VII. ad v. 613. Multa de Cæli & Siderum motibus proponit, at nihil certi decernit: deinde docet cur Terra, cur tota compages, quod Corpus grave est, nulli fundamento innixa pendeat: Solem denique, Lunam, Sidera metitur, atque illa nec majora nec minora esse quàm nobis apparent pronunciat. VIII. ad v. 770. Varias utriusque Solstitii, Æstivi & Hyemalis, causas reddit, quo modo Nox fiat, Cur Aurora Solem præcedat, cur Dies & Noctes vicissim sese superent, cur Luna vultum & figuram variet, cur denique Sol ac Luna Eccipsim patiantur, disputat. IX. Deinde a Cælo descendens Herbarum, Arborum, Avium, Brutorum, Hominum origines describit ad v. 835. X. Monstra quoque, mutila quædam atque imperfecta Animalia nasci concedit, sed Chimeras, Centauros, Scyllas, reliquaque Poetarum portentosa suaviter deridet ad v. 922. XI. Demum ad v. 1090. Primorum Hominum Vires, rudem Vitam, Cultum, Victum, Ingenium, Mores, Domicilia, Matrimonia describit, & docet unde Sermo, Voces, & rerum Nomina. XII. Tandem post Ignem in Terras a Fulmine delatum cultior Vita, & Victus mollior, Pacta & fœdera inierunt Homines, Agros partiti sunt, & Pulcherrimi aut fortissimi Reges constituuntur, at brevi orta Seditione Respublica emerfit ad v. 1160. XIII. ad v. 1240. disputat de Deorum Metu, & de ortu Religionis, quam divinæ Naturæ & causarum Naturalium ignorantia acceptam refert. XIV. Quæ sequuntur Metallorum ortum, primas bellandi artes, Artis Textrinae, Agriculturne, Musices, & aliarum artium ortum atque progressum continent.

T. LUCRETII CARI

DE

RERUM NATURA

LIBER QUINTUS.

Quis potis est dignum pollenti pectore
carmen
Condere, pro rerum maiestate, hisque re-
pertis?

Quisve valet verbis tantum, qui fundere laudes
Pro meritis Ejus possit, qui talia nobis
Pectore parva suo, quaesitaque praemia liquit?
Nemo (ut opinor) erit mortali corpore cretus.
Nam si, ut ipsa petit maiestas cognita rerum,
Dicendum est: Deus ille fuit, Deus, include Memmi,
Qui Princeps vitae rationem invenit eam, quae
Nunc appellatur SAPIENTIA: quiq; per artem IO
Fluctibus è tantis vitam, tantisque tenebris,

INTERPRETATIO.

Quis tam excellenti ingenio
præditus est, ut Encomium
componere valeat, quod hæc
admiranda Epicuri inven-
ta merentur? Quis Carminis
tam peritus artifex ut singas
laudes pares meritis illius,
qui nobis, reliquit tot tanta-
que munera ingenio sua ac-
quisita? Nemo, ut puto,
mortalium hoc potest efficere.
Nam si dicendum est, ut dig-
nitas rerum ab illo explican-
tarum postulas, Ille Deus
fuit, Deus inquam, O præ-
claro Memmi, qui primus
invenit eam Vita rationem,

In

qua nunc appellatur Sapiencia, quiq; per Philosophiam a se institutam Vitam tantis fluctibus ja-
stam, tantaq; caligine involutam,

NOTÆ.

3. *Qui fundere laudes*] MSS. Codd. con-
stanter habent *Fingere*, vel *Fundere*: Gifan-
nius tamen legit *Fingere*. Faber. *Quis* id
est, *quem fingere*. Horatius

Operosa parvus
Carmina lingo.

8. *Deus ille fuit &c.*] Errat Lactan-
tius, qui lib. 3. Cap. 14. de falsa Sapiencia
existimaverit hæc de Epicuro scripta non
fuisse, sed de Pythagora, aut Thales: Id
certè refellit versus ille,

(Nus ego ingressus vestigia -----)

qui mox occurret. Hunc autem locum
prorsus respiciebat Cicero cum in Tus-
cul. scripsit. *Qua quidem cogitans soleo sape
mirari nonnullorum insolentiam Philosopharum,*

qui Natura cognitionem admirantur, eiusque
Inventori & Principi gratias exultante
agunt, eumque venerantur ut Deum; libe-
ratos enim se per eum dicunt Gravissimis Do-
minis. Faber. vid. v. 88.

Et dominos acres adfiscunt.

Verùm Gratus Poeta agnoscit per quem
profecerat, & si revera metu, terroribus,
superstitione homines Epicurus liberasset.
cæteris Divis jure præferendus videretur.

10. *Sapiencia*] Nomen hoc ab Alijs Phi-
losophis relictum suæ Doctrinæ tribue-
runt Epicurei, viri quidem non semper
nimis modesti: Authorem quæstia? ad-

in tam tranquillum, & in
tam claram lucem transfu-
lis: *Compara enim aliorum
inventa propter quia Divi
habentur, Ceres fertur fruges,
Bacchus vinum homini-
bus monstrasse, cum samen
sine Frugibus & Vino, uti
fertur aliquas gentes jam
vivere, commode vitam su-
stinere possint; At sine pu-
ro (a metu & cupiditate
boni purgato) pectore com-
mode vivere nefas est: qua-
propter potiori jure hic Epi-
curus nobis videtur esse
Deus, cujus praecepta per
multas gentes diffusa fa-
ciunt ut Homines tranquil-
lam agant sine metu & ter-
rore vitam. Si vero credes
egregia Hercules gesta plus
utilitatis & beneficii quam
Epicuri praecepta Homini-
bus asserre, magis magisque, a ve-
ro aberravis. Quid enim in-
gens ille Nemeus Leo, quid
horrendus (setosus) Arcadius
Aper hominibus hujus aetatis
nocuisset? Denique quid Tan-
rus Creta, quid Lerna pestis
Hydra Serpentibus venena-
tis cincta in Nos commisisset?
Quid tricornis Geryonis
triplex robur? Et Diomedis
Equi naribus suis ignem efflantes in Thracia,
regionibus Bistonis, & circa montem Ismarum,
quid Damni nobis intulissent? Arcadia volucres
lacum Stympbala colentes, & uncis unguibus
horrenda, & ingens ille Serpens custos Hesperidum
horrorum aurais pomis fulgentium, immisit
atroci aspectu, & mole corporis immanis &
truncum arboris amplexus, quo inquam damno
Mortales ille affecisset, cum remotus jacueris
juxta Littus Atlantaeum, & in hospitali aquor,
qua loca neq. Romanus aliquis, neq. Barbarus penetrare
audet?*

In tam tranquillo, & tam clara luce locavit.

Confer enim Divina aliorum antiqua reperta.

Namque Ceres fertur fruges, Liberque liquoris

Vitigeni laticem mortalibus instituisse;

Cum tamen his posset sine rebus Vita manere:

Ut fama sit aliquas etiam nunc vivere genteis.

At bene non poterat sine puro pectore vivi.

Quod magis hic merito nobis Deus esse videtur:

Ex quo nunc etiam per magnas didita genteis

Dulcia permulcent animos solatia vitae.

Herculis antistare autem si facta putabis,

Longius à vera multò ratione ferere;

Quid Nemeus enim nobis nunc magnus hiatus

Ille Leonis obesset, & horrens Arcadius Sus?

Denique quid Cretæ taurus, Lernaëque pestis

Hydra venenatis posset vallata cubris?

Quidve tripectora tergimini, is Geryonai?

Et Diomedis equi spirantes naribus ignem

Thracen, Bistoniasque plagas, atque Ismara }
propter, 30

Tantopere officerent nobis? uncisque timendæ

Unguibus Arcadiæ volucres Stympbala colentes?

Aureaque Hesperidum servans fulgentia mala

Asper, acerba tuens, immani corpore Serpens,

Arboris amplexus stirpem: quid denique obesset,

Propter Atlantæum littus, pelageque severa,

Quò neque noster adit quiquam, neque Barbarus
audet?

NOTÆ.

est Horatius nitidus istius gregis Por-
cus:

*Parcus Deorum cultor & infrequens
Insumentium dum Sapientia
Consultus Erro.*

12. In tam tranquillo] Tale aliquid apud
Lucilium, Quòq. Te in tranquillum ex saevi
transfert tempestatibus. Sed & idem legas
apud Terentium.

17. Ut Fama est] Vid Diodorum Sici-
lum lib. 3. Id hodieque verum est. nam
vix Sexta Orbis pars triticum novit.

28. Tripectora] Virgilius & Horatius
dicunt Geryonem Tergeminum & Ter am-
plum.

36. Pelageæ severa] Lib. 6. v. 619.

At Pelage multa, & late substrata vi-
demus,

Eadem voce utitur Manilius lib. 2. v. 90.

*Arg. hac Seditio Pelage nunc sidere Luna
Mota tenet:*

Severa autem Pelage, Non navigabilia,
aut navigantibus infesta: Sic Virgilius

Amnemq. severum

Coryti metuet.

Cætera

Cætera de genere hoc quæ sunt portenta peremta,
Si non victa forent, quid tandem viva nocerent?
Nil, ut opinor: ita ad satietatem terra Ferarum 40
Nunc etiam scatis, & trepido terrore repleta 'st
Per memora ac montes magnos, sylvasq; profundas:
Quæ loca vitandi plerumque est nostra potestas.

At nisi purgatum 'st pectus, quæ prælia nobis,
Atque pericula tunc ingratis infinuandum? 45
Quantæ conscindunt hominem Cuppedinis acres
Sollicitum curæ? quantæ perinde timores?
Quidve Superbia, Spurcities, Petulantia, quantas
Efficiunt cladeis? quid Luxus, Desidiesque?

Hæc igitur qui cuncta subegerit, ex animoq; 50
Expulerit dictis, non armis; nonne decebit,
Hunc Hominem numero Divum dignari esse?
Cum benè præsertim multa, ac divinitus ipsis
Immortalibu' de Divis dare dicta fuërit:
Atque omnem rerum Naturam pandere dictis. 55

Quoius ego ingressus vestigia, nunc rationes
Persequor, ac doceo dictis, quo quæque creata
Foedere sint, in eo quàm sit durare necessum:
Nec validas ævi valeant rescindere leges.
Quo genere in primis Animi natura reperta 'st, 60
Nativo primum consistere corpore creta:
Nec posse incolumis magnum durare per ævum.
Sed Simulacra solere in somnis fallere mentem,
Cernere cum videamur eum, quem vita reliquit.

cessum est omnes res creatas existere ex conditione qua primum facta sunt, neq; posse (validas autem leges rescindere) durare ultra spatium a Natura fixum & constitutum. Inter res creatas inveni & demonstravi Animas mortales esse, nasci & interire, neq; in æternum integras manere posse. Sed Simulacra in Somni solere mentem fallere, ita ut videamur cernere eum, quem olim reliquit i ita.

Reliqua ejusdem generis monstra qua ille Hercules occidit, Si non occidisset, si jam viverent, quid nocerent? Nil, uti puto; Namq; etiam nunc Terra feris abundat, & plena est monstrorum qua trepidum terrorem incutunt per nemora, magnos montes, & densas Sylvas: qua tamen loca commodè vitare possumus: At nisi Animi nostri sint purgati, quot tumultibus agitarerur, qua pericula nos miseros manerent? quam acerba sollicitudines a Cupidine orta anxium hominem lacerarent? quanti similiter timores? Quantas calamitates afferrent Superbia, Spurcities, Lascivias? quantas Luxuria & Desidia? Igitur qui hæc cuncta subegit, & præceptis non armis ex Animo expulit, nonne æquum est ut hunc Hominem inter Divos numeremus? Præcipui cum idem Vir multa de Diis ipsis immortalibus præclare docuit, totamq; naturam rerum optime explicavit. Ego verò illum ducem sequutus Philosophor, & doceo quàm necessum est omnes res creatas existere ex conditione qua primum facta sunt, neq; posse (validas autem leges rescindere) durare ultra spatium a Natura fixum & constitutum. Inter res creatas inveni & demonstravi Animas mortales esse, nasci & interire, neq; in æternum integras manere posse. Sed Simulacra in Somni solere mentem fallere, ita ut videamur cernere eum, quem olim reliquit i ita.

NOTÆ.

40. Ita ad Satietatem] Ad Satiætem, ωρεῖς ἥσαν : id est, valdè aut abundè:
& versu sequenti Scatis : Sic infra
Largissimum fontem Scatere, ἀτά, erumpere
flumen.

45. Atq; pericula tunc] Gifanius, Atq; pericula est : Prælia infinuandum nobis, id est, Prælia sunt nobis subeunda.

48. Spurcities] Spurcus, ἀσπυγῖς : Qui ut interpretatur Polybius lib. 17. ἀσπυγῖς εἰς ἀσπυγῖας ἐξέρχεται. Vid. Casaubonum ad Theophrasti characteres p. 180.

56. Cujus ego ingressus &c.] V. 36. habes libri argumentum. Probat enim Poeta Mundum aliquando incepisse, aliquando etiam perituum. Deinde Mundi & Anima-

lium originem describet. docebit quæ Animalia nasci potuerunt, quæ finxit Poetarū vanitas & Vulgi supersticio: Quomodo Nomina rebus imposita, & mutua per voces commercia, unde Religio & metus Deorum dicit. Denique Solis, Lunæ, Syderum cursus explicabit, Eaque Sola vi Naturæ, nulla verò Providentia volvi demonstrabit. Nisi enim motus cælestes explicet, haud faciliè tollet omnem de Providentia opinionem: Nam Religio, ut primo libro observat,

Caput e Cæli regionibus ostendit.

56. Nunc Rationes] Alii dum rationes, & forsitan melius.

Quod

Deinde instituti mei ratio, atq; Epicuri doctrina orlo postulat, ut dicerem Mundum Mortalem, aliquando incipisse, & quando perituum esse: & ut demonstrarem quibus modis Semina casu & temere convenientia Cælum, Terram, Mare, Sidera, Solem, & Luna orbem construxerunt: ut docerem i super, qua Animas & Terra orta sint, & qua nunquam extiterunt, licet ab aliquibus credantur extitisse: Quo etiam modo Homines linguis sonos variante rerum nomina invenerunt, & caperunt consulari. Quo deniq; modo Hominum mentes invasi ille Deorum metus, qui per orbem terrarum conservat Fana, Lacus, Lucos, Aras, & Imagines Deorum. Præterea docebo, qua vi Solis Lunaque cursus regens Natura dirigat, Na forte credamus ista Sidera sponte sua inter Cælum & Terram perpetuo se volvere, eo tantum sine ut Fruges atq; Animalia crescere faciant; Ne etiam putemus ab imperante & dirigente aliqua Deo circumferri: Nam qui benè didicerunt Deos summo in otio vitam suam agere, si forsan admittentur qua ratione res singula fieri possunt, præcipue qua supra capite in locis cælestibus cernuntur, in Antiquas Religiones iterum relabuntur, acerbis Dominis se subiciant, quos infames existimant posse omnia perficere quia ignorant quid possit esse, quid non possit,

Quod superest, nunc me huc Rationis detulit ordo, } 65

Ut mihi, mortali consistere corpore Mundum, Nativumque simul, ratio reddunda sit, esse:

Et quibus ille modis congressus Materiai Fundarit Terram, Cælum, Mare, Sidera, Solem, Lunaque globum; tum quæ tellure Animantes 70 Exstiterint: & quæ nullo sint tempore natæ.

Quove modo genus Humanum variante loquela Coeperit inter se vefci per nomina rerum:

Et quibus ille modis Divum metus insinuârit Pectora, terrarum qui in orbi sancta tuetur 75 Fana, Lacus, Lucos, Aras, Simulacraque Divum.

Præterea, Solis cursus, Lunæque meatus Expediam, qua vi flectat Natura gubernans: Ne fortè hic inter Cælum, Terramque reamur Libera sponte sua cursus lustrare perenneis, 80 Morigera ad fruges augendas, atque animanteis: Neve aliqua Divum volvi ratione putemus.

Nam, benè qui didicere Deos securum agere ævū, Si tamen interea mirantur qua ratione Quæque geri possint, præsertim rebus in illis, 85 Quæ supra caput ætheriis cernuntur in oris; Rursus in antiquas referuntur Religiones, Et Dominos acreis adsciscunt, omnia posse Quos miseri credunt, ignari quid queat esse,

Ne etiam putemus ab imperante & dirigente aliqua Deo circumferri: Nam qui benè didicerunt Deos summo in otio vitam suam agere, si forsan admittentur qua ratione res singula fieri possunt, præcipue qua supra capite in locis cælestibus cernuntur, in Antiquas Religiones iterum relabuntur, acerbis Dominis se subiciant, quos infames existimant posse omnia perficere quia ignorant quid possit esse, quid non possit,

NOTÆ.

71. Et qua nullo &c.] Intelligit Chimæras, Centauros, Scyllas, Hermaphroditum, &c.

73. Inter se vefci per nomina] Uti rerum nominibus, & sermones miscere: Ita legit & interpretatur hunc versum Notius in voce Vefci.

78. Naturæ gubernans] Per Naturam nihil intelligit Lucretius præter Atomorum in hunc mundi compagem temerè coniectarum vini & motum.

82. Neve aliqua Divum] Epicurus: *ἢ ἢ δὲ δύναμις αὐτῶν πῶτα μὴ αὐτομάτως, ἀλλὰ ἀλειπτέοντα ἀσχηρίως, καὶ ἐν τῇ πάσῃ μεταβολῇ: ὥς εἰ μὴ τὸ πρῶτον αὐτῶν, ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἢ μεταβολῇ αὐτοῦ αὐτομάτως μεταβολῇ ἔσται.*

84. Si tamen interea mirantur] Inde Hottius Epicureus.

Nil admirari prope res est una, Numici, Solis, qua possit facere & servare beatum: Hunc Solem, & Stellas, & decedentia certis Tempora momentis, sunt qui formidare nulla Imbuti spectant:

Istū Horatii locum e Lucretio interpretare, & prudentius facies quàm alii Interpretes.

88. Dominos acres] Lib. 2. Dominos superbos: Eadem Velleius apud Ciceronem lib. de Nat. Deor. 1. Dum Deum rerum Authorem facitis, imposuistis in cervicibus nostris sempiternum Dominum, quem dies & noctes timeremus; Quis enim non timeat omnia providentem, & cogitantem, & animadvertentem, & omnia ad Se pertinere putantem, curisum, & plenum negotii Deum?

Quid

Quid nequeat ; finita potestas denique quoque 90
Quanam sit ratione, atque altè terminus hærens.

Quod superest, ne Te in promissis plura moremur.

Principiò, Maria ac Terras, Coelumque tuere :

Horum naturam triplicem, tria corpora, Memmi,

Treis species tam dissimileis, tria talia texta, 95

Una dies dabit exitio : multosque per annos

Sustentata ruet moles & machina Mundi.

Nec me animi fallit, quàm res nova, mira que
menti,

Accidat, Exitium Coeli Terræque futurum :

Et quàm difficile id mihi sit pervincere dictis : 100

Ut sit, ubi insolitam rem adportes auribus antè,

Nec tamen hanc possis Oculorum subdere visu,

Nec jacere indu Manus, via quà munita fidei

Proxima fert humanum in pectus, templaq; mentis:

Sed tamen effabor : dictis dabit ipsa fidem res 105

Forſitan, & graviter terrarum motibus orbis

Omnia conquassari in parvo tempore cernes :

Quod procul à nobis flectat Fortuna gubernans :

Et Ratio potius, quàm Res persuadeat ipsa,

Succidere horrifono posse omnia victa fragorè. 110

Qua priùs aggrediar quàm de re fundere fata

Sanctius, & multò certa ratione magis quàm

Pythia, quæ tripode è Phœbi, lauroque profatur :

Multa tibi expediàm doctis solatia dictis :

res probabit mea dicta, & forſan brevi tempore videbis omnia Terra motibus diſſuſa confundi.
Quod Fortuna rerum domina à Nobis procul avertat. Et Ratio potius quàm res ipsa Nos edoceat totam Mundi compagem diſſolutam hurrendo fragore conquaſſari poſſe. De qua re antequam incipiam fundere Oracula ſanctius & multò certius quàm Pythia, quæ ex Tripode & Lauro Phœbi edis Oracula, multa quæ Philoſophia ſubmiſſiſſas digna & utiliſſia cogniſc Te docebo :

NOTÆ.

92. *Quod ſuperest &c.] Tandem v. 19.*
Rem ipſam aggreditur, præclaram quidem illam, ſed difficilem ; & quam vix perſuadebit. Non facile credimus quod nolumus, Quis autem velit videre Mundi ruinam, quam ſine ſua perniciæ experiri non poteſt ? Ipſe Poeta talis tantique caſus miſereri videtur.

----- *Tria talia texta*

Una dies dabit Exitio ----- v. 95.

certe timet v. 108.

Quod procul à nobis flectat Fortuna gubernans.

101. *Ante] Viz. ante inſolutam.*

102. *Viſu] Viſui. Oculis. Veteres autem Viſu : Sic Terentius. Veſtitu nimio indulget.*

103. *Via quæ munita fidei proxima &c.]*

Ea enim maximè credimus, quæ cernimus, aut tangimus.

inſuper quo modo cuiq; res Potestas finita eſt, itemq; Potestatis terminus in rei unius cuiq; Natura fixus & penitus impaſſus. Quod ſuperest, ne Te promiſſu diutius morer, Trimum aſſice Mare, Terras, Cælum ; Triplicem horum naturam, tria corpora, O Memmi, tres ſpecies rerum tam diſſimiles, tria talia (tam admiſſanda) texta Una dies diruet, & compages hujus Mundi, quæ per multos annos integra duravit, diſſolvetur. Non quidem neſcius ſum id quod jam aſſero, Mundum viz. aliquando ruiturum eſſe, Tibi novum, abſurdum, & proſus incredibile videri, & quàm difficile ſit mihi id ita demonſtrare ut Te perſuaſum fatearis : Hec enim plerumq; ſit cum proponas auribus rem novam, quàm tamen oculis videre non poteſ, neq; manu tractare quæ (per manus viz. & oculos) certa rerum noſtitia in hominum peſſora, ubi mentes habitant, proximè deſertur. Dicam tamen, & forſan ipſa

III. *Qua priùs aggredior &c.] Quoniam verò Stoicorum vanitas, aliorum Ignorantia, & Vulgi ſuperſtitio multa præjudicia huic Opinioni oppoſuerant. illa omnia amolitur Lucretius ; & primò v. 36. Stoicos refutat. Quippe iſti Homines Solem, Lunam, Mare, Terras, totum denique Mundum Spiritu intus inſuſo Animatum Deum eſſe voluerunt. Manilius.*

Hoc opus immenſi conſtructum corpore mundi, Membræq; Natura diſverſa condita forma Aeris, atq; ignis, Terræ, Pelagiæ, jacentis Vis Anima diſtina reſi, ſacrog, meatu Conſpiras Deus, & tacita ratione gubernas.

Hos autem contemnit Poeta, & indignatur ; injuriarum forſan memor, nec ingarum patiens.

Religion

Nec forsitan religione refrænatus credas Terram, Solem, Cælum, Mare, Sydera, Lunam, tanquam Dei unius immensi membra immortalia debere esse & æterna; idcirco putes æquum esse ut non minus quam Gigantes pro atroci impietate pœnas luèrent omnes illi, qui argumentis suis Mundi Mœnia diffingere, & splendorem Cæli Solem extinguere conantur, asserentes ea Mortalia esse, quæ reverà sunt æterna. Hæc verò omnia (Mare, Terra, Cælum, &c.) tam longè distant à divino Numine, tam indigna sunt ut inter Deos habeantur, ut ex his potius cognoscere possimus quid sit vitalis motus & sensus destitutum. (sunt in æria plane corpora & insensilia.) Nulla enim suadet ratio Animam & Animus posse cum qualibet corpore conjungi, sicut in Aere Arbor, in salso Mari Nubes non possunt esse, Pisces in Agri vivere nequeunt: Nec Sanguis in Ligno, nec Succus in Saxo potest esse: Certum & definitum est ubi unaquæq; res crescat & existat. Sic Anima non potest sine Corpore sola oriri, neque à Nervis & sanguine separata, vel sine Nervis & sanguine existere: Hoc enim si possit, Anima potius in Capite, Humeris, aut imis calcibus, imò in quavis parte corporis oriri videretur, & tandem per totum Hominem diffundi. Quoniam verò certa & definita sint loca in nostro Corpore ubi scorsum Anima & Animus oriri possit & crescere,

Religione refrænatus ne fortè rearis, 115
Terras, & Solem, Cælum, Mare, Sidera, Lunam,
Corpore divino debere æterna manere:
Proptereaque putes ritu par esse Gigantum,
Pendere eos pœnas immani pro scelere omneis,
Qui ratione sua disturbent mœnia Mundi, 120
Præclarumque velint cœli restringere Solem,
Immortalia mortali sermone notantes.

Quæ procul usque adeo divino ab numine distent,
Inque dædum numero sic sunt indigna videri,
Notitiam potius præbere ut possent putentur, 125
Quid sit vitali motu, sensuque remotum.
Quippe etenim non est cum quovis corpore ut esse
Possent Animi natura putetur, Consiliumque.
Sicut in æthere non Arbor, nec in æquore salso
Nubes esse queunt, neq; Pisces vivere in arvis; 130
Nec Cruor in lignis, nec saxis Succus inesse:
Certum, ac dispositum fuit, ubi quicquid crescat,
& insit.

Sic Animi natura nequit sine Corpore oriri
Sola, neque à nervis, & sanguine longiter esse.
Hoc si posset enim, multò prius ipsa Animi vis 135
In Capite, aut Humeris, aut imis Calcibus esse
Posset, & innasci quavis in parte soletur:
Tandem in eodem homine, atque in eodem vase
maneret.

Quod quoniam nostro quoque constat Corpore
certum,
Dispositumq; videtur, ubi esse, & crescere possit 140

NOTÆ.

120. *Disturbent mœnia Mundi*] Id est, probant Mundum interitum. Ita Virgilius, *Ingentes erigit alnos*, id est, describit quo pacto ex Heliadibus Alni surrexerint: Inde apud Aristotelem οἱ γεννῆτες τῶν ὀσφύων (*generantes Mundum*) qui probant Mundum genitum esse; & illud Platonis notandum, qui τὰς πηγὰς (*fluens*) aliquibi vocat eos e Philosophis, qui omnia in perpetuo fluxu esse dicerent. *Faber.*

124. *Sic sunt indigna*] Alii *Qua sunt indigna.*

129. *Sicut in &c.*] Sequentes 13. v. 128.

venies lib. 3. v. 786. ubi etiam legitur: *Non aqore in alto.*

135. *Hoc si posset enim*] Quatuor hos versus huc cum aliis temerè translatos conjicit *Faber*: Sed ad rem æquè ac reliqui faciunt. Nam si in ipso nostro corpore Nervis, Venis, & Sanguine instructo certa & definita loca sint, ubi Anima & Animus scorsum nascantur & existant; frustra Animam & Animus in Cœlo, Mari, Terra, aliisque Corporibus nullis omnino organis donatis Aliquis requirat.

Dispositi-

Seorsum Anima, atque Animus : tandè magis inficiandum,

Totum posse extra Corpus, formamq; animale[m] Putribus in glebis Terrarum, aut Solis in igni, Aut in Aqua durare, aut altis Ætheris oris. Haud igitur constant divino prædita sensu, 145 Quandoquidem nequeunt vitaliter esse animata.

Illud item non est ut possis credere, sedes Esse Deum sanctas in mundi partibus ullis. Tenuis enim natura Deum, longèque remota Sensibus à nostris, animi vix mente videtur. 150 Quæ quoniam manuum tactum suffugit, & ictum, Tactile nil nobis quod sit, contingere debet. Tangere enim non quit, quod tangi non licet ipsu[m]. Quare etiam sedes quoque nostris sedibus esse Dissimiles debent, tenues de corpore eorum. 155 Quæ tibi posteriùs largo sermone probabo.

Dicere porro, Hominum causa voluisse parare Præclaram mundi naturam, proptereaque Id laudabile opus Divum laudare decere, Æternumq; putare, atq; immortale futurum, 160 Nec fas esse, Deum quod sit ratione vetusta Gentibus humanis fundatum perpetuo ævo, Sollicitare suis ullum de sedibus unquam,

Et ea tenuitate qua sunt ipsa Deorum Corpora. Quæ omnia longa disputatione infra explicabo. Dicere autem Deos voluisse præclarum hunc Mundum fabricare Hominum causa, ideoq; nos debere honorifice sentire de laudabili isto Deorum opere, & credere illud immortale & æternum jure, & non fas esse id, quod olim Dei Hominum causa æternum esse voluerunt, conari probare aliquando ruiturum.

NOTÆ.

145. Haud igitur constant] Velleius apud Ciceronem lib. 1 de Nat. Deor. Qui Mundum ipsum Animantem sapientemq; esse dixerunt nullo modo Animi naturam intelligentes viderunt, in quam naturam cadere possit.

147. Illud item non est] Cum verò Dii sint immortales & æterni, pares sedes habeant necesse est, inde Deos in Cælis, atque ideo nunquam ruituris, omnes collocant. Respondet Poeta v. 10. Illud omne esse vite Poetarum, Sive Vulgi figmentum, Nam tenuior est Deorum Natura quam ut tangat tam crassa Corpora, ideoque ista Deos habitare minimè putandum.

155. Tenues de Corpore eorum] Quæ tenuitatis differentia est nos inter & Deos ipsos, eadem inter sedes Deorum & nostras est; Itaque tenues de corpore eorum significabit, tenues esse, quasi ex iisdem corpusculis consent, quibus & Dii constant.

etò vehementiùs negandum est, Totum (Animam & Animum) posse esse extra Corpus, aut in putribus glebis terrarum, in Igne Solis, in Aqua, aut in alto Aere (& alto existere. Hac igitur (Mare, cælum &c.) minime credenda sunt divino sensu prædita, cum nec Anima nec Vita donari possunt. Insuper nulla ratio suadet Sanctas esse Deorum sedes in ullis Mundi partibus (Cælo viz. aut Sole) & Numina illas Mundi partes habitare: Nam Deorum Natura est valde tenuis & longè infra nostros sensus, ita ut sensibus nostris percipi non possit, imò vix ipsa mensa percipiatur, Quæ quidem Deorum natura quoniam infra sensus nostros est, neg. manibus nostris tractari aut palpari potest, nihil debet contingere quod est Nobis tactile, nam id quod tangi non potest, non potest tangere: Igitur Sedes Deorum debent esse dissimiles nostris Sedibus.

Faber. Lælabinus legit Tenuer pro corpore eorum.

157. Dicere porro hominum &c.] At Dii hunc Mundum fabricarunt, & æternum esse voluerunt. Resp. Lucretius v. 25. Sui an Hominum causa fabricarunt? Sui si quis dixerit, idem dicat, Quid Deo cultus Hominis confert beato, & nulla re indigente. Quid autem erat quoddam concupisceret Deus Mundum signis & luminibus tanquam Ædilis ornare? Si ut Deus melius habitaret, antea viz. tempore infinito in tenebris tanquam in gurgustio habitaverat? post autem, varietatè eum delectari putamus, quia Cælum & Terras exornatas videmus? Quæ ista potest esse oblectatio Deo? quæ si esset, non ea tam diu carere posuisset. Hominum causa qui dicit, idem explicet, quomodo nobis non existentibus insuare foret non esse.

K. k

Nec

Argumentis disturbare. Summamque rerum (Mundum) ab fundo evertere. Hac vero & ejusmodi alia qui dicit, O Memmi, deliras. Quid enim commodi nostra gratia Immortalibus atque beatis Diis conferre possit, ut nostris causa aliquid facere conarentur? Illosq. Deos qui per tot antea secula questam agebant vitam quid impelleret, ut priorem vivendi rationem mutare cuperent? Nam ille solum debet affectare novam conditionem cui vetus displicet, at in illo, qui tempore antea vitam agebat felicem nullum malum nullaque aegritudine vexatam, quid excigaret istam mutandi cupiditatem? An viz. Deorum vita in mortore & tenebris jaceret usque dum splendida ha pulcherrimaq. res nascerentur? Aut quid mali fuisset nobis nunquam fuisse nati? Nam quicunq. natus est debet velle manere in vita, quamdiu blanda Voluptas eum retinebit; Qui vero vita delicias nunquam gustavit, nec unquam extitit, quid illi obvis nunquam extitisse? Deinde quodnam exemplare aut Imaginem habuerunt Dei ad quam res omnes effingerent? Unde Humani generis notities illis instat, ut scirent & intelligerent quid vellent facere? Quo etiam modo sit vis Principiorum cognita, unde noverint Semina ista permutato inter se ordine & situ varias rei posse constituere, nisi ipsa Natura, constituendo & componendo res, docuisset quid Semina valerent? Namq. rerum Primordia ab aeterno proprio suo pondere & aliorum illibus agitari solebant, & moveri, omnibus modis convenire, & pertentare omnia

Nec verbis vexare, & ab imo evertere summam: Cætera de genere hoc adfingere, & addere, } 165
Memmi,

Desipere? It; quid enim Immortalibus, atque Beatis Gratia nostra queat largiri er emolumentum, Ut nostra quicquam causa gerere adgrediantur? Quidve novi potuit tantò post antè quietos Inicere, ut cuperent vitam mutare priorem? 170 Nam gaudere novis rebus debere videretur, Cui veteres obfunt; sed, cui nil accidit ægri Tempore in antea, cùm pulchrè degeret ævum, Quid potuit novitatis amorem accendere tali? An, credo, in tenebris vita, ac moerore jacebat, 175 Donec diluxit rerum genitalis origo?

Quidve mali fuerat nobis non esse creatis? Natus enim debet, quicunq. est, velle manere In vita, donec retinebit blanda voluptas. Qui nunquam verò vitæ gustavit amorem, 180 Nec fuit in numero, quid obest non esse creatum?

Exemplum porro gignundis rebus, & ipsa Notities Hominum, Divis unde insita primum? Quid vellent facere ut scirent, animoque viderent? Quo ve modo? It unquam vis cognita Principiorum, } 185

Quidnam inter sese permutato ordine possent, Si non ipsa dedit specimen Natura creandi? Namque ita multa modis multis Primordia rerum Ex infinito jam tempore percita plagis, Ponderibusque suis consueverunt concita ferri, 190 Omnimodisque coire, atque omnia pertentare,

NOTÆ.

164. *Summam*] Mundum viz. Mundum autem dixit *Summam* ex eorum Philosophorum sententia qui *Unicum* agnoscabant. Lambinus legit *Fundo*.

174. *Amorem accendere tali*] Alii *amore tali*: *Tali*. *Tali* orn, seu Deo vel Homini. Faber.

181. *Nec fuit in numero*] Rerum creatarum: *Esse creatum*: Alii *Esse creato*, ut v. 177. *Esse creatis*.

182. *Exemplum porro &c.*] Tota omnium rerum notities a Simulachris rerum in-

currentibus derivatur, Dii etiam nihil inconsideratè faciunt, quicquid agere constituunt illud prævident: At nullæ Imagines rerum in Mentem Divinam cadere potuerunt, cùm res ipsæ nondum extiterint; ideo ineptè aliquis dicat Deos Cælum, Terram, Animalia, Omnia creasse.

187. *Creandi*] Lambinus *Creando*: meliùs.

188. *Multa modis multis*] *Multimodis multis*: Gifanius.

Quæcunque

Quaecunque inter se possint congressa creare,
Ut non sit mirum si in taleis disposituras
Deciderunt quoque, & in taleis venere meatus,
Qualibus hæc rerum genitur nunc Summa } 195
novando.

Quod si jam rerum ignorem Primordia quæ sint,
Hoc tamen ex ipsis Coeli rationibus ausim
Confirmare, aliisque ex rebus reddere multis,
Nequaquam nobis divinitus esse paratam
Naturam rerum, tanta stat prædita culpa. 200

Principiò, quantum Coeli tegit impetus ingens,
Inde avidam partem Monteis, Sylvæque ferarum
Possedere, tenent Rupes, vastæque Paludes,
Et Mare, quod latè Terrarum distinet oras.
Inde duas porro prope parteis fervidus Ardor, 205
Assiduusque Geli casus mortalibus aufert.

Quod superest arvi, tamen id Natura sua vi
Sentibus obducit, ni vis Humana resistat,
Vitæ causa valido consueta bidenti
Ingemere, & terram pressis proscindere aratris. 210
Si non fecundas vertentes vomere glebas,
Terræque solum subigentes cimus ad ortus:
Sponte sua nequeant liquidas existere in auras:

Et tamen interdum magno quæsit labore,
Cum jam per terras frondent, atque omnia florent; 215
Aut nimis torret fervoribus ætherius Sol,

*Homines fecundas glebas Vomere vertentes, Terramque subigentes excitemus ad exerendam vim
frugibus producendis aptam, profecto nunquam sponte sua nascerentur. Interdum tamen fruges la-
bore magno quasitas, cum jam florent per Terras, & lata messis spem faciant, vel nimio calore
Sol urit,*

quæcunque hisce catibus fa-
vare & componere valerent,
ut mirandum non sit, si in
talem ordinem aliquando
deciderunt, & obtinuerunt
eos motus, quibus admini-
stratur hic Mundus, & per-
petuò renovatus conservatur.
Si verò nescirem rerum Ori-
gines, tamen ex ipsis Cæli
rationibus multisque aliis
rebus probare possem, Mun-
dum non fuisse à Diis factum,
tot tantisque vitis labo-
rat. Principio, Orbis
quem rapidus Cæli ambi-
tus tegit magnam partem
montes occupant & Sylva
ferarum domus, Rupes etiam,
vasta Paludes, & Mare
quod varias Terra regiones
latè separat. Tristiora,
duas fere totius orbis par-
tes nimis Calor (sub Zona
torrida) & continuum frigus
(sub Zonis frigidis) aufert
mortalibus. Id Terra quod
superest Sentes solos produce-
ret, nisi Homines domarent
soliti vidus quarenda causa
bidenti valido ingemere, &
depressis Aratris terram pro-
scindere; Nisi nos, inquam,

NOTÆ.

195. *Genitur*] Codd. *Geritur*, Nec melior quidem hæc vox *Genitur* Lambini.

196. *Quod si jam rerum &c.*] Sequuntur v. 27. argumenta e vitiosa hujus Mundi constitutione ducta; Quippe Sapientissimi Artificis opus fuisset absolutum, non horridum Montibus, Sylvis, Paludibus, &c. Aliæ partes non rigerent perpetuo gelu, neque alias, nimii Calores torrent: Deinde Fruges potius quam Spinæ, Sentes, & cætera inutilia produceret, Denique nullis procellis vexaretur, Non aleret Feras Humano Generi infestas, neque varii Morbi varias Anni tempestates sequerentur, & Funera præcipitarent: Sed omnia fuissent optimè disposita & ornata, Quietæ acque utilis Hu-

mani generis accommoda, & Deo digna.

202. *Avidam partem*] Magnam, ingentem, Interpretes, Quia viz. Avidi magna omnia desiderant, vel quia avidè occupata est, Quis feret hæc? *Avidam* Bibulam Nardius, nam Terra est Humoris avidissima: ineptè. Nec porro Interpretes prætendant

Avido complexu quem tenet Æther

lib. 2. v. 1065. non attinet. Melius igitur cum vulg legatur. Aliam, sed potius *Habitant*: Neque insolentius *Montes Habitant* quam *Sylva possident*.

206. *Geli*] Vetus tam Gelu, quam Gelu.

aut subiti imbres, & gelida
pruina enecant; aut Pro-
cella turbine violento ja-
bant, & prosternunt. Tra-
teres, cur Natura terra ma-
ritique nutrit & auget hor-
rendas feras Humano gene-
ri infestas? Quare varia
tempestates Anni varios af-
ferunt Morbos, quare tam
frequentia sunt immatura
funera? Deinde Puer, ut
blanfragus à savi undis pro-
jectus, nudus humi jacet, In-
fans, omni vita auxilio in-
digus, cum primum ex ute-
ro Matrù illum in oras lu-
minis profundis Natura, lu-
gubri vagitu locum complet,
ne par est, cui tot mala sunt
in vita subeunda. At Pec-
udum, Pecorum, & Fe-
rarum varia genera cres-
cunt, non est iis opus ere-
pitaculis, neq. ulli eorum
blanda & dimidiata verba
alma nutritici adhibenda
sunt; neq. diversus vestes
pro diversa Anni tempe-
state quarunt: Denique non
Armis opus est, non alius
Manibus quibus se suaque
defendant, quoniam Tellus &
Natura rerum formatrix
sponte omnibus omnia abun-
dè subministrat. Princi-
pio, quoniam Terra, Aqua, Aër, Ignis e quibus hic Mundus componi videtur Mortalia sunt &
nativa, aliquando nascuntur, aliquando intereunt, totus etiam Mundus mortalis est habendus.
Nam quorum partes & membra videmus mortalia & nativa, illa ipsa quoque cernimus mor-
talia

Aut subiti perimunt imbres, gelidæque pruinæ,
Flabraque ventorum violento turbine vexant.

Præterea genus horrifera Natura Ferarum,
Hnmanæ genti infestum, terraque marique, 220
Cur alit, atque auget? cur Anni tempora morbos
Apporant? quare Mors immatura vagatur?

Tum porro Puer, ut sævis projectus ab undis
Navita, nudus humi jacet, infans, indigus omni
Vitali auxilio, cum primum in luminis oras 225
Nixibus ex alvo matris natura profudit;
Vagituque locum lugubri complet, ut æquum' est,
Cui tantum in vita restet transire malorum.
At variæ crescunt Pecudes, Armenta, Feræque:
Nec crepitacula eis opus sunt, nec cuiquam } 230
adhibenda' est

Almæ nutritici blanda atque infracta loquela:
Nec varias quærent Vestes pro tempore Cœli.
Denique non Armis opus est. non Moenibus altis,
Queis sua tutentur, quando omnibus omnia largè
Tellus ipsa parit, naturaque dædala rerum. 235

Principiò, quoniam Terræ corpus, & Humor,
Aurarumque leves animæ, calidique Vapores,
E quibus hæc rerum consistere Summa videtur,
Omnia nativo ac mortali corpore constant:
Debet tota eadem Mundi natura putari. 240
Quippe etenim quorū parteis, & membra videmus
Corpore nativo & mortalibus esse figuris;
Hæc eadem ferme mortalia cernimus esse,

NOTÆ.

222. Adportant] Important Lambinus.
infra, v. 370.

Aut aliam quamvis eladem importare
pericli.

223. Tum porro Puer &c.] V. 13. aliud
habes argumentum; Si Dii Mundum fe-
cissent. Melior foret Hominum. quàm
Aliorum Animalium conditio, at longè
deterior, & si rem ipsam attendas, Brutis
Parentes videtur Natura. Hominibus No-
verca.

225. Vitali auxilio] Ita Muretus. dum
Codd. i itai.

230. Nec crepitacula eis opus sunt] Codd.
Nec crepitacula eis opus est, & rectius: Plau-
sus

Pueri opus esse cibum.

236. Principia, quoniam &c.] Depulsis
iis prejudiciis quæ Stoicorum vanitas aut
Vulgi superstitio opinioni suæ opposue-
rat, v. 12. hoc modo disputat; Cum
ea sit Natura Totius quæ Partium, &
observemus Mundi partes Terram viz.
Aquam, Aërem & Ignem subinde muta-
ri, aliquando diminui, & deinde refici;
dicendum est totam compagem esse pariter
Mortalem.

240. Debet tota eadem] Gifanius. Debet
eodem omni, viz. æquè nativæ & Mortali
corpore consistere.

243. Hæc eadem ferme] Debit planè &
disertè concludere, sed ita alibi locutus
est; Donatus ferme pro facile: Terent.
Andr. Act. 3. Sc. 1.

Et nativa simul. Quapropter maxima Mundi
Cum videam membra, ac parteis consumpta } 245
regigni.

Scire licet, Coeli quoque idem Terræque fuisse
Principiale aliquod tempus, clademque futuram.

Illud in his rebus ne me arripuisse rearis,
Memmi, quod Terram, atq; Ignem mortalia sumpsi
Esse: neq; Humorem dubitavi, Auræq; perire: 350
Atque eadem gigni, rursusque augescere dixi:

Principio, pars Terræ nonnulla perusta
Solibus assiduus, multa pulsata pedum vi
Pulveris exhalat nebulam, nubeisque volanteis,
Quas validi toto dispergunt aëre venti: 255

Pars etiam glebarum ad diluviem revocatur
Imbribus, & ripas radentia flumina rodunt.
Præterea, pro parte sua quodcunque alid augeat,
Roditur: & quoniam dubio procul esse videtur
Omniparens, eadem rerū commune sepulcrum: 260
Ergo Terra tibi limatur, & aucta recrefcit.

Quod superest, Humore novo mare, flumina,
fontes

Semper abundare, & latices manare perenneis,
Nil opus est verbis, magnus decurfus aquarum
Undiq; declarat: sed primum quicquid Aquæ 265
Tollitur, in summaq; fit, ut nihil Humor abundet,
Partim quod validi verrentes æquora venti
Deminuunt, radiisque retexens ætherius Sol:

cessæ est, ut Terra ferat & nascatur, ut aliquando minus, aliquando majus sit illius Corpus. Deinde de Mare, Flumina. Fontes novo Humore semper abundare Aquasq; perennes fluere non opus est argumentis quibus confirmarem. Nam Magni fluvii undiq; in Mare decurrentes id demonstrant: sed primo, Aliquid Aqua consumitur, & fit ut tota moles Aqua nimia non sit, partim quoniam validi venti verrentes æquora diminuunt Aquas, & ætherius Sol radiis suis attenuat & elevat;

NOTÆ.

248. Illud in his rebus &c.] Quod verò præcipue partes, & maxima Mundi membra, Terra, Aqua, Aër, Ignis gignuntur, & intereunt; v. 59. fusiùs demonstrat: Multæ Terræ particulae in altum feruntur, & Aëra componunt; Multas auferunt flumina, & in Mare volvunt v. 14. Aqua item nova indes nascitur, at pars illius vi Solis in Aërem mutatur, pars in meatibus subterraneis Terræ formam induit v. 12. Aërem, qui recipit omnes particulas e rebus omnibus perpetuo fluentes, & res illas omnes reficit nemo dixerit æternum, aut immortalem v. 8. De Igne denique idem concludendum, cum Radii Solis, qui unicuique est Lu-

cis & Ignis fons, quolibet momento emissi pereunt, Ideoque quod Sol ipse reparetur, æquæ ac Lychni & Tedæ omnino consistendum v. 25.

248. Arripuisse] Arripere, assumere non datum aut concessum ab altero: Tullius lib. 1. de Nat. Deor. Arripere mihi videmini quasi vestro jure, rem nullo modo probabilem.

258. Alid augeat] Alii Alit, Aueat.

261. Limatur] Libatur, melius.

265. Sed primum quicquid] Quidque, ut sepe aliàs, & v. 285. item v. 305. Nam primum quidquid fulgoris disperis eii.

268. Retexens] Annotat, & repletum, resolvens.

Partim

partim quoniam per subter-
raneos meatus distribuitur,
per istos enim meatus Aqua
marina rivuli feruntur,
qui ad fontem Amnium con-
venientes erumpunt, & in-
de super terras fluunt dulci
agmine quâ via semel secta
undâ liquido pede detulit
(ubi cunq; egeritur humus, &
fit fossa.) Nunc de Aere
dicendum est, qui singulis ho-
ris infinitis pene modis toto
suo Corpore mutatur. Nam
quodcunq; de rebus fluit in
magnum Aeris mare fertur,
qui Aer nisi vicissim rebus
Corpora retriuiuat, & resi-
ciat fluentes, Omnes rei iam
jam resoluta fuissent, & in
Aerem mutata. Aer igitur
ingitrit oritur de rebus aliis,
& in res alias radit, certum
enim est res omnes in perpe-
tuo fluere esse, particulas
emittere, & diminui. Item
atherius Sol Largus liquida
luminis fons, assiduè nova
luce perfundit Cælum, & lu-
cem novâ luce confestim re-
fecit: Num es Lux qua pri-
mo emittitur, quam primum
astigeris partem in quam de-
stinatur, peris: Id autem ita
esse hinc potes cognoscere,
quod simul ac Nubes subeant
Solem, & radios lucis quasi
interrompunt, statim pars
omnis radiorum quæ est infra
Nubes perit, & quæcunq; Nu-
bes feruntur, Terra inumbratur: Atq; hac probant res nova luce semper indigere, & lucem primò
emissam perire: Nec alia ratione Res in luce videri posse, nisi Sol ipse fons lucis novos radios per-
petuò emittat. Quæntiam nocturna lumina, quæ sunt terrestria, Pendentes viz. Lychni, Teda
coruscis fulgoribus micantes, multoq; fumo pingues, pari ratione ministerio Ignis novam lucem per-
petuò suppeditare properant, instant tremere ignibus, (tremulos radios ingitrit emittunt)

Partim quòd subter per terras deditur omneis.
Percolatur enim virus, retroque remanat 270
Materies Humoris, & ad caput amnibus omnis
Convenit; inde super terras fluit agmine dulci,
Qua via secta semel liquido pede detulit undas.
Aëra nunc igitur dicam, qui corpore toto
Innumerabiliter privas mutatur in horas. 275
Semper enim quodcunq; fluit de rebus, id omne
Aëris in magnum fertur mare: qui nisi contrà
Corpora retribuat rebus, recreetque fluenteis,
Omnia jam resoluta forent, & in Aëra versâ.
Haud igitur cessat gigni de rebus, & in res 280
Recidere assiduè, quoniam fluere omnia constat.

Largus item liquidi fons luminis, ætherius Sol
Inrigat assiduè cælum candore recenti,
Suppeditatque novo confestum lumine lumen.
Nam primum quicquid fulgoris disperit eij, 285
Quodcunq; accidit: id licet hinc cognoscere possis,
Quòd simul ac primum nubes succedere Soli
Cœpere, & radios inter quasi rumpere lucis,
Extemplo inferior pars horum disperit omnis;
Terraq; inumbratur, quâ nimbi cunq; feruntur, 290
Ut noscas splendore novo res semper egere,
Et primum jactum fulgoris quemque perire;
Nec ratione alia res posse in sole videri,
Perpetuò ni suppeditet lucis caput ipsum.
Quin etiâ nocturna tibi, terrestria quæ sunt, 295
Lumina, pendentes Lychni, claræque coruscis,
Fulguribus pingues multa caligine Tedæ,
Consimili properant ratione, ardore ministro,
Suppeditare novum lumen, tremere ignibus instant;

NOTÆ.

272. *Agmine dulci*] *Agmen* pro *actu* &
dulci quodam ponere non inelegans est.
Ut

Leni fluit agmine Tiberis

Macrobius Satur. 6. cap. 4.

281. *Fluere omnia constat*] *Supra* lib. 4.

*Nec morâ, nec requies inter datur ulla
fugienti.*

283. *Inrigat*] Sol enim *Fons* luminis.
Vid. v. 661. & lib. 4. v. 375.

287. *Succedere Soli*] Virgilius Geor. 3.

*Aut iusto absuetus coluber succedere, &
umbra*

Idem lib. 4.

Atq; alto succedere Cælo.

299. *Tremere ignibus*] Tremulos radios
spargunt Lychni, & Tedæ.

Instant.

Infant, nec loca lux inter quasi rupta relinquit : 300
 Usqueadeo properanter ab omnibus ignibus ejus
 Exitium celeri toleratur origine flammæ.
 Sic igitur, Solem, Lunam, Stellasque putandum
 Ex alio, atque alio lucem jactare subortu,
 Et primum quicquid flammæ perdere semper : 305
 Inviolabilia hæc ne credas fortè vigere.

Deniq; non Lapides quoq; vinci cernis ab ævo?
 Non altas Turreis ruere, & putrescere Saxa?
 Non delubra Deum, Simulacraque fessa fatisci?
 Nec sanctum numen fati protollere fineis 310
 Possè? neque adversus naturæ fœdera niti?
 Denique non Monumenta virum dilapsa videmus
 Cedere proporro, subitoque senescere casu?
 Non ruere avolsos Silices à montibus altis,
 Nec validas ævi vires perferre, patique 315
 Finiti? neque enim caderent avolsa repente,
 Ex infinito quæ tempore pertolerassent
 Omnia tormenta ætatis privata fragore.

Denique jam tuere Hoc circum, supraque, quod
 omnem

Continet amplexu terram; quod procreat ex se 320
 Omnia (quod quidam memorant) recipitque
 peremta:

Totum nativum mortali corpore constat.

Nam quodcumque alias ex se res augeat, alitique,

*penite avulsa ruent, si ab æterno omnes avi vires impetibus, infrastra sustinuerunt. Deniq; intue-
 re hoc (Cælum) quod circum supraque omnem Terram complectitur, quod ex se procreat omnia (vix
 quidam docent) & eadem peremta recipit, nam id totum nativum prorsus & Mortale est: Quod-
 cumq; enim ex se nutrit augeq; alias res, id ipsum*

*nec lux quasi interrupta reli-
 nquens loca (& continuata
 luce ades illustrantur:) tam-
 ba celeritate lux ista sedam-
 rum quolibet momento evan-
 nescent, ab omnibus illarum
 ignibus nova luce instaura-
 tur: Pariter credendum est,
 Solem, Lunam, & Stellæ
 lucem novam perpetuo sub-
 orientem emittere, & sem-
 per perdere primam quamque
 lucem quam emittunt, ne
 fors in credas illa integra
 semper vigere, & æterna.
 Deniq; nonne vides Lapides
 ab ævo vinci? nonne altas
 turres ruere, saxa etiam pu-
 trescere? Deorum templa,
 imo ipsa Simulachra tandem
 corrumpi, & collabi? Nec
 Deos ipsos templa sua & Si-
 mulachra diutius conservare
 posse quam leges Natura pa-
 tiuntur & permittunt? De-
 niq; nonne videmus Homi-
 num monumenta labi, subito
 casu tanquam Senio confecta
 ruere? Nonne etiam videmus
 Saxa montibus altis avulsa
 cadere, neq; validas vires
 avi Finiti pati posse? Pro-
 fecto enim ista jam non re-*

NOTÆ.

307. Deniq; non Lapides &c.] Superiora
 argumenta confirmat v. 12. Quæ solidif-
 sima videmus. sentiunt vires temporis,
 & putrescunt. Turreis, Templis, Deo-
 rum Simulachra (Nec illa Numen ipsum
 sustentare potest) quis non videt quotidie
 labantia? Saxa denique, quæ integra vi-
 dimus brevi tempore labefacta sunt, &
 montibus avulsa cadunt: Quis autem dicat
 illa ab æterno extitisse, quæ temporis
 finiti vires perferre nequeant?

309. Fessa fatisci] Faber, Fissa fatisci.

310. Protollere fines] Proferre: Plau-
 tus

Neq; Viri vitam suam in crastinum protolli.

313. Cedere pro porro &c.] Gifanius

Quærere pro porro sibi cunque senescere
 credas.

id est, ut credas ea aliquando sibi quærere
 Senectutem: Sed melior vulgata lectio.
 Faber autem rejicit. Denique non monumen-
 ta &c. & legit

Omnique ut porro, subitoque senescere
 credas,

Non ruere avulsos &c.

Sed huic etiam conjecturæ vulgatam le-
 ctionem libenter præferam.

319. Denique jam tuere &c.] V. 6. Illos
 refutat. qui omnia e Cælo oriri, & in
 Cælum iterum resolvi sentiunt, & tamen
 Cælum ipsum immortale & æternum as-
 serunt; Nam quod in alias res vertitur,
 & quod ex iis rebus solutis reparatur &
 reficitur, id Nativum prorsus & Mor-
 tale.

Dominus

debet Dominui, & reser-
 iterum, cum istas res dissolu-
 tas recipit. Deinde si nul-
 lus fuerit dies natalis Ter-
 rarum (ali, sed ab æterno
 existerint; cur non variis
 Poeta Carmine explicarunt
 varias res gestas ante bellum
 Thebanum, & Troja exci-
 dium? Quod res & tanta
 Hominum facinora cecide-
 runt? nec usquam insita
 æternis fama monumentis vi-
 gent? Verum, ut puto,
 Mundus non est admodum
 vetustus, neq. multis abhinc
 annorum millibus incipit es-
 se: atque hanc ob causam
 multa artes etiam hodie in-
 veniuntur, perficiuntur mul-
 ta; hodie multa navibus
 sunt addita, nuper ab Or-
 ganicis Musica reperta est.
 Denique hac Philosophia,
 quam nunc doceo nuper in-
 venta est, & Ipse primus
 sum qui nunc illi in Latino carmine & sermone explicem. Quod si forte credas eadem (easdem
 artes) qua nunc vigent olim fuisse, Sed Homines Igne perisse, Urbes Terra motibus everfas
 cecidisse,

Deminui debet, recreari cum recipit res.

Præterea, si nulla fuit genitalis origo 325

Terræ & Coeli, semperque æterna fuere:

Cur supera bellum Thebanum, & Funera Trojæ,

Non alias alii quoque res cecinerunt Poëtæ?

Quod tot facta virum toties cecidere? nec usquam

Æternis famæ monumentis insita florent? 330

Verum (ut opinor) habet novitatem Summa,
 recensque

Natura? it Mundi, neque pridem exordia cepit.

Quare etiam quædam nunc Artes expoliuntur,

Nunc etiam auferunt; nunc addita Navigiis sunt

Multa: modo Organici melicos peperere } 335
 sonores.

Denique Natura hæc rerum, Ratioque reperta? it

Nuper, & hanc Primus cum primis Ipse repertus

Nunc ego sum, in patrias qui possim vertere voces,

Quod si forte fuisse antehac eadem omnia credis:

Sed periisse hominum torrenti sæcla vapore, 340

Aut cecidisse urbeis magno vexamine Mundi,

NOTÆ.

325. Præterea, si nulla fuit &c.] Mundi
 novitas v. 14. probatur, tum ex eo, quod
 Historiæ omnium antiquissimæ Thebano
 aut Trojano bello superiores non sunt, ut
 esse deberent, si Mundus foret, non dico
 æternus, sed multo vetustior; tum ex eo
 quod Artes omnes recens adinventas ha-
 bemus, siquidem Authores omnium me-
 morantur; cum, si Mundus nunquam
 cepisset, deberent Artes, ac potissimum
 Vitæ utiles semper extitisse. Macrobius
 in Somn. Scip. lib. 2. Cap. 10. Quis non
 hinc existimet Mundum quandoq. cepisse, nec
 longam retrò huius ætatem, cum abhinc ultra
 duo retro annorum millia de excellenti rerum
 gestarum memoria ne græcia quidem extet Hi-
 storia. Nam supra Ninum, à quo Semiramis
 secundum quosdam creditur procreata, nubi
 præclarum in libros relatum est. Si enim ab
 initio, imò ante initium fuit Mundus, ut Phi-
 losophi volunt, cur per innumerabilem seriem
 sæculorum non fuerat cultus, quo nunc utimur,
 inventus? Non literarum usus, quo solo memo-
 ria falcitur æternitas? Cur deniq. multarum
 rerum experientia ad aliquas Gentes recenti
 ætate pervenit? Ut ecce Galli vitem, vel cul-

tum olea Roma jam adolescente didicerunt; alia
 verò Gentes adhuc multa nesciunt, qua nobis
 inventa placuerunt: Hac omnia videntur æter-
 nitati rerum repugnare, dum opinari nos fa-
 ciunt certo Mundi principio singula quaque ce-
 pisse.

336. Natura hæc rerum] Physicam in-
 telligit, planè eadem ratione Horatius,
 qui interdum audacior est, de Pythagora
 dixit

Naturæ non sordidus Author. Faber.

339. Quod si forte &c.] His argumen-
 tis nonnulli Philosophi hoc modo respon-
 dent, Olim Artes istæ vigerunt, quæ
 nunc florent, sed aliquando Ignis, ali-
 quando Aqua delevit, vel Terræ motus
 hausit humanum genus: Inde jam novæ
 videntur nobis & recentes. Hoc respon-
 sum retorquet Poeta v. 13. Nam Orbem
 aliquando Ignibus perustum, aliquando
 Aquis obrutum, aut Terræ motibus di-
 ruptum nemo sanus æternum dixerit:
 Ideo enim Hominem dicimus Mortalem,
 quoniam illis Morbis tentatur, qui in
 alios vehementius incidentes eos abdu-
 lerunt.

Aut ex imbris affiduis exiſſe rapaceis
 Per terras Amneis, atque oppida cooperuiſſe :
 Tantò quippe magis victus fateare neceſſe 'ſt,
 Exitum quoque Terrai, Coelique futurum. 345
 Nam cum res tantis morbis tantique periclis
 Tentarentur, ibi ſi triſtior incubuiſſet
 Cauſa; darent latè cladem, magnasque ruinas :
 Nec ratione alia mortales eſſe videmur
 Inter nos, niſi quodd morbis ægrificimus iſdem, 350
 Atque illi, quos à vita natura remouit.

Præterea, quæcunq; manent æterna, neceſſe 'ſt,
 Aut quia ſunt ſolido cum corpore, reſpuere ictuſ,
 Nec penetrare pati ſibi quicquam, quod queat arctas
 Diſſociare intus parteis, ut Materiai 355
 Corpora ſunt, quorum naturam oſtendimus ante :
 Aut ideo durare ætatem poſſe per omnem.
 Plagarum quia ſunt expertia, ſicut Inane 'ſt,
 Quod manet intactum, neq; ab ictu fungitur hilum :
 Aut etiam, quia nulla loci ſit copia circum, 360
 Quò quaſi res poſſint diſcedere, diſſolvique.
 Sicut ſummarum Summa 'ſt æterna, neque extra
 Quis locus eſt, quò diſſiliant : neque corpora ſunt,
 quæ

Poſſint incidere, & valida diſſolvere plaga.
 At neq; (uti docui) ſolido cum corpore Mundi 365
 Natura 'ſt, quoniam admixtum 'ſt in rebus Inane :
 Nec tamen eſt ut Inane : neq; autè Corpora deſunt,
 Ex Infinito quæ poſſint fortè coorta
 Proruere hanc rerum violento turbine Summam,
 Aut aliam quamvis cladem importare pericli. 370
 Nec porro natura loci, ſpatiumque profundi
 Deſicit, exſpergi quo poſſint moenia Mundi,
 Aut alia quavis poſſint vi pulſa perire.
 Haud igitur lethi præcluſa 'ſt janua Cœlo,
 Nec Soli, Terræque, nec altis Æquoris undis : 375
 Sed patet immani, & vaſto reſpectat hiatu.

vel rapido Amneis affiduis
 imbris auctos Terras in-
 undaſſe, & oppida obruiſſe,
 tanto magis neceſſe eſt ut cre-
 das Terram & Cœlum ali-
 quando interitura. Nam cum
 res tantis morbis tantique
 periculo affligerentur, ſi via
 vehementior impetum feciſ-
 ſet, diſſoluta penitus cor-
 ruiſſent : Nec alia ratione
 conſpicimus nos Mortales eſſe,
 niſi quòd iſſdem Morbis ten-
 tamur quibus illi obnoxii
 erant quos Mors rapuit.
 Præterea, quodcunq; æternum
 & immortale eſt, neceſ-
 ſe eſt ut vel perfectè Solidum
 ſit, ita ut nulla via frange-
 re, nulla inter partes ejus ſe
 inſinuare, & earum unio-
 nem diſſolvere valeret ;
 Qualia ſunt prima Mate-
 ria Corpora (Atomi) quorum
 naturam ſuprà docuimus :
 Aut ideo æternum eſt, quia
 eſt Intactile, & ictus non
 obnoxium ; Quale eſt Inane :
 Aut ideo æternum quia nul-
 lum eſt ex ulla parte ſpa-
 tium, in quod partes illius ſo-
 luta diſpergi poſſunt; quam ob
 cauſam Univerſum (τὸ πᾶν)
 immortale eſt ; extra quod
 nullum eſt ſpatium quò par-
 tes ſoluta fugiant, neque ul-
 la ſunt Corpora qua in illud
 incidere, ſuoque violento
 impetu diſſringere valerent.
 At verò ut ſuperius docui,
 Mundus non eſt res perfe-
 ctè Solida, quoniam in
 omnibus rebus compoſitu In-
 ane eſt admixtum. Neque
 Inane eſt : Neque deſunt
 Corpora qua ex Infinito ad-

venientia periculum huic Mundo inferre, ejusque compagem diſſringere aut diſſipare vale-
 rent : Neque deest ſpatium quò Mundi partes diſſoluta diſpergi poſſint, aut alia qualibet vi
 pulſa interire. Igitur lethi janua non præcluſa eſt Cœlo, neque Soli, neque Terra, neque Ma-
 ri, ſed immani & vaſto hiatu patens illis obverſa eſt ;

NOTÆ.

352. Præterea, quacunque &c.] Nihil
 æternum aut immortale agnoſcit Epicurus,
 præter Corpora perfectè Solida, Inane, &
 τὸ πᾶν Univerſum : At Mundus non eſt

Corpus perfectè Solidum, nec Inane, ne-
 que, cum Infiniti ſint Mundi, hæc compa-
 ges poteſt dici Univerſum : v. 24. vid.
 lib. 3. v. 808.

(Igitur Mortalia sunt Mare, Terra, Cælum, &c.) Insuper fatiare necesse est hæc eadem non ab æterno extitisse, nam quæcunque Mortalia sunt, & aliquando interibunt, non potuissent infiniti temporis validas vires ab æterno sustinuisse. Denique, cum maxima Mundi huius membra sint sibi invicem contraria, belloque impio se mutuo infesta petunt, nonne viles aliquem finem longo illorum certamini imponi posse? vel cum Sol & Ignis epotis omnibus humoribus superaverint, quod certant facere, sed nondum qua conantur possunt perficere, tantum Humoribus Amnes assidue suppeditant, & Aquas è vasto Oceano erumpentibus diluvium minantur: Frustra, quoniam venti validi verrentes aquora, & ætherius Sol radiis suis attenuans, & elevans, diminuant Aquas; & confidunt se posse siccare omnia, priusquam Humor incaptum suum perficiat, & diluvium inducat: Ita æquis viribus certatim magnis de rebus pugnant: Semel autem superavit Ignis, & vastavit Terram, & semel, ut fama est, Humor orbem Terrarum obruit: Ignis superavit, cum violenti Equi Soli recto tramite exilientes raptarunt Phaethonta per totum cælum, & Terras omnes illi cælo substratas. At Jupiter ira vebementi tum commotus repenti ictu fulminis è curru in Terram dejecit Magnanimum Phaethontem: Et Phaethon cadenti Phaethontis obvius æternam Mundi lampada (Solem) suscepit, dispersas & vagantes Equos re-duxit, & trementes. & fulmine terribis curru iterum subjunxit:

Quare etiam Nativa necessum est confiteare
Hæc eadem: neque enim, mortali corpore quæ sunt,
Ex infinito jam tempore adhuc potuissent
Immensi validas ævi contemnere vires. 380

Denique tantopere inter se cum maxima Mundi
Pugnent membra, pio nequaquam concita bello;
Nonne vides aliquam longi certaminis ollis.
Posse dari finem? vel cum Sol, & Vapor omnis
Omnibus epotis humoribus exsuperarint, 385
Quod facere intendunt, neque adhuc conata
patrantur:

Tantum suppeditant Amnes, ultròque minantur
Omnia diluviare ex alto gurgite ponti;
Nequicquam: Quoniam verrentes æquora venti
Deminuunt, radiisque retexens ætherius Sol; 390
Et siccare prius confidunt omnia posse,
Quàm liquor incæpti possit contingere finem.
Tantum spirantes æquo certamine bellum
Magnis de rebus inter se cernere certant:
Cum semel in terra fuerit superantior Ignis, 395
Et semel (ut fama est) Humor regnabit in arvis.
Ignis enim superavit, & ambens multa percussit,
Avia cum Phaethonta rapax vix Solis equorum
Æthere raptavit toto, terrasque per omnes.
At pater Omnipotens ira tum percitus acri 400
Magnanimum Phaethonta repenti fulminis ictu
Deturbavit equis in terram; Solque cadenti
Obvius æternam suscepit lampada mundi;
Disiectosque redegit equos, junxitque trementeis:

NOTÆ

377. Quare etiam nativa &c.] Ex eo quod finem habiturus est Mundus concludit v. 4. Initium habuisse: Nam quod aliquando peribit, olim periisset.
381. Denique tantopere &c.] Aliud demum argumentum deducit v. 36. à pugna continua (Elementorum) præcipuarum Mundi partium. Cum enim Ignis cum Aqua comitatur, & modò Incendia, modò Eluviones superent, quidni tandem cum totius Mundi ruina hæc concertatio terminetur. Quod verò magna Incendia & Diluvia contigerint, de Phaethonte &

Deucalione fabulæ demonstrant, nam Igne vastata, & Aquis obruta erat Terra, licet Poetæ ineptè finxerint Incendium istud & Diluvium intervenitu Deorum erupisse, & cessasse.

382. Pio nequaquam] Impio, quia Bellum hoc est civile & intestinum.

388. Diluviare] Diluvio obruere.

396. Regnabit] Superabit, & versu 399. Terrasque percussit, Gallendus.

397. Ambens] Ambedens ab Ambedo: Sic Ambeſſe pro Ambedere. Alii Ambiens.

Inde

Inde suum per iter recreavit cuncta gubernans. 405

Scilicet, ut veteres Graiūm cecinere Poetæ :

Quod procul à vera ʼst animi ratione repulsum.

Ignis enim superare potest, ubi Materiai

Ex infinito sunt corpora plura coorta ;

Inde cadunt vires aliqua ratione revictæ, 410

Aut pereunt res exustæ torrentibus auris :

Humor item quondam cœpit superare coortus,

Ut fama ʼst hominum, multas quando obruit urbeis;

Inde ubi vis aliqua ratione averſa recessit,

Ex Infinito fuerat quæcunque coorta, 415

Constiterunt Imbres, & Flumina vim minuerunt.

Sed quibus ille modis conjectus Materiai

Fundârît Cœlum ac Terram, Pontique profunda,

Solique & Lunæ cursus, ex ordine ponam.

Nam certè neque consilio Primordia rerum 420

Ordine fe quæque, atque sagaci mente locârunt ;

Nec quos quæque darent motus pepigere profecto :

Sed quia multa modis multis Primordia rerum

Ex infinito jam tempore percita plagis,

Ponderibusque suis consuerunt concita ferri, 425

Omnimodisque coire, atque omnia pertentare,

Quæcunque inter se possent congressa creare;

Propterea fit, uti magnum volgata per ævum

Omnigenos coetus, & motus experiundo,

convenit quibus motibus quaque userentur, sed quia Infinita rerum Semina ab æterno aliorum ictibus vel suo pondere agitari solebant & moveri, omnibus modis convenire, & pertentare omnia, quacunque hisce cœtibus facere & componere valerent. Inde fit, ut per Tempus infinitum volitantia, & motus cœtusque omnigenos experiundo,

NOTÆ.

407. *A vera est animi*] Melius *Vera animi est.*

413. *Ut fama est Hominum &c.*] Gifatinus,

Ut fama est, Hominum multos quando obruit Undū.

Vossius, *Hominum multas*, id est *Crimina Hominum* ; sive *impios Homines* : At quid hic loci *Lucretius* cum criminibus Hominum ? profecto *Epicureus* nunquam credidit istas *Aguas* ad eluenda *Hominum* peccata fuisse *Terrarum Orbi* immiffas.

417. *Sed quibus ille modis &c.*] *Nativi* hujus *Mundi exordium* explicaturus, *Deos*, omnemque *Providentiam* longè removeret ; & *totum opus* *Materiae* per-

mittit v. 16. Inde (*chaos*, rudis & indigesta *Particularum* congeries, quæ huc & illuc agitatæ tandem pares cum *passibus* convenerunt, inde *Mare*, *Cœlum*, *Terra*, *Sol*, *Sidera*, & quæcunque hic *Mundus* continet. v. 17. *Plutarchus* ex *Epicuro* de *Placit. Phil.* lib. 1. cap. 4. *Ο τῶν κρόμου σὺν τῇ ἀεὶ κλυδομένῃ χάμπεϊ ἐρημισμένῃ ἢ τῶπον τῆς γῆς, ἢ Ἀτμοῦν σμικρῶν, ἀπὸ σφοδρῶν, καὶ τυχαίαν ἔχοντων κίνησιν, συνεχῶς τε, καὶ πάσης κινήσεως, εἰς τὸ αὐτὸ πᾶσα σμικρὰ συνηροῖσθαι, & διὰ τούτο πικυλίαν ἔχοντα & χημικῶν, καὶ μεταβάλλ.*

419. *Solique & Luna*] *Alit Solu Lunai.*

Ll 2

Tande

eadem illa Semina conve-
niunt, quæ subito conjuncta
sepe fiant magnarum rerum,
Terra viz. Mariæ, (ali, at-
que Animalium, exordia.
Tum temporis Soli cursus
multa luce confusus per al-
tum æthera agitur; Nec
Sidera immensi Cœli, nec
Mare, neque Cælum, nec
Terra, nec Aer, nec res ul-
la similis nostris rebus videri
potuit; sed rudis quadam &
informis particularum temere
agitarum congeries: Dein-
de varia partes in diversa
loca secedere ceperunt, pares
res cum paribus jungi, &
Mundum discludere; partes
aliis dividere, in ordinem
redigere, & disponere mem-
bra ex hac confusa Seminum
congerie: Nam Seminum
discordia è dissimilitudine
formarum & figurarum va-
rietate orta ita conturbabat
Intervalla, vias, connexus,
Pondera, Plagas, Concur-
sus, motus, ut convenientes
motus mutuo dare & mutuo
accipere non potuerunt, &
necesse fiat partium sepa-
ratio. Inde magnum Cælum
(Aer) à Terra secernitur, Segregato & collecto omni Humore latum Mare extensum est, & puri
Ignis ætheris ab aliis rebus separati proprium locum sortiti sunt. Quippe primum Singula Terra
porpuscula,

Tandem ea convenient, quæ ut conveniêre } 430
repente

Magnarum rerum fiant exordia sæpe,
Terræ, Maris, & Cœli, generisq; Animantium.

Hic neque tum Solis rota cerni lumine largo
Altivolans poterat, neque magni Sidera mundi,
Nec Mare, nec Cælum, nec denique Terra, } 435
neque Aer,

Nec similis nostris rebus res ulla videri:

Sed nova tempestas quædam, moleste coorta.

Diffugere inde loci partes cœpere, paresq;
Cum paribus jungi res, & discludere Mundum,
Membraque dividere, & magnas disponere } 440
parteis

Omnigenis è Principiis, discordia quorum

Intervalla, Vias, Connexus, Pondera, Plagas,

Concurfus, Motus turbabat, proelia miscens,

Propter dissimileis formas variasque figuras;

Quod non omnia sic poterant conjuncta } 445
manere,

Nec motus inter sese dare convenientes:

Hoc est à Terris altum fecernere Cælum,

Et seorsum Mare uti secreto humore pateret,

Seorsus item puri, secretique ætheris Ignis.

Quippe etenim primû Terræ corpora quæq; } 450
Propterea

N O T A.

430. Tandem ea convenient, quæ ut conve-
niunt repente] Alii, Tandem conveniunt ea
quæ conjuncta &c. Et melius. v. lib. 2. v.
1169. In sequenti versu pro sæpe Faber le-
git nemp. Ut & lib. 2. v. 1060. At pro-
fecto vox repente modum tantum conjun-
ctionis exprimit, ideoque illa, quam ja-
ctat Faber, emendatio nulla est, Vid. lib.
2. v. 1060.

438. Inde loci] Id est *Tossea*. Infra.
v. 747.

Inde loci sequitur *Calor*.

Et v. 789.

Inde loci *Mortalia secla creavit*.

439. Discludere] Discernere, Distin-
guere, &c. At *Disclusi* & *Discludere* lib. 3.
v. 172. & lib. 6. v. 239. *Dirupis* sonat, &
Terrumpere. Macrobius Sat. lib. 6. cap. 2.
hæc comparat illa Virgilii in Sileno

Namq; canebat uti magnum per Inane coacta
Semina Terrarumque, Animæque, Marisque
fuissent,

Et liquidis simul Ignis: ut his exordia primis
Omnia, & ipse tener Mundi concreverit Orbis:
Tum durare Solum, & discludere Nerea
ponto
Cæperis, &c.:

447. Hoc est à Terris] Explicatio illa-
rum vocum, dare motus convenientes, id est,
inquit, separare Cælum à Terra &c. Fa-
ber. Alia verò, quam posui, interpreta-
tio non est inepta; & Cælum rectè Aërem
interpretor.

450. Quippe etenim] Cum rudis & in-
digesta corpusculorum congeries in ordi-
nem redigatur per motum, omnisque
motus à gravitate oriarur, rectè inquirir
Poetæ quid Atomis gravissimum agant: Exi-
simavit

Propterea quod erant gravia, & perplexa, coibant,
 In medioque imas capiebant omnia sedes:
 Quæ quantò magis inter se perplexa coibant,
 Tam magis expressere ea, quæ Mare, Sidera, Solem,
 Lunamque efficerent, & magni moenia Mundi. 455
 Omnia enim magis hæc è lævibus atque rotundis
 Seminibus, multoque minoribu' sunt Elementis,
 Quàm Tellus: ideo per rara foramina terræ
 Partibus erumpens primus se sustulit Æther
 Signifer, & multos secum levis abstulit Igneis: 460
 Non alia longè ratione, ac sæpe videmus,
 Aurea cùm primùm gemmanteis rore per herbas
 Matutina rubent radiati lumina Solis,
 Exhalantque Lacus nebulam, Fluviique perennes:
 Ipsa quoque interdum Tellus fumare videtur: 465
 Omnia quæ sursum cùm conciliantur in alto,
 Corpore concreto subtexunt nubila Cœlum:
 Sic igitur tum se levis, ac diffusilis Æther
 Corpore concreto circumdatus undique sepsit,
 Et latè diffusus in omneis undique parteis, 470
 Omnia sic avido complexu cætera sepsit.

quia gravia erant. & im-
 plicata convenerunt; imas-
 que Sedes in medio capie-
 bant. Quæ corpuscula quan-
 tò magis preste & artè unita
 sunt tantò magis expresserunt
 ea (corpuscula quæ efficerent
 Mare, Sidera, Solem, Lun-
 am, & immensum cælum.
 Nam hæc omnia constant è
 Principiis laxioribus, magis
 rotundis, & minoribus, quam
 Terra: Ideo per patentiores
 meatus Terra Cælum Stelli-
 ferum primùm erumpens in
 altum ascendit; & multos
 Ignes Secum leve abstulit.
 Pari pene modo ac sæpe vide-
 mus, cùm primùm matuti-
 na aurea lumina radiati So-
 lis rubent per Herbas rore
 gemmantes (Sol oriur) &
 lacus & fluvii perennes ex-
 halant nebulam, Ipsa quoque
 Terra fumare (fumum emit-
 tere) videtur: Quæ omnia
 (Nubila viz. & Fumi) cùm

in altum sublata condensantur, Nubes fiunt, & concreto corpore subasciunt Cælum. Sic levis &
 diffusilis æther in spissum corpus ex omni parte condensatus seipsum continuit, & longè latèque in
 omnes partes diffusus ingenti ambitu reliqua omnia complexus est.

NOTÆ.

stimavit autem Epicurus coacervatas con-
 fusasque Atomos irrequieto & ingenito
 suo motu ita sese convolvisse, revolvisse,
 fusque deque exagitasse, ut postremò cras-
 siores omnes versus Medium confluxe-
 rint, & tenuiores extrusione facta à cras-
 sioribus versus circumferentiam avola-
 rint. Porro ex crassioribus quidem illis
 constatum fuisse Terræ Corpus. quod Se-
 mina Aquæ in se contineret, ut quæ non
 potuissent perinde volare cum cæteris:
 At è cæteris, quòd varii in ipsis tenuita-
 tis gradus forent, quasdam restitisse non
 longè à Terra, constituisse Aërem, reli-
 quas altius emeruisse, & constituisse æthe-
 rem, & extrusa simul Corpuscula ignea
 coisse in eas moles, quæ in illo adhuc col-
 lucent, & appellantur Sidera. Corpora
 denique illa minora rotunda, lævia, fuisse
 ad eum motum in circumferentiam per
 Elisionem, seu expressionem à crassiori-
 bus factam sic determinata, ut cùm ex
 massa tamen non exirent viis parallelis,
 neque juxtim inciderent, idcirco in ipso
 progressu sibi variè occurrerant, impe-

tumque acceptum mutuo refrigerint, quo
 usque impetu denique cessante, quæ pro-
 motiores, sive à medio remotiores ex-
 terunt effectæ sunt sibi invicem implicitæ,
 seseque mutuo continentes, comprimen-
 tes, atque idcirco speciem quandam Mon-
 niorum Mundi creantes; & quæ dein-
 cept ed appulerunt, ita sunt ab illis re-
 flexæ, ut ab aliis subinde occurrentibus
 tota illa ætherea atque cælestis regio fue-
 rit exinde concinnata. Licebit id fortè
 intelligere ea comparatione, quia Lucre-
 tius rem explicat, dum id potuisse fieri
 ostendit, ut quando vapores & Halitus ex
 Aqua Terraque prodeuntes, & sublimè
 elati ita sursum addensantur, concres-
 cuntque in nubila, ut illic fiat quasi La-
 quear, sub quo Aër qui restat nobis aspe-
 ctabilis contineatur. Hæc v. 21. vid.
 etiam Plutarchum Cap. 4. lib. 1. de Placit.
 Phil.

452. In medioque imas] Turnebus. In
 medio, atque imas.

460. Signifer] Alii: Ignifer.

465. Ipsa quoque] Alii: Ipsaque ut.

Hunc

Hunc atbarem Surgentem Principia : qua constituunt, Solem & Lunam, (quorum globi inter Ætherem & Terram in Auris voluntur) secuta sunt : Qua Principia neque Terra retinuit, neque maximus Æther recepit, quoniam neque erant tam gravia ut ad imum subsiderent, neque tam levia ut ad extremas Mundi oras ascenderent. Tamen inter Terram & Ætherem ita sita sunt, ut duos globos perpetuo volvant, & sint Mundi universi partes : Us in nostris corporibus quadam sunt membra qua quiescunt, ceterum tamen sint alia qua continuo moventur. Segregati igitur his rebus (Æthere viz. Sole, Luna, &c.) Terra ista pars qua nunc magnam Mare extenditur, subsedit altius, & cavernas recipiendo Humori salso idoneas excavavit. Posthac quo magis Calis calor & radiis Soli crebris ictibus undique trudebant versus Centrum particulas Terra ad extremas oras multo poris & meatibus hiantis, ut pulsus versus Medium particula fiat Corpus densius & magis compactum, eo magis salus liquor de Corpore ejus expressus fluendo Mare extendebat : atque eo magis multa Ignis & Aeris corpuscula terrenis particulis exsoluta evolabant, & longe à Terris fulgens altumque Caelum constituerunt. Plani Campi subsidebant, geminebant Montes alti,

Hunc exordia sunt Solis Lunæque secuta :
Inter utroque globi quorum vertuntur in auris :
Quæ neq; Terra sibi adscivit, neq; maximus Æther :
Quod nec tam fuerint gravia, ut depressa } 475
federent :

Nec levia, ut possent per summas labier oras :
Et tamen inter utroque ita sunt, ut corpora viva
Versent, & partes ut Mundi totius extent.
Quod genus in nobis quædam licet in statione
Membra manere, tamen cum sint ea, quæ } 480
moveantur.

His igitur rebus retractis, Terra repente,
Maxima, quæ nunc se Ponti plaga cærule tendit,
Succidit, & salso suffudit gurgite fossas :
Inque dies quantum circum magis Ætheris æstus,
Et radii Solis cogeant undique Terram, 485
Verberibus crebris extrema ad limina apertam,
In medio ut propulsa suo condensâ coiret :
Tam magis expressus salus de corpore Sudor
Augebat Mare manando, camposque natanteis :
Et tantò magis illa foras elapsa volabant 490
Corpora multa Vaporis, & Aeris, altaque Coeli
Densebant procul à terris fulgentia templa :
Sidebant Campi, crescebant Montibus altis

NOTÆ.

472. Hunc exordia &c.] Ita Terram totius Mundi fundamentum, ita Ætherem, Mundi moenia (ceteros Planetas negligit) constituit, Solem autem Lunamque vocat inter Ætherem & Aërem naturæ, quorum nempe Principia erant Aëriis leviora, graviora Ætheriis, in ipsis Ætheris Aërisque confiniis collocat, ubi perpetuò, ut Pulmones & Corda in Animalibus, moventur. v. 9.

473. Inter utroque globi] Hunc versum delet Lambinus, parentesi includit Giffanius : Faber legit Astrorumque, globi : quam emendationem excute, & nulla videbitur. Astrorum enim ortum v. 460. docuit.

----- Se sustulit Æther

Signifer, & multos secum levius abstulit Ignem. Deinde, v. 477. in quo Corpora bina non Viva legendum totam istam de Astris fabulam evertit : Dele igitur versum, qui è v. 477. Marcus videatur.

481. Hu igitur rebus &c.] Sed Opus nondum perfectum est, nullibi enim, Aqua, Aër. Ignis : Fœculenta igitur ista congeries, quæ in imum confluit, Solis radiis ætherisque æstu ex omni parte pressa se contraxit, Inde Mare tanquam Sudor emanavit, leviores autem particulae altius evectæ Elementum Ignis & Aeris constituerunt : Cum verò hujuscongeriei particulae quædam duræ magis essent rigidæque, omnes non pariter subsidebant. inde cava loca Mari recipiendo idonea, Inde etiam Fluviorum alvei, Inde denique plani Campi, & montium altitudo. v. 18.

483. Salso suffudit gurgite fossas] Subtus perfudit, & complevit Lambinus. Alii legunt Suffudit : Nam Plutarchus ex Epicuro *καὶ αὐτὸ τὸ ὑδαρ ἐπιστῶ ἐκείλῳ τῆς ὑπερκαμίας τῆς*

Ascensus :

Ascensus : neque enim poterant subfidere Saxa,
Nec pariter tantundem omnes succumbere } 495
partes.

Sic igitur Terræ concreto corpore pondus
Constitit, atq; omnis Mundi quasi Limus in imum
Confluxit gravis, & subfedit funditus, ut Fæx.

Inde Mare, inde Aër, inde Æther ignifer ipse.
Corporibus liquidis sunt omnia pura relictâ; } 500
Et leviora aliis alia : & liquidissimus Æther,
Atque levissimus Aërias super influit auras;
Nec liquidum corpus turbantibus Aëris auris
Commiscet : finit hæc violentis omnia verti
Turbinibus : finit incertis turbare procellis : } 505
Ipse suos Igneis certo fert impete labens.
Nam modicè fluere, atque uno posse Æthera nifu,
Significat Ponti Mare, certo quod fuit æstu,
Unum labendi conservans usque tenorem.

Motibus Astrorum nunc quæ sit causa, } 510
canamus.

Principiò, magnus Cœli si vertitur orbis:
Ex utraque Polum parti premere Aëra nobis
Dicendum' est, extraq; tenere, & claudere utrinque;
Inde Alium supra fluere, atque intendere eòdem,

notem perpetuò conservans. Nunc canamus, quæ sit causa motibus Astrorum; Primo, si magnus Cœli orbis volvetur, tum dicendum est Aëra exteriorem Cœli superficiem circumdare, & utrumque Cœli Polum (tam Septentrionalem, quam Australem) premere : Aliam vero istius Aëris partem supra fluere, & eò tendere,

nam Saxa, rigidaeque Terra partes non poterunt aquæ subfidere ac molliores. Hoc modo compactum fuit grave Terra corpus, veluti gravius limus in imum locum confluxit, & ut Fæx totius Mundi penitus subsedit. Inde Mare, inde Aër, inde Cælum ignibus repletum. Pura omnia (corpuscula) quæ a limo & facie longè ab erant) Corpora fluida composuerunt. Alia autem aliis erant leviora, & Æther fluidissimus atque levissimus supra Aerem ascendens illi incumbit, nec purum, liquidumque corpus cum tumultuante & turbido Aëre commiscet, finit ista omnia violentibus Ventis agitari, incertis procellis permisceri, Ipse verò certo motu volvetur, omnesque suos Ignes circumfert. Namque Æthera uno certoque motu posse fluere demonstrat Mare, quod certo æstu fluit, unum fluendi tenorem perpetuò conservans.

NOTÆ.

499. *Inde Mare, inde Aër &c.*] Motus Astrorum ut rectius explicet v. 11. præmittit, quibus docet Ætherem levissimum & liquidissimum super inconstantem & turbulentum Aërem evectum procellarum omnium esse expertem, & constanti æquabilique motu fluere, neque enim iste motus Ætheris incredibilis, cum perennis neque unquam recurrens sit Ponti Euxini in Proponidem fluxus.

500. *Omnia pura*] Terra enim Limus & Fæx totius Mundi penitus subsedit.

505. *Turbare*] *παρατρέφει* : Faber.

508. *Ponti Mare*] Ita rectè Lambinus, qui aliquando scripsit *Tantum Mare*. Non autem fluxus refluxusque Oceani, quod ridiculè *Fayus* existimavit, (unde enim iste Oceani motus similis sit uni Ætheris nifu) sed Maris Euxini cursus intelligendus est : *Ponto Gifanius*, id est in *Ponto*, absurdè : Sed *Ponto* in *Libris* invenit : Ita

verò, quasi *Ponto* vel *Ponty* pro *Ponti* Codices nunquam exhibent.

510. *Motibus Astrorum &c.*] Physicorum munere se probè fungi existimant Epicurei, si possibiles quasdam Motuum cœlestium causas assignent : Id jam agit *Lucretius* v. 25. Nam si totum Cælum moveatur, tum potest esse Aër duplex, alter qui supernè premat. Cælumque in Occasum urgeat, alter qui inferne quasi subtervehat : Si quiescat Orbis, tum rapidæ quædam Ætheris particule exitum in Inane Spatium quærentes, nec valida Mundi mœnia perfringere valentes circumversantur, & secum Astra rapiunt : Vel Aër aliquis externus irruit & versat, vel tandem ipsa Prorepunt Astra, prout Corporibus Igni suo alendo idoneis per Cælum ducuntur.

513. *Extraque tenere*] *Alia* : Et utraque tenere.

Quæ

quò fulgentia aeterni Mundi
 Sydera volvenda sunt; *Al-*
iam autem subter fluere,
qua Caeli orbem ab Aere su-
pra fluente devolutum sub-
vehat: eodem planè modo
quo videmus fluxus rotas at-
que Haustra versare. Po-
test quoque fieri ut totus Cæ-
li Orbis quiesceret, interim
tamen Astra fulgentia vol-
vantur. Sive quoniam rap-
pida Particula Etheris in-
clusa sunt, & quarentes
viam qua exeant circumfe-
runtur, & per immensa Cæ-
li spatia stellæ volvunt: Sive
quoniam Aer extrinsecus
fluens movet & versat, sive
quoniam ipsi possunt eo ten-
dere quò proprium cuique
alimentum vocat, atque tra-
his Corpora flammis mu-
riendis apta per Cælum
passim depascentes. Nam
difficile est asserere hanc vel
illam Causam veram cer-
tamque esse causam horum
motuum in hoc Mundo, Sed
quid possit fieri per Universum (το πᾶν) in diversis Mundis diverso modo formatis, id doceo,
& Astrorum motibus assigno plures causas, quæ per Universum esse possunt, è quibus tamen cau-
sis una necesse est ut sit Causa vera & certa quæ Astra moveat & verset, sed quamvis ex illis sit
ista Causa definire non est Illius Philosophi, qui causâ Philosophatur. Et ut Terra in media Mun-
di regione quiesceret,

Quo volvenda micant æterni Sidera mundi: 515
 Ast Alium subter, contrâ qui subvehat Orbem:
 Ut fluxus versare Rotas, atque Haustra videmus.
 Est etiam quoq; uti possit Cælum omne manere
 In statione, tamen cum lucida signa ferantur:
 Sive quòd inclusi rapidi sunt Ætheris æstus, 520
 Quærentesque viam circumversantur, & Ignes
 Passim per Caeli volvunt se immania templa:
 Sive aliunde fluens alicunde extrinsecus Aer
 Versat agens igneis: sive Ipsi serpere possunt,
 Quò cujusq; cibis vocat, atq; invitat eunteis; 525
 Flammea per cælum palcenteis corpora passim.
 Nam quid in hoc Mundo sit eorum, ponere certum
 Difficile 'st: sed quid possit, fiatque per Omne
 In variis Mundis varia ratione creatis,
 Id doceo: plureisque sequor disponere causas 530
 Motibus astrorum, quæ possint esse per Omne.
 E quibus una tamen sit & hæc quoq; causa necesse 'st,
 Quæ vegeat motum signis: sed quæ sit earum
 Præcipere, haud quaquam 'st pedetentim progred-

ientis.
 Terraq; ut in media Mundi regione quiescat, 535
 Evanescere

NOTÆ.

515. *Æterni*] Cælum Epicurus non dixerit æternum: Faber autem legit *Alterni*, Mundum verò seu Cælum *Alternum* dixit, quòd alternis dierum noctiumque vicibus modò Sol modò Stellæ prodeant, & Cælum vertatur.

517. *Haustra*] rotarum Cadi, ab hau-
 riendo: Nonius.

522. *Immania templa*] Virgilius
Posuist, immania templa.

Alii tamen *Inania*. Volvunt se: Istud Se
 delendum.

526. *Palcentes corpora flammea*] Ut
 lib. 2.

DepasCIMUS aurea dicta.

Alii autem: *Palcentes (corpora sua flammea.*

533. *Qua vegeat motum signis*] Alii:
Qua vegeat motu in signis. Veget autem Ve-
getas, erigit, excitat: Ennius.

Aquora salsa veget ingentibus
ventis.

535. *Terraque ut in media &c.*] Meritò
 autem aliquis inquirat, cum Telluris
 grave pondus toties memorat *Lucretius*,
 cur in medio Aëre quiescat, cur non per-
 rumpat & in infinitum Inane præceps
 descendat. Responder Poeta. v. 16. quòd
 quamvis Telluri Aër Solus circumfusus
 esse contingat, quia tamen tam Aër quàm
 Terra cognatione vincta tenentur, ejus-
 demque Totius partes ab ipsa sui origine
 sunt, ideo Aëri Terra non est oneri, sed
 quasi omni gravitate compressioneque
 deposita illi insidet: Secus autem foret si
 Terra hæc ex alio Mundo adveheretur, sic
 enim suo pondere Aërem istum premeret,
 quemadmodum minimum pondus no-
 stris corporibus sentitur si extrinsecus
 apponatur, cum tamen nec caput, nec
 cætera membra sibi mutuò sint gravia,
 quod sibi mutuò congenæ sint, commu-
 nique jure vinciantur. Epicurus ad He-
 rodorum

Evanescere paulatim, & decrefcere pondus
Convenit: atque aliam naturam fubter habere
Ex ineunte ævo conjunctam, atque uniter aptam
Partibus Aëriis Mundi, quibus infita fident.

Propterea non eft oneri, neque deprimit auras: 540

Et fua cuique Homini nullo funt pondere Membra:

Nec Caput eft oneri Collo, nec denique totum
Corporis in Pedibus pondus fentimus ineffe.

At quæcunque foras veniunt, impoftaque nobis

Pondera funt, lædunt permultò fæpe minora: 545

Ufqueadeo magni refert, cui quæ adiaceat res.

Sic igitur Tellus non eft aliena repente

Adlata, atque auris aliunde objecta alienis:

Sed pariter prima concepta ab origine Mundi:

Certa; pars ejus, quali nobis Membra, videtur. 550

Præterea grandi tonitru concuffa repente

Terra, fupra fe quæ funt, concutit omnia motu:

Quod facere haud ulla poffet ratione, nifi effet.

Partibus aëriis mundi, cœloque revincta.

Nam communibus inter fe radicibus hærent 555

Ex ineunte ævo conjuncta, atque uniter apta.

Nonne vides etiam, quàm magno pondere nobis

Suflineat corpus tenuiffima vis Anima;

Propterea quia tam conjuncta, atq; uniter apta' eft?

Denique jam faltu pernici tollere Corpus 560

Quis potis eft, nifi vis Animæ, quæ membra
gubernet?

aquum erat ut illius pondus paulatim decreferet, & diminueretur; ut vero id fiat, neceffe eft ut habeat aliam naturam (Corporis tamen) fibi fubjectam, a prima fua origine conjunctam & unitam Mundi partibus Aëriis, quibus incumbit: Ob hanc caufam non eft oneri partibus istis Aëriis, neque eas premit: Ut cuilibet Homini fua Membra non funt onerofa, nec Caput premit Collum, nec pedes fentiunt totius Corporis pondus fibi incumbens: at quacunque pondera nobis extrinsecus applicita imponuntur lædunt, quamvis fæpe levia fint, neque magni ponderis: tanti refert quæ res cui rei adjungatur. Ita igitur Tellus non aliena (alio loco & non fimul cum Aëre quibus infidet formata) repente alata eft, & aëris alienis aliunde adjuncta, fed ab ipfa prima origine Mundi unâ cum Aëre facta eft, & certa pars Mundi exiftit, ut Membra noftra unâ cum Corpore conftituta, & certa partes videntur effe. Præterea, Terra gravi Tonitru repente concuffa, omnia quæ fupra fe

sunt concutit, & tremere facit, quod tamen nullo modo poffit, nifi partibus Aëriis Mundi, & Cœlo effet conjuncta: nam communibus radicibus inter fe hærent à prima origine conjuncta atque unita. Nonne etiam vides quàm ponderofum Corpus fuflineat Anima, quæ tenuiffima eft res, quoniam tam arctè conjuncta eft, & à prima Origine Corpori unita? Denique quid præter Animam, quæ regit & gubernat Artus poteft agili faltu Corpus tollere?

NOTÆ.

rodotum dixit τὸν γὰρ τῷ Αἵετι ἐπὶ τοῦ αἵματος. Hanc verò Telluris cum Aëre connexionem probat. v. 6. quia Fulmine, quod violentos in Aëre motus excitat, concuffa tremit: Deinde ne quis miretur Aërem, qui fit res adeo tenuis, fufstinere molem tantopere craffam fubjungit v. 8. tenuiffimam rem, Animam viz. noftram, fufstinere Corpus ponderofum, imo faltu in altum tollere valere.

539. Infta fides) Optimè Lambinus, fed non ita Gifanius, qui Vivit.

546. [ui quæ adiaceat res] Gifanius: Quid quæ adiaceat res.

561. Quis potis eft] Ita fcripferunt Scio-

li, quia dubitaverunt an dici latine poffit Nullum Animal potis eft efficere. Idque ed accidit quia Ennium, Plautum, Terentium, alios non legerant, quia nec Lueritii latinitatem unquam obfervarunt, Ipfe enim alicubi.

Conjunctum eft id, quod nunquam fine perniciat

Discidio potis eft feiungi -----

in lib. 4.

Tenuis loci quia non potis eft adfingere adhafum.

lib. 5.

Corpus non potis eft cerni -----

ideo leg.

Quid potis eft, Eaber.

M m

Jamue

Nonne igitur jam vides quantum valere potest tenuis res quando gravi cum corpore conjuncta est, ut Aer Terra conjungitur, & nostro Corpori Anima? Orbis autem Solis nec multo major, nec multo minor esse potest, quam nostris oculis apparet: Nam è quacunque Intervallo Ignis possunt radios lucis jaculari, nostraque corpora suo calore attingere; Id intervallum nihil detrahit de corpore Ignium, neque facit ut minores nostris oculis videantur, quam revera sunt: Proinde, quoniam Calor, & emissi radii Solis nostris oculis attingunt, & Terra hac ejus splendore illustratur, Hinc colligere debemus formam figuramque Solis, in Caelo nobis apparere eandem quæ est, ita ut errares si majorem vel minorem existimares. Luna etiam sive alieno lumine fulget, sive suo de corpore propriam lucem jactet, utcunque id sit, illam habet figuram, illamque dimensionem quam nostris oculis cernimus habere: Nam omnia quæ è longinquo per multum

Jamne vides quantum tenuis natura valere.

Possit, ubi est conjuncta gravi cum corpore, ut Aer Conjunctus terris, & nobis est Animi vis?

Nec nimio Solis major rota, nec minor ardor 565

Esse potest, nostris quam sensibus esse videtur. Nam quibus è spatiis cunque Ignis lumina possunt Adjicere, & calidum membris adflare vaporem, Illa ipsa intervalla nihil de corpore limant

Flammarum, nihilo ad speciem sit contractior } 570

Ignis.

Proinde calor quoniam Solis, lumenque profusum Perveniunt nostros ad sensus, & loca tingunt:

Forma quoque hinc Solis debet finemque videri, Nil adeo ut possis plus, aut minus addere verè.

Lunaq; sive notho fertur loca lumine lustrans, 575

Sive suam proprio jactat de corpore lucem,

Quicquid id est, nihilò fertur majore figura,

Quam, nostris oculis quam cernimus, esse videtur.

Nam prius omnia, quæ longè remmota tuemur

Aëra per multum specie confusa videntur, 580

Quam minimum filum: quapropter Luna necesse est,

Quandoquidem claram speciem, certamq; figuram

Præbet, ut est oris extremis cunque notata,

Tanta hæc cunq; suat, tanta hinc videatur in alto.

Postremò, quoscunque vides hinc ætheris } 585

Ignis,

quæ è longinquo per multum Aëra videmus prius videntur specie confusa, quam extremos eorum ductus & lineamenta oculis usurpare possimus; Quapropter quoniam Luna, non specie confusa videtur, sed certam claramque figuram, ut est extrema oris notata, (totius sui corporis) exhibet; quantacunque reverà sit, tanta in Caelo nobis appareat necesse est: Postremo, quoscunque stellas in Caelo vides,

N O T A.

565. Nec nimio Solis major rota &c.] De Magnitudine Solis & Siderum Epicurus in Epistola ad Pythoclem, Magnitudo Solis, & reliquorum Syderum, quod ad nos quidem attinet, tanta est, quanta & apparet; quod ad ipsam vero rem spectat, aut paullo major, aut paullo minor, aut præcise tanta, quanta videtur, est: ut Oculis aut nihil aut non multum mentiantur. Idem asserit Poeta v. 10. argumentum à sensu desumens: Donec Lumen Calorque Ignis à nobis sentiantur, dum ab Igne recedimus, Ignis nihilo contractior apparet; quam dum prope sumus. Ad Lumen Caloremque Solis sentimus, ideo eadem est illius quæ apparet magnitudo. Deinde v. 10. de Luna addit, nos extremam illius oram, ac summam faciem distinctè cernere: at confuse

cerneretur, si tam longè distaret ut aliquid illius magnitudinis longinquitate detereretur. Demum v. 7. de Syderibus subjungit, ea non multò minora neque multò majora esse, vel tanta esse quanta videantur, quia ista varietate exhibentur & Ignis qui apud nos ex intervallo interdiu noctuque spectantur. Hæc ipse Epicurus ad Pythoclem.

569. Illa ipsa intervalla] Nil Visus intervalla. Gifanius.

572. Et loca tingunt] Alii: & loca fulgent. Et versu sequenti Filumque Lambinus: vid. v. 581. dum Vulg. Sublime: & Gifanius Illumque, id est Hincque. Frustra. Sublime autem ferri potest, cum versu 584. legimus

Tanta hinc videatur in alto.

(Quando-

(Quandoquidē, quoscunq; in terris cernimus igneis.
Dum tremor est clarus, dum cernitur ardor eorum;
Parparvum quiddam interdum mutare videntur
Alterutram in partem filum, cū longius absint.)
Scire licet, perquam paucillō posse minores 590
Esse, vel exigua majores parte, brevique:

Illud item non est mirandum, qua ratione
Tantulus ille queat tantum Sol mittere lumen,
Quod maria, ac terras omneis cœlumque rigando
Compleat, & calido perfundat cuncta vapore. 595
Nam licet hinc Mundi patefactum totius unum
Largifluum fontem scatare, atque erumpere flumen
Ex omni Mundo, quō sic Elementa vaporis
Undique conveniunt, & sic coniectus eorum
Confluit, ex uno capite hic ut profluat ardor; 600
Nonne vides etiam, quā latē parvus aquai
Prata riget Fons interdum, campique redundet?
Est etiam quoque, uti non magno Solis ab igni
Aëra percipiat calidis fervoribus ardor,
Opportunus ita sit si fortē, & idoneus Aër, 605
Ut queat accendi parvis ardoribus ictus:
Quod genus interdum segetes stipulamque videmus
Accipere ex una scintilla incendia passim,
Forſitan & rosea Sol altē lampade lucens
Possideat multum cæcis fervoribus ignem 610
Circum se, nullo qui sit fulgore notatus,
Æstiferum ut tantum radiorum exauegat ictum.

(Quoniam omnes Ignes quos in Terris cernimus, dum illorum Lux clara, non obscura & confusa apparet, figuram suam & dimensionem paululum mutare videntur alterutram in partem (modō contrahunt, modō ampliant) cū ē longinquo spectantur) scire licet eas vel paululum majores vel paululum minores esse quā nostris oculis apparent. Item non est mirandum, qua ratione tam parvulus ille Sol tantum lumen possit emitte, quod per Maria, omnes terras, Cœlumq; ipsum diffusum sit, & omnia calore attingas: Nam fieri potest ut ex hoc Sole, tanquam ex uno fonte, totius Mundi lumen effluat, ut omnia Caloris Semina ita ad hunc Solem conveniant, ut ex illo, tanquam ex uno fonte omnis totius Mundi Calor emanat. Nonne etiam vides quā parvus Aqua fons prata aliquando riget, & inundet agros? Fieri etiam potest, ut immensus Calor per Aëra excitatur à Sole quoad molem parvō, si forſan ea sit Aëris temperies & conditio, ut à parva do-

bilique flamma accendi possit, ut interdum videmus segetes & stipulam per lateras agris una scintilla accendi: Fieri denique potest, ut Sol ille qui in cœlo fulgidam ostendit lampadam, habeat circum se multos ignes qui non fulgent, qui tamen fervidum Radiorum fulgentium calorem augere possunt.

NOTÆ.

588. Mutare videntur] Palmerius Mutare videtur, id est, mutari Filum: Hac observatione potuimus carere.

592. Illud item non est &c.] Sed tantus ille Calor & Lumen per universum, quāquā patet. Æthera diffusum ē tantulo & quasi pedali Sole emanare vix posse videatur. Huic difficultati ut satis faciat Lucetius, docet v. 11. Solem concipi posse ut fontem perennem Lucis & Caloris, quod in ipsum ex toto Mundo Semina Lucis & Caloris confluant tanquam in Scaturiginem, ita ut non Unius Solis, sed totius Mundi Lumen & Calorem sentiamus. Deinde subjungit v. 10. fortē Aërem vicinum Soli ab illo accendi, multasque Ignas

particulas nobis quidem inconspicuas circa Solem esse, & inde tantus Calor, Lumenque tam longē & latē profusum.

597. Erumpere flumen] Alii Lumen, fortasse melius: Aliās de Solis Lumine, de quo v. 593. objectionem instruit, nihil dixisse videatur.

604. Percipiat] Sic lib. 4.

Quā quā percipiunt Oculi, visumque lacessunt.

608. Accipere] Sic lib. 6. v. 40.

— Aridior porro si nubes accipit Ignem
Gifanius tamen Accendat.

M m 2

Una denique & certa causa assignari non potest, cur Sol e partibus astru Brumales flexus Capricorni adeat (ad Tropicum Capricorni tendat) & inde rediret ad Cancrum, & cur Luna singulis mensibus illud spatium percurrat, in quo percurrendo Annum (duodecim menses) consumit Sol: Una inquam & certa causa non potest assignari. Nam primò id videtur posse fieri quod Democritus egregius Philosophus affirmat, viz. quòd quantò magis vicina sunt Terra Sidera tanto minus Calis motu possunt circumferri. Nam rapida vis motus supremi Calis priusquam attingit inferiores orbes paulatim imminuitur, ideoque paulatim relinquatur Sol cum Signis sequentibus, quoniam multo inferior est quàm summa Caeli Signa: Luna autem quando longius a Caelo & Terris propius voluitur, tantò minus Signorum celeritatem aquare posse videatur, & quantò minus celeri motu quàm Sol fertur, quoniam inferior est, & longius à Summo Caelo distat, tantò magis omnia Signa illam assequuntur, circum etiam, & præter illam feruntur: Et inde fit, ut Luna sapius & citius ad unumquodque Signum reverti videatur, cum reverà singula Signa illam revisant. Potest etiam fieri, ut ex oppositis Mundi partibus Aër certo tempore alternatim fluat, Qui Aër queat Solem detrudere Signis Brumaleis usque ad flexus, gelidumque rigorem:

Nec ratio Solis simplex, nec certa patescit, Quo pacto æstivis è partibus Ægocerotis Brumaleis adeat flexus, atque inde revertens 615 Canceris ut vertat metas se ad Solstitiales: Lunaque mensibus id spatium videatur obire, Annua Sol in quo consumit tempora cursu: Non, inquam, simplex his rebus reddita causa est. Nam fieri vel cum primis id posse videtur, 620 Democriti quod sancta viri sententia ponit: Quantò quæque magis sint terram Sidera propter, Tantò posse minus cum cœli turbine ferri. Evanescere enim rapidas illius, & acreis Imminui subter vireis, ideoque relinqui 625 Paullatim Solem cum posterioribus Signis, Inferior multò quòd sit, quàm fervida Signa: Et magis hoc Lunam: & quantò demissior ejus Cursus abest procul à Cœlo, terrisque propinquat, Tantò posse minus cum Signis tendere cursum. 630 Flaccidiore etiam quantò jam turbine fertur Inferior quàm Sol, tantò magis omnia Signa Hanc adipiscuntur, circum, præterque feruntur. Propterea fit, ut Hæc ad Signum quodque; reverti Mobilius videatur, ad Hanc quia Signa revisunt. 635 Fit quoque ut è mundi transverſis partibus Aër Alternis certo fluere alter tempore possit, Qui queat æstivis Solem detrudere Signis Brumaleis usque ad flexus, gelidumque rigorem:

NOTÆ.

613. Nec ratio Soli &c.] Annum Solis, & Mensuram Lunæ cursum per duodecim Signa Zodiaci ut explicet, primò v. 23. proponit sententiam Democriti, qui docuit inferiora Sydera à summo Cœlo rapi & circumferri, celerius aut tardius pro rata uniuscujusque Sideris à summo isto Cœlo distantia. Sol igitur celerius quàm Luna, ideoque illum rariùs quàm illam Signa assequuntur & prætereunt. Neque mirum Si Luna uno Mense Signa omnia, in quibus duodecim terit Sol, percurrere videatur. Deinde v. 13. Duos Aëres Lunæ Solique inservientes introducit, quorum altero à Cancro ad Cypri-

cornum detruduntur, altero à Capricorno ad Cancrum stato tempore subvehuntur: Et ne illud incredibile videatur, jubet Nubes spectare quas diversi Venti in partes diversas protrudunt.

615. Flexus] Mox vocat Metas: viz. de Cursu Siderum Agens vocibus utitur certamini Curuli accommodatis.

616. Canceris] Ita olim dicebatur, nunc Cancrì: Apud S. Cyprianum p. 234. veluti Cancro infesta legimus.

635. Ad hanc quia Signa revisunt] Alii recurrunt: Sed Visare ad, & Revisare ad Optimi Authores, & Ipse Lucretius lib. 2. & lib. 6.

Et

Et qui rejiciat gelidis à Frigoris umbris
 Æstiferas usque in parteis, & fervida Signa.
 Et ratione pari Lunam, Stellasque putandum est,
 Quæ volvunt magnos in magnis orbibus annos,
 Aeribus posse alternis à partibus ire.
 Nonne vides etiam diversis nubila ventis
 Diverfas ire in parteis, inferna supernis?
 Qui minùs illa queant per magnos ætheris orbeis
 Æstibus inter se diversis Sidera ferri?

At Nox obruit ingenti caligine terras,
 Aut ubi de longo cursu Sol extima coeli
 Impulit, atque suos efflavit languidus igneis
 Concussos itere, & labefactos aëre multo:
 Aut quia sub terras cursum convertere cogit
 Vis eadem, supera terras quæ pertulit orbem.

Tempore item certo roseam Matuta per oras
 Ætheris Auroram desert, & lumina pandit,
 Aut quia Sol idem sub terras ille revertens
 Anticipat coelum radiis accendere tentans:
 Aut quia conveniunt ignes, & semina multa
 Confluere ardoris confluunt tempore certo,
 Quæ faciunt Solis nova semper lumina gigni.
 Quod genus Idæis fama est è montibus altis

Dispersos

640 ex altera vero parte quas
 rejicere ab Hibernis Signa.
 Et ad attiva evehere: Et
 pari ratione credendum est,
 Lunam & Stellas qua mag-
 nos Annos in magnis Orbi-
 bus peragunt ab Aeribus
 istis alternatim fluentibus in
 partes Cali diversas ferri.
 Nonne etiam vides Nubila
 diversis ventis in partes
 Mundi diversas ire, & in-
 feriores superioribus contraria
 moveri? Quid igitur impe-
 dit quin per magnos Cali or-
 bes Sidera ipsa Æstibus
 (statibus aeris) inter se di-
 versis ferantur? At densis
 tenebris Nox Terram obruit,
 vel quando Sol post longum
 cursum extremas Cali oras
 attingit, & fatigatus effla-
 vit suos Ignem itinere concus-
 sos, & labefactos multo isto
 Aëre quem percussit, aut
 quia eadem vis qua orbem
 Solis supra Terras volvit,
 cogit eum convertere cursum
 suum sub Terras. Certo
 item tempore Matuta desert
 roseam Auroram per oras

*Cali, diemque aperit, vel quoniam illo idem Sol sub Terras revertens radiis, antequam Ipse
 appareat, promissis Cælum accendere conatur: Aut quia Ignem conveniunt, & Semina multa
 flamma certo tempore consueverunt confluere, qua novi Solis corpus quotidie conficiunt, uti fer-
 tur ex altis Idæis montibus*

NOTÆ.

643. *Magnos Annos*] Stellarum Perio-
 dos, & Saturni, Jovis, Martisque revolu-
 tiones respicere videtur.

649. *At nox obruit &c.*] Diem sequitur
 Nox, quia v. 6. Sol longo cursu languidus,
 occafurus enim languescere videtur,
 extinguitur, vel quia eadem vi qua su-
 pra Terras diurno temporeolvebatur,
 subter Terras nocturno fertur. Epicurus
 in Epistola ad Pythoclem Orum & Occa-
 sum Solis & Lunæ *ἡστὶ ἐμφανέων τε
 ὑπὲρ γῆς, καὶ πάλιν ἐπικρυψῶν, vel ἡστὶ
 ἀνέων, & ἡστὶ σβέσιον* posse fieri con-
 tendit.

650. *Extima*] Sive *Ultima* legas, per-
 inde est.

655. *Tempore item certo &c.*] Ante Solis
 exortum Splendor quidam, qui Aurora
 dicitur, illustrat Cœlos, quoniam Sol sub

Terras ab Occasu in Ortum revertens an-
 tequam Ipse appareat effundat radios, vel
 quia dispersa hesternò itinere Ignis Se-
 mina ibi confluunt, & priùs quàm for-
 marunt aut accenderunt Solis globum
 debili luce Æthera illustrant. Postero-
 rem causam fabula, quæ apud Pompo-
 nem Melam, lib. 5. Cap. 6. & Diodorum
 Siculum lib. 17. legatur, confirmat; &
 si constantia illius confluxus cuiquam
 incredibilis videatur, is consideret non mi-
 norem in multis aliis rebus constantiam
 deprehendi.

655. *Matuta*] Ino, seu Leucothea apud
 Græcos.

662. *Quod genus Idæis &c.*] Diodorus Si-
 culus lib. 17. p. 491. *ἰδὼν δὲ πὲρ πα-
 ράδειον συμασίνης γένους αἰὲλ ὅτι τὸ
 ὄρεον, καὶ τὸ πᾶν τὸ Κύνος ἐπικρυψῶν*

Et in dies majus lumen nostris oculis videndum obvertere prout à Sole recedit, donec Soli tandem opposita totum orbem exhibeat luce illustratum, atque oriens vidit illius occasum : Deinde paulatim debet lumen suum quasi retrò condere (avertere) prout ex alia parte per Signorum orbem ad Solem proprius accedit : Hoc autem dicunt, qui opinantur Lunam esse Pila similem, & sub Sole ferri, & perfectio rem ipsam attingere, & verum dicere videntur. Potest etiam fieri ut proprio lumine splendet, & tamen varias (Phases exhibeat) splendoris formas reddat : nam potest fieri ut aliud corpus unà cum Luna volvetur, omni modo illi occurrens, ejusque lucem impediens, & avertens, quod tamen corpus cerni non potest, quia opacum est, & nullo lumine donatur. Potest etiam Globus ipsius Luna circa suum centrum volvi, ut si forte Pila ex dimidia parte lumine candenti tincta circa suum centrum versetur, & dum volvitur varias splendoris formas reddere ; donec totam istam partem quæ ignita est nostris oculis obvertit, deinde paulatim retrò contorquet, & avertit lucidam globi partem : ut Babylonii qui contra Græcos Astrologos disputant contendunt ; Quasi utriusque artis sententia non possit esse vera, aut aliqua suaderet ratio cur altera sententia alteri præferatur : Denique cur non potest nova Luna semper creari certo formarum ordine, & certis figuris donata, cur unaquaque Luna ita quotidie creata quotidie etiam non pereat,

Inque dies majus lumen convertere nobis
Ad speciem, quantum Solis secedit ab orbe, 705
Donicum eum contra pleno benè lumine fulsit,
Atque oriens obitus ejus super edita vidit:
Inde minutatim retrò quasi condere lumen
Debet item, quantum proprius jam Solis ad ignem
Labitur ex alia Signorum parte per orbem : 710
Ut faciunt, Lunam qui fingunt esse pilai
Consimilem, cursusque viam sub Sole tenere:
Propterea fit uti videantur dicere verum.

Est etiam quoque uti proprio cum lumine possit
Volvier, & varias splendoris reddere formas. 715
Corpus enim licet esse aliud, quod fertur, & unà
Labitur omnimodis occurrans officiensque,
Nec potis est cerni, quia cassum lumine fertur.
Versarique potest, globus ut, si forte, pilai
Dimidia ex parti candenti lumine tinctus : 720
Versandoque globum varianteis edere formas,
Donicum eam partem, quæcumque est ignibus aucta,
Ad speciem vertit nobis, oculoque patenteis:
Inde minutatim retrò contorquet, & aufert
Luciferam partem glomeraminis, atque pilai : 725
Ut Babylonica Chaldeum doctrina refutans
Astrologorum artem contra convincere tendit :
Proinde quasi fieri nequeat quod pugnat uterque,
Aut minus hoc illo sit cur amplectier ausis.

Denique, cur nequeat semper nova Luna creari 730
Ordine formarum certo, certisque figuris :
Inque dies privos aboliscere quæque creata,

NOTÆ.

714. Est etiam quoque uti] Hæc dicitur Anaximandri opinio, quæ tamen ab illius sententia maximè distat; nam si forsitan Lunam dixerit *ἴδιον ἔχει φῶς* Plur. de Placit Phil. lib. 2. cap. 26. & 28. (*ἑφάπαξ τε πᾶσι καὶ ὑποδαρῶν*, & *ἀπὸ ἧλης φωτίζεσθαι*: Lærtius) aliud tamen Corpus quod unà feratur, quod omnibus modis occurrat & officiat, nò quidem in somnis vidit. Plutar. de Pl. Phil lib. 2. cap. 26.
719. Versarique potest] Ita docuit Berosus sub Antiocho Sotere Astronomia clarus.

726. Ut Babylonica] Per Babyloniam Chaldeum Doctrinam intelligit Chaldeos qui Berosi Hypothesein contra vulgarem Astrologiam tuebantur. Chaldei enim hoc loco Sectæ nomen est, non Gentis: *παρὰ δὲ Βαβυλωνίους, ἢ Ασσυρίους χaldaίους, Γυμνοσφαιστὰς παρὰ Ἰνδοῖς*: Lærtius: Idem Cicero in 2. de Divinat.

732. Aboliscere] Aborisci Gifanius, Quⁱ tamen fatetur se vocem istam nunquam legisse. Gallendus Aboriri.

Atque

Atque alia illius reparari in parte, loquere,
Difficile 'st ratione docere, & vincere verbis :
Ordine cum videas tam certo multa creari. 735
It Ver, & Venus, & Veneris prænuntius antè
Pinnatus graditur Zephyrus vestigia propter :
Flora quibus mater præpergens ante viai
Cuncta coloribus egregiis, & odoribus opplet.
Inde loci sequitur Calor aridus, & comes unà 740
Pulverulenta Ceres, & Etesia flabra Aquilonum.
Inde Autumnus adit : graditur simul Euius Euan :
Inde aliæ tempestates, ventique sequuntur,
Altitonans Vulturnus, & Ausfer fulmine pollens :
Tandem Bruma niveis adfert, pigrumq; rigore 745
Reddit, Hyems sequitur, crepitans ac dentibus
Algu.

Quò minus est mirum, si certo tempore Luna
Gignitur, & certo deletur tempore rursus :
Cum fieri possint tam certo tempore multa.

Solis item quoque defectus, Lunæq; latebras, 750
Pluribus è causis fieri tibi posse putandum 'st.
Nam cur Luna queat Terram secludere Solis
Lumine, & à terris altum caput obstruere ei,
Obiciens cæcum radiis ardentibus orbem :
Tempore eodè aliud facere id non posse putetur 755
Corpus, quod cassum labatur lumine semper ?
Solque suos etiam dimittere languidus igneis
Tempore cur certo nequeat, recreareque lumen,
Cum loca præterit flammis infesta per auras :

lucē Soli privare, & Soli obicere Corpus suum supra Terras elatum opponens radiis illius splendens opacum globum, eodem autem tempore aliud Corpus, quod nullo unquam lumine illustratum voluitur, putetur facere id non posse ? Cur etiam non potest Sol languidus suos Ignēs certo tempore dimittere, lucemque reproducere, cum præterit regiones quasdam Aëris flammis inimicas,

NOTÆ.

734. *Difficile est*] Faber, *Id facile* : Quem sequatur ille qui conjecturam certitudini præfert.

746. *Crepitans ac dentibus Algu*] Vulgaræ lectionis. *Accensibus Algi*, non meminisse, nisi eam *Fayus*, acutus & bellus Homo, huic, qua nulla est verior aut venustior, prætulisset.

750. *Solū item quoque &c.*] Demum fit Solis defectus, cum Luna aut aliud opacum corpus subiectum Soli radios illius excipit, & ab ulteriori ad Terram progressu prohibet. Luna item deficit, cum incidit in umbram Terræ, aut alterius

atque alia illius locum subeat, & in eadem parte Cœli appareat, difficile est rationem reddere, & verbis docere, cum videas tam multa certo ordine creari. It Ver, & Venus, & Veneris prænuntius Zephyrus pennatus graditur juxta ejus vestigia, quibus Flora mater sua dona præpergens omnem viam coloribus & odoribus egregiis (floribus egregiis coloru, & odoru) replet. Deinde Calor aridus (Ætæa) sequitur, & unā venit pulverulenta (ceres), ventique Etesia ab Aquilone spirantes. Deinde Autumnus sequitur, & illius comes Bacchus, Inde alia tempestates & venti sequuntur, Altitonans Vulturnus, & Ausfer pollens fulmine : Tandem Bruma nives adfert, pigrumque frigus, sequitur demum Hyems, & Algu crepitans dentibus. Hinc ideo minus est mirandum si certo tempore gignatur Luna, certo etiam tempore deletur, cum tam multa certo tempore possint fieri. Putandum quoque est Solis Lunæque defectus (eclipsin) è causis pluribus fieri posse : Nam cur possit Luna Terram

alicujus opaci corporis quod è regione Solis interpositum interjectumque sit : Aut denique Sol & Luna, cum loca quadam Cœli suis Ignibus infesta & inimica percurrant, languent ; & quasi Deliquium patiuntur. v. 20.

759. *Flammis infesta*] V. 769.

Luminibus propriis inimica.

Lambinus autem, Flammis immoderatis oppleta vel occupata, & quodammodò infestata & vexata. Huic verò Interpreti ne credas.

N n

Que

qua labefcunt Ignis & extinguunt: Et cur vicissim possit Terra Lunam lumine privare, & ipsa inter Solem Lunamque (supra verò Solem) interjecta Solis radios intercludere, dum Luna enestratum suum cursum peragens rigidam Terra umbram qua est conica figura perlabitur, tempore autem eodem non possit aliud Corpus supra Solis globum volvi, & Luna supponi quod effusus Solis radios intercipiat? Et tamen si Luna propria luce splendeat, cur non possit certa Mundi parte deficere, dum pertransit loca propria sua luci infesta? Quod superest, quoniam docui qua ratione quidque per immensum cavilem Caelum fieri possit, ita ut scire possimus qua vi & causa varios Solis Lunaque cursus cietet & dirigeret, quo etiam modo Eclipsin pati solent, & improvise Terras tenebris obducere, cum quasi connivent, quo denique modo rursus aperto lumine omnia loca clara luce splendentia illustrent: Nunc redeo ad Mundi novitatem, & mollia Terra Arva, explicaturus quid primum produxit, & incertis ventis committere audebat. Primo, virides herbas circum colles produxit Tellus, & per omnes campos florida prata viridanti colore fulserunt: Deinde varia arbores surgebant, & illis in alium

Quæ faciunt igneis interstingui atque perire? 760
Et cur Terra queat Lunam spoliare vicissim
Lumine, & oppressum Solem super ipsa tenere,
Mensura dum rigidas Coni perlabitur umbras:
Tempore eodem aliud nequeat succurrere Lunæ
Corpus, vel supera Solis perlabilir orbem, 765
Quod radios interrumpat, lumenque profusum?
Et tamen ipsa suo si fulgit Luna nitore,
Cur nequeat certa mundi languescere parte,
Dum loca luminibus propriis inimica pererrat?
Quod superest, quoniam magni per cœrula }
Mundi } 770

Qua fieri quicquid posset ratione, resolvi:
Solis uti varios curius, Lunæque meatus
Noscere possemus, quæ vis, & causa cietet:
Quove modo soleant offectio lumine obire,
Et nec opinanteis tenebris obducere terras: 775
Cum quasi connivent, & aperto lumine rursus
Omnia convifunt clara loca candida luce.
Nunc redeo ad Mundi novitatem, & mollia terræ
Arva, novo foetu quid primum in luminis oras
Tollere, & incertis tentârît credere ventis. 780
Principio, genus Herbarum, viridemq; nitorem
Terra dedit circum colleis; camposq; per omnes
Florida fulserunt viridanti prata colore:
Arboribusque datum est variis exinde per auras

762. Oppressum Solem super ipsa Tenebre] Lambinus. Oppressum sub Solem ipsa &c. Sed ridiculè facit, qui istud Super de Luna intelligit, imò ad Terram referri debet, quod Ratio, & versus sequentes probant. Ita rectè Faber. Fayus autem, Retinere Solem absconditum supra seipfam: Oedipum quæras, Ego Davus sum.

764. Succurrere] Succedere in locum Lunæ: Fayus: Digna Fayo sententia. Succurrere autem Subter ire.

770. Quod superest, quoniam &c.] Explicatis suo more Solis, Lunæ, & Astrorum motibus, à Cœlis ad Terras v. 11. descendit, Rerum ortum & originem è Tellure rerum omnium parente enarratu-

774. Offectio] Obductio & obstructio, & per alicujus Corporis interpositionem ad tempus exclusio. Lambinus.

776. Cum quasi connivent] Solem & Lunam tanquam duos hujus Mundi oculos concipe.

781. Principio, genus herbarum &c.] Ita v. 18. ortum Rerum è recenti Tellure enarrat Lucretius, ut ipsam originem spectasse videatur: Nam primum Herbæ, deinde Arbores, postea Animalia minùs perfecta, & demum perfectiora. Quippe cum Mures, Ranas, & ejusmodi Animalia sponte nasci hodiè, cum totus Mundus consenuit, videamus, quid à recenti Tellure, & adulto Æthere sperare non licet?

Crescendi magnū immiffis certamen habenis. 785
Ut Pluma atque Pili primū Setæque creantur
Quadrupedum in membris, & corpore penni-
potentum:

Sic nova tum Tellus herbas virgultaque primū
Sufcult: inde loci Mortalia sæcla creavit

Multa modis multis varia ratione coorta. 790
Nam neque de Cœlo cecidisse Animalia possunt,
Nec terrestria de falsis exisse lacunis.

Linquitur ut meritò maternum nomen adepta
Terra sit, è terra quoniam sunt cuncta creata.
Multaque nunc etiam existunt animalia Terris, 795
Imbribus, & calido Solis concreta vapore.

Quò minùs est mirum, si tum sunt plura coorta,
Et majora nova Tellure, atque Æthere adulto.

Principiò, genus Alituum, varizque Volucres
Ova relinquebant exclusæ tempore verno: 800

Folliculos ut nunc teretes æstate Cicadæ
Linqunt, sponte sua victum, vitamque petentes.

Tum tibi Terra dedit primū Mortalia sæcla:

Multus enim Calor, atq; Humor superabat in arvis.

Hinc ubi quæque loci regio opportuna dabatur, 805

Crescebant Uteri terræ radicibus apti;

Quos ubi tempore maturo patefecerat ætas

Infantum fugiens humorem, auræque petissens,

Convertebat ibi Natura foramina terræ,

nam Terra produxit Animalia, plurimus enim calor, & plurimus humor in arvis abundabat. Hinc ubicunque idoneus erat locus Uteri crescebant filamentis quibusdam Terra adnexi, Quos Uteros cum Infantes jam maturi pertraxerant, humorem in istis uteris contentum fugientes, & Auræ petentes, Natura meatus quosdam Terra opportune in istis locis patefecit,

NOTÆ.

785. *Magnum immiffis certamen habenis]* Arboribus datum, à Natura viz. ut certatim sine ulla mora, ullove impedimento crescerent; Allegoria est ducta ab Equis quibus Habenzæ ab Aurigis inter currendum laxantur. *Lambinus.*

799. *Principiò, genus Alituum &c.]* Primū Volucres Ovis excluduntur, verno quidem tempore, id enim tempus maximè opportunum, sed Plumæ, Pennis, iis denique viribus instructæ, ut sponte sua victum quærirarent. Deinde è quibusdam Folliculis, quos Uteros appellemus, Terræ adherentibus Alia Animalia, atque ipsi Homines eruperunt, quibus alendis idoneus Liquor lacti simillimus è matris Terræ venis commodè in ora singulorum fluxit, nam pa-

rienti Telluri non minùs quàm Fæminis Lac rectè attribui videatur: Ita Tellus Alimentum dedit, Temperies Aëris fecit ut vestimentis non esset opus, & molle Cubile præbebat Terra multo gramine abundans. v. 17.

806. *Uteri Terra radicibus apti]* *quædam* *est* *veritas.* Olim Censorinus Cap. 2. ut Hodie *Fayus*, vocem *Radicibus* voci *Terra* adjunxit: sed fallitur. Vide omnino Diodorum Siculum lib. 1. magnum enim operæ pretium fuerit: *Faber.*

808. *Fugiens Humorem]* In quo viz. Infantes in istis uteris inclusi natabant.

809. *Ibi]* *Ibi* pro *his* *Lambinus.* *Ibi* *Faber:* Tum mihi videtur respicere vocem *Ubi* v. 805.

*Et coegit Terram patulis suis
venis effundere liquorem la-
ctis similem, ut nunc una-
quaque Fœmina cum pepe-
rit dulci lacte repletur, quo-
niam omnis liquor lacteus
per totum corpus diffusus tum
temporis in mammas deri-
vatur. Terra præbebat cibum
Infantibus, calor Vestem &
molle gramen idoneum cubi-
le: In novo autem Mundo,
nec Frigus erat penetrans,
nec æstus nimis, nec venti
vehementes, aut procellæ;
cuncta enim paulatim cre-
scent, & vires sumunt: Ju-
ve igitur meritoque Terra
mater Animalium dicatur,
quoniam ipsa edidit huma-
num genus, omnia etiam A-
nimalia, quæ per Magnos
montes sapiunt, diversa ge-
nera Avium, quæ per Ae-
ra vagantur. Sed quia de-
bet habere aliquem pariendi
finem, cessavit tandem, ut
Mulier tandem longa ætate
sterilis, namque ætas mu-
tat naturam totius Mundi,
non eadem semper manet re-
turn conditio, nulla res ma-
net sui similis, mutantur
omnia, Natura commutat
cuncta, & cogit vertere;
Namque aliud putrescit, & senio confectum languet,
viget interim
aliud, & ætate fleret; Similiter ætas mutat Naturam totius Mundi, nunc aliud,
& deinde aliud
est Terra status, ita ut jam nequeat facere quod olim potuit, jam etiam producat, quod olim non
produxit. Tum etiam Terra conata est producere multa*

Et succum venis cogebat fundere apertis 810
Consimilem Lactis: sicut nunc Fœmina quæque
Cum peperit, dulci repletur Lacte, quoddam omnis
Impetus in mammas convertitur ille alimenti.
Terra cibum Pueris, vestem Vapor, Herba cubile
Præbebat multa & molli lanugine abundans. 815

At novitas Mundi nec frigora dura ciebat,
Nec nimios æstus, nec magnis viribus auras.
Omnia enim pariter crescunt, & robora sumunt.
Quare etiam atque etiam maternum nomen adepta
Terra tenet meritò, quoniam genus ipsa creavit 820
Humanum, atq; Animal propè certo tempore fudit
Omne, quod in magnis bacchatur montibus passim,
Aëriaque simul Volucreis variantibus formis.

Sed quia finem aliquam pariendi debet habere,
Destitit, ut Mulier spatio defessa vetusto, 825
Mutat enim mundi naturam totius ætas,
Ex alioque alius status excipere omnia debet,
Nec manet ulla sui similis res: omnia migrant,
Omnia commutat Naturæ; & vertere cogit.
Namque aliud putrescit, & ævo debile languet: 830
Porro aliud conrescit, & è contentibus exit.
Sic igitur Mundi naturam totius ætas
Mutat, & ex alio Terram status excipit alter,
Quod potuit, nequeat: possit, quod non tulit antè.

Multaque tum Tellus etiam portenta creare 835
Conata est,

NOTÆ.

813. *Impetus Alimenti*] Nil melius po-
terat, sentiri potest, non explicari.

816. *At Novitas Mundi &c.*] Quomo-
do autem Vim frigoris aut Caloris ferte,
aut vivere potuerunt, aut omnino nasci;
cùm Sol exureret, Frigus astringeret?
Quia in principio Mundi non erat Hyems
& Æstas, sed perpetua temperies, & Ver
æquabile v. 3. Ab omni igitur retrò ætate
Tellus Mater jure dicta est, cùm Volu-
cres, Feras, ipsam denique Hominem
produxit.

818. *Omnia enim pariter &c.*] Ita quoque
Æstas & Hyems, ista enim hujus versus
sententia.

824. *Sed quia finem aliquam &c.*] Cur
verò nihil horum fieri etiamnum vide-

mus? Quoniam v. 11. Temporis condi-
tio muratur, Terra desit parere. Et quid
mirum si Mundus jam senex modò Calo-
re, modò frigore nimio, & aliis longæ æ-
tatis incommodis vexatus, sterilis tandem
fiat & effertus?

835. *Multaque tum Tellus &c.*] Quo-
niam fortuita nata erant Animalia, pu-
randum est in principio Mundi alia quæ-
dam innumerabilia Animalia miranda
specie & magnitudine fuisse nata, sed ea
permanere non potuisse, quoddam imperfecta
erant, & quoddam illa sumendi cibi facultas,
aut cosundi, generandique ratio defecit
v. 20. Nam quæcunque videmus Anima-
lium genera, aut suis virtutibus aut Ho-
minum cura conservantur; Leones des-
cendunt

Conata'ft, mira facie, membrisque coorta;
(Androgynum inter utrum, nec utrumque & utrinque remotum)

Orba pedum partim, manuum viduata viciffim,
Multa fine ore etiam, fine vultu cæca reperta,
Vinctaque membrorum per totum corpus } 840
adhæfu:

Nec facere ut possent quicquā; nec cedere quodquā,
Nec vitare malum, nec sumere quod foret usus.

Cætera de genere hoc monstra, ac portenta creabar:

Nequicquam: quoniam Natura absteruit auctum:

Nec potuere cupitum ætatis tangere florem, 845

Nec reperire cibum, nec jungi per Veneris res.

Multa videmus enim rebus concurrere debere,
Ut propagando possint producere sæcla.

Pabula primum ut sint, genitalia deinde per artus

Semina quā possint membris manare remissis: 850

Fœminaque ut maribus conjungi possit, habendum

Mutua quis nectant inter se gaudia, utrisque.

Multaque tum interiisse Animantium sæcla
necesse'ft.

Nec potuisse propagando procudere prolem.

Nam quæcunque vides vefci vitalibus auris, 855

Aut Dolus, aut Virtus, aut denique Mobilitas est

Ex ineunte ævo genus id tutata reservans,

Multaque sunt, nobis ex Utilitate sua quæ

Commendata manent tutelæ tradita nostræ.

Principiò, genus acre Leonum, sævaque sæcla 860

Tutata'ft Virtus, Vulpeis Dolus, & Fuga Cervos.

ceffe est igitur tum temporis multa Animalium genera interiisse, nec propagando prolem producere potuisse. Nam quæcunque hodiè vigent genera Animalium, aut Dolus, aut Virtus, aut denique mobilitas, (pedum pernecitas) ab ipsa Mundi origine servavit & defendit: Multaque sunt quæ, quia nobis commoda & utilia, nos tutamur & fovemus: Primò, Virtus tutata est Leones, & alia ferarum genera, Dolus Vulpes, fuga Cervos,

NOTÆ.

ferunt vires, Dolus Vulpes, Cervos Fuga &c. Quæ nostris commodis inferviunt, Canes, Boves, Equos &c. Nos ipsi defendimus & tuemur: Sed quid imperfecta, & quæ nulli usui forent aleremus?

837. *Androgynum* &c.] Quid de varia Spurii versus lectione inquiramus, cum totus deleri debeat? Moncho tamen Heinsium ad Claudiani Phœnicem legere

Androgynon inter neutra, atque ab utroque remotum.

Quicunque hunc versum inseruit Andro-

gynon Platonis (in Symposio) videtur respexisse.

839. *Multa fine ore*] Alii. *Muta: & venustitas.*

844. *Absteruis*] Nonius in voce *Desuvi.*

Paristos amoris, Lenonem aditus absterui.

850. *Qua*] Alii. *Quæ.* Et versu sequenti

----- Habere

Mutua quon nectant inter se gaudia utrisque.

856. *Mobilitas*] V. 861. *Fuga: & quia ferat Barthii Mobilitas?*

as Vigiles Hominique fidei
 Cane; Omne denique jumen-
 tum, Oves lanigera, & cor-
 nati boves cura Hominum
 & Memmi committuntur, &
 ab illa foventur. Nam cu-
 pide feras fugerunt, pacem-
 que & larga pabula sine suo
 labore parva affectabant: Ea-
 que pabulo Nos Homines do-
 namus quia nobis præstant
 commoda. At qua Anima-
 lia ita formavit Natura, ut
 sponte sua non possent vivere,
 neque nobis essent aliquo mo-
 do commoda & utilis, qua-
 re nos aleremus aut genus eo-
 rum conservavemus? Scili-
 cet istiusmodi Animalia,
 cum duro & iniquo fato na-
 ta se ceteri non potuerunt, ab
 aliis rapiiebantur, donec to-
 tum tandem eorum genus
 perivit. Sed neque Centauri
 unquam extiterunt, nec un-
 quam potest esse Animal
 compositum è corporibus diversis generis, & duabus naturis, qua sibi invicem non convenient, id
 autem verum esse licet minus diligenter inspicias hinc potes colligere: Principio, Equus tribus
 circiter exactis annis fortis.

At levissimam Canum fido cum pectore corda,
 Et genus omne, quod est Veterino semine partum,
 Lanigeræque simul pecudes, & Bucera sæcla,
 Omnia sunt Hominum tutelæ tradita, Memmi. 865
 Nam cupidè fugere Feras, pacemque secutæ
 Sunt, & larga suo sine pabula parva labore:
 Quæ damus Utilitatis eorum præmia causa.
 At, quæ nil horum tribuit Natura, nec ipsa
 Sponte sua possent ut vivere, nec dare nobis 870
 Utilitatem aliquam, quare pateremur eorum
 Præsidio nostro pasci genus, esleque tutum?
 Scilicet hæc aliis prædæ, lucroque jacebant
 Indupedita suis fatalibus omnia vinclis,
 Donicum ad interitum genus id natura redegit. 875
 Sed neq; Centauri fuerunt, neq; tempore in ullo
 Esse queat duplici natura, & corpore bino
 Ex alienigenis membris compacta potestas,
 Hinc illinc par vis ut non sic effe potis sit.
 Id licet hinc quamvis hebeti cognoscere corde. 880
 Principio, circum tribus actis impiger annis

N O T A E.

863. Veterino semine partum] Veterina
 Animalia dicuntur omnia quæ Vehere quid
 possint.

871. Quare] Propter quam rem, seu
 propter quam utilitatem, nam Quare hic
 non interrogat, sed enuntiando referendi
 vim habet. Lambinus, cui nimium nē
 credas.

876. Sed neque Centauri &c.] At Natura
 rudis licet & imperita, non ea protulit
 Animalia, de quibus Poetæ tam sple-
 didè mentiuntur. Thesalia nullos unquam
 vidit Centauros, neque enim Equus &
 Homo conjungi possunt, cum non eadem
 ætate, eodem alimento, neque, iisdem
 moribus uterentur v. 14. Idem de Scyl-
 lis, & ejusmodi monstris dicendum v. 9.
 Qui autem Chimæram existisse credidit
 non consideravit Leonis, æquè ac cujus-
 libet Animalis viscera torreret. Igne, &
 consumi, possit. v. 7. Qui denique mira
 & monstrosa istiusmodi Animalia è re-
 centi Terra produci posse statuat, credat
 insuper Aurea, lacteaque flumina, & re-
 liqua quæloforum Poetarum, commenta
 v. 19. Perpendat tamen multa Herbarum

& Arborum semina hodiè, (ut olim om-
 nium Animalium Primordia) in Terra
 contineri; At nunquam nascuntur com-
 plexæ Arbores, neque Herbæ Herbis con-
 junguntur v. 9.

879. Hinc illinc par vis &c.] Turnebus,
 nec incommode: Alii aliter: Faber au-
 tem spreis aliorum conjecturis hæc ha-
 bet, Lege

Hinc illinc par vis ut partibus esse potis sit.

Sensu tam necessario, ut aliter scribere
 potuisse Lucretium nemo suspicari possit:
 Rem tribus verbis expanam. Nullum A-
 nimal ita ex duplici & diversa natura constare
 potest (e.g. Equi & Hominis) ut hinc &
 illinc (: à natura Hominis & Equi) par vis
 esse partibus possit, id est, duæ illæ partes
 componentes nunquam parem vim haberent,
 cum Species Animantium aliæ aliis citius
 crescant, citius minuantur: Quæ ea ipsa
 est ratio quam affert Lucretius in illis ver-
 sibus, qui hunc sequuntur. Denique nescio
 quis legit: Hinc pars ut non sit, pars il-
 linc esse potis sit.

Floret

Floret Equus, Puer haudquaquam : quin sæpe
etiam num

Ubera mammarum in somnis lactantia quærit.

Post ubi Equum validæ vires ætate senecta,

Membra deficiunt fugienti languida vita : 885

Tum demum Pueris ævo florente juventas

Occipit, & molli vestit lanugine malas:

Ne fortè ex Homine, & Veterino semine equorum

Confieri Credas Centauros posse, nec esse:

Aut rapidis canibus succinctas semimarinis 890

Corporibus Scyllas, & cætera de genere horum,

Inter se quorum discordia membra videmus:

Quæ neque florescunt pariter, neque robora sumunt

Corporibus, neque projiciunt ætate senecta :

Nec simili Venere ardescunt, nec moribus unis 895

Conveniunt, nec sunt eadem jucunda per artus.

Quippe videre licet pinguescere sæpe Cicuta

Barbigeras pecudes, Homini quæ' sit acre Venenum.

Flamma quidem verò cum corpora fulva leonum

Tam soleat torrere, atque urere, quàm genus } 900
omne

Visceris, in terris quodcunque & sanguinis extet :

Qui fieri potuit, triplici cum corpore ut una

Prima Leo, postrema Draco, media ipsa Chimæra

Ore foras acrem efflaret de corpore flammam ?

Quare etiam Tellure nova, Coeloque recenti 905

Talia qui fingit potuisse animalia gigni,

Nixus in hoc uno novitatis nomine inani ;

Multa licet simili ratione effutiat ore :

Aurea tum dicat per terras Flumina volgò

emitteret ? Quapropter qui fingit talia Animalia gigni potuisse cum jam Tellus nova erat, & recens Cælum, uno hoc vano argumento ductus, quia tum Mundus novus erat & recens, multa alia absurda pariter effingat, dicat Aurea flumina per Terras tum passim fluxisse, & arbores geminis florere solitas.

NOTÆ.

883. *Ubera lactantia*] Vossius ad Catullum p. 234. *Lactantia*, quia Pueros lætos reddunt ; Siclib. a.

----- *Lactantia loca Aquarum.*

891. *Scyllas*] Dux enim fuerunt, hæc Nisi, illa Glauci : *Faber* : Ideo & *Semimarinis Canibus succincta* Nisi *Scylla* ! At *Ovidius Metam.* lib. 8. v. 148.

----- *At aura cadentem*

Sustinisse levius, ne tangeret aquora, visa est ; Pluma fuit : pluvie in Aëre mutata vocatur

(iri ; & à tonsō est hoc nomen adepto capillo.

Pro rapidis canibus leg. rabidis canibus.

892. *Discordia*] Legi potest *Disfortia*. Sic *Ovidius* lib. 8. v. 133. de *Minotauro*

Disfortemque utero fatum tulit -----
Et in prima Epistola Sabini

----- *Nec in uno Corpore diffors*
Parthenope.

899. *Flamma quidem verò*] *Alibi, Ignea flamma quidem.*

Fluxisse.

aut Homines tantos & tam robustos fuisse natos ut pedes trans Maria alta potuissent ponere, & manibus totum circa se movere Cælum. Nam licet eo tempore quo primum Tellus produxit Animalia, in Terra erant multa rerum multarum semina, inde tamen concludere non debemus producti potuisse pedes inter se mixtas, aut Animalia è diversis corporibus composita: Quoniam illa, quorum magnus numerus et terra nunc oritur, Herba viz. Fruges atque arbores, nunquam commiscuntur, atque inter se composita producuntur: Sic rei quaque suo more crescit, omneque rei certo Natura fœdere servant discrimina: Illud autem genus Humanum multo erat durius, ut par erat, utpote à dura tellure productum, è majoribus & magis Solidis ossibus intrinsecus fundatum, & magis validis nervis Membra illius erant connexa, & quod neque frigora nec calore nec alimentis novitate, nec ulla corporis languore facile afficeretur: Longævum insuper erat, multisque per annos tanquam fera, nullis artibus instructis Homines vagabantur. Nondum erat robustus Arator, nec quisquam erat qui agros coleret, & ferro domaret arva: nemo qui virgulta tenera plantare, putresque ramos ab arboribus falce amputare novisset. Quod Sol & Imbres dabant, & quod sponte sua Tellus edidit, illo vivebant contenti. Plerumque inter quercus glandiferas curabant corpora, (sepe glandibus alebant)

Fluxisse, & Gemmis florere Arbusta fuisse: 910
Aut Hominem tanto membrorum esse impete natum,
Trans maria alta pedum nifus ut ponere posset;
Et manibus totum circum se vertere cœlum.
Nam quod multa fuere in terris semina rerum,
Tempore quo primum Tellus Animalia fudit: 915
Nil tamen est signi, mistas potuisse creari
Inter se pecudes, compactaq; membra animantium:
Propterea quia quæ de terris nunc quoq; abundant
Herbarum genera, ac Fruges, Arbustaque læta,
Non tamen inter se possint complexa creari. 920
Res sic quæque suo ritu procedit: & omnes
Fœdere naturæ certo discrimina servant.

Et genus humanum multò fuit illud in arvis
Durius, ut decuit, Tellus quod dura creasset:
Et majoribus & solidis magis ossibus intus 925
Fundatum, & validis aptum per viscera nervis;
Nec facile ex æstu, nec frigore quod caperetur:
Nec novitate cibi nec labi corporis ulla.
Multaque per cœlum Solis volventia lustra
Volgivago vitam tractabant more ferarum. 930
Nec robustus erat curvi Moderator aratri
Quisquam, nec scibat ferro molirier arva;
Nec nova defodere in terram virgulta, nec altis
Arboribus veteres decidere falcibus ramos.
Quod Sol, atque Imbres dederant, quod } 935
Terra crearat
Sponte sua, fatis id placabat pectora donum;
Glandiferas inter curabant corpora quercus

NOTÆ.

912. Pedum nifus ponere] Alii Tandere.
923. Et Genus Humanum &c.] Hominum è Terra natorum Viram, Habitum, Ingenium, Mores fusè describit. & primo quidem v. 20. docet primos Homines validiori, quàm nunc, constitisse corpore, ob innatam duriciem, quàm è dura Terra geniti contraxerant, inde minùs obnoxii morbis erant, & longævi. Nemo autem Agros coluit, Sed Glandibus, Pomis Sylvestribus, & aliis ejusmodi fructibus placabant famem: Ad sedandam sitim Fluvii fontesque suo murmure vocabant.

v. 8. Nulla illis vestimenta, nullæ domus, Procellarum, frigorisque vim defendebant Sylvæ, frutices, & Antra, v. 5. Nullæ Leges: nullum commune Bonum: vivebant raptò, & promiscua Venere (nam Vi, blanditiis, aut pretio. Glandibus viz. Pyris, Pomisve Mares sibi Feminas conciliabant) utebantur v. 8.

928. Labe] Labe: Sic Partis, Tibi, Igni, &c.

930. Tractabant] Alii, Tolerabant.

932. Molirier] Aliis non displicet Mellirier.

Plerumque,

Plerumque, & quæ nunc hiberno tempore cernis
Arbuta Poeniceo fieri maturæ colore,
Plurima tum Tellus etiam majora ferebat : 940
Multaque præterea novitas tum florida mundi
Pabula dia tulit, miseris mortalibus ampla.

At sedare sitim Fluvii Fontefque vocabant :
Ut nunc montibus è magnis decursus aquarum
Claricitat latè sitientia sæcla Ferarum. 945

Denique noctivagi sylvestria templa tenebant
Nympharum, quibus exibant humore fluentia
Lubrica, proluvie larga lavere humida saxa,
Humida saxa super viridi stillantia musco:

Et partim plano scatere atque erumpere campo. 950

Necdum res Igni scibant tractare, nec uti
Pellibus, & Spoliis corpus vestire ferarum :
Sed Nemora, atque cavos Monteis, Sylvasque
colebant

Et frutes inter condebant squalida membra,
Verbera ventorum vitare imbreisque coacti. 955

Nec commune bonum poterant spectare, nec ullis
Moribus inter se scibant, nec legibus uti.

Quod cuique obtulerat prædæ fortuna, ferebat,
Sponte sua sibi quisque valere & vivere doctus.

Et Venus in sylvis jungebat corpora amantum. 960

Conciliabat enim vel mutua quamque cupido,
Vel violenta Viri vis, atque impensa libido:

Vel pretium, Glandes, atque Arbuta, vel Pira lecta.
Et manuum mira freti virtute, pedumque,

Confecta-

publica, nullum commune bonum, neque institutis ullis aut legibus tenebantur, quod præda cuique
objecit fortuna, illud quisque rapiebat, sua vita suæque saluti consulere à Natura edoctus. In Syl-
vis etiam Venus jungebat Amantum corpora (rem Veneris peragebant) namque vel mutua cupido (æ-
minas conciliabat, vel violenta vi & impetus Maris cogebat, vel pretium aliquod, Glandes viz.,
poma sylvestria, aut lecta pira, pellebat. Lacertum etiam validis pedibusque celeribus instructi

NOTÆ.

945. Claricitas] Advocat, Invitat, Et
hæc Simeonis Boissii conjectura (Nam Qui-
dam Clarè citat ad se, vel, clarior accitit)
est plausu dignissima. Faber.

946. Noctivagi] Melius quàm Nocti-
vagi.

962. Impensa] Vehemens, Magna, Sic
Impensum Pretium, Caesar.

964. Et manuum mira &c.] Hi denique
robusti immitesque Homines per totos
dies Feras Saxa, Stipitibus, & idgenus
Armis, persequantur ; Et multa cæde
fatigati, vel cum Nox advenerit, se fron-
dibus foliisque involventes humi dormiunt.

bant Securis, Securi inquam, neque enim
timuerunt (ea erat absurda Stoicorum
opinio,

Nam nudisante illos, nullo discrimine,
Vita

In speciem conversa operum ratione
carebat.

Et stupescit novo pendebat lumine
Mundi,

Tum velut Amissis moriens, tum læta
renatis.

Sideribus -----

(Manilius lib. 1. v. 66.)

ne adveniente Nocte Dies deinceps non
rediret.

feras sylvestres venabantur
Saxu missilibus, magnisque
et ponderosis clavis urgentes,
multasque perimebant, pau-
ca vero vim eorum et impe-
dunt lictu vitabant. Et
cum vox adveniret, sanguinem
Setigeri Apri sylvestria sua
membra nuda humi sterne-
bant foliis et frondibus se
circum involvete: Nec
cum Sol occideris magno ulu-
latu implebant Agros pavidi
querentes diem, et in tene-
bris misere vagantes: Sed
sine questu expectabant, som-
numque carpebant, donec Sol
rosea facie lumina calo in-
ferret (iterum oriretur:)
Quod enim à prima origine
solebant experiri, Diem viz.
noctemque suis invicem suc-
cedere, cur unquam mira-
rentur id fieri posse, cur de-
nique timerent ne perpetua
tenebra Terras aeternum ob-
ruerent detractio Soli lumi-
ne? Illud vero maxime an-
gebatur, quod Fera noctu inva-
dentes funestum miserum som-
num saepe reddiderunt: Au-
trisque suis expulsi Saxea domos deserebant, cum strumant Apri, aut saxum Leo irrumperet: At-
que nocte intempesta pavidi relinquebant cubilia sua fronde, infra a saxi hostibus (Levibus et
Apri) occupanda. Attamen tum temporis vix plures homines, quam nunc linquebant dulcia
lumina labentis vitæ (perierunt.) Tum enim unusquisque hominum qui erat à feris ita deprehens-
sus, ut effugere non potuit,

Consectabantur sylvestria sæcla Ferarum
Missilibus saxis, et magno pondere clavae,
Multaque vincebant, vitabant pauca latebris:
Setigerisque pares Suibus sylvestria membra
Nuda dabant terræ nocturno tempore capti,
Circum se foliis ac frondibus involventes.
Nec plangore diem magno, Solemque per agros
Quærebant pavidi, palantes noctis in umbris:
Sed taciti respectabant, somnoque sepulti,
Dum rosea face Sol inferret lumina coelo.
A parvis quod enim consueverant cernere semper
Alternò tenebras, et lucem tempore gigni,
Non erat, ut fieri posset, mirarier unquam,
Nec diffidere, ne Terras æterna teneret
Nox, in perpetuum detractò lumine Solis?
Sed magis illud erat curæ, quodd sæcla Ferarum
Infestam miseris faciebant sæpe quietem:
Ejectique domo fugiebant saxea tecta
Setigeri Suis adventu, validique Leonis,
Atque intempesta cedebant nocte paventes
Hospitibus lævis instrata cubilia fronde.
Nec nimio tum plus, quam nunc, mortalia sæcla
Dulcia linquebant labentis lumina vitæ.
Unus enim tum quisque magis depreñsus eorum

NOTÆ.

rediret, ob jam perspectam à prima ori-
gine Diei ac Noctis vicissitudinem v. 16.
Hæc autem vita erat nonnullis incom-
modis obnoxia, Dormientes feræ invade-
bant, et inde Mors cita, vel longa gravif-
que (nondum vires Herbarum noverunt)
putrescentia vulnera sequuta est. Multos
Fames abstulit, Plures noxiæ Herbe, quas
infecti legerant: Ne verò quis putet tot
malis obrutum fuisse totum Humanum
genus, et ad interitum redactum, consi-
deret Feras tum Singulos lacerasse, noxiis
Herbis aut Alimenti inopia paucos pe-
riisse; At quot Millia rapit una Acies,
quot absorbet Mare, quot denique Luxu-
ries enecat, et venenata Pocula. V. 29.

967. Vitabant pauca latebris] Rarò fu-
giebant, et latebrarum præsidio pericu-
lum vitabant. Laminus. Utra interpre-
satio melior sit, Lector judicet.

968. Sylvestria] Sylvestribus: Gifanius.
973. Sed taciti respectabant] Primi illi
Homines, quos Horatius, mutum et torpo-
pecus (quippe Epicuri rationem sequeba-
tur, dum id scribebat) genus, Hercule,
mirificissimum erat, quippe qui in sopo-
rem dati, aliter longè suis oculis uteban-
tur, ac nos hodie videmus: Nos enim ubi
semel cæpinus obdormire, nil oculis
præter Somnum et insomniæ videmus.
Illi somno gravati et oppressi perpetuò
respectabant, reflexo capite viz. Solem
orientem. Scribe igitur

----- Sed taciti expectabant. Faber.
At non magis expectant, quam respectant
dormientes: Mallem igitur Resupinabant.

987. Labentis lumina vitæ] Ut suprà
----- Fugienti languida vita.
Ista est Mureti emendatio. Codd. La-
mentis.

Pabula viva feris præbebat dentibus haustus :
 Et nemora ac monteis gemitu, sylvasq; replebat, 990
 Viva videns vivo sepeliri viscera bulto.
 At quos effugium servârat, corpore adesto,
 Posterius tremulas super ulcera terra tenentes
 Palmas, horrifera accubant vocibus Orcum,
 Donicum eos vita privârunt Vermina sæva, 995
 Expertis opis, ignaros quid volnera vellent.

At non multa Virûm sub signis millia ducta
 Una dies dabat exitio : nec turbida ponti
 Æquora lædebat naves ad saxa, virosque.
 Sed temerè, incassum Mare fluctibus sæpe } 1000
 coortis

Sævibat, leviterque minas ponebat inaneis.
 Nec poterat quemquam placidi pellacia Ponti
 Subdola pellicere in fraudem ridentibus undis.
 Improbæ navigii ratio tum cæca jacebat.
 Tum Pænuria deinde cibi, languentia letho 1005
 Membra dabat : contra nunc rerum Copia merfat.
 Illi imprudentes ipsi sibi sæpe Venenum
 Vergebant : nunc dant aliis solertius ipsi.

Inde Casas postquâ, ac Pelleis, Ignemq; parârunt,
 Et

nota erat navis, nec aliqua navigandi Ars : Tum etiam temporis cibi penuria languentibus nonnulli, & fame perierunt; nunc rerum copia & luxuries obruit, tum imprudentes (Herbarum enim succos ignorabant) sibi aliquando miscebant venenum, nunc arte docti aliis solertius præbent. Deinde postquam sibi Casas exstruxerunt, pellibus vestiti incedebant, & Ignem paraverunt,

NOTÆ.

995. *Vermina sæva*] Vide *Festum*, qui hac voce dolores ex vermibus membra interiorius rodentibus natos significari ait: Forſan *Vermina* & *Vermes* ipsos significabit. *Faber.*

1000. *Incassum Mare Fluctibus*] Codices,

Sed temerè, incassum, frustra, Mare sæpe coortum :

Sic lib. 2. v. 1059.

Multimodis, temerè, incassum, frustra; : *Vossius* ad *Carullum* pag. 230.

Sed temerè, incassum, Fluctro Mare sæpe coortum

Sævibat -----

Fluctrum autem Tertullianus in pallio interpretatur temperatum Maris motum, & medium inter tranquillum Mare, & quod decumanis affurgit fluctibus: (vid. Tertullianum de Pallio Cap. 2. & Salmastii notas) Sed Hæc Tertulliani Interpretatio Vossii conjecturam refutat, cum enitum sic-

vit Mare, cum decumanis fluctibus affurgit.

1001. *Minas ponebat*] Alii, *Miscebant.*

1003. *Ridentibus undis*] Nihil enim blandius tranquillo Mari.

1008. *Vergebant*] Infundebant, *Plautus* in *Curcul. Act. 1. Sc. 2. l. 12. Invergere in me liquores tuos*

Sino ductum -----

Virgilius Æn. 6: v. 244.

Frontique invergit vina Sacerdas,
Vergere autem est conversa in sinistram partem
Manu ita fundere ut patera convertatur, quod in infernis sc. crisis fit. Servius.
Ideo huic loco vox ista mirè convenit.

1009. *Inde casus postquam &c.*] Hæc enim Homines efferos, per sylvas vagantes, & raptò viventes vidimus: Alii jam in Scenam prodeunt, Manſueti, Mices, & civilis vitæ studiosi: Non enim manebat ista, quæ in novo Mundo fuit. Aëria temperies, sed modo durum frigus, mor-

Et Fœmina Mari conjuncta cum eo vitam transiebat, cum casta erant connubia, privata, nec amplius vulgiva; Venus, & natam ex se prolem agnoscebant, tum Humanum genus olim durum caput mollescere, nam Ignis effecit ut Corpora alia frigus sub dio minus valerent pati, Venus deinde & connubia diminuerunt vires, & Pueri blanditiis suis serociam Parentum emolliabant: Tunc qui casus vicinas possidebant cœperunt inter se jungere amicitiam, & à vi & injuriis abstinere; Pueros etiam & mulieres misericordia mutuo commendarunt, cum nusu, gestu, voceque inarticulata significarent, æquum justumque esse infirmorum omnium misereri: Licet verò inter omnes mutua non potuerunt esse Fœdera, bona tamen magnaue pars hominum amicitiam pietate colebant, alias tum totum genus Humanum fuisse peremptum, neque in hodiernum diem durasset illius propago. At Natura coegit varios lingua sonos mittere, (vocat articulare) & Utilitas verba docuit, & rebus nomina imposuit: Non aliq-

Et Mulier conjuncta Viro concessit in unum: 1010
Castaque privatæ Veneris connubia læta
Cognita sunt, Prolemque ex se videre creatam:
Tum genus Humanum primum mollescere coepit.
Ignis enim curavit, ut alia corpora frigus
Non ita jam possent coeli sub tegmine ferre: 1015
Et Venus imminuit vireis, Puerique parentum
Blanditiis facile ingenium fregere superbum.
Tunc & amicitiam coeperunt jungere habentes
Finitima inter se, nec lædere, nec violare:
Et pueros commendarunt, muliebrequ; sæclum 1020
Vocibus, & gestu, cum balbè significarent,
Imbecillorum esse æquum misererier omnium.
Non tamen omnimodis poterat concordia gigni:
Sed bona, magnaue pars servabant fœdera casti:
Aut genus Humanum jam tum foret omne } 1025
peremptum,
Nec potuisset adhuc perducere sæcla propago.
At varios linguæ Sonitus Natura subegit
Mittere, & Utilitas expressit nomina rerum:
Non alia longè ratione, atque ipsa videtur

NOTÆ.

dd nimius calor, Procellæ & tempestates affligebant: Inde paulatim fracti istorum vires; Inde domos struxerunt, quibus sese continentes privata Venere utebantur, & Natorum blanditiis assueti mansuetudinem inducebant. Deinde Pellibus contra Cœli inclementiam usi, & post repertum Ignem ita erant emolliti, ut fœdera & Amicitiam inire, à vi & injuriis abstinere necessarium foret, si ipsi salvi esse vellent; Ita tandem concordia conservatum est humanum genus. V. 18.

1014. *Alia [corpora]* Sunt autem *Alsi* & *Alsioli*, qui frigus ferre non possunt, Varro lib. 2. de Re rustica cap. 3. de Capris. Stabulantur pecus melius, ad hibernos exortus si spectat, quod est *Alsiolum*. Lappinus,

1021. *Balbè*] Quippe qui nondum expeditè loqui didicissent, Sermone minime adhuc constituto. Faber.

1027. *At varios linguæ sonitus &c.*] Sed quo modo Fœdera inter Homines, (Mulum & surpe pecus) qui sentire forsitan

potuerunt, at quæ sentiebant effari nondum didicerant? Respondet Lucretius, Homines istos primos suæ facultatis fuisse conscios, & ut unaquæque res sibi objecta Dolorem, Gaudium, Metum, &c. excitabat, diversos sonos expressisse; id enim cogebat Natura, & idem faciunt Aves, Equi, Canes, omnia denique Animalia quæ respirant. Hoc verò modo *balbè* tantum V. 1021. Significabant: Nondum instituta erant commercia, neque nisi Rebus nomina imponerentur institui potuerunt; Igitur unusquisque Hominum Utile sibi aliisque fore sensit certa Rebus nomina assignare, Ita omnibus, qui eodem fœdere erant juncti, de iisdem vocabulis inter se convenit, & Rerum nomina expressit Utilitas. Quod verò dicat aliquis, (non caprùm Pythagoram, & Platonem, sed & sacram Mosi Historiam mihi videtur convellere) unum viz. Hominem rebus omnibus nomina dedisse, illud ineptum præsertim & absurdum. Hæc V. 63.

Protrahere

Protrahere ad gestum Pueros infantia linguæ, 1030
Cum facit, ut digito, quæ sint præsentia, monstrent.
Sentit enim vim quisque suam, quam possit abuti,
Cornua nata prius vitulo quam frontibus extent,
Illis iratus petit, atque infensus inurget.

At catuli Pantherarum, scymnique Leonum 1035
Unguibus, ac pedibus jam tum, morsuque; repugnant,
Vix dum cum ipsis sunt dentes ungueque creati.
Alituum porro genus alis omne videmus

Fidere, & à pennis tremulum petere auxilium.

Proinde putare Aliquem tum nomina } 1040
distribuisse

Rebus, & inde Homines didicisse vocabula prima,
Desipere est: nam cur Hic posset cuncta notare
Vocibus, & varios sonitus emittere linguæ,
Tempore eodem Alii facere id non quisse putentur?

Præterea, si non Alii quoque vocibus uli } 1045
Inter se fuerant: unde infusa notities est

Utilitatis, & unde data est Huic prima potestas,
Quid vellet, facere, ut scirent, animoque viderent?

Cogere item plureis Unus, victosque domare
Non poterat, rerum ut perdiscere nomina } 1050
vellent:

Nec ratione docere ulla, suadereque furdis,
Quid facto esset opus, faciles neque enim paterentur,
Nec ratione ulla sibi ferrent amplius aureis
Vocis inauditos sonitus obtundere frustra.

Postremo, quid in hac mirabile tantopere? } 1055
est re,

Si genus Humanum, cui vox, & lingua vigeret,
Pro vario sensu varias res voce notaret,

gere ut rerum nomina vellent discere; neque ullo modo potuit docere, & demonstrare hominibus non audientibus quid facto opus sit: neque enim aquo Animo ferrent, neque ullo modo paterentur aures suas insolito & non intellecto clamore & vocibus frustra obtundi. Postremo, Quid est quod miremur, si Homines, quibus Vox & Lingua competit, res diversas & à se diverso modo perceptas diversis nominibus notarent:

NOTÆ.

1030. Infantia linguæ] Juvenalis Sat. x.

Madidi Infantia Nasti.

Sed Infantiam linguæ rectè interpretari videor.

1037. Vix dum cum ipsis] Gifanius, Vix etiam, cum &c. Lambinus.

Vix dum etiam cum, vel Vix dum eis cum.

1039. Tremulum auxilium] Propter tremulum Alarum motum.

lingua infantia (loquendi impotentia) pueros ad gestum provocat, cum cogit ut digito monstret res præsentia, & sibi objectas. Nam unusquisque conscius est illius facultatis qua sibi inest, & qua possit uti. Priusquam Cornua nata frontibus vitulorum extent, illis Irati feriunt, & impetum faciunt: At Pantherarum & Leonum Catuli Unguibus, pedibus & dentibus se defendunt, cum Ungues & Dentes vix sint ipsis Nati: Denique videmus omnes Volucres, adhuc implumes alas suas movere, tremulumque ab iis petere auxilium. Proinde putare unum aliquem hominem rebus imposuisse nomina, & inde prima vocabula accepisse Homines, id quidem absurdum est: Cur enim Hic homo vocem articularet, & nomina rebus imponere posset, alii autem eodem tempore illud non potuisse crederentur? Præterea, si Alii quoque non usi fuerunt vocibus inter se, unde isti cognoverint vocum utilitatem? aus quo modo potuit ille qui primus rebus nomina imposuit efficere, ut alii scirent & intelligerent quid vellet? Ille enim Unus non potuit multas subigere, & subactos co-

1055. Postremo, quid in hac &c.] Si enim nomina ipsa per sese cognitionem aliquam tam quædam afferrent, atque ex sola pronuntiatione trium quatuorve Syllabarum singularis aliqua cognitio pararetur, sanè mirandum foret; sed cum ab Usu, Usus autem à temeritate, fortuna, commoditate, interdum & à Popelli imperitia &c. pendeat, nihil sane mirabile est, quod ais Lucretius. Eodem.

Curr

(*cum ipsa muta (orationis experte) pecudes, cum Fera etiam diversas & dissimiles voces soleant emittere cum metuunt, cum dolent, & cum voluptate afficiuntur: & hoc quidem frequens docet experientia. Cum primum lazi mollesque rictus (anum Molossorum irritati fremunt, a duris dentibus diducti, eosque nudos relinquentes, minantur Sonitu longè diverso ab eo quem emittunt, cum ingenti latratu complent loca omnia: Verum cum Catulos suos lingua blandè lambere conantur, aut ubi eos pedibus molliter movent, & petentes morsu imitantur teneros hausus dentibus suspensis, diverso planè modo voce sua adulantur, ac cum Soli in domibus relictis baubantur, (latrant) aut cùm inclinato & in terram demisso corpore ictus imminentes plorantes vident. Denique nonne item videtur hinnitus differre, cùm Equus juventute vigen inter Equas furit stimulu alati Amoris ictus, vel cum in pugnam ruiturus è patulio naribus hinnitum edit, & cùm alias propter causas artibus concussis hinnit? Postremò diversa Avium genera, Accipitres, Offisfrage, & Mergi qui in Mari vi-*

cum Pecudes mutæ, cùm denique sæcla Ferarum Dissimileis soleant voces variasque ciere, Cùm Metus, aut Dolor est, & cùm jam Gau- } 1060
dia gliscunt?

Quippe etenim id licet è rebus cognoscere apertis. Inritata canum cùm primum magna Molossùm Mollia ricta fremunt duros nudantia denteis: Longè alio sonitu rabie distracta minantur: Et cùm jà latrant, & vocibus omnia complent. 1065 At carulos blandè cùm lingua lambere tentant, Aut ubi eos jactant pedibus, morsuque petentes, Suspensis teneros imitantur dentibus hausus: Longè alio pacto gannitu vocis adulant: Et cùm deserti baubantur in ædibus, aut cùm 1070 Plorantes fugiunt summissò corpore plagas.

Denique non Hinnitus item differre videtur, Inter equas ubi Equus florenti ætate juvencus Pinnigeri sævit calcaribus ictus Amoris; Et fremitum patulis sub naribus edit ad arma: 1075 Ac cùm sis alias concussis artibus hinnit?

Postremò, genus Alituum, variæque volucres, Accipitres, atque Offisfragæ, Mergique marinis Fluctibus in salis victum vitamque petentes, Longè alias alio jaciunt in tempore voces; 1080 Et cùm de victu certant, prædaque repugnant:

Et partim mutant cum tempestatibus unà Raucifonos cantus, Cornicum ut sæcla vetusta, Corvorumq; greges, ubi aquam dicuntur & imbreis Poscere, & interdum ventos aurasque vocare. 1085 Ergo, si varii sensus Animalia cogunt, Muta tamen cùm sint, varias emittere voces:

omni alio tempore voces emittunt longè diversas ab illis quas edunt, cùm de victu certant, & pro præda pugnant. Pro diversa etiam cæli temperie diversos edunt raucos sonos ut longæva gens Cornicum, & Corvorum turba, quando dicuntur Aquam & Imbres poscere, & interdum ventos & procellas vocare. Ergo, si varii affectus, & diversa rerum perceptiones cogunt Animalia etiam muta nec voce Articulata prædita varias & diversas voces emittere,

X O T A.

1063. Ricta] Ut lib. 4. Volta pro Vultus: Et lib. 6. v. 1193. Inhorrebat Rictum. Fremunt autem rectè legitur, nec admitendum est Nonii Tremunt, rejiciendum verò, licet mille Codd. exhibeant, Giffanii Tremunt.

1067. Morsuque petentes] Alii Patente. Certant etiam Grammatici utrum Latrant, an Jactant legeretur. In sequenti versu pro Teneros, Fæder, Veros. Negligo.

1075. Ad arma] Alius forsan istarum vocum sensus, sed turpiculus.

1076. Sis] Suis; ut lib. 3.

Lumina Sis oculis etiam bonus Ancu' reliquit.

1085. Ventos aurasque vocare, & imbres poscere] Inde Virg. 1. Georg.

Tum Cornix plena pluviam vocat improba voce.

Quanto

Quantò mortaleis magis æquum 'st tum potuisse
Diffimileis alia, atque alia res voce notare?

Illud in his rebus tacitus ne fortè requiras: 1090
Fulmen detulit in terras mortalibus Ignem
Primitus: inde omnis Flammæ ardor.
Multa videmus enim celestibus incita flammis
Fulgere, cùm cœli donavit plaga vapores.
Et ramosa tamen cùm ventis pulsa vacillans 1095
Æstuat in ramos incumbens arboris Arbor,
Exprimitur validis extritus viribus Ignis:
Et micat interdum flammæ fervidus ardor,
Mutua dum inter se rami stirpesque teruntur:
Quorum utrumq; dedisse potest mortalibus }
Ignem. } 1100

Inde Cibum coquere, ac flammæ mollire vapore
Sol docuit, quoniam mitescere multa videbant
Verberibus radiorum, atque æstu victa per agros.
Inque dies magis hi victum vitamque priorem
Commutare novis monstrabant rebus, & igni, 1105
Ingenio qui præstabant, & corde vigeant.

Condere coeperunt urbeis, arcemque locare
Præsidium Reges ipsi sibi, perfugiumque:
Et pecudes, & agros diviser, atque dedere
Pro Facie cuiusque, & Viribus, Ingenioque. 1110
Nam Facies multum valuit, viresque vigeant:
Posterior Res inventa 'st, Aurumque repertum,

alimenta, novosque præparandi modos Igne adjuti demonstrabant. Reges ipsi caperunt Urbes condere, & Arcem locare. Sibi præsidium, & quò se recipiant cùm Alii invadant. Pecudes etiam, Agrosque partiti sunt, singulisque portio assignata, prout Forma, Viribus, aut Ingenio præstabant: Tunc enim Forma & Vires in maximo honore erant. Postea Divitiæ, Aurumque inventum est,

NOTÆ.

1090. *Illud in his rebus &c.*] Suprà Ignis mentionem fecit. v. 1009. Jam verò v. 17. docet Ignem vel Fulmine in Terras delatum, vel ex arboribus Vento jactatis ramisque inter se contritis natur primò s; Mortalibus exhibuisse; Illius autem ministerio ad præparandos cibos Homines fuisse usos, quoniam observaverant Solis calore miciores fieri & sibi aptiores fructus: Inde alius Viçus, alia vivendi ratio, quam invenit ingeniosa Luxuries.

1098. *Et micat*] Gifanius: *Emicat.*

1099. *Mutua*] Ita lib. 2.

----- *Mortalibus mutua vivunt.*

1107. *Condere caperunt Urbes &c.*] Ut communi salutis meliùs consultum foret, summa potestas deferret Uni, quem Forma, Ingenio, aut Viribus præstantem, &

quantò verisimilius est Homines tum potuisse res diversas diveris vocibus notare? Ne verò de Igne nimis sciicitus sis, Fulmen primò ignem detulit in terras Hominiibus, & inde accensa est omnis ista qua per totum orbem diffunditur flamma: Nam multa videmus à flammis celestibus accendi cùm regio aliqua Cæli multos ignes emisit: Et cùm ramosa Arbor huc & illuc validius ventis agitata in alterius Arboris ramos incumbens calorem colligit, vehemens ista agitatione extritus Ignis exprimitur, interdum etiam fervida flamma splendet, dum rami stirpesque Arborum inter se mutuo teruntur: Quorum utrumque (Fulmen viz. & ista arboris attrita) dedisse potest ignem Hominiibus. Deinde cibum coquere, & calore Ignis emollire alimentum Sol docuit, videbant enim multa per Agros (fructus viz. & fruges) Solis radiis mitia & matura fieri. Et qui ingenio præstabant & Sagaces erant nova quotidie

planè Regem effecerat Natura: Ille Urbes, Ille arces condidit Sibi Subditisque suis ab Hostium injuriis præsidium: Illius arbitrio agebantur omnia, & O felix Humanum Genus sub tali Principe! Sed subitò corrupta Avaritia, evertit omnia Ambitio, & ita hodiè dominantur, ut si vivere velis, rerum publicarum administrationem fuge; Difficiliter enim obtinetur imperium, & difficiliùs retinetur: Pro voluptatibus curas affert & molestias, insubabile denique & infirmum est, Invidia & insidiis undique petitum. Sed quid moneo? Semper rapuit, semperque rapiet Homines.

Venoso Gloria curru. Hæc v. 28.

1111. *Viresque vigeant*] Fæbet, Vigna-

111.

Quæ

quod Forma & Viribus facile Honorem abstulit, nam illius qui Divitiis abundas factionem jam sequuntur, & illi servant, qui forma & viribus sunt conspicui. Quod si quis secundum rella Rationis præcepta vitam suam institueret, Divitiæ grandes sunt homini frugi vivere a quo Animo, nemo enim tam miser quam parvo semper gaudeat. At Homines volunt se esse claros & potentes, ut Stabili fundamentis fortuna iuniretur, & opulenti possint vitam tranquillam agere; Frustra, Nam turba illorum qui summos honores attingere conantur reddidit iter ad honores periculosum, & saepe Invidia tanquam Fulmen dejicit Homines a summo Honoris fastigio in infimam vilissimamque sortem; Ita ut multo melius sit modica fortunæ contentum vivere, & quietum parere, quam impare, & regnum obtinere velle. Proinde, frustra, nihil enim moror, improbe laborent, luctantes per angustias Ambitionis (Summa enim & quacunque aliis aliorum sunt Invidia seu Fulmine plerumque flagrant) dum alieno ex ore sapiunt, & Honorem & Imperium cupiunt quod ab aliis tanquam bona laudantur, potius quodam quod ipsi sentiunt: Hic nunc est, semper erit, semper, suis mori Hominum. Ergo Regibus occisis subversa jacebat pristina Majestas soliorum, & superba sceptræ, & Regii capitis ornamentum Diadema ipsius Regis sanguine factum sub pedibus vili plebis jacebat sine honore;

Quod facile & Validis, & Pulchris demisit honorem. Divitioris enim sectam plerumque sequuntur Quamlibet & fortes, & pulchro corpore creti. 1115

Quod si quis vera vitam ratione gubernet, Divitiæ grandes homini sunt, Vivere parce Æquo animo; neque enim sit unquam penuria Parvi: At claros se homines voluere esse, atque potentis, Ut fundamento stabili fortuna maneret, 1120 Et placidam possent Opulenti degere vitam; Nequicquam: quoniam ad summum succedere honorem

Certantes, iter infestum fecere viæ. Et tamen è summo quasi Fulmen dejecit ictos Invidia interdum contemtim in Tartara tetra: 1125 Ut satius multò jam sit parare quietum,

Quam regere Imperio res velle, & Regna tenere. Proinde, sine, incassum defessi sanguine fudent Angustum per iter luctantes Ambitionis: Invidia quoniam seu Fulmine summa vaporant 1130 Plerumque, & quæ sunt aliis magis edita cunque: Quandoquidem sapiunt alieno ex ore: petuntque Res ex auditis potius, quam sensibus ipsis: Nec magis id nunc est, nec erit mox, quam fuit antè.

Ergo Regibus occisis subversa jacebat 1135 Pristina majestas soliorum, & sceptræ superba; Et capitis Summi præclarum Insigne cruentum Sub pedibus Volgi magnum lugebat honorem.

NOTÆ.

1116. Quod si quis vera &c.] Lege quæ sequuntur, & fateberis Epicurum providum esse & continentem, ab omni Avaritiæ & Ambitione alienum, nam utraq; curas adfert & molestias, neutra promoveret felicitatem: Hinc ipsius effatum, ἡδὴ καὶ παλαιολογίας ἀπολαύσαντες οἱ ἡμέτεροι ταύτης διόμηναι.

1122. Quoniam ad summum &c.] Diversam ab Aliis, sed veram interpretationem apposuisse videor.

1128. Sanguine Sudent] Valdè laborent. Interpretes, quibus credo, quoniam quid melius dici possit nondum inveni.

1130. Invidiis quoniam] Duos hosce versus, si Libri permitterent, delearem,

cere èjectis istis integra foret sententia, quæ illorum interventu luxata videatur.

1135. Ergo, Regibus occisis &c.] Deturbatis Regibus iterum Vis, Injuriz, Tumultus, & ad pristinam feritatem rediit Hominum vita, tandem placuit Magistratus creare, Leges constituere, & poenis coercere injuriosos: Prudenter hoc quidem, nam Metus vehementissima causa est, & Timore Homines maximè continentur. Ne verò quis putet se impune fœdera violare posse, quoniam clam peccet, nam Garrula est Conscientia, & multi vel morbo delirantes vel in Somnis suorum scelerum indicium fecerunt.

Nam

Nam cupidè conculcatur nimis antè metutum.

Res itaq; ad summam Fæcem Turbasq; } 1140
redibat,

Imperium sibi cùm, ac summatum quisque petebat.

Inde Magistratum partim docuere creare,

Juraque constituere, ut vellent legibus uti :

Nam genus Humanum defessum vi colere ævum,

Ex inimiciis languebat ; quò magis ipsum } 1145

Sponte sua cecidit sub leges, arctaque jura :

Acriùs ex Ira quòd enim se quisque parabat

Ulcisci, quàm nunc concessum sit Legibus æquis;

Hanc ob rem sit Homines pertæsum vi colere ævum :

Unde Metus maculat poenarum præmia vitæ. } 1150

Circumretit enim Vis atque Injuria quemque,

Atque, unde exorta sit, ad eum plerumq; revertit;

Nec facil' est placidam ac pacatam degere vitam,

Qui violat factis communia fœdera pacis.

Etsi fallit enim Divum genus Humanumque, } 1155

Perpetuò tamen id fore clam diffidere debet :

Quippe ubi se multi per Somnia sæpe loquentes,

Aut Morbo delirantes procrâxe ferantur,

Et celata diu in medium peccata dedisse.

Nunc quæ causa Deum per magnas Nu- } 1160
mina genteis

Pervolvârît, & ararum compleverit urbeis,

Suscipiendæ cursârît solennia sacra,

facile agas, qui communia paci fœdera facinore scelerisque suo violas : Nam licet Deos Hominesque lateat, timere tamen debet ne aliquando foret palam, nam multis sæpe per somnia loquentes aut morbo delirantes facinora diu celata indicasse dicuntur & in medium protulisse. Nunc qua causa Deos per totum Terrarum orbem agnosci fecit, & urbes aris implevit, & solennia instituit sacra qua nunc ubique in usu sunt,

NOTÆ.

1139. *Metutum*] Vox Antiquis nota.

1141. *Summatum*] Summum gradum, aut summum honores.

1142. *Docuere*] Forſan *Didicere*.

1150. *Unde metus maculat*] Apertior trium horum verſuum ſententia, ſi invertatur illorum ordo,

*Circum retit enim vis atque injuria quemq;
Atque unde exorta eſt ad eum plerumque revertit.*

Unde metus &c.

1158. *Procraxe*] Verbum originis Græcæ, à *procraxo*, *ὑπέρτος*, unde Poeta finxit τὸ procrago Faber : Alii *Protraxe* pro *Protraxiſſe*.

60. *Nunc qua cauſa &c.*] A primo Hominum ortu Religio, & Deorum metus ;

Unde verò iſta Numinum notiçie ? à Simulachris quibuſdam, è Diis iſtis (quibus quaſi Corpus & quaſi Sanguinem attribuit Epicurus) profluentibus an fortuito natis incertum eſt. Iſta autem Simulachra perpetuo in mentes Hominum tam Vigilantium quàm dormientium incurſu efficiebant, ut conſpicerent Homines extare alicubi iſtis conſimiles naturas, Intelligentiæ capaces, quippe Membra movere, & loqui Simulachra videbantur : v. Immortales etiam, quoniam eadem ſemper Simulachrorum forma, & immenſa illorum Virtus. v. 4. Beatas denique, quoniam neque Metu Mortis nec Periculis erant vexatæ, & nunquam laſſatæ æterno quaſi otio fruebantur. v. 4.

et sine quibus nullum facimus egregium suscipitur : Unde etiam metus iste Deorum, qui nunc nova templa per totum Orbem Terrarum extruit, festisque dies instituit, Homines invast docere, et carmine explicare non adeo difficile videtur. Quippe tum Homines præclara Deorum Simulachra animo vigilante percipiebant, In somnis autem ista Simulachra majora videbantur, et augustiora. His autem Sensum tribuebant, quoniam membra movere videbantur, vocesque minaces mittere augusta forma amplisque viribus convenientes : Æternam insuper illis attribuebant vitam, quia formam eorum semper exhibebatur, et eadem manebat ; (et profecto manet) et quia putabant Deos tantis viribus esse auctos, ut nulla vi nulloque impetu diffingi possint : Ideo autem felicissimos putabant, quod metus Mortis eos non vexaret, et quoniam in Somnis videbant illos multa miraque efficere, minime tamen desassari. Præterea, videbant Solem, Lunam, et Sydera, varia etiam annorum tempora ordine certo verti, quibus autem causis id fieret cognoscere non poterant ; Ideo ad Deos fugiebant, omniaque illorum numine flecti et gubernari crediderunt. Denique Deorum sedes domosque in cælis locaverunt, quoniam Sol et Luna videtur volvi Per Cælum, Luna inquam, Dies, et Nox, et Stella, Meteora etiam ignita.

“ Quæ nunc in magnis florent sacra rebus, locisque : Unde etiam nunc est Mortalibus infitus Horror, Qui delubra Deum nova toto suscitât orbi 1165 Terrarum, & festis cogit celebrare diebus : Non ita difficile est rationem reddere verbis.

Quippe etenim jam tum Divum Mortalia sæcla Egregias animo facies vigilante videbant, Et magis in somnis mirando corporis auctu. 1170 His igitur sensum tribuebant, propterea quod Membra movere videbantur, vocesque superbas Mittere pro facie præclara, et viribus amplis :

Æternamque dabant vitam, quia semper eorum Suppeditabatur facies, et forma manebat, 1175 (Et manet omnino) et quod tantis viribus auctos Non temerè ulla vi convinci posse putabant.

Fortunisque ideo longè præstare putabant Quod mortis timor haud quemquam vexaret eorum Et simul in somnis quia multa, et mira videbant 1180 efficere, et nullum capere ipsos inde laborem.

Præterea, Cæli rationes ordine certo, Et varia annorum cernebant tempora verti ; Nec poterant quibus id fieret cognoscere causas : Ergo perfugium sibi habebant omnia Divis 1185 Tradere, et illorum nutu facere omnia flecti.

In Cœloque Deum sedes, et templa locarunt, Per cælum volvi quia Sol, et Luna videntur : Luna, Dies, et Nox, et noctis Signa severa, Noctivagæque faces cœli, Flammæque volantes, 1190

NOTÆ.

1169. *Quæ nunc in magnis &c.*] Hic Versus vel Spurius est, vel extra omnem medendi spem jacet, sensus enim illius esse debuerat

Quæ nunc in cunctis fumant arisque focisque. Faber. At sanus videtur Versus et integer.

1176. *Et manet omnino, et quod*] Alii et tamen omnino, quos : Qui quid velint ipsi videntur. Alii, et manet omnino, quos : id est. Necessè ut maneat illorum forma quos &c.

1182. *Præterea, Cæli rationes &c.*] Si aliam Religionis originem requiras, En causarum naturalium ignorantiam ! v.

11. Nam cum Syderum conversiones, vicissitudines Tempestatum, Grandinem, Nivem, Ventos denique Fulmenque viderint Homines, neque quo modo hæc fierent explicare potuerunt, fugiebant ad Deum, nam constantes Syderum morus cui potius quam sapienti gubernatori attribuerent ? et ubi illius sedem aptius quam in Cælo collocarent, unde Nix, Grando, Fulmen &c. ?

1182. *Cæli rationes*] Ratos Cæli motus : sæpe Lucretius, et melius quam Cæli regiones.

1189. *Signa severa*] Alii *Serena*.

Nubila,

Nubila, Ros, Imbres, Nix, Venti, Fulmina, Grando, Et rapidi fremitus, & murmura magna minarum.

O genus infelix humanum ! talia Divis Cum tribuit facta, atque iras adjunxit acerbas : Quantos tum gemitus Ipsi sibi, quantaque nobis 1195 Volnera ; quas lacrymas peperere minoribus nostris !

Nec Pietas ulla est velatum saepe videri Vertit ad Lapidem, atque omneis accedere ad aras ; Nec procumbere humi prostratum, & pandere palmas Ante Deum delubra, nec aras sanguine multo 1200 Spargere quadrupedum, nec votis necere vota : Sed magis pacata posse omnia mente tueri. Nam cum suspicimus magni coelestia mundi Templi super, stellisque micantibus aethera fixum, Et venit in mentem Solis, Lunaeque viarum, 1205 Tunc aliis oppressa malis in pectore cura Illa quoque expergefatum caput erigere inquit, Ecquae forte Deum nobis immensa potestas Sit vario motu quae candida fidera verset. Tentat enim dubiam mentem rationis egestas, 1210 Ecquænam fuerit Mundi genitilis origo : Et simul, ecquæ sit finis, quoad moenia Mundi, Et tanti motus hunc possint ferre laborem :

cebat in pectore sospita, caput suum expergefatum attollere incipit, an vix. fort. sint Divi immensa potestate praediti, qui Solem, Lunam & Sydera vario motu versent & gubernent. Cum etiam rerum causas non habemus clare perspectas, dubitamus an Mundus unquam incepit esse, an aliquis etiam certus sit finis, quæque mundi moenia durare possint, & tanti motus laborem ferre :

N O T A E.

1192. *Murmura magna minarum*] Per quæ Divi videntur Hominibus minari, & terrorem inferre.

1193. *O genus infelix Humanum !*] Opinio de Providentia, si Epicuro credimus, unica est causa Solitudinis illius, quæ vitas Hominum affligit, atque hæc Sententia v. 24. qui sequatur explicatur. Ab illa autem Opinione Vulgi vana & inepta Superstitio, quæ nullis est erga Deos Pietas : Qui verè Pius, seipsum respicit, explorat Naturæ vires, ut omnia intelligat, nihil admittatur ; Inde enim fit ut Syderum motus, &c. alia Naturæ phænomena intrepidus spectaret, quæ omnia fieri sine Deorum interventu poterit : Nam Pietatis mater (Papicelam crederes Lucetium) Ignorantia Morar. Ep. 6. lib. 3.

Nil admirari prope res est una Numici, Solaque quæ possit facere, & servare ventum : Hinc Solem, & Stellæ, & decedentia certis

Tempora momentis, sunt qui formidine nulla Imbuti spectent :

Alius

Folix qui potius rerum cognoscere causas, Strepitumque Achærentis avari Subjecti pedibus.

1197. *Velatum saepe videri &c.*] Romani velato capite & circumacto dextrorsum Corpore Deos (Lapides) venerabantur : vid. Plutarch. *symplicius*, & Vitam Marcelli : & Interpretes. Minuti Felici pag. 12.

1208. *Ecquæ forte Deum nobis*] Pro Nobis Faber substituit *Ende polus*, In Cælis. Sed ista audacior est conjectura ; & *Thi, Sibi, Vobis, Nobis*, &c. pro libitu inferebant veteres Poëtæ.

1212. *Et tanti motus hunc possint ferre*] Alii *Taciti* : Sed sive *Taciti* sive *Tanti* legas perinde est ; Rectè autem leges

Hunc tanti motus possint sustinere laborem. Faber.

An æternitate à Diis donata perpetuo motu versari possint, & immensi ævi vires sustinere illæsa & infracta. Præterea, Cuius Animus metu Deorum non percellitur, ejus artus non contrahuntur, quando horrendo illi fulminis exussit Terra tremis, & fremens Tonitru percurrit Cælum. Nonne Populi & Gentes, magnique Reges timore Deorum percussi contremiscunt, Solliciti ne jam adsit grave tempus solvendi pænas propter facta turpiter commissa vel superbi dicta. Cum etiam vehementis impetus procella (Classis Imperatorem cum validis suis Legionibus & Elephantis rapit per mare, nonne illo votu omnibus Deos suis propitios reddere conatur, multaque prece tranquillum mare & ventos secundos pavidus exposcit? Frustra, quoniam sæpe violenta procella ferret in Brevia perniciofa, & ad saxa allicitur, aquæ æsi nullas preces fudit: Vis aliqua occulta res humanas ita obterit, pulchros fasces savaque secures, (omniis imperii insignia) calcare videtur, & ludibrio habere. Denique cum tota Terra sub pedibus nostris tremis, cum urbes quasata cadunt, vel inclinata mœnia ruinam minantur, Quid mirum si Homines de seipsis non magnifice sentiunt, sed existimant Infinitam esse quandam in Diis potentiam quæ omnia dirigat & gubernet. Quod superest, Æs, Aurum, Ferrum,

An Divinitus æterna donata salute, Perpetuo possint ævi labentia tractu, Immensi validas ævi contemnere vires. 1215

Præterea, cui non animus formidine Divum Contrahitur? cui non conrepunt membra pavore, Fulminis horribili cum plaga torrida Tellus Contremis, & magnum percurrunt Mura cœlum? 1220

Non Populi, Gentesque tremunt? Regesque superbi Conripiunt Divum percussi membra timore, Ne quod ob admissum foedè, dictumve superbi Poenarum grave sit solvendi tempus adactum? Summa etiam cum vis violenti per mare venti Induperatorem classis super æquora verit, Cum validis pariter Legionibus, atque Elephantis: Non Divum pacem votis adit? ac prece quæsit Ventorum pavidus paces, animasque secundas? Nequicquam: quoniam violento turbine sæpe 1230 Conreptus nihilo fertur minus ad vada lethi: Usque adeo res humanas Vis abdita quædam Obterit, & pulchros Fasces, savaque Secureis Proculcare, ac ludibrio sibi habere videtur.

Denique sub pedibus Tellus cum tota vacillat, 1235 Concussæque cadunt urbes, dubiæque minantur: Quid mirum si se temnunt Mortalia sæcla?

Atque potestates magnas, mirasque relinquunt In rebus vires Divum, quæ cuncta gubernent?

Quod superest, Æs, atque Aurum, Ferrumque repertum, 1240

Et

NOTÆ.

1217. Præterea, cui non &c.] Alij denique Religionis causa est Timor. v, 23, Procellis, Terræ-motu, aliisque maximis malis, quæ nulla sua vi, nulla arte aut industria elucari possunt, Homines attoniti Potestatum invisibilium opem & auxilium implorabant: Inde Preces & Vota, &c.

Primus in orbe Deos fecit timor.

At quid valent Vota? levit Ventus, preces simul & vela rapit, nec magis audiunt Numina quam Tempestas: Casu feruntur, rapiuntur omnia.

1218. Conreptus] Translatio mirabilis

& audax, ideo quidam legendum censent Horrescunt.

1237. Se temnunt] Sive Viz. imbecillitatis conficii.

1240. Quod superest, Æs, &c.] Prima Metallorum inventio & Usus, quo denique in honore & precio singula erant verbis 40. explicatur: Inventio ad Sylvarum exustionem, factamque exinde Metallorum colligationem refertur v. 18. Combustis enim (quo modo exortum fuit istud incendium nihil attinet) Sylvis, liquefacti quæ in Terræ venis dispersa jacebant Metalla in unam Massam confluebant; quam cum levem splendidamque Homines

Et simul Argenti pondus, Plumbique potestas:
 Ignis ubi ingenteis sylvas ardore cremârat
 Montibus in magnis, seu coeli fulmine misso,
 Sive quoddam inter se bellum sylvestre gerentes,
 Hostibus intulerant ignem formidinis ergo; 1245
 Sive quoddam inducti Terræ bonitate, volebant
 Pandere agros pingueis, & pascua reddere rura:
 Sive Feras interficere, & ditescere praeda:
 Nam Fovea, atque Igni prius est venarier ortum,
 Quam sepire Plagis saltum, Canibusque ciere 1250
 Quicquid id est, quacunquē ē causa flammeus ardor
 Horribili sonitu sylvas excederat altis
 Ab radicibus, & terram percoxerat igni,
 Manabat venis ferventibus in loca terræ
 Concava conveniens Argenti rivus & Auri, 1255
 Aeris item & Plumbi; quæ cum concreta videbant
 Perstrius claro in terris splendere colore,
 Tollebant nitido capti, levique lepore:
 Et simili formata videbant esse figura,
 Atque lacunarum fuerant vestigiis cuique, 1260
 Tum penetrabat eos, posse hæc liquefacta calore,
 Quamlibet in formam, & faciem decurrere rerum,
 Et prorsum quamvis in acuta ac tenuia posse
 Mucronum duci fastigia procudendo;
 Ut sibi tela parent, sylvæque excidere possint, 1265
 Materiem lavare, dolare, ac radere tigna,

formata ea figura qua cava erant loca in quibus jacebant, Inde conjiciebant posse hac eadem metalla Igno resoluta in quamlibet formam speciemque rerum decurrere, & formando in acuta & tenuia prorsum mucronum fastigia duci (acut) posse, ita ut ex iis sibi facerent instrumenta, quibus sylvas excidere, trabses lavare, dolare, & radere,

NOTÆ.

Homines viderint, tollebant experturi cui
 usui res ista tam lævis & nitida inserviret.
 Cum verò observaverint Massæ illius figuram
 conformem esse figuræ istius Lacunæ seu foveæ in quam confluxerat, con-
 cludebant eadem Metalla Igne iterum
 resoluta in quamlibet formam duci, ita
 denique attenuari posse, ut Mucronem
 accipiant & Acumen. Inde & quolibet
 Metallo Instrumenta faciebant, quibus
 Sylvas exciderent; Tigna Trabesque per-
 forarent, &c. Quoniam verò Aurum &
 Argentum facilius obrundebantur, quia
 molliora. Ideo primis istis Hominibus
 Æs videbatur pretiosius, quoddam Utilius:
 Neque Naturam sequuntur inficere isti
 Homines, qui Auro & Argento inquitibus

Metallis stupent, Æs & Ferrum utilio-
 ra negligunt. v. 21.

1242. *Ignis ubi &c.* Idem narrat Posi-
 donius apud Strabonem lib. 3. de Mineris
 Turditanæ sive Andalusiæ. Athenæus.
 lib. 6. Cap. 4. Aristoteles de Mirabilibus
 Auscul. & Diodorus Siculus.

1252. *Alia* Melius quam *Alsa*: Nam
 Alta radices in Venas Metallorum des-
 cendunt.

1265. *Sylvasque excidere* Quidam non
 absurde *Quibus Sylvas cadere*: In sequenti
 versu sive lejas

Materiem lavare, dolare, &c.

sive

Materiamque dolare, & leviter radere &c.

perinde est.

terebrare etiam, pertundere,
 & perforare possunt: Atque
 ad hæc omnia præstanda Au-
 rum & Argentum non mi-
 nus quam durum *Æs* for-
 mabant, Frustra autem, nam
 abundebatur Mollo *Aurum*
 & *Argentum*, istiusmodi la-
 boribus inidoneum; Tum
Æs magis in pretio erat,
*Aurum*que hebes & obtu-
 rum tanquam inutile ma-
 tallum spernebatur; Nunc
 Spernitur *Æs*, & in sum-
 mum honorem successit *Au-
 rum*: usque adeo volubili
 atas rerum tempora commu-
 tar, quod fuit in pretio sper-
 nitur, & vilescit, aliud ve-
 ro modo contemptum in sum-
 mum honorem evehitur, in-
 dies magis virisque appeti-
 tur, illud laudibus celebrant
 Homines, & vehementer ad-
 mirantur. Nunc, O Mem-
 mi, Tibi ipsi licet conicere,
 neque explicatione opus, quo
 pacto Ferrum sit inventum:
 Antiqua Hominum Arma
 erant Manus, Ungues, Den-
 tes, Lapides, fragmina syl-
 varum Rami, & Flamma atque Ignis postquam cognita sunt mortalibus, Posthac Ferrum
 atque *Æs* reperia; *Ære* autem prius quam Ferro utebantur, quoniam major fuit *Æris* co-
 pia, & *Æs* facilius efformatur; *Ære* colebant agros, *Ære*vis

Et terebrare etiam, ac pertundere, perque forare.
 Nec minùs Argento facere hæc Auroque parabant,
 Quàm validi primùm violentis viribus *Æris*:
 Nequicquam: quoniam cedebat victa potestas, 1270
 Nec poterat pariter durum sufferre laborem.
 Nam fuit in pretio magis *Æs*, *Aurum*que jacebat
 Propter inutilitatem hebeti mucrone retulum,
 Nunc jacet *Æs*, *Aurum* in summum successit
 honorem:

Sic volvenda ætas commutat tempora rerum, 1275
 Quod fuit in pretio, fit nullo denique honore:
 Porro aliud succedit, & è contentibus exit,
 Inque dies magis appetitur, floretque repertum
 Laudibus, & miro est mortaleis inter honore.

Nunc tibi quo pacto Ferri natura reperta 1280
 Sit, facil' est ipsum per te cognoscere, Memmi,
 Arma antiqua, Manus, Ungues, Dentesque fuerunt,
 Et Lapides, & item sylvarum fragmina Rami,
 Et Flammæ, atque Ignis postquam sunt cognita
 primùm:

Posterior Ferri vis est, *Æris*que reperta: 1285
 Et prior *Æris* erat quàm Ferri cognitio usus:
 Quò facilis magis est natura, & copia major.
Ære solum terræ tractabant, *Ære*que belli

NOTÆ.

1275. Volvenda ætas] Virgilius *Æn.* 9.

Volvenda Dies en attulit ultro.

Volvenda, Volubilis. Servius.

1280. Nunc Tibi quo pacto &c.] Cùm
 Ferri, non minùs quàm *Æris*, Argenti,
 Plumbique Venæ Sylvarum ignescentium
 ardore colligescere videantur, Unde ferè
 apud Veteres nulla Ferri, plurima autem
Æris mentio? Quoniam? v. 16. *Æs* erat
 tractabilius Metallum, & major illius co-
 pia; Inde Arma primorum, Hominum,
 & Agricolarum instrumenta *Ærea*; De-
 mum successit Ferrum, indurata Telluri
 colenda, & crescenti indies Hominum
 feritaci aptius Metallum.

1288. *Ære* solum Terra] Hæsiotus.
 Έργον η̃ Ημεραν lib. 1. v. 130:

Ταῦτ' εἴ τι χαλκοῦ μὲν ταύχων χαλκοῦ
 ἢ τε οἰκοί,

Χαλκῷ εἰργάζοντο, μέλλας δ' οὐκ ἔργῳ
 σιδηρῷ.

In *Ærea* ætate, Et Eustathius ad 1. II.
 v. 236. χαλκῷ δὲ τ' σιδηρῷ λεγόν, ὡς
 τὴν πάλαι χρόνον τ' χαλκοῦ: &c. His
 adiungam præca ex Athenæo. lib. 6. cap. 4.
 ἰστέον τὰ αὐτὰ καὶ Φωκίαι, ἐν τῷ ἀπὸ τ' ἐν
 Σικελίᾳ πύργῳ: ὡς χαλκοῦ ὄντος τ'
 πάλαιον ἀποκαταστάσιν, ἐ πειπτόν, ἐ λε-
 γόντο, καὶ ἑγχυμένον: ὡς ἐπ' ὧς καὶ ἐπὶ
 καὶ ἐφ' ὧς φησὶ

Θάλασσαν μὲν, ἐν τῇ καὶ ἐν Ἰλίου Ὀρεῖ
 πύργον
 ἦν, ὅτε κατακείμενος μερικῶς ἀμφ'
 ἑλόνῃ
 καὶ μὲν Ἀποκαταστάσιν ἐφ' ὧς καὶ ἐπὶ
 καὶ ἐφ' ὧς &c.

Miscabant.

Miscebant fluctus, & volnera vasta serebant,
Et pecus, atq; agros adimebant : Nā facile ollis 1290
Omnia cedebant armatis nuda & inerma.

Inde minutatim processit Ferreus ensis,
Versāque in opprobrium species est Falcis ahenæ,
Et Ferro cœpere solum profcindere terræ;
Exæquataque sunt creperi certamina belli. 1295

Et prius est repperitū in Equi conscendere costas,
Et moderatier hunc frænīs, dextraque vigere;
Quā bijugo Currū belli tentare pericla :

Et Bijugo prius est, quā bis conjungere Binos,
Et quā falciferos inventum ascendere Currus. 1300
Inde boves Lucas turrito corpore tetros
Anguimānos belli docuerunt volnera Poeni

Binos etiam Equos prius quā quatuor jungere, aut Currum falciferum ascendere, inventum. Deinde Carthaginenses docuerunt Anguimānos turrito Corpore horrendos praelia inire,

NOTÆ.

1289. Serebant] Alii forebant, id est, Inferebant. At Tacitus Praelia serebant : Livius Pugnam conferent. Plautus Pugnos in faciem ferere.

1295. Creperi] Dubii, incerti; Artius. Nunc in re crepera hæc caput consili?

1296. Et prius est repperitum &c.] Alii, Armatum. Factam in superiori versu Belli mentionem excipiant v. 53. quibus effere ista, quas bellicas vocamus. Artes primorum Hominum explicantur : Quod autem simplicius & facilius illud prius jure censetur : Ideo ex Equis primum pugnabant, Equus enim mansuetum Animal, deinde Equos currū jungebant binos, deinde quatuor, istosque currus falcibus Armabant : Deinde Feræ in Praelia educæ, Elephantēs ab Afris, à Parthis Leones, Tauri, denique Apri &c. At quis credit? non ipse Lucetius : quoniam verò in quibusdam Historiis talia invenerat, idè recenser; falsa veris conjungens. Quāquam non videantur prorsus incredibilia, nam quid non invenit ingeniosa feritas, aut quodam genus auxilii rejiciunt desperantes & oppressi Homines?

1297. Dextraque vigere] Dextra pugnare, Lambinus Gifanum Vegere : id est incitare, impellere ; Quasi dextra equos Equites impellant! Faber denique Virgove viere : Vire autem est Flevere, unde Virgomen, Victor, & Vireo ; Unde Vire Equum est Flevere Equum : Usus autem Virgæ in moderando Equo longè antiquior debet

armis pugnabant, & Volnera infugebant ; pecus & agros adimebant, nam nuda & inerma omnia facile illis qui armati erant cedebant (si potestatem viderunt.) Inde paulatim Ensis à Ferro conficitur, & Falcis Aenea in contemptum abiit ; Ferro Agros cœpere cœperunt, dubique belli certamina Ferro erant exæquata (Armis ferreis pugnabant.) Prius etiam inventum erat in Equum ascendere, illum tori sinistra dirigente regere, dextra intetrim pugnare. quā belli pericula currū bijugo tentare ;

esse quā Usus frænorum. Quod si Armatum, (& quidni Armatum?) in priori versu legatur, tota ista Fabri emendatio concideret ; Nam Equites Armatos Equos suos Virga videntes securi rideamus.

1299. Et Bijugo] Bijugos Faber : & felicior hæc quidem conjectura : Id est, Inventa sunt Bigæ antè Quadrigas.

1301. Inde Boves Lucas] Ut Campus pro Campanus apud Plautum alicubi, ita Lucas pro Lucanus : Sic autem dicti sunt Elephantēs, quod eos Romani primum apud Lucanos viderint in bello adversus Pyrrhum. Faber. Plinius lib. 8. cap. 6. Elephantas Itali; primum vidit Pyrrhi Regis bello, & Boves Lucas appellavit in Lucanis visis. Varro tamen lib. 6. de Ling. Lat. Lucas Bos Elephas, cur ita sit dicta duobus modis invenit scriptum, nam in C. Alii commentario à Lilycis Lucas, & in Virginiis commentario à Lucanis Lucas, ab eo quod nostri maximam quadrupedem quā ipsi habebant vocarent Bovem, & in Lucanis Pyrrhi bello primum vidissent apud Hostes Elephantos, ad est. Quadrupedes cornutæ (nam quos dentes multi dicunt sunt cornua) Lucam Bovem appellasse : Ego arbitror possius Lucas à luce, quod longè volucrant, propter inauratos regios elypsi quibus eorum tum ornata erant Turres. Frigida Interpretatio.

1301. Turrito corpore] Elephantēs dorso Turres gestabant.

1302. Anguimānos] Proboscis Elephantis Manus dicitur, sed ista Manus instat Serpentis ; Unde Anguimāni.

Sufferre.

et armatas Hostium turmas
turbare. Sic effera Discordia
aliud post aliud, quod in praelio
foret horribile hominibus in-
venit, bellicique Terrores an-
dies adauxit. Tauris etiam
in pugna usi sunt homines,
sævisque Apris in Hostes
mittere conati sunt; et
Parthis præ suis turmis va-
lidos Leones miserunt cum
armatis ductoribus et sævis
Magistris qui illos regerent,
et catenis retinere; Fru-
stra: Illi enim Sanguine gu-
stato insanientes tam duo-
rum quam Hostium turmas
nullo discrimine turbabant,
Terrificas capitum cristas
undique quatientes: Neque
Equites potuerunt Equos suos
ferarum fremitu perterritos
mulcere, et franis in Ho-
stem convertere; Leones jam
pugna calentes in omnem
partem immensi saltu sua
corpora jaciebant, omnesque
obvius tam suos quam Hostes
rapiebant; Ex improvviso
alii a tergo adorti sunt, et
deplexi illos gravi vulnere
vittas humi sternerant, va-
lidis dentibus, atque uncis
anguibus adfixi: Tauri ja-
ctabant Apris, pedibusque
conculcabant, Cornibusque
suis latera et Ventres Equo-
rum subter hauriebant, fero-
cesque ad Terram proruebant.
Apris autem validis dentibus suos socios occidebant, (sævi tingentes tela infra-
cta suo sanguine tingentes tela.) Dabantque confusam Equitum Peditumque cla-
dem, Namque Equi transverso saltu sævis dentium ictus declinare conabantur, aut arrepti cal-
ceibus auras verberabant; Frustra autem, quoniam sæpe videres illos nervis Cingulum ab Apris
succissi

Sufferre, et magnas Martis turbare catervas.
Sic aliud ex alio peperit Discordia tristis,
Horribile humanis quod gentibus esset in } 1305
armis:
Inque dies belli terroribus addidit augmen.
Tentârunt etiam Tauros in moenere belli,
Expertique Sues sævos sunt mittere in hosteis;
Et validos Parthi præ se misere Leones
Cum ductoribus armatis, sævisque magistris, 1310
Qui moderarier hos possent, vinculisque tenere;
Nequicquam: Quoniam permixta cæde calentes
Turbabant sævi nullo discrimine turmas,
Terrificas capitum quatientes undique cristas;
Nec poterant Equites fremitu perterrita } 1315
equorum
Pectora mulcere, et frænis convertere in hosteis.
Inritata Leæ jaciebant corpora saltu
Undique, et adversum venientibus ora petebant:
Et nec opinanteis à tergo diripiebant,
Deplexæque dabant in terram volvere victos: 1320
Morfibus adfixæ validis, atque unguibus uncis.
Jactabantque Sues Tauri, pedibusque terebant;
Et latera, ac ventres hauriebant subter equorum
Cornibus, ad terramque minanti mente ruebant.
At validis socios cædebant dentibus Apris, 1325
"Tela infracta suo tingentes sanguine sævi:
"In se fracta suo tingentes sanguine tela:
Permixtasque dabant equitum peditumque ruinas.
Nam transversa feros exhibant dentis adactus
Jumenta, aut pedibus ventos erecta petebant: 1330
Nequicquam: Quoniam à nervis succisa videres

NOTÆ.

1307. *Mænere*] Alii, In Munera.

1314. *Terrificas* &c.] Hunc Versum abesse hinc velim, neque enim facile crediderim cristas Capitibus Leonum annexas, alibi legitur lib. 2. v. 632., sed suo loco, & una voce variat. Faber.

1320. *Deplexæque*] Solutæ, à πλέκω, unde *Implico* &c. Qui *Depexa* legunt, id est, Horrida, & locum hunc Terentii afferunt, adeo depexum dabo, Somnia somniant. Hæc Faber à Lambino: Alii *Devexa*, id est pronæ & deorsum ruentes: Ego ve-

rò *Deplexa*, alia prorsus significatione; De enim auget. Igitur *Deplexa*, arctè amplexæ, seu implicitæ, postulante sententia interpretor; in versu sequenti *adfixa*, & in hoc versu vox *Vinctos* idem confirmat.

1326. *Tela infracta suo* &c.] Posteriorem multi, utrumque versum *Lambinus* veruto conficit, nec crudelis Ille.

1329. *Exibant*] Virgilius, Corpora tela modo, atque oculis vigilantis exit.

Concidere,

Concidere, atque gravi terram confternere casu.
 Sic, quos antè domi domitos satis esse putabant,
 Effervescere cernebant in rebus agundis,
 Volneribus, clamore, fuga, terrore, tumultu: 1335
 Nec poterant ullam partem redducere eorum.
 Diffugiebat enim varium genus omne ferarum:
 Ut nunc sæpe boves Lucæ ferro malè mactæ
 Diffugiunt, fera facta suis cùm multa dedere.
 Sic fuit, ut facerent: Sed vix adducor, ut antè 1340
 Non quierint animo præsentire, atque videre,
 Quàm commune malum fuerat, foedumq; futurum.
 Et magis id possis factum contendere in Omni,
 In variis mundis varia ratione creatis,
 Quàm certo, atq; uno terrarum quolibet Orbi. 1345
 Sed facere id non tam vincendi spe voluerunt,
 Quàm dare quod emerent hostes, ipsique perire,
 Qui numero diffidebant, armisque vacabant.

Nexilis antè fuit vestis, quàm Textile tegmen:
 Textile post ferrum fuit: quia ferro tela parantur: 1350
 Nec ratione alia possunt tam lævia gigni
 Infilia, ac fusi, & radii, scapique sonantes.

fuisse facta in Universo, in variis Mundis varia ratione factū, quàm in aliquo uno & certo Terrarum orbe. Quicumque autem feris usi sunt, ideo non utebantur quia sperabant se illarum ope Hostes suos superare posse, sed quia damna Hostibus inferre, ipsique de sua salute desperantes perire voluerunt, quoniam erant numero inferiores, nec armis suis instructi. Vestis autem Nexilis fuit antè quàm Textilis, Textili enim post ferrum inventum primò exstitit, quia Textoria instrumenta ferro parantur, neque sine ferro possunt fieri lævia Infilia, Fusi, Radii, & sonantes Scapi.

NOTÆ.

1338. *Ut nunc sæpe boves Luca*] Lucæ boves, Elephantas, quos in Spectaculis (si ulli Lucretii ætate in Spectaculis Elephantas) aliquando vulnerabant. Lambinus *Boves Læta*: At Gifanius & Codd. *Boves Templis ferro malè mactæ*.

1338. *Malè mactæ*] Ferro *Cæcæ*.

1347. *Quàm dare*] Dare, facere, aliquid novi struere. damnum, &c. Terent. Plaut. & modò Lucretius, *fera facta dederunt*: Faber.

1348. *Armisque vacabant*] Inermes erant, Sic *Vita vacat*, Furius apud Donat. pro mortuus est. Faber.

1349. *Nexilis antè fuit Vestis &c.*] Si molliores Artes respicias, prima de Vestibus cura; Nexilis autem Vestis, è pellibus viz. ferinis quæ non erant confusæ, antè textilem; frustra enim textilem antè usum ferri, quò parantur instrumenta textoria, requiras: Neque denique Ars textoria primùm fœminis commissa, illam Viri exercebant, quippe magis soler-

tes & in Artibus ingeniosi; Deinde Agricola Viris mollitiem exprobandò effecerunt, ut mollioribus Artibus relictis magis duras excolerent. v. 11.

1350. *Tela parantur*] Codd. & Gifanius *Paratur*. Tela enim aliquando significat ipsum instrumentum textorium, cui accommodatur Tela.

1352. *Infilia*] Hæc vox fugit Interpretes: Faber demum existimat *Infilia* esse eam Instrumenti textorii partem, quæ pulsu pedum quæritur, ut staminis pars modò attollatur modò deprimatur, ut fuso seu radio currenti liberè trameare liceat: Idque ab *infiliendo*. Quam conjecturam evertere videtur vox ista adjuncta *Lavia*. Vossius ad Catullum p. 249. *Infilia*.

1352. *Scapique sonantes*] An significant Instrumenta Textoria, quorum pulsu Tela coarctatur & condensatur, vel Jugum circa quod stamina volvuntur, videant Grammatici.

Natura etiam coëgit Viros
lanam facere antequam Fæ-
minas, nam Viri Artes in-
venimus & exercent Solertius
quam Fæmina; donec ran-
dam rigidis Agricola molli-
tiam illis & segnitiam ex-
probrarent, & effecerunt ut
famulus talia opera relin-
querent, ipsi vero durum la-
borem suserrent, & in duro
opere membra sua & manus
durarent. Ipsa verò Natu-
ra rerum creatrix Sationis &
Infusionis exemplar dedit ho-
minibus, quoniam natura
Bacca & glandes ab arbori-
bus cadentes multa nova vir-
gulta, prout Anni tempestas
patiebatur, subter produce-
runt: Inde primum placuit
Hominibus feraces stirpes ra-
mis inferere, & passim per
Agros nova in Terram defo-
dere virgulta: Deinde aliam
atque aliam amant Agri
culturam tentabant, & ex-
porti sunt fructus agrestes &
austeros cura sua & molli
cultura Agri dulces mitisque
feri; Indos etiam cohebant
Sylvas in Montes ascendere,
& inferiora loca, Vallis &
Plantarum frugibus colendus relinquare; ut haberent Prata, Lacus, Rivos, Segetes, & lata vineta
collibus & campis, & ut caruleus ordo Olivarum per tumulos, colles, & campos extensus intercurre-
re possit, gratæque varietate Agros distinguere & ornare: Ut nunc vides varia amanitate ornata &
distincta esse illa loca, qua dulcibus pomis interstita, & arboribus frugiferis circum sata colunt Ho-
mines. Sonoras Volucrum voces ore suo

Et facere ante Viros lanam Natura coëgit,
Quam Muliebre genus, nam longè præstat in arte,
Et sollertius est multò genus omne Virile: 1355
Agricolæ donec viçio vertere severi,
Ut Muliebribus id manibus concedere vellent,
Atque ipsi potiùs durum suserre laborem:
Atque opere in duro durarent membra, manusque.
At specimen Sationis, & Infusionis origo 1360
Ipsa fuit rerum primum Natura creatrix.

Arboribus quoniam bacce, glandesque caducæ
Tempestiva dabant pulorum examina subter.
Unde etiam libitum est stirpis committere ramis:
Et nova defodere in terram virgulta per agros: 1365
Inde etiam, atque etiam culturam dulcis agelli
Tentabant, fructusque feros manifestare terra
Cernebant indulgendo, blandèque colendo.
Inque dies magis in montem succedere sylvas
Cohebant, infraque locum concedere cultis: 1370
Prata, Lacus, Rivos, Segetes, Vinetaque læta
Collibus, & campis ut haberent, atque olearum
Cæcula distinguens inter plaga currere posset
Per tumulos, & convallis, camposque profusa:
Ut nunc esse vides vario distincta lepore. 1375
Omnia, quæ pomis interstita dulcibus ornant:
Arbustisque tenent felicibus obfita circum.

At liquidas avium voces imitatur ore

NOTÆ.

1355. Lanam facere] Lanam carpere, texere, & nere.

1359. Atque Opere in duro] Offen- dit versus superior hunc Spurius ef- fe, quod primus, opinor, moneo. Fa- ber.

1360. At specimen sationis &c.] Arbo- res plantare, ab ipsa Natura didicerunt. observabant enim Baccas glandesque de- ciduas nova virgulta producere; Inde idem tentabant Homines, & unusquisque pro ingenio suo aliquid Agrorum Hortorumque culturæ addidit; & exinde tan- dem ista, quam videmus, Hortorum amœnitas. ista Arborum florumque orna- ta dispositio. v. 18.

1369. Succedere] Sursum cedere, nam excelsis quæ campos vallesque occupabant.

arboribus, Sylvæ in montes sursum ce- dere videbantur.

1378. At liquidas Avium &c.] Uraliæ Artes, sic etiam. Musica primò rudis & inculta, Rrimùm enim in Avium imita- tione constitit. Inde Fistula è Calamis. (nam calami levi vento agitati sibilu quæ- dam & murmura emittunt,) compacta: Qua Pastores mulcebant curas, aut in læ- titiam effusi sibi aliosque maximè oblecta- bant. Joci etiam, festivi sermonibus, & saltationi. incompotiz quidem, sed satis ridiculæ indulgebant, Inde risus, Cachin- ni, & alia felicitis oculi delectamenta. Ne- que ista operosior qua nos utimur Musica nos majori volupate, quàm rudis ista illos olim persuadit: Sed nova semper pla- cent, & præstata subditissima. v. 44.

Amē

Antè fuit multò, quàm lævia carmina Cantu
Concelebrare homines possent, aureisque } 1380
juvare.

Et Zephyri cava per calamorum fibila primum
Agresteis docuere cavas inflare cicutas,
Inde minutatim dulces didicere querelas,
Tibia quas fundit digitis pulsata canentum,
Avia per nemora, ac sylvas saltusque reperta, } 1385
Per loca pastorum deserta, atque otia dia:

Sic unum quicquid paulatim protrahit Ætas
In medium, Ratioque in luminis eruit oras.
Hæc animos ollis mulcebant atque juvabant
Cum satiati cibi: nam tum sunt omnia cordi. } 1390

Sæpe itaque inter se prostrati in gramine molli
Propter aquæ rivum, sub ramis arboris altæ.

Non magnis opibus jucundè corpora habebant:
Præsertim cum tempestas ridebat, & anni
Tempora pingebant viridanteis floribus } 1395
herbas,

Tum Joca, tum Sermo, tum dulces esse Cachinni
Confluant: agrestis enim tum Musa vigeat:

Tum caput, atq; humeros plexis redimire coronis,
Floribus, & foliis lascivia læta monebat:

Atque extra numerum procedere membra } 1400
moventeis

Duriter, & duro terram pede pellere matrem:
Unde oriebantur Risus, dulcesque Cachinni,

Omnia quod nova tum magis hæc, & mira vigeant.
Et vigilantibus hinc aderant solatia somni,

Ducere multimodis voces, & flectere cantus; } 1405
Et supera calamos unco percurrere labro:

prius imitabantur quàm po-
litos versus canere, & Au-
res delectare potuerunt Ho-
mines: Zephyri autem (pla-
cidi teneque Venti) per
ista fibila qua cavi cala-
mos agitanes excitabant,
primum docuerunt Rusticos
cavi calamos inflare: In-
de paulatim didicere dulces
istos cantus quos Tibia di-
gitis canentum pulsata fun-
dit, Tibia inquam ista quam
per Avia nemora, sylvas,
& saltus repertam Pastores
otio abundanter in locis de-
sertis exercebant. Sic atas
unamquamque Artem paul-
atim protrahit in medium,
& Ingenii solertia primum
invenit, deinde perficit. Hac
illorum Animus delectabatur
cum Satiri erant, Satiri
enim otio maxime indul-
gent. Sæpe itaque in tene-
ra mollique herba inter se
prostrati juxta rivum Aqua,
sub ramis alta arboris corpo-
ra sua, licet Magnas opes
non habebant, benè cura-
bant, præsertim, cum Ver
erat, cum dies serenus, An-
nique tempestas virides her-
bas floribus pingebat: Tum
Jocis, sacro sermone, gra-
to innocuæque risu se de-
lectabant, tum enim vige-
bat agrestis Musa: Tunc
etiam ludibunda Lascivia
monebat Caput suum &

Humeros floribus, Foliis, plexu deniq; coronis redimire; in compositis etiam atque extra numerum saltare membra sua rusticis moventes, duroque pede matrem Terram pulsare: Inde risus dulcesque cachinni sequebantur, quod nova hæc erant omnia, ideoque mira. Hinc Vigilantibus aderant Somni solatia, Voces ducere multimodis, & cantus flectere; uncoque labro calamos supra percurrere. (Qui dormire nequebant cantu se & Tibia oblectabant.)

NOTÆ.

1379. *Lævia carmina*] nam quod gra-
tum sensibus, Illud læve Epicuro.

1381. *Et Zephyri &c.*] Vid. Ovid. Me-
tam. lib. 1. v. 705.

1390. *Nam tum sunt omnia cordi*] Faber
Otia cordi: venuste: Vossius ad Catullum
p. 167. *Omnia chorda*, Post satietatem cibi
nihil, inquit, hominibus æquè placet ac
Musica, utpote quæ tunc sit *τὰ πάρις*:
Nec est ut quisquam miretur Chordas dici

Tibias, cum vice versa Citharæ accipian-
tur quoque pro Tibiis.

1404. *Solatis*] Solatium viz. sumitur
pro eo quod rei alicujus amissæ loco datur,
unde damnum resciri queat: Faber.

1405. *Ducere multimodis voces*] Vocem
varie fingere & figurare; seu voce varie
figurata canillare; *Flectere cantus*. Hinc
molles in cantu flexiones apud Ciceronem.
Lambinus.

Q 2

Unde

Unde etiam *Viles* hodie item faciunt, *Varii* etiam numeri iunguntur, eorumque modis observant, Interim tamen non maiorem exinde voluptatem percipiunt, quam olim *Agrestes Rustici*que Homines e Terra orti percipiebant. Nam quod praesens est (nisi ante novimus aliquid suavius) maxime placet, & optimum videtur; Quae vero res posterius inventa est melior plerumque facit ut in minori pratio sint priora, & ut pristina non sint aequa gratia ac jucunda sensibus, ac antea fuerunt. Hinc fastidium Glandis, Hinc non amplius utimur Cubilibus istis frondibus & Herba humi strata, Hinc etiam in contemptum abiit Vestis e Telibus Ferarum facta; Quam tamen Vestem qui primus invenit & gessit, Omnes illi ob praclarum inventum adeo invidisse putat, ut illi mortem insidii compararent; Illum, desertum multo sanguine istam vestem sparsisse, neque suo invento frui potuisse credo. Tunc igitur Pelles, nunc Aurum & Purpura Hominum vitam multis curis vexant, & fatigant bello,

Quam ob causam Nos magis culpandos esse existimo, Namque tum quidem Homines e Terra nati neque pellibus relictos Frigus affligebat; at Nos sine damno aut molestia carere possumus Vestes purpureas, Auro signis, ingentibus ornatas; modo plebeiam, crassam, sordidamque habeamus, quae frigus possit defendere. Ergo Humanum genus incautum & frustra semper laborat, vanaeque curis vitam consumit; nimirum, quia non novit qui modus habendi sit, quid satis Homini, & quousque crescat Voluptas vera:

Unde etiam vigiles nunc haec accepta tuentur, Et numerum servare genus didicere; neque hilo Majorem interea capiunt dulcedini fructum, Quam Sylvestre genus capiebat Terrigenarum. 1410 Nam quod adest praesto, nisi quid cognovimus ante

Suavius, in primis placet, & pollere videtur; Posteriorque ferè melior res illa reperta Perdit, & immutat sensus ad pristina quaeque. Sic odium coepit Glandis: sic illa relicta 1415 Strata Cubilia sunt herbis, & frondibus aucta. Pellis item cecidit, vestis contempta Ferina sit, Quam reor invidia tali tunc esse repertam; Ut lethum insidiis, qui gessit primus, obiret: Et tandè inter eos distractum, sanguine multo 1420 Dispersisse, neque in fructum convertere quisse. Tunc igitur Pelles, nunc Aurum, & Purpura curis

Exercent hominum vitam, belloque fatigant. Quò magis in nobis (ut opinor) culpa residit. Frigus enim nudos sine Pellibus excruciat 1425 Terrigenas: at nos nil lædi veste carere Purpurea, atque Auro, significat ingentibus apta; Dum Plebeia tamen sit, quæ defendere possit: Ergo hominum genus in cassum, frustra que laborat, Semper & in curis consumit inanibus ævum; 1430 Nimirum, quia non cognovit, quæ sit habendi Finis, & omnino quoad crescat vera voluptas:

NOTÆ.

1407. *Vigiles*] Castrenses intelligo: Faber. Ego verò curis ægros; ut v. 1404. *Vigilantibus*.

1418. *Quam reor invidia tali*] Prima vestis ita cæteris iis Terrigenis placuit, ut Inventori suo mortis causa fuerit. Faber. 1420. *Distractum*] Alii, *Distractam*, Vestem viz. & in sequenti versu *Dispersisse*; & hæc lectio, quam Codd. Vet. exhibent, & Heinſius probat, admitti potuerit, si vices sequentes

Neque in fructum convertere quisse commodè paterentur.

1422. *Tunc igitur Telles* &c.] Illa autem pro Pelle pugna & cædes excusari possit, nam ante vestes textiles inventas solis pellibus defendebant frigus, At quis Homines excuset qui bellis & rapinis miscant omnia, ut auro clari, & insignes purpura fulgerent? Sed id agunt quoniam insana habendi cupidine aguntur, & ignorant veram voluptatem, quam Epicurus docuit, & quæ non tam deliciis appetit, quam necessariis contenta est. v. 13.

Idque

Idque minutatim vitam provexit in Altum,
Et belli magnos commovit funditus ætus.

At vigiles mundi magnū & versatīle templū 1435
Sol & Luna suo lustrantes lumine circū
Perdocuere homines Annorum tempora verti:
Et certa ratione geri rem, atque ordine certo.

Jam validis septi debebant Turribus ævum,
Et divisa colebatur, discretaque tellus: 1440

Tum Mare velivolum florebat navibu' pandis:
Auxilia, & socios jam pacto foedere habebant:
Carminibus cū res gestas cōpēre Poetæ
Tradere: nec multō priū' sunt Elementa reperta.

Propterea quid sit prius actum respicere ætas 1445
Nostra nequit, nisi quā ratio vestigia monstrat.

Navigia, atque Agri culturas, Mœnia, Leges,
Arma, Vias, Vestes, & cætera de genere horum,
Præmia, delicias quoque vitæ funditus omneis,
Carmina, Picturas, & dædala signa polire, 1450
Ufus, & impigræ simul Experientia mentis
Paullatim docuit pedetentim progredientes.
Sic unum quicquid paullatim protrahit ætas
In medium, ratioque in luminis eruit oras.
Namq; alid ex alio clarescere corde videmus 1455
Artibus, ad summum donec venēre cacumen.

Atq; hæc Ignorantia vitam in Oceanum malcrum evexit, & omnibus belli suilibus objecit. (Hinc Tumultus & contentio, omnia deniq; mala quæ Libidinem, Avaritiam, & Ambitionem sequuntur.) At Vigiles Sol & Luna magnū & versatīle Mundi templum (Cælum) suo lumine circum lustrantes docuerunt Homines tempora Annorum verti, certamque esse rationem, & certum ordinem temperatum. Jam tandem Homines validis turribus muniti agebant vitam, & partita possisque limitibus divisa Tellus colebatur. Tum pandis navigiis Pelagus veliferum fervebat, Tum inita erant inter Gentes fœdera, & inde Socii, & mutua auxilia: Cū Poeta caperetur res gestas carminibus celebrare, nec multō prius sunt ipsa Littera inventa. Et hanc ob causam Nos non possumus certō scire quid olim sit actum, conjicimus tantum non historia sed ratione ducti.

Naves, Agriculturas, Mœnia, Leges, Arma, Vias, Vestes, & reliqua ejusmodi quæ sunt ad Vitam commodi agendam utilia, Delicias quoq; omnes Vitæ, Carmina viz. Picturas, Artemq; Statuariam, Usus & solertii Ingenii experientia docuit Homines pedetentim progredientes. Sic ætas unamquamque Artem paulatim protrahit in medium, & Ingenii solertia primum invenit, deinde perficit. Sentimus enim Artes omnes non esse simul natas, a'ia ex alia clarescat, donec tandem omnes sint ad summum perfectionis cacumen perductæ.

NOTÆ.

1433. Vitam provexit in altum] Metaphora à Navigantibus, versu sequenti habes ætus belli.

1435. At vigiles Mundi &c.] Quoniam diutina experientia certos fecisset Homines Anni tempestates certo ordine redire, neque casu fluere omnia, & turbari. (Nam Atomī primum fortuito convenientes, ita motus sui legibus, & vi naturæ constituuntur; ut nisi aliqua causâ extrinsecus adveniens impediat, iisdem semper motibus ferentur) tandem certum stabileque vivendi genus amplexi sunt; Inde constitutæ Republicæ, instituta etiam inter diversas gentes commercia, Tum Litteræ inventæ, Nati tum Poetæ Historiarum Patres, denique inventæ sunt istæ artes, nam omnium Authorum nomina describuntur, quæ Vitæ nostræ, aut Voluptati inserviunt. v. 23.

1440. Discretaque] Alii, Descriptaque. 1441. Tum Mare velivolum &c.] Gifanius, Tum Mare velivolis florebat navibus ponti.

Vossius ad Catullum p. 77. Hæc habet Tum Mare velivolum florebat propter odores. Hæc est scriptura omnium. nisi fallor librorum; quam merito docti se non intelligere fatentur; Sic enim, puto, scripsit Lucretius;

Tum Mare velivolum florebat Protei ad oras. Proteus & ipse Deus marinus, utpote qui primus navigasse creditur; Ora verò Protei, sunt ora in quibus regnabat Proteus, in quibus omnibus navigationem floruisse affirmat. Quibus hæc placent Illis nihil unquam displiceat; Lambinus invenit in quibusdam Codd. Navibus pandu, & istis vocibus ego quidem contentus.

1455. Videmus] Alii, Vidabant: imperitè.

Quæ

Quod à v. 56. ad v. 417. Solem, Terram, Mare, totam denique Mundi compagem nec ab æterno fuisse, nec in æternum duraturam asserit, id quidem piis omnibus & sanis Philosophis commune: Quod verò verisimilibus quibusdam, veris autem multis firmisque rationibus probat. Illud sanè Lucretio proprium videtur; Nec meliora unquam (semper excipio sacras Scripturas) argumenta invenies. Ideoque magis mirandum est, tam præclarum ingenium inferuisse fuitiles istos versus à v. 157. ad v. 236. quibus evincere conatur Mundum hunc à Deo non fuisse factum: fingit enim Deum parcum nimis seu potius Malevolum, qui nihil nostri causâ, omnia verò sui emolumenti intuitu agat. Qualem si quis pingat *Epicurum*, illum dicacis impudentiæ Poeta postulare. Deinde supponit omnem Dei æque ac Hominis notitiam à Simulachris dependere, At quis iste Deus? non Ille quem percipit Mens humana, quem omnes Gentes agnoscunt, & venerantur: Demum quis ferat illum culpas, quas vocat, Mundi enumerantem, falsò omnes, & vanissimè effectas? Hæcine verò vitia in novo & recenti mundo? Id quidem negat ipse *Lucretius*, ideoque ineptè facit dum labes ruinasque ædificii longa ætate dehiscantis imputat Artifici.

A v. 417. ad v. 509. Mundi ortum de-

scribit, quæ descriptione nulla est apud Physiologos aut magis verisimilis, aut magis venusta: Gravitate sua feruntur Atomæ concurrunt, inde resiliunt, & pro varia ponderis ictusque ratione in diversa loca discedunt, ibique coalescunt.

Quoniam verò à v. 510. ad v. 770. non unam certamque causam motuum cælestium, Eclipsarum, Diei & Noctis &c. ea, quæ Alii solent, pertinacia assignat, ideo quibusdam videtur *fluctuare*; Ego verò contendo istam, quam vocant, constantiam in Epicureo Physiologo ridiculam fore, quippe omnia *Causa* fieri pronuntiat, neque quis faciliè deprehendat unam certamque causam, cum eadem phenomena pluribus modis explicari possunt. Nec Ego quidem illi succenserem qui multas profert causas, dum inter eas vera certaque proponatur. De Solis, Lunæ, &c. magnitudine nihil addam, supra enim monui istam opinionem plebeiam nimis esse, & rusticam.

Lege quæ sequuntur, & admirabilis ingenii tam vehementer delirantis miscrere, Ea autem est omnium, qui negant Providentiam, fors; ut in *Religiis* vana doceant, in *Physicis* absurda; At verò *Præmorum* Hominum indoles ea, quæ omnium barbararum gentium, & in *Terrigenis* Lucretii, *Margaitas*, *Brachios*, plerosque Indiæ occidentalis populos agnosces.

Libri quinti Finis.

LIBRI SEXTI

ARGUMENTUM.

PRimi 41. *Versus continent Epicuri Atheniensis laudes; Sequitur ad v. 95, , quam ab Epicureo Philosopho expectes, argumenti hujus libri explicatio: Et de Meteoris dicturo primum occurrunt Tonitru, Fulgur, Fulmen, de quibus diligenter disputat; & demum istos deridet qui neglectis causis naturalibus ipsum Jovem fulmina jaculari existimant, ad v. 421. His subjungitur (Nam Prester Fulmini affinis) v. 48. Presteris brevis explicatio. Deinde à v. 450. ad v. 533. multa de Nubibus & Pluvia; Pauca de Iride, de Nive, Vento, Grandine, Pruina, & Golu. Si Terræ-motus causas velis cognoscere à v. 534. ad v. 606. habes fusè explicatam. A v. 606. ad v. 638. De Mari Poeta differit. Ad v. 710. de Ætna. Sequentes 30. v. Nilo destinantur. Deinde à v. 740. ad v. 840. de Aver-nis, aliisque Terræ tractibus, Hominibus, Cervis, Corvis, Equis &c. no-nis disputatur. Ad v. 905. de Puteis, variisque admirandis Fontibus. Et ad v. 1087. Magnes diligenter explicatur. Postremò de Morbis & Po-esse quædam, quibus subjungit elegantem descriptionem Pestis illius, quæ tempore belli Peloponnesiaci Athenas vastavit, è Thucydide desumptam.*

T. LUCRETII CARI

DE

RERUM NATURA

LIBER SEXTUS.

INTERPRETATIO.

Athena o'is fama nobis
 has prima dederunt Homini-
 bus miseris & salubri victu
 destitutus fruges; & fece-
 runt institutis legibus ut vi-
 tam vi & injuriis olim op-
 pressam tunc agerent Homi-
 nes: Prima etiam dulcia
 vita solatia dederunt, (sa-
 cerunt ut vitam ageremus
 tranquillam & beatam) cum
 produxerunt Hominem adeo
 insigniter sapientem, qui
 quondam rerum Naturam
 explicuit, veramque Vita
 rationem docuit; Cujus jam
 Mortui fama, quam propter
 egregia inventa merebatur,
 olim per gentes omnes diffu-
 sa adhuc vivit, & ad Cœ-
 lum tollitur. Cum enim insignis Hic Vir animadverterit omnia quæ sunt ad Victum necessaria,
 omnia quibus Vita sustentatur jamjam esse in Hominum potestate; Homines divitiis, Honore, Fa-
 ma abundare. Liberos etiam optima indolis & populi judicio probatos habere, at nihilominus anxietate
 turbati, semper queri suamque sortem misere lugere.

P R I M Æ frugiferos sætus mortalibus ægris
 Dididerunt quondam præclaro nomine A-
 thenæ:

Et recreaverunt vitam, Legesque rogârunt:
 Et primæ dederunt solatia dulcia vitæ,
 Cum genuere V I R U M tali cum corde repertum, 5
 Omnia veridico qui quondam ex ore profudit:
 Cujus & extincti propter divina reperta
 Divulgata vetus, jam ad cœlum Gloria fertur.

Nam cum vidit Hic, ad victum quæ flagitat usus,
 " Et, per quæ possent vitam consistere tutam, 10
 Omnia jam ferme Mortalibus esse parata:
 Divitiis homines, & Honore, & Laude potenteis
 Affluere, atque bona Natorum excellere fama:
 Nec minus esse domi cuiquam tamen Anxia corda,
 Atque animum infestis cogi servire querelis: 15

NOTÆ.

1. Frugiferos] Alii, Frugiparos: Athenæ
 Tritici, Olei &c. inventrices; Nil tritum
 magis.

4. Et prima] At prima, Faber. Hoc
 sensu, Athenas quidem multa bona ho-
 minibus fecisse, inventis frugibus, excul-
 tis artibus, humanitate, doctrina, legi-
 bus, atque aliis rebus pœne infinitis; At
 multo etiam melius de Hominibus meri-
 tas esse, cum Epicurum protulerint; Ista
 observatione potuimus carere.

10. Et per quæ &c.] Deiet Lambinus,

quoniam Vitam tutam consistere nullo mo-
 do dici potest: Et Exempla Gifanii ab
 hac significatione tñ consistere prorsus alie-
 na esse rectè affirmat Faber. Vix tamen à
 me impetrare possum quin credam Lucre-
 tium scripsisse consistere: Ista enim vox
 Epicuro propria, qui ἡδονὴν ἡγεῖται ἡμάρτησιν
 & σάμην, & non solum ἡδονὴν εἶναι τῇ
 καλῇ ἀγνοῖν. Vid. Epicuri Epist. ad
 Pythoclem.

14. Cuiquam] Alii, Quicquam.

Intellexit,

Intellexit, ibi vitium Vas efficere ipsum,
 Omniaque illius vitio corrumpier intus,
 Quæ conlata foris, & commoda cunque venirent,
 Partim quod fluxum, pertusumque esse videbat,
 Ut nulla posset ratione explerier unquam: 20
 Partim quod tetro quasi conspurcare sapore
 Omnia cernebat, quæcunque receperat intus.
 Veridicis igitur purgavit pectora dictis,
 Et finem statuit Cuppedinis atque Timoris,
 Exposuitque Bonum Summum, quod tendimus } 25
 omnes,

Quid foret, atque viam monstravit tramite prono,
 Quâ possemus ad id recto contendere cursu:
 Quidve Mali foret in rebus mortalibus passim,
 Quod fluere Naturæ vi, varièque volaret,
 Seu Casu, seu Vi, quod sic Natura parâset: 30
 Et quibus è portis occurrere cuique deceret:

quod vel casu vel vi natura, prout Leges natura variè constituerant accideret, impetamque faceret; & è quibus portis, & quo modo cuique malo deberet occurrere;

subito intellexit Vas ipsum vitiosum esse, & illius vitio omnia quæ foris infundebantur commoda intus corrumpi; partim quod sentiebat Vas illud perforatum & pertusum esse, ita ut nulla unquam ratione impleri possit, partim quod videbat tetro sapore quasi inspicere & ingrata reddere omnia quæ infundebantur: Veridicis igitur dictis purgavit Hominum animos, quantum cuperent quantum timerent docuit, demonstravit quid sit illud Summum Bonum ad quod omnes tendimus, rectam insuper facilemque viam quâ ad illud recto cursu contendere possemus; Quod denique mali foret in rebus mortalibus,

NOTÆ.

16. Vas] Animum ipsum avarum, aut metu superstitioso, opinione de Providentia & pœnis post mortem, tanquam tetro sapore imbutum.

18. Quæ conlata foris] Faber, Quæ congrata foris: Id est, Quacunque grata & commoda hinc illinc convenirent &c. Amat autem Tmeses Lucretius, ut infinita in omni genere exempla abunde fidem facere possunt.

19. Fluxum, pertusumque] Avarum videtur.

24. Finem cuppedinis atque Timoris] Epicurus enim cupiditates necessitate & natura terminabat. Metuque Homines exsolvit, (id verò non minus ineptè quàm improbè dictum) dum Providentiam, Religionemque sustulit.

29. Quod fluere natura vi] Lambinus, Codd. enim Quod fluere naturalis: Gifanius, Quod fluere naturæ. Alii, Quod fluere naturalis viro atque venire. Faber denique: Sic proponit & partitur Poeta. Quicquid mali est in rebus mortalibus, id omne vel a Casu est, vel à Natura profluit; & quantacunque malorum, cladum, calamitatumque agmina percenseas, ea nusquam referenda fuerint, quàm ad illa duo capita, Nam præter Casum & Naturam quod confugies alio? Quid erit tertium? Nam Deus Epicuri pœne nemo est. Hinc

itaque jam intelligis clarissimi Lambini emendationem stare haud quaquam posse. Dein quod perquam foret vitiosum, in hoc ipso versu diceret Lucretius, quod in sequenti tantum dici debuit,

Seu casu, seu vi, quod sic Natura parâset.

Sed cur ea mala quæ naturalia sunt vi fieri dicit? Nimirum Lex Naturæ, necessitas naturæ, fœdera naturæ Vis est, quam eludari, quamque eludere non possis: itaque scribit Vi, quod sic natura parâset: quia nempe res nostræ à Natura ita comparatæ fuerunt, ut multa humanæ conditioni annexa incommoda sint. Quamobrem nec Naturalis, nec Natura vi, nec Gifanius Naturæ locum habere ullum in versu priori potest. Legendum igitur, Quod fluere permanenter vel permutatim. Hæc quidem acutè Faber, si opus foret isto acumine. E quonam Codice Permanenter, vel Permutatim effingi potest? Igitur deleatur iste versus, & sanè abesse potest aut admittatur Lambini Natura vi, Lucretius enim solet alio versu explicare quod in priori obscurius dixerat, ita Variè volaret voce Casu exponit. Natura vi, istis vocibus Vi, quod sic Natura parâset.

31. Quibus è portis] Metaphora è militari, è portis Urbium aut Castrorum, è quibus in hostem fit eruptio.

et probavit Homines plerumque frustra volvere in pectore tristes curarum fluctus. Nam ut Pueri trepidant, et omnia metuunt in tenebris, sic nos in luce timemus ea, quæ interdum non sunt magis metuenda, quam quæ Pueri in tenebris metuunt, et imaginantur futura. Hos igitur terrores tenebrasque quæ mentem obsident, non radii Solis aut Diei splendor dissipabit, sed contemplatio vel cognitio Naturæ, et vera Philosophia. Eo igitur libentius inceptum opus carmine explicare pergam. Et quoniam docui Tempia Mundi, Cælum, Mortalia esse, et à corpore nativo (quod olim compingebatur, et quod aliquando dissolvetur) constare, et quæcunque in Cælo fiunt, vel fiunt, necesse esse ea dissolvi; quæ restant docenda jam accipe: (Quandoquidem spes vincendi me impulit insignem currum conscendere, et quæ olim obflare cursui videbantur, jam posito odio favent et incitant.) Reliqua quæ Homines vident in Terris Cæloque fieri, dum illa admittunt pavidi illorum causas ignorantes, reddunt animos suos metu Deorum humiles, et obiectos; ad terram deprimunt, quoniam Ignorantia causarum cogit eos res omnes ad imperium Deorum conferre, et Diis rerum omnium regimen concedere; et illa

Et genus Humanum frustra plerumque probavit
Volvere curarum tristes in pectore fluctus.

Nam veluti Pueri trepidant, atque omnia cæcis
In tenebris metuunt: sic Nos in luce timemus
Interdum, nihil quæ sunt metuenda magis, quam
Quæ Pueri in tenebris pavitant, finguntque futura.
Hunc igitur terrorem animi, tenebrasque necesse est
Non radii Solis, nec lucida tela diei
Discutiant, sed Naturæ species, Ratioque:
Quod magis inceptum pergam pertextere dictis.
Et quoniam docui, Mundi mortalia templa
Esse, et nativo consistere corpore Cælum:
Et quæcunque in eo fiunt, fiuntque, necesse
Esse ea dissolvi: Quæ restant percipe porro.

Quandoquidem semel insignem conscendere
currum

Vincendi spes hortata est, atque obvia cursu
Quæ fuerant, sunt placato conversa furore.

Cætera, quæ fieri in Terris, cæloque videntur
Mortales, pavidis cum pendent mentibus sæpe
Efficiunt animos humileis formidine Divum,
Depressosque premunt ad terram, propterea quod
Ignorantia causarum conferre Deorum
Cogit ad imperium res, et concedere regnum: et

NOTÆ.

34. Nam veluti Pueri &c.] Vid. lib. 2.
v. 54.

42. Et quoniam docui &c.] Hactenus
Epicuri laudes: sequitur v. 53. Argumenti
hujus libri explicatio, Quippe post descriptum Mundi ortum, et Cælestes motus, de Meteoris ager, atque aliis Naturæ admirandis, quorum causas dum Homines non intelligunt, illa Diis attribuunt. Inde Religio. Nupinum metus, timor, sollicitudo, Anxietas, Inde perit vera Pietas, et dominatur vana Superstitio.

44. In eo fiunt, fiuntque, necesse esse ea dissolvi.] Alii, Fieri que necesse est, Pleraque dissolvi: Meræ Nugæ.

47. Vincendi spes &c.] Gifanius, Ventorum (eorum quæ consequetur) exhortantur spes. Alii, Votorum. Alii, Quandoquidem semel haud segnis conscendere currum

Ventosum spes hortata est, atque obvia cursu.

Sive cursui.

Lambinus hos tres versus supposititios putavit, Vossius tandem ad Catullum p. 191. scribit

Quandoquidem semel insignem conscendere
currum

Ventorum exhortat pellacia, et omnia
rursus

Quæ fuerant, sunt placato conversa favore.

Currum, id est Navim, Rursus sive Retro. Forfan ita scripsit Lucretius, neque enim vox ista Currenti v. 92. obstat, nam Horatii Mercator

Curris ad Indos,

Si tamen verior, non est luculentior quam illa altera Lambini lectio.

Quorum

Quorum operum causas nulla ratione videre
Possunt, hæc fieri Divino numine rentur.

Nam benè qui didicere Deos securum agere ævum :

Si tamen interea mirantur, qua ratione

Quæque geri possint, præsertim rebus in illis,

Quæ supera caput ætheriis cernuntur in oris,

Rursus in antiquas referuntur Relligionēs,

Et Dominos acreis asciscunt, omnia posse

Quos miseri credunt, ignari quid queat esse,

Quid nequeat ; finita potestas denique cuique

Quam sit ratione, atq; altè terminus hærens.

Quò magis errantes tota regione feruntur.

Quæ nisi respicis ex animo, longæque remittis,

Diis indigna putando, alienaque pacis eorum,

Delibata Deum per te tibi numina sancta

Sæpe aderunt ; non quòd violari summa

Deum vis

Possit, ut ex ira poenas petere imbibat acreis :

Sed quia Tute tibi placida cum pace quietos

Constitues magnos irarum volvere fluctus :

Nec delubra Deum placido cum pectore adibis :

Nec, de corpore quæ sancto Simulacra feruntur,

In menteis hominum Divinæ nuntia formæ,

Suscipere hæc animi tranquilla pace valebis.

Inde videre licet, qualis jam vita sequatur.

Quam quidem ut à nobis Ratio verissima longè

Rejiciat, quanquam sunt à me multa profata,

Multa tamen restant, & sunt ornanda politis

Verbis, & ratio Cœli, speciesque tenenda :

55 quorum causas nulla ratione
explicare possunt, à Deo fieri
credunt. Nam qui satis
edocti sunt Deos tranquil-
lam vitam agere, & æterno
otio frui, si tamen interea
mirantur qua ratione res qua-
60 que fieri possint, præsertim res
illa qua in cælu fieri cernun-
tur, in pristinas Superstitio-
nes relabuntur, sibi que com-
parant acerbos dominos, quos
omnia posse credunt miseri,
Ignari quid possit esse, quid
non possit, qua etiam ratione
cujusque rei potentia finita
est, & limites potentia cu-
jusque rei sunt in ipsa rei
natura fixi : quapropter magis
errantes ineptiunt, aut
delirant. Quæ omnia nisi

ex animo respicis, longæque
rejecis, dum de Diis indig-
nas opiniones, & æterna il-
lorum tranquillitati parum
convenientes foveas, Numi-
na Deorum Sancta per Te
delibata sæpe aderunt Tibi.
Non quòd summa Deorum
potestas ita violari possit, ut
irascatur, poenasque insti-
gere gauderet, sed quia Tute
credes illos qui Summa A-
nimi tranquillitate semper
fruantur Magnos irarum flu-
ctus volvere. Nec cum pe-
80 ctore perturbatione omni me-
tueque vacuo adibis Deorum

Quid

templa, neque poteris animo imperturbato suscipere ista Simulacra qua de Sancto Deorum Corpo-
re feruntur in Hominum mentes, illisque Deorum formam ostendant ; Inde concipere licet quam
Misera, quam perturbata sequatur vita : Quam quidem Vitam ut Ratio verissima à nobis longè
repellat, quanquam multa jamjam docui, multa tamen restant, & politis carminibus ornanda
sunt, & Cœli phenomena explicanda.

NOTÆ.

66. Tota regione] Alii. Cæca ratione.

67. Longæque remittis Diis indigna putan-
do] Alii Longæque renuas, vel remittis Diis
indigna putare. Ego verò Longæque remittis,
Diis indigna putando Neque ea qua Alii
interpretatione usus sum. Heinssius au-
tem Putata.

69. Delibata] An Delibata legi debeat
certent Lambinus & Gissinus, dum neu-
tra Vox ferri potest. Lego autem Deira-
ta, valde irata, istamque emendationem
illi qui sequuntur veritas confirmant.

74. Nec Delubra Deum] Ista enim erat
vanissima Epicuri opinio, Providentem &
omnia curantem Deum terribilem fore &
horrendum, Ita ut nunquam Dei imago
in mentem venerit, quin metus, timor,
anxietas sequatur.

79. Ratio verissima] Epicuri doctrina,
quæ rationi consentanea est, & veras re-
rum causas explicat.

80. Profata] Alii, Profecta.

82. Cæli ratio speciesque] Ut Sæpe alibi,
Natura species, ratioque. Alii aliam sequun-
10

Tempeſtates, & coruſcantia
fulmina ſunt canenda, &
docendum qua fit illorum
vis, & qua fit motus in
hanc vel illam Mundi re-
gionem cauſa: Ne forſan
trepides cœli diuiſis parti-
bus, ſuperſtitioſe inquirens
ē qua Cœli regione erupit
ignis, in quam tendis, quo
paſto parietes in loca undi-
que clauſa penetrat, & facta
clade exit. Quorum pheno-
menorum cauſas ignorantes Ho-
mines omnia diuino Numi-
ni attribuant. O Calliope,

Muſa carminum artiſex,
Hominum Deorumque deli-
cia, me dirige, viamque
oſtende mihi ad deſignatam
metam properanti, ut Te
duce coronam capiam inſigni
cum laude. Primum, ca-
ruleum Cælum concuſſitur
Tonitru, ideo quod ætheria
Nubes per Altum volitanteſ
aduerſis ventis impulſa con-
currunt; Nam de ſerena re-
gione Cœli nunquam fit ſoni-
tus, Verum in quacunque parte Cœli plures & denſiores nubes ſunt, ab ea parte maior plerumque
fit & terribilior ſonitus. Præterea, Nubes non poſſunt conſtare corpore tam denſo quàm Lapidis,
ac Trabet, neque tam raro quàm Nebula leueſque Vapores;

Sunt Tempeſtates, & Fulmina clara canenda;
Quid faciant, & qua de cauſa quæque ferantur,
Ne trepides cœli diuiſis partibus amens, 85
Unde volans Ignis pervenerit, aut in utram ſe
Verterit hinc partem: quo paſto per loca ſepta
Inſinuâr, & hinc dominatus ut extulerit ſe:
Quorum operum cauſas nulla ratione videre
Poſſunt, ac fieri Divino numine rentur. 90

Tu mihi ſupremæ præſcripta ad candida calcis
Currenti ſpatium præmonſtra callida Muſa,
Calliope, requies Hominum, Divûmque voluptas.
Te duce ut inſignem capiam cum laude coronam.

Principio, Tonitru quatuntur cœrula cœli 95
Propterea quia concurrunt ſublime volantes
Ætheriæ Nubes contra pugnantibus Ventis.
Nec fit enim ſonitus cœli de parte ſerena,
Verum ubicunque magis denſo ſunt agmine Nubes,
Tam magis hinc magno fremitus fit murmure } 100
ſæpe.

Præterea, neque tam condenſo corpore Nubes
Eſſe queunt, quàm ſunt Lapides, ac Tigna: neque
autem

Tam tenues, quàm ſunt Nebulæ, Fumi; volantes.

NOTÆ.

tur lectionem, nempe, Ratio ſuperum Cæli-
que: Supera autem, Meteora. Et è libro
primo confirmant,

Quapropter bene cum ſuperis de rebus
habenda

Nobis eſt ratio -----

84. Qua de cauſa quæque] Alii, Qua de
cauſa cunque.

85. Cæli diuiſis partibus] Hoc pertinet
ad Etruſcorum diſciplinam, de qua Cice-
ro in 2. lib. de Divinat. Cælum in xvi.
partes diuiſerunt Etruſci, facile id quidem
fuit quatuor quas nos habemus duplicare, poſt
idem iterum facere, ut ex eo diſcerent fulmen
qua ex parte veniſſet.

91. Præſcripta ad candida calcis] Seneca
Epiſt. 19. docet eam quam nunc in Circo
Metam dicunt Latini, Cæcem antiquos
appellâſſe, quia viz. finis curricula ſæpe
Calce notaretur. Hinc verò licet colligere
Lucretium nunquam plures quàm ſex li-
bros fuiſſe meditatum, jam enim prope-
ræ ad præſcripta candida ſupremæ calcis.

95. Principio, Tonitru &c.] De Mete-
oris diſputaturus à Tonitru incipit, quod
variè explicat. & primum quidem v. 12.
fit iſte ſonus cum Nubes aduerſus ventis
impulſæ colliduntur; Hæc fuit Stoico-
rum, Democriti, Aliorum opinio, & ſi
hodiernos Philoſophos audiamus eſt veri-
tati proxima: Siquis verò obijciat Nubes
raras eſſe, ideoque ad tantum ſonitum
edendum maximè inidoneas, dicendum;
quod licet Lapidum aut Ligni denſitatem
non æquant, tamen non adeo raræ ſunt,
quin Nives & grandinem cohiberent.

98. Cæli de parte Serena] Id enim ne-
gabant Epicurei, ideoque Horatius Infa-
nientem iſtam Sapientiam reliſciturus hæc
habet lib. 1. Od. 34.

----- Namque Dieſpiter

Igni coruſco nubila diuidens

Plerumque, per purum tonantes

Egit Equos, volucrumque currum &c.

103. Tam Tenuis] Leg. Tam tenuis: ut

v. 103, Tam condenſa.

Nam

Nam aut cadere abrupto deberent pondere pressæ,
Ut Lapides: aut, ut Fumus, constare nequirent, 105
Nec cohibere niveis gelidas, & grandinis imbreis.

Dant etiam sonitum patuli super æquora mundi,
Carbasus ut quondam magnis intenta theatris
Dat crepitum malos inter jactata, trabeisque:
Interdum percussa furit petulantibus Euris, 110
Et fragilis sonitus chartarum commeditur,
Id quoque enim genus in Tonitru cognoscere possis,
Aut ubi suspensam vestem, chartasve volanteis
Verberibus venti versant, planguntque per auras.

Fit quoque enim interdum, ut non tam } 115
concurrere Nubes

Frontibus adversis possint, quàm de latere ire
Diverſo motu radentes corpori tractum:
Aridus unde aureis terget sonus ille, diuque
Ducitur, exierit donec regionibus arctis.

Hoc etiam pacto Tonitru concussa videntur 120
Omnia sæpe gravi tremere, & divolsa repente
Maxima disfluissè capacis moenia mundi,
Cum subito validi Venti conlecta procella
Nubibus intorſit sese, conclusaque ibidem
Turbine versanti magis ac magis undique Nubē 125

omnia vehementi Tonitru concussa tremere, & maxima capacis Mundi moenia (Celi) subito divolsa videntur disfluere, nempe cum subito validus ventus sese nubibus involvit, ibique conclusus circumvolvitur, eoque turbine excavat Nubem,

NOTÆ.

104. *Nam aut cadere abrupto*] Revocanda est vulgata lectio. *Nam cadere aut Bruto.* Bruto id est gravi, Unde & Horat.

Quo bruta tellus & vaga flumina

& apud Donatum *Corpus brustum*, quod magno molimine movetur.

107. *Dant etiam sonitum &c.*] V. 8. Alia Tonitrus explicatio, Una enim Nubes vento agitata, aliquando vento percussa sonum edit; Nec displicebit hæc explicatio, si sonitum quem Vela latis Theatris intenta, quem Chartæ diruptæ, aut suspensæ vestes vento agitate dant, cum Tonitru compares.

109. *Malos inter*] Nam ob loci nimiam amplitudinem trajectis malis vela intendebantur. *Carbasina autem vela primus in Theatrum duxisse traditur Lentulus Spinter Apollinaribus ludis; Plinius lib. xix. Cap. 1. vid. lib. 4. v. 73.*

115. *Fit quoque enim interdum*] Aliquan-

nam vel gravi suo pondere depressa deciderent, ut Lapides, vel ut Fumus, subito dispergerentur, nec continere valerent frigidas nives, imbresque grandinis: Nubes etiam Sonum edunt per lata Celi spatia, ut Velum super magna Theatra extensum inter malos & trabes jactatum sonum edit, Interdum vi Venti disruptum sonum edit, & imitatur fractarum Chartarum crepitantes sonitus. Observare etiam potes talem esse Tonitrus sonum qualem Vestes suspensæ aut Charta volantes edunt, cum à Vento versantur, & per Auras agitantur. Interdum quoque fit, ut Nubes non tam frontibus adversis concurrant, quàm de latere ferantur, diversoque motu totum Corporis tractum murmur radant, unde oritur Aridus ille sonus, diuque continuatur donec tandem è locis angustis evasit. Hanc quoque ob causam

do Tonitrus Murmur est Stridori simile, id verò fit cum Nubes Nubis alterius latus radit. Inde enim oritur iste Stridor quem v. 118. vocat *Aridum Sonum*. v. 5.

117. *Corporis tractum*] *Corporis tractum*, id est *Corpus*, Gifanius: ridiculè. *Corporis autem tractum* nihil elegantius, Nam nubes diverso motu de latere euntes totum Corporis tractum, ab altera usque ad alteram extremitatem, radunt.

119. *Exierit*] Mallet *Exierunt*: Nubes viz.

120. *Hoc etiam pacto &c.*] V. 11. Ventus in Nube inclusus furit, Inde murmur; tandem facto impetu erumpit, Inde Horrendus ille fragor: Qua ratione Plinius declaravit posse Spiritum nube cohibitu sonare, natura strangulante sonitum dum rixetur, edito fragore dum erumpat, ut in membrana Spiritu intenta. Si ridere libet, vid. Aristophanis Nubes Act. 1. Sc. 4.

124. *Interſit se*] Alii, *Inferit se*.

Cor

*Et condensas illius latera :
deinde ubi omnes simul colle-
git vires, exitumque quarit,
tum horrendo cum fragore
erumpit. Neque hoc qui-
dam admirabile, cum par-
va Vescica spiritus inflata, si
repente dirumpatur, haud
abfimilem edit sonum. Po-
test etiam fieri ut Venti,
eum perflant Nubes, faciant
Sonitus; Nubes enim ramo-
sas asperasque in Caelis sa-
pissimas videmus, nimirum,
ut cum Venti densam sylvam
perflant, frondes dant soni-
tum, & fragorem rami. A-
liquando etiam potest fieri,
ut vehementius venti vii per-
scindat Nubem, illam recto
impetu perturbans, Quan-
tum enim in Caelu vii Venti
valeat manifestum est, cum
in Terra, licet hic lenior sit,
magnas evertit arbores, il-
lasque haurit ab imis radi-
cibus. Denique per Nubes
sunt fluctus, qui graviter
infringendo quasi murmur
edunt, cuiusmodi licet obser-
vare in altis fluminibus, vastoque Mari, cum aestu frangitur. Fit quoque ut igitur Fulmen
de nube excussum in Nubem incidat, Hac autem Nubes si multo humore abundans istum ignem rece-
pit, protinus exstinguit, atque inde oritur ingens fragor, ut cum Ferrum è calidis fornacibus can-
dens subito in frigidam aquam demergimus, Stridor oritur.*

Cogit, uti fiat spisso cava corpore circum.
Post ubi commovit vis ejus, & impetus acer,
Tum perterritore sonitu dat missa fragorem.
Nec mirum, cum plena animæ Vescicula parva
Sæpe ita dat pariter sonitum displota repente. 130
Est etiam ratio, cum Venti nubila perflant,
Cur sonitus faciant: etenim ramosa videmus
Nubila sæpe modis multis, atque aspera ferri.
Scilicet ut crebram sylvam cum flamina Cauri
Perflant, dant sonitum frondes, ramiq; fragorè. 135
Fit quoque, ut interdum validi vis incita venti
Perfcindat nubem perfringens impete recto.
Nam quid possit ibi flatus, manifesta docet res.
Hic, ubi lenior est, in terra cum tamen alta
Arbusta evolvens radicibus haurit ab imis. 140
Sunt etiam fluctus per nubila, qui quasi murmur
Dant infringendo graviter: quod item fit in altis
Fluminibus, magnoque mari, cum frangitur aestu.
Fit quoq; ubi è nube in nubem vis incidit ardens
Fulminis: hæc multo si fortè humore recepit 145
Ignem, continuò ut magno clamore trucidet:
Ut calidis candens ferrum è fornacibus olim
Stridit, ubi in gelidum properè demersimus imbrè.

N O T A.

127. *Commovet*] Melius quàm *Con-
turbat*.

131. *Est etiam ratio &c.*] Nubes quas-
dam videmus quæ arborum ramosarum
instar habent partes eminentes, & huc
illuc projectas; Has si Venti perflare con-
cipiantur, Tonitru sequetur; quippe
cum Venti densas sylvas perflent, rami ab
illo agitati fragorem edunt. v. 5.

132. *Ramosa*] Alibi hamata semina
dixit *Ramosa*, eadem significatione.

134. *Flamina Cauri*] Caurus nempe
ventus ab occasu æstivo spirans

136. *Fit quoque ut interdum &c.*] Nu-
bes etiam rumpi potest, cum Ventus
ex adverso in illam impingitur, ac-
que inde Tonitru: v. 5. Ventos autem
posse Nubes perturbare nemo dubita-
bit, qui vidit eversas arbores & radici-
bus evulsas.

141. *Sunt etiam fluctus &c.*] Si hæc om-

nia displiceant, tandem concipias Aërem
tanquam vastum Mare, in quo Nubila
sint fluctus; Illa demum collidas, & il-
lum, quem in Mari æstuoso sentis, in
Aëre senties fragorem. v. 3.

144. *Fit quoque, ubi &c.*] Quidam Phi-
losophi docuerunt à Stellis in madidam
nubem decidentibus, & cum humore col-
locantibus Stridens Tonitru oriri; loco
Stellarum Lucretius v. 5. assumit Ignem
fulmineum, qui è nube arida excussus in
nubem humidam tanquam Ferrum can-
dens demergatur.

146. *Ut magno clamore trucidet*] Magno
cum stridore extinguat.

148. *Stridit*] Horat. lib. 2. Sat. 8.
v. 77.

----- Tum in læta quoque videres
Stridere seceræ detrusa Aëre iustitias.

Aridior

Aridior porro si Nubes accipit ignem,
 Uratur ingenti sonitu succensa repente :
 Lauricomos ut si per monteis flamma vagetur,
 Turbine ventorum comburens impete magno.
 Nec res ulla magis, quàm Phœbi Delphica Laurus
 Terribili sonitu flamma crepitante crematur.

Denique sæpe Geli multus fragor, atq; ruina
 Grandinis, in magnis sonitum dat Nabibus altè.
 Ventus enim cùm confertit, franguntur in arcum
 Concreti montes nimborum, & grandine missi.

Fulgit item, Nubes ignis cùm semina multa
 Excussere suo concursu, seu Lapidem si
 Percutiat Lapis, aut Ferrum, nam tum quoq; lumen
 Exsilit, & claras scintillas dissipat ignis.

Sed Tonitrum fit uti post auribus accipiamus,
 Fulgere quàm cernant oculi, quia semper ad aureis
 Tardiùs adveniunt, quàm visum quæ mo-
 veant res.

Id licet hinc etiam cognoscere : cedere siquem
 Ancipiti videas ferro procul arboris auctum,
 Antè fit ut cernas ictum, quàm plaga per aureis
 Det sonitum : sic Fulgorem quoque cernimus antè
 Quàm Tonitrum accipiamus, pariter qui mit-
 titur igni,

vent non tam celerì motu feruntur, quàm qua oculis movent : Hoc autem quod dico verum esse certus esse possis, si è longinquo videas aliquem arborem ferro ancipiti cadentem, nam ictum priùs cernes quàm ictus sonum audies, similiter Fulgorem videmus antequàm audimus Tonitruum, simul cum Igne mittitur,

NOTÆ.

149. *Aridior porro &c.*] Ne aliquam prætermitterat causam Tonitrûs, jam v. 6. Nubem ipsam accendit, & quoniam Laurus, aliæque res accensæ crepitant, idem etiam Nubes posse contendit.

153. *Delphica laurus*] Laurus manifestò abdicat Ignes crepitæ, Duo ejus genera tradit Cato Delphicam & Cypriam : *Plinius Hist. Nat. lib. 15. cap. 30.* Apollini autem grata (*vid. Plinium*) quia spectatissima erat in Parnasso monte, & ut ait Hesiodi interpretes ἐμπύτ ἄπὸ ἐστὴριαυγύε : Nota etiam est de Daphne fabula : *Ovid. Met. lib. 1. v. 556.*

Cui Deus, At conjux quoniam mea non potes esse,

Arbor eris certè, dixit, mea : semper habebunt

Te coma, Te cithara, Te nostra, Laure, phœtreæ.

155. *Denique sæpe Geli &c.*] Deinde,

Deinde si Nubes paulò aridior flammam concipit, continuo ex omni parte incensa ingenti cùm sonitu crematur. Ut si vehemens flamma per colles Laurus confectos ventorum turbine feratur, & magno impetu omnia devastet ; Neque res ulla magis, quàm Laurus Apollinis Delphica, terribili sonitu crematur crepitante flamma. Denique, sæpe multum Gelu Grandis decedens dat sonitum in Magnis nubibus, Nam cùm Ventus confisparat, & in loca angusta impulsit, tum montes nimborum concreti, & missi grandine franguntur. Fulgurat verò, cùm Nubes concurrentes multa Igni semina suo confectu excusserunt, ut cùm Silex, vel Ferrum Silicem percutiat, tum enim lux nascitur, Ignisque lucidas scintillas dissipat. Eis verò ut Tonitrum auribus accipiamus postquàm Fulgur oculis percipimus, quoniam res ista qua aures mo-

cùm tonat, multa Glaciei fragmina, & Grando deciduat, præcipuè in partibus Septentrionalibus ; idèò congelatarum nubium disruptioni Fragor iste jure adscribatur. v. 4.

159. *Fulgit item &c.*] Haec de Tonitru, deinde de Fulgure inquiritur, quod ex induratis nubibus inter se collisus exprimi potest, ut è Ferro, Silice, aut Ligno, nam in Nubibus non minùs quàm in istis rebus semina Ignis latere putandum est.

163. *Sed Tonitrum fit uti &c.*] Si verò Tonitru & Fulgur ex eadem Nubium collisione, cur cernitur Fulgur antequàm auditur Tonitru ? Nempe v. 9. Quia Lux Sono est velocior, imò omni experientia probatur speciem rei visibilis sonò velociùs transferri.

167. *Arboris auctum*] Arborem : alibi corporis auctum pro Corpore.

ex eadem nempe causa, & eodem Nubium concursu ortus. Aliam Fulguris causam jam subiungam, Hoc enim pacto Nubes Volucris lumine tingunt loca, tremuloque impetu tempestas fulgit, (sit Fulgar quod celeri & tremula motu fertur) cum Ventus sese in Nubem insinuavit, & in illa circumretatus fecit cavam Nubem, ut modo docui, spissescere, illo pernici motu calorem concipit, omnia enim motu percalefacta ardescunt, Globulusque plumbus dum longo cursu fertur liquefit. Cum vero fervidus hic Ventus Nubem densam perperurit, dispergit Flamma semina, qua Fulgur faciunt, tanquam vi subita expressa. Inde sequitur Sonus, qui tardius ad aures venit quam Lumen oculis attingit. Scilicet hoc densis fit in nubibus, qua alia super alias mira vi & denso agmine coacervantur. Ne vero huc rationi diffidas, quod nos in Terris collocati videmus Nubes potius latas esse, quam altas, & alias super alias coacervatas, Observa enim cum Venti per Aera Nubes transversas agunt montibus similes; aut cum videas circum magnos montes alias super alias coacervatas, & superiores, licet nullo vento impellantur, inferiores deorsum premere: Tum enim cognoscere poteris Nubes esse altas, & videre speluncas in illis velut Saxa pendentibus structas, quas speluncas cum validi Venti impleverint, nubibus inclusi magno murmure indignantur,

E simili causa, & concursu natus eodem:

Hoc etiam pacto volucris loca lumine tingunt Nubes, & tremulo tempestas impetu fulgit. Ventus ubi invasit Nubem, & versatus ibidem Fecit, ut antea, cavam, docui, spissescere Nubem, 175 Mobilitate sua ferviscit; ut omnia motu Percalefacta vides ardescere: plumbea verò Glans etiam longo cursu volvenda liquefit. Ergo fervidus Hic Nubem cum perscudit atram, Dissipat ardoris quasi per vim expressa repente 280 Semina, quæ faciunt nictantia fulgura flammæ: Inde Sonus sequitur, qui tardius adicit aureis, Quam quæ perveniunt oculos ad lumina nostros. Scilicet hoc densis fit nubibus, & simul altè Exstructis aliis alias super impete miro. 185

Nec tibi sit fraudi, quod nos inferne videmus Quam sint lata magis, quam sursum exstructa quid extent;

Contemplator enim cum montibus adsimilata Nubila portabunt Venti transversa per auras: Aut ubi per magnos monteis cumulata videbis 190 Insuper esse aliis alia, atque urgere superna In statione locata sepultis undique ventis: Tum poteris magnas moleis cognoscere eorum, Speluncasque velut faxis pendentibus structas Cernere, quas Venti cum, tempestate coorta, 195 Complerunt, magno indignantur murmure clausi

NOTÆ.

172. Hoc etiam pacto &c.] Quod si Tonitru fiat vento Nubes perrumpente, Fulgur quoque sit ab eodem Vento pernici motu, dum inter Nubes rotatur, accenso. V. 14. Hos versus Gassendus, & qui illum sequuntur, perperam interpretati sunt.
177. Plumbea verò glans &c.] Id non magis verum quam quod de sagitta Accensus in 5. scripsit Virgilius, quæ exarsit, & in ventos abijt.
182. Adicit] Alii. Attingit, sed eadem est significatio. Alii Adscit, & Palmerius Adigit. Pro nictantia in præcedenti versu quidam, minitantia.
185. Impetu miro] Id quidem ferri potest: At melius Agmine.

186. Nec tibi sit fraudi &c.] V. 17. Scrupulus propter Nubes visas non ut latas, ita profundas, ideoque non istis fornacibus, & speluncis, quas fingit, extructas. Hunc eximit. Et quædam subiungit de Vento inter Nubes fremente, & tandem cum Fulgure erumpente.

194. Saxa pendentibus] In speluncis enim Saxa videntur pendere. Pendentia Testa Virgilius, & passim Poëtæ.

196. Magno indignantur murmure] De Ventis Virg.

Illi Indignantes magno cum murmure montis Circum claustra fremunt, ----- Nubibus,

Nubibus, in caveisque ferarum more minantur:
Nunc hinc, nunc illinc fremitus per Nubila
mittunt:

Quærentesque viam circumverſantur, & ignis
Semina convolvunt è Nubibus: atq; ita cogunt 200
Multa, rotantque cavis flammam fornacibus intus,
Donec divoſſa fulſerunt nube coruſci.

• Hac etiam fit uti de cauſa mobilis ille
Devolet in terram liquidi color aureus ignis,
Semina quòd Nubeis ipſas permulta neceſſe ſit 205
Ignis habere: etenim cùm ſunt humore ſine ullo,
Flammeus eſt plerumque colos & ſplendidus ollis.
Quippe etenim Solis de lumine multa neceſſe ſit
Concipere, ut meritò rubeant, igneiſq; profundant.
Hæſce igitur cùm Ventus agens contruſit in } 210
unum

Compreſſitque locum cogens: expreſſa profundunt
Semina, quæ faciunt flammæ fulgere colores.

Fulgit item, cùm rareſcunt quoque Nubila coeli.
Nam cùm Ventus eas leviter diducit eunteis,
Diſſolvitque, cadant ingratis illa neceſſe ſit 215
Semina, quæ faciunt fulgorem: tum ſine tetro
Terrore, & Sonitu fulgit, nulloque tumuitu.

Quod ſupereſt, quali natura prædita conſent
Fulmina, declarant ictuſ, & inuſta vapore
Signa, notæque graveis halantes Sulfuris auras. 220

ni que ſit, cùm nubes Cæli rareſcunt, Nam cùm Ventus nubium volitantium partes leviter diducit, eaſque diſtrahit, tum neceſſe eſt ut ipſa Semina Ignis quæ fulgur faciant (diductu viz. à quibus continebantur nubibus) deciderent; Tum autem ſit Fulgur ſine horrendo Tonitru. Proinde, quali natura prædita ſunt Fulmina demonſtrant illorum ictuſ, ſigna quæ relinquunt peruſſa flammâ, & nota tetros ſulphuris odores emittentes.

NOTÆ.

200. *E Nubibus*] Leg. *In Nubibus*, id enim tota poſtulat ſententia.

203. *Hac etiam ſit uti &c.*] Non tantùm Ignis in Nubibus circumrotatus accendi poteſt, ſed ipſæ Nubes multa Ignis corpuscula ſive à Sole, ut docuit Empedocles, ſive aliunde accepta continent, Id enim ſplendidus & flammeus Color quarundam nubium demonſtrat; Ita autem Corpuscula à Vento, compellente & comprimente Nubes, expreſſa Fulgur efficiunt. v. 11.

213. *Fulgit item &c.*] Modò dixit Semina Ignis, quæ in Nubibus continentur, vi & impetu Venti exprimi; jam v. ſi. licet non exprimantur, tamen diductis & diſtrahis Nubium partibus decidunt neceſſe eſt, atque inde lenè illud

& ut Fera in caveis fremunt. Nunc ex hac, nunc ex illa parte murmura emittunt, & viam quærentes circumverſantur, multa Ignis ſemina è nubibus corradiant, in unum congregant, verſantque flammam in cavis nubium fornacibus, donec tandem dirupta nubes erumpit multo fulgore coruſcantes. Poteſt etiam fieri, ut mobilis ille color aureus liquidi Ignis (ut velox ille, purus, fulgiduſque Ignis quæ Fulgur dicitur) in Terram devolet hanc ob cauſam, Nempe quia neceſſe eſt nubes ipſas multa ſemina Ignis continere; namq; nubes quæ aquam nullam continent, ſplendidi plerumq; flammeiq; coloris ſunt; quippe neceſſe eſt illas recipere multa Ignis corpuscula à Sole, & hanc ob cauſam meritò ruber illi color, & Ignem poſſunt emittere; Cùm autem Ventus in unum locum contruſit huiusmodi nubes, eaſque cogens compreſſit, tum illa corpuscula exprimiuntur quæ faciunt Fulgur. Fulgur de-

& mite Fulgur, quod lumine oculos perſtringit, nullo autem Tonitru percellit Aures.

215. *Ingratis*] Velit nolit, nam diductis nubibus neceſſe eſt incluſas Ignis ſcintillas erumpere.

218. *Quod ſupereſt, quali &c.*] Cùm Fulmen urat res taſtas, cùm domos incendat &c. neminem videas qui ejus naturam igneam eſſe diſſiteatur. Quòd autem parietes penetrat, quòd Aurum, Æs, reliqua metalla liquefacit, quòd Vaſe integro exhaurit liquorem, vel facit ut effluat, id quidem perneci motui, & ſubtilitati illius Ignis attribuentium.

219. *Inuſta vapore &c.*] Res taſtæ fulmine uſtæ videntur, & illis odor ſulphureus.

SC

Ignis

Hæc enim sunt indicia Ignis, non Aeris, neque Aqua. Præterea, Fulmina per se incendunt domos, celerique flamma in ipsis adibus dominantur: Hunc autem subtilem Ignem, è minutissimis Ignibus, & seminibus maximè mobilibus composuit Natura, cui Igni nihil omnino potest obistere; Fulmen enim magna cum impetu transit per parietes domorum, ut Clamor & Voces, per Saxa etiam, & per Æra transit, & momento temporis Aurum & Æs liquefacit: facit etiam, ut Vas non disrupto Vinum defluat subito, & dilabatur, nimirum, quia Ignis ejus se in Vas insinuans partes lateritii Vasis adducit, novosque in illis meatus aperit, & ipsum corpus Vini dissolvens illius semina dispergit: Quod calor Solis non poteris efficere per multos annos, Vis fulminis fervore corrosco pollens tanto penetrantior & potentior est quam Solis calor. Nunc quo pacto generatur Fulmen. unde tanta sit illius vis, & impetus, ut ictu possit Turres discutere, ades dissicere, Tigna & Trabes avellere, Hominum Monumenta evertere, Humines pecudesque exanimare & prosternere; qua denique alia istiusmodi Strages edas docebo, neque Te in promissis diutius morabor: Jam vero credendum est Fulmen gigni è crassis nubibus, & aliè aliis super alias coacervatis, nulla enim Fulmina è Cælo sereno,

Ignis enim sunt hæc, non Venti signa, neque Imbris. Præterea, per se accendunt quoque; tecta domorum, Et celeri flamma dominantur in ædibus ipsis. Hunc tibi subtilem cum primis ignibus ignem Constituit natura minutis, mobilibusque Corporibus, cui nil omnino obistere possit. Transit enim validè Fulmen per septa domorum, Clamor uti, ac Voces: transit per saxa, per æra: Et liquidum puncto facit æs in tempore, & aurum. Curat item ut vasis integris Vina repente Diffugiant: quia nimirum faciliè omnia circum Conlaxat, rareque facit lateramina vasis, Adveniens calor ejus ut insinuat in ipsum: & Mobiliter solvens differt primordia Vini: Quod Solis vapor ætatem non posse videtur Efficere, usqueadeo pollens fervore corrosco: Tantò mobilior vis, & dominantior hæc est.

Nunc ea quo pacto gignantur, & impete tanto Fiant, ut possint ictu discutere Turres, Disturbare domos, avellere tigna, trabesque, Et Monumenta virum demoliri, atque cedere, Exanimare Homines, Pecudes prosternere passim: Cætera de genere hoc qua vi facere omnia possint, Expediam, neque Te in promissis plura morabor.

Fulmina gignier è crassis, altèq; putandum est Nubibus extructis: nam cælo nulla sereno,

NOTÆ.

222. *Per se*] Melius quam *Sape*.
 228. *Clamor uti ac Voces*] Alii, *Clamor uti Vocis*. Sed totus hic versus abesse potest.
 232. *Lateramina Vasis*] Dolia enim vinaria lateritii operiserant, Horatio *Testa*: & ex Latere *Lateramen*, ut ex Ferro *Ferramen*, ex Ære *Æramen* &c.
 235. *Ætatem*] Terentius Eun. Act. 4. Sc. 5. *Jamdudum: ætatem lites sunt inter eos facta Maxima. Jamdudum aratem pro longinquo tempore*: Lucilius, *Us multos Mensisq; diesq; non tamen ætatem*: Donatus.
 236. *Pollens*] Rectè Lambinus, & valeat Gifanii *Tollens*, & Aliorum *candens*, vel *cellens*, viz. excellens.
 238. *Nunc ea quo pacto gignantur &c.*] Cum ortum Fulminis exquiras, observandum est nunquam sine nubibus densis

fulminare; Nisi enim spissæ essent nubes, atque altè extructæ, non illa Grandinis & Imbris copia Fulmen sequeretur: In istis igitur nubibus concipias Ventum pernicii motu circumrotatum isto motu calefcentem, & multa Ignis Semina è Nubibus istis exprimentem; tandem vel motu suo vel ab igneis istis particulis accensum Ingenti cum fragore, & immensi impetu erumpere: Ista autem erupcio ita concutit & distrahit Nubium partes, ut totæ in Grandinem abeant, vel in Imbrem dissolvantur. Hæc v. 55.

241. *Demoliri*] Alii, *Commoliri*.
 245. *Altè extructis Nubibus*] Tullius; *Sepulchrum altius extruere*: Horatius Sat. 6. lib. 2.

Qua procul extructis inerant hosterna castris.

Nec leviter densis mittuntur nubibus unquam.
 Nam dubio procul hoc fieri manifesta docet res,
 Quòd tunc per totum concrescunt Aëra nubes
 Undiq; uti tenebras omneis Acherunta reamur 250
 Liquisse, & magnas coeli complexisse cavernas:
 Usque adeo tetra nimborum nocte coorta
 Impendent atræ formidinis ora superne,
 Cum commoliri tempestas Fulmina cœpat.

Præterea, persæpe niger quoque per mare } 255
 Nimbus,

Ut picis è coelo demissum flumen, in undas
 Sic cadit, & fertur tenebris procul, & trahit atram
 Fulminibus gravidam tempestatem, atque procellis,
 Ignibus, ac ventis cumprimis ipse repletus:
 In terra quoq; ut horrescant, ac tecta requirant. 260
 Sic igitur supera nostrum caput esse putandum' est
 Tempestatem altam: neque enim caligine tanta
 Obruerent terras, nisi inardificata supernè
 Multa forent multis exempto Nubila sole:
 Nec tanto possent hæc terras opprimere imbri, 265
 Flumina abundare ut facerent, camposque natate,
 Si non exstructis foret altè Nubibus æther.

His igitur Ventis, atque Ignibus omnia plena
 Sunt; ideo passim fremitus, & fulgura fiunt:
 Quippe etenim superà docui, permulta vaporis 270
 Semina habere cavas nubeis: & multa necesse' est
 Concipere ex Solis radiis, ardoreque eorum.
 Hic ubi Ventus eas idem qui cogit in unum
 Fortè locum quemvis, expressit multa vaporis
 Semina, seque simul cum eo commiscuit igni: 275
 Insinuatus ibi Vortex versatur in alto,
 Et calidis acuit Fulmen fornacibus intus.

Ha. Omnes Nubium caverna sunt his Ventis atque Ignibus plena, idcirco ubique & frequenter Tonitru & Fulgur: Suprà enim demonstravi cavas Nubes continere multa Ignis corpuscula, multa etiam necesse est ut accipiant à Solis radiis; Cum autem idem fortè Ventus, qui illas Nubes in unum quemvis locum compulit, multa Ignis semina expressit, & se cum istis Igni commiscuit, tum rapide tempestas cavernis Nubis inclusa circumrotatur, & in calidis intus fornacibus fabricatur, parat, acuit, & excudit Fulmen.

N O T A E.

250. Undique &c.] Vid. lib. 4. v. 170.

257. Sic cadit, & fertur tenebris procul] Fateor, neque me illius pudet non intelligo, quid hoc sit negotii, Nimbus fertur tenebris procul: Lego autem, Est fertur Terris procul: Faber. Ego autem video intellexisse, nempe fertur valde tenebrosus per mare, procul ab istis qui in Terra collocati horrescunt.

ant è Nubibus non valdè spissis mittuntur. Hoc autem verum esse quotidiana docet experientia, Quoniam tum Nubes per totum Aëra ita densantur, ut putes omnes tenebras Inferos reliquisse, & spatiosa Cæli loca replevisse, tam atra & horrenda Nox è coactis Nubibus coorta impendet desuper & terret, cum Nimbus procellosus incipit preparare Fulmina; Præterea, sæpe niger Nimbus, ut Nauta observant, tanquam Picis flumen è Cælo demissum, in Mare tanto cum impetu descendit, ita tenebris horret, & trahit atram Tempestatem Fulminibus & procellis gravidam, ipse Ignibus & Ventis plenus, ut licet longè à nobis feratur tamen nos in Terra collocati terremur, & subimus domos; Igitur credendum est Nubes esse densas, atque exstructas supra nostrum caput, Neque enim tam atræ caligine terras obruerent, nisi alia super alias essent conservate, quæ ab ulteriori progressu radios Solis prohibere possint: Neque tantis Imbribus ista Nubes Terras valerent opprimere, ut Flumina ripas superare, camposque inundare facerent, si non essent in Cæla alta, & ex alia super alias exstru-

265. Nec tanto possent hæc Terras opprimere imbri] Hæc viz. Nubila, ut enim obruunt Terram caligine, ita Imbre opprimunt: Nec video cur huic lectioni præferatur alia

Nec tantis possent venientes opprimere Imbres.

276. In alto] In cavis viz. & profundis Nubium speluncis.

§ 2

Nam

Ventus verò iste duplici ratione accenditur, nam vel suo pernicioso motu flammam concipit, vel ab Igne, qui sunt in Nube, Seminibus accenditur; Inde cum Ventus ipse flammam conceperit, aut cum ab alio Igne accenditur, tum Fulmen quasi maturum subito perumpit Nubem, & impetuosus Ignis evolat coruscis luminibus loca omnia perlustrans, Hunc Ignem ingens fragor insequitur, ut Fornices caeli subito impetu disrupti in Terras casuri videantur, suoque casu omnes mortales oppressuri. Inde totam Terram pervadit tremor, altum Caelum murmura percurrunt, tum enim tota fore tempestas (Nubes plena Tempestas) concussa tremis, & murmura oriuntur: Qua de concussione sequitur gravis & copiosa Pluvia, ita ut totus Aether in pluviam resolutus videatur, praecipitque cadens Diluvium minari. Tam ingens & horrendus Fragor una cum Fulmine emittitur à Nube à Vento incluso perrupta. Fieri etiam potest, ut vehemens Ventus extrinsecus incidat in Nubem densam, in qua Fulmen est jam formatum & perfectum, quam Nubem cum Ventus ille perruperit, statim cadit Igneus ille Vortex, quod nos Latini Fulmen dicimus. Fulmen autem in hanc vel in illam partem erumpit prout Imperius determinat;

Nam duplici ratione accenditur, Ipse sua nam Mobilitate calefcit, & è contagibus ignis. Inde ubi percaluit vis Venti, vel gravis Ignis, 280 Impetus inceffit: maturum tum quasi Fulmen Percindit subito Nubem, ferturque coruscis Omnia luminibus lustrans loca percitus ventor: Quem gravis insequitur Sonitus, displosa repente Opprimere ut coeli videantur templa superne. 285 Inde tremor Terras graviter pertentat, & altum. Murmura percurrunt coelum: nam tota ferè tum Tempestas concussa tremis, fremitusque moventur: Quo de concussu sequitur gravis Imber, & uber, Omnis uti videatur in Imbrem vertier Aether 290 Atque ita praecipitans ad diluviem revocare: Tantus discidio nubis, ventique procella, Mittitur ardenti Sonitus cum provolat ictu.

Est etiam cum vis extrinsecus incita Venti Incidit in validam maturo fulmine Nubem: 295 Quam cum percudit, extemplo cadit igneus ille Vortex, quod patrio vocitamus nomine Fulmen. Hoc fit idem in parteis alias, quocunque tulit vis.

NOTAE.

278. Ipse suus, nam] Alii, Ipse suapte, melius forsitan, non enim placet vocis istius nam repetitæ sonus.

279. Contagibus] Contages alibi Lucretius, viz. lib. 3. v. 472. 735. 741, id est, Contactu.

286. Pertentat] Sæpe Virgilius

Nonne vides ut tota tremor pertentet Equorum

Corpora?

Ac dum prima lues udo sublapsa veneno Pertentat Sensus &c.

291. Atque ita praecipitans] Mendum in hoc versu esse arbitror, neque Tu. Lector, aliorum ibis, si mecum otiosè & placidè seriem verborum ipsorum attenderis [Aer videtur in Imbrem verti, & ad diluviem revocare] Nihil sentis? poteras tamen: Quid enim? ille Aer quos, quas revocare videtur? Ecquid dubitas quin Vox aliqua exciderit quæ in quarto casu esset? Deinde. ad quam diluviem? Ogygiannæ, an Deucalionæam? Quamobrem

à me non est ut impetretur, quin pro Atque ita praecipitans legi oporteat. Atque ita Pyrrha nos: Horat. lib. 1. Od. 2.

Terruit urbem,

Terruit gentes, grave ne rediret

Sæculum Pyrrhae nova monstra quæst.

Faber.

Ingeniosè quidem, at tota hæc Critica pendet è scrupulosa nimis vocis istius, revocare, acceptance; cui non favet ipse Lucretius: vid. L. 5. v. 256.

Pars etiam glebarum ad Diluviem revocatur

Imbribus.

293. Provocat] Alii, Tervolat.

294. Est etiam cum Vis &c.] Si Ventus inclusus Nubem percurrere non valeat, à Vento extrinsecus impingente adjuvari possit, quocunque autem modo dirumpatur Nubes, maturum fulmen excidat necesse est. v. 5.

296. Igneus Vortex] Vortex è Nube effugiens sine Igne Typhon vocatur, non Fulmen. Plinius lib. 2. cap. 48.

Fit

Fit quoque ut interdum Venti vis missa sine igni,
 Ignescat tamen in spatio, longoque meatu, 300
 Dum venit, amittens in cursu corpora quædam
 Grandia; quæ nequeunt pariter penetrare per auras:
 Atque alia ex ipso conradens Aëre portat
 Parvula, quæ faciunt ignem commissa volando:
 Non alia longè ratione, ac plumbea sæpe 305
 Fervida fit Glans in cursu, cum multa rigoris
 Corpora dimittens ignem concepit in auris.

Fit quoque, ut ipsius Plagæ vis excitet ignem,
 Frigida cum Venti pepulit vis missa sine igni:
 Nimirum quia cum vehementi perculit ictu, 310
 Confluere ex ipso possunt elementa Vaporis;
 Et simul ex illa, quæ tum res excipit ictum,
 Ut lapidem ferro cum cædimus, evolat Ignis:
 Nec quodd frigida vis sit ferri, hoc secius illa
 Semina concurrunt calidi fulgoris ad ictum:
 Sic igitur quoque res accendi Fulmine debet,
 Opportuna fuit si fortè, & idonea flammis.
 Nec temerè omnino planè vis frigida Venti
 Esse potest, ex quo tanta vi immissa superne est:
 Quin prius in cursu si non accenditur igni, 320
 At tepefacta tamen veniat commissa calore.

Mobilitas autem fit Fulminis, & gravis ictus,

Et

confluunt: Sic igitur res à Fulmine tacta, si apta & idonea flammis fuerit, ab illo accendi debet, Quin vix fieri potest ut Ventus planè foret & omnino frigidus, cum tanto impetu è nubibus emittitur, sed si in cursu non accendatur, & inflammetur, tepefactus saltem & solidus ad Terras veniat. Ideo autem Mobilitas Fulminis tanta est, & tam gravis illius ictus,

NOTÆ.

299. *Fit quoque ut interdum &c.*] Duos alios modos quibus Fulmen paretur subjungit Lucretius, quorum prior v. 9. continetur. Quippe Ventus sine Igne è Nubibus erumpens longo cursu & pernici motu incallescere possit & accendi; Neque illud incredibile, cum globulus v. g. plumbeus è tormento emissus liquefiat; Hoc quidem non adeo verum est, sed ventus res motu pernici accendi neminem videas qui dissiteatur.

306. *Multa rigoris corpora*] Multa frigida Corpora: infra v. 367. & lib. 5. v. 639. 745.

308. *Fit quoque ut ipsius &c.*] Posterior v. 14. Ventus in rem aliquam impingat, ad ictum tam ex Vento quam ex re perculsa Semina Ignis confluunt, Inde Ventus accenditur, & fit Fulmen: Talem autem seminum Ignis confluentum fieri posse

Aliquando etiam fit, ut Ventus sine Igne erumpens in longo cursu dum ad Terras tendit ignescat, amittens quadam grandia corpora, qua simul Aëre penetrare nequeunt, alia verò minuta ex ipso Aëre corradens secum portat, qua minuta corpuscula (dum per Aërem simul cum vento feruntur) Ignem concipiunt, & Ventum ipsum accendunt: pari ferè modo ac Glans plumbea in cursu fit fervida, cum rigida multa frigidaque corpuscula dimittens Ignem in Aëre concepit. Fit quoque, ut ipsius ictus impetus Ignem excitarat, cum vehemens Ventus, frigidus licet & sine Igne erumpens, rem aliquem percussit: Nimirum, quia cum ictu vehementi percussit, semina Ignis confluere possunt ex ipso Vento, & simul ex illa re quæ tum percussitur: Ut cum Silicem ferro percussimus Ignis exilit, & licet Ferrum sit Corpus frigidum, nihilominus Semina Ignis ad ictum

demonstrat Ferri & Silicis confectus: Neque quis objiciat Ventum esse frigidum, (illud autem minime concedendum, cum motu tam pernici fertur) Ferri enim natura non minus frigida, at è Ferro percusso Ignis evolat.

322. *Mobilitas autem fit Fulminis &c.*] Pernicitas & vehementissimus ictus Fulminis è supra positus facile explicari potest, Nam Ventus Nubibus inclusus fremit & fervet, omnia Nubis latera pertentat, exitumque quærit, ideoque cum perruperit magno cum impetu evolet necesse est; v. 7. Adde quodd è minutis & levibus seminibus constat, ideoque per inanes meatus Aëris transit; v. 5. His subjunge illius gravitatem, eamque ictu maxime adauctam v. 5. Demum v. 8. Adde quodd è longinquo cadit, ideoque plures celeritatis gradus momento quo-

libet

tam pernici motu decidit,
quantum, intra Nubem
Ventus sese colligit, & in-
tendit vires ut violentius
erumpat, tum demum cum
Nubes aduictum impetum
cohibere non valeat, expri-
mitur, & haec ob causam
miranda vi & pernecitate
fertur, ut Saxa aut Tola à
validis Tormentis jaculata.
Adde, quod Fulmen confiat
à parvis & laevibus Seminibus,
& rei ex iis composita
quicquam non facile obfistit;
nam penetrat, & fertur per
inanes meatus rerum, igitur
non in multas res qua ipsum
remorari queant offendit, &
hanc ob causam tam celer
est illius motus; Deinde,
quod Omnia gravia deorsum
Natura tendunt, ubi
verò Corpus aliquod grave
protrahitur, duplicatur ejus
celeritas, & impetus illius
major fit, ita ut potentius &
celerius quacunq; obvia morantur
ictu discutiat, & quò
primam dirigebatur eo per-
gat. Deinde quodcumq;
longinquo cum impetu emis-
situr debet sumere mobilitatem,
qua semper eundo in-
tenditur, qua validas vires
auget, & ictum illius reddit

potentiorē; nam facit ut omnia illius Semina in unum quasi locum directò ferantur, omnia Semi-
na volubilia, & qua illius motum promovere possunt, in eundem cursum conjiciens (eodem dirigens.)
Forſan etiam dum volat trahat ex ipſo Aëre quadam corpora, qua ictibus ſuis illius celeritatem au-
geant. Denique Fulmineus ille Ignis volat per res illaſas, & multa integra permanat, (tranſi-
te per quaſdam res quae non diſfringit & diſſolvit) quoniam per inanes rerum meatus tranſiſ; Mul-
tas autem res perfringit, cum ipſa corpora Fulminis

N O T A E.

libet acquirat, forſan etiam, ab ipſo Aë-
re adjuvatur: Et quid mirum ſi Cor-
pus grave magna cum vi erumpens, &
ab aliis Corporibus protruſum Magna
celeritate cadat, & graviter percellat
omnia?

325. Conligit, & magnum ſumit conamen
eundi.] Metaph. ab iis ſumpta, qui colle-
ctis viribus & Spiritu ſeſe ad curſuram
parant. Faber.

322. Nam facit &c.] Longus Ille viz.
impetus: nam Fulminis femina, ut alia-
rum rerum Corpufcula. Vaga ſunt neque
ad certum locum determinata, longo ve-
rò illo impetu diriguntur: Hunc locum

Et celeri ferme pergunt ſic Fulmina lapſu:
Nubibus ipſa quòd omnino priùs incita ſe Vis
Conligit, & magnum conamen ſumit eundi. 325
Inde, ubi non potuit Nubes capere impetis auctum,
Exprimitur viſ, atque ideo volat impete miſto,
Ut validis quæ de Tormentis miſſa feruntur.

Adde quòd è parvis, ac lævibus eſt elementis:
Nec facile eſt tali naturæ obſiſtere quicquam: 330
Inter enim fugit, ac penetrat per rara viarum.

Non igitur multis offenſibus in remorando
Hæſitat: hanc ob rem celeri volat impete labens.

Deinde, quòd omnino natura Pondera deorſum
Omnia nituntur: cum plāga ſit addita verò, 335
Mobilitas duplicatur, & impetus ille graveſcit:
Ut vehementiùs, & citiùs, quæcunq; morantur
Obvia, diſcutiat plāgis, itinereque ſequatur.

Denique, quod longo venit impete, ſumere debet
Mobilitatem, etiam atq; etiam quæ creſcit } 340
eundo,

Et validas auget vireis, & roborat ictum.
Nam facit, ut, quæ ſint illius Semina cunq;
E regione locum quaſi in unum cuncta ferantur,
Omnia conjiciens in eum volventia curſum.

Forſan & ex ipſo veniens trahat Aëre quadā 345
Corpora, quæ plāgis intendunt mobilitatem.

Incolumeiſque venit per res, atq; integra tranſiſt
Multa, foraminibus liquidis quia travolat Ignis.
Multaque perfringit, cum corpora Fulminis ipſa

ab Aliis non ſatis explicatum, rectè mihi
videor interpretari.

347. Incolumēſque venit &c.] Non om-
nia in quæ incidit diſfringit Fulmen, Ra-
ra Corpora integra manent & illæſa,
nam per illorum meatus liberè tranſiſt
ſubtilis Ignis: Solida, Aëſ, Aurum, &c.
diſſolvit, quia in Solida corpora impin-
git, & eorum Poros ingreſſus, dum exi-
um non invenit, diſjungiſt ipſa corpuf-
cula, Metalla liquefacit, Saxa redigit in
pulverem.

348. Foraminibus liquidis.] Apertis, vel
inanibus; Sed liquidus forſan legas, viz.
Ignis ſubtilis.

Corporis

Corporibus rerū inciderint, quā texta tenentur. 350

Dissolvit porro facilē Æs, Aurumque repente
Confervefacit; ē parvis quia facta minutē
Corporibus vis est, & lævibus ex elementis,
Quæ facilē insinuantur, & insinuata repente
Dissolvunt nodos omnes, & vincula relaxant. 355

Autumnoque magis stellis fulgentibus alta
Concutitur Cœli domus undique, totaque Tellus;
Et cum tempora se Veris florentia pandunt.
Frigore enim defunt Ignes, Ventique Calore
Deficiunt, neq; sunt tam denso corpore Nubes. 360
Inter utrumque igitur cum Cœli tempora constant,
Tum variæ causæ concurrunt Fulminis omnes.
Nam fretus ipse anni permiscet Frigus, & Æstus:
Quorum utrumque opus est fabricanda ad Fulmina
nobis

Ut discordia sit rerum; magnoque tumultu 365
Ignibus, & Ventis furibundus fluctuet Aër.
Prima Caloris enim pars, & postrema Rigoris,
Tempus id est Verum: quare pugnare necesse est
Dissimiles inter se res, turbareque mistas.
Et Calor extremus primo cum Frigore mistus 370
Volvitur, Autumni quod fertur nomine tempus.
Hic quoque configunt Hiemes Æstatibus acres.
Propterea sunt hæc Bella anni nominanda:
Nec mirum est in eo si tempore plurima fiunt

Æstatu faciunt Ver, quare necesse est res contrariis qualitatibus imbutas pugnare, & cum miscetur turbas & tumultus excitare: Ultima pars Æstatu & prima pars Hyemis faciunt istam Anni tempestatem, qui Autumnus dicitur, igitur in hac etiam tempestate acre Frigus cum Calore pugnare necesse est; Propterea hæc sunt dicenda Anni Bella. Neque mirum est, si in ea Tempestatibus plurima fiunt

X O T A.

352. *Corporibus parvis vis facta est*]. Vis Æris & Auri inquit *Lambinus*, sed fallitur, quod & ratio, & versus sequentes probant; Vis enim illa Fulminis est, non Auri,

Quæ facilē insinuatur &c.

Sed res plana est, neque monuissim, nisi adolescentibus ab Autoritate docti Hominis periculum esset: *Faber*.

356. *Autumnoque magis stellis fulgentibus alta &c.*] *Leg. Stellis fulgentibus apta: vel eum Fabro* (quamvis ista Lectio non sit adeo necessaria) *Tolis fulgentibus id est Fulmine: v. 22.* Inquiritur cur Autumno & Vere frequentius quàm Hyeme & Æstate (quod quidam de quibusdam Italice regionibus intelligendum) fulminet?

in rerum corpuscula, quæ sibi invicem conjuncta inveniunt, impingant: Porro facile dissolvit Æs, & repente liquefacit Aurum, quia constas ē minutu & lævibus Seminibus, quæ facile insinuantur, & insinuata subito dissolvunt omnes nodos, & rerum vincula relaxant. Et altum Cœlum stellis fulgentibus ornatum ex omni parte magis concutitur, & tota Tellus, in Autumno, & (in Vere) cum florentia tempora Veru se pandunt; Nam in Hyeme defunt Ignes, in Æstate Venti, neque Nubes sunt sat densa: In Anni igitur Tempestate qua inter Hyemem & Æstatem est (in Vere & Autumno) omnes varia causa Fulminis concurrunt. Nam ipse Anni fretus Calorem & Frigus miscet, quarum utramque necessarium est ad faciendam Fulmina, ut sit rerum Discordia, & furibundus Aër magne ramule a Ventu simul & Ignibus turbatus Agitaretur. Nam postrema pars Hyemis, & prima pars

Quia viz. cum Fulmen sit Igneæ naturæ, acque à densis nubibus erumpit, tum Fulmina sunt maximè expectanda, quando calida est Tempesta, & Rigoris non omnino expers, nam ubi nullus Calor, ibi frustra requiras Ignem; nimius autem Calor non patitur ut densentur Nubes. At in Vere & Autumno Calor cum Frigore miscetur, Inde Nubes, Venti, Ignis, Tumulus tandem in Aëre, è quibus Tonitru, Fulgur, Fulmen.

363. *Nam fretus ipse Anni*] Ita vocat eas tempestates quæ Frigus & Calorem interjacent, ut Fretum dividens duas continentes: Dicebant autem Veteres *Fretus & Fretum*. *Faber*. *Seneca Nat. Quæst. lib. 7 Cap. 28. Equinoctium in Calorem Frig-*

que succedentis Anni signum. Fulmina,

Fulminā, & multi Tumulus in Caelo existerent, quoniam utrinque ancipiti bello pugnatur, à parte Æstatis Ignibus, à parte Hyemis Ventu simul & Humore. Hac scire est perspicere ipsam Naturam igniferi Fulminis, & intelligere quā vi rem quamque faciat, Frustra autem ille qui libros Etruscorum sollicitè evolvit, ut secreta Numinum consiliis indicia inquirat, ut superstitione nocet è quā parte Caeli erupit Ignis, in quam tendit, quō modo per domorum Parietes transit, & quō modo facta strage exierit, & quid mali de Caelo veniens portendat: Nam post hanc inquisitionem factam Naturam Fulminis ignorabit. Quod si Jupiter, atque alii Dii horrendo fragore splendentes domos caelestes quantant, & pro libitu jaciunt Fulmina; cur ipsi Dii non faciunt, ut qui non cavent à sceleribus quā debent averfari, (qui horrenda scelera committunt) pectoribus fulmine transfixis flammam Fulguris emittant, aliis hominibus divina vindicta insigne monimentum? Cur potius Innocens & Innoxius qui nullius criminis sibi conscius sit Flammis involvitur, & impeditur, Turbine Caeli & Igne (Fulmine) subito afflatus? (ut etiam in deserta loca jaciunt, & frustra laborant?)

Fulmina, tempestasque cietur turbida coelo, 375
Ancipiti quoniam bello turbatur utrinque.
Hinc Flammis, illinc Ventis, Humoreque misto.
Hoc est igniferi naturam Fulminis ipsam
Perspicere, & quā vi faciat rem quamque videre:
Non Tyrrhena retrō volentē carmina frustra 380
Indicia occultæ Divūm perquirere mentis,
Unde volans Ignis pervenerit, aut in utram se
Verterit hic partem, quō pacto per loca septa
Infinuārit, & hinc dominatus ut extulerit se,
Quidve nocere queat de coelo fulminis ictus. 385
Quod si Jupiter atque alii fulgentia divi
Terrifico quatiunt sonitu coelestia templa,
Et jaciunt igneis, quō cuique sit cumque voluptas,
Cur, quibus incautum scelus averfabile cumque sit,
Non faciunt, icti flammam ut Fulguris halent 390
Pectore perfixo, documen mortalibus acre?
Et potius nullæ sibi turpis conciu' rei
Volvitur in flammis innoxius, inque peditur,
Turbine coelesti subito conreptus & igni?
Cur etiam loca sola petunt, frustra que } 395
laborant?

NOTÆ.

376. *Ancipiti bello*] Vere & Autumno Calor & Frigus contendunt; Æstate Calor, Hyeme Frigus dominatur.

378. *Hoc est Igniferi &c.*] V. 8. Sacrificulorum Augurumque generi insultat; Istuc, inquit, est scire quæ natura sit Fulminis &c. quod nunquam in vestris libris deliramentorum plenis reperietis: *Retrō volentem*, id est, à capite ad calcem, à calce ad caput volvendo, revolvendo aniles istos libros quos Tyrrheni seu Tusci condiderunt. *Faber*. Nihil dici potuit brevius, aut elegantius.

380. *Tyrrhena*] Tages enim (ut in libris est Hetruscorum) in agro Tarquinienſi cūm terra araretur, & sulcus esset altius impressus, extitisse repente dicitur; & Haruspicinæ disciplinæ præcepta tradidisse: Vid. Ciceronis lib. 2. de Divinat. & Lucani lib. 1. v. 530. 587. 606.

384. *Hinc dominatus ut extulerit se*] Nam *reditus* Fulminis maximè observabatur.

386. *Quod si Jupiter &c.*] Verbis 36. Jovi, aliisque Diis eripit Fulmina, quibus non satis prudenter uti videantur: Et iisdem argumentis totam Hetruscorum disciplinam refutat, nam nisi Dii jaculenter Fulmina nulla est Divinatio: Si vero Dii emitterent, cur Scelerati Homines intacti, Innocentes verò sæpe perimuntur? Quid proficit Jupiter, cūm in desertas solitudines Fulmen jactat? Quid cūm in medium Mare? Quid cūm in altissimos montes quod plerumque sit? Cur denique nullum sine Nubibus Fulmen? Cur sua templa atque aliorum Numinum Simulachra diffcuit? Hic multa acriter, multa ad rediculū dicta invenies.

386. *Alii Divi*] Thuscorum literæ novem Deos Fulmen emittere existimant: Plinius lib. 2. cap. 52. Arnobius p. 122. *Diis novem Jupiter potestatem jaciendis suis Fulminis permisit.*

390. *Halent*] Alii, *Edant*: Et v. 388. *Quo inducit quemque voluptas.*

An con brachia suefaciunt, firmantque lacertos?
In terraque Patris cur telum perpetiuntur
Obtundi? cur Ipse finit, neque parcit in hosteis?

Denique, cur nunquam coelo jacet undique puro
Jupiter in terras Fulmen, sonitusque profundit? 400
An simul ac Nubes succedere, Ipse in eas tum
Descendit, propè ut hinc teli determinet ictus?
In Mare qua porro mittit ratione? quid undas
Arguit, & liquidam molem, camposque natantes?

Præterea, si vult caveamus Fulminis ictum, 405
Cur dubitat facere, ut possimus cernere missum?
Si nec-opinanteis autem vult opprimere igni,
Cur tonat ex illa parte, ut vitare queamus?

Cur tenebras antè, & fremitus, & murmura concit?

Et simul in multas parteis quæ credere possis 410
Mittere? an hoc ausis nunquam contendere factum,
Ut fierent ictus uno sub tempore plures?

At sæpe'it numero factum, fierique necesse'it,
Ut pluire in multis regionibus, & cadere imbreis,

Fulmina sic uno fieri sub tempore multa. 415

Postremò, cur sancta Deum delubra, suasque
Difcutit infesto præclara Fulmine sedes:

Et bene facta Deum frangit simulacra? suisque
Demit imaginibus violento vulnere honorem?

Altaque cur plerumq; petit loca? plurimaq; } 420
hujus

modo possis credere Illum Jovem in multas Terrarum partes simul jaculari posse? an audeis asserere multa Fulmina nunquam uno tempore emitti? At profectò sæpe id factum est, & necesse est fieri, ut in multis regionibus uno eodemque tempore imbres pluviæque, sic & Fulmina cadere. Præterea, cur sancta Deorum delubra, & præclara sua templa fulmine inimico disjicit? Cur frangit Deorum Simulacra summa arte elaborata? Cur violento ictu pulchras suas imagines deformat? Cur denique alta loca plerumque ferit? Et cur in altissimis

NOTÆ.

396. *An con brachia suefaciunt*] Alii, *An tum brachia consuecunt.*

398. *Neque parcit in Hostes*] Neque iis minus frequenter uitur, ut ubi occasio fuerit hostes suos malè perdat.

404. *Arguit mare*] Nam cur in aliquid jaciat fulmen Jupiter, nisi illud aliquo crimine arguat? Huic versui Lambinus existimat versum, qui ab hoc septuagesimus est, si modò Lucretianus est,

Nam ratio cum sanguine abest humoribus omnis

subjungendum.

405. *Præterea, si vult &c.*] His v. 11. proponit duo mira argumenta, quibus Fulmen Jovi conatur eripere: Vult enim

An tum consuefaciunt (exercent ut certius fortiusque jaculari discant) sua brachia, & lacertos firmant? Cur patiuntur Telum Patris sui Jovis in Terra obtundi, cur ipse permittit, cur non reservat Tela, ut in Hostes utatur? Denique cur non Jupiter jaculatur Enim in Terras & Tonitru spargit, cum Cælum sit ex omni parte serenum, an simul ac Nubes subtexunt Cælum Ipse in eas descendit, ut ex illa Teli sui ictus propè, atque ideo certius, determinet? Quam denique ob causam in Mare vibrat Fulmen? Quid Undas, liquidam molem, & campos natantes arguit? Præterea, si vult Ille Jupiter ut ictum Fulminis evitemus, cur non facit, ut videamus possimus Fulmen dum volas? Si verò nos non opinantes & nihil tale timentes igne percutere voluit, cur Tonat ex illa parte qua fulminat, ut possimus evitare, cur antequam Fulmen jaculatur, Tenebras facit, fremitus & murmura concitat? Et quo-

Ille Jupiter ut evitemus Fulmen, aut non: Si velit, cur tanta illius subtilitas, tam pernix motus, ut sensum fugiat? Si non, cur Murmure, Tenebris, &c. monet ex qua parte Fulmen mittetur? Deinde in plurimas partes uno tempore Fulmen spargitur. At illud uni Jovi foret nimis laboriosum.

418. *Bene facta Deum Simulachra &c.*] Ad ridiculum istud Bene facta. Quanti enim vanire poterant! Indignum verò Deos tantum damni facere, tam elaborata Simulachra ad Canonem Polycleteum exacta, & ποιοι, hoi hei! Faber.

420. *Plurimaque hujus*] Plurimaque plus, Gifanius, cui nunquam placet versus integer.

T t

Montibus

montibus plurima signa Igni
fulminis videmus? Proinde
ex iis qua jam docui facile
est cognoscere qua ratione
surbines isti, quos Graci
(quoniam res ipsa id nomen
postulat) Presteras voca-
runt, è Caelo in Mare descen-
dant. Aliquando enim fit,
ut veluti Columna è Caelo de-
missa in Mare descendat,
circa quam Columnam Mare
flabris spirantibus incitatum
vehementer exastuat: Et
quacunque naves in eo tu-
multu sunt deprehensa in
summum discrimen iactata
veniunt. Hoc autem fit, cum
impetuosus Ventus non valet
percurrere Nubem ex ea
parte qua caput, sed istam
deprimit, ut sit tanquam
Columna de Caelo in Mare
pulsatim demissa, quasi res
aliqua manu brachisque im-
petu desuper trudatur, & in
Undas extendatur: Quam
nubem cum percurreris Ven-
tus, valida procella in Ma-
re effunditur, qua mirum
fervorem in Undis excitat.
Nam Turbo versabundus de-
scendit, & secum deducit nubem
qua lenta est, & non facile diduci,
aut pericindi potest. Quam
nubem Ventus plenam simul ac
destruxit ad mare, se totum in
Undas repente immittit, totum pelagus
excitat horrendo murmure,
cogens fervescere seu bullire.
Aliquando etiam fit, ut Ventus
Vortex se Nubibus involvat,
Nubis semina ex Aere corradens,
atque imitetur Presterem Caelo
demissum.

Montibus in summis vestigia cernimus Ignes?
Quod superest, facile est ex his cognoscere rebus,
Ipse neges Graii quos ab re nominantur,
In mare qua missi veniant ratione superne.
Nam fit, ut interdum tanquam demissa columna
In mare de caelo descendat, quam Freta circum
Ferviscunt graviter spirantibus incita flabris:
Et quaecunque in eo tum sunt deprensa tumultu
Navigia, in summum veniunt vexata periculum.
Hoc fit, ubi interdum non quit vis incita Venti
Rumpere, quam coepit, nubem; sed deprimit, ut sit
In mare de caelo tanquam demissa columna
Paullatim, quasi quid pugno, brachique superne
Conjectu trudatur, & extendatur in undas:
Quam cum discidit, hinc prorumpitur in } 435
mare Venti
Vis, & fervorem mirum concinnat in undis.
Versabundus enim Turbo descendit, & illam
Deducit pariter lento cum corpore nubem.
Quam simul ac gravidam destruit ad æquora Ponti,
Ille in aquam subito totum se immittit, & omne 440
Excitat ingenti sonitu Mare fervere cogens.
Fit quoque, ut involvat venti se nubibus ipse
Vortex conradens ex Aere semina nubis,
Et quasi demissum caelo Presterâ imitetur.

NOTÆ.

422. Quod superest, facile est &c.] Fulmen sequitur Presteris explicatio v. 20. Prester autem Turbo Igneus, qui scilicet Ventus circumactus, & se in ipsa vertigine concitans cum sit, si pugnacior est & diutius volutatur in flammam abit. Si Ventus hic è Nubibus excutitur, & recto impetu feratur, tum fit Fulmen; Si Nubem, quæ lenta est, percurrere non valeat, sed deorsum in Mare extendat, ibique erumpens rapida vertigine omnia torquat. tum fit Prester, maxima Navigantium Pestis: Quoniam verò de Fulmine satis dixisset, jam Turbinem tantum explicat, & inde conjicit (perperam ni fallor) Gaslendus, Epicuri Presterem esse Ecnephian non igneum, & docet Presterem ab re à Gracis nominatum ita dici non, quasi inflammantem, sed quasi inflans, seu tumefacientem, quatenus inci-

dens in Mare tumescere ipsum cogit; seu fervescientem, quatenus Aquam sic commoveret, ut veluti fervescere, seu quasi bullire videatur.

431. Quam caput, Nubem] Gaslendus Quam caput, ita enim postulat sententia.

438. Lento cum corpore Nubem] Nubem, quæ fertur tardo cum corpore. Fayus: Agnoscis Ingenium Hominis.

442. Fit quoque ut involvat &c.] Mare plurimum vexat Prester, Terras autem Turbo ille qui propriè Vortex dicitur, qui est rapidus Ventus circumactus & circumvolutus in Nube, cum Nube autem descendens in Terras ibique erumpens sine Igne, rotat omnia, & versat: Neque hic quidem Turbo in Terris frequens, nam descensum illius montes impediunt, & vim frangunt. At in lato mari Nautæ mileri saepe timeant.

Hic

Hic ubi se in terras demisit, dissolvitque :
 Turbinis immanem vim provomit, atque procellæ.
 Sed quia fit raro omnino, monteisque necesse est
 Officere in Terris : apparet crebrius idem
 Prospectu Maris in magno, cœloque patenti.

Nubila concrescunt, ubi corpora multa } 450
 volando

Hoc super in Cœli spatio coiere repente
 Asperiora, modis quæ possint indupedita
 Exiguïs, tamen inter se comprehensa teneri.
 Hæc faciunt primum parvas consistere Nubeis;
 Inde eæ comprehendunt inter se, conq; gregantur, 455
 Et conjungendo crescunt, ventisque feruntur
 Usqueadeo, donec Tempestas sæva coorta est.

Fit quoque uti Montis vicina cacumina cœlo
 Quàm sint quæq; magis, tantò magis edita fument
 Assidue fulvæ Nubis caligine crassa; 460
 Propterea, quia cùm consistunt Nubila primum,
 Ante videre oculi quàm possint tenuia, Venti
 Portantes cogunt ad summa cacumina Montis.
 Hic demum fit, uti turba majore coorta,
 Condensa, ac stipata simul cernantur, & udo 465
 Vertice de Montis videantur surgere in æthram.

sunt) eò magis fumare videantur, & perpetuò emittere crassam caliginem fulva Nubis, Quoniam cùm primum Nebula consistunt, antequam Oculi tenues istas videre valeant, Venti portant ad summum Montium verticem, ibi demum fit, ut, quoniam copiosiores sint, & densata & stipata, oculis percipiuntur; & videantur de humido Montis cacumine ascendere in Ætherem.

NOTÆ.

450. Nubila concrescunt &c.] Unde Nubes docet Lucretius v. 8. Hamata viz. quædam asperaque corpora, quæ in Aëre volitant, coeunt, inde tenues primum nubes, ex istis verò tenuibus simul junctis & condensatis tandem Nubila.

453. Compressa.] Sic potius legendum, quàm Compressa. Ita v. 455. Comprehendunt inter se: Dicitum autem Comprehendunt inter se, ut Amant inter se.

456. Ventisque feruntur &c.] Scilicet crassa hæc moles modicis ventis cietur, vehementibus disjicitur; Ita Quidam, sed frustra; aliam verò interpretationem sequutus sum.

458. Fit quoque uti Montis &c.] Plurimæ autem Nubes de altorum montium cacuminibus surgere videntur, nempe quoniam tenues Nebulæ quæ visum fugiunt ad Montium verticem à Ventis feruntur, ibique conjunctæ & condensatæ sunt aspersibiles.

Cum hic Vortex se in Terram dimisit, Nubemque dissolvit, ingentem Turbinem & Procellam evomit. Cum verò infrequens sit ejusmodi Turbo in Terris, quoniam montes impediunt, illius vim frangant, frequentius in lato mari & cœlo patenti accidit: Nubila fiunt, cùm multa corpora hamata & aspera, quæ huc & illuc in Aëre vagantur, in illo Cœli spatio, quod supra nostrum caput est, repente coeunt; quæ quidem Corpora aliquo modo connecti possunt, at non arte conjungi atque implicari. Hæc primum faciunt tenues Nebulas consistere, deinde spissius pressiusque connectuntur, novis etiam additis corporibus augetur eorum spissitudo, Ventis huc & illuc delata ita condensantur, ut Totum Cœlum subtexas horridum & procellosus nimbus. Fit quoque ut quò magis Montes sint Cœlo vicini (quò altiores

460. Fulva Nubis caligine crassa.] Hæmerus Il. ξ. p. 583.

--- Τοῖον τοι ἐγὼ νέφους ἀμφικρα-
 λύψω
 Χρύστον, ἐδ' αὖ τῷ ἀδράκῃ ἰεὺς
 περ.

Eustathius, πυκνότητι πολλῶν ὁ Ζεὺς δηλοῖ νέφος. Χρύστον δὲ φάσιν οἱ πολλοὶ νέφην, τὴν ἐν ὑψηλῇ αἰετῇ, ἢ πυροειδὲς ἢ Ἀθήρ χρυσεῖον ποιεῖ.

465. Condensa ac stipata &c.] Alii, Et condensata atque arcta apparere, & simul ipso: Hunc versum cum v. 467 & 468. Multa rejiciunt: Ferri tamen possunt, seu potius videntur necessarii, præcipuè duos posteriores quibus Ventos fursum tendere, atque ideo Nebulas ad Montium cacumina tollere declarant.

Nam loca Ventosa sursum patere, (ad loca superiora tendere, ibique regnare Ventis) Res ipsa & sensus demonstrat, cum montes altos ascendimus. Præterea, Naturam multa corpora è toto Mari evehere docent vestes in littore suspensa, cum adboënte humore madefiant.

Quapropter multa Corpora videntur posse consurgere è falso mobilique aquare quibus Nubes augeantur; nam ratio omnis cum sanguine abest humoribus. Præterea, è cunctis Fluminibus, ex ipsa quoque Terra nebulas & Vapores videmus surgere, Quæ, velut Halitus, è Terris expressa sursum feruntur, sua caligine Cælum denigrant, & paulatim coeundo in densum Corpus Nubes in Aere constituunt. Æstus etiam Cæli signis ornati desuper premis, & quasi condensando nebulas Cælum caruleum subtexit nimbis. Fit quoque, ut illa corpora, quæ Nubes, & nimbos vagantes constituunt, extrinsecus veniant, & in nostro Aere coalescant; jamjam enim demonstravi Semina esse Numero infinita, Inane etiam nullis terminis circumscriptum, ostendi insuper quanta celeritate feruntur Semina, & quam brevi tempore immensum spatium solent transire; Minus igitur debemus mirari, si frequenter temporis exiguo spatio tan ebrosa Nubes per Cælum diffusa operiant tam magnos Montes, Mariæ, & Terras, cum ex omni parte per omnes meatus Ætheris, & per omnia circum quasi spiracula (Aditus & fauces) magni Cæli intrare possint

“ Nam loca declarat sursum ventosa patere
“ Res ipsa, & sensus, Monteis cum ascendimus altos.

Præterea, permulta Mari quoque tollere toto Corpora Naturam, declarant littore vestes 470

Suspensæ, cum concipiunt humoris adhæsum.

Quò magis ad nubeis augendas multa videntur Possè quoque è falso consurgere momine ponti.

“ Nam ratio cum sanguine abest humoribus omnis.

Præterea, fluviis ex omnibus, & simul ipsa 475 Surgere de terra nebulas, æstumque videmus:

Quæ velut halitus, hinc ita sursum expressa feruntur, Suffunduntque sua Cælum caligine, & altas Sufficiunt nubeis paulatim conveniundo.

Urget enim quoque signiferi super Ætheris æstus, 480

Et quasi descendendo subtexit cæcula nimbis.

Fit quoque, ut hunc veniant in coetum extrinsecus illa

Corpora, quæ faciunt Nubeis, nimbosque volanteis.

Innumerabilè enim numerum, summamque Profundi Esse infinitam docui: quantaque volarent 485

Corpora mobilitate, oitendi, quàmque repente

Immemorable per spatium transire solerent.

Haud igitur mirum est, si parvo tempore sæpe

Tam magnos Monteis tempestas, atque tenebræ

Cooperiant Mariæ, ac Terras, impensa superne. 490

Undique quandoquidem per caulas ætheris omnes,

Et quasi per magni circum spiracula mundi

NOTÆ.

469. Præterea, permulta Mari &c.] Ne defuit Materia è qua tantæ Nubium moles componantur, è Mari vapores & halitus attollit, v. 11. Deinde è Fluviiis & Terra ipsa, non quòd Terrestrès aliquas particulas attolli putat (ut Gassendus) sed quòd Terra rore aut pluvia madefacta Fumare videretur.

473. Memine Ponti] Melius quàm Aliorum Namne.

474. Nam ratio &c.] Hunc Versum nonnulli subiungunt v. 404. Alii v. 522. ac quocunque in loco ponas, si lapis subter iterum ejicies.

480. Urget enim quoque &c.] Si Æstum

cum Gassendo, atque Aliis interpreteis Calorem, habebis causam quæ dissipet Nubes, at quæ nunquam condenseret, neque Te juvabit, quam vocant, Anteperistasis: Igitur per Æstum Ætheris intellige Corpora ista quæ è Cælo continuò venientia istibus suis tenues nebulas in nimbos coeunt. vid. v. 513.

481. Descendo subtexit cæcula nimbis] Descendo Nebulas superinducit illis colorem cæruleum: Fayus. Bipedum stupidissimus.

482. Fit quoque ut hunc &c.] Ex infinito spatio, aliisque Mundis Nubium semina v. 12. accerit. Alii, in Hoc Cælum.

Exitus,

Exitus, introitusque elementis redditus extat.

Nunc age, quo pacto Pluvius concreseat in altis Nubibus humor, & in terras demissus ut Imber 495 Decidat, expediam. Primum jam semina Aquarum Multa simul vincam consergere nubibus ipsis Omnibus ex rebus, pariterque ita crescere utrasque, Et Nubeis, & Aquam, quæcunque in nubibus extat, Ut pariter nobis corpus cum sanguine crescit, 500 Sudor item atque humor quicumque est denique membris.

Concipiunt etiam multum quoque sæpe marinum Humorem, veluti pendentia vellera lanæ Cum supera magnum venti mare nubila portant. Confimili ratione ex omnibus amnis humor 505 Tollitur in nubeis: quod cum bene semina aquarum Multa modis multis convenere undique adaucta: Confertæ nubes vi venti mittere certant Dupliciter: nam vis venti contrudit, & ipsa

Copia nimborum, turba maiore coorta, 510 Urget, & è supero premit, ac facit effluere Imbreis.

Præterea, cum rarefcent quoque Nubila ventis, Aut dissolvuntur Solis super icæ calore:

Mittunt humorè pluvium, stillantque, quasi igni Cera super calido tabescens multa liquefat. 515

rum copia (nam confertas nubes supponimus) desuper premis, & Imbres exprimit è nubibus. Præterea, cum Nubes à ventis rarefcent, aut dissolvuntur istibus radiorum Solis desuper incidentium, tum pluvium Humorem dimittunt, & distillant, tanquam Cera quæ vehementi igne liquefit.

NOTÆ.

494. *Nunc age, quo pacto &c.* De Pluvia sequitur brevis disputatio v. 29. Multa viz. Aquæ Corpuscula unâ cum seminibus Nubium evehuntur, & ut sanguis alique Humores cum nostro Corpore (Nam Nubes concipi potest tanquam Corpus, in quo Pluvia, quæ componatur cum sanguine, continetur) cum nubibus pariter augentur: His adde istas Aquæ particulas, quas Nubes tanquam Lanæ vellera, quibus similes videntur, è Mari & Fluminibus hauriunt. Ita Aqua plenæ Nubes, si vel Ventorum impetu, aut proprio suo pondere comprimantur, ex his Gutta exsulant necesse est: v. 18. Deinde partes Nubium diducant Venti, excident inclusi Imbres; Dissolvat autem Calor Solis, & tum tanquam Cera ab Igne liquefacta defluent Nubes v. 4. Vehemens Imber vehementem Nubium compressionem sequitur v. 2. Diuturna

denique Pluvia, cum à pluribus Nubibus coacervatis continuatur Imber, & Terra pluviam, quam recepit, in vapores resolutam remittit. v. 5.

500. *Ut pariter nobis Corpus*] Lambinus, *Ut pariter nobis Sanguis*: & versum sequentem delet; Rectè forsitan: At *Corpus cum Sanguine*, & *Humor cum Membris* respondent versui 498. *Pariterque ita crescere utraque* (Alii *Utrumque*) Et Nubes & Aquam.

502. *Concipiunt*] Alii, *Conferunt*, aut *Conciliant*.

508. *Conferata Nubes vi Venti mittere certant*] Viz. Nubes vi venti condensatæ aquas collectas mittunt: Ita Interpretes, contenderem verò voces istas *Vi Venti* è sequenti versui fuisse huc delatas, & Lucetium scripsisse, Imbres tum mittere certant.

Colleſtus parte ex una impe-
sum facit, & obnixus mag-
nis viribus altis ſpeluncas
premit, Tellus inclinat in
eam partem in quam ruir
Ventus. Tum domus ſupra
Terram exſtructa, quò magis
alta ſunt, eo magis in eandem
partem inclinata videntur
ruitura, & Trabes proſtræta
impendent caſura. Et ta-
men quidam non audent cre-
dere Magnum Mundum ali-
quando perituum; licet cer-
nant tantam Terrarum mo-
lem inclinare, ita ut niſi
Venti ceſſarent flare, nulla
res integram poſſit conſerva-
re, illamque à ruina & diſ-
ſolutione prohibere. Nunc
quoniam Venti alternis ceſ-
ſant, & impetum faciunt,
quaſi redintegrati viribus
revertuntur, iterumque ce-
dunt repulſi, Hanc ob cau-
ſam Terra ſæpius minatur
ruinam, quam facit: In-
clinat enim, iterumque re-
clinat, & à Sede ſua mox
propria gravitate in priſti-
nam ſtationem relabitur.
Hac igitur ratione omnia te-
ſta agitantur, ſumma quidem magis quam media, media magis quam Inſima, Inſima per pau-
lulum. Hac quoque eſt cauſa magni ejuſdem tremoris, quando Ventus, & magna vis Spi-
ritus vel extrinſecus, vel in ipſa Tellure orta in cavernas Terra ſe conſulit, ibique magna
frenit cum murmurare, & circumrotatur,

Conleſtus parti ex una procumbit, & urget
Obnixus magnis ſpeluncas viribus altas;
Incumbit tellus, quò Venti prona premit vis:
Tum, ſupera terrà quæ ſunt exſtructa domorum, 560
Ad cœlumque magis quantò ſunt edita quæque,
Inclinata minent in eandem prodita partem:
Protractæque trabes impendent ire paratæ:
Et metuunt magni Naturam credere Mundi
Exitiale aliquod tempus, clademque manere, 565
Cùm videant tantam Terrarum incumbere molem.
Quòd niſi reſpirent Venti, non ulla refrænnet
Res, neque ab exitio poſſit reprehendere euntes:
Nunc quia reſpirant alternis, inque graveſcunt,
Et quali conleſti redeunt, ceduntque repulſi. 570
Sæpius hanc ob rem minitur Terra ruinas,
Quam facit: inclinatur enim, retroque recellit,
Et recipit prolapſa ſuas ſe in pondere ſedeis:
Hac igitur ratione vacillant omnia teſta,
Summa magis mediis, media imis, ima } 575
perhilum.

Est hæc ejuſdem quoque magni cauſa tremoris,
Ventus ubi, atq; Animæ ſubito vis maxima quædā,
Aut extrinſecus, aut ipſa à tellure coorta
In loca ſe cava Terrai coniecit, ibique
Speluncas inter magnas fremit antè tumultu: 580

NOTÆ.

562. Minent] Unde natum Imminent,
Prominent, &c.

563. Protractæ Trabes] Nam inclinata
Tellure, Trabes è ſuis ſedibus excuſſæ
protrahi videntur.

564. Et metuunt credere] Et Homines
metuunt uſque adeo, ut credant exitium
aliquod, clademque Mundo imminere,
Lambinus: & forſan hæc eſt verior inter-
pretatio.

568. Reprehendere euntes] Euntes, impe-
tum facientes. Melius Euntem; Terram
viz. perituram; Alibi Ire pro mori, aut
perire.

572. Retroque recellit] Reclinat. Fe-
ſtus.

575. Ima perhilum] Paululum modo,
hæc nihil, imò nihil omnino, quanquam
verum non eſt. Faber.

576. Est hæc ejuſdem quoque] Inclinatione-

nem Tremoremque Terræ Pulſus & Suc-
cuſſio ſæpe comitur, Nam ſi Ventus ca-
vernæ perrumpat, diſſindatque Terram,
cum Populi, Urbes, Inſulæ, &c. ingenti
hiatu abſorbentur, Si Ventus non per-
rumpat, tum tantum Tremor, & veluti
Horror Telluris, à frigido viz. Vento per
omnes Terræ meatus diſfuſo ortus; Eſi
autem nihil parumve timendum videatur
à Tremore ſimplici, eſſe nihilominus
poſſit cum aliis ſpeciebus conjunctus, nec
certus eſſe quiſquam valeat, non ita in-
crebiturum, viresque accepturum Tre-
morem, ut aut Teſta evertantur, aut Ter-
ra nonnihil dehiſcat. v. 24.

577. Anima] Spiritus, Interpretor,
propter Senecam Nat. Quæſt. lib. 6. cap.
20. Nullam tamen placet Epicuro cauſam eſſe
majorem, quam Spiritum.

580. Inter Magnas] Magnæ: Faber.
Verſabunt-

Verfabundaque portatur, post incita cum vis;
 Exagitata foras erumpitur, & simul artam
 Diffindens terram magnum concinnat hiatum:
 In Tyria Sidone quod accidit, & fuit Ægis
 In Peloponneso: Quas exitus hic animai
 Disturbat urbeis, & Terræ motus obortus!
 Multaque præterea ceciderunt moenia magnis
 Motibus in terris, & multæ per mare pessum
 Subsedere suis pariter cum civibus urbes.
 Quod nisi prorumpit, tamen impetus ipse } 590

Animai

Et fera vis Venti per crebra foramina terræ
 Disperitur, ut Horror; & incurrit inde tremorem:
 Frigus uti nostros penitus cum venit in artus,
 Concutit invitos cogens tremere atque moveri.
 Ancipiti trepidant igitur terrore per urbeis: } 595
 Tecta superne timent, metuunt inferne, cavernas
 Terrai ne dissolvat Natura repente:
 Neu distracta suum latè dispandat hiatum:
 Idque suis confusa velit complere ruinas.

Proinde licet, quamvis coelū terramq; reantur } 600
 Incorrupta fore æternæ mandata saluti:
 Attamen interdum præsens vis ipsa pericli
 Subditat hunc stimulum quadam de parte timoris,
 Ne pedibus raptim Tellus subtrahata feratur
 In barathrum, rerumq; sequatur prodita Summa } 605
 Funditus, & fiat Undi confusa ruina.

Nunc ratio reddunda, augmen cur nesciat
 Æquor.

Principio,

lia fore, & in æternum integra mansura, interdum tamen vis ipsa præsens periculi quadam de parte subdit hunc stimulum timoris (facit ut quodammodo timeant) ne Terra raptim pedibus subtrahata in Abyssum feratur, ne dissoluta rerum compages sequatur, & confusa fiat totius Mundi ruina. Nunc reddenda est ratio cur Mare non augetur,

NOTÆ.

584. In Tyria Sidone &c.] Quod de Sidone ait confirmatur à Posidonio, dum apud Strabonem scribit urbem sitam supra Sidonem Terræ motu absorptam fuisse, & ipsius Sidonis corruisse propemodum Bellem. Quod autem subjicit de Ægis, respicit cladem Helices & Buræ Ægis Peloponnesiacis vicinarum apud Veters celebrem Ovid. Metam. lib. 15.

Si quæras Helicen, & Buran, Achaïdas urbes

Invenies sub aquis, & adhuc offendere Nautæ Inclinata solent cum manibus oppida morsu.

592. Horror] Celsus lib. 3. cap. 3. de Fe-

bribus: Horrorem voco, ubi totum Corpus intremuit.

597 Terrai Natura] Ipsa Tellus.

599 Idque suis] Imque Lambinus: id est, illumque hiatum.

600. Proinde licet &c.] Demum v. 7. illis insultat, qui putant Mundum æternum fore & immortalem, cum Terram magnam illius partem, adeo concussam sentiunt, & labefactam; imo cum ipsi totius compages dissolutionem & ruinam timent.

600. Proinde licet quamvis] Proinde quantumvis licet: Lambinus.

607. Nunc ratio reddenda &c.] Quamob-

99

Mirantur enim Homines Naturam non reddere Æquor majus, in quod tantus sit Aquarum decursus, & in quod omnes fluvii ex omni parte defluunt. His autem fluvii si vagos Imbres, & volantes nimbos qua Maria omnia, & Terras irrigant & conspergunt, Fontes etiam Fluviorum conjungas, cuncta tamen si cum vasto Æquore componantur, vix unam guttam ad Mare augendum conferre videantur: Minus igitur mirandum est Mare magnum non augeri. Præterea, Sol calore suo magnam Aqua partem detrahit, Nam videmus Solem radiis suis ardentibus madidas vestes exficcare, At multa vastaque Maria Solis radiis exposita jacere videmus; Proinde licet Sol partem Aqua quantumvis parvam ex unaquaque parte Maris detrahat, multum tamen Humoris in tanto spatio auferet. Tum porro Venti Maris aquora verrentes possunt multum Humoris tollere. Siquidem sæpe videmus Vias una nocte exficcati, & luti Molli, uspothe Madidi, crustas induescere. Præterea, demonstrat Nubes multum Humorem à Mari haustum tollere, eoque totum orbem Terrarum irrigare, cum in Terras imber decidat, & Venti portant Nubes, (& nebulosum sit Cælum.) Postremo quoniam in Corpore Telluris pori & meatus sunt, & quoniam ista Tellus Mari ex omni parte adjuncta est, oportet fieri, ut quemadmodum de Terris in Mare fluat Aqua, ita à Mari in Terras vicissim manet; Humor enim salus percolatur, & retrò remeat,

Principio, Mare mirantur non reddere majus Naturam, quò tantu' fuit decursus aquarum, Omnia quò veniant ex omni Flumina parte. 610 Adde vagos imbreis, tempestatesque volantis: Omnia quæ maria, ac terras sparguntque, rigantque. Adde suos fonteis: tamen ad Maris omnia summam Guttai vix instar erunt unius ad augmen: Quò minus est mirum, Mare non augescere? 615 magnum.

Præterea, magnam Sol partem detrahit æstu. Quippe videmus enim vesteis humore madentis Exficcare suis radiis ardentibus Solem. At Pelage multa, & latè substrata videmus. Proinde licet quamvis ex uno quoque loco Sol 620 Humoris parvam delibet ab æquore partem: Largiter in tanto spatio tamen auferet undis.

Tum porro Venti magnam quoque tollere partem Humoris possunt verrentes æquora ponti: Una nocte vias quoniam persæpe videmus 625 Siccari, mollisque luti concrescere crustas.

Præterea, docui multum quoque tollere Nubeis Humorem magno conceptum ex æquore ponti: Et passim toto terrarum spargere in orbe, Cum pluit in terris, & venti nubila portant. 630

Postremò, quoniam raro cum corpore Tellus Est, & conjunctas oras maris undique cingit: Debet, ut in mare de terris venit humor aquai, In terras itidem manare ex æquore salso; Percolatur enim virus, retròque remanat 635

NOTÆ.

rem ex tot, tantorumque fluminum in mare exoneratione Mare non exundet, sive non excrecat? Respondet Lucretius v. 8. Ista vorago in quam sit Fluminum effusio tam vasta est, ut omnis illorum decursus una cum Imbribus, Nive, Grandine &c. vix unam guttam infundere videatur. Deinde v. 7. Sol è Mari alto multum humoris evehit: Tertiò v. 4. Multum Venti auferunt. Quartiò v. 4. Nubes rapiunt. Denique v. 8. ut Fluvii in mare decurrunt, ita per Terræ meatus ad fontes suos relabuntur, ita sit Humoris ejusdem circuitus, ideoque mi-

nimè mirandum quòd Æquor non augetur.

609. Quò tantu' fuit] Alii, Quò sit tantum.

619. Pelage] Lib. 5. v. 36.

Propter Atlantaum litus, Pelageque severa. Frustra igitur illi sunt, qui legunt, Pelagi multa.

632. Conjunctas Oras Marii &c.] Lambinus, At omnes Codd. Et conjuncta est oras Marii undique cingens.

635. Virus] Salsus Humor Æquoris: vid. lib. 5. v. 270.

Materia

Materies humoris, & ad caput amnibus omnis
Confluit : inde super terras redit agmine dulci,
Quā via secta semel liquido pede detulit undas.

Nunc ratio quæ sit, per fauceis montis ut Ætnæ
Exspirent ignes interdum turbine tanto, 640

Expediam : neque enim media de clade coorta
Flammæ tempestas Siculū dominata per agros
Finitimis ad se convertit gentibus ora,
Fumida cū cæli scintillare omnia templa
Cernentes pavida complebant pectora cura, 645
Quid moliretur rerum Natura novarum.

Hiscæ tibi rebus latè 'st, atque videndum,
Et longè cunctas in parteis dispiciendum,
Ut reminiscaris, Summam rerum esse profundam,
Et videas, cælum Summæ totius unum 650

Quam sit parvula pars, & quam multesima constet :
Et quota pars Homo Terræ sit totius unus.

Quod bene propositum si planè contuere,
Ac videas planè ; mirari multa relinquo.

Nū quis enim nostrū miratur, si quis in artus 655
Acceptit calido Febrim fervore coortam,
Aut alium quemvis Morbi per membra dolorem ?

si accuratè perpendas, & penitius consideres, tum multa mirari desines. Nam quis nostrum miratur si quis in venas recepit Febrim fervido calore natam, aut alium quemvis morbum qui dolorem per membra excitaret ?

NOTÆ.

939. *Nunc ratio qua sit &c.*] Quoniam Meteora, Terræ motus, & quædam Maris Phænomena sibi videntur satis explicasse, Reliqua admiranda, quæ aliquam de Diis & Providentia opinionem facerent, aggregavit : Et primum v. 6. De Ætnæ ignibus disputat, quos, licet interdum erumpentes Siciliam vastarent, non adeo debemus admirari : ut Naturæ vires superare inconsideratè putaremus ; Dicat aliquis ingens hoc esse Incendium, & vires illius planè admirandas ; Nempe quia non vidit majus, sed in aliis rebus præcipites & inconsiderati perinde fallimur. Nihil est quod magnum dici potest, nihil quod debemus admirari, si Univerſum infinitum contemplerur ; nam ex illo subito potest confluere immensa seminum Ignis, sive Venti copia, quæ Semina in Ætna, seu alio quolibet monte collecta Vim impetumque fumant. Terræ motus efficiant, erumpant demum, longè latèque flammam spargant & favillam. Hujusmodi autem eruptiones sunt veluti morbi, & convulsionēs hujus Mundi, Atque ut Mor-

borum semina in Hominem (Nam sæpe febricitat, dolet dentes &c.) ex hoc Mundo, ita ex Univerſo in hunc Mundum derivari possunt : Nam si comparationem instituas, Ut Homo ad Mandum, ita Mundus ad Univerſum.

641. *Media de clade*] Gronovii Codex *Media Graciade coorta* : Salmasius *Media è re clade coorta*, id est, ex media rerum natura, ex Summa rerum : Sed olim monui Salmasium haud feliciter interpretari Lucretium. *Faber* tandem *Dia de clade* : *Dia Tempestas est borealis*, seu borealis, quasi diceret *Lucretius*, Quæramus nunc quid causæ sit, quomobrem olim flammarum tempestas totam Siciliam pervastavit, neque enim putandum est Deos tantam vim incendi in Insulam importasse. Egregia quidem conjectura, Neque istos moror, qui legunt *Medicri*.

651. *Quam multesima*] Quam parva si cum toto comparatur, *Multesima pars* est ea, cui multæ debent esse partes aut similes, ad constituendum Totum : πολλοῦ μέρος, appellant Græci : *Lambinus*.

Repente enim tumet Pes, saepe acerbus dolor subito dentes corripit, aut ipsos oculos invadit; Sacer Ignis repente oritur, per Corpus serpens, quodcumque membrum arripuit, urit, & omnes tandem pervadit artus. Nimirum, quoniam in hoc Mundo latent multarum multarum semina, & Hac Tellus, & hoc Cælum subministrare possunt sufficientem copiam noxiorum seminum, unde gravi Morbus oriri possit. Pariter igitur credendum est, toti Cælo & Terra sufficientem seminum copiam ex infinito Universo subministrari, unde Terra repente concussa tremat, unde per Mare & Terras rapidus Turbo percurrat, Ignis Ætnæ abundet, & Cælum flammeferre videatur: nam adeo in Cælo fit ignea Tempestas, quoniam multa Ignis semina conveniunt, ut fit gravis pluvio tempestas cum plurima Aqua semina convenerint. Aliquis verò dicat hunc Ignem Ætnæum

ingentem nimis esse & immanem: Nempe, & Flumen, quod non est maximum, videtur maximum illi homini, qui non vidit majus; Arbor item atque Homo videtur ingens, & omnia de omnium genere quibus aliquis majora non vidit illa fingit esse ingentia: Cum tamen omnia hæc una cum Cælo, Terra, Mari, si cum Universo comparentur minima sunt, imò planè nihil. Nunc tamen, quibus causis illa flamma repente

Obturgescit enim subito Pes, arripit acer sæpe dolor Denteis, Oculos invadit in ipsos: Existit sacer Ignis, & urit corpore serpens 600
Quamcumque arripuit partem, repitq; per artus
Nimirum, quia sunt multarum Semina rerum:
Et satis hæc Tellus nobis Cælumque mali fert,
Unde queat vis immensi procrefcere morbi.
Sic igitur toti cælo, terræque putandum est 665
Ex infinito satis omnia suppeditare,
Unde repente queat Tellus concussa moveri,
Perque mare, & terras rapidus percurrere Turbo,
Ignis abundare Ætnæus, flammeferre Cælum.
Id quoq; enim fit, & ardescunt celestia templa, 670
Ut Tempestates pluviz graviore coortu
Sunt, ubi fortè ita se tetulerunt Semina aquarum.

At nimis est ingens Incendi turbidus ardor.
Scilicet, & fluvius, qui non est, maximus eii est
Qui non antè aliquem majorem vidit: & ingens 675
Arbor, Homoq; videtur: & omnia de genere omni,
Maxima quæ vidit quisque, hæc ingentia fingit:
Cum tamen omnia cum Cælo, Terraque, Mariq;
Nil sint ad Summam Summæ totius omnem.

Nunc tamen, illa modis quibus inritata } 680
repente

Flamma

NOTÆ.

660. Sacer Ignis] Celsus lib. 5. cap. 28. Ignis sacer malis ulceribus annumerari debet. Huic addas Paulum Æginetam lib. 4. cap. 20. Quos, si vacet, lege: Nam in illis multa de Sacro Igne. Virgilius Georg. 3. v. 566

----- Contactos artus sacer Ignis etebat.

663. Hac Tellus nobis] Alii, Hac Tellus Morbi

679. Ignis abundare Ætnæus] Ripas suas videtur superare dum erumpit Igneum flumen. (Flammeferre Cælum) Dum coruscet & Fulgurat. Fayus: Quasi aliquid de Fulgure, & Coruscatione, Lucretius, cum de Ætnæ ignibus disputet: Sed in istius viri ineptiis refutandis non amplius morabor.

674. Scilicet, & Fluvius, qui non est, &c.] Codd. Scilicet & Fluvium qui visus &c. Un-

de Salmasius Scilicet & Fluvius quis visus maximus eii: Fluvius aliquis visus esse maximus, qui majorem non vidit; Istam quam Codices exhibent lectionem, sequi possumus, at non rejicienda est illa altera Lambini lectio.

680. Nunc tamen, illa modis &c.] Si inquiras cur collectæ in Ætna flammæ erumpant tanto impetu, v. 31. declaratur ratio: Breviter. vi Venti sic eruptio; Venti autem istius semina ex Universo infinito veniunt, & in monte Ætna collectæ flammæ vel latentes in visceribus Montis, vel ex ipso monte expressas eji- ciunt, v. 14. Aut Ventus iste irrumpit per speluncas quæ sunt ad radices Montis, & quarum ora, cum Mare à littore recedit, (Mare enim radices montis alluit) aperta sunt, atque ita effat Ignis; v. 7. Deni-

que

Flamma foras vastis Ætnæ fornacibus efflet,
 Expediam. Primum totius subcava montis
 Est natura, ferè silicum suffulta cavernis:
 Omnibus est porro in speluncis Ventus & Aër.
 Ventus enim fit, ubi est agitando percitus Aër. 685
 Hic ubi percaluit, calefecitque omnia circum
 Saxa furens, quâ contingit, Terramque: & ab ollis
 Excussit calidum flammis velocibus ignem:
 Tollit te, ac rectis ita faucibus ejicit altè,
 Funditque ardorem longè, longèque favillam 690
 Differt, & crassâ volvit caligine fumum:
 Extruditque simul mirando pondere saxa:
 Ne dubites, quin hæc Animæ turbida sit vis.

Præterea, magna ex parti Mare montis ad ejus
 Radices frangit fluctus, æstumque resorbet. 695
 Ex hoc usque mari Speluncæ Montis ad altas
 Perveniunt subter fauces: Hæc ire fatendum est,
 "Et penetrare mari penitus res cogit aperto:
 Atque efflare foras, ideoque extollere flammæ,
 Saxaque subjectare, & arenæ tollere nimbos. 700
 In summo sunt ventigeni Cratères, ut ipsi
 Nominant, Nos quas Fauces perhibemus, & Ora.
 Sunt aliquot quoque res, quarum unam dicere causam

istius Montis alluit) Ab hoc autem Mari caverna ad altas montis fauces subter perveniunt, fatendum igitur est, imò est prorsus evidens per has cavernas Ventos intrare, ad fauces directè ascendere, inde efflare foras, flammæ extollunt, Saxa ejiciunt, & arena nimbos extrudunt. In Vertice montis sunt Cratères Ventigeni (qui ventos generant,) Græci viz. Cratères vocant, Nos Latini fauces & ora. Sunt quoque aliquot res quarum unicam rationem reddere

concitata è vastis Ætnæ fornacibus erumpat, docebo: Primum Natura totius istius montis est cava subter, ferè silicum cavernis suffulta; In omnibus autem cavernis est Ventus, & Aër; Nam Ventus tum fit, cum moveatur & agitur Aer, Hic Ventus cum ipse motu suo calorem concepit, & magno impetu circumrotatus calefecit omnia saxa qua verberat, & Terram, atque ex illis Saxis & Terra expressit ignem calidum flammis velocibus, tum tollit seipsum, ita per directas Montis fauces in altum erumpit, Flammæ, & favillam longè lateque dispergit, tenebrosam crassumque fumum volvit, & Saxa mirando pondere ejicit, ut dubitare non possis quin hac omnia à vehementi Vento fiant. Præterea, magna ex parte ad radices illius montis Mare fluctus frangit, & æstum resorbet, (Mare magnam partem radicum

N. OT. A.

que in ipsis faucibus Montis generantur venti, v. 2. Sic multas ponit causas, ut inter eas una vera, & certa diceretur. v. 9.

693. *Animæ*] Venti: Alibi: Horatius *Impellunt Animæ linteæ Thraciæ.*

698. *Et penetrare Mari &c.*] Alii,

Et penetrare Mare, & penitus se cogier arcto,

Fatendum est Mare per has speluncas penetrare, & penitus in angulum cogi à seipso coarctato. *Lambinus.* Displicet hæc lectio. neque id injuria: nam non de Maris, sed de Venti in speluncas ingressu agitur. *Faber* legendum putat

Et penetrare Animam penitus res cogere aperto.

Sensus itaque & ordo verborum sic sese habebunt. *Fatendum est Animam* (Ventum) *hac ire, & cogere res* (ignes scintillam, cineres, saxa &c.) *penetrare aperto, id est,*

per apertum, seu per illas fauces. Istam interpretationem vitiosa nuce non emerem. Si placet vox *Animam*, leg. *Res cogit aperta*, ut alibi *Manifesta docet res.* Ex *Mari aperto* viz aliquis sensus potest exprimi, qui verò istas voces retinet, hoc modo interpretetur; *Mari aperto*, id est, cum Mare recedit à radicibus istius montis, & resorbet fluctus.

700. *Saxaque subjectare*] In altum tollere: vid. lib. 1. v. 8.

701. *Ventigeni cratères*] Alii. In summo sunt verticæ item Cratères. Prior lectio placet, quippe duobus hisce verbis declaratur, Ventum non tantum per speluncas ad montis radices ingredi, sed etiam in ipsis faucibus generari; Neque id mirum, nam nihil certius, quàm Aërem ex omni parte ad Flammam rueret, atque inde Ventum generari.

Nov

non sufficit, sed plures reddi debent, è quibus tamen unica est vera. Ut si è longinquo spectes cadaver Hominis, enumerare oportet omnes causas quibus Homo isse perire potuit, ut una vera diceretur; nam probare non possis eum Ferro, aut Frigore, aut morbo, aut veneno perissee, Novimus tamen esse aliquam ex hisce causis qua certa est, & quam veram esse adstantium turba confirmaret: Et eodem modo de multis aliis rebus est agendum. Nilus, unus ille in tota Egypto amnis, in Æstate crescit, & inundat campos: Ille Egyptum in media Æstate irrigat, quoniam viz. in Æstate, eo viz. Anni tempore quo flatus Etesii spirant, Veni ab Aquilone in Nili ostia feruntur, & adversi flantes fluvii cursum impediunt, versus fontes undas repellunt, replent alveum, & sistunt: Nam proculdubio hi Veni qui ab Aquilone spirant feruntur adverso flumine: Ille enim amnis fluit ab asifera Austro, nigra & Solis calore percoctas gentes (Æthiopum regiones) secans, in ultima parte Mundi Australi ortus. Fieri etiam potest, ut ingens arena cumulus undis delabentibus oppositus possit obstruere ostia istius fluminis,

Non satis est, verum plureis, unde una tamen sit. Corpus ut exanimum si quod procul ipse jacere 705
Conspicias Hominis: sit ut omneis dicere causas
Conveniat lethi, dicatur ut illius una.

Nam neque cum ferro, neque frigore vincere possis
Interiisse, neque à morbo, neque fortè veneno:

Verum aliquid genere esse ex hoc, quod } 710
Concio dicat,

Scimus: Item in multis hoc rebus dicere habemus.

Nilus in æstati crescit, campisque redundat
Unicus in terris Ægypti totius amnis.

Is rigat Ægyptum medium per sæpe calorem,
Aut quia sunt æstate Aquilones ostia contra 715
Anni tempore eo, quo Etesia flabra feruntur:

Et contra fluvium flantes remorantur, & undas
Cogentes fursus replent, coguntque manere.

Nam dubio procul hæc adverso flabra feruntur

Flumine, quæ gelidis à stellis Axis aguntur. 720

Ille ex æstifera parti venit amnis ab Austro

Inter nigra virum, percoctaque sæcla calore,
Exoriens penitus media ab regione dici.

Est quoque, uti possit magnus congestus arenæ
Fluctibus adversis oppilare ostia contra, 725

NOTÆ.

710. Concio] Turba Hominum adstantium. Alii, Quod contigit eij.

712. Nilus in Æstati crescit &c.] Ab Æstivo Solstitio ad Æquinoctium usque Autumnale Nilus ita intumescit, ut per Ægyptum exundans. oblitus limo agros fecundet, alias steriles futuros, egregium Divinæ Providentiæ monumentum: (Ægypti incola aquarum beneficia percipientes Aquam colunt, &c. Julius Firmicus de Er. Prof. Rel.) Huic igitur incremento pro more suo causas tantum naturales assignat Lucretius v. 26. Et primò quidem v. 12. Venti Etesia ab septentrione spirantes aquas Amnis, qui ab Austro fluit, repellunt, faciuntque, ut impleto Alveo exundent: Si verò Etesia ad obstandum tanto aquarum ponderi, lenes enim sunt Veni, impares dicantur, tum v. 5. Arena, quam Mare ab istis Ventis agitatum congerit, obstruuntur Nili Ostia; argue inde Exundatio. Hisce

causis duas alias conjunge, nempe Pluvias, quæ ad fontes Nili decidunt v. 6. & Nives, v. 3. resolutas. Nam omnibus hisce causis conspirantibus Nilus, aut quilibet alius Fluvius exundet.

715. Aquilones ostia contra, Anni tempore eo, quo Etesia flabra feruntur:] Post biduum exortus Caniculæ Aquilones constantius perflant diebus quadraginta, quos Etesias vocant. Plinius lib. 2. cap. 47. Et Lucretius v. 730. Etesia flabra Aquilonum. Fayus tamen, Etesia, sunt Veni ab Austro, seu à Meridie flantes; & hoc Nili incrementum contendit fieri à duobus Ventis contrariis, quorum alter, nempe Aquilo, retardat Aquarum cursum, alter, nempe Etesia, impellit illas, quoniam Nilus ab Austro in Septentrionem fluit. En dignum Lucretio Interpretem!

719. Adverso flumine] Ut v. 725. Fluvibus adversi: (Neque enim leg. Flumine) Malkem tamen Gelidus.

Cum

Cum Mare permotum ventis ruit intus arenam.

Quo fit uti pacto liber minùs exitus amni.

Et proclivus item fiat minùs impetus undis.

Fit quoque, uti pluviz forsan magis ad caput ejus

Tempore eo fiant, quo Etesia flabra Aquilonù 730

Nubila conjiciunt in eas tunc omnia parteis.

Scilicet ad mediam regionem ejecta diei

Cum convenerunt, ibi ad altos denique monteis

Contrusæ nubes coguntur, vique premuntur.

Forfit & Æthiopù penitus de montibus altis 735

Crescat, ubi in campos albas descendere ningueis

Tabificis subigit radiis Sol omnia lustrans.

Nunc age, Averno tibi quæ sint loca cumque lacuque,

Expedit, quali natura prædita consent.

Principiò, quod Averno vocantur, nomen }
id ab re } 740

Impositum est, quia sunt Avibus contraria cunctis,

E regione ea quod loca cum advenere volantes,

radiis suis liquefacientibus cogit defluere. Nunc age docebo, quamvis est eorum locorum & lacuum, quæ Averno dicimus, Natura. Primum, si nomen spectes, Averno, id illis imponitur ab effectu, nam omnibus Volucris sunt noxia. Nam cum Aves volantes ad ea loca venerint, iisque ad perpendiculum impenderint,

cum Mare procella agitata
ad illius alveum arenam
congerit: Inde enim fit, ut
minus liber exitus sit flumi-
ni, ut minus declivis sit
Alveus, ideoque tardior A-
quarum effluentium impetus;
Potest fieri ut ad caput illius
amnis copiosiores imbres can-
dant eo tempore, quo Ventis
Etesis ab Aquilone spirantes
nubes omnes in partes Au-
strales deferunt; Scilicet in
partes Australes delata Nub-
es cum convenerint, ibi
tandem ad altos montes con-
trusa condensantur, & com-
primuntur. Forsan etiam
incrementum sumat ab ipsis
altis Æthiopum montibus
longè remotis; quando Sol,
qui omnes Terra regiones suis
radiis perlustrat, albas ni-
ves in campos à montibus

NOTÆ.

726. Ruit intus Arenam] Sic lib. 1.
v. 297.

Quamlibet in partem tridunt res antè,
ruuntque:

Virgilius, Cumulos Arena ruere, &
Spumas Salis are ruebant.

730. Aquilonum nubila] Payus, Vir in
errore constans, & qui eadem chorda sem-
per egregie oberrat.

737. Subigit] Cogit, Virgilius.

Subigitque fateri:

Lucilius.

Invitum glebas subigas profcindere aratro.

738. Nunc age, Averno &c.] Benefi-
cium Deum non agnoscit, Iratum negat
Lucretius, & ut Cœli Aërisque Phænomena
Diis Superis, ita noxia quædam &
in Terris admiranda Diis Manibus eri-
pit. Nam quædam sunt loca, quæ v. 9.
Averno dicimus, quæ Avibus supervolan-
tibus, aliisque Animalibus, quæ fortè il-
luc transferint, sunt perniciofa. Talis
est locus apud Cumas, v. 2. In ipsa Arthe-
narum Arce v. 7. in Syria v. 4. in quibus
locis Atri Ditis janua patere credidit
Vulgus, ibique Animas Mortuorum ad

Inferos & regna subterranea descendere,
v. 9. Ut verò vim naturamque Averno-
rum distinctius explicet, v. 49. Monet
Terram continere multa, ut salubria, ita
noxia Hominibus, aliisque Animantibus
semina, multaque congerit exempla, qui-
bus docet multarum rerum effluvia mul-
tis rebus insalubria esse & mortifera. His
propositis, denique rem ipsam aggreditur;
& primum v. 12. Nempe ex Aver-
nis teter Halitus erumpit, quo transvola-
turæ Aves subito afflatæ repente decidunt;
vel v. 10. Hic Halitus erumpens ita at-
tenuat & discutit Aërem, ut Aves volan-
tes in illo sustentari non possint, deciden-
tes autem in Inani procius expirant.
Hæc omnia v. 102.

740. Quod Averno vocantur, Nomen id ab
re Impositum est] Virgilius Lucretium imi-
tatur. Æn. 6. v. 237.

Spelunca alta fuit, vastoque immansu biatu,
Scrupea, tuta lacu nigro, nemorumq; tenebris;
Quam super haud ulla poterant impund
volantes

Tendere iter pennis, talis sese halitus atris
Faucibus effundens supera ad convexa ferebat.
Inde locum Graii dicuntur nomine Avernæ.

Remigii

non amplius memores remigii Alarum remittunt vela, mollique cervice profusa præcipites cadunt in Terram, si forte Avernus sit Terra, vel in Aquam, si forsan Avernus sit Lacus. Qualis Locus est apud Cumas & montem Vesuvium, ubi calidi sulphureique Fontes emittunt fumos, Athenis etiam locus est, in ipso Arctis vertice, prope templum almae Palladis Tritonidos, quò rancæ Cornices nunquam corpora sua alii appellant (nunquam advolant) ne quidem cum sacra fiant, pinguiusque sacrificiis fument altaria. Non quod tam cautè vitant favam Palladis propter iram conceptam, ut Græci Poëta cecinerunt; Sed ipsa loci natura propria sua vi (fugas) hoc efficit. Fertur item Locum esse quandam in Syria, quò simul ac pedes suas Quadrupedes Animantes

Remigii oblitz pennarum vela remittunt, Præcipitesque cadunt molli cervice profusæ in terram, si fortè ita fert natura locorum: 745
Aut in aquam, si fortè lacus substratus Averno'st.
Qualis apud Cumas locus est montemq; Vesuvii, Oppleri calidis ubi fumant fontibus auctus.
Est & Athenæis in moenibus, arcis in ipso Vertice, Palladis ad templum Tritonidos almæ, 750
Quò nunquam pennis appellant corpora rancæ Cornices, non cùm fumant Altaria donis:
Usque adeo fugitant non iras Palladis acreis Pervigili causa, Graiùm ut cecinere poëtæ:
Sed natura loci hoc opus efficit ipsa sua vi. 755

In Syria quoque fertur item locus esse, videri, Quadrupedes quoque quò simul ac vestigia primum

NOTÆ.

743. Remigii] Virgilius, aliique, Remigium Alarum: Quippe Alis tanquam Remis Aërem secant Volucres. Nautæ autem in portum succedentes, nec remis amplius ut Vela etiam remittebant; Inde Remigium Alarum, & Vela conjungit Poëta.

744. Molli cervice profusa] Volucris languidæ, & morientis Imago.

746. Substratus Averno est] Averno'st.

747. Qualis apud Cumas locus est &c.] De duobus hisce Versibus multa Interpretes, Omnium commenta refutavit Faber. & ipse tandem legit

Ut Cumas apud est locus Euboico sub Monte.

Nam Cumas in Campania Coloniam esse Euboicam plurimi testantur, Et qui à Lucretio Mons Euboicus dicitur, is à Virgilio, qui perpetuò Lucretii vestigia prestat, Euboica rupes dicitur, Æn. 6. v. 42. & v. 2. Euboica Cumarum ora. Gassendus.

Qualis apud Cumas Miseni sub pede montis:

ut lectiones variz conciliari possint tum inter se, tum cum Virgilio, qui. Æn. 6. v. 234. mentione facta Miseni, Avernì descriptionem subjicit.

750. Palladus alma] Fecundæ, Fayus: fecunda Virgo! ut Virgilii

----- Inventa sub Illicibus Suis,

Triginta capitum fasces enixa.

Os Hominis!

752. Non, cùm fument altaria donis] Ita

illum locum Cornices averfuntur, ut etiam in eo sacra fiant, ne tum quidem advolent, quantumvis Carnium nidor, illas invitare ad sese videatur.

754. Pervigili causa] Vid. Ovid. Metam. lib. 2. v. 557.

Abdita fronde levi densa speculari ab ulmo

Quid facerent, &c.

Fabula Coronæ notissima est. sed non illud pervigilium; credibile itaque sit, Lucretium alios secutum esse auctores, quàm qui ad nos pervenerunt. Faber.

755. Ipse sua vi] Alii, Ipsa suapte: Et Vossius ad Catullum p. 113. id est, sponte.

756. In Syria quoque fertur item locus esse, videri, Quadrupedes &c.] Ita hunc locum emendat Faber,

In Syria quoque fertur item spelunca videri, Quadrupedum quo secla simul vestigia prima

Intulerint, graviter vis cogas concidere ipsa. Videri, id est esse; Ipsa verò refertur ad secla, aliter ea esset mutatio generis quæ ferri non possit: Forsan melius legatur

Locus esse, vigentes

Quadrupedes quoque &c.

Locus esse, ut v. 547. Apud Cumas locus est: Ista autem vox quoque non otiosa est, nam iste in Syria locus tam Quadrupedibus quàm Avibus noxius; in tertio verò versu Ipsa cum vi conjungi potest. Vid. Strabonem lib. 13. de Plutonio.

Intulerint,

Intulerint, graviter vis cogat concidere ipsa,
Manibus ut si sint Divis tractata repente.

Omnia quæ naturali ratione geruntur;
Et quibus è causis fiant, apparet origo:

Janua ne his Orci potius Regionibus esse
Credatur pœta, hinc Animas Acheruntis in oras

Ducere forte deos Manes infernè reamur;

Naribus alipedes ut Cervi sepe putantur.

Ducere de latræbis serpentina læcia ferarum.

Quod protul à vera quam sit ratione repulsum,

Percipe: namque ipsa de re nunc dicere canon.

Principio hoc dico, quod dixi sepequoq; ante,

In Terra cuiusque modi rerum esse figuras:

Multa, Homini quæ sunt vitalia: multa; morbos

Incutere, & mortem quas possint accelerare:

Et magis esse aliis aliis Animantibus aptas

Res ad vitæ rationem, ostendimus ante,

Propter dissimilem naturam, dissimileisque

Texturas inter sese, primæque figuras:

Multa meant inimica per aureis, multa per ipsas

Insinuant nareis infecta atque aspera odore:

Nec sunt multa parum tactu vitanda, nec autem

Aspectu fugienda, saporeque trista quæ sunt.

Deinde videre licet quam multæ sint Homini res

Acriter infecto sensu, spurcæque, gravæque.

Arboribus primùm certis gravis umbra tributa est,

Usque adeo, capitis faciant ut sepe dolores,

Si quis eas subter jacuit prostratus in herbis.

Est etiam in magnis Heliconis montibus arbor

Floris odore hominem tetro confucta necare.

Scilicet hæc ideo Terris ex omnia surgunt

Multa modis multis multarum Semina rerum,

Quod permixta gerit Tellus, discretaque tradit.

multa res sunt quæ falsa videntur Homini, & quæ vehementer noxia & perniciosa sunt. Primum quibusdam Arboribus tributa Umbra est adeo Homini infecta, ut sæpe Capitis dolores faciant, siquis subter illas in herbis jacuit prostratus. Insuper, in magnis Heliconis montibus Arbor crescit, quæ sæpe Floris sui tetro odore Homines necat: Nempe omnes Noxiæ hæc Arboribus à Terra surgunt, quæ Tellus multa semina multarum rerum modis permixta capit, deinde separat, singulisque rebus convenientia & propria attribuit:

NOTÆ.

765. Naribus alipedes ut Cervi &c.] Nihil magis ad ridiculum, neque unquam facietius Scœmma: Plinius autem lib. 11. Cap. 33. Elephantorum Anima Serpentes extrahit, Cervorum item urit.

782. Spurca] *Pœtidæ*: Nonius. Et in sequenti versu *infectant sensum*: Lambinus

intulerint, subito vi loci ipsius prostrata concidunt, quasi Divis manibus essent repente immolata: Quæ omnia non superant natura vires, imo perspicuum est quam sint effectuum istorum causa: De pœtur in hisce terra partibus præcipue positas esse Orci fœces, & credamus Didi Manes per has infernè attrahere Mortuorum animas in regiones Acherontis, ut ceteros Cervi creduntur naribus suis Serpentes & latræbis attrahere; Quod quàm absurdum & ab omni ratione alienum est, jam intellige, jam enim rem ipsam explicaturus sum. Primum hoc dico, quod etiam sæpe ante dixi, In Terra contineri Semina rerum omni generis. diversimodè figurata, Multa quæ Homini sunt vitalia, & salubria, multa noxia quæ morbos inferrent, & accelerarent mortem: & ante ostendi alias res esse aliis Animalibus magis aptas. Ad sustentandam vitam, propter dissimilem naturam, dissimiles inter se texturas, & dissimiles Principiorum figuras: Multa noxia per Auris, multa per ipsas Nares infecta, & terra odore ingrediantur, Multa etiam sunt quæ Tactum ladunt, Multa quæ nocent oculis, & quæ sunt Gustui ingrata. Denique licet videre quidam

infecta sensu, id est, Sensu, at nihil mutandum.
786. *Heliconis montibus arbor*] Quenam illa sit, divinabunt alii: Quidam existimant, esse Taxum, sed cur nos ad Heliconem mitteret? Taxus enim frequens erat in Italia; Dein, verum illud de Taxo non est, Floris odore necare.

Lucerna etiam recens extincta, cum tetro suo nidore nares offendit, subito gravem somnum inducit, ut. *Maecius*. ille qui frequenter. *Hammes* prorsus deiciat. Mulier etiam Castoreo graveolenti sopita recumbit, & e tenero illic manibus nitidum opus cadit, si olfecerit Castoreum, in eo tempore, quo *Menfes* ipsius fluunt. Præter hæc multo alia solvunt languentia membra per artus, & Animam in ipsa sua sede labefaciunt. (*Deliquium inducunt.*) Denique si in ferventibus Balneis dum moreris, & Cibo dissentis in Vase Aqua calida cuncteris, quam facile sit, ut in medio isto vase corruas, & Antium deliquium patiari? Quomodo facile etiam gravi vi, & odor Carbonum in cerebrum infirmatur, nisi Aqua potione ante haufimas. At cum fervida febris Corpus Homini occupavit, immo odor vini non minus quam gravis istus præsternit. Nonne etiam vider Sulphur in ipsa Terra nasci, & graveolentis Bituminis concretiones fieri? Denique cum Venas Auræ & Argenti sequuntur, vestigia Terra viscera Ferro scrutantes, quam noxius odor Scaptisula (*Fossile: malaris*) fulcor expirat, & quam lethalia sine Auræ effluvia? quam pallidas, lividas & expungunt Hominum facies reddant? Nonne vider & audis quam brevi tempore solent interire? & quam brevis sit eorum vita, qui damnantur ad metalla, Aurumque effodere coguntur? Necessè est.

N O T E.

791. Nocturnumque recens extinctum lumen] In Codicibus mira varietas, Tres Hos versus ita refingit Faber.

Nocturnumque recens extinctum Lumen,
ubi acris
Nidore offendit nares, consopit ibidem;
Nidore, ut somnos qui morbos mittere
suevit.

Repetitur vox Nidore, ut sæpe alias. Iste autem Morbus qui Somnos suevit mittere, Lethargus. Gifanius è Codd. Disjicere, ut privos qui morbus sæpe suevit: Pro Trivis leg. Probris, & tum ea erit lectio quam Faber tam petulanter sollicitare non debuit: Morbum enim, qui prorsus de-
jicit Morbum Convulsalem rectè interpretis.

Nocturnumque recens extinctum Lumen, ubi acris Nidore offendit nares consopit ibidem.

Deicere ut pronos qui morbus sæpe suevit.

Castoreoque gravi Mulier sopita recumbit,

Et manibus nitidum teneris opus effluit eij, 795
Tempore eo si odorata sit, quo menstrus solvit.

Multaque præterea languentia membra per artus Solvunt, atque Animam labefaciunt sedibus intus.

Denique, si in calidis etiam cunctere lavacris, Plemior & sobo in fueris ferventis aquæ: 800

Quam facile in medio sit uti des sæpe ruinas?

Carbonumque gravis vis, atque odor infirmatur

Quam facile in cerebrum, nisi aquam præcepimus ante?

At cum membra hominis percepit servida febris,

Tum sit odor Vini plagæ manabilis instar. 805

Nonne vides etiam terra quoque Sulfur in ipsa

Gignier? & tetro concreverit odore Bitumen?

Denique ubi Argenti venas, Aurique sequuntur,

Terræ penitus scrutantes abdita ferro:

Qualeis expirat Scaptisula subter odores? 810

Quidve mali sit ut exhalant Aurata metalla?

Quas Hominum reddunt facies? qualesque colores?

Nonne vides, audisve perire in tempore parvo

Quam soleant, & quam vitæ copia deest,

Quos opere irriti cohibet vis magna? necesse est 815

Denique cum Venas Auræ & Argenti sequuntur, vestigia Terra viscera Ferro scrutantes, quam noxius odor Scaptisula (*Fossile: malaris*) fulcor expirat, & quam lethalia sine Auræ effluvia? quam pallidas, lividas & expungunt Hominum facies reddant? Nonne vider & audis quam brevi tempore solent interire? & quam brevis sit eorum vita, qui damnantur ad metalla, Aurumque effodere coguntur? Necessè est.

795. Nitidum opus] Tela, & reliqua ad lanificium pertinentia.

800. Plemior & fueris &c.] De Deliquio quod Cibo dissentis in balneo patiuntur, Juvenalis sæpe, Horatius. Alii: Solum autem Vas in quo lavabant sedentes.

804. At cum membra Homini] Gifanius; Aut nisi membra prius pertexit frigida Servus.

Aut sit odos Vini plagæ manabilis mora?

Quasi hæc omnia essent comedia contra vim gravem & odorem Carbonum: Quam lectionem iste ferat. Iqui amat tales versus.

810. Scaptisula] Nomen generale fodinarum metallarum: Fossile malaris, cuiusdam fodere est, vim malaris. Faber.

Hoc

Hos igitur tellus omneis exaestu et æstus;
Expietque foras in aperta, promptaque Coeli.

Sic & Averna loca Alitibus summittere debent

Mortiferam vitam, de terra quæ surgit in auras,

Ut spatium cœli quadam de parte venenet; 820

Quod simul ac primum pennis delata fit Ales,

Impediatur ibi cæco conrepta veneno,

Ut cadat è regione loci, quâ dirigit æstus:

Quod cum conruit, hæc eadem vis illius æstus,
Reliquias vitæ membris ex omnibus aufert. 825

Quippe etenim primò quasi quendam conciet æstus:

Posteriùs fit, uti cum jam cecidere veneni

In fonte ipsos, ibi fit quoque Vita vomenda,

Propterea quòd magna mali sit copia circum.

Fir quoque ut interdum vis hæc, arque } 830
æstus Averni,

Aëra, qui inter aves cunque sit terramque locatus,

Discutiat, propè uti locus hinc linquatur inanis:

Cujus ubi è regione loci venere volantes,

Claudicat extemplo pennarum nisus inanis:

Et conamen utrinque alarum proditur omne. 835

Hic ubi nictari nequeunt, insistereque alis,

Scilicet in terram delabi pondere cogit

Natura; & vacuum propè jam per inane jacentes

Dispergunt Animas per caulas corporis omneis.

Frigidior porro in puteis Æstate fit Humor, 840

Vacuum relinquitur; super quem locum cum ad perpendicularum Aves volantes venarint, subito vi pennarum deficit (alias frustra movent) & omne conamen Alarum ex utraque parte Corporis nihil efficit: (cum igitur se suis pennis sustentare nequeant, Natura facit, ut proprio suo pondere in Terram ferantur, & dum in spatio inani jacent, evolat tota Anima per omnes meatus porosque Corporis dispersa. Porro, in Æstate Aqua in Puteis est frigidior,

N. O. T. A.

823. *Quâ dirigit Æstus*] Dirigit, dorsum tendit, Gifantius. ac rectè Faber, Æstus non dicitur dorsum tendere, sed de Terra surgere in Auras: v. 819. Ipsa autem legis. *Se erigit*: Agitur enim de motu ab inferioribus ad superna: veteres: no hoc sit nimis inconsideratè dictum v. Notam v. 822. *Avis cæco correpta veneno cadit*: leg. igitur *Quâ dirigit æstus*: & tam plana & perpiscua sunt ista verba, ut pluribus illustrari nequeant.

826. *[conciat æstus]* Strabo lib. 13. de Plutonio, *ἐκπύουτο δὲ ἐκ τοῦ ὕδατος οἱ ἀνὴρ ὅπως τὸν αἵματι*. Qualis autem sit iste Æstus conicias è v. 1017. lib. 4. *Vix ad se reducunt pennas Corporis æstus.*

836. *Nictari*] Sic legeret. Festus; sed

haud dubiè legendum *Nictari*, ut alibi passim, quod & optime vidit Lapbinus: Faber.

840. *Frigidior porro in Puteis &c.*] Multa videntur adeò humanis vitiis accommodata, ut benignam quandam Providentiam demonstrant: Ita tempore Æstivo Aqua in Puteis frigida est, unde istius tempestatis Calor temperetur; Hyberno autem Calida, qua refici pariter & recreari possimus: istam verò difficultatem v. 8. amoligit Lucretius, nam in Æstate Terræ superficiei à Solis ræfusa Semina Ignis quæ in Terra continentur in Aërem erumpunt, Hyberno autem frigore confusa, in Puteis exprimuntur, atque inde Tepor Aquæ.

XX 2

Rarefuit

quoniam Terra rarefacta est Calore, & siqua continet Caloris semina, subito illa in Aërem emittit; Ideoque, quò magis Terra calore efficitur, eo magis frigida est, qua in puteis continetur, Aqua: Cum Terra à frigore comprimitur, omnes eorum illius meatus, cum solida densaque sit illius superficies, tum sit, ut dum contrahitur moles, exprimat in Puteos quaecunque continet valoris Semina. Dicitur, Fontem esse apud Jovis Ammonis templum qui diurno tempore frigidus est, tempore nocturno calidus: Hominas nimis admirantur hunc fontem, & putant eum subito calefactum à vehemente Sole subter terras positum, cum Horrenda caligine Nox terras texit; qua opinio est nimis absurda. Quippe cum Sol motu suo radios desuper de caelo in nudam suoque calori expositam superficiem Aquæ, illam calefacere non valeat, etsi tantus sit ille Solis desuper fulgentis calor, Quomodo potest idem Sol subter terram tam crassam positus Aquam percoquere, & calefacere, præcipui, eum domorum parietes penetrare, & fervidis suis radiis calorem inferre vix valeat. Quanam ergo causa est? Nimirum, quia Terra rarior quàm reliqua Tellus hunc fontem circum amplectitur, & sunt multa levis semina juxta ipsam Aquam;

Rarefcit quia Terra calore, & semina siqua Fortè vaporis habet, properè dimittit in auras. Quò magis est igitur Tellus affecta calore: Hoc fit frigidior, qui in terra sit abditus, Humor. Frigore cum premitur porro omnis terra, } 845 coitque,

Et quasi concrefcit: fit scilicet, ut coëundo Exprimat in puteos, siquem gerit ipsa, Calorem.

Est apud Ammonis fanum fons luce diurna Frigidus, at calidus nocturno tempore fertur: Hunc homines fontis nimis admirantur, & acri 850 Sole putant subter terras fervescere raptim, Nox ubi terribili terras caligine texit:

Quod nimis à vera sit longè ratione remotum: Quippe ubi Sol nudum contrectans corpus aquæ, Non quierit calidum supra de reddere parte, 855 Cum perferum lumen tanto fervore fruatur: Qui queat hic subter tam crassò corpore terram, Percoquere humorem, & calido sociare vaporibus? Præsertim cum vix possit per septa domorum Insinuare suum radiis ardentibus æstus? 860

Quæ ratio est igitur? nimirum terra magis quòd Rara tenet circum hunc Fontem, quàm cætera tellus. Multaque sunt ignis propè semina corpus aquæ.

NOTÆ.

843. *Affecta calore*] Vix, Solis radiis calefacta: Lambinus; Addit Fayus, Ideo aqua in puteis hyeme sit calida, quia Terra affecta calore calefacit eam subter: Qua explicatione nihil nunquam stupidius.

848. *Esse apud Ammonis &c.*] Quòd si in omnibus puteis non sit divina Virtus, at præsens est in Fonte apud Jovis Ammonis fanum, de quo Curtius lib. 4. Sect. 7. Ammonis ætemus in medio habet fontem, Aquam Solis vocant; sub ortum Solis rapida manas, medio diè cum vehementissimus est calor, frigida eadem fuit, inclinato in vespertino, calefcit; media nocte fervida exaestuat, quæque propriis nox vergit ad lucem, multum ex nocturno calore decrefcit, donec sub ipsum diem ortum afflueto tempore languescat. At hoc quoque frustra dictum, Quamvis enim isti errant, qui causam referunt ad Solem subter terras positum, & per totius Tel-

luris crassæ corpus calefacientem istas Aquas v. 11. Dicit tamen potest v. 13. Quòd Terra frigore nocturno compressa veluti elidat, siue exprimat, transmittatque in Aquam Ignis semina, unde & Aqua incalcat; Calore verò diurno laxata eadem semina veluti resorbeat, unde multum ex nocturno calore decrefcit. Præterea, ista Aqua, quæ ex Ignis Seminibus propter Aërem tempore nocturno frigidum repressis, efficitur calida, evadit deinceps frigida diurno tempore, radiis Solis ita Aquam pervadentibus, & rarefacientibus, ut liberum iis seminibus exitum in Aërem faciant: Quippe Radii Solis ita Glaciem dissolvunt, ut dimittantur leves stipulæ, & ejusmodi alia quæ confusa tenebantur. v. 5.

858. *Calido sociare vaporibus*] Alii, *Calido sociare vaporem*.

Flux

Hinc ubi roriferis terram nox obruit umbris :
Exemplò subtus frigescit terra, coitque. 865

Hac ratione fit, ut, tanquam compressa manu fit,
Exprimat in Fontem, quæ Semina cumque habet
ignis,

Quæ calidum faciunt laticis tactum atque saporem.

Inde ubi Sol radiis terram dimovit obortis,

Et rarefecit calido miscente vapore: 870

Rursus in antiquas redeunt primordia fœdis :

Ignis, & in terram cedit calor omnis aquai :

Frigidus hanc ob rem fit Fons in luce diurna.

Præterea, Solis radiis jactatur aquai

Humor, & in luci tremulo rarefcit ab æstu : 875

Propterea fit uti quæ semina cumque habet ignis,

Dimittat: quasi sæpe gelum, quod continet in se,

Mittit, & exoluit glaciem, nodosque relaxat.

Frigidus est etiam Fons, supra quem sita sæpe

Stupa jacit flammæ concepto protinus igni : 880

Tedaque consimili ratione accensa per undas

Conlucet, quocunque natans impellitur auris :

Nimirum quia sunt in Aqua permulta vaporis

Semina, de Terraque necesse est funditis ipsa

Ignis corpora per totum confurgere Fontem, 885

Et simul exspirare foras, exireque in auras,

Non tam viva tamen, calidus queat ut fieri Fons.

Præterea, dispersa foras erumpere cogit

Vis per Aquam subito, sursumque ea conciliari :

Aqua multa caloris semina; & quoniam necesse est ex ipsis Terra visceribus multa Ignis semina per totum fontem ascendere; foras exspirare, & in Aerem exire, qua tamen Semina non adeo videntur, ut ab illis Fons calidus fiat; Præterea, Vis quadam cogit ista Ignis semina per Aquam dispersa surgere, & juxta istius Aquæ superficiem convenire, & consipari:

NOTÆ.

869. *Terram dimovit*] Melius *Umbram dimovit*, Ita enim sæpe Poëtæ: Virgilius Æn. 4. v. 6.

Humanitatem, Aurora polo dimoverat Umbram: Suprà v. 864. *Terram Nox obruit Umbris*: In v. 870. *Et rarefecit*, subintell. *Terram*.

878. *Nodosque relaxat*] Gifanius alibi animum habebat, cum hoc loco *Nervosq;* legebat. *Faber* Horatius lib. 1. Epist. 3.

Hebrusque nivali compede victus,

879. *Frigidus est etiam Fons &c.*] Postquam ostendit in Jovis Ammonis fonte nihil admirabile esse aut divinum, jam v. 27. Jovis Dodonæi fontem, Jovi ubi-

Hinc, cum Nox obruit Terram umbris roriferis, subito Terra subitus frigescit, & contrahitur; Inde fit ut Terra ista, tanquam manus compressa esset, exprimat in Fontem omnia, qua continet, Ignis semina; Quæ semina istam Aquam calidam reddunt; Deinde quando Sol radiis suis Terra meatus aperuit, & calore suo Terram penetrante rarefecit, tum Semina Ignis in pristinas sedes redeunt, & totus Aquæ Calor in Terram recedit: & hanc ob causam diurno tempore fons frigidus evadit. Præterea, Aqua radiis Solis discutitur, & diurno tempore à tremulo calore rarefit; Inde fit, ut dimittat omnia, quacunquæ continet, Ignis semina; ut sæpe Aqua frigore concretæ dimittit ea qua continebat, rigorem suum, & vincula quibus retinebantur solvens. Est etiam Fons frigidus, supra quem Stupa posita sæpe flammæ emittit, Igne subito concepto: Similiter Teda accensa per undam lucet, quocunque aqua innatans à leni vento impellente fertur: Nimirum quoniam sunt in

que infestus, attingit. In Dodone autem Fons. cum sit gelidus, & immerfas faces extinguat, si extinctæ admoveantur, accendit. *Plinius lib. 2. cap. 103.* Nimirum quoniam sunt in ipsa Aqua, vel Terra isti Aquæ subjecta multa Ignis semina, quæ ex Aqua erumpentia Corpori inflammabili viz. Scuppæ aut Tedæ recentè extinctæ adhærent, & accendunt: Neque magis incredibile Semina Ignis per Fontem erumpere, quàm Aqua dulcis Scaturiginem per medium Maris oriri, Et sæpissimè videmus Tedas recentè extinctas accendi, antequam ipsum ignem. ad quem admoveantur, attingant.

Quod

Ue in medio Marij Fons A-
qua dulcis aliquando erumpit,
omnesque circumstantes
salas Aquas dimouet; (Et
quidem fatendum est Mare
multis aliis in partibus oppor-
tunum beneficium Nautis fi-
cientibus præbere, cum in me-
dio salinarum Aquarum dul-
ces aliquando emittit. Simi-
liter ista Ignis semina possunt
erumpere per istum fontem,
et foras exire in Stupam,
quæ cum conveniunt, aut
adhaerens Teda corpori, tum
subito in Flammam erum-
punt, quoniam Stupa ista
aut Teda multa semina Ignis
in se continent. Nonne etiam
vides cum candelam recen-
ter extinctam ad aliam ac-
censam admoveas, illam ex-
tinctam iterum accendi an-
tequam Flammam tetigit?
Nonne etiam idem fieri in Teda vides? Et præter hac sunt multa quæ à Calore emittis tactis accen-
duntur: priusquam, ab ipso Igne cominus tanguntur: Idem igitur in hoc Fonte fieri putandum est:
Quod superest, incipiam docere qua lege Natura fiat,

Quod genus endo mari spirat Fons, dulcis aquaï 890
Qui scatit, & salas circum se dimovet undas.
Et multis aliis præbet regionibus æquor
Utilitatem opportunam sitientibus Nautis,
Quod dulcisci inter salas intervomit undas.
Sicigitur per eum possunt erumpere Fontem, 895
Et scateri illa foras in stupam Semina: quod cum
Conveniunt, aut cum tedei corpori adhærent,
Ardescunt faciliè extemplo: quia multa quoque in se
Semina habent ignis stupæ tedæque tenentes.

Nonne vides etiam, nocturna ad lumina } 900
Lychnum

Nuper ubi extinctum admoveas, accendier ante
Quam tetigit flammam? tedamque pari ratione?
Multaque præterea, prius ipso tacta vapore
Eminus ardescunt, quam cominus imbuat ignis.
Hoc igitur fieri quoque in illo Fonte putandum est. 905
Quod superest, agere incipiam quo foedere fiat
Naturæ,

NOTÆ.

890. Endo mari] Ita omnes ediderunt, quasi sanus foret iste versus, neque medico egeret: At si Endo Mari legatur, quod referendæ sunt istæ voces v. 892. Multis aliis regionibus? Nam & multa ista aliarum regionum sunt Endo Mari. Legatur igitur Aradij Fons, de quo Strabo in libro Geog. 16. Ita enim scripsit Lucretius, & voces istæ In Mari, sive Endo Mari, ad marginem Codicis adnotata tandem in versum ipsum irceperunt.

899. Habent Teda tenentes] Viz. Teda continent, ut lib. 1. Amplexi quod habent, id est, Amplectuntur.

906. Quod superest, agere incipiam &c.] V. 182. præclara disputatio instituitur de Magnete. Hujus autem idem est, quod & reliquarum disputationum consilium, quod nemo olim observavit. Nam hic Lapis Herculi attribuitur & vim suam illius Numinis acceptam referre creditur: Jam Fontes suos amisit Jupiter, & quid Filios parcat Lucretius, qui Patri non pepercit? Ut virtutem attracticem Magnetis rectius explicet Lucretius, quatuor capitula præmittit, quæ tamen aliis comprobata fuerint. hic tamen inculcata vult ob insignem difficultatem; Unum caput est, effluere continuo corpuscula

quædam ex omnibus rebus, v. 15. Alterum, nullum esse Corpus adeo Solidum, quod non inania spatiola intercepta contineat v. 23. Tertium, emissæ corpuscula non omnibus rebus eadem ratione congruere v. 20. Quartum, inania spatiola non uniusmodi circumscriptionis in rebus omnibus esse, quare nec eadem quibuslibet corpusculis accommodari v. 17. His ita præmissis dicere aggreditur causam seu modum quo Magnes Ferrum attrahit, Ferrumve ad Magnetem fertur. Is autem in eo consistit, ut effluant ex Magnete corpuscula, ex quo fiat, ut Aer circa Magnetem discutiat, atque idcirco multa inania spatiola creentur; Et quia, cum Ferrum collocatur intra discussi Aeris Sphæram, multum inanis inter ipsum & Magnetem est interceptum, tunc evenit, ut in eam partem corpuscula Ferri liberius profluant, (nam omnium Corporum semina in vacuum spatium subito prorumpunt) ac versus Magnetem proinde ferantur, non possunt verò eo contendere, quin pelliciant simul cohærentia, (Ferri autem semina sunt maxime implicita) atque idcirco totam Ferri Massam: v. 19. Inter ea verò, quia Ferrum tendit idcirco totum versus, deorsum, transversum,

Naturæ, Lapis hic ut ferrum ducere possit,
Quem Magneta vocant patrio de nomine Graii,
Magnetum quia fit patriis in finibus ortus.

Hunc homines Lapidem mirantur, quippe } 910
catenam

Sæpe ex annellis reddit pendentes ex se.
Quinque etenim licet interdum, plureisque videre
Ordine demissos levibus jactarier auris,
Unus ubi ex uno dependet subter adhærens;
Ex alioque alius Lapidis vim, vinclaque noscit : 915
Usqueadeo permanenter vis pervaleat ejus.

Hoc genus in rebus firmandum est multa prius,
quam

Ipsius rei rationem reddere possis :

Et nimium longis ambagibus est adeundum :

Quò magis attentas aureis, animumque; reposco. 920

Principiò, omnibus à rebus, quasque videmus,
Perpetuò fluere, ac mitti, spargique necesse est
Corpora, quæ feriant oculos, visumque lacestant :

Perpetuòque fluunt certis ab rebus odores.

Frigus ut à fluviis, Calor à sole, Æstus ab undis 925

Æquoris exesor moerorum littora propter :

Nec varii cessant sonitus manare per Aures.

Denique in Os salis venit humor sæpe saporis,

Cum mare versamur propter; dilutaque contra

Cum tuimur miseri Absinthia, tangit Amaror : 930

Usqueadeo omnibus ab rebus res quæque fluenter

Fertur, & in cunctas dimittitur undique parteis :

Nec mora, nec requies inter datur ulla fluendi,

Perpetuò quoniam sentimus, & omnia semper.

Cernere, Odorari licet, & sentire Sonorem. 935

Nunc omnes repetam quam raro corpore sint res,

perpetuò volitans per Aures, denique, cum juxta Mare ambulemus, salis sapor in ora nostra sæpe venit, & cum videamus tetra Absinthia conteri & miseri, Sapor amarus linguam afficit. Ita res atque ab omnibus rebus perpetuò fluunt, & in omnes undique partes dimittuntur; Nec ullo temporis momento cessant à fluendo, quippe perpetuò sentimus, & semper possumus videre rem quàmlibet; Odores etiam & Sonos sentire. Nunc quod olim in primo libro docui, repetam quàm raro corpore res sint,

NOTÆ.

transversum, & in quancunque obliqui-
raem, prout ad Magnetem applicum
fuerit, docet non posse id fieri, nisi ratio-
ne induci Vacui, in quod Corpora, alio-
quin deorsum solum prelebens, indis-
criminatim ab ipsis aliorum corporum
proceduntur v. 5.

908. Quom Magneta vocant &c.] Vid.
Bocharti Geog. Sa. par. Pa& lib. 1. cap. 38.

913. Annis] Alii, Hamis : Isti verò
frustra. Neque enim ista voce hoc in loco
uteretur Lucretius, qua antè versum
1087. uti non debuit; neque hamis
jactantur Annuli, ac levibus auris Agi-
tari quis nescis, qui vidit Annulos su-
spensos?

921. Principiò, omnibus &c.] Vid. lib.
4 v. 217.

Comme-

Nam quævis illud rectè
percipere sit utile ad expli-
canda multa Natura Phæno-
mena, tamen ad hanc rem
de qua jam disputo, decla-
randam imprimis necessa-
rium est probare, Nil in re-
rum Natura esse nisi Cor-
pus Inani mixtum. Tri-
mum, in cavernis saxa su-
perna sudant humore, & gut-
tulis fluentibus distillant; è
soto etiam nostra (corpore Su-
dor manas. Barba crescit,
& Pili per omnia nostra
membra & Artus, Alimen-
tum omne in venas distribui-
tur, alit, atque auget extre-
mas partes Corporis, imò Un-
guis: Sentimus etiam Frig-
us, & Calorem transire per
Æs, per Aurum, atque
Argentum, cum Ærea,
aut Argentea pocula liquore
cædo vel frigido plena ma-
nibus tenemus. Denique
Voci penetrant saxea dissep-
ta (parietes) domorum, Odor permanat, Frigusque, Calorque Ignis,
quæntiam vii Morbi qua extrinsecus insinuat transire solet per ipsum Ferrum, quæ Lorica circum
coercet corpus.

Commemorare, quod in primo quoque carmine
claret.

Quippe etenim, quamquã multas hoc pertinet ad res
Nocere, cum primis hanc ad rem protinus ipsam,
Qua de differere aggredior, firmare necesse sit, 940
Nil esse in promptu, nisi mistum Corpus Inani.

Principio fit, ut in speluncis saxa superna
Sudent humore, & guttis manantibus stillent:
Manat item nobis è toto corpore Sudor.

Crescit barba, pilique per omnia membra, } 945
per artus:

Diditus in venas cibus omneis, auget, alitque
Corporis extremas quoque parteis, unguiculofque.
Frigus item transire per æs, calidumque vaporem
Sentimus: sentimus item transire per aurum,
Atq; per argentum, cum pocula plena tenemus. 950
Denique per dissep-
ta domorum saxea voces
Pervolitant, permanat Odos, Frigusque, Vaporque;
Ignis: quin Ferri quoque vim penetrare suavit,
Undique qua circum corpus lorica coercet;

NOTÆ.

946. Diditus] Sive Diditus legas, per-
inde est.

954. Undique qua circum Corpus &c.] Ita
aliquando Lambinus, viz. Penetrare suavit
vis morbida Ferrum ea parte, qua parte
Lorica corpus undique circum coercet:
id est, Morbus etiam Loricarum tentat,
& corripit; neque Lorica, quæ totum
Homini corpus tegit & circumdat, arce-
re vim & causam Morbi externam potest,
quod minus in Corpus penetrat: In iterata
editione legit, quæ circum Corii lorica, id
est, qua parte circum & ambitur cor-
rii, quod Loricæ supponitur, & subji-
citur. coercet. Gifanius, Coli circum: Coli
autem circus sive circulus, est Pectus,
Venter, & latera; Vel potius Colobi cir-
cum, Nam colobium ambebat Pectus, cui
Colobio inducebatur insuper Lorica. Sal-
masius Epist. 52. ita constituit:

Permanat odos, frigusque, vaporque
Ignis, qui Ferri quoque vim penetrare suavit.
Denique, quæ circum colli lorica coercet
Morbida vis quæcumq; extrinsecus insinuat.
Postremo inquit, quæcumque, quæ circum
Cæli lorica coercet, id est, sub Cæli teg-
mine, vel, ut alibi, quæ nos Cæli ambit

amictus, morbida vis Corporibus insinua-
tur. Faber tandem,

Quis ferri quoque vim penetrare suavit
Undique quam circum corii lorica coercet,
Morbida vis quæcumq; extrinsecus insinuat.
Nam tempestatem Cælo, Terræve coactam
Vel Ferri natura timet, circumque
fatiscit.

Sensus erit, vi tempestatis Ferrum ipsum
discuti & diffingi, non itaque debere
tanto perè mirum videri si per poros &
meatus Loricæ corii munitæ Morbida vis,
sive pestilens & noxius Aër quandoque
insinuetur. Nihil placet, ac quid addam
vix habeo: Quid enim de Loricæ Lucre-
tius, quis enim unquam crediderit vim
Morbidam militis lorici lorica penetrare?
Quid insuper de Cæli ambitu? Nugæ,
intè nihil. Igitur pro Morbida
Vis in v. 959. legatur Ferrum Vis, & cum
plana erant omnia & perspicua, sæpe
enim lorici milites, dum urbem expu-
gnant, Plæ; Sulphure, seu Aqua ferven-
te aspersi vim fervidam loricæ suas pen-
etrantem senserunt. Hæc optime conve-
niunt præcedentibus, & sequentes versus
mihi videor rectè explicare.

Morbida

Morbida vis quæcunque extrinsecus insinuat. 955

Et tempestates terra coeloque coortæ

E coelo emotæ terraque repente faceffunt.

Quandoquidem nihil est, non raro corpore nexum.

Huc accedit, uti non omnia, quæ jaciuntur

Corpora cunque ab rebus, eodem prædita sensu, 960

Atque eodem pacto rebus sint omnibus apta.

Principiò, Terram, Sol excoquit, & facit are:

At glaciem diffolvit, & altis montibus altè

Exstructas ninguæ radii tabescere cogit,

Denique cera liquefcit in ejus pòsta vapore, 965

Ignis item liquidum facit æs, aurumque resolvit:

At coria, & carnem trahit, & conducit in unum.

Humor aquæ porro ferrum condurat ab igni,

At coria, & carnem mollit durata calore:

Barbigeras oleaster eò juvat usque Capellas, 970

Diffluit ambrosia quasi verò, & nectare tinctus:

At nihil est, Homini fronde hac quod amarius extet.

Denique Amaracinum fugitat Sus, & timet omne

Unguentum; nam, setigeris subus acre venenum est,

Quod nos interdum tanquam recreare videtur. 975

At contrà Nobis Coenum teterrima cùm sit

Spurcities, eadem Subus, hæc res munda videtur,

Insatiabiliter toti ut volvantur ibidem.

Hoc etiam superest, ipsa quàm dicere de re

Aggredior, quod dicendum prius esse videtur. 980

Multa foramina cùm variis sint reddita rebus,

Diffimili inter se natura prædita debent

Esse, & habere suam naturam quæque, viæque,

Quippe etenim varii sensus Animantibus insunt,

Quorum quisque suam propriè rem percipit in se. 985

Nam penetrare alià sonitus, aliaque saporem

Cernimus è succis, alià Nidoris odores,

Jucunda est, ut in illa insatiabiliter toti volvantur. Sed priusquam de ipsa re disputo, Hoc videtur declarandum; Nempe cum multi sint in diversis rebus meatus, isti meatus debent esse inter se dissimiles, & singuli debent habere propriam figuram, propriamque circumscriptiorem. Nam in Animalibus sunt varii sensus, & unusquisque istorum sensuum proprium suum obiectum proprio modo receptum in se percipit, Cernimus enim Senos per alios meatus transire,

Denique Tempestates in Cælo vel Terra orta subito è Cælo aut Terra erumpentes penetrant omnia & permanent, quoniam in rerum Natura nullum est Corpus, quod non est rarum, seu quod poros & meatus non habet. His adde, quod omnia Corpora quæ è rebus emittuntur non sunt ejusdem conditionis & figura; neque pariter rebus omnibus conveniunt, aut eodem modo in res omnes agunt: Primum Sol urit, & arefacit Terram, at diffolvit glaciem, & nives altis montibus altè exstructas radiis suis cogit tabescere; Denique Cera ab illius calore liquefcit; Ignis item liquefacit Aë, & resolvit Aurum, at contrahit Coria & carnem, & in unum conducit: Deinde Aqua indurat Ferrum, quod ab Igne capis mollescere, at Coria & Carnem ab Igne condurata emollit: Oleaster Capris Barbatis adeo gratus est, ut Nectaru & Ambrosia succos continere videatur, Homini verò nihil est frondibus istius arboris amarius; Denique Sus fugit Amaracinum, & timet omne Unguentum, Illud enim est Subus vehementer ingratus, quod Bos Hominem interdum juvat, & recreat: At è contra, cum Caenum sit nobis ingratisissima spurcities, Subus tamen adeo

NOTÆ.

957. Faceffunt] Discedunt, Lambinus; Mallem, Penetrant, & pervadunt omnia.

965. In ejus] Alii, In Ignis.

977. Res munda] Alii, Hac jucunda, viz. Spurcities, quæ lætio, quicquid sentit I. ambinnus, ferri potest.

986. Nam penetrare alià sonitus &c.] Si ne omni judicio Gifantius in utraque editione scripsit aliò, aliòque; cùm agatur de meando. penetrando, subeundo; unde mox legas per Saxa, per Lignum, per Aurum, & meare vitro, id est, per Vitrum. Faber.

Y y

Propter

Sapores per alias, & per alias
Odores. Præterea, aliud
videtur transire per Saxa,
aliud per Ligna, aliud per
Aurum, & Argentum, per
Vitrum aliud: Nam Ter
Vitrum Species & Imagines
rerum, per Aurum &c. Cal-
or transiit; Aliud quoque
citius & facilius alio per
eandem rem & eisdem me-
tus videtur transire, illud
enim facit meatuum natu-
ra, qua varia & diversa
est, ut paulo antè docui,
propter dissimilem naturam,
& diversam texturam rerum
in quibus ista foramina &
meatus sunt. Quapropter
cum hac omnia modo præpo-
sita bene probata, & confir-
mata sint, deinde facile ra-
tio reddetur, & manifesta
fiet Causa qua Ferrum as-
trahit. Primum necesse est
multa Semina, sive Hali-
sum quendam fluere ex hoc
Lapide, qui halitus imperu
suo discutiit & dimoveat
omnem Aerem, qui inter
Lapidem Ferrumque est co-
locatus. Cum vero hoc spa-
tium inanitur, & inter ter-
ram Lapidemque locus fit
vacuus, tum subito Ferri Se-
mina quadam, non quidem
à reliquo Ferri corpore solu-
ta in Vacuum prorumpunt,
atque inde fit ut totum Annuli corpus sequatur: Naque enim ulla res constat ex Seminibus qua
arctius conjungantur aut magis implicentur, quam frigidum rigidumque Ferrum: Ideoque mirum
est mirum, quod modo dixi, si plura Semina Ferri non possint in Vacuum prorumpere, quin totus
Annulus sequatur, quod quidem facit, & sequitur prorumpentia Semina, donec ad ipsum
Lapidem pervenit, illique latentibus quibusdam vinculis conjunctis adhaeret. Hoc autem fit in
cunctas partes, undecunque

Propter dissimilem naturam, textaque rerum:
Præterea manare aliud per Saxa videtur:
Atque aliud per Ligna: aliud transire per Aurum:
Argentoque foras aliud, Vitroque meare. 990
Nam fluere hæc Species, illac Calor ire videtur:
Atque aliis aliud citius transmittere eadem.
Scilicet id fieri cogit Natura viarum,
Multimodis varians, ut paulò ostendimus antè. 995
Quapropter benè ubi hæc confirmata atque locata
Omnia constiterint nobis præpòsta, parata:
Quod superest, facile hinc ratio reddetur, & omnis
Causa patefiet, quæ Ferri pelliciat vim.

Principio, fluere è Lapide hoc permulta } 1000
necesse est

Semina, sive Æstum, qui discutiit Aëra plagis:
Inter qui Lapidem, Ferrumque est cunque locatus.
Hoc ubi inanitur spatium, multusque vaccefit
In medio locus: extemplo primordia Ferri
In vacuum prolapsa cadunt conjuncta, fit utq; 1005
Annulus ipse sequatur, eatque ita corpore toto.
Nec res ulla magis primoribus ex elementis
Indupedita suis arctè connexa cohæret,
Quam validi Ferri naturæ frigidus horrore.
Quod minus est mirum, quod paulò diximus } 1010
antè,

Corpora si nequeunt de Ferro plura coorta
In vacuum ferri, quin Annulus ipse sequatur:
Quod facit, & sequitur donec pervenit ad ipsum
Jam Lapidem, cæcisque in eo compagibus hæsit.
Hoc fit item cunctas in parteis, unde vaccefit 1015

NOTA

1000. Principio, fluere è Lapide hoc &c.]
Duobus modis vim Magneticam ex-
posuit Epicurus, mirum verò alte-
rum prætermisisse Lucretium, nisi forte
ille excidit è textu, ac potissimum cum
versus sequatur, quibus non malè co-
hæret; cumque ea, quæ Lucretius ma-
gno apparatu præmittit, videantur esse
illi, quàm superflui accommodatiora;
Si plura requiras, vid. Gassendi Tom. 2.
pag. 125. ubi multa invenies qua E-

picuri doctrinam illustrent.

1015. Hoc fit item &c.] Quinque versus
qui sequuntur ad explicationem modò
propositam, quamvis id sentiat Gassendus,
pertinere non existimo: ibi enim per semi-
na è Ferro in locum vacuum ab effluvijs
Magnetis factum exilientia tota res agi-
tur; In his autem versibus Corpora id-
ibus in Vacuum prorunduntur: Ideoque
cum sequentibus rectius conjungi pos-
sunt.

Cunque

Cunque locus, five ex transverso, five superne :
Corpora continuo in vacuum vicina feruntur.

Quippe agitantur enim plagis aliunde, nec ipsa
Sponte sua sursum possunt consurgere in auras.

Huc accedit item, quare queat id magis esse: 1020

“ Hæc quoque res adjumento, motuque juvatur :

Quòd simul à fronte est Anelli rarior Aër

Factus, inanitusque locus magis ac vacuatus.

Continuò fit, uti qui post est cunque locatus

Aër, à tergo quasi provehat atque propellat. 1025

Semper enim circum positus res verberat Aër.

Sed tali fit uti propellat tempore Ferrum,

Parte quòd ex una spatium vacat, & capit in se.

Hic, ubi, quem memoro, per crebra foramina

Ferri est

Parvas ad parteis subtiliter insinuatus: 1030

Trudit & impellit, quasi Navim velaque Ventus.

Denique res omnes debent in corpore habere

Aëra, quandoquidem raro sunt corpore, & Aër

Omnibus est rebus circumdatus appositusque.

Hic igitur, penitus qui in Ferro est abditus Aër, 1035

Sollicito motu semper jactatur, eoque

Verberat Anellum dubio procul: & ciet intus

Scilicet: atque eòdem fertur; quo præcipitavit

Jam semel, & quamquã in partem conamina sumfit.

Fit quoque ut à Lapide hoc Ferri natura } 1040

recedat

Interdum,

ius habent; & Aër omnes res cingit, illarumque lateribus est adpositus: Hic autem Aër qui est in intimis Ferri partibus, irrequieto motu semper agitur, atque ita proculdubio verberat Anellum, & æque intus ciet, atque in eam partem (vacuum viz. spatium) fertur, in quam semel caput tendere, & Anellum movere: Aliquando etiam accidit, ut Ferrum ab hoc Lapide recedat,

NOTÆ.

1020. Huc accedit item &c.] Contendit motum Ferri abjuvari ab Aëre, ob continuam quandam istius motionem agitationemque: Et primum quidem v. 12. ab Aëre exteriori, qui cum semper urgeat, & urgeat vehementius qua ex parte copiosior est, non possit non impellere Ferrum in quam partem est parcius seu inanior, utpote versus ipsam Magnetem. Deinde v. 8. etiam ab interiori, qui pari ratione, cum semper agitur, commoveat, compellat, non possit non indere motum in quam partem spatium est inanis red-dicim.

1021. Hæc quoque res adjumento.] Hic ver-

sus mihi suspectus est, longè enim abest ab elegantia Lucretiana. atque eo detracto nihil de sententia decedit: Lambinus. Palmerius legit Molimento.

1030: Parvas.] Alii, Trimas, Trivas. & Pronas.

1040. Fit quoque ut à Lapide hoc &c.] Adnotat Gassendus, videri Lucretio perpe-tuum fuisse id experimentum, quo Magnes Ferrum interdum manifeste repellit, videturve repellere: Scilicet. depressum est esse in Magnete duas quasdam oppositas partes (Polos jam vulgò dicimus, alterum Boreum, alterum Austrinum) quarum uni si admoveatur unum Ferre

locus sit vacuus, five à late-re, five superne, corpora spatio inanis vicina in illud subito prorumpunt: quippe Corporum aliorum istibus agitantur, neque sponte sua possunt sursum in Auras consurgere. His conjunge alias causas qua hanc rem (motum Annuli ad Lapidem) juvent, Namque hæc res aliorum corporum impulsu promovetur; Quoniam simul ac Aër qui est à fronte Annuli (qui est inter An-nulum & Lapidem) rarior fit, locusque ex illa parte inanis magis ac vacuatur, Continuò fit ut Aër, qui est à tergo illius Annuli, promoveat ipsam & propellat: Nam Aër qui circa res est istas res verberat; tum verò propellit Ferrum quoniam ex una parte vacuus sit locus qui illud Ferrum extemplo recipit: Cum verò hic sub-tilis Aër, cujus mentionem feci, per crebras ferri meatus intrat ad singulas istius Ferri partes se applicuit, tum trudit & propellit Fer-rum, ut Ventus navim & vela. Denique omnes res debent in se continere Aë-rem, quoniam poros & me-

nempe consuetū modō fugere, modo sequi hunc lapidē; Etia vidi Ferrea Samothracia exulare, & ramenta Ferri in Vasis areis posita exsilire, cum Magnēs esset istū Vasis subditus. Tam vehementer Ferrum conatur recedere à Saxo cum Æs interponitur, & tanta inter Ferrum & Magnētem discordia creatur: Nempe quoniam postquam effluvia ab Ære ingressa sunt apertos meatus Ferri, illosque impleverunt, tum effluvia à Lapide veniunt, & meatus Ferri plenos inveniunt, neque viam per quam, uti solebant, transeant habentia, in ipsum Ferri corpus impingunt, illudque fluctu suo pulsant; Quo pacto Magnēs à se Ferrum rejicit, & per Æs interpositum repellit, quod tamen cum nullum Æs interponatur astrahit. Ne vero mireris quod huius Lapidis effluvia aliam item res non valeant impellere: Quadam enim res adeo ponderosa sunt, ut moveri non possunt, ex. gr. Aurum: Quadam autem res tot & tam laxos habent meatus, ut effluvia per illos transiant, neque unquam offendant, ita ut nunquam impelli possint ista res, atq. inter istiusmodi res Lignum præcipue enumerari potest, At vero Ferrum, cum sit res mediū generis, (cum sit minus grave quam Aurum, & minus rarum quam Lignum) quando quadam Æris corpuscula intra suos meatus recepit, tum demum sit,

Interdum, fugere, atque sequi consuetā vicissim. Exsultare etiam Samothracia ferrea vidi: Et ramenta simul Ferri furere intus ahenis In Scaphiis, lapis hic Magnes cum subditus esset: Usquadeo fugere à Saxo gestire videtur. 1045 Ære interposito discordia tanta creatur, Propterea, quia nimirum prius æstus ubi Æris Præcepit, Ferrique vias possedit apertas; Posterior Lapidis venit æstus, & omnia plena Invenit in Ferro: neque habet quā tranet, } 1050 ut antē.

Cogitur offensare igitur, pulsareque fluctu Ferrea texta suo; quo pacto respuit ab se, Atque per Æs agitat, sine eo quæ sæpe reforbet. Illud in his rebus mirari mitte, quod æstus Non valet à Lapide hoc alias impellere irē res: 1055 Pondere enim fretæ partim stant, quod genus Aurū: Ac partim Raro quia sunt cum corpore, ut æstus Pervolet intactus, nequeunt impellier usquam; Lignea materies in quo genere esse videtur. Inter utraq. igitur Ferri natura locata, 1060 Æris ubi accepit quædam corpuscula: tum fit,

NOTÆ.

Ferrex acūs extremum, trahatur ab illa, & si idem extremum postea admoveatur alteri, ab illa refugiat, repellique appareat; cum & aliunde oppositum ab ista trahatur, ab illa refugiat: At nimis sibi indulget vir ille magnus, nihil enim in his versibus proponitur de Fuga Ferri, quod per sequentia exempla non satis declarat. Sæpe autem vidit Lucretius minutos annulos, & ramenta Ferri in vase æneo posita subsultare, cum Magnes vas istud æneum subitis contingeret; & persuasus causam esse in Corpore æris interposito, (cum interposito tamen vitreo, ligneo, lapideo, quovis alio, haud secus contingat) ita causam exinde reddit, quod emissis quoque ex ære in frustula & ramenta Ferri corpusculis, spatiola Ferri iis sic complantur, ut accedentia deinceps corpuscula Magnetica per æs trajectory

ubi ea occupata comperiunt, subagitant, & quo possunt nisu propellant. v. 14.

1042. *Samothracia Ferrea*] Annuli Ferrei, pervii, & cassi; Olim Flamen Dialis gestabat, Annulo nisi pervio castoque ne utator: Demum Servi, & Plinii ætate Serotia jam ferrum auro cingunt, alia per sese mero auro decorant, cuius licentia origo nomine ipso in Samothrace, id institutum declarat: Plin. Nat. Hist. lib. 33. cap. 1.

1044. *Scaphiis*] Vasis à forma scaphæ.

1054. *Illud in his rebus &c.*] Quæri potest, quare Magnes non peræque subagitet propellatque ramenta cæterorum corporum: id fieri causatur v. 9. quod vel sint graviora quàm ut propelli valeant, vel, si sint leviora, laxiora quoque sint, ita ut Magnetis corpuscula per illa liberè transirent.

Impellant

Impellant ut eam Magnetis semina saxi.

Nectamen hæc ita sunt aliarum rerum aliena,
 Ut mihi multa parum genere ex hoc suppeditentur,
 Quæ memorare quæ inter se singulariter apta. 1065
 Saxa vides primum sola coalescere Calce:
 Glutine materies Taurino ita jungitur una,
 Ut vitio venæ tabularum sæpius hiscant,
 Quàm laxare queant compages taurea vincla.
 Vitigeni latices in Aquæ fontibus audent 1070
 Misceri, cum Pix nequeat gravis, & leve Olivum:
 Purpureusque colos Conchyli mergitur unâ
 Corpore cum Lanæ, dirimi qui non queat usquam:
 Non si Neptuni fluctu renovare operam des:
 Non, mare si totû velit eluere omnibus undis. 1075
 Denique res Auro Argentum concopulat una,
 Ærique æs Plumbo fit uti jungatur ab albo.
 Cætera jam quàm multa licet reperire? quid ergo?
 Nec tibi tam longis opus est ambagibus usquam,
 Nec me tam multam hîc operam consumere } 1080
 par est:

Sed breviter paucis restat comprehendere multa.

Quorum ita texturæ ceciderunt mutua contra,
 Ut cava convenienti plenis hæc illius, illa
 Hujusque: inter se junctura horum optima constat.
 Est etiam, quasi ut Anellis, Hamisque plicata 1085
 Inter se quædam possint coplata teneri:

operam in illis enumerandis consumere, sed paucis verbis ego multa breviter complectar: Res istæ quarum Textura ita mutuo respondent, ut hujus rei Cava illius Plenis, & illius Cava hujus Plenis conveniant, facillimè atque artissimè copulari possunt: Quædam etiam res quasi Hamis & Annulis copulata conjungantur,

ut illud impellant effluvia Magnetis. Neque quidem harum rerum tam admiranda est & singulari conditio, multa enim enumerare possum, quæ eodem modo sibi invicem unice conveniunt. Primum vides. Saxa calce sola coalescere, (compingi) Ligna tabula à Glutino taurino ita conjunguntur, ut sæpe in ipso solido ligno fissura & hiatus facilis fiant, quàm Glutini istius vincula dissolvi possunt: Vinum cum Aqua miscetur, non item grave Pix, & leve Oleum: Et Purpureus Conchyliorum color ita totum Lana corpus imbuat, ut nunquam separari possit: imò nunquam, licet omnibus Neptuni fluctibus pristinum colorem revocare, totoque mari purpureum eluere conaris. Denique una res Aurum Argentum copulat, æs quoque ab albo Plumbo Æri jungitur. Quàm multa ejusmodi invenire licet? Quid igitur? Nec tibi opus est tam longis ambagibus, nec mihi fas est tam multam

NOTÆ.

1062. Magnetis Semina saxi] Alii, Magnetis flumina Saxi: Alii, Magnetis flamina saxi.

1063. Nec tamen hæc ita sunt &c.] Hætenus de Ferri motu ad Magnetem, aut ejusdem à Magnete fuga; quod ad ipsam adhesionem attinet, par est quoque inter alias res consensus, quippe quæ una tantum certa que re copulari, & connecti possunt. Si verò ipsum modum adhesionis requiras, in extremis partibus Magnetis Hamos, in extremis partibus Ferri Annulos concipe, & nihil amplius inquires v. 25.

1067. Glutine taurino] Glutinum præstantissimum fit ex Auribus Taurorum, & Genitalibus: Plinius Nat. Hist. lib. 28. cap. 17.

1076. Denique res auro argentum &c.] Faber.

Denique rei auro non Aurum copulat una?

rectè quidem, Aurum Auro conjungitur, ut æs Æri versu sequenti: Non tamen rejicienda est vulgata Lætio, nam supra Aquæ miscetur Vino &c. Vid. Plin. Nat. Hist. lib. 33. cap. 5.

1078. Quid ergo?] Quasi dicat, num me idcirco hoc loco ea omnia referre oportet? Lambinus.

1083. Hujus (cava illius plenis) Id est, Hujus corporis cavitates, solidis illius corporis & prominentibus corpufculis.

1086. Coplata] Copulata, ut Gubernaculum.

De.

Et hoc modo Magnes Ferro videtur connecti. Nunc, quæ sit Morborum causa, atque unde Pestis orta humano generi, pecudumque gregibus cladem letiferam consilere possit, docebo: Primum supra docui multarum rerum esse Semina, quæ nobis sunt salubria, è contrâ etiam necesse est multa esse noxia et pernicioſa; illa autem cum casu coorta infecerint Cælum, tum Aer fit Pestilens; Omnis autem vis et pestilentiar morborum aut extrinsecus, ut Nubes et Nebula, superne per Cælum veniunt, aut sæpe surgunt ex ipsa Terra, cum semel humida compaſcunt, interpestivis pluviiſ, et Solibus afflicta. Nonne etiam vides illos qui à patria sua domoque praeſul adveniunt, (peregrinos Elephites) novo insolitoque Aere et Aqua affici et affligi? nempe quia Aer plurimum differt ab illo quo antea utebantur. Nam quantum præsumamus Aërem Britannicum differre ab eo Aere qui est in Ægypto, quæ Mundi Axis claudicat:

Quod magis in Lapide hoc fieri Ferroque videtur.

Nunc, ratio quæ sit Morbis, aut unde repente Mortiferam possit cladem consilare coorta

Morbida vis Hominum generi, Pecudumque; } 1090
catervis,

Expediam. Primum multarum semina rerum

Esse supra docui, quæ sint vitalia nobis:

Et contrâ, quæ sint morbo, mortique, necesse est

Multa volare; ea cum casu sunt fortè coorta,

Et perturbarunt cælum, fit morbidus Aër. } 1095

Atque ea vis omnis Morborum, pestilentialisque,

Aut extrinsecus, ut nubes nebulæque superne

Per cælum veniunt, aut ipsa sæpe coorta

De terra surgunt, ubi putrorem humida nacta est,

Interpestivis Pluviis, & Solibus iecta. } 1100

Nonne vides etiam cœli novitate, & aquarum

Tentari, procul à patria quicunque domoque

Adveniunt? ideo quia longè discrepat Aër.

Nam quid Britannum cælum differre putamus,

Et quod in Ægypto est, quæ mundi claudicat? } 1105
Axis?

N O T A.

1088. Nunc ratio qua sit Morbis &c.] Unica remanent irati Numinis indicia. Morbi Epidemii & Pestes; Si verò nihil in his admirabile & divinum, actum erit de Providentia: Ut Pestis ratio explicetur non longis ambagibus opus est, Quippe ut in Universo multa sunt corpuscula Hominibus reliquisque Animalibus salubria, ita plurima noxia & letifera: Quandocunque hæc noxia corpuscula, sive per Cælum intromissa, sive à Terris surgentia Aërem repleverunt, morbidus fit iste Aër, & inde Pestis in viscera Hominum ingressus. v. 13. Si peregrina hæc corpuscula rejicias, Aërem ipsum exente, atque in illo tanti mali cladisque originem invenies: Nam diversarum regionum diversus Aër, inde qui sanus Indigenis. Adveniens ipsique insalubris insaluber. v. 11. Inde etiam Morbi quibusdam regionibus peculiare v. 5. Jam verò acrius regionis Aër in alteram feratur; sequatur, necesse est, totius Cœli corruptio v. 6. Inde Fontes, Herbarum incipiunt, vel demum ipsi Aër corruptus enecat v. 13. Hanc disputationem demum consummat

Lucretius exemplo memorabilis illius pestis, quæ vigente bello Peloponnesiaco Athenis contigit, & quam fusè describit v. 149.

1103. Discrepat Aër] Alii, Discrepant res, ineptè.

1104. Britannum (ærum) Ut apud Horat. Italum Cælum: Dis patris, Itaque Cælo. Lambinus tamen legi

Nam quid Britanno cœlo differre putamus
Id quod in Ægypto est.

Codices constanter Britannum, unde Faber Britannidum: Græci enim insulas illas omnes Bperlandias vocant.

1105. Claudicat Axis] Sæpe Lucretius Claudicat, pro Desicit: Quæ Mundi claudicat Axis, id est, quæ parte Axis, seu Polus Arcticus, qui nobis sublimis semper apparet, illis est depressus; seu quæ parte Mundus inclinatus est ad ora nobis ignotam, quam Græci ἀνατολή vocant, nostro Axi contrariam: Est autem hæc pars meridionalis, seu Australia. Lambinus.

Quidre

Quidve quod in Ponto'ft differre à Gadibns, atque
Usque ad nigra virùm, percoctaque sæcla calore.
Quæ cum quatuor inter se diverfa videmus,
Quatuor à ventis, & cœli partibus eſſe,
Tum color & facies hominum diſtare videntur 1110
Largiter, & morbi generatim sæcla tenere.

Eſt Elephas morbus, qui propter flumina Nili
Gignitur Ægypto in media, neque præterea uſquâ.

Atthide tentantur Greſſus, Oculique in Achæis
Finibus, inde aliis alius locus eſt inimicus 1115

Partibus, ac membris: varius concinnat id Aër.

Proinde ubi ſe Cœlû, quod nobis forſè alienû'ft,
Commovet, atque Aër inimicus ſerpere cœpit:

Ut nebula, ac nubes paulatim repit, & omne

Quà graditur, conturbat, & immutare coactat. 1120

Fit quoque, ut in noſtrum cùm veni deniq; cœlum,

Corrumpat, reddatque ſui ſimile atque alienum.

Hæc igitur ſubitò clades nova, peſtilentiſque,

Aut in aquas cadit, aut fruges perſidit in iplâs,

Aut alios hominû paſtus, pecudumq; cibatus: 1125

Aut etiam ſuſpenſa manet vis Aëre in ipſo:

Et cùm ſpiranteis miſtas hinc ducimus auras,

Illa quoque in corpus pariter ſorbere neceſſe'ft.

Conſimili ratione venit Bubus quoque ſæpe

Peſtilitas, etiam pecubus balantibus ægror. 1130

Nec refert utrum nos in loca deveniamus

Nobis adverſa, & cœli mutemus amictum:

An cœlum nobis ultrò natura cruentum

Deferat, aut aliquid, quo non conſuevimus uti:

Quod nos adventu poſſit tentare recenti. 1135

autem malignitas & Peſilentia in noſtrum Cœlum ſubitò irrepens vel in Aquas cadit, vel in Fruges & Herbas, aut alia Hominum alimenta, & Pecudum pabula deſcendit; aut Malignitas in ipſo Aëre ſuſpenſa manet, & cùm (reſpiremus) ſpirantes auras ex Aëre ducimus, neceſſe eſt ut noxia, quæ cum Aëre miſcentur, corpuscula in corpus noſtrum ducamus: Eodem modo Boves Ovesq; Peſtu frequenter corripit: Neque intereſt, utrum Nos veniamus in loca nobis infeſta, Aeriſq; ambibum mutemus, an Natura ſponte ſua noxium nobis Aërem deferat, aut aliquod aliud cui non aſuſti ſumus. Quodq; recenſer in noſtrum Cœlum delatum inſolita vi nos tentare poſſit & aſſicere.

NOTÆ.

1112. *Eſt Elephas*] *Elephantia*, & *Elephantiaſis* dicitur, & alii aſſerunt hunc Morbum infeſtare tantum incolæ Ægypti qui de Nilo bibunt: At Celfus lib. 3. cap. 25. Ignorut pene in Italia. in quibusdam regionibus frequentiffimus eſt morbus; vide plura.

1132. *Calis amictum*] *Alit*, *calum amictum*: Et in ſequenti verſu *Inimicus* aut

corruptum pro Cruentum, ſed jam occupatus ſum, nec ſequar.

1136. *Hæc ratio quondam &c.*] Sequitur Peſtis, quæ Athenas olim vaſtavit, deſcriptio, è ſecundo Thucydidis libro, & tertio Hippocratis de Morbis Popul. deſumpta, Quam adeò feliciter expreſſit, ut, Macrobio iudice Sar. lib. 6. Cap. 2. Virgilius Georg. 3. cerè Ovidius Met. 7. habuit quem imitaretur.

Hæc

Huiusmodi Pestis & Vis le-
thifera Atheniensium Agros
aliquando reddidit funestos,
vias vastavit, Urbemque
civibus exhaussit; nam a re-
motissimis Ægypti finibus
orta veniens, magnum Aë-
ris spatium, multumque Æ-
quor permensa, tandem A-
theniensibus incubuit, inde
Homines morbo mortique ca-
tervatim dabantur. Prin-
cipio, caput Fervore incen-
sum gerobant, geminasque
oculos rubentes suffusa luce;
Fauces intrinsecus sudabant
atro sanguine, vocis via ulce-
ribus septa coibat, & Lingua
Animi interpret manabat
sanie, ulceribus lingua-
scens; facile moveri non po-
tuit, & tactu aspera: Inde
ubi via morbidus per fauces
descendens pectus compleve-
rat, & in ipsa Ægrotum
corda confluxerat, tum qui-
dem labefacta erant om-
nia Vita munimina; Spi-
ritus foras volvebat ex ore
tetrum odorem, haud ab-
similem illi qui è putridis
cadaveribus oritur; Animi
totius vires, omniaque Cor-
poris membra penitus lan-
guebant in ipso mortis
limine constituta: Hisq; malis
intolerabilibus perpetuo
adjuncta eras tristis

Hæc ratio quondā morborum, & mortifer æstus
Finibus Cecropiis funestos reddidit agros,
Vastavitque vias, exhaussit civibus urbem.
Nam penitus veniens Ægypti è finibus ortus,
Aëra permensus multum, camposq; naranteis, 1140
Incubuit tandem populo Pandionis: omnes
Inde catervatim morbo mortique dabantur.

Principio, caput incensum fervore gerebant;
Et duplicem oculis suffusa luce rubenteis. 1145
Sudabant etiam fauces intrinsecus atro
Sanguine, & ulceribus vocis via septa coibat;
Atque animi interpret manabat lingua cruore,
Debilitata malis, motu gravis, aspera tactu:
Inde, ubi per fauces pectus compleerat, & ipsum
Morbida vis in cor moestū confluxerat ægris: 1150
Omnia tum verò vitæ claustra lababant.
Spiritus ore foras tetrumolvebat odorem,
Rancida quo perolent projecta cadavera ritu.
Atque animi prorsum vires totius, & omne
Languebat corpus, lethi jam limine in ipso. 1155
Intolerabilibusque malis erat anxius angur

Assidue

NOTÆ

1136. Hæc ratio morborum &c.] Pestis
viz. ab Aëre alieno ortus, Mortifer æstus,
Alit, Aër, sed Æstus olim Macrobius.

1139. Nam penitus veniens &c.] Ἡρώδοτος
δὲ τὸ μὴ πρῶτον, αἰὲς λέγεται, ἐξ Ἀφρικῆς
τῆς ὑπὲρ Αἰγύπτου, ἐκταῖον δὲ, καὶ ἐς Αἰ-
γύπτου, & Λιβύης κατέστη, καὶ ἐς τὴν Βασι-
λίαν γὰρ τὴν πολλήν, ἐς δὲ τὴν Ἀθη-
ναίων πόλιν ἔκπεπνεν ἡ νόσος. Thucy-
dides.

1143. Principio, caput incensum &c.]
Πρῶτον μὲν τῆς κεφαλῆς θερμὸν ἰσχυρὰ, &
τῶν ὀφθαλμῶν ἐρυθρῶν καὶ φλόγῳσι ἐλάμ-
βαιναι: Idem Thucydides.

1144. Suffusa luce] Viz. Orbibus Oculo-
rum sanguine suffusis.

1145. Sudabant etiam &c.] Καὶ τὰ ἐν-
τὸς, ἢ τὰ φάρυγγος, καὶ ἡ γλῶσσαι αἰθρῶς αἰ-
μυγνῶν ἦν. Thucyd.

1149. Inde ubi per fauces pectus &c.]
Καὶ εὖ ἐν πολλῇ γῶνι κατέστησαν ἐς τὴν

ἐσθὴν ὁ πᾶσι μετὰ βηχὸς ἰσχυρὸς, & ἐπὶ τῇ
ἐς τὴν καρδίαν ἐνηέσαν, ἀνίστατο δὲ
αὐτὴν & διαπνεύματα πολλὰ πύσαι, ὅσην
ὑπὸ ἰατρῶν ἀπομαρμένον οἶον, ἐκπύσαι.
E quibus intelligere possumus quid velint
ista, Omnia Vitæ claustra lababant, &c. Se-
quebatur viz. omnium Intestinatorum
convulsio, atque inde excretiones cum
torminibus.

1150. In cor] Stomachum: Schol. ad
Thucyd. Οἱ παλαιοὶ ἰατροὶ τὴν στήθε-
ος καρδίαν ἐκάλουν, & καρδιῶν γωνίαν τὴν πό-
ρον τὴν στήθεος.

1152. Spiritus ore foras.] Duos hos ver-
sus suo loco emotos versui 1149. Subjun-
gendos esse censo; Ita enim Thucydides,
& πρὸς μὲν ὅσων, & δυνάμεις ἦσαν:
Et deinde melius conveniunt omnia,
pressiusque declaratur Thucydides nar-
ratio.

1156. Intolerabilibusque &c.] Thucyd.
& αὐτὰ (viz. διαπνεύματα) modò
memoratz

Affiduè comes, & gemitu commissa querela,
Singultusque frequens noctem persæpe, diemque,
Conripere affiduè nervos & membra coactans,
Dissolvebat eos, defessos antè, fatigans. 1160
Nec nimio cuiquam posses ardore tueri
Corporis in summo summam ferviscere partem:
Sed potius tepidum manibus proponere tactum,
Et simul ulceribus quasi inustis omne rubere
Corpus, ut est per membra Sacer cum diditur } 1165
ignis.

Intima pars homini verò flagravat ad ossa :
“ Flagravat stomacho flamma, ut fornacibus intrus.
Nil adeo posset cuiquam leve, tenueque membris
Vertere in utilitatem : ad ventum & frigora semper
In fluvios partim gelidos ardentia morbo 1170
Membra dabant, nudum jacentes corpus in undas.
Multi præcipientes lymphis putealibus altè
Inciderunt, ipso venientes ore patente.
Infedabiliter fitis arida corpora merfans

captabant : Alii membra sua morbo ardentia in gelidos fluvios mittebant, nuda corpora in undas jacentes. Multi in puteis sese præcipientes egerunt, rictu patente insipientes : Et fitis arida quæ semper torreat neque satiari potuit.

NOTÆ.

memorata) μετὰ τὴν αἰσθητικὴν μὲν ἀλλήλῃς ; Schol. τὴν αἰσθητικὴν μὲν ἀλλήλῃς, τῆς δὲ οὐσι-
πείας δηλοῖται. Atque ita forsitan ipse Thu-
cydides, sed latior vocis istius apud Lucre-
tium acceptatio, & tam Animi anxie-
tatem quàm intestinorum tormina sig-
nificat.

1158. Singultusque frequens] Λύγξ τι
τοῖς πλείοσιν ἐνέπιπτε κινή, σμυσμὸν ἐν-
διδόντα ἰατρὴν Thucyd. Lambinus legit
λύγξ πυκνὴ, propter vocem Frequens :
At verò λύγξ ipsa est singultus frequens.
Istum autem Singultum, qui κινή δι-
citur, (alius autem πλήρης) Convulsio-
nes maximè sequuntur.

1161. Nec nimio cuiquam &c.] Καὶ τῷ
ῥ' ἔχθον ἀπτομένην σῶμα σὺν ἄρσιν θι-
μὸν ἦν, ἔτε χλωρὸν, ἀλλ' ὑπερθερὸν πε-
λιδίων, φλυκτείνους μικροῖς, & ἑλκυσιν
ἐξηθηκός. Thucyd.

1165. Sacer Ignis] Ejus viz. generis,
quod est subrubicundum, aut mistum ex
pallore & rubore ; exasperatumque per
pustulas continuas, quarum nulla altera

Animi anxietas, & querela
gemitu commixta ; & fre-
quens singultus per noctem
diemque crebris convulsioni-
bus nervos & membra con-
torquens, dissolvebat miseros
homines vi morbi antè sati-
gatos vehementer exercens :
Nec tamen sentire potuisti
summam Corporis alicujus
partes nimio fervore incen-
di, sed potius tepidas & mo-
deratè valentes tactus ex-
pertus est ; & omne Corpus
ulceribus quasi inustis rube-
bat, ut fit, cum Sacer Ignis
per membra Serpit ; Inte-
rioribus autem partes & viscera
usque ad ossa flagrabant.
Flamma intus in Stomacho
tanquam in fornacibus fla-
grabat ; ita ut nullum ve-
stem, uscuque levem te-
nuemque, pati potuerunt,
Frigus semper ventumque

major est, sed plurimæ perexiguæ : Celsus
lib. 5. cap. 28.

1166. Intima pars Homini &c.] Τὰ δὲ εν-
τὴς ὕψους ἐκείνου, ὥς μὴ τὸ πᾶν λαπλῶν
ἰμεκτικὸν & σπινδαῖον τοῖς ἐπιτολάς, μὴτ'
ἀλλὰ πῇ ἡ ζωὴν ἀνιχνεύει. Thucyd.

1166. Ad Offa] Alii, Adesa : Quidam
insuper rejiciunt versum sequentem.

1168. Nisi adeo ut posset] In sequenti
versu τὸ Fortasse est absolutum, ut sæpe
aliàs ; Alii, Versi in Utilitatem.

1170. In fluvios partim &c.] Ἡδιστα τὰ
ἀντὶς ὁδὸν ὑπὸ τοῦ σῶμας αὐτῶν ἐπὶ τῇ
& πάλιν : ἡδιστα ἐν φρίκῃ τῇ δι' ἣν πεπαι-
στω συνηθισμένοι, & οὐ τὸ ὁμοίῳ χειρὸς ἡκεῖ
τὸ τε πλεον, & ἑλαστον πλεον.

1174. Infedabiliter fitis arida corpora mer-
fans] Legendum videtur

Infedabiliter fitis arida corpora vexans.
Ita certè ratio suadet ; si illud Infedabiliter,
quod cum Merfans non bellè concinit :
Faber : Verè ut id probet Faber, & hac
quidem scripti versum præcedentium
immemor, quòd si considerasset Ægros
in undas insipientes, vocem Merfans pro-
basset.

Z z

Æquabat

effecit ut largissimus Aqua
haustus exiguus videretur.
Neque unquam cessabant do-
lores, nulla quies, aut Som-
nus, corpora jacebant conti-
nuo morbo fatigata, Medi-
cina tacito timore mussabat;
quippe ardentia Oculorum
lumina totas noctes patentia
versabant somno expertia.
Tum etiam multa alia ap-
parebant Mortu indicia;
Mens viz. dejecta, tristitia
metuque perturbata, Eros
massa, Vultus acer, & Fu-
riosus; Porro Aures solli-
cita, & sonoris plena,
modo Creber spiritus, modo
ingens, & raro ductus; &
humor alius sudoris per col-
lum stillans, Spuma tenuis,
minuta, & croceo colore
rincta, salsa, & per fan-
ces asperas vix vehementi
russi ejecta. In manibus
Nervorum contractio, &
membrorum Tremor, Frigusque à pedibus paulatim serpens: Denique cum Mors appropinquaret,
Nares erant compressæ, Nasi acumen attenuatum, cavati Oculi, cava Tempora, Pellis frigida
& dura, rictus inhorruit, & Eros tenta erat:

Æquabat multum parvis humoribus imbrem. 1175
Nec requies erat ulla mali, defessa jacebant
Corpora, mussabat tacito Medicina timore,
Quippe patentia cum totas ardentia nocteis
Lumina versarent oculorum expertia somno,
Multaq; præterea mortis tum signa dabantur, 1180
Perturbata Animi mens in moerore, metuque,
Triste supercilium, furiosus vultus, & acer,
Sollicitæ porro pleneque sonoris aures,
Creber spiritus, aut ingens, raroque coortus,
Sudorifq; madens per collū splendidus humos, 1185
Tenuia spuma, minuta, croci continctæ colore,
Salsæque per fauceis raucas vix edita russi:
In manibus verò nervi trahier, tremere artus:
A pedibusque minutatim succedere frigus
Non dubitabat, item ad supremum deniq; } 1190
tempus

Compressæ nares, nasi primoris acumen
Tenue, cavati oculi, cava tempora, frigida pellis,
Duraque, inhorrebat rictum, fons tenta minebat;

NOTÆ.

1175. *Æquabat multum &c.*] Efficie-
bat, ut quantumvis larga Aquæ copia pro
nimia siti restuantiū corporum exigua
videretur.

1176. *Nec requies erat &c.*] Καὶ ἡ ἀπο-
ρία & μὴ ηὐραϊνὴ, & ἡ ἀνευρηκτικὴ ἐπι-
κρίσις ἀποπνεύσεως.

1177. *Mussabat tacito &c.*] Ita novum
& inusitatum Morbi genus fuit, ut Medi-
ci incerti quid agerent, dubia quædam
sed plena timoris murmura mittebant,
Thucyd. & γὰρ ἰατρῶν ἡμεῶν τὸ σφῶτον θε-
ραπεύοντες ἀνέειπε.

1180. *Multaq; præterea &c.*] Versus 14.
inferuntur non à Thucydide desumpti,
quos præclaros licet & insignes si ided reji-
ceremus, (nam Poëta Historici fidissimus
Interpres) non est quod aliquis irasca-
tur; sed quoniam sunt digni Lucretio ad-
mittantur.

1183. *Sollicita porro*] Aures sonoris,
ut Mentis curis plenæ sollicitæ dicuntur.

1184. *Aut Ingens*] Alii, Ac Ingens,
frustra.

1191. *Nasi primoris*] Tacitus, In primori
Acie: & Aulus Gellius lib. 1. Cap. 18.
Varro in primoris libro scripsit de ratione voca-
bularum scitissimè.

1193. *Inhorrebat rictum*] Lucretius lib.
5. v. 1063.

Magna molossium
Mollia ricta fremunt.

1193. *Fons tenta minebat*] Id est, Immi-
nebat, Latinius, ut suprâ, *Inclinata mi-
nebat* &c. Alii *Manebat*: id est *Fluebat*: ab-
surdè. Nam res tentæ non sunt. Leg.
igitur: *Minabat*. Hippocrates, *ὁ ὀφθαλμὸς
τὸ μὲν ὅπου σκληρὸν τε, & πικρὸν
παρὰ τὸν*: Celsus lib. 2. cap. 6. *Cutis circa
frontem dura, & intenta*. Forsan etiam Le-
gi potest *Minabat*: Ut enim Veteres *Mi-
nito*, ita forsân *Mino*: Nisi alicui placeat
Manebat, id est, *Erat*. Rugerius deni-
que, *Inhorrescens rictum* *Frons tenta mi-
nebat*.

Nec

Nec nimid rigida pōst strati morte jacebant :

Oftavoque ferē candenti lumine solis,

Aut etiam nona reddebant lampade vitam.

1195

Quorum fiquis (ut est) vitārat funera lethi,

Ulceribus tetrīs, & nigra proluvie alvi ;

Posteriūs tamen hunc tabes lethumq̃ manebat :

Aut etiam multus capitis cum sēpe dolore

1200

Conruptus sanguis plenīs ex naribus ibat :

Huc hominis totæ vires corpusque fugebat.

Profluvium porro qui tetri sanguinis acre

Exierat, tamen in nervos huic morbus & artus,

Ibat, & in parteis genitales corporis ipsas.

1205

Et graviter partim metuentes limina lethi

Vivebant ferro privati parte virili :

Et manibus sine nonnulli pedibusque manebant.

In vita tamen, & perdebant lumina partim :

Usqueadeo mortis metus his incesserat acer.

1210

Atque etiam quosdam cepere oblivia rerum

Nec multo post primū mortis accessum rigida morte strati jacebant, (moriebantur,) nam octavo aut nono die reddebant Animam. At si quis Egrotorum mortem ipsam vitavit, (quidem autem vitabant) rupit tetrīs ulceribus, & nigro alvi profluio adjutus, illam tamen demum Tabem languebat & interit : Aut multus corruptus Sanguis cum dolore Capitis & plenīs ipsius naribus effluxit ; & eadem via omnes Homines vires, totumq̃ Corpus emanebat : At verō qui lethali isto Sanguinis profluvio non liberabatur, illi tamen in nervos atq̃ Artus ibat Morbus, imō in ipsas partes genitales Corporis, & multi mortem

vehementer timentes vivebant ferro privati membro virili. Multi manus, pedesque amittebant, tamen manebant in vita, Multi denique oculos perdebant. Acer metus Mortis miseris hoste Homines tam penitus occupaverat : Quidam denique ita cunctarum rerum obliviscebantur.

NOTÆ.

1194. Nec nimid rigida &c.] Δυσθέρτο οἱ πλείους ὀνείλαιος & ἰοδύμοις ὑπὸ τῷ ἐντὸς καὶ ὑμῶν. Thucyd. Lucretius autem, *Oftavo aut nono die.*

1197. Quorum fiquis, ut est, &c.] Εἰ Δυσθέρτῳ ἐπισημῶντι τῷ ἰοδύμῳ ἐς τὴν κηλίδαν, & ἐκείνῳς τῇ αὐτῇ ἰατρῶς ἐξυγνομένης, καὶ Δυσθέρτῳ ἀκράτῃ ἐπιπύλῳς, οἱ παῖδες ὑπερὶ Δυσθέρτῳ ἀδίκῃ διαθέρτο. Thucyd.

1198. Nigra proluvie Alvi :] V. 1203. Tetri sanguinis acre profluvium. Thucyd. Δυσθέρτῳ ἀκράτῃ (sive ἀκροῦτος legas perinde est, ac Δυσθέρτῳ ἀκροῦτος non Sincerum & purum, sed vehemens, & immoderatum Alvi profluvium interpretis) ἐπιπύλῳς.

1200. Aut etiam multus capitis &c.] Tres sequentes versus in Thucydide ne queras, neque enim obscurū, quod vult Lambinus, exprimuntur : atque ideo additos crediderim, ut *Acre profluvium tetri sanguinis* explicetur.

1202. Huc Hemipis &c.] Hæc Faber, id est, ex parte, per nares scilicet.

1205. Profluvium porro &c.] Δυσθέρτῳ δὲ

Δὲ πάντῳ τῷ σώματι ἄνωθεν ἀρχόμενοι τὸ ἐν τῇ κεφαλῇ πρῶτον ἰδρυθὶς καὶ : v. 1143. Principio, caput incensum &c. & ἔτις ἐκ τῷ μύσῳ (κινδύνῳ) δηλονότι Schol.) περιήνοτο, καὶ γὰρ ἀκροῦθελον ἀντίληψις αὐτῷ ἐπισημῶντι, κατὰ τὴν πύλῳς καὶ ἐς τὴν Αἰδίαν, & ἐς ἀκροῦς χεῖρας, & πύλῳς : καὶ πύλῳς στερομένητοι τέτατον διφύρῳ, εἰς δὲ οἱ & τῷ ἰσθμῶντι : Thucyd.

1204. Exierat profluvium Sanguinis] Sic v. 1215.

----- Αἶμα exiret odorem.

& lib. 5.

----- Exhibant dentis adæstus

Junonia : Virgilius, Corpore telæ modo atque oculis vigilantibus exiit.

1211. Atque etiam quosdam &c.] Τὰς δὲ καὶ λήθῃ ἐλαμῶσαις παρρητικῇς ἀκροῦθελῶς (ὡς ἀκροῦθελῶς Schol.) τῷ πύλῳς οὐ μύσῳ, & ἰγνοῦσαν σφῆς τῇ αὐτῇ, καὶ τῷ ἰσθμῶντι. Thucyd.

ΖΖ 2

Cunctarum

us seipſos non cognoscere.
Et cum multa Cadavera
acervatim humi jacebant
inhumata, tamen Volucres
& Fera longe ab iis recede-
bant lethalem odorem vitau-
er, vel statim atque de-
gustaverant agebant Ani-
mam. Tum verò interdiu
vix ulla apparuit Avis, ne-
que noctu Fera Sylvis exi-
bant. Nam peste plerumque
afficiebantur & perierunt :
Præcipuè fidi Canes in omni
platea strati animam redde-
bant languidam, nam Pestis
vitam membris extorsit : Fu-
nera sine ulla pompa ullisque
amicis prosequentibus rapi-
bantur : Neque ullum erat
commune agri omnibus re-
medium, nam quod (recrea-
vis alior) aliis dederat li-
cere volvere in ore vitales
aureas Aëris, & inuerti Cæ-
lum, illud erat exitio aliis,
& mortem accelerabat. In
his autem malis hoc unum
erat maximè miserandum
& luctuosum, quid quàm
primùm aliquis se Morbo

affectum sentiebat, tanquam esset ad mortem damnatus, tristis maſſusque jacebat, vitam desperans,
expectans mortem miserè Animam expirabat. Ideò autem crebriora erant funera,

Cunctarum, neque se possent cognoscere ut ipsi.
Multaque humi cum inhumata jacerent corpora
supra

Corporibus, tamen alituum genus atque ferrarum
Aut procul abstinebat, ut acré exiret odorem : 1215
Aut, ubi gustâret, languebat morte propinqua.
Nec tamen omnino temerè illis solibus ulla
Comparebat avis, nec noctibus sæcla ferrarum
Exibant sylvis : languebant pleraque morbo,
Et moriebantur : cum primis fida canum vis 1220
Strata viis animam ponebat in omnibus ægram.
Extorquebat enim vitam vis morbida membris.
Incomitata rapi certabant funera vasta :
Nec ratio remedi communis certa dabatur.
Nam quod aliis dederat vitaleis Aëris auras 1225
Volvere in ore licere, & cœli templa tueri :
Hoc aliis erat exitio, lethumque parabat.

Illud in his rebus miserandum & magnopere unū
Ærumnabile erat, quod, ubi se quisque videbat
Implicitum morbo, morti damnatus ut esset, 1230
Deficiens animo moesto cum corde jacebat
Funera respectans, animam & mittebat ibidem.
Idque vel in primis cumulabat funere funus.

Quippe

NOTÆ.

1213. Multaque humi cum &c.] Τα ὄρ-
νια, καὶ περισσώδη, ὅσα ἀνθρώπων ἀπὸ τῆς
πολλῆς ἀτυχίας γίνονται, ἢ ἐσθλοῦ,
ἢ καυσιμῶν διαφθίγγονται. Thucyd.

1217. Nec tamen omnino &c.] Τακμή-
θων δὲ, (viz. modo dicta vera esse)
ἢ μὴ τοῖς ἰσθμίοις ἐπιτελεῖσθαι σφῆς ἐξέ-
ναι, καὶ σὺν ἐωρῶντο ἔτι ἄλλως, ἔτι
ἄλλοι τοῖς ἐν δὲν : Thucyd.

1217. Solibus] Viz. Diebus : Macro-
bius olim Sedibus, at voci Noctibus in se-
quenti versu melius respondet vox Soli-
bus, quamvis Alii legant Noxia sæcla fe-
ratarum.

1220. Cum primis fida canum vis &c.]
Οἱ δὲ κύνεις, μέγιστον αἰσθησὶν παρέχον
ἢ λυσιτελεῖν. ὁ δὲ τὸ συνδρασκῶναι.
Thucyd.

1223. Incomitata rapi &c.] Non agno-
scis Thucyd.

1224. Nec ratio remedi &c.] Ἐν τῇ ἐ-
ν δὲ κατὰ τὴν ἰατρικὴν, ὡς εἰπὴν ὅτι καὶ
σφῶν φέροντας ὠφελῆν, τὸ γὰρ ἐμπει-
ρῶν, ἄλλων τῶν ἐπὶ τῶν αἰσθησῶν. Thucyd.

1225. Aëris auras volvere &c.] Uno
verbo Vivere est. Faber : Cœli templa tueri :
Virgilius Æn. 4.

Tadet cœli convexa tueri.

1228. Illud in his rebus &c.] Δυστυχί-
αν δὲ παντὸς ἢ ἐ κακῇ ἢ ἐ ἀθυρίᾳ,
ὅποτε τῆς αἰσθησῶν καὶ μῶν, αὐτῶς γὰρ τὸ
ἀνέλπυστον αὐτῶς πᾶσι ποιοῦναι τῇ γνώμῃ πολ-
λῇ μέγιστον σφῶν αἰσθησῶν, ἐ σὺν
ἀντίστοιχον. Thucyd.

1230. Morti damnatus ut esset] Ut esset,
quasi foret jam Orco additus.

1233. Idque vel imprimis &c.] Οὐδὲν σε-
quentes versus obscurius Thucyd. Ἐπε-

Quippe etenim nullo cessabant tempore apisci
Ex aliis aliis avidi contagia morbi : 1235

Nam quicumque suos fugitabant visere ad aegros,
Vitai nimium cupidi, mortisque timentes,
Poenibat paullo post turpi morte malaque
Desertos, opis experteis, incuria mactans,
Lanigeras tanquam pecudes, & buccera fœcla. 1240

Qui fuerant autem præsto, contagibus ibant,
Atque labore, pudor quem tum cogebat obire,
Blandaque lassorum vox mista voce querere.
Optimus hoc lethi genus ergo quisque subibat :
Inque aliis alium populum sepelire suorum 1245
Certantes, lachrymis lassique luctuque redibant.
Inde bonam partem in lectum mœrore dabantur :
Nec poterat quisquam reperiri, quem neq; morbus
Nec mors, nec luctus tentaret tempore tali.

Præterea jam pastor, & Armentarius omnis, 1250
Et robustus item curvi moderator aratri,
Languebant, penitusque casis contrusa jacebant
Corpora, paupertate & morbo dedita morti.
Exanimis pueris super exanimata parentum
Corpora nonnunquam posses, retròq; videre 1255
Matribus, & patribus natos super edere vitam :
Nec minimum partim ex agris ægoris in urbem
Confluxit,

moderator (Agricola) languebant, & Homines rure abditii, & casus incolentes jacebant Morbo simul & paupertate oppressi: Nonnunquam etiam videre posses Mortuos parentes super Mortuos pueros jacentes, & e contra Pueros super Matres patresque morientes. Nec minima pars illius Pestis in Urbem

X O T A.

ῥοῦ αὐτῶν ἐν τῇσι θρηνηταῖς ἀνεπιμύλαμα-
νοι ὡς αὐτοὶ τὰ πρὸς αὐτοὺς ἐθησκον : καὶ τὸ
πλεῖστον φθόρον τῷ ὄπῳ ἐποίησαν. Ἐπεὶ γὰρ μὴ
ἐβόλουν διὰ τὴν ἀνδραγαθίαν ἀνδραγαθίαν, ἀπὸ τῆς
ἐκείνων ἐρημίας, & οὐκ αἰσίου πᾶσι καὶ ἐκείνων
συνεπείθειαν. Rectius
autem mutetur horum versuum ordo.

Quippe etenim nullo &c.

Ex aliis aliis avidi &c.

Idque vel imprimis cumulabat &c.

1238. Pœnibat] Punibat. Ita Marti.
Muri: &c.

1241. Qui fuerant præsto &c.] Ἐπεὶ τὴν
πρὸς αὐτοὺς διεφθίγοντο, καὶ μέγιστον οἱ αὐτῶν
τῆς τῇ μεταποιήσαντο, αἰσίου γὰρ ἡφείδον
σφῶν αὐτῶν εἰσπείοντες πρὸς τὴν φίλῃ.

& eorumque moriebantur
Homines, quoniam ex aliis
in alios serpebat Pestis, neq;
contagia vitari poterunt.
Nam quicumque vita nimis
cupidi Amicos suos aegros
visere noluerunt, illos desertas
omnisque opis expertes paul-
lo post turpi malaque morte
par negligentia punibat: &
tanquam Boves aut Oves
neglecti moriebantur. Qui
autem visabant Amicos suos
aegros, illi contagio affecti,
aut fatigati labore quem
Pudor, blandæ, preces lan-
guentium cum gemitu com-
mixta cogeant obire, perie-
runt. Optimus autem quis-
que Vir hoc genus Mortis
subibat: Et alium suorum
populum in aliis sepelire
certantes, lachrymis lassique
luctuque fatigati redibant. Inde
plurimi morere confecti de-
cumbant; Neque quis-
quam reperiri potuit, quem
tali in tempore neque Mor-
bus, neque Mors, neque Lu-
ctus tentaverat. Præterea,
jam Pastor, & omnis Bu-
bulcus, & curvi Aratri

1245. Inque aliis alium &c.] Faber.
Inque aliis alium &c. Verborum enim con-
secutio hæc esse debuit. Alius in aliis, A-
lius porro in aliis populum, seu ingentem multi-
tudinem suorum necessarium, familiarium
sepelire certantes, lachrymis lassique luctuque re-
dibant. Breviter Thucyd. Ἐπεὶ καὶ τὰς
(πρὸς τὰς Schol.) ἀποφύροντες τὴν ἀπο-
γομένην τελευτῶντες καὶ οἱ οἰκίαι ἐξ-
καίοντο, ὑπὸ τῇ πᾶσι καὶ καίοντο.

1252. [Casis contrusa] Rure viz. Suprà,
funestos reddidit agros: Et Lambinus frustra
adducit ista Thucyd. verba ἐν χαλῶναις
ἀφαιμαίνον.

1257. Nec minimum partem ex agris ægoris est in
urbem: Ita v. 1250. Pecunia balantium agros
ἐπίστα δ' αὐτῶν μέγιστον μέρος τῶν ἀφαι-
μαίνον.

Ut prius hic populus semper confuebat humari.
Perturbatus enim totus trepidabat, & unus
Quisque suum pro re consortem incestus humabat.

Multaque vis subita, & paupertas horrida } 1280
suasit.

Namque suos consanguineos aliena rogorum
Insuper instructa ingenti clamore locabant,
Subdebantque facies, multo cum sanguine sæpe
Rixantes potiùs, quàm corpora defererentur.

sanguineos suos super rogos propter alios exstructos, acriter, multoque sanguine sapissime contentes potiùs quàm cadavera defererentur.

semper olim confueverat mortuos humare in Urbe remanebat : Nam totus Populus amens trepidabat, incertus quid faceret, & unusquisque prout potuit Amicum suum inhumabat ; Et ipsa necessitas, omniumque rerum necessariorum penuria coegit multa contra sibi jusque committere ; Nam ingenti cum clamore locabant con-

NOTÆ.

νεκρὸν ὑπὸ πῦρον, οἱ δὲ, χειρομένους ἄλλους,
ἀνῶθεν ἐπιβαλὼντες ὅν φέροιεν, ἀπῆλθον.
Thucyd.

1277. Quò prius] Alii, Quò plus :
Frustrà, nam Thucyd. Οἱς ἀπὸ τοῦ
ἑξ ἑσπέρου.

Multa in hoc libro præclare disputavit Lucretius, at excidit proposito; neque enim de Providentia opinionem, quam oppugnavit totis viribus, concussit; Sit omnis Meteoror. ratio perspicuè declarata, Tonitru, Fulgur, Fulmen. Terræ motus explicentur, omnia denique agantur naturali ratione, At nulla unquam sine Domino, saltem Dominum ipsa Natura non respuit; Natura enim est ea brutæ materiæ particularum dispositio, quæ facit ut isti oriantur effectus, quos vocamus naturales. Illa ætatem Dispositio, si casu inducta sit, non refutat, si prudentia sit constituta, confirmat Providentiam. Ita singulæ explanationes, Physicæ delectare possunt, Atheos non juvant.

De Meteoris autem nemo accuratius collegit Veterum Philosophorum opiniones, nemo acutiùs exposuit; His pauca addiderunt recentiores Philosophi, non meliora; Et profectò ut hæc nostra ætas, ita plures post nostram memoriam nati-

centes (Ista Vitruvius) cum Lucretio videbuntur velut coram de Meteoris disputare.

De Terræ-motu, & Mari ea docet quæ res ipsa comprobant, nisi quòd quidam Terræ-motus (de quibus forsitan aliquando copiosè.) viris Causarum, quas assignat, superare videantur.

Ætæna nobile est argumentum, sed difficile; & in hoc deficit Poëta; at de Nili incremento, de Avernis, & de Fontibus admirandis, tanquam ipsa Veritas loqueretur, disserit: Id verò observandum, quòd de fabuloso Jovis Ammonis Fonte minus satisfaciit; quippe meliùs naturam explicat Lucretius, quàm Fabullas.

De Magnete plura, quæ avidè legemus, scripserat, si notæ fuissent Lapidis istius admirandi vires. Pestis & Morborum commoda explicatio: Thucydidem ita denique interpretatur, ut vim illius Historici exprimit, augeat Majestatem: Neque ipsa Thucydidis narratio tam perspicua, aut tot ingenii luminibus distincta,

Books Printed for, and Sold by
Abell Swalle and *Tim. Child*, at
 the Sign of the *Unicorn*, at the
 West-end of *St. Paul's Church*,
London.

A New History of Ecclesiastical Writers, containing a History of the Lives, and an Abridgement of the Works of the Primitive Fathers, and other Ecclesiastical Writers, that Flourished from the time of our Saviour to the end of the eighth Century, with a Preliminary Dissertation of the Authors of the Bible. Written in French by *L. E. du Pin*. Englished with Additions. *Folio 6. Volumes.*

C. Julii Cæsaris Commentaria, Interpretatione & Notis Illustravit Joannis Goduimus Professor Regius in usum Delphini, juxta Editionem Parisiensem. *Octavo.*

Eutropii Breviarium Rom. Historia, cum Notis & Interpretatione ad usum Delphini, juxta Edit. Paris. *Octavo.* (sub Prælo.)

J. Rohaulti Tractatus Physicus, cum animadvers. *A. le Grand.* Cui accessit de Arte Mechanica Tract. Mathematic. *Octavo.*

J. Lipsii Roma illustrata, sive Antiquitatum Romanarum Breviarium. Accefferunt hac Editione Tractat. peculiare ejuldem *J. Lipsii.* *Octavo.*

Terence's Comedies, made English, with his Life, and some Remarks at the End, by several Hands. *Octavo.*

Plautus's Comedies, Amphytrion, Epidicus, & Rudens, made English, with Critical Remarks upon each Play. *Octavo.*

Medulla Historiæ Anglicanæ : A Comprehensive History of the Lives and Reigns of all the Monarchs of England, from the time of Julius Cæsar, to the beginning of the Reign of King William and *Q. Mary*, to which is added, an Index of the principal matters. *Octavo.*

The Evangelical History : Or the Life of our Blessed Saviour Jesus Christ, comprehensively and plainly related. Written in French by *L. E. du Pin.* Englished by a Divine of the Church of England, with Additions. Adorned with Copper Cuts. *Octavo.*

The Courtier's Oracle : Or the Art of Prudence. Written in Spanish by *Balthazar Gratian*, and now done into English. *Octavo.*

I N D E X

V O C A B U L O R U M.

Prior numerus librum : alter verò, vel alii, ad proximum usque punctum libri versum significant : puncta autem libros distinguunt.

A.

A Morbo interiisse.

6: 709.
ab auro fulgorem,
auri. 2: 50.

ab cœru. 2: 918.

ab Divis loca deserta. 4:
595.

ab dulcedine. 6: 1264.

ab dulci vita semota acris
egestas. 3: 66.

ab letho longiter errat. 3:
676.

ab nervis. 5: 1331.

ab nulla ratione videtur,
alienum. 1: 934. 4: 10.

ab numine. 5: 123.

ab radicibus imis. 1: 353.
haurit. 6: 140. exederat
sylvas. 5: 1253.

ab re. 1: 411. 6: 423.

ab re nomen impositum.
6: 740.

ab rebus. 1: 813. 3: 831. 4:
14, 47, 62, 63, 100, 131,
144, 219, 226, 324, 741.

6: 924, 931, 960.

ab regione. 6: 723.

ab rerum motu. 1: 464.

ab se. 1: 663. 2: 855. 3:
272. 4: 470.

ab se addit. 4: 470. res-
puit. 6: 1052.

ab sensibus. 1: 694. 2: 313.
3: 873. 4: 480, 486,
524.

ab sensiferis motibus. 3:
937.

ab sensu falso. 4: 485.

ab summa. 4: 430.

ab summo. 3: 198.

addita, sing. 4: 943. 5: 1232.
plur. 4: 421, 611. terrai.

6: 809.

abditus. 6: 844, 1035

abeat. 1: 1101.

abest. 3: 970, 1095. 4:

1054. 5: 629 6: 474

abeundi. 4: 1174.

abeunt. 2: 72.

abhinc. 3: 967.

abhorret. 1: 944. 4: 20.

abire. 1: 681. 2: 961. 4:
1104.

abit. 4: 947.

abit in somnum. 3: 1079.

abit. 1: 678.

abituque manet incolu-
mis. 1: 458.

ablata, sing. 3: 340, 717.

abluit sibi nigras umbras.
4: 379.

abluitur anhela sitis. 4:
874.

abnuat. 3: 641.

abolefcere. 5: 732.

abradere 4: 1096, 1103.

aboriri. 3: 156.

abradere. 4: 1096, 1103.

abrotonique graves 4: 124.

abrupti nubibus ignes. 2:
214.

abrupto. 6: 104.

abscindere. 3: 642.

abscissum. 3: 645, 654.

abscoudita, sing. 1: 903.

abstiebat. 6: 1215.

abstint. 5: 589.

abstistas. 1: 964.

abst. 2: 18. 4: 245, 251,
256.

abstona tecta. 4: 520.

abstque 4: 633.

absterrant. 4: 1227.

absterrere. 4: 1057.

absterruit natura audum.
5: 844.

abstrahit. 3: 260.

abstraxe, abstraxisse. 3: 650.

abstulerit. 1: 469.

abstulit. 5: 460.

absumunt. 4: 1114.

absunt. 3: 1031. 2: nobis. 4:
410.

absynthi. 1: 940. 2: 400.
4: 16.

absynthia tetra. 1: 935. 4:
11, 123. diluta. 225. 6:
930.

abundans. 4: 1192. 5: 815.
abundant 4: 89. 5: 918.

abundanti. 1: 283.

abundare. 5: 263. 6: 256,
669.

abundat. 2: 1088. 4: 146.

abundet. 5: 266.

abuti. 2: 655. 5: 1032.

accedere. 2: 1123. 5: 1198.
integros fontes. 1: 926.
4: 2.

huc accedit. ut. 2: 1076.

huc accedit, uti. 1: 193, 216.
566. 2: 398. 3: 460. 6:
959.

huc accedit item. quare. 6:
1020. quod. 1: 754.

accelerare 6: 372.

accendere. 2: 958. 5: 174,
658.

accendi. 5: 606. 6: 316.

accendier, accendis. 6: 901.

accendisset. 1: 476.

accenditur. 6: 278, 320.

accendant. 1: 1110. 6: 122.
accensa, sing. 6: 881.

accensi, plur. sensus. 2:
942.

accensus sensus. 3: 337.

accepit. 6: 1061. in artus
febrim. 656.

accepta, plur. 5: 1457.

accipere.

- accibant. 5: 994.
accidat. 4: 216. 5: 99.
accidere. 3: 853, 876. 4: 880, ad speciem. 237.
accidere ad aures. 2: 1024.
accidet. 4: 152.
accidit. 5: 172, 286. 6: 584.
accingere contra. *pugna adversus*. 2: 1042.
accipe. 1: 270. 4: 726.
accipere. 5: 608. 4: 615, auribus citharæ liqui- dum carmen chordalque loquentes. 979.
accipiamus auribus. 6: 163.
accipiantque. 1: 819, 909. 2: 761, 884, 1008.
accipiat. 3: 314.
accipiet. 3: 907.
accipimus tonitrum. 6: 170.
accipit. 3: 116, 248. 4: 1045. 6: 149.
accipiter. 3: 752.
accipitres. 4: 1003. 5: 1078.
accitat. 5: 945.
accumulabat. 6: 1261.
accumulantes. 3: 71.
acer splendor. 4: 330, equus. 422. impetus. 6: 127, dolor. 658, vultus & furiosus. 1182, mortis metus. 1210.
acerba, *sing.* 4: 665.
acerba, *acerbe* tuens. 5: 34.
acerbas. 5: 1194.
acerbis. 3: 53.
acerbum. 2: 410, 471. 3: 902. 4: 674.
acervarim. 6: 1261.
acervi variantis. 1: 775.
acervus. 3: 198.
Achæis in sinibus. 6: 1114.
Acherunta. 4: 171. 6: 250.
Acherunte. 3: 628, 997. 4: 41. profundo. 3: 991.
Acheruntis. 3: 37. in oras. 6: 762.
Acherusia stultorum vita. 3: 1036.
Acherusia templa. 1: 121. 3: 25, 86.
prima acie, *primo ordine*. 2: 448.
aciem, *ocul.* 3: 412. com- pungunt. 2: 420.
acies, *ocul.* 1: 325. 5: 363.
4: 249, 281, 358, 695, 722.
~~2: 909~~ 4: 1153.
acre malum. 3: 353. frigus. 4: 261, venenum. 641, 644. 5: 898. 6: 974. leonum genus. 5: 860. documen mortalibus. 6: 391. profluvium lāguinis. 1203.
acrem virtutem animi. 1: 70. odorem. 4: 123. 5: 904. exiret, *effugeret* odorem. 6: 1215.
acremque dolorem. 4: 720.
acres iras. 3: 312. 6: 753.
curas. 3: 462. 5: 46. dominos. 5: 88. 6: 62. vires. 5: 624. pœnas. 6: 71, hyemes. 372.
acri fremitu. 1: 276, thyrso. 921. iudicio. 2: 1040.
pruina. 3: 20, voce. 966.
ira. 5: 400. nidore. 6: 791. sole. 850.
acria corda. 3: 295.
acria visu. 4: 713.
acrior. 1: 651.
acris. 1: 247. 5: 65, 476, 741.
acriter. 2: 555. 6: 782.
acrius, *adv.* 3: 54, 250. 5: 1147.
actarum. 3: 675.
actis. 5: 881.
actum. 1: 471. 5: 1444.
actus, *sub* fing. 3: 195.
acuit. 6: 277.
acumen. 4: 433. 6: 1191.
acuta, *plur.* 5: 1263.
acute, *adv.* 4: 801, 808.
acutis elementis, *ato.* 2: 462.
ad sensum conveniebant. 4: 672.
adacta. 3: 172.
adactum pœnarum solven- di tempus. 5: 1224.
adactus dentis exhibant. 5: 1329.
adamantina saxa. 2: 447.
adaperta. 4: 347.
adaucta. 2: 564. 6: 507.
hilari grandescere adauctu. 2: 1121.
adaugefcit. 2: 296.
adcredere. 3: 869.
adde. 1: 713, 847. 3: 840, 841, 1049, 1050. 4: 1114, 1115. 6: 329, 611, 613.
addendum. 2: 491.
addere. 3: 512, 954. 5: 165, 574.
addidit. 5: 1306.
addimus. 4: 467.
addita. 2: 769. 6: 335. 2: 1106. *his.* 5: 534.
adducor. 5: 1340.
addunt. 3: 913.
adeat. 5: 615.
ademit. 3: 882, 911.
ademta. 3: 405.
ademto. 3: 603, 652, 1046.
adepta. 2: 296. 5: 793.
adeptus. 2: 637.
aderant. 5: 1404.
aderunt. 6: 70.
ades. 1: 500.
adefa. 6: 1166.
adefo. 5: 992.
adefse. 4: 818.
adefset. 1: 338.
adest. 5: 1411.
adeundum. 6: 919.
adficit. 3: 935.
adfigi. 4: 1155.
adfigunt. 4: 1074, 1101.
adungere. 4: 387.
adfixa, *plur.* 4: 592.
adfixæ, *plur.* 5: 1321.
adfixum. 4: 1151.
adfligit. 2: 944.
adfluctantur. 4: 1151.
adhærent. 6: 897.
adhæret. 3: 556. 4: 959. 6: 914.
adhæsu. 5: 840.
adhæsum, *adhesionem.* 3: 382. 4: 1235. 6: 471.
adhibe. 1: 46.
adhibe nobis animum ve- ram ad rationem. 2: 1022.
adhibenda. 5: 230.
adhibere. 1: 779, 828. 2: 854.
adhibet. 3: 1032.
adhuc. 1: 560. 5: 379, 386, 1026.
adaceat. 5: 546.
adibis. 6: 74.
adjectu. 1: 690.
adjectus, *sub* odoris. 4: 677.
adjicere. 5: 568.
adimebant. 5: 1290.
adimus. 3: 681.

adipes.

- adipēs. 4: 645.
 adipiscuntur. 5: 633.
 adire. 2: 171.
 adit. 5: 37, 742, 1228.
 aditu. 1: 678.
 aditus. 4: 307, 946.
 adimento. 6: 1021.
 adjungere. 2: 604.
 adjunxit. 5: 1194.
 adjura. 1: 265.
 adjutamur. 1: 812.
 adjuvat. 1: 810.
 adlabitur. 4: 358.
 adlicit. 6: 182.
 adlifa. 4: 574.
 admirantur. 1: 642. 6: 870.
 admiscēt. 1: 746.
 admiscetur. 4: 1240.
 admista. 3: 899.
 admistum. 4: 1173. 5: 1123.
 admixta. 4: 1078.
 admixtum. 1: 370, 383, 570, 656. 3: 821. 5: 366.
 admonuit. 3: 1053.
 admoveas. 6: 901.
 adnecti. 3: 688.
 adolent. 4: 1030.
 adoleo dona. 2: 679.
 adolevit. 3: 450.
 adopinamur. 4: 814.
 adoritur & inuit, *aggredditur*
 & incipit. 3: 514.
 adportant. 5: 222.
 adportes. 5: 101.
 adpiscunt. 5: 88. 6: 62.
 adscivit. 5: 474.
 addider. 4: 1019.
 adhumilata. 2: 975. 6: 188.
 adhumilenter. 2: 213.
 adhumili. 2: 492. 4: 313. 427.
 adunt. 2: 1032.
 adstent. 2: 359.
 adstans. 3: 896.
 adstare. 1: 90.
 adstat. 3: 1091.
 adstirrit. 3: 572.
 adstrictos. 4: 1180.
 adstrictis. 4: 1187.
 adsumitur. 4: 1084.
 adsumt. 1: 179.
 advenere in loca. 6: 742.
 advenit. 3: 783.
 adveniēns. 4: 871. 6: 233.
 advenit. 3: 837.
 adveniunt. 6: 165, 1103.
 adventu. 1: 458. 5: 983. 6: 1135.
 adventumque. 1: 7.
 adversa. 5: 685. 6: 524, 1132.
 adversis. 6: 116, 725.
 adversisque. 3: 56.
 adverso. 3: 1013. 4: 1135. 6: 719.
 adversum. 4: 425.
 advertat. 3: 45, 182. 4: 810.
 hæc animus te advertere
 par est, *ad hæc*. 2: 124.
 advertunt. 5: 54.
 adulant, *adulatur*. 5: 1069.
 adulta. 4: 1032. 5: 798.
 adultæ ætatis gradus scan-
 dere. 2: 1122.
 adumbratim. 4: 364.
 adultum robur. 2: 1130.
 advolat. 4: 316.
 advorsum. 5: 1318.
 adurit. 4: 530.
 ex adyto cordis. 1: 738.
 ædes. 2: 24, 1100. 4: 453.
 ædibus. 3: 1073. 4: 274, 308. 5: 1070. 6: 223.
 ædituentes. 6: 273.
 æger. 3: 1083.
 ægis. 6: 584.
 Ægocerotis, *Capricorni*. 5: 614.
 ægram. 6: 1221.
 ægre. 2: 198. 3: 874. 4: 1240.
 ægre est corpori, *corpus a-*
grum est. 3: 836.
 ægrescimus. 5: 350.
 ægrecit. 3: 520.
 ægri. 5: 111. 5: 172. 3: 878.
 nil ægri. 3: 844.
 ægris. 2: 579. 3: 918, 946. 6: 1, 1150.
 ægor. 6: 1130.
 ægoris. 6: 1257.
 ægros. 6: 1236.
 ægotat. 4: 1117.
 ægrum. 3: 107, 509.
 Ægypti. 6: 713, 1139.
 Ægypto. 6: 1105, 1113.
 Ægyptum. 6: 714.
 æmula. 1: 297.
 Æneadum. 1: 1.
 æqua. 1: 705. 3: 1097. 4: 1224.
 æqua fides. 4: 501.
 æquabat. 6: 1175.
 æquali. 4: 428.
 æquas, *nom.* 3: 125. 5: 683.
 æquato, *nom.* 5: 689.
 æque. 1: 365, 616, 849, 1075. 2: 233, 411, 441. 3: 669. 4: 1237.
 æque nec minus atque ocu-
 li. 4: 759.
 æquis. 2: 239. 5: 1148.
 ex æquo. 1: 854. 3: 126. 4: 1237.
 æquo animo. 1: 43. 3: 952, 975. 5: 1118. certamine. 2: 573. 5: 393.
 æquo clementius. 3: 314.
 longius. 4: 561.
 miser amplius æquo. 3: 965.
 æquor. 1: 719. 2: 376. 6: 607, 892.
 æquora. 2: 1, 765. 5: 267, 389, 999, 1226. ponti. 1: 8. 2: 771. 4: 413. 6: 439, 624. paruli mundi. 6: 107.
 æquor plani campi, *plani-*
tium. 4: 1015.
 æquore, *maris*. 3: 785. 6: 621. ponti. 2: 780. 6: 628. falso. 3: 492. 5: 129. 6: 634.
 æquore laxi, *saxo polito & a-*
quato. 3: 905.
 æquore, *aquabilitate specu-*
lorum. 4: 106, 291.
 æquoris. 4: 221. 5: 375.
 æquos flexus. 4: 324.
 æquum. 3: 512. 5: 227, 1022, 1088.
 ær. 1: 386, 393, 396, 568, 776, 998. 2: 1110. 3: 123, 235, 248, 270, 283, 572. 4: 133, 276, 278, 339, 341, 350, 360, 370, 890, 935, 951. 5: 435, 499, 523, 553, 605, 636, 695. 6: 366, 684, 685, 1022, 1025, 1026, 1033, 1035, 1095, 1103, 1116, 1118.
 æra. 1: 714, 745, 786, 998. 2: 230. 3: 234. 4: 139, 248, 282, 287, 328, 359, 367, 562. 5: 274, 279, 512, 604. 6: 249, 811, 1001, 1033, 1140.
 æra rarum. 2: 106. tene-
 rum. 125. mulcum. 3: 580.

- æra. 6: 228.
 æraque. 2: 450.
 pulsarent æribus æra. 2: 636.
 ære. 2: 939. 3: 303, 444, 507, 993. 4: 275, 740, 5: 255, 652. 6: 303, 345, 443, 1126.
 ære. 2: 626. 5: 1288. 6: 1046.
 æreque. 5: 1288.
 ære renidescit tellus. 2: 328.
 ærique. 6: 1078.
 æriæ. 1: 12.
 ærias. 1: 771. undas. 2: 151. auras. 5: 502.
 æriæque. 5: 823.
 æribus. 4: 292. 5: 644.
 æribus. 2: 636.
 æriis. 4: 931. 5: 539, 554.
 æria. 2: 233, 602. 3: 288, 293. 4: 252, 343.
 æris auras. 1: 208, 784, 801, 804, 1086. 2: 204. 3: 457, 570, 590, 752. 4: 697. 6: 1225. primordia. 3: 237. intervallum. 4: 188, 198. magnum mare. 5: 277. corpora. 491. auris. 503.
 æris. 1: 494. 5: 1256, 1269, 1286. 6: 1047, 1061.
 ærisque. 5: 1285.
 ærumna. 4: 1062.
 ærumnabile magnopere erat. 6: 1229.
 ærumnarum. 1: 109.
 æruminis. 3: 50.
 æs. 5: 1240, 1272, 1274. 6: 229, 351, 948, 966, 1053, 1077, 1078.
 æstæ. 4: 56. 5: 801. 6: 715, 840.
 æstati, æstate. 6: 712.
 æstatiibus. 6: 372.
 æstibus, motibus inter se diversis sidera ferri. 5: 648.
 æstifer ignis. 1: 664.
 æstiferas in partes. 5: 641.
 æstiferum radiorum idum. 5: 612.
 æstivis è partibus Ægeorotris. 5: 614, signis solem detrudere 658.
 æstu, calore. 1: 309. 5: 1103. 6: 16. motu corporis. 4: 1017. maris. 5: 502, 927. 6: 143, 1261. solis. 6: 875.
 æstuat. 5: 1096.
 æstum, motum. 6: 826. calorem. 363, 1001.
 æstumque, calorem. 6: 476. maris. 695.
 æstus, mentis. conturbatio animi. 3: 174. maris. 4: 220. calor. 5: 434, 817. 6: 1047, 1136. terræ; vapor. 6: 823, 824. ætheris. 480, averni. 830, undarum. 925, lapidis. 1049, 1054, 1057. calores. 1: 301. 3: 1025. materiali, motu æto. 2: 562. ætheris, ignes. 5: 520. terræ, vapores. 6: 816.
 æstus proquam, perquam largos exæstuat. 2: 1136.
 belli magnos commovit funditus æstus. 5: 1434.
 ætas. 1: 226, 234, 469, 559. 2: 1070, 1119, 1131, 1150. 3: 450, 859, 866, 1088, 1098. 4: 1032, 1115. 5: 671, 807, 826, 832, 1275, 1387. 1444, 1452. 6: 544.
 ætas puerorum improvida ludificetur. 1: 938. 4: 14.
 ætasque. 4: 819.
 ætate. 3: 974. antea. 1: 235. 2: 298. senectæ. 5: 884, 894. florenti. 1073.
 ætatem. 3: 508, 812, 999. 4: 1129. 5: 357. 6: 235. antea. 3: 672.
 ætatis. 2: 1172. 3: 771, 775. 4: 1024, 1099. 5: 318, 845. florem. 1: 556.
 ætatis adultæ gradus scandere. 2: 1122.
 æterna. 1: 240, 520, 540, 541. 3: 817, 1104. 5: 362, 978, 1214. 1: 606, 621. 2: 906, 1009. 3: 807. 5: 117, 316, 352.
 æternaque. 1: 246, 995.
 æternæ. 6: 601.
 æternam. 5: 641. 5: 403.
 æternamque. 5: 1174.
 æternas. 1: 112.
 æterni. 3: 986, 1086. 5: 515.
 æternis. 1: 122. 5: 330.
 æterno. 1: 35, 222, 243, 501, 630. 2: 1054. 3: 804, 924. 4: 28, 922. certamine. 2: 117.
 æternum. 1: 29. 634. 5: 934, 1003.
 æternumque. 2: 638. 5: 467, 920. 5: 160.
 iu æternum sepelire salutem, vitam. 2: 570.
 æther. 1: 232. 2: 1065, 1114. 3: 21. 5: 474. 6: 267, 290. significat. 5: 459, levis ac diffusibilis. 468, ignifer. 499, liquidissimus. 501.
 pater æther. 1: 251.
 æthera. 12. 1088. 5: 1507, 1204.
 ætheraque. 2: 1114.
 æthere. 3: 785. 5: 129, 399, 798.
 æthereis. 4: 413, 909.
 æthereus sol. 5: 390.
 ætheriz. 6: 97.
 ætherias. 3: 406.
 ætheriis. 4: 183, 392. 5: 86. 6: 60.
 ætheriis ignibus terras suffire. 2: 1097.
 ætheris. 3: 847. 4: 216. 5: 144, 447, 484, 520, 585, 649, 656, 682. 6: 480, 491. oris. 1: 999.
 ætherius. 5: 216, 268, 282. sol. 3: 1057.
 Æthiopum. 6: 735.
 Ætnæ. 6: 639, 681.
 Ætnæ impetus eximius suffert ignibus. 2: 593.
 Ætnæ murmura. 1: 723.
 Ætnæus ignis. 6: 669.
 æthram, ætra. 6: 466.
 ævi. 5: 452, 917, 1060. 5: 59, 315, 380, 1215, 1216. florem. 1: 565.
 ævi tractu labentis flumina. 1: 1003.
 hoc ævi. 2: 16.
 ævo. 1: 58, 326, 461, 554. 2: 742. 3: 345, 358, 359, 485, 1021. 5: 162, 307, 538, 556, 830. 886. longinquo. 2: 68, immortalis. 646, grandi. 1141. fessa. 3: 459.
 ex incunite ævo. 3: 745, 827.

- 5: 857.
 avum. 1: 550, 635, 951. 2: 561, 1093, 1169. 3: 604. 5: 62, 83, 173, 428, 1144, 1149, 1430. 4: 1228. 6: 57.
 affecta. 6: 843. 1: 341.
 affecti. 3: 50.
 affectis. 1: 134.
 afferet. 3: 355.
 affert. 5: 745.
 afficit. 3: 865.
 afficiuntur. 3: 495.
 affine, *obnoxium* vitii. 3: 733.
 affingere. 5: 165.
 affirmant. 4: 587.
 affiare. 5: 568.
 affluat. 3: 685.
 affluere. 6: 13.
 agam. 4: 678.
 agat. 3: 976.
 age. 1: 520, 952. 2: 61, 333, 528, 729. 3: 418. 4: 109, 177, 270, 677, 726. 6: 494, 534, 738.
 agebat. 3: 574.
 agedum. 3: 975.
 agelli. 5: 1366.
 agendis. 2: 290.
 agendum. 1: 139. 3: 726.
 agendus foras Acheruntis metus. 3: 37.
 agens. 5: 524. 6: 210. animam. 3: 492, mannos. 1076. navim. 4: 900.
 agentibus. 1: 442.
 agere. 1: 42. 2: 1056, 1091. 4: 33, 963, 966, 1129. 5: 83. 6: 57, 906. scinillas. 2: 674.
 agerent. 3: 1070.
 agelis. 1: 266.
 aggrediantur. 5: 168.
 aggrediar. 5: 111.
 aggredior. 6: 940, 980.
 agimus. 4: 39.
 agit spumas. 3: 488.
 agique. 4: 18. aëra. 247.
 agitando. 6: 685.
 agitantur. 6: 1618.
 agitare. 1: 1066. 2: 601.
 agitat. 3: 653. 6: 1053.
 agitur. 3: 116. 4: 252.
 agmine. 5: 272. 6: 99, 637. condento. 1: 600.
 agni. 2: 320, 368.
 agnoscas. 2: 402.
 agrestes. 5: 1382.
 agrestis. 5: 1397.
 agri. 2: 1170. 5: 1446.
 agricolæ. 5: 1356.
 agricolarum. 2: 1161. 6: 1258.
 genus agricolam, *agricola-rum*. 4: 590.
 agriculturas. 5: 445.
 Agrigentinus Empedocles. 1: 717.
 agris. 6: 1257.
 agros. 5: 971, 1103, 1009, 1247, 1290, 1365. 6: 642, 1137.
 agundis. 5: 1334.
 aguntur. 6: 720.
 ahena, signa. 3: 317.
 ahena. 5: 1293.
 ahenis. 6: 1043.
 aio. 3: 180.
 aiunt. 1: 373. 3: 754, 911.
 alarum conamen. 6: 835.
 alatur. 4: 634.
 alba. 2: 730.
 albas. 6: 736.
 albescere. 2: 772, 789.
 albis. 2: 789, 822.
 albis ex alba, *alba ex albis*. 2: 730.
 albo. 6: 1077.
 album. 2: 770, 810, 822.
 ales. 6: 821.
 alescendi, *augendi* summum terigere cacumen. 2: 1129.
 alendo. 4: 1061.
 aletque. 1: 51.
 Alexandri, *Taridis*. 1: 475.
 algor. 3: 623.
 algu. 3: 732.
 Algu. 5: 746.
 alique. 1: 194, 804. 2: 546.
 alia. 1: 281, 531, 550, 682, 1072. 2: 349. 3: 108, 627, 828, 1007. 4: 107, 597, 669, 761. 5: 293, 349, 373, 461, 710, 733, 1029, 1351. 2: 690, 981. 5: 501. 6: 191, 303.
 alia longe ratione, atque. 2: 880.
 alia ex alia facies. 4: 819.
 alia atque alia. 5: 1089.
 alia, ac. 6: 305.
 alix, *genis. alius*. 3: 391. 1: 164, 529. *bis*. 813. *bis*. 1044. 2: 76. *bis*. 364. 4: 88, 608, 1243, 1166. 5: 743. 6: 520.
 aliam. 2: 285. 3: 515, 704. 825. 4: 448. 5: 537.
 aliam atque aliam. 5: 1366.
 aliarum. 6: 1063.
 alias, *nom*. 1: 117, 359, 376, 802. 2: 491, 492. 4: 147, 1033, 1242. 5: 323, 328, 1080. 6: 298, 773, 1055.
 extructis aliis alias super. 6: 185.
 alibi. 2: 1064.
 alicut. 3: 945.
 alicunde, *ex alio loco*. 5: 523.
 alid, *aliud*. 5: 258, 1304, 1455.
 aliena. 1: 265. 5: 547. 2: 712. 3: 974. 6: 1063, saluris. 3: 832. rogorum. 6: 1281.
 aliena que. 6: 68.
 alienigenis. 1: 873. 5: 878.
 terris. 1: 870, partibus. 861, rebus. 866.
 alienis. 1: 182. 5: 548.
 alieno. 5: 1132.
 alienum. 6: 1117, 1122.
 alii. 3: 549, 1040. 4: 499, 525, 1150, 1242. 5: 328, 1044, 1045. 6: 386.
 aliis. 1: 359, 442, 796, 802, 822. 2: 198, 506, 509, 690, 694, 697, 777, 840, 902, 980, 981, 983, 1003, 1033, 1074. 3: 285, 315, 975, 978, 1051. 4: 577, 608, 637, 638, 639, 557, *bis*. 662. *bis*. 681, 538, 713, 787, 1242, 1254, 1255. 5: 179, 501, 873, 1008, 1131, 1206. 6: 185, 191, 520, 773, 892, 992, 1115, 1227, 1245.
 ex aliis aliis. 6: 1235.
 alimentis. 5: 813.
 alimur. 1: 812.
 alio. *nom*. 2: 534, 781, 793, 824. 3: 111, 983. 4: 692. 5: 833, 1064, 1069, 1080, 1304, 1454. *adv*. 2: 365. 4: 1057, 1065. 6: 986, 987.
 alioque, *nom*. 1: 822. 4: 775. 5: 827. *adv*. 6: 986.
 aliud ex alio. 1: 264, 408, 1108.

alio atque alio, *nom.* 2: 775:
 5: 304.

ex alioque alius. 6: 915.

alioqui. 3: 415.

aliorum. 5: 13.

alios. 2: 9, 910, 1064, 1074,
 3: 529, 610, 4: 143, 499,
 1150. 6: 1125, 1235.

alipedes cervi. 6: 765.

aliqua. 1: 109, 587, 856,
 1040. 2: 932. 3: 442,
 592, 637, 833. 4: 264,
 518, 597, 669. 5: 82,
 410, 414.

aliquam. 5: 383, 824, 871.

aliquas. 5: 17.

aliquem. 2: 970. 3: 837. 5:
 1040. 6: 675.

aliquid. 1: 434, 673, 972,
 976. 3: 115, 513. 4: 43,
 1127. 6: 710, 1134.

aliquis. 1: 392. 2: 225, 930.
 3: 487.

aliquo, *nom.* 2: 423, 425. 3:
 224.

aliquod. 1: 594. 5: 247. 6:
 565.

aliquot. 6: 703.

alis, *nom.* 5: 1038. 6: 836.

alis, *alii*. 4: 641.

alis noctem explaudenti-
 bus. 4: 714.

alit. 1: 230. 2: 1156. 5:
 221.

alique. 1: 859. 5: 323. 6:
 946.

allicibus. 6: 818.

aliqui. 1: 255.

aliqui. 1: 255.

aliqui. 1: 255.

aliqui. 1: 255.

aliqui. 1: 255.

aliqui. 1: 255.

aliqui. 1: 255.

aliqui. 1: 255.

aliqui. 1: 255.

aliqui. 1: 255.

aliqui. 1: 255.

aliqui. 1: 255.

aliqui. 1: 255.

aliqui. 1: 255.

aliqui. 1: 255.

aliqui. 1: 255.

aliqui. 1: 255.

alma. 2: 991. Venus. 1: 2.

almæ. 2: 970. 5: 231. 6: 750.

liquor almus aquarum. 2:
 390.

allia corpora, *que frigus ferre
 non possunt.* 5: 1014.

alta. 6: 356. 5: 432. 5: 912.
 6: 139.

altaque. 2: 1109. 5: 491. 6:
 420.

alte. 2: 30. 5: 1392.

altam. 6: 262, 582.

altaria. 5: 433. 4: 1230. 6:
 752.

altas. 3: 457. 5: 308, 1252.
 6: 478, 558, 696.

alte, *adv.* 1: 78, 590. 2: 195,
 197, 446, 1086. 4: 327,
 406, 947. 1175. 5: 91,
 609. 6: 65, 156, 184, 267,
 689, 963, 1172.

alteque. 6: 245, 647.

alter. 3: 198. 4: 279, 692. 5:
 637, 833.

altera, *sing.* 775.

alterius. 1: 598. 2: 2, 84,
 273. 3: 334. 4: 1115.

alternis. 1: 525, 768, 1010.
 5: 637, 644, 700. 6: 569.

alternis tempora cœli divi-
 dere. 1: 1065.

alternis variare. 3: 374.

alternis brachia mittunt.
 4: 791.

alterno. 3: 33. 5: 976.

alterum. 1: 1011.

alterutra. 5: 684.

alterutrum. 1: 973, 1011.

altior. 4: 416, 957.

altis. 1: 284, 896. 2: 331,
 3: 847. 4: 1014, 5: 144,
 233, 314, 375, 493, 662,
 933. 6: 142, 494, 735,
 963.

altitonans Vulturinus. 5:
 744.

altivolans folis rota. 5:
 434.

alto. 3: 785. 5: 388.

alto, *aere.* 4: 137. 5: 466,
 584. 6: 276.

penitus in alto, *in intimis
 visceribus.* 4: 269.

ex alto, *ex cœlo.* 4: 200.

ex alto, *ex intimis partibus.*
 4: 90, 861.

ex alto penitusque, *ex inti-
 rum rerum partibus.* 4: 71.

ex alto, ex fundo. 4: 698.

altos. 2: 701. 6: 468, 733.

altum, *mare.* 3: 1043.

altum. 4: 916. 5: 753. 6:
 286. æternumque sop-
 rem. 3: 466.

in altum minuatim vi-
 tam provexit. 5: 1433.

altus acervus. 3: 198. cœli
 hiatus. 4: 419.

alturam, *alterutram.* 5: 589.

alvi. 6: 1198.

aluntur. 1: 816, 882. 3: 64

alvo. 5: 226.

alvoque. 3: 347.

amabile. 1: 24.

amanteque. 1: 642.

amantrum. 5: 960.

amara. 2: 404, 463.

amaracini blandam liquo-
 rem. 2: 846.

amaracinum. 6: 973.

amari. 3: 922. 4: 1127.

amaris. 6: 972.

amaror. 4: 225, 1170. 6:
 930.

amarum. 1: 939. 4: 15, 638,
 662.

amantis. 4: 1094.

amantrum. 4: 1070.

amaracino. 4: 1172.

ambagibus. 6: 919, 1079.

ambens, *ambadens.* 5: 397.

ambigitur. 3: 1087.

ambiguo. 4: 1130.

ambicionis iter. 1: 1129.

ambrosia. 6: 971.

ames. 4: 1054.

amens. 6: 85.

ametur. 4: 1272.

suavis amicitia. 1: 1242.

amicitia, *amicitia.* 3: 83.

amicitiam. 5: 1018.

amicum cœli. 6: 1132.

amissa. 1: 1077. 1: 1036.

amissam. 3: 649.

amissis. 3: 716.

amisso. 1: 810.

amissos. 2: 958.

amissum. 2: 358.

amittant. 1: 328.

amittens. 1: 1038. 6: 301.

amitrit. 3: 769. 4: 545.

amittunt. 1: 660.

Ammonis fanum. 6: 848.

amnem. 4: 1019.

amnes. 1: 15, 1031. 5: 343,
 387.

VOCABULORUM.

7

amni. 6: 727.
 amnibus. 1: 298. 5: 271. 6:
 505, 636.
 amnis. 1: 288. 4: 423. 6:
 713, 721.
 amœno. 1: 118.
 amœnum fontem. 4: 1018.
 amore. 1: 37, 474. 3: 1005.
 4: 1041, 1059, 1094, 1134,
 1151, 1180, 1185.
 amorem. 1: 20, 923. 3: 5.
 4: 867, 1047, 1066, 1077,
 1276. 5: 174, 180.
 amoris. 1: 35. 4: 1051,
 1056, 1139, 1189. pen-
 nigeri. 5: 1074.
 amover. 1: 226.
 ampla, pabula. 5: 942.
 amplectier, *ampliss.* 5: 789.
 amplectitur. 1: 136.
 cellus amplectitur ossa. 4:
 738.
 amplexi habent, *amplexi*
sunt. 1: 1068.
 amplexu. 5: 320.
 amplexus. 5: 35.
 amplior. 2: 1132.
 amplis viribus. 5: 1173.
 amplius, *adv.* 1: 653. 3:
 954. 4: 872. 5: 1053.
 æquo. 3: 965.
 anademata. 4: 1122.
 Anaxagoræ. 1: 830.
 Anaxagoras. 1: 875.
 ancipiti mucrone, *duplici*
acie., 2: 519. ferro. 6:
 167. bello. 376. tremore.
 595.
 ancipitique refutatu. 3:
 524.
 ancisa, *amputata.* 3: 660.
 Ancu', *Aucus.* 3: 1038.
 Androgynum. 5: 837.
 anfractibus. 1: 719. 5: 682.
 angelis paulum profitanti-
 bus, *parvos angelos habenti-*
bus. 2: 428.
 angat. 4: 1127.
 angit. 3: 1082.
 angor, *nom.* 3: 865. anxius.
 6: 1156. exest. 3: 1006.
 angore animi. 5: 916.
 anguimano Elephantos. 2:
 537. boves Lucas turrito
 corpore. 5: 1302.
 anguis. 3: 613.
 angulus. 4: 361. obtusus.
 356.

angusti. 4: 451.
 angustia. 2: 1169.
 angustioque. 1: 721.
 angustum. 4: 553. 5: 1129.
 anhele, *nom.* 4: 873.
 anhelant. 4: 862.
 anhelat. 3: 489.
 anima. 1: 132, 716. 3: 276,
 282, 357, 405, 417, 561,
 564, 573, 593, 632, 633,
 705, 797. 4: 120, 928. 5:
 141. 6: 1264.
 animæ. 3: 36, 132, 144,
 276, 310, 330, 530, 582,
 588, 712. 1: 123. 3: 727,
 737.
 animæque. 3: 213, 229, 278,
 599.
 vitales animæ nodos. 2:
 949 fundamenta. 3: 585.
 potestas. 856.
 leves aurarum animæ. 5:
 237.
 animai, *anima.* 1: 113. 3:
 151, 162, 255, 281, 342,
 345, 375, 381, 394, 398,
 400, 407, 456, 498, 535,
 579, 624, 638, 656, 670,
 713, 827, 850. 4: 886,
 918, 923, 942, 956. 5:
 558. 6: 585, 590, 695.
 animal. 5: 821.
 animale genus. 1: 228. 3:
 635.
 animale formam. 5: 142.
 in pullos animales vertier
 ova. 2: 926.
 animalia. 1: 745, 1060. 2:
 532, 717, 869, 900, 916,
 972, 1151. 4: 115, 983.
 5: 791, 795, 906, 915,
 1086. corpora. 2: 726.
 animalibu', *animalibus.* 2:
 917.
 animalibus. 2: 908, 913,
 1079. 4: 860.
 animalis. 4: 744.
 animam. 3: 137, 147, 154,
 160, 217, 352, 423, 438,
 542, 578, 597, 607, 699,
 755, 768, 800, 4: 920. 6:
 798. agens. 3: 492. fudit.
 1046.
 animamque. 3: 168, 504.
 animam glomerari. 3: 540.
 animam ægram ponebat. 6:
 1221. mittebat. 1232.
 animans. 1: 774. 3: 572.

animantem. 2: 667, 942,
 943. 3: 666.
 animantes. 1: 808, 821. 2:
 1015. 3: 749. 4: 649. 5:
 70, 81.
 animantibus. 2: 256. 3:
 418. 4: 681. 6: 773, 984.
 animantis. 2: 937. 3: 97,
 389. 4: 857.
 animantum. 1: 4, 16, 195,
 351, 1032. 2: 77, 879,
 919, 1062. 3: 267, 720.
 5: 432, 853, 917.
 animantum genus summissa.
 1: 1032.
 animarum. 3: 724, 782.
 animas, *nom.* 3: 628, 630,
 656, 666, 687, 722, 760,
 778. 4: 41. 6: 763, 839.
 animasque, *nom.* 3: 419.
 animasque ventorum, *ven-*
tas, secundas, 5: 1229.
 animata. 5: 146.
 animi. 1: 71, 73, 132, 157,
 147, 426, 449. 2: 58, 381.
 3: 16, 24, 35, 43, 91, 131,
 158, 160, 162, 176, 204,
 213, 238, 278, 330, 335,
 373, 449, 498, 557, 560,
 577, 674, 680, 708, 747,
 765, 772, 789, 791, 840,
 843, 856, 916, 1016,
 1065. 4: 30, 44, 120, 385,
 387, 467, 735, 906, 942,
 1065, 1144. 5: 60, 98,
 128, 133, 155, 150, 564.
 6: 38, 77, 1147, 1154,
 1181.
 animique. 2: 270.
 nec me animi fallit. 1: 921.
 animi injectus. 2: 739. ra-
 tione. 1043. iactus liber.
 1046. vis audior. 3: 451.
 sensus. 2: 945. sentium.
 3: 99, 105. mens consi-
 liumque. 615. mens. 4:
 762.
 animo. 1: 403. 2: 39, 44. 3:
 110, 160, 289, 596, 515,
 1067. 4: 879, 1181, 1183,
 1188. 5: 1169, 1341. 6:
 1231. æquo. 1: 43. 3: 952.
 5: 1118.
 animoque. 1: 75. 3: 399,
 952, 975. 5: 50, 184, 1048.
 6: 531.
 ex animo dicant. 3: 927.
 ex animo miser. 5: 110.
 exspuere

- exspuere ex animo rationem. 2: 1040.
 respuit ex animo. 6: 67.
 animos. 1: 931. 2: 622. 4: 7, 763, 969. 5: 21, 1389. 6: 51. mortales. 3: 419.
 acrius advertunt animos ad Religionem. 3: 54.
 animum. 1: 618, 947. 2: 363, 680, 839, 885, 1070. 3: 94, 118, 170, 361, 424, 462, 471, 482, 514. 4: 23, 726, 751, 810, 880. 6: 15.
 animum advertere. 2: 124.
 adverras. 3: 45, 182.
 animum pulsare. 4: 880.
 animum nobis adhibere veram ad rationem. 2: 1022.
 animum atque animam. 3: 137, 168.
 animum mentemque. 3: 140.
 animumque. 4: 910. 6: 920.
 animus. 3: 150, 178, 185, 370, 397, 417, 465, 520, 553, 564, 705, 734, 797. 4: 470, 788, 802, 812, 884. 5: 141, 1217.
 animusque. 3: 143, 403.
 anelli. 6: 1022.
 anellis. 6: 911, 1085.
 anellum. 6: 1037.
 anni. 1: 182, 193. 5: 221, 675, 700, 1394. 6: 363, 373, 716.
 ubi anni nodus nocturnas exæquat lucibus umbras. 5: 686.
 annis. 1: 312. 3: 839, 1107.
 annis tribus circumactis. 5: 881.
 annis corpus marcet. 3: 959.
 annorum. 2: 170. 3: 1018. 5: 1183, 1437.
 annos. 5: 96.
 multos etiam magnos servata per annos. 1: 1028.
 magnos in magnis orbibus annos. 5: 643.
 annua tempora. 5: 618, 691.
 annulus. 6: 1006, 1012.
 annulus in digito subternuatur habendo. 1: 313.
 Romulidarum arcis servator candidus anser. 4: 687.
 anteaeta, dies. 1: 234. ætate. 235. 2: 298. vita. 3: 948. vetustas. 985.
 anteaetam ætatem. 3: 672.
 anteaeti temporis. 1: 559.
 anteaeto tempore. 3: 844. 5: 173.
 antehac. 1: 542. 5: 339.
 anteire. 4: 142.
 antennas. 2: 554.
 anticipat sol cælum radiis accendere tentans. 5: 658.
 antiqua. 5: 13. 1282.
 antiquas. 5: 87. 6: 61, 871.
 antiquis. 2: 889.
 antiquius. 4: 847.
 antiquo. 2: 610.
 antiquum. 2: 1168.
 antiquare Herculis si facta putabis. 5: 22.
 anxia. 6: 14.
 anxius angor. 3: 1006. 6: 1156.
 aperire. 1: 374.
 aperta tibi faciemus. 2: 182.
 aperta promptaque cæli. 6: 817.
 apertam. 5: 486.
 apertas. 4: 469, 600. 6: 1048.
 aperte, *adv.* 2: 140.
 apertis. 1: 914. 4: 52, 809. 5: 810, 1061.
 aperto corpore. 1: 298. 4: 101, 1136. aère. 3: 603. lumine. 5: 776. mari. 6: 698.
 in aperto. 3: 603.
 apertum transpectum, præbet. 4: 273.
 apes. 3: 11. 4: 683.
 apisci, *assequi*. 1: 449. 6: 1234.
 aplustra. 2: 555.
 aplustris fractis. 4: 439.
 apparent. 3: 25. 4: 97. 400.
 apparere. 1: 877.
 apparet. 2: 140. 3: 18, 989. 4: 157. 6: 448, 761.
 appellare. 1: 55.
 appellatur. 5: 10.
 appellatur. 4: 1228.
 appellant pennis. 6: 751.
 appetitur. 5: 1278.
 apposita. 3: 374.
 appositusque. 6: 1034.
 apti. 5: 1325.
 apte tamen re, *reapse, reipsa*. 2: 658.
 apta. 2: 478. 522. 5: 559, 1427. 2: 813. 4: 673, 827, 1251. 5: 556. 6: 961, 1065.
 aptam. 5: 538.
 aptaret. 2: 1109.
 aptas, *nom.* 6: 773.
 apti. 3: 851. 5: 806.
 uniter apti, *compatti in unum quid*. 3: 858.
 aptum. 5: 926.
 alius aliis magis animantibus aptus. 4: 681.
 aqua. 1: 568. 3: 190. 4: 96, 214. 5: 144. 6: 883.
 aquæ. 1: 282. 6: 551, 553. humor. 2: 197. 3: 340. 6: 908. corpus. 2: 232. conlectus. 4: 416.
 propter aquæ rivum. 2: 30. 5: 1392.
 magnas aquæ vastasque lacunas. 6: 551.
 aquai, *aqua*. 1: 286. 2: 662. 4: 622. 5: 265. 601. 6: 800, 872, 890, 1070, 1264.
 magnus decursus. 1: 284. humor. 1: 308. 3: 428. 6: 633, 874. liquor. 1: 454. gelidai fringor aquai. 3: 693. splendor. 4: 212. decursus. 5: 944. semina. 6: 496. corpus. 854, 863.
 aquam. 4: 436. 5: 1084. 6: 440, 499, 746, 803, 889.
 aquarum. 6: 1101. liquidus humor. 1: 349. magnus decursus. 5: 264. tantus decursus. 6: 605. semina. 6: 506. 519, 672. magnum duramen. 529.
 lærantia loca aquarum. 2: 344.
 liquor almus aquarum. 2: 390.
 ad aquarum strata jacebant, 6: 1263.
 aquas. 1: 1059. 2: 230. 6: 1124.
 Aquilonis. 5: 688.
 Etesia fiabra Aquilonum. 5: 741. 6: 730.
 aquis. 3: 1045.
 araque. 2: 417.
 aram. 1: 85.
 aranca. 4: 731.

VOCABULORUM.

aranei tenuia fila. 3: 384.

ararum. 5: 1161.

aras. 1: 90, 96. 4: 1230. 5: 76, 1198, 1200. thuricremas propter maclatus concidit aras. 2: 353.

caput quaffans grandis fuf-
ra arator. 2: 1164.

aratri. 1: 314. 5: 210, 931.
6: 1251.

ad arbitrium. 2: 281.

arbor. 3: 785. 5: 129, 1096.
6: 676.

arboribus. 1: 166, 254, 275,
897, 1092. 5: 784, 934,
1362. 6: 783.

arboris. 2: 30. 5: 35, 1096,
1392. 6: 167.

arbos. 1: 774. 6: 786.

arbuta. 1: 182, 352, 806,
808, 821, 905. 2: 1015.

5: 670, 910. 6: 140. lata.
2: 343.

arbutaque. 1: 184. 2: 189.
5: 919. lata. 2: 594, 698,
993.

arbutisque. 5: 1377.

arbuta. 5: 939, 963.

Arcadiæ volucres. 5: 32.

horrens Arcadiæ fuf. 5: 25.
arcemque. 5: 1107.

arceri. 1: 184.

arcis. 4: 687. 6: 749.

arcta. 1: 171.

arctique. 5: 1146.

arctari. 1: 577.

arctas. 3: 809. 5: 354

arcte, adv. 1: 604. 4: 1072.
6: 1008.

arctis. 1: 930. 4: 6. 6: 119.

in arctum franguntur con-
creti montes nimborum.
6: 157.

ardent. 2: 592.

ardens. 6: 114.

ardenti. 3: 663. 6: 293.

ardentia. 6: 1170, 1178.

ardentibu', ardentibus. 6:
618.

ardentibus. 3: 1077. 5: 754.
6: 860.

ardefcere. 6: 177.

ardefcit. 4: 1083.

ardefcunt. 5: 895. 6: 670,
898, 904.

ardet. 4: 1192.

ardor. 1: 651, 669, 779. 2:
212. 3: 251, 290, 476. 4:

1070, 1209. 5: 205, 565,
587, 600, 604, 1092, 1098,
1251. 6: 283, 673.

ardore. 5: 298, 1242.

ardoreque. 6: 690.

ardorem. 2: 211. 4: 1091.
6: 690.

ardoribus. 5: 606, 660.

ardoris. 1: 683, 703, 901.
4: 1079, 1109. 6: 180.

ardua. 1: 660.

facit are, arefacit. 6: 962.

arenæ. nimbos. 6: 700,
magnus congestus. 724.

arenam bibulam. 2: 376.

mare permotum ruit intus
arenam. 6: 726.

argenti. 5: 1241, 1255. 6:
808.

argento. 2: 27, 626. 5:
1268.

argentoque. 6: 990.

argentum. 1: 495. 6: 950.
1076.

arguet. 4: 489.

arguit. 6: 404.

argumenta. 1: 402.

argumentorum. 1: 418.

arida fitis. 3: 930. 6: 1174.
Cretea perfona. 4: 297.

arida ligna explicat in
flammas. 2: 820.

aridior. 6: 149.

aridus. 1: 809, 865. 4: 872.
5: 740. fonus terget au-
res. 6: 118.

arma. 5: 1075, 1282, 1447.

armata. 2: 629.

armati. 2: 639. in nume-
rum. 636.

armatis, nom. 5: 1291.
1310.

armatum. 5: 1296.

armata. 1: 164. 2: 920.
922. 4: 1190. 5: 229.

armenarius. 6: 1250.

armipotens Mavors. 1: 34.
armis, neut. 2: 42, 640. 5:
51, 233, 1305.

armisque, neut. 5: 1348.

armorum. 2: 48.

arquati, isfferici. 4: 334.

arqui. 6: 525.

arridet. 2: 32.

arripit. 6: 658.

arripuisse. 5: 248.

arripuit. 6: 661.

arrit. 4: 793. 5: 1354.

artem. 4: 845. 5: 10, 727.

arteria. 4: 532.

artes. 4: 968. 5: 333.

artibus. 5: 1455.

articulat voces. 4: 553.

articulatim discerni. 4:
559.

articulisque. 3: 697.

artubus. 1: 261. 3: 7, 620,
644. 4: 636. 5: 1076.

artus. 2: 267, 271, 282, 682,
710, 948, 963. 3: 130,
152, 157, 284, 292, 343,
377, 393, 399, 453, 488,

491, 528, 532, 585, 588,
703, 707, 710, 721, 737,
743, 758, 768, 936, 959,

4: 118, 633, 842, 865,
872, 886, 914, 944, 948,
1032, 1036, 1208. 5:
849, 896. 6: 593, 655,
661, 797, 945, 1188,
1204.

gelidos artus in lethi frigo-
re linquit. 3: 402.

arva. 2: 211, 1154. 4: 1100.
5: 779, 932.

arvi. 5: 207.

arvis. 1: 315. 2: 1162. 3:
786. 5: 130, 396, 804,
923.

ascendere. 5: 1300.

ascendimus. 2: 468.

ascendit. 2: 137.

ascensus. 5: 494.

aspektari. 3: 76.

aspektu. 1: 66. 6: 780.

aspektuque. 1: 92.

asper. 3: 694. 5: 34.

aspera. 2: 424. 6: 1148. 2:
404, 470. 4: 148, 666,
999. 6: 133, 778. primor-
dia. 2: 476.

asperaque. 3: 203.

adversa nimborum aspergi-
ne. 6: 524.

aspergit. 1: 720.

aspergunt. 5: 20.

asperiora. 4: 532. 6: 452.

asperitas vocis. 4: 555.

asperitate. 4: 555, 630.

aspetere. 2: 741.

assiduas. 4: 971.

assidue. adv. 2: 591. 4: 1122.
5: 281, 283. 6: 450, 1157,
1159.

assiduus. 5: 253, 342.

assiduo. 1: 994. 2: 96.

105. 393.
 assiduulque. 5: 206.
 assumunt. 2: 1123.
 ast. 5: 516.
 Astrologorum. 5: 727.
 astrorum. 5: 510, 531.
 ater. 3: 502. 4: 340, 346.
 Athenæ. 6: 2.
 Athenæis mœnibus. 6: 749.
 propter Atlantæum littus.
 5: 56.
 atra, tartara. 3: 979.
 atræ, formidinis ora super-
 ne impendent. 4: 174. 6:
 253.
 atram. 6: 199, 257.
 atri funeris comites. 2:
 580.
 atria. 4: 402.
 atro. 6: 1145.
 attentas aures. 6: 920.
 attenuari ostendunt salu-
 tantum tactu. 1: 318.
 Attidæ. 6: 1114.
 attinet. 3: 864. 4: 34.
 attingere summum. 3:
 262.
 attingunt. 4: 627.
 attribuas. 2: 835.
 attribuat. 3: 243.
 attribui. 1: 682. 2: 924.
 attribuant. 2: 614.
 avarities. 3: 59.
 aucta. 5: 261, 722. 1: 625. 2:
 1160. 5: 1416.
 auctam quinque sensibus. 3:
 626.
 auctas. 4: 60. animas sensu-
 bus. 2: 630.
 auctet. 1: 51.
 auctificque rerum motus.
 2: 571.
 auctor animi vis. 3: 451.
 auctos. 5: 1176.
 auctu corporis infinito. 2:
 481. mirando. 5: 1170.
 auctum, *subst.* refranat na-
 tura. 2: 1120. absterruit
 natura. 5: 844. cedere ar-
 boris auctum, *ramos*. 6:
 167. capere impetis au-
 ctum. 326.
 auctum, *adj.* 2: 974.
 auctus, *subst. plur. scaturigi-
 nes*. 6: 748. *adject.* 2: 985.
 audacterque. 2: 49.
 audent. 6: 1070.
 auderent. 2: 1035.
 audet. 5: 37.
 audi. 1: 920.
 audieret. 2: 579.
 audire. 4: 462, 564, 618.
 audireque coram. 1: 135.
 audisive. 6: 813.
 auditis, *nom.* 5: 1133.
 auditur. 4: 527.
 auditus, *adj.* 4: 838.
 avellere. 6: 240.
 avelli. 1: 607.
 avemus. 2: 216. 3: 1095,
 1096. 4: 779.
 aventem. 3: 259.
 aventes. 4: 1196.
 aveo. 3: 6.
 Averna loca. 6: 738, 740,
 818.
 Avernæ ætus. 6: 830.
 Averno substratus lacus. 6:
 746.
 averfa. 5: 414. averfa viai.
 1: 1040.
 averfibile scelus. 6: 389.
 avertere. 2: 363.
 avertit. 4: 1266.
 aves, *nom.* 6: 831. *verb.* 3:
 970.
 avet. 2: 265.
 aufer. 5: 967.
 auferat. 4: 539.
 auferat. 4: 539.
 auferet. 6: 622.
 aufert. 3: 231. 5: 206, 724.
 6: 825.
 augebat. 5: 489.
 augebit. 1: 437.
 augendas. 5: 81. 6: 472.
 augendis. 1: 185.
 augenque. 2: 1163.
 augefcere. 2: 1108. 5: 251.
 6: 615.
 augefcunt. 2: 76, 877. 5:
 334.
 auget. 1: 230, 283, 859. 4:
 645. 5: 221, 258, 323. 6:
 341, 946.
 augmen corporis. 2: 494.
 5: 269.
 belli terroribus addidit
 augmen. 5: 1306.
 augmen cur nefciat æquor.
 6: 607.
 gutta vix instar erunt u-
 nius ad augmen. 6: 614.
 augmina sumunt. 2: 188.
 noctes. 5: 680.
 augmine grandi. 1: 435.
 donant. 2: 72, demto.
 1132.
 avia. 5: 398. 2: 144, 346. 5:
 1385.
 avia pieridum loca. 1: 925.
 4: 1.
 avibus. 1: 257. 6: 741.
 avidam partem. 5: 202.
 avide. 4: 1101.
 avidi. 6: 1235. 3: 71.
 avido complexu quem te-
 net. æther. 2: 1065.
 avido complexu sepfit. 5:
 471.
 avides visus pascit amore.
 1: 37.
 avidum mare. 1: 1030.
 est avidum nimis auricula-
 rum genus humanum.
 4: 598.
 avis. 6: 1218.
 avium, *subst.* 3: 387. fron-
 diferas domos. 1: 19. li-
 quidas voces imitaret
 ore. 5: 1378.
 avius. 2: 735. 3: 464. à vera
 ratione. 2: 81. 229.
 Aulide. 1: 85.
 avolsa. 5: 316.
 avolsaque. 4: 141.
 avolsos. 5: 314.
 avorum. 4: 1211.
 aura. 1: 11. 853. 3: 197, 233,
 291. 4: 253. 1173.
 auram. 2: 850.
 aurarumque. 5: 237.
 auras. 1: 208, 771, 783, 801,
 803, 1086. 3: 223, 301,
 401, 437, 543. 4: 36, 178,
 536, 563, 573, 682, 707,
 990. 5: 213, 502, 540,
 759, 784, 817. 6: 114,
 139, 302, 819, 842, 886,
 1019, 1127. æris. 2: 203.
 3: 457, 569, 590, 751. 4:
 697. vitales. 3: 406. 6:
 1225, fulfuris 220.
 aurafque. 5: 250, 808, 1085.
 aurata metalla. 6: 811.
 aurataque templa. 2: 28.
 aurea. 2: 1154. 2: 24, 501.
 3: 13. 5: 462, 909. dicta.
 3: 12.
 aureaque. 5: 33.
 aures. 1: 418. 2: 1023. 3:
 157, 548, 632. 4: 222,
 488 *bi*, 527, 546, 567,
 570, 572, 617, 837, 910,
 1053.

1053. 5: 1053. 6: 118, 164,
168, 182, 777, 920, 927.
aures vacuas mihi, &c. te
femotum à curis adhibe.
1: 45. quæ belle tangere
possunt aures. 1: 645.
aures plenæ sonoris. 6:
1183.
auresque. 4: 601. 5: 1380.
aureus. 6: 204.
auri. 1: 493. 5: 1225. bra-
ctea. 4: 737.
aurique. 6: 808. micis. 11:
839.
auribus. 2: 510. accipere
citharæ liquidum car-
men. 4: 979. accipiamus
tonitrum. 6: 163.
adportes auribus. 5: 101.
auricularum. 4: 598.
auris. 4: 730, 931. 5: 411,
473, 503, 548, 845. 6:
307, 882, 913. celeranti-
bus. 1: 388. vitalibus. 3:
576, ætheris. 847.
auro. 2: 50. 4: 1120. 5:
1427. 6: 1076.
auroque. 2: 27. 5: 1268
aurora. 2: 143, 578.
auroræ. 4: 542.
auroram. 4: 715. 5: 656.
aurum. 1: 840. 2: 828. 5:
1240, 1274, 1422. 6: 229,
949, 989, 1056.
aurumque. 5: 1112. 1272.
6: 351, 966.
austum. 2: 178. 5: 197.
austis. 2: 981. 4: 511. 5: 729.
6: 411.
Auster fulmine pollens. 5:
744.
Austri. 4: 183, 909. 5: 688.
Austri. 1: 898.
Austro. 6: 721.
aufus. 1: 68.
aurumni. 6: 371.
aurumno sudante. 1: 176.
aurumnoque. 6: 356.
aurumnus. 5: 742.
avulsâ, sing. 2: 257.
avulsus. 3: 562.
auxilia. 5: 1441.
tremulum à pennis petere
auxilium. 5: 1039.
auxilio. 5: 225.
auxilium. 3: 1077.
axis gelidi. 6: 780, mun-
di qua claudicat. 1105.

B.

Babylonica Chaldaicum
doctrina. 5: 725.
Babylonica magnifico
splendore rigantur. 4:
1023.
baccæ, plur. 5: 1362.
bacchatur animal in mon-
tibus. 5: 822.
Bacchi. 2: 655. flos, odor vini
evanuit. 3: 222.
balantes pecudes, oves. 2:
569.
balantibus pecubus, ovibus.
6: 1130.
balba. 4: 1157.
balbe, adv. significarent. 5:
1021.
Barathro. 3: 967.
barathrum. 3: 979. 6: 605.
barbaque. 6: 945.
mollem malis demittere
barbam. 5: 673.
barbara, sing. 4: 548.
barbaricæ vestes. 2: 499.
barbarus. 5: 37.
barbigeras pecudes, Capræ.
5: 898.
barbigeras capellas. 6: 970.
baubantur, latrant in ædi-
bus. 5: 1070.
bearis. 5: 166.
bella, subst. 6: 673.
belle, adv. tangere possunt
aures. 1: 644.
belli. 1: 476. 2: 5. 3: 846.
5: 1295, 1298, 1302,
1306.
belli fera mænera. 1: 33.
mœnere. 5: 1307.
belli fulmen Scipiadæ. 3:
1047.
belli magnos funditus æ-
stus. 5: 1434.
belli miscebant fluctus. 5:
1288.
belli simulacra ciere. 2: 42.
cientes. 324.
bello. 5: 382. 6: 376. adj. 4:
1183.
belloque. 1: 465. 5: 1423.
bellua. 4: 143.
bellum. 1: 457. 4: 965. 5:
327, 393.
bellum sylvestre gerentes.
5: 1244.

bene pleno lumine. 5: 706.
bibere. 4: 1090.
bibulum lavit æquor are-
nam. 2: 376.
bidentri. 5: 209.
bijugo. 5: 1299, curru.
1298.
bijugos agitare leones. 2:
601.
billi superante. 4: 668.
bina. 1: 534. 4: 451, 452,
454. 5: 477.
binaque. 4: 453.
binis. 4: 292.
bino. 5: 877.
binos. 5: 1299.
bis. 4: 316, 410. 5: 1299.
Bistoniasque plagas. 5: 30.
bisulcis pedibus pressa ve-
stigia linquit humi. 2:
356.
bitumen. 6: 807.
blanda. 2: 965. 4: 995,
1256. 5: 179.
blandaque. 4: 1078. 6: 1243.
blanda atque infracta lo-
quela. 5: 231.
blande, adv. 5: 1066.
blandeque. 2: 320. 5: 1638.
blanditiis ingenium frege-
re superbum. 5: 1017.
blanditum secla propagent.
2: 173.
blandum amorem. 1: 20.
liquorem. 2: 846.
raucum bombum tuba re-
boat. 4: 548.
bona, adj. 3: 103. 5: 1024.
6: 13. 2: 408.
bonam partem in lectum
mœnore dabantur. 6:
1247.
bone. 3: 207.
bonis, adj. 1: 729. 3: 1017.
bonitate. 5: 1246.
bonos. 2: 418.
bonum, subst. 5: 956. 6:
25.
bonus Ancus. 5: 1038.
boves conterimus, fatiga-
mus. 2: 1161.
boves lucas anguimanos,
Elephantos. 5: 1301.
boves templis ferro malè
cæsa diffugiunt. 5: 1338.
bourn. 3: 303.
brachia. 4: 791, 827, 950. 6:
356.

brachia

- caudaque. 2: 805.
 caudam. 3: 658.
 cave. 2: 754.
 caves. 3: 684.
 caveat, *cave* confessum 4: 76.
 caveamus. 6: 405.
 caveisque. 6: 197.
 cavere. 4: 1138.
 cavernas coeli. 4: 172. 6: 251. terrarū. 6: 596.
 cavernis ætheriis. 4: 392.
 Silicum 6: 683.
 cavis fornacibus. 6: 201.
 caulas, *per* corporis. 2: 970. 3: 256, 702, 707. 6: 839. palati. 4: 624, 664. ætheris. 6: 451.
 cavi. 5: 953.
 flamma Cauri sylvam perdant. 6: 134.
 causa, *nom.* 1: 242, 1071. 2: 174, 255, 422, 788, 1067. 3: 47, 325, 349, 423, 490, 485, 501, 578, 592, 601. 4: 194, 234, 238, 240, 849, 1267. 5: 157, 168, 209, 348, 510, 532, 619, 773, 868, 1160, 1251. 6: 84, 171, 203, 376, 754, 999.
 causaque. 1: 239.
 cause. 6: 362.
 causam. 2: 255, 268. 3: 964, 1083. 4: 473, 503. 6: 703.
 causando. 1: 399.
 causam. 5: 676. 6: 53.
 causas. 1: 154. 4: 1174. 5: 530. 6: 55, 89, 706.
 causas exponere causas. 3: 317.
 causas agere. 4: 963.
 causas mendose reddere. 4: 506.
 caudidici. 4: 963.
 caulis. 1: 654. 3: 1068. 5: 751, 1184. 6: 761.
 cecidere. 1: 742. 3: 982. 5: 329, 677. 6: 827.
 ceciderunt. 3: 453. 6: 987, 1082.
 cecidisse. 2: 1165. 3: 386, 651. 5: 341, 791.
 cecidit. 5: 1146, 1417.
 cecinerit. 2: 600. 5: 328, 406. 6: 754.
 Cecropis sinibus. 6: 1137.
 cedant. 4: 145.
 cedat. 4: 943.
 cedeabant. 5: 984, 1291.
 cedebat. 5: 1270.
 cedendi. 1: 340.
 cedentes. 1: 375.
 cedere. 1: 373. 2: 507. 5: 323, 841.
 cedit. 2: 998. 3: 977. 4: 1236. 6: 872.
 cedunt. 2: 234.
 ceduntque. 6: 570.
 celant. 4: 1179, 1214.
 celare. 1: 91. 2: 677.
 celare, atque inius habere. 1: 515.
 celarier, *celari*. 1: 904.
 celata. 5: 1159.
 celebrare delubra Deum fecis diebus. 5: 1166.
 celent. 2: 315.
 celer. 4: 161.
 celerantibus auris. 1: 388.
 celerare casus. 2: 231.
 celeres. 4: 185.
 celeri. 2: 192. 3: 636. 4: 177, 211, 255. 5: 302. 6: 223, 323, 333. ratione. 3: 183. 4: 144, 777.
 censem. 4: 459.
 censet. 1: 972.
 tristia Centaurea. 4: 124.
 Centauri. 2: 402. 5: 876.
 ex vivo Centauri, *ex vivo* Centauro. 4: 743.
 Centauros. 4: 736. 5: 889.
 cepere. 6: 1211.
 cepit. 5: 332, 1415.
 cera. 6: 515, 965.
 Cerebreaque canum facies. 4: 737.
 Cerberus. 3: 1024.
 odor insinuat quàm facile in cerebrum. 6: 803.
 Cereremque. 2: 654.
 Ceres. 4: 1161. 5: 14, pulverulentia. 741.
 cernamus. 4: 808.
 cernant. 4: 993. 6: 164.
 cernantur. 6: 465.
 cernas. 1: 748. 3: 214. 6: 168.
 cernebat. 5: 1183, 1334, 1368.
 cernebat. 6: 22.
 cernendi. 3: 410. 4: 239.
 cernentes. 6: 645.
 cernere. 1: 135, 302, 328, 594, 752, 1065. 2: 4, 199, 248, 251, 314, 315, 780, 826, 856. 3: 360, 364, 370, 371, 1061. 4: 104, 230, 242, 459, 600, 614, 757, 764, 771, 802, 807, 913, 965, 977, 979, 1224. 5: 64, 394, 975. 6: 125, 406, 935.
 cernere bellum. 4: 965.
 cernes. 3: 660. 5: 107.
 cerni. 1: 269. 5: 433. 6: 663, 718.
 cernimus. 1: 300, 343. 2: 68, 779, 927, 984. 3: 366, 432, 510, 525. 4: 138, 354, 790. 5: 243, 578, 586. 6: 169, 421, 987.
 cernis. 1: 914. 2: 209, 283, 455, 533, 731. 3: 170, 436. 5: 307, 938.
 cernit. 4: 760.
 cernitur. 3: 107. 4: 233, 276, 356, 377. 5: 587.
 cernunt. 1: 643, 658, 661.
 cernuntur. 4: 201. 5: 86. 6: 60.
 certabant. 6: 1223.
 certamen. 5: 785.
 certamina belli. 1: 476. 2: 5. 5: 1295. pugna. 4: 841.
 certamine eterno. 2: 117, æquo. 573. 5: 393.
 certaminis. 5: 383.
 certandi. 3: 5.
 certant. 3: 394, 1081. 6: 508.
 certantes. 5: 1123. 6: 1246.
 certantia. 2: 118.
 certare. 2: 11. 3: 780. 4: 1105.
 certas. 4: 1085.
 certissima corpora. 1: 676.
 certum, ac dispositum est. 3: 788. 5: 132.
 certum constat, dispositumque videtur. 5: 795. 5: 139.
 certum ponere. 5: 527.
 cervi, *sing.* cornigeri. 3: 751. *plur.* alipedes. 6: 765.
 cervis. 3: 742.
 cervice. 1: 36. 6: 744.
 cervices. 2: 801.
 cervorum. 4: 993.
 cervorum

cervoruta ventosa magis frigida mens est. 3: 300.

cervos. 3: 307. 5: 861.

prælonga senex cornua relinquere cervus gauderet.

3: 614.

cessabant. 6: 1234.

cessando. 2: 80.

cessant. 2: 1142. 4: 135, 222. 5: 699. 6: 927.

cessare. 1: 787. 2: 79. 4: 392.

cessas. 3: 1061.

cessat. 5: 280.

cessi. 1: 1104.

cesset. 4: 593.

cessit. 3: 219, 224.

Chaldaicum, astrologorum. 5: 726.

chartarum. 6: 111.

chartas. 6: 113.

chartis. 3: 10. 4: 967.

Charybdis vastâ. 1: 723.

prima leo, postrema draco, media ipsa Chimæra. 5: 903.

flammam terro spirantes ore Chimæras. 2: 704.

chordarumque sonos fieri, dulcesque querelas. 4: 588.

chordas. 2: 412.

chordasque loquentes auribus accipere. 4: 978.

chordis. 2: 504.

pernice chorea. 2: 635.

cibatum. 1: 1093.

cibatus. 6: 1125.

cibi. 5: 928, 1005, 1390.

cibis. 2: 710, fulcire, ac sustentare. 1147.

cibo. 1: 195, 1037.

cibos. 1: 862.

cibum. 3: 1004. 4: 649, 857, 951. 5: 814, 846.

mandando exprimimus. 4: 621.

cibum coquere, ac flammæ molire vapore. 5: 1101.

cibus. 1: 351, 353, 809, 859, 865. 2: 1142, 1135, 1141, 1146. 4: 637, 641, 865, 952, 1084. 5: 525. 6: 946.

Cicadæ veteres tunicas ponunt ætate. 4: 56. folliculos relinquunt. 5: 801.

cicuta. 5: 897.

cicutas. 5: 1382.

ciebat. 5: 816.

ciebia. 4: 125.

ciemus. 4: 580.

ciendum. 3: 392.

cientque. 4: 734. belli simulacra cientes. 2: 324.

cientur. 2: 135. 4: 612.

cieri belli simulacra. 2: 42. voces. 5: 1059.

sepire plagis saltum canibusque ciere. 5: 1250.

ciere monumenta virum atque commoliri. 6: 241.

cieret. 5: 773.

ciet. 4: 1028, 1034, 1037, 1264. 6: 1307. horrorem in membris. 3: 292.

cietur. 3: 152, 246. tempestas turbida cælo. 6: 375.

scena croco Cilici perfusa recens est. 2: 416.

cimus ad ortus. 1: 213. 5: 212.

cinectum. 3: 919.

cinera. 4: 924.

cingens. 6: 632.

cingit. 6: 632.

cinisque. 1: 872.

ciuxere. 2: 606.

circum præterque. 5: 633.

circumagitur. 4: 317.

circum tribus actis. 5: 881.

circumcæsurâ, *subst.* membrorum extrema. 3: 220. 4: 651.

circumcidat. 3: 412.

circumcursare. 4: 402.

circumdata. 1: 88.

circumdatat. 5: 469. 6: 1034.

circumfusa. 1: 40.

circumlitâ nullo fûco. 2: 744.

circumretit vis, atque injuria quemque. 5: 1151.

circumstant. 3: 470.

circumtegere. 1: 1094.

totum circum tremere æthera signis. 1: 1088.

circumversantur. 5: 521. 6: 199.

circumvolitant. 2: 325.

cita. 1: 996. 2: 84, 105.

citharæ liquidum carmen. 4: 978.

citharis reboant templâ. 2: 28.

cives. 1: 92.

civibus. 6: 589, exhausti urbem pestis. 1198.

sanguine civili regi constant. 3: 70.

clade. 6: 641.

cladem importare pericli. 3: 825. 5: 370.

cladem latè darent magnasque ruinas. 5: 348.

cladem mortiferam confare. 6: 1089.

clademque. 5: 247. 6: 565.

clades, *sing.* 6: 1123. *plur.* 5: 49.

clamôr. 1: 491. 3: 479. 4: 183, 909. 6: 228.

clamor foras gradiens facie arteria asperiora. 4: 532.

clamore. 4: 543. 5: 1335. 6: 146, 1282.

clamoreque montes isti rejectant voces ad fidem mundi. 2: 329.

clamores. 4: 1008.

clamoribus. 4: 1011.

clandestinam cæcamque naturam. 1: 779.

clandestinos cæcosque motus. 2: 127.

claranda, meis versibus. 3: 36.

clarandum est nobis multa. 4: 779.

alid ex alio clarescere videbant. 5: 1454.

aliud ex alio clarescere. 1: 1108.

claret in primo quoque carmine. 6: 937.

classem. 2: 41.

classi. 1: 101.

classibus. 4: 399.

classis. 5: 1226.

clavæ. 5: 966.

clauda navigia. 4: 458.

claudere. 5: 513.

claudicat ingenium, delirât linguaque, mentisque. 3: 454.

si libella claudicat hilum. 4: 518.

claudicat nifus pennarum. 6: 834.

quâ mundi claudicat axis. 6: 1105.

cohibent. 2: 1030.
 cohibere. 1: 518. 2: 677. 3: 442, 572. 6: 106.
 cohiberier. 3: 444.
 cohibebat. 3: 445.
 cohibet. 1: 516, 537. 6: 815.
 coibant. 5: 451, 453.
 coibat. 6: 1146.
 coibunt. 2: 549.
 coiere. 6: 451.
 coierint. 2: 1060.
 coire. 1: 770. 2: 563. 3: 396. 4: 1048. 5: 191, 426, 664.
 coiret. 5: 487.
 coitque. 6: 845, 865.
 coitum. 1: 186.
 colarur. 4: 1253.
 colebant. 5: 953.
 colebatur. 5: 1439.
 colendo. 5: 1368.
 colentes. 5: 32.
 colere ævum. 5: 1144, 1149.
 colles. 1: 998. 5: 782.
 fugere ad puppim colles videntur. 4: 390.
 colles collibus verba repulantes. 4: 582.
 colli, colle. 2: 317, 322.
 collibus. 4: 582. 5: 1372.
 colligere. 1: 724.
 collum. 6: 1135.
 collumque coronat. 2: 801.
 purpura Thesalica concharum tincta colore. 2: 500.
 omnem efflare colorem. 2: 831.
 nequeunt sine luce colores esse. 2: 794.
 coloribus omnigenis. 2: 820. egregiis. 5: 739.
 coloris. 2: 756, 817. 4: 93, 1027.
 colos. 6: 207.
 colubris. 5: 27.
 per colum vina videmus perfluere. 2: 391.
 columba. 3: 752.
 columbarum. 2: 800.
 columna. 6: 425, 432.
 columnæ. 4: 402.
 columnis. 4: 429.
 comburens. 6: 152.
 comas. 4: 1217.
 comitantur. 2: 639.
 comitari. 1: 98.

commeditur. 6: 111.
 commemorando. 1: 401.
 repetam commemorare. 6: 904.
 commemorat. 1: 126.
 commendatur. 5: 1020.
 multa manent commenda-
 ta nobis ex utilitate sua.
 5: 859.
 commiscet. 5: 504.
 commisceri. 4: 1251.
 commiscendo. 4: 1202.
 commiscuit. 6: 275.
 commista, sing. 6: 321, 1157.
 plur. 2: 884. 6: 304.
 committere. 5: 1364.
 commixta. 1: 822. 4: 675.
 commixto. 1: 862. 3: 284.
 commoda, subst. 3: 2, 949.
 4: 1067. adj. plur. 4: 1147.
 6: 18.
 commoliri. 6: 241, 254.
 magni commorant æquora
 venti. 2: 765.
 commota. 3: 153.
 commover. 3: 147. 4: 236,
 750, 904, 1033.
 commover sese animus. 4: 884.
 commover se cælum. 6: 1118.
 commovit. 6: 127.
 belli magnos commovit
 funditus ætus. 5: 1434.
 communi dâsse salutem. 1: 44.
 commutatur. 4: 671.
 commutare. 2: 129, 303. 3: 514, 1072. 5: 1105.
 commutari. 1: 587. 2: 935.
 commutat. 5: 829, 1275.
 in commutatum veniunt.
 1: 795.
 commutatur. 1: 582.
 compages. 6: 1069.
 compagibus. 4: 1106, 1158.
 6: 1014.
 compar. 4: 1248.
 comparebat. 6: 1218.
 comperit. 4: 797.
 compefce. 3: 967.
 compleat. 5: 595.
 complebant. 6: 645, 1260.
 complent. 2: 324. 4: 1012.
 1242. 5: 1065.
 complerant. 6: 1273.
 complerat. 6: 1149.
 complere. 1: 390. 6: 599.

complement. 1: 523.
 complerentur. 4: 1268.
 complerunt. 6: 196.
 compleſſe. 4: 172. 6: 251.
 complet. 2: 338. 4: 351. 5: 227.
 ararum, aris, compleverit
 urbes. 5: 1161.
 complexa. 2: 153. 4: 1186.
 5: 920.
 complexu. 5: 471.
 avido complexu quem te-
 net æther. 2: 1065.
 componere. 4: 963.
 composuituras, subst. turban-
 tia. 4: 329.
 comprehendere. 6: 1081.
 comprehendunt. 6: 455.
 compungere. 2: 432.
 compungunt. 2: 420.
 qua consistit comita figura.
 1: 949.
 insula virgineos circum-
 data comitus. 1: 88.
 magnum conamen sumit
 eundi. 6: 325, alarum.
 835.
 conamina fumit. 6: 1039.
 conantur. 1: 936. 4: 12.
 conatur. 3: 652.
 concava cymbala. 2: 619.
 loca terræ. 5: 1255.
 concedam. 1: 541. 4: 475.
 concedamus. 1: 657.
 concedas. 1: 975.
 concedat. 1: 1074.
 concede. 3: 975.
 concedere. 1: 380, 1079. 2: 237. 3: 539. 4: 1177,
 1184. 5: 1357, 1370. 6: 54.
 concedimus. 4: 380.
 concedis. 2: 834.
 concedit. 1: 608, 832, 844.
 concedunt. 3: 377.
 concelebrare carmina can-
 tu. 5: 1380.
 concelebrant lætantia loca
 aquarum. 2: 345.
 terras frugiferentes conce-
 lebras. 1: 4.
 concepit. 6: 307.
 concepto. 6: 880.
 conceptum. 1: 556. 6: 628.
 concessit. 4: 916. 5: 1010.
 concessum. 5: 1148.
 concharum. 2: 500.
 concharumque. 2: 374.

- conchis: 4: 934.
 Conchylii, *Conchylii*. 6: 1072.
 concidat. 4: 511.
 concidere. 3: 158. 5: 1332. 6: 758.
 concideret. 1: 100.
 conciderit. 3: 584.
 concidit. 2: 353. 3: 488.
 conciet. 6: 826.
 conciliabat. 5: 961.
 conciliandi. 2: 551.
 conciliantur. 5: 466. corpora materialia. 2: 900.
 conciliari. 3: 877. 6: 889.
 conciliatu. 2: 935. condensio. 1: 576. 2: 99. parvo. 133.
 conciliis & discidiis exercita crebris. 2: 119. rerum. 109.
 concilio. 1: 772, 1081. 2: 564, 934. 3: 806. 1. genit. 1: 184. principiorum. 485.
 concilioque. 2: 918.
 concilium. 2: 563. materialia. 1: 518.
 concinnat. 4: 1246. 6: 436, 583, 1116.
 concinnior. 4: 1269.
 concio. 6: 710.
 concipere. 4: 1259, 1262. 6: 209, 272.
 concipitur. 1: 5.
 concipiunt. 6: 471, 502.
 concit. 6: 409.
 concitat. 3: 292, 301.
 concludere. 3: 573.
 conclusa. 3: 568, 774. 6: 124.
 conclusio. 4: 460.
 concoctos. 2: 852.
 concoctum. 4: 635.
 concopulat. 6: 1076.
 concordia. 1: 457. 5: 1023.
 concrecat. 6: 494.
 concrefcere. 1: 840. 4: 137. 6: 626, 807.
 concrefcit. 5: 831. 6: 846.
 concrefcunt. 4: 1254. 6: 249, 450, 527.
 concreta. 1: 1018. 3: 20. 5: 796, 1256.
 concreti montes nimborum. 6: 158.
 concretius. 4: 1237.
 concreto. 5: 467, 469, 496.
- concruciamur. 3: 149.
 conculcatur. 5: 1139.
 concurrere. 5: 847. 6: 115.
 concurrunt. 6: 96, 315, 362.
 concursant. 2: 215.
 concursare. 3: 396.
 concursu. 1: 385. 6: 160. 171.
 concursus, *sing.* 1: 686. 2: 1020. *plur.* 1: 628. 2: 726. 5: 443.
 concussa, *sing.* 2: 948. 5: 551. 6: 288, 667. *plur.* 3: 394, 846. 6: 120, 543, 547. tremulo risu. 1: 918. 2: 975.
 concussie. 5: 1236.
 concussis arrubus hinnit. 5: 1076.
 concussos. 5: 652.
 de concussu sequitur gravis imber. 6: 289.
 concussu magno. 6: 546.
 concutiat. 2: 1100.
 concutit. 5: 552. 6: 594.
 concutitur. 6: 357. sanguis. 3: 249.
 concutunt. 3: 19.
 condebant. 5: 954.
 condensa. 5: 487. contexta magis condensaque. 4: 55.
 condensa ac stipata. 6: 465.
 condenscat, *condensat* se aer. 1: 393.
 condensio conciliatu. 1: 576. 2: 99. agmine. 1: 600. corpore. 6: 101.
 condere. 3: 1103. 4: 435. 5: 2, 708, 1107.
 eadem conditione gignentur. 2: 301.
 conducere. 1: 398. 3: 533.
 conducit. 6: 967.
 conductis. 1: 691.
 conduplicant. 1: 713. 3: 71.
 condurat. 6: 968.
 conduxit. 4: 433.
 coner. 4: 1163.
 confecti. 3: 960.
 confer. 5: 13.
 confereit ventus. 6: 157.
 conferre. 4: 841. 6: 53.
 confert. 2: 1166.
 confertæ nubes. 6: 508.
 confertos. 6: 1261.
- confervescit. 6: 352.
 confectum. 4: 190, 341. 5: 284.
 conficere. 2: 1143. 3: 138. 5: 664.
 conficerent. 1: 905.
 conficeret. 1: 240.
 conficiat. 2: 1002.
 conficimus. 2: 1162.
 conficit. 4: 643.
 conficiuntur. 1: 536.
 confidunt. 5: 391.
 confieri. 2: 1068. 5: 889.
 confiet. 3: 413.
 confirmare. 1: 486. 2: 179, 185. 5: 198.
 confirmata vis animi. 3: 771. 6: 996.
 confirmem. 4: 113.
 confit. 4: 292.
 confiteare. 1: 271. 2: 690, 865, 1073. 3: 800. 5: 377.
 sanguine civili rem constant. 3: 70.
 consistere mortiferam cladem. 6: 1089.
 consistat. 3: 336.
 consistat. 1: 474.
 consistetur. 4: 527.
 consistit. 2: 97.
 conflegendum. 3: 854.
 confingunt hyemes æstibus acres. 6: 372.
 confinit. 4: 1209.
 confituit. 1: 389.
 confuere. 1: 375, 993. 5: 660, 667, 701. 6: 311.
 confuit. 6: 637. conjectus eorum. 5: 600.
 confluerat. 6: 1150.
 confluxere. 1: 902.
 confluxerunt. 1: 178.
 confluxit. 1: 986.
 confluit. 5: 498. 6: 1258.
 confringere. 1: 71.
 confundere sensus. 2: 945.
 confundi. 4: 562.
 confunduntque. 2: 439.
 confusa, *sing.* 4: 566, 617. 6: 599, 606. *plur.* 5: 580.
 confutabunt. 4: 490.
 congemis. 5: 547.
 congerere. 3: 1012.
 congesta. 3: 949.
 congestus, *subst.* arenæ. 6: 724.
 conquē-globata. 2: 153.

conгло-

- conglomerari. 3: 211.
 conque-gregantur. 6: 455.
 congressa, *sing.* 2: 940. *plur.* 1: 761, 2: 549. 5: 192, 427.
 congressus, *subst.*, *sing.* materiai. 3: 68. *plur.* 2: 1064.
 coni. 4: 431, 433. 5: 763.
 coniecit. 6: 579.
 coniecta. 1: 1029. 2: 1060, 1073. 4: 253.
 coniectu. 6: 434.
 coniectum lapidum. 3: 199.
 coniectus. 5: 417, 599. animal. 4: 956.
 conijicere. 1: 752. 2: 120, 1072.
 conijiciens. 1: 285. 6: 344.
 conijunct. 6: 731.
 blande coniscant agni. 2: 320.
 conjugibus. 4: 1270.
 coru conjugioque corporis atque animæ. 3: 857.
 conjuncta, *sing.* 3: 349, 425, 578. 4: 887, 945. 5: 559, 563, 1010. 6: 632. *plur.* 1: 450. 3: 137, 558. 4: 496. 5: 430, 445, 556. 6: 1005.
 conjunctam. 3: 160, 350. 5: 538.
 conjunctis. 4: 401.
 conjunctius, *nom.* 3: 555.
 conjunctum. 1: 452.
 conjunctus. 5: 564.
 conjungendo. 6: 456.
 conjungere. 5: 1299.
 conjungi. 5: 851.
 conjungit. 2: 1003.
 igni conlabefacta. 4: 701.
 conlabefactus rigor auri solvitur æstu. 1: 493.
 conlabefiunt. 3: 600.
 conlata, *plur.* 6: 18.
 conlatis. 4: 1098.
 conlaxat. 6: 232.
 conlecta, *sing.* mente. 2: 960. validi ventri procella. 4: 1108. 6: 123.
 conlecti, *plur.* 6: 570.
 conlectus, *subst.* aquæ 4: 416. *adj.* 6: 557.
 conlectum. 4: 1058.
 conlegerit. 3: 859.
 conlidi. 1: 533.
 conligat. 1: 1090.
 conligit. 3: 938. 6: 325.
 conluet. 6: 882.
 connectere. 2: 477, 521.
 connecti. 2: 699, 703, 715.
 connectitur. 2: 251.
 connexa, *sing.* 2: 268. 3: 691. 6: 1008. *plur.* 2: 100, 711.
 connexæ, 3: 740.
 connexus. 3: 740.
 connexus, *subst.* *plur.* 1: 627. 2: 725, 1019. 5: 442. *adj.* 3: 556.
 connivent. 5: 776.
 connixa. 2: 159.
 connubia. 3: 777. 5: 1011.
 conor. 1: 26. 6: 768.
 conquassari. 5: 107.
 conquassatum corpus. 3: 442.
 conquassatur mens, animæque potestas. 3: 599.
 conque-putrescunt. 3: 344.
 conquereretur. 3: 612.
 conquiri. 2: 267.
 conquisita. 3: 420.
 conradens. 6: 303, 443.
 conradere fidem dictis. 1: 402.
 conrepta. 6: 822. luce diei. 4: 81.
 conreptus. 5: 1231. 6: 394.
 conrepunt membra pavore. 5: 1218.
 contrident. 4: 81.
 contripere. 4: 997. 6: 1159.
 contripiunt, membra timore. 5: 1222.
 contripuit. 4: 1103.
 contruit. 6: 824.
 corruptus. 6: 1201.
 confanguineos. 6: 1281.
 confanguineum. 3: 73.
 conscendere. 5: 1296. 6: 46.
 conscia. 3: 1031.
 conscindunt. 5: 46.
 consciscant. 3: 81.
 conscius. 4: 1128. 6: 392.
 consecrabantur. 5: 965.
 consensu. 3: 740.
 consentire. 2: 914. 3: 154, 170, 802. vitales motus. 2: 716.
 consequa natura. 5: 678.
 consequitur. 1: 461. 3: 477, 942. 4: 805, 864.
 conserat. 4: 1100.
 conserit arva lumine. 2: 211.
 conservans. 5: 509.
 conservant. 1: 677.
 conservare. 1: 1042. 2: 708.
 confessum. 4: 76, 979.
 confilio. 1: 1020. 2: 164. 5: 420.
 consilium. 3: 95, 140, 451, 615. 5: 128.
 consimile. 3: 8.
 consimilem. 5: 712, 811.
 consimiles. 4: 89, 103.
 consimili. 1: 842, 884, 916, 1097. 2: 505, 675, 735, 806. 3: 74, 283. 4: 234. 5: 298. 6: 505, 881, 1129.
 consimilis. 2: 1017.
 consistant. 1: 873. 2: 91.
 consistat. 2: 584.
 consistere. 1: 169, 637, 707, 749, 753, 839, 981, 1071. 2: 322, 332, 696, 905, 981, 1119. 3: 350, 505. 4: 99. 5: 61, 66, 238. 6: 10, 43, 454.
 consisteret. 1: 984.
 consistimus. 3: 858.
 consistit. 1: 236, 421, 1027.
 consistunt. 4: 742. 6: 461.
 consociare motus. 2: 110.
 consopit. 6: 792.
 consors. 3: 772.
 consortem. 6: 1279.
 consorti. 3: 333.
 conspectu. 3: 49.
 conspergere. 3: 661.
 conspergunt. 2: 33. 4: 1230.
 conspicer. 2: 358.
 conspicias. 6: 706.
 conspiciamus. 1: 317.
 conspirans. 4: 1209.
 conspurcare retro sapore. 6: 21.
 constantior mellis est natura. 3: 192.
 contra constare. 4: 716.
 gravi terram consernere casu. 5: 1332.
 constituas. 1: 799. 2: 419.
 constituat. 3: 309.
 constitutur. 1: 967.
 constituere. 1: 709. 5: 1143.

constitues. 1: 1105. 2: 561, 6: 73.
 constituet. 2: 655.
 constituisse. 2: 175.
 constituit. 6: 225.
 constituunt. 1: 344, 755, 821, 644. 2: 103, 669, 902.
 constituuntur. 4: 133.
 confuerant. 5: 975.
 confuerat. 6: 1277.
 confuerunt. 2: 300. 3: 497. 4: 1267. 5: 190, 425, 660, 701, 1397. 6: 519.
 confuescunt brachia, firmanque lacertos. 6: 396.
 confuesset. 1: 623.
 confuta. 4: 995. 5: 209. 6: 787, 1041.
 confuetudo. 4: 1276.
 confuetum. 4: 715.
 confuevimus. 6: 1134.
 confuevit. 3: 482.
 consumens. 1: 227.
 consumere multam operam. 6: 1080.
 consumit. 5: 618, 1430.
 consumse. 1: 234.
 consumta. 5: 245.
 consurgere. 4: 926. 6: 473, 497, 885, 1015.
 consurgere. 2: 1110.
 consurget. 3: 503.
 contaeta. 4: 642.
 contaetos odores suo perdere viro. 2: 852.
 contaage sua palloribus omnia pingunt. 4: 337.
 contagi, corporis multa fungitur animus. 3: 734.
 contagia. 3: 346, 427, 740. 6: 1235.
 contagibus. 6: 279, 1241.
 contaminat. 3: 896.
 contemnere. 2: 448. 5: 380, 1216.
 contemplator, *verb.* 2: 113. 6: 188.
 contemfit. 3: 1045.
 contemta, *sing.* 5: 1417. *plur.* 1: 48.
 è contemtibz exit. 5: 831, 1277.
 contemtim. 5: 1125.
 contemtus, *subst.* 3: 65. *adj.* 2: 503.
 contendant. 3: 784.
 quid enim contendat hy-

rundo cynnis. 3: 6.
 contendere. 2: 11. 5: 1343. 6: 27, 411.
 contendere causam. 4: 473.
 contendere se, atque parare. 4: 807.
 de palina summas contendere vires. 4: 986.
 contendit. 4: 801, 1040.
 contendunt. 1: 1061. 4: 92.
 contenta, *sing.* 1: 325. 4: 961.
 conterimusque boves. 2: 1161.
 somno partem maiorem conteris ævi. 3: 1060.
 conterrere metu. 2: 623.
 contexta, magis condensaque. 4: 55.
 contextæ. 3: 695.
 contextum dissolvere. 1: 244.
 contigit. 3: 1096.
 contaeta. 2: 742. 6: 1186.
 contineantur. 1: 818, 908, 1085. 2: 760, 1007.
 contineat. 3: 211.
 continet. 1: 152. 5: 320. 6: 877.
 contingas. 2: 754.
 contingens. 4: 9409. Musæo contingens cuncta lepore. 1: 933.
 contingere. 5: 152.
 ævi contingere florem. 1: 561. 4: 1111.
 Musæo dulci contingere melle. 1: 946. 4: 22.
 incepti contingere finem. 5: 392.
 qua contingit. 6: 687.
 contingunt mellis dulci flavoque liquore. 1: 937. 4: 13.
 undique protelo plagarum continuato. 2: 531.
 contorquere navem. 4: 898.
 contorquet gubernaculum. 4: 902.
 retro contorquet & aufert. 5: 724.
 validis contortum viribus telum. 1: 970.
 contra pugnare, obfistareque. 2: 280.
 accingere contra. 2: 1042.
 contra pugnancibus ventis.

6: 97.
 nihil ad speciem est contrahior ignis. 5: 570.
 contrahis in se partibus. 3: 544.
 ex infinito contractum tempore bellum. 2: 574.
 contractum cum ventis degere bellum. 4: 965.
 contrahitur animus formidine Divum. 5: 1218.
 contraria. 1: 658. 4: 513. 6: 741.
 contrarius. 3: 251.
 correctabiliter causas intrare palati. 4: 664.
 correctans sol nudum corpus aquai. 6: 854.
 contremis. 5: 1220.
 contremuere. 3: 847.
 contrita igni. 4: 701.
 contrudere. 4: 425.
 contrudit. 6: 509.
 contrufa. 4: 916. 6: 1252.
 contrufæ. 6: 734.
 contrufit. 6: 210.
 contueare. 6: 653.
 contuimur. 4: 39.
 contulit. 2: 941, 1107. 6: 1258.
 contundit. 5: 691.
 conturbant. 4: 955.
 conturbantur. 4: 941.
 conturbare. 3: 482.
 conturbat. 6: 1120.
 conturbari. 3: 483. 4: 563.
 conturbatur. 3: 499.
 conturbes. 4: 1053.
 contaufa corpora. 4: 955.
 convalleis. 5: 1374.
 convellere. 4: 509.
 convellitur. 3: 341.
 convenere. 6: 507.
 convenerunt. 6: 733.
 convenient. 3: 725. 4: 673. 1252. 5: 430. 6: 1083.
 conveniat. 6: 707.
 conveniebat. 1: 880. 2: 779, 821. 3: 682.
 conveniendo per Veneris res. 2: 921.
 conveniens. 4: 1037. 5: 1255. 6: 1259.
 convenientes. 2: 941.
 convenientes. 1: 1029. 2: 711. 5: 446.
 convenienti modo. 2: 940.
 pede. 4: 792.

convenit.

- convenit. 2: 582. 3: 56,
 456, 463, 685. 4: 745. 5:
 272, 537, 599, 659, 896.
 conveniundo. 6: 479.
 conveniunt. 2: 686. 6: 897,
 ad sensus. 4: 712, 1026.
 conventu. 1: 605.
 conventus, plur. 4: 785.
 conversa, placato favore. 6:
 48.
 convertum. 4: 1059.
 convertant. 2: 1004.
 convertebat. 5: 809.
 convertere. 2: 1096. 4: 898,
 1057. 5: 653, 704, 1316,
 1421.
 converti. 4: 443.
 converteri. 1: 796. 4: 318.
 convertit. 4: 311. 6: 643.
 convertitur. 4: 296. 5: 813.
 convertunt. 1: 679.
 convestire sua perfundens
 omnia luce. 2: 147.
 convincere. 4: 499. 5: 727.
 falsum. 3: 524. 4: 768.
 convinci. 5: 177.
 omnia convivens oculis lo-
 ca. 2: 357.
 convivere. 1: 146.
 convivunt loca luce. 5:
 777.
 plenus vite conviva rece-
 dis. 3: 951.
 convivit. 4: 785, 1124.
 convolsi. 3: 344.
 convolvunt. 6: 200.
 cooperant. 5: 490.
 cooperto. 5: 1267.
 coorta, sing. 2: 306. 3: 581.
 4: 173, 533, 668. 5: 415,
 437. 6: 195, 252, 457,
 464, 510, 578, 641, 1085.
 plur. 3: 823. 4: 629. 5:
 368, 409, 790, 797, 836.
 6: 1011, 1094, 1098.
 coortæ. 4: 92. 6: 956.
 coortam. 3: 15. 5: 1012. 6:
 656.
 coortis. 2: 552. 5: 1000.
 coorto. 1: 899.
 pluvix graviore coortu. 6:
 671.
 coortum, folis. 2: 1005.
 coortus. 5: 512. 6: 1184.
 coperuisse. 5: 343.
 copia. 1: 418, 675, 758, 874,
 982, 985, 1005, 1017,
 1035. 2: 267, 281, 295,
 338, 1069. 3: 195, 535,
 720, 815. 4: 514, 800. 5:
 360, 1006, 1287. 6: 510,
 814, 829, 1259.
 copulata. 6: 1086.
 coquere cibum. 5: 1001.
 cor. 4: 1052.
 corda. 1: 13. 3: 295. 5: 862.
 6: 14.
 corde. 2: 269. 5: 1106,
 1454. 6: 5, 1231.
 hebeti cognoscere corde. 5:
 880.
 hebeti cognoscere cordi. 4:
 51.
 cordi. 4: 784, 1131.
 cordis. 3: 117. globus. 4:
 118.
 ex adyto cordis responsa
 dedere. 1: 738.
 coria. 6: 6: 967, 969.
 corio. 4: 933.
 cornibus ventres hauri-
 bant subter equorum.
 5: 1324.
 coronæ. 4: 1125.
 corpora rauca cornicea. 6:
 752.
 cornicum secla vetusta. 5:
 1083.
 hædi cornigeras norunt
 matres. 2: 368.
 cornigeri cervi. 3: 751.
 cornu. 2: 388.
 cornua. 2: 619. 3: 614. 4:
 540. 5: 1033.
 corollis. 5: 1398.
 corona murali. 2: 606.
 coronam. 1: 119, 928. 4:
 4. 6: 94.
 coronat. 2: 801.
 coronis. 3: 926.
 corpora materialia genitalia.
 2: 62, 548.
 corpora minuta. 2: 116.
 mixta doloris corpora. 2:
 467.
 corpora semina rerum,
 atom. 2: 677.
 corporea natura. 1: 303,
 330. 3: 168.
 corpoream. 2: 20, 186. 3:
 163, 176. 4: 529, 544.
 corporeis telis. 3: 177. prin-
 cipiis. 4: 538.
 corpufcula. 2: 152, 259. 4:
 199, 897. 6: 1061.
 correptus. 3: 938.
 corrumpere. 3: 164.
 corripunt. 1: 295.
 corrumpas luminis orbem.
 3: 411.
 corruptat. 6: 1122.
 corruptier. 6: 17.
 corrupti. 3: 502.
 cortex. 4: 48.
 cortice. 4: 934.
 corvorum; greges. 5: 1084.
 corvos. 2: 821.
 coruscis. 6: 202.
 coruscis fulguribus. 5: 296.
 luminibus. 6: 182.
 coruscis fervore. 6: 236.
 in colas equi conscendere.
 5: 1296.
 cornuicibus. 4: 645. ven-
 tigeni crateres. 6: 701.
 creatrix. 1: 623. 2: 1116. 5:
 1361.
 crebra, crebro revisit ad sta-
 bulum. 2: 359.
 crebram sylvam. 6: 134.
 crebras redducunt naribus
 auras. 4: 490.
 crebris impetibus ruunt. 1:
 294.
 crebris discidiis exercita. 2:
 119.
 crebris offensibus. 4: 359.
 verberibus. 5: 486.
 crebro, pulsarier ictu. 4:
 932, 1277.
 crebro repulso rejectæ. 4:
 105.
 longe fuge credere, cave cre-
 das. 1: 1051.
 credier, credi. 4: 850.
 igni flammata cremantur.
 1: 671.
 cremarat. 5: 1242.
 cremarent. 1: 905.
 crematur. 6: 154.
 crepat, sapius habet in ore. 2:
 1168.
 creperi certamina belli. 5:
 1295.
 crepitacula. 5: 230.
 crepitante flamma. 6: 154.
 crepitum dat. 6: 109.
 crelle, crevisse. 3: 683.
 Creta, subst. 2: 634.
 creta, creata, sing. 5: 61. plur.
 2: 905.
 Cretæ. 5: 26.
 cretea persona. 4: 298.
 incussum membris cretam.
 3: 383.

- 3: 383.
 crimine. 3: 49.
 cristas terrificas capitum
 quantientes. 2: 632. 5:
 1314.
 croci. 6: 1186.
 croco Cilici. 2: 416.
 crudeles. 3: 72.
 cruentent. 4: 1030.
 cruentum. 5: 1137. 6: 1133.
 cruor. 2: 668. 3: 787. 5:
 131.
 cruore 6: 1147.
 fœdare membra cruore. 4:
 842.
 cruorem. 1: 883. 2: 195.
 cruoris. 1: 864.
 crura. 3: 528 4: 989.
 præpediuntur crura vacil-
 lanti. 3: 478.
 crure. 3: 652.
 mollis luri concreescere cru-
 stas. 6: 626.
 cubandum. 2: 543.
 cubantia tecta. 4: 520.
 cubat. 3: 905.
 herba cubile præbebat. 5:
 814.
 cubilla fronde instrata. 5:
 985, instrata herbis &
 frondibus aucta. 1416.
 cadere. 1: 1043.
 culices. 3: 391.
 culpa. 2: 181. 4: 913. 5:
 1424. prædita. 2: 181. 5:
 200.
 culta, ac desertæ. 1: 165,
 loca. 219.
 cultris. 5: 1370.
 culto. 4: 1274.
 culturam dulcis agelli ten-
 tabant. 5: 1366.
 Cumas. 6: 747.
 cumcunque. 2: 113.
 cumprimis. 1: 131, 717. 2:
 536, 848. 3: 929. 5: 337,
 620. 6: 224, 259, 539.
 cum primum. 2: 624. 4:
 1032.
 cumulabat. 6: 1233.
 cumulata, *sing.* 1: 989. *plur.*
 6: 190, 517.
 cuncta viai, *cunctas vias*. 5:
 739.
 cunctando. 4: 707.
 cunctantior actus mellis. 3:
 193.
 cunctarier, *cunctari* ante le-
 thi portas. 3: 67.
 cunctarum. 2: 333. 3: 31.
 4: 26, 114. 6: 1212.
 cunctatur. 3: 408. tardum
 olivum. 2: 392.
 cuperent. 5: 170.
 cupiant. 4: 1111.
 cupidam vim equorum. 2:
 265.
 cupide, *adv.* 1: 17. 21. 2:
 199. 4: 1106, 1197. 5:
 866, 1139.
 cupidi. 6: 1237.
 cupidine. 4: 1146.
 cupido. 3: 59, 1090. 4: 961,
 1050, 1086, 1108, 1131.
 5: 961.
 cupidus. 3: 5.
 cupiret. 1: 72.
 cupitum. 3: 771. 5: 845.
 cupiunt. 3: 598.
 cuppedine medii *res videt*.
 1: 1081. scindunt curæ.
 3: 1007. 4: 1083.
 cuppedinis. 6: 24. acres cu-
 ræ hominem conscin-
 dunt. 5: 46.
 cura semota metuque. 2:
 19. 4: 1053.
 cura aliis malis in pectore
 oppressa. 5: 1206.
 pavida complebant pectora
 cura. 6: 645.
 curaque solutum. 2: 45. le-
 vare. 365.
 curabant. 5: 937.
 curæ, *sing.* 5: 980. *plur.* 3:
 1007. 5: 47.
 curæque sequaces. 2: 47.
 curam. 2: 363. 4: 1060.
 curant jucunde corpora. 2:
 31. oblivia. 4: 820.
 curare. 3: 128.
 curarit. 5: 1162.
 curarum fontem. 3: 82.
 fluctus. 6: 33.
 curas. 3: 117, 462. 4: 806.
 curat. 6: 230. internoscere,
facit ut agnoscamus. 4:
 246.
 curavit. 5: 1014.
 cures. 4: 1064.
 Curetas Phrygios. 2: 629,
 Diænos 633.
 curis. 5: 1430.
 te à curis semotum adhibe.
 1: 46.
 curis urgeris. 3: 1064. ex-
 ercent hominum vitam.
 4: 1422.
 curisque fatigat. 3: 838.
 currat. 2: 691.
 currens. 5: 682.
 currenti. 6: 92.
 currit. 3: 1076.
 curru. 2: 601. 5: 1298.
 currum. 6: 46.
 currus. 3: 642. 5: 1300. 6:
 549.
 cursant. 3: 262.
 quasi cursores vitæ lamp-
 da tradunt. 2: 78.
 cursu. 1: 1002. 2: 323. 3:
 8. 5: 618, 650, 688. 6:
 27, 47, 178, 301, 306,
 320.
 cursum. 5: 630. 6: 53. 6:
 344.
 cursus, *sing.* 6: 629. *plur.* 4:
 411. 5: 77, 80, 419, 772.
 cursusque, *sing.* 5: 712.
 curta, *plur.* 4: 1020.
 curvi, *sing.* 5: 931. 6: 1251.
 custos. 3: 325.
 Cycnea mele, *oleum can-*
is. 2: 504.
 Cycni, *sing.* 4: 182, 908, *plur.*
 549.
 Cycnis. 3: 7.
 Cycnos. 2: 823.
 Cymbala concava. 2: 618.

D.

DAbantur morbo, morti-
 que catervatim. 6:
 1142.
 bonam partem in lectum
 mœrore dabantur. 6:
 1247.
 dabat exitio. 5: 998. letho.
 1006.
 Dædala tellus. 1: 7, 229.
 Dædala, *figuratrix lingua*.
 4: 553.
 natura Dædala, *artifex re-*
rum. 5: 235.
 Dædala, *varia phœbea car-*
mina. 2: 504.
 Dædala signa polire. 5:
 1450.
 damnatus. 6: 1230.
 damner. 4: 1176.
 Danaum. 1: 87.
 de plano, *clare* promittere.
 1: 412.

de nulla parte. 2: 235.
 variis de. 2: 790.
 de coelo demisit. 2: 1154.
 certa de surgere parte. 5:
 702.
 parrio de nomine vocant.
 6 908
 qua de. 6: 940.
 dea. 1: 6, 27, 37.
 debile. 4: 949. ævo languet.
 5: 830
 debilitata. 6: 1148.
 decedant. 1: 321.
 decedere. 1: 681; 6: 736.
 decedit. 4: 1036.
 decedunt. 2: 344, 71.
 decepta. 1: 940; 4: 16.
 decidat. 6: 496.
 decidere. 5: 934.
 deciderunt in tales disposi-
 turas. 5: 194.
 decidit. 3: 645.
 declinant. 6: 219, 470.
 declarat. 1: 366. 5: 265,
 693. 6: 467.
 declinamus. 2: 259.
 declinando. 2: 253.
 declinare. 2: 221, recta re-
 gione viai. 250.
 decora delubra. 2: 352.
 scenæ splendere decores. 4:
 980.
 decori. 2: 642.
 decrefcere. 5: 536.
 decrefcit. 1: 315.
 proclivius iras decurrat ad
 acres. 3: 312.
 decurrere quamlibet in for-
 mam. 4: 1189. 5: 1262.
 decurrit. 4: 708.
 decurrunt. 2: 370.
 decurso lumine vitæ obit.
 3: 1055.
 quo decursum prope sit. 2:
 961.
 decursus, aquar. 1: 284. a-
 quarum. 5: 264. 6: 609.
 plur aquai. 5: 944.
 dede manus. 2: 1042.
 dedita mens est in pugna
 studio. 3: 647.
 dedita membra molli som-
 no. 3: 113.
 dedica fugæ. 4: 993. mor-
 ti, morbo. 6: 1253.
 deditur in Tartara. 3:
 979.
 deditus. 4: 813.

deducere. 2: 205.
 deducere vero. 1: 371.
 cunctis, sensum deducere
 membris. 3: 534.
 deducit. 6: 438.
 deducta, sing. 1: 97. plur. 2:
 395.
 deduxit. 2: 172.
 deerrant. 3: 873.
 defecit. 1: 1039.
 defectus, plur. folia. 5:
 750.
 defendere. 2: 641. 5: 1428.
 deferat. 6: 1134.
 desert. 5: 656.
 defessa, sing. 5: 825. plur. 2:
 1172. 6: 1176.
 defessi, plur. 5: 1128.
 defessos. 6: 1160.
 defessum. 5: 1144.
 deficere. 3: 609.
 deficiens. 6: 1231.
 deficit. 3: 546, 827. 5: 372.
 deficiunt. 5: 885. 6: 360.
 deficiuntque. 3: 455.
 defit. 2: 1141. 3: 221.
 deflehimus. 3: 920.
 defluere. 3: 517.
 defodere. 5: 953, 1365.
 degere. 3: 323, 508. 4: 996,
 1275. 5: 1121, 1153.
 degeret. 5: 173.
 degitur. 2: 16. 4: 1115.
 degunt. 2: 1093.
 degustant ignes celeri flam-
 ma tigna trabesque. 2:
 192.
 dejicere. 6: 793.
 dejicit. 5: 1124.
 delabi. 6: 837.
 delapsa. 5: 312.
 delata. 6: 821.
 delatum. 3: 133.
 delecti, plur. 1: 87.
 certo deletur tempore luna.
 5: 748.
 delibet pacem animi, de-
 mit. 3: 24.
 delibata, plur. Deum numi-
 na. 6: 69.
 delibet. 6: 621.
 delibrare de mortis tem-
 pore. 3: 1101.
 delicias. 5: 1448. substerne-
 re 2: 22.
 deliciis. 4: 1149.
 deliquat. 1: 368, 423. 3:
 209.

delira, plur. 2: 984.
 deliraque, plur. futur. 3:
 465.
 delirantes morbo. 5: 1158.
 delirat linguaque mentisque.
 3: 454.
 delirum. 1: 699.
 Phœbi Delphica Iteurus. 6:
 153.
 delubra. 2: 352. 5: 309,
 1165, 1200. 6: 74, 416,
 1270.
 demant. 2: 21.
 dementia. 1: 705.
 dementit, deliraque futur.
 3: 465.
 demerfa, plur. 4: 442.
 demersimus. 6: 148.
 demet. 3: 921.
 demimus. 3: 1100.
 deminui. 5: 324.
 demisit. 6: 445. de coelo. 2:
 1154.
 demissa, sing. 6: 423, 432.
 demissior. 5: 628.
 demissos. 6: 513.
 demissum. 6: 256, 444.
 demissus. 6: 495.
 demit. 6: 419.
 demittere. 5: 673.
 demittunt. 5: 670.
 Democriti. 3: 372. 5: 621.
 Democrirum. 3: 1052.
 demsit. 5: 1113.
 demtraque. 2: 769.
 demtis. 1: 800.
 demtro. 2: 1132.
 densari. 1: 657.
 densarier. 1: 396, 648.
 densabant. 5: 492.
 densendo. 6: 481.
 denseri. 1: 662.
 disjicietur. 3: 639.
 disiecta, sing. 1: 1019. mate-
 ries. 2: 958.
 disjicere. 2: 553, 562.
 disjicatur. 3: 500.
 disjicit. 1: 652.
 disjicetque. 5: 404.
 turbæ disiectæ materiæ,
 dissipatio atomorum. 3: 941.
 disjunctum inter se discre-
 pitansque. 3: 80.
 dispandat. 6: 598.
 dispar. 2: 737.
 plus dispendi, damni fa-
 ciant. 2: 1126.
 dispendæ, plur. 1: 307.
 dispendium

- dispenditur. 2: 830.
 disperseunt. 4: 377.
 dispergit. 2: 1134.
 dispergitur. 1: 310. 3: 538.
 4: 893.
 dispergunt nubes ventri. 5:
 255. animas per caulas
 corporis. 6: 839.
 disperit. 3: 704. 4: 643. 5:
 285, 289.
 dispersa, *sing.* 3: 543. 6: 888.
plur. 2: 1125.
 disperfamque. 2: 950.
 dispersus. 3: 1001.
 dispersisse vestem sanguine
 multo. 5: 1421.
 dispersos comites. 4: 580.
 ignes. 5: 663.
 dispersus clamor. 4: 183,
 909.
 dispersita, *sing.* vis animai.
 3: 638. *plur.* 1: 889.
 dispersita animæ naturam
 exisse per artus. 3: 588.
 dispersitur. 3: 702. 6: 592.
 dispicere. 3: 563.
 dispiciantur. 3: 26.
 dispiciendum longe in
 cunctas undique partes.
 6: 648.
 displosa, *sing.* 6: 130. *plur.*
 284.
 disponere. 3: 421. 5: 440,
 530.
 dispositis. 5: 694.
 certum ac dispositum. 3:
 788. 5: 132, 140.
 certum dispositumque. 3:
 796.
 in tales disposituras deve-
 niunt. 1: 1026. disce-
 dunt. 5: 193.
 disposita, *plur.* disposita. 1:
 47. 2: 643.
 dispulsa, *plur.* 1: 1016.
 disscit. 4: 770.
 dissepit ær colles. 1: 998.
 dissepta domorum faxea. 6:
 951.
 differere. 1: 50. 6: 940.
 dissiliant. 1: 386. 2: 86. 5:
 363.
 dissilant. 2: 105.
 dissiluntque. 1: 492.
 dissiluer. 1: 392.
 dissiluisse capacis mœnia
 mundi. 6: 122.
 dissiluit. 4: 609.
 diffita, *plur.* 3: 378.
 pars animæ per totum dis-
 sita corpus. 3: 144.
 per membra atque artus
 animai diffusa vis est. 4:
 886.
 dissociare arctas partes. 3:
 810. 5: 355.
 dissolvant animi magno se
 angore, metuque. 3: 916.
 dissolvantur. 1: 520. 3:
 331.
 dissolvat. 1: 217. 6: 597.
 dissolvatque. 1: 224.
 dissolvebat. 6: 1160.
 dissolvensque. 1: 560.
 dissolvent. 3: 916.
 dissolvere. 1: 244. 2: 952. 3:
 601, 819. 5: 364.
 dissolvere causam non po-
 terit ratio. 4: 503.
 dissolvi. 1: 529, 547, 557,
 1039. 3: 439, 456, 471,
 577, 611, 612, 758. 6:
 45.
 dissolvique. 3: 816. 5: 361.
 dissolvit. 6: 351, 963.
 dissolvitque. 6: 215, 445.
 dissolvitur. 3: 701, 756.
 dissolvunt. 6: 355.
 dissolvuntur. 1: 765. 2:
 946. 3: 706. 4: 917. 6:
 513.
 dissultare. 3: 396, 568.
 dissipat, *dissipat.* 1: 351. 2:
 210, 1002. 4: 871. 6:
 162, 180.
 disque-supatis, *nom.* *dissi-*
parisq. partibus. 1: 652.
 distant. 2: 518.
 distantia, *subst.* 2: 373, 524.
adj. 2: 334, 496, 699. 3:
 32. 4: 27.
 distantia differitalque. 4:
 640.
 distare. 1: 826. 2: 348, 442.
 4: 289. 6: 1110.
 distent. 1: 614. 2: 724. 4:
 653. 5: 123.
 distentis uberibus. 1: 260.
 determinat. 2: 718.
 distet. 1: 759.
 distincta voce. 1: 913.
 distincta vario lepore om-
 nia. 5: 1375.
 distinctum. 1: 526.
 distinet. 5: 204.
 distinguens. 5: 1373.
 distinguere. 1: 528.
 distracta, *sing.* 3: 500, 506.
 4: 32. 6: 598. per artus
 vis morbi. 3: 491. ani-
 mi natura. 856. animæ
 vis per artus. 4: 914,
 944.
 distractam. 3: 589, 800.
 distractior ejection animai.
 4: 958.
 distractum. 5: 1420.
 distractus. 2: 830. 4: 697.
 distrahitur. 2: 826.
 distribuisse. 5: 1040.
 distribuuntur. 2: 1112.
 districta, *plur.* 5: 1064.
 disturbans. 1: 560.
 disturbare. 6: 240.
 disturbat, *disturbans* urbes.
 6: 586.
 disturbent. 5: 120.
 disturbet ædes. 2: 1101.
 ditantes. 2: 627.
 ditescere. 4: 1246. 5: 1248.
 diti de pectore. 1: 414.
 Diva. 1: 12, 29, 39.
 diva pabula. 5: 942.
 Divæ. 2: 623.
 Divam. 2: 640.
 divellere. 1: 202.
 divelli. 3: 327.
 diverberat. 2: 151.
 diverberet ictu. 1: 223.
 diversa, *plur.* 1: 422, 429.
 6: 1108.
 diversa dissilant, *in diversas*
partes. 2: 85.
 diversas. 5: 646.
 diversus, *plur.* 2: 562. 3:
 106.
 dividere. 1: 1066.
 diversus. 5: 645, 648.
 diversus, *nom.* 5: 803.
 diversus. 4: 180. 6: 117.
 Divi, *plur.* 6: 386.
 dividere. 1: 1066. 5: 440.
 dividit. 1: 721. 5: 272. 4:
 570. 5: 683.
 dividitur. 4: 607.
 divina, *sing.* 3: 15, 28. *plur.*
 4: 1226. 5: 13. 6: 7.
 divinæ, *sing.* 2: 609. 6: 76.
 divini, *sing.* 1: 732.
 divinitus. 1: 117, 151, 737.
 2: 180. 4: 1270. 5: 53,
 199, 1214.
 divino. 1: 155. 5: 117, 123,
 145. 6: 56, 90.
 Divis.

Divis. 4: 595. 5: 54, 183, 1185, 1193.
 divis, *adj.* 3: 52. 6: 759.
 divisere. 5: 1109.
 divisor. 4: 958.
 divitiz. 1: 456. 5: 117.
 divitiasque conduplicant a-
 vidi. 3: 70.
 divitiis. 6: 12.
 divitioris. 5: 1114.
 sub Divo, *sub dno*, *sub aere*.
 4: 212.
 proh Divum numina san-
 cta. 2: 435.
 doctrina. 2: 8. 5: 726. poli-
 tos. 3: 508.
 doctrinarum repertores. 3:
 1049.
 document mortalibus acre.
 6: 391.
 dolare. 5: 1266.
 dolia. 4: 1020.
 mixta doloris corpora, *a-*
cerba atomi. 2: 466.
 dolu', *dolus* vulpibus, &
 fuga cervis à patribus
 datur. 3: 742.
 dolumque. 2: 557.
 dolus. 5: 856, 861.
 domare. 15: 1049. plagis,
istibus. 2: 1143.
 lethi dominantem in cor-
 pore motum. 2: 957.
 animus dominantior ad vi-
 tam quam vis animai. 3:
 398.
 dominantior vis. 6: 237.
 dominantur celeri flamma
 in ædibus ipsis. 6: 223.
 dominari. 3: 139.
 dominata, *sing.* flammæ
 tempestas. 6: 642.
 dominatur. 2: 282, 709.
 dominatus, *adj.* ignis. 6:
 88, 384.
 dominia. 2: 1090.
 dominos. 5: 88. 6: 62.
 domorum clausa. 1: 355,
 septa. 490. 6: 227, 859.
 opaca. 2: 114. tecta. 2:
 191. 6: 222. exstructa. 6:
 560. dissepta. 6: 951.
 domos. 6: 240. avium. 1:
 19.
 domus. 2: 27. 3: 775. 6:
 357. cœli, altaque tecta.
 2: 1109.
 domus læta accipiet te. 3:

907.
 dona, *nem.* 1: 47. adoles. 2:
 donant augmine. 2: 72.
 donicum, *adv.* donec. 2:
 1115, 1129. 5: 686, 706,
 875, 995.
 donis. 4: 1230. fumant al-
 taria. 6: 752.
 donum. 5: 936.
Negus. 4: 1154.
 prima leo, postrema draco,
 media ipsa Chimæra. 5:
 903.
 dubiaque. *plur.* minantur
 urbes. 5: 1236.
 in dubio fluctu agitari. 6:
 555.
 in dubio est. 3: 1098.
 in dubioque fuit. 3: 848.
 æquali ductu porticus. 4:
 428.
 equorum duellica proles.
 2: 660.
 dulcedine. 3: 909. 6: 1264.
 dulcedini'. 4: 1052. 5:
 1409.
 dulcedinis almas, *summa vo-*
luptatis. 2: 970.
 dulcit, *dulcescit*. 2: 473.
 magnum duramen aqua-
 rum. 6: 529.
 durare. 3: 339, 561, 604,
 619, 798, 812. 5: 58, 62,
 144, 357.
 nequeant contra durare fe-
 roces, *obstitero contra quan-*
sumvis feroces. 4: 721.
 durarent membra manu-
 que opere in duro. 5:
 1359.
 durata, *plur.* 2: 444. 6:
 969.
 durateus, *lignus* equus. 1:
 477.
 duri robora ferri. 2: 449.
 duriter. 5: 1401.
 duro pede terram pellere
 matrem. 5: 1401.
 dux vita dia voluptas. 2:
 172.

E.

E Terra spectare. 2: 2.
 è supero. 2: 227.
 è gigni corpore vivo.
 2: 702.
 magis è parvis. 3: 245.

quibus è. 3: 851.
 è lævo dexter. 4: 302.
 eatque. 6: 1006.
 ebrius. 3: 1064.
 eburno vallo India muni-
 tur. 2: 538.
 ecquæ, *sing.* 5: 1208, 1212.
 ecquænam, *sing.* 5: 1211.
 edam suavidicis verbibus.
 4: 181. 907.
 edant. 2: 556, 617. 6: 390.
 edendi. 4: 867.
 edens. 1: 122.
 edere. 2: 443, 815. 3: 559.
 4: 1004. 5: 721. 6: 1256.
 pugnas. 2: 118.
 editum. 4: 567.
 edit fremitum ad arma sub
 patulis naribus. 5: 1075.
 edita, *sing.* 4: 440. *plur.* 2:
 8. 5: 1131. 6: 459, 561,
 1187.
 editus. 3: 123.
 educit. 1: 229.
 educa, *plur.* 4: 307.
 edunt. 2: 612. 4: 1005,
 1009.
 effabor. 5: 105.
 effera, *sing.* proles. 2: 604.
 effert. 1: 180. in lumina sê-
 lis. 2: 653.
 effervere. 2: 927.
 effervescit. 3: 296.
 effervescere. 5: 1334.
 effigie, *plur.* effigies. 4: 104.
 effigias, effigies. 4: 46, 83.
 effiare. 2: 831. 6: 699.
 efflaret. 5: 904.
 efflavit. 5: 651.
 effles. 6: 681.
 effluere. 6: 511.
 effluit. 6: 755.
 efflorescat tellus. 2: 1150.
 effugere. 2: 305. 3: 1082. 4:
 42, 822, 1142.
 effugeret. 3: 750.
 effugiat. 1: 852.
 effugium. 5: 992. præclu-
 dit. 1: 974. præcludere. 3:
 523.
 effugium. 5: 992.
 effugiumque fugæ prolatet.
 1: 982.
 effugiunt. 2: 44.
 effundere. 1: 92.
 effusumque. 3: 114.
 multa effusiat ore. 5: 908,
 gebat. 3: 135.

- rationis egenam. 4: 505.
 egenus lucis Tartarus. 3: 1024.
 egere. 3: 44. 5: 291.
 egeret. 1: 161.
 egestas. 1: 832. 2: 52. 3: 65, 260. rationis. 5: 1210.
 egestatem linguæ. 1: 140.
 egrediens. 2: 437.
 egregias Divum facies. 5: 1169.
 partibus egregie multis. 1: 736.
 egregie nobilis. 3: 204.
 egregius. 5: 739.
 egregius. 4: 469.
 eicere, *eicit*. 3: 890. 4: 1265.
 eicere, *sing.* 3: 915. *plur.* 3: 570. 6: 732.
 ejectionemque. 4: 921.
 ejectionem, *plur.* 6: 982.
 ejectionis. 3: 576.
 ejectionis, *subst.* animæ largior. 4: 957.
 ejicere. 4: 1040.
 ejiciatur. 4: 943.
 ejicit. 2: 950. 6: 689.
 ejiciuntur. 3: 58, 496.
 elapsa, *sing.* 3: 971. *plur.* 5: 490.
 elementa, *aro.* 1: 82, 198, 824. 827. 3: 375. 4: 939. 5: 598. 6: 311. *littera.* 2: 688. 5: 1443.
 elementis, *aro.* 1: 512. 2: 393, 411, 462, 980. 3: 245. 5: 457. 6: 353, 493, 533, 1007. *litteris.* 2: 690.
 elephantis, *plur.* 5: 1227.
 anguimanos Elefantos. 2: 537.
 Elephas morbus. 6: 1112.
 eliditur. 4: 237.
 elisa, *sing.* imago. 4: 316.
 elisam. 4: 300.
 elucet. 2: 1050.
 eluere. 6: 1075.
 emanare. 3: 582.
 emanant. 2: 200.
 emergere. 4: 70. ad summam opes. 2: 13. 3: 63. ad ortus. 5: 697.
 emicat. 4: 1043. exultans altè sanguis. 2: 195.
 emineat. 1: 780.
 emineatque. 3: 285.
 eminus. 6: 904.
 emissum, *ejaculationem* res nulla moratur. 4: 206.
 emittere. 4: 507. 5: 1043, 1087.
 emittimus. 4: 551.
 emittitur. 4: 698, 796.
 emolumentum. 5: 167.
 emoræ, *plur.* 6: 957.
 Empecocles Aggrigentinus. 1: 717.
 enaret in aëris auras. 3: 590.
 enascitur. 1: 171.
 endo, *in mari.* 6: 890.
 endogredi, *ingredi.* 1: 83. 4: 319.
 endopedita, *sing.* 6: 1008.
plur. *impedita.* 2: 458. 6: 452.
 endopeditare, *adv.* *impedite.* 1: 241.
 Endopetorem, *imperatorum classis.* 5: 1226.
 Ennius. 1: 118, 122.
 ensis. 5: 1292.
 enumerare. 2: 1070.
 Epicurus genus humanum ingenio superavit. 3: 1055.
 epotis humoribus. 5: 385.
 epulis. 2: 26.
 equa. 4: 1191. pullus. 3: 763.
 equas. 5: 1073.
 equi, *sing.* 4: 424, 745. *plur.* Diomedis. 5: 29.
 fortis equi vis, *fortis equus.* 3: 8, 763.
 in equi conscendere costas. 5: 1296.
 equis. 5: 402.
 equites. 2: 325. 5: 1315.
 equitum peditumque ruinas permittas dabant. 5: 1328.
 equorum. 5: 888, 1323. vim cupidam. 2: 264. duellistica proles. 660. fremitu. 5: 1315.
 rapax vis Solis equorum. 5: 398.
 equos. 3: 650. 4: 984. 5: 404.
 equum. 5: 884.
 equum, *equorum vis fortis.* 6: 549.
 equus. 4: 422. 5: 882.
 equus Duratus, *ignis.* 1: 478.
 equus florenti ætate juven-
 cus. 5: 1073.
 erecta, *plur.* 5: 1330.
 erepta, *sing.* 1: 219.
 erigere. 5: 1207. altè. 4: 406.
 tibi cæca nox iter eripit. 1: 1109.
 eripitur. 3: 58.
eripitur. 4: 1159.
 errabundus odor tardè ve-
 nit. 4: 696.
 errant. 3: 937. 4: 709.
 errantem. 1: 333.
 errantes. 4: 1097. 6: 66.
 errare. 1: 846. 2: 10. 3: 106.
 procul avius errat. 2: 739.
 magnopere à vero longe-
 que errasse videntur. 1: 712.
 avius errat *sæpe animus.* 3: 464.
 non ab letho longitè er-
 rat. 3: 676.
 error. 1: 1067. 2: 131.
 errore. 3: 1065.
 errorem. 4: 822.
 erroribus diffusis. 4: 994.
 1070.
 eructans. 3: 1025.
 eruit. 5: 1388, 1453.
 erumpens. 5: 459.
 erumpere. 1: 163. 5: 597, 959. 6: 888, 895.
 erumpitur, *erumpit.* 6: 582.
 erupit. 4: 1108.
 faucibus eruptos evomat ignes. 1: 725.
 esse, *essentia.* 4: 99.
 Etælia Aquilonem flabra. 5: 741. 6: 750.
 Etælia flabra feruntur. 6: 716.
 evanescere. 2: 827. 5: 556, 624.
 evanuit. 3: 222.
 evellere odorem è thuris
 glebis. 3: 328.
 radicibus evelli mala. 3: 311.
 evenit. 1: 451, 459, 468, 482.
 eventum. 1: 471.
 evertere. 5: 164.
 pietatem evertere fundo. 3: 84.
 Exius

- Evius Evan, *Baschus*. 5: 742.
 evolat. 6: 313.
 evolvamus. 1: 958.
 arbuta evolvens radicibus haurit ab imis. 6: 140.
 faucibus erupta evomat ignes. 1: 725.
 furit perculantibus Euriis. 6: 110.
 ex æquo. 1: 854.
 ex supero, *supreme*. 2: 241, 248.
 ex animique voluntate. 2: 270.
 ex animi terrore concidere. 3: 158.
 ex infinito tempore. 2: 574. 5: 189, 317. 424.
 ex ineunte ævo. 2: 742. 3: 345. 5: 556.
 ex improvise. 2: 1035.
 ex animo miser. 3: 110.
 ex animo dicant. 3: 927.
 ex ordine ponam. 5: 419.
 validis ex. 4: 827.
 ex alioque alius status. 5: 827.
 ex transverso. 6: 1026.
 exæquat. 1: 80. 5: 687.
 exæquataque, *plur.* 5: 1295.
 exæstuat æstus proquarum largos. 2: 1136.
 exæstuat æstus æstus. 6: 816.
 exagitata, *sing.* 6: 582.
 examina pullorum. 5: 1563.
 exangui. 3: 595.
 exos & exanguis. 3: 721.
 exanimare. 6: 242.
 exanimatque. 2: 1203.
 exanimata, *plur.* 6: 1254.
 exanimis, *sing.* 6: 1271, *plur.* 1254.
 exanimo, *nom.* 1: 774. 3: 714.
 exanimum. 6: 705.
 exaudiri. 4: 559.
 exaudiri. 3: 468.
 exaugeat radiorum ictum. 5: 612.
 excellere. 1: 28. 6: 13.
 excidere. 5: 1265.
 exciderit actura rerum retinentia. 3: 675.
 excierunt. 4: 44.
 excipere. 5: 827.
 excipit. 2: 809. 6: 312.
 excita. 4: 669, 1208.
 excitat. 6: 441.
 exciter. 6: 408.
 excitur pedibus sonitus. 2: 329.
 exclusive, *plur.* 5: 800.
 exclusus. 4: 1170.
 excoquit sol terram, & arefacit. 6: 962.
 excruciat. 5: 1425.
 excrucientur. 4: 1194.
 excussere. 6: 160.
 excussit ignem. 6: 688.
 exederat sylvas flammæ ardor. 5: 1252.
 perpaucæ exempla. 2: 540.
 exemplare. 2: 123.
 exemplum. 5: 182.
 exempta, *sing.* 1: 975.
 exemptis finibus. 1: 1006.
 oculis. 3: 369.
 exempto. 1: 661, 743. 6: 264.
 exercens pelum. 2: 1102.
 exercent curis hominum vitam. 5: 1423.
 exercita. 2: 96, 119. 4: 860, 1121.
 exesor. 4: 221. 6: 926.
 exest, exedit auxilium augor. 3: 1006.
 exhalantque. 5: 464.
 exhalantur per os. 4: 862.
 exhalare. 3: 433.
 exhalat. 2: 417. 5: 254.
 exhalens. 6: 812.
 exhaustus. 6: 1138.
 exhortata, *sing.* 6: 47.
 exibant. 6: 8219.
 exhibant lavere. 5: 947.
 exhibant densis adactus. 5: 1329.
 exierat. 6: 1204.
 exierit. 6: 119.
 exigat. 4: 1228.
 exilantque. 2: 200.
 exilit lumen. 6: 162.
 eximiis furit ignibus. 2: 593, locis munita. 607.
 eximit. 3: 276.
 aciem exiret, *affugere*, odor. 6: 1215.
 exit in luminis oras. 1: 171.
 de contemptibus exit. 5: 831, 1277.
 exitiale. 6: 565.
 exitiales motus. 2: 569.
 ab exitio refrænat. 1: 850.
 ab exitio reprehendere. 6: 568.
 exolvatur vita de nervis atque ossibus. 1: 811.
 expolvere. 2: 381. 3: 696.
 nexus. 1: 221. animos religionum nodis. 2: 931. 4: 7.
 exolvit. 6: 878.
 exordia. 1: 150. 5: 332, 472. rerum, *ato*. 2: 333, 1061. 3: 31. 4: 26, 113. 5: 431. prima animæ. 3: 381. causarum prima. 5: 676.
 exos, *sive* offibus & exanguis animantium copia. 3: 721.
 exorsio. 4: 1264.
 expandere. 1: 127.
 expellitur ævo. 3: 359.
 experefacta mobilibus diguis mæstæ mele, *muscæ cantus*. 2: 413.
 experefactique, *plur.* 4: 992.
 experefactum. 5: 1207.
 expergitus, *excitatur*. 3: 942.
 expertique sunt mittere. 5: 1308.
 sanguinis expirans flumen. 2: 354.
 cadavera expirant vermes. 3: 720.
 expirant odorem acrem. 4: 123.
 expirare foras, exireque in auras. 6: 886.
 expirat odores. 6: 810.
 expirant ignes. 6: 640.
 expirantque. 6: 817.
 noctem explaudentibus alis. 4: 714.
 expiemur. 3: 1020.
 explent. 1: 600.
 explentes ordine summam. 2: 517.
 explere. 3: 1017.
 expleri. 3: 1023.
 explerier, *expleri*. 6: 20.
 expleris. 4: 535.
 expleretur. 4: 874.
 explicare. 6: 618.
 explicat in flammæ arida ligna. 2: 881.
 expolitur

expoliuntur artes. 5: 333.
 exponere verbis. 1: 833.
 3: 964. carmine pierio.
 1: 945. 4: 21, 779.
 exponit. 3: 988. æternis
 verbis. 1: 122.
 utilitas exprefsit nomina
 rerum. 5: 1028.
 exprefsus fudor de corpore.
 5: 488.
 exprimitur. 6: 327. gemitus.
 3: 494. ignis. 5: 1097.
 expromere. 2: 886.
 reges expugnant. 4: 1007.
 expugnata, plur. mœnia
 Mundi. 2: 1145.
 expulit dictis ex animo,
 non armis. 5: 51.
 exficcareque. 4: 623.
 expergi quo possit vis ani-
 mal. 3: 827.
 expergi quo possint mœnia
 mundi. 5: 372.
 exspuere ex animo ratio-
 nem. 2: 1040.
 extinctum. 6: 901.
 extructa, plur. 6: 187, 560,
 1282.
 extructas. 6: 964.
 extructis. 6: 185. altè nu-
 bus. 246, 267.
 exsuperabat dolor. 6: 1275.
 extendatur. 6: 434.
 extenat nervos. 3: 489.
 extenuatur. 4: 1255.
 extera, sing. 2: 277, 435.
 externa, sing. 4: 930.
 externaque, plur. 1: 231.
 externis. 1: 1054. 2: 1140.
 exterritur. 4: 1016.
 exterritus. 2: 1030.
 extrema, sing. 3: 220. 4: 651.
 plur. cœli. 5: 650.
 extrinſi, sing. 6: 7.
 extrinſum. 6: 791.
 extiterint. 5: 71.
 extitit. 5: 833.
 extollere. 2: 595. 3: 1. 4:
 407, 1021. 6: 699.
 extorquebat vitam. 6: 1222.
 extra numerum procedere.
 5: 1400.
 extrahere. 3: 331.
 extraria lux, externa. 4:
 278.
 extremus calor, ultima pars
 æſtatis. 6: 370.

validis extritus viribus
 ignis. 5: 1097.
 extruditque. 6: 692.
 extrusa, sing. vetustas no-
 vitate. 3: 977.
 exulcrit. 6: 88, 384.
 exuit. 4: 59.
 exultans. 2: 195.
 exultant. 6: 549.
 exultant in numerum. 2:
 631.
 exultare. 6: 1042.
 exultat. 3: 142.
 exuperare. 3: 1095.
 exuperarint. 5: 385.
 exuperata, plur. 2: 234.
 exurat. 3: 930.
 exurgendi. 3: 175.
 exuſſe, plur. 5: 411.

F.

Fabrica. 4: 516.
 fabricanda, plur. 6: 364.
 fabricator lethi dolor ac
 morbus. 3: 473.
 fabricentur. 3: 728.
 face rosea. 5: 974.
 faces. 6: 1282. cœli noctur-
 næ. 2: 206. noctivagæ. 5:
 1190.
 facessunt. 6: 957.
 facie. 4: 1887. 5: 836, 1110.
 faciem & formam rerum.
 5: 1262.
 facies. 4: 819, 1219. 5:
 1111, 1175. 4: 454, 998.
 6: 812, 1110. canum Cer-
 bereas. 4: 737. egre-
 gias Divum facies. 5:
 1169.
 benè facta Deum simula-
 cra. 6: 418.
 facultas. 1: 111, 174.
 res ad summam faciem tur-
 basque redibat. 5: 1140.
 facundæ. 4: 1247.
 sæcula. 2: 430.
 fædo. 4: 1151.
 fæx. 5: 498.
 falcesque. 3: 650.
 falcibu', falcibus. 5: 934.
 falciferos currus. 3: 642.
 5: 1300.
 falcis. 5: 1293.
 fallacibus. 4: 522.
 fallax. 4: 517.
 fallere. 5: 631.

falli. 4: 380.
 fallit. 1: 137. 4: 566, 539,
 1178. 5: 1155.
 nec me animi fallit. 1: 921.
 5: 98.
 fama. 3: 994. 4: 1117. 5: 17,
 396, 428, 662. 6: 13.
 Deum. 6: 69.
 famæ. 3: 65.
 famæ æternis monumentis
 infita florent facta vi-
 rum. 5: 330.
 fameque. 3: 732.
 famul', famulus. 3: 1048.
 famulæ. 4: 1169.
 fana. 5: 76.
 Ammonis sanum. 6: 848.
 fas. 5: 161.
 fascis sœvasque secures. 3:
 1009.
 pulchros fascis sœvasque se-
 cures. 5: 1233.
 fastigia. 4: 431, 825. 5:
 1264.
 fundere fata. 5: 111.
 fatalibus viaculis indupedi-
 ta. 5: 874.
 fati fœdera rumpat. 2: 254.
 fati sine. 5: 310.
 fatigans. 6: 1160.
 fatigant. 5: 1423.
 fatigat. 3: 490, 858.
 fatiget. 3: 1067.
 fatis avulsa, crepta volun-
 tas. 2: 257.
 fatisci simulacra fœſſa. 5:
 309.
 ævo fœſſa fatiſcit. 3: 459.
 fatum. 3: 862.
 fauces vox præterradit. 4:
 531.
 fauces montis Ætnæ. 6:
 639.
 faucibus. 1: 725. 4: 1019.
 rectis. 6: 689.
 Tarparus horriferos eru-
 ctans faucibus æſtus. 3:
 1025.
 favillam latè differre. 2:
 674.
 favillam longè differt. 6:
 690.
 Faunos. 4: 585.
 favoni, favonii, genitalis au-
 ra. 1: 11.
 favore. 6: 48.
 fausto tempore. 1: 805.
 felix faustusque exitus. 1:
 1921.

101.
 fax irai. 3: 304.
 calidæ febres. 2: 34.
 febrim in artus accepit. 6: 656.
 ubi cui febris bili superante, coorta est: 4: 668.
 fervida febris. 6: 804.
 fecere ruinas. 1: 741.
 iter infestum fecere viai. 5: 1123.
 felicibus. 5: 1277.
 felix faustique exitus. 1: 101.
 feminum pedibus fundata. 4: 826.
 fera vis venti. 6: 591.
 fera munera militiæ. 1: 30, munera belli. 33, tela. 48, ferri corpora. 102.
 secla ferarum. 3: 753.
 fæcæ dedere. 5: 1339.
 feraces terras. 2: 1097.
 fera, *subst. plur.* perisultant pabula læta. 1: 14.
 feræque, *subst. plur.* 2: 343, 920. 3: 893. 5: 229.
 ferai, *fera* quietes intactas fronde canes naribus inveniant. 1: 405.
 ferarum montivago generi. 2: 597, montivagum genus. 1080.
 ferarum secla, *genera.* 2: 994, 1075. 4: 415. 5: 980, 1058. 6: 1218.
 ad satietatem terra ferarum scatit. 5: 49.
 volgivago ferarum more vitam tractabant. 5: 930.
 faperent fera secla ferarum. 3: 753.
 sylvestria secla ferarum. 5: 965.
 serpentina secla ferarum. 6: 766.
 ferique Centauri 2: 400.
 ferina, *sing.* vestis contempta. 5: 1417.
 diffiliunt fero ferventia saxa vapore. 1: 492.
 feroces. 4: 721.
 feros dentis adactus exhibant. 5: 1329.
 feros fructus mansuescere cernebant. 5: 1367.
 ferratos rotarum succucit orbes. 6: 550.
 ferrea, *plur.* Samothracia. 6: 1042, texta. 1052.
 ferrent. 5: 1053.
 ferretur. 1: 1017.
 ferreus. 5: 1292.
 ferreus vomer in arvis occultè decrevit. 1: 315.
 ferrugina vela. 4: 73.
 ferrum. 1: 91, 491. 2: 1162.
 5: 1350. 6: 147, 161, 907, 1027.
 ferrumque. 1: 572. 5: 1240.
 6: 1002.
 humor æque ferrum condurat ab igni. 6: 968.
 fervensve. 4: 493, 494.
 ferventia saxa. 1: 492.
 ferventibus. 5: 1254.
 ferventis. 6: 800.
 fervere, à *fervo.* 6: 441.
 cum videas legiones per loca campi. 2: 41.
 fervescit. 3: 290. 6: 176.
 fervescunt. 3: 490.
 fervidus. 4: 409. 5: 205, 1098. 6: 179.
 ferviscere. 6: 852, 1162.
 fervore. 6: 236, 656, 856.
 principio caput incensum fervore gerebant. 6: 1143.
 fervorem in undis concinuat. 6: 436.
 fervoribus. 5: 216, 604, 610.
 ævo fessa fatiscit. 3: 459.
 fessa domus ætatis spatio vetusto obruat. 3: 775.
 simulacra fessa fatisci. 5: 309.
 fessæ, *plur.* 1: 258.
 fessum corpus mandare quieti. 4: 846.
 fessus satiate, *satietate* videndi. 2: 1037.
 festis diebus. 5: 1166.
 fida canum vis. 6: 1220.
 fide majore. 4: 482, 484.
 fidei via munita. 5: 103.
 fideli studio. 1: 47.
 fidem conradere dictis. 1: 402.
 fidem primam violare. 4: 508, 465.
 fidere. 5: 1039.
 fides prima. 1: 424, æqua. 4: 501.
 fido pectore. 5: 862.
 fient. 1: 670. 3: 740.
 figura. 1: 360, 949. 2: 341, 380, 409, 523, 670, 721, 778, 813. 4: 231, 318, 652. 5: 577, 1259.
 figure, *sing.* 4: 108, 506.
plur. 1: 686. 2: 483, 783, 1020. 4: 660.
 figuram. 4: 67, 299, 560. 5: 582.
 figurant Musæa mele mobilibus digitis. 2: 413.
 figurarum. 2: 479. 3: 318. 4: 659.
 figuras. 2: 490, 493, 588, 677. 4: 38, 46, 159. 5: 444. 6: 770, 776.
 figurat laborum formatura vocem. 4: 554.
 figuris. 2: 335, 348, 385, 513, 681, 684, 777, 816. 3: 191, 246. 4: 742. 5: 242, 731. perplexis. 2: 101.
 fila. 3: 384.
 filatim. 2: 830.
 esse pari filo. 2: 341.
 filo subtili prædita. 4: 86.
 filum. 4: 581, 589.
 findi. 1: 534.
 fine. 1: 963, 975. 2: 91. 4: 631.
 finem. 1: 552, 747, 844. 2: 1115. 3: 956, 1106. 5: 393, 824. 6: 24. certam. 1: 108. aliquam. 5: 284.
 fines juris transcendere. 3: 60.
 fines vitæ proferre. 5: 310.
 singas. 1: 916.
 fingere. 1: 105, 710. 2: 244. 5: 556. 5: 3.
 fingit. 1: 842, 847. 3: 896. 5: 906. 6: 677.
 fingunt. 1: 372, 1082. 2: 175. 4: 585. 5: 711.
 finguntque. 2: 57. 3: 90. 6: 37.
 fini *finis.* 1: 978.
 finique locet se. 1: 977.
 finiat. 1: 960, 1000.
 finibus. 1: 671, 722, 792, 1006. 2: 612, 752, 1169. 3: 518. 6: 909, 1115, 1137, 1139.
 finire. 1: 997.
 finiri. 1: 1009.
 finis. 1: 562, 578, 622, 98

981. 2: 339, 512, 1049.
 3: 256, 1034, 1091. 5:
 1212, 1432.
Amic. 2: 516.
Amia, *Amia*. 1: 77, 589. 2:
 479, 518, 525. 5: 90. 6:
 64. *plur.* 564. 2: 547,
 560.
Amiata. 1: 517.
Amici, *Amici*. *Amici* vires perfer-
 re. 5: 316.
Amicima, *Amicima*. 3: 1019.
Amicima, *Amicima*. 4: 585.
Amicimilis. 6: 643.
Amicis figuris. 2: 513.
Amicium. 1: 958, 967. 2:
 515. *funditus*. 1: 955.
Amicumque. 1: 985.
Amicitia. 1: 1067.
Amicandum. 6: 917.
Amicantque lacertos. 6: 396.
Amicare. 3: 320. 6: 940.
Amia ferarum ungula. 4:
 684.
Amia. 4: 593.
Amia, *Amia*. 3: 548. *plur.* 3:
 4.
Amia fixum stellis mi-
 cantibus. 5: 1204.
Amia. 6: 719. *Amia*. 716.
Amia Aquilonum. 5:
 741. 6: 716, 730.
*Amia*que ventorum. 5:
 218.
Amia, *Amia* sylvifragis.
 1: 276.
Amia graviter spiranti-
 bus. 6: 427.
*Amia*que turbine fertur.
 5: 631.
*Amia*que torret 3: 1032.
*Amia*que. 6: 9.
*Amia*que. 6: 1166, 1167.
*Amia*que. 4: 1158.
*Amia*que flamma ferri. 1: 291.
*Amia*que flamma Cauri per-
 fant. 6: 134.
Amia. 1: 494, 872, 903.
 3: 622. 4: 926. 5: 899. 6:
 151, 223, 681, 1167, cre-
 pitante. 154.
*Amia*que flamma degustant ei-
 gna trabeque. 2: 192.
Amia, *Amia*. 5: 302. 6:
 212, 642. *plur.* 2: 203. 5:
 1284, volantes. 1190.
*Amia*que mollire vapore. 5:
 1101.
- Amia*que fulgura flammæ.
 6: 181.
Amia, *Amia*. 1: 726.
 899. 5: 305, 1098.
*Amia*que. 2: 704. 4: 1080.
 5: 504. 6: 902. *folia*. 1:
 1089.
*Amia*que rotant cavis for-
 nacibus intrus. 6: 201.
*Amia*que mœnia moun-
 di. 1: 74.
*Amia*que iras. 1: 724.
*Amia*que ritu. 1095.
*Amia*que. 2: 187. *tractus*.
 2: 207. *corpore*. 5: 570,
 ardor. 1092.
*Amia*que. 2: 881. 6: 390,
 699, 880.
*Amia*que. 2: 456.
*Amia*que flammata cremantur.
 2: 671.
*Amia*que, *Amia*. 2: 215.
Amia. 5: 526.
*Amia*que cœlum. 6:
 669.
*Amia*que ardor. 5: 1251.
Amia. 6: 207.
*Amia*que. 2: 520. 3: 885,
 903. 4: 452. 5: 759, 1093.
 6: 317, 377, 393, 688.
*Amia*que. 6: 717.
Amia, *Amia*. 6: 158.
*Amia*que Aquilonis & Austri.
 6: 688.
*Amia*que. 5: 78, 108.
*Amia*que. 3: 515. 5: 1405.
*Amia*que. 2: 282. 5: 1186.
*Amia*que medicina. *curari re-*
mediu. 3: 510.
*Amia*que a medicina. 3:
 521.
*Amia*que flent oronia gut-
 tis. 1: 350.
Amia, *Amia*. 4: 318.
Amia. 4: 603.
*Amia*que mucronibus. 2: 427.
*Amia*que morbi se flexit causa. 3:
 501.
*Amia*que aditus. 4: 307.
*Amia*que iter. 4: 91.
*Amia*que, *Amia*. 4: 313.
Amia, *Amia*. *plur.* *Amia*.
 3: 586. *Amia*. 4: 324.
*Amia*que. 5: 615, 639.
*Amia*que. *Amia*. 2: 85.
Amia. 5: 738.
*Amia*que. 4: 1098.
- Amia*que. 1: 1033.
*Amia*que navibus velivolis
 mare. 5: 1440.
Amia. 5: 670. *Amia*. 1:
 556. 3: 771. 5: 845. *Amia*.
 1: 565.
*Amia*que. 2: 115, 330, 1163.
*Amia*que. 3: 1021. 5:
 886.
*Amia*que. 5: 1073.
*Amia*que. 6: 358. *Amia*.
 4: 452.
*Amia*que. 1: 125.
*Amia*que. 1: 256. 5: 910.
Amia, *Amia*. 1: 8, 927. 4:
 3.
*Amia*que. 2: 73.
*Amia*que. 5: 669, 893.
*Amia*que. 5: 882, 1278.
*Amia*que. 2: 33, 628. 4: 1127,
 1171. 5: 1395, 1399.
*Amia*que. 5: 783.
*Amia*que. 3: 11.
*Amia*que mundi novitas. 5:
 941.
*Amia*que. 6: 787.
*Amia*que. 2: 847.
*Amia*que Bacchi, *Amia*que vini eva-
 nuic. 3: 222.
*Amia*que, *Amia*que. 5: 1000.
*Amia*que. 1: 290. 5: 11,
 1079. 6: 725.
*Amia*que in littore. 1:
 306.
*Amia*que. 6: 553, 555, 1051.
*Amia*que. 6: 553, Neptu-
 ni. 1074.
*Amia*que. 3: 190. 4: 1070.
*Amia*que & ventis *Amia*que
 aer. 6: 366.
*Amia*que, *Amia*que. 4:
 679. *plur.* 2: 766. 6: 540,
 695. *Amia*que, *Amia*que.
 2: 1155. *Amia*que.
 3: 299. 6: 73. *Amia*que.
 5: 1289. *Amia*que.
 6: 33.
*Amia*que sunt *Amia*que per nubila. 6:
 141.
*Amia*que volvar se *Amia*que
 odorum. 4: 670,
 5: 947.
*Amia*que. 6: 931.
*Amia*que fluerit fertur. 4: 226.
*Amia*que. 5: 278.
*Amia*que frondes. 2: 596.
*Amia*que. 2: 452.
*Amia*que. 1: 719.

- animi fluitans incerto er-
 rorē vagaris. 3: 1065.
 fluitantia aplustra. 2: 555.
 fluitare. 2: 1010. 4: 78.
 flumen. 1: 292. 4: 425.
 1018. 5: 597. sanguinis
 expirans de pectore. 2:
 354.
 flumen picis ē cœlo demis-
 sum. 6: 256.
 flumina. 1: 232, 820. 2:
 562, 590, 1014. 4: 460. 5:
 257, 262, 416, 909. 6:
 266, 539, 610, clara per-
 petuo cursu. 1: 1002.
 flumina Magnesii saxi. 6:
 1062, Nili. 1112.
 flumine. 1: 283. 2: 662.
 666. 4: 423, 1093. 6:
 720.
 fluminibus. 2: 939. 3: 623.
 6: 143.
 fluminis. 1: 1030. 4: 1030.
 fluitant. 4: 75.
 fluvida, plur. fluida con-
 stant. 2: 463.
 fluvidum, fluidum. 2: 465.
 fluvii, plur. 2: 874. 5: 464,
 945.
 fluvius. 4: 220. 6: 475, 925.
 fluvios. 1: 18. 5: 517. 6:
 530, 1170.
 fluvium. 6: 717.
 fluvius. 6: 674.
 fluvius venti. 1: 281.
 fluxisse. 5: 910.
 fluxum. 6: 19.
 fecundamque. 2: 533.
 fecundas, nom. 1: 212. 5:
 211.
 foeda, sing. 2: 451.
 foedare. 4: 842.
 foedati. 3: 49.
 foede, adv. 1: 63, 86. 4: 170.
 5: 1223.
 foedera. 5: 1024, 1154. fari
 rumpat. 2: 254. natural.
 1: 580. 2: 302. naturæ. 5:
 311.
 foedera animarum pacta. 3:
 782.
 foedere. 3: 417. 5: 58, 1441.
 naturæ. 5: 922. 6: 906.
 foedo, nom. 2: 401.
 foedumque. 5: 1342.
 foedus. 2: 890.
 foemina. 4: 817, 1203,
 1273. 5: 811, 851.
 foetida. 4: 1153.
 foeta terra. 2: 993.
 foety. 5: 779. 1: 254. 5:
 779.
 foetum. 2: 358.
 foetus. 1: 194, 210, 352,
 1032. 2: 1159, 1163. 3:
 1019. 6: 1.
 foliis. 5: 970, 1399.
 folliculos teretes linguunt
 æstate cicadæ. 5: 801.
 fons. 5: 282, 602. 6: 848,
 873, 879, 887, 890. lar-
 gus. 5: 282.
 fonte. 4: 1156. 6: 905.
 fontem. 3: 82. 4: 1018. 5:
 597. 6: 850, 862, 867,
 885, 895.
 fontes. 2: 590. 5: 262. 6:
 613, 828. ingenui. 1:
 231. integros accedere. 1:
 926. 4: 2.
 fontesque, lacusque. 2:
 345.
 fontibus. 1: 413.
 foramina. 2: 586, 397. 3:
 587. 4: 351, 625, 684,
 892, 938. 5: 458, 809. 6:
 591, 981, 1029. flexa. 4:
 603, recta. 605.
 foraminibus. 4: 660. liqui-
 dis. 6: 348.
 fores. 4: 277.
 foribus. 3: 1075. 4: 602,
 1172.
 forma. 2: 336, 444, 782,
 894. 4: 168, 440, 546,
 1272. 5: 573, 1175.
 formæ. 1: 474. 4: 67. 6: 76.
 2: 685.
 formam. 2: 379. 4: 492,
 571.
 formamque. 5: 142, 82. fa-
 ciem quamlibet rerum
 decurrere. 5: 1262.
 formamenta, figura, princi-
 piorum. 818.
 formarum. 2: 489, 494,
 525. 4: 85, 103, 136. 5:
 731.
 formas. 2: 442, 780, 1004.
 4: 578, 682. 5: 444, 725,
 721.
 formata. 3: 634. 5: 1259.
 formaturaque, subst. labro-
 rum. 4: 554.
 formaturam, subst. servat.
 4: 560.
 formidine. 3: 64, 79. 6: 51.
 formidine causa. 3: 994,
 1062.
 animus formidine Divum
 contrahitur. 5: 1217.
 formidinis. 3: 291. 4: 174.
 5: 1245. 6: 253.
 formido mortales continet.
 1: 152.
 formis. 2: 334, 373, 496,
 737, 757. 815. 3: 32. 4:
 27. 5: 823.
 fornacibus. 6: 147, 201,
 277, 681, 1167.
 foris, foran. 6: 735.
 forte, nom. forti. 2: 630.
 fortes. 4: 984. 5: 1115.
 fortibus factis. 3: 910.
 fortis. 3: 8, 763. 6: 549.
 fortuna. 5: 108, 958, 1120.
 fortunam. 3: 1098.
 fortunas. 2: 1167.
 fortunisque. 107.
 fortunisque. 5: 1178.
 follas. 5: 483.
 fota, sing. terra solis vapo-
 re. 1: 1032.
 fovea. 5: 1249.
 foveam, nom. 2: 474.
 fover. 1: 807.
 fracta, plur. 4: 700. 5:
 1327.
 fracta, debilitata ætas. 2:
 1150.
 frænis. 5: 1297, 1316.
 fractis aplustriis obviat
 undis. 4: 439.
 fragiles sonitus chætarum.
 6: 111.
 fragmina. 1: 285. 5: 1289.
 fragor multus geli. 6: 155.
 fragore. 5: 110, 318. 6:
 370.
 fragorem. 6: 128, 135.
 fragori. 1: 748.
 fragosa. 2: 859.
 frangendi. 1: 562.
 frangendis. 1: 553, 629.
 avo frangente priora. 1:
 554.
 frangi. 1: 534.
 frangit. 4: 1077. 6: 418.
 frangit minutatim vires.
 2: 1131. fluitus. 6: 695.
 frangitur ab icu. 5: 359.
 actu. 6: 143.
 franguntur robore saxi
 fruges. 1: 881.
 franguntur

franguntur in arcum con-
creti montes nimborum.

6: 157.

fratris. 3: 72.

fraudem. 2: 187. 4: 815,
1200. 5: 1003.

fraudi. 6: 126.

fregere blanditiis inge-
nium superbum. 5:
1017.

fregidit. 1: 560.

fremitu tumultu. 6: 580.

fremitu acri perfurit. 1:
277. rumpunt pectora.
5: 298. equorum. 5:
1315.

fremicium patulis sub nari-
bus edit ad arma. 5:
1075.

fremitus, *sing* 6: 100. *plur.*
5: 1192. 6: 198, 269,
409.

fremitusque moventur. 6:
288.

fremunt. 5: 1063, 1221.

freta. 4: 1204. 6: 426.

fretæ, *plur.* 6: 1056.

freti, *plur.* 5: 964.

fretu. 1: 721.

fretus, *mare.* 6: 363.

friatis, *fratru* terrarum gle-
bis. 1: 887.

frigescit. 6: 865.

frigida, *sing.* 3: 291, 300. 4:
1053. 6: 309, 314, 318,
1192.

frigida quem semel est vi-
tai pausa secuta. 3: 943.

frigidior. 6: 840, 844.

frigidus. 6: 845, 873, 879,
horror. 1009.

frigora. 1: 301. 5: 816. 6:
1169.

frigore. 3: 905. 5: 927. 6:
359, 708, 845. lethi. 3:
402. 4: 922.

frigoris. 2: 843. 4: 262.
umbris. 5: 640.

frigus. 1: 356. 2: 516, 857.
4: 220, 261. 5: 1014,
1425. 6: 363, 593, 925,
948, 1189. penetrabile. 1:
495, manabile. 535.

frigusque. 6: 952.

fronde. 1: 119, 406. 6:
972.

frondent. 5: 215.

frondes. 2: 874. 6: 135. flui-

das. 2: 596.

frondescque. 1: 888.

frondescere. 1: 1092.

frondibus. 5: 970, 1416.

frondiferaque domos a-
vium. 1: 19.

frondiferaque novis avi-
bus canere sylvas. 1:
257.

frondiferum. 2: 359.

frons. 6: 1193.

fronte. 1: 878. 4: 299.

à fronte. 6: 1022.

in prima fronte locata. 4:
69, 95.

prima in fronte, *superficie*,
4: 205.

frontibus. 5: 1033. 6: 116.

fruantur. 4: 1071.

fruat. 1: 58. 2: 18, 646. 6:
856.

fructibus vitæ. 3: 1020.

fructu. 4: 1066.

fructum. 2: 970. 5: 1409,
1421.

fructus, *sing.* 3: 927. *plur.* 1:
166. *adj.* fructus, *fructus*.
es. 3: 953.

fructusque feros 5: 1367.

fruendum. 4: 1088.

fruges. 1: 745, 808, 821,
888. 2: 170, 613, 655,
698, 1015. 5: 14, 81, 919.

6: 1124. nitidæ. 2: 189.

furgunt. 1: 253. fran-
guntur robore saxi. 1:
880. nitidas. 2: 594, 993.

1157.

frugibus. 3: 694.

frugiferentes terras. 1: 3.

frugiferos fœtus. 6: 1.

frugum. 4: 1086.

frumenta. 1: 175.

frumentum. 2: 371.

frustramur. 4: 815.

frustrata, *plur.* 4: 969.

frustratur imagine verbi.
4: 575.

frutices. 5: 954.

fruuntur vita. 3: 558.

fuat, *fit.* 4: 641. 5: 584.

lepido fucata sonore, *plur.*
1: 645.

fusco nullo circumlita. 2:
744.

fucum. 4: 82.

fudit. 3: 1046. 5: 821,
915.

fuga. 3: 744. 5: 861, 1335.

fuge. 1: 982. 4: 993.

fugai. 1: 1046. 4: 717.

fugati. 3: 48.

longè fuge credere, *con-*
cedere. 1: 1051.

fugere. 4: 390. 5: 866. 6:
1041, 1045.

fugerit. 1: 309.

fugiebant. 5: 982.

fugienda, *plur.* 4: 513. 6:
780.

fugiens. 1: 1090. 3: 231,
752. 5: 808.

fugient. 3: 767.

fugienti. 5: 885.

fugimus. 2: 925.

se fugit. 3: 1081.

fugitabant. 6: 1236.

fugitant. 1: 659. 4: 325,
1169. 6: 753.

fugitat. 6: 973.

fugiant. 1: 6. 2: 714. 4:
1001. 5: 1071.

fulcire. 3: 126. cibis. 2:
1147.

fulgens. 2: 27, 499.

fulgent. 5: 572.

fulgentia. 5: 33, 492. 6:
386.

fulgentibus. 6: 356.

fulgere, *à fulgore.* 6: 212.

fulgere, *à fulgo.* 5: 1094.
6: 164.

fulgida, *plur.* 3: 364.

fulgit, *fulget.* 5: 767. 9:
159, 173, 213, 217.

fulgore. 5: 611.

fulgorem. 6: 169, 216. ab
auro, *auri.* 2: 50.

fulgoris. 5: 285, 292. 6:
315.

fulgur. 2: 327, 332. 4:
19.

fulgura. 1: 726. 6: 281,
269. solis, *lumina solis.* 2:
163.

fulgure. 4: 191.

fulguribus. 5: 297.

fulguris. 6: 390.

fulmen. 1: 490. 5: 1091,
1124. 6: 227, 277, 281,
297, 400. belli Scipia-
des. 3: 1047.

fulmina. 1: 65, 763. 2:
213, 1100. 5: 674, 1151.

6: 83, 219, 245, 254, 323,
364, 375, 415.

fulmine.

fulmine. *f.* 744, 1130, 1243.
6: 295, 316, 417.
fulmineus penetratior ignis. 2: 382.
fulminibus atque procellis gravidam tempestatem. 6: 258.
fulminis. 2: 384. *f.* 1219.
6: 145. *ictu.* 3: 487. *f.* 401. *ictus.* 6: 322, 385, *ictum.* 405, corpora. 349. *causæ.* 362, *igniferi naturam.* 378.
fulserunt. 1: 899. 6: 202. *prata.* *f.* 783.
fulsit. *f.* 706. 6: 524.
fulva, *plur.* leonum corpora. *f.* 899.
fulvæ, *sing.* *nom.* 6: 460.
fumans. 6: 622.
fumant. 6: 728, 752.
fumare. *f.* 46.
fument. 6: 459.
fumi. 3: 431.
fumique. 6: 103.
fumida, *sing.* 3: 305. *plur.* 6: 644.
fumum. 2: 456. 3: 433. 4: 54. 6: 691.
fumumque. 1: 890.
fumus. 3: 429, 437, 457, 582. 4: 38. 6: 105.
fumusque. 1: 872.
fundamenta. 2: 862. 3: 585. 4: 509.
fundamenti. 1: 574.
fundamento. *f.* 1120.
fundant. 4: 1024.
fundarit terram materiai congressus. *f.* 69, *conjectus.* 418.
fundata, *sing.* 1: 424. *plur.* 4: 826.
fundatum. *f.* 162, 926.
funde suaves ex ore loquelas. 1: 41.
fundere lacrymas falsas. 1: 126. *sylvestrem Musam.* 4: 593. *de re fata.* *f.* 111, *fuccum venis apertis.* 810.
fundet. 1: 414.
uvas autumnio fundi sudante videmus. 1: 176.
ribia fundit dulces quere-
las. 4: 589. *f.* 1384.
funditque ardorem. 6: 690.
fundo, *nom.* pietatem ever-

tere. 3: 84.
fundunt furus. 1: 14. *in-*
sertim radios. 14. *se*
nova radorum lumina.
4: 376.
funera. 6: 1232, *vasa.* 1223.
Trojæ. *f.* 327. *lethi.* 6: 1197.
funere. 3: 72. 6: 1233.
miscetur funere vagor. 2: 576.
funeris. 3: 712. *atricomi-*
tes ploratus. 2: 850.
funestus. 6: 1137.
fungi, *verb.* 1: 442, 444. 3: 169, 802. 4: 945.
fungitur, *passitur* multa ma-
la. 3: 734.
fungitur hilum, *passitur mi-*
nimum quid. 3: 814.
aurea funis. 2: 1154.
funus. 6: 1233.
furens. 6: 687.
furere. 6: 1043.
Furæ, *plur.* 3: 1024.
furibundus ventis fluctuet
aër. 6: 366.
furiosaque, *plur.* 2: 984.
furiosus voltus & acer. 6: 1182.
furit eximiis ignibus. 2: 593. *perficilla Euris pe-*
culantibus. 6: 110.
furor. 4: 1062, 1110.
furorem. 3: 840.
furoris. 2: 621.
fusa, *sing.* 3: 700. 4: 50.
fusi, *subst.* *f.* 1352.

G.

GAdibus. 6: 1106.
gallorum. 4: 718.
Gallus. 2: 614.
gallum. 714.
gannitu vocis adulant. *f.* 1069.
gaudent. 2: 72,
gaudere. *f.* 171.
gaudere vestem relinquere.
3: 614.
gaudet sibi. *f.* 146.
gaudia. 4: 1099, 1189, 1199.
gaudia mutua nectant inter
se. *f.* 852.
gaudia gliscunt. *f.* 1060.
gazzæ, *plur.* 2: 37.
geli, *gelu.* 6: 155, 529. *ca-*
fus affiduus. *f.* 206.
gelidæque. *f.* 217. 6: 528.
gelidai, *gelida* stringor a-
quai. 3: 693.
gelidamque. 2: 431.
gelidas. 2: 514. 3: 301. 6: 106.
gelidi. 3: 905.
gelidi vestigia lethi. 3: 529.
gelidis. 4: 549.
gelidis corpet telis perfixa
pavoris. 3: 306.
gelidis frigidis umbris. *f.* 640.
gelidis stellis Axis. 6: 720.
gelidos. 6: 1170. *artus in*
lethi frigore linquit. 3: 402.
gelidum. 4: 493, 494. 6: 148.
gelidumque. *f.* 639.
gelum. 6: 877.
gementes. 3: 298.
gemerent. *f.* 1347.
gemina. 4: 1161.
geminare. 4: 453.
duplici geminoque, *nom.*
hic aère visus. 4: 275.
gemitu. *f.* 990. *commixta*
querela. 6: 1157.
gemitus, *sing.* exprimitur.
3: 494. *plur.* *f.* 1195.
gemitusque, *plur.* doloribus
edunt. 4: 1009.
herbæ gemmantés rore re-
centi. 2: 319.
gemmantés rore per her-
bas. *f.* 462.
gemmis florere arbuta
fuisse. *f.* 910.
genasque lacrymis salis
humectant. 1: 919. *lacry-*
mis spargunt rorantibus.
2: 976. *lacrymis roran-*
tes. 3: 470.
generales maculas. 1: 584.
generatim. 1: 21, 228, 230,
564, 578, 591. 2: 347,
664, 1088. 4: 650. 6: 1111.
quo genere est, *cujusmodi* est.
3: 297. *f.* 60. 4: 186.
generi. 6: 1090. *ferarum*
montivago. 2: 597.
genique, *gignique.* 3: 798.
terram genibus prebat.
1: 93.

- 1: 27.
 genitalis mundi tempus. 2: 1104.
 genitalem. 4: 1226.
 genitales. 6: 1205.
 genitales morus. 2: 229, Veneris res. 437, rerum autēthique morus. 571.
 genitali concilio. 1: 183.
 genitalia corpora. *ur.* 1: 53, 168 2: 61, 548. *femina.* 5: 849.
 genitalis aura favori. 1: 11, materies. 626. 4: 1258. rerum origo. 5: 1-6. origo terrarum & cœli. 325, origo mundi. 1211.
 genitaliter. 4: 1251.
 genitoribus. 2: 615.
 genitrice. 2: 707.
 genitrix. 1: 1. 2: 599.
 gens 1: 1032.
 gentes. 1: 120, 456. 2: 76, 610, 1035. 4: 415. 5: 17, 20, 1160. 5: 1221. hominum varias. 2: 1075.
 genti. 5: 220.
 genitibus. 1: 728. 2: 595. 3: 1041. 5: 162, 1305. 6: 643.
 gentis. 3: 3.
 quod genus, *cujusmodi.* 3: 222, 267, 277, 328, 452, 596. 4: 272. 5: 479, 607, 662. 6: 1056.
 omne genus simulacra feruntur, *omnis generis.* 4: 739.
 geris sollicitam cassa formidine mentem. 3: 1062.
 germina. 4: 1076.
 Geryonai tergemini vis tripehora. 5: 28.
 gestire. 6: 1045.
 gestit. 4: 1048.
 gestu. 5: 1021.
 gestum, *subst.* 4: 320, 366, 776, 792. 5: 1030.
 gestus. 4: 368.
 Gigantum ora volare videntur. 4: 139. ritu pendere pœnas. 5: 113.
 gignier, *gigni.* 3: 623. 6: 245, 807.
 glaciem. 6: 878, 963.
 glacies, *sing.* æris flamma devicta liquefcit. 1: 454.
 glandes. 5: 963, 1362.
 glandes que cus. 5: 937.
 glandis. 5: 1415.
 glans plumbea longo cursu voivenda liquefcit. 6: 178.
 glans plumbea sit fervida in cursu. 6: 306.
 glaucis undis. 1: 720.
 gleba. 6: 552.
 glebarum. 5: 256.
 glebas. 1: 212. 5: 211.
 glebis terrarum sæpe friatis. 1: 887. putribus terrarum. 5: 143.
 è thuris glebis evellere odorem. 3: 328.
 glebisque. 2: 896.
 gliscens ignis. 1: 475.
 gliscit. 4: 1062.
 gliscunt jurgia. 3: 479. gaudia. 5: 1060.
 globi, *plur.* 5: 473.
 globosa, *plur.* 2: 468.
 globum. 5: 70, 664, 721.
 globus cordis. 4: 118. pilæ. 5: 719.
 glomeramen in unum, *in unum cœtum* conveniunt. 2: 685.
 glomeramina. 2: 453.
 glomeraminis. 5: 725.
 glomerari. 3: 540.
 glomerata vocis femina. 3: 496.
 glomerataque, *plur.* 4: 369.
 glomere. 1: 361.
 gloria. 2: 38. 6: 8.
 glutine taurino materies jungitur. 6: 1067.
 foras gradiens clamor. 4: 532.
 graditur. 5: 737, 742. 6: 1120.
 gradus ætatis scandere a-dultæ. 2: 1122.
 Græci, *plur.* 1: 831.
 Græci, *sing.* gentis. 3: 3.
 Graii, *plur.* 2: 629. 3: 101. 6: 423, 908.
 Graiorum. 1: 137.
 Graios 1: 641.
 Grajugenarum. 1: 478.
 Graium, *Gracorum.* 5: 40: 6: 754. docti prætæ. 2: 600.
 Graius homo. 1: 67.
 gramina ex uno campo tondentes. 2: 659.
 gramine. 2: 29. 5: 1391.
 grandescere sua de materia. 1: 192. hilari adactu. 2: 1121.
 grandescunt. 2: 1160.
 grandine mixti montes nimborum. 6: 158.
 grandinis. 6: 156. imbres. 106.
 grandior. 2: 943. seniorque. 3: 968.
 grandis arator caput quasi suspirat. 2: 1164.
 grando. 5: 1191. 6: 528.
 grata. 3: 948.
 gratia. 5: 167.
 gratus, *plur.* 2: 23.
 gravantur, *actu* arbores. 1: 254.
 gravatim, *agre* cadunt. 3: 388.
 gravefcant. 3: 1035.
 gravefcit impetus. 4: 1062. 6: 336.
 gravidam fulminibus tempestatem. 6: 258, nubem. 459.
 gravidæ. 4: 1268.
 gravidas. 4: 1231.
 gravissimus sopor. 4: 953.
 gravitas. 3: 477.
 gravitate. 2: 83. 3: 1067.
 buceræ greges, *boves.* 2: 661.
 greges corvorum. 5: 1084.
 gremio terræ. 6: 538.
 gremio. 1: 34. telluris. 2: 375.
 ubi in gremium matris terræ pater æther imbres præcipitavit. 1: 252.
 gressum. 4: 685.
 gressus, *plur.* 6: 1114.
 gruum. 4: 182, 908.
 gubernæ, *gubernacula.* 2: 553. 4: 441.
 gubernaculum, *gubernaculum* contorquet. 4: 902.
 gubernans. 5: 78, 108. 405.
 gubernant vitam. 3: 549.
 gubernans rerum Naturam. 1: 22.
 gubernat membra. 5: 561.
 gubernent. 5: 1239.
 gubernet vitam. 5: 1116.
 gurgite. 4: 398. alto ponti. 5: 388.

5: 388, falso. 483.
 gustarat. 6: 1216.
 gustavit vitæ amorem. 5:
 180.
 gutta. 4: 1053.
 guttæ, plur. imbris. 2: 222.
 guttæ, gutta vix instat
 erunt unius ad augmen.
 6: 614.
 guttas. 1: 885. 2: 992. 4:
 1279.
 uberibus flent omnia gut-
 tis. 1: 350.
 sanguinis inter se coeunt-
 bu' guttis. 1: 838.
 guttis manantibu' stillent.
 6: 943.

H.

Habemus hoc dicere. 6:
 711.
 habenas. 2: 1095.
 annulus in digito subter-
 renatur habendo. 1:
 313.
 immixtis habenis. 5: 785.
 tenentes habent, tenent se-
 mina ignis. 6: 899.
 amplexi habent, amplexi
 sunt. 1: 1068.
 habentes. 5: 1018.
 habitum vitalem corporis.
 3: 100.
 hædi, plur. 2: 367. 3: 7.
 hæreat. 5: 91.
 hærens. 1: 78, 590. 6: 65.
 hærent. 3: 326. 5: 555.
 hæreret. 1: 602. 2: 460.
 hærescere. 2: 476.
 hærescit. 4: 746.
 hæret. 5: 141, 194, 408,
 1082.
 hærent. 4: 1106, 1198.
 hæsit. 6: 1014.
 hæsitat. 5: 696. 6: 333.
 necat qui naribus halant,
 efflant nectat in narces. 2:
 halantes suffulsi auras. 6:
 220.
 halitus, sing. 6: 477.
 hamata, plur. corpora. 2:
 467.
 hamataque, plur. 4: 666.
 hamatis. 2: 394, 405, 445.
 harmoniai. 3: 132. 4:
 1241.
 harmoniam. 3: 101, 119.

hauribant. 5: 1323.
 haurire. 1: 527. 4: 3.
 ventus arbuta radicibus
 haurit, evellit ab imis. 6:
 140.
 haulta. 5: 517.
 haustus, subst. plur. 5: 1068.
 largos de fontibus haustus.
 1: 413.
 haustus, adj. dentibus. 5:
 989.
 hebescere. 4: 360.
 hebeti cognoscere corde. 4:
 41. 5: 880, mucrone.
 1273.
 Helicone. 1: 119.
 Heliconiadum. 3: 1050.
 Heliconis. 3: 133. 4: 549.
 6: 786.
 Heraclitus. 1: 639.
 herba. 5: 814.
 herbæ, sing. 2: 665. plur. ro-
 re vigentes. 2: 361, gem-
 mantes rore recenti. 319.
 herbarum. 1: 888. 5: 781,
 919.
 herbas. 1: 261, 884. 2: 33.
 5: 788, 1395. gemman-
 tes rore per herbas. 462.
 herbis. 5: 1416. 6: 78.
 Hercules. 5: 22.
 Hesperidum. 5: 33.
 hiantes vitæ. 3: 1097. cala-
 mos labro percurrit. 4:
 592.
 hiatu. 5: 376.
 hiatum. 6: 583, 598.
 hiatus, sing. 5: 24.
 altus cæli hiatus. 4: 419.
 hiberno tempore. 5: 698,
 938.
 hilari grandescere adauctu.
 2: 1121.
 hilo majore. 5: 1408.
 hilum, minimum quid. 3:
 221, 517, 784, 814, 842,
 880, 894, 1100. 4: 380,
 564, 1261. 5: 359.
 si libella claudicat hilum,
 vel minimum. 4: 518.
 hinnit. 5: 1076.
 hinnitus, sing. 5: 1072.
 hirundo quid enim conten-
 dat Cynis. 3: 6.
 hiscant. 6: 1068.
 hiscendi, mustitandi est nul-
 la potestas. 4: 64, 102.
 hodierno. 3: 1105.

Homeri semper florentis.
 1: 125.
 Homerus. 3: 1050.
 Homœomerian. 1: 830,
 834.
 homullis, homuncionibus. 3:
 927.
 honore. 5: 1276. 4: 1049,
 1164. 6: 12.
 claro incedere honore. 3:
 76.
 miro est mortales inter ho-
 nore. 5: 1279.
 honorem. 5: 1113, 1122,
 1138, 1274.
 demit imaginibus violen-
 to volnere honorem. 6:
 419.
 honoris. 4: 1156.
 honorum. 3: 59.
 hora. 4: 179.
 horæ, sing. 3: 1086.
 horai, hora. 1: 1015.
 privas mutatur in horas.
 5: 275.
 horrens Arcadius sus. 5: 25.
 horrescant. 6: 260.
 horribile. 3: 989. 5: 1305.
 horribili. 1: 66. 5: 1219,
 1252.
 horribilis. 3: 1029.
 horrida, sing. 3: 171. pau-
 pertas. 6: 1280. plur. 3:
 847. 6: 1267.
 horriferis accibant vocibus
 Orcum. 5: 994.
 horriferum genus. 5: 219.
 horrifice, adv. 4: 40. 2: 609.
 horrifico busto cineratum.
 3: 919.
 Tartarus horrificos eru-
 dens faucibus ætus. 3:
 1025.
 horrifono fragore. 5: 110.
 horror. 3: 29, 1047. 5:
 1164. 6: 592, validi fer-
 ri. 1009.
 horrorem ferræ stridentis.
 2: 411.
 ciet horrorem in membris,
 & concitat artus. 3: 292.
 hospibus. 5: 985. 6: 1237.
 hostem. 4: 1044.
 hostes. 5: 1308, 1316, 1347.
 6: 598.
 hostia. 1: 200.
 hostibus. 5: 1245.
 humabat. 6: 1279.

humano

- humana, *sing.* 1: 63, 734: 5:
208. *plur.* 3: 761.
humanæ, *sing.* 5: 220.
humanam. 5: 38.
humanus. 1: 1232.
humanis. 1: 728. 2: 169,
595 3: 849. 4: 1184: 5:
162, 1305.
humanos. 3: 80.
humanum genus. 2: 174,
342, 698, 974, 994: 3:
1056. 4: 598. 5: 72, 821,
923, 1013, 1025, 1056,
1144, 1193. 6: 32. odo-
rem. 4: 686. pectus. 5:
104.
humanumque genus. 5:
1155.
humari. 6: 1277.
humerans. 4: 1187.
humectent. 1: 919.
humectum stomachi teno-
rem servare. 4: 636.
humeris. 3: 792. 5: 136.
humeros. 5: 1398.
humida, *sing.* 2: 872. 6:
1099. *plur.* 4: 628. 5: 948,
949.
humiles animos efficiunt
formidine Divum. 6: 51.
humor. 1: 259, 308, 510,
350, 809, 853. 2: 197,
473, 668, 1113. 3: 340,
428. 502. 4: 223, 868,
1044, 1084, 1090. 5: 236,
266, 412, 804. 6: 495,
501, 505, 554, 633, 840,
844, 875, 968, 1185.
humore. 5: 262, 448, 947.
6: 145, 206, 377, 617,
943.
humorem. 1: 535. 709, 786,
841. 2: 1113. 3: 436. 4:
869, 1022, 1049, 1058. 5:
250, 808. 6: 503, 514,
522. 628, 858 ponti,
aquam mari. 1: 1084.
humoribus. 1: 841. 5: 385.
6: 474, 1175.
humoris. 4: 1280. 5: 271.
6: 471, 621, 624, 636.
humorum. 2: 992.
hydra Lernæ pestis vene-
natis vallata colubris. 5:
27.
hyemes acres configunt
æstatibus. 6: 372.
hyemisque. 2: 514.
hyems. 5: 746.
claro comitari hymenæo.
1: 98.
hymenæis. 4: 1244. 4:
1184.
canis hyrcano de semine. 3:
750.
I
Jaccho. 4: 1161.
Jacebant. 5: 873. 6: 1176,
1194, 1252, 1263.
jacebat. 5: 175, 1004, 1145,
1272. 6: 1231.
jacebunt. 4: 964.
jacent. 2: 517. 4: 41.
jacentem. 3: 900, 957,
1005.
jacentes. 6: 838.
jacere, à jaceo. 6: 705. à ja-
cio. 2: 673.
jacerent, à jaceo. 2: 502. 4:
1049, 1058. 4: 1268. 6:
jaceret, à jaceo. 1: 63, 989.
4: 921.
jacet. 2: 313. 3: 114. 4: 456,
769. 5: 224, 1274.
jaci. 4: 66, 70.
jaciaturque. 1: 969.
jaciebant. 5: 1317.
jacentes. 6: 1171.
jaciit. 1: 644. 6: 399, 880.
jaciunt. 4: 94.
jaciunt. 2: 845. 5: 1080. 6:
388.
jaciuntur. 4: 206, 241. 6:
959.
jactabant. 5: 1322.
in jactando membra fati-
gat. 3: 490.
jactans. 4: 1047.
jactant. 4: 989, miracula
dictis. 596.
jactare. 2: 822. 4: 1132. 5:
304. brachia in nume-
rum. 4: 773.
jactari. 2: 88, 121, 548. 3:
47.
jactarier, jactari. 6: 555,
913.
jactat de corpore lucem. 5:
576.
jactata, *sing.* 6: 109.
jactatur. 6: 874, 1036.
jacteris. 2: 36.
jactetur. 3: 506. 6: 553.
horribilis de laxo jactu ja-

thurdeorsum. 3: 1029.

jactum, *subst.* 5: 292.

animi jactus liber. 2: 1046.

jacuit. 6: 785.

jaculando. 2: 1107.

jaculantur. 4: 84.

jaculata. 4: 1130.

jaculatur. 4: 1046.

jaculentur. 4: 4: 147.

janua. 3: 829. 4: 273. 5:

374. lethi. 1: 1105. oris

raditur. 4: 535. Orci. 6:

762.

ibant. 6: 1241.

ibat. 6: 1201. 1205.

icimur. 4: 1043.

icit, verberat. 3: 162.

icta, *sing.* 3: 430, 663. 6:

1100. *plur.* 1: 529. 6: 513.

icti, *plur.* 3: 390. clamore

montes. 2: 330.

ictibus. 1: 1054. 2: 135.

ictos. 5: 1124.

ictu. 1: 223. 2: 84, 98, 272,

953. 3: 177, 487, 636,

814. 4: 750, 932. 5: 359,

401. 6: 239, 293, 310.

luminis. 2: 807.

ictum, *subst.* 2: 551. 4: 1045,

1266. 5: 151, 612. 6: 168,

312, 315, 341, 405.

ictus, *subst.* *sing.* 2: 643. 4:

358. *plur.* 2: 241, 448. 3:

808. 5: 353. 6: 219, 322,

402, 412. *adv.* 5: 606,

1034.

de cælo fulminis ictus,

subst. 6: 385.

Idæam matrem, terram. 2:

611.

Idæis montibus. 5: 662.

idipsum. 4: 475, 781.

idonea. 6: 317.

idoneus. 5: 605.

jejuna cupidæ fames. 4:

874.

succo jejuna seruntur cor-

pora. 2: 844.

ignari, *sing.* 6: 63. *plur.* 2:

167. 5: 89.

ignaris. 4: 438.

ignaros. 5: 996.

igne. 1: 491, 899. 5: 143,

603, 1105.

ignea, *plur.* 1: 680.

ignem. 1: 637, 648, 691,

692, 696, 697, 707, 745,

783, 799, 841, 850. 2:

384.

- 384, 673. 4: 377, 871. 5: 29, 249, 610, 709, 1091, 1100, 1245. 6: 146, 149, 244, 304, 307, 308, 688, penetralem. 536. ignem ignis procedunt. 2: 1114.
- ignemque. 5: 1009.
- ignes. 1: 657, 667, 687, 725, 904, 911, 913, 1033, 1087, 1090. 2: 191, 451, 591, 881, 1114. 4: 610. 5: 524, 445, 460, 506, 521, 567, 585, 585, 651, 659, 663, 701, 757, 760, 1284. 6: 359, 388, 640. nubibus abrupti. 2: 214.
- ignefque. 1: 891. 4: 54. 6: 209.
- ignescat venti vis. 6: 300.
- igneus vortex, quod patrie vocitamus nomine fulmen. 6: 296.
- igni. 1: 637, 647, 688, 707, 747, 716. 5: 249. flammata cremantur. 2: 671. conlabefacta. 4: 701.
- igni. igne. 3: 623. 4: 409, 926. 5: 951, 1253. 6: 170, 275, 299, 309, 320, 394, 407, 514, 880, 968.
- ignibu', ignibus. 1: 454.
- ignibus. 1: 655, 782, 841. 2: 514, 595. 3: 903. 4: 406. 5: 239, 301, 722. 6: 224, 259, 268, 366. ætheris terras suffire. 2: 1097.
- ignifer æther. 5: 499.
- igniferas lampadas. 2: 25.
- igniferi, sing. fulminis. 6: 378.
- ignis. 1: 475, 649, 650, 684, 704, 770, 853, 900. 2: 386. 4: 331, 609, 924, 1131. 5: 395, 397, 408, 570, 666, 696, 1014, 1097, 1242. 6: 86, 159, 162, 199, 204, 206, 221, 279, 280, 313, 342, 383, 421, 660, 669, 863, 867, 872, 876, 885, 899, 904, 953, 966, 1165. ætifer. 1: 664. fulmineus multo penetratior, qui facilius penetrat. 2: 382.
- ignorantia, subit. 6: 53.
- ignoratur. 1: 113,
- ignorem. 2: 177. 5: 196.
- ignotas. 4: 998.
- illicebrique. 16.
- illustrare. 1: 138.
- ima pars, ultima. 1: 598.
- plur. 6: 575. summa atque ima. 1: 1055. 2: 487.
- imagine. 4: 575.
- imaginibus. 3: 431. 4: 99, 238. 6: 419.
- imago. 2: 111. 605. 5: 49, 61, 109, 128, 157, 175, 215, 237, 245, 270, 280, 285, 295, 303, 309, 315, 317, 343, 345, 351, 774, 783, 816, 883.
- imas. 5: 452.
- imbecilla, sing. 3: 603. plur. 1: 847.
- imbecillorum. 5: 1022.
- imber. 2: 38. 6: 495, 280.
- imbibat petere pœnas acres. 6: 71.
- imbibit. 3: 1010.
- imbrem. 1: 784. 6: 148, 290, 1175.
- imbres. 1: 251, 763. 2: 897, 928. 5: 217, 416, 674, 935, 1084, 1191. 6: 414, 511, 611. transversos per imbres. 2: 213. grandinis. 6: 106.
- imbresque. 5: 955.
- imbrui. 1: 287, 716. 785.
- imbre. 6: 265.
- imbribus. 1: 193, 283, 806. 2: 872. 5: 257, 342, 796. 6: 222. 6: 221.
- imbuat ignis. 6: 904.
- imbuta, plur. 2: 733.
- imbuta lepore ridenti aurea pavonum secla. 2: 501.
- imbuta quæ sunt alium quemvis colorem. 2: 773.
- imis. 1: 353. 3: 792. 5: 136. 6: 140, 575.
- imitantur. 2: 664. 5: 1068.
- imitari. 2: 716. 3: 6. 4: 320, 366.
- imitariet, imitari. 5: 1378.
- imitetur. 6: 444.
- immanem. 6: 446.
- immanes. 3: 461.
- immani maximitate. 2: 497. corpore. 5: 34, sceler. 119, & vasto hiatu.
- 376.
- quamlibet immani projectu corporis extet. 3: 1000.
- immania ponti æquora. 4: 412. templa. 5: 522.
- immanis. 4: 156.
- immatura, sing. mors. 5: 222.
- immemorabile spatium. 4: 19. 6: 487.
- immentia, sing. potestas. 5: 1208.
- immentis, sing. 3: 867. 5: 380, 1216. morbi. 6: 664.
- immentis summam, universi molem. 2: 1094.
- immesum. 1: 956. mare. 2: 590.
- immesum Omne peragravit mente, animoque. 1: 75.
- immesumque. 2: 92.
- imminui. 5: 62.
- imminuit. 5: 1016.
- immissa, sing. 6: 319. plur. 4: 719.
- immissis habenis. 5: 785.
- immissas. 1: 876.
- immitit se totum in aquam. 6: 440.
- immixta, plur. 1: 894. 3: 353.
- immoderatum, sine modo & fine. 1: 1012.
- immortale. 3: 517. 5: 160.
- immortalem. 3: 755.
- immortales. 3: 779.
- immortali. 1: 58, 237, 546. 2: 646. 3: 776, 805.
- immortalia. 2: 861. 5: 122.
- immortalibu' immortalibus. 5: 54.
- immortalibus. 5: 166.
- immortalis. 5: 611, 624, 670, 715, 748, 830, 882.
- immultis. 4: 1203.
- immunda. 4: 1153.
- immutabile. 1: 585, 790. 2: 750.
- immutare. 6: 1120.
- immutat. 5: 1414.
- imo, nom. 3: 38, 57, 581.
- ab imo evertere summam. 5: 164.
- imparibus. 5: 682.
- impediat. 3: 323.
- impediat.

- impediatur. 6: 822.
 impedit. 4: 919.
 impediunt. 2: 785.
 impellant. 6: 1062.
 impellere. 1: 304. 4: 530. 6: 1055.
 impellier, *impelli*. 6: 1058.
 impellit. 6: 1031.
 impellitur. 6: 882.
 impendant. 4: 174.
 impendens aëre saxum. 3: 993.
 impendent. 1: 327.
 impendent atræ formidinis ora superne. 6: 253.
 protractæ trabes impendent ire paratæ. 6: 563.
 impensa. *sing.* libido. 5: 962. *plur.* 6: 490.
 imperat. 5: 671.
 imperfecta, *sing.* 3: 971.
 imperio. 5: 1127.
 imperitarunt. 3: 1041.
 imperium. 3: 1011. 5: 1141. 6: 54.
 impete. 4: 418, 901. 5: 506, 911. 6: 137, 152, 173, 185, 238, 327, 333, 517. valido quatenus impete campos. 2: 326. longo venit impete. 6: 339.
 impetibus crebris ruunt. 1: 294.
 impetis, *impetus* auctum. 6: 326.
 impetus, *sing.* 5: 813. 6: 127, 281, 336, 590, 728. ætnæ furit eximiis ignibus. 2: 593.
 impetus cœli ingens, *ambitus cœli*. 5: 201.
 impia, *plur.* 1: 82, 84. 2: 622.
 impiger. 5: 881.
 impigræ, *sing.* 5: 1450.
 implexis principiis. 3: 332.
 implicitum morbo. 6: 1230.
 implicitus. 4: 1142.
 importare cladem pericli. 3: 825. 5: 370.
 impositum. 3: 903. nomen ab re. 6: 741.
 impositaque, *plur.* 5: 544.
 improba, *sing.* 5: 1004.
 improbe, *vecat*. 3: 1039.
 improvida, *sing.* puerorum ætas ludificetur. 1: 938. 4: 14.
 ex improviso. 2: 1033.
 imprudentes. 5: 1007.
 impubem. 5: 672.
 impulsi. 5: 651.
 impulsæ, *plur.* 2: 135. 3: 189.
 impulsus, *plur.* 2: 272.
 imum. 1: 986, funditus imum 992. imum Totius, *Inanis*. 2: 89.
 Mundi quasi limus convenit in imum. *inferiorem partem*. 5: 497.
 tempore in antea. 5: 173.
 in numerum exultant. 2: 631. in numerum armati. 2: 636.
 magis in promptu, primaque in fronte locata. 1: 878. 4: 95.
 in promptu manifestumque. 2: 148, 246.
 in promptu. 2: 583, 3: 107, 186.
 in promptu cognita. 2: 867.
 inædificata, *plur.* superne. 6: 263.
 inanitur spatium, multusque vacet in medio locus. 6: 1003.
 inanitusque. 9: 1023.
 inauditos. 3: 1054.
 incaustum. 2: 1059, 1165. 5: 1000, 1128, 1429.
 incautum. 6: 389.
 incedere. 3: 76.
 incendi, *incendis*. 6: 673.
 incendia. 1: 902. 5: 608.
 stomacho præbent incendia. 4: 870.
 caput incensum fervore gerebant. 6: 1143.
 incepti. 5: 392.
 incessit gravis impetus ignis. 6: 28.
 incesse, *adv.* casta. 1: 99.
 inchoat. 3: 184.
 incidere. 2: 227, 240. 3: 819. 5: 364.
 inciderint. 6: 350.
 inciderunt. 6: 1173.
 incidit. 6: 144, 295.
 incidit aures, *in aures* pars vocum. 4: 572.
 inciletque. 3: 976.
 incipiam. 1: 50. 4: 33. 6: 906.
 incipit. 4: 881.
 incita, *sing.* 1: 272. 6: 136, 294, 324, 430, 581. *plur.* 5: 1093. 6: 427.
 patrius pavor incitat artus. 3: 743.
 inclamet. 3: 966.
 inclinata, *plur.* 6: 562.
 inclinatur terra, retroque recellit. 6: 572.
 includuntur. 4: 1120.
 inclusa, *plur.* 4: 79.
 inclusi, *plur.* 5: 520.
 inclusum. 1: 984.
 inclute. 3: 10.
 inclyte, *sing.* 1: 41.
 inclyte. 5: 8.
 incomitata, *plur.* 6: 1223.
 incommoda, *subst.* 3: 877.
 incorrupta, *plur.* 6: 601.
 increpet. 3: 945, 966, 976.
 incubuisset. 3: 347.
 incubuit tandem populo Pandionis. 6: 1141.
 incultis. 1: 209.
 incumbens. 5: 1096.
 incumbere. 6: 566.
 incumbit. 6: 559.
 incunctanter. 3: 490.
 incuria macians. 6: 1239.
 incurrens. 1: 288.
 incursum cornigeri cervi. 3: 752.
 incurvili toris. 2: 376.
 incussum. 3: 383.
 incussit mihi amorem. 1: 923.
 incutere morbos. 6: 772.
 incurtiens amorem. 1: 20.
 incurit tremorem. 6: 592.
 inde loci. 5: 438, 740, 789.
 indepta, *sing.* *adapta*. 3: 213.
 India munitur vallo eburno. 2: 537.
 indicat. 1: 803. 3: 693. 4: 397.
 indice mente. 2: 1079.
 indicio. 2: 433.
 indicioque. 4: 1013.
 indicium. 2: 556.
 indigna, *sing.* 1: 61.
 nihil indigna nostri. 2: 649.
 indignabere. 3: 1058.
 indignantur. 6: 196.
 indignarier,

indignarier, *indignari*. 3: 883.

indignatur. 3: 897.

indignus. 3: 224.

indicus. 5: 1164.

indu, *in manu*. 2: 1095.

indu, *in statu*. 4: 776. *jacere indu, in manus*. 5: 103.

inducere. 1: 17. 4: 143.

inducit. 1: 143.

inducti, *plur.* 5: 1246.

indugredi, *ingredis*. 4: 368.

induimus nos in fraudem. 5: 815.

indulgentia. 5: 1368.

indulges. 3: 947.

indulget. 1: 805.

indupediri, *impediri*. 4: 68.

indupedita, *plur. impedita*. 2: 101. 5: 874.

induperatores, *imperatores*. 4: 964.

nuda & inerma, *plur.* 5: 1291.

ineunt. 3: 997.

ex ineunte ævo. 2: 742. 3: 345, 745. 5: 538, 556, 857.

infamemque ferunt vitam. 3: 42.

infans. 5: 224.

infantia. 5: 1030.

infantibus. 1: 187.

infantum. 5: 808.

inferias mittunt Manibus divi. 3: 53.

inferiores partibus egregie multis, multoque minoribus. 1: 735.

inferna, *plur.* 5: 646.

infernas animas Acherunte vagari. 3: 628.

inferne, *adv.* 6: 186, 596, 764.

inferret cælo lumina. 5: 924.

inferri. 3: 680.

infestum. 3: 220. iter fecere viai. 1123.

inficiandum. 3: 797. 5: 141.

inficiunt. 4: 78.

infidi maris infidias. 2: 557.

infirmis. 1: 261.

infirmus. 3: 448.

insit, *incipit*. 3: 514. 5:

1207.

inflammata equus Pergama. 1: 478.

cavas inflare cicutas. 5: 1382.

æther levissimus aërias super influit auras. 5: 502.

magis infra. 3: 275.

infracta, *sing.* 5: 231, *plur.* 1326.

infringendo. 6: 142.

infringi linguam. 3: 156.

insula. 1: 88.

infuso lympharum rore supernè. 1: 497.

ingermere. 5: 210.

ingemit. 3: 488.

ingenerascunt. 3: 745.

ingenio. 3: 1056. 6: 1106. certare. 2: 11.

ingenioque. 3: 745. 6: 1110.

ingenium claudicat. 3: 454.

ingenui, *plur.* fontes. 1: 231.

ingratis, *nom.* 5: 45. *adv.* 3: 1082. 6: 215.

inque-gravescent, *ingravescent*. 4: 1243. 6: 569.

inque-gredi, *ingredique*. 4: 885.

inhæret. 3: 617.

inhians in te. 1: 37.

inhorreat. 6: 1193.

inhumata, *plur.* 6: 1213.

injecta, *plur.* 3: 379.

animi injectus liber. 2: 739.

inimica, *plur.* 1: 760. 5: 769. 6: 777.

inimicitias. 5: 1145.

inimicus. 6: 1115, 1118.

iniquo tempore. 1: 42, 184.

inire impia rationalis elementa. 1: 82.

init prælia. 1: 639. oculos. 4: 340.

initum. *initium*. 1: 13, 384. 2: 269. 3: 272.

injuria. 5: 1151.

inlicere. 5: 170.

inliciaris. 4: 1158.

inlicit, *allicit*. 2: 787.

inlidunt. 4: 1093.

inlustrans, *illustrans*. 3: 2.

inlue corporis. 6: 1268.

inque-merentes, *immerentes*. 2: 1103.

innasci. 3: 753. 5: 137.

innata, *sing.* 2: 286.

innoxius. 6: 393.

innubilis æther. 3: 21.

innumerabilem numerum. 6: 484.

innumerabiliter. 5: 275.

numero magis innumerabili. 2: 1085.

innumero numero. 2: 1053. 3: 780.

inolentis olivi naturam. 2: 849.

inque-pediri. 3: 483.

inque-pedita. 4: 566.

inque-peditur, *impeditur*. 6: 393.

inque-peditus. 4: 1142.

inopi. 4: 1135.

inrident. 4: 1150.

inrigat. 5: 285.

inriget. 4: 906.

inritata. 6: 680. 4: 1039. 5: 1062, 1317.

inritans. 4: 1028.

infatigabiliter. 3: 920. 6: 978.

infedabiliter fitis arida corpora mersans. 6: 1174.

infensibus principiis. 2: 865, 869, 887.

insequitur. 3: 173, 401, 341, 351. 6: 284.

inferim fundunt radios. 2: 114.

infessa, *plur.* 2: 520.

infideat rei alicujus desiderium. 3: 931.

infidiis. 5: 1419.

pro malefactis est insignibus insignis. 3: 1028.

infilia. 5: 1352.

insinuando. 4: 332.

insinuandum. 5: 45.

insinuant. 6: 778.

insinuantur. 4: 1024. 6: 354.

insinuare. 6: 860. *penetrare* latebras. 1: 410.

insinuari. 3: 722.

insinuavit, *insinuaverit*. 3: 484. 6: 88, 384. *se in peccata*. 5: 74.

insinuat. 2: 456.

insinuata, *sing.* 4: 528. *plur.* 6: 354.

extrinsecus insinuata. 2: 658. *insinuata*

- insinuat animas. 3: 639.
 insinuat. 2: 683. 3: 671.
 6: 233, 802, 955.
 insinuat. 6: 276, 1030.
 insinuentur. 3: 729, 738.
 insinuet se in pecudes. 1: 117.
 insinuetur. 1: 114. 3: 781, 783.
 insistereque. 6: 836.
 insitus. 1: 900.
 insula, *sing.* 5: 183, 539, 1046, *plur.* 330.
 insitionis origo. 5: 1360.
 inspirant. 4: 1102.
 instigant. 4: 1075.
 instinctus amore Musarum. 1: 924.
 insiterint vestigia, *ingressi fuerint*. 1: 407.
 instituas. 2: 848.
 instituisse. 5: 5.
 instituit vestigia retro. 4: 474.
 instrata, *plur.* cubilia fronte. 5: 985.
 instructa, *sing.* 4: 515. *plur.* 2: 6.
 insuevit, *insueverit*. 4: 878.
 insuecat. 4: 1275.
 insula. 4: 401. Triquetris. 1: 718.
 insultans aquis. 3: 1045.
 instabile. 1: 438.
 instructum. 3: 814. 5: 359.
 instructus. 6: 1058.
 intactas. 1: 406.
 integrit. 3: 22.
 integra, *sing.* 6: 347. *plur.* 3: 705.
 omnia debetibus integrare novando. 2: 146.
 integrent amnes avidum mare. 1: 1031.
 integris. 6: 230.
 iuvat integros fontes accedere. 1: 926. 4: 2.
 intellecta, *plur.* 1: 48.
 intellexit. 6: 16.
 intempesta, *sing.* nocte. 5: 984.
 intempestivis imbris. 2: 872. pluvisque & Solibus ista. 6: 1100.
 intempestivos imbres. 2: 928.
 intendant, *augeant* plagis mobilitatem. 6: 346.
 intendere litem. 3: 963. eodem. 5: 514.
 facere intendunt. 5: 386.
 intenta, *sing.* theatris carbasus. 6: 108. *plur.* theatris vela. 4: 74.
 interclusa, *sing.* 6: 1264.
 inter se cunque. 4: 248, 282.
 intercurrat. 2: 373.
 inter plaga currere, *intercurrere*, *interlabi* plaga posset. 5: 1373.
 interdatus. 4: 846.
 intereant. 3: 759.
 intereat. 1: 115. 3: 329.
 intereunt. 3: 78.
 flammis interficiat. *interficiatur*. 3: 885.
 interficere. 5: 1248.
 interfluendi. 4: 228. inter datur ulli fluendi, *interfluendi*. 6: 933.
 interfodiunt, *pungunt* pupillas. 4: 720.
 inter enim fugit, *interfugit enim*. 6: 331.
 interiecta, *sing.* vitæ pausa. 3: 872.
 interiectaque, *plur.* 4: 414.
 interiere. 3: 950.
 interiisse. 3: 678. 5: 853. 6: 709.
 interimant. 3: 288.
 interimat. 217.
 interimit. 2: 1001.
 interit. 3: 538, 701, 756.
 ad interitum redegit. 5: 875.
 internoscere. 4: 246, 565.
 interposito. 6: 1046.
 interpositum. 4: 561.
 interpres. 6: 1147.
 inter quæcunque pretantur, *quæcunque interpretantur*. 4: 830.
 inter quasi rumpere, *inter-rumpere* radios. 5: 228.
 interrumpat radios. 5: 766.
 interrupta, *sing.* lux. 3: 863. 5: 300.
 inter enim sepit, *intersepit enim*. 4: 946.
 interstita, *plur.* 5: 1376.
 interstingui. 5: 760.
 intervalla. 2: 725, 1019. 3: 381. 4: 645. 5: 442, 569.
 intervallis. 2: 97, 100, 106, 295. 3: 395, 567.
 intervallum æris. 4: 188, 198.
 intervomit dulces undas. 6: 894.
 intestinum necessum, *necessitatem*. 2: 290.
 intestinum, *partes interiores*. 4: 116.
 intima, *sing.* pars. 6: 1166.
 intolerabilibusque malis. 6: 1156.
 intorset sese nubibus validi venti collecta procella. 6: 124.
 intrare caulas palati. 4: 664.
 introduxerunt. 3: 630.
 introituque. 2: 407.
 introitusque, *sing.* 6: 493.
 inque tueri. 4: 717.
 intulerant. 5: 1245.
 intulerint. 6: 758.
 invadit in oculos. 6: 659.
 inque valebunt. 2: 301.
 invaserat. 6: 1210.
 invasit ventus nubem. 6: 174.
 invecit. 2: 624.
 inveniamque. 3: 957.
 invenientes. 1: 737.
 invenies. 1: 451. 2: 348, 676, 1080. 4: 480.
 invenietur. 3: 208.
 invenio. 3: 902.
 invenit. 5: 9. 6: 1050.
 inveniunt. 1: 406.
 inveniuntur. 1: 298. 3: 203.
 inventa. 5: 1112. 4: 991.
 inventam naturam. 4: 967.
 inventi. 2: 615.
 inventor & pater rerum. 3: 9.
 inversis sub verbis. 1: 643.
 investigare. 4: 706.
 inveterascit. 4: 1061.
 invicta. 1: 951.
 invida. 1: 322.
 invidia. 3: 75. 5: 1125, 1130, 1418.
 inviolabilia. 5: 306.
 invitant. 2: 319.
 invitat. 5: 290.
 invitos. 2: 278. 6: 594.
 invitum. 3: 260.
 inulæ sapores. 2: 430.
 inumbant. 3: 926.
 inumbratur.

innumbratur. *f.* 290.
 involvat. *6.* 442.
 involventes. *f.* 970.
 inurget. *f.* 1034.
 inusta. *6.* 219.
 inustus. *6.* 1164.
 inutilitatem. *f.* 1273.
 joca. *f.* 1396.
 jocanti. *4.* 586.
 æquor Jonium. *1.* 720.
 Jovis vagitum. *2.* 633.
 Iphianassai. *1.* 86.
 ira. *3.* 289, 296. *6.* 71. tan-
 gitur. *1.* 62. *2.* 650. per-
 citus acris. *f.* 400.
 excita. *f.* 1147. *6.* 71.
 iracunda. *3.* 296.
 irai. *3.* 304.
 irarum. *3.* 299. *6.* 73.
 iras acres. *3.* 312. *6.* 753.
 acerbas. *f.* 1194.
 iras flammaram. *1.* 724.
 iratus. *f.* 1034.
 ire. *1.* 381, 970. *2.* 150, 155,
 275, 961. *3.* 525, 529,
 593, 607, 613, 761, 1044.
 4. 207, 589, 447, 534,
 884. *5.* 644, 646. *6.* 116,
 563, 597, 991.
 restet minus ire, *minus via*
meando. *1.* 1004.
 ire ad scopulum. *2.* 1171.
 ire per altum. *3.* 1043.
 irrevocabilis. *1.* 469.
 irritat, *irritavit.* *1.* 71.
 irrumper. *2.* 306.
 ἰσχυρ. *4.* 1159.
 Ismara. *f.* 30.
 ita, quàm, *tam, quàm.* *2.*
 1036.
 ita ut debent. *2.* 900.
 Italas gentes. *1.* 120.
 Italix terrai. *1.* 722.
 iter. *1.* 1109. *3.* 861. *4.*
 91, 536. *f.* 405, 1129.
 iter omne viarum. *2.* 626.
 iter infestum fecere viai.
f. 1123.
 iterabant. *4.* 583.
 itere, *itinere.* *f.* 652.
 itinereque, *iterque sequatur.*
6. 338.
 itum, *inceffum* repentis a-
 nimalis. *3.* 389.
 jubar. *4.* 406. *f.* 696.
 jucunda, *sing.* *2.* 3. *6.* 977.
plur. *f.* 896.
 jucunde, *adv. sensus tan-*

gere. *2.* 403, corpora cu-
 rant. *31.* corpora habe-
 bant. *f.* 1393.
 jucundo sensu. *2.* 19, 399.
 judicia. *6.* 381.
 judicii. *4.* 522.
 acri judicio perpende. *2.*
 1041.
 jugera. *3.* 1001.
 jugulentur. *4.* 1008.
 jugulum. *3.* 608.
 jumenta. *f.* 1350.
 junctum. *3.* 806.
 junctura, *subst.* *6.* 1084.
 jungatur. *6.* 1077.
 jungebat. *f.* 960.
 jungens. *4.* 432.
 jungentes. *1.* 714.
 jungere. *3.* 801. *f.* 1018.
 jungi. *f.* 439, 846.
 jungit. *4.* 1186.
 jungitur. *2.* 903. *6.* 1067.
 jungunt. *4.* 1101.
 junguntur. *4.* 730.
 junxit. *f.* 404.
 Jupiter. *6.* 386, 400.
 jura. *f.* 1143, 1146.
 jure. *2.* 426, 1139. *3.* 976.
bit.
 jurgia gliscunt. *3.* 479.
 juris. *3.* 61.
 justam. *3.* 963.
 præter justum liquido. *4.*
 1234.
 juvabant. *f.* 1389.
 juvare. *1.* 32. *f.* 1380.
 juvat. *1.* 926. *2.* 437. *4.* 2:
 970.
 juvatque. *1.* 927. *2.* 422. *4.*
 3.
 juvatur res adjumento. *6.*
 1021.
 juvenci, *sing.* *2.* 360.
 juvenis equus florenti æ-
 tate. *f.* 1073.
 juvenes. *1.* 187.
 juvenas. *f.* 886.
 juvenum. *2.* 24.
 juxtim. *4.* 504, 1206.

L.

L Ababant vitai claustra.
6. 1151.
 labare. *1.* 531.
 labascit. *1.* 538.
 labatur. *f.* 756.
 labefacta anima. *3.* 592. *4.*

1207.
 labefactant animam. *6.*
 798.
 labefactari sensus. *4.* 437.
 labefactat sensus. *1.* 695.
 labefactos ignes. *f.* 652.
 labellis. *4.* 1073.
 labescit. *4.* 1278.
 labem dabunt. *2.* 1145.
 labendi. *f.* 509.
 labens. *f.* 506. *6.* 333.
 labentes. *1.* 1033.
 labentia. *1.* 2. 1003. *2.* 362.
f. 1215.
 labentis. *f.* 987.
 labi, *labes.* *f.* 928.
 labier, *labi.* *4.* 447. *f.* 476.
 labiosa. *4.* 1162.
 labitur. *4.* 1116. *f.* 710,
 717.
 laborant. *6.* 395, res, & pe-
 reunt. *1.* 849.
 laborat. *3.* 177. *f.* 1429.
 corpus. *f.* 733. *4.* 1092.
 labore. *1.* 214. *2.* 729, 1160.
3. 62, 112, 420. *4.* 955,
 1114. *5.* 214, 867. *6.*
 1242. niti præstante la-
 bore. *2.* 12.
 laboremp. *1.* 142. *2.* 2. 1165.
3. 367, 1012. *f.* 1181,
 1213, 1271, 1358.
 laborant. *f.* 730.
 labores, *nom.* *2.* 1163.
 laboret. *3.* 506.
 laboret in tenebris. *2.* 53.
 laboris. *3.* 956.
 labris. *4.* 1187.
 labro. *4.* 592. *f.* 1406.
 laborum. *4.* 15. *tenus.* *1.*
 939. *formatura.* *4.* 554.
 lacer. *3.* 404.
 lacerant. *3.* 1006. *4.* 629.
 lacerare. *4.* 842.
 lacerari. *3.* 900.
 lacerato, *nom.* *3.* 409.
 lacere in fraudum. *4.* 1200.
 lacerent. *3.* 893.
 lacertis. *4.* 827.
 lacertos. *6.* 596.
 lacestant. *4.* 218, 601. *6.*
 923.
 laceffit. *4.* 691, 1033.
 laceffunt. *2.* 136. *4.* 348,
 695, 733, 735, 757, 762.
 laciatur. *4.* 1139.
 lacrimare. *2.* 420.
 lacrimans. *4.* 1170. *lacrima*

- lacrimas. 1: 92. 5: 1196.
 falsas. 1: 126.
 lacrymas aufer abhinc bar-
 de. 3: 967.
 lacrimis falsis humectent
 ora. 1: 919. rorantibus
 2: 976. rorantes ora. 3:
 470. lassi. 6: 1246.
 lacstant pedibus. 5: 1067.
 lacstantia. 5: 883.
 lace. 1: 262. 5: 812.
 laceus humor. 1: 259.
 laccis. 1: 886: 2: 370. 5:
 811.
 lactifque liquores. 2: 398.
 lacum. 4: 1020.
 lacunarum. 5: 1260.
 lacunas. 1: 116. 6: 537.
 551. falsas. 3: 1044.
 falsis lacunis. 5: 792.
 lacus, *sing.* 6: 746, 747.
plur. 5: 76, 464, 1371. 6:
 537.
 laculque, *plur.* 2: 345. 6:
 538.
 ladebant naves ad saxa. 5:
 999.
 ladere. 2: 429, 469. 4: 538,
 722, 725, 1075. 5: 1019.
 ladiit. 2: 436. 4: 536. 5:
 1426.
 ladiitur. 3: 149, 150.
 ladiunt. 3: 545.
 laeta, *sing.* 3: 907. 4: 1263.
 5: 1399. *plur.* 4: 1193. 5:
 1011. pabula. 1: 14, 258.
 2: 317, 364, 596, 874.
 1159. arbuta. 2: 343,
 594, 698, 993. 5: 919.
 vineta. 2: 1157. 5: 1371.
 laetamur. 3: 1018.
 laetantia loca. 2: 344.
 laetas urbes. 1: 256.
 laetatur. 3: 110.
 laetificos. 1: 194.
 laetitiaque. 3: 151.
 laetitia motus. 3: 117, 143.
 laetum. 1: 24.
 leva, *sing.* manus. 4: 294,
 310. 845.
 dextra levaque. 4: 277.
 levam. 3: 649.
 levare. 5: 1266.
 levique lepore. 5: 1258.
 levia. 2: 426. 4: 626. 5:
 1351, 1379.
 levibus. 2: 402, 411, 451,
 457, 465, 466, 470. 3:
 195, 206, 245. 5: 456. 6:
 329, 353.
 transmutans dextera læ-
 vis. 2: 487.
 jungens dextera lævis. 4:
 432.
 lævissima corpora. 4: 663.
 è lævo sit mutua dexter. 4:
 302.
 lævor vocis. 4: 547.
 meminit lævor præstare
 salutem. 4: 154.
 lævore principiorum. 4:
 547.
 sine principali lævore. 2:
 423.
 lævus. 4: 302.
 lambere. 5: 1066.
 lamentetur. 3: 965.
 lamina. 3: 1030.
 lampada vitæ tradunt qua-
 si cursores. 2: 78.
 æternam lampada mundi.
 5: 403.
 lampadas igniferas. 2: 25.
 lampade rosæ sol lucens.
 5: 609.
 læna lampade, *nemo dic.* 6:
 1196.
 læna lampade. 4: 1158.
 lana. 4: 377.
 lanæ, *sing.* 1: 361. 6: 503,
 1073.
 lanam facere. 5: 1353.
 languebant. 6: 1219, 1252.
 languebat. 6: 1155, 1216.
 ex inimiciis. 5: 1145.
 languens. 6: 1258.
 languent. 3: 960.
 languentes. 4: 40.
 languentia. 5: 1005. 6:
 797.
 languescere. 3: 594, 1053.
 4: 928. 5: 768.
 languescunt. 4: 949.
 languet. 4: 769. 5: 830.
 languent. 4: 1117.
 languida, *plur.* 4: 862. 5:
 885. 6: 1226.
 languidior. 1: 652.
 languidus. 5: 651, 757.
 languor. 3: 173.
 lanigeræ, *ovis.* 1: 886. pec-
 cudes, *ovis.* 2: 318, 660.
 5: 864.
 lanigeras pecudes, *ovis.* 6:
 1240.
 lanugine herbæ. 5: 815,

malarum. 887.

lapide. 6: 1000, 1040, 1055,
1087.

lapidem. 1: 314, 883. 4:
266. 5: 1198. 6: 160, 313,
910, 1002, 1014.

lapides. 2: 888. 4: 417. 5:
307, 1283. 6: 102, 105.

lapidi lapidem terimus. 1:
883.

lapidis. 6: 915, 1049.
lapidum. 3: 199.

lapis. 3: 694. 6: 161, 907,
1044.

lapſa, *plur.* 4: 201.

lapſaque, *plur.* 4: 145.

lapſi, à vera ratione. 1: 638.
2: 176.

lapſu. 6: 323.

laqueata aurataque templa,
2: 28.

larga luce. 2: 805. prolu-
vie. 5: 948. pabula. 5:
867.

largifica, *sing.* 2: 627.

largifluum fontem scatere.
5: 597.

largirier. 5: 167.

largiter. 6: 622, distare.
1111.

largo. 4: 1251. 5: 433.

largos hausus de fontibu'
magnis. 1: 413.

largos exstruat æstus. 2:
1135.

largus æt. 4: 892.

largus fons liquidi luminis
ætherius sol. 5: 282.

lasciva, *sing.* 1: 262.

lascivia. 5: 1399.

lassi, *plur.* 6: 1246.

lassorum. 6: 1243.

lassus. 4: 954.

lata, *plur.* 1: 385. 6: 187.

late, *adv.* 2: 1125. 5: 140,
590. 5: 204, 348, 470,
601. 6: 546, 598, 619,

647. differre favillam.
2: 674.

latebras. 1: 409. 3: 502. 6:
750.

latebris. 5: 967. 6: 766.

latebunt. 4: 305.

latus. 3: 278. 4: 923.

latent. 4: 797.

larenti. 3: 108.

latera. 5: 1323.

lateramina valis. 6: 232.
latere,

- latere, *nom.* 2: 1048. 6: 116.
verb. 1: 891, 894.
 lateris. 4: 513.
 later. 1: 872. 3: 274, 281. 4: 924.
 laticem. *r.* 940. 3: 436.
 1022. 5: 15.
 latices. 1: 373, 380. 3: 193.
 5: 263. 5: 1070.
 laticis. 1: 835. 6: 868. *vini.* 2: 516.
 laticum. 4: 186, 1092.
 latinis-verbis. 1: 138.
 latior res. 2: 1133.
 latitandi. 1: 874.
 latitantia. 1: 643.
 latitare. 1: 876, 889.
 latrant. 5: 1065.
 nil aliud sibi naturam latrare, *poscere.* 2: 17.
 latriscula, *parva latera.* 4: 312.
 lavacris. 6: 799.
 laudabile. 5: 159.
 laudare. 5: 159.
 laudat. 2: 1167.
 laude. 6: 12. 94.
 laudes, *nom.* 5: 3.
 laudibus. 5: 1279.
 laudis. 3: 45.
 laudis spes magna acri thyrso percussit meum cor. 1: 922.
 lavere, *infin.* exhibant. 5: 948.
 lavit. 2: 376.
 laucicomos montes. 6: 151.
 tripode è Phœbi Pythia lauroque profatur. 1: 740. 5: 113.
 laurus. 6: 153.
 laxare compages. 6: 1069.
 lax. *plur.* 5: 1317.
 lecta, *plur.* 5: 963.
 lecti mollia frata. 4: 847.
 bonam partem in lectum dabantur. 6: 1247.
 lege lethi solutas. 5: 687.
 leges. 4: 955. 5: 59, 1146, 1447. 6: 3.
 legibus. 2: 718. 5: 957, 1143, 1148.
 legiones. 2: 323. *fervere.* 2: 40.
 legionibus. 3: 1043. 5: 1227.
 lene. 6: 1168.
 leni. 4: 1093.
 lenior. 6: 139.
 lenta, *plur.* 2: 859.
 lento. 6: 438.
 leo. 5: 933.
 leones. 5: 307. 4: 716, 756. 5: 309. *bijugos.* 2: 601.
 leonis. 4: 1010. 5: 25, 983.
 leonum. 3: 297, 741. 4: 719, 759. 5: 860, 899, 1035.
 lepore, *venustate.* 1: 15. 4: 80. 5: 1258, 1375. *Mutuo cuncta contingens.* 1: 933. 4: 9. *ridenti imbuta.* 2: 501.
 leporem, *venustatem* internum da dictis. 1: 29.
 lepores. 3: 1019.
 leporum. 3: 1049. 4: 1126.
 Lernæaque, *sing.* pestis Hydra. 5: 26.
 lethalibus ab rebus. 5: 831.
 in nigras lethargi mergitur undas. 3: 841.
 lethargo. 3: 466.
 lethi. 1: 242, 852. 2: 957. 3: 42. 211, 463, 473. 5: 374. 6: 707, 1197, 1244.
 gelidi. 3: 529. *janua.* 1: 1105. 3: 829. *vias.* 2: 916. *limine.* 2: 959. 6: 1155. *porras cunctarier ante.* 3: 67. *lege solutas.* 3: 687. *frigore.* 4: 922. *vada.* 5: 1230. *limina.* 6: 1206.
 gelidos artus in lethi frigore linquit. 3: 402.
 lethique. 4: 770.
 letho. 3: 676, 917, 942, 1054. 4: 1005.
 lethum. 3: 81. 1092. 5: 1419.
 lethumque. 6: 1199, 1227. *levare.* 2: 365.
 leves. 3: 419. 4: 184. *aurarum animæ.* 5: 237.
 levissima canum fido cum pectore corda. 5: 862.
 levitate. 3: 388. 4: 204, 749.
 libant. 3: 11. 5: 569.
 libata anima, *diminuta.* 3: 716.
 libatum, *detractum.* 3: 214.
 libatur, *minuitur* terra. 5: 261.
 libeat. 3: 539.
 fi libella claudicat hilum. 4: 518.
 Liberque, *Bacchus vini inventor.* 5: 14.
 liberras. 1: 459.
 libido. 4: 780. *impensa.* 5: 962.
 ligna. 1: 873, 913. 2: 880, 888. 6: 989.
 linea, *sing.* 5: 1154. 6: 1059.
 ligni. 4: 149.
 lignis. 1: 872, 890, 900, 911. 2: 387, 896. 3: 787. 5: 131.
 limina. 3: 1078. 4: 1170. 5: 486. 6: 1206.
 limine lethi. 6: 1155.
 limus. 5: 497.
 lingua. 1: 414, 831. 3: 632, 657. 4: 619, 835. 5: 1056, 1066. 6: 1147. *car-descit.* 3: 478. *Dædala, figuratrix.* 4: 553.
 lingueque. 3: 457.
 lingue. 1: 140. 2: 399. 4: 836. 5: 1030. *rara.* 4: 625. *sonitus.* 5: 1027. 1043.
 humida lingua, *lingua* fundantia templa. 4: 628.
 linguam. 1: 640. 3: 156.
 linquant. 1: 375.
 linquatur. 6: 832.
 linquebant. 5: 987.
 linquere. 1: 703.
 linqui. 3: 321.
 linquit. 2: 356, 475. 3: 302.
 linquitur. 1: 874. 2: 913. 5: 793.
 linquant. 2: 45. 3: 541. 5: 802.
 linquantur. 3: 552, 713. 714.
 linrea. 4: 82.
 liquefacta, *plur.* 5: 1261.
 liquentes humerum guttas. 2: 991.
 liquentia. 4: 135.
 liquerit. 3: 718.
 liquefat. 6: 515.
 liquefcit. 1: 494. 6: 178, 965.
 liquefcunt. 4: 1170.
 liquida, *plur.* 2: 452. 4: 1252.
 liquidam. 4: 550. 6: 404.
 liquidam parumque volat

- ratem. 3: 40.
 liquidas. 1: 374. 5: 213.
 avium voces. 1378.
 liquidi luminis. 5: 282.
 ignis. 6: 204.
 liquidis. 4: 1236. 5: 500. 6: 348. vocibus. 2: 145.
 liquidissima cœli tempestas. 4: 169.
 liquidissimus æther. 5: 501.
 liquido. 4: 1234. 5: 273. 6: 638.
 liquidum. 4: 978. 5: 503. 6: 229, 966.
 liquidus. 1: 35. 3: 428.
 liquimus. 4: 373.
 liquisse. 3: 597. 4: 172. 6: 251.
 liquit. 5: 5.
 liquitur. 4: 1236.
 liquitur ætas in partem pejorem. 2: 1131.
 liquor. 1: 454, 865. 4: 871. 5: 392. almus aquarum. 2: 390.
 liquore. 1: 937. 4: 442, 444. mellis dulci flavoque. 4: 13.
 liquorem amaracini [stactæ] que. 2: 846.
 mellis lactique liquores. 2: 398.
 liquori. 1: 714.
 liquoris virgini. 5: 14.
 liquorum. 1: 1083, rorem. 771.
 litem justam intendere. 3: 963.
 littera. 2: 691.
 littora. 4: 221. 6: 926.
 littore. 6: 470. fluctifrago. 1: 306.
 littoris incurvi. 2: 376.
 litrus. 720. 5: 36.
 livefcere. 3: 527.
 loca. 4: 1028, 1037, 1039, 1259.
 locabant. 6: 1282.
 locans. 2: 487.
 locare. 5: 1107.
 locaris. 1: 979.
 locarunt. 1: 1021. 5: 421, 1187.
 locata, *sing.* 4: 95. 6: 1060. *plur.* 1: 787. 2: 83, 1013. 6: 192, 990.
 locatam. 3: 609.
 locatum. 3: 95, 59. 4: 706, locatus. 4: 248, 282. 6: 831, 1002, 1024.
 locavit vitam in tranquillo. 5: 12.
 locet se fini. 1: 972.
 locis. 4: 1235. 1256.
 locos. 4: 1239.
 longinquo ævo. 2: 68.
 ab letho longiter errat. 3: 676.
 à nervis & sanguine longiter esse. 5: 134.
 longumque morari. 6: 518.
 loquacula. 4: 1158.
 loquela variante. 5: 72, blanda atque infracta. 231.
 loquelas. 1: 40.
 loci summa. 2: 1043.
 multaloquens. 4: 645.
 lorica. 6: 954.
 lubido. 4: 1040.
 lubrica, *plur.* 5: 948.
 lubrica serpens exiit in spinis vestem. 4: 58.
 Lucas boves turrato corpore Anguimanos, Elephantos. 5: 1031.
 luce. 2: 55, 147, 794, 799, 1031. 3: 88. 4: 81, 233, 338, 345, 348, 1119. 5: 12, 777. 6: 35, 848, 873, 875, 1144. larga. 2: 805. in tenebris à luce. 4: 349.
 luce carentum simulacra. 4: 39.
 lucem. 2: 795. 4: 1182. 5: 304, 576, 976.
 lucens. 5: 609.
 lucernarum. 4: 452.
 lucet, *dies.* 5: 680.
 in luci, *in luce.* 4: 236.
 lucibus, *diebus.* 5: 687.
 lucida tela dici. 1: 148. 2: 59. 3: 92. 6: 39. pango carmina. 1: 932. 4: 8. cali templa. 1: 1013. 2: 1038. tela. 4: 843. signa. 5: 519.
 lucidus. 4: 341.
 luciferam. 5: 725.
 lucis, *sing.* 3: 80, 1024. 5: 288, 294.
 lucos. 4: 1002. 5: 76.
 lucro. 5: 873.
 lucantes per angustum iter ambitionis. 5: 1129.
 lucibus. 3: 947.
 luctu æterno tabescere. 3: 924.
 luctuque. 6: 1246.
 luctumque. 3: 462.
 luctus, *sing.* 6: 1249.
 ludi. 4: 1124.
 ludibria. 2: 45.
 ludibrio. 5: 1234.
 ludificetur. 1: 938. 4: 14.
 ludis, *nom.* 4: 970.
 ludit. 1: 261. 4: 1094.
 ludoque, *nom.* jocanti. 4: 586.
 ludos. 4: 794.
 ludunt. 2: 320, 631.
 sceleris luela. 3: 1028.
 lugebar. 5: 1138.
 lugere. 3: 899.
 lugubri voce. 4: 550. vagiru. 5: 227.
 lumbis. 4: 1260.
 lumen vitæ adimus. 3: 681.
 lumina vitæ. 1: 228. qui linquunt, moriuntur. 3: 861.
 lumine conferit arva. 2: 211. vitæ decurso. 3: 1055. cassus ær. 4: 569.
 luminibus. 5: 769. 6: 283. *ocul.* 3: 365.
 luminis. 2: 389. 5: 225, 779, 1388, 1454. *ocul.* 3: 411. liquidi. 5: 282.
 oras. 1: 171, 180. 2: 577, 617. idu. 2: 807. Dias in luminis oras. 1: 23.
 luna. 4: 396. 5: 581, 703, 730, 747, 752, 767, 1188, 1189, 1439.
 lunæque. 5: 575. 617. *unæ.* 5: 764.
 lunæque. 1: 129. 2: 1031. 5: 77, 472, 1205. latebras. 750. meatus. 772.
 lunai, *luna.* 5: 419.
 lunaique, *lunæque.* 5: 70.
 lunam. 2: 1084. 5: 116, 303, 628, 642, 711, 761.
 lunamque. 5: 455.
 lurida sunt quæcunque tuerentur arqui. 4: 333.
 lutoris femina. 4: 34.
 lustra Solis. 5: 929.
 lustrans. 5: 575, 692. 6: 283, 737.
 lustrantes. 5: 1436.
 lustrare. 5: 80.
 lustris. 4: 1129.

lutea vela. 4: 73.
luti. 6: 626.
lux. 4: 189, 200, 381. 5:
300.
luxus, *sing.* 5: 49.
lychni, *plur.* 5: 296.
lychnum. 6: 900.
lympharum rore infuso. 1:
497.
lymphis putealibus. 6:
1172.

M.

Macerat. 3: 75, 838.
machina. 4: 904, 1112.
5: 97.
machiner. 3: 957.
macie. 4: 1160.
ævo macieque senescunt. 1:
326.
machans. 6: 1239.
machant. 3: 52.
machata, *plur.* 6: 759.
machata mœsta parentis ho-
stia. 1: 100.
machatus. 2: 353.
maculas generales. 1: 584.
maculat metus poenarum
præmia vitæ. 5: 1150.
madens. 6: 1185.
madentes. 6: 617.
mader. 3: 478.
madent. 4: 793.
mæsti. 4: 1229.
quam magi', *magi*, tam
magis, 2: 197.
magis æ parvis, *minoribus*.
2: 385.
quam magis, ita pluria. 4:
586.
tam magis. 6: 100.
magis ac magis. 3: 545. 6:
125.
magistratum. 5: 1142.
magistris. 5: 1310.
magna Deum mater, *terra*.
2: 598.
magnam matrem armati
comitantur. 2: 639.
magnanimum Phaëtona
deturbavit. 5: 401.
magnasque ruinas darent.
5: 348.
lapis magnes. 6: 1044.
magneta. 6: 908.
magnetum. 6: 909.
magnesi, *magnesi* flumina

saxi. 6: 1062.
graviter magni. 1: 742.
magni refert. 1: 817. 2:
759. 4: 981. 5: 546.
magni referre. 2: 882, 893.
magni pendebarur. 6: 1274.
magnifico, *nom.* splendore
rigantur. 4: 1023.
magnos in magnis orbibus
annos. 5: 643.
aëris in magnum fertur
mare. 5: 277.
mare non augescere ma-
gnum. 6: 615.
majestas. 5: 7, soliorum
pristina. 1136.
majestate. 5: 2.
exigua majores parte, bre-
vique. 5: 591.
omnia bona sensibus & ma-
latactu. 2: 408.
malarum. 1: 89.
malas, *subst.* molli lanugi-
ne vestit juvenas. 5:
827.
inque metu malè habet
animam, curisque fati-
gat. 3: 838.
malefactis, *subst.* insigni-
bus. 3: 1027.
malefactum, *adj.* 3: 596.
malis mandaret, *dentibus*
devorandum traderet. 2:
637.
malis morsuque ferarum
tractari. 3: 901.
mollem malis demittere
barbam. 5: 673.
malisve ferarum interfiat.
3: 885.
malos, *subst.* 4: 75. 6: 109.
mammarum. 5: 883.
mammæ. 5: 813.
mammosa. 4: 1161.
manabat. 5: 1254. 6: 1147.
manabile frigus. 1: 535.
plagæ manabilis *penetrabilis*.
instar. 6: 805.
manando. 3: 706. 5: 489.
madantque. 3: 585.
manantibu', *manantibus*.
guttis stillent. 6: 943.
manantis. 4: 626.
manare. 1: 883. 5: 263, 850.
6: 634, 927. 988.
manat. 1: 260. 6: 944.
mancipio. 3: 984.
mandantur, a mandare *sepi*

leonis morsu. 4: 1011.
mandare quieti fessum cor-
pus. 4: 846.
mandaret malis. 2: 637.
mandata. *adj. plur.* æternæ
saluti. 6: 601.
mandatum, *adj.* memori
mente tenere. 2: 582.
mandendo. 4: 622, 643.
manebant. 6: 1208, 1272.
manebat. 5: 1175. 6: 1199.
manebit. 3: 1104.
ætas post mortem manen-
da. 3: 1088.
manent. 3: 807. 5: 352,
859.
manere. 1: 634, 777, 1072.
2: 70, 842. 906. 3: 774.
4: 396. 5: 16, 117, 178,
445, 480, 518. 6: 565,
718.
manere. 3: 794. 5: 138,
1120.
Deos manes. 6: 764.
manet. 1: 364, 458, 563.
2: 1071, 1087. 3: 58,
342, 403, 548, 814. 4:
389. 5: 359, 328, 1176. 6:
1126.
Manibu', *Manibus* divis.
3: 52.
Manibus, *masc.* 6: 759.
manibus, *fem.* 1: 96, 202.
210. 2: 25. 4: 231, 818.
5: 913, 1357. 6: 795, 1163,
1188, 1208.
manibusve. 3: 616. 4: 1196,
1071.
manibus manifesta suis e-
mittere quoquam. 4: 507.
manifesta, *sing.* 1: 803, 892.
2: 565. 3: 30, 690. 6: 138,
248. *plur.* 855. 2: 866.
4: 507.
manifestas. 3: 354.
manifestum. 1: 189. 2:
706.
in promptu manifestumque.
2: 148, 246.
mannos agens. 3: 1076.
manit. 3: 409.
mansuecat humor. 2: 474.
mansuescere fructus. 5:
1367.
manu. 1: 496. 2: 378, 440.
1095. 6: 866. ducunt. 2:
868.
manus, *sing.* 2: 911. 3: 96,
55

- 550, 631. 4: 449, 901. *plur.*
 1: 318. 5: 1282. *copiz* 2:
 629.
manuſque. plur. 4: 828. 5:
 1359.
dede manus. 2: 1042.
marces. 3: 969.
marcet corpus annis. 3:
 559.
mare avidum. 1: 1030.
magnum. 2: 553.
aëris magnum mare. 5:
 277.
mares. 4: 1221.
mari. 2: 1. 3: 854. 6: 143,
 469, 696, 698, 890.
marique. 3: 849. 5: 20. 6:
 678.
maria. 1: 18, 31. 341. 5:
 93, 594. 912. 6: 490,
 612.
maribus. 4: 851, 1191.
marinis. 2: 703. 5: 1078.
marinum. 6: 502.
maris, neutr. 2: 776. 1062,
 1105. 4: 438. 5: 432. 6:
 449, 613, 632.
maris ſudor. 2: 464.
inſidi maris inſidias. 2:
 557.
candenti marmore, aquore.
 2: 766.
marmoreo candore. 2: 764.
in marmoreum, album
migrare colorem. 2: 774.
Martis catervas. 5: 1303.
mater. 1: 169 2: 350, 355,
 992. 5: 738.
magna Deſum mater. 2:
 598.
materque. 2: 598.
materia. 1: 192. 3: 866.
materiz. 1: 585.
materiz ſquallore. 2: 425.
materiz pelago. 2: 550.
materiai, materia. 1: 250,
 517, 553, 566, 915, 950,
 985, 996, 1016, 1034,
 1050, 1106. 2: 61, 88,
 126, 141, 167, 266, 281,
 294, 304, 526, 529, 544,
 562, 665, 734, 736, 898,
 962, 1001, 1018, 1056,
 1064. 3: 194, 810, 868,
 941. 5: 68, 355, 408,
 417.
materiam. 1: 513. 2: 274
 3: 359. 4: 149.
materiam. 1: 53, 227, 636,
 706. 2: 513. 5: 1266.
materies. 1: 172, 204, 240,
 246, 346, 472, 515, 541,
 548, 627, 989, 1040. 2:
 67, 768, 938, 948, 1066.
 3: 980. 5: 271. 6: 636,
 1059, 1067.
maternis. 3: 347.
materno. 4: 1204, 1207,
 1221.
maternum. 2: 996. 5: 793,
 819.
matrem. 2: 349, 611, 658.
 5: 1401. *terram.* 2: 628.
magnum matrem. 2: 639.
matres. 2: 368.
matri. 2: 638.
matribus. 6: 1256.
matris. 1: 252. 5: 226.
divinz matris, terra. 2:
 609.
matris numen. 2: 615.
matrum. 4: 77, 1204.
matura. 3: 1052. 5: 939. 4:
 1025.
maturo. 5: 807. 6: 295.
matutum fulmen. 6: 281.
Matuta. 5: 655.
matutina, plur. 5: 463.
Mavors armipotens. 1: 33.
immani maximitate. 2:
 497.
meabat. 6: 1193.
meandi. 2: 64. 4: 879.
reſter minus ire, minus via
meando. 1: 1004.
meant. 2: 153, 157. *voces.*
 1: 355.
multa meant inimica per
laures. 6: 777.
meantem. 1: 439.
meantes. 4: 372.
meantum. 1: 319.
meare. 1: 429, 787. 2: 186,
 247. 6: 990.
meat. 2: 150.
meatu. 6: 300.
meatum. 2: 208.
meatus, plur. 1: 129. 2:
 956. 5: 194, 772. *lunum.*
 5: 77.
medentes. 1: 935. 4: 11.
medicina. 3: 510, 521. 6:
 1177.
medii, centri cuppedine,
cupidine res victæ. 3:
 1081.

- medio, centro.* 2: 1087,
 1090. 5: 445. 487.
meditata. 4: 1175.
medium, centrum. 1: 1052,
 1055, 1069, 1070, 1074.
bis. 1083.
protrahit in medium z-
tas. 5: 1388, 1554.
in medium dediffe, aperniſ-
ſe. 5: 1159.
medullis. 3: 250.
Muſra mele, muſicos cantus.
 2: 412.
Cyanea mele, olorum cantus.
 2: 504.
Melibœaque purpura. 2:
 499
muſica. 4: 1153.
melicos peperere ſonores
organici. 5: 335.
melitenſia. 4: 1123.
melle. 3: 904. *Muſeo dulci*
contiagere melle. 1: 946.
 4: 22.
in melle ſitum fuſſocari. 3:
 904.
mellis. 4: 683. *liquores.* 1:
 937. 2: 398. 4: 13 ſapo-
 re. 4: 675.
mellis conſtantior natura,
 3: 192.
melliſque ſapores. 2: 503.
membra. 1: 415. 2: 262,
 276. 286. 703. 3: 113,
 152, 154, 163, 374, 490,
 494, 593, 595, 642, 690,
 703, 779. 4: 118, 455,
 457, 736, 761, 767, 773.
 790, 838, 842, 853, 867,
 876, 886. 905, 917, 925,
 940, 949, 977, 984, 1036,
 1107, 1219. 5: 241, 245,
 382, 480, 541, 550, 561,
 804, 892, 917, 954, 968,
 1006, 1172, 1218, 1355,
 1400. 6: 657, 797, 804,
 945, 1159, 1165, 1171,
 1166.
membraque. 4: 440, 885.
membrana. 4: 48, 93.
membranz, plur. 4: 35.
membranas. 4: 57.
membratim. 3: 526.
membris. 3: 118, 121, 128,
 277, 292, 302, 347, 383,
 404, 440, 534, 683, 717,
 744, 773, 1001. 4: 655,
 924, 1025, 1046, 1084,
 1091.

- 1091, 1096, 1098, 1165, 1254. *f.* 568, 787, 850, 878. *6.* 501, 825, 1116, 1168, 1220.
- membrisque. *3.* 405. *f.* 836.
- membrorum. *2.* 910. *3.* 220, 477, 621. *4.* 293, 651. *f.* 840, 911.
- memento. *2.* 65.
- meminere. *4.* 717.
- meminisse. *2.* 890. *3.* 672. *4.* 647, *memoria* jacet languetque sopore. *4.* 769.
- meminit. *4.* 154.
- Memmi. *1.* 43, 412, 1051. *2.* 142, 182. *f.* 8, 94, 165, 240, 865, 1281.
- Memmiada. *1.* 45.
- Memmiadz, *sing.* *1.* 27.
- memorant. *1.* 831. *2.* 630. *3.* 642, 1022. *f.* 321.
- memorare. *6.* 1065.
- memorem, *nom.* *3.* 1053.
- memori. *2.* 582. *3.* 871.
- memoro. *2.* 111. *4.* 753. *6.* 1029.
- mendose, *adv.* omnia fieri. *4.* 519, causas reddere. 506.
- mens. *2.* 260, 289, 1045. *3.* 102, 143, 153, 184, 240, 296, 300, 403, 547, 599, 611, 645, 647, 933, 1031. *4.* 771, 781, 882, 961, 1041. equorum. *2.* 265.
- animi. *4.* 762. *6.* 1181.
- animi mens, consiliumque. *3.* 615.
- mens mader. *3.* 478.
- mens mire mobilis. *4.* 752.
- mensque. *2.* 18. *3.* 454.
- mentas. *3.* 73.
- mentibus. *3.* 1107. *f.* 617.
- menstrua, *sing.* *f.* 763. *plur.* solvit. *6.* 796.
- mente. *1.* 75, 1021. *2.* 582, 960, 1079. *3.* 15, 241, 399, 871. *4.* 754, 973. *5.* 421, 1202, 1324. vigen-
te. *1.* 924.
- animi vix mente videtur. *f.* 150.
- mentem. *3.* 94, 140, 447, 509, 511, 766, 1062. *4.* 727, 758, 1057. *f.* 63, 1205, 1210.
- mentes. *1.* 133. 262. *2.* 14, 620. *4.* 37, 1005. *6.* 76.
- menti. *1.* 145. *3.* 829. *f.* 98.
- mentibu'. *6.* 50. capri. *4.* 1016.
- mentis. *2.* 268, 675. *3.* 145, 174, 229, 820, 824, 1053. *f.* 104, 1450. *6.* 381.
- mergi. *f.* 1078.
- mergitur. *6.* 1072.
- mergitur in nigras undas lethargi. *3.* 841.
- pro meritis quis fingere laudes possit. *f.* 4.
- mero, *adj.* lacte. *1.* 262.
- infedabiliter sitis arida corpora mersans. *6.* 1174.
- mersat. *f.* 1006.
- mersimus. *2.* 197.
- merum. *4.* 1155.
- metalla. *6.* 811.
- metas. *f.* 689, solstitiales. 616.
- metu. *1.* 93. *2.* 623. *3.* 153, 313, 838.
- metuque. *2.* 19. *3.* 916. *6.* 1181.
- metuenda, *plur.* *2.* 56. *3.* 889. *6.* 36.
- metuentes limina lethi. *6.* 1206.
- metuit. *3.* 774, 1035.
- metumque. *3.* 462.
- metus, *sing.* *3.* 37, 142, 995, 1027. *f.* 74, 1060, 1150. *6.* 1210. *plur.* *2.* 56. *3.* 889.
- nimis ante meturum, *quod metuebant homines.* *f.* 1139.
- metuunt. *1.* 660. *2.* 48, 55, 388. *6.* 35, 564, 596.
- micant. *f.* 515.
- micantibus. *f.* 1204.
- micat. *3.* 290. *f.* 1098.
- micis auri. *1.* 839.
- migrant. *3.* 757. *f.* 828.
- migrare. *2.* 774.
- fera moenera militiæ, *mi-
litiæ.* *1.* 30.
- minaci. *1.* 277.
- minanti. *f.* 1324.
- minantis. *3.* 657.
- minantur. *1.* 723. *2.* 619. *f.* 387, 1064, 1236. *6.* 197.
- ruere omnia tecta minari. *4.* 405.
- murmura magna minarum. *f.* 1192.
- minas miscebat inanæ. *f.* 1001.
- minent. *6.* 562.
- minimam partem aluntur. *3.* 64.
- ministras, *nom.* *4.* 828.
- ministrat. *2.* 1149.
- ministro, *nom.* *5.* 298.
- ministrios. *1.* 91. *3.* 61.
- minitanti. *1.* 69.
- minitatur. *6.* 571.
- minores. *1.* 736. perquam pauxillo minores. *f.* 590.
- minoribu'. *f.* 1196.
- non minuant mirari. *2.* 1028.
- minuerunt. *f.* 416.
- minui. *1.* 320. *2.* 67. *f.* 680.
- reflet minus ire, *minus via
meando.* *1.* 1004.
- minus & minus. *3.* 546.
- minuta, *plur.* *2.* 115. *4.* 66, 121. *6.* 1186.
- minuraque, *adj.* *3.* 227.
- minutas, *adj.* *1.* 880. *2.* 825. *4.* 893.
- minutacim. *2.* 1130. *f.* 708, 724, 1292, 138, 1433. *6.* 1189.
- minute, *adv.* *1.* 889. *6.* 352.
- minutior. *4.* 344.
- minutus, *adj.* *1.* 835, 836. *3.* 180, 188, 280, 426. *4.* 184, 187. *6.* 225.
- minutos. *1.* 891.
- minuunt. *2.* 72.
- minuuntur. *2.* 76.
- mira, *sing.* *f.* 856. 964. *plur.* *f.* 1180, 1403.
- miraque, *sing.* *f.* 98.
- mirabile. *2.* 308, 464, 1027, 1034. *4.* 257, 896. *f.* 665, 1055.
- miracula jactant dictis. *4.* 596.
- miranda, *sing.* *1.* 727. *2.* 1036.
- mirando. *4.* 421, 464. *f.* 1170. *6.* 692.
- mirandum. *4.* 599, 856. *f.* 592.
- mirantur. *f.* 84. *6.* 58, 608, 910.

- mirari. 4: 290. 6: 654.
 1054.
 mirarier, *mirari*. 2: 1028.
 5: 977.
 miras. 4: 39.
 mirasque. 5: 1238.
 miratur. 6: 655.
 mire, *adv.* mens mobilis.
 4: 752.
 miremur. 4: 820.
 miris. 1: 124.
 miro. 5: 1279. 6: 185, 327.
 mirum. 1: 731. 2: 86, 338.
 4: 772, 812. 5: 193, 747.
 797, 1237. 6: 129, 374,
 436, 488, 615, 1010.
 miscebant belli fluctus. 5:
 1289.
 miscebat minas inanes. 5:
 1001.
 miscebitur terra mari, &
 mare cælo. 3: 854.
 miscens prælia. 5: 443.
 miscent prælia. 4: 1007.
 miscentes. 4: 1206.
 miscente. 6: 870.
 miscere. 2: 804.
 misceri. 2: 116. 4: 225. 6:
 930, 1071.
 miscetur funere vagor, *va-*
 gitus infantum. 2: 576.
 misella. 4: 1089.
 miser. 3: 110, 911, *bis*, 96.
 993, 1064. 4: 1172.
 miseræ, *sing.* 1: 94.
 miseram. 4: 1168.
 miserandum. 6: 1223.
 miserat. 2: 14.
 misere, *verb.* 5: 1309. *adv.*
 3: 874.
 miseret. 3: 894.
 miseri, *plur.* 3: 51. 4: 1152.
 5: 89. 6: 63.
 misererier, *misereri*. 5: 1022.
 miseris. 4: 1059. 5: 942,
 981.
 misersique modis. 3: 506.
 miseros. 3: 60, 930.
 miserum. 3: 880.
 missa, *sing.* 1: 418. 6: 299,
 309. *plur.* 4: 614. 6: 328.
 missi, *plur.* 6: 424.
 missilibus faxis. 5: 966.
 missis. 4: 99.
 missio. 5: 1243.
 missum. 1: 971, 977. 2:
 999. 4: 568. 6: 406.
 missus, *adj.* 2: 194.
 vix absunt nobis missus bis
 mille sagittæ. 4: 410.
 mista, *sing.* 6: 128, 1243.
 plur. 2: 889. 4: 648.
 mistas. 6: 369, 2127.
 misti, *plur.* 6: 158.
 mista. 6: 377.
 mistos. 2: 579, 851.
 mistum. 6: 941.
 mistura rerum. 2: 977.
 mistus. 6: 370.
 mistusque. 1: 776.
 mitescere. 5: 1102.
 mitræ. 4: 1122.
 mittam, *desinam* contende-
 re causam. 4: 473.
 mittat. 2: 850, 1110. 3:
 945.
 mitte. 3: 974. *define* mirari.
 6: 1054.
 mittebat animam. 6: 1232.
 mittere. 1: 663, 689, 881,
 886. 2: 834, 855. 4: 83.
 5: 593, 1173, 1308. 6:
 411, 508.
 mittere varios linguæ soni-
 tus natura subegit. 5:
 1028.
 mitti. 4: 62, 217, 680. 6:
 922.
 mittier, *mitti*. 4: 47.
 mittit. 2: 149, 1134. 3: 521.
 6: 403, 878.
 mittitur. 4: 247, 1238. 6:
 170, 293.
 mirro dicere. 4: 694.
 mittunt. 2: 1123. 3: 53. 4:
 52, 54, 58, 83, 101, 791,
 990. 6: 198, 514.
 mittuntur. 4: 197, 200. 6:
 247.
 mixta, *sing.* 3: 234. 278.
 plur. 1: 815, 877. 2: 470.
 3: 258, 271. 4: 336,
 1214.
 mixta doloris corpora, *a-*
 cerba atomi. 2: 466.
 mixtas. 1: 893. 5: 916.
 mixtim. 3: 565.
 mixto. 1: 867.
 mixtus. 3: 235.
 mobilibus. 2: 413.
 mobilibusque. 6: 225.
 mobilior. 4: 544. 6: 237.
 mobilis. 3: 205, 271. 5:
 553, 801. 6: 203.
 mens mirè mobilis. 4: 752.
 mobilitantur. 3: 248.
 mobilitas. 2: 64, 141. 4:
 178, 800. 5: 856. 6: 322,
 336.
 mobilitate. 2: 160. 3: 201,
 429, 646. 6: 176, 279,
 486.
 mobilitatem. 6: 340, 346.
 mobilter. 4: 791. 6: 234.
 feruntur. 4: 749.
 mobilius, *adj.* 3: 244. *adv.*
 5: 635.
 moderanter. 2: 1095.
 moderarier, *moderari* equum
 franis dextraque regere.
 5: 1297, 1311.
 moderatim crescere co-
 gens. 1: 324.
 humanis rationibus, ac
 moderatis. 2: 169.
 robustus moderator curvi
 aratri. 5: 931. 6: 1251.
 modi, *sing.* 4: 136. 6: 770.
 modice, *adv.* fluere. 5:
 507.
 modis. 1: 124, 342, 727,
 760, 1023. 2: 115, 653.
 3: 259, 506. 4: 127, 134,
 166, 658, 729, 859, 905,
 5: 68, 74, 188, 417, 423,
 790. 6: 133, 452, 507,
 789.
 modo. 1: 159, 822. 2: 432,
 773, 940. 3: 34, 770,
 1081. 4: 690, 1174. 5: 72,
 185, 774.
 modoque, *nom.* 1: 963. 2:
 91.
 non modo non. 3: 604.
 modum. 1: 1007.
 multo minor agri modus.
 2: 1170.
 fera mœnena, *mœnena*, *mi-*
 litaria. 1: 30, belli. 33.
 mœnere, *mœnere* belli. 5:
 1308.
 mœnia. 5: 1446. 6: 587.
 mundi, *cælum*. 1: 74,
 1095. 2: 1044. 3: 16. 5:
 120, 372, 455, 1212. *ma-*
 gni mundi. 2: 1144. *ca-*
 pacis mundi. 6: 122.
 inclusa theatri mœnia. 4:
 80.
 mœnibus. 7: 233. 6: 749.
 mœnore. 5: 175. 6: 1187.
 1247.
 mœnore. 3: 921.
 mœnorum, *mœnorum* ex-
 celat.

- efior. 4: 221. 6: 526.
 mœſta, *ſing.* 1: 100.
 mœſto. 6: 1231.
 mœſtum. 1: 90. 6: 1150.
 mœſtus. 6: 1279.
 molem. 6: 404, 566. men-
 tis. 3: 824.
 moles, *ſing.* 4: 889. 5: 57.
plur. 6: 193.
 moleſque, *ſing.* 5: 437.
 mali tanquam moles in pe-
 ctore conſiſt. 3: 1069.
 moleſta, *ſing.* 2: 244.
 molibus 1: 288.
 molimine magno. 4: 900.
 moliretur. 6: 646.
 nec ſcibat ferro molirier
 arva. 5: 932.
 molitur accedere ad aures.
 2: 1023.
 molle. 4: 493, 494.
 mollem malis demittere
 barbam. 5: 673.
 molles. 1: 744.
 molleſcere cœpit huma-
 num genus. 5: 1013.
 molli. 2: 29. 3: 113. 4: 988.
 5: 672, 815, 887, 1591. 6:
 744.
 mollia. 1: 568, 571, 755. 2:
 859, 903, 905. 4: 847.
 790, 791, 977. 5: 778,
 1063.
 molliaque. 3: 595.
 mollibus undis. 2: 375.
 cibum coquere ac flammæ
 mollire vapore. 5: 1101.
 molliri. 2: 605.
 mollia, *nom.* 2: 282.
 mollisque. 6: 626.
 molliri. 6: 569.
 Molofſum, *Moleſſorum.* 5:
 1062.
 ad nomen mentis momen-
 que, *motumque.* 3: 145.
 momine. 3: 189, 190.
 è falſo momine panti. 6:
 473.
 monebat. 5: 1399.
 monimenta. 5: 312.
 monimentis famæ æterna.
 5: 330.
 monſtra, *nom.* 4: 594. 5:
 843.
 monſtrabant. 5: 1105.
 monſtrat. 5: 1445.
 monſtravit. 6: 26.
 monſtrant. 5: 1032.
 monte. 3: 1013.
 in montem ſuccedere ſyl-
 vas cogeant. 5: 1369.
 montes. 1: 18, 202, 998. 4:
 141, 398, 407, 408, 460,
 579. 5: 42, 202, 953, 990.
 6: 151, 190, 468, 489,
 545, 733.
 montes idē clamore reje-
 ctant voces ad ſidera
 mundi. 2: 329.
 franguntur in arcem con-
 creti montes nimborum.
 6: 158.
 montesque. 1: 275. 6: 447.
 montibus. 1: 284, 896,
 1084. 2: 331. 4: 142,
 1014. 5: 314, 493, 822,
 944, 1243. 6: 188, 421,
 735, 786, 963. Idēis al-
 tis. 5: 662.
 montis. 6: 458, 463, 466,
 639, 682, 694, 696.
 montivagæ, *ſing.* ferai. 1:
 405.
 montivago generi ferarum.
 2: 597.
 montivagum genus fera-
 rum. 2: 1080.
 monumenta virum. 6: 241.
 mora. 4: 228. 6: 530, 933.
 morabor. 6: 244.
 morantur. 6: 337.
 morari. 1: 1043. 2: 164,
 233. 6: 518.
 morati, *plur.* 4: 960.
 moratur. 2: 1067. 4: 206.
 morbi, *ſing.* 3: 472, 486,
 491, 501, 836, 1083. 4:
 669. 6: 657, 664, 1111.
 avidi contagia morbi. 6:
 1235.
 morbida, *ſing.* 6: 955, 1090,
 1150, 1222, 1259.
 morbidus aer. 6: 1095.
 morbis. 3: 464, 505, 732.
 5: 346, 350. 6: 1088.
 morbo. 1: 134. 6: 1093,
 1170, 1219, 1230, 1253.
 morbo delirantes. 4: 1158.
 à morbo interiſſe. 6: 709.
 catervatim morbo, morti-
 que dabantur. 6: 1142.
 ardentia morbo membra. 6:
 1170.
 morborum. 6: 1096, 1136.
 morbos. 3: 41. 5: 221. 6:
 772. immanes, 3: 461.

- morbus. 3: 693. 6: 792,
 1112, 1204, 1248. leſti
 fabricator. 5: 473.
 more. 1: 97. 2: 610. 4: 1257.
 6: 197.
 volgivoغو feratim more.
 5: 930.
 moremur. 5: 92.
 moreris. 1: 399.
 mores. 2: 664.
 moreſque. 1: 592. ſequaces.
 3: 316.
 moretur vita in membris.
 3: 121, 128.
 mori. 3: 528.
 moribundi, *plur.* 3: 541.
 moribundo. 3: 1046.
 moribundus. 3: 133.
 moribundus. 5: 130, 653.
 moribus. 3: 749. 5: 895,
 977.
 moriebantur. 6: 1220.
 moriens. 3: 606, 612.
 morigera, *plur.* 5: 81.
 morigeris. 4: 1274.
 moriturus. 5: 962.
 mors. 1: 672, 793. 2: 753,
 1001. 3: 215, 519, 842,
 876, 882, 972, 1104. 5:
 222, 6: 1249, 1261, 1271.
 reddita vitæ. 4: 765.
 moribus adhxæ validis. 5:
 1321.
 morſu. 3: 663. 4: 1010.
 morſuque. 3: 901. 5: 1096,
 1067.
 morſus. 4: 1078.
 mortale. 1: 218, 1014. 3:
 668, 801, 805.
 mortaleme. 3: 424, 511,
 542, 768, 882, 897.
 mortales, *homines.* 1: 33, 67,
 152. 2: 75, 171, 625. 3:
 996. 5: 1088, 1279. 6:
 50. *adj.* 3: 418. 5: 349.
 mortali. 1: 233, 756. 2:
 905. 4: 1177.
 5: 6, 66, 122, 239, 322,
 378.
 mortalia. 1: 203, 1091. 2:
 858, 1153. 3: 520, 779.
 5: 243, 249, 789, 803,
 986, 1168. 1237. 6: 42.
 mortalibus *mortalibus.* 6:
 28.
 mortalibus. 1: 66. 2: 556,
 917, 979, 1022, 1158. 3:
 1287, 1292. 5: 23, 206.

- 242, 942, 1091, 1100,
1104. 6: 1, 11, 391.
mortalis. 1: 855. 3: 531,
843, 946.
morte. 1: 112, 115, 265. 3:
879, 888, 893, 898, 901,
929, 1035, 1102. 6: 1194,
1216, 1228. obita. 1:
136. 4: 738.
mortem. 1: 853. 3: 339,
570, 884, 939, 947, 988,
1088. 4: 43. 1014. 6:
772.
morti. 6: 1230, 1253.
mortique. 6: 1093, 1142.
mortifer ætus. 6: 1136.
mortiferam. 6: 819, 1089.
mortis. 2: 580. 3: 39, 64,
79, 1101. 4: 770. 5: 1179.
6: 1180, 1210.
mortisque. 2: 44. 6: 1237.
mortua. 3: 1059. 4: 1160.
mos. 6: 1276.
mora, *plur.* 3: 584.
motibus. 1: 297. 2: 183,
286, 895. 3: 257, 263,
337, 937. 4: 947, 1005.
5: 106, 510, 531. 6: 534,
588.
motu. 1: 382, 464, 801,
994. 2: 61, 96, 297, 309,
1054. 3: 33. 4: 28, 139,
177, 211, 393, 860, 945.
5: 126, 533, 552, 1209. 6:
117, 176, 1036, 1148. fol-
licito. 1: 344.
motorique. 6: 1021.
motum, *subst.* 3: 302. *adj.*
3: 353.
lethi dominantem in cor-
pore motum. 2: 957.
motus, *subst. sing.* 1: 686,
1025. 2: 137, 251, 253,
269, 572, 954, 1020. 3:
247, 272, 273, 1058. 6:
586. *plur.* 1: 592, 628,
743, 819, 909, 1022,
1075. 2: 80, 110, 242,
244, 259, 242, 262, 307,
311, 314, 316, 712, 716,
726, 761, 884, 941, 947,
969, 1008. 3: 117, 241,
246, 559, 569, 573, 868,
873. 4: 836, 1065, 1261.
5: 422, 429, 443, 446,
5213. genitales. 2: 228,
exiliales. 569, clandestini
ætos cæcolque. 126. sen-
- fiferos. 3: 580, 569.
motusque, *plur.* 4: 659.
in motus conjecta est con-
venientes. 1: 1029.
moveant. 4: 726. 6: 165.
moveantur. 2: 138. 5: 480.
movendi. 1: 384.
moventes. 4: 977. 5: 1400.
moventur. 1: 422, 822. 2:
132. 6: 288. scilicet
motus. 3: 568.
movere. 3: 853. 4: 457,
790, 876. 5: 1172.
moveri. 1: 336, 342, 376.
3: 189, 237, 570. 4: 234,
353, 365, 758, 772. 6:
594, 667, 1267.
movet. 2: 886.
movetur. 3: 145, 190, 430,
431. 4: 889.
mucrone ancipiti, *duplici*
extremo. 2: 519
aurum hebeti mucrone re-
tusum. 5: 1273.
flexis mucronibus unca. 2:
427.
mucronum fastigia. 5:
1264.
mugit graviter tuba. 4:
547.
mulcebant. 5: 1389.
mulcent. 3: 143.
mulcere. 5: 1316.
mulcet. 2: 422.
aëra mulgentes, *agitantis*
motu. 4: 139.
muliebre genus. 5: 1354.
muliebre. 4: 1220. 5: 1020.
muliebribus. 4: 1046. 5:
1357.
mulier. 5: 825, 1010. 6:
794.
muliebri. 4: 1240.
muliebris. 4: 1100.
muliebris. 4: 1225.
mulier. 4: 1047, 1185,
1262.
muliercula. 4: 1272.
multa multaque, *plur.* 1:
203, 401.
multa parum, *paucæ.* 2:
691, 722. 6: 779, 1064.
multangula multis modis.
4: 658.
multesima pars. 6: 651.
multigenis figuris. 2: 355.
multimodi, *plur.* motus ma-
teriali. 3: 869.
- multimodis, *plurimis modis.*
1: 814, 894. 2: 1054,
1059, 1128. 3: 116, 587,
620. 4: 648, 1148, 1213.
5: 1405. 6: 994.
multiplexque. 4: 208.
multiplicique. 2: 162.
partibus egregie multis in-
feriores. 1: 736.
mundi. 1: 1053. 2: 181,
1104. 4: 138. 5: 97, 120,
148, 158, 240, 244, 332,
341, 365, 372, 381, 403,
434, 455, 478, 497, 515,
535, 539, 549, 554, 596,
636, 677, 768, 770, 778,
816, 826, 832, 941, 1203,
1211, 1212, 1435. 6: 42,
107, 122, 492, 564, 606,
1105. mœnia. 1: 74.
1095. 2: 1044, 1144. 3:
16. 4: 214. 5: 120, 372,
455, 1212. 6: 122. fide-
ra. 1: 788. 2: 330. fidera
respondent in aqua. 4:
214.
mundis. 5: 529, 1344.
mundo. 4: 1274. 5: 527,
598.
mundum. 5: 66, 439.
munificat. 2: 625.
munire. 4: 1249.
munita, *sing.* 1: 729. 2: 607.
plur. 2: 7.
munita viai. 3: 497.
munita ab rebus lethali-
bus. 3: 831.
munita fidei. 5: 105.
munitur vallo eburno In-
dia. 2: 538.
muralique corona. 2: 606.
murmur. 6: 141.
murmura. 5: 1220. 6: 287,
409, ætnæa. 1: 784.
ponti. 3: 1045. mina-
rum. 5: 1192.
murmure. 1: 70, 277. 4:
547. 6: 100, 196.
mula agrestis. 5: 1397.
Calliope callida. 6:
92.
Mula, *plur.* 1: 929. 4: 5.
Mula mele, *muscos cantus.*
2: 412.
Mula contingens cunda
lepore. 1: 933. 4: 9.
Mula dulci contingere
melle. 1: 946. 4: 22.
Mula

- Musam sylvestrem, *sylvestre*
carmen ne cesset fundere
 fistula. 4: 593.
 Musarum. 1: 924.
 musco. 5: 949.
 muslabar tacito medicina
 timore. 6: 1177.
 mustant. 1: 658.
 muta. 2: 625. 4: 1157. 5:
 1087. metu, *pra metu*. 1:
 93.
 mutabilitate. 2: 931.
 mutæ pecudes. 5: 1058.
 mutæque natantes squam-
 migerum pecudes. 2:
 342.
 mutant. 1: 678, 687. 5:
 1082.
 mutantque. 1: 768.
 mutantur. 2: 77.
 mutare. 1: 377, 787. 2:
 170, 307. 3: 743. 4: 135,
 461. 5: 170, 588.
 mutareque. 1: 667. 3: 164.
 mutarentur. 1: 167.
 mutari. 2: 1021.
 mutarique. 1: 682.
 mutarier, *mutari*. 1: 802.
 mutas, *nom.* squammige-
 rum pecudes, *piscis*. 2:
 1081.
 mutasse. 4: 776.
 mutat. 2: 806. 5: 826, 833.
 mutata, *sing.* 3: 768. *plur.* 1:
 910, 1023.
 mutatis, *nom.* 1: 912. 4:
 947.
 mutato, *nom.* 1: 801. 3:
 755.
 mutatoque. 1: 678, 687.
 mutarum. 1: 671, 792. 2:
 220. 3: 518, 583.
 mutatur. 2: 748, 798. 3:
 756. 5: 275.
 mutatus. 2: 769.
 mutemus cœli amicum. 6:
 1132.
 mutantque. 2: 1004.
 mutet. 1: 772.
 murua, *sing.* 4: 1194. 5:
 951. *plur.* 3: 346. 4: 1199.
adv. mutuo. 5: 1099. 6:
 1082.
 murua, *mutuo* vivunt mor-
 tales. 2: 79.
 fungi murua, *mutuo* pati. 3:
 802.
 è lavō sit murua, *mutuo* dex-
 ter. 4: 302. motu murua,
mutuo. fungi. 945.
 mutuus. 4: 1209.
 myrrhæ odor. 2: 503.
 N.
 Nacta, *sing.* 2: 871. 6:
 199.
 nactæ. 4: 1245.
 nader mens, nant oculi. 3:
 479.
 nardi florum, nectar qui
 naribus halant. 2: 847.
 nares. 1: 300. 2: 415. 3: 631.
 4: 490. 677. 691. 6: 778,
 792. 1191.
 narefve. 3: 550.
 naribus. 1: 406. 2: 510,
 847, 850. 4: 990. 5: 25,
 1075. 6: 765, 1201.
 naris. 4: 1227, 1249.
 nascendum. 3: 618.
 nascentes. 4: 58.
 nascentibus. 1: 114. 3:
 671.
 nasci. 1: 161. 2: 1011.
 nascimur. 3: 986.
 nascuntur. 4: 498.
 nasi, *sing.* primoris acu-
 men tenue. 6: 1191.
 nata, *adj. sing.* 1: 114. 2:
 436. 3: 709. 4: 775. *plur.*
 1: 543. 2: 732. 4: 834,
 852. 5: 1033.
 natæ, *adj. plur.* 5: 71.
 natali die. 3: 711.
 natans. 6: 882.
 natæ natantes, *piscis*. 2:
 342. *confas* natantes, 554.
 campos natantes. 5: 489.
 6: 404, 1140.
 natare. 6: 266.
 nati, *subst. plur.* 3: 908.
 nativa, *plur.* 1: 755. 5: 244,
 377.
 nativo. 2: 542, 1087. 3: 61,
 239. 4: 43.
 nativos animantibus, &
 mortales esse animos. 3:
 418.
 nativum. 5: 322.
 nativumque. 5: 67.
 natorum, *subst.* 6: 13.
 natos, *subst.* 6: 1256.
 natum, *adj.* 1: 663. 4: 832,
 833, 848. 5: 911.
 natura. 1: 16, 26, 51, 72,
 57, 113, 132, 195, 200,
 217, 225, 237, 264, 282,
 304, 322, 323, 331, 364,
 420, 433, 447, 458. 5: 4,
 552, 574, 556, 608, 620,
 623, 633, 798, 849, 916,
 961, 1001, 1008, 1012,
 1037, 1079. 2: 23, 208,
 224, 237, 242, 313, 369,
 378, 400, 583, 645, 757,
 817, 878, 944, 1050,
 1057, 1071, 1089, 1120,
 1138, 1149. 3: 23, 29, 35,
 131, 168, 186, 192, 204,
 213, 232, 236, 238, 242,
 274, 303, 324, 329, 530,
 560, 624, 670, 708, 712,
 789, 821, 826, 843, 856,
 944, 987. 4: 30, 44, 109,
 120, 323, 407, 744, 766,
 786, 844, 877, 864, 946,
 1081, 1393, 1249. 5: 60,
 78, 128, 133, 133, 149,
 187, 207, 219, 226, 240,
 332, 336, 351, 356, 371,
 562, 678, 809, 829, 844,
 869, 875, 877, 1027,
 1280, 1287, 1353, 1361.
 6: 30, 218, 225, 334, 597,
 646, 683, 739, 745, 755,
 838, 982, 993, 1040,
 1066, 1133.
 naturaque. 1: 323, 499. 2:
 232. 5: 235.
 tota natura dissimiles. 2:
 719.
 natura perfecta, *perfecti*
cuncta. 2: 1116.
 naturæ, *sing.* 1: 72, 149. 2:
 60. 3: 93, 310. 5: 311,
 922. 6: 40, 330, 907,
 1009.
 natural, *natura*. 1: 1109. 2:
 302. *fœdera*. 1: 580.
 naturali. 6: 29, 760.
 naturam. 1: 22, 127, 592,
 600, 650, 677, 679, 683,
 688, 703, 769, 772, 776,
 949, 1053. 2: 20, 168,
 307, 533, 664, 705, 713,
 850, 876, 937. 3: 15, 43,
 138, 162, 176, 209, 229,
 271, 330, 350, 457, 515,
 588, 641, 704, 811, 964,
 1016, 1085. 4: 25, 386,
 735, 746, 966. 5: 55, 94,
 158, 200, 356, 521, 826,
 832. 6: 378, 470, 564.

- 609, 775, 983, 995. *clandestinam cœcamque*. 1: 779.
- naturam mundi, mundum*. 2: 181.
- naturam latrare, poscere*. 2: 17.
- naturam*. 3: 321.
- naturas*. 1: 711. 3: 216.
- natus, adj.* 2: 223. 3: 881. 5: 178. 6: 171.
- naves*. 1: 273. 5: 999.
- naufragiis*. 2: 552.
- navi*. 4: 388.
- navibu', navibus*. 5: 1440.
- navigerum mare*. 1: 3.
- navigia*. 5: 1446. 6: 429.
- clauda*. 4: 439.
- navigii*. 5: 1004.
- navigiis*. 5: 334.
- navim agimus*. 4: 391, *trudit agens magnam magno molimine navim*. 900.
- trudit ventus navim, agit*. 6: 1031.
- navis*. 4: 895.
- navita*. 5: 224.
- naviter*. 1: 526.
- nautæ, plur.* 4: 965.
- nautis*. 4: 434. 6: 893.
- nebula*. 3: 429. 437. 6: 1119.
- nebulæ, plur.* 6: 103.
- nebulæque, sing.* 3: 431. *plur.* 6: 1097.
- nebulam*. 3: 384. 5: 254. 464.
- nebulas*. 2: 456. 6: 476.
- necare*. 6: 787.
- neccum*. 5: 251.
- neccsum*. 2: 467, 724. 4: 120, 519, 930. 1000. 5: 58. 377. *intestinum, neccitatem*. 2: 289.
- mutua pectant inter se gaudia*. 5: 852.
- pectat*. 2: 847.
- pectare*. 6: 971.
- pectere*. 3: 374.
- pectere votis vota*. 5: 1241.
- ratio vera reclamation, negatque*. 1: 617.
- neget*. 1: 704. 3: 887.
- negites, crebro neges*. 4: 911.
- Nemexus hiatus*. 5: 24.
- Nemora*. 2: 144. 5: 42, 953, 990, 1385, 2712. 2: 346.
- nempe*. 1: 386. 2: 486. 907.
- nemus*. 2: 359.
- nenu, nom.* 3: 200. 4: 716.
- Neptuni*. 6: 1074. *corpus acerbum, mare*. 1: 471.
- Neptunum*. 1: 654.
- nequeant*. 1: 909, 920, 936. 2: 581, 602, 796. 4: 259, 721. 5: 213.
- nequeas*. 1: 314.
- nequeat*. 1: 539. 2: 77, 194, 589. 3: 322, 348. 579, 605. 5: 90, 728, 730, 758, 764, 768. 834. 6: 64, 1071.
- nequeo*. 3: 317.
- nequeunt*. 1: 794, 889. 2: 173, 269, 595, 601. 3: 551. 4: 322, 600. 5: 146. 6: 302, 836, 1011, 1058.
- nequibunt*. 2: 381.
- nequimus*. 3: 364. 672. 4: 349.
- nequirent*. 6: 105.
- nequissent*. 4: 1247.
- nequisset*. 2: 1019.
- nequit*. 1: 386. 3: 399, 442, 562, 789. 4: 1239. 5: 133. 1445.
- nervi, plur.* 1: 668. 6: 1188.
- nervis*. 1: 904. 2: 811, 867. 3: 172, 574, 697, 790. 4: 540, 1108. 4: 1037. 5: 134, 926, 1331.
- nervorum*. 2: 863.
- nervos*. 2: 861. 3: 218, 489, 566. 691. 6: 1159, 1204.
- nervola*. 4: 1154.
- ratio reddenda, augmen cyr nesciat æquor*. 6: 607.
- nescire*. 3: 1071. 4: 477.
- nescit*. 4: 471.
- nexa, plur.* 1: 405.
- animam nexam per venas, viscera, nervos*. 3: 218.
- nexantur ab idu*. 2: 98.
- nexilis vestis*. 5: 1349.
- nexum, adj.* 6: 958.
- hexus, plur.* 2: 221, 241, 245.
- nictantia fulgura flammæ*. 6: 185.
- nidor*. 4: 688. *penetrat*. 2: 682.
- acri nidore offendis nares*. 6: 792.
- nidoris*. 3: 987.
- niger*. 6: 255.
- nigra, sing.* 6: 1198. *plur.* 2: 790.
- nigra virum percoctaque secla calore, Mauri*. 6: 722, 1107.
- nigrai, nigra noctis*. 4: 541.
- nigrant nigro de semine nata*. 2: 732.
- nigrante colore*. 2: 792.
- nigras*. 3: 52. 841. 4: 342.
- nigrasque*. 4: 379.
- nigria*. 2: 790. 6: 525.
- nigro*. 2: 732, 763, 823.
- nigrore mortis omnia suffundens*. 3: 39.
- nigros fieri nigro de semine Cycnos*. 2: 823.
- nigram*. 2: 767, 811.
- nigramque*. 5: 745.
- nihilominus ac, non minus quàm*. 3: 96.
- nihilo majore*. 5: 577.
- Nili propter flumina*. 6: 1112.
- res redeant ad nilum funditus omnes*. 1: 674.
- Nilus in ætati crescit*. 6: 712.
- nimbi, plur.* 5: 290.
- nimbique, plur.* 6: 520.
- nimbis*. 3: 19. 6: 481.
- nimborum*. 4: 173. 6: 252, 510, 524.
- nimborum rabi arbuta vacillant*. 1: 806.
- concreti nimborum montes*. 6: 158.
- nimbos*. 4: 143.
- nimbosque*. 6: 483.
- nimbos arenæ tollere*. 6: 700.
- niger per mare nimbus*. 6: 255.
- nimio*. 6: 1161, 1194. *major*. 5: 565.
- ningues, nives*. 6: 736, 564.
- ninguntque rosarum floribus, in modum nivis resas spargunt*. 2: 627.
- nisu*. 4: 904. *uno*. 5: 507.
- nisu, sing. pennarum claudicat inanis*. 6: 834.
- nisus, plur. pedum, poderi*. 5: 912.

alcatur.

- nitatur 2: 862.
 nitentibus. 1: 373.
 nitere luna potest. 5: 703.
 niter cælum. 1: 9.
 niti. 2: 12. 3: 62. 5: 311.
 niti in medium summæ, in
 centrum universi. 1: 1052.
 in medium, centrum. 1:
 1083.
 nitidæ, plur. fruges surgunt.
 1: 253. crescunt. 2: 189.
 nitidas fruges. 2: 594, 993,
 1157.
 nitido capri lævique lepo-
 re. 5: 1258.
 nitidum. 6: 795.
 nitier, niti omnia fursum.
 1: 1058.
 nitore. 2: 781, 786, 818. 4:
 542. 5: 767.
 nitorem. 2: 776. 1031. 5:
 667, 781.
 nituntur deorsum pondera.
 6: 335.
 nives. 4: 745. 6: 106.
 nix. 3: 20. 5: 674, 1191. 6:
 528.
 nixa, plur. in medium, in
 centrum. 1: 1055.
 nixantem. 3: 1013.
 nixari. 6: 836.
 nixatur, nixitur quibus fun-
 damentis vita salusque.
 4: 509.
 nixus ex alvo matris na-
 tura profundit. 5: 226.
 nixus, adj. 5: 907.
 nobilitas. 2: 38.
 nobilitate. 2: 11.
 noceant. 3: 834.
 nocentes. 2: 1102.
 nocere. 6: 385.
 nocerent. 5: 39.
 nocte. 5: 984. 6: 252, 625.
 nimborum. 4: 173.
 noctem. 2: 578. 4: 714. 6:
 1158.
 noctes. 5: 679, 680, 689.
 6: 1178.
 noctes vigilare. 1: 143.
 noctes pariles agitare die-
 bus. 1: 1066.
 noctes atque dies. 2: 12. 3:
 62.
 nocti, nocte. 6: 1218.
 noctis. 1: 1064. 4: 458. 5:
 972. nigra. 4: 541. seve-
 ra silentis. 462. signa se-
 vera. 5: 1189.
 noctivagæque faces cæli. 5:
 1190.
 noctivagi, plur. homines.
 5: 946.
 noctivago strepitu Fauno-
 rum. 4: 586.
 noctu. 3: 384.
 nocturna, plur. 5: 295. 6:
 900.
 nocturnas. 5: 687.
 nocturnasque faces cæli. 2:
 206.
 nocturnis. 2: 26.
 nocturno. 1: 478. 4: 446,
 794, 1002. 5: 969. 6:
 849.
 nocturnumque. 6: 791.
 nodis religionum animos
 exolvere. 1: 931. 4: 7.
 nodos. 4: 1141.
 nodos dissolvunt. 6: 355.
 vitales animæ nodos è cor-
 pore solvit. 2: 949.
 nodosque. 6: 878.
 ubi anni nodus nocturnas
 exæquat lucibus umbras.
 5: 687.
 noli 4: 387.
 nomen. 2: 996. 3: 133, 422.
 4: 1051. 5: 793, 819. 6:
 740.
 nomina. 3: 318. 5: 73,
 1040, 1050.
 utilitas expredit nomina
 rerum. 5: 1028.
 nominat. 1: 696.
 nomine. 1: 95. 2: 629, 655.
 3: 135. 5: 907. 6: 2, 297,
 371, 908.
 nominis. 3: 78, 243, 280.
 nominitamus. 3: 353.
 nominitanda, sing. 4: 48.
 plur. 6: 373.
 nominitant. 5: 702.
 nominitarunt. 5: 423.
 non si terra mari miscebi-
 tur, & mare cælo. 3:
 854.
 illud non est, ut possis. 5:
 147.
 non erat, ut fieri posset.
 misarier unquam. 5:
 977.
 nona reddebant lampade
 vitam. 6: 1196.
 normaque si fallax rectis
 regionibus exit. 4: 517.
 norunt. 2: 368.
 noscas. 2: 684, 1006. 4: 126,
 158. 5: 291.
 noscere. 1: 191. 2: 831. 3:
 56, 125, 159, 419, 468,
 587, 1068. 4: 386, 809. 5:
 773. 6: 939.
 noscent. 4: 1199.
 noscit. 6: 915.
 inter se nota, plur. cluere,
 cognita esse. 2: 351.
 notaque, plur. 2: 840.
 notaque, subst. plur. 6: 220.
 immortalia mortali sermo-
 ne notantes, mortalia esse
 dicentes. 5: 122.
 notantur utrinqueincipi
 mucrone. 2: 519.
 notare. 5: 1042, 1089.
 notaret. 5: 1057.
 notarunt. 5: 694.
 notata, sing. 5: 583.
 notatus. 5: 611.
 notemus. 1: 701, 913.
 luna notho, alieno lumine
 lustrans loca. 5: 575.
 notitiam, notia. 2: 123.
 notitiam. 2: 744. 4: 478,
 481, 852. 5: 125.
 notities. 5: 183, 1056.
 notumque. 2: 366.
 novando. 2: 1146. 5: 195.
 novare. 2: 1138.
 novarum. 6: 646.
 novatur rerum summa. 2:
 74.
 lædè mero mentes percussia
 novellas. 1: 262.
 Solis terra vapore fota no-
 vet fœtus. 1: 1032.
 novitas. 4: 927. 5: 816,
 941.
 novitate. 2: 969, 1039. 3:
 152, 977. 5: 928. 6: 1101.
 novitatem. 1: 140. 2: 494.
 5: 331, 778.
 novitatis. 5: 174, 907.
 nox. 2: 578. 5: 979.
 cæca nox iter eripiet. 1:
 1109.
 nox obruit caligine terras.
 5: 649.
 nox & noctis signa severa.
 5: 1189.
 nox terribili terras caligi-
 ne rexit. 6: 82.
 nox rotiferis terram obruit
 umbrâ. 6: 864.

- nube. 6: 144, 202.
 nubem. 6: 125, 137, 144, 174, 175, 179, 282, 295, 431, 438.
 nubendi. 1: 99.
 nubes, *sing.* 6: 149, 159, 326, 1119. *plur.* 3: 786. 4: 137, 447. 5: 130, 287. 6: 97, 99, 101, 115, 173, 205, 249, 271, 360, 401, 454, 472, 479, 483, 499, 506, 508, 520, 627, 734, 1097.
 nubefque, *plur.* 5: 254.
 nubibus. 2: 214, 1099. 4: 183, 909. 6: 124, 156, 184, 197, 200, 246, 247, 267, 324, 442, 495, 497, 499, 525, 527.
 nubila, *subst.* 1: 6, 273, 279. 3: 19. 4: 420, 445. 5: 467, 645, 674, 1191. 6: 131, 141, 189, 198, 213, 264, 450, 461, 504, 512, 517, 630, 731. *ramosa.* 132.
 nubis. 6: 292, 443. 460: 2.
 nuda, *plur.* 5: 969, 1291. 6: 1063.
 nudantia. 5: 1063.
 nudos. 5: 1425.
 nudum. 6: 1171.
 nudus. 5: 224.
 nulla, *genit.* 6: 392.
 numen. 2: 614. 4: 1232. 5: 320. *Divum.* 3: 18.
 ad numen mentis momen- que. 3: 145.
 numero, *nom.* 1: 433, 692. 3: 357. 4: 52, 124, 181, 1348. 6: 413.
 Phrygiæ numero, *cantu.* 2: 620.
 numero magis innumerabili: 2: 1085.
 innumero numero. 2: 1073. 3: 780.
 numerum. 1: 437. 5: 1400.
 numerum, *numerorum.* 5: 1408.
 numerumque. 2: 535.
 numeram innumerabilem: 6: 484.
 in numerumque exultant: 2: 631.
 in numerum armati. 2: 636.
 brachia in numerum iacta- re. 4: 773.
 in numerum procedere. 4: 789.
 numina. 2: 434. 4: 1226. 5: 1160. 6: 69, 1274.
 numine. 1: 155. 2: 168, 623, 632. 5: 123. 6: 56, 90. *diverso, vario num.* 4: 180.
 nuncia, *sing.* 4: 708, *plur.* 6: 76.
 nutriticis. 5: 231.
 nutu. 4: 1115. 5: 1186.
 Nympharū sylvestria tem- pla. 5: 947.
 Nymphæque. 4: 584.
 O.
 Obbruteſcat. 3: 544.
 Obducere tenebris ter- ras. 5: 775.
 obducit. 5: 208.
 obeamus. 3: 1092.
 obeat. 1: 223, 248.
 obſeſſet. 5: 25, 35.
 obeſt. 5: 181.
 obeunt mortem. 4: 1014.
 obeunt liquore, *aquis mer- guntur.* 4: 442.
 obſeſſit. 4: 422.
 obſecta, *sing.* 5: 548. *plur.* 2: 1033.
 obſectum, *subst.* parmaſi da- ret. 4: 845.
 obſiciens. 5: 754.
 obire. 5: 1058. 4: 962, 964. 5: 617, 774. 6: 1242.
 obire ſol videatur. 4: 435.
 obiret. 5: 1419.
 obit, *obit.* 3: 1055.
 obita morte. 1: 136. 4: 738.
 obitum. 3: 860, 965.
 obitus, *plur.* ſolis, *occasus* 5: 707. *longos ſiderum.* 4: 394.
 oblata ictu. 2: 933.
 oblaturum ictum. 2: 952.
 oblectare. 2: 363.
 recta aut obliqua luce per- cuffus. 2: 799.
 obliqua, *plur.* meare. 2: 247.
 obliquo lumine luſtrans. 5: 692.
 obliquos motus. 2: 245.
 oblita, *plur.* 6: 743.
 oblitus *plur.* 3: 81.
 obliuia. 3: 840, 1079. 4: 820. 6: 1211.
 obnitiæ, *obniti.* 4: 439.
 obnixus. 6: 558.
 obortis. 6: 869.
 obortus, *adj.* 6: 586.
 obretimur. 3: 385.
 obruat. 3: 776.
 obruerent terras caligine. 6: 263.
 obruit. 5: 413. *nox caligi- ne terras.* 649. *nox ter- ram toriferis umbris.* 6: 864.
 obrurus ignis cinere. 4: 924.
 obſcura, *sing.* 1: 932. 4: 88. *plur.* 1: 137.
 obſcuram linguam. 1: 640.
 obſcurum. 4: 433.
 obſidere. 4: 1085.
 obſederat. 4: 346.
 obſidit. 4: 352.
 obſignans. 4: 571.
 obſignatum, *memoria man- datum.* 2: 581.
 obſiſtere. 1: 110. 6: 226, 330. *contra.* 1: 68.
 obſita, *plur.* 5: 1377.
 nihil officiunt, obſtantque. 2: 783.
 obſtare atque officiæ. 1: 338.
 prohibere obſtareque. 1: 972.
 contra pugnare, obſtareque. 2: 280.
 obſtat. 1: 290. 3: 26.
 obſtet. 2: 87. 4: 1143.
 contra pugnet & obſtet. 1: 780. 2: 793.
 obſtipa, *plur.* *curvata fieri,* atque mendose. 4: 519.
 obſtruere caput ei. 5: 753.
 obſunt. 5: 172.
 obſterit. 5: 1223.
 obſteritur religio pedibus ſubſecta. 1: 80.
 obſtineat. 3: 1002.
 obſtritur. 3: 906.
 obſtrulerat. 5: 958.
 obſtruit. 3: 1054.
 obſtundere aures *frustra.* 5: 1074.
 obſundi. 6: 398.
 obſunditur vox. 4: 617.
 obſtinet cibum atorem e- dendi. 4: 867.
 obſurgat. 6: 658.
 obſuſa

- obtusis ceciderunt viribus
artus. 3: 453.
obtusis angulus. 4: 356.
obversa, *sing.* 2: 806.
obversantur. 4: 975, 1055.
obvertimus. 4: 168.
obvius. 3: 1054. 4: 1143. 5: 403.
obvia, *sing.* 1: 133. *plur.* 2: 85. 3: 385. 4: 37, 335, 731, 1209. 6: 47, 338.
occidat, *neut.* 2: 174. 3: 955.
occiderunt, *neut.* 3: 1041.
occidet, *neut.* 1: 669.
occidit, *neut.* 2: 789. 3: 416, 1107.
occipit. 5: 887.
occidit. 5: 1135.
occulte, *sing.* 6: 381.
occultas, *nom.* 1: 146.
occultasse. 2: 634.
occulte, *adv.* 1: 315.
occultis. 1: 425.
totum prope faucibus occu-
pat amnem. 4: 1019.
occupat. 4: 1044.
occupet. 1: 391.
occurret nati præripere
ocula. 3: 908.
occutere. 3: 523.
occurri, *infim.* 6: 31.
occurrit. 4: 783.
occursans. 5: 717.
octavoque. 6: 1195.
oculi, *sing.* 3: 414. *plur.* 1: 311. 2: 547. 3: 97, 548, 631. 4: 112, 118, 325, 386, 600, 760. 6: 164, 462. 1192. *nant.* 3: 479.
oculique, *plur.* 4: 490. 6: 1114.
oculis. 1: 219, 269, 856. 2: 357, 510, 836. 3: 225, 290, 369, 467, 1038. 4: 242, 332, 336, 387, 719, 724, 754, 755, 792, 996, 1071. 5: 578. *usur-*
pare frigora. 1: 302.
oculique. 69.
oculo. 3: 409. 4: 449.
oculorum. 1: 325. 4: 345, 352, 695, 823, 834, 1136. 5: 102. 6: 1179.
oculos. 1: 63, 68, 343, 997. 2: 112, 731. 3: 75, 157, 186, 360, 487, 1008. 4: 218, 253, 258, 278, 286, 329, 331, 342, 380, 426, 488, 733, 757, 806, 976. 4: 1132. 6: 183, 659, 923, 1144. *pascere.* 2: 419.
oculosque. 3: 655. 4: 248, 282. 5: 723.
oculus. 3: 148, 550, 563. 4: 301.
ocyus, *adv.* 3: 185. & citius. 439.
odere. 3: 73.
odiosa. 4: 1158, 1183.
odium. 3: 80. 5: 1415.
odor. 2: 503, 678. 3: 268. 4: 88, 691. 6: 802. 805, 952.
odorari. 4: 230. 6: 935.
odorata, *sing.* 6: 796.
odore. 2: 838. 3: 580. 4: 683. 6: 778, 787, 807.
odorem. 2: 834, 845, 854. 3: 228, 328. 4: 686. 6: 924, 1152, 1215. *acrem*
expirant. 4: 122.
odores. 1: 259. 2: 835, 851. 4: 219, 497, 699. 6: 810, 978. *Panchæos* exhalat. 417.
odoribus. 4: 710, 1167. 5: 739.
odoris adjectus nares tan-
gat. 4: 677.
odorum fluctus volvat se. 4: 679.
offecti, *obstructi* corporis
sensu. 4: 767.
offecto, *obstructo* lumine. 5: 774.
offenderit. 4: 1173.
offendit. 4: 295. 6: 792.
offensando semina rerum. 2: 1058.
offensare. 6: 1051.
offensibus crebris hebesce-
re. 4: 360.
multis offensibus in remo-
rando hæsit. 6: 332.
ex offensu turbant semina. 2: 438.
in offensu vita est, in *offen-*
sione. 3: 954.
offensus, *subst. sing. confectum*,
occursus. 2: 223.
officere. 1: 338. 6: 448.
officerent. 5: 31.
officia. 4: 1117.
officiatque. 1: 976.
occursans, officienque. 5: 717.
officiis. 2: 605.
officimus. 4: 373.
officium. 1: 337, 363. 4: 855.
officiunt obstantque. 2: 783.
officiuntur. 2: 155.
olearum cærulea plaga. 5: 1372.
oleaster barbigeras juvat us-
que capellas. 6: 970.
olet. 4: 705.
olivi inolentis. 2: 849.
leve olivum. 6: 1071.
tardum cunctatur olivum. 2: 392.
ollis, *illis.* 1: 673. 2: 63, 1002. 3: 272. 4: 178. 5: 383, 1290, 1389. 6: 207, 687.
omnimodis, *omnibus modis.* 2: 438. 3: 407. 5: 717, 1023.
omnimodis atomis. 2: 699.
omnimodisque. 5: 191, 426.
omnimodus ignis. 1: 684.
omnigenis, *omnis generis* co-
loribus. 2: 820.
omnigenis principiis. 5: 441.
omnigenos, *omnis generis* colores. 2: 758. cætus. 5: 429.
omniparens terra. 5: 260.
terras omniparentes, *qua*
pariunt omnia. 2: 705.
omnipotens pater. 5: 400.
onerataque, *plur.* 6: 1271.
oneri non est. 5: 540, 542.
onus. 3: 1072. 4: 898.
onusum. 2: 114.
opaca, *plur.* domorum. 2: 114.
opacam tempestatem. 6: 523.
opacos montes. 4: 579.
opella parva perfunctus. 1: 1107.
opera. 1: 159. 4: 918.
operai, opere. 4: 620.
operam des. 6: 1074, con-
sumere. 1080.
operas assiduas dederint. 4: 971.
operati, *plur.* 4: 982.
operit. 4: 1172.

- opere. *f.* 1359. 6: 815.
 operum. *i.* 154. 6: 55, 89.
 ad lumnas opes emergere.
 2: 13.
 opibus. *i.* 61. 2: 31, 649. *f.*
 1393.
 opima. *sing.* *i.* 729.
 opinantes. *f.* 775, 1319. 6:
 407.
 opinanti. *3:* 972.
 opinatus, *plur.* *judicia ani-*
mi. 4: 467.
 opis. *f.* 996. 6: 1239.
 oportet. *i.* 778. 1074.
 oppida. *f.* 343.
 fluctibus adversis oppilare
 ossa contra. 6: 725.
 opplent loca liquidis vocibus
 aves. 2: 145.
 opplet. *f.* 739.
 oppleti, *sing.* 6: 748.
 opporruna, *sing.* 3: 238. *f.*
 805. 6: 517.
 opportunam utilitatē præ-
 bet. 6: 895.
 opportunus. *f.* 605.
 opposta, *plur.* *opposita.* 4:
 151.
 oppressa, *sing.* vita gravi
 sub religione. *i.* 64. cura
 aliis malis in pectore.
f. 1206. *plur.* *filerent car-*
mina. 2: 505.
 oppessu valido. *i.* 851.
 oppredum solem. *f.* 762.
 oppressus. *3:* 694.
 opprimere. 6: 265, 285,
 407.
 opprobrium. *f.* 1293.
 optarint, *optaverint.* 4: 982.
 optima, *sing.* 3: 978. 6:
 1084.
 optimus. 6: 1244.
 opulenti, *plur.* *f.* 1121.
 opus est vis infinita. *i.*
 1050.
 ail principiis opus esse co-
 lores. 2: 814.
 materies opus est. *3:* 980.
 ora, *plur.* *i.* 919. 2: 976. 3:
 470. 4: 136, 140, 174,
 998, 1102. *f.* 1318. 6:
 253, 643, 702. pertor-
 quens. 2: 401.
 ora inumbrant coronis. *3:*
 926.
 orare dictis. 4: 835.
 oras. *i.* 936, 968, 579. 4:
- 4: 12. Italix terrarū. *i.*
 722. terrarum. 2: 555. *f.*
 204. luminis. *i.* 23, 171,
 180, 577, 617. *f.* 225,
 779, 1388, 1453. ætheris.
 4: 216. *f.* 476, 655, 682.
 maris. 6: 632, Acherun-
 tis. 673.
 orba, *plur.* 2: 837. *f.* 838.
 orbata, *sing.* 2: 355.
 orbe. 2: 543. *f.* 705, 1165,
 1345. 6: 629.
 orbem. 2: 613. *f.* 654, 664,
 683, 710. terrarum. 2:
 657, 1055. luminis. *3:*
 411, terrarū. 1002. mun-
 di. *f.* 516, solis. 765.
 cæcum lunæ orbem. *f.*
 754.
 orbes terrarum. 2: 1074.
 ætheris. *f.* 647. rotarum.
 6: 550.
 orbi, *orbe* terrarum. *f.* 75.
 volvunt magnos in magnis
 orbibus annos. *f.* 643.
 orbis, *ocular.* 3: 415. terra-
 rum. *f.* 106. cæli. 511,
mundus. 690.
 Orci tenebras. *i.* 116. re-
 gionibus. 6: 762.
 horrifera accibant vocibus
 Orcum. *f.* 994.
 ordia prima, *primordia.* 4:
 32.
 ordine. *i.* 583, 599, 678,
 682, 687, 801, 827, 1021.
 2: 252, 517, 883, 1013.
 3: 512, 757, 870. 4: 32,
 66, 371, 578, 970. *f.*
 186, 419, 421, 678, 731,
 735. 5: 1182, 1438. 6:
 913.
 ordinibus. *i.* 895, 899.
 ordo. *i.* 686. 2: 488, 492,
 768. 3: 621. *f.* 65.
 ore. *i.* 38, 40. 2: 399, 704-
 3: 496, 662. 4: 552, 568,
 621. 655. *f.* 839, 904,
 908, 1132, 1378. 6: 6,
 1152, 1173, 1226.
 organici melicos peperere
 honores. 2: 412.
 organico saltu Heliconis. *3:*
 133.
 oriantur. 2: 591.
 oriebantur. *f.* 1402.
 oriens, *adj.* *f.* 707.
 orienti, *adj.* *f.* 663.
- origine. *3:* 331, 772. *f.* 302,
 549, 677.
 originis. *3:* 686.
 origo. 4: 161, 836. 1079,
 1225. *f.* 176, 325, 1211,
 1360. 6: 761.
 oriri. *i.* 76, 162, 205, 588.
 2: 950. *3:* 789, 983. *f.*
 133.
 oris, *sing.* partibus. 4: 167,
 sapor. 489, 497. janua.
 raditur. 535. *plur.* *i.* 984.
f. 583. terrarum. *i.* 718.
 ætheris. 2: 999. 4: 216.
f. 144. ætheris. 4: 413.
 ætheris. *f.* 86. 6: 60.
 oris. 2: 510. 4: 1172, 1164.
 oritur. *3:* 273, 319. 4: 1220.
 oriundi, *plur.* 2: 990.
 ornanda, *plur.* 6: 81.
 ornant. *f.* 1376.
 ornata, *plur.* *f.* 694.
 ornataque. 2: 42.
 ornatum, *adj.* *i.* 28.
 orta, *sing.* 4: 485, 486,
 524.
 ortæ, *plur.* 4: 90.
 orti. 4: 549.
 ortu. 4: 1236.
 ortum, *adj.* *f.* 1249.
 ortum, *subst.* *plur.* *i.* 213. *f.*
 212, 697. *adj.* 2: 146,
 383, 387. 4: 434. 6: 509,
 1139.
 os, *orn.* 3: 123. 4: 223, 862.
 6: 928.
 oscitat. *3:* 1078.
 oscula. 4: 1074, 1172, 1187.
 occurrent oscula nati præ-
 ripere. *3:* 908.
 ossa. *i.* 356, 835, 853, 860.
 2: 668. 3: 124, 566, 1048.
 4: 738.
 quorum ossa tellus ample-
 ditur morte obita. *i.*
 136.
 ossaque. *i.* 864. *3:* 692.
 ossibu', *ossibus.* *i.* 836.
 ossibus. *i.* 811, 867. *3:* 172,
 250, 697. *f.* 925. 6:
 1268.
 ossifragæ, *plur.* *f.* 1078.
 ostendam. 2: 529.
 ostendant. *i.* 584.
 ostendebat. *i.* 65.
 ostendere. *i.* 577. 2: 1024.
 ostendet. *i.* 776.
 ostendi. 2: 93. 4: 750. 6:
 486.

486.
offendimus. 1: 430, 532. 3:
811. 4: 676. 5: 356. 6:
774, 994.
offendit. 3: 171.
offendiunt. 1: 318.
otia. 6: 715, 725, reclusa.
3: 367. recta viarum. 4:
92.
ostroque rubenti. 2: 35.
otia dia. 5: 1586.
ova. 2: 926. 5: 800.

P.

PAbula. 1: 230. 2: 995. 4:
689, 1056. 5: 849. 12:
ta. 1: 14, 258. 2: 364,
596. 874, 1159. diva
5: 942. tondeutes. 2:
317. larga. 5: 867, viva.
989.
pacatam vitam. 5: 1153.
pacati, *sing.* status aeris. 3:
293.
pace. 1: 32, 58. 2: 646,
1092. 3: 105. 6: 72,
77.
pacem. 1: 41. 5: 1228. ani-
mi delibat. 3: 24.
pacemque. 5: 866.
paces, *tranquillitates* vento-
rum. 5: 1229.
paciis. 5: 1154. 6: 68.
pacta, *plur.* foedera. 3: 782.
quo pacto. 1: 85, 308, 309,
569, 911. 2: 549, 800.
3: 258. 4: 527, 577, 677.
5: 614, 1280. 6: 87, 238,
383, 494, 532, 727, 1052.
ullo pacto. 1: 789. 2: 749.
hoc pacto. 1: 979. 6: 120,
172.
nullo pacto. 1: 1034. 2:
772, 1051.
alio pacto. 3: 111. 5: 1069.
pacto foedere. 5: 1441.
eodem pacto. 6: 961.
pædore horrida membra. 6:
1262.
utrumque palam fieri. 2:
565.
palam est. 2: 568.
palantes. 2: 10. 4: 579. 5:
972.
palantia fidera salis & lu-
næ. 2: 1030.
palati caulas. 4: 624, 664,

fine. 631.
palato. 4: 655.
palatnm. 4: 619.
παλαδ'ior. 4: 1154.
Palladis. 6: 755, Tritoni-
dos almæ. 750.
pallam. 4: 1123.
pallentia simulacra miris
modis. 1: 124.
poll6rem. 3: 155.
palloribus omnia pingunt.
4: 337.
de palma quasi summas
contendere vires. 4: 986.
palmas, *manus.* 5: 994.
1199.
tympana tenta tonant pal-
mis. 2: 618.
palpebræ cadunt. 4: 950.
paludes. 5: 203.
Pan pinea semiferi capitis
velamina quasi. 4:
590.
panaces. 4: 123.
Panchæos odores exhalat.
2: 417.
pandam. 1: 50.
pandere. 5: 55, 1199, agros
pingues & pascua reddere
rura. 1247.
Pandionis populo. 6: 1141.
mare velivolis florebat na-
vibu' pandis. 5: 1441.
pandit. 5: 656.
pandunt. 6: 358.
pangere versus. 1: 26.
pango lucida carmina. 1:
932. 4: 8.
pannis. 6: 1267.
pantheræ, *sing.* 4: 1010.
pantherarum. 5: 1035.
papaveris. 3: 197.
papposque volantes. 3: 387.
parabant. 5: 1268.
parabat. 5: 1147. 6: 1227.
parantur. 4: 1125.
parare. 1: 200, 1007. 4:
807. 5: 157.
pararunt. 5: 1039.
parasset. 1: 552. 6: 30.
parat. 4: 804.
paratque. 4: 786.
parata, *sing.* 2: 1066. 4:
515, *plur.* 205, 799. 6:
11, 998.
trabes ire paratæ, *plur.* 6:
563.
paratur. 5: 1350.

paravit. 4: 803.
parce vivere. 5: 117.
parcit. 6: 598.
parcus. 4: 182.
parent, *à parere.* 2: 642. 5:
1265.
parentant. 3: 51.
parentem. 1: 50.
parentes. 3: 85. 4: 1214.
parentibus. 2: 642.
parentis. 1: 100, 2: 1167.
parentum. 1: 592. 2: 605,
663. 4: 1206. 5: 1016. 6:
1254.
parere, *à pario.* 1: 221. 4:
1248.
parere, *à parere.* 5: 1126.
paret. 3: 145.
pariendi. 5: 824.
pariles diebus noctes agita-
re. 1: 1066.
parili ratione. 2: 374.
parit. 2: 993, 994. 5: 235.
pariter cum, *simul.* 3:
446.
pariter pariterque. 3: 458.
pariunt. 2: 898.
parma, *perma* objectum da-
ret. 4: 845.
pars. 1: 462, 598, 611,
1105. 2: 98, 912, 1016.
3: 104, 132, 144, 151,
400, 414, 547. 4: 116,
128, 175, 293, 440, 466,
572, 574, 923, 942, 943,
944. 2: 252, 256, 289,
550, 1024. 6: 367, 651,
652, 1166.
parta, *plur.* 4: 1122. 5: 5,
867.
parte. 1: 89, 438, 668, 807,
843. 2: 6, 200, 235. 3:
30, 99, 102, 108, 407,
793. 4: 305, 321, 430,
554, 725, 828, 930, 1224.
5: 137, 258, 591, 684,
685, 702, 710, 733, 768,
6: 98, 408, 521, 603, 610,
320, 855, 1023, 1207,
1259.
partem. 1: 293, 612. 2: 441,
1131. 3: 64, 96, 403,
637, 662, 1060. 4: 448,
545, 935. 4: 1043. 5:
202, 589, 722, 725, 1336.
6: 87, 283, 562, 612, 621,
623, 661, 1039, 1162.
partemque. 1: 1043.

- bonam partem in lectum
mœrore dabantur. 6:
1247.
- partes. 1: 310, 398, 599,
622, 649, 966, 1006. 2:
92, 130, 208, 211, 486,
491, 508, 825, 828, 909,
1047, 1133. 3: 97, 125,
255, 512, 516, 533, 640,
659, 669, 718, 810. 4:
166, 227, 241, 607, 729,
893, 939, 1038, 1085. 5:
205, 241, 245, 355, 438,
440, 470, 478, 495, 641,
646, 683. 6: 289, 410,
648, 731, 932, 947, 1015,
1030, 1205.
- partesque. 1: 864.
- Parti. 5: 1309.
- parti, *parte*. 1: 1104 } 3:
610. 4: 518. 5: 512, 720.
6: 557, 694, 721.
- partibus. 1: 182, 218, 220,
595, 604, 610, 616, 619,
625, 651, 665, 861, 995.
2: 154, 484, 1074. 3:
544, 716. 4: 343, 5: 148,
459, 539, 554, 614, 636,
644, 675, 695, 700. 6: 85,
1109, 1116.
- partibus egregiè multis in-
feriores. 1: 736.
- participem, *nom.* 3: 463.
- participentur sensu dentes.
3: 692.
- particulæ, *plur.* 3: 708.
- particulam. 4: 262.
- particulas. 2: 832.
- particularim. 3: 541.
- particulis. 3: 665.
- partis. 1: 611. 2: 907.
- partit. 5: 683.
- partita, *sing.* 3: 710.
- turpi parto animum tan-
gere. 2: 680.
- partu. 1: 165, 477. 2: 1152.
4: 1246.
- partum, *subst.* 2: 932, 934.
adj. 5: 863.
- partus. 3: 777. 4: 1222.
- parva, *sing.* 1: 1107. 2: 122.
6: 129 *plur.* 1: 403, 863.
2: 1151. 4: 938, 1109.
- parvam. 6: 621.
- parvas. 1: 310. 2: 828. 6:
454.
- parvi, *nom. sing.* nunquam
est penuria. 5: 1118.
- parvis. 1: 187, 840. 3: 206,
245, 246, 279. 4: 814. 5:
606, 975. 6: 329, 352,
1175.
- magis è parvis. 2: 385.
- parvisque. 3: 191.
- parvissima, *plur.* corpora.
1: 609, 615. 3: 200.
- parum multa, *pauca*. 2:
691, 722.
- pascetes. 5: 526.
- pascere. 2: 705. 3: 1016.
- oculos. 2: 419.
- pasci. 1: 1089. 5: 872.
- pascit amore avidos visus.
1: 37. æther sidera. 232.
- pascua reddere rura. 5:
1247.
- pascunt corpora pabulis. 2:
995.
- pallus proceros viai pro-
ferre. 4: 825, profferre
375.
- pallor. 6: 1250.
- pallorum. 5: 1386.
- pallus, *subst. plur.* 6: 1125.
- pateat. 1: 956. 1012.
- patebant. 5: 1318.
- patefacta, *sing.* 1: 10. 4:
892.
- patefactis. 2: 263. 4: 987.
- patefactum. 5: 596.
- parefecerat. 5: 807.
- parefecit. 4: 346.
- patefiet omnis causa. 6:
999.
- patefit. 1: 178.
- patens. 3: 30.
- patente. 6: 1173.
- patentem. 4: 866.
- patentes. 3: 655. 4: 973. 5:
723.
- patenti cœlo. 6: 449.
- parentia. 6: 1178.
- Pater. 4: 1227.
- pater. 2: 991. 3: 9. 5: 400.
400. æther. 1: 251.
- patere. *infin.* 1: 251. 2: 92.
6: 467.
- pateremur. 5: 871.
- paterentur. 5: 1052.
- pateret. 5: 448.
- patescit. 5: 613.
- patet. 1: 1005. 4: 399, 419.
5: 376.
- patri. 3: 809. 5: 354.
- patique. 2: 291. 5: 315.
- patitur. 3: 225, 265. 2:
944.
- conata patrantur. 5: 386.
- patres. 4: 1215.
- patria, *subst.* 3: 48. 6: 1102.
adj. plur. 3: 9.
- patriai, *patria* tempore ini-
quo. 1: 42.
- patriam, *subst.* 3: 85.
- patriam terram. 2: 641.
- patrias, *adj. voces.* 5: 338.
- patribus. 3: 743. 4: 1205.
1215.
- patrii, *sing.* sermonis ege-
stas. 1: 832. 3: 260.
- patriis. 4: 967. 6: 909.
- patrio. 1: 95. 4: 1205, 1207,
1220. 6: 297, 908.
- patriis. 6: 397.
- patrius pavor incitat artus.
3: 743.
- patrum. 4: 77, 1122.
- patuli, *sing.* super æquora
mundi. 6: 107.
- patulis sub naribus fremi-
tum edit ad arma. 5:
1075.
- pavescentes. 5: 974.
- pavida, *sing.* 6: 645.
- pavidæ, *plur.* 2: 44.
- pavidi, *plur.* 5: 972.
- pavidis. 6: 50.
- pavidus. 5: 1229.
- pavit. 2: 376.
- pavitant. 2: 57. 3: 90. 6:
37.
- tribus vel paulo pluribus.
2: 485.
- pavonis cauda larga cum
luce repleta est. 2: 805.
- aurea pavonum secla riden-
ti imbuta lepore. 2: 501.
- pavor. 3: 142, 743.
- pavore. 5: 1218.
- gelidis torpēt telis perfixa
pavoris. 3: 306.
- paupertas. 1: 457. 6: 1280.
- pauperrate. 6: 1253, 1254.
- vitali pausa interjecta est. 3:
872.
- pausa vitali frigida. 5:
943.
- pausa. 4: 1109.
- pausam. 1: 748. dare, *quie-
tem*. 2: 118.
- pauxillis atque minutis. 1:
835, 836.
- perquam pauxillis femini-
bus. 3: 230.

- Perquam pauxillo minores. *s.* 590.
 peccata. *3.* 839. diu celata in medium dedisse. *s.* 1159.
 pecciora. *1.* 20. *2.* 622, 1092. *3.* 298. *s.* 75, 936, 1316. *6.* 23, 645. cæca. *2.* 14.
 pectore. *1.* 414, 475. *2.* 279, 354. *3.* 57. 81. 294, 294, 299, 921, 998, 1069. *4.* 906, 912, 1264. *s.* 1, 5, 18, 862, 1206. *6.* 33, 74, 391.
 æternum sub pectore volnus. *2.* 638.
 pectoribus. *4.* 1260.
 pectoris. *1.* 732. *3.* 141.
 pectus. *1.* 923. *2.* 45. *3.* 909. *4.* 1083. *s.* 44. 104. *6.* 1149.
 pecubus balantibus. *6.* 1130.
 pecudes. *1.* 14. 117, 164, 258. *2.* 875. *bis.* *3.* 52. *4.* 1191. *s.* 229, 864, 898, 917, 1058, 1109. *6.* 242, 1240.
 squamigerum pecudes, *pisces.* *2.* 343, mutas. 1082.
 pecudes balantes, *oves.* *2.* 369.
 pecudes lanigeræ, *oves.* *2.* 318, 660. *s.* 864. lanigeras. *6.* 1240.
 pecudumque. *6.* 1090, 1125.
 pecus. *s.* 1290.
 pede. *4.* 792. *s.* 273, 1401. *6.* 638.
 pedemque. *4.* 319.
 pedes, *plur.* *2.* 528.
 pedetentim. *s.* 534, 1451.
 pedibus. *1.* 79, 201, 316, 1099. *2.* 329, 336. *3.* 27, 527, 616, 1044. *4.* 461, 826, 1118. *s.* 543, 1036, 1067, 1138, 1235, 1330. *6.* 604.
 pedibulque. *s.* 1322. *6.* 1189, 1208.
 pediturumque. *s.* 1328.
 pedum. *3.* 4. 390. *s.* 253, 838, 912.
 pedumque. *s.* 964.
 pelage. *6.* 619.
 pelageque severa. *s.* 36.
 pelago. *4.* 434. materiz. *2.* 550.
 Pellacia Ponti subdola, *fallacia maris.* *2.* 559. *s.* 1002.
 pellere. *2.* 219. pede duro terram matrem. *s.* 1401.
 pelles. *s.* 1009, 1422.
 pellibus. *s.* 952, 1425.
 pellicere. *s.* 1003.
 pelliciat vim ferri. *6.* 999.
 pellis. *s.* 1417. *6.* 1192, 1268.
 pellit. *2.* 278.
 Peloponneso. *6.* 585.
 pendebantur magni. *6.* 1275.
 pendent. *1.* 695. *6.* 50.
 pendentes. *s.* 296.
 pendencia. *6.* 503.
 pendentibus. *6.* 194, 911.
 pendere, *à pendere.* *2.* 602.
 pendere, *à pendere.* *1.* 362. *s.* 119.
 pendet. *1.* 38.
 penetrabat. *s.* 1261.
 penetraleque frigus. *1.* 495.
 penetralem ignem. *1.* 536.
 fulmineus ignis penetratior, *qui facilius penetrat.* *2.* 382.
 penetrant. *3.* 472. *4.* 546, 666, 723, 734.
 penetrantibus. *4.* 723.
 penetrare. *2.* 414. *3.* 252, 809. *4.* 197, 1104, 1239. *s.* 354, 697. *6.* 302, 698, 953, 986.
 penetrareque. *2.* 459.
 penetrari. *2.* 539.
 penetrat. *2.* 682. *4.* 617, 704. *6.* 331.
 penetratque. *4.* 892.
 penetrata, *plur.* *1.* 530. *4.* 674.
 penetratum. *4.* 1239.
 penetravit. *3.* 475.
 penetret. *1.* 224.
 pennarum vela remittunt remigii oblitz. *6.* 743.
 pennarum nifus inanis claudicat. *6.* 834.
 pennatus graditur zephyrus. *s.* 367.
 pennigeri amoris. *s.* 1074.
 pennipotentum, *avium.* *2.* 877. *s.* 787.
 pennis. *2.* 822. *6.* 751, 821.
 à pennis tremulum petere auxiliatum. *s.* 1039.
 penuria. *s.* 1005, 1118.
 peperere. *s.* 535, 1196.
 peperit. *1.* 84. *s.* 812. 1304.
 pepigere. *1.* 1022. *s.* 422.
 pepulere. *4.* 528.
 pepulit. *6.* 309.
 viam per. *6.* 1262.
 esse utramque sibi per se. *1.* 507.
 peragrans. *2.* 355, mentis ratione. 675.
 peragrat. *s.* 769.
 peragravit omne immensum nunte, animoque. *1.* 75.
 peragro. *1.* 925. *4.* 1.
 percalefacta, *plur.* *6.* 177.
 percaluit. *6.* 686, vis venti. 280.
 percipit membra hominis fervida febris. *6.* 804.
 perciet se res ulla. *s.* 185.
 aures edictum. *4.* 567.
 percipit me voluptas. *3.* 29.
 percipe. *2.* 335, 730. *3.* 80. *4.* 110, 114, 271, 878. *6.* 45, 535, 768. paucis. *4.* 727.
 percipiat. *s.* 604.
 percipit. *6.* 985.
 vitæ percipit humanos odium, lucisque videntur. *3.* 80.
 percipiunt. *4.* 733.
 percipit, *excitat ira* i. *fax.* *3.* 304.
 percita, *plur.* *1.* 1024. *2.* 128, 1054. *3.* 33. *4.* 28. *s.* 189, 424.
 percita plagis, *pulsa iustibus.* *2.* 714.
 percitus. *s.* 400. *6.* 283, 685.
 percocta, *plur.* *6.* 722, 1107.
 percolatur. *2.* 474. *s.* 270.
 vitus. *6.* 635.
 percoquere. *6.* 858.
 percult. *6.* 310.
 terram percoxerat igni. *s.* 1253.
 perculli membra timore. *s.* 1222.
 percurrere campos.

- turbine. 1: 274.
 percurrere flumina cursu.
 1: 1002. calamos unco
 labro. 5: 1406. per mare
 & terras. 6: 668.
 unco labro calamos percur-
 rit hiantes. 4: 592.
 percurrunt murmura cœ-
 lum. 5: 1210. 6: 287.
 percussâ, *sing.* 3: 161. 5:
 703.
 mentes percussâ, *sing.* 1:
 262.
 corda percussâ, *plur.* tua vi.
 1: 13.
 percussit thyrsos laudis spes
 magna meum cor. 1:
 recta aut obliqua percussus
 luce. 2: 759.
 percutiat. 6: 161.
 percutit animum. 2: 885.
 perdebant lumina. 6: 1209.
 perdelirum. 1: 693.
 perdere. 2: 852. 5: 305.
 perdiscere. 5: 1050.
 perdit. 3: 358, 359. 4: 812.
 5: 1414.
 perdocti, *plur.* 3: 4-4.
 perdo uere. 5: 1437.
 perducere secula propagi
 non potuisset. 5: 1026.
 perductus. 4: 542.
 perduxit. 2: 1116.
 pereant. 3: 485.
 pereat. 3: 543. 955.
 peremta, *sing.* 4: 44. *plur.* 1:
 52. 5: 38, 321.
 peremti, *plur.* 3: 1102.
 peremtum. 3: 899. 5: 1025.
 perennes cursus. 5: 80, la-
 tices. 263, fluvii. 464.
 perenni fronde. 1: 119.
 concilio. 3: 805.
 peresâ, *sing.* 3: 414. *plur.* 1:
 327.
 pereunt. 1: 251, 263, 850,
 917. 2: 1135, 1163. 3:
 344. 4: 803, 1114. 5:
 411.
 perfacile. 2: 381, 762, 1169.
 6: 531.
 perfecta, *sing.* 3: 246. *plur.*
 2: 409, 523, 670.
 perfectis. 3: 729.
 perfectio. 1: 98. 3: 679.
 perfectum corporis augmen-
 3: 269.
 perferre. 1: 142. 3: 343,
 579, 1003. 1: 12. 5:
 315.
 perfica natura, *perficiens*
cuncta. 2: 1115.
 perficiet. 1: 612.
 prefixa desiderio. 2: 360.
 torpet gelidis telis pavo-
 ris. 3: 306.
 prefixo pectore. 6: 391.
 perfiant venti nubila. 6:
 131, sylvam flamina
 Cauri. 135.
 perfluat artus exos ani-
 mantum copia. 3: 721.
 perfluere. 2: 392.
 perfluxere. 3: 950.
 perque-forare. 5: 1267.
 perfringens. 6: 137.
 perfringit. 6: 349.
 perfructus, *fructus* vitæ
 præmia. 3: 969.
 perfugium sibi habebant.
 5: 1185.
 præsidium perfugiumque.
 5: 1108.
 perfuncti, *plur.* vita. 3:
 981.
 perfunctus. 1: 1107.
 perfundat. 5: 535.
 perfundens luce. 2: 147.
 perfurit pontus. 1: 276.
 perfusa, *sing.* 2: 416. *plur.* 2:
 820. lepore. 4: 80.
 perfusum corpus frigore
 lethi. 4: 922.
 pergam. 2: 477, 521. 3: 179.
 421, 423. 6: 41.
 Pergama. 1: 477.
 pergas. 4: 326.
 pergat. 1: 1079. 2: 237,
 sumere perge. *sume.* 2: 347.
 perges. 3: 961.
 pergis. 1: 17.
 pergit. 2: 945.
 pergo. 1: 931. 4: 7.
 pergunt fulmina celeri lap-
 su. 6: 323.
 perhibemus. 4: 654. 6:
 702.
 perhibere. 4: 370.
 perhibetur. 3: 596.
 perhilum. 6: 575.
 peribit. 3: 700.
 peribunt. 1: 761.
 pericla. 3: 776. 5: 1298.
 pericli. 2: 6. 6: 602.
 eladem importare pericli,
 3: 825. 5: 379.
 periclis. 1: 60. 2: 15, 648.
 3: 55, 1089. 5: 346.
 periculo. 1: 632.
 periculum. 6: 429.
 pericula. 5: 45.
 periere. 3: 953.
 periisse. 3: 799.
 periit. 3: 710.
 perimit. 1: 227.
 perimunt. 5: 217.
 perire. 1: 856. 2: 1011. 3:
 438, 828. 4: 1129. 5: 250,
 292, 340, 373, 760, 1347,
 6: 813, 1267.
 periret. 1: 219.
 perit. 4: 353, 573, 696,
 775.
 perlabier. 5: 765.
 perlabitur. 5: 763. per no-
 stras acies. 4: 249.
 permagni referre. 1: 907. 4:
 1259.
 permanenter. 6: 916.
 permanere. 3: 253. 4: 198.
 permanat. 3: 701. 6: 952.
 permanat aquarum liqui-
 dus humor. 1: 349.
 permanat frigus ad ossa. 1:
 356.
 permanat calor argentum.
 1: 495.
 permanent, *intrent.* 1: 123.
 permanere. 3: 699.
 permentia, *plur.* cœlum. 4:
 395.
 permentus. 6: 1140.
 permiscet. 6: 363.
 permista, *sing.* 2: 768. 3:
 643. 6: 790. *plur.* 2: 989.
 permista cæde calentes. 5:
 1312.
 permittam animam corpo-
 re toto. 3: 352.
 permistas. 1: 1100.
 permistisque. 5: 4328.
 permistis moribus. 3: 749.
 permisto. 2: 585, 686.
 permitti, *posse* longius.
 4: 692.
 permota, *plur.* 2: 899.
 permoti, *plur.* corporis actu.
 4: 1017.
 permotum mare. 6: 726.
 permulcent. 5: 21.
 permulta, *plur.* 6: 205, 270,
 469, 883, 1000.
 permultaque. 2: 2078.
 permulto, *adv.* minora. 5:
 345.

545.
 permultos. 4: 975.
 permutato. 1: 827. 5: 186.
 pernixe chorea. 2: 635.
 pernici saltu. 5: 560.
 pernicali discidio. 1: 452.
 pernicie. 5: 327, 413.
 pernoscere. 3: 182.
 pernosces. 1: 1107.
 perolent rancida cadavera.
 6: 1153.
 perparuis seminibus ne-
 xam animam per venas,
 nervos. 3: 217.
 perparvum quiddam. 5:
 588.
 perpauca exempla. 2: 540.
 perpende acri iudicio. 2:
 1041.
 perpetiuntur. 2: 1148. 6:
 397.
 perpetua, *sing.* 3: 13.
 perpetuam ætatem, *perpe-*
tuo. 3: 999.
 perpetuum. 5: 979.
 in perpetuum, *in longum*
flans porticus. 4: 429.
 perpetuus sermo. 4: 541.
 perplexa, *plur.* 5: 451, 453.
 perplexis figuris. 2: 101,
 elementis. 458, 462.
 perque plicatis, *nom.* 2:
 394.
 perpotet amarum absynthi
 laticem. 1: 939. 4: 15.
 minutis perquam, *maxime*.
 3: 181.
 perquamque minutis. 3:
 188.
 rotundis perquam. 3: 188.
 perquam pauxillis. 3: 230.
 perquam parvis. 3: 204.
 perquam turbida cœli tem-
 pestas. 4: 170.
 perquam pauxillo minores.
 5: 590.
 perquirere. 6: 381.
 perrumpere corpus introi-
 tu suo. 2: 407. 4: 1141.
 perscidit nubem. 6: 199,
 296.
 perscindat nubem perfrin-
 gens impete recto. 6:
 117.
 perscindit nubem. 6: 281.
 perscinduntur Simulacra.
 4: 605.
 perscissa, *sing.* 6: 110.
 perserutari. 2: 165.
 persectantes. 4: 1004.
 persederit humor aquai. 1:
 308.
 persentis. 4: 25.
 viscera persentiscunt. 3:
 250.
 persequor rationes. 5: 57.
 persidit. 6: 1124.
 persona eripitur, manet
 res. 3: 58.
 Cretea persona. 4: 298.
 perspicere. 1: 479. 6: 379.
 perspiciantur. 4: 259.
 perspicimus. 1: 158.
 perspicis. 1: 948. 4: 24.
 perspicuum. 2: 275.
 persuadeat. 5: 109.
 persubtilem. 3: 180.
 pecudes persultant pabula
 lata. 1: 14.
 pertæsum. 3: 1074. 5: 1149.
 pertentare. 5: 191, 426.
 graviter pertentat tremor
 terras. 6: 286.
 perterget, *leviter ferit* pu-
 pillas. 4: 250, oculos.
 253, 278.
 perterrere sonitu dat
 fragorem. 6: 128.
 perterrita, *plur.* 5: 1315.
 repetam cœptum pertere-
 re dictis. 1: 419. dictis
 inceptum pergam. 6:
 41.
 pertolerassent. 5: 317.
 pertorquent ora fædo sa-
 pore. 2: 401.
 pertulit. 6: 654.
 pertundere. 4: 1280. 5:
 1267.
 perturbari. 4: 928.
 perturbarunt. 6: 1055.
 perturbata, *sing.* 6: 1181.
 perturbatam. 4: 920.
 perturbatur. 4: 670.
 perturbatus. 6: 1278.
 perturbentur. 3: 253.
 perturbes. 2: 773.
 pertusum vas. 3: 949,
 1022.
 fluxum, pertusumque. 6:
 19.
 pervadere summum ætatis
 finem. 1: 556.
 permanenter vis pervalet
 ejus. 6: 916.
 pervenerit. 6: 86, 382.
 perveniant. 4: 938.
 perveniat. 4: 558.
 pervenit. 4: 147, 149, 286.
 5: 686. 6: 1013.
 perveniunt. 5: 572. 6: 183,
 697.
 perversa, *sing.* 4: 831.
 perverse. 11: 1068.
 pervicit. 1: 73.
 pervideamus. 1: 955.
 pervideas. 1: 1110. 2: 89.
 pervigilii. 6: 754.
 pervincere. 5: 100.
 perque-volare. 4: 103.
 pervolet. 2: 1046. 6: 1058.
 fulgura cœlum pervolant,
pervolitant. 2: 163.
 pervolant, *percurrunt* ne-
 mora. 2: 346.
 solis pervolant lumina
 cœlum. 4: 209.
 pervolgarit Deum numina
 per magnas gentes. 5:
 1161.
 pervolitant. 6: 952.
 pervolitantes. 2: 346. ne-
 mora. 2: 144.
 percussit. 5: 397.
 perusta, *sing.* 5: 252.
 pes. 3: 96, 111, 673. 6:
 658.
 pesium subsedere urbes. 6:
 588.
 peste. 3: 348.
 pestilitas. 6: 1130.
 pestilitalisque. 6: 1096, 1123.
 pestis. 5: 26.
 pedibus ventos petebant. 5:
 1330.
 petebat. 5: 1141. terram
 genibus. 1: 95.
 petens. 1: 41.
 petentes. 3: 86. 5: 802,
 1067, 1079.
 petere. 1: 928. 3: 662, 1009,
 1011. 4: 4. 5: 1039. 6:
 71.
 petescens auras. 5: 808.
 petessit, *vehementer appetit*.
 3: 648.
 petiere. 4: 1072.
 petiit. 1: 1079. 2: 237, 910.
 3: 1015, 1080. 4: 1041.
 1092. 5: 7. 1034. 6: 420.
 terre petitus, *petitis*. 3:
 173.
 petulantia. 5: 48.
 petulantibus Euris perfici-
 ta. 6

- la. 6: 110.
 perulci, *plur.* agni. 2: 368.
 perunt. *f.* 1132. 6: 395.
 Phacōnta. *f.* 398, 401.
 Phæbeaque dædala, *varia*
 carmina. 2: 504.
 Phæbi. 1: 740. *f.* 113. 6:
 153.
 Phrygiæ. 4: 1162.
 Phrygiæque catervas. 2:
 611.
 ignis Alexandri Phrygio
 sub pectore gliscens. 1:
 475.
 Phrygio stimulat numero
 cava tibia mentes. 2:
 620.
 Phrygios Curetas. 2: 630.
 picis. 6: 256.
 pictores. 3: 629.
 picturas, *subst.* *f.* 1449.
 picturis textilibus. 2: 35.
 avia Pieridum peragro lo-
 ca. 1: 925. 4: 1.
 Pierio carmine suavilo-
 quenti. 1: 945. 4: 21.
 pietas. *f.* 1197.
 pietate replem. 2: 1168.
 pietatem. 3: 84.
 pigraris. 1: 411.
 pigri, *plur.* latices. 3: 193.
 pigrunique rigorem affert
 Bruma. *f.* 745.
 pilæve, *sing.* 4: 258.
 pilæ, *plur.* *f.* 711, 719,
 725.
 pili, *plur.* *f.* 786. 6: 945.
 pinea, *plur.* 4: 591.
 pingebant floribus herbas.
 5: 1395.
 pingere telluris gremium.
 2: 375.
 pingues. 1: 258. *f.* 297,
 1247.
 pinguescere. *f.* 897.
 pinnique. 4: 1001.
 pio bello. *f.* 382.
 pira, *plur.* *f.* 963.
 pisces. 1: 374, 381. 3: 786.
 5: 130.
 pix. 3: 1030. 6: 1071.
 placabat pectora. *f.* 936.
 placata, *sing.* mente. *f.*
 1202.
 placato favore. 6: 48.
 placeat. 3: 958.
 placent. 4: 1151.
 placet. *f.* 1412.
 placida, *sing.* pace. 6: 72.
 placidaque quiete. 1: 464.
 placidam pacem. 1: 41. vi-
 tam. *f.* 1121, 1153.
 placidi, *sing.* pellacia ponti
 subdola. *f.* 1002. ridet.
 2: 559.
 placido aëre. 3: 303. pecto-
 re. 6: 74.
 placidum ævum. 2: 1093.
 plaga, *istius.* 2: 223. 3: 819.
 4: 358. *f.* 364, 1219,
 1373. 6: 168, 335. se-
 quenti. 4: 189, rerum
 nuncia. 707.
 plaga ponti cærulea. *f.* 482.
 plaga cœli. *f.* 1094.
 plagæ, *sing.* *istius.* 2: 809,
 955. *plur.* *istius.* 1: 1041,
 1049. 2: 1019. 4: 938. 6:
 308, manabilis, penetra-
 bilis instar. 805.
 plagarum, *istuum.* 2: 531.
 3: 813. *f.* 358.
 plagas, *istius.* 1: 627. 2:
 227, 285. 725. 4: 264,
 1139. *f.* 442, 107.
 Bistonias plagas. *f.* 50.
 plagis, *istibus.* 1: 529, 635,
 1024. 2: 140, 288, 714,
 1111, 1140. 4: 1063. *f.*
 189, 424. 6: 338, 346,
 1001, 1018. *retibus.* *f.*
 1250. percita. 2: 128. do-
 mare. 1143.
 fluctus plangentes, *verbe-*
*rant*es saxa. 2: 1155.
 plangore. *f.* 931.
 planguntque. 6: 114.
 plani, *adj.* 3: 1015.
 planitiem speculi. 4: 295.
 plano campo. *f.* 950.
 de plano, clare promittere.
 1: 412.
 planum facere atque pro-
 bare. 2: 933.
 plaustris. 6: 547.
 plebeia, *sing.* *f.* 1428.
 plebeia in veste cubandum
 est. 2: 36.
 plena, *sing.* 6: 129. *plur.* 1:
 377. 4: 163, 1156. 6: 268,
 950, 1049.
 plenæque, *plur.* sonoribus
 aures. 6: 1183.
 plenam. 4: 622. 6: 536.
 plenior. 6: 800.
 plenius. 6: 1083, 1201.
 pleno. 1: 528. *f.* 706.
 plenum. 1: 526.
 plenus vitæ conviva. 3:
 951, ac satur rerum.
 973.
 sanguine plet, *plur.* repleti,
 2: 631.
 plexa, *plur.* foramina lin-
 guæ. 4: 625.
 plexis corollis. *f.* 1398.
 plicari. 4: 826.
 plicata, *plur.* 6: 1085.
 plorantes. *f.* 1071.
 ploratus, *plur.* 2: 580.
 plueret. 6: 414.
 pluit. 6: 630.
 pluma. 2: 800. *f.* 786.
 plumas. 3: 387.
 plumbea glans longo cursu
 volvenda liquefcit. 6:
 177.
 plumbea fervida fit glans
 in cursu. 6: 505.
 plumbi. *f.* 1256.
 plumbique potestas. *f.*
 1241.
 plumbo. 1: 362. 6: 1077.
 pluria, *plura.* 1: 877. 2:
 1134.
 quam magis, ita pluria, *quæ*
magis eo plura. 2: 587.
 plusculum rationis. 4: 620.
 pluviz, *subst.* *plur.* 6: 518,
 729. *adj.* *plur.* 671.
 pluviisq; intempestivis. 6:
 1100.
 pluvium humorem. 6: 514.
 pluvius humor. 6: 494.
 pocula. 1: 496, 936. 3: 926.
 4: 12, 848, 1125. 6: 950.
 pœna. 4: 1067.
 pœnarum. 3: 1027, 1034.
 5: 1150, 1224.
 pœnas. 1: 112. 4: 1077. *f.*
 119. 6: 71.
 Pœni, *plur.* *f.* 1302.
 pœnibat, *panis*ebat. 6: 1238.
 pœniceo, *punico* colore. *f.*
 959.
 Pœnis. 3: 845.
 poëtæ, *plur.* *f.* 328, 406,
 1442. 6: 754.
 poëtæ Grajûm docti. 2:
 polire. *f.* 1449.
 politis versibus. 6: 81.
 politos. 3: 308.
 pollens opibus. 1. 61. 2:
 649. 4: 344. *f.* 744. *fer-*
 708

- vore corusco. 6: 236.
 polluti pectore. 5: 1.
 pollentia. 1: 575, 606.
 pollere. 5: 1412.
 polum. 5: 512.
 pompam. 4: 785.
 ponam. 5: 419.
 ponas. 4: 157.
 pondera. 1: 627, 1027. 2: 190, 205, 247, 285, 725, 1019. 5: 442, 545. 6: 334.
 pondere. 1: 360, 364, 993. 3: 202, 226, 906. 4: 903. 5: 541, 557, 966. 6: 104, 548, 573, 692, 877, 1056.
 ponderibus. 1: 986, 1075. 2: 87, 218, 231, 239.
 ponderibusque. 5: 150, 425.
 ponderis. 1: 1077. 3: 221, 231.
 pondus. 1: 454. 2: 288. 3: 215, 1067. 4: 1246. 5: 496, 536, 543, argenti. 1241.
 ponebat. 6: 1221.
 potere. 4: 320. 5: 527, 512.
 ponit. 3: 372. 5: 621.
 ponitur. 4: 213.
 pono. 3: 4.
 pontes. 1: 286. 3: 757.
 ponti aequora. 1: 8. 2: 771. 4: 412. 5: 998. 6: 439, 624, humorem. 1: 1084.
 murmura. 3: 1045, gurgite. 5: 388, plaga cerula. 482, aequore. 2: 780. 6: 628.
 ponti, mari pellacia, fallacia subdola. 2: 559. 5: 1002.
 è salù momine ponti. 6: 473.
 pontique, marique. 5: 418.
 pontum. 2: 201, 272.
 ponto, mari. 6: 1106.
 pontus scivit minaci murmure. 1: 277.
 ponunt. 3: 391. 4: 56.
 poplitesque procumbunt. 4: 950.
 populi, sing. 6: 1265. plur. 5: 1221.
 populo. 3: 1009. 4: 568. 6: 1141.
 populum. 6: 1245.
 populus. 6: 1277.
 portabant. 6: 189.
 portant. 1: 295. 4: 445. 6: 504, 630.
 arcta naturæ portarum claustra confringere. 1: 72.
 portas, nom. 1: 317.
 lethi portas cunctarier ante. 3: 67.
 portat. 6: 303.
 portatur. 6: 581.
 portenta. 2: 700. 4: 594. 5: 38, 835, 843.
 porticus, sing. 4: 428.
 portis. 6: 31.
 in portu clauda navigia videntur maris ignaris. 4: 438.
 poscere. 5: 1085.
 positis. 4: 1260.
 positura, subst. 1: 686, 818, 908. 2: 760, 1007, 1017, 1020.
 posituræ, subst. plur. principiorum. 2: 946.
 posituram, subst. 5: 690.
 posituris, subst. 2: 895.
 positus. 6: 1206.
 possedere. 5: 203.
 possedit. 1: 965. 4: 340. 6: 1048.
 possidat, possident. 1: 387.
 possideantur. 1: 391.
 possideat. 5: 610.
 possidet. 2: 586. 4: 331.
 post inde. 3: 528.
 posta, posita. 1: 1058. 3: 870. 6: 763, 965.
 postera, plur. 3: 980.
 posteraque, sing. 3: 1098.
 posterior. 4: 350. 6: 1049.
 posteriorque. 5: 1413.
 posterioribus, posterioribus signis. 5: 626.
 posterius, adv. a: 182. 5: 156, 993, 1112, 1257, 1285. 6: 327, 1199.
 postes. 3: 276. 4: 1171.
 postibus. 3: 370.
 posto, posito. 3: 884.
 postrema, sing. 5: 903. 6: 367.
 postulat. 6: 541.
 postulet. 2: 492.
 potans. 4: 1093.
 potat. 4: 1121.
 pote, possibile. 3: 1092.
 potentem. 3: 75.
 potentes. 2: 49. 3: 1040. 5: 1119. 6: 12.
 potesse, posse. 1: 666. 2: 225, 1009. 3: 320.
 potestas. 1: 77, 589. 2: 286. 3: 247, 264, 270, 278, 287, 335, 410, 557, 599, 674, 680, 856. 4: 64, 102, 491. 5: 43, 90, 566, 878, 1047, 1208, 1241, 1270.
 potestates. 2: 587. 5: 1238. 6: 64.
 potestur, potest. 3: 1023.
 potiri rerum. 2: 13.
 potis. 1: 453. 2: 849, 911, 1095. 3: 469, 555, 1082. 4: 615, 802, 1235. 5: 1, 561, 718, 879.
 potissimaque. 3: 781.
 quem terra posita. 4: 765.
 mortis lethique positum. 4: 770.
 potitur primordia. 2: 652.
 potius sceptrum. 3: 1051.
 potuendi. 4: 1069.
 præbebat. 5: 815, 989.
 præbens. 1: 230.
 præbent. 4: 721, 870.
 præbere. 1: 445. 2: 597. 3: 1004. 5: 125.
 tu te dictis præbere memento, audi. 2: 65.
 præbet. 2: 995. 4: 273, 418. 5: 583. 6: 892.
 præcellere. 2: 160.
 præcepimus. 6: 803.
 præcepit. 6: 1048.
 præceps. 3: 37.
 præcepta. 3: 10.
 præcessit. 4: 836.
 præciderit. 3: 636.
 præcipere. 5: 534.
 præcipitans imber. 6: 291.
 præcipitant. 2: 248. 4: 1015.
 præcipitanter cutrit. 3: 1076.
 præcipitarit, neut. 4: 632.
 præcipitavit. 1: 252. 6: 1038.
 præcipites, nom. 6: 1172.
 præcipientesque, nom. 2: 279. 4: 512. 6: 744.
 præclara, sing. 2: 1031. 5: 1173. plur. reperta. 1: 733.
 præclaram. 5: 158.
 præclara.

- prolixo. 4: 1238.
 proluvie larga. 5: 948. alvi
 nigra. 6: 1198.
 promeritis. 1: 62. 2: 650.
 promissa canum vis. 4:
 685.
 promissis, *subst.* 5: 92. 6:
 244.
 promittere. 1: 412. 3: 578.
 promittit. 3: 889.
 aperta promptaque cœli. 6:
 817.
 per populj passim loca
 promta. 6: 1265.
 in promptu. 2: 583. 3: 107.
 186. 4: 95. 6: 941.
 magis in promptu. 1: 878.
 in promptu omnibus mani-
 festumque. 2: 148, 246.
 in promptu cognita. 2: 867.
 prona. *sing.* vis venti pre-
 mit. 6: 559. *plur.* 4: 520.
 prono tramite viam mon-
 stravit. 6: 26.
 pronos. 6: 792.
 propagando. 5: 848, 854.
 propagante. 1: 281. 2: 996.
 propagare. 1: 196.
 propagent. 1: 21. 2: 173.
 propago, *nom.* 1: 43. 4: 995.
 5: 1026.
 propellat. 4: 195. 6: 1025,
 1027.
 propellens. 4: 287.
 propellere. 3: 163.
 propellit. 3: 162.
 properans. 3: 1080.
 properant. 5: 298.
 properanter. 5: 301.
 prope. 6: 148, 842.
 propinqua, *sing.* 6: 1216.
 propinquat terris. 5: 629.
 propior. 4: 339.
 propius, *adv.* 5: 709.
 proponere. 3: 627. manibus
 tepidum tactum. 6: 1163.
 proponit. 3: 184, 892.
 proporro, *ulterius.* 2: 978.
 4: 888. *longe.* 3: 276, 282.
 5: 313.
 propositum, *subst.* 6: 653.
 proprie. 1: 781. 6: 985.
 propriis. 2: 218, 5: 769.
 proprio. 2: 311, 845. 3:
 135, 1004. 4: 1134. 5:
 576, 714.
 proptitum, *proprie.* 2: 974.
 proprium. 2: 366, 656. 3:
 358, 840.
 propulsa. 5: 487.
 proquam largos ætus. 2:
 1136.
 proram. 2: 554.
 proruer. 3: 824.
 proruer summam possint.
 5: 369.
 prorumpere. 2: 264.
 prorumpit. 6: 590.
 prorumpitur in mare venti
 vis. 6: 435.
 prosciendere terram pressis
 aratris. 5: 210, solum
 terræ. 1294.
 prospectu maris in magno.
 6: 449.
 prospicere. 2: 1045. 4: 824.
 prostantibus paulum an-
 gellis. 2: 428.
 prosternere. 6: 242.
 prostrata siti, proquevolu-
 ta. 6: 1261.
 prostrati. *plur.* 2: 29. 5:
 1391.
 prostratum. 5: 1199.
 prostratus. 6: 785.
 protelo plagarum undique
 continuato. 2: 531.
 protelo stimulatrum fulgure
 fulgur. 4: 191.
 fati protollere fines. 5: 310.
 protrahæque. 6: 563.
 verum protrahere inde. 1:
 410.
 protrahere ad gestum pue-
 ros. 5: 1030. 4: 1182.
 protrahit in medium. 5:
 1387, 1453.
 protrudere. 4: 877.
 protrudit agitque aëra. 4:
 247, 281.
 protruditur paulatim tota
 moles, atque movetur.
 4: 889.
 provehat. 4: 195. 6: 1025.
 minutarum vitam provexit
 in altum. 5: 1433.
 providet. 4: 883.
 providit. 4: 882.
 provolat. 4: 1238. 6: 293.
 provolvit. 2: 469.
 provolvitur. 6: 552.
 proque voluta. 6: 1262.
 promovit immanem vim
 turbinis. 6: 446.
 proxima. 5: 104.
 proxima sunt ad vireas
 principiorum. 2: 134.
 prudens. 3: 762.
 pruina. 3: 20.
 pruina. 5: 217. 6: 528.
 pruina. 2: 431.
 pruinas. 2: 514.
 pruinis rigidis, frigore. 2:
 520.
 pubescere. 5: 672.
 pudens. 4: 1157.
 pudor. 6: 1242.
 pudorem vexare. 3: 83.
 puellas. 3: 1021.
 puellos. 4: 1245.
 puer. 3: 762. 5: 225, 882. 4:
 1046.
 pueri. 2: 54, 57, 577, 635.
 3: 87, 90, 448. 6: 34, 37.
 5: 1016.
 pueris. 1: 256, 935. 4: 11,
 403. 5: 814, 886. 6:
 1254.
 puerorum ætas improvida
 ludificetur. 1: 938. 4: 14.
 pueros. 5: 1020, 1030.
 puerum. 2: 635.
 conferre manu certamina
 pugna. 4: 841.
 pugnam. 3: 648.
 pugnant. 2: 409, 867.
 pugnantibus ventis. 6: 97.
 pugnare. 2: 230. 4: 964. 6:
 368.
 pugnas, *nom.* 4: 785, 1003.
 pugnasque edere. 2: 117.
 pugnat. 5: 728.
 pugnent. 2: 205. 5: 382.
 pugnet. 1: 780. 2: 793.
 pugno. 6: 433.
 pulchra. 4: 1118.
 pulchre degeret ævum. 5:
 173.
 pulchri. 4: 1227.
 pulchris. 5: 1113.
 pulchro. 5: 1115. 4: 1087.
 pulchros fâces. 5: 1233.
 pullorum tempestiva da-
 bant examina. 5: 1363.
 in pullos animales vertier
 ova. 2: 926.
 pullus equæ. 3: 763.
 pulsa, *sing.* 3: 828. 5: 1095.
plur. 3: 834. 5: 373.
 pulsare. 4: 880. 6: 1051.
 pulsarent æribus æra. 2:
 636.
 pulsariet, *pulsari.* 4: 932.
 pulsata. 4: 589. 5: 253, 1384.
 pulveris.

pulveris. 3: 382. 5: 254.
 pulverulenta. 5: 741.
 pumilio. 4: 1155.
 puncto temporis. 1: 1102.
 4: 165, 194. temporis,
 tempus. 2: 263, 455;
 1005. diei. 4: 201.
 puncto tempore. 4: 215.
 puncto tempore. 6: 229.
 pun gere. 2: 459.
 pungunt. 4: 629.
 puniceusque color. 2: 829.
 pupillas perterget. 4: 250.
 interfodiunt leonum.
 720.
 puppim. 4: 390.
 pupula. 2: 810. 3: 409.
 pura, plur. 4: 1074. 5: 500.
 puraque. 1: 507.
 liquidum, puramque vo-
 luptatem. 3: 40.
 purgat. 4: 342.
 purgatum pectus. 5: 44.
 purgavit pectora veridicis
 dictis. 6: 23.
 puri, plur. 5: 449.
 puro. 3: 18. 6: 399.
 puroque. 1: 647. 2: 781.
 purpura. 2: 829. 5: 1422.
 Melibæa. 2: 500.
 purpurea. 5: 1427.
 purpureæ. 2: 51.
 purpureusque colos con-
 chyli. 6: 1072.
 purum. 1: 659. aëra. 4: 328.
 purumque. 1: 776. 1029.
 push. 4: 1020.
 puta. 4: 1068.
 putabant. 5: 1177, 1178,
 1333.
 putabis. 5: 22.
 putamus. 6: 1004.
 putanda, sing. 3: 232.
 putandos. 2: 616.
 putandum. 2: 39, 193, 699,
 808, 1051. 3: 311, 668,
 686, 688, 803, 939. 4:
 117, 680, 777, 920. 5:
 303, 642, 751. 6: 245,
 261, 540, 665, 905.
 putant. 4: 1229. 6: 851.
 putantur. 2: 426. 4: 1258,
 6: 765.
 putare. 3: 802. 5: 160, 1040.
 6: 68.
 putari. 1: 767. 2: 908. 3:
 240.

putarunt. 1: 636, 766, 709,
 3: 98.
 putas. 1: 770, 915. 2: 79, 3:
 532, 698.
 putat. 4: 393, 839, 842. 4:
 471, 1133.
 putealibus lymphis. 6:
 1172.
 puteis. 6: 840.
 putemus. 5: 82.
 putentur. 1: 347. 4: 595. 5:
 125, 1044.
 puteos. 6: 847.
 putes. 1: 198. 2: 410, 414,
 470, 717, 841, 1009. 4:
 130. 5: 118.
 putet. 1: 876.
 putetur. 1: 866. 5: 128,
 755.
 putre corpus. 3: 583.
 putrefacta. 2: 897.
 putresque ruinas dabunt. 2:
 1145.
 putrescat. 3: 884.
 putrescere saxa. 5: 308.
 putrescit. 5: 830.
 putri corpore. 3: 774.
 putribus glebis terratum.
 5: 143.
 putricava. 2: 859.
 terram intemptivos cum
 putror cepit ob imbrēs.
 2: 928.
 tellus hūmida putrorem
 nata est intemptivis
 ex imbribus. 2: 871. in-
 tempest vis pluviusque &
 solibus ista. 6: 1099.
 pyrōpo rubro. 2: 802.
 Pythia quæ tripode ex
 Phœbi lauroque profa-
 tur. 1: 740. 5: 113.

Q Uadrata. 4: 237, 504,
 657.
 quadrataque turres,
 4: 354.
 quadrato. 2: 779.
 quadratum. 2: 779, 784.
 quadratum tentamus, rem
 quadratam tangimus. 4:
 235.
 quadrupedes. 6: 757.
 quadrupedum. 2: 536. 4:
 1258. 5: 787, 1201.
 queram. 1: 980. 3: 761. 4:
 76.

476.
 quærebant. 5: 972.
 quærendum. 3: 726, 922.
 quærentem. 1: 144.
 quærentesque. 5: 521. 6:
 199.
 quætere. 1: 333. 3: 10, 848.
 4: 966.
 quæres. 1: 104.
 quæremus. 1: 370. 4: 580.
 quæris. 3: 954.
 quærit. 2: 1043. 3: 515,
 1079. 4: 857. 5: 883.
 quæritur. 4: 780.
 quærant. 2: 978. 4: 465,
 709. 5: 232.
 quærantur. 4: 778.
 prece quærit, orat. 5: 1228.
 quærit, plur. 2: 729. 5:
 214.
 quæritaque, plur. 3: 5.
 quam, quantum. 1: 921. 2:
 334, 335.
 quamde, quam partem. 4:
 641.
 quasi si. 4: 1008.
 quasi vero. 6: 971.
 quassans. 4: 591.
 caput quassans grandis sus-
 pirat arator. 2: 1164.
 quassatis, nom. valis. 3:
 435.
 quassatum viribus avi cor-
 pus. 3: 452.
 quatientes. 2: 632. 5: 1314.
 valido quatientes impete.
 2: 326.
 quatiunt terrifico sonitu
 caelestia templa. 6: 387.
 quatiuntur conitru cæcula
 celi. 6: 95.
 queratur. 3: 968.
 quercus glandifera, 5: 937.
 querela. 4: 1175. 6: 1157.
 lassorum vox mixta voce
 querelæ. 6: 1243.
 querelam liquidam tollunt.
 4: 550.
 querelas. 3: 967. 4: 588. 5:
 1383.
 querelis. 4: 558. 6: 15.
 queruntur. 3: 77.
 querint. 5: 1341.
 quierit. 6: 855.
 quies. 2: 94. 3: 212.
 quiescant. 1: 31.
 quiescat. 5: 335.
 quiescunt. 3: 933. 4: 76.

quiescet, *quiescet*. 1: 346.
quietus, plur. 3: 18.
quiete. 1: 464. 2: 310. 3: 1051. 4: 456, 987, 988.
quietem. 3: 923, 952. 4: 905. 5: 981.
quietes intactas fronde canes naribus inveniunt. 1: 406.
quieti, *subst.* 4: 846.
quietos. 5: 169. 6: 72.
quietum. 2: 238. 5: 1126.
quingentos. 4: 411.
quingue. 3: 626. 4: 304. 5: 912.
quisse, *quovisse*. 5: 1044, 1421.
quit. 3: 553, 645. 5: 153. 6: 430, 554.
quod non consuevimus uti. 6: 1134.

R.

R Abie disticta minantur. 5: 1064.
rabiei. 4: 1076.
rabies. 4: 1110.
radantes. 6: 117.
radentia flumina ripas rodunt. 3: 257.
radere. 5: 1266.
radiantia sidera mundi. 4: 214.
radiari solis lumina. 5: 462.
radiarum insigne diei. 5: 699.
radices faxi. 2: 102. montis. 6: 695.
radicibus. 1: 353. 3: 326, 562. 5: 555, 806.
flammeus ardor exederat sylvas ab radicibus. 5: 1253.
arbuta evolvens radicibus hauritabimis. 6: 140.
radicibus evelli mala. 3: 311.
radicibus à vita se tollit. 3: 890.
radii, plur. 1: 148. 2: 59. 3: 92. 5: 485, 1352. 6: 39.
radiis. 2: 125. 5: 658, 703, 754. 6: 272, 523, 618, 737, 860, 869, 874, 964.
radiisque. 6: 268, 390.
radiorum. 2: 116. 4: 376.

5: 612.
radiorum, *solu* verberibus. 5: 1103.
radios insertim fundunt. 2: 144. interrumpat. 5: 766.
radios inter quasi rumpere lucis. 5: 288.
raditur oris janua viis expletis. 4: 535.
ramenta ferri. 6: 1043.
rami, plur. 5: 1099, 1283.
ramique, plur. 1: 253. 6: 135.
ramis. 2: 30. 5: 1364, 1392.
ramos. 1: 354, 1092. 2: 702. 5: 934, 1096.
ramosa, *sing.* arbor. 5: 1095.
plur. nubila, atque aspera. 6: 132.
ramosis principiis, *atoma* *ramos* habentibus. 2: 446.
raucienti, *purido* jam vilcere cadavera vermes expiant. 5: 719.
rancida, plur. cadavera perolent. 6: 1135.
rapaces fluvios. 1: 18. falces. 3: 650. amnes. 5: 342.
rapax vis solis equorum. 5: 398.
incomitata rapi certabant funera vasta. 6: 1223.
rapique. 2: 275.
rapidus undas. 4: 423.
vires. 5: 624.
rapidi, plur. leones. 4: 716.
ætheris æstus. 5: 520, fremitus. 1192.
rapidis canibus. 5: 890.
rapido percurrens turbine campos. 1: 274.
rapidoque rotantia turbine portant. 1: 295.
rapidos tranant amnes. 1: 15.
rapidum mare. 1: 721.
rapidus turbo. 6: 668.
rapit. 2: 279.
raptam Tyndaridem. 1: 465.
raprant turbine. 1: 280.
rapravlt. 5: 399.
raprim terra se pedibus subducit. 1: 1099. plani petit æquora campi. 3: 10151.

pedibus raprim tellus subtrahit. 6: 604.
rara, *sing.* 3: 236. 5: 196. 6: 862. plur. 2: 532, 859. 3: 377. 4: 458. 5: 445.
rara corporis. 5: 734. viarum. 6: 331.
rare foramina linguæ. 4: 625.
raras. 1: 744.
rareque facit, *rarefacitque*. 6: 232.
rarefacta, plur. 2: 1139.
rarefactum. 3: 443.
rarefecit. 6: 870.
rarefieri. 1: 649.
rarefcit. 5: 863, 890. 6: 875, humor ab æstu. 841.
rarefcunt. 6: 213, 512.
rarique, plur. 1: 657.
rarior. 6: 1022.
rariisque, plur. 1: 655.
rarum aëra. 2: 106.
rarus. 3: 445.
avius à vera ratione. 2: 229.
ratione animi. 2: 1043.
id non ab nulla ratione videtur. 4: 10.
quo ratione feruntur. 4: 448.
rationem expuere ex animo. 2: 1040.
rationes. 1: 106. 5: 56, 1182.
rationi. 3: 522.
rationibus. 2: 169, 178. 5: 197.
rationis. 1: 82. 3: 44. 4: 505, 620. 5: 65, 1210.
egestas. 2: 52.
rauca, *sing.* 4: 536. plur. 6: 751.
raucas. 6: 1187.
raucifonoque cantu. 2: 610.
raucifonos cantus. 5: 1083.
raucum reboat. 4: 548.
reamur. 2: 951. 4: 41. 5: 79. 6: 250, 764.
reantur. 6: 600.
rearis. 1: 81. 653. 2: 730. 4: 171. 5: 115, 248. 6: 535.
reboant citharis templa. 2: 28.
reboat. 4: 548.
recidere. 1: 857. 5: 281. 11: 1062.

recedant.

- recedant. 4: 63, 100.
 recedas. 4: 321.
 recedat à lapide hoc ferri natura. 6: 1040.
 recedens. 2: 1101.
 recedere. 2: 1127. 4: 699, 858.
 recedis ut plenus vitæ con- viva. 3: 951.
 recedit. 2: 229, 1118. 3: 1010.
 recedunt. 2: 1112. 3: 833. 4: 131, 741.
 recellit retro. 6: 572.
 receperat. 6: 22.
 recepit. 2: 992. 6: 145.
 recepta, plur. 2: 110.
 recipient. 2: 1000.
 receptat. 3: 504.
 recipient. 1: 668.
 receprum, adj. 1: 378.
 paulum recesseris ab re. 1: 411.
 recesserit. 3: 725.
 recessit. 3: 213, 440, 716. 4: 915. 5: 414.
 recipit. 3: 240. 6: 573, re- recreari. 3: 324.
 recipitque. 3: 321.
 reclamat ratio vera. 1: 617.
 reclusa, plur. ostia. 3: 367.
 reclusis foribus. 3: 361.
 recreat. 4: 868.
 recreata, sing. 1: 941. 4: 17.
 recreaverunt. 6: 3.
 recreavit. 3: 405.
 recreetque. 5: 278.
 recrescit. 3: 261.
 recta regione via. 2: 249.
 recto cursu. 6: 27, impete. 137.
 rectoque foras emittimus ore. 4: 552.
 rectum per inane feruntur corpora. 2: 217, 226.
 recubantem. 1: 39.
 recumbit. 6: 794.
 longe, longèque recurrant. 2: 109.
 reddant. 2: 1005. 4: 578, 1231.
 reddantur. 4: 108.
 reddat. 1: 1010.
 reddarques. 6: 1122.
 redde. 3: 132.
 reddabant. 6: 1196.
 reddenda, sing. 6: 607,
- reddere. 1: 210. 2: 179, 228, 762, 882, 986. 3: 179, 259. 4: 129, 150, 176, 463, 506, 576, 581. 5: 198, 715, 1167, 1247. 6: 608, 855, 918.
 reddetur. 6: 998.
 reddi. 1: 567, 573.
 reddidit. 3: 656. 6: 1137.
 reddit. 4: 311, 575. 5: 746. 6: 911.
 reddita, sing. 1: 204, 578, 629. 2: 64, 95, 141, 757. 4: 179, 765. 4: 619. plur. 2: 511, 679. 4: 324. 6: 533, 981.
 redditus. 6: 493.
 redducere. 5: 1336.
 reddunda, sing. 1: 54. 5: 67.
 reddunt. 4: 106, 291. 6: 812.
 redeant. 1: 674, 797. 2: 755. 863. 4: 994.
 rederit. 3: 860.
 redegit. 5: 404, 875.
 redeo. 5: 778.
 redeunt. 1: 250. 3: 1019. 4: 1017. 6: 570, 871.
 redeuntibus. 3: 312.
 redibant. 6: 1246.
 redibat. 5: 1140.
 redigantur. 1: 791. 2: 751.
 redimire. 5: 1393.
 rediret. 4: 32.
 redissent. 1: 542.
 redit. 1: 249. 3: 501, 504, 923. 4: 1110. 6: 637.
 redolere. 4: 700.
 reductum. 1: 229.
 reducunt. 4: 990.
 redundat. 6: 712.
 redundet. 5: 602.
 refecta, sing. 1: 236.
 refelli. 4: 481.
 referant. 4: 1212.
 referemus. 1: 700.
 referentes. 1: 425.
 nil referret. 1: 681.
 referri. 4: 323.
 referunt. 2: 633.
 referuntur. 5: 87. 6: 61.
 refugisse. 3: 69.
 refici. 1: 558, 563.
 reficit. 1: 264.
 ducitur, atque reflatur aer. 4: 936.
 reflexa, plur. 4: 444.
 refracta, plur. 4: 443.
- refrænat. 1: 850. 4: 1078. 6: 530.
 refrænât auctum natura. 2: 1120.
 refrænatur. 2: 283.
 refrænatus religionē. 5: 115.
 refrænavit. 2: 276.
 refrænet. 6: 567.
 refrigescit cunctando pla- ga per auras. 4: 707.
 refulget. 2: 779.
 refusans. 5: 726.
 refutat. 2: 866.
 refutatu ancipiti convin- cere falsum. 3: 524.
 regem. 1: 95.
 regere. 2: 1094. 3: 165. 5: 1127.
 reges, nom. 2: 49. 3: 1040. 4: 1007. 5: 1108.
 regesque, nom. 5: 1221.
 regibus. 5: 1135.
 regigni. 5: 245.
 consilium vitæ, regimen- que locutum est in men- te. 3: 95.
 regio. 1: 728. 5: 805.
 regione. 1: 957, 1040, 1072. 2: 554. 3: 609. 4: 575, 706, 787, 1265. 5: 535. 6: 66, 723, 742, viat. 21. 249, loci. 260, 293. in pectoris. 3: 141.
 è regione. 6: 343, loci. 833, quâ. 823.
 regionem. 6: 732.
 regionibus. 1: 65, 470, 964. 3: 617. 6: 119, 414, 762, 892.
 norma si rectis regionibus exit. 4: 517.
 regit. 4: 901.
 regna. 3: 848. 5: 1127.
 regnavit. 5: 396.
 regni. 2: 38.
 regnum. 6: 54.
 regula. 4: 516.
 reguntur. 2: 262.
 terra fumans humorem to- ta rehalat. 6: 522.
 rei, subst. 1: 689. 2: 111, 236, 548. 3: 931. 4: 883. 6: 392, 918.
 rejecta, sing. 4: 286, 574. plur. 1: 109.
 rejectæ, plur. crebra regul- su. 4: 106.

reſectant voces ad fidera
mundi. 2: 330.

reſicere. 2: 713.

reſiciat. 5: 640. 6: 80.

reſicit. 1: 35.

relatus. 5: 685.

relaxant vincla. 6: 355.

relaxat nodos. 6: 878.

reliſta. 4: 526. 5: 1415. 500.

reliſti. 3: 343.

reliſtis. 3: 1084.

relinquas. 1: 48. 516. 3:

412. mirari. 6: 654.

relinquat. 1: 704.

relinquebant volucres ova.

5: 800.

relinquere. 1: 659. 3: 613.

relinqui. 1: 447. 657. 4:

43. 5: 625.

relinquit. 1: 966. 3: 40.

124. 309. 5: 300.

relinquunt. 1: 744. 5:

1238.

reliquas. 4: 975.

reliquit. 3: 1038. 4: 1130.

5: 64.

reliquo. 3: 648.

rellat. 2: 1000.

relligib. 1: 79. 84. 102. 6:

1274.

relligione. 1: 64. 2: 680. 5:

115.

relligionem. 3: 54.

relligiones. 2: 43. 5: 87. 6:

61.

relligionibus. 1: 110.

arctis relligionum nodis a-

nimòs exolvere. 1: 931.

4: 7.

relliqua. 2: 954.

relliquiarum. 1: 1102.

relliquias. 3: 656. 6: 825.

relliquo. 1: 561.

remanat. 5: 270. 6: 635.

remanebat. 6: 1276.

remanent. 1: 247.

remaneret. 4: 923.

remanſit. 3: 403.

remaſſe. 3: 69.

in remediando. 4: 724.

remedi. 6: 1224.

remenſem. 2: 515.

remigii pennarum obſta-

aves vela remiſcunt. 6:

743.

remigrant. 2: 965.

remiſcaris. 6: 649.

remiſſcere. 2: 89.

membris manare remiſſis.

5: 850.

remittant. 2: 1125.

remittia. 6: 67.

remittit. 2: 199.

remittunt. 4: 314. 6: 743.

in remorando multis offen-

ſibus hæſitat. 6: 332.

remorantur. 2: 74. 6: 717.

remorari. 2: 564.

remoratur. 2: 157.

remordent peccata præteri-

tis annis admiſſa. 3: 839.

remordet. 4: 1128.

remorum pars edita ſuprà

rorem ſalis. 4: 441.

remota, ſing. 4: 254. 271.

289. 5: 149. plur. 2: 838.

4: 306. 5: 579.

remota, plur. 4: 811.

remotis. 2: 534. 3: 405.

remotum. 3: 835. 5: 126.

837. 6: 853.

removet. 3: 895.

à vita natura removit. 5:

351.

de nihilo renata viſceſcit

copia rerum. 1: 655. 758.

renideſcit ære teſſus. 2:

328.

domus argento fulgens au-

roque renidet. 2: 27.

renovare. 6: 1074.

renovent. 2: 591.

renutiant. 4: 604.

renutat. 3: 351.

reparandis. 1: 548.

reparare. 1: 551. 624. 3:

978. 5: 667.

reparari. 1: 561. 1036. 5:

733.

repentis itum animalis. 3:

389.

reperire. 2: 849. 3: 318.

999. 1063. 4: 1112. 5:

846. 6: 531. 1078.

reperiri. 1: 489. 6: 1248.

reperier, reperiri. 4: 482.

reperta, ſing. 1: 248. 433.

505. 2: 525. 3: 151. 204.

238. 5: 60. 336. 1280.

1285. 1385. 1413. plur. 1:

137. 733. 3: 420. 4: 850.

5: 13. 839. 1443. 6: 7.

repertam. 5: 1418.

repertis. 5: 2.

repertores doctrinarum, et

que lepotum. 3: 1049.

reperum. 1: 953. 5: 1112.

1240. 1278. 6: 5.

reperus. 5: 337.

repetam cæptum pertexte

dictis. 1: 419. comme-

morare. 6: 936.

repetentia. 3: 863.

repetunt. 1: 782. 4: 792.

repet paulatim nubes. 6:

1119.

repiteque. 6: 661.

replebat. 5: 990.

replent. 6: 718.

replerat. 6: 1270.

repleti. 2: 535.

repleta, ſing. 2: 805. 5: 41.

plur. 4: 650.

replerum. 2: 1168.

repletur. 1: 395. 4: 372.

379. 5: 812.

repletus. 6: 259.

replevit. 4: 345.

reponit. 5: 684.

reponunt. 3: 105.

repoſcit. 2: 369.

repoſco. 6: 928.

repoſcunt. 4: 659.

repoſta. 1: 36. 3: 347.

reprehendere. 3: 598. 4:

500. 6: 588.

reprehendit. 4: 488.

reptant lanigera pecuda.

2: 318.

repugnant. 5: 1036. 1081.

repugnat. 1: 694. 3: 354.

4: 1081. 1262.

repulſa. 2: 129. 644.

repulſantes. 4: 583.

repulſantia. 4: 912.

repulſi. 6: 570.

aſſiduo crebroque repulſu.

4: 105.

repulſum à vera ratione

longè. 1: 879. nimis. 5:

407. procul. 6: 767.

reputas. 3: 724.

requies. 1: 991. 4: 128. 6:

93. 933. 1176.

requieſcere. 1: 1058.

requirant. 6: 260.

requiras. 3: 1050.

requirit. 2: 293. 366. 3:

932.

requiro. 1: 646.

requirunt. 1: 641.

reſcindere vias. 2: 406. va-

lidas ævi leges. 5: 59.

reſerua

- referata, viget genitalis au-
 ra Favoni. 1: 11.
 refervans. 1: 608. 5: 857.
 residere. 2: 1009. 3: 399.
 residit. 2: 283. 5: 1424.
 resi' ire. 1: 1045. 4: 324.
 689.
 resitit. 5: 208.
 resolvant. 2: 62.
 resolvat. 1: 52, 416.
 resolvi. 1: 612, 1054. 5:
 771.
 resolvit. 6: 966.
 resoluta corpora, & in aëra
 versa. 5: 279.
 resolutio. 3: 575.
 resorbet. 6: 695-1053.
 respectabant. 5: 973.
 respectans. 6: 1332.
 respectat. 5: 376.
 respice. 3: 985.
 respicere. 5: 1444.
 respicias. 3: 867.
 respiciunt. 4: 1152.
 respirant. 6: 569.
 respirent venti. 6: 567.
 respondemus. 3: 963.
 respondent. 4: 168, 214.
 responsa ex adyto cordis
 dedere. 1: 738.
 respuat tigna humor aque.
 2: 197.
 respuere ictus. 3: 808. 5:
 373.
 respuis ex animo. 6: 67.
 ab se respuit. & 1052.
 lumen per coram transit,
 at imber respuitur. 2:
 389.
 restandi. 1: 111.
 restant. 3: 960. 6: 81.
 restantia claustris. 2: 450.
 restat. 3: 546, 1088. &
 1081.
 restet. 1: 1004. 5: 228.
 restinguere. 5: 121.
 restingui. 4: 1980.
 restinguit. 4: 871.
 resulant. 2: 97, 199.
 resupini, *sing.* spiritum ora.
 1: 38.
 repeniant cælum à terris.
 2: 728.
 retexens. 3: 268, 390.
 retexit. 1: 530.
 retibus. 4: 1140.
 retinebit. 5: 179.
 retinent. 4: 415.
 retinentque. 2: 663.
 retinentes. 1: 496.
 retinentia. 2: 25.
 actarum rerum retinentia,
recordatio. 3: 675.
 retinentur. 2: 453.
 retinere. 3: 119, 257. 4:
 1059, 6: 518.
 retineri. 2: 467.
 retorta, *sing.* 3: 30.
 retractant. 4: 1193.
 retractis. 6: 481.
 retractet. 4: 1263.
 retrahuntur. 2: 154.
 retribuatur. 5: 278.
 retrocita. 4: 548.
 retulerunt. 6: 678.
 retusum. 5: 1273.
 revelli. 1: 602.
 reverentur fulgorem ab au-
 ro. 2: 50.
 revertens. 5: 615, 657.
 reverti. 1: 238, 757, 785. 2:
 129, 960. 4: 322, 443. 5:
 634.
 revertit. 3: 1074. 5: 1152.
 revicta. 1: 587.
 revictæ vires cadunt. 5:
 410.
 revincent oculi nares. 4:
 490.
 revincta, *sing.* 3: 554.
 revisit. 3: 1080. 4: 1110.
 crebra revisit ad stabulum.
 2: 360.
 nostros oculos rejecta revi-
 sit. 4: 286.
 revisunt. 4: 394. ad hanc.
 5: 635.
 revocantes. 3: 469.
 revocare. 2: 956. 3: 928. 6:
 291.
 revocari. 1: 267, 545.
 revocatum. 4: 1236.
 revocatur ad diluvium im-
 bribus. 5: 256.
 sursum revomit magis, atque
 remittit. 2: 199.
judm. 4: 1160.
 ridet, *ridet.* 5: 1063.
 ridum inhorrebat. 6: 1193.
 ridebat. 5: 1394.
 ridet. 1: 8. 4: 1118.
 ridenti imbuta lepore. 2:
 501.
 ex non ridentibus auctus,
 2: 985.
 ridentibus undis pellicere
 in fraudem. 5: 1003.
 ridere. 2: 982, 985.
 subdola rider placidipella-
 cia ponti. 2: 559.
 ridicula hæc, ludibriaque
 esse videmus. 2: 46.
 ridit. 3: 22.
 rigando. 5: 594.
 rigantque. 6: 612.
 rigantes. 6: 520.
 rigantur. 4: 1023.
 rigare cælum. 4: 203.
 rigat Ægyptum Nilus. 6:
 714.
 rigere frigore. 3: 904.
 riget. à rigare. 5: 602.
 rigida morte strati jace-
 bant. 6: 1194.
 rigidas. 5: 763.
 rigidis pruinis. 2: 520.
 rigidum frigus. 1: 356.
 rigor auri conlabefactus
 solvitur æstu. 1: 493.
 rigorem. 5: 639, 745.
 rigoris. 6: 306, 367.
 ripas. 2: 345. 5: 257.
 ripis. 2: 362.
 risu tremulo concussa ca-
 chinnet. 1: 918.
 risus. 4: 1133. 5: 1402.
 ritè. 1: 496.
 ritu. 4: 1258. 5: 118, 921.
 6: 1153. volucrum flam-
 marum. 1: 1095.
 rivus. 5: 1371.
 rivum. 2: 30. 5: 1392.
 argenti rivus & auri. 5:
 1255.
 rixantes. 6: 1284.
 robora. 5: 818, 893. ligna.
 4: 54.
 duri robora ferri. 2: 449.
 roborat. 4: 1032. 6: 341.
 robore laxi. 1: 881.
 robor. 3: 1030. adultum
 frangit. 2: 1130.
 robustus. 3: 450.
 robustus. 5: 931. 5: 1251.
 roditur. 5: 259.
 rodunt. 5: 257.
 rogarunt. 6: 3.
 rogorum. 6: 1281.
 Romanis. 1: 41.
 Romulidarum. 4: 687.
 rorantem ora lacrimis. 3:
 470.
 rorantibus lacrimis. 2: 976.
 rore. 1: 451, 777. 5: 451.

rore recenti gemmantes
herbæ. 2: 319.
herbæ rore vigentes. 2:
361.
rorem solis, *aquam mari*.
4: 440.
roremque liquorum. 1:
771.
roriferis terram nox obruit
umbris. 6: 864.
ros. 1: 1191.
rosam. 1: 175.
rosarum floribus. 2: 627.
rosea face sol inferret lumi-
na cælo. 5: 974.
rosea sol lampade lucens. 5:
605.
rosam auroram. 5: 655.
rota, *nom.* 5: 433, 565.
rotantque. 6: 201.
rapido rorantia turbine
portant. 1: 295.
rotarum orbes. 6: 550.
rotas. 3: 650. 5: 517.
rotunda, *plur.* 4: 363, 505,
958.
rotundæ, *plur.* 4: 355.
rotundis. 2: 402, 451, 457,
465, 466. 3: 187, 196,
206. 4: 456.
ruant cæli tonitralia tem-
pla supernè. 1: 1098.
ruantque. 4: 521.
ruat ratio omnis. 4: 510.
rueant. 6: 209.
rubeat. 5: 463.
rubeñtes. 6: 1144.
rubeñti. 2: 35.
ruber. 4: 1044.
rubere. 6: 1164.
rubro. 2: 802.
rubrum. 4: 406.
ruebant ad terram minanti
mente. 5: 1324.
ruere. 4: 495, 521. 5: 308.
314.
ruet moles, & machina
Mundi. 5: 97.
ruina. 3: 583. 4: 940. 6:
155, 606.
ruinas. 1: 741, 1100. 5:
348. 6: 571, 801. putres
dabunt. 2: 1145.
permittas dabant equitum
peditumque ruinas. 5:
1328.
ruinis. 6: 543, *comple-*
599.

ruit, *neut.* 1: 290. *adv.* in-
gentes naves. 1: 273. are-
nam. 6: 726.
rumpat fœdera. 2: 254.
rumpere. 6: 431. vincula
amicitiar. 3: 84.
rumpi taciturna silentia. 4:
587.
rumpunt pectora fremitu.
3: 298.
rupes, *plur.* 5: 203. 6: 538.
rupta, *sing.* 5: 300.
pascua reddere rura. 5:
1247.
rusticæ vela. 4: 73.
ruuntque impetibus cre-
bris. 1: 293.

S.

Saccatum hñmorem. 4:
1022.
sacer. 6: 660, 1165.
sacra, *subst.* 5: 1162, 1163.
sacrorum solemnī more
perfecto. 1: 97.
antiquo more sacrorum. 2:
610.
sæva, *sing.* 6: 457. *plur.* 5:
860, 995.
sævas. 3: 806, 1009. 5:
1233.
sævi, *sing.* 1: 475. *plur.* 5:
1313, 1326.
sævive, *sing.* 4: 1010.
sævivat. 2: 1102.
sævibat. 5: 1001.
sævus, *nom.* 5: 223, 985,
1010.
sævix calcaribus ictus amo-
ris. 5: 1074.
sævixque minaci murmure
pontus. 1: 277.
sævus. 3: 307. 5: 1308.
sagacem animum. 2: 839.
4: 910.
sagaci ratione. 1: 131, 369,
animo. 403. mente. 1:
1021. 5: 421.
missus bis mille sagittæ. 4:
410.
sagittis. 4: 1271.
sal. 4: 1155.
velco sale, *edaci* saxa peresa.
1: 327.
salicis. 2: 361.
salirent. 1: 188.
salientum. 4: 1193.

rorem salis, *aquam mari*.
4: 440.
saliva. 4: 642.
salivas. 4: 1101.
salva, *plur.* 6: 1187.
salvas lacrimas fundere. 1:
126.
salvas lacunas. 3: 1044. ur-
das. 6: 891, 894.
salvi saporis humor. 4: 223.
6: 918.
salvis lacrimis. 1: 919. lacri-
mis. 5: 792, *fluctibus*
1079.
salso. 3: 492. 5: 129, 483,
6: 473, 634.
salsus. 5: 488.
saltantes. 4: 977.
saltibus. 3: 11.
saltu. 3: 133. 5: 560, 1317.
saltum. 5: 1250.
saltus, *fluvius*. 2: 355. 5:
1385.
salvas, *nom.* 3: 696.
salus. 4: 509.
salutantum. 1: 319.
salute. 2: 625, 5: 1214.
salutem fulcire. 3: 126.
præstare. 4: 154.
salutem, *viam* in æternum
sepelire. 2: 570.
saluti. 1: 44. 6: 601.
salutis. 3: 325, 349, 832.
summa salutis, *salus*. 2:
862.
Samothea ferrea. 6: 1042.
sanari. 3: 509.
sancitum. 1: 581.
sancta, *sing.* 3: 372. 5: 621.
plur. 1: 1014. 2: 434,
1092. 5: 75. 6: 69, 416,
1270.
sanctus. 5: 148.
sanctius, *adv.* 1: 739. 5:
112.
sancto. 1: 39. 6: 75.
sanctum. 1: 731. 5: 310.
sanguen, *sanguinem*. 1: 860.
sanguenque. 1: 837.
sanguine. 1: 86, 867. 2:
631. 3: 70, 443, 683, 790.
4: 1207, 1229. 5: 134,
1128, 1200, 1326, 1327,
1420. 6: 474, 500, 1146,
1283.
sanguinis. 1: 838, 882. 3:
43. 5: 901. 6: 1203. su-
men expirans. 2: 354.
sanguis.

- sanguis 1: 853. 2: 194. 3: 249. 4: 1043, 1068. 6: 1201.
 sapere. 2: 983, 986.
 sapient. 3: 753.
 sapienti. 3: 761.
 sapientia, *subst.* 5: 10.
 sapientibus. 2: 986.
 sapientum. 2: 8. 3: 58.
 sapit. 3: 146.
 sapiunt alieno ex ore. 5: 1132.
 sapor. 2: 678, 683. 3: 268. oris. 4: 489, 497.
 sapore. 1: 885. 2: 401. 6: 21. mellis. 4: 675.
 saporeque. 6: 780.
 saporem. 2: 856. 6: 868.
 sapores. 2: 430. mellis. 2: 503.
 oris sapor. 2: 510.
 saporis. 6: 928. falsi. 4: 223.
 saporum. 4: 710.
 satiare. 3: 1017. 4: 1095.
 satiare, *satiare* videndi festus. 2: 1037. cibi. 5: 1390.
 ad satietatem, *satiatatem* ter-
 ra ferarum scatit. 5: 40.
 satiati. 2: 320.
 satiosis & infitionis origo. 5: 1360.
 satum. 4: 1226.
 satur ac plenus rerum. 3: 973.
 satur aut lassus. 4: 954.
satvug. 4: 1041.
 Saturnus. 2: 637.
 capripedes Saryros. 4: 584.
 faucia. 4: 1041.
 faxa. 1: 290, 327, 492. 4: 141, 148, 578, 1279, 1280. 5: 308, 494, 948, 949, 999. 6: 228, 538, 540, 687, 692, 700, 942, 988, 1066.
 faxea, *plur.* 1: 317. 4: 703. 5: 982. 6: 951.
 faxi. 1: 881. 2: 102. 3: 905. 4: 267, 269. 6: 1062.
 faxis. 1: 349, 454. 3: 787. 5: 131, 966. 6: 194.
 faxo. 6: 1054.
 horribilis de faxo *judu*
 deorsum. 3: 1029.
 faxorum. 4: 362.
 faxum. 3: 993.
 adverso nixantem monte
 trudere faxum. 3: 1014.
 scandere gradus adultæ
 tatis. 2: 1122.
 scandit. 3: 651.
 ahenis in scaphis. 6: 1044.
 scapique, *plur.* 5: 1352.
 quales expiret. Scaptesula
 subter odores. 6: 810.
 scatere, à *scato*. 5: 597, 950. 6: 896.
 scatit. 5: 41. 6: 891.
 scelere immani. 5: 119.
 sceleris viam endogredi. 1: 83.
 scelerisque. 3: 1028.
 scelerosa, *plur.* atque impia
 facta. 1: 84.
 scelerum. 3: 61.
 scelus averfabile. 6: 389.
 scena croco Cilici perfusa.
 2: 416.
 scenai, *scena*. 4: 77.
 scenaique, *scenaque* splen-
 dere decore. 4: 980.
 scepra. 3: 1051. 5: 1136.
 scibant, *sciebant*. 5: 951, 957.
 scibat, *sciebat*. 5: 932.
 scinditur. 3: 530, 640. 4: 150.
 alia scindunt cuppedine cu-
 re. 5: 1007.
 scinduntur. 4: 91.
 scintilla. 4: 610. 5: 608.
 scintillare. 6: 644.
 Scipiades belli fulmen, *Sci-*
pio. 3: 1047.
 sciri. 4: 471, 472.
 ad scopulum ire. 2: 1172.
 scorta. 4: 1267.
 scribundis. 1: 25.
 scriptorum secla priora.
 3: 629.
 ratio scruposa. 4: 526.
 scrutantes ferro abdita ter-
 ræ. 6: 809.
 scrutemur. 1: 830.
 scrutentur sub magno pe-
 ctore. 3: 998.
 Scyllarum membra. 4: 736.
 Seyllas. 5: 851.
 scymnique leonum. 5: 1035.
 secandis. 1: 747, 844.
 secando. 1: 534.
 secedit. 5: 795.
 secernat. 3: 637.
 secernere. 4: 469. 5: 447.
 secernier, *secerneri*. 3: 263.
 secernundi. 2: 472.
 secernunt terras ac mare.
 2: 728.
 hoc seclius. 6: 314.
 secla, *secula*. 3: 961, 1103.
 secla, *species*. 1: 21. 2: 173, 1112, 1152. 5: 848, 853, 860, 864, 986, 1026, 1083.
 secla vitalia. 1: 203.
 secla hominum, *genera*. 1: 468. 5: 340.
 mortalia secla, *animalia*. 1: 1091. 2: 1153. 5: 789, 1168, 1237.
 secla animantium. 2: 77.
 secla, *geni* pavonum aurea
 ridenti lepore imbuta. 2: 502.
 secla, *genera* ferarum. 2: 994, 1075. 5: 753. 4: 415, 690. 5: 945, 965, 980, 1058. 6: 1218.
 secla priora scriptorum. 3: 629.
 postera secla. 3: 980.
 secla percocta, *Mauri*. 6: 722.
 nigra virum percoctaque
 secla calore. 6: 1107.
 serpentina secla ferarum,
serpentes. 6: 766.
 secla morbi. 6: 111.
 secla buccera, *boves*. 6: 1240.
 secli, *generis*. 2: 1078.
 secludere terram, solis lu-
 mine, *separare* à solis lu-
 mine. 5: 752.
 seclum. 4: 1220. 5: 1020.
 secreta, *adj.* sing. 1: 174. 2: 911. 3: 625. *plur.* 3: 551. 4: 87.
 secreta, *sing.* cibo, *privata*.
 1: 195. *plur.* reposita, *pri-*
vata calore. 2: 842.
 secretique, *plur.* ætheris.
 ignes. 5: 449.
 secreto, *separato*. 5: 448.
 secretum, *separatum*. 1: 597.
 secretumque, *separatumque*
 & sejunctum esse. 1: 432.
 secta, *sing.* *adj.* 5: 273, 61
 638.
 sectam divitiis sequun-
 tur. 5: 1114.

pacis ventorum, animarumque
secundae, *venar secundar.*
s: 1229.

secundo. 4: 1134.

secundum, *pos. res.* 3: 35.

secura, *fig.* 3: 211.

securam. 5: 952.

falces, siccatae securae. 3:

1009. 5: 1233.

securus, *nom.* 3: 990.

securum. 5: 83. 6: 57.

secura, *fig.* 2: 578. 3: 943.

4: 375. *plur.* 5: 471.

securae, *plur.* 5: 866.

sedantes. 2: 662.

sedare. 2: 955. 4: 848. 5:

943.

sederent. 5: 475.

sedes, *nom.* *plur.* 1: 993. 3:

147, 154, 452, 1187. 6:

417, 573, 871.

sedesque, *nom.* *plur.* 3: 18.

sedibus. 2: 964. 3: 617. 4:

1035. 5: 145. 163. 6:

798.

segetes. 5: 607, 1971.

seque-gregari, *fig.* *gregari.*

1: 453.

sejuncta, *plur.* 2: 860.

sejunctaque, *fig.* 1: 59. 2:

647.

sejunctis suppositisque. 6:

542.

sejunctum. 1: 432.

sejunctus. 2: 18.

sejungi, *seque-gregari.* 1:

453.

sejungunt. 2: 727.

semen. 4: 1025, 1032,

1034, 1202, 1240.

semanimo corpore. 6:

1286.

semiferas hominum spe-

cies. 2: 701.

semiferi capitis. 4: 591.

semitharaxis corporibus

scyllar. 5: 890.

semina. 1: 52, 177, 608,

854, 901. 2: 439, 480,

496, 724, 754, 759, 775,

832, 1058, 1071, 1107,

3: 128, 127, 393, 595,

713, 727, 870. 4: 331,

935, 648, 653, 719, 999,

1208, 1250, 1254, 1260,

5: 659, 667, 850, 914. 6:

159, 181, 200, 205, 212,

216, 271, 275, 315, 342,

445, 456, 506, 519, 662,

672, 789, 841, 863, 867,

876, 884, 896, 899, 1001,

1091.

semina rerum corpora. 2:

676, 832.

seminaque. 2: 1051.

semine. 1: 161, 190, 207,

222. 2: 419, 732, 823,

990. 3: 746, 750, 764. 4:

1038, 1059, 1204, 1218,

1222, 1231, 1233, 1240,

5: 888, 886, permissio.

2: 587, 686.

seminibus. 1: 170. 2: 284,

707, 1069. 3: 128, 218,

231. 4: 652, 1252. 5: 437,

caruleis. 2: 772. sapien-

tibus. 987, sensu carenti-

bun. 989.

seminioque. 3: 946.

semine seminioque. 3:

764.

seminis. 1: 186. 4: 1266.

triste leonum seminium.

9: 742.

senecta, *fig.* 1: 59. 2: 19,

647. *plur.* 3: 66.

semona, *plur.* 4: 811.

se senectura à caritatehibe.

1: 46.

senecta mune. 5: 864, 894.

senectam. 4: 1249.

senectis moribus. 3: 775.

senectum. 1: 415.

senescere. 2: 73. 3: 447. 4:

319.

senescunt xvo, macieque.

1: 326.

senex-cervus. 5: 614.

seniorque. 3: 968.

sestra. 4: 1125.

sestis. 4: 1171.

sensibu', *sensibus.* 4: 468.

ex non sensibu', *ex insens-*

ibun. 2: 929.

sensibus. 1: 690, 694, 701.

2: 312, 407, 408, 604. 3:

361, 826, 650, 873. 4:

465, 480, 486, 511, 524,

972. 4: 155, 566, 1133.

senifer motus. 3: 273.

seniferis moribus. 5: 937.

seniferos. 3: 246, 596, 600-

tus. 241, 380.

senile. 2: 887, 894, 901.

senilia. 2: 892.

senilibus. 2: 901.

senatus. 1: 497. 3: 844. 4:

284.

senit. 1: 91.

sensu. 2: 19, 399. 651. 803,

914, 971, 989. 3: 102,

114, 357, 536, 685, 692,

4: 450, 485. 5: 145, 1057,

6: 782, 960. causa. 4: 127.

sensuque. 3: 896. 5: 126.

ex non sensu, *ex insensu.* 2:

931.

sensum. 2: 439, 889, 907,

912, 923. 3: 99, 105, 116,

239, 288, 353, 526, 534,

635, 888. 4: 265, 581,

528, 629, 672, 674. 5:

1171.

sensuque. 3: 769, 853. 4:

757.

sensu, *fig.* 1: 424, 461. 2:

435, 903, 973. 3: 337,

368, 369, 545. 4: 424,

919, 925, 947. 6: 468.

plur. 1: 304, 448, 594,

694, 697, 751, 961. 2:

138, 403, 422, 449, 453,

443, 469, 879, 886, 892,

910, 929, 931, 937, 942,

945, 958, 1005. 3: 504,

549, 610. 4: 111, 437,

481, 499, 515, 525, 530,

708, 712, 767, 853. 5:

572, 1086, 1414. 6: 984

animi. 3: 577.

senectia. 3: 372, 449. 4:

565. 5: 621.

seniat. 3: 1075. 4: 526. 5:

208.

senibus. 2: 461. 5: 208.

senitatus. 2: 746. 3: 382,

385, 390, 447, 634. 4:

229, 268, 269, 659, 621,

796. 5: 343. 6: 234, 949,

360.

senitire. 2: 810, 864, 902,

909, 972, 982. 3: 335,

351, 355, 558, 606, 625,

633, 645, 834, 866. 4:

230, 282, 285, 495. 6:

995.

seniscant. 3: 394.

seniscere. 4: 590.

sentit. 2: 812. 3: 855. 5:

1032.

sepelire. 6: 1245.

sepelire in aeternum solu-

tem vitam. 2: 570.

sepeliri. 1: 994.

Sequire.

- sepire. *s.* 1250.
 sepult. *s.* 469, 471.
 septa, *sing.* 6: 1146. *plur.* 1: 335. 6: 87, 783. domo-
 rum. 1: 490. 6: 227, 859.
 faxea. 4: 703.
 sepulchrum. *s.* 260.
 sepulta, *sing.* 6: 1269.
 sepulci. *plur.* somno. *s.* 973.
 sepulcia somno. 1: 134. un-
 dique venies. 6: 192.
 sepultura, *subst.* 6: 1276.
 sequaces cura. 2: 47. mo-
 rea. 3: 316.
 sequantur. 1: 1097. 3: 915.
 sequat. 1: 979. 2: 982.
 sequatur. 1: 362. 961. 2: 255, 268. 4: 819. 6: 78, 338, 605, 1006, 1012.
 sequentem. 4: 368.
 sequenti. 4: 189.
 sequenter. 3: 981.
 sequetur. 1: 437. 2: 491. 3: 665.
 sequi. 4: 368, 513. 6: 1041.
 sequimur. 1: 157.
 sequitur. 1: 17. 3: 419, 622, 742. 4: 933. 5: 740, 746. 6: 182, 289, 1013.
 sequor. 3: 3. disponere. *s.* 530.
 sequuntur. 3: 416, 480. 4: 277, 347, 992. 5: 749, 1114. 6: 808.
 sequebantur volnera vasta. *s.* 1289.
 serena, *sing.* 6: 98. *plur.* 2: 8. 4: 213. 5: 1189.
 serena comi concutiat soni-
 tu. 2: 1099.
 serenata. 4: 138. vitam. 2: 1093.
 serenae noctes vigilare. 1: 143.
 sereno, *nom.* vultu. 3: 294.
 cetera. 6: 246.
 serenum lumen. 2: 149.
 serescunt vestes dispanse in
 sole. 1: 307.
 sermo. *s.* 1396. perpetua. 4: 541.
 sermone. *s.* 122. 150.
 sermonem. 4: 837.
 sermonis. 1: 832. 3: 260.
 serpens. 1: 416.
 serpens, *subst.* 4: 642. 5: 34, 691, 443. 6: 660.
 lubrica serpens exiit in
 spinis vestem. 4: 58.
 serpentina fecula ferarum, *ser-
 pentis.* 6: 766.
 serpentis, *subst.* 3: 658.
 serpere. *s.* 524.
 aer inimicus serpente coepit.
 6: 1118.
 seras stridentis horrorem.
 2: 410.
 servabant. 6: 1024.
 servans. 6: 39.
 servant. 1: 191. 6: 922.
 servantur. 4: 690.
 servat. 6: 992.
 servare. 2: 572. 4: 67, 636, 1060. 6: 1408.
 servari. 4: 107.
 servat. 3: 655. 4: 560.
 servata, *sing.* 1: 1028. *plur.* 1: 550.
 servator. 4: 687.
 servet. 4: 300.
 servire. 4: 1000. 6: 15.
 servitium. 1: 456.
 seta. 4: 934.
 setaeque, *plur.* 5: 786.
 setigeris subus amaraci-
 num acre venenum. 6: 974.
 setigerisque subus. *s.* 968.
 severa silentia noctis. 4: 462. noctis signa. *s.* 1189.
 pelage severa. *s.* 36.
 severi, *plur.* agricolae. *s.* 1356.
 zephyri cava per calamo-
 rum sibilis. *s.* 1382.
 seccare. *s.* 391.
 seccari. 6: 626.
 siculum, *scutellum* peragros
 flammam tempestas domi-
 nata. 6: 642.
 scyonia. 4: 1118.
 scidana. *s.* 493.
 sidera. 1: 232. 2: 209. 4: 392. 5: 69, 116, 434, 454, 515, 623, 648. Mun-
 di. 1: 788. 2: 330. nodis.
 1: 1064. serena. 4: 214.
 candida. *s.* 1209.
 palantia sidera solis & lu-
 nae. 2: 1030.
 sidere. 3: 389.
 Sidone Tyria. 6: 584.
 sicut, *sub.* 2: 1578.

- sicut, *sub.* 3: 102.
 signa. 1: 2, 318. 2: 621. 3: 520. 4: 446. 5: 519, 627, 632, 635, 641, 1289, 1449. 6: 220, 221, 1180.
 signi. *s.* 916.
 signifer. *s.* 460.
 signiferi, *sing.* 5: 960. athe-
 ris. 6: 480.
 significant. 1: 13. 2: 127, 640, 1015. 3: 484.
 significatio. 2: 616.
 significatio. *s.* 1021.
 significat. 4: 700. 5: 508.
 signa. 1: 1088. 4: 814. 5: 533, 626, 630, 638, 694, 997. preffis. 3: 4.
 signisque. *s.* 1427.
 signorum. *s.* 710.
 signum. 1: 881. 5: 634, 686.
 silanos. 6: 1263.
 silanus. 4: 1162.
 silentia. 4: 464, taciturnas.
 587.
 silerena. 2: 505.
 silices. 1: 572. 2: 449. 5: 314.
 silicum. 6: 683.
 similita, *plur.* 1: 688. 4: 364.
 simplex. 3: 222. 5: 613, 619.
 simplice natura. 1: 1012.
 simplicitate. 1: 549, 575, 603, 606. solida. 2: 156.
 simula. 4: 1162.
 simulacra. 1: 124. 1059. 2: 24. 3: 434. 4: 34, 97, 126, 131, 155, 160, 165, 177, 192, 211, 240, 258, 304, 314, 318, 322, 328, 347, 352, 359, 604, 613, 728, 739, 757, 759, 762, 782, 789, 793, 799, 874, 974, 993. 4: 1026, 1054, 1056, 1088, 1092, 1094, 1163. 6: 75, 418.
 simulacraque. 4: 39, 737. 5: 76, 109.
 belli simulacra cedere. 2: 42.
 belli simulacra cientes. 2: 324.
 simulacris. 4: 335.
 simulacrum. 2: 111. 4: 150.
 sincera natura. 3: 531.

- finceris, *integris* membris. 717.
 non fincerum sonere. 3: 886.
 finet. 1: 333.
 singillatim. 4: 104, 807.
 singula. 2: 396, 397. 3: 373. 4: 259.
 singula quæque. 2: 165.
 singulariter. 6: 1065.
 singultus. *plur.* 3: 479.
 singultusque, *sing.* 6: 1158.
 sint. 5: 504, 505. 6: 398.
 Sisyphus. 3: 1008.
 sistere. 1: 1015, 1056. 2: 675.
 sistit. 4: 417.
 sita, *sing.* 2: 801. 3: 307, 860. 6: 879. *plur.* 1: 428. 4: 348.
 siti prostrata corpora jacebant. 6: 1262.
 sitiens. 4: 1018, 1090.
 sitientia scela ferarum. 5: 945.
 sitientibus, *sitientibus.* 6: 893.
 sitim. 2: 662. 4: 848. 5: 943.
 sitis, *nom.* 5: 930, 1097.
 anihela sitis de corpore nostro abluitur. 4: 873.
 insedabiliter sitis arida corpora mersans. 6: 1174.
 sicut. 4: 1095.
 situm. 3: 141, 904.
 Smaragdi. 4: 1119.
 inter cæruleum virides miscere smaragdos. 2: 804.
 sociam. 1: 25.
 sociare. 6: 858.
 socios. 3: 61. 5: 1325, 1441.
 sol. 2: 146, 149, 151, 210. 3: 1057. 4: 163, 326, 408, 435. 5: 216, 268, 282, 384, 390, 593, 609, 618, 632, 650, 657, 681, 691, 935, 974, 1102, 1188, 1456. 6: 523, 616, 620, 737, 854, 869, 962.
 solque. 1: 807. 4: 396. 5: 402, 757.
 sola, *subst.* terræ, *terra.* 2: 592.
 sola loca. 6: 395.
 unica, *solaque*, *sing.* 2: 1077.
 solatium. 5: 21, 114, 1404. 6: 4.
 sole. 1: 307. 2: 800. 3: 120, 365. 5: 293, 712. 6: 264, 851, 925.
 solem. 1: 820, 745, 1064. 2: 1014, 1084. 3: 142, 459. 5: 69, 116, 303, 454, 626, 638, 702, 762. 6: 618, cæli. 5: 121.
 solemque. 4: 412. 5: 971.
 solemni. 1: 97.
 solemnia sacra curari suscipienda. 5: 1162.
 solertius, *nom.* 5: 1355, *adv.* 1008.
 soli, *subst.* 5: 187, 375.
 solibus assiduis. 5: 253.
 solibus & pluviis intemperatis. 6: 1100.
 solibus illis, *diebus illis.* 6: 1217.
 solida, *sing.* 1: 549, 575, 603. *plur.* 1: 511, 539, 621.
 solida simplicitate. 2: 156.
 solidæ, *plur.* 1: 347.
 solidam. 1: 513.
 solidi, *sing.* 1: 498.
 solidis. 1: 986. 2: 87. 4: 574. 5: 925.
 solidissima, *plur.* 1: 566, 950.
 solido. 1: 487, 489, 501, 519. 3: 808, 820. 5: 353, 365.
 solidum. 1: 516, 522.
 folio ferventis aquæ. 6: 800.
 soliorum. 5: 1136.
 solis, *subst.* 1: 5, 129, 148, 988, 1031. 2: 59, 107, 113, 125, 139, 161, 163, 212, 653, 740. 3: 92. 4: 186, 200, 209, 372. 5: 77, 143, 398, 419, 433, 463, 472, 485, 565, 571, 573, 603, 613, 661, 667, 703, 705, 709, 750, 752, 765, 772, 796, 979, 1205. 6: 39, 208, 235, 272, 513, 874, 1195.
 multis folis redeuntibus annis. 1: 312.
 folis flammam. 1: 1089.
 folis & lunæ palantia sidera. 2: 1031.
 folisque eorum. 2: 1103.
 solis volventia lustra. 5: 929.
 sollicitæ, *plur.* 3: 732. 6: 1183.
 sollicitamque. 3: 1062.
 sollicitant. 4: 1002.
 sollicitare. 5: 163.
 sollicitat. 4: 1189.
 sollicitata corpora. 2: 964.
 sollicitatur. 4: 1031.
 sollicito motu privata. 1: 344. *motu* semper *perdatur.* 6: 1036.
 sollicitum. 5: 47.
 solo, *subst.* *solca*, *poda.* 1: 926. *terra.* 4: 432.
 loca nullius trita solo, *poda.* 4: 412.
 solstitiales ad metas revertit. 5: 616.
 solvant. 3: 288.
 solvat. 4: 506.
 solvendi poenarum tempus. 1: 1224.
 solvens. 6: 134.
 solventes. 1: 1101.
 solvi. 3: 595.
 solvit. 2: 949. 6: 796.
 conlabefactus rigor auri solvitur æstu, *calore.* 1: 493.
 solum, *nom.* *subst.* 1: 213. 5: 212.
 solum, *subst.* *terra.* 5: 1288, 1294.
 soluta, *sing.* 1: 1017. *plur.* 1: 1096.
 solutas. 3: 687.
 solute, *adv.* *diffusa.* 4: 53.
 solutum cura. *pectus.* 2: 45.
 solvunt languentia membra. 6: 798.
 somni. 5: 1404.
 somnia. 1: 106. 3: 1061. 5: 1157.
 somnis. 3: 432. 4: 38, 774, 790, 962, 969, 985, 1000, 1006, 1090. 5: 63, 883, 1170, 1180.
 somno. 3: 115, 164, 938, 990, 1060. 4: 1003, 1016, 1021. 6: 1179.
 somnoque. 5: 973. *sepultis*, 1: 134.
 somnum. 3: 923. 4: 1022.
 abit in somnum gravis. 3: 1079.

- somnus. 4: 456, 905, 914, 951.
 somnus membra profudit. 4: 761.
 sonantes scapi. 5: 1352.
 sonanti. 1: 826.
 sonere. 3: 157, 886.
 sonitu. 1: 289. 2: 844.
 sonitus. 1: 100. 5: 1064, 1252. 6: 128, 150, 154, 217, 387, 441.
 & te & sonitu distare sonanti. 1: 826.
 sonituque. 2: 838. 4: 612.
 sonitum. 2: 855. 4: 530, 564, 618. 6: 107, 130, 135, 156, 169.
 sonitus, *sing.* 2: 329. 4: 694. 6: 98, 284, 293.
plur. 2: 835. 4: 462, 498. 5: 1027, 1043, 1254. 6: 111, 132, 927, 986.
 sonitus *plur.* armorum. 2: 48.
 sonitusque, *sing.* 4: 704.
plur. 6: 400.
 lepto fucata sonore. 1: 645.
 sonorem. 4: 230. 6: 935.
 clarum. 4: 571, reddidit. 574.
 sonores melicos peperere. 5: 335.
 plenz sononibus aures. 6: 1183.
 sonos. 4: 588.
 sonus. 4: 527, 838. 6: 118. 182.
 sopita, *sing.* 6: 794.
 sopita quiescant per maria ac terras fera mœnena militiæ. 1: 31.
 pariter mens & corpus sopita quiescunt. 3: 933.
 sopiti, *plur.* in somnis. 3: 432.
 sopitu', *sopitus* quiesce. 3: 1051.
 sopitus letho. 3: 917.
 sopor. 4: 820, 919, 953.
 sopore. 4: 40, 455, 769.
 soporem. 3: 942. 4: 996.
 altum. 3: 467.
 sorbere auram. 6: 1128.
 fordique sepulta. 6: 1269.
 fors. 3: 996.
 sorte. 4: 1216.
 sortes. 4: 1233.
 spargere. 4: 610. 5: 1201. 6: 629.
 spargique. 4: 680.
 aurora novo cùm spargit lumine terras. 2: 143.
 spargitque. 2: 195.
 lacrimis spargunt rorantibus ora genasque. 2: 976.
 sparguntque. 6: 612.
 sparsa, *plur.* 2: 561.
 spatiis. 2: 98. 5: 567.
 spatio. 1: 128. 185, 235. 2: 77, 219, 346, 602, 1172. 3: 264, 775. 4: 160, 162, 179, 1278, 1280. 5: 825. 6: 300, 451, 622.
 spatium. 1: 380, 390, 427, 473, 508, 524, 528, 954. 968, 983, 1046, 1073, 1103. 2: 91, 162, 1052, 1109. 3: 868. 4: 193, 202, 208, 457, 561, 1189, 5: 617. 6: 487, 820, 1003, 1028.
 spatium præmonstra currenti. 6: 92.
 spatiumque. 1: 1001. 3: 826. 5: 371.
 spe. 5: 1346.
 specie. 2: 421, 663. 4: 98. 5: 580.
 speciem. 1: 126, 322. 2: 489. 4: 49, 77, 136, 138, 236, 243. 5: 570, 582, 705, 723. *superficiem.* 3: 215.
 species, *sing.* 1: 10, 149. 2: 60, 1024, 1036. 3: 93. 4: 606. 5: 1293. 6: 40, 82, 991. *plur.* 2: 364. 4: 711. 5: 95.
 speciem. 5: 187, 1360. *rerum.* 4: 210.
 spectando. 4: 1095.
 spectare. 2: 2. 3: 55, 361, 779. 5: 956.
 speculi. 4: 280. 3: 18, 322.
 speculi planitiem offendit imago. 4: 295.
 speculis. 4: 96, 308.
 speculo. 4: 289, 303, 309, 315.
 speculorum. 4: 312. *æquore, æqualitate.* 4: 106, 291.
 speculum. 3: 987. 4: 1524, 157, 167, 270, 284, 611, 303, 309, 313.
 speluncæ, *sing.* 6: 699.
 speluncas. 6: 544, 558, 580, 194.
 speluncis. 1: 349. 6: 537, 648, 942.
 speratque. 4: 804.
 sperata, *sing.* 1: 141.
 spes, *sing.* 5: 47. *plur.* 1: 922. 4: 1079, 1089.
 spiclorumque, *spiclorumque.* 3: 199.
 lubrica serpens exiit in spinis vestem. 4: 59.
 spiracula mundi. 6: 492.
 spirantes flammam chimæras. 2: 704.
 Diomedis equi spirantes naribus ignem. 5: 29.
 spirantes æquo certamine bellum. 5: 393.
 spirantes mixtas ducimus auras. 6: 1127.
 spirantibus. 4: 935. 6: 427.
 spirare. 4: 985.
 spirat. 6: 890.
 spiritus, *sing.* 1: 38. 6: 1152, 1184. *uenturi.* 3: 223.
 durata, ac spissa, *plur.* 2: 444.
 spissescere nubem. 6: 175.
 spisso corpore. 6: 126.
 splendere. 5: 1257.
 varios scenai splenderedacores. 4: 980.
 splendida, *plur.* 2: 107. 4: 151, 446.
 splendida oculi fugitant, vitantque tueri. 4: 325.
 splendidus. 3: 435. 6: 207, 1185.
 splendor 4: 330, aquai. 212.
 splendore. 5: 291. magnifico riganur. 4: 1023.
 splendoreque. 4: 96.
 splendorem. 2: 51.
 varias splendoris reddere formas. 5: 715.
 spoliare. 5: 761.
 spoliata, *plur.* colora. 2: 841.
 spoliatur lumine terra. 4: 378.
 spoliis vepres volitantibus autas. 4: 60.
 spoliis corpus vestire ferarum. 5: 952.
 spongiam. 4: 622.
 spumant. 4: 492. *spumas*

spumas agit. 3: 488.
 spumigeri suis. 5: 983.
 spurc. 6: 782.
 spurcicia. 5: 48.
 spurcicies. 6: 977.
 spura. 6: 1186.
 squalida. *aspera*. 2: 468.
 squalida membra. 5: 954.
 squallore materiz. 2: 425.
 squammigeri. 1: 379.
 squammigeris. 1: 373.
 squammigerum genus. 1: 163.
 squammigerum pecudes. 2: 343, *muras*. 1082.
 stabili. 3: 66. 5: 1120.
 stabilita. *plur.* 3: 203.
 ad stabulum crebra revisit. 2: 360.
 statim liquorem. 2: 846.
 statione. 4: 389, 397. 5: 479, 519 6: 192.
 statu. 4: 776.
 statuarum. 3: 78.
 statuit. 6: 24.
 status, *sing.* 3: 293, 1087. 5: 827, 833.
 stellante coslo. 4: 213.
 stellat. 2: 209. 3: 1057. 5: 303, 641.
 stellis. 5: 1204. 6: 336, 720.
 stercore. 2: 871.
 steris sterila, *sterila & suc-*
co jejuna. 2: 844.
 steriles. 4: 1233, 1244.
 sterili. 4: 1228.
 sternit. 1: 275.
 sternunt. 2: 626.
 stertis. 3: 1061.
 stillant. 6: 514.
 stillantia. 5: 949.
 stillavit. 4: 1053.
 stillent. 6: 943.
 stillicidi, casus lapidem ca-
 vat. 1: 314.
 simulat. 2: 620.
 simulatur. 4: 191.
 stimuli. 4: 1075.
 stimulis. 4: 1208.
 stimulos. 3: 1032.
 stimulum. 3: 887. 6: 603.
 stinguere. 4: 1091.
 stinguere, *invenire*. 1: 667.
 stinguere colorem. 4: 827.
 stipata, *sing.* 1: 336. 2: 66, 194. *plur.* 1: 334, 604.
 condensa ac stipata coha-
 rent. 6: 465.

stiparia, *subitum* è partibus
 esse. 1: 665.
 stipe largifica ditantea. 2: 627.
 stipulamque. 5: 607.
 stirpe. 1: 734. 4: 1219.
 stirpem. 5: 35.
 stirpes. 5: 1099, 1164.
 stolidi. 1: 642.
 stolidis. 1: 1067.
 stomachi humectum tano-
 rem. 4: 636.
 stomacho. 4: 870. 6: 1167.
 stragem dat sonitu magno.
 1: 1289.
 stragemque propagant. 1: 281.
 strata, *sing.* 6: 1221. *plur.*
 4: 847. 5: 1416. *via-*
rum. 4: 417. *aquarum*. 6: 1263.
 strataque viarum. 1: 316.
 strati, *plur.* 6: 1194.
 viam stravit Xerxes per
 mare magnum. 3: 1045.
 strepitu. 4: 586.
 struxit fridentis acerbum
 horrorem. 2: 410.
 stridit ferrum. 6: 148.
 stringere. 1: 487.
 gelidai stringor aquai. 3: 693.
 struxit saxorum. 4: 962.
 struxit. 6: 194.
 studeat cognoscere. 3: 1085.
 studeo te sociam scribendis
 verbis esse. 1: 25.
 studia. 4: 968.
 studia. 1: 47. 3: 647. 4: 959.
 studium. 2: 168. 4: 981.
 è sapienti stulta queat fieri.
 3: 762.
 stultitia. 4: 1176.
 stulte, *nom.* 3: 992.
 Acherusia sit stultorum vi-
 ta. 3: 1036.
 stupa. 6: 880.
 stupas, *plur.* 6: 899.
 stupam. 6: 896.
 Arcadia volucres Strymphe-
 la colentes. 5: 32.
 suadent. 4: 1150.
 suadere. 1: 102.
 suadereque. 5: 1051.
 suadet. 1: 143. 2: 171.
 animalia suapte vagari. 1: 1060.

suavit. 6: 1280.
 suave. 2: 1, 4, 5. 4: 662, 663.
 suavem. 1: 923.
 suaves. 1: 7, 40.
 suavi. 1: 414. 4: 455.
 suavidicis verbibus. 4: 181, 907.
 suaviloquenti carmine Nic-
 rio. 1: 944. 4: 20.
 suaviloquis verbibus. 2: 381.
 suavis. 1: 142. 3: 174, 223.
 suaviter. 4: 627 *his*.
 suavius, *nom.* 5: 1412.
 subactas. 4: 465.
 subat. 4: 1192.
 subcava, *sing.* 6: 682. *plur.*
 556.
 subdebant. 6: 1283.
 subdere. 5: 102.
 subdita, *sing.* 4: 449. *his*
irai. 3: 304.
 subditat stimulum. 6: 603.
 subditus. 6: 1044.
 subdola cum rictu placidi
 Pellacia ponti. 2: 559.
 subdola placidi pellacii
 ponti. 5: 1003.
 subducit sibi raptam tem-
 pedibus. 1: 1099.
 subducere ex oculis venia-
 tem. 3: 69.
 subeant. 3: 736.
 subegerit. 5: 50.
 subegit mittere. 5: 1027.
 subesse. 2: 127. 3: 886.
 subest. 3: 274.
 subibat. 6: 1244.
 subiecta, *sing.* 1: 79.
 subioctare. 6: 700.
 sine vi subigente, *impollente*.
 2: 193.
 terrarum solum subigentes. 1:
 213, 5: 212.
 subigit. 3: 1090. 6: 737.
 subiungas. 3: 422.
 subiungere. 2: 861.
 sublata, *sing.* 1: 96.
 sublatis. 5: 370. 4: 1264.
 sublimaque, *plur.* *anti.* 1:
 341.
 forma solia debet sublime
 videri. 5: 573.
 sublime volantes, *per alium*
 8: 206. 6: 98.
 sublime, *in altum surgunt*.
 4: 134.
 sublimem in caute. 2: 601.
 submerisque.

- submerlaque, *plur.* 6: 540.
 submittere. 4: 162.
 suboles. 4: 1225.
 suboriri. 1: 1033, 1043. 2: 1137.
 subortu. 5: 304.
 subruis. 6: 544.
 subtrahitur omnis natura. 4: 864.
 subducere pectus multa cura civibus arbes. 6: 589.
 subducit funditus. ut fux. 5: 498.
 subsequitur. 2: 495.
 subsidendo. 1: 990.
 subdure laxa. 4: 1191. 5: 494.
 subfiliunt. 2: 191.
 subfistere. 1: 1078. 2: 236.
 sublit. 3: 185.
 subternere delicias. 2: 22.
 subtrata, *plur.* 4: 413, 6: 619.
 subtrahit. 6: 746.
 subterveniat habendo. 1: 313.
 subfunt. 4: 1075.
 subtexit. 6: 481.
 subtexunt. 5: 467.
 subtilem. 2: 385. 4: 746. 6: 224.
 subtili. 4: 86, 899.
 subtilia. 4: 114, 121.
 subtilibus. 3: 196.
 subtilis imago. 4: 751.
 subtiliter. 5: 759. 6: 1030.
 subtrahit, *frag.* 6: 604.
 subvehit. 5: 516.
 subversa, *frag.* jacebat pristina majestas foliorum. 5: 1195.
 subus, *subus*. 6: 977. Scitigeris. 974.
 ferunt succedere. 2: 204.
 succedere ad superas fauces. 3: 588.
 solem succedere prater. 4: 112.
 nubes succedere soli compere. 5: 287.
 ad summum succedere honorem. 5: 1122.
 in montem succedere Sylvas. 6: 1369.
 à pedibus minuat succedere frigus non dubitabat. 6: 1189.
 succellit. 5: 1277.
 succensa, *frag.* 6: 150. *plur.* 2: 592.
 succellere. 6: 401.
 succellit. 4: 1053. 5: 1274.
 succi, *frag.* 4: 626.
 succidere. 5: 110. *attrus*. 3: 157.
 succidit. 5: 433.
 succinctas rapidis canibus Scyllas. 5: 890.
 succis. 6: 987.
 succisa, *plur.* 5: 1331.
 succo. 2: 844. 4: 631.
 succos. 3: 227.
 succum. 4: 619, 621. 5: 810.
 succumbere. 5: 495.
 succumbunt. 2: 1140.
 succurrere. 5: 764.
 succas. 2: 682, 683. 3: 224, 787. 5: 131.
 succutit ferratos rotarum orbes. 6: 550.
 sudabant fauces sanguine. 6: 1145.
 uvas aurumno fundi sudante videmus. 1: 176.
 sudantia linguas humida templa. 4: 618.
 sudare. 4: 985.
 sudant sanguine. 5: 1128.
 humore laxa. 6: 943.
 sudor. 5: 488. 6: 501, 944.
 maris, *aqua marina*. 2: 464.
 sudorena. 4: 861, 1121.
 sudores. 3: 155.
 sudorifque madens per cololum splendidus humor. 6: 1185.
 suemus. 1: 55, 302. 4: 370.
 suerint, *suaverint*. 4: 304.
 suerit, *suaverit*. 5: 54.
 sues. 5: 1308, 1322.
 sudat, *suavis*. 5: 910.
 sueta, *plur.* 2: 448.
 suerit. 6: 792, 973.
 ex aliis sentire suetis, *ex sensibilibus*. 2: 902.
 sufferre. 5: 1271, 1303, 1358.
 sufficit aliam naturam. 5: 704.
 suffurunt, *aff.* 6: 479. *utra*. 2: 107.
 suffire terras æthereis ignibus. 2: 1097.
 suffit. 4: 1168.
 suffocari. 3: 904.
 suffodit. 5: 483.
 suffugit. 4: 362. 5: 151.
 suffulciat. 4: 865, 948.
 suffulta, *frag.* 4: 429. 6: 1144.
 suffundens. 3: 39, 309.
 suffunduntque. 6: 478.
 suffusa, *frag.* luce oculos rubentes. 6: 1144.
 fetigeris suisbus. 5: 968.
 suis, *subst.* spumigeris. 5: 983.
 suci. 4: 1265.
 sulfur. 6: 806.
 sulfuris auras halantes. 6: 220.
 sumant. 2: 547. 5: 680.
 sumasque. 1: 973.
 sumere. 2: 347. 3: 971. 4: 1259. 5: 842. 6: 339.
 sumet. 1: 150.
 sumit. 1: 875. 3: 289. 4: 1067. 6: 325.
 summa, *subst.* 1: 236, 615, 1027, 1044. 2: 70, 90, 310, 339, 696, 1076. 3: 513. 5: 195, 238, 331, 362. 6: 605.
 summaque, *subst.* 5: 266.
 summa rerum. 1: 334, 503, 757, 1007. 2: 74.
 summa loci. 2: 1043.
 summa salutis, *salus*. 2: 862.
 summaque profunda. 2: 1053.
 summa summorum, *universum*. 3: 817. 5: 362.
 in summa tandem. 3: 84.
 summa, *subst.* 1: 1052.
 summa, *summa subst.* 1: 953, 983. 6: 650, 679.
 summa, *subst.* 1: 637, 704, 707, 962, 1042. 2: 512, 517. 5: 164, 369. 6: 613, 649.
 summam rerum. 2: 303, 530. *material*. 5: 6. *immemis*, *universi molem*. 1094.
 summam summa totius. 6: 679.
 summaque, *subst.* 1: 437. 6: 484.
 rerum summam minimamque. 1: 613.
 summa, *subst.* summa est eterna. 3: 815. 5: 322.
 summation

- summatarum attingere. 3: 261.
 summatarum, principatum. 5: 1141.
 summe celeri ratione geruntur. 4: 255.
 terram genibus summissa petebat. 1: 93.
 summissaque, *sing.* gens animantium. 1: 1032.
 summisso corpore. 5: 1071.
 summittere. 1: 194. 2: 673. 6: 818.
 suaves dædala tellus summittit flores. 1: 8.
 summi. 5: 249.
 summi conamina. 6: 1039.
 sumta. 4: 1175.
 sumunt. 2: 188. 5: 818, 893.
 supellex. 4: 453.
 esse super, *superesse*. 3: 819.
 supera de parie. 6: 855.
 superabat, *supererat*. 5: 804.
 superant, *ast*. 2: 575.
 superante. 4: 668.
 superantur. 2: 576.
 superantior, *potentior* ignis. 5: 395.
 superare, *ast*. 2: 569. 5: 408, 412. *neut.* *superasse*. 1: 631, 673, 790. 2: 750.
 superas. 3: 608.
 superata. 2: 502.
 superatum. 4: 1210.
 superavit. 3: 1056. 4: 1210. 5: 397.
 superbu, *plur.* sceptru. 5: 1236.
 superbas. 5: 1172.
 superbe, *adv.* dictum. 5: 1223.
 superbi, *plur.* 5: 1221.
 superba. 5: 48.
 superbis, *nom.* 2. 1090.
 superbos. 4: 1171.
 superbum. 5: 1017.
 supercilium triste. 6: 1182.
 superedita, *sing.* 5: 707.
 superinfidet. 3: 914.
 è supero. 2: 227. 6: 511.
 ex supero. 2: 241, 248.
 superum, ratio cælique tenenda. 6: 82.
 supina, *plur.* 4: 443, 520.
 suppeditabarur. 5: 1175.
 suppeditant. 1: 232. 5: 387.
 suppeditantur. 1: 995. 2: 568. 1
 suppeditare. 1: 1039. 2: 1137. 5: 299, 666.
 suppeditarit, *suffeceris neut.* 2: 1162.
 suppeditas. 3: 10.
 suppeditatque. 5: 284.
 suppeditat. 3: 23. dicere, *facile est dicere*. 3: 751.
 suppeditatur lumine lumen. 4: 190.
 suppeditentur. 2: 26. 6: 1064.
 suppeditet. 1: 548. 5: 294.
 suppeditetur. 4: 816.
 suppetere. 1: 1049.
 suppleri. 1: 1044.
 suppositisque. 6: 542.
 supremæ. 6: 91.
 supremo tempore. 1: 547. 3: 549.
 supremos montes. 1: 275.
 supremum tempus. 6: 1190.
 furarum fastigia. 4: 826.
 surdis. 5: 1051.
 surgere. 3: 652. 5: 702. 6: 466, 467.
 surgit. 4: 1127. 6: 819.
 surgunt. 1: 253. 4: 1076. 6: 788, 1099.
 surpere, *subducere sese oculis*. 2: 314.
 loca sursum, *superna loca*. 6: 467.
 sursum vorsum. 2: 188.
 horrens Arcadius sus. 5: 25.
 amaracinum fugitat sus, & timet omne venenum. 6: 973.
 suscepit. 3: 403.
 suscipere. 3: 373, 461. 4: 1246. 6: 77.
 suscipiendaque curarit solemnia sacra. 5: 1162.
 suscipit. 3: 406.
 suscipiunt. 3: 367. 4: 1243.
 suscitatur delubra. 5: 1165.
 suspensa, *sing.* 3: 197. 6: 1126.
 suspensæ, *plur.* 1. 306. 6: 471.
 suspensam. 6: 113.
 suspensis teneros imitantur dentibus haustus. 5: 1068.
 suspicere. 2: 1038.
 suspiciens. 1: 36.
 suspicimus. 5: 1203.
 suspirat. 2: 1164. 4: 1185.
 sustentare. 2: 1147.
 sustentata, *sing.* 5: 97.
 sustineat. 5: 558.
 sustinet. 2: 607.
 levi sustollit machina nisu. 4: 904.
 sustulit. 5: 459, 789.
 sylvasque, *plur.* ferarum. 5: 202.
 crebram sylvam. 6: 134.
 sylvarum. 1: 285. 5: 1283.
 sylvas. 1: 257, 905. 5: 1244, 1252, 1369, 1385.
 sylvasque. 5: 953, 990, 1165.
 profundas. 42.
 sylvestre bellum. *gemmæ*. 5: 1244.
 sylvestre genus terrigenum. 5: 1410.
 fistula sylvestrem ne cesset fundere Musam. 4: 593.
 sylvestria templa. 5: 944.
 secla ferarum. 665, membra. 968.
 sylvisfragis flabris, flantibus, *venis*. 1: 276.
 sylvis. 5: 960. 6: 1219.
 Syria. 6: 756.

T

- Tabent. 4: 1155.
 tabes, *sing.* 6: 1199.
 tabescat terro odore. 3: 580.
 tabescens cera liquecat super igni calido. 6: 515.
 tabescere. 2: 1171. 3: 924. 5: 679. 6: 964.
 tabescunt. 4: 1113.
 tabi, *tabe* nimborum arbuta vacillant. 1: 806.
 tabificis radiis sol omnia lustrans. 6: 737.
 tabo terram conspergere. 3: 661.
 tabularum. 6: 1068.
 tacentes. 4: 463.
 tacita, *sing.* 2: 625. 3: 909.
 taciti, *plur.* 5: 973, 1215.
 tacito. 6: 1177.
 taciturna, *plur.* silentiarum. 4: 587.
 tacitus. 5: 1090.
 tacta, *plur.* 6: 903.
 tactile. 5: 152.
 tactu. 1: 319. 2: 408, 741. 3: 166. 4: 268. 6: 779, 1142.
 cadum

- tactum, *subst.* 3: 167. 4: 294, 489. 5: 151. 6: 268, 1263.
 tactus, *subst. sing.* 1: 242, 426, 455. 2: 433. 4: 489.
plur. 1: 690. 2: 436, 444, 815.
 talipedana. 3: 503.
 tamo magis. 5: 456. 6: 200.
 tam magis, *ex magis*. 5: 488.
 tam de subito, *tam cito*. 2: 265.
 ut potero summam attingere tangam. 3: 261.
 tangat. 4: 678.
 tangant. 3: 909.
 tangere. 1: 855, 644, 690, 2: 403. 3: 771. 5: 153, 845.
 tangere animum turpi pariter. 2: 680.
 tangi. 1: 305. 5: 153.
 tangimus. 2: 746. 4: 267.
 tangis. 2: 812.
 tangit. 4: 225. 6: 930.
 tangitur. 2: 650. 4: 931. 174. 1: 62.
 Tantalus casta formidine suspensus. 3: 994.
 tantillo momine fluctuat aqua. 3: 190.
 quum magis, tantum magis. 6: 459.
 tantula pars. 3: 414. animalia. 4: 115.
 tantula tantum corpus corpuscula possunt contorquere. 4: 897.
 tantulus sol. 5: 593.
 tantum quod, *nisi quod*. 2: 220.
 tantum hoc oneris. 4: 877.
 tarda membra. 1: 415.
 tardata, *plur.* 2: 164.
 tarde, *adv.* 4: 696.
 tardescit lingua; mudat mens. 3: 478.
 tardius, *adv.* 2: 150, 155. 5: 701. 6: 165, 182.
 tardum cunctatur olivum. 2: 392.
 Tarrax. 3: 979. 5: 1125.
 lechi. 3: 42.
 Taurus lucis egenus horrificos eructans faucibus ignes. 3: 1025.
 taurus, *plur. vincla*. 6: 1069.
 tauri, *plur.* 5: 1322.
 taurino glutine jungitur. 6: 1067.
 taurus tentant in mare belli. 5: 1307.
 taurus Creta. 5: 26.
 tecta, *subst.* 2: 1109. 4: 405, 432. 5: 982. 6: 260, 548, 574, 596. domorum. 2: 191. 6: 222. absque. 4: 520.
 tecta, *adj.* 6: 539.
 tectaque, *subst.* 6: 1260.
 tecta, *plur.* 4: 934.
 tectis, *subst.* 3: 1097.
 tectaque. 2: 387. 6: 881.
 tecta, *plur.* 3: 1030. 5: 297.
 tecta, *plur.* 6: 899.
 tectai, tecta. 6: 897.
 tectamque. 6: 902.
 tectis. 2: 383.
 tegit. 5: 201.
 textile tegmen. 5: 1349.
 tegmine. 3: 603, 649.
 tegmine coeli. 2: 661. 5: 1015.
 resolutio corporis omni tegmine. 3: 576.
 sub coeli tegmine. 1: 987.
 tela, *plur.* 1: 148. 2: 48. 4: 843. 5: 1265, 1326, 1327, 1350. lucida doli. 2: 59. 3: 92. 6: 39.
 telaque, *plur.* 2: 621.
 teli. 3: 171. 6: 402.
 telis corporeis, ictuque laborat. 3: 177. 4: 1045.
 gelidis torpet telis perfixa pavoris. 3: 396.
 tellure. 5: 70, 798, 905. 6: 578.
 magnam tellurem. 2: 603.
 telluris gremium. 2: 375.
 tellus. 1: 7. 136, 179, 194, 229, 1013. 2: 589, 872, 1150, 1156. 3: 26. 5: 235, 458, 465, 547, 788, 835, 915, 924, 940, 1219, 1235, 1439. 6: 357, 559, 604, 631, 663, 667, 799, 816, 843, 862. are renidescit. 2: 328.
 tellus amplectitur ossa. 4: 738.
 telo. 1: 980.
 telum. 6: 397. volatile. 1: 969. exercens. 2: 1102.
 temere. 2: 1059. 3: 252.
 5: 1000, 1177. 6: 318, 1217.
 temnis. 3: 970.
 temnunt. 5: 1237.
 tempestas. 1: 805. 5: 437, 1394. 6: 254, 288, 457, 489. aridit. 2: 32.
 liquidissima coeli tempestas. 4: 170.
 tremulo tempestas impete fulgit. 6: 173.
 tempestas flammam Siculum dominata per agros. 6: 642.
 tempestasque cietur turbida coelo. 6: 375.
 tempestate coacta. 1: 762.
 coorta. 6: 195.
 tempestatem altam. 6: 262, 994.
 atram fulminibus gravida tempestatem. 6: 258.
 tempestates. 1: 179. 5: 743. 6: 83, 671, 956.
 tempestateque volantes. 6: 611.
 tempestatibus. 5: 1082.
 tempestiva, *plur.* dabant pullorum examina. 5: 1363.
 templa. 1: 121, 1063. 2: 28. 3: 25, 86. 5: 522, 1187. 6: 387, 1272. Acherusia. 1: 121. ferena. 2: 8. coelestia. 6: 670.
 coeli. 2: 1000. 5: 492. 6: 285, 644, 1226. mundi. 5: 1204. coeli lucida. 1: 1013. 2: 1038. coeli tonitralia. 1: 1098. mundi mortalia. 6: 42.
 humidat linguam sudantia templa. 4: 628.
 sylvestria templa, *antia*, Nympharum. 5: 946.
 templaque mentis. 5: 104.
 templa. 5: 1338.
 mundi magnam & versatile templum. 5: 1435.
 templum Palladis Tritonidolum almæ. 6: 750.
 tempora. 1: 564, 929, 1065. 2: 33, 170, 1166. 3: 1018. 4: 797. 5: 221, 618, 691, 1183, 1275, 1395, 1437. 6: 358, 361. caput. 4: 5. 6: 1152.
 tempore.

- tempore. i: 27, 94, 99, 103, 177, 321, 323, 338, 352, 389, 448, 551, 555, 561, 769, 990, 1036. 2: 146, 163, 218, 236, 259, 293, 558, 651, 1098. 3: 24, 115, 415, 531, 752, 594, 844, 875, 881, 1101. 4: 156, 209, 446, 502, 794, 795, 798, 811, 1002, 1069. 5: 71, 107, 173, 189, 232, 317, 379, 424, 637, 655, 660, 666, 668, 669, 670, 672, 698, 747, 748, 749, 755, 758, 800, 807, 821, 876, 915, 938, 969, 976, 1044, 1080. 6: 229, 374, 412, 415, 488, 716, 730, 796, 813, 849, 1027, 1234, 1249. ini-quo. 1: 42, 184. supremo. 1: 547. fausto. 1: 805. puncto, *brevi*. 4: 215. ex infinito tempore contra-ctum bellum. 2: 574. temporis, *temporis* puncto. 2: 263, 455, 1005. temporis. 2: 1166. temporis. 1: 559. 3: 400, 867, 986, 988, 1086. 4: 165, 194. puncto. 1: 1102. tempus. 1: 460, 463, 634, 904, 1015. 3: 605. 5: 247, 1224. 6: 368, 371, 365, 1190. mundi genitale. 2: 1104. tempusque. 1: 1046. tendere. 4: 326. cursum. 5: 630. tendimus. 6: 25. rendit. 4: 1048. 5: 482, 727. tendunt. 4: 180, 613, 1197. teneant. 4: 991. teneas. 2: 1089. tenebant. 5: 946. tenebra. 6: 489. occidit extemplo lumen, tenebraque sequuntur. 3: 416. tenebras. 1: 116. 6: 1099. 4: 171. 6: 250, 409. tenebrasque. 1: 147. 2: 58. 3: 92. 5: 976. 6: 38. tenebris. 2: 15, 53, 55, 57, 745, 797. 3: 1, 77, 88, 90. 4: 232, 235, 338, 349. 5: 11, 175, 779. 6: 365, 37, 257. tenemus. 3: 673. 6: 950. tenenda, *fig*. 6: 82. tentent. 3: 925. 5: 203, 1377. tenentes. 5: 993. 6: 899. tenentur. 1: 330. 3: 566, 571. 6: 350. tener humor. 1: 809. tenera, *plur*. 2: 261. teneras. 1: 180, 208, 261. tenerascere. 3: 766. tenere. 1: 947. 2: 7, 530, 582, 912. 3: 381. 4: 23, 584, 969, 1200. 5: 513, 712, 762, 1127, 1311. 6: 1111. teneret. 1: 523, 683. teneret. 1: 165, 240. 5: 978. teneri, *nom. sing.* 2: 367. *verb.* 1: 1080. 2: 405, 446, 717. 3: 137. 4: 596, 648. 6: 453, 1086. tenet. 1: 509. 2: 512, 1065. 3: 649, 1083, 1097. 4: 1087. 5: 820. 6: 862. *im-pedit*. 1: 1008. *intelligit*. 2: 1171. tenetur. 2: 583, 938. 3: 324, 831. 4: 887. humectum stomachi tenorem. 4: 656. tenorem unum conservant. 5: 509. frons tenta minebat. 6: 1193. tympana tenta sonant pal-mis. 2: 618. tentabant. 5: 1567. tentamus, *rangimus*. 4: 235. tentans. 5: 658, 1066. tentante dolore. 3: 148. tentantur gressus. 6: 1114. tentare. 5: 1298. 6: 1135. tentarentur morbis, peri-clis. 5: 347. tentaret. 6: 1249. tentarii, *tentaverit*. 5: 780. tentarunt, *tentaverunt* tau-ros in incenere belli. 5: 1307. tentat dubiam mentem ra-tionis egestas. 5: 1210. tentata, *sing.* 1: 538, *plur.* 531, periclo. 632. tentetur. 3: 313. tepesfacta, *sing.* 6: 371. tepidum manibus propone-re tactum. 6: 1163. terantur. 1: 897. teratur. 4: 179. terendo. 1: 901. terebant. 5: 1322. terebrare. 5: 1267. teretes efflate cicadae solli-culos linquunt. 5: 801. tereti cervice reposita. 1: 36. tergemini, *sing.* Geryonai vis tripeiora. 5: 28. terget. 6: 118. a tergis, a tergo. 2: 87. tergo. 4: 195. 5: 1319. 6: 1025. sub tergo terrai. 6: 539. terimus lapidi lapidem. 1: 883. teritur. 4: 1120. terminat. 1: 1011. mare terras terminat om-nes. 1: 999. terminus. 1: 78, 590. 3: 1033. 5: 91. 6: 65. vitæ depactus, *finitus*. 2: 1086. terra. 1: 162, 568, 716, 777, 785, 788, 804, 868, 999, 1091, 1094. 2: 603, 611, 888, 998, 1113. 3: 174, 644, 854. 4: 371, 374, 765, 997. 5: 40, 261, 395, 435, 474, 481, 552, 761, 782, 794, *bis*. 803, 814, 820, 935, 1567. 6: 139, 260, 476, 543, 552, 553, 554, 573, 770, 806, 819, 841, 844, 845, 861, 865, 956, 1099. terraque. 1: 188, 1099. 2: 939. 3: 849. 5: 220, 290, 535. 6: 397, 522, 678, 884, 957. terra solis vapore fota. 1: 1031. alma mater terra. 2: 992. in terraque. 1: 1058. terræ, *sing.* 2: 1105. 3: 906, 1048. 5: 458, 496, 728, 806, 809, 833, 969, 1246, 1254, 1288, 1294. 6: 556, 586, 591. *plur.* 2: 1108. terraque, *sing.* 1: 770. 3: 173. 5: 99, 246, 375. 6: 665. terræ sola. 2: 592. terrai, *terra*. 2: 1062. 5: 236, 252. 4: 322, 450. 6:

- 534, 539, 579, 597, 652,
 809. Italiz oras. 1: 722.
 orbem. 3: 1002.
 terraique, *terraque*. 1: 215,
 5: 212.
 matris terrai. 1: 252.
 terram. 1: 93, 788, 840, 2:
 209, 603, 927. 3: 661, 41
 784, 1015. 5: 69, 210,
 240, 320, 402, 418, 485,
 622, 752, 933. 1253,
 1320, 1332, 1365. 6: 52,
 204, 535, 560, 583, 745,
 837, 857, 864, 869, 872,
 962. patriam. 2: 641.
 terramque. 1: 714, 784. 2:
 1084. 5: 79, 1324. 6:
 609, 687, 831.
 terramve. 1: 710.
 terram pede pellere ma-
 trem. 5: 1401.
 terrarum. 1: 718, 887, 1083.
 4: 216, 414. 5: 75, 106,
 143, 204, 326, 345, 1345,
 6: 566, 629. oras. 2: 555.
 orbe. 2. 543. orbem. 2:
 613, 657, 1055. orbes. 2:
 1074.
 terras. 1: 3, 31, 279, 341,
 745, 802, 869, 999. 2:
 143, 212, 215, 256, 473,
 608, 713, 727, 999, 1014,
 1097. 4: 200, 203, 418,
 421. 5: 93, 116, 215, 269,
 343, 194, 649, 653, 654,
 657, 681, 692, 775, 909,
 978, 1091. 6: 263, 286,
 400, 445, 490, 495, 612,
 634, 637, 668, 851, 852.
 omniparentes, *que pa-*
riunt omnia. 2: 705.
 terras obruerent caligine,
 6: 633.
 terraque. 5: 399.
 terreno. 1: 1085. 2: 1133.
 terrestria. 2: 703. 5: 293,
 792.
 terrestribus. 2: 283.
 terribili. 6: 154, 852.
 terrificant. 4: 38.
 terrificas capitum quaten-
 tes numine critas. 2:
 632. undique. 5: 1314.
 terrificet. 1: 134.
 terrifico, *nom.* quatitunt so-
 nitu. 6: 387.
 terrigenarum. 5: 1410.
 terrigenas. 5: 1426.
 terriloquis vidus didis. 1:
 194.
 terris. 1: 64, 131, 153, 211,
 840, 869, 870, 889, 1057,
 1061, 1093. 2: 476, 728,
 939, 1110. 4: 419, 1168,
 5: 447, 492, 564, 586,
 696, 753, 795, 901, 914,
 918, 1257. 6: 49, 448,
 588, 630, 633, 713, 788.
 terrisque. 2: 534. 5: 629.
 terrore. 5: 41, 1335. 6: 217,
 595.
 falso terrore coacti. 3: 68,
 concidere ex animi terro-
 re. 3: 158.
 terrorem. 1: 147. 2: 58. 3:
 91. 6: 38.
 terrores. 3: 16.
 belli terroribus addidit
 augmen. 5: 1306.
 mutua inter se rami fir-
 pelque teruntur. 5: 1099.
 tesslor. 1: 858.
 teterrima, *sing.* spurcicies
 cænum. 6: 976.
 tetigere summum alecscendi
 cacumen. 2: 1129.
 tetigit. 3: 1078. 6: 907.
 tetra, *sing.* absynthii natu-
 ra. 2: 400. nimborum
 nocte coorta. 4: 173. 6:
 252. *plur.* absynthia. 1:
 935. 4: 11, 123. cadave-
 ra. 2: 415. ulcera. 5: 993,
 Tartara. 1125.
 tetri, *sing.* sanguinis. 6:
 1203. *plur.* 2: 421.
 aspera tetri viri primordia.
 2: 475.
 tetris ulceribus. 6: 1198,
 1269.
 tetrius, *nom.* esset. 2: 509.
 tetra. 2: 704, 871. 5: 580.
 4: 689. 6: 212, 216, 787,
 807.
 tetros boves Lucas angui-
 manos, *elephantes*. 5:
 1391.
 tetrum volebat odorem.
 6: 1152.
 textit. 6: 852.
 texta, *subst.* 5: 95. 6: 350,
 ferrea. 1054.
 propter tenuia texta. 4:
 747.
 textaque rerum. 6: 995.
 textile. 5: 1359, regmen,
 1349.
 1349.
 textilibus in picturis jacen-
 tis. 2: 35.
 tenuia textu. 4: 732.
 texturæ, *subst.* 1: 248. 3:
 210. 4: 651.
 textura prædicta rara. 4:
 196.
 texturæ, *subst.* p. ur. 6: 1082.
 texturas, *subst.* rerum te-
 nues. 4: 159. dissimiles,
 6: 776.
 thalassina. 4: 1120.
 inclusa theatri mœnia. 4:
 79.
 theatris. 6: 108. intenta ve-
 la. 4: 74.
 bellum Thebanum & fune-
 ra Troiz. 5: 327.
 Thracem. 5: 30.
 Thesalico concharum tin-
 cta colore. 2: 500.
 thuricremas propter aras.
 2: 753.
 thuris glebis. 3: 328.
 acri percussit thyrsos laudis
 spes magna mecum cor,
 1: 922.
 tibia. 4: 589. 5: 1384.
 cava tibia l'hyrgio numero
 stimulat mentes. 2: 620.
 tigna. 2: 192, 196. 5: 1266.
 6: 102, 240.
 timefactæ religiones. 2:
 43.
 timemus. 2: 55. 3: 88. 6:
 35.
 timendæ, *plur.* 5: 51.
 timendos. 3: 41.
 timendum. 1: 112. 3: 879,
 timent 3: 996. 6: 596.
 timentque. 3: 73.
 timentes mortis. 6: 1237.
 timer. 3: 993. 6: 973.
 timor. 5: 1179.
 timore. 1: 107. 3: 74. 5:
 122. 6: 1177.
 timorem esse fontem cura-
 rum. 3: 82.
 timores. 2: 44. 5: 47.
 timoris. 6: 603, finem sta-
 tuit. 24.
 tincta, *sing.* 2: 500. *plur.* 735,
 746, 775.
 tinctus candenti lumine. 5:
 720. ambrosia & nectare.
 6: 971.
 tingentes. 2: 1266. 1227.
 tingunt.

- tingunt loca lumine. 6: 171.
 trillare sensus. 2: 429.
 nec Tityum intant volucres. 3: 997.
 Tityus. 3: 1005.
 tolerare. 1: 287. 3: 806.
 tolerarit. *toleraverit*. 2: 1196.
 toleratū. 3: 302.
 tollat. 1: 702.
 tollebant. 3: 1258.
 tollere. 1: 560, 780. 6: 459, 623, 627, 700.
 tollere oculos contra. 1: 67.
 tollerēt. 2: 1110.
 tollit. 2: 327. 3: 890. 6: 889.
 tollitur. 3: 285. 6: 506.
 tollunt. 2: 577. 4: 550, 1008.
 sympana tenta tonant palamis. 2: 618.
 tonat. 6: 408.
 tonantes pabula laeta. 2: 317.
 tonantes gramina ex uno campo. 2: 659.
 tonitralia cœli templa. 1: 1098.
 tonitru. 3: 551. 6: 112, 120.
 tonitru quatiuntur cœrula cœli. 6: 95.
 tonitru auribus accipiamus. 6: 163, accipimus. 170.
 tonisq̃ue natantes. 2: 554.
 tormenta ætatis. 3: 318.
 tormentis validis. 6: 328.
 tornata, *plur. rotunda saxorum structa*. 4: 362.
 torpens casta formidine. 3: 594.
 torpet. 3: 306.
 roſquerit. 3: 439.
 torreat. 3: 930.
 tōrrent terra cadavera. 2: 415.
 torrenti, *adj. vapore*. 4: 1093. 3: 340.
 torrentibus, *adj. auris res exultæ*. 3: 412.
 zorrere. 3: 900.
 zorrere. 3: 903.
 nimis torret fervoribus ætherius sol. 3: 216.
 torretque flagellis. 3: 232.
- corride, *ſing. tollus*. 3: 1219.
 recenti volnere tortari. 3: 661.
 torid, *adv. flexuſe, pectus* etque remota. 4: 306.
 torto vettice. 1: 294.
 trabes, *plur*. 6: 563.
 trabesque, *ſing.*. 2: 192, 196. *plur.*. 4: 73. 6: 109, 240.
 tractive. 4: 298.
 tractabant vitam. 3: 930.
 æte ſolum terræ. 1288.
 tractant. 4: 627.
 tractare. 3: 951.
 tractati mœſtu ferarum. 3: 902.
 tractata, *ſing.*. 11: 543. 4: 19, 231.
 tractetur. 4: 1296.
 tractentur. 2: 399.
 tractim. 3: 329.
 tractu ævi. 1: 1063. 3: 1215.
 radentes corpore tractum. 6: 117.
 tractus, *plur. flammularum*. 2: 207.
 tradant. 4: 303.
 tradere. 3: 1186, 1443.
 tradit. 6: 796.
 tradita, *plur.*. 3: 859, 865.
 tradiderit. 4: 1065.
 tradunt. 2: 708, 672. 4: 1215.
 trahat. 6: 345.
 trahatur. 4: 377.
 trahere. 1: 398. 3: 533. 4: 143.
 trahier, *trahi*. 6: 1188.
 trahit. 3: 234, 363. 4: 431. 6: 257, 967.
 quocunque oculos trajecimus. 4: 426.
 trajicere. 3: 512.
 trajiciuntur. 3: 757.
 de ſpeculo in ſpeculum trahit imago. 4: 309.
 trameat. 4: 606.
 foraminibus in liquidis trameat ignis. 6: 348.
 tramite pronò. 6: 26.
 trantant rapidos amnes. 1: 15. foramina. 4: 605.
 tranſantibus, *tranſeuntibus* auras. 4: 174.
 tranet. 6: 1056.
 tranquilla, *ſing.*. 1: 32. 2: 1032. 6: 77.
 tranſiſſo peccato. 3: 294.
- in tant tranquillo viam locavit de tantis fluctibus. 3: 12.
 tranſactis. 4: 1029.
 tranſactum. 1: 461.
 tranſcendens fines jura. 3: 60.
 tranſcurrere. 1: 162. 4: 193, 208.
 tranſcut. 4: 383.
 tranſfer. 1: 871.
 tranſferri. 3: 516.
 tranſfertur. 4: 315.
 tranſire. 1: 262, 358, 439. 2: 386. 4: 153, 189, 461, 604. 5: 228. 6: 487, 94, 949, 989.
 tranſit. 1: 490. 2: 388. 4: 148, 250, 616. 6: 227, 228, 347.
 tranſmittere. 6: 992.
 tranſmittunt valido quatiens in petecampo. 2: 326.
 tranſmutans dextera levis. 2: 487.
 tranſpectum, *ſubſt.* præbet apertum. 4: 273.
 tranſpiciuntur. 4: 272, 279.
 tranſita diſſectare ſolæ magni mare. 2: 553.
 tranſulerunt. 3: 155.
 tranſverſa, *plur.*. 3: 1329. 6: 189.
 tranſverſus. 3: 636.
 tranſverſo. 6: 1018.
 tranſverſos. 2: 213.
 tranſverſum, *nom.*. 4: 424.
 tranſvolat auras. 4: 563.
 tranſvolitant clauſa domorum. 1: 356.
 tranſverſi. 4: 1157.
 traxere. 3: 134.
 tremebundaque, *ſing.*. 1: 96.
 trementes. 3: 404.
 tremencia. 4: 75.
 tremere. 3: 644. 3: 259. 6: 121, 594, 1188.
 tremereque. 3: 751.
 tremiſcunt. 6: 547.
 tremit. 6: 288, 543, ætius. 3: 488.
 tremor. 6: 286. ignis clarus. 3: 587.
 tremorẽ. 6: 592.
 tremores. 6: 546.
 tremoris. 6: 776.
 tremulas. 3: 993.

- tremulis vocibus. 2: 387.
 arcubus. 3: 7. ignibus. 4: 406.
 rifu tremulo concussa echinnent. 1: 918. 2: 975.
 stemulo tempestas impete fulgit. 6: 173.
 tremulo ratēcit ab aestu. 6: 875.
 tremulum. 3: 302. jubar ignis. 5: 696, petere à pennis auxiliatum. 1059.
 trepidabat. 6: 1278.
 trepidant. 2: 34. 964. 3: 87. 6: 34. 595.
 trepidare. 3: 1089.
 trepidatur. 3: 597.
 trepides. 6: 85.
 trepido, *nom.* belli concussa tumultu. 3: 846. certōre repleta est. 5: 41.
 tribuamus. 2: 387.
 tribuebant. 5: 1171.
 tribuendus. 2: 973.
 tribui. 3: 516.
 tribuisse. 4: 1176.
 tribuit. 1: 324. 5: 869, 1194.
 tribuitque. 1: 807.
 tribus. 5: 881.
 tribus vel paulo pluribus. 2: 485.
 tributa, *adj. sing.* 6: 783.
 demtis paucis. paucisque tributis. 1: 800.
 tribuunt. 4: 1147.
 tripeçora tergetmini vis Geryonai. 5: 28.
 triplicem. 5: 94.
 triplici. 902.
 tripode ex Phœbi lautoque profatur Pythia. 1: 740. 5: 113.
 triquetra, *triangularis* botamina. 4: 657.
 triquetris, *triangularibus* terrarum in otia. 1: 718.
 triste. 3: 741. 589. 4: 638. 6: 1182.
 tristēs. 6: 35.
 tristi. 3: 72.
 tristia. 4: 124. 6: 780.
 tristior. 1: 943. 4: 19. 5: 347.
 tristis. 5: 1304.
 tristisque. 3: 1010.
 loca nullus trita *lodo, pede.* 4: 926. 4: 2.
- Palladis templum Tritonidos almt. 6: 750.
 Triviai, *Trivna* virginis. Diana aram. 1: 85.
 trivii. 4: 1196.
 trochæta. 4: 903.
 Troie funera. 5: 327.
 Troianis. 1: 477.
 Trojugetas gentes. 1: 466.
 trucidet, *extinguat* ignem magno clamore. 6: 146.
 trudatur. 6: 434.
 trudere. 3: 1013.
 trudit. 4: 900. 6: 1031.
 trudunt. 1: 293.
 truduntur. 4: 188.
 trunco, *nom.* calido viventeque. 3: 654.
 truncos ac ramos. 1: 354.
 truncus adempta anima, circum membrisque remotis vivit. 3: 405.
 tuba mugit graviter depressio sub murmure. 4: 547.
 tudicantia. 3: 395.
 tuemur. 4: 338. 5: 579.
 tuendi. 1: 579.
 tuendo. 4: 451.
 tuens. 5: 34.
 tuentur, 1: 153. 2: 942. 4: 333, 436, 782. 998. 5: 1407. 6: 49.
 tuere, à tuor. 5: 519.
 rueri. 1: 196. 325. 2: 5. 4: 112. 325, 381, 1132. 5: 1202. 6: 1161, 1226.
 ruetur. 5: 75.
 tuimur, *cernimus*. 1: 301. 4: 225, 451. 6: 930.
 tulerit. 4: 685.
 tulit. 2: 260. 5: 834, 942. 6: 298.
 rument. 4: 1039.
 tumidos perfluctuat artus. 3: 721.
 tumulos. 5: 1374.
 tumulu. 3: 846. 5: 1335. 6: 217, 365, 428, 580.
 plage sedare tumulus. 2: 555.
 tundier, *tundi*. 4: 932.
 tundimus. 4: 266.
 tunditur. 4: 1277.
 tunicas ponunt aestate cœtæ. 4: 56.
 turba. 1: 1106. 2: 550. 4: 333. 6: 464, 514.
- multa sapientem turba parantur. 3: 98.
 turba, *sing.* 2: 126. 3: 941.
 turbabans. 5: 1313.
 turbabat. 5: 443.
 vulgam, turbamque ammantum. 2: 919.
 turbant. 2: 438.
 turbantia. 4: 329.
 turbantibus. 2: 1. 5: 503.
 turbare. 5: 1303.
 turbareque. 6: 369.
 turbare fortunam timore. 1: 107.
 in solis radiis turbare videtur. 2: 125.
 turbare incertis procellis. 5: 505.
 turbas. 5: 1140.
 turbat. 3: 38. 492.
 turbatur. 6: 376.
 turbida, *sing.* 4: 170. 6: 375, 693. *plur.* 5: 998.
 turbidus amnis. 1: 287. incendii ardor. 6: 673.
 turbine. 1: 274. 286, 297. 3: 824. 5: 218, 369, 631, 1230. 6: 125, 394. 640. cœli. 5: 623. ventorum. 6: 112.
 turbinibus. 5: 705.
 turbinis immanem vim præmittit. 6: 446.
 turbo versabundus descendit. 6: 437. rapidus. 668.
 turgida. 4: 1028.
 turmas. 5: 1313.
 turmatim. 2: 118.
 turparunt aram sanguine foede. 1: 86.
 turpes. 2: 421. 4: 1148.
 turpi. 2: 680. 3: 49. 6: 1238. 4: 1167.
 turpis. 3: 65.
 turres. 4: 354. 5: 308. 6: 239.
 validis septi turribus. 5: 1439.
 carrito corpore boves Lud cas. 5: 1301.
 tussi. 4: 1160. 6: 1187.
 per quos possent vitam consistere tutam. 6: 10.
 rutitā, *sing.* 5: 877, 861.
 rutela, *sing.* 5: 859, 865.
 rutentur. 5: 234.
 rutidantia, *rutidantia* corpora, *nom.* 2: 1142.

sympana tenra tonant pal-
mis. 2: 618.

Tyndaridem. 1: 465.

Tyndaridia. 1: 474.

Tyria Sidone. 6: 584.

Tyrhena retrò volventera
carmina frustra. 6: 380.

V.

VAcabant armis. 5: 1348.
inane vacansque. 1:

335. 445.

vacaret. 1: 521.

vacat. 1: 508. 6: 1028.

vacat. 6: 1003, 1015.

vacat. 2: 1052.

vacillans. 4: 1117. 5: 1095.
6: 553.

vacillant omnia tecta. 6:
574.

crura vacillanti præpediunt.
3: 478.

sub pedibus tellus cum tota
vacillat. 5: 1235.

tabi nimborum argubusta va-
cillent. 1: 806.

vacuas aures mihi adhibe.
1: 45.

inanitusque locus magis.
ac vacuatus. 6: 1023.

vacui, *subst.* 1: 368.

vacuum, *subst.* 1: 354, 395.
440, 510, 527. 2: 150,

157. 6: 1005, 1012, 1017,
1039. inane. 1: 524. 2:

222, 226. 6: 838.

vacuum pectus curaque so-
lutum. 2: 45.

radi. 1: 201. lethi. 5:
1231.

vacuonomia. 4: 1116.

vagantur. 2: 82, 104, 108,
3: 448. 4: 793.

vagari. 1: 1060. 2: 41. 3:
628. 4: 50, 126, 130,

728.

vagaris avius à vera longè
ratione. 2: 81. animi in-
certo fluctans errore. 3:

1065.

æors immatura vagatur. 5:
22.

vageque, *adv.* deerantur,
3: 872.

lauricinos per montes
flamma vagatur. 6: 151.

vigilans ægris missos plo-

atus. 2: 579.

vagituque locum lugubri
complet. 5: 227.

vagitum Jovis. 2: 634.

miscetur funere vagor, *va-*
gitus infantum. 2: 576.

vagos imbræ. 6: 611.

vagus. 4: 1064.

valecat. 1: 941. 4: 17.

valetudo. 3: 103.

hydra venenatis vallata co-
lubris. 5: 27.

vallibus. 4: 549.

vallo eburno munitur In-
dia. 2: 538.

vanum & delirum. 1: 699.

vanus error. 1: 1067.

vapor. 2: 149. 3: 234. 4:
88, 201. 5: 384, 814. so-

lis. 4: 186. 6: 235.

vaporant. 5: 1130.

vapore. 1: 492. 3: 234, 433.
5: 595, 1101. 6: 219,

870, 903. torrenti. 5:
340. solis. 5: 796. 6:

565.

vaporæ solis fota terra. 1:
1031.

vaporem. 1: 664. 3: 216,
340. 4: 54. 5: 568. 6:

948, 936.

vapores. 1: 568. 5: 237.
1094.

vapori. 6: 853.

vaporis. 2: 843. 3: 127. 5:
491, 593. 6: 842. corpul-

cula. 2: 152. corpora. 4:
869. elementa. 6: 311.

femina. 270, 274, 883.

vaporesque. 6: 952.

vapulet. 4: 937.

multimodis varians. 6:
994.

variantque. 2: 758. 4: 652.

variante loquela cœperit
inter se velci, *uti*. 5: 72.

variantes tactus. 2: 815.
formas. 5: 721.

variantia, *diversitas* rerum.
1: 654. 3: 319.

variantibus, *variantibus* for-
mis. 5: 823.

variantis acervi. 1: 775.

variare. 2: 479. 433, 490,
493. 5: 374. 4: 661.

variata, *plur.* 2: 335.

varient. 2: 242.

vas. 3: 441, 514, 949, 1022.

6: 16, 554.

vasi. 3: 794. 5: 138.

vasis, *plur.* 3: 435. 6: 230.

rareq. facit lateramina va-
sis. 6: 232.

vasta, *sing.* 1: 703. *plur.* 5:
1289. 6: 1223.

vastæque, *plur.* 5: 203.

vastæque, *nom.* 1: 116. 6:
551.

vastavitque vias. 6: 1138.

vastæque profundum. 1:
956.

vastis Ætnæ fornacibus
flamma effert. 6: 681.

immani & vasto respex
hiatu. 5: 376.

varum terroloquis vidu
dictis. 1: 103. religio-

nibus atque minis. 110.

gravis imber, & uber. 6:
289.

ubera lacris. 1: 886. 2: 370.

ubera mammarum lactan-
tia. 5: 823.

uberibus, *subst.* manat di-
stentis candens lacteus

humor. 1: 260.

uberibus flent omnia gur-
tis. 1: 350.

udo. 6: 465.

vehemens. 3: 481. 6: 516.

vehementer. 2: 1022. 4: 338.

vela, *nom.* lutea, rufaque.
4: 73.

vela pennarum remittunt
aves. 6: 743.

velaque. 6: 1031.

velamina capitis quassans.
4: 591.

velarint, *velaverint*. 1: 929.

4: 5.

velata, *plur.* colore. 2: 796.

velatum vertier ad lapi-
dem. 5: 1197.

velis, *nom.* ventoque. 4:
895.

velisque, *nom.* volamus. 4:
391.

velivolis mare florebat na-
vibus pandis. 5: 1441.

vellera. 6: 503.

velocibus. 6: 688.

venæ, *plur.* 2: 668, 1148.
6: 1068.

- 6: 1068.
 venanum. 4: 988.
 venari, *venari* fovea atque igni prius est ortum. 5: 1249.
 venas. 1: 860, 864. 5: 124, 218, 476, 565, 691. 4: 867, 952. 6: 946. vitales. 2: 1118. auri argentique. 6: 808.
 in venas cibis diditur, *distribuitur*. 2: 1124, 1135.
 venena. 1: 766.
 venenatis hydra vallata colubris. 5: 27.
 venenet spatium cœli. 6: 820.
 veneni. 6: 827.
 veneno. 3: 500. 4: 689. 6: 709, 822.
 venentur. 3: 727.
 venenum. 5: 898. 1007. 6: 974. acre. 4: 641, 644.
 Venere. 4: 1064, 1228. 5: 895, 1455.
 Venerem. 4: 1193, 1263.
 Veneris. 1266, 1150. 3: 777. 5: 736.
 res per Veneris. 2: 173.
 Veneres. 4: 1178. 4: 1045, 1052, 1066, 1106, 1121, 1141, 1165, 1148, 1208, 1241, 1271.
 genitales Veneris res. 2: 473.
 per Veneris res conveniendo. 2: 922.
 Veneris res. 5: 846.
 privata Veneris connubia. 5: 1011.
 venis. 1: 867. 2: 904. 3: 443. 5: 810, 1254.
 venti, *sing.* 1: 272. 3: 127, 247, 270. 4: 262. 5: 1225. 6: 123, 136, 280, 294, 299, 509, 318, 430, 435, 508, 509, 517, 559, 591.
plur. 1: 6, 278, 291, 296, 2: 765. 3: 19. 4: 445. 5: 235, 267, 389, 674, 1191. 6: 114, 131, 189, 195, 221, 462, 504, 528, 567, 623, 630.
 venti vortex. 6: 442.
 ventique, *plur.* 5: 743. 6: 292, 359.
 ventis, *ostentationis*. 3: 46.
 ventigeni crateres. 6: 701.
 ventis. 2: 153. 508. 4: 965. 5: 645, 780. 6: 97, 192, 259, 268, 366, 377, 442, 512, 536, 726, 1109.
 ventis ne verba profundam; tu fac. 4: 929.
 ventisque. 6: 456.
 vento. 4: 895, 1089.
 ventorum. 3: 493. 5: 218, 1229. 6: 152. verbera. 5: 955.
 ventos. 1: 763. 5: 1085.
 ventos pedibus petebant. 5: 1330.
 ventosa magis cervorum frigida mens est. 3: 300.
 ventosa loca. 6: 467.
 ventres. 5: 1323.
 ventum. 6: 1169.
 ventus. 3: 129. 283, 287. 4: 260, 899. 6: 157, 174, 210, 214, 273, 556, 577, 684, 685, 1031.
 Venus. 1: 229. 4: 1051, 1077, 1094, 1100, 1216, 1269. 5: 736, 960, 1016. alma. 1: 2.
 spoliis vepres volitantibus auctas. 4: 60.
 ver. 5: 736.
 vera viai amittunt, ardua dum metiunt. 1: 644.
 verarum venenum. 4: 644.
 verba. 1: 825, 911. 2: 689. 4: 558, 562, 583, 618. verbaque. 4: 537.
 ventis verba profundam. 4: 929.
 verbera, *nom.* 3: 1030. ventorum. 5: 955.
 verberat vis venti. 1: 2.
 ventus. 4: 260, aer. 936. circumpositus aer. 6: 1026, anellum abditus aer. 1037.
 verberer. 4: 265.
 verberibus. 5: 486. radiorum. 5: 1103.
 chartas volantes verberibus venti versant. 6: 114.
 verbi causa. 3: 423.
 verbi imagine, *echo*. 4: 571.
 verbis. 1: 139, 198, 824, 833, 871. 2: 688. 3: 964.
 4: 371. 5: 3, 164, 264, 734, 1167.
 inverbis sub verbis latitantia. 1: 643.
 verbone. 4: 786.
 verborum. 4: 514, 553, 565, 578.
 verear. 1: 425.
 vereor. 1: 81.
 vergebant sibi venenum imprudentes. 5: 1008.
 in terras solis vergitur ardor. 2: 212.
 veridicus. 6: 23.
 veridico ex ore profudit. 6: 6.
 tempora se Veris florentia pandunt. 6: 358.
 vermes. 2: 870.
 Vermes expirant cadavera rancenti jam viscere. 5: 719.
 vermetique. 2: 927.
 vermibus. 3: 723.
 vermicolorum. 3: 727.
 vermiculos. 2: 898.
 vermina sava. 5: 995.
 verna diei species. 1: 10.
 verno tempore. 5: 800.
 vernum tempus. 6: 368.
 verentes æquora venti. 5: 267, 389.
 venti verrentes æquora ponti. 6: 624.
 vis violenti per mare ventis Endopertorem classis super æquora verrit. 5: 1226.
 venti verruat nubila cœli. 2: 280.
 versa, *plur.* 5: 279.
 versaque, *sing.* 5: 1293.
 versabundaque via. 6: 582.
 versabundus turbo. 6: 437.
 versamur. 3: 1093. 4: 224. 6: 929.
 versandoque. 5: 721.
 versant. 6: 114.
 versanti turbine nubem cogit. 6: 125.
 versantur. 2: 50.
 versare. 3: 165. 5: 517.
 versarent. 6: 1179.
 versari, *circumvolvi*. 4: 402. 5: 719.
 versat. 2: 881. 5: 524.
 Mundi magnum & versatile templum. 5: 1455.
 versat.

versatur. 2: 112. 6: 276.
 versatus. 6: 174.
 versent. s: 478.
 verset. s: 1209.
 versibus. 1: 25, 138, 417,
 500, 823, 948. 2: 687,
 1012. 3: 36. 4: 24. xer-
 nis. 1: 122. Latini. 138.
 suaviloquis. 2: 529. sua-
 vidicis. 4: 181, 907. po-
 litis. 6: 82.
 versus, *subst. plur.* 1: 825. 2:
 689.
 verrat. s: 616.
 fecundas verrentes vome-
 re glebas. 1: 212. s: 211.
 vertere, *prater.* s: 1356.
 vertere viæ rationes. 1:
 106.
 vertere in utilitatem. 6:
 1169.
 vertere. 1: 783. 2: 307, 873.
 4: 136. s: 338, 829, 913.
 verterit. 6: 87, 389.
 verti, *inf.* 2: 744. 4: 404. s:
 504, 1183, 1437.
 vertice. 1: 294. 2: 210. 3:
 1014. 6: 466, 750.
 vertier, *verbi.* 1: 711. 2: 926.
 6: 290.
 velatum vertier ad lapi-
 dem. s: 1198.
 vertimus. 4: 245.
 vertit. 2: 879. s: 723.
 vertitur. 2: 766. 3: 591. s:
 511.
 vertunt. 2: 874, 875. 4:
 1123.
 vertuntur. s: 473.
 verum, *nom.* 1: 410. 4: 210,
 502, 705. s: 713.
 veruti, *talis* cursus. 4: 411.
 vesci, *verb.* de terra mortalia
 secla. 1: 1091.
 vesci vitalibus auris. s:
 855.
 vesci, *uti*, variante loquela
 inter se. s: 73.
 vescitur. 2: 1126.
 vesco, *edaci*, sale saxa pere-
 lia. 1: 327.
 montem vescum. 6: 747.
 plena animæ vesicula. 6:
 129.
 veste. 1: 36. 4: 1124. s: 672,
 1426.
 vestem. 4: 148, 153, 1011.
 s: 814. 6: 113.

vestemque. 3: 613. 4: 1030.
 vietam aranci vestem. 3:
 387.
 lubrica serpens exiit in
 spinis vestem. 4: 59.
 vestes. 1: 306. s: 232, 1447.
 6: 470, 617. barbaricæ.
 2: 499.
 vestigia. 1: 403, 407. 2:
 123, 356. 3: 4, 310, 321,
 390, 529, 673, 1133. 4:
 58, 366, 709, 991. s: 56,
 737, 1260, 1445. 6: 421,
 747.
 vestigia retro instiguit. 4:
 474.
 vestire. s: 952.
 vestis. 2: 51. 4: 1120. s:
 1349, 1417.
 juvenas vestit molli lanu-
 gine malas. s: 887.
 veterē. 2: 252.
 veterem. 4: 67.
 veteres. 2: 600. 4: 56. s:
 172, 406, 934.
 veterino femine. s: 863,
 888.
 vetus gloria. 6: 8.
 vetusta, *aug.* s: 161. *plur.*
 1083.
 cedit vetustas extrusa re-
 rum novitate. 3: 977.
 vetustas anteacla. 3: 985,
 matura admonuit. 1052.
 vetustate. 1: 226. 6: 552.
 vetustatem ex oculis subdu-
 cere. 2: 69.
 vetusto ætatis spatio defes-
 sa. 2: 1172. 3: 775.
 mulier spatio defessa vetu-
 sto. s: 835.
 vexamine Mundi magno.
 s: 341.
 vexant violento turbine fla-
 bra ventorum. s: 318.
 vexanti turbine raptant. 1:
 280.
 vexantur percita plagis. 1:
 1024.
 vexare. 3: 83. s: 164.
 vexaret. s: 1179.
 vexari. 2: 3.
 vexat montes supremos
 sylvisfragis flabris. 1:
 276.
 vexata per ævum innume-
 rabilibus plagis. 1: 655.
 vexata navigia. 6: 429.

vi. 1: 13, 150, 220, 569,
 729, 856. 1077. 2: 69,
 185, 496, 198, 289, 321,
 649, 965. 3: 29, 160, 344,
 486, 828. 4: 127. s: 78,
 207, 253, 373, 1144,
 1149, 1177. 6: 30, 243,
 319, 379, 508, 517, 549,
 755.
 vique. 6: 734.
 sine vi subigante, *impellente.*
 2: 193.
 via. 3: 736. 4: 1265. s: 103,
 273. 6: 638, 1146.
 via, *plur.* 2: 2019. 4: 661.
 viai, *via.* 1: 407, 1042. s:
 249. 3: 497. 4: 824. s:
 738, 1123.
 amittunt vera viai. 1: 660.
 prima viai. 1: 1068.
 cuncta viai, *cunctas via.* s:
 738.
 viam. 2: 129. 3: 102. s:
 521, 772. 6: 26, 199, 542,
 1262. *Viam* 2: 10.
 viamque. 1: 1068.
 viarum. 1: 957. 2: 666. s:
 1205. 6: 331, 993.
 strata viarum. 1: 316. 4:
 417.
 viarum flexus. 3: 586.
 clausa viarum. 4: 616.
 recta viarum ostia. 4: 91.
 vias. 1: 374. 2: 406, 725. 4:
 973. s: 442, 1447. 6: 625,
 1048, 1138. lechi. 2: 916.
 oculorum. 4: 345, 352.
 viasque. 4: 654, 946. 6: 983,
 1265.
 lingua vibrans. 3: 657.
 vicina, *plur.* 1: 897. 6: 458,
 1017.
 vicinum. 4: 931.
 victa, *sing.* 2: 605. s: 1270.
 plur. 1: 256. s: 110, 1103.
 victæ, *plur.* 1: 1081.
 victor. 1: 76.
 victoria. 1: 80.
 victos. s: 1320.
 victosque. s: 1049.
 victu. 4: 634, 1142, 1251,
 de victu certant. s: 1081.
 victum, *subst.* 1: 592. s:
 802, 1079, 1104. 6: 9.
 victus, *adj.* 1: 104, 618. 3:
 1010. s: 344.
 viduata, *plur.* manuum. s:
 878.

victam

- vietam vestem. 3: 386.
 vigeant. 3: 259, 284.
 vigeat. 5: 533.
 vigeant. 5: 1106, 1111, 1403.
 vigeat. 5: 1397.
 vidente mente. 1: 924.
 herbæ rore vigentes. 2: 561.
 vigere. 4: 1149. 5: 306, 1297.
 vigeret. 4: 31. 5: 1356.
 referata vigeat genitalis auræ Favoni. 1: 11.
 lactitia vigeat animus. 3: 151.
 vigilamus. 4: 763.
 vigilans stertis. 3: 1061.
 vigilante animo. 5: 1169.
 vigilantes. 4: 976.
 vigilantibus. 1: 133. 4: 37. 5: 1404.
 vigilare. 1: 143. 4: 457, 1173.
 vigilat. 4: 782.
 vigilat, *nom.* 5: 1407. 1435.
 viis. 6: 1221.
 viis oris expletis. 4: 536.
 viis directis. 4: 613.
 tetigit limina villæ. 3: 1078.
 villam. 3: 1076.
 vim. 1: 287. 4: 497. 5: 416, 1032. 6: 180, 446, 819, 915, 953, 999. cupidam equorum. 2: 265.
 vina. 1: 391. 6: 230.
 vincam consurgere. 6: 497.
 vincat. 4: 1112.
 vincebant. 5: 967.
 vincendi. 5: 1346. 6: 47.
 vincere. 2: 954, 955. 3: 961. 4: 483. verbis. 5: 734.
 vincere possis interiisse. 6: 708.
 vinci cernis lapides ab ævo. 5: 307.
 vincla. 6: 355, 915, 1069.
 vinculis. 4: 1195. 5: 874, 1311.
 vinculum. 3: 598.
 vinco fieri. 2: 747.
 vinetaque, *plur.* 5: 840.
 vineti, *plur.* foedere. 3: 417.
 vinetos. 4: 1200.
 vincula amicitiarum. 3: 83.
 vincunt. 1: 487.
 vindicat. 3: 894.
 vinetaque læta. 2: 1157.
 collibus. 5: 1371.
 vini. 3: 475. 481. 6: 834, 805.
 viarum. 4: 1195.
 violare. 4: 138, 465, 708. 5: 1019.
 violari. 6: 70.
 violarint, *violaverint.* 2: 614.
 violat. 3: 21. 5: 1154.
 violenta vis leonum. 3: 297.
 viri vis. 5: 962.
 violenti. 2: 621. 4: 1109. 5: 1225.
 violenta. 3: 741, 481.
 violentis. 5: 504, 1269.
 violento. 3: 824. 5: 218, 369. 1230. 6: 419.
 vir. 4: 818, 1275.
 virentes campos. 1: 19.
 vires, *nom.* 1: 577. 2: 134, 877, 1130, 1161. 3: 598, 4: 866, 986, 1114. 5: 315, 380, 410. 625, 884, 1016, 1216, 1239. 6: 341, 1154, 1202.
 viresque, *nom.* 2: 557. 5: 111.
 virefcit de nihilo renata copia rerum. 1: 675.
 virefcere. 1: 758.
 virefcunt. 1: 253.
 virgineos comtus. 1: 88.
 Trivia virginis. 1: 85.
 virgulta. 5: 933, 1365.
 virgultaque. 5: 788.
 viri. 3: 372. 4: 1186, 1263. 5: 621, 962.
 terri viri. 2: 475.
 viribus. 1: 288, 970. 2: 273, 1120. 3: 450, 452, 493, 784. 4: 540, 1147. 5: 817, 1097, 1110, 1173, 1176, 1269. 6: 558. obtusa. 3: 453.
 viridantes. 2: 33. 5: 1395.
 viridanti colore. 5: 873.
 viridemque. 5: 781.
 virides saltus. 2: 355, smaragdus. 804.
 viridi colle. 2: 322. cum luce Smaragdi. 4: 1119. 5: 949.
 ferro privati parte virili. 6: 1207.
 virile. 4: 1202. 5: 1355.
 viritum. 2: 1170.
 viro. 1: 730. 5: 1010.
 viro. 2: 852. 6: 29.
 prima virorum, *primi viri.* 1: 87.
 viros. 5: 999, 1355.
 virtus. 1: 141. 5: 856, 861.
 virtute. 2: 641. 5: 964.
 virtutem animi acrem irritat. 1: 71.
 virum, *ing.* 6: 5. *virorum.* 1: 96, 729. 2: 328. 4: 1225. 5: 312, 329, 997. 6: 241, 722, 1107.
 virus. 1: 720. 6: 635.
 virus aquarum percolatur. 5: 270.
 vis, *nom.* *ing.* 1: 73, 223, 239, 244, 248, 272, 486, 725, 1050. 2: 215, 277, 303, 306, 540, 544. 3: 8, 171, 272, 278, 280, 297, 398, 451, 475, 491, 498, 582, 637, 638, 645, 747, 763, 765, 772, 791, 827, 4: 327, 425, 492, 669, 886, 915, 1034, 1165. 5: 28, 135, 185, 208, 398, 414, 558, 561, 564, 773, 879, 962, 1151, 1225, 1232. 1285. 6: 70, 127, 136, 144, 237, 280, 294, 298, 299, 308, 309, 314, 318, 324, 327, 353, 430, 436, 509, 529, 549, 559, 577, 581, 591, 602, 664, 693, 758, 802, 815, 824, 830, 889, 916, 955, 1090, 1096, 1126, 1150, 1222, 1280. *plur.* 3: 265.
 fortis equi vis. 3: 8.
 promissa canum vis. 4: 635.
 fida canum vis. 6: 1220.
 visque, *nom.* 2: 1071.
 vis multas possidet. 2: 586.
 turbida vis animal. 6: 693.
 visat. 1: 116.
 viscera. 2: 668, 963. 3: 218, 249, 273, 301, 337, 376, 565, 691. 5: 926, 991.
 viscere. 3: 267, 719.
 visceribus. 1: 837. 2: 904.
 visceris. 5: 501.
 viscus. 1: 837.
 fugitabant visere ad ægros. 6: 1256.

- visitque exortum lumina
solis. 1: 5.
visu. *visui*. 5: 102.
visu acris, oculis asperiora. 4:
713.
visum, *subst.* 4: 106, 291. 6:
165.
visumque, *subst.* 4: 234, 695,
733. 6: 923. lacerant. 4:
218, 733.
visus, *subst.* *sing.* 4: 275.
plur. avidos in te pascit.
1: 37.
vita. 1: 63. 810. 2: 53. 3:
66, 121, 128, 333, 403,
408, 421, 890, 948, 971,
981, 992, 995, 1008,
1027, 1036, 1059. 4: 509,
510, 1253. 5: 16, 39, 64,
175, 179, 228, 351, 885,
995. 6: 78, 1209, vomen-
da. 828.
vitaque. 3: 558, 954, 984.
ex usu, vitæque reperta. 4:
850.
vitabant. 5: 967.
vita. 1: 106, 228. 2: 15, 172.
3: 2, 63, 79, 254, 546,
591, 681, 861, 912, 956,
1055, 1091. 4: 1179. 5:
9, 21, 180, 987, 1150,
1448. 6: 4, 825. viam. 2:
10. regimen. 3: 95.
vita depactus, *hinc* termi-
nus. 2: 1086.
plenus vitæ conviva. 3:
951.
vitæ, *vita*. 3: 397, 943, 969,
1020, 1090, 1097, 1106.
5: 209, 225. 6: 774, 1151,
1237, copia. 814.
vitæ claustra resolvat. 1:
416.
quasi cursores vitæ lampada-
traddunt. 2: 78.
reddita vitæ mors. *mors*
eius vitæ commutata. 4:
765.
vitæ pausa, *vita cessatio* in-
terfesta est. 3: 872.
vitalem. 2: 889, 3: 100,
216, 526, sensum. 635,
vultum. 655.
vitales. 2: 716, 940. 3: 346,
406, 559. 6: 1225. mo-
tus. 2: 947, venas. 1118.
vitales animæ nodos è cor-
pore solvit. 2: 949.
vitali. 2: 914. 5: 126.
vitalia. 6: 771, 1092. re-
rum. 2: 575.
vitalibus. 3: 576. 5: 855.
vitalis motus. 2: 954. ven-
tus. 3: 129.
vitaliter animata. 5: 146.
vitam. 2: 960, 996. 3: 38,
42, 171, 257, 323, 398,
469, 549, 769, 882, 1070,
1100. 4: 829, 1275. 5: 11,
170, 930. 1116, 1121,
1153, 1174, 1423, 1433.
6: 3, 10, 1196, 1222.
vitam edere, *mori*. 6: 1256.
vitamque. 1: 196, 579. 3:
932. 5: 802, 1079, 1104.
serenam. 2: 1093.
vitanda, *plur.* 6: 779.
vitandi. 5: 43.
vitantque. 4: 325.
vitatar. 6: 1197.
vitare. 2: 558, 916. 3: 86. 4:
512, 844. 1139. 5: 842,
955. 6: 408.
vitareque. 4: 822.
vitat. 4: 1066.
vitia. 4: 1145.
vitiata, *sing.* animi potestas.
3: 674.
vitigeni liquoris laticem.
5: 15.
vitigeni latices. 6: 1070.
vitiis. 3: 733.
vitio. 6: 17, 1063. *vertere*.
5: 1356.
vitium. 4: 387, 827. 6:
16.
vitri. 4: 606.
vitroque. 6: 990.
vituli, *plur.* 4: 57.
vitulo. 5: 1033.
vitulorum. 2: 364.
vitulus. 2: 352.
viva, *plur.* 2: 878, 963. 5:
39, 589, 991. 6: 887.
vivam, *nom.* 2: 617.
vivant labentes ætheris
ignes. 1: 1033.
vivata, *vivida* potestas. 3:
410, 557, 680.
vivebant. 6: 1207.
vivendo. 1: 203. 3: 961,
1094, 1103.
viventeque. 3: 554.
vivere. 1: 203. 3: 102, 511,
684, 786. 4: 1159. 5: 17,
130, 870, 959, 1117.
vivescit. 4: 1061, 1131.
vivi, *verb.* 5: 18.
vivida vis animi. 1: 73, tel-
lus. 179.
vivit. 3: 303, 406. 5: 539.
vivo, *nom.* 2: 702. 3: 1059.
viva videns vivo sepeliri
viscera busta. 5: 991.
ex vivo Centauri, *ex vi-
vente Centauro*. 4: 743.
vivos. 2: 870. 4: 42.
vivum. 4: 771.
vivunt. 2: 75. 663. 3: 50.
vivus. 3: 892, 899.
viximus. 4: 1166.
ulcera terra. 5: 995.
ulceribus. 6: 1146, 1164,
1198, 1269.
ulcifici. 5: 1148.
ulcus. 4: 1067.
umbra. 4: 365, 374, 381,
383. 6: 783.
umbram. 4: 370, 541, du-
cere latè. 140.
umbrantes floribus Ma-
trem. 2: 628.
umbras. 3: 305. 4: 42, 342,
379. 5: 763, 787.
umbris. 5: 640, 972. 6:
864.
flexis mucronibus unca. 2:
427.
uncis unguibus. 5: 1321.
uncique. 3: 31.
unco sepe labro calamos
percurrit hiantes. 4: 592.
5: 1406.
uncus aratri ferreus vomer
occultè decrescit. 1: 314.
undæ, *plur.* 1: 375, 381. 3:
493.
undas. 1: 1084. 3: 841. 4:
423. 5: 273. 6: 256, 403,
434, 638, 717, 881, 891,
894, 1171. ærias sold i-
verberat. 2: 151.
undis. 1: 289, 720, 721.
1030. 4: 220, 434, *bu*.
439. 5: 223, 375, 1003.
6: 456, 622, 728, 925,
1075. mollibus. 2: 375.
unguenta. 4: 1118, 1125.
unguenti spiritus. 3: 223.
unguentum. 6: 974.
ungues. 3: 527. 5: 1282.
unguesque. 5: 1037.
unguibus. 5: 32, 1056,
1321.

- unguiculofque. 6: 947.
 unguis. 4: 1172.
 ungula ferarum fissa. 4: 685.
 uniter. 3: 851. 5: 538, 556, 559.
 uniter apti, *compacti in unum* quid. 3: 851, 858.
 universum, *adj.* 4: 263.
 sedare vocabant. 5: 943.
 vocabula. 5: 1041.
 vocamen. 2: 656.
 vocamus. 1: 370, 427, 440, 508, 1073. 3: 94, 140. 4: 34.
 vocant. 6: 908.
 vocantes. 2: 318.
 vocantur. 6: 740.
 vocare. 1: 54, 459, 482. 2: 654. 4: 715. 5: 1085.
 vocat. 5: 525.
 voce. 1: 913. 3: 966. 4: 550, 580, 715. 5: 1077, 1089. 6: 1243.
 vocem. 2: 833. 3: 944. 4: 529, 544, 563.
 vocemque, *nom.* 3: 156.
 voces, *nom.* 1: 302, 355, 491. 2: 330. 3: 157, 468, 4: 222, 537, 551, 569, 581, 601, 615, 1217. 5: 338, 1059, 1080, 1087, 1378, 1405. 6: 228, 951.
 vocisque, *nom.* 4: 989. 5: 1172.
 vocibus. 2: 367. 4: 621. 5: 994, 1021, 1043, 1045, 1065. liquidis. 2: 145.
 vociferantur carmina. 1: 733. 2: 450.
 ratio tua cepit vociferari. 3: 14.
 res ipsa vociferatur. 2: 1050.
 vocis. 3: 495. 5: 1054, 1069. 6: 1146. asperitas. 4: 561.
 vocamus. 6: 297.
 vocitant. 2: 611.
 vacuum. 4: 572. primordia. 2: 534.
 volabant. 5: 490.
 volamus velis. 4: 591.
 volando. 6: 304, 450.
 volans. 3: 783. 6: 86, 328.
 volantes. 2: 206, 821. 3: 387. 4: 1004. 5: 254, 1190. 6: 96, 103, 115, 483, 611, 742, 813.
 volantum, *avium* corpora. 2: 1082.
 volare. 1: 971. 4: 140. 6: 1094. in cœli templa. 1: 1063.
 volarent. 4: 843. corpora. 6: 485.
 volat. 6: 327, 333.
 volatile telum. 1: 959.
 volebant. 5: 1246.
 voles. 2: 490.
 volgata, *volantia* per malos vela. 4: 75.
 magnum volgata per ævum. 5: 428.
 volgi, *vulgi*. 1: 316. 2: 622. 5: 1138.
 volgivaga. 4: 1064.
 volgivago, *vulgivago* more ferarum vitam trahebant. 5: 930.
 volgo, *vulgo*, *adv.* 1: 239. 2: 215, 337, 723. 3: 267. 4: 75, 86, 587, 704. 6: 521.
 volgum curbamque animalum. 2: 919.
 volgus, *vulgus*. 1: 944. 4: 20.
 volitant. 3: 732. 4: 36, 86.
 volitantibus spoliis vepres auctas. 4: 60.
 volitare. 1: 951. 2: 380. 4: 42, 222.
 volitent. 2: 1054. 3: 33. 4: 28.
 volnera. 4: 1063. 5: 996, 1196, 1302. vitæ. 3: 63.
 volnera vasta ferebant. 5: 1289.
 volnere recenti tortari. 3: 661. 4: 1123.
 dabant in terram volnere victos. 5: 2320.
 volnere violente demit honorum imaginibus. 6: 419.
 volneribus. 5: 1335.
 volnus. 4: 846, 1042.
 æternum sub pectore volnus. 2: 678.
 volta, *vultus*. 4: 1206.
 voltum. 3: 164, 655.
 volturisque, *vulture*que cadaveribus ducuntur. 4: 684.
 voltus. 3: 468, 594. 4: 1217.
 voltus furiosus & acer. 6: 1182.
 volvarur. 5: 976.
 volvat se ductus odorum. 4: 679.
 volubilibus figuris creata. 3: 191.
 volubilis procurfus. 2: 454.
 volucremque, *adj.* soporem. 4: 996.
 volucres, *subst.* 2: 144. 3: 893, 997, 1006. 4: 1001, 1290. 5: 32, 799, 823, 1077. variz. 2: 344.
 volucris, *adj.* lumine loca tingunt. 6: 372.
 volucris, *adj.* 4: 204.
 olvebat tetrum odorem. 6: 1152.
 volvenda, *fig.* glans plumbea. 6: 178. *plur.* sidera Mundi. 5: 515.
 volvenda ætas. 5: 1275.
 volventem. 4: 380.
 volventes flumina fontes. 2: 590. 6: 344. solis per cœlum lustris. 5: 929.
 volvere curarum in pectore fluctus. 6: 33, 540.
 volvere irarum fluctus. 6: 73.
 volvere vitalis æris auras. 6: 1226.
 volverunt, *à volvo*. 5: 1346.
 volui. 3: 77. 5: 82, 1188.
 volvier. 5: 715.
 volvit. 6: 691. ætra. 4: 287.
 volvitur. 3: 1015. 6: 371, 393.
 voluntas. 2: 257, 261, 276. 3: 46, 175. 4: 821, 981, 1039.
 ex animi voluntate procedere. 2: 270.
 voluntatem nostram simulacra tuetur. 4: 782.
 voluptas. 1: L. 141. 2: 3, 258, 965. 3: 28, 251, 1094. 4: 632, 633, 1068, 1074, 1078, 1194, 1201, 1256. 5: 279, 282. 6: 9.

- 93, 388.
 dia, *divina* voluptas dux
 vitæ. 2: 172.
 voluptatem. 2: 967. liqui-
 dam, puramque. 3: 40.
 4: 150.
 voluptatis. 4: 1107.
 volutent. 3: 241.
 volvunt. 5: 522, 643.
 vomenda, *sing.* vita. 6:
 823.
 uncus aratri ferreus occul-
 tē decrevit vomer in ar-
 vis. 1: 315.
 vomere, *nom.* 1: 212. 5:
 211.
 surfus vorfusus. 2: 188.
 quoque vorfusus. 2: 1052.
 vortex. 6: 276, igneus. 297.
 ventii. 443.
 votis necesse vota. 2: 1201.
 votis adit Divūm pacem,
 ac prece quasit. 5: 1228.
 vox. 4: 536, 558, 566, 569,
 603, 607, 617, 694, 703,
 704, 796. 5: 1056. 6:
 1243.
 vox in aures infinuata. 4:
 527.
 vox præterradit fauces. 4:
 531.
 urbe. 6: 1276.
 urbem. 3: 1080. 6: 1138,
 1257.
 urbes. 1: 256. 2: 607, 624.
 5: 341, 413, 1107, 1161,
 1236. 4: 586, 589, 595.
 urbis. 4: 354.
 urere. 4: 872. 5: 900.
 urgere. 6: 191.
 urgerive. 3: 906.
 urgeris. 3: 1064.
 urget. 3: 995. 6: 480, 511.
 557.
 urive. 3: 900.
 urit corpore serpens ignis.
 6: 660.
 uritur. 6: 150.
 usi, *plur.* 5: 1045.
 usu. 4: 850.
 usu, *usui* datur. 3: 924.
 usum, *subst.* 4: 833.
 usurpare. 1: 55.
 usurpare oculis frigora, cer-
 nera. 1: 302.
 usurpare sensibus. 4: 972.
 usus, *subst.* *plur.* 4: 839. 5:
 1286, 1450. 6: 9. *opus.* 11:
 183, 220. 4: 829.
 quod foret usus, *opus.* 5:
 842.
 non est ut, *non est causa cur.*
 2: 495.
 est ut, *est ratio cur.* 3: 738.
 ut si, *quasi.* 4: 991. 6:
 151, 759.
 utare. 1: 871.
 ut est oris extremis cunque
 notata, *ut cunque.* 5: 583.
 utendi. 4: 840, 849.
 uteri, *plur.* 5: 806.
 utile. 1: 332. 3: 735.
 utilis. 3: 208.
 utilitas expressit nomina
 rerum. 5: 1028.
 ex utilitate sua commenda-
 ta. 5: 858.
 utilitatem. 4: 25. 5: 871.
 6: 893.
 vertere in utilitatem. 6:
 1169.
 utilitatis. 4: 852, 855. 5:
 868, 1047.
 utuntur. 4: 1098.
 uvas aurumno fundi sudan-
 te videmus. 1: 176.
 fluctifrago suspensæ in lit-
 tore vestes utescunt. 1:
 307.
 vulnere. 1: 35.
 vulpes, *plur.* 5: 861.
 doli vulpibus & fuga cer-
 vis à patribus datur. 3:
 742.
 vultu. 5: 839. 6: 405, 407.
 vultuque. 3: 294, 467.
 vultus. 4: 1027.
 alcionans Vulturinus. 5:
 744.
 uxor optima. 5: 907.
 uxores. 4: 1231, 1248, 1259.
 uxoribus. 4: 1261.
 Z.
 Zephyri, *plur.* 5: 1381.
 Zennatus Zephyrus Ve-
 neris prænuntius. 5:
 737.

Omissa in lit. D.

- D.
 DEnt motus accipiant-
 que. 1: 819. 2: 761,
 1008.
 dent fraudem. 2: 187.
 dentata. 2: 432.
 dentes. 3: 692. 5: 671, 1037,
 1063. 4: 1073. 5: 1284.
 6: 659.
 dentibus. 1: 852. 4: 1102.
 5: 746, 989, 1068, 1325.
 feros exhibant dentis ada-
 bus. 5: 1329.
 Deorum. 6: 53.
 Deorumque. 4: 77.
 Deos. 2: 175. 5: 83. 6: 57,
 764.
 vitæ depactus, *fixus* termi-
 nus. 2: 1086.
 depascimur aurea dicta tuis
 ex chartis. 3: 12.
 depellere. 3: 322.
 dependet. 6: 914.
 deperdere. 3: 526.
 deperit. 2: 296.
 deplexæque, *plur.* 5: 1320.
 deponere. 3: 1072.
 deponunt. 1: 259.
 deprehendere. 3: 871. 6:
 568.
 in eo tumultu deprensa na-
 vigia. 6: 428.
 depensus. 5: 988.
 depressa, *plur.* 5: 475.
 depressio. 4: 547.
 depressosque. 6: 52.
 deprimit. 5: 540. 6: 431.
 depugnant. 4: 1009.
 dereptæ, *plur.* *detrahta.* 4:
 36.
 deridiculum. 3: 778.
 derivare alio. 2: 365.
 deruptaque saxa. 6: 538.
 descendat. 6: 426.
 descendit. 6: 402, 437.
 deficere. 1: 104. *descrip-*

